Akabuu Titɔ̃i Idei Ilaaɔ

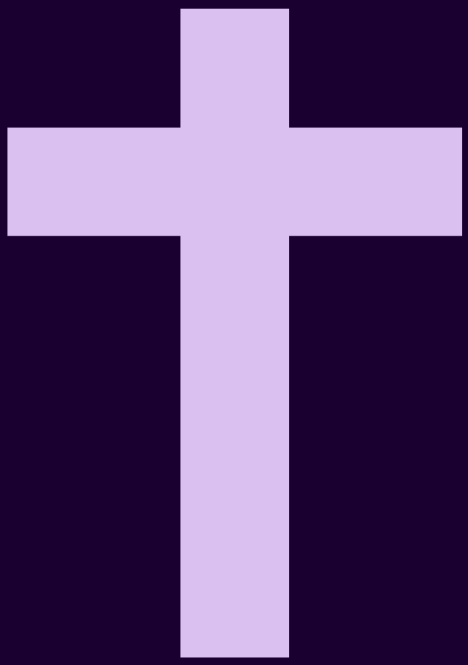

Monkole New Testament

Akabuu Titɔ̃i Idei Ilaaɔ
Monkole New Testament

copyright © 2006 SIM International

Language: Monkole (Mokole)

Translation by: SIM International

Monkole, Akabuu Titɔ̃i Idei Ilaaɔ

This translation, published by the UEEB/SIM au Benin, was published in 2006.
If you are interested in obtaining a printed copy, please contact the SIM, BP 15, Parakou, Benin.
This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.
You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

- You must give Attribution to the work.
- You do not sell this work for a profit.
- You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.
This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

- You include the above copyright and source information.
- You do not sell this work for a profit.
- You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-10-02

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022
596bf1bc-1348-53da-8787-98c1d2a18282

Contents

Mɑtie 1
Mɑɑku 34
Luku 54
Zãɑ 88
Woo Bɛ Ŋɑ 112
Romu 143
Kɔrɛnti I 157
Kɔrɛnti II 171
Gɑlɑti 180
Efɛɛzu 185
Filipi 190
Kolosee 194
Tɛsɑlonikɑ 1 198
Tɛsɑlonikɑ 2 201
Timɔtee I 203
Timɔtee II 207
Titee 210
Filemɔɔ 212
Ebɛɛ 213
Zɑɑki 224
Piɛɛ 1 228
Piɛɛ 2 232
Zãɑ 1 235
Zãɑ 2 239
Zãɑ 3 240
Zudu 241
Kuyɛi Zãɑ 243

Laabaau jiida iyi Matie í kɔ

Dimii nyaanzei Jesu Kirisi ŋa
(Cɔ Luku 3:23-28)

1 Dimii nyaanzei Jesu Kirisi ŋa wee. Jesu
Kirisii í jɛ tɔkui Davidi, nɔ Davidi mɔ wa jɛ
tɔkui Aburahamu.
2 Aburahamui í bí Izaaki, Izaaki mɔi í bí
Zakɔbu. Zakɔbu mɔi í bí Zuda do igbãɛ do
ifɔɛ ŋa. 3 Zuda do Tamaa aboɛ aŋa mɔi à
bí Farɛsi do Zara. Farɛsi mɔ í bí Esiromu.
Esiromu mɔ í bí Aramu. 4 Aramu mɔ í
bí Aminadabu. Aminadabu mɔ í bí Nasõɔ.
Nasõɔ mɔ í bí Salamɔɔ. 5 Salamɔɔ do Rahabu
aboɛi à bí Boazi. Boazi mɔ do Rutu aboɛi à
bí Obɛdi. Obɛdi mɔ í bí Izai. 6 Izai mɔ í bí
Davidi iyi í na í jɛ ilaaluu.
Davidiu mɔ í bí Salomɔɔ. Iyei Salomɔɔui í
jɛ aboi Urii iyi Davidi í sou. 7 Salomɔɔ mɔ í bí
Roboamu. Roboamu mɔ í bí Abia. Abia mɔ
í bí Azafu. 8 Azafu mɔ í bí Zozafati. Zozafati
mɔ í bí Zoramu. Zoramu mɔ í bí Oziasi.
9 Oziasi mɔ í bí Zoatamu. Zoatamu mɔ í bí
Akazi. Akazi mɔ í bí Ezekia. 10 Ezekia mɔ í
bí Manasee. Manasee mɔ í bí Amɔɔ. Amɔɔ
mɔ í bí Zoziasi. 11 Zoziasi mɔ í bí Zekonia do
ifɔɛ ŋa si waati iyi ilaalui Babilɔni, ilu nlau, í
jɛ inɛi Izirɛli ŋa igũ í nɛò ŋa si ilɛɛ.
12 Si anyii iyi à nɛò ŋa ikpa Babilɔni ŋɔi
Zekonia í bí Salatɛli, nɔ Salatɛli mɔ í bí
Zorobabɛli. 13 Nɔ Zorobabɛli mɔ í bí Abiudu.
Abiudu mɔ í bí Eliakimu. Eliakimu mɔ í bí
Azɔɔ. 14 Azɔɔ mɔ í bí Sadɔku. Sadɔku mɔ í bí
Akimu. Akimu mɔ í bí Eliudu. 15 Eliudu mɔ
í bí Eleazaa. Eleazaa mɔ í bí Matani. Matani
mɔ í bí Zakɔbu. 16 Nɔ Zakɔbu mɔ í bí Zozɛfu
mɔkɔi Maari, nɔ Maari mɔi í jɛ iyei Jesu iyi à
ya kpe Kirisi.
17 Bɛɛbɛi si dimi nŋau hai waatii
Aburahamu wa hee ku naa si waatii Davidi,
tɔku ikã ikã maatɛ̃ɛi í wɛɛ. Hai bi Davidi má
ku naa si waati iyi à bɔò ŋa Babilɔni tɔku ikã
ikã maatɛ̃ɛi í wɛɛ. Si anyiɛ, hai waati iyi à bɔò
ŋa Babilɔniu ku naa si waati iyi à bí Jesu iyi
à ya kpe Kirisi tɔku ikã ikã maatɛ̃ɛi í wɛɛ má.

Kubíi Jesu Kirisi
(Cɔ Luku 2:1-7)

18 Yaase bɛi à bíò Jesu Kirisi wee. Hai
waati iyi Maari í wɛɛ mudɛ̃ɛi à mua Zozɛfu.
Amma hee a maa tɔtɔɔ sɛ̃ɛ Maari í nɛ asɨ̃
do gbugbãi Hundei Ilaaõ. 19 Zozɛfu mɔkɔɛu
wee inɛ dee deei. Kù bi nŋu ku dasi Maari
anyɔ si bantuma. Na ŋɔi í ce í dasi idɔ nŋu
ku kɔsiɛ si asii. 20 Si bɛi wa lasabu bɛɛbɛ
ŋɔi amalekai Aõ Lafɛ̃ɛ í naa í sõɔ si ala í ni,
Zozɛfu, awɔ tɔkui Davidi ilaaluu, maà ce
njoi i so Maari, mudɛ̃ɛ iyi à muɛu. Dasiɛ
kpasɛ̃. Asɨ̃ iyi í nɛu bɛ, do gbugbãi Hundei
Ilaaõi. 21 Á bí ama inɛmɔkɔ nɔ i sɔɔ Jesu. Nŋui
á faaba inɛɛ ŋa hai si dulum du ŋa.
22 Mii ŋau ihɛ̃ fei í cei ku ba ide iyi Aõ Lafɛ̃ɛ
í tako í sõ walii Ezai ku sisia inɛ ŋau ku kõ,
23 iyi í ni,
Mudɛ̃ɛ gɔ iyi kù mà mɔkɔ á na ku nɛ asɨ̃.
Á bí ama inɛmɔkɔ,
Nɔ a kpoo Emanuɛli.
Yaasei iriui í jɛ Ilaaõ í wɛɛ do awa.
24 Iyi Zozɛfu í jĩ ŋɔi í ce bɛi amalekau í sõɔ,
í dasi Maari kpasɛ̃ɛ. 25 Amma aŋaò a kù tɔtɔɔ
sɛ̃ɛ hee í koo í bíò ama inɛmɔkɔɛ. Nɔ Zozɛfu
í sɔɔ Jesu.

2

Woo mà ŋa à naa Jesu ku cɔ hai nunui daakɔ

1 À bí Jesui Betelehɛmu si ilɛi Zudee si
waatii amanlu Herodu. Si anyii kubíɛ woo
mà yaasei andaiya gɔ ŋa à naa Zeruzalɛmu
hai nunui daakɔ, 2 nɔ à bee à ni, iwoi ilaalui
Zuifu ŋa iyi à bí nsɛiu í wa. Hai nunui daakɔi
à yɛ andaiyaɛ í fita, ŋɔi à naa ku tɔɔɛ.
3 Iyi amanlu Herodu í gbɔ ideu, ŋɔi inɔɛ
í fɔ, bɛɛbɛ mɔi inɛi Zeruzalɛmu ŋau fei inɔ
nŋa í fɔ. 4 Ŋɔi í tɔtɔɔ inɛ ngboi woo weei Ilaaõ
ŋa do woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa fei nɔ í bee
ŋa tengi bii à ni aa bí Inɛ iyi Ilaaõ í cicau.
5 Ŋɔi à jɛaa à ni, Betelehɛmui si ilɛi Zudee
domi bɛɛbɛi walii Misee í tako í kɔɔ wo, 6 í
ni,
Ilaaõ í ni,
Iŋɛ inɛi Betelehɛmu ŋa, si ilɛi Zudee,
Ntɔ ntɔ, ilu nŋɛ kù kere si ilu nlai Zudee ŋa
fei,
Si na iyi í jɔ hai si ilu nŋɛi ilaaluu á fita
Inɛ iyi á gbã inɛi Izirɛli, inɛm ŋa.
7 Ŋɔi Herodu í jɔ à kpe woo mà ŋau do asii,
í bee ŋa si waati iyi andaiyau í fita dee dee.
Nɔ à sõɔ. 8 Iyi í gbɔ bɛɛbɛ nɔ í sõ ŋa í ni a bɔ
Betelehɛmu a koo a bee yaasei amau wa sãa
sãa. Bii à yɔɔ nɔ a nyi wa a naa a sõ nŋu ku ba
nŋu mɔ nŋu koo gulɛa.
9 Iyi à gbɔ ideɛu à tã, ŋɔi à dasi kpãa. Nɔ
andaiya iyi à tako à yɛ hai nunui daakɔu í nyi

í cua nŋa má hee tengi bii amau í wa, í bɛi í leekĩ lele bɛ cau. 10 Iyi à yɛ andaiyau í leekĩ bɛɛbɛ, ŋɔi idɔ nŋa í dɔ̃ hee í caa. 11 Nɔ à lɔ ile bɛ ŋɔi à yɛ amau do Maari iyeɛ. Nɔ à gulɛ à tɔɔɛ. Nɔ à fũ bɔgɔi amani nŋa à nya wura à muaa, do tulare iyi à ya jo do ikpo ku dɔ̃ inunu iyi à ya kpe miru.

12 Si anyiɛ Ilaaɔ̃ í sɔ̃ ŋa si ala í ni a maà nyi bi amanlu Herodu má. Nɔ à too kpãa mmu à nɛò ilɛi ide nŋa.

Zozɛfu ŋa à sa à nɛ ilɛi Ezibiti

13 Iyi woo mà ŋau à to anyi à nɛ, nɔ amalekai Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í naa bi Zozɛfu si ala í ni, dede i so amau do iyeɛ i sa i nɛò ŋa ilɛi Ezibiti, domi Herodu á dɛ amau ku kpa. I koo i buba bɛ titã hee ajɔ iyi an na n ni i nyi wa má ŋa.

14 Na ŋɔi í jɔ̀ Zozɛfu í dede idũ í so amau do iyeɛ í nɛò ŋa Ezibiti. 15 Bɛi à buba hee Herodu í koo í ku. Iyi bɛ í cei ku ba ide iyi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í sɔ̃ waliiɛ ku sisia inɛ ŋau ku kɔ̃, si bɛi í ni, hai Ezibitii ǹ kpe amam wa.

À kpa ama keeke ŋa

16 Ŋɔi amanlu Herodu í yɛ iyi woo mà andaiya ŋau à lɛlɛ nŋui, ŋɔi idɔɛ í kɔ̃ jiida jiida. Ŋɔi í ce dooi waati iyi woo mà ŋau à yɛ andaiyau í fita, ŋɔi í jɔ̀ à koo à kpa ama inɛmɔkɔ kpɔtɔɔ ŋa hee ku koo si do amai adɔ̃ minji ŋa fei si ilui Betelehɛmu do ilɛɛkoɛ ŋa fei. 17 Bɛɛbɛi ide iyi walii Zeremi í fɔu í ce. Í ni,

18 À gbɔ anu ku dɔ̃ si ilui Rama.
À gbɔ inɛ ŋa à kpata,
À waa cã buubuu.
Asee, Rasɛlii wa kpata na irii amaɛ ŋa.
Nɔ à bɔ ku lɛlɛɛ,
Amma í kɔ ku gbɔ kulɛlɛu
Si na iyi í jɔ̀ amaɛ ŋa a kù wɛɛ má.

Zozɛfu ŋa à baa hai ilɛi Ezibiti

19 Si anyiɛ Herodu í naa í ku, ŋɔi amalekai Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í naa bi Zozɛfu si ala ilɛi Ezibiti bɛ, 20 í ni, dede i so amau do iyeɛ i nyiò ŋa ilɛi Izirɛli. Inɛ ŋa iyi à waa dɛ amau ku kpa à ku.

21 Nɔ Zozɛfu í dede í so amau do iyeɛ à nyi ilɛi Izirɛli má. 22 Amma í gbɔ iyi Aakelausii í jɛ bommai baaɛ Herodu si ilɛi Zudeeu, ŋɔi wa ce njoi ku bɔ ku buba bɛ. Nɔ Ilaaɔ̃ í sɔ̃ɔ si ala má í ni ku bɔ ilɛi Galilee. Ŋɔi í tekĩ í bɔ Galilee si bɛi Ilaaɔ̃ í sɔ̃ɔ. 23 Nɔ í koo í buba Nazarɛti. Bɛɛbɛi idei walii ŋau í kɔ̃, si bɛi à ni aa kpoo inɛi Nazarɛti.

3

Waazoi Zãa woo dasi inyi
(Cɔ Maaku 1:1-8; Luku 3:1-18; Zãa 1:19-28)

1 Waati bɛɛbɛi, Zãa woo dasi inyi í naa wa ce waazo si gbabuai Zudee. 2 Í ni, i kpaasi idɔ nŋɛ ŋa domi waati í maai iyi Ilaaɔ̃ á na ku jɛ bommaɛ. 3 Idei Zãaui walii Ezai í fɔ wo, si waati iyi í ni,

À gbɔ imui inɛ gɔ wa dɔ̃ anu si gbabua wa ni,
I teese kpãai Lafɛ̃ɛ ku tɛ ŋa.

4 Zãa wa dasi ibɔi ntoi kpookpo, nɔ wa dĩ santikii bata. Kɛtɛngbo do nyikɔ̃i sakoi í jɛ ijɛɛ. 5 Nɔ inɛ ŋa à naa bi tɛɛ hai Zeruzalɛmu do hai ilɛi Zudee fei do hai ilu ŋa iyi à wa cingaai idoi Zuudɛ̃ɛu fei. 6 À ce tuubai dulum du ŋa nɔ à jɔ̀ Zãa í dasi ŋa inyi si idoi Zuudɛ̃ɛu.

7 Farisi do Sadusi ŋa mɔ à waa naa bi tɛɛ aŋa nkpɔ nkpɔ ku ba ku dasi ŋa inyi. Iyi Zãa í yɛ ŋa ŋɔi í sɔ̃ ŋa í ni, iŋɛ inɛ buu ŋa bɛi njo wukuku, yooi í sɔ̃ ŋɛ í ni i saa idɔɔkɔ̃i Ilaaɔ̃ iyi í maai wa. 8 Na nŋu, i ce kookoosu jiida i nyisiò iyi ì kpaasi idɔ ŋa. 9 I maà tamaa mà aa ba faaba ŋa si na iyi í jɔ̀ ì ya maa ni ì jɛ tɔkui Aburahamu ŋa. An sɔ̃ ŋɛ, Ilaaɔ̃ á yɔkɔ ku so kuta ŋau ihɛ̃ ku ce ŋa tɔkui Aburahamu ŋa. 10 Wee dagba wa kãsi tã mɔm a daò icui ji̇i. Na nŋu, ji̇i iyi kù waa so iso jiida fei aa daa a dasi ina. 11 Amu inyii ǹ wa n dasi ŋɛ ku ba ku jɛ sɛɛdai idɔ ku kpaasi nŋɛ, amma inɛ gɔ á na ku naa si anyim. Í rem do gbugbã ntɔ ntɔ, n kù to baa ǹ bɔ baatae. Nŋui á da nŋɛ si Hundei Ilaaɔ̃ do ina. 12 Wa mu mii ku fɛ bileeɛ si awɔ, nɔ ku kpã bileeu bii à kpokpoɛ, nɔ ku ko yɔyɔɔu ku dasi aka, sakou mɔ ku dasi ina iyi ci ya ku.

Inyi ku dasii Jesu
(Cɔ Maaku 1:9-11; Luku 3:21-22)

13 Waati bɛɛbɛ Jesu í naa hai ilɛi Galilee nɔ í bɔ idoi Zuudɛ̃ɛ ku ba Zãa ku dasiɛ inyi. 14 Iyi í to wa í ni Zãa ku dasi nŋu inyi, ŋɔi Zãa wa bi ku kɔ, í ni, awɔi ì nɛ kpãa i dasim inyi, nɔ bɛirei í ce ì waa naa bi tom. 15 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, jɔ̀ ku ce bɛɛbɛ titã, domi bɛɛbɛi à nɛ ka ce ka ceò mii iyi Ilaaɔ̃ í bi fei. Nɔ Zãa í jɛ. 16 Iyi í dasi Jesu inyi í tã, bɛ gbakã Jesu í fita

wa hai si inɔ inyiu. Ŋɔi lelei Aɔ̃ í cɪ̃ nɔ Zãa
í yɛ Hundei Ilaaɔ̃ wa de siɛ wa bɛi ankasiidi.
17 Nɔ à gbɔ ide ku fɔ gɔ wa hai lele í ni, inɛ ihɛ̃i
í jɛ Amam. Ǹ buu jiida jiida, siɛi inɔ didɔ̃m
fei í ya wa.

4

Seetam í lɛlɛ Jesu
(Cɔ Maaku 1:12-13; Luku 4:1-13)

1 Si anyii nŋu, ŋɔi Hundei Ilaaɔ̃ í bɔò Jesu
si gbabua ku ba Seetam ku lɛlɛɛ. 2 Ŋɔi Jesu
í ce anu ku dɪ̃ dasã ciiji do idũ ciiji, si anyiɛ
nɔ ari wa kpaa. 3 Ŋɔi Seetam woo lɛlɛu, í naa
siɛ í ni, bii awɔu Amai Ilaaɔ̃i do ntɔ, jɔ̀ kuta
ŋau ihɛ̃ a kpɔò pɛ̃ɛ. 4 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, kukɔi
idei Ilaaɔ̃ í ni, amanɛ ci ya wɛɛ na ijɛ nŋu akã,
amma á maa wɛɛi na ide iyi Ilaaɔ̃ wa fɔ fei.
5 Nɔ Seetam í bɔòɛ Zeruzalɛmu, ilu
kumáu, nɔ í gũòɛ hee si antai ile lelei kpasɛ̃i
Ilaaɔ̃u. 6 Ŋɔi í ni má, bii awɔu Amai Ilaaɔ̃i, fo
i dingaa ilɛ, domi kukɔi idei Ilaaɔ̃ í ni,
Ilaaɔ̃ á na amalekaɛ ŋa wooda na iriɛ a maa
degbeɛ,
Nɔ a maa muɛ si awɔ
Ku ba i maà ti i koosɛ si kuta.
7 Nɔ Jesu í jɛaa í ni, amma kukɔi idei Ilaaɔ̃
í ni má, maà ti i sii Aɔ̃ Lafɛ̃ɛɛ.
8 Si anyii nŋu, Seetam í bɔò Jesu hee
antai iri kuta nla gɔ má nɔ í nyisiɛ bommai
andunya fei do amboe nŋa. 9 Nɔ í ni, bii ì
gulɛ ì tɔɔm, mii ŋau ihɛ̃ fei an muɛɛ.
10 Nɔ Jesu í jɛaa í ni, sɛkɛɛ bɛ Seetam.
Kukɔi idei Ilaaɔ̃ í ni, Aɔ̃ Lafɛ̃ɛɛi aa tɔɔ, nɔ i wɛɛ
na irii nŋu akã.
11 Ŋɔi Seetam í bɛi í sɛkɛɛ hai bi tɛɛ, nɔ
amaleka ŋa à naa à sobiɛ.

Jesu í sinti icɛɛ Galilee
(Cɔ Maaku 1:14-15; Luku 4:14-15)

12 Ŋɔi Jesu í gbɔ à ni à mu Zãa à dasiɛ piisɔ̃ɔ.
Nɔ í sinda í nyi ilɛi Galilee. 13 Amma iyi í to
Nazarɛti, kù buba bɛ, Kapɛranumui í koo í
buba, ilu iyi í wa kɔkɔi tenku iyi à ya kpe
Galilee, si ilɛi Zabulɔ̃ɔ do Nɛfitali. 14 Iyi bɛ
í cei ku ba ide iyi walii Ezai í tako í fɔu ku kɔ̃
waati iyi í ni,
15 Inɛi Zabulɔ̃ɔ do inɛi Nɛfitali ŋa,
Aŋa iyi à wa kɔkɔi kpãa iyi wa bɔ Tenku,
Aŋa iyi à wa ikpa icei idoi Zuudɛ̃ɛu,
Aŋa iyi à wa ilɛi Galilee bii dimi mmu ŋa à
wa,
16 Aŋa iyi à wa si ilu kuku wo,
Aŋai à yɛ inya kumá nla nla.
Aŋa iyi à wa si ilɛ bii iku do ilu kuku í wa,
Aŋai inya kumá í naa si.
17 Hai waati bɛɛbɛi Jesu í sinti ku waazo, í
ni, i kpaasi idɔ nŋɛ si na iyi í jɔ̀ waati í maai
wa iyi Ilaaɔ̃ á jɛ bommaɛ.

Jesu í kpe sɔɔkɔ mɛɛ gɔ ŋa
(Cɔ Maaku 1:16-20; Luku 5:1-11)

18 Ajɔ nŋu gɔ Jesu wa nɛ si itɪ̃i tenku iyi à ya
kpe Galilee, ŋɔi í yɛ sɔɔkɔ minji gɔ ŋa, Simɔɔ
iyi à ya kpe Piɛɛ do ifɔɛ Anderee, à waa le
taao si inɔ tenkuu. 19 Nɔ í sɔ̃ ŋa í ni, i toom
wa ŋa, nɔ an ce ŋɛ woo dɛdɛ inɛ ŋa iyi aa jɛ ti
Ilaaɔ̃. 20 Bɛ gbakã à jɔ̀ taao nŋa ŋa à tooɛ.
21 Iyi í to waju nɔ í yɛ inɛ minji gɔ ŋa má,
Zaaki do Zãa ifɔɛ, amai Zebedee ŋa. Inɛ ŋau
à wa si akɔi inyi gɔ do baa nŋa, à waa teese
taao nŋa ŋa. Nɔ Jesu í kpe ŋa. 22 Bɛ gbakã
aŋa mɔ à jɔ̀ akɔu do baa nŋa à waa tooɛ.
23 Nɔ Jesu í dabii si ilɛi Galilee fei wa kɔ inɛ
ŋa si cio ile bii Zuifu ŋa à ya ce kutɔtɔɔ nŋa
ŋa, wa sisi nŋa laabaau jiida si bɛi Ilaaɔ̃ wa
ce sɔɔlu ku na ku jɛ bommaɛ, nɔ í jɔ̀ inɛ ŋa à
waa ba iri si bɔ̃ɔ dimi ikã ikã nŋa ŋa fei. 24 Nɔ
baauɛ í fangaa bii fei si ilɛi Siri fei, hee inɛ ŋa
à wasi ku naaò bɔ̃ɔ nŋa ŋa wa bi tɛɛ. Inɛ ŋa
iyi à nɛ dimii bɔ̃ɔ ikã ikã fei do inɛ ŋa iyi à
nɛ wahalai ara kuro nkpɔ do inɛ ŋa iyi inɛi
inɔɔko ŋa à mu, do inɛ ŋa iyi à waa ce bɔ̃ɔi
cukuuna do wɛɛgɛ ŋa, à naaò aŋa fei wa bi
tɛɛ, nɔ í jɔ̀ aŋa fei à ba iri. 25 Nɔ zamaa nkpɔ
gɔ í too fitiɛ wa hai ilɛi Galilee do hai ilui
Zeruzalɛmu do ilɛi Zudee hee do icei idoi
Zuudɛ̃ɛu bii Ilu Mɛɛwa ŋau à wa fei.

5

Inɔ didɔ̃ ntɔ ntɔ
(Cɔ Luku 6:20-23)

1 Iyi Jesu í yɛ zamaau ŋɔi í koo í gũ iri kuta
gɔ í buba. Nɔ mɔcɔɛ ŋa à naa à tɔtɔɔ siɛ. 2 Nɔ í
lɔsi cio ku kɔ ŋa si.
Si cioɛu í ni,
3 Ilu inɔ didɔ̃ ŋai inɛ ŋa iyi à waa tɔɔ Ilaaɔ̃ do
ara kukaye,
Domi aŋai à jɛ inɛi bommai Ilaaɔ̃ ŋa.
4 Ilu inɔ didɔ̃ ŋai inɛ ŋa iyi à waa kpata,
Domi Ilaaɔ̃i á tũ idɔ nŋa.
5 Ilu inɔ didɔ̃ ŋai inɛ ŋa iyi daa nŋa í dɔ̃,
Domi aŋai aa nɛ ilɛu fei.

6 Ilu inɔ didõ ŋai inɛ ŋa iyi à waa gbɔ ari do
agbɛi mii iyi Ilaaõ wa bee,
Domi Ilaaõ á jɔ̀ a yo.
7 Ilu inɔ didõ ŋai inɛ ŋa iyi à ya nɛ araarei inɛ
ŋa,
Domi Ilaaõ mɔ á nɛ araare nŋa.
8 Ilu inɔ didõ ŋai inɛ ŋa iyi idɔ nŋa í má,
Domi aa yɛ Ilaaõ.
9 Ilu inɔ didõ ŋai inɛ ŋa iyi à waa ce icɛi laakai
ku sũ,
Domi Ilaaõ á kpe ŋa amaɛ ŋa.
10 Ilu inɔ didõ ŋai inɛ ŋa iyi à kpã ŋa iju si na
iyi í jɔ̀ à waa ce mii iyi Ilaaõ í bee ŋa,
Domi aŋai à jɛ inɛi bommai Ilaaõ ŋa.
11 Iŋɛ ilu inɔ didõ ŋai, bii à waa bu ŋɛ nɔ
à waa kpã ŋɛ iju nɔ à waa má ŋɛ laalɔ baa
yooma fei na irim. 12 I jɔ̀ i nyaanyi i wɛɛò
inɔ didõ nla nla ŋa si na iyi í jɔ̀ riba iyi à jilɛ
nŋɛ leleaõ í la. Ntɔ ntɔ bɛɛbɛi à kpã walii ŋa
iyi à cua nŋɛ ŋau mɔ iju.

Mɔndai imu do ti inya kumá (Cɔ Maaku 9:50; Luku 14:34-35)

13 Ŋɔi Jesu í sõ ŋa má í ni, iŋɛi ì jɛ imu si
inɔi inɛi andunya ŋa. Bii didõi imu í ku, mii
aa dasi ku jɔ̀ ku dõ má. Í gbe de a nikãɛ, nɔ
inɛ ŋa a tɛɛsɛɛ.
14 Nɔ iŋɛi ì jɛ inya kumái andunya. Ilu iyi
à ma si iri kuta kaa manji. 15 A ci ya má fitila
a biiɛ do caka. Amma à ya kɔaɛi tengi bii á
má inya, inɛi kpasẽ fei ku yɛò ilu. 16 Bɛɛbɛ
mɔi i jɔ̀ inya kumá nŋɛ ku má si wajui inɛ ŋa
ku ba a yɛ kookoosu jiida nŋɛ ŋa nɔ irii Ilaaõ
Baa nŋɛ iyi í wa lele ku nɛ amboe.

Idei wooda

17 Jesu í ni má, i maà tamaa bɛi ǹ naa
woodai Moizi do cioi walii ŋau ku kpai.
Aawo, ǹ naa ku kõɔi. 18 Ntɔ ntɔ, hee lele do
ilɛ koo tãò, baa wasalii wooda keeke akã kaa
gaizia, í gbe fei ndɛɛ ku kõi. 19 Na nŋu, inɛ iyi
í kua wooda, baa bii í jɛ icu akã keeke gɔi, nɔ
í sõ inɛ gɔ ŋa mɔ í ni a ce bɛɛbɛ, aa kpe lafɛ̃ɛ
inɛ iyi í kere í re si bommai Ilaaõ. Amma inɛ
iyi wa jirimaɛ nɔ wa kɔ inɛ gɔ ŋa mɔ si, aa
kpe lafɛ̃ɛ inɛ nla si bommai Ilaaõ. 20 Ǹ wa n
sõ ŋɛi, i kaa jɛ inɛi bommai Ilaaõ ŋa bii kù jɛ ì
ce mii iyi Ilaaõ í bee ŋɛ ŋa í re woo kɔ inɛ ŋa
si wooda ŋa do Farisi ŋau.

Idei idɔɔkõ

21 Jesu í sõ ŋa má í ni, ì gbɔ ŋa iyi Moizi í sõ
bala nŋɛ ŋa í ni, i maà kpa inɛ, nɔ inɛ iyi í kpa
inɛ fei aa bɔòɛ si wajui woo kiiti ŋa a nyisiɛ
bõnɛ. 22 Amma amu, an sõ ŋɛ, inɛ iyi wa ce
idɔɔkõ do kpaasiɛ aa bɔòɛ si wajui woo kiiti
ŋa a kpãa iju, nɔ inɛ iyi wa cɔ kpaasiɛ nfe aa
kiitiɛ si wajui inɛ ngbo ŋau, inɛ mɔ iyi wa cɔ
kpaasiɛ nnyɛi á lɔ si ina iyi ci ya kuu. 23 Na
nŋu, bii ì naaò amuai Ilaaõ wa bi kuwee nɔ
bɛi ì ye gigi iyi kpaasiɛ gɔ wa mu taaleɛ, 24 jɔ̀
amuaɛu bi kuweeu bɛ titã, i koo i teese ideu
gbakã, awɔ do kpaasiɛ. Si anyiɛ, i bɛi i nyi wa
i cea Ilaaõ amuaɛ.
25 Bii í jɛ inɛ gɔ wa bɔòɛ ile kiiti na idei
gbese gɔ, ce kookaai hai kpãa awɔ do lafɛ̃ɛ
i gbɔsi njɛ ku ba ku maà dasiɛ awɔi woo
kiiti. Bii kù jɛ bɛɛbɛ, woo kiitiu á dasiɛ si
awɔi zandaamu, nɔ zandaamu mɔ ku dasiɛ
ile piisõɔ. 26 Ntɔ ntɔ ǹ wa n sõɛi, bii à dasiɛ
piisõɔ, bii i kù sã gbeseu fei i kaa fita. Nkãma
kaa gaizia si.

Idei sakara

27 Jesu í ni má, ì gbɔ ŋa iyi Moizi í ni, i
maà ce sakara. 28 Amma amu, an sõ ŋɛ, awɔ
inɛmɔkɔ iyi í cɔ inaabo hee binɛɛ í dede, ì ce
sakara mbɛ tã si idɔɛ. 29 Na nŋu, bii iju njɛɛi
wa dasiɛ dulum, nyaa i nyɔɔ ku ǰ̃iiɛ. Á tiaɛ i
nyɔ ikõ akãi araɛ gɔ do iyi aa sɔsi araɛ fei si
ina iyi ci ya ku. 30 Bii í jɛ awɔ njɛɛi wa dasiɛ
dulum, buu i nyɔɔ ku ǰ̃iiɛ. Á tiaɛ i nyɔ ikõ akãi
araɛ gɔ do iyi aa sɔsi araɛ fei si ina iyi ci ya ku.

Idei abo ku kɔsi (Cɔ Matie 19:9; Maaku 10:11-12; Luku 16:18)

31 Nɔ Jesu í sõ ŋa má í ni, Moizi í ni, inɛ iyi
wa kɔsi aboɛ á náa tiai njɛ kukɔsii. 32 Amma
amu, ǹ wa n sõ ŋɛ, inɛ iyi í kɔsi aboɛ nɔ kù
jɛ na sakara, mɔkɔu í dasiɛ sakarai. Nɔ mɔkɔ
mɔ iyi í so abo iyi à kɔsiu, í ce sakarai.

I maà ya gbasi do ngɔgɔ

33 Jesu í sõ ŋa má í ni, ì nɔ ì gbɔ iyi Moizi í
sõ bala nŋɛ ŋau í ni, ide iyi ì gbasi si wajui Aõ
Lafɛ̃ɛ ì ni aa ce, jɔ̀ i coo. 34 Amma amu, ǹ wa
n sõ ŋɛi, i maà ya ce kugbasi ŋa pai. I maà ya
gbasi do lele ŋa domi batai bommai Ilaaõi.
35 Nɔ i maà ya gbasi do ilɛ ŋa, domi bi ku lesi
isɛɛi. Nɔ i maà ya gbasi do Zeruzalɛmu ŋa
domi ilui Ilaaõ amanlu nlaui. 36 Nɔ i maà ya
gbasi do iri nŋɛ ŋa si na iyi í jɔ̀ i kaa yɔkɔ i

fũuta baa ntoi iri akã nŋɛ hee ma jɛ i jɔ̀ ku dũ ŋa. 37 I jɔ̀ ide ku fɔ nŋɛ ku jɛ ntɔ. Bii ì ni ooi ku jɛ oo do ntɔ, bii aawo mɔi, ku jɛ aawo. Iyi aa lesi antaɛ bɛbɛi fei ŋa, hai bi Seetam inɛ laalɔui wa naa.

Idei laalɔ ku sã
(Cɔ Luku 6:29-30)

38 Jesu í sõ ŋa má í ni, ì gbɔ ŋa iyi Moizi í fɔ wo í ni, inɛ iyi í nya ijui inɛ gɔ, aa nya ti nŋu mɔ. Inɛ mɔ iyi í cɛ inyii inɛ gɔ, aa cɛ ti nŋu mɔi. 39 Amma amu, ǹ wa n sõ ŋɛi, i maà ya sãa inɛ laalɔ iyi í ce nŋɛ. Bii inɛ í sambalaɛ si njɛ, toa cangau má. 40 Bii inɛ gɔ í bɔ̀ɔ̀ɛ kiiti ku ba ku gba danzigiɛ, naa kumbooɛ mɔ má. 41 Bii inɛ gɔ í tilasiɛ i soa nŋu aso i nɛ̀ɔ̀ zakai kilo akã, so i nɛaa ku to kilo minji gbakã. * 42 Bii inɛ gɔ í tɔɔɛ mii gɔ, muaa. Bii inɛ gɔ í nàa mii gɔ ku kãaye bi tɛɛ, maà kɔ.

Idei mbɛɛ ŋa ku bi
(Cɔ Luku 6:27-28, 32-36)

43 Jesu í ni má, ì gbɔ ŋa iyi Moizi í fɔ wo í ni, bi kpaasiɛ, nɔ i cé mbɛɛɛ. 44 Amma amu, ǹ wa n sõ ŋɛi, i ya bi mbɛɛ nŋɛ ŋa, nɔ i ya cea inɛ ŋa iyi à waa kpã ŋɛ iju kutɔɔ ŋa. 45 Bii ì waa ce bɛɛbɛ ŋa ì waa nyisi inɛ ŋa iyi ì jɛ amai Ilaaɔ̃ Baa nŋɛ iyi í wa lelei, domi Ilaaɔ̃ í jɔ̀ inunuɛ wa má inya si inɛ jiida do si inɛ laalɔ ŋa. Nɔ í jɔ̀ ijĩ wa rɔa inɛ ŋa iyi à waa ce idɔɔbiɛ hee do bi inɛ ŋa iyi a kù waa coo fei. 46 Bii inɛ ŋa iyi à bi ŋɛ aŋa akãi iŋɛ mɔ ì bi ŋa, to, riba yoomai aa ba ŋa. Baa woo gba fiai lɛmpoo ŋa mɔ à ya ce dimiɛ. 47 Bii kpaasi nŋɛ ŋa aŋa akãi ì ya ce fɔɔ ŋa, to, iŋɛ mɔ yooi ì tia ŋa. Baa hai dasi Ilaaɔ̃ naanɛ ŋa mɔ à ya ce bɛɛbɛ. 48 Na nŋu, i jɔ̀ jiida nŋɛ ku kɔ̃ bɛi ti Ilaaɔ̃ Baa nŋɛ iyi í wa lele í kɔ̃.

6

Idei amua ku cea ilu are ŋa

1 Jesu í fɔ má í ni, bii ì waa ce mii iyi Ilaaɔ̃ í jilɛ nŋɛ, i ya ce laakai ŋa i maà coo si bantuma. Bii ì waa coo si bantuma ku ba inɛ ŋa a yɔɔ, i kaa ba riba kãma hai bi Baa nŋɛ iyi í wa lele.

2 Na nŋu, bii ì waa mua ilu are ŋa ngɔgɔ ŋa, i maà ti i cã kɛsɛɛdɛ bɛi ilu muafiti ŋa à ya ce. À ya ce amua nŋa ŋai si ile bii à ya ce kutɔtɔɔ ŋa do si kpãa ŋa ku ba inɛ ŋa a saabu ŋa. Ntɔ ntɔ, inɛ nŋu ŋa à ba riba nŋa fei tã. 3 Amma iŋɛ, waati iyi ì waa mua ilu are ŋa ngɔgɔ ŋa, i maà jɔ̀ awɔ canga nŋɛ ku mà mii iyi awɔ njɛu wa ce, 4 ku ba amua iyi ì waa ce ŋa i coo si afei iŋɛ minji. Nɔ Ilaaɔ̃ Baa nŋɛ iyi wa yɛ mii fei á sã nŋɛ ribaɛ.

Idei kutɔɔ
(Cɔ Luku 11:2-4)

5 Jesu í ni, bii ì waa ce kutɔɔ ŋa i maà ya ce bɛi ilu muafiti ŋa à ya ce. À ya bi aŋa a leekĩ a ce kutɔɔ ile bii à ya ce kutɔtɔɔ ŋa do bi tafa ŋa ku ba inɛ fei ku yɛ ŋa. Ntɔ ntɔ, inɛ nŋu ŋa à ba riba nŋa fei tã. 6 Amma iŋɛ, bii ì waa ce kutɔɔ ŋa, i lɔ hee ilaawa i cĩmbo ŋa, i tɔɔ Ilaaɔ̃ Baa nŋɛ bɛ tengi bii inɛ gɔ kù waa yɛ ŋɛ, nɔ Baa nŋɛ iyi wa yɛ mii iyi wa manji fei á sã nŋɛ.

7 Bii ì waa ce kutɔɔ ŋa i maà ya fɔ ide akã i maa sisi ŋa bɛ́i hai mà Ilaaɔ̃ ŋa à ya ce. À waa tamaa na ide nkpɔ ku fɔi aŋai Ilaaɔ̃ á gbɔ̀ɔ̀ kutɔɔi aŋa. 8 I maà ya jɔ ŋa ŋa, domi hee i maà tɔɔ ŋa, Baa nŋɛ í mà bukaatai mii iyi ì nɛ tã ŋa. 9 Bɛi í sĩa i ya ce kutɔɔ ŋa wee.

Ilaaɔ̃ Baa nwa iyi í wa lele,
Jɔ̀ inɛ fei ku mà iyi awɔi ì jɛ inɛ kumá.
10 Naa jɛ bommaɛ.
Jɔ̀ inɛ fei ku ce idɔɔbiɛ si ilɛu ihɛ̃ bɛi à waa ce lele.
11 Mu nwa ijɛi ajɔ fei nwa.
12 Kpa idei dulum du wa bɛi awa mɔ à ya ka kpa idei kurara iyi inɛ ŋa à ce nwa.
13 Maà ti i jɔ̀ ka dasi kulɛlɛ,
Amma nya wa hai si awɔi Seetam.
[Domi awɔi ì nɛ bomma do gbugbã do amboe hee do ajɔ fei. Ami.]

14 Nɔ í nyi í ni má, bii ì ya kpa idei kurara iyi inɛ ŋa à ce nŋɛ, Ilaaɔ̃ Baa nŋɛ mɔ á kpa idei kurara nŋɛ. 15 Amma bii iŋɛ mɔ i ci ya kpa idei kurara iyi inɛ ŋa à ce nŋɛ, Baa nŋɛ mɔ kaa kpa idei kurara nŋɛ.

Idei anu ku dĩ

16 Jesu í ni má, bii ì waa ce anu ku dĩ ŋa, i maà ya jɔ̀ waju nŋɛ ku nyisi wahala nŋɛ bɛ́i ilu muafiti ŋa à ya ce. À ya kpaasi waju nŋa ku ba inɛ fei ku yɔɔ iyi à waa dĩ anu. Ntɔ ntɔ ǹ wa n sõ ŋɛi, inɛ nŋu ŋa à ba riba nŋa fei tã.

* **5:41** Bii inɛ gɔ í tilasiɛ i soa nŋu aso Waati bɛɛbɛ, inɛi Romu ŋai à waa jɛ inɛ ngboi ilɛu. Nɔ akawe nŋa ŋa do sooge nŋa ŋa à nɛ kpãa a tilasiò inɛ gɔ ku so nŋa aso.

17 Amma iŋɛ, bii ì waa dĭ anu, i wɛɛju sãa sãa
ŋa nɔ i jɔsi waju nŋɛ ikpo 18 ku ba inɛ ŋa a
maà mà iyi ì waa dĭ anu ŋa, í gbe Ilaaɔ̃ Baa
nŋɛ iyi í wa bii a kù waa yɔɔ. Nɔ Baa nŋɛ iyi
wa yɛ mii iyi wa manji fei, á sã nŋɛ.

Amanii lele ku dɛ
(Cɔ Luku 12:33-34)

19 Í sõ ŋa má í ni, i maà ti i dɛdɛ amani si
andunyau ihɛ̃, bii tũtũ ŋa aa jɔɔ, do bii á mu
atɛ, do bii ile ŋa aa lɔ do gbugbã a koo a ce
ileɛ. 20 Amma i dɛdɛ amanii lele bii kaa mu
atɛ nɔ tũtũ ŋa a kaa yɔkɔ a bɛjɛɛ, nɔ ile ŋa mɔ
a kaa yɔkɔ a lɔ a ce ileɛ. 21 Ntɔ ntɔ, í sĭa i dɛdɛ
amanii lele ŋa domi bii amanii inɛ í wa, bɛ
mɔi laakaɛ í ya wa.

Inya kumái ara
(Cɔ Luku 11:34-36)

22 Í ni má, ijui í jɛ fitilai ara. Bii ijuɛ wa nɛ
baani, araɛ fei ì wa si inya kumái. 23 Amma
bii ijuɛ kù waa nɛ baani, araɛ mɔ fei í wa si
ilu kukui. Na nŋu, mii iyi í nɛ ku ceɛ inya
kumá, bii ilu kukui í ce, ilu kukuu á la ku
caa.

Ilaaɔ̃ ku dasi naanɛ
(Cɔ Luku l6:13; 12:22-31)

24 Jesu í sõ ŋa má í ni, inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku
cea lafɛ̃ɛ minji icɛ ajɔ. Ntɔ ntɔ, á cé inɛ akã nɔ
ku bi inɛ akã, walakɔ á jirima inɛ akã nɔ ku
donda inɛ akã. I kaa yɔkɔ i too Ilaaɔ̃ do fia ajɔ
ŋa.

25 Na nŋu ǹ wa n sõ ŋɛi, i maà ya maa
weewea do mii iyi aa jɛ i maa wɛɛò ŋa,
walakɔ do jĭnɛ iyi aa dasi ŋa. Kuwɛɛi amanɛ
í re ijɛ, ara mɔ í re jĭnɛ. 26 I cɔ yɛi ŋa iyi à waa
fo lele. A kù waa gbɛ̃ hee a da ngɔgɔ a dasi
suu. Do nŋu fei, Baa nŋɛ iyi í wa lele wa wo
ŋa. I kù mà ŋa iyi bɛɛrɛ nŋɛ í re ti yɛi ŋau
bɛ? 27 Yooi si inɔ nŋɛ na kuweeweaɛ á yɔkɔ
ku kɔ̃ɔsi kusɔi adɔ̃ɛ baa keeke.

28 To, na mii í ce ì ya maa weewea do idei
jĭnɛ ŋa. I cɔ bɛi wua ŋa à ya da koko si inɔ
sako mɛɛ. A kù waa ce icɛ a ci ya nɔ a wɔ̃ acɔ.
29 Amma ǹ wa n sõ ŋɛ, baa Salomɔɔ ilaalu
nlau, do amboe nla nlaɛ fei kù nɛ jĭnɛ iyi
boodaɛ í to kokoi jĭi ŋau bɛ baa akã. 30 Fɔfɔ í
wɛɛi nnyi do kusĭaɛ amma ala aa dasiɛ inai.
To, bii Ilaaɔ̃ í mua fɔfɔ ŋa iyi aa na a dasi
ina booda ku sĭa bɛɛbɛ, kaa yɔkɔ ku mu nŋɛ
nyau ku re fɔfɔ ŋau bɛ de. I kù yɛ naanɛ nŋɛi
kù la? 31 Na nŋu, i maà ya weewea i ni ŋa,
mii aa ka jɛ, mii aa ka mɔ, walakɔ mii aa ka
biiò ara nwa. 32 Hai mà idei Ilaaɔ̃ ŋai à ya
maa kpataa mii ŋau bɛ fei, amma Baa nŋɛ iyi
í wa lele í mà iyi ì nɛ bukaatai mii ŋau bɛ fei
ŋa. 33 Na nŋu, i hanya titã ŋa i ce idɔɔbii Ilaaɔ̃
do bɛi aa ce i jɔ̀ bommaɛ ku bɔ waju. Iyi í gbe
bɛi fei Ilaaɔ̃i á kɔ̃ɔ nŋɛ si. 34 Ajɔ fei wahalaɛ
í ya tooi. Na nŋu, i maà kpataò ala ŋa, domi
ala mɔi á mà tɛɛ.

7

Idei kiiti
(Cɔ Luku 6:37-38, 41-42)

1 Jesu wa fɔ má í ni, i maà ya kiiti inɛ ŋa ku
ba Ilaaɔ̃ mɔ ku maà kiiti nŋɛ. 2 Ntɔ ntɔ, ǹ wa n
sõ ŋɛi, do yaase bɛi ì ya maa kiiti inɛ ŋa, bɛɛbɛ
mɔi Ilaaɔ̃ mɔ á naa ku kiiti nŋɛ. Nɔ si gũa bii ì
wãaò inɛ ŋa, si bɛ mɔi aa wãa iŋɛ mɔ. 3 Na mii
í ce ì waa yɛ fɔfɔ keeke iyi í wa si ijui kpaasiɛ
nɔ i kù yɛ jĭi ite iyi í wa si titɛɛ. 4 Bɛirei aa ce
i sõ kpaasiɛ i ni, jɔ̀ n nyaɛ fɔfɔ si ijuɛ, awɔ iyi
jĭi ite í wa si tɛɛ. 5 Awɔ ilu muafitii, jɔ̀ i tako i
nya jĭi ite iyi í wa si ijuɛ titã ku ba i yɛ ilu sãa
sãa, i bɛi i nya fɔfɔ iyi í wa si ijui kpaasiɛ.

6 I maà nyɔ lɛgɛ jiida nŋɛ ŋa si wajui
kuusɔɔ ŋa ku ba a maà tɛɛsɛɛ. Nɔ i maà ti i na
aja ŋa mii kumá ŋa ku ba a maà na a sinda a
ŋɔ ŋɛ *.

Idei kutɔɔ
(Cɔ Luku 11:9-13)

7 Jesu í ni má, i ya tɔɔ ŋa, aa mu nŋɛ. I ya
dɛdɛ ŋa, aa ba ŋa. I ya cã gambo ŋa, aa cĭ nŋɛ.
8 Ntɔ ntɔ, inɛ iyi í ya tɔɔ fei, aa mua. Inɛ mɔ
iyi wa dɛdɛ fei, á ba. Inɛ mɔ iyi wa cã gambo
fei, aa cĭa lafɛ̃ɛ. 9 Yooi í wa si inɔ nŋɛ ihɛ̃ iyi
bii amaɛ í tɔɔɛ pɛ̃ɛ á so kuta ku naa. 10 Bɛɛbɛ
mɔi inɛ kãma kù wɛɛ iyi bii amaɛ í tɔɔɛ cɛ̃ɛ
á so njo ku naa. 11 Debɛi, bii iŋɛ iyi ì ya ce
laalɔ ŋa ì mà mii jiida ku na ama nŋɛ ŋa, ì
waa tamaa mà Baa nŋɛ iyi í wa lele kaa yɔkɔ
ku mua inɛ ŋa iyi à waa tɔɔɛ mii jiida ku re
bɛɛbɛ ŋa?

* **7:6** Yaasei ideui í jɛ, kuwɛɛ jiida nŋɛ iyi ì nɛ hai bi Ilaaɔ̃, i maà ti i fɔ ideɛ bi inɛ ŋa iyi à yɛ bɛi kuusɔɔ ŋa iyi a kù bi bɛɛrɛi ideu ku mà, ku ba a maà tɛɛsɛɛ. Nɔ i maà ti i fɔ ideɛ bi inɛ ŋa mɔ iyi à yɛ bɛi aja ŋa iyi aa naa a sinda a ŋɔ ŋɛ.

12 Na nŋu, mii iyi ì bi inɛ ŋa a ya ce nŋɛ fei,
iŋɛ mɔ i ce nŋa bɛɛbɛ ŋa, domi iyi bɛi í jɛ icui
idei kukɔsii walii ŋau do ti woodai Moizi.

Andɛ iyi kù cǐ
(Cɔ Luku 13:24)

13 Í sɔ̃ ŋa má í ni, koofa nla do kpãa ku cǐ
gɔ í wɛɛ, do minjisia ku mongolo gɔ iyi wa
bɔ ala nwa. Í lɔ do koofa ku mongolou ŋa,
domi koofa nlau do kpãa ku cǐu, bi ikui wa
bɔ, nɔ inɛ nkpɔi wa too do bɛ. 14 Amma kpãa
iyi wa bɔ bi kuwɛɛ hai tã í mante, andɛɛ kù
cǐ. Nɔ inɛ ŋa iyi à yɛ kpãau à waa tooɛ a kù
kpɔ.

Idei ǰǐi do isoɛ
(Cɔ Luku 6:43-44)

15 Jesu í ni má, i ya ce laakai ŋa do walii
ilu ibo ŋa. À ya naa bi tu ŋɛi do daa didɔ̃ bɛi
angudã ŋa, amma idɔ nŋa í yɛi bɛi idɔi mbo
ŋa. 16 Aa yɔkɔ i mà ŋa ŋai si kookoosu nŋa ŋa
bɛi à ya mà ǰǐi hai si isoɛ. A ci ya ka isoi rezɛ̃ɛ
si agũ. Nɔ a ci ya ka figi si agũ fũfũ. 17 J̌ǐi jiida
fei iso jiidai í ya so, nɔ ǰǐi laalɔ mɔ ku so iso
laalɔ. 18 J̌ǐi jiida kaa yɔkɔ ku so iso laalɔ, bɛɛbɛ
mɔi ǰǐi laalɔ kaa yɔkɔ ku so iso jiida. 19 Nɔ ǰǐi
iyi kù waa so iso jiida fei à ya daai a dasi ina.
20 Si bɛi à ya mà ǰǐi hai si isoɛ, bɛɛbɛ mɔi aa
mà walii ilu ibo ŋa hai si kookoosu ŋa.

N kù mà ŋɛ ajɔ kãma
(Cɔ Luku 13:25-27)

21 Jesu í ni má, kù jɛ inɛ iyi wa kpem Lafɛ̃ɛ
Lafɛ̃ɛ feii á na ku lɔ si bommai Ilaaɔ̃, bii kù jɛ
inɛ ŋa iyi à waa ce idɔɔbii Baam iyi í wa lele.
22 Ajɔ nŋu bɛ, inɛ nkpɔi á maa ni, Lafɛ̃ɛ Lafɛ̃ɛ,
a kù ce walii do iriɛ? A kù lele inɛi inɔɔko
ŋa do iriɛ? A kù ce maamaake nkpɔ do iriɛ?
23 Amma an sɔ̃ ŋa si wajui inɛ fei n ni, n kù
mà ŋɛ ajɔ kãma. I sɛkɛɛ hai bi tom, iŋɛ iyi i
kù ce idɔɔbim ŋa.

Idei woo ma ile minji gɔ ŋa
(Cɔ Luku 6:47-48)

24 Jesu í kpa nŋa mɔnda má í ni, na nŋu,
inɛ iyi í gbɔ ide iyi ǹ wa n fɔu ihɛ̃ fei nɔ wa
jirimaɛ, á yɛi bɛi mɔkɔ ilu bisi iyi í ma ileɛ si
kuta. 25 Iǰǐ í rɔ, ido í kɔ̃ í nikã, nɔ fufu nla nla
í dede si ileu, amma kù cuku, domi si kutai
à maa. 26 Amma awɔ iyi ì gbɔ ide iyi ǹ wa
n fɔu ihɛ̃ fei nɔ i kù saaluɛ, aa yɛi bɛi mɔkɔ
nnyɛi iyi í koo í ma ileɛ si sãai ido. 27 Iǰǐ í rɔ,
ido í kɔ̃ í nikã, nɔ fufu nla nla í dede si ileu,
nɔ í cuku í lɛgɛ fei.

28 Iyi Jesu í fɔ bɛɛbɛ í tã, ŋɔi zamaau í biti
do si bɛi wa kɔ ŋa si cio. 29 À bitii si na iyi í
jɔ̀ do yiikoi wa kɔ ŋa si, kù jɛ bɛi woo kɔ inɛ
ŋa si wooda nŋa ŋau.

8

Jesu í jɔ̀ dintɛ gɔ í ba iri
(Cɔ Maaku 1:40-45; Luku 5:12-16)

1 Jesu í sɔ̃ ŋa ide ŋau ihɛ̃ feii í bɛi wa kita
wa hai si antai kutau. Waati iyi í kita wa ŋɔi
zamaa nla gɔ wa tooɛ. 2 Nɔ dintɛ gɔ í naa í
sɛɛbata si wajuɛ í ni, Lafɛ̃ɛ, bii ì bi, aa yɔkɔ i
jɔ̀ n ba iri n jɛ inɛ iyi í má. 3 Ŋɔi Jesu í yɔ awɔɛ
í luu nɔ í ni, ǹ bi. Ba iri nɔ i jɛ inɛ kumá. Bɛ
gbakã í ba iri hai si bɔ̃ɔɛu. 4 Nɔ Jesu í sɔ̃ɔ í ni,
gbɔ, maà sɔ̃ inɛ gɔ ideu ihɛ̃, amma koo nyisi
araɛ bi woo weei Ilaaɔ̃u, nɔ i ce kuwee iyi
Moizi í jilɛu. Kuweeu bɛi á nyisi ŋa iyi ì jɛ
inɛ iyi í má bɛbɛi.

Jesu í jɔ̀ amaacɛi inɛ ngboi sooge gɔ ŋa í ba iri
(Cɔ Luku 7:1-10; Zãa 4:43-54)

5 Ŋɔi Jesu í bɔ Kapɛranumu. Waati iyi í
lɔ inɔ iluu ŋɔi inɛ ngboi sooge cǐɔ gɔ í koo í
tɔɔɛ ku faaba nŋu, 6 í ni, Lafɛ̃ɛ, amaacɛm wa
ce bɔ̃ɔ kpasɛ̃, ci ya yɔkɔ ku wu baa awɔ, wa
kpãa iju ntɔ ntɔ. 7 Ŋɔi Jesu í ni, í sǐa, an koo
n faabaɛ. 8 Amma inɛ ngboi sooge ŋau í jɛaa
í ni, Lafɛ̃ɛ, n kù to i lɔ kpasɛ̃m. Baa hai ihɛ̃
fɔ ide, amaacɛm nɔu á ba iri. 9 Amu takam,
ǹ nɛ inɛ ngbo ŋa iyi ǹ wa n jirima, nɔ ǹ nɛ
sooge gɔ ŋa mɔ iyi ǹ wa n gbã. Inɛ akã nŋa
iyi ǹ bɛ á kooi, inɛ iyi ǹ kpe mɔ á naai, nɔ icɛ
iyi ǹ ni amaacɛm ku ce nŋui í ya ce.

10 Iyi Jesu í gbɔ ideu í biti nɔ í sɔ̃ inɛ ŋa iyi à
waa tooɛu í ni, ntɔ ntɔ, baa si inɔi inɛi Izirɛli
ŋa fei n kù yɛ inɛ iyi í yɔkɔ í dasim naanɛ nla
bɛi inɛɛu ihɛ̃. 11 An sɔ̃ ŋɛ, hai jɛ Zuifu nkpɔ
á na ku naa hai do bii fei a buba si bommai
Ilaaɔ̃. Anai aa jɛ do Aburahamu do Izaaki do
Zakɔbu bala nŋɛ ŋa ajɔ. 12 Amma iŋɛ, tɔku
nŋa ŋa iyi í jɔ iŋɛɔ̀ ŋa i wa bɛ aa nyɔ ŋɛ angule
si ilu kuku. Tengi bɛi aa lesi awɔ si iri i maa
kpataò ŋa. 13 Nɔ Jesu í sɔ̃ inɛ ngboi sooge
ŋau í ni, bɔ kpasɛ̃ɛ. Fei ndɛɛ á ce si bɛi ì dasi
naanɛu. Bɛ gbakã amaacɛu í ba iri.

Jesu í jɔ̀ bɔ̃ɔ nkpɔ í ba iri
(Cɔ Maaku 1:29-34; Luku 4:38-41)

14 Si anyiɛ, Jesu í bɔ kpasɛ̃i Piɛɛ, í koo í ba
iyei aboi Piɛɛ kù waa nɛ baani, wa sũò ara
gbãa. 15 Ŋɔi Jesu í lu awɔɛ nɔ ara gbãau í nya.
Nɔ abou í dede í yaaɛ.
16 Iyi alɛ í lɛ, à naa Jesu inɛ ŋa iyi à nɛ inɛi
inɔɔko ŋa wa nkpɔ nkpɔ. Nɔ í lele inɛi inɔɔko
ŋau do ide ku fɔ, nɔ inɛ ŋa iyi à waa ce bɔ̃ɔ fei
í jɔ̀ à ba iri. 17 Í ce nŋu ŋau bɛi ku ba ide iyi
walii Ezai í fɔu ku kɔ̃ iyi í ni, nŋu takaɛ í so
gbugbã hai nɛ nwa nɔ í nya bɔ̃ɔ nwa ŋa.

Inɛ ŋa iyi à bi Jesu ku too
(Cɔ Luku 9:57-62)

18 Ajɔ nŋu gɔ, zamaa nkpɔ gɔ í kaako Jesu.
Iyi Jesu í yɛ ŋa ŋɔi í sɔ̃ mɔcɔɛ ŋau í ni a bɔ
icei tenkuu do ikpa ihɔ̃. 19 Hee a maa nɛ ŋɔi
woo kɔ inɛ ŋa si wooda gɔ í naa bi tɛɛ nɔ í ni,
Mɛɛtu, an tooɛ bii ì waa bɔ fei. 20 Nɔ Jesu í sɔ̃ɔ
í ni, iŋa ŋa à nɛ kolo ŋa nɔ baa yɛi ŋa mɔ à nɛ
bi ku sũ. Amma amu Amai Amanɛ n kù nɛ
bii an koo n sũ n sĩmi. 21 Nɔ inɛ akãi mɔcɔi
Jesu gɔ mɔ í ni, Lafɛ̃ɛ, jɔ̀ n koo n si baam wa
titã. 22 Amma Jesu í jɛaa í ni, awɔ de toom
wa, nɔ i jɔ̀ iku ŋa a si iku nŋa ŋa.

Jesu í leekĩ fufu si tenku
(Cɔ Maaku 4:35-41; Luku 8:22-25)

23 Si anyii nŋu, Jesu í lɔ akɔi inyi nɔ mɔcɔɛ
ŋa mɔ à lɔ à tooɛ. 24 Iyi à waa nɛ ŋɔi fufu nla
gɔ í dede si tenkuu hee kutãngãm ndii inyiu
wa bii akɔu. Amma Jesu wa sĩ njoo. 25 Ŋɔi
mɔcɔ ŋau à koo à jũu à ni, Lafɛ̃ɛ, faaba wa, à
waa bɔ nfe ku ce.
26 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, naanɛ ku dasi nŋɛ
kù la. Na mii í ce ì jɔ̀ njo wa mu ŋɛ ŋa.
Iyi í fɔ bɛɛbɛ í tã, ŋɔi í dede í la si inyiu do
fufuu nɔ à coko sɔ̃m sɔ̃m. 27 Nɔ mɔcɔ ŋau fei
à biti à waa ni, inɛ dimi yoomai ihɛ̃. Baa inyi
do fufu ŋa fei à waa jirima ideɛ.

Jesu í lele inɛi inɔɔko ŋa hai si inɛ minji gɔ ŋa
(Cɔ Maaku 5:1-20; Luku 8:26-39)

28 Iyi Jesu í to icei tenkuu do ikpa ihɔ̃ si
ilɛi Gadara, ŋɔi amanɛ minji gɔ ŋa à fita wa
hai bi ku si iku ŋa à kòo wa. Inɛ ŋau à nɛ inɛi
inɔɔko ku gaabu ntɔ ntɔ hee í jɔ̀ inɛ gɔ ci ya
jɛ ku too kpãau. 29 Nɔ à dɔ̃ anu à ni, mii í wa
si gãmɛi awaɛ ŋa, awɔ Amai Ilaaɔ̃. Ì naa ku
kpã wa iju hai waatiu kù toi? 30 Nɔ à hɔ̃nnɛ
kuusɔɔ gaa gɔ ŋa waju à waa jɛ. 31 Nɔ inɛi
inɔɔko ŋau à tɔɔ Jesu à ni, bii ì waa lele wai,
jɔ̀ kaa mu kuusɔɔ gaa ŋau ihɔ̃. 32 Ŋɔi Jesu í
sɔ̃ ŋa í ni a koo. Nɔ à fita hai si inɛ ŋau à koo
à mu kuusɔɔ ŋau. Nɔ kuusɔɔ gaa ŋau fei à
sɛi wa hai antai iri kutau à na à dasi tenkuu,
inyi í jɛ ŋa.
33 Woo degbe kuusɔɔ ŋau à sa à nɛ inɔ ilu
à koo à sisia inɛ ŋa ideu fei do bɛi à cea inɛ
minji ŋau. 34 Nɔ inɛi inɔ ilu ŋau fei à fita à
bɔ Jesu ku cɔ. Iyi à koo à yɔɔ ŋɔi à tɔɔɛ ku fita
hai ilɛi ide nŋa.

9

Jesu í jɔ̀ wɛɛgɛ gɔ í ba iri
(Cɔ Maaku 2:1-12; Luku 5:17-26)

1 Iyi inɛ ŋau à tɔɔɛ ku fita hai ilɛi ide nŋa
ŋɔi Jesu í lɔ akɔi inyi í kua icei tenkuu má. Í
nɛ ilui nŋu takaɛ *. 2 Ŋɔi inɛ gɔ ŋa à naa wɛɛgɛ
gɔ wa, wa sũ si makɛɛ. Iyi Jesu í yɛ naanɛ ku
dasi nŋau, nɔ í sɔ̃ wɛɛgɛu í ni, baakɔɔm, maà
mɔngɔ temua, ǹ kpa idei dulum dɛɛ. 3 Wee
woo kɔ inɛ ŋa si wooda gɔ ŋa à wa bɛ. Iyi à
gbɔ wa fɔ bɛɛbɛ ŋɔi à waa lasabu si idɔ nŋa à
waa ni, inɛɛu ihɛ̃ wa bu Ilaaɔ̃i. 4 Jesu í bɛi í
mà ide iyi à waa lasabu ŋɔi í ni, na mii í ce
ì waa ce lasabu laalɔ bɛɛbɛ ŋa. 5 Si ide minji
ŋau ihɛ̃, yoomai kufɔɛ í faala í re, inɛ ku sɔ̃
inɛ gɔ ku ni ǹ kpa idei dulum dɛɛ, walakɔ
ku ni ku dede ku nɛ. 6 Amma ǹ bi i mà ŋa
iyi amu Amai Amanɛ ǹ nɛ gbugbã n kpa idei
dulum dii inɛ ŋa si andunya.
Iyi í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi í sɔ̃ wɛɛgɛu í ni, dede i
so makɛɛɛ i bɔ kpasɛ̃.
7 Ŋɔi wɛɛgɛu í dede í nɛ ideɛ. 8 Wee inɛ
nkpɔ nkpɔi í wa bɛ. Iyi à yɔɔ bɛɛbɛ ŋɔi njo
í mu ŋa à waa saabu Ilaaɔ̃ do iyi í na amanɛ
dimii yiikou bɛ.

Jesu í kpe Matie
(Cɔ Maaku 2:13-17; Luku 5:27-32)

9 Ŋɔi Jesu í dede hai bɛ í bɔ inɔ iluu. Iyi
wa nɛ ŋɔi í yɛ mɔkɔ gɔ iyi à ya kpe Matie wa
buba ile bi ku gba fiai lɛmpoo. Ŋɔi í sɔ̃ɔ í ni,
toom wa. Nɔ Matie í dede í tooɛ.
10 Si anyiɛ Jesu wa jɛ kpasɛ̃i mɔkɔu, ŋɔi
woo gba fiai lɛmpoo do inɛ nkpɔ gɔ ŋa má
iyi kuwɛɛ nŋa kù sĩa à naa à buba bi Jesu do
mɔcɔɛ ŋau. 11 Wee Farisi gɔ ŋa à yɛ ŋa, nɔ

* **9:1** ilui nŋu takaɛ kù jɛ Bɛtɛlehɛmu bii à buu. Kù nɔ kù jɛ Nazarɛti bii à biiɛ. Amma Kapɛranumui wa fãa, ilu bii í buba wa ceò icɛɛ.

à bee məcɔɛ ŋau à ni, na mii í ce Mɛɛtu nŋɛ wa jɛ do woo gba fiai lɛmpoo do inɛ laalə ŋa.
12 Iyi Jesu í gbɔ ide nŋau ŋɔi í ni, ilu baani ŋa a kù nɛ bukaatai ilu iwɔ bii kù jɛ bɔ̃ɔ ŋa.
13 Ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, n kù naa ku kpe inɛ dee dee ŋa, amma dulum ŋai ǹ naa ku kpe. I koo i bee yaasei kukɔu iyi í ni, Ilaaɔ̃ í ni, ǹ bi i ce araarei njɛ ŋa ku re i ceem kuwee.

Idei anu ku dĭ
(Cɔ Luku 5:33-39; Maaku 2:18-22)

14 Wee Zãa woo dasi inyiu mɔ í nɛ məcɔ ŋa. Məcɔɛ ŋau à naa bi Jesu nɔ à beeɛ à ni, na mii í ce awa do Farisi ŋau à ya ka dĭ anu amma awɔ, məcɔɛ ŋa a ci ya dĭ anu. 15 Nɔ Jesu í jɛ nŋa í ni, kpaasii məkɔ titɔ̃ ŋa aa nɛ inɔ kufɔ gɔ waati iyi məkɔ titɔ̃u í wa inɔ nŋai? Aawo, amma ajɔ gɔ wa naa iyi aa nya məkɔ titɔ̃u hai si inɔ nŋa. Waati bɛɛbɛ aa dĭ anu.
16 Ŋɔi í kpa nŋa mənda í ni, inɛ gɔ kaa sɔ jaaɛ ngbo do titɔ̃ɛ ku tətɔɔɛ. Bii í ce bɛɛbɛ, titɔ̃u á ga jaaɛ ngbou ku kɔ̃ɔsi. 17 Bɛɛbɛ mɔi a ci ya dasi vɛ̃ɛ titɔ̃ iyi wa gba si bɔgɔ bata ngbo ŋa. Bii ì ce bɛɛbɛ, bɔgɔ bata ngbo ŋau aa gai, nɔ vɛ̃ɛu ku nikã, bɔgɔ ŋau mɔ á ce nfe. À ya dasi vɛ̃ɛ titɔ̃i si bɔgɔ titɔ̃ ŋa. Baa bii wa gba, bɔgɔu kaa ga.

Idei ama inaaboi Zairusi do inaabo iyi í lu ibɔi Jesu
(Cɔ Maaku 5:21-43; Luku 8:40-56)

18 Si waati iyi Jesu wa sɔ̃ ŋa ideu ihɛ̃ ŋɔi inɛ ngbo gɔ í naa í sɛɛbata si wajuɛ í ni, ama inaabom wee í ku nsɛi nsɛi, amma naa le siɛ awɔ ku jĭ má. 19 Nɔ Jesu í dede do məcɔɛ ŋa à too məkɔu.
20 Waati iyi à dasi kpãa à waa nɛ, inaabo gɔ wa too ŋa. Abou wa ce bɔ̃ɔi awɔ ku mu hai adɔ̃ maateeji wa. Ŋɔi í bɔ do anyii Jesu í koo í lu itĭi ibɔɛ. 21 Í ce bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ í fɔ si idɔɛ í ni, baa bii jaaɛi ǹ ba ǹ lu an ba iri. 22 Ŋɔi Jesu í sinda í cɔɔ nɔ í ni, abooyi, maà məngɔ temua, naanɛɛi í faabaɛ. Bɛ gbakã abou í ba iri.
23 Ŋɔi Jesu í məsi isɛɛnɛɛ í to kpasɛ̃i inɛ ngbou í yɛ woo fã gaasiai iku ŋa do zamaa nla nla gɔ wa dɔ̃ anu. 24 Nɔ í ni, i fita hai ihɛ̃. Ama inaabou kù ku, wa sĭ njooi, nɔ à waa yaakoɛ. 25 Ŋɔi Jesu í jɔ̀ inɛ ŋau à fita nɔ í lɔ í mu awɔi mudɛ̃ɛu nɔ í dede. 26 Nɔ laabaaui ideu í fangaa si ilɛu fei.

Jesu í jɔ̀ fɛɛju minji gɔ ŋa à yɛ ilu

27 Nɔ Jesu í nɛ hai bɛ. Si isɛɛnɛɛu fɛɛju minji gɔ ŋa à tooɛ à waa dɔ̃ siɛ anu, à waa ni, tɔkui ilaalu Davidi, ce araare nwa i jɔ̀ ka yɛ ilu. 28 Ŋɔi Jesu í nɛ hee í to kpasɛ̃. Nɔ fɛɛju ŋau à naa bi tɛɛ nɔ í bee ŋa í ni, ì dasi naanɛ ŋa iyi an yɔkɔ n coo? Nɔ aŋa mɔ à ni, oo, Lafɛ̃ɛ. 29 Nɔ Jesu í lu iju nŋau í ni, ku ce nŋɛ si bɛi ì dasi naanɛu ŋa. 30 Nɔ à yɛ ilu. Nɔ Jesu í sɔ̃ ŋa í kɔnkɔn du ŋa í ni, i gbɔ ŋa, i maà sɔ̃ inɛ gɔ ideu ihɛ̃. 31 Amma iyi à sɛkɛɛ gbakã à lɔsi laabaaui Jesuu ku sisi si ilɛu fei.

Jesu í jɔ̀ dekĭ gɔ í gbɔ ide

32 Nɔ Jesu do məcɔɛ ŋa à nɛ hai bɛ, ŋɔi à naa Jesu inɛ gɔ wa. Inɛɛu inɛi inɔɔko dekĭ gɔ í muu. 33 Nɔ Jesu í lele inɛi inɔɔkou. Iyi í leleɛ gbakã nɔ məkɔu í lɔsi ide ku fɔ. Inɛ ŋa à biti à wasi ku ni, a kù yɛ dimiɛ si ilɛi Izirɛli ajɔ kãma. 34 Amma Farisi ŋau à ni, Seetam ilaalui inɛi inɔɔko ŋaui í muaa gbugbã ku leleò ŋa.

Jesu í ce araarei inɛ ŋa

35 Jesu wa dabii dabii si ilu nla ŋa do si ilɛɛko ŋa, wa kɔ inɛ ŋa si cio ile bii Zuifu ŋa à ya ce kutətɔɔ nŋa ŋa, nɔ wa sisi laabaau jiidai bommai Ilaaɔ̃ nɔ í jɔ̀ bɔ̃ɔ ŋa do kɔ̃ɔ ŋa fei à ba iri. 36 Iyi í yɛ zamaau, araare fei í muu, domi à wɛɛ do biti, inɔ nŋa fei í fɔ, à wɛɛ nŋa bɛi angudã ŋa iyi a kù nɛ woo degbe. 37 Ŋɔi í sɔ̃ məcɔɛ ŋa í ni, amaajɛ iyi í jĭa í to ku da í kpɔ, amma woo da ŋau a kù kpɔ. 38 Na nŋu, i tɔɔ ilu ikou ku bɛ woo da ŋa wa má.

10

Irii məcɔ maateeji ŋau
(Cɔ Maaku 3:13-19; Luku 6:12-16)

1 Si anyii nŋu, Jesu í kpe məcɔ maateejiɛ ŋau í tətɔɔ ŋa bi tɛɛ. Nɔ í mu nŋa yiiko a leleò inɛi inɔɔko ŋa nɔ a jɔ̀ kɔ̃ɔ ŋa a ba iri do inɛ ŋa iyi à waa ce bɔ̃ɔ dimi ikã ikã fei. 2 Irii woo bɛ maateeji ŋau wee. Sinte, Simɔɔ iyi à ya kpe Piɛɛu do ifɔɛ Anderee, do ama minjii Zebedee ŋa Zaaki do ifɔɛ Zãa, 3 do Filipu do Baatelemi, do Tomaa, do Matie iyi í tako í jɛ woo gba fiai lɛmpoo, do Zaaki amai Alifee

* **10:4** igbɛi Zelɔtu inɛi igbɛi Zelɔtu ŋai à waa jabu ku ba Zuifu ŋa a nɛ ara nŋa hai si awɔi inɛi Romu ŋa.

do Tadee, 4 do Simɔɔ inɛi igbɛi Zelɔtu *, do Zudasi Isikariɔti, inɛ iyi á na ku zambaɛu.

Jesu í bɛ mɔcɔ maateeji ŋau
(Cɔ Maaku 6:7-13; Luku 9:1-6)

5 Jesu í bɛ amanɛ maateeji ŋau nɔ í sɔ̃ ŋa bɛi nŋu í bi a ce. Í ni, i maà bɔ bi dimi mmu ŋa, nɔ i maà lɔ si ilui inɛi Samari kãma ŋa. 6 Amma i bɔ bi inɛi Izirɛli ŋa, aŋa iyi à nyɔ bɛi ama angudã ŋa. 7 I koo i waazo ŋa i ni, Ilaaɔ̃ í maai ku jɛ bommaɛ. 8 Nɔ i jɔ̀ bɔ̃ɔ ŋa a ba iri nɔ i ji̋ iku ŋa, i jɔ̀ dintɛ ŋa a ba iri a jɛ inɛ kumá, nɔ i lele inɛi inɔɔko ŋa iyi à wa si inɛ ŋa. Si bɛi ì ba hai nɛ kusã ŋa, iŋɛ mɔ i na hai nɛ kusã. 9 I maà ti i so fia ŋa. 10 I maà ti i so bɔgɔ, i maà ti i so ibɔ minjisia, wala baata, wala golo. I maà so mii ŋau bɛ kãma ŋa si na iyi í jɔ̀ woo ce icɛ í nɛ kpãai a náa bukaatai mii iyi í nɛ ku maa wɛɛò.

11 Bii ì to ilu nla walakɔ si ilɛɛko gɔ, i dɛdɛ inɛ iyi í jɛsi ku gba ŋɛ, nɔ i buba kpasɛ̃ɛ bɛ ŋa hee ku to ajɔ iyi ì waa nɛ hai si iluu. 12 Bii ì lɔ kpasɛ̃ gɔ i ya ce inɛ ŋau fɔɔ i ni ŋa, laakai ku sũ ku wɛɛ do iŋɛ. 13 Bii à gba ŋɛ, laakai ku sũu á wɛɛ do aŋai, amma bii a kù gba ŋɛ, á baa si ŋɛi. 14 Si ilu gɔ wala si kpasɛ̃ gɔ, bii inɛ ŋau à kɔ ku gba ŋɛ, hee má jɛ a gbɔ ide nŋɛ, i nɛ hai bɛ nɔ i gbugbã nŋa irurui baata nŋɛ ŋa ku ba ku jɛ nŋa sɛɛda iyi kiitii Ilaaɔ̃ á naa si ŋa. 15 Ntɔ ntɔ, an sɔ̃ ŋɛ, si ajɔi kiitiu, Ilaaɔ̃ á ce araarei inɛi Sodomu do Gɔmɔɔ † ŋa ku re inɛi ilu dimi bɛɛbɛ ŋau bɛ

Ijuukpã iyi á naa
(Cɔ Maaku 13:9-13; Luku 21:12-17)

16 Jesu í sɔ̃ ŋa má í ni, wee ǹ wa n bɛ ŋɛ nɔ aa yɛ ŋai bɛi angudã ŋa si inɔi mbo ŋa. Na nŋu, i jɔ̀ i nɛ bisi bɛi njo ŋa, ‡, nɔ i jɛ hai ce laalɔ bɛi ankasiidi ŋa. 17 Nɔ i ce laakai ŋa si na iyi í jɔ̀ inɛ gɔ ŋa aa na a mu ŋɛ a bɔò ŋɛ bi ku ce kiiti, aa nɔ a cã̃ ŋɛ ile bi ku ce kutɔtɔɔ nŋa ŋa. 18 Aa bɔò ŋɛ si wajui ilu ilɛ ŋa do bi amanlu ŋa na irim, ku ba i jɛ sɛɛdam si waju nŋa ŋa do bi dimi mmu ŋa. 19 Amma bii à bɔò ŋɛ bi ku kiiti, i maà ti i biti do ide iyi aa fɔ ŋa wala do yaase bɛi aa fɔɔò ŋa. Bii waatiu í to, Ilaaɔ̃ á mu nŋɛ ide iyi aa fɔ ŋa. 20 Nɔ ide iyi aa fɔ ŋa kaa jɛ ide nŋɛ, á naai hai bi Hundei Ilaaɔ̃ Baa nŋɛ iyi í wa si ŋɛ.

21 Inɛ gɔ ŋa aa zamba ifɔ nŋa ŋa walakɔ igbã nŋa ŋa ku ba a kpa ŋa. Bɛɛbɛ mɔi baa ŋa aa maa cea ama nŋa ŋa. Amu ŋa mɔ aa dede si baa nŋa ŋa ku ba a kpa ŋa. 22 Inɛ fei á cé ŋɛi na irim, amma inɛ iyi í temua hee kɔɔ á ba faaba. 23 Bii à waa kpã ŋɛ iju si ilu gɔ i sa i bɔ ilu mmu. Ntɔ ntɔ, an sɔ̃ ŋɛ, i kaa dabii si ilɛi Izirɛliu i kpa iriɛ ŋa amu Amai Amanɛ n to wa.

24 Ama cio ci ya re woo kɔsiɛ, amaacɛ mɔ ci ya re lafɛ̃ɛɛ. 25 Na nŋu, í sǐa ama cio ku jɛsi a cea nŋu bɛi à cea woo kɔsiɛ. Bɛɛbɛ mɔi, í sǐa amaacɛ mɔ ku jɛsi a cea nŋu bɛi à cea lafɛ̃ɛɛ. Bii à waa kpe amu ilu kpasɛ̃u Seetam, aa sɔ iŋɛ inɛi kpasɛ̃ɛ ŋau iri laalɔ iyi í re bɛɛbɛ.

Njoi inɛ iyi í jɔ̀ i ce ŋa
(Cɔ Luku 12:2-7)

26 Nɔ Jesu í ni má, do nŋu fei i maà ce njo nŋa ŋa, domi ngɔgɔ kù wɛɛ iyi wa manji iyi kaa fita gbugbãa, nɔ asii kãma kù wɛɛ iyi a kàa na a mà. 27 Iyi ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ si ilu kuku, i fɔɔ si inya kumá ŋa. Iyi ì gbɔ si asii ŋa i cã kɛsɛɛdɛɛ. 28 I maà ce njoi inɛ ŋa iyi aa kpa ara nŋu akã, nɔ a kaa yɔkɔ a kpa hunde. Amma i ce njoi inɛ iyi á yɔkɔ ku kpa ara do hunde ajɔ si ina iyi ci ya ku. 29 A ci ya ta ama yɛi minji súù akã ba. Do nŋu fei, Ilaaɔ̃ wa mà baani nŋa. Baa akã nŋa ci ya nɔ ku ku iyi kù jɛ do kumàsiɛ. 30 Iŋɛ mɔ, hee do ntoi iri nŋɛ ŋa fei Ilaaɔ̃ í mà ji̋a nŋa. 31 Na nŋu, i maà ce njo ŋa, bɛɛrɛ nŋɛ í re yɛi ŋa hee bii í ji̋.

32 Na nŋu, inɛ iyi í fɔ si wajui amanɛ ŋa í ni nŋu í gbam, amu mɔ an gbaa si wajui Baam iyi í wa lele. 33 Amma inɛ iyi í kɔsim si wajui amanɛ ŋa, amu mɔ an kɔsiɛ si wajui Baam iyi í wa lele.

Kù jɛ laakai ku sũ, ijai
(Cɔ Luku 12:51-53, 14:26-27)

34 Í sɔ̃ ŋa má í ni, i maà tamaa mà laakai ku sũi ǹ naa nŋɛ wa si andunya. Aawo, ijai ǹ naaò wa. 35 Ǹ naa ku kosi ama inɛmɔkɔ do baaɛi, ama inaabo mɔ do iyeɛ, aso mɔkɔ mɔ do iyei mɔkɔɛ. 36 Inɛi kpasɛ̃ nŋɛ ŋai aa jɛ mbɛɛ nŋɛ ŋa.

37 Inɛ iyi í bi baaɛ walakɔ iyeɛ í rem, lafɛ̃ɛ kù to ku jɛ inɛm. Bɛɛbɛ mɔi inɛ iyi í bi ama inɛmɔkɔɛ walakɔ ama inaaboɛ í rem, lafɛ̃ɛ kù

† **10:15** Sodomu do Gɔmɔɔ Ilu minji ŋau, Ilaaɔ̃ í tako í lɛgɛ ŋa à kpaò bomma si na iyi í jɔ̀ dulum dii inɛ nŋa ŋa í caa.
‡ **10:16** i jɔ̀ i nɛ bisi bɛi njo ŋa I cɔ K.A. 3:1. Í ni njo í nɛ bisi í re iŋai sako iyi Ilaaɔ̃ í taka fei.

to ku jɛ inɛm. 38 Inɛ iyi kù jɛsi nŋu ku so ɟ̈i
ku gaauɛ ku toom do wa, kù to ku jɛ inɛm.
39 Inɛ iyi í bi ku jɛ kuwɛɛ do idɔɔbiɛ á na ku
kuaɛ. Amma inɛ iyi í kɔsi kuwɛɛɛ na irim,
lafɛ̃ɛ á na ku báa ntɔ ntɔ.

Idei riba
(Cɔ Maaku 9:41)

40 Jesu í ni má, inɛ iyi í gba ŋɛ í gbam nii, nɔ
inɛ iyi í gbam í gba inɛ iyi í bɛm wai. 41 Inɛ iyi
í gba walii si na iyi í jɔ̀ Ilaaɔ̃ í bɔɔ wa, Ilaaɔ̃ á
na nŋu mɔ ribai walii, nɔ inɛ iyi í gba amanɛ
iyi wa ce idɔɔbii Ilaaɔ̃ si na iyi í jɔ̀ í jɛ dee dee,
Ilaaɔ̃ á na nŋu mɔ ribai inɛ dee dee. 42 Inɛ mɔ
iyi í mua taaka gɔ baa inyi tũtũ si na iyi í jɔ̀
í jɛ mɔcɔm, ǹ wa n sõ ŋɛi, lafɛ̃ɛ kaa kua ribaɛ
pai.

11

Woo bɛi Zãa ŋa
(Cɔ Luku 7:18-35)

1 Waati iyi Jesu í sõ mɔcɔ maateejiɛ ŋau
ide ŋau fei í tã, ŋɔi í nɛ hai bɛ í koo í dabii
si ilui Galilee ŋau í kɔ inɛ ŋa si cio nɔ í ce
nŋa waazo. 2 Wee waati bɛɛbɛ Zãa woo dasi
inyiu í wa piisõɔ. Nɔ hai ile piisõɔ bɛ í gbɔ
baaui icɛi Jesu iyi à ya kpe Kirisi. Ŋɔi í bɛ siɛ
mɔcɔe gɔ ŋa 3 a koo a beeɛ a ni, awɔi ì jɛ inɛ iyi
Ilaaɔ̃ á na ku bɛ wau? Mà ka degbe inɛ mmu
gɔ. 4 Nɔ Jesu í jɛ nŋa í ni, i koo i sisia Zãa mii
iyi ì yɛ do iyi ì gbɔ ŋa. 5 Fɛɛju ŋa à waa yɛ ilu,
woo sukutɛ ŋa à waa nɛ dee dee, dintɛ ŋa à
ba iri à jɛ inɛ kumá, dekɨ̈ ŋa à waa gbɔ ide,
iku ŋa à ɟ̈i, nɔ a waa sisia ilu are ŋa laabaau
jiida. 6 Ilu inɔ didõi inɛ iyi kaa nyiò anyi si
naanɛ ku dasiɛ na irim.

7 Iyi mɔcɔi Zãa ŋau à gbɔ bɛi Jesu í fɔ, ŋɔi à
sinda à nɛ. Waati iyi à waa nɛ, ŋɔi Jesu í lɔsi
ku sisia zamaau idei Zãa í ni, mii ì bɔ ku cɔ
si gbabuau ŋa. Fɔfɔ iyi fufu wa yaya? Aawo.
8 To, mii ì bɔ ku cɔ ŋa. Mà mɔkɔ iyi wa dasi
ibɔ ku sɨ̈au. Aawo, inɛ ŋa iyi à waa dasi ibɔi
fia nkpɔ, aŋai à ya wa kabai ilaalu ŋa. 9 To,
mii ì bɔ ku cɔ ŋa. Mà waliii ì bɔ ku cɔ ŋa. Oo,
ntɔ ntɔ an sõ ŋɛ, inɛɛu bɛ í re baa walii. 10 Zãai
kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fãa tengi bii í ni, Ilaaɔ̃ í
ni, wee ǹ bɛ woo sisi idem wa si wajuɛ iyi á
teeseɛ kpãaɛ. 11 Ntɔ ntɔ an sõ ŋɛ, si inɔi inɛ ŋa
iyi inaabo ŋa à bí fei, kãma nŋa kù wɛɛ iyi í
re Zãa woo dasi inyi. Amma do nŋu fei, baa
inɛ iyi í kere í re si bommai Ilaaɔ̃ í roo. 12 Hai
waati iyi Zãa í sinti ku waazo hee do nsɛi
fei bommai Ilaaɔ̃ wa bɔ wajui do gbugbã, nɔ
ilu gbugbã ŋai à ya baa *. 13 Moizi í fɔ idei
bommau si woodaɛ. Nɔ walii ŋau mɔ, aŋa
fei à fɔ ideɛ hee í koo í to wa si waatii Zãa
woo dasi inyiu. 14 Ì gbɔ ŋa iyi à ni Elii á na
ku naa. Bii ì jɛsi i gbɔ idem ŋa, Zãai í jɛ Eliiu.
15 Inɛ iyi í nɛ itɨ̈ iyi á gbɔò ide, ku gbɔ.

16 Yooi an wãò inɛi nsɛi ŋau ihɛ̃. À yɛi bɛi
amu ŋa iyi à waa buba bantuma à sõ njɛ à
waa ni, 17 à fã nŋɛ yee nɔ i kù jojo ŋa, nɔ à kõ
nŋɛ irii iku ŋa nɔ i kù kpata ŋa. 18 Ǹ ni bɛɛbɛi
si na iyi í jɔ̀ waati iyi Zãa woo dasi inyiu í naa
í ya dɨ̈ anu nɔ ci ya mɔ vɛ̃ɛ, nɔ à ni í nɛ inɛi
inɔɔkoi. 19 Nɔ iyi amu Amai Amanɛ ǹ naa, ǹ
ya n jɛ nɔ n maa n mɔ, nɔ inɛ ŋa à ni ǹ bi ijɛ
nɔ ǹ jɛ woo mɔ atɛ̃, nɔ ǹ jɛ kpaasii woo gba
fiai lɛmpoo ŋa do ilu dulum ŋa. Do nŋu fei,
à yɛ iyi bisii Ilaaɔ̃ í jɛ dee dee na icɛ ŋa iyi wa
ce.

Ilu ŋa bii inɛ ŋa à kɔ ku dasi Jesu naanɛ
(Cɔ Luku 10:13-15)

20 Nɔ Jesu í lɔsi ku gbagba si inɛi ilu ŋa bii
í ce maamaake nkpɔ nkpɔ ŋau si na iyi í jɔ̀ a
kù kpaasi idɔ. 21 Í ni, inɔ kufɔ nla nlai á jɛ tu
ŋɛ, iŋɛ inɛi Kɔrazɛ̃ɛ ŋa. Iŋɛ mɔ inɛi Bɛsaida
ŋa, inɔ kufɔ nla nlai á jɛ tu ŋɛ. Maamaake ŋa
iyi à ce si ilu nŋɛ ŋau ihɛ̃, bii í jɛ Tii do Sidõɔi
†. à coo wo, inɛi ilu ŋau aa dɨ̈ saaki a kpataò
na irii dulum du ŋa nɔ a kpaasi idɔ hai ku
kpɛ. 22 Na ŋɔi í jɔ̀ ǹ wa n sõ ŋɛ iyi si ajɔi kiitiu
ijuukpãi inɛi Tii do Sidõɔ ŋa á tia tu ŋɛ. 23 Iŋɛ
mɔ, inɛi Kapɛranumu ŋa, ì waa tamaa ŋa aa
so ŋɛ hee lelei? Aawo, aa kɛkɛ ŋɛi hee bi ku
wai iku ŋa. Ntɔ ntɔ, maamaake nkpɔ nkpɔ
iyi ǹ ce si ilu nŋɛ, bii í jɛ Sodomui ǹ coo wo,
iluu á wɛɛ baa nnyi. 24 Na ŋɔi í jɔ̀ ǹ wa n sõ
ŋɛ iyi si ajɔi kiitiu ijuukpãi inɛi Sodomu ŋa
á tia tu ŋɛ.

I naa wa bi tom i naa i gba kusɨ̈mi
(Cɔ Luku 10:21-22)

25 Waati bɛɛbɛ ŋɔi Jesu í ni, Baaba, awɔ iyi
ì jɛ Lafɛ̃ɛi lele do ilɛ, ǹ wa n saabuɛ do iyi ì

* **11:12** bommai Ilaaɔ̃...à ya baa Do yaase mmu gɔ iyi inɛ á yɔkɔ ku gbɔɔò má wee, inɛ ŋa à wasi ku ce kookaai a ba a jɛ inɛi bommai Ilaaɔ̃u. Nɔ inɛ ŋa iyi à waa jabu ntɔ ntɔ, aŋai aa lɔ si. † **11:21** Tii do Sidõɔ Ilaaɔ̃ í kpa inɛi ilu ŋau si na iyi í jɔ̀ kuce nŋa ŋa kù sɨ̈a.

singaa ilu bisi do woo mà ŋa mii ŋau ihɛ̃ nɔ ì nyisi amu ŋa. 26 Í sɨ̃a Baaba, si na iyi í jɔ̀ bɛɛbɛi ì bi.
27 Nɔ í sɔ̃ inɛ ŋa í ni, Baam nii í daam mii fei si awɔ. Inɛ kãma kù mà amu Amau bii kù jɛ Baau. Nɔ inɛ kãma kù mà Baau bii kù jɛ amu Amau do inɛ ŋa iyi ǹ bi n nyisi ŋa.
28 Iŋɛ iyi ì gbɛɛji nɔ aso wa wɔ ŋɛ fei i naa wa bi tom an mu nŋɛ kusɨ̃mi. 29 I jɛsi n lesi ŋɛ zuugum nɔ i gba idei ciom ŋa, si na iyi í jɔ̀ amuu amanɛ kurɔ do woo kaye arai. Bii ì waa ce bɛɛbɛ ŋa, aa ba kusɨ̃mii hunde nŋɛ ŋa. 30 Ntɔ ntɔ, zuugum nɔu kù gaabu nɔ aso iyi an kã nŋɛ kù wo.

12

Jesu do ajɔi kusɨ̃mi
(Cɔ Maaku 2:23-28; Luku 6:1-5)

1 Si anyii ajɔ minji, ajɔi kusɨ̃mi gɔ, Jesu do mɔcɔɛ ŋa à waa too kɔɔi ilɛ gɔ. Nɔ wee ari wa kpa mɔcɔɛ ŋau ŋɔi à wɔ amaajɛ iyi à gbɛ̃ si ilɛu à nunu ijuɛ si awɔ à waa ŋɔ. 2 Wee Farisi gɔ ŋa à wa bɛ. Iyi à yɔɔ ŋɔi à sɔ̃ Jesu à ni, cɔ, mɔcɔɛ ŋa à waa ce mii iyi a kù nɛ kpãai ku ce si ajɔi kusɨ̃mi. 3 Amma Jesu í jɛ nŋa í ni, i kù cio mii iyi Davidi í ce si waati iyi ari wa kpa nŋu do inɛɛ ŋa? 4 Í lɔ kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ nɔ í so pɛ̃ɛ iyi à jilɛa Ilaaɔ̃ í jɛ, nŋu do inɛɛ ŋa. Nɔ wee a kù nɛ kpãai pɛ̃ɛu ku jɛ, í gbe woo weei Ilaaɔ̃ ŋa aŋa akã. 5 Mà i kù cioɛ si tiai woodai Moizi ŋa iyi si ajɔi kusɨ̃mi woo wee ŋa iyi à ya nɛ icɛ si kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ a kù waa jirima ajɔi kusɨ̃mi? Do nŋu fei, a kù jɛ ilu taale ŋa. 6 Amma an sɔ̃ ŋɛ iyi inɛ gɔ í wa ihɛ̃ iyi í nɛ bɛɛrɛ í re kpasɛ̃i Ilaaɔ̃. 7 Kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ í ni, Ilaaɔ̃ í ni, ǹ bi i ce araarei njɛ ŋa ku re i ceem kuwee. Bii í jɛ ì mà yaasei ideu bɛ ŋa wo i kaa maa yɛ taalei hai nɛ taale ŋa. 8 Nɔ aa mà ŋa iyi amu Amai Amanɛi ǹ jɛ inɛ ngboi ajɔi kusɨ̃mi.

Inɛ iyi awɔ akãɛ í ku
(Cɔ Maaku 3:1-6; Luku 6:6-11)

9 Nɔ Jesu í nɛ hai bɛ í koo í lɔ ile bii Zuifu ŋa à ya ce kutɔtɔɔu. 10 Wee mɔkɔ gɔ í wa bɛ, awɔ akãɛ í ku í gbɛ. Nɔ inɛ ŋa iyi à wa bɛu à bee Jesu à ni, wooda í na inɛ kpãa ku jɔ̀ inɛ ku ba iri si ajɔi kusɨ̃mi? À waa fɔ bɛɛbɛi ku ba a yɛ taaleɛ. 11 Nɔ Jesu í jɛ nŋa í ni, bii inɛ gɔ nŋɛ í nɛ angudã akã nɔ í koo í dasi inɔ isa baa bii ajɔi kusɨ̃mii, lafɛ̃ɛ kaa nyaa? 12 Amanɛ í bɛi í re angudã hee bii í jɨ̃. Na nŋu, inɛ í nɛ kpãa ku ce mii jiida si ajɔi kusɨ̃mi. 13 Nɔ Jesu í sɔ̃ mɔkɔu í ni, tɛ awɔɛ. Iyi í tɔɔ nɔ í baa dee dee bɛi awɔ akãu má. 14 Ŋɔi Farisi ŋau à fita à koo à waa busi njɛ bɛi aa ce a kpaò Jesu. 15 Amma Jesu í mà si ŋa nɔ í nɛ hai bɛ.

Jesui í jɛ woo ce icɛ iyi Ilaaɔ̃ í cica

Waati iyi Jesu wa nɛ, zamaa nla nla gɔ í tooɛ. Nɔ í jɔ̀ inɛ ŋa iyi à jɛ bɔ̃ɔ ŋa fei à ba iri.
16 Amma í sɔ̃ ŋa í kɔnkɔn du ŋa í ni a maà sɔ̃ inɛ gɔ inɛ iyi nŋu í jɛ. 17 Í jɔ̀ à ba iri ku ba ide iyi walii Ezai í fɔu ku kɔ̃, iyi í ni,
18 Ilaaɔ̃ í ni,
Woo ce icɛm iyi ǹ cica wee.
Nŋui ǹ bi jiida, siɛi inɔ didɔ̃m fei í ya wa.
An daa si Hundem,
Nɔ ku sisia dimi fei dee dee ku jɛm.
19 Kaa ce kakɔɔ do inɛ gɔ hee ku la siɛ.
Bɛɛbɛ mɔi kaa kosi inɛ ŋa ija si inɔ ilu pai.
20 Kaa tambɔ ama jɨ̃i iyi í kɔmba wa bi ku cɛ,
Nɔ kaa kpa fitila iyi inya kumáɛ kù la *,
Hee waati koo to si bii á jɔ̀ dee dee ku jɛm ku kãmia inɛ fei,
21 nɔ kpãa ku cɔi dimi fei kú wa siɛ.

Jesu wa kɔò araɛ
(Cɔ Maaku 3:22-30; Luku 11:14-23)

22 Si anyii nŋu, à naa Jesu mɔkɔ gɔ wa iyi inɛi inɔɔko í jɔ̀ í fɛɛju nɔ í dekɨ̃. Nɔ Jesu í faaba inɛɛu, í jɔ̀ wa yɛ ilu nɔ wa fɔ ide. 23 Nɔ zamaau fei í biti à waa ni, debɛi, á jɛ tɔkui Davidiu mbɛ. 24 Amma iyi Farisi ŋau à gbɔ ideu, ŋɔi à ni, mɔkɔu ihɛ̃ wa lele inɛi inɔɔko ŋai do gbugbãi Bɛɛlizebuu †. ilaalu nŋa. 25 Si bɛi Jesu í mà lasabu nŋa, ŋɔi í sɔ̃ ŋa í ni, bomma iyi inɛɛ ŋa à waa ja aŋa duusɔ̃ɔ á na ku gbe ngbɛ. Bɛɛbɛ mɔi ilu walakɔ kpasɛ̃ gɔ iyi inɛɛ ŋa à waa ja aŋa duusɔ̃ɔ kaa na ku kpɛ. 26 Na nŋu, bii Seetam wa lele araɛ, wa ce igũ do araɛi, bommaɛ kaa kpɛ. 27 Bii í jɛ do gbugbãi Bɛɛlizebuui ǹ wa n leleò inɛi inɔɔko ŋa, to, do gbugbãi yooi mɔcɔ nŋɛ ŋa mɔ à waa leleò ŋa. Debɛi aŋa taka nŋa aa yɛ taale nŋɛ. 28 Amma bii do gbugbãi Hundei Ilaaɔ̃i

* **12:20** ama jɨ̃i... fitila iyi inya kumáɛ kù la ama jɨ̃i do fitilau inɛ ŋa iyi gbugbã nŋa kù lai wa fãa. † **12:24** Bɛɛlizebuu iri iyi à sɔ Seetam nii.

ǹ wa n leleò inɛi inɔɔko ŋau, nŋu bɛ wa nyisi iyi Ilaaɔ̃ í sinti ku jɛ bommaɛ si anini nŋɛ.
29 Bɛirei inɛ á ce ku lɔ kpasɛ̃i inɛ iyi í nɛ gbugbã ku coo ile bii kù jɛ í tako í dĭ ilu gbugbãu. Amma bii í dũu á yɔkɔ ku coo ile.
30 Inɛ iyi kù jɛ tom, mbɛɛm nii. Inɛ iyi kù waa bam ku tɔtɔɔ, wa fangaaɛi. 31 Na ŋɔi í ce ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ, Ilaaɔ̃ á yɔkɔ ku kpa idei dulum do arabu fei. Amma inɛ iyi wa bu Hundei Ilaaɔ̃, kaa ba a kpa idei dulum dɛɛ pai. 32 Bii amanɛ wa fɔ laalɔi Amai Amanɛ Ilaaɔ̃ á yɔkɔ ku kpa idei dulum dɛɛ. Amma inɛ iyi wa fɔ taalei Hundei Ilaaɔ̃ kaa ba a kpa idei dulum ndɛɛ hai nnyi hee do ala fei.

Ji̇i do isoɛ
(Cɔ Luku 6:43-45)

33 Jesu í sɔ̃ ŋa má í ni, à ya mà ji̇ii hai si isoɛ. Ji̇i jiida iso jiidai í ya so, amma ji̇i laalɔ, iso laalɔi í ya so. 34 Iŋɛ inɛ buu ŋai bɛi njo wukuku. Iŋɛ inɛ laalɔ ŋa, bɛirei aa ce i fɔ ide jiida ŋa. Mii iyi wa kɔ̃ si idɔɛ nŋui gɛlɛɛ í ya fɔ. 35 Inɛ jiida ide jiidai í ya fɔ. Nɔ ide jiidau í ya naai hai si ide jiida iyi wa singa si idɔɛ. Bɛɛbɛ mɔi inɛ laalɔ ide laalɔi í ya fɔ. Nɔ ide laalɔu mɔ í ya naai hai si ide laalɔ iyi wa singa si idɔɛ. 36 An sɔ̃ ŋɛ, ide nfe iyi inɛ ŋa à waa fɔ fei, Ilaaɔ̃ á na ku bee ŋa si ajɔi kiitiu, 37 domi hai si ideɛi Ilaaɔ̃ á kiitiɛ, nɔ ku kpeɛ hai nɛ taale walakɔ ilu taale.

Inɛ ŋa à ni Jesu ku ce maamaake
(Cɔ Maaku 8:11-12; Luku 11:29-32)

38 Ŋɔi woo kɔ inɛ ŋa si wooda do Farisi gɔ ŋa à sɔ̃ Jesu à ni, Mɛɛtu, à bi i ce maamaake gɔ iyi á nyisi wa iyi Ilaaɔ̃i í bɛɛ wa. 39 Amma Jesu í jɛ nŋa í ni, inɛ laalɔi nsɛi ŋa iyi a kù waa leekĭ do Ilaaɔ̃ nŋu akã, maamaakei à ya maa bi, amma maamaake gɔ kù wɛɛ iyi aa nyisi ŋa má bii kù jɛ ti walii Zonasi, 40 domi si bɛi Zonasi í ce dasã mɛɛta do idũ mɛɛta si inɔi cɛ̃ɛ nlau, bɛɛbɛ mɔi Amai Amanɛ á ce dasã mɛɛta do idũ mɛɛta si balɛ. 41 Si ajɔi kiitiu, inɛi Ninivu ŋa aa dede si inɛi nnyi ŋa a yɛ taale nŋa, si na iyi í jɔ̀ à kpaasi idɔ nŋa na waazoi Zonasi. Wee nsɛi inɛ iyi wa sɔ̃ ŋɛ ideu ihɛ̃ í re Zonasi. 42 Si ajɔi kiitiu, ilaalu inaabo iyi í naa hai awɔ cangai kpãai inunu á dede si inɛi nnyi ŋa ku yɛ taale nŋa, si na iyi í jɔ̀ hai ji̇ij̇i̇i í dede í naa ku gbɔ idei bisii Salomɔɔ, ilaalu nlau. Nɔ wee nsɛi inɛ iyi wa sɔ̃ ŋɛ ideu ihɛ̃ í re Salomɔɔ.

Kunyii inɛi inɔɔko wa ma
(Cɔ Luku 11:24-26)

43 Ŋɔi Jesu í kpa nŋa mɔndau ihɛ̃ í ni, bii inɛi inɔɔko í fita si inɛ, í ya maa dabii si gbaa ŋai ku maa dɛ bi ku sĭmi. Bii í kua, 44 ŋɔi í ya ni, an nyi inya nwom hai bii ǹ fita wai. Waati iyi í nyi wa nɔ í ba inɛɛu í yɛ bɛi ile ngbɛ iyi à kpã à teeseɛ sãa sãa, 45 á koo ku dɛdɛ kpaasi laalɔ ŋa iyi à roo wa má bɛi aŋa mɛɛje, a na a lɔ si inɛɛu a maa wa bɛ. Waati bɛɛbɛ kuwɛɛi takoi inɛɛu á tia baa ti ankãanyiɛ má. Mii iyi á ba inɛ laalɔi nsɛi ŋa mbɛ.

Idei iyei Jesu do ifɔɛ ŋa
(Cɔ Maaku 3:31-35; Luku 8:19-21)

46 Waati iyi Jesu wa ba zamaau ide ku fɔ, ŋɔi iyeɛ do ifɔɛ ŋa à naa à leekĭ waduude, à waa bi a baa ide ku fɔ. 47 Nɔ inɛ gɔ í naa í sɔ̃ Jesu í ni, iyeɛ do ifɔɛ ŋa wee, à wa waduude à waa bi a baɛ ide ku fɔ. 48 Amma Jesu í jɛa inɛɛu í ni, yooi í jɛ iyem, nɔ yoo ŋai à jɛ ifɔm ŋa. 49 Nɔ í tosi mɔcɔɛ ŋau awɔ í ni, inɛi ì jɛ iyem do ifɔm ŋa. 50 Ntɔ ntɔ inɛ iyi wa ce idɔɔbii Baam iyi í wa lele, lafɛ̃ɛi í jɛ ifɔm wala wecĭm wala iyem.

13

Mɔndai woo gbɛ̃
(Cɔ Maaku 4:1-9; Luku 8:4-8)

1 Si ajɔ akãu bɛ má, Jesu í fita hai kpasɛ̃ í koo í buba itĭi tenku. 2 Nɔ zamaa nla nla gɔ í tɔtɔɔ siɛ. Ŋɔi í lɔ akɔi inyi gɔ í buba ku ba ku kɔ ŋa si cio. Nɔ zamaau fei wa leekĭ itĭ tenkuu bɛ.
3 Nɔ í sɔ̃ ŋa mii nkpɔ do mɔnda. Í ni, mɔkɔ gɔ í fita wa fã dimi. 4 Si bɛi wa fã dimiu, ŋɔi gɔgɔ ŋa à cuku si kpãa nɔ yɛi ŋa à naa à jɔɔ. 5 Nɔ gɔgɔ ŋa mɔ à cuku si ilɛ iyi í nɛ kuta, tengi bii sãa kù kpɔ. Nɔ í fita bɛ gbakã si na iyi í jɔ̀ sãa kù la bɛ. 6 Amma iyi inunu wa ce, ŋɔi í joo nɔ í gbɛ, domi icãɛ kù mi lɛlɛ. 7 Gɔgɔ ŋa mɔ à cuku si inɔ agũ ŋa. Ŋɔi agũ ŋau à dede siɛ à biiɛ à kpaa. 8 Nɔ gɔgɔ ŋa mɔ à cuku si ilɛ jiida nɔ à bí. Gɔgɔ ŋa à nɛ iju cĭɔ, gɔgɔ ŋa mɔ kita, gɔgɔ ŋa mɔ kuntaa. 9 Iyi Jesu í kpa mɔndau í tã ŋɔi í ni, inɛ iyi í nɛ itĭ iyi á gbɔ̀ ide, ku gbɔ.

Na mii í jɔ̀ Jesu í ya maa kpa mɔnda
(Cɔ Maaku 4:10-12; Luku 8:9-10)

10 Ŋɔi mɔcɔɛ ŋa à naa à beeɛ à ni, na mii
í ce ì ya maa sɔ̃ inɛ ŋa ide do mɔnda. 11 Nɔ
í sɔ̃ ŋa í ni, iŋɛi Ilaaɔ̃ í jɔ̀ ì mà asiii bommaɛ
ŋa. Amma kù jɔ̀ inɛ ŋa iyi à gbe ŋau a màa.
12 Inɛ iyi í nɛ, nŋui à ya kɔ̃ɔa si, nɔ kunɛu ku
la. Amma inɛ iyi kù nɛ, baa keeke iyi í nɛu à
ya gbaai má. 13 Inɛ ŋau, à ya maa cɔ ilu amma
a kù waa yɛ, nɔ à waa sɔ̃ ŋa ide amma a kù
waa gbɔ yaaseɛ. Na ŋɔi i jɔ̀ ǹ ya n maa n sɔ̃
ŋa ide do mɔnda. 14 Mii iyi í ba ŋau bɛ Ezai í
tako í ce waliiɛ í ni,
Aa ya desi ide itĩ amma ì kaa gbɔ yaaseɛ ŋa,
Nɔ aa maa cɔ ilu amma ì kaa yɛ ngɔgɔ ŋa.
15 Idɔ nŋa í baa í le.
À dĩ itĩ nŋa ku ba a maà gbɔ ide gɔ,
Nɔ à bii iju nŋa ku ba a maà yɛ ngɔgɔ,
Nɔ idɔ nŋa mɔ ku maà mà ngɔgɔ.
Bii kù jɛ bɛɛbɛ aa naa a sinda wa bi Ilaaɔ̃ nɔ
ku jɔ̀ a ba iri.
16 Amma Jesu í sɔ̃ mɔcɔɛ ŋau í ni, iŋɛ ilu inɔ
didɔ̃ ŋai, si na iyi í jɔ̀ iju nŋɛ wa yɛ ilu, nɔ itĩ
nŋɛ wa gbɔ ide má. 17 Ntɔ ntɔ ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi,
walii do inɛ nkpɔ iyi wa jirima idei Ilaaɔ̃, à
bi aŋa à yɛ mii iyi ì waa yɛu ihɛ̃ ŋa, amma a
kù yɔɔ. Nɔ à bi aŋa a gbɔ mii iyi ì waa gbɔu
ihɛ̃ ŋa, a kù nɔ a kù gbɔɔ.

Yaasei mɔndai woo gbɛ̃u
(Cɔ Maaku 4:13-20; Luku 8:11-15)

18 Jesu í sɔ̃ ŋa má í ni, i de itĩ i gbɔ yaasei
mɔndai woo gbɛ̃u ŋa. 19 Inɛ iyi wa gbɔ idei
bommai Ilaaɔ̃ nɔ kù gbɔ yaaseɛ, í yɛi bɛi kpãa
bii dimiu í cuku. Seetam inɛ laaləui, i ya naa
ku nya ide iyi à gbɛ̃ si idɔɛ. 20 Inɛ mɔ iyi í
yɛ bɛi ilɛ kuta bii dimiu í cukuu, bii wa gbɔ
ideu gbakã í ya gbaai do inɔ didɔ̃. 21 Amma
ci ya jɔ̀ ideu ku ce icã jiida si idɔɛ, nɔ kaa yɔkɔ
ku leekĩ ku kpɛ. Bii wahala gɔ í dede, walakɔ
ijuukpã gɔ na irii ideu, í ya fũsi awɔi gbakã.
22 Inɛ mɔ iyi í gba ideu bɛi si ilɛ ku nɛ agũ
ŋau, wa gbɔ ideu amma lasabu bututui mii
ŋa iyi wa bitandiɛ do fia ku bi iyi wa dĩ ijuɛ,
aŋai à waa ganji ideu ku ce icɛ si inɛɛu. 23 Inɛ
mɔ iyi í gba ideu bɛi si ilɛ jiida, nŋui í jɛ inɛ
iyi wa gbɔ ideu nɔ í gbɔɔ do yaaseɛ, nɔ í so
iso. Bi inɛ gɔ ŋa, dimiu í so iso cĩɔ, inɛ gɔ ŋa
kita, inɛ gɔ ŋa mɔ kuntaa.

Mɔndai fɔfɔ laalɔ

24 Nɔ Jesu í kpa nŋa mɔnda má í ni, faaji
iyi wa fɔ idei bommai Ilaaɔ̃ wee. Mɔkɔ gɔi í
koo í gbɛ̃ dimi jiida si ilɛɛ. 25 Amma idũ si
waati iyi inɛ fei wa sĩ njoo, ŋɔi mbɛɛi mɔkɔu
í naa í gbɛ̃a fɔfɔ laalɔ * si inɔ ilɛɛ nɔ í nɛɛ. 26 Nɔ
dimi jiidau í fita, wa la, nɔ í bí. Fɔfɔ laaləu mɔ
í fita, nɔ aŋa fei à la ajɔ. 27 Ŋɔi amaacɛɛ ŋau à
naa à sɔ̃ɔ à ni, lafɛ̃ɛ, í jɔ dimi jiidai ì gbɛ̃ si ilɛɛ
ya. To, nɔ hai iwoi fɔfɔ laaləu ihɛ̃ í fita wa má.
28 Ŋɔi í sɔ̃ ŋa í ni, mbɛɛ gɔi í coo. Nɔ amaacɛɛ
ŋau à beeɛ à ni, ì bi kaa logoo fɔfɔ laaləu?
29 Nɔ í ni, aawo. Bii ì waa bi i logoo fɔfɔ laaləu
bii i kù laakai ŋa aa na i tɔtɔɔ i logooò dimi
jiidau ŋa. 30 I jɔ̀ aŋa fei a dede nŋa hee bii
kumuɛ í to. Waati bɛɛbɛ an sɔ̃ woo mu ŋau
a kpa fɔfɔ laaləu titã a dũu a dasi ina, a bɛi a
tɔtɔɔ dimi jiidau a dasi suum.

Mɔndai dimi keeke iyi à ya kpe mutaadi
(Cɔ Maaku 4:30-32; Luku 13:18-19)

31 Nɔ Jesu í kpa nŋa mɔnda gɔ má í ni,
bommai Ilaaɔ̃ í yɛi bɛi ngboi mutaadi iyi inɛ
gɔ í so í gbɛ̃ si ilɛɛ. 32 Ngbou í kere í re ngbo
ŋa iyi à gbe fei, amma bii à gbɔ̃ɔ, nŋui í ya fita
ku lá ku re ama jĩi fei, hee yɛi ŋa à ya maa ce
antɛ si amaawɔɛ ŋa.

Mɔndai lefee
(Cɔ Luku 13:20-21)

33 Nɔ Jesu í kpa nŋa mɔnda gɔ má í ni,
bommai Ilaaɔ̃ í yɛi bɛi lefee iyi abo gɔ í so
í dasi iyafũi pɛ̃ɛ gũa mɛɛta, nɔ fei í dede í
kpante.

Idei mɔnda ŋau
(Cɔ Maaku 4:33-34)

34 Ide ŋau bɛ fei sãa sãa do mɔndai Jesu í
sɔ̃ zamaau, ci ya fɔ ide iyi kù jɛ do mɔnda.
35 Bɛɛbɛi idei inɛ akãi walii ŋau í ce iyi í ni,
Ilaaɔ̃ í ni,
Do mɔndai an ya n sɔ̃ ŋa ide,
Nɔ si bantumai an fɔ mii iyi wa manji hai
waati iyi ǹ taka andunya.

Jesu í sisi yaasei mɔndai fɔfɔ laaləu

36 Jesu í jɔ̀ zamaau nɔ í koo í lɔ kpasɛ̃. Nɔ
mɔcɔɛ ŋau à bɔ bi tɛɛ à ni, sisi nwa yaasei
mɔndai fɔfɔ laaləu. 37 Nɔ í jɛ nŋa í ni, inɛ
iyi í gbɛ̃ dimi jiidau amu Amai Amanɛi.
38 Ilɛui í jɛ andunya. Dimi jiidau mɔ, nŋui
í jɛ inɛi bommai Ilaaɔ̃ ŋa. Fɔfɔ laaləu nŋui

* **13:25** fɔfɔ laalɔ Fɔfɔu í jɔ dimi jiidai mam mam. Amma a ci ya jɛ ijui fɔfɔu, domi bii inɛ í jɔɔ, á bía bɔ̃ɔ.

í jɛ inɛi Seetam ŋa. 39 Mbɛɛ iyi í gbɔ̃ɔ nŋui
í jɛ Seetam. Ajɔi kumuu mɔi í jɛ ajɔ iyi
andunya á kpa iri, nɔ woo mu ŋau mɔ aŋai
à jɛ amaleka ŋau. 40 Nɔ si bɛi à ya kpa fɔfɔ
laalɔu a dasi inau, bɛɛbɛ mɔi á jɛ si ajɔ iyi
andunya á kpa iri. 41 Amu Amai Amanɛ, an
bɛ amalekam ŋa wa a na a nya inɛ ŋa iyi à
waa dasi inɛ ŋa kurara do woo ce laalɔ ŋau
a tekɪ̀ò ŋa hai tengi bii an na n jɛ bommam,
42 nɔ a dasi ŋa ina iyi ci ya ku. Tengi bɛi aa
lesi awɔ si iri a kpataò. 43 Nɔ waati bɛɛbɛ inɛ
ŋa iyi à waa dɛ idɔɔbii Ilaaɔ̃ ku ce aa maa má
inyai bɛi inunu si bommai Ilaaɔ̃ Baa nŋa. Inɛ
iyi í nɛ itɪ̀ iyi á gbɔò ide, ku gbɔ.

Mɔndai amani iyi wa singa

44 Nɔ Jesu í ni má, mɔnda gɔ iyi wa fɔ idei
bommai Ilaaɔ̃ wee. Ajɔ nŋu gɔ inɛ gɔ í koo í
kãsi amani iyi wa singa si inɔ ilɛ. Iyi í yɔɔ nɔ
í teese í singaɛ ma. Nɔ í nɛ do inɔ didɔ̃ í koo
í ta mii iyi í nɛ fei, nɔ í naa í ra ikou.

Mɔndai lɛgɛ

45 Jesu í ni, bommai Ilaaɔ̃ í yɛi má bɛi lɛgɛ
jiida ŋa iyi woo nya sɪ̀a gɔ wa dɛ. 46 Iyi í yɛ
akã iyi í jɛ jiida ti fia nkpɔ gɔ, nɔ í koo í ta mii
iyi í nɛ fei í naa í raa.

Mɔndai taao

47 Jesu í ni má, bommai Ilaaɔ̃ í yɛi má bɛi
taao iyi à sɔsi inɔ inyi ku mu cɛ̃ɛ dimi ikã ikã
fei. 48 Bii í mu cɛ̃ɛ ŋau í tã, sɔɔkɔ ŋau à ya
faa wa icei. Nɔ a buba a cica cɛ̃ɛ jiida ŋau
a dasi kɔlɔ, cɛ̃ɛ ŋa iyi a kù ce ncɛɛu mɔ nɔ a
nikã ŋa. 49 Nɔ bɛɛbɛ mɔi á yɛ si iri ku kpai
andunya. Amaleka ŋa aa na a nya inɛ ŋa iyi
à waa ce laalɔ hai si inɔi inɛ ŋa iyi à waa ce
idɔɔbii Ilaaɔ̃, 50 a dasi ŋa ina iyi ci ya ku. Bɛi
aa lesi awɔ si iri a kpata.

Amani titɔ̃ do nwo

51 Jesu í bee ŋa í ni, ì gbɔ yaasei ideu fei
ŋa? Nɔ à jɛ à ni, oo. 52 Nɔ í sɔ̃ ŋa í ni, bɛɛbɛ
mɔi, woo kɔ inɛ ŋa si wooda baa yooma fei
iyi í baa í jɛ inɛ iyi í mà idei bommai Ilaaɔ̃, í
yɛi bɛi ilu kpasɛ̃ gɔ iyi wa nya mii titɔ̃ ŋa do
mii nwo ŋa hai si amaniɛ.

Inɛi Nazarɛti ŋa a kù dasi Jesu naanɛ
(Cɔ Maaku 6:1-6; Luku 4:16-30)

53 Iyi Jesu í kpa nŋa mɔnda ŋau bɛ í tã, nɔ
í nɛ hai bɛ. 54 Í bɔ ilu bii í jɛ ama. Iyi í to
bɛ í lɔsi ku kɔ inɛ ŋa si cio ile bii à ya maa
ce kutɔtɔɔ hee inɛ ŋa iyi à waa gbɔ ideɛ ŋau
à na à biti. Nɔ à waa ni, hai iwoi inɛɛu ihɛ̃
í ba dimii bisiu ihɛ̃ wa. Bɛirei í ce wa ceò
maamaake ŋau ihɛ̃. 55 Í jɔ amai woo gbe jɪ̃i
nɔu mbɛ ya. Kù jɛ iyeɛi à ya kpe Maariu?
Zaaki do Zozɛfu do Simɔɔ do Zudu ŋa si à
jɛ ifɔɛ ŋa? 56 Awaò wecɪ̃ɛ ŋa fei si à wa ihɛ̃
ba. Bii bɛɛbɛi nɔ hai iwoi í ba gbugbãu ihɛ̃
fei wa. 57 To, lasabu nŋu ŋau bɛi í ganji ŋa
a dasiɛ naanɛ. Nɔ Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, kù nɛ bii
walii ci ya nɛ bɛɛrɛ bii kù jɛ si ilɛi ideɛ do si
kpasɛ̃ɛ. 58 Kù nɔ kù ce maamaake nkpɔ bɛ si
na iyi í jɔ̀ a kù dasiɛ naanɛ.

14

Idei ikui Zãa woo dasi inyiu
(Cɔ Maaku 6:14-29; Luku 9:7-9)

1 Si waati bɛɛbɛi Herodu, ilaalui Galileeu
í gbɔ laabaaui Jesu. 2 Nɔ í sɔ̃ amaacɛɛ ŋa
í ni, inɛɛu bɛ Zãa woo dasi inyiui í jɪ̃ wa
hai si balɛ. Na ŋɔi í jɔ̀ í nɛ gbugbã wa ceò
maamaake ŋau bɛ.

3-4 Mii iyi í jɔ̀ Herodu í fɔ bɛɛbe wee.
Herodu í tako í so Herodiasi aboi Filipu,
ifɔɛ. Ŋɔi Zãa í sɔ̃ɔ í ni, kù sɪ̀a i gba aboi ifɔɛ i
dasi kpasɛ̃ɛ. Ide iyi Zãa í fɔ na irii Herodiasiu
í jɔ̀ Herodu í ni a muu a dũu a dasiɛ piisɔ̃ɔ.
5 Nɔ Herodu wa bi ku kpaa, amma wa ce njoi
inɛ ŋa si na iyi í jɔ̀ aŋa fei à ni Zãa waliii.

6 Ŋɔi ajɔ í naa í to bii Herodu wa ce jingau
ku yeò gigii ajɔi kubiɛ. Nɔ ama inaaboi
Herodiasi wa jojo si wajui inɛ ŋa iyi à kpe
ku jɛu. Ŋɔi í dɔ̃a Herodu si jiida jiida 7 hee í
ceaa kuwã nɔ í gbasi í ni nŋu á muaa mii iyi
í bi fei. 8 Ŋɔi ama inaabou í koo í bee iyeɛ,
nɔ í nyi wa í naa í sɔ̃ɔ í ni, ǹ bi i muum irii
Zãa woo dasi inyiu wa si pɛrɛnti. 9 Ŋɔi inɔi
ilaaluu í fɔ. Do nŋu fei í jɛsi nɔ í ni a koo a
bu irii Zãau wa a naa a náa. Í jɛsii si na iyi í
jɔ̀ í gbasi tã do mii fei si wajui inɛ njooɛ ŋau.
10 Nɔ í bɛ inɛ ŋa ile piisɔ̃ɔ bɛ a koo a bu irii
Zãa wa. 11 Ŋɔi inɛ ŋau à koo à buu nɔ à lesi
pɛrɛnti wa à naa à na ama inaabou nɔ nŋu
mɔ í koo í na iyeɛ. 12 Ŋɔi mɔcɔi Zãa ŋau à gbɔ
ideu. Nɔ à naa à so ikuɛu à koo à suu. Nɔ à
koo à sɔ̃ Jesu.

Jesu í wò amanɛ dubu miu (5.000)
(Cɔ Maaku 6:30-44; Luku 9:10-17; Zãa 6:1-14)

13 Iyi Jesu í gbɔ ideu ŋɔi í nɛ hai bɛ. Í lɔ akɔi
inyi do mɔcɔɛ ŋa nɔ à bɔ gbabua gɔ. Iyi inɛ ŋa
à gbɔ, ŋɔi à fita hai inɔ ilu nŋa ŋa à da hãmɛɛ
nŋa wa do isɛ. 14 Iyi à fita hai si akɔi inyiu
ŋɔi Jesu í yɛ zamaau. Nɔ í ce araare nŋa nɔ í
jɔ̀ bɔ̃ɔ nŋa ŋa à ba iri.
15 Iyi alɛ wa lɛ ŋɔi mɔcɔɛ ŋau à naa bi tɛɛ
à ni, si gbabuai à wa ihɛ̃ nɔ wee idũ wa dũ.
Na nŋu, jɔ̀ inɛ ŋau a nɛ ileɛko ŋa a koo a ra
mii iyi aa jɛ. 16 Amma Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, a kù
nɛ bukaatai a nɛ. Iŋɛ taka nŋɛ, i na ŋa ijɛ a
jɛ. 17 Ŋɔi à ni, pɛ̃ɛ iyi à nɛ ihɛ̃ kù re ara miu
do cɛ̃ɛ minji. 18 Nɔ Jesu í ni, i naam wa ihɛ̃.
19 Nɔ í ni zamaau ku buba si fɔfɔu, nɔ í so pɛ̃ɛ
ara miu do cɛ̃ɛ minjiu, í wu iju lele í saabu
Ilaaɔ̃. Nɔ í bububu pɛ̃ɛ ŋau í na mɔcɔɛ ŋau nɔ
aŋa mɔ à kpɛ̃a zamaau. 20 Nɔ aŋa fei à jɛ à yo
hee mbɔɛ í gbe. Ŋɔi mɔcɔɛ ŋau à ko iyi í gbeu
hee kɔlɔ maateeji í kɔ̃. 21 Inɛmɔkɔ ŋa iyi à jɛu
à wɛɛi zakai amanɛ dubu miu (5.000), baai
inaabo do amu ŋa baasi.

Jesu wa nɛ si antai tenku
(Cɔ Maaku 6:45-52; Zãa 6:15-21)

22 Iyi à tã ŋɔi Jesu í ni mɔcɔ ŋau à lɔ akɔi
inyiu ku ba a takoɛ a kua ice ihɔ̃. Iyi à waa
nɛ nɔ í ni zamaau ku nɛ. 23 Waati iyi í jɔ̀ à
nɛ nɔ í koo í gũ iri kuta gɔ ku ba ku ce kutɔɔ.
Nɔ idũ í dũ í báa bɛ nŋu akãɛ. 24 Wee waati
bɛɛbɛ akɔi inyiu í wa si aninii tenkuu tã. Nɔ
kutãngãm dii inyiu í wasi ku taleɛ si na iyi
í jɔ̀ fufu wa ko ŋa ikpó. 25 Zakai amɛɛjuma
ŋɔi Jesu wa nɛ si antai inyiu, wa bɔ bi mɔcɔɛ
ŋa. 26 Waati iyi à yɔɔ wa nɛ si antai tenkuu
wa ŋɔi zigi nŋa í da, njo wa mu ŋa, à waa ni,
zǐii. Nɔ njou í jɔ̀ à wasi ku dɔ̃ anu. 27 Bɛ gbakã
Jesu í ba ŋa ide ku fɔ í sɔ̃ ŋa í ni, i sũ laakai
nŋɛ ŋa. Amui Jesu, i maà ce njo ŋa. 28 Ŋɔi
Piɛɛ í sɔ̃ɔ í ni, Lafɛ̃ɛ, bii awɔi, jɔ̀ amu mɔ n nɛ
n naa bi tɛɛ si antai inyiu. 29 Nɔ Jesu í jɛaa í
ni, naa wa.
Nɔ Piɛɛ í kita hai si akɔi inyiu nɔ í nɛ si
antai inyiu wa bɔ bi Jesu. 30 Amma iyi laakaɛ
í bɔ si fufu iyi wa ce do gbugbãu, ŋɔi njo í
muu. Nɔ í sinti ku mile. Ŋɔi í dɔ̃ anu í ni,
Lafɛ̃ɛ, faabam. 31 Nɔ gbakã Jesu í yɔ awɔ í
muu nɔ í ni, na mii í ce ì waa sika sika má.
Naanɛɛ kù la.
32 Ŋɔi aŋa minji fei à gũ akɔi inyiu nɔ
fufuu í leekǐ. 33 Nɔ inɛ ŋa iyi à wa si inɔi akɔu
à gulɛ si wajui Jesu à ni, ntɔ ntɔ, awɔu Amai
Ilaaɔ̃i.

Jesu í jɔ̀ bɔ̃ɔ ŋa à ba iri si ilɛi Genesarɛti
(Cɔ Maaku 6:53-56)

34 Iyi à kua, nɔ à to ilɛi Genesarɛti. 35 Si bɛi
inɛi bɛ ŋau à mà Jesu, ŋɔi à fɔ laabaauɛ bii fei
à ni í to wa. Nɔ à naa bɔ̃ɔ fei wa. 36 Nɔ à tɔɔɛ à
ni ku jɔ̀ aŋa a lu baa itǐi kumbooɛ, nɔ inɛ iyi
í luu fei í ya ba irii.

15

Dedembai bala ŋa
(Cɔ Maaku 7:1-13)

1 Ŋɔi Farisi gɔ ŋa do woo kɔ inɛ ŋa si
wooda gɔ ŋa à naa hai Zeruzalɛmu à bɔ bi
Jesu à beeɛ à ni, 2 na mii í ce mɔcɔɛ ŋa a kù
waa too dedembai bala nwa ŋa. Na mii í ce
a ci ya wɔɔ a bɛi a jɛ. 3 Nɔ Jesu í jɛ nŋa do ide
ku bee í ni, na mii í ce iŋɛ mɔ dedemba nŋɛ
ŋa ku too í jɔ̀ i kù waa jirima woodai Ilaaɔ̃
ŋa. 4 Ì mà sãa sãa ŋa iyi Ilaaɔ̃ í ni, i gbɔa iyeò
baa nŋɛ ŋa i jirima ŋa ŋa. Nɔ í ni má, inɛ iyi
wa fɔ laaləi iyeò baaɛ ŋa a kpa lafɛ̃ɛ. 5 Amma
iŋɛ ì waa fɔ ide mmu. Ì waa ni inɛ á yɔkɔ ku
sɔ̃ iyeò baaɛ ku ni, fia iyi an yɔkɔ n sobiɛ do,
ǹ jilɛaa Ilaaɔ̃. 6 Nɔ inɛ iyi í fɔ bɛɛbɛ kaa sobi
iyeò baaɛ má hee ku jirima ŋa. Bɛɛbɛi ì waa
kpa idei Ilaaɔ̃ ŋa ku ba i too dedemba iyi à jɔ̀
nŋɛ. 7 Iŋɛu ilu muafiti ŋai. Hai tako Ezai í ce
waliiɛi dee dee na iri nŋɛ waati iyi í kɔ si tiaɛ
í ni,
Ilaaɔ̃ í ni,
8 Inɛ ŋau ihɛ̃ à waa jirimam nii
Do gɛlɛ nŋu akã.
Amma idɔ nŋa í jǐim.
9 À waa tɔɔm nii si ngbɛ.
Woodai amanɛ ŋai à waa kɔ inɛ ŋa si
Nɔ à waa ni woodam nii.

Mii iyi í ya dasi inɛ riisi
(Cɔ Maaku 7:14-23)

10 Ŋɔi Jesu í kpe zamaau nɔ í ni, i de itǐ i
gbɔ yaasei ideu. 11 Kù jɛ mii iyi wa lɔ hai do
gɛlɛi amanɛi í ya dasiɛ riisi. Amma mii iyi í
ya fita hai si gɛlɛi amanɛi á dasiɛ riisi.
12 Nɔ mɔcɔɛ ŋau à na à sɔ̃ɔ à ni, i kù mà ide
iyi ì fɔu bɛ í jɛa Farisi ŋau taale? 13 Nɔ Jesu
í jɛ nŋa í ni, jǐi baa yooma iyi Baam iyi í wa
lele kù lɔ fei, aa tuui. 14 I jɔ̀ ŋa bɛ. Woo mu
golo fɛɛju ŋai. Nɔ bii fɛɛju wa mua fɛɛju golo

aŋa minji fei à ya koo a dasi gooi. 15 Ŋɔi Piɛɛ
í ni, sisi nwa yaasei mɔndau bɛ. 16 Nɔ Jesu í
ni, iŋɛ mɔ, i kù nɛ bisi ŋai? 17 I kù mà ŋa, mii
iyi wa lɔ hai do gɛlɛi amanɛ fei, si inɔɛi wa
bɔ? Si anyiɛ nɔ ku fita hai si ara. 18 Amma
ide iyi í ya fita hai si gɛlɛ, hai si idɔi wa naa.
Nŋu bɛi wa dasi amanɛ riisi, 19 domi hai si
idɔi amanɛi lasabu laalɔ wa naa. Inɛ ku kpa,
do sakara, do sɛ̃ɛ ku tɔtɔɔ do mudɛ̃ɛ hai ce
abɔdɔ̃, do ile, do ibo, do inɛ ku bɛjɛ, mii ŋau
bɛ fei hai si idɔi wa naa, 20 nɔ nŋu ŋau bɛi í ya
dasi amanɛ riisi. Amma kù jɛ kujɛ hai wɔɔi á
dasi inɛ riisi.

Abo dimi mmu gɔ í dasi Jesu naanɛ (Cɔ Maaku 7:24-30)

21 Si anyii nŋu, Jesu í nɛ hai bɛ í bɔ ikpa
Tii do Sidɔ̃ɔ. 22 Inaaboi ilɛi Kanaã̃ gɔ iyi í
wa bɛ í naa bi tɛɛ nɔ í dɔ̃ anu í ni, Lafɛ̃ɛ,
tɔkui Davidi amanlu nlau, ce araarem. Ama
inaabom í nɛ inɛi inɔɔko, nɔ wa kpãa iju ntɔ
ntɔ. 23 Amma Jesu kù jɛaa ide kãma. Nɔ
mɔcɔɛ ŋa à naa à tɔɔɛ à ni, abou ihɛ̃ wa dɔ̃
anu wa too anyi nwa. I kaa leleɛ? 24 Nɔ í jɛ
í ni, bi inɛi Izirɛli ŋa aŋa akãi à bɛm wa, inɛ
ŋa iyi à yɛ bɛi angudã ŋa iyi à nyɔ. 25 Amma
abou í naa í gulɛ si wajuɛ í ni, Lafɛ̃ɛ, sobiim.
26 Nɔ Jesu í ni, kù sɨ̃a a gba ijɛi amu ŋa a na aja
keeke ŋa. 27 Ŋɔi abou í ni, ntɔi Lafɛ̃ɛ. Amma
do nŋu fei, aja keeke ŋau à ya wa abɛi taabu
a maa jɛ buubuui ijɛ iyi wa cuku wa hai si
taabui lafɛ̃ɛ nŋa ŋa. 28 Nɔ Jesu í jɛaa í ni,
abooyi, naanɛ ku dasiɛ í la. Bɛ́i ì bi fei á ce.
Nɔ gbakã̃ ama inaaboɛu í ba iri.

Jesu í jɔ̀ bɔ̃ɔ nkpɔ í ba iri

29 Nɔ Jesu í nɛ hai bɛ í too itɨ̃i tenkui
Galilee, í koo í gũ antai kuta gɔ í buba. 30 Nɔ
zamaa nla gɔ í naa bi tɛɛ. À naaò ilu kutɛ akã̃
ŋa wa, do fɛɛju ŋa, do wɛɛgɛ ŋa, do dekɨ̃ ŋa,
do bɔ̃ɔ nkpɔ má nɔ à jilɛ ŋa si wajui Jesu, nɔ
í jɔ̀ à ba iri. 31 Ŋɔi inɛ ŋau à biti iyi à yɛ dekɨ̃
ŋau à waa fɔ ide, wɛɛgɛ ŋau à ba iri, ilu kutɛ
akã̃ ŋau à waa nɛ, fɛɛju ŋa à waa yɛ ilu, nɔ à
waa saabu Ilaaɔ̃ Lafɛ̃ɛi inɛi Izirɛli ŋa.

Jesu í wò amanɛ dubu mɛɛ (4.000) (Cɔ Maaku 8:1-10)

32 Jesu í kpe mɔcɔɛ ŋa í ni, araarei inɛ ŋau
ihɛ̃ wa mum, domi ajɔ mɛɛta nŋai ihɛ̃ iyi à
wa bi tom, nɔ sɔnda kãma kù gbe nŋa má.
Nɔ n kù bi n jɔ̀ a nɛò ariu ku ba a maà na a
koo a cuku kpãa. 33 Nɔ mɔcɔɛ ŋau mɔ à beeɛ
à ni, to, iwoi aa ka ba ijɛ si gbabuau ihɛ̃ iyi á
yo zamaa nla nlau ihɛ̃. 34 Nɔ Jesu í bee ŋa í
ni, pɛ̃ɛ fɛloi ì nɛ ŋa. Ŋɔi à ni, pɛ̃ɛ ara mɛɛjei
do cɛ̃ɛ wɛwɛɛ gɔ ŋa. 35 Nɔ Jesu í ni inɛ ŋau a
buba ilɛ. 36 Nɔ í so pɛ̃ɛ ara mɛɛjeu do cɛ̃ɛ ŋau,
í saabu Ilaaɔ̃ titã̃ í bɛi í bububuɛ í na mɔcɔɛ
ŋa a kpɛ̃ nŋa. Ŋɔi à kpɛ̃a inɛ ŋau. 37 Nɔ aŋa
fei à jɛ à yo hee pɛ̃ɛu í gbe. Ŋɔi à ko pɛ̃ɛ iyi
í gbeu nɔ í ce kɔlɔ mɛɛje. 38 Inɛ ŋa iyi à jɛu
à wɛɛi zakai amanɛ dubu mɛɛ (4.000), baai
inaabo do ama keeke ŋa baasi. 39 Ŋɔi Jesu í
jɔ̀ inɛ ŋau à nɛ í bɛi í lɔ akɔi inyi í nɛ ikpa ilɛi
Magadãa.

16

Farisi do Sadusi ŋa à bi Jesu ku ce maamaake (Cɔ Maaku 8:11-13; Luku 12:54-56)

1 Si anyii nŋu, Farisi do Sadusi ŋa à naa bi
Jesu a cɔ laakaɛ. À tɔɔɛ ku ce maamaake iyi
á nyisi iyi gbugbãɛ hai bi Ilaaɔ̃i wa naa. 2 Ŋɔi
Jesu í jɛ nŋa í ni, bii inunu wa bɔ ku lɔ nɔ
lele í kpã ì ya ni ŋa, iju iyi á má ala á dɔ̃. 3 Bii
daakɔi í ya ni ŋa, ijɨ̃ á rɔ domi ijɨ̃ í dũ í we
mango. Ì waa mà yaasei lele ŋa amma i kù
waa mà yaasei waati iyi à wa si nsɛi ŋa. 4 Inɛ
laalɔi nsɛi ŋa iyi a kù leekɨ̃ò Ilaaɔ̃ nŋu akã̃,
nyindai à ya maa bi ku yɛ. Amma nyinda gɔ
kù wɛɛ iyi aa nyisi ŋa má bii kù jɛ ide iyi í ba
walii Zonasiu.

Iyi Jesu í fɔ bɛɛbɛ í tã̃ ŋɔi í jɔ̀ ŋa í nɛ.

Lefeei Farisi do Sadusi ŋa (Cɔ Maaku 8:14-21)

5 Si anyii nŋu, Jesu do mɔcɔɛ ŋau à koo à lɔ
akɔi inyi à waa bɔ ikpa icei tenkuu ikpa ihɔ̃.
Nɔ wee mɔcɔɛ ŋau à gbɛjɛ ku so pɛ̃ɛ kosɨ̃a.
6 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, to, i ce laakai do lefeei
Farisi do Sadusi ŋau. 7 Ŋɔi mɔcɔ ŋau à waa
lasabu si idɔ nŋa à waa ni, na iyi í jɔ̀ a kù so
pɛ̃ɛ kosɨ̃ai í jɔ̀ wa fɔ bɛɛbɛ. 8 Amma Jesu í mà
lasabu nŋa iyi à waa ce nɔ í bee ŋa í ni, na
mii í ce ì waa ni ŋa, na iyi í jɔ̀ a kù so pɛ̃ɛ
kosɨ̃ai í jɔ̀ ǹ wa n fɔ bɛɛbɛ. Naanɛ nŋɛ kù la.
9 I kù gbɔ yaaseɛ hee nsɛi ŋa? I kù waa ye
gigii pɛ̃ɛ ara miu iyi ǹ bu ǹ kpɛ̃a amanɛ dubu
miu do jiai pɛ̃ɛ kɔlɔ iyi í gbe má ŋa? 10 Mà i
kù waa ye gigii pɛ̃ɛ ara mɛɛje iyi ǹ bububu ǹ
na amanɛ dubu mɛɛ ŋau do jiai pɛ̃ɛ kɔlɔ iyi í
gbe má ŋa? 11 Na mii í ce i kù mà ŋa iyi pɛ̃ɛ

si ǹ wa n fãa. I ce laakai do lefeei Farisi ŋa do Sadusi ŋau.

12 Bɛbɛi məcɔ ŋau à mà iyi kù jɛ lefee iyi í ya jɔ̀ pɛ̃ɛ ku wui wa fãa, amma à mà iyi cioi Farisi do ti Sadusi ŋaui wa fãa.

Piɛɛ í ni Jesu í jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cica
(Cɔ Maaku 8:27-30; Luku 9:18-21)

13 Nɔ Jesu í to Sezaree si ilɛi Filipee. Nɔ í bee məcɔɛ ŋa í ni, yooi inɛ ŋa à ya ni amu Amai Amanɛ ǹ jɛ. 14 Ŋɔi à jɛaa à ni, inɛ gɔ ŋa à ya ni awɔu Zãa woo dasi inyiui. Inɛ gɔ ŋa mɔ à ya ni awɔu Elii walii nlai takoui. Inɛ gɔ ŋa mɔ à ya ni awɔu Zeremiii, walakɔ walii mmu gɔ má. 15 Nɔ Jesu í bee ŋa í ni, iŋɛ mɔ ni, yooi ì ni ǹ jɛ ŋa. 16 Nɔ Simɔɔ Piɛɛ í jɛaa í ni, awɔu Amai Ilaaɔ̃ nŋu iyi í jɛ irii kuwɛɛui. Awɔi ì jɛ inɛ iyi í cicau. 17 Ŋɔi Jesu í ni, Simɔɔ, amai Zãa, awɔu ilu inɔ didɔ̃i. Kù jɛ amanɛi í sɔ̃ɛ, bii ku jɛ Baam iyi í wa lele. 18 Amui ǹ wa n sɔ̃ɛ iyi awɔu Piɛɛi, waatɔ kuta. Si antai kutaui an jilɛ igbɛm, nɔ baa iku takaɛ kaa yɔkɔ ku ganji igbɛu *. 19 Awɔi an na yiiko si kpãai bommai Ilaaɔ̃. Mii iyi ì kɔsi si andunya, lele mɔ à kɔsii. Nɔ mii iyi ì jɛsi si andunyau, lele mɔ á jɛsii.

20 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ məcɔɛ ŋau do kugaabu í ni a maà na a sɔ̃ inɛ gɔ iyi nŋu í jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau.

Jesu wa fɔ idei ikuɛ do kuj̈ɛ
(Cɔ Maaku 8:31-9:1; Luku 9:22-27)

21 Hai waati bɛɛbɛi Jesu í sinti ku sɔ̃ məcɔɛ ŋa í ni tilasii nŋu ku bɔ Zeruzalɛmu. Tengi bɛi inɛ ngbo ŋa do inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋa do woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa aa kpã nŋu iju. Aa kpa nŋu, amma si ajɔ mɛɛtasia nŋu á j̈i má hai si balɛ. 22 Ŋɔi Piɛɛ í gbãa í bɔòɛ kɔkɔlɛ í sɔ̃ɔ í ni, Ilaaɔ̃ ku waasu ideu, Lafɛ̃ɛ. Ide dimi bɛɛbɛ kaa baɛ pai. 23 Amma Jesu í sinda í sɔ̃ Piɛɛ í ni, sɛkɛɛ hai bi tom Seetam. Ì waa bi i jɛɛm bi ku koosɛ, domi i kù waa ce lasabui Ilaaɔ̃, í gbe ti amanɛ ŋa. 24 Si anyii nŋu Jesu í sɔ̃ məcɔɛ ŋa í ni, inɛ iyi wa bi ku toom, ku jɔ̀ idɔɔbiɛ nɔ ku so j̈i ku gaauɛ ku toom wa. 25 Nɔ inɛ iyi wa bi ku ba kuwɛɛ do idɔɔbiɛ, kaa baa. Amma inɛ iyi í nyɔ kuwɛɛɛ na irim, lafɛ̃ɛ á baa do ntɔ. 26 Aranfãani yoomai amanɛ í nɛ bii í ba amanii andunya fei nɔ í kua kuwɛɛɛ. Mà mii í wɛɛ iyi amanɛ á kpaasiò kuwɛɛɛ. 27 Amu Amai Amanɛ an nyi wa má dei kam kam do amboei Baam do amalekam ŋa ajɔ. Si waati bɛɛbɛi an sãa inɛ fei si yaase bɛi í jɛò kuwɛɛɛ. 28 Ntɔ ntɔ ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, inɛ ŋa iyi à wa ihɛ̃, gɔgɔ nŋa ŋa aa yɛ amu Amai Amanɛ n na n jɛ bommam hee aŋa fei a maa ku.

17

Arai Jesu í daana
(Cɔ Maaku 9:2-13; Luku 9:28-36)

1 Si anyii ajɔ mɛɛfa Jesu í kpe Piɛɛ do Zaaki do Zãa ifɔɛ í nya ŋa ikã nɔ à koo à gũ iri kuta nla gɔ aŋa nŋa. 2 Ŋɔi à ba wee araɛ í kpaasi. Wajuɛ wa daana jiida jiida, nɔ jaaɛ ŋa í fũuta pai pai bɛi inya kumá. 3 Si anyiɛ ŋɔi Moizi do Elii à faata wa anu akã à waa baa ide ku fɔ. 4 Ŋɔi Piɛɛ í sɔ̃ Jesu í ni, Lafɛ̃ɛ, í sǐa ka maa wa ihɛ̃. Bii ì bi, jɔ̀ ka ce ilei acɔ mɛɛta, akã titɛɛ, akã mɔ ti Moizi, akã mɔ ti Elii. 5 Wa fɔ ideu kù tã məm nɔ inya kumá gɔ í naa si ŋa bɛi bukɔɔ. Nɔ à gbɔ ide ku fɔ gɔ hai si inɔɛ í ni, inɛ ihɛ̃i í jɛ amam. Ǹ buu jiida jiida, siɛi inɔ didɔ̃m fei í ya wa. I ya gbɔ ideɛ ŋa. 6 Iyi məcɔ ŋau à gbɔ ide ku fɔu ŋɔi njo í mu ŋa hee à sɛɛbata ilɛ. 7 Amma Jesu í naa bi tu ŋa í lu ŋa í ni, i dede ŋa i maà jɔ̀ njo ku mu ŋɛ. 8 Nɔ à wu iju lele, amma a kù yɛ inɛ gɔ bii kù jɛ Jesu nŋu akã.

9 Ŋɔi à waa kita wa hai antai iri kutau nɔ Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, i maà sɔ̃ inɛ gɔ mii iyi í yɛu bɛ ŋa hee amu Amai Amanɛ n koo n ku nɔ n j̈i hai si balɛ má. 10 Ŋɔi məcɔ ŋau à bee Jesu à ni, nɔ na mii í ce woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋau à ya ni Eliii á tako inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau ku naa. 11 Nɔ í jɛ nŋa í ni, ntɔi Eliii á tako ku naa nɔ ku teese mii fei sãa sãa. 12 Amma an sɔ̃ ŋɛ iyi Elii í naa tã, inɛ ŋa a kù màa, nɔ à ceaa bɛi à bi. Bɛɛbɛ mɔi amu Amai Amanɛ an ba ijuukpã si awɔ nŋa.

13 Ŋɔi məcɔ ŋau à mà bɛbɛi iyi Zãa woo dasi inyii wa fãa.

Jesu í faaba ama gɔ iyi í nɛ inɛi inɔɔko
(Cɔ Maaku 9:14-29; Luku 9:37-43a)

14 Iyi à to wa bii zamaa í wau, ŋɔi mɔkɔ gɔ í naa í gulɛ si wajui Jesu 15 í ni, Lafɛ̃ɛ, ce araarei ama inɛmɔkɔm nɔu ihɛ̃. Inɛi inɔɔko

* **16:18** baa iku takaɛ kaa yɔkɔ ku ganji igbɛu Yaasei isɛɛdeu ihɛ̃ kù má sãa sãa. Yaase bɛi inɛ gɔ ŋa à gbɔɔ wee. Nkãma kaa yɔkɔ ku ceaa ngɔgɔ, baa gbugbãi iku takaɛ.

gɔ í sɔsiɛ bɔ̃ɔi cukuuna, wa wahalaɛ mɔi jiida jiida. Ajɔ gɔ ŋa í ya dasiɛ inɔ ina walakɔ inɔ inyi. 16 Ǹ soo ǹ naaɛ wa bi mɔcɔɛ ŋau ihɛ̃ amma à mɔngɔ ku faabaɛ. 17 Jesu í ni, iŋɛ inɛ laalɔ hai dasi naanɛ ŋa, hee waati yoomai an maa ǹ wa inɔ nŋɛ. Mà hee waati yoomai an maa n temuaò ŋɛ. I naam amau wa ihɛ̃ ŋa. 18 Nɔ à naa Jesu amau wa, ŋɔi í la si inɛi inɔɔkou nɔ í fita siɛ nɔ amau í ba iri tengi bɛu bɛ.

19 Ŋɔi mɔcɔi Jesu ŋau à bɔ bi tɛɛ aŋa duusɔ̃ɔ à beeɛ à ni, na mii í ce awa a kù yɔkɔ a kù lele inɛi inɔɔkou. 20 Nɔ Jesu í jɛ nŋa í ni, si na iyi í jɔ̀ naanɛ nŋɛ kù lai. Ntɔ ntɔ ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, bii naanɛ nŋɛ í la í to baa dimii mii ku gbɛ̃ iyi í kere í re, aa yɔkɔ i sɔ̃ iri kutau ihɛ̃ ŋa í ni ku dede hai bɛ ku bɔ ihɔ̃, nɔ bɛɛbɛ mɔi á dede. Nkãma kù wɛɛ iyi aa mɔngɔ ku ce ŋa. [21 Amma dimii inɛi inɔɔko bɛɛbɛ ci ya fita bii kù jɛ do kutɔɔ do anu ku dǐ.]

Jesu í nyi wa fɔ idei ikuɛ do kuǰɛ má
(Cɔ Maaku 9:30-32; Luku 9:43b-45)

22 Ajɔ nŋu gɔ si bɛi mɔcɔ ŋau à tɔtɔɔ Galilee bɛ ŋɔi Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, aa mu amu Amai Amanɛ a daa inɛ ŋa si awɔ. 23 Aa kpam, amma si ajɔ mɛɛtasia an ǰi hai si balɛ má.

Ŋɔi inɔi mɔcɔ ŋau í fɔ ntɔ ntɔ.

Fia iyi à nɛ ku sã na icɛi kpasɛ̃i Ilaaɔ̃

24 Si anyii nŋu Jesu do mɔcɔɛ ŋa à bɔ Kapɛranumu, ŋɔi woo gba fia iyi à nɛ ku sã na icɛi kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ ŋau à naa bi Piɛɛ à beeɛ à ni, Mɛɛtu nŋɛ ci ya sã fiai kpasɛ̃i Ilaaɔ̃? 25 Nɔ Piɛɛ í ni, áá, í ya sã. Ŋɔi Piɛɛ í nɛ kpasɛ̃. Iyi í lɔ ile nɔ Jesu í take í beeɛ í ni, Simɔɔ, bɛirei ì waa lasabu. Ilaalui andunya ŋau ihɛ̃, hai bi yooi à ya gba fiai lɛmpoo. Hai bi amaalu ŋa de, mà hai bi inɛ njoo ŋa. 26 Nɔ Piɛɛ í jɛ í ni, hai bi inɛ njoo ŋai. Ŋɔi Jesu í ni, na nŋu, amaalu ŋa a kaa sã *. 27 Amma do nŋu fei, kù sǐa ka jɛ nŋa bi ku koosɛ. Na nŋu, bɔ tenku bɛ i koo i le kootia, cɛ̃ɛ iyi í take í muu, la gɛlɛɛ. Aa yɛ kpɛkɛlɛ bɛ iyi á to fia ku sãi awaɛ fei. Nyaa i koo i sã nŋa.

18

Yooi í jɛ inɛ ngbo
(Cɔ Maaku 9;33-37, 42-48; Luku 9:46-48; 17:1-2)

1 Waati nŋu, mɔcɔi Jesu ŋau à naa bi tɛɛ à beeɛ à ni, si bommai Ilaaɔ̃ yooi í jɛ inɛ ngbo. 2 Ŋɔi Jesu í kpe ama keeke gɔ í leekǐɛ si anini nŋa. 3 Nɔ í ni, ntɔ ntɔ ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, bii i kù kpaasi idɔ nŋɛ nɔ i kù yɛ bɛi ama keeke ŋa, i kaa lɔ tengi bii Ilaaɔ̃ í jɛ bommaɛ. 4 Inɛ iyi á jɛ inɛ ngbo si bommai Ilaaɔ̃ nŋui í jɛ inɛ iyi í kaye araɛ í baa í yɛ bɛi amau ihɛ̃. 5 Inɛ iyi í nɔ í gba ama keeke bɛi inɛ ihɛ̃ na irim, amui í gba.

6 Inɛ iyi í dasi inɛ akãi ama keeke ŋa iyi à dasim naanɛu ihɛ̃ dulum, á tia a dǐa lafɛ̃ɛu alɔ si kɔ̃ɔ a tale siɛ inɔ tenku inyi ku jɔɔ. 7 Ijuukpã nla nlai inɛi andunya ŋa aa yɛ si na iyi í jɔ̀ à ya maa dasi kpaasi nŋa ŋa dulum. Kù nɔ kù nɛ bɛi á ce iyi inɛ gɔ ŋa a kù dasi kpaasi nŋa ŋa dulum, amma inɛ iyi í ce bɛɛbɛ á yɛ ijuukpã ntɔ ntɔ.

8 Bii í jɛ awɔɛ walakɔ isɛɛ wa dasiɛ dulum, buu i nyɔɔ ku ǰìòɛ. Á tiaɛ i lɔ si kuwɛɛ iyi ci ya tã do awɔ akã walakɔ kutɛ akã do iyi aa nɛ awɔ minji do kutɛ minjiu fei nɔ a dasiɛ ina iyi ci ya ku. 9 Bii í nɔ í jɛ ijuɛi wa dasiɛ dulum, nyaa i nyɔɔ ku ǰìòɛ. Á tiaɛ i lɔ si kuwɛɛ iyi ci ya tã do iju akã do iyi aa nɛ iju minji fei nɔ a dasiɛò ina iyi ci ya ku.

Mɔndai angudã iyi í nyɔ à tasiɛu
(Cɔ Luku 15:3-7)

10 Jesu í sɔ̃ ŋa má í ni, i ce laakai i maà donda baa inɛ akãi amu ŋau ŋa. Ntɔ ntɔ ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, amaleka woo degbe nŋa ŋa à ya maa leekǐi ajɔ fei si wajui Baam iyi í wa lele. [11 Amu Amai Amanɛ ǹ naa ku faaba inɛ ŋa iyi à nyɔi.]

12 Bɛirei ì waa lasabu ŋa. Bii inɛ gɔ í nɛ angudã cǐɔ nɔ akãɛ í nyɔ, kaa jɔ̀ cǐɔ fakã kù wa siu titã si geete bii à wau koo dɛdɛ akã iyi í nyɔu wa? 13 Ntɔ ntɔ ǹ wa n sɔ ŋɛi, bii í yɔɔ, á nɛ inɔ didɔ̃ nla nla na iriɛ ku re baa cǐɔ fakã kù wa si iyi kù nyɔu. 14 Bɛɛbɛ mɔi, Baa nŋɛ iyi í wa lele kù bi baa inɛ akãi ama keeke ŋau ku nyɔ.

Bɛi aa ce bii woo dasi naanɛ gɔ í rara

* **17:26** na nŋu, amaalu ŋa a kaa sã Si fee nŋa à ni, amai aŋa taka nŋa ŋa a kù nɛ ku sã. Nɔ do yaase bɛɛbɛ inɛ ŋa aa mà iyi Jesu nŋu iyi í jɛ Amai Ilaaɔ̃ kù nɛ ku sã.

15 Jesu í ni má, bii kpaasi woo dasi naanɛ gɔ í ce dulum, bɔ bi tɛɛ awɔ akã nɔ í jɔ̀ ku mà yaasei dulum nɔu. Bii í gbɔ ideɛ, ì baaɛ wa má si kpãa jiidai. 16 Amma bii í kɔ ku gbɔ ideɛ, dɛdɛ inɛ akã wala minji si bɛi kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ. I bɔ bi tɛɛ ŋa, nɔ inɛ ŋau aa jɛ sɛɛdai ideu fei. 17 Bii í kɔ ku gbɔ ide nŋa, sɔ̃ inɛi igbɛ ŋau. Bii í nɔ í kɔ ku gbɔ baa idei inɛi igbɛ ŋau, i dooɛ bɛi hai dasi naanɛ walakɔ bɛi woo gba fiai lɛmpoo.

18 Ntɔ ntɔ ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, mii iyi ì kɔsi si andunya fei ŋa, lele mɔ á kɔsi. Nɔ mii iyi ì jɛsi si andunya fei ŋa lele mɔ á jɛsi.

19 Ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ má iyi bii amanɛ minji í ce anu akã si andunya ihɛ̃ a tɔɔ ngɔgɔ, Baam iyi í wa lele á mu nŋa, 20 domi tengi bii amanɛ minji wala mɛɛta í tɔtɔɔ à waa ce kutɔɔ do irim, ǹ wa si anini nŋa.

Amaacɛ iyi í kɔ ku cea kpaasiɛ suuru

21 Ŋɔi Piɛɛ í bɔ bi Jesu í beeɛ í ni, Lafɛ̃ɛ, bii kpaasim í ceem kurara isɛ fɛloi an ceaa suuru. Hee isɛ gbɛɛje? 22 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, aawo. N kaa n sɔ̃ɛ iyi andi isɛ gbɛɛjei, amma aa ceaa suurui isɛ kitaò fɛɛwa tuuba mɛɛje. 23 Sotĩ i gbɔ faaji gɔ iyi wa nyisi bɛi bommai Ilaaɔ̃ í yɛ. Ilaalu gɔ wa bi ku ce dooi gbeseɛ iyi amaacɛɛ ŋa à waa mu. 24 Iyi í sinti ku ce dooi gbeseu, ŋɔi à naaò inɛ gɔ wa bɛ, iyi wa mu gbeseɛ í to baa fɔɔtɔ ciwa nkpɔ nkpɔ *. 25 Si bɛi inɛɛu kù nɛ mii iyi á sãò gbeseu, ŋɔi lafɛ̃ɛɛ í ni a taa bɛi aru, nŋu do aboɛ do amaɛ ŋa do mii iyi í nɛ fei a sãò gbeseu. 26 Ŋɔi amaacɛu í gulɛ si wajui lafɛ̃ɛɛu wa tɔɔɛ suuru í ni, yɔkɔɔm suuru an sãɛ mbɛ fei. 27 Nɔ lafɛ̃ɛɛu í ce araareɛ í kpa gbeseu nɔ í jɔ̀ɛ í nɛ.

28 Iyi amaacɛu í fita hai bɛ gbakã, nɔ í ko amaacɛ kpaasiɛ gɔ iyi wa mu gbeseɛ zakai kpɛkɛlɛ cɅ̃ɔ. Ŋɔi í bataɛ í tɛ kɔ̃ɔɛ í ni, sãam gbesem iyi ì waa muu. 29 Ŋɔi kpaasiɛu í gulɛ si wajuɛ í tɔɔɛ suuru í ni, yɔkɔɔm suuru an sãɛ gbeseɛ. 30 Amma kù jɛ, nɔ í jɔ̀ à dasi kpaasiɛu piisɔ̃ɔ hee koo sãò gbeseu fei ku tã. 31 Ŋɔi amaacɛ iyi à gbe ŋau à yɛ bɛi í ce nɔ inɔ nŋa fei í fɔ, ŋɔi à koo à sisia lafɛ̃ɛ nŋa yaasei ideu fei. 32 Ŋɔi lafɛ̃ɛu í kpoo í ni, awɔ amaacɛ laalɔ, í jɔ iyi ì tɔɔm suuru ǹ kpa gbeseɛu feii mɛɛ. 33 Awɔ mɔ ì nɛ i ce araarei amaacɛ kpaasiɛi wo si bɛi ǹ ceɛ. 34 Nɔ idɔi lafɛ̃ɛu í kɔ̃, ŋɔi í jɔ̀ à dasiɛ piisɔ̃ɔ si awɔi woo kpã inɛ ŋa iju hee koo sãò gbeseu fei ku tãu.

35 Ŋɔi Jesu í ni, bɛɛbɛ mɔi Baam iyi í wa lele á ce nŋɛ, inɛ iyi i ci ya cea kpaasi nŋɛ ŋa suuru do inɔ akã.

19

Jesu wa fɔ idei njɛ ku kɔi abo do mɔkɔ (Cɔ Maaku 10;1-12)

1 Iyi Jesu í fɔ ideu í tã nɔ í nɛ hai ilɛi Galilee í bɔ ikpa ilɛi Zudee iyi í wa icei idoi Zuudɛ̃ɛu. 2 Ŋɔi zamaa nla gɔ wa tooɛ nɔ í jɔ̀ bɔ̃ɔ ŋa à ba iri.

3 Ŋɔi Farisi gɔ ŋa à naa bi tɛɛ ku ba a cɔ laakaɛ. Nɔ à beeɛ à ni, amanɛ í nɛ kpãa ku kɔsi aboɛ si ide baa yooma fei? 4 Nɔ í jɛ nŋa í ni, i kù cio iyi kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ ŋa? Í ni, hai sinte, Woo taka í ce ŋai inɛmɔkɔ do inaabo. 5 Nɔ í ni má, na nŋu, mɔkɔ á jɔ̀ iyeò baaɛ nɔ nŋu do aboɛ a maa wɛɛ nɔ aŋa minji fei a baa a jɛ ara akã. 6 Si bɛɛbɛ a kù jɛ aŋa minji má, ara akã dei à jɛ. Na nŋu, amanɛ kù nɛ ku fɛɛfɛ mii iyi Ilaaɔ̃ í tɔtɔɔ. 7 Nɔ Farisi ŋau à beeɛ à ni, bii bɛɛbɛi, na mii í ce Moizi í na wooda í ni inɛ iyi wa bi ku kɔsi aboɛ ku ceaa tiai njɛ ku kɔ ku bɛi ku kɔsiɛ. 8 Nɔ Jesu í jɛ nŋa í ni, Moizi í jɔ̀ ì waa lele abo nŋɛ ŋai na idɔ kulele nŋɛ. Amma waati iyi Ilaaɔ̃ í taka amanɛ kù jɛ bɛɛbɛ. 9 An sɔ̃ ŋɛ, inɛ iyi í kɔsi aboɛ nɔ kù jɛ na sakara, nɔ í so mmuɛ, nŋu takaɛ í ce sakarai.

10 Ŋɔi mɔcɔɛ ŋau à sɔ̃ɔ à ni, bii bɛɛbɛi si gãmɛi aboò mɔkɔ í tia a maà ya so njɛ. 11 Nɔ Jesu í ni, ide iyi ǹ wa n fɔ nsɛi, kù jɛ inɛ feii á yɔkɔ ku gbɔ yaaseɛ, bii kù jɛ inɛ ŋa iyi Ilaaɔ̃ í mu nŋa gbugbãɛ. 12 Mii ikã ikã iyi wa ganji inɛ ŋa njɛ ku so í kpɔ. Inɛ gɔ ŋa bɛɛbɛi à bí ŋa do, a kaa yɔkɔ dei. Inɛ gɔ ŋa mɔ amanɛ ŋai à ce nŋa bɛɛbɛ. Inɛ gɔ ŋa mɔ a kù bi abo ku so ku ba a ce icɛi bommai Ilaaɔ̃ jiida jiida. Inɛ iyi á yɔkɔ ku gba ideu ku gbaa.

Jesu í weea ama keeke ŋa (Cɔ Maaku 10:13-16; Luku 18:15-17)

13 Si anyii nŋu, inɛ ŋa à gbã ama keeke ŋa à naa Jesu wa ku le si ŋa awɔ nɔ ku ce nŋa kutɔɔ. Amma mɔcɔɛ ŋa à waa gbagba si ŋa. 14 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, i jɔ̀ amu ŋau a naa bi

* **18:24** dubu ciwa nkpɔ nkpɔ Si fee nŋa à ni talã dubu mɛɛwa. Talã akã fei fiai icɛi adɔ̃ maatũ iyi à ya sãa inɛ akã.

tom, i maà ganji ŋa, domi bommai Ilaaɔ̃ í jɛ ti inɛ ŋa iyi à jɔ ŋa. 15 Ŋɔi í le nŋa awɔ si iri nɔ í ce nŋa kutɔɔ í bɛi í nɛ hai bɛ.

Idei awaasũ ilu fia gɔ (Cɔ Maaku 10:17-31; Luku 18:18-30)

16 Ajɔ nŋu gɔ mɔkɔ gɔ í naa bi Jesu nɔ í beeɛ í ni, Mɛɛtu, mii jiida yoomai an ce n baò kuwɛɛ hai tã. 17 Nɔ Jesu í beeɛ í ni, na mii í ce ì waa beem idei jiida ku ce. Ilaaɔ̃ nŋu akãi í jɛ jiida. Bii ì bi i ba kuwɛɛ iyi ci ya tã, jirima woodai Ilaaɔ̃ ŋau. 18 Nɔ í bee Jesu í ni, wooda yooma ŋai. Nɔ í sɔ̃ɔ í ni, maà kpa inɛ, maà ce sakara, maà ce ile, nɔ i maà jɛa inɛ gɔ sɛɛda ibo. 19 Jirima iyeò baae, nɔ i bi kpaasiɛ bɛi ì bi araɛ. 20 Nɔ awaasũu í ni, ṅ wa n jirima iyi bɛ fei tã, mii í gbe n ce má. 21 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ɔ í ni, bii ì bi i kɔ̃ dee dee, koo ta mii iyi ì nɛ fei, nɔ i kpɛ̃a ilu are ŋa fiau. Bii ì ce bɛɛbɛ aa ba amani jiida lelei Aɔ̃. Si anyiɛ nɔ i naa i toom. 22 Iyi awaasũu í gbɔ bɛɛbɛ ŋɔi í sinda í nɛ do inɔ kufɔ domi ilu amani nla nlai.

23 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ mɔcɔɛ ŋa í ni, ntɔ ntɔ ṅ wa n sɔ̃ ŋɛi, á gaabua ilu fia ku lɔ tengi bii Ilaaɔ̃ í jɛ bommae. 24 Nɔ an sɔ̃ ŋɛ má iyi á faalaa kpookpo ku lɔ si iwoi abɛɛ do iyi ilu amani á lɔò tengi bii Ilaaɔ̃ í jɛ bommae. 25 Iyi mɔcɔ ŋau à gbɔ ideu ŋɔi à biti kaa kaa, nɔ à ni, bii bɛɛbɛi, to, yooi á ba faaba. 26 Ŋɔi Jesu í cɔ ŋa nɔ í ni, bi amanɛ ŋai kaa ce, amma Ilaaɔ̃ á yɔkɔ ku ce fei ndɛɛ.

27 Ŋɔi Piɛɛ í sɔ̃ɔ í ni, wee à jɔ̀ mii fei tã à waa tooɛ. To, yoomai á na ku jɛ tu wa. 28 Nɔ Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, ntɔ ntɔ ṅ wa n sɔ̃ ŋɛi, waati iyi Ilaaɔ̃ á ce mii fei titõ nɔ amu Amai Amanɛ n maa n buba si batai bomma ilu amboem, inɛ amanɛ maateeji iyi ì waa toom ŋau ihɛ̃, inɛ mɔ aa buba si batai bommau i kiitiò dimi maateejii inɛi Izirɛli ŋau. 29 Nɔ inɛ baa yooma iyi í jɔ̀ kpasɛ̃ɛ wa, walakɔ igbã do ifɔɛ ŋa, walakɔ wecl̃ɛ ŋa, walakɔ baae, walakɔ iyeɛ, walakɔ amae ŋa, walakɔ ikoɛ ŋa na irim, á ba ribae ikɔ cl̃ɔ, nɔ ku ba kuwɛɛ hai tã má. 30 Amma inɛ ŋa iyi à jɛ inɛi waju ŋa si nsɛi, nkpɔ nŋa á na ku jɛ inɛi anyi, nɔ inɛi anyi ŋa mɔ, nkpɔ nŋa á na ku jɛ inɛi waju.

20

Mɔndai ilu kpasɛ̃ do gaanɔɔmae ŋa

1 Jesu í kpa nŋa mɔndau ihɛ̃ í ni, idei bommai Ilaaɔ̃ í jɔ idei ilu kpasɛ̃ gɔ iyi í fita daadaakɔ wa dɛdɛ amaacɛ ku bɔò ŋa ikoɛ. 2 Waati iyi í ba amaacɛ ŋau aŋaò ŋa à fɔ à gbɔa njɛ ku sã nŋa si bɛi à ya sãa woo ce icɛ si ajɔ akã, nɔ í ni a bɔ ikoi nŋu a koo a ce icɛ. Nɔ à koo. 3 Nɔ zakai isɔ mɛɛsã í fita má í koo í ba inɛ gɔ ŋa à waa buba si tafa a kù waa ce nkãma. 4 Nɔ í sɔ̃ ŋa í ni, iŋɛ mɔ, i bɔ ikom i koo i ce icɛ ŋa. An sã nŋɛ si bɛi í jɔ. 5 Ŋɔi à koo. Ŋɔi ilu kpasɛ̃u í fita má zakai dasã, do alɛ zakai inunu ku sinda ma, nɔ ide dimi akãui í ya fɔ. 6 Alɛ zakai isɔ miu ŋɔi í fita nɔ í yɛ inɛ gɔ ŋa má à waa buba. Ŋɔi í bee ŋa í ni, na mii í ce ì waa buba ihɛ̃ ngbɛ ngbɛ hai daakɔ ŋa. 7 Ŋɔi à jɛaa à ni, si na iyi í jɔ̀ inɛ kãma kù dasi wa icɛi. Ŋɔi í ni, to, iŋɛ mɔ i bɔ ikom i koo i ce icɛ ŋa. 8 Iyi í to alɛ zakai kulɔi inunu ŋɔi ilu kpasɛ̃u í kpe inɛ ngboi amaacɛɛ ŋau í sɔ̃ɔ í ni, kpe gaanɔɔma ŋau wa, sã nŋa fia nŋa, sinti hai bi inɛi ankãanyi ŋau hee ku koo si inɛ sinte ŋau. 9 Inɛ ŋa iyi à sinti icɛ alɛ zakai isɔ miu ŋau à naa à gba fiai icɛi ajɔ akã. 10 Amma iyi à to si inɛ sinte ŋau à tamaa bɛi ti aŋa á re bɛɛbɛi. Amma fiai icɛi ajɔ akãi à sãa aŋa mɔ. 11 Iyi à yɛ fiau bɛɛbɛ ŋɔi à wasi ku gbagba si ilu kpasɛ̃u. 12 À waa ni, inɛ ŋa iyi à naa ankãanyiu isɔ akãi à ce icɛ nɔ ì sã nŋa bɛi awa iyi à ce icɛ si inya gbãa hai daakɔ hee à gbɛɛji. 13 Ŋɔi ilu kpasɛ̃u í sɔ̃ inɛ akã nŋa í ni, kpaasim, n kù takiɛ, domi ì jɛsi i gba fiai icɛi ajɔ akã, mà kù jɛ bɛɛbɛ. 14 To, gba fiae i nɛ. Ǹ bi n sãa inɛi ankãanyiu ihɛ̃ bɛi awɔ mɔ. 15 Kù jɛ bɛi ṅ bii an ceò fiam? Mà ì waa ce igu si na iyi í jɔ̀ ṅ ce jiidai.

16 Ŋɔi Jesu í ni, bɛɛbɛ mɔi inɛi anyi ŋa aa na á jɛ inɛi waju, nɔ inɛi waju ŋa mɔ a na á jɛ inɛi anyi ŋa.

Jesu wa fɔ idei ikuɛ do kujl̃ɛ isɛ gbɛɛtasia (Cɔ Maaku 10:32-34; Luku 18:31-34)

17 Ŋɔi Jesu í dasi kpãa wa bɔ Zeruzalɛmu. Nɔ í nya mɔcɔ maateeji ŋau ikã, ŋɔi í sɔ̃ ŋa si kpãa í ni, 18 wee à waa bɔ Zeruzalɛmu. Bɛi aa mu amu Amai Amanɛ a dasim awɔi inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋa do woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa. Aa yɛ taalem a ni a kpam. 19 Si anyiɛ nɔ a dasim si awɔi dimi mmu ŋa, aa yaakom, nɔ a tɛɛm kpɔtɔɔ, nɔ a kpakpam si jl̃i ku gaau. Nɔ si ajɔ mɛɛtasia an jl̃ má hai si balɛ.

Mii iyi iyei Zaaki do Zãa í tɔɔ Jesu (Cɔ Maaku 10:35-45)

20 Si anyii nŋu ŋɔi iyei amai Zebedee ŋa í
naa bi Jesu do amaɛ ŋa nɔ í gulɛ si wajuɛ ku
tɔɔɛ ngɔgɔ. 21 Nɔ Jesu í beeɛ í ni, mii ì bi. Ŋɔi
í ni, si waati iyi aa naa i jɛ bomma, jɔ̀ ama
minjim ŋau ihɛ̃, inɛ akã ku buba awɔ njɛɛ,
inɛ akã mɔ awɔ cangaɛ. 22 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ mɔcɔ
minji ŋau í ni, i kù mà mii iyi ì waa tɔɔm ŋa
mɔm. Aa yɔkɔ i temuaò ijuukpã iyi an yɛ ŋa?
Nɔ à ni aŋa aa yɔkɔ. 23 Nɔ í sɔ̃ ŋa má í ni, ntɔi,
aa yɛ ijuukpã iyi an yɛ ŋa. Amma kù jɛ amui
an cica inɛ ŋa iyi aa buba si canga do njɛm.
Bi ku bubau bɛ, inɛ ŋa iyi Ilaaɔ̃ Baam í cea
sɔɔluɛ ŋai aa buba si.

24 Ŋɔi mɔcɔ mɛɛwa iyi à gbe ŋau à gbɔ ideu
nɔ idɔ nŋa í kɔ̃ò minji ŋau. 25 Ŋɔi Jesu í
kpe aŋa fei í sɔ̃ ŋa í ni, iŋɛ mɔ ì mà ŋa si
andunyau ihɛ̃ ilaalu ŋau à ya maa taa inɛ nŋa
ŋa gbugbãi. Nɔ inɛ ngbo nŋa ŋa mɔ a maa
nyisi yiiko nŋa. 26 Amma bi tu ŋɛ kaa ce
bɛɛbɛ. Inɛ nŋɛ iyi wa bi nŋu ku jɛ inɛ ngbo,
nŋui á jɛ woo ce nŋɛ icɛ. 27 Bɛɛbɛ mɔi inɛ iyi
wa bi nŋu ku jɛ woo cua nŋɛ, á jɛ aru nŋɛ.
28 Bɛɛbɛ mɔi amu Amai Amanɛ n kù naa inɛ
ŋa a ceem icɛ, amma amui an ce nŋa icɛ, nɔ
n na kuwɛɛm n yaò inɛ nkpɔ hai si dulum.

Jesu í jɔ̀ fɛɛju minji gɔ ŋa à yɛ ilu (Cɔ Maaku 10:46-52; Luku 18:35-43)

29 Si isɛɛnɛu Jesu do mɔcɔɛ ŋa à to Zeriko
nɔ à waa fita hai bɛ. Waati iyi a waa fitau,
zamaa nla gɔ wa too ŋa. 30 Wee fɛɛju minji
gɔ ŋa à waa buba itĩ kpãa bɛ, nɔ à gbɔ iyi Jesu
wa lɔ. Ŋɔi à dɔ̃ anu à maa ni, Lafɛ̃ɛ, tɔkui
ilaalu Davidi, ce araare nwa. 31 Nɔ zamaau
wa la si ŋa wa ni a coko. Amma béi à waa ni
a cokou, bɛɛbɛ mɔi à ya dɔ̃ anu hee lele à maa
ni, Lafɛ̃ɛ, tɔkui Davidi, ce araare nwa. 32 Ŋɔi
Jesu í leekĩ í kpe ŋa í bee ŋa í ni, mii ì bi n
ce nŋɛ. 33 Ŋɔi à jɛaa à ni, Lafɛ̃ɛ, à bi ka yɛ ilui.
34 Nɔ Jesu í ce araare nŋa í lu iju nŋau. Nɔ
gbakã inɛ ŋau à yɛ ilu nɔ à waa tooɛ.

21

Jesu wa lɔ inɔ ilu Zeruzalɛmu (Cɔ Maaku 11:1-11; Luku 19:28-40; Zãa 12:12-19)

1 Ŋɔi Jesu do mɔcɔɛ ŋa à mɔsi isɛɛnɛ nŋa nɔ
à maai Zeruzalɛmu wa. À to Bɛtifaje si geete
iyi à ya kpe Olivie. Nɔ Jesu í bɛ mɔcɔ minji gɔ
ŋa 2 í ni, i bɔ ilu iyi í wa waju nŋɛu bɛ, aa yɛ
bii gbankɛlɛ gɔ wa so do amaɛ. I fũ ŋa i naam
wa ŋa. 3 Bii inɛ gɔ wa bee ŋɛ ide gɔ, i jɛaa i ni,
Lafɛ̃ɛi í nɛ bukaata nŋa. Inɛɛu á jɔ̀ i naaò ŋa
wa ŋa.

4 Nŋu ŋau bɛ í cei ku ba idei waliiu ku kɔ̃
iyi í ni,

5 I sɔ̃ inɛi Siõɔ ŋa, i ni,
I cɔ ilaalu nŋɛ wa naa bi tu ŋɛ.
Amanɛ kurɔi.
Si gbankɛlɛui í gũ,
Si amaɛ.
Mɛɛmu ku so asoi.

6 Nɔ mɔcɔ ŋau à koo à ce bɛi í sɔ̃ ŋau. 7 À
naaò gbankɛlɛu do amaɛ wa, à tɛ acɔ nŋa si
antaɛ nɔ Jesu í gũu. 8 Nɔ si zamaau inɛ nkpɔ
í tɛ ibɔɛ si kpãau. Inɛ gɔ ŋa mɔ à da amaawɔi
jĩi ŋa à tɔɔ si kpãau. 9 Inɛ ŋa iyi à waa cua
Jesu do inɛ ŋa iyi à waa tooɛ fei à wasi ku dɔ̃
anu à waa ni, tɔkui Davidi, à waa saabuɛ. Aɔ̃
Lafɛ̃ɛ ku weeɛ, awɔ iyi ì waa naa do iriɛ. Ka
saabu Ilaaɔ̃ hee lele *.

10 Iyi Jesu í lɔ inɔ ilu Zeruzalɛmu, inɛi iluu
fei í biti. Nɔ à wasi ku ni, yooi ihɛ̃. 11 Ŋɔi
zamaau í jɛ í ni, Jesu waliiui, inɛi Nazarɛti si
ilɛi Galilee.

Jesu í wa bantumai kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ (Cɔ Maaku 11;15-19; Luku 19:45-48; Zãa 2:13-22)

12 Ŋɔi Jesu í bɔ bantumai kpasɛ̃i Ilaaɔ̃. Iyi
í to bɛ í lele woo ta iwò ŋa do woo ra ŋa iyi à
wa bɛ. Í fuka fuka taabui woo kpaasi fia ŋa,
do kitãi woo ta ankasiidi ŋa. 13 Nɔ í sɔ̃ ŋa í ni,
à kɔɔ à ni, Ilaaɔ̃ í ni ilei nŋu ile bi ku tɔɔi á jɛ.
Amma iŋɛ wee ì coo bi ku tɔtɔɔi ile ŋa.

14 Ŋɔi fɛɛju do ilu kutɛ akã gɔ ŋa à naa bi
Jesu kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ bɛ nɔ í jɔ à ba iri. 15 Amma
inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋa do woo kɔ inɛ ŋa
si wooda ŋau, idɔ nŋa í kɔ̃ iyi à yɛ maamaake
ŋa iyi í ce, nɔ à gbɔ amu ŋa à wasi ku dɔ̃ anu
à waa ni, tɔkui ilaalu Davidi, à waa saabuɛ.
16 Nɔ à bee Jesu à ni, ì bɛi ì gbɔ iyi à waa fɔ
mbɛ? Nɔ í jɛ nŋa í ni, oo. Mii iyi wa ceu
ihɛ̃, i kù cio ideɛ ŋa tengi bii à ni, Ilaaɔ̃ í jɔ à
gbɔ saabuɛ hai si gɛlɛi amu ŋa do si gɛlɛi ama
kpɔtɔɔ ŋa. 17 Si anyii nŋu, í jɔ̀ ŋa í nɛ hai ilu
bɛ í koo í sũ Betani.

* **21:9** à waa saabuɛ Do feei gɛrɛki hozanai à ya ni.

Jesu í ceekpe ɟ̈i ndii figi (Cɔ Maaku 11:12-14, 20-24)

18 Iju kumáɛ daadaakɔ Jesu í nɛ hai Betani
wa nyi Zeruzalɛmu, nɔ ari wa kpaa. 19 Ŋɔi
í yɛ ɟ̈i ndii figi gɔ itĩ kpãa bɛ, nɔ í yaa siɛ.
Amma iyi í to kɔkɔɛ í ba wee wua ŋai í nɛ.
Ŋɔi í sõ ɟ̈i nɔu í ni, awɔ i kaa so má ajɔ kãma.
Nɔ gbakã ɟ̈i nɔu í gbɛ. 20 Iyi mɔcɔ ŋau à yɔɔ,
ŋɔi à biti. À bee Jesu à ni, bɛirei í ce ɟ̈i ndii
figiu ihẽ́ í gbɛ anu akã bɛɛbɛ. 21 Ŋɔi Jesu í jɛ
nŋa í ni, ntɔ ntɔ ǹ wa n sõ ŋɛi, bii ì dasi naanɛ
nɔ i kù waa sika ŋa, aa yɔkɔ i ce bɛi ǹ cea
ɟ̈i nɔu ihẽ́ ŋa. Nɔ kaa jɛ baa iyi bɛ nŋu akã,
aa yɔkɔ i sõ iri kutau ihẽ́ ŋa i ni ku dede hai
bɛ koo dási tenku, á nɔ ku koo. 22 Bii ì dasi
naanɛ ŋa, mii iyi ì tɔɔ Ilaaɔ̃ fei, aa ba ŋa.

Hai iwoi yiiko Jesu wa naa (Cɔ Maaku 11:27-33; Luku 20:1-8)

23 Ŋɔi Jesu í to Zeruzalɛmu nɔ í bɔ
bantumai kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ má wa kɔ inɛ ŋa si cio.
Ŋɔi inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋa do inɛ ngbo
ŋa à naa bi tɛɛ, à beeɛ à ni, mii ŋa iyi ì waa
ceu ihẽ́, yooi í naɛ kpãa iyi ì waa cooò. Do
yiikoi yooi ì waa cooò. 24 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í
ni, amu mɔ an bee ŋɛ ide gɔ. Bii ì yɔkɔ ì jɛɛm
ŋa, amu mɔ an sõ ŋɛ inɛ iyi í nam yiiko ǹ wa
n ceò mii ŋau ihẽ́. 25 Hai iwoi Zãa í ba yiiko
iyi í dasiò inɛ ŋa inyi. Hai bi Ilaaɔ̃ de, mà hai
bi amanɛ ŋa. Ŋɔi à busi njɛ à waa ni, bɛirei
aa ka jɛaa. Nsɛi nɔɔ, bii à jɛaa à ni Ilaaɔ̃i, á bee
wa na mii í ce a kù dasi Zãa naanɛ. 26 Nɔ wee
njo kaa jɔ̀ ka ni hai bi amanɛ ŋai. Bii à ni hai
bi amanɛ ŋai, zamaau á yɛ taale nwa si na iyi
í jɔ̀ inɛ fei í jɛsi iyi Zãa waliii kam kam. 27 Ŋɔi
à jɛa Jesu à ni, a kù mà. Nɔ Jesu mɔ í sõ ŋa í
ni, debɛi, amu mɔ n kaa n sõ ŋɛ yiikoi inɛ iyi
ǹ wa n ceò mii ŋau ihẽ́.

Mɔndai ama minji

28 Jesu í kpa nŋa mɔndau ihẽ́ í ni, bɛirei
ì waa lasabu ŋa. Mɔkɔ gɔ í nɛ ama inɛmɔkɔ
minji. Nɔ í sõ inɛ sinteu í ni, amaayi, bɔ ikom
i koo i ce icɛ nnyi. 29 Nɔ í ni, n kaa n koo.
Amma do ankãanyi í ce lasabu mmu nɔ í
koo. 30 Nɔ mɔkɔu í koo í sõ ama minjisiaɛu
mɔ bɛɛbɛ, nɔ amau í jɛaa í ni, to, an koo,
baaba. Amma kù koo. 31 Si ama minji ŋau
yoo nŋai í ce idɔɔbii baaɛ. Ŋɔi à ni, inɛ
sinteui. Ŋɔi Jesu í sõ ŋa í ni, ntɔ ntɔ ǹ wa n
sõ ŋɛi, woo gba fiai lɛmpoo do inaabo woo
ta icu ŋa aa tako ŋɛ a lɔ si tengi bii Ilaaɔ̃ í jɛ
bomma. 32 Ǹ wa n fɔ bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ Zãa í
naa ku nyisi ŋɛ kpãa jiida, nɔ i kù dasiɛ naanɛ
ŋa. Woo gba fiai lɛmpoo do woo ta icu ŋai
à dasiɛ naanɛ. Amma iŋɛ, do iyi ì yɛ idɔ ku
kpaasi nŋa ŋa fei i kù kpaasi idɔ nŋɛ i dasiɛ
naanɛ ŋa.

Mɔndai gaanɔɔma laalɔ ŋa (Cɔ Maaku 12:1-12; Luku 20;9-19)

33 Ŋɔi Jesu í sõ ŋa má í ni, i gbɔ mɔnda gɔ
má ŋa. Ilu kpasɛ̃ gɔ í ce ikoɛ, nɔ í lɔ si ɟ̈i ndii
rezɛ̃ɛ ŋa nɔ í ce kaa í kaakooɛò. Nɔ í ce bi ku
fɔ̃ inyii isoɛ. Nɔ í cã tafa bii ku degbe ikou.
Ŋɔi í so gaanɔɔma ŋa í dasi ŋa si ikou a maa
logooɛ, í bɛi í bɔ ilu koo kpɛ bɛ. 34 Waati iyi
isoi ɟ̈i nɔu í ɟ̈a í to ku ka, ŋɔi í bɛ amaacɛ ŋa
wa bi woo logoo ŋau a koo a gba iyi í jɛ ti nŋu
wa. 35 Amma gaanɔɔma ŋau à dede à wo si
ŋa, à cã inɛ akã, nɔ à kpa inɛ akã má, nɔ à ta
inɛ mɛɛtasiau mɔ kuta à kpaa. 36 Nɔ ilu ilɛu
í bɛ si ŋa amaacɛ gɔ ŋa wa má. Inɛ nŋu ŋa à
kpɔ à re baa inɛi tako ŋau. Do nŋu fei, à ce
nŋa bɛi à cea inɛi tako ŋau. 37 Si anyii aŋa fei
í bɛ si ŋa ama abíɛ wa, í ni, aa jirima amam.
38 Amma iyi gaanɔɔma ŋau à yɛ amau à fɔ aŋa
duusõɔ à waa ni, i cɔ inɛ iyi á na ku jɛ tubuu.
I naa wa ka kpaa nɔ ilɛu ku baa ku jɛ tu wa.
39 Ŋɔi à muu à fitaɛ hai inɔ kaau à koo à kpaa.

40 To, waati iyi ilu ilɛu á naa, bɛirei á cea
gaanɔɔma ŋau. 41 Ŋɔi à jɛaa à ni, á kpa
inɛ laalɔ ŋaui kaa ce araare nŋa nɔ ku dɛ
gaanɔɔma mmu ŋa ku dasi ŋa si ilɛɛu, inɛ ŋa
iyi bii isoi ɟ̈i nɔu í ɟ̈a aa ya náa iyi í jɛ tɛɛ.
42 Ŋɔi Jesu í bee ŋa í ni, i kù cio iyi ihẽ́ si
kukɔi idei Ilaaɔ̃ ŋa ba. Í ni,

Kuta iyi woo ma ŋa à kɔsiu
Nŋui í baa í jɛ kuta sintei icui ileu.
Aõ Lafɛ̃ɛi í coo, nɔ í mu wa biti.

43 Nɔ Jesu í ni má, ǹ wa n sõ ŋɛi, Ilaaɔ̃ á gba
bommaɛ hai bi tu ŋɛ ku na dimi mmu ŋa iyi
à waa ce idɔɔbiɛ. [44 Inɛ iyi í cuku si kutau
ihẽ́, kutau á lɛgɛɛi. Inɛ iyi í nɔ í bata mɔ á lɔlɔ
lafɛ̃ɛi nɛkɔ̃ nɛkɔ̃.]

45 Iyi inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋau do
Farisi ŋau à gbɔ mɔndai Jesu ŋau, à mà iyi
aŋai wa fãa. 46 Ŋɔi à waa dɛ kpãa bɛi aa ce a
muu. Amma à waa ce njoi zamaau si na iyi
í jɔ̀ à dasi naanɛ iyi waliii ntɔ ntɔ.

22

Məndai ijɛi abədõ
(Cə Luku 14:15-25)

1 Ŋəi Jesu í sõ ŋa ide do məndа ŋa má í ni,
2 i gbə faaji gə iyi wa nyisi ŋɛ bɛi bommai
Ilaaõ í yɛ. Ilaalu gə wa cea amaɛ abədõ, 3 nə
í bɛ amaacɛɛ ŋa í ni a koo a kpe inɛ ŋa iyi à
kpe abədõu wa. Amma inɛ ŋau a kù waa bi
ku naa. 4 Nə í bɛ amaacɛ mmu gə ŋa má í ni,
i koo i sõ inɛ ŋa iyi ǹ kpe ŋau i ni ǹ tã səəlu.
Kɛtɛ kombo ŋa do mɛɛmu ku nɛ ikpo gə ŋai
ǹ kpa nə à ce icɛi fei ndɛɛ à tã, a naa wa bi
ku ce abədõu. 5 Amma inɛ ŋa iyi à kpe ŋau a
kù saaluɛ məm, inɛ fei í nɛ wũaɛ. Inɛ gə ŋa à
nɛ iko nŋa, inɛ gə ŋa mə à nɛ sĩa nŋa. 6 Gəgə
ŋa à mu amaacɛ ŋau à cã ŋa à kpa ŋa. 7 Ŋəi
idəi ilaaluu í kõ nə í bɛ soogeɛ ŋa à koo à kpa
woo kpa inɛ ŋau nə à dasi ilu nŋau ina. 8 Ŋəi
í sõ amaacɛɛ ŋau má í ni, to, ijɛi abədõu í jĩa,
amma inɛ ŋa iyi ǹ tako ǹ kpe ŋau a kù jəò
ijɛu bɛ má. 9 Na nŋu, i bə si tafa ŋa i kpe inɛ
ŋa iyi à wa bɛ fei wa ŋa. 10 Nə amaacɛ ŋau à
bə si tafa ŋau à təтəə inɛ ŋa iyi à wa bɛ fei wa,
hai inɛ jiida do inɛ laalə ŋa, nə abədõu í kõ do
amanɛ.
11 Iyi ilaaluu í lə ile bi ku ce abədõu, í cə inɛ
ŋa iyi à naa ku jɛu, nə i ba wee, inɛ akã kù
waa dasi jĩnɛi abədõ iyi í na ŋa. 12 Ŋəi í beeɛ í
ni, kpaasi, bɛirei í ce ì lə wa ihẽ i kù waa dasi
jĩnɛi abədõ. Nə inɛɛu kù ni ide kãma. 13 Ŋəi
ilaaluu í sõ amaacɛɛ ŋa í ni, i dĩ awəɛ do isɛɛ
ŋa nə i soo i nyəə angule si ilu kuku, tengi bii
inɛ ŋa aa lesi awə si iri a kpata. 14 Nə Jesu í
ni má, do iyi Ilaaõ í kpe inɛ nkpə fei, inɛ iyi í
cica kù kpə.

Fiai lɛmpoo ku sã
(Cə Maaku 12:13-17; Luku 20:20-26)

15 Waati bɛɛbɛ Farisi ŋa à koo à təтəə à waa
busi njɛ a ba a lea Jesu taai ide. 16 Ŋəi à bɛ
məcə nŋa gə ŋa do inɛi Herodu gə ŋa bi tɛɛ.
Iyi à to ŋəi à ni, Mɛɛtu, à mà iyi ì ya fə ntə, nə
ì waa kə inɛ ŋa si idei Ilaaõ do ntə. Bɛɛbɛ məi
i kù waa ce njoi inɛ gə, domi i ci ya cə ijui
amanɛ ŋa. 17 Na nŋu, sõ wa bɛi ì yɛ. Í sĩa ka
sãa ilaalu Sezaa fiai lɛmpoo? Ma ka maà sãa.
18 Wee Jesu í mà lasabu nŋa iyi à waa ce tã,
ŋəi í sõ ŋa í ni, iŋɛ ilu muafiti ŋa, na mii í ce ì
waa leem taai ide ŋa. 19 I nyisim kpɛkɛlɛ iyi
ì ya sãò lɛmpoou wa ŋa. Nə à nyisiɛ kpɛkɛlɛ
gə. 20 Nə Jesu í bee ŋa í ni, fotooi yooi í wa
si kpɛkɛlɛu ihẽ nə irii yooi à kə si. 21 Nə à ni,
ti Sezaai. Ŋəi Jesu í sõ ŋa í ni, to, debɛi i sãa
Sezaa iyi í jɛ tɛɛ ŋa, nə i sãa Ilaaõ mə iyi í jɛ tɛɛ
ŋa.
22 Iyi à gbə ideu bɛɛbɛ, ŋəi à biti à jəò à nɛ.

Idei kujĩi iku ŋa
(Cə Maaku 12;18-27; Luku 20:27-40)

23 Si ajə akãu Sadusi gə ŋa mə à naa bi Jesu
má. Aŋai à ya maa ni iku ŋa a kaa jĩ. Iyi à to
wa bi Jesu ŋəi à beeɛ à ni, 24 Mɛɛtu, Moizi í
ni bii inɛ gə í ku í jò aboɛ nə kù bíò ama, ifəɛ
ku so jaaõu ku ba ku bía igbãɛ ama. 25 Wee
si inə nwa inɛ mɛɛje gə ŋa à wɛɛ iyi à jɛ amai
baa akã. Igbã nŋa í so abo nə kù bíò ama nə í
ku í jòa ifəɛ jaaõu. 26 Bɛɛbɛi inɛ minjisiau mə
í ce, do mɛɛtasiau, hee í koo í kãsiò amanɛ
mɛɛjesiau. 27 Si anyii aŋa fei nə abou mə í na
í ku. 28 To, ajə iyi iku ŋa aa na a jĩ, aboi yoo
nŋai á jɛ, si bɛi aŋa fei à soo aboi.
29 Amma Jesu í jɛ nŋa í ni, ì waa rara ŋai si
na iyi í jò i kù mà gbugbãi Ilaaõ ŋa hee má jɛ
mii iyi kukəi ideɛ wa fə. 30 Ntə ntə, si waati
iyi iku ŋa aa naa a jĩ, waati bɛɛbɛ inɛməkə ŋa
do inaabo ŋa a kaa so njɛ má, amma aa yɛi
bɛi amaleka ŋa. 31-32 Iyi í jɛ ti idei kujĩi iku
ŋa, à kəə wo à ni, Ilaaõ í ni nŋu Ilaaõ, Lafɛ̃ɛi
Aburahamui, do ti Izaaki, do ti Zakəbu. I kù
cio ideu bɛ ŋa iyi Ilaaõ í sõ ŋɛi? Ilaaõ kù jɛ
Lafɛ̃ɛi iku ŋa, Lafɛ̃ɛi inɛ ŋa iyi à wɛɛi.
33 Nə zamaa iyi í wa bɛ fei í gbə cioi ideɛ nə
ideu í tosi ŋa.

Wooda iyi í re
(Cə Maaku 12:28-34; Luku 10:25-28)

34 Ŋəi Farisi ŋau à gbə iyi Jesu í kãmia
Sadusi ŋau si ideu nə à təтəə má. 35 Inɛ akã
nŋa iyi wa jɛ woo kə inɛ ŋa si woodau wa bi
ku cə laakai Jesu nə í beeɛ í ni, 36 Mɛɛtu, si
wooda ŋau fei, yoomai í re. 37 Ŋəi Jesu í jɛaa
í ni, bi Aõ Lafɛ̃ɛɛ do idəɛ fei do lasabuɛ fei.
38 Nŋu bɛi í jɛ wooda sinte, nŋui í nə í re ŋa.
39 Minjisia iyi í too wee. Bi inɛ mmu ŋa bɛi ì
bi araɛ. 40 Wooda minji ŋau bɛi à jɛ icui idei
woodai Moizi do ti idei walii ŋa fei.

Davidi do inɛ iyi Ilaaõ í cica
(Cə Maaku 12:35-39; Luku 20:41-44)

41 Si bɛi Farisi ŋau à təтəə, ŋəi Jesu í bee
ŋa ideu ihẽ 42 í ni, bɛirei ì waa lasabu si idei
inɛ iyi Ilaaõ í cica ŋa. Təkui yooi í jɛ. Ŋəi à

jɛaa à ni, tɔkui ilaalu Davidii. 43 Nɔ Jesu í bee
ŋa í ni, bii bɛɛbɛi, bɛirei í ce Davidi wa kpoo
Lafɛ̃ɛ waati iyi í fɔ do gbugbãi Hundei Ilaaɔ̃ í
ni,
44 Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í sɔ̃ Lafɛ̃ɛm í ni,
Buba si awɔ njɛm ihɛ̃
Hee n ce mbɛɛɛ ŋa bi ku lesi isɛɛ.
45 Nɔ Jesu í ni má, to, bii Davidi wa kpoo
Lafɛ̃ɛɛ, bɛirei á ce ku jɛ tɔkuɛ má.
46 Nɔ baa inɛ akã nŋa kù yɔkɔ ku jɛaa ide
kãma. Nɔ hai waati bɛɛbɛu inɛ gɔ kù beeɛ ide
gɔ má.

23

Muafitii Farisi do woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa

(Cɔ Maaku 12:38-39; Luku 11:43,46; 20:45-46)

1 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ zamaau do mɔcɔɛ ŋau, 2 í ni,
woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋau do Farisi ŋau,
aŋai à sãsi agbɛi Moizi à waa sisi woodaɛ.
3 Na nŋu, i ya gbɔ ide nŋa nɔ i ce mii iyi à waa
sɔ̃ ŋɛ fei. Amma i maà ya ce kookoosu bɛi à
waa ce, domi ide iyi à ya fɔ a ci ya ceò icɛ. 4 À
ya dĭ aso ku wo a maa kãa inɛ ŋa, amma aŋa
taka nŋa a ci ya jɛsi a luu baa do amaawɔ akã.
5 Kookoosu nŋa iyi à waa ce fei à waa cooi ku
ba a yɛ ŋaò. Bɛɛbɛi à ya dĭ ama tia iyi í la í re
ti kpaasi ŋa nɔ a dasi jaba nŋa ikũ sisɔ iyi í re
ti kpaasi ŋa si itĭ do ilɛ *. 6 Nɔ a ci ya bi kaa
inya sinte bi ku jɛ jingau ŋa do kitãi inɛ ngbo
ŋa ile bii à ya ce kutɔtɔɔ ŋa. 7 À ya bi inɛ ŋa a
maa ce aŋa fɔɔ si bantuma do bɛɛrɛ nɔ a maa
kpe ŋa lafɛ̃ɛ. 8 Amma iŋɛ, i maà ya jɔ̀ a kpe ŋɛ
lafɛ̃ɛ, domi iŋɛ fei saa ŋai, nɔ Lafɛ̃ɛ akã lege
legei ì nɛ ŋa. 9 Nɔ i maà kpe inɛ kãma Baaba
si ilɛ ihɛ̃ ŋa, domi inɛ akãi í jɛ Baa nŋɛ. Nŋui
í wa lele. 10 Nɔ i maà ya jɔ̀ a kpe ŋɛ ilaalu ŋa
domi ilaalu akã lege legei ì nɛ ŋa, nŋui í jɛ inɛ
iyi Ilaaɔ̃ í cicau. 11 Inɛ iyi í jɛ inɛ ngbo nŋɛ
nŋui í nɛ ku jɛ woo ce icɛ nŋɛ. 12 Inɛ iyi í so
araɛ lele, aa kayeɛi, inɛ mɔ iyi í kaye araɛ aa
soo lelei.

Jesu í yɛ taalei Farisi ŋa do woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa na muafiti nŋa

(Cɔ Maaku 12:40; Luku 11:39-52; 20:45-47)

13 Jesu í ni, iŋɛ woo kɔ inɛ ŋa si wooda
ŋa do Farisi ŋa, iŋɛ ilu muafiti ŋai. Aa yɛ
ijuukpã ŋa, si na iyi í jɔ̀ ì waa cĭmboa inɛ ŋa
kpãai bommai Ilaaɔ̃ ŋa. Iŋɛ taka nŋɛ, i kù
jɛsi i lɔ ŋa, nɔ inɛ ŋa iyi à bi ku lɔ, ì waa ganji
ŋa ŋa. [14 Iŋɛ woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa do
Farisi ŋa, iŋɛ ilu muafiti ŋai. Aa yɛ ijuukpã
ŋa, si na iyi í jɔ̀ ì ya maa ce kutɔɔ sisɔ ŋa ku
ba inɛ ŋa a ni iŋɛu inɛ jiida ŋai. Nɔ wee mii
iyi jaaɔ̃ ŋa à nɛ fei ì ya gbaa ŋai. Na ŋɔi í jɔ̀
ijuukpã nŋɛ á la ku re.]
15 Iŋɛ woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa do Farisi
ŋa, iŋɛ ilu muafiti ŋai. Aa yɛ ijuukpã ŋa, si
na iyi í jɔ̀ ì waa dabii bii fei ŋa, ì waa nɛ si
tenku do si ilɛ fei ì waa dɛdɛ baa inɛ ŋa iyi
aa ba i kpaasi idɔ nŋa ŋa. Nɔ bii ì ba ŋa ì ya
sinda lafɛ̃ɛ ŋai ku jɛ inɛ iyi à nɛ a dasiɛ ina iyi
ci ya ku ku re baa iŋɛ taka nŋɛ isɛ gbeeji.
16 Iŋɛ fɛɛju ŋai iyi ì waa mu goloi fɛɛju
ŋa, aa yɛ ijuukpã ŋa. Ì ya maa ni ŋa, bii
inɛ í ceekpe do kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ kù jɛ taale baa
bii kù kɔ̃ɔ. Amma bii í ceekpe do wurai
kpasɛ̃u, tilasii ku kɔ̃ ideu. 17 Iŋɛ fɛɛju nnyɛi
ŋai. Yoomai í la í re. Wurau? Mà kpasɛ̃
iyi í jɔ̀ wurau í jɛ ti Ilaaɔ̃. 18 Nɔ ì waa ni má
ŋa, bii inɛ í ceekpe do bi kuwee kù jɛ taale
baa bii kù kɔ̃ɔ, amma bii í ceekpe do iŋai
kuweeu, tilasii ku kɔ̃ ideu. 19 Iŋɛ fɛɛju ŋai.
Yoomai í la í re. Iŋai kuweeu? Mà bi kuwee
iyi í jɔ̀ iŋai kuweeu í jɛ ti Ilaaɔ̃. 20 Na nŋu,
inɛ iyi í ceekpe do bi kuwee, hee do mii iyi
wa lesi feii í ceekpeò. 21 Inɛ mɔ iyi í ceekpe
do kpasɛ̃i Ilaaɔ̃, hee do Ilaaɔ̃ iyi í wa bɛ feii í
ceekpeò. 22 Inɛ mɔ iyi í nɔ í ceekpe do lele,
hee do batai bommai Ilaaɔ̃ do Ilaaɔ̃ takaɛ iyi
wa buba bɛi í ceekpeò.
23 Iŋɛ woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa do Farisi
ŋa, iŋɛ ilu muafiti ŋai. Aa yɛ ijuukpã ŋa, si
na iyi í jɔ̀ ì waa na Ilaaɔ̃ hee do zakaai nyaui
ayɛ ŋa, amma ì waa gbɛjɛ mii iyi í la í re si
wooda ŋa. Mii ŋaui í jɛ idɔɔbii Ilaaɔ̃ ku ce do
araare ku nyisi do ilu naanɛ ku jɛ. Nŋu ŋau
bɛi í jɔ i ce ŋa, nɔ i maà gbɛjɛ iyi í gbe ŋau.
24 Iŋɛ fɛɛju ŋai iyi ì waa mu goloi fɛɛju ŋa. Ì
waa coo inyi nŋɛ na kokoo ŋa nɔ ì bɛi ì waa
miò kpookpo ŋa.
25 Iŋɛ woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa do Farisi
ŋa, iŋɛ ilu muafiti ŋai. Aa yɛ ijuukpã ŋa si

* **23:5** ama tia ama tia iyi à ya dĭu iseede ŋa iyi à wa si tiai idei Ilaaɔ̃i à ya kɔ si, nɔ a dŭu si ikpo nŋa walakɔ si awɔ.

na iyi í jɔ̀ anyii kɔɔfu do ti jɛɛ ŋai ì ya wiɛ ŋa, amma hai si binɛ laalɔ do ilei ì baò mii ndii inɔɛ ŋa. 26 Awɔ Farisi fɛɛju, wiɛ inɔi jɛɛ titã, anyiu mɔ ku bɛi ku má.

27 Iŋɛ woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa do Farisi ŋa, iŋɛ ilu muafiti ŋai. Aa yɛ ijuukpã ŋa, si na iyi í jɔ̀ ì yɛ ŋai bɛi balɛ iyi à jɔsi mii fũfũ ku ba anyiɛ ku sĩa, amma inɔɛ kũkũi amanɛ do konkombi wa kɔ̃ si. 28 Bɛɛbɛ mɔi iŋɛ taka nŋɛ, bii inɛ ŋa à waa yɛ ŋɛ, iŋɛ inɛ jiida ŋai, amma si idɔ nŋɛ muafiti do laalɔi wa kɔ̃.

29 Iŋɛ woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa do Farisi ŋa, iŋɛ ilu muafiti ŋai. Aa yɛ ijuukpã ŋa, si na iyi í jɔ̀ ì waa teese balɛi walii ŋau, nɔ ì waa ce booda si ti inɛ dee dee ŋau mɔ má ŋa. 30 Nɔ ì waa ni ŋa, bii í jɛ si waatii bala nwa ŋai à dede wo a kaa ka dasi baa nwa si walii ŋau ku kpa. 31 Iŋɛ taka nŋɛ ì waa nyisi iyi iŋɛ tɔkui inɛ ŋa iyi à kpa walii ŋaui. 32 To, i hanya i tambɔ laalɔ iyi bala nŋɛ ŋa à sintiu. 33 Iŋɛ inɛ buu ŋa bɛi njo wukuku. I kù nɛ bɛi aa ce i saa ina iyi ci ya kuu ŋa. 34 Na nŋu, i de itĩ i gbɔ, an bɛ nŋɛ walii ŋa wa do ilu bisi ŋa do woo mà tia ŋa. Si inɔ nŋa aa kpa gɔgɔ ŋa, nɔ i kpakpa gɔgɔ ŋa mɔ si jĩi ku gaau, gɔgɔ ŋa mɔ nɔ i tɛ nŋa kpɔtɔɔ ile bii ì ya ce kutɔtɔɔ nŋɛ ŋa, nɔ i lele ŋa si ilu ŋa fei. 35 Na nŋu, ijuukpãi woo kpa inɛ dee dee ŋau fei á jɛ si iri nŋɛi. Abɛlii í jɛ inɛ dee dee sinte iyi ì kpa ŋa. Zakari amai Baraki iyi ì kpa si afei kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ do bi kuweeu ŋa, nŋui í jɛ inɛ ankãanyi iyi ì kpa ŋa. Ikui inɛ dee dee ŋau bɛ fei, hai Abɛli hee ku koo si Zakari, iŋɛi aa yɛ ijuukpãɛ ŋa. 36 Ntɔ ntɔ, ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, ijuukpãi mii ŋau bɛ fei si inɛi nnyi ŋau ihɛ̃i á baa ku jɛ si.

Jesu do Zeruzalɛmu
(Cɔ Luku 13:34-35)

37 Jesu í ni, iŋɛ inɛi Zeruzalɛmu ŋa, iŋɛ iyi ì ya kpa walii ŋa nɔ i ta ama abɛi Ilaaɔ̃ ŋa mɔ kuta i kpa ŋa ŋa. Isɛ fɛloi ǹ ya n bi n tɔtɔɔ ŋɛ si abɛm bɛi ajɛɛ í ya tɔtɔɔ amaɛ ŋa si ikpaɛ, amma i kù jɛ ŋa. 38 Wee nsɛi Ilaaɔ̃ á fũ nŋɛ kpasɛ̃ nŋɛ si awɔ. 39 Ntɔ ntɔ ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, hai nsɛi i kaa yɛm má ŋa í gbe hee ajɔ iyi aa ni ŋa, Ilaaɔ̃ ku weea inɛ iyi wa naa do irii Lafɛ̃ɛ.

24

Jesu wa fɔ idei kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ ku lɛgɛ
(Cɔ Maaku 13:1-2; Luku 21:5-6)

1 Ŋɔi Jesu í fita hai kpasɛ̃i Ilaaɔ̃. Iyi wa nɛ ŋɔi mɔcɔɛ ŋa à koo à baa à nyisiɛ bɛi à ma kpasɛ̃i Ilaaɔ̃u do ileɛ ŋa sãa sãa. 2 Ŋɔi í sɔ̃ ŋa í ni, ì waa yɛ mii ŋau bɛ fei ŋa ya. Ntɔ ntɔ ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, kuta baa akã kaa naa ku maa lesi njɛ bɛ má, aa kɛkɛɛ mbɛ fei.

Wahala iyi á naa si waatii ankãanyi
(Cɔ Maaku 13:3-13; Luku 21:7-19)

3 Jesu í koo í buba iri kutai Olivie. Ŋɔi mɔcɔɛ ŋa à bɔ bi tɛɛ aŋa duusɔ̃ɔ à beeɛ à ni, sɔ̃ wa waati iyi mii nɔu bɛ á ce. Nyinda yoomai á nyisi kunyiɛ wa do waatii ankãanyi.

4 Nɔ Jesu í jɛ nŋa í ni, i ce laakai ŋa inɛ gɔ ku maà naa ku dĩ iju nŋɛ, 5 domi inɛ ŋa iyi aa na a maa naa akã akã a maa ni aŋai à jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau aa kpɔ. Aa dĩ ijui inɛ nkpɔ. 6 Nɔ aa maa gbɔ ibai igũ amɛɛ amɛɛ do jĩijĩ ŋa. I maà jɔ̀ ku da zigi nŋɛ, domi í gbe mii ŋau bɛ fei ku ce. Amma kù jɛ waatii ankãanyiu bɛ titã. 7 Dimi gɔ ŋa aa ya na a maa ja do dimi mmu ŋa. Ilaalu gɔ ŋa mɔ aa maa ja do ilaalu mmu ŋa. Nɔ ilɛ á yaya si ilu gɔ ŋa, nɔ ari á ce. 8 Inɛ nŋu bɛ fei á yɛi bɛi ara kuro sintei bãasĩ ku bɛi ku bí.

9 Si waati nŋu, aa dasi ŋɛ si awɔi inɛ ŋa a kpã ŋɛ iju, aa kpa ŋɛ mɔm. Dimi fei á cé ŋɛi na irim. 10 Waati bɛɛbɛ, inɛ nkpɔ á nyiò anyi, aa maa zamba njɛ nɔ a cé njɛ. 11 Walii ibo nkpɔ ŋai aa na a naa a maa wa inyii itĩi inɛ nkpɔ. 12 Laalɔ ku ce á kɔ̃ɔsi hee ku jɔ̀ inɛ nkpɔ kaa nɛ kubii kpaasi ŋa má. 13 Amma inɛ iyi í temua hee kɔɔɛ á ba faaba. 14 Aa waazo laabaau jiidai bommai Ilaaɔ̃u si andunya fei ku ba dimi fei ku gbɔɔ, andunya ku bɛi ku kpa iri.

Faajii mii laalɔ iyi wa riisi kpasɛ̃i Ilaaɔ̃
(Cɔ Maaku 13:14-23; Luku 21:20-24)

15 Jesu í ni, walii Danielli í fɔ idei mii laalɔ gɔ wo iyi á riisi kpasɛ̃i Ilaaɔ̃. Nŋui aa yɛ ŋa í wa si inya iyi í jɛ ti Ilaaɔ̃. Inɛ iyi wa cio idei mii laalɔu, ku ce laakai ku gbɔɔ sãa sãa. 16 Waati bɛɛbɛ inɛ ŋa iyi à wa ilɛi Zudee a sa a bɔ iri kuta ŋa. 17 Nɔ inɛ iyi í wa antai ile sikifa, bii í kita ilɛ ku ba ku sa ku maà bɔ ngɔgɔ ku so inɔ ileɛ. 18 Nɔ inɛ mɔ iyi í wa iko ku maà nyi kpasɛ̃ koo so kumbooɛ má. 19 Waati bɛɛbɛ wahalai bãasĩ ŋa do ayawo ŋa á caa mɔm. 20 I ce kutɔɔ ŋa ku ba waatii kusau ku maà na ku jɛ sukui tũtũ walakɔ

ajɔi kusĩmi *. 21 Ntɔ ntɔ, waati bɛɛbɛ wahala
nla nlai á naa iyi a kù yɛ dimiɛ hai sintei
andunya hee do nnyi, nɔ a kaa ka yɛ dimiɛ
má hee do ajɔ fei. 22 Bii Ilaaɔ̃ kù jilɛ si nŋu ku
kaye kukpɔi ajɔu wo inɛ gɔ kaa wɛɛ. Amma í
kayeɛi na irii inɛ ŋa iyi í cicau.

23 Waati bɛɛbɛ, bii inɛ gɔ í sɔ̃ ŋɛ í ni, i cɔ
inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau í wa ihɛ̃, walakɔ inɛ mmu
gɔ ku ni, í wa ihɔ̃, i maà dasi lafɛ̃ɛ naanɛ ŋa.
24 Inɛ gɔ ŋa aa na a naa akã akã a maa ni aŋai
à jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau walakɔ a ni aŋai à jɛ
walii ŋa amma iboi. Aa maa ce dobu dobu
do maamaake ŋa ku ba a dĩ hee do ijui inɛ
ŋa iyi Ilaaɔ̃ í cicau bii aa yɔkɔ. 25 Na ŋɔi í jɔ̀ ǹ
wa n sɔ̃ ŋɛ fei ndɛɛ do njuma.

26 Na nŋu, bii à na à sɔ̃ ŋɛ à ni, inɛ iyi Ilaaɔ̃
í cicau í wa gbabua, i maà koo. Walakɔ bii à
sɔ̃ ŋɛ à ni, wa manji ilaawa, i maà dasi naanɛ.
27 Si bɛi kuŋɔi ijĩ í ya má inya hai nunui
daakɔ hee ku bɔ nunui alɛ anu akã, bɛɛbɛ
mɔi kunaai amu Amai Amanɛ á jɛ. 28 Tengi
bii iku í wa, bɛi yembeeku ŋa à ya tɔtɔɔ.

Kunaai Amai Amanɛ
(Cɔ Maaku 13:24-27; Luku 21:25-28)

29 Jesu í ni, si anyii wahalau gbakã, nunu
á kuku inyai, nɔ cukpa mɔ kaa má inya má,
andaiya ŋa aa cuku wa hai lele nɔ gbugbãi
lele ŋa a yaya. 30 Waati bɛɛbɛ nyindai Amai
Amanɛ á fita lelei Aɔ̃. Nɔ dimii andunya
ŋa fei aa le awɔ si iri a maa kpata. Aa yɛ
amu Amai Amanɛ ǹ wa n naa si kudũi ijĩ
do gbugbã nla nla do amboe. 31 Kãakãakĩ
nla nla á dɔ̃ anu nɔ n bɛ amalekam ŋa wa si
andunya gonta mɛɛu. Aŋai aa tɔtɔɔ inɛ ŋa iyi
ǹ cica si andunyau fei.

Mii iyi jĩi ndii figi wa kɔ wa si
(Cɔ Maaku 13:28-31; Luku 21:29-33)

32 Jesu í ni, i cɔ mii iyi jĩi ndii figi wa kɔ ŋɛ
si ŋa. Bii ì na ì yɛ amaawɔe ŋa à sinti ku wu
wua kpɔtɔɔ, ì ya mà iyi atɛ í maai wa mbɛ.
33 Bɛɛbɛ mɔi, bii ì yɛ mii ŋau bɛ fei wa ce, i
mà ŋa iyi kubaai amu Amai Amanɛ kaa kpɛ
má, ajɔu í maai wa mɔm. 34 Ntɔ ntɔ ǹ wa n sɔ̃
ŋɛi, kù jɛ inɛi nsɛi ŋa feii aa ku ideu ku bɛi ku
ce. 35 Lele do ilɛ fei á na ku tã, amma idem
ŋa a kaa tã pai.

Ilaaɔ̃ nŋu akãi í mà ajɔu
(Cɔ Maaku 13;32-37; Luku 17:26-30, 34-36)

36 Jesu í sɔ̃ ŋa má í ni, inɛ kãma kù mà
waatiu hee má jɛ ajɔ iyi mii ŋau á ce, baa
amaleka ŋa iyi à wa lele, baa amu Amau,
í gbe Ilaaɔ̃ Baaba nŋu akã. 37 Si bɛi í ce si
waatii Noweeu, bɛɛbɛ mɔi á ce si waati iyi
amu Amai Amanɛ an nyi wa. 38 Hee kukɔ̃i
inyi nlau ku maa naa, inɛ ŋa à waa jɛ, à waa
mɔ, à waa ce abɔdɔ̃ ŋa, à waa mua ama nŋa
ŋa mɔkɔ hee í koo í to si ajɔ iyi Nowee í koo í
lɔò akɔi inyiu. 39 A kù waa lasabu do wahala
dimi bɛɛbɛ hee í to kukɔ̃i inyi nlau í jɛ ŋa fei.
Bɛɛbɛ mɔi á jɛ si waati iyi amu Amai Amanɛ
an nyi wa. 40 Si waati nŋu, amanɛ minji á wa
iko nɔ aa so inɛ akã a jɔ̀ inɛ akã. 41 Inaabo
minji á maa lɔlɔ, aa so inɛ akã a jɔ̀ inɛ akã.
42 Na nŋu, i wɛɛò sɔɔlu ŋa, domi i kù mà ajɔ
iyi Lafɛ̃ɛ nŋɛ á nyi wa. 43 I gbɔ iyi ihɛ̃ má ŋa.
Bii ilu kpasɛ̃ í mà idũ zaka iyi ile á naa, á wɔ
njoo nɔ ku ganjiɛ ku lɔ kpasɛ̃ɛ. 44 Na nŋu, iŋɛ
mɔ, i wɛɛò sɔɔlu ŋa, domi amu Amai Amanɛ
an nyi wa si waati iyi i kù waa tamaa ŋa.

Amaacɛ jiida do amaacɛ laalɔ
(Cɔ Luku 12:41-48)

45 Í sɔ̃ ŋa má í ni, yooi í jɛ amaacɛ ilu naanɛ
iyi í nɛ laakai. Lafɛ̃ɛi í jɛ inɛ iyi ilu kpasɛ̃ gɔ
í kpe í so amaacɛ kpaasiɛ ŋa í daa si awɔ ku
maa cɔ ŋa ku na ŋa ijɛ si bɛi í jɔ. 46 Inɔ didɔ̃i á
jɛ ti amaacɛu bii lafɛ̃ɛɛ í bàa í naa í báa wa
ce bɛɛbɛ. 47 Ntɔ ntɔ, lafɛ̃ɛu á daa amaacɛu
mii ndɛɛ fei si awɔ. 48 Amma bii í jɛ amaacɛ
laalɔi, á lasabui ku ni, lafɛ̃ɛm kaa baa ńya má,
49 nɔ ku dede ku maa cã amaacɛ kpaasiɛ ŋa
nɔ ku maa jɛ ku maa mɔ do woo mɔ atɛ̃ ŋa ajɔ.
50 Bɛɛbɛi, lafɛ̃ɛu á na ku baa si ajɔ iyi kù waa
cɔ kpãaɛ, do si waati iyi kù waa tamaa, 51 nɔ
á kpãa iju jiida jiida, nɔ nŋu do ilu muafiti
ŋau fei wahala nŋa á jɛ inya akã. Tengi bɛi á
le awɔ si iri ku maa kpataò.

25

Mɔndai mudɛ̃ɛ gɔ ŋa

1 Jesu í ni, ajɔ iyi an naa n jɛ bommam á
yɛi bɛi faajii mudɛ̃ɛ mɛɛwa gɔ ŋa iyi à so fitila
nŋa ŋa à bɔ mɔkɔ titɔ̃ ku ko. 2 Si inɔ nŋa
amanɛ miu í jɛ ilu laakai, amanɛ miu mɔ kù

* **24:20** sukui tũtũ sukui tũtũ nŋa sukui atɛi, nɔ bii gɔ ku bɔ í ya gaabu.

nɛ laakai. 3 Mudɛ̃ɛ miu hai nɛ laakai ŋau à so fitila nŋa ŋa nɔ a kù so ikpo kosi̇a. 4 Amma ilu laakai ŋau à so fitila nŋa ŋa do ikpo kosi̇a. 5 Wee mɔkɔ titɔ̃u kù to wa ńya. Si bɛi wa kpɛ, ŋɔi mudɛ̃ɛ mɛɛwa ŋau à siiko à waa si̇ njoo.

6 Hee zakai laja ŋɔi à gbɔ anu ku dɔ̃i inɛ ŋa. À waa ni, mɔkɔ titɔ̃u wee wa to wa, i dede ka kòo. 7 Ŋɔi mudɛ̃ɛ mɛɛwa ŋau à ji̇ à waa teese fitila nŋa ŋa. 8 Hai nɛ laakai ŋau à tɔɔ inɛ ihɔ̃ ŋau à ni, i mu nwa ikpo domi fitila nwa ŋa à waa ku. 9 Ŋɔi ilu laakai ŋau à ni, aawo, kaa to awa fei. I koo i ra tu ŋɛ gbakɔ̃. 10 Iyi à bɔ ikpou ku ra ŋɔi mɔkɔ titɔ̃u í to wa. Inɛ ngu ŋa iyi à ce sɔɔlu jiida ŋau à tooɛ à lɔ bi ku ce abɔdɔ̃u nɔ à cı̇mbo gambou. 11 Si anyiɛ ŋɔi woo bɔ ikpo ku ra ŋau mɔ à to wa, à wasi ku dɔ̃ anu à waa ni, lafɛ̃ɛ, lafɛ̃ɛ, cı̇ nwa gambo. 12 Amma mɔkɔ titɔ̃u í ni, ntɔ ntɔ, n kù mà ŋɛ.

13 Ŋɔi Jesu í ni má, to, na nŋu, i maa cɔ kpãa ŋa domi i kù mà ajɔ iyi an nyi wa ŋa hee má jɛ waatiu.

Mɔndai amaacɛ mɛɛta gɔ ŋa (Cɔ Luku 19:11-27)

14 Jesu í sɔ̃ ŋa má, í ni, bommai Ilaaɔ̃ í yɛi má bɛi faajii mɔkɔ gɔ iyi wa bi ku bɔ ilu koo kpɛ bɛ. Nɔ í kpe amaacɛɛ ŋa í so amaniɛ fei í da nŋa si awɔ. 15 Í na inɛ akã fiai wura kpɛkɛlɛ nla miu, inɛ akã mɔ minji, inɛ mɛɛtasiau mɔ akã, í na aŋa feii si bɛi gbugbãi inɛ fei í to, í bɛi í nɛɛ. 16 Ŋɔi gbakã amaacɛ iyi à na fia kpɛkɛlɛ miuu í so fiau wa ceò si̇a, nɔ í ba riba miu má. 17 Bɛɛbɛ mɔi inɛ iyi à na minjiu mɔ, í ba riba minji má. 18 Amma inɛ iyi à na akãu í koo í tu isai í singa fiai lafɛ̃ɛu.

19 Si bɛɛbɛ ajɔ í koo wa baa ŋɔi lafɛ̃ɛi inɛ ŋau í baa nɔ í kpe ŋa a na a sisia nŋu bɛi à cea fiau. 20 Amaacɛ iyi í na fia kpɛkɛlɛ miuu í naaò miu mmuɛ wa má, nɔ í sɔ̃ɔ í ni, lafɛ̃ɛ, fia kpɛkɛlɛ miu iyi ì nam nɔu n ceò si̇a hee ǹ ba riba miu má. 21 Ŋɔi lafɛ̃ɛɛ í sɔ̃ɔ í ni, í si̇a, awɔu amaacɛ jiida ilu naanɛi. Si mii keekeu ihɛ̃ ǹ yɛ iyi ì jɛ ilu naanɛ, na nŋu, an daaɛ mii nla si awɔ. Naa wa ka jɛ jingau. 22 Inɛ iyi í na kpɛkɛlɛ minjiu mɔ í naa í ni, lafɛ̃ɛ, fia kpɛkɛlɛ minji iyi ì nam nɔu, ǹ ba riba minji ma. 23 Nɔ lafɛ̃ɛɛ í ni, í si̇a, awɔu amaacɛ jiida ilu naanɛi. Si mii keekeu ihɛ̃ ǹ yɛ iyi ì jɛ ilu naanɛ, na nŋu, an daaɛ mii nla si awɔ. Naa wa ka jɛ jingau. 24 Si anyii nŋu ŋɔi amaacɛ iyi í na kpɛkɛlɛ akãu mɔ í naa í ni, lafɛ̃ɛ, ǹ mà iyi awɔu inɛ ku gaabui. Bii i kù gbɛ̃ bɛi ì ya da, nɔ tengi bii i kù fã dimi, bɛi ì ya mu. 25 Njoi nŋu dei í mum bɛ, nɔ ǹ koo ǹ si fiaɛu ilɛ. To, fiaɛ wee. 26 Ŋɔi lafɛ̃ɛɛu í sɔ̃ɔ í ni, awɔu amaacɛ yaamɔ ilu ikai, awɔi ì mà iyi ǹ ya n da baa bii n kù gbɛ̃, nɔ bɛi n kù fã dimi ǹ ya n mui. 27 To, iyi ì mà bɛɛbɛ wo, aa na inɛ gɔ fiam nɔui, nɔ i daa si inyi. Bii ì ce bɛɛbɛ wo an yɛ ndom do ribaɛ fei waati iyi ǹ baa. 28 Si anyiɛ ŋɔi í sɔ̃ amaacɛ kpaasi ŋau í ni, i gba fia kpɛkɛlɛ akãu i na inɛ iyi í nɛ mɛɛwau, 29 domi inɛ iyi í nɛ, nŋui à ya kɔ̃ɔa si ku ba iyi í nɛu ku kɔ̃ɔsi má. Amma inɛ iyi kù nɛ, baa keeke iyi í nɛu má à ya gbaai. 30 Amaacɛ nfeu mɔ, i soo i nyɔɔ angule si ilu kuku tengi bii inɛ ŋa aa lesi awɔ si iri a kpata.

Kiitii ankãanyi

31 Ŋɔi Jesu í ni má, si waati iyi amu Amai Amanɛ an naa do amboem do amaleka ŋau fei, an buba si batai bomma ilu amboem. 32 Dimii andunya fei á tɔtɔɔ si wajum, nɔ an fɛɛfɛ inɛ ŋa bɛi woo degbe í ya fɛɛfɛ angudã do iwo ŋa. 33 An jilɛ inɛ dee dee ŋau ikpa awɔ njɛm, inɛ laalɔ ŋau mɔ ikpa awɔ cangam. 34 Waati bɛɛbɛ amu ilaaluu an sɔ̃ inɛ ŋa iyi à wa awɔ njɛm n ni, i naa wa ŋa, iŋɛ iyi í ba kuweei Baam. I naa i buba si bomma iyi à ce nŋɛ sɔɔluɛ hai waatii kusintii andunya. 35 Bommau tu ŋɛi si na iyi í jɔ̀ si waati iyi ari wa kpam, ì muum ijɛ ǹ jɛ ŋa. Nɔ si waati iyi agbɛ wa kpam má, ì muum inyi ǹ mɔ ŋa. Nɔ si waati iyi ǹ jɛ inɛ njoo ì gbam si kpasɛ̃ nŋɛ ŋa. 36 Nɔ si waati iyi ǹ wɛɛ basi̇ ì bii anyim ŋa. Nɔ iyi ǹ wa n ce bɔ̃ɔ ì gbɔɔm ŋa. Nɔ si waati iyi ǹ wa ile piisɔ̃ɔ ì ya naa ku cɔm ŋa. 37 Waati nŋu, inɛ dee dee ŋau aa jɛɛm a ni, Lafɛ̃ɛ, waati yoomai à yɛ ari wa kpaɛ nɔ à naɛ ijɛ ì jɛ wala agbɛ wa kpaɛ à naɛ inyi ì mɔ. 38 Waati yoomai à yɛ ì jɛ inɛ njoo à gbaɛ si kpãsɛ nwa, walakɔ à yɛɛ basi̇ nɔ à bii anyiɛ. 39 Mà waati yoomai à yɛ ì waa ce bɔ̃ɔ walakɔ ì wa ile piisɔ̃ɔ nɔ à naa ku cɔɛ. 40 Amu ilaaluu an jɛ nŋa n ni, ntɔ ntɔ, bii ì cea inɛ akãi inɛm ŋa iyi à kere à re ŋau ihɛ̃ bɛɛbɛ ŋa, amui ì cea ŋa.

41 Si anyii nŋu, n bɛi n sɔ̃ inɛi awɔ cangam ŋau mɔ n ni, i fa ara nŋɛ hai kɔkɔm, iŋɛ iyi Ilaaɔ̃ í ceekpe. I bɔ si ina iyi ci ya ku, iyi à koa Seetam do amalekaɛ ŋa. 42 Aa lɔ si ina

ŋai si na iyi í jɔ̀ waati iyi ari wa kpam wo i kù muum ijɛ n jɛ ŋa. Nɔ waati iyi agbɛ wa kpam i kù muum inyi n mɔ ŋa. 43 Waati iyi ǹ jɛ inɛ njoo i kù gbam si kpasɛ̃ nŋɛ ŋa. Nɔ si waati iyi ǹ wɛɛ basɨ̃ i kù bii anyim ŋa. Iyi ǹ wa n ce bɔ̃ɔ nɔ ǹ wa ile piisɔ̃ɔ, i ci ya naa ku cɔm ŋa mɔm. 44 Aŋa mɔ aa jɛɛm a ni, Lafɛ̃ɛ, waati yoomai à yɛ ari wa kpaɛ, walakɔ agbɛ, walakɔ í jɛ inɛ njoo, walakɔ basɨ̃, walakɔ si bɔ̃ɔ, walakɔ ile piisɔ̃ɔ nɔ a kù sobiɛ. 45 An jɛ nŋa n ni, ntɔ ntɔ ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, si bɛi i kù cea inɛ akãi inɛ ŋa iyi à kere à re ŋau ihɛ̃ bɛɛbɛ, amui i kù cea ŋa. 46 Na nŋu, aa yɛ ijuukpã ŋai si ina iyi ci ya ku. Amma inɛ dee dee ŋau aa lɔ si kuwɛɛ iyi ci ya tã.

26

Inɛ ngbo ŋau à waa busi njɛ a kpa Jesu (Cɔ Maaku 14:1-2; Luku 22:1-2; Zãa 11:45-53)

1 Iyi Jesu í fɔ ide ŋau fei í tã, ŋɔi í sɔ̃ mɔcɔɛ ŋa í ni, 2 ì mà ŋa iyi ajɔ minjii í gbe ka jɛ̀ jingaui Iku ku kua. Nɔ waati bɛɛbɛi aa dasi amu Amai Amanɛ si awɔi inɛ ŋa a kpam si ɲi ku gaau.

3 Waati iyi Jesu wa sɔ̃ mɔcɔɛ ŋa ideu, inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋau do inɛ ngbo ŋau à tɔtɔɔ kabai Kaifu woo wee nlau. 4 Bɛi à waa busi njɛ béi aa ce a ba a mu Jesu do bisi a kpaa. 5 Amma à waa ni, kù sɨa ku jɛ si ajɔi jingauu ku ba hoya hoya ku maà dede si zamaau.

Abo gɔ í fãsi irii Jesu tulare (Cɔ Maaku 14:3-9; Zãa 12:1-8)

6 Jesu í wa Betani kpasɛ̃i Simɔɔ iyi í tako í ce bɔ̃ɔi dintɛu, 7 ŋɔi abo gɔ í naa bi tɛɛ waati iyi à waa jɛ. Wa mu ama caka ku sɨa gɔ iyi í nɛ tulare ku nɛ fia gɔ, nɔ í fãsi tulareu si irii Jesu. 8 Iyi mɔcɔ ŋau à yɔɔ, ŋɔi idɔ nŋa í kɔ̃ à ni, na mii í ce abou í koo í ce asɔɔi tulareu ihɛ̃. 9 Aa ka taai wo fia nkpɔ nkpɔ ka kpɛ̃a ilu are ŋa fiau. 10 Iyi Jesu í gbɔ à waa fɔ bɛɛbɛ ŋɔi í bee ŋa í ni, na mii í ce ì waa yɛ taalei abou ŋa. Mii jiidai í ceem bɛ. 11 Ntɔ ntɔ, ilu are ŋa aa maa wɛɛ do iŋɛ waati kãma fei, amma amu n kaa n maa n wɛɛ do iŋɛ hee do ajɔ fei. 12 Abou í fãsi aram tulare do njuma ku ceò sɔɔlui kusim. 13 Ntɔ ntɔ, tengi bii inɛ ŋa aa koo a maa waazo laabaau jiidau si andunyau fei, aa sisi ide iyi abou ihɛ̃ í ce a maa yeò gigiɛ.

Zudasi á fita anyii Jesu (Cɔ Maaku 14:10-11; Luku 22:3-6)

14 Ŋɔi Zudasi Isikariɔti, inɛ akãi mɔcɔ maateeji ŋau, í bɔ bi inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋau, 15 í bee ŋa í ni, mii aa muum ŋa bii ǹ da nŋɛ Jesu si awɔ. Nɔ à ka fia isɔ fũfũ ara kuntaa à naa. 16 Hai waati bɛɛbɛi, Zudasi wa dɛ kpãa béi á ce ku zambaò Jesu ku na inɛ ŋau.

Jesu wa jɛ ijɛi jingaui Iku ku kua do mɔcɔɛ ŋa (Cɔ Maaku 14:12-21; Luku 22:7-14, 21-23; Zãa 13:21-30)

17 Si ajɔ sintei jingaui Pɛ̃ɛ hai nɛ lefeeu mɔcɔi Jesu ŋau à naa à beeɛ à ni, iwoi ì bi kaa ceeɛ sɔɔlui jingaui Iku ku kuau. 18 Ŋɔi í jɛ nŋa í ni, i bɔ inɔ ilu bi wãanɛ kasa i sɔ̃ɔ i ni, amu Mɛɛtu ǹ ni, waatim í to. Bi tɛɛi an jɛ jingaui Iku ku kua do mɔcɔm ŋa. 19 Nɔ mɔcɔ ŋau à ce bɛi Jesu í sɔ̃ ŋa, à ce sɔɔlui jingauu.

20 Iyi alɛ í lɛ Jesu do mɔcɔ maateeji ŋau à waa jɛ. 21 Waati iyi à waa jɛ ŋɔi Jesu í ni, ntɔ ntɔ, inɛ akã nŋɛ á zambam. 22 Ŋɔi inɔi mɔcɔ ŋau í fɔ ntɔ ntɔ, à wasi ku beeɛ akã akã à waa ni, isa kù jɛ amu ya Lafɛ̃ɛ. 23 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, inɛ iyi í gũsi pɛ̃ɛ si inɔ jɛɛ awaò ajɔ, lafɛ̃ɛi á zambam. 24 Amu Amai Amanɛ an ku si bɛi kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ. Amma inɛ iyi á zambam á yɛ ijuukpã nla nla. Á tiaa inɛɛu bii í jɛ a kù buu mɔm wo. 25 Zudasi iyi á zambaɛu mɔ í so ide í ni, isa kù nɔ kù jɛ amu ya Mɛɛtu. Nɔ Jesu í jɛaa í ni, oo, awɔi aa coo.

Ijɛ iyi aa ka yeò gigii ikui Jesu (Cɔ Maaku 14:22-26; Luku 22:14-20; Kɔr. 1, 11:23-35)

26 Waati iyi à waa jɛ, ŋɔi Jesu í so pɛ̃ɛ nɔ í saabu Ilaaɔ̃ titã í bɛi í bububuɛ í na mɔcɔɛ ŋau, í ni, iyi ihɛ̃i í jɛ aram, i gba i jɛ ŋa. 27-28 Si anyii nŋu, nɔ í so kɔɔfu si bii à dasi vɛ̃ɛ í saabu Ilaaɔ̃ nɔ í na ŋa í ni, iyi ihɛ̃i í jɛ njɛm. Nŋui í jɛ nyindai akabuu iyi Ilaaɔ̃ í ɗi do amanɛ ŋa. An nikãɛ na irii inɛ nkpɔ ku ba n kpa idei dulum du ŋa. Iŋɛ fei, i mɔ ŋa. 29 An sɔ̃ ŋɛ, hai nnyi n kaa n mɔ atɛ̃ vɛ̃ɛ má í gbe hee ajɔ iyi awaɛ ŋa fei aa ka mɔ vɛ̃ɛ titɔ̃ si bommai Baam. 30 Si anyiɛ à kɔ̃ iri ŋa nɔ à fita à bɔ iri kutai Olivieu.

Piɛɛ á jã ku ni nŋu ku mà Jesu
(Cɔ Maaku 14:27-31; Luku 22:31-34; Zãa 13:36-38)

31 Ŋɔi Jesu í sõ mɔcɔɛ ŋa í ni, idũuyi mɔm, iŋɛ fei aa nyiò anyi na irim. Béi Ilaaɔ̃ í fɔ si kukɔi ideɛ, bɛɛbɛi á ce. I ni, á kpa woo degbeu nɔ angudã ŋau a fangaa bii fei. 32 Amma an ji̱ hai si balɛ nɔ n cua nŋɛ n bɔ ilɛi Galilee. 33 Ŋɔi Piɛɛ í sõɔ í ni, baa bii inɛ fei wa nyiò anyi na iriɛ, amu n kaa n nyiò anyi pai. 34 Ŋɔi Jesu í sõɔ í ni, ntɔ ntɔ, idũuyi mɔm, hee ajɛɛ ku maa kɔ, aa jã isɛ gbɛɛta i ni i kù màm. 35 Amma Piɛɛ í jɛaa í ni, n kaa n kɔsiɛ pai, baa bii í jɛ an ku do awɔ ajɔi. Nɔ mɔcɔ ŋau mɔ fei à fɔ bɛɛbɛ.

Jesu wa ce kutɔɔ Gɛsemanee
(Cɔ Maaku 14:32-42; Luku 22:39-46)

36 Ŋɔi Jesu do mɔcɔɛ ŋa à bɔ inya gɔ iyi à ya kpe Gɛsemanee. Iyi à to bɛ nɔ í sõ ŋa í ni, i buba ihẽ titã ŋa n koo n ce kutɔɔ wa. 37 Ŋɔi í gbã Piɛɛ do ama minjii Zebedee ŋau à bɔ waju. Nɔ inɔ kufɔ í naa siɛ hee araɛ fei í rɔ. 38 Ŋɔi í sõ ŋa í ni, inɔ kufɔ í naa sim nla nla hee wa bi ku kpam. I wa ihẽ, i bam njoo ku wɔ ŋa. 39 Iyi í fɔ bɛɛbɛ í tã, ŋɔi í bɔ waju keeke í koo í sɛɛbata ilɛ wa ce kutɔɔ í ni, Baam, bii á ce, jɔ̀ wahalau ihẽ ku ji̱im. Amma do nŋu fei, ku maà ti ku jɛ ti idɔɔbim, jɔ̀ idɔɔbiɛ ku ce.

40 Si anyiɛ ŋɔi í nyi wa bi mɔcɔ mɛɛta ŋau í ba ŋa à waa si̱ njoo. Ŋɔi í bee Piɛɛ í ni, debɛi, i kù yɔkɔ i kù bam njoo ku wɔ baa lɛɛu akã ŋa? 41 I wɔ njoo nɔ i maa ce kutɔɔ ŋa ku ba i maà dasi kulɛlɛi inɛ ŋa. Idɔi amanɛ í bi, amma araɛ í kua gbugbãɛ.

42 Nɔ í ji̱ò ŋa isɛ gbeejisia má í koo í ce kutɔɔ í ni, Baam, bii ì jɛ wahalau ihẽ kaa ji̱im, bii í jɛ kù nɛ bɛi á ce iyi n kù yɔɔi, jɔ̀ idɔɔbiɛ ku ce. 43 Iyi í ce kutɔɔ í tã ŋɔi í nyi wa bi tu ŋa má nɔ í ba ŋa à waa si̱ njoo má, domi njoo wa kpa ŋa. 44 Jesu í jɔ̀ ŋa má, í koo í ce kutɔɔ isɛ gbɛɛtasiaɛ si ide akãu. 45 Nɔ í nyi wa bi tu ŋa má í sõ ŋa í ni, ì sũ ì waa si̱mi ŋai hee nsɛi? I cɔ, waati í gbe keeke iyi aa mu amu Amai Amanɛ a daa ilu dulum ŋa si awɔ. 46 Inɛ iyi á zambam wa to wa. I dede kaa kòo ŋa.

À mu Jesu
(Cɔ Maaku 14:43-50; Luku 22:47-53; Zãa 18:3-12)

47 Iyi Jesu wa fɔ bɛɛbɛ gbakã, ŋɔi Zudasi, inɛ akãi mɔcɔ maateeji ŋau í to wa. Zamaa nla gɔ wa tooɛ wa à waa mu taakuba ŋa do golo ŋa. Inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋa do inɛ ngbo ŋaui à bɛ ŋa wa. 48 Waati iyi Zudasi í dasi idɔ nŋu ku zamba Jesuu, í sõ inɛ ŋau nyinda gɔ iyi nŋu á ce. Í ni, inɛ iyi an koo n ya n baabaɛ, Lafɛ̃ɛ mbɛ, i muu. 49 Hai Zudasi í to wa gbakã, í sɛkɛɛi si Jesu í ni, irei ì caalɛ, Mɛɛtu. Nɔ í baabaɛ. 50 Ŋɔi Jesu í sõɔ í ni, kpaasim, iyi ì naa ku ceu, coo.

Nɔ inɛ ŋau à to Jesu awɔ gbakã à muu. 51 Ŋɔi inɛ akãi mɔcɔi Jesu ŋau í yɔ taakubaɛ í café i̱ti̱i amaacɛi woo wee nlai Ilaaɔ̃u í buu. 52 Amma Jesu í sõɔ í ni, sindo taakubaɛ si ankõɔɛ. Inɛ iyi wa kpa inɛ do taakuba fei, taakubai á na ku kpa lafɛ̃ɛ mɔ. 53 I kù mà iyi bii ǹ bi an yɔkɔ n tɔɔ Baam, nɔ gbakã ku sambaam amaleka dubu nkpɔ nkpɔ wa a naa a sobim? 54 Amma bii ǹ ce bɛɛbɛ, kukɔi idei Ilaaɔ̃ iyi í ni mii ŋau ihẽ fei á bam nii kaa kõ.

55 Ŋɔi Jesu í bee zamaau í ni, amui ì naa ku mu bɛ ŋa do taakuba do golo ŋa bɛi woo ce ile? Ǹ ya n wa si inɔ nŋɛ ajɔ fei n maa n kɔ inɛ ŋa si cio kpasɛ̃i Ilaaɔ̃, nɔ i kù mum ŋa. 56 Amma nŋu ŋau bɛ fei í cei ku ba ide iyi walii ŋau à fɔ si tiai idei Ilaaɔ̃ ku kõ.

Ŋɔi mɔcɔ ŋau fei à jɔ̀ɔ à sa.

Jesu í wa wajui igbɛi woo kiiti ŋa
(Cɔ Maaku 14:53-65; Luku 22:54-55, 63-71; Zãa 18:13-14, 19-24)

57 Inɛ ŋa iyi à mu Jesuu à bɔ̀ɔɛ bi Kaifu woo wee nlai Ilaaɔ̃. Tengi bɛi woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋau do inɛ ngbo ŋau à tɔtɔɔ. 58 Nɔ Piɛɛ í wa hee ji̱iji̱ wa too Jesu wa do anyi hee í bɔ inɔ bantumai kpasɛ̃i woo wee nlau. Ŋɔi í buba bɛ do woo degbe andɛ koofa ŋau na ku yɛò bɛi ideu á kpaò iri.

59 Waati nŋu inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋa do igbɛi woo kiiti ŋau fei à waa dɛ a má Jesu ide iyi aa yɛò taaleɛ ku ba a kpaa. 60 Amma a kù ba ide iyi aa yɛò taaleɛ baa do iyi ilu sɛɛda ibo nkpɔ í naa í máa ide fei. Si anyii nŋu, amanɛ minji gɔ ŋa à naa. 61 À ni, mɔkɔu ihẽ í ni nŋu á yɔkɔ ku lɛgɛ kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ nɔ si afei ajɔ mɛɛta nŋu ku ma mmuɛ má.

62 Ŋɔi woo wee nlai Ilaaɔ̃u í dede í bee Jesu í ni, i kù waa ni ide gɔ? Ide mii inɛ ŋau ihẽ à waa yɛò taaleɛ. 63 Amma Jesu wa cokoɛ.

Nɔi woo wee nlau í sõɔ í ni, do irii Ilaaɔ̃, fɔ bii awɔu Amai Ilaaɔ̃ inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicaui *. 64 Nɔi Jesu í jɛaa í ni, oo, amui, si bɛi ì fɔ. Nɔ ǹ wa n sõ ŋɛi, aa yɛ amu Amai Amanɛ ǹ wa n buba awɔ njɛi Ilaaɔ̃ ilu gbugbã fei. Bɛɛbɛ mɔi aa na i yɛm ŋa ajɔ akã n naa si kudũi ijĩ má. 65 Nɔi woo wee nlau í ga ibɔɛ ku nyisiò idɔɔkõɛ. Nɔi í ni, wa bu Ilaaɔ̃. A kù waa dɛ ilu sɛɛda kãma má. I gbɔ bɛi wa bu Ilaaɔ̃ ŋa. 66 Bɛirei ì yɛ a cea mɔkɔu ŋa. Nɔi aŋa fei à yɛ taaleɛ à ni í to a kpaa.

67 Nɔi à wasi ku tu si wajui Jesu antɔ nɔ à waa daa kutu, inɛ gɔ ŋa mɔ à waa sambalaɛ. 68 Nɔ à ni, awɔ iyi ì waa kpe araɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau, sõ wa inɛ iyi í cãɛ.

Piɛɛ í jã í ni nŋu kù mà Jesu

(Cɔ Maaku 14:66-72; Luku 22:56-62; Zãa 18:15-18, 25-27)

69 Waati bɛɛbɛ Piɛɛ wa buba bantumai kpasɛ̃u. Nɔi mudɛ̃ɛ woo ce icɛ gɔ í sɛkɛɛ siɛ wa í ni, awɔ mɔ ì tako ì wɛɛ do Jesu inɛi Galileeu. 70 Amma í jã si wajui aŋa fei í ni, n kù mà iyi ì waa fɔ. 71 Si anyiɛ, nɔ í dede í bɔ ikpa andɛ kabau. Nɔi mudɛ̃ɛ amaacɛ mmu gɔ í yɔɔ má, nɔ í sõ inɛ ŋa iyi à wa bɛu í ni, inɛɛu ihɛ̃ í tako í wɛɛ do Jesu inɛi Nazarɛtiu. 72 Nɔi Piɛɛ í jã má nɔ í ceekpe í ni, n kù mà inɛɛu bɛ. 73 Iyi í kõɔsi má, ŋɔi inɛ ŋa iyi à wa bɛu à sɛkɛɛ si Piɛɛ à ni, ntɔ ntɔ awɔu inɛ akã nŋai. Ide ku fɔɛ wa nyisi iyi awɔu inɛi Galileei. 74 Nɔi í teese í ceekpe í ni, n kù mà mɔkɔu. Bɛ gbakã ajɛɛ wa kɔ. 75 Nɔ Piɛɛ í ye gigii ide iyi Jesu í sõɔu wo í ni, hee ajɛɛ ku maa kɔ aa jã isɛ gbɛɛta i ni i kù màm. Nɔi í fita í koo wa kpata ntɔ ntɔ.

27

À bɔò Jesu wajui Pilati

(Cɔ Maaku 15:1; Luku 23:1-2; Zãa 18:28-32)

1 Nɔi daadaakɔ inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋa do inɛ ngbo ŋa fei à jilɔɔ si aŋa a kpa Jesu. 2 Nɔ à dũu à koo à daa Pilati ilu ilɛu si awɔ.

Ikui Zudasi

(Cɔ IWB 1:18-19)

3 Zudasi, nŋu iyi í zamba Jesuu, í yɛ bɛi à yɛ taaleɛ a kpaa, ŋɔi inɔɛ í fɔ. Nɔ í nyiò fiai isɔ fũfũ kuntaau bi inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋa do inɛ ngbo ŋau. 4 Í sõ ŋa í ni, ǹ ce dulum si bɛi ǹ zamba inɛ dee deeu ihɛ̃ a kpaa. Amma à jɛaa à ni, yoomai í yɛ wa. Í jɛ idei iriɛ. 5 Nɔi Zudasi í nyɔ fiau si kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ bɛ í nɛɛ. Nɔ í koo í dasi kɔ̃ɔɛ ikũ lele í kpa araɛ.

6 Inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋau à tasi fiau à ni, bɛirei aa ka ceò fiau ihɛ̃. A kù nɛ kpãa ka dasi kpakoi kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ si na iyi í jɔ̀ fia iyi à sã na a nikãò njɛi inɛ gɔi. 7 Iyi à busi njɛ à tã, nɔ à so fiau à raò ikoi woo ma caka gɔ, à ce bi ku si inɛ njoo ŋa. 8 Na ŋɔi í jɔ̀ à ya kpe ikou ikoi njɛ baa nnyi. 9 Bɛɛbɛi idei Zeremii waliiu í ce si bɛi í ni, à so fiai isɔ fũfũ kuntaau, fia iyi inɛi Izirɛli ŋa à jɛsi aŋa a sã na iriɛu, 10 nɔ à raò ikoi woo ma cakau, si bɛi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í dasim.

Pilati wa bee Jesu ide ŋa

(Cɔ Maaku 15;2-5; Luku 23:3-5; Zãa 18:33-38)

11 Nɔi à koo à leekĩ Jesu si wajui Pilati ilu ilɛu, nɔ í beeɛ í ni, awɔi ì jɛ ilaalui Zuifu ŋa? Nɔ Jesu í jɛaa í ni, oo, si bɛi ì fɔ. 12 Si anyii nŋu, inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋa do inɛ ngbo ŋau à waa máa ide, nɔ kù ni nŋa ide kãma. 13 Nɔi Pilati í beeɛ í ni, i kù waa gbɔ ide ŋa iyi inɛ ŋa à fɔ à waa yɛò taaleɛ ba. 14 Amma Jesu kù jɛaa baa gbakã hee biti í muu.

À yɛ taalei Jesu a ba a kpaa

(Cɔ Maaku 15:6-15; Luku 23;13-25; Zãa 18;39-19:16)

15 Wee si jingaui Iku ku kua fei ilu ilɛu í ya jɔ̀ inɛi piisõɔ akã iyi zamaa í bii. 16 Wee, waati bɛɛbɛ inɛ gɔ í wa ile piisõɔ bɛ, à ya kpoo Barabaa, nɔ inɛ fei í màa. 17 Nɔi í jɔ̀ iyi zamaau í tɔtɔɔ, Pilati í bee ŋa í ni, yooi ì bi n jɔ̀ nŋɛ, Barabaa de, mà Jesu iyi à ya kpe Kirisiu. 18 Í fɔ bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ wa mà sãa sãa iyi na igui í jɔ̀ à daa nŋu Jesu si awɔ.

19 Waati iyi Pilati wa buba bi ku ce kiitiu, ŋɔi aboɛ í bɛ siɛ inɛ gɔ wa í ni, maà dasi idei inɛ dee deeu bɛ baa, domi idũ, iyi ǹ wa n sũ, ǹ yɛ wahala jiida jiida si ala na iriɛ.

20 Amma inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋa do inɛ ngbo ŋau à wasi ku mante zamaau à waa ni à sõ Pilati ku nyaa aŋa Barabaa nɔ ku jɔ̀ a kpa Jesu. 21 Nɔ Pilati í bee ŋa í ni, si amanɛ minji ŋau bɛ, yoo nŋai ì bi n jɔ̀ nŋɛ. Nɔ à ni, Barabaa. 22 Nɔ Pilati í ni, to, bɛirei an cea

* **26:63** do irii Ilaaɔ̃ Do Gɛrɛki à ni, do irii Ilaaɔ̃ iyi í wɛɛ.

Jesu iyi à ya kpe Kirisiu. Ŋɔi aŋa fei à ni,
kpakpaɛ si ɟĩi ku gaau. 23 Ŋɔi Pilati í bee ŋa
í ni, laalɔ yoomai í bɛi í ce. Amma béi Pilati
wa fɔ fei, bɛɛbɛ mɔi inɛ ŋau à ya dõ anu hee
lele a ni, kpakpaɛ si ɟĩi ku gaau. 24 Iyi Pilati í
yɛ mii iyi nŋu wa ce fei ngbɛi, wakatau wa
kõɔsi mɔm nii, ŋɔi í bu inyi í wɔɔ si wajui
zamaau í nyisi iyi baai nŋu kù wa si ideu, í
ni, njɛi mɔkɔ dee deeu ihɛ̃ ku nikãɛ kù yɛm,
í jɛ idei irii nŋɛ. 25 Ŋɔi inɛ ŋau fei à jɛ à ni,
kunikãi njɛɛu ku jɛ idei irii awa do ama nwa
ŋa. 26 Ŋɔi Pilati í jɔ nŋa Barabaa, nɔ í jɔ à tɛa
Jesu kpɔtɔɔ. Si anyii nŋu, nɔ í da nŋa si awɔ
a koo a kpakpaɛ si ɟĩi.

Sooge ŋa à waa yaako Jesu
(Cɔ Maaku 15:16-20; Zãa 19:2-3)

27 Si anyii nŋu ŋɔi sooge ŋa à gbã Jesu à
lɔòɛ kabai ilu ilɛu, nɔ à tɔtɔɔ soogeɛ ŋa iyi à
gbe ŋau fei bɛ. 28 À bɔ nyauɛ ŋa nɔ à daa si ibɔ
nkpa sisɔ gɔ. 29 Nɔ à ba fulai agũ à lea si iri,
nɔ à naa kpokpoo si awɔ njɛɛ, à bɛi à gulɛ si
wajuɛ à waa yaakoɛ à waa ni, fɔɔ ilaalui Zuifu
ŋa. 30 Ŋɔi à tu siɛ antɔ nɔ à gba kpokpoou à
cãa si iriɛ. 31 Iyi à yaakoɛ à tã, ŋɔi à bɔaa ibɔ
nkpau à bɛi à daa si ibɔɛ à gbãa à waa bɔ ku
kpakpaɛ si ɟĩi ku gaau.

À kpakpa Jesu si ɟĩi ku gaau
(Cɔ Maaku 15:21-32; Luku 23;26-43; Zãa 19:17-27)

32 Waati iyi à waa fita hai inɔ iluu ŋɔi à
ko inɛi Sirɛni gɔ à ya kpoo Simɔɔ. Ŋɔi sooge
ŋau à tilasiɛ à kãa ɟĩi ku gaau bii aa kpakpa
si Jesuu. 33 Nɔ à waa bɔ inya gɔ iyi à ya kpe
Gɔɔgɔta, waatɔ inya iyi í jɔ kokoi iri. Waati
iyi à to bɛ, 34 à na Jesu atɛ̃ vɛ̃ɛ iyi à yɔgɛɛ do
alolo. Amma iyi í tiɛɛ kù bi nŋu ku mɔɔ.

35 Ŋɔi à kpakpaɛ si ɟĩi ku gaauu nɔ à ta
kpasa si ɟĩnɛɛ ŋau à ce ikpɛ̃ɛ. 36 Nɔ à buba à
waa degbeɛ. 37 Si antai iriɛ do lele, à kɔ ide
iyi wa fɔ taale iyi í ce à ni, inɛ ihɛ̃i í jɛ Jesu,
Ilaalui Zuifu ŋa. 38 Ŋɔi à kpakpa ile minji gɔ
ŋa bɛ má, inɛ akã ikpa awɔ njɛɛ, inɛ akã mɔ
ikpa awɔ cangaɛ.

39 Inɛ ŋa iyi à waa too do bɛ à ya gbugbã irii
a maa buu, 40 a maa ni, kù jɛ awɔi ì ni aa lɛgɛ
kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ nɔ i maa má si afei ajɔ mɛɛta? To,
bii awɔu Amai Ilaaɔ̃i, faaba araɛ bɛ, kita wa
hai si antai ɟĩi ku gaauu. 41 Bɛɛbɛi inɛ ngboi
woo weei Ilaaɔ̃ ŋa do woo kɔ inɛ ŋa si wooda
ŋa do inɛ ngbo ŋau à ya maa yaakoɛ a maa ni,
42 í faaba inɛ gɔ ŋa amma í mɔngɔ ku faaba
araɛ. Kù jɛ í ni nŋu ilaalui inɛi Izirɛli ŋai? To,
ku kita wa hai si antai ɟĩi nɔu ku ba ka dasiɛ
naanɛ. 43 Í dasi Ilaaɔ̃ naanɛ nɔ í ni nŋu Amai
Ilaaɔ̃i. Debɛi, bii Ilaaɔ̃ í nɛ kubiɛ ntɔ ntɔi ku
faabaɛ. 44 Bɛɛbɛ mɔi ile ŋa iyi à kpakpa do
Jesu ajɔu à ya maa yaakoɛ.

Waati iyi Jesu í ku
(Cɔ Maaku 15:33-41; Luku 23:44-49; Zãa 19;28-30)

45 Ŋɔi dasã nkpau ilu í kuku si ilɛ fei hee í
koo í to isɔ mɛɛtai alɛ. 46 Nɔ si isɔ mɛɛtau Jesu
í dõ anu hee lele í ni, Eli, Eli, lama sabatani,
waatɔ Ilaaɔ̃, Ilaaɔ̃, na mii í ce ì fũsim awɔ.
47 Ŋɔi inɛ gɔ ŋa iyi à wa bɛu à gbɔ ideu. Nɔ
à ni, wa kpe Elii. 48 Ŋɔi gbakã inɛ akã nŋa í
sɛi í koo í dĩ kanya si golo gɔ í sɔsi inyiikã í
bɛi í naa í toa Jesu ku cõɔcõɔɛ. 49 Amma inɛ
ŋa iyi à gbe ŋau à ni, jɔ̀ɔ titã, ka cɔ bii Elii á
na ku faabaɛ. 50 Nɔ Jesu í dõ anu má hee lele
í bɛi í ku.

51 Asee, waati bɛɛbɛ si ilui Zeruzalɛmu,
ridoo iyi í wa kpasɛ̃i Ilaaɔ̃u í ga í kpɛ̃ minji
hai lele hee ku bɔ ilɛ, nɔ ilɛ í yaya hee kuta
ŋa à la. 52-53 Balɛ ŋa à cĩ, nɔ woo dasi Ilaaɔ̃
naanɛ nkpɔ ŋa iyi à tako à ku wo à ɟĩ má, à
fita hai inɔ balɛ. Si anyii kuɟĩi Jesu nɔ à bɔ
Zeruzalɛmu ilu kumáu à tusɛ ara nŋa bi inɛ
nkpɔ.

54 Ŋɔi inɛ ngboi sooge ŋa do inɛ ŋa iyi à wa
bi tɛɛ à waa degbe Jesuu à yɛ kuyayai ilɛu do
mii ŋa iyi í ce fei ŋɔi njo nla nla í mu ŋa à waa
ni, ntɔ ntɔ, inɛɛu ihɛ̃ Amai Ilaaɔ̃i. 55 Inaabo
nkpɔ gɔ ŋa à wa bɛ, à waa cɔ Jesu wa hai ɟĩiɟĩ.
À too Jesu wai hai Galilee a naa a gbɔa. 56 Si
inɔ nŋa Maari inɛi Madalau do Maari iyei
Zaaki do Zozɛfu, do iyei amai Zebedee ŋa,
aŋa fei à wa bɛ.

À dasi ikui Jesu balɛ
(Cɔ Maaku 15:42-47; Luku 23:50-56; Zãa 19:38-42)

57 Iyi alɛ í lɛ, ŋɔi mɔkɔ ilu fia gɔ í naa bɛ.
À ya kpoo Zozɛfu, inɛi Arimateei. Wee nŋu
mɔ mɔcɔi Jesui wa jɛ. 58 Ŋɔi í bɔ bi Pilati í
tɔɔɛ ikui Jesu. Nɔ Pilati í yɔɔdaa í ni a naa.
59 Zozɛfu í so ikuu í woo do acɔ fũfũ titõ
gɔ. 60 Nɔ í koo í suu si isai kuta gɔ iyi í jɔ̀ à
gbea nŋu takaɛ wo, amma a kù dasi inɛ gɔ
titã. Si anyiɛ nɔ í bimbili kuta nla gɔ í dĩò

andɛi balɛu í bɛi í nɛ. 61 Maari inɛi Madalau
do Maari iyi ihɔ̃u à wa bɛ à waa buba kɔkɔi
balɛu.

Balɛ ku degbe

62 Iyi ajɔi sɔɔlui kusĩmiu í kpa iri, ŋɔi inɛ
ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋa do Farisi ŋau
à bɔ bi Pilati ajɔ *. 63 À ni, lafɛ̃ɛ, à ye
gigii ide iyi ilu ibou í fɔ si waati iyi í
wɛɛ si andunya í ni si ajɔ mɛɛtasia nŋu
á jĩ hai si balɛ má. 64 Na nŋu, jɔ̀ a maa
degbe balɛu hee ku to zakai ajɔ mɛɛta,
ku ba mɔcɔɛ ŋa a maà na a nya ikuu, a
bɛi a koo a sɔ̃ inɛ ŋa a ni, í jĩ hai si balɛ.
Waati bɛɛbɛ iboi ankãanyiu ihɛ̃ á na ku
re baa ti takou má. 65 Ŋɔi Pilati í sɔ̃ ŋa í
ni, i gbã sooge ŋau a koo a degbeɛ bɛi ì
bi ŋa. 66 Nɔ aŋaò ŋa fei à bɔ bi balɛu. À
ce nyindai amanlu si kutau ku ba inɛ gɔ
ku maà cũu. Nɔ à jilɛ sooge ŋa bɛ à waa
degbeɛ.

28

Kujĩi Jesu hai si balɛ

(Cɔ Maaku 16:1-10; Luku 24:1-12; Zãa 20:1-10)

1 Iyi ajɔi kusĩmiu í lɔ, ajɔ amaazuma
daadaakɔ Maari inɛi Madalau do Maari iyi
ihɔ̃ à bɔ balɛu ku cɔ. 2 Ŋɔi gbakã ilɛ kuyaya
nla gɔ í dede nɔ amalekai Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ gɔ í kita
wa hai lele í naa í tale kutau wa buba si.
3 Wajuɛ wa daana bɛi kuŋɔi ijĩ nɔ nyauɛ ŋa
mɔ wa fũuta bɛi iwu tafa. 4 Ŋɔi njo í mu woo
degbe ŋau hee à waa yaya nɔ à cuku ilɛ bɛi
iku ŋa. 5 Ŋɔi amalekau í sɔ̃ inaabo ŋau í ni,
iŋɛ, i maà jɔ̀ njo ku mu ŋɛ. Ǹ mà iyi Jesu inɛ
iyi à kpakpa si jĩi ku gaauui ì waa dɛ ŋa. 6 Kù
wa ihɛ̃ má, í jĩ hai si balɛ si bɛi í tako í fɔu.
I naa i cɔ bii í tako wa sũ wo, 7 nɔ i koo ńya
ńya i koo i sɔ̃ mɔcɔɛ ŋa i ni, í jĩ hai si balɛ. Á
cua nŋɛ ikpa Galilee. Bɛi aa yɔɔ ŋa. Iyi ǹ nɛ
an sɔ̃ ŋɛ mbɛ.

8 Ŋɔi à sinda ńya ńya hai bi balɛu do njo.
Nɔ baa do iyi à waa ce njo fei à nɛ inɔ didɔ̃
nla nla má. Ŋɔi à sɛi à koo à sɔ̃ mɔcɔɛ ŋa
laabaauu. 9 Ŋɔi Jesu í kò ŋa í ni, i fɔɔ. Ŋɔi
à sɛkɛɛ siɛ wa à naa à mu kutɛɛ à sɛɛbata si
wajuɛ. 10 Nɔ Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, i maà jɔ̀ njo ku
mu ŋɛ. I koo i sɔ̃ kpaasim ŋa a bɔ Galilee, bɛi
aa yɛm.

Idei woo degbe ŋa

11 Waati iyi à wa si kpãa à waa nɛu, inɛ
gɔ ŋa si woo degbe ŋau à bɔ inɔ ilu à koo à
sisia inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋa mii iyi í ceu
fei. 12 Nɔ inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋau à ce
kutɔtɔɔ do inɛ ngbo ŋau à busi njɛ nɔ à mua
sooge ŋau fia nkpɔ gɔ, 13 à sɔ̃ ŋa à ni, i sɔ̃ inɛ
ŋa i ni mɔcɔɛ ŋa à naa idũ laja à naa à ce ilei
ikuu waati iyi ì waa sĩ njoo ŋa. 14 Bii ilu ilɛu í
gbɔ ideu, à mà bɛi aa ka ce ku ba ku maà kpã
ŋɛ iju. 15 Sooge ŋau à gba fiau nɔ à ce bɛi à
tɔɔ ŋau. Ŋɔi í jɔ̀ ideu í fangaa si inɔi Zuifu ŋa
hee do nnyi fei.

Icɛ iyi Jesu í jɔ̀a mɔcɔɛ ŋa

(Cɔ Maaku 16:14-18; Luku 24:36-49; Zãa 20:19-23; IWB 1:6-8)

16 Jesu í bɔ Galilee. Si anyii nŋu nɔ mɔcɔ
maatakã ŋau à koo à baa bɛ si iri kuta bii í
tako í sɔ̃ ŋa wou. 17 Iyi à yɔɔ, ŋɔi à waa gulɛaa.
Amma gɔgɔ ŋa à waa sika sika. 18 Ŋɔi Jesu í
sɛkɛɛ si ŋa wa í ni, yiikoi lele do ti ilɛ fei à
nam nii. 19 Na nŋu, i koo si dimi fei, i ce ŋa
mɔcɔm ŋa. Nɔ i dasi ŋa inyi do irii Baaba do
ti Ama do ti Hundei Ilaaɔ̃. 20 Nɔ ide ŋa iyi ǹ
sɔ̃ ŋɛ fei, i kɔ ŋa si ide ŋau ku jirima ŋa. Nɔ
an maa n wɛɛ do iŋɛ ajɔ fei hee kɔɔi andunya

* **27:62** iyi ajɔi sɔɔlui kusĩmiu í kpa iri Bi Zuifu ŋa ajɔ mmu í ya sintii hai isɔ mɛɛfai alɛ.

Laabaau jiida iyi Maaku í kɔ si tiaɛ

Waazoi Zãa woo dasi inyi
(Cɔ Matie 3:1-12; Luku 3:1-18; Zãa 1:19-28)

1 Kusintii laabaau jiidai Jesu Kirisi Amai
Ilaaɔ̃ wee. 2 Í sinti si bɛi Ezai walii í tako í kɔ
si tiaɛ í ni,
Ilaaɔ̃ í ni, cɔ, an bɛ woo sisi idem wa si wajuɛ,
iyi á teeseɛ kpãaɛ.
3 Nŋui á dɔ̃ anu si gbabuau ku ni,
I teese kpãai Lafɛ̃ɛ ku tɛ ŋa.
4 Bɛɛbɛi Zãa í naa si gbabua wa dasi inɛ ŋa
iyi à koo bi tɛɛ inyi. Wa waazoa inɛ ŋa wa ni,
i kpaasi idɔ ku ba Ilaaɔ̃ ku kpa idei kurara
nŋɛ nɔ a dasi ŋɛ inyi. 5 Nɔ inɛ ŋa à naa bi tɛɛ
hai Zeruzalɛmu do hai ilɛi Zudee fei. À ce
tuubai dulum du ŋa nɔ à jɔ̀ Zãa í dasi ŋa inyi
idoi Zuudɛ̃ɛu.
6 Zãa wa dasi ibɔi ntoi kpookpo, nɔ wa ɗi
santikii bata. Kɛtɛngbo do nyikõi sakoi í jɛ
ijɛɛ. 7 Wa waazoa zamaa wa ni, inɛ gɔ á naa
si anyim iyi í nɛ gbugbã í rem. N kù to baa n
bate n fũ ikũi baataɛ si kutɛɛ. 8 Amu ǹ dasi
ŋɛ inyi, amma njɛ Hundei Ilaaɔ̃i á da nŋɛ si.

À dasi Jesu inyi nɔ Seetam í lɛlɛɛ
(Cɔ Matie 3:13-4:11; Luku 3:21-22; 4:1-13)

9 Waati bɛɛbɛ Jesu í dede wa hai Nazarɛti
si ilɛi Galilee í naa bi Zãa. Iyi í to wa nɔ Zãa
í dasiɛ inyi si idoi Zuudɛ̃ɛ. 10 Waati iyi Jesu
wa fita wa hai si inyiu gbakã ŋɔi í ba lelei Aɔ̃ í
ɗi. Nɔ Hundei Ilaaɔ̃ í de siɛ wa bɛi ankasiidi.
11 Nɔ à gbɔ ide ku fɔ wa hai lele í ni, awɔu
amam nii, ǹ biɛ jiida jiida. Siɛi inɔ didɔ̃m fei
í ya wa.
12 Nɔi gbakã, Hundeu í tale siɛ gbabua.
13 Bɛi í ce ajɔ ciiji nɔ Seetam wa lɛlɛɛ ku ce
laalɔ. Í wa bɛ do iŋai sako ŋa nɔ amaleka ŋa
à sobiɛ.

Jesu í kpe sɔɔkɔ mɛɛ gɔ ŋa a tooɛ
(Cɔ Matie 4:12-22; Luku 4:14-15; 5:1-11)

14 Si anyiɛ ŋɔi à dasi Zãa piisõɔ. Nɔ waati
bɛɛbɛ Jesu í bɔ ilɛi Galilee wa waazo laabaau
jiida iyi wa naa hai bi Ilaaɔ̃. 15 Í ni, awaati í
to iyi Ilaaɔ̃ á na ku jɛ bommaɛ. I kpaasi idɔ
nŋɛ nɔ i dasi laabaau jiidau naanɛ ŋa.

16 Ajɔ nŋu gɔ Jesu wa too tenku sisɔi
Galileeu. Nɔi í yɛ Simɔɔ do ifɔɛ Anderee,
sɔɔkɔ ŋa, à waa le taao si inɔ tenkuu. 17 Nɔi
Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, i toom wa ŋa nɔ n ce ŋɛ woo
dɛdɛ inɛ ŋa iyi aa jɛ ti Ilaaɔ̃. 18 Nɔi gbakã à jɔ̀
taao nŋa ŋa à waa tooɛ.
19 Nɔi Jesu í nɛ í ji̇̀ keeke nɔ í yɛ Zaaki do
ifɔɛ Zãa, amai Zebedee ŋa. Aŋa mɔ à wa si
inɔ akɔi inyi nŋa, à waa teese taao nŋa ŋa.
20 Nɔi gbakã í kpe ŋa. Nɔ à jɔ̀ Zebedee baa
nŋa si inɔi akɔi inyiu bɛ do woo ce icɛɛ ŋa,
nɔ à waa tooɛ.

Jesu í lele inɛi inɔɔko hai si inɛ gɔ
(Cɔ Luku 4:31-37)

21 Nɔi Jesu do mɔcɔɛ ŋa à bɔ Kapɛranumu.
Nɔ ajɔi kusi̇̀mi Jesu í bɔ ile bii Zuifu ŋa à ya ce
kutɔtɔɔu, wa kɔ inɛ ŋa si cioi idei Ilaaɔ̃. 22 Wa
kɔ nŋa si cio do yiiko. Kù waa kɔ nŋa si bɛi
woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa. Nŋui í jɔ̀ à biti.
23 Wee inɛ gɔ í wa ile bɛ, í nɛ inɛi inɔɔko. Nɔ
í dɔ̃ anu hee lele í ni, 24 mii í wa si gãmɛi awaɛ
ŋa, Jesu, awɔ inɛi Nazarɛti. Ì naa ku kpa wai?
Ǹ mà inɛ iyi ì jɛ. Awɔi ì jɛ Inɛ kumá iyi Ilaaɔ̃ í
bɛ wa. 25 Nɔi Jesu í la siɛ í ni, coko, fita hai si
inɛɛu bɛ. 26 Nɔi inɛi inɔɔkou í dɔ̃ anu nla nla,
í yayaɛ do gbugbã nɔ í fita siɛ. 27 Nɔ aŋa fei
à biti ntɔ ntɔ hee à waa bee njɛ ide à waa ni,
dimii mii iyi ihɛ̃. Inɛɛu wa kɔ wa si cio titɔ̃
do yiiko. Wa jilɛa hee do inɛi inɔɔko ŋa fei
ide nɔ à waa jirimaɛ. 28 Nɔi gbakã í nya iri si
ilɛi Galilee fei.

Jesu í jɔ̀ bɔ̃ɔ nkpɔ í ba iri
(Cɔ Matie 8:14-17; Luku 4:38-41)

29 Nɔi Jesu í fita hai ile bii Zuifu ŋa à ya ce
kutɔtɔɔu, nŋu do Zaaki do Zãa nɔ à bɔ kpasɛ̃i
Simɔɔ do Anderee. 30 Wee iyei aboi Simɔɔ
wa sũ domi wa ce ara gbãa. Iyi à to wa gbakã
ŋɔi à koo à sɔ̃ Jesu à ni abou kù waa nɛ baani.
31 Nɔi í sɛkɛɛ siɛ wa í mu awɔɛ í dedeɛ. Bɛ
gbakã ara gbãau í nya nɔ abou í yaaɛ ŋa.
32 Alɛ ajɔ nŋu iyi inunu í lɔ ŋɔi inɛ ŋa à naaa
Jesu bɔ̃ɔ ŋa wa do inɛ ŋa iyi à nɛ inɛi inɔɔko
ŋa fei. 33 Nɔ inɛi ilu ŋau fei à naa à tɔtɔɔ si
andɛ koofau. 34 Í jɔ̀ inɛ nkpɔ í ba iri si bɔ̃ɔ
ikã ikã ŋa, nɔ í lele inɛi inɔɔko nkpɔ nkpɔ.
Amma ci ya jɛ inɛi inɔɔko ŋau a fɔ ide domi
à màa.

Jesu í dabii si ilɛi Galilee

35 Daadaakɔu, hee inya ku maa má, Jesu í
dede í fita hai kpasɛ̃u í bɔ si gbabua gɔ, í koo í
ce kutɔɔ bɛ. 36 Ŋɔi Simɔɔ do kpaasiɛ ŋa à wasi
ku dɛdɛɛ. 37 Iyi à na à yɔɔ, ŋɔi à sɔ̃ɔ à ni, inɛ
fei wa dɛdɛɛ. 38 Ŋɔi í jɛ nŋa í ni, ka bɔ waju
si ilu mmu ŋa ku ba n waazo idei Ilaaɔ̃ bɛ,
domi na ŋɔi í jɔ̀ ǹ naa. 39 Nɔ à koo à dabii si
ilɛi Galilee fei. Í ya maa waazo ile bii Zuifu
ŋa à ya ce kutɔtɔɔ ŋau, nɔ í ya maa lele inɛi
inɔɔko ŋa.

Jesu í jɔ̀ dintɛ gɔ í ba iri
(Cɔ Matie 8:1-4; Luku 5:12-16)

40 Ŋɔi dintɛ gɔ í naa bi Jesu í naa í gulɛ si
wajuɛ, wa tɔɔɛ wa ni, bii ì bi, aa yɔkɔ i jɔ̀ n ba
iri nɔ n jɛ inɛ iyi í má. 41 Ŋɔi Jesu í ce araareɛ.
Í yɔ awɔɛ í luu nɔ í ni, ǹ bi. Ba iri nɔ i jɛ inɛ
kumá. 42 Bɛ gbakã bɔ̃ɔi dintɛu í nya siɛ nɔ í jɛ
inɛ iyi í má. 43-44 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ɔ ide do gbugbã
í ni, gbɔ. Maà sɔ̃ inɛ gɔ ideu ihɛ̃, amma koo
nyisi araɛ bi woo weei Ilaaɔ̃u. Nɔ i ce kuwee
iyi Moizi í jilɛu. Kuweeu bɛi á nyisi ŋa iyi ì jɛ
inɛ iyi í má bɛbɛi. Iyi í sɔ̃ɔ bɛɛbɛ í tã nɔ í ni ku
nɛ. 45 Do nŋu fei inɛɛu, iyi í nɛ, í koo í wasi
ku sisi ideu bantuma hee lele, nŋui í jɔ̀ Jesu
kù yɔkɔ ku lɔ si inɔ ilu do gaaze má. I ya maa
mu araɛi angule si gbabua ŋa. Nɔ inɛ ŋa a ya
maa koo bi tɛɛ bɛ hai bii fei.

2

Jesu í jɔ̀ wɛɛgɛ gɔ í ba iri
(Cɔ Matie 9:1-8; Luku 5:17-26)

1 Iyi í ce ajɔ minji má Jesu í nyi wa
Kapɛranumu. Ŋɔi inɛ ŋa à gbɔ iyi í wa kpasɛ̃
gɔ bɛ. 2 Nɔ à tɔtɔɔ bɛ bututu hee andɛi ileu
kaa yɔkɔ ku gba ŋa. Ŋɔi wa sɔ̃ ŋa idei Ilaaɔ̃.
3 Nɔ inɛ mɛɛ gɔ ŋa mɔ à naa bi tɛɛ à waa so
wɛɛgɛ gɔ wa. 4 Wee a kaa ba a to wa bi Jesu
na irii zamaau. Ŋɔi à gũ antai ileu à lu antai
sikifai tengi bii Jesu í wau. Ŋɔi à to wɛɛgɛu
do makɛɛ si bii wa sũ siu hai do ikpa andɛ bii
à luò sikifau. 5 Iyi Jesu í yɛ naanɛi inɛ ŋau ŋɔi
í sɔ̃ wɛɛgɛu í ni, baakɔɔm, ǹ kpa idei dulum
dɛɛ. 6 Wee woo kɔ inɛ ŋa si wooda gɔ ŋa à
waa buba bɛ à waa lasabu si idɔ nŋa à waa ni,
7 bɛirei inɛɛu í ce wa fɔ bɛɛbɛ. Wa bu Ilaaɔ̃.
Yooi á yɔkɔ ku kpa idei dulum dii inɛ gɔ bii
kù jɛ Ilaaɔ̃ nŋu akã. 8 Jesu í mà gbakã si idɔɛ
mii iyi à waa lasabu, ŋɔi í sɔ̃ ŋa í ni, na mii
í ce ì waa ce dimii lasabuu bɛ si idɔ nŋɛ ŋa.
9 Yoomai í faala í re, inɛ ku sɔ̃ wɛɛgɛ ku ni ǹ
kpa idei dulum dɛɛ, walakɔ ku ni ku dede
ku so makɛɛɛ ku nɛ. 10 Amma ǹ bi i mà ŋa
iyi amu Amai Amanɛ ǹ nɛ gbugbã n kpa idei
dulum dii inɛ ŋa si andunya.

Iyi í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi í sɔ̃ wɛɛgɛu í ni, 11 dede
i so makɛɛɛ i bɔ kpasɛ̃ɛ.

12 Ŋɔi gbakã wɛɛgɛu í dede í so makɛɛɛ í nɛ
wa fita hai inɔ kpasɛ̃u. Fei ndɛɛ í cei si wajui
inɛ ŋa hee í mu aŋa fei biti. Nɔ à saabu Ilaaɔ̃
à waa ni aŋa a kù yɛ dimiɛ ajɔ kãma.

Jesu í kpe Levi
(Cɔ Matie 9:9-13; Luku 5:27-32)

13 Ŋɔi Jesu í nyi itĩi tenkuu má. Ŋɔi zamaa
fei í naa bi tɛɛ. Wa cio nŋa idei Ilaaɔ̃. 14 Ŋɔi
í gbe wa lɔ kɔkɔi ile bi ku gba fiai lɛmpoo nɔ
í yɛ Levi, amai Alifee wa buba bɛ. Ŋɔi í sɔ̃ɔ í
ni, toom wa. Nɔ Levi í dede í tooɛ.

15 Si anyiɛ Jesu wa jɛ kpasɛ̃i Levi. Nɔ wee,
woo gba fiai lɛmpoo do inɛ laalɔ nkpɔ wa jɛ
do nŋu do mɔcɔɛ ŋa ajɔ, si na iyi í jɔ̀ aŋa nkpɔ
nkpɔi à waa tooɛ. 16 To, wee Farisi gɔ ŋa à wa
bɛ iyi à jɛ woo kɔ inɛ ŋa si wooda. Iyi à yɔɔ
wa jɛ do woo gba fiai lɛmpoo ŋa do inɛ laalɔ
ŋau nɔ à bee mɔcɔɛ ŋau à ni, bɛirei í ce wa jɛ
nɔ wa mɔ do woo gba fiai lɛmpoo ŋa do inɛ
laalɔ ŋau. 17 Iyi Jesu í gbɔ bɛɛbɛ, ŋɔi í sɔ̃ ŋa í
ni, ilu baani ŋa a kù nɛ bukaatai ilu iwɔ bii
kù jɛ bɔ̃ɔ ŋa. Bɛɛbɛ mɔi n kù naa ku kpe inɛ
dee dee ŋa, amma ilu dulum ŋai ǹ naa ku
kpe.

Jesu wa fɔ idei anu ku dĩ
(Cɔ Matie 9:14-17; Luku 5:33-39)

18 Ajɔ nŋu gɔ mɔcɔi Zãa ŋa do ti Farisi ŋa à
waa dĩ anu ŋɔi inɛ gɔ nŋa ŋa à naa à bee Jesu
à ni, bɛirei í ce mɔcɔi Zãa do ti Farisi ŋa à ya
dĩ anu, nɔ wee mɔcɔɛ ŋa a ci ya dĩ anu. 19 Ŋɔi
Jesu í jɛ nŋa í ni, kpaasii mɔkɔ titɔ̃ ŋa aa yɔkɔ
a dĩ anu waati iyi mɔkɔ titɔ̃u í wa inɔ nŋa?
Ntɔ ntɔ, waati iyi mɔkɔ titɔ̃u í wa inɔ nŋa fei,
a kaa yɔkɔ a dĩ anu. 20 Amma ajɔ wa naa iyi aa
nya mɔkɔ titɔ̃u hai si inɔ nŋa. Waati bɛɛbɛi
aa dĩ anu.

21 Ntɔ ntɔ, inɛ gɔ kaa sɔ jaaɛ ngbo do titɔ̃ɛ
ku tɔtɔɔɛ. Bii í ce bɛɛbɛ, titɔ̃u á ga jaaɛ ngbou
ku kɔ̃ɔsii. 22 Bɛɛbɛ mɔi a ci ya dasi vɛ̃ɛ titɔ̃ iyi
wa gba si bɔgɔ bata ngbo ŋa. Bii ì ce bɛɛbɛ,
bɔgɔ bata ngbo ŋau aa gai, nɔ vɛ̃ɛu ku nikã.
Nɔ bɔgɔ ŋau do vɛ̃ɛu fei ku ce nfe. Amma à
ya dasi vɛ̃ɛ titɔ̃i si bɔgɔ titɔ̃ ŋa.

Jesu wa fɔ idei ajɔi kusĩmi (Cɔ Matie 12:1-8; Luku 6:1-5)

23 Si ajɔi kusĩmi gɔ Jesu do mɔcɔɛ ŋa à waa too kɔɔi ilɛ gɔ. Si isɛɛnɛ nŋau ŋɔi mɔcɔɛ ŋau à wɔ amaajɛ iyi à gbɛ̃ si ilɛu à nunu ijuɛ si awɔ à waa ŋɔ. 24 Ŋɔi Farisi ŋau à bee Jesu à ni, i kù waa yɔɔi? Na mii í ce à waa ce mii iyi a kù nɛ kpãai ku ce si ajɔi kusĩmi. 25 Nɔ í jɛ nŋa í ni, i kù cio ajɔ kãma ŋa mii iyi Davidi í ce si waati iyi í wa si wahala nɔ ari wa kpa nŋu do inɛɛ ŋa? 26 Í lɔ kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ nɔ í jɛ pɛ̃ɛ iyi à jilɛa Ilaaɔ̃ iyi à ganji inɛ fei ku jɛ bii kù jɛ woo weei Ilaaɔ̃ ŋa aŋa akã. Amma Davidi í so pɛ̃ɛu nɔ í na do inɛɛ ŋa fei à jɛ. Waati bɛɛbɛ Abiatai wa jɛ woo wee nlau. 27 Nɔ Jesu í sɔ̃ ŋa má í ni, Ilaaɔ̃ í jilɛ ajɔi kusĩmii na aranfãanii amanɛ ŋa. Kù jɛ amanɛ ŋai aa na a jɛ arui ajɔi kusĩmiu. 28 Na nŋu, i mà ŋa iyi amu Amai Amanɛ ǹ jɛ inɛ ngboi ajɔi kusĩmi.

3

Idei inɛ iyi awɔ akãɛ í ku (Cɔ Matie 12;9-14; Luku 6:6-11)

1 Si anyii nŋu ŋɔi Jesu í bɔ ile bii Zuifu ŋa à ya ce kutɔtɔau má. Wee inɛ gɔ í wa bɛ, awɔ akãɛ í ku í gbɛ. 2 Nɔ inɛ ŋa iyi à wa bɛ à kãsi Jesu iju, à waa cɔ mà á jɔ̀ inɛɛu ku ba iri si ajɔi kusĩmi. À waa cɔɔ domi à waa bi a yɛ taaleɛi. 3 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ inɛ iyi awɔɛ í kuu í ni, dede i leekĩ si anini nŋa bɛ. 4 Nɔ í bee inɛ ŋau í ni, si ajɔi kusĩmi, í sĩa amanɛ ku ce jiida de mà laalɔ, ku faaba inɛ de, mà ku kpaa. Ŋɔi aŋa fei à coko. 5 Ŋɔi Jesu wa cɔ aŋa fei do idɔɔkɔ̃, nɔ inɔɛ í fɔ ntɔ ntɔ domi í yɛ idɔ nŋa í le. Ŋɔi í sɔ̃ inɛɛu í ni, tɛ awɔɛ. Iyi í tɔɔ nɔ awɔu í baa dee dee. 6 Na nŋu, Farisi ŋau à fita hai ileu bɛ. Nɔ à tɔtɔɔ do inɛi Herodu ŋa. À waa busi njɛ bɛi aa ce a kpaò Jesu.

Zamaa nla gɔ wa naa bi Jesu

7 Ŋɔi Jesu do mɔcɔɛ ŋa à fa ara nŋa à bɔ ikpa tenkui Galilee, nɔ zamaa nla gɔ wa tooɛ wa hai ilɛi Galilee. 8 Nɔ inɛi Zeruzalɛmu ŋa do inɛi ilu mmu gɔ ŋa iyi à wa si ilɛi Zudee má, do inɛi ilɛi Idumee ŋa, do inɛi icei idoi Zuudɛ̃ɛ ŋa, do inɛi ilɛɛkoi Tii do Sidɔ̃ɔ ŋa à gbɔ mii iyi wa ce nɔ à naa bi tɛɛ aŋa nkpɔ nkpɔ. 9 Ŋɔi í ni mɔcɔ ŋau a jilɛa nŋu akɔi inyi na bii zamaau í na wa manteɛ wa. 10 Ntɔi, si bɛi í jɔ̀ inɛ nkpɔ í ba iri, nŋui í jɔ̀ bɔ̃ɔ ŋa fei à ya maa naa bi tɛɛ a maa tale njɛ a ba a luu ku ba a ba iri. 11 Nɔ bii inɛ ŋa iyi à nɛ inɛi inɔɔko ŋa à yɔɔ à ya na a gulɛ si wajuɛi a dɔ̃ anu a maa ni, awɔi ì jɛ Amai Ilaaɔ̃. 12 Amma Jesu í ya sɔ̃ inɛi inɔɔko ŋau ide do kugaabu ku ba a maà sɔ̃ inɛ ŋa inɛ iyi nŋu í jɛ.

Jesu í cica woo bɛ maateeji ŋa (Cɔ Matie 10:1-4; Luku 6:12-16)

13 Si anyii nŋu, Jesu í gũ iri kuta gɔ, ŋɔi í kpe inɛ ŋa iyi í bi. Nɔ à naa bi tɛɛ. 14 Ŋɔi í cica amanɛ maateeji ku ba a ya maa wa bi tɛɛ, nɔ ku bɛ ŋa a koo a waazoa inɛ ŋa. Nɔ í sɔ ŋa woo bɛ ŋa. 15 Nɔ í mu nŋa gbugbã a leleò inɛi inɔɔko ŋa. 16 Amanɛ maateeji ŋa iyi í cicau wee. Sinte titã í cica Simɔɔ nɔ í sɔɔ Piɛɛ, waatɔ kuta. 17 Si anyii nŋu, ŋɔi í cica Zaaki, do Zãa ifɔɛ, amai Zebedee ŋa, nɔ í sɔ ŋa Boanɛzɛɛ, waatɔ inɛ ŋa iyi à jɔ ibai ijĩ. 18 Si anyii nŋu í bɛi í cica Anderee, do Filipu, do Baatelemi, do Matie, do Tomaa, do Zaaki amai Alifee, do Tadee, do Simɔɔ inɛi igbɛi Zelɔtu *, 19 do Zudasi Isikariɔti, inɛ iyi á na ku zambaɛu.

Nyaanzei Jesu ŋa à waa bi a nɛòɛ

20 Ŋɔi Jesu do mɔcɔɛ ŋa à bɔ kpasɛ̃. Nɔ zamaa í tɔtɔɔ bɛ hee a kù ba baa fayai ku jɛ. 21 Ŋɔi nyaanzei Jesu ŋa à gbɔ mii iyi wa ce, nɔ à waa naa ku muu, domi à ni kù wɛɛ dee dee mai.

Jesu í jɛa inɛ ŋa iyi à máa ide (Cɔ Matie 12:22-32; Luku 11:14-23; 12:10)

22 Wee, woo kɔ inɛ ŋa si wooda gɔ ŋa à wa bɛ iyi à naa hai Zeruzalɛmu. À ni, Bɛɛlizebu, waatɔ Seetam inɛ ngboi inɛi inɔɔko ŋai í wa siɛ. Nŋui í mua gbugbã wa leleò inɛi inɔɔko ŋa. 23 Ŋɔi Jesu í kpe ŋa í bee ŋa ide do mɔnda í ni, bɛirei Seetam á ce ku lele araɛ. 24 Bii inɛi bomma akã ŋa à waa jaò njɛ, bommau bɛ kaa yɔkɔ ku bɔ waju má. 25 Bii inɛi kpasɛ̃ akã ŋa à waa jaò njɛ, kpasɛ̃u bɛ kaa yɔkɔ ku bɔ waju má. 26 Bɛɛbɛ mɔi bii Seetam wa ja do araɛ, bommaɛ á kpɛ̃i nɔ kaa bɔ waju má, á tãi.

27 Inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku lɔ kpasɛ̃i inɛ iyi í nɛ gbugbã ku coo ile, bii kù jɛ í tako í dĩ lafɛ̃ɛ. Amma bii í dũu á yɔkɔ ku coo ile.

* **3:18** igbɛi Zelɔtu inɛi igbɛi Zelɔtu ŋai à waa jabu ku ba Zuifu ŋa a nɛ ara nŋa hai si awɔi inɛi Romu ŋa.

28 Ntɔ ntɔ an sɔ̃ ŋɛ, alabu do dulum ŋa
iyi à gbe fei à waa gbɔ ideu do mɔndai. 12 Ǹ
ya n fɔ nŋa ide do mɔndai ku ba
“Baa bii à cɔ ilu a maà yɛ.
Nɔ baa bii à gbɔ ide a kaa mà yaaseɛ.
Bii kù jɛ bɛɛbɛ aa na a sinda wa bi Ilaaɔ̃, nɔ
Ilaaɔ̃ ku kpa idei dulum du ŋa.”

Yaasei mɔndai woo gbɛ̃
(Cɔ Matie 13:18-23; Luku 8:11-15)

13 Ŋɔi Jesu í bee ŋa má í ni, debɛi i kù gbɔ
yaasei mɔndau bɛ ŋa? Nɔ bɛirei aa ce i gbɔ
yaasei mɔnda ŋa iyi à gbe fei. 14 Yaaseɛ wee.
Mɔkɔu, idei Ilaaɔ̃i wa fã. 15 Inɛ gɔ ŋa à yɛi
bɛi inya ŋa bii ideu i cuku si kpãau. Iyi à
gbɔ ideu gbakã Seetam í naa í nyaa hai si idɔ
nŋa. 16 Bɛɛbɛ mɔi inɛ gɔ ŋa à yɛi bɛi inya ŋa
bii ideu í cuku si ilɛ iyi í nɛ kuta. Iyi à gbɔ
ideu gbakã à gbaai do inɔ didɔ̃. 17 Amma a
kù jɔ̀ kù ce icã si idɔ nŋa. Inɛ dimi bɛɛbɛ ŋa
a ci ya leekĭ ku kpɛ. Waati iyi ijuukpã do
wahala gɔ í naa si ŋa na irii idei Ilaaɔ̃ gbakã,
à ya fũsi awɔi. 18 Inɛ gɔ ŋa mɔ à yɛi bɛi dimi
ŋa iyi à cuku si inɔ agũ ŋa. Aŋai à jɛ inɛ ŋa
iyi à gbɔ idei Ilaaɔ̃, 19 amma lasabu bututui
mii ŋa wa bitandi ŋa. Fia ku bi wa dĭ iju nŋa
nɔ à nɛ kɔdɛɛi mii nkpɔ. Mii ŋau bɛi wa ganji
ideu ku ce icɛ si ŋa. 20 Inɛ gɔ ŋa mɔ à yɛi bɛi
dimi ŋa iyi à cuku si ilɛ ncɛɛ. Iyi à gbɔ idei
Ilaaɔ̃ à gbaa nɔ wa so. Si inɔ nŋa inɛ gɔ ŋa à
so kuntaa, inɛ gɔ ŋa mɔ kita, inɛ gɔ ŋa mɔ cĭɔ.

Mɔndai fitila
(Cɔ Luku 8:16-18)

21 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ ŋa má í ni, a ci ya má fitila a
biiɛ do caka walakɔ a dasi abɛ daayi. Amma
si antai taabui à ya lesi. Mà kù jɛ bɛɛbɛ. 22 Mii
iyi wa manji fei á fita gbugbãa nɔ asiii ide gɔ
mɔ kù wɛɛ iyi a kàa fɔɔ. 23 Inɛ iyi í nɛ itĭ iyi á
gbɔò ide, ku gbɔ.

24 Ŋɔi í sɔ̃ ŋa má í ni, i ce laakai ŋa do ide
iyi ì gbɔ ŋa. Si gũa iyi ì wãaò kpaasi nŋɛ ŋa,
si bɛi Ilaaɔ̃ á wãaò iŋɛ mɔ nɔ ku kɔ̃ɔsi má ku
re bɛɛbɛ. 25 Ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, inɛ iyi í nɛ, nŋui à
ya na má, amma inɛ iyi kù nɛ, baa andi iyi í
nɛu má à ya gbaai.

Mɔndai kugbɛ̃ iyi wa fita do araɛ

26 Ŋɔi Jesu í fɔ má í ni, ide iyi aa ka wãò
bommai Ilaaɔ̃ wee. Inɛ gɔ í fã dimi si ikoɛ.
27 Si anyiɛ, baa bii wa sũ walakɔ wa cɔ ilu,
alɛò daakɔ, waati kãma fei dimiu i fita wa la.
Kù mà baa bɛi wa ce. 28 Ilɛ í ya jɔ̀ amaajɛ ku

fitai do araɛ. Í ya ce wuai titã, ku bɛi ku ce asĩ nɔ ku bí. 29 Bii amaajɛu í jĩa nɔ a muu do kɔɔma, domi waatii kumui í to.

Məndai dimi keeke iyi à ya kpe mutaadi (Cɔ Matie 13:31-32, 34; Luku 13:18-19)

30 Ŋɔi Jesu í fɔ má í ni, mii aa ka wãò bommai Ilaaɔ̃. Do mɔnda yoomai aa ka sisiò yaaseɛ. 31 Í yɛi bɛi ngboi mutaadi iyi waati iyi à waa gbɔ̃ɔ, nŋui í kere í re ngboi mii ku gbɛ̃ fei si ilɛ. 32 Amma waati iyi à gbɔ̃ɔ à tã, nŋui í ya dede ku la ku re ama jĩi fei. Nɔ í ya ce amaawɔ nla nla hee yɛi ŋa a maa ce antɛ si amaawɔɛ ŋa, nɔ a wa si jĩjĩɛ.

33 Do mɔnda nkpɔ bɛɛbɛi Jesu í kɔ inɛ ŋa si cio, zaka bɛi à yɔkɔ à gbɔɔ. 34 Ci ya sɔ̃ ŋa ide hai nɛ mɔnda, amma bii í gbe nŋu do mɔcɔɛ ŋa í ya tusɛ nŋai fei.

Jesu í leekĩ fufu si tenku (Cɔ Matie 8:23-27; Luku 8:22-25)

35 Alɛ ajɔ nŋu, Jesu í sɔ̃ mɔcɔɛ ŋa í ni, ka bɔ ice ihɔ̃. 36 Iyi à jɔ̀ zamaau í nɛ ŋɔi à lɔ akɔi inyi bii Jesu í tako í wau ku ba a kua ice ajɔ. Nɔ akɔ mmu gɔ ŋa mɔ à waa too ŋa má. 37 Ŋɔi fufu nla gɔ í dede, í jɔ̀ inyi wa lɔ inɔ akɔu hee í maai ku kɔ̃. 38 Amma Jesu wa sĩ njoo si anyii akɔu, í lesi iriɛ si lɛfɛu gɔ. Ŋɔi à jũu à beeɛ à ni, Mɛɛtu, kù jɛɛ ide kãma bii à waa bi ka ce nfe? 39 Iyi Jesu í jĩ, ŋɔi í la si fufuu, nɔ í sɔ̃ tenkuu í ni, í to bɛɛbɛ, i coko. Nɔ fufuu í leekĩ nɔ inyau í coko cau. 40 Ŋɔi Jesu í bee mɔcɔɛ ŋa í ni, na mii í ce ì jɔ̀ njo wa mu ŋɛ ŋa. Mii í ce i kù dasim naanɛ ŋa. 41 Ŋɔi njo nla nla wa mu ŋa nɔ à sɔ̃ njɛ à waa ni, inɛ dimi yoomai ihɛ̃, iyi fufu do inyi fei wa jirimaɛ.

5

Jesu í jɔ̀ inɛ gɔ iyi í nɛ inɛi inɔɔko í ba iri (Cɔ Matie 8:28-34; Luku 8:26-39)

1 Ŋɔi à to icei tenkuu do ikpa ihɔ̃ si ilɛi ilui Zerazee. 2 Nɔ Jesu í kita wa hai si antai akɔi inyiu. Nɔ gbakã inɛ gɔ iyi í nɛ inɛi inɔɔko í fita wa hai ikpa bi ku si iku ŋa wa koo wa *. 3 Bi ku si iku ŋai í jɛ ideɛ. Nɔ wee í nɛ gbugbã hee í jɔ̀ inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku dũu, baa do sesee. 4 À ya daa si kpɛmkpɛm, nɔ a dĩ isɛɛ do sesee amma í ya da seseeui nɔ ku cɛ kpɛmkpɛm nɔu. Wee, inɛ gɔ kù nɛ gbugbã iyi á yɔkɔ ku nɔɔ. 5 Waati kãma fei, dasã do idũ, si aninii iri kuta ŋa do bi ku si iku ŋai í ya wa ku maa dɔ̃ anu, nɔ ku maa mɛɛ araɛ do kuta ŋa. 6 Iyi í yɛ Jesu wa hai jĩijĩ ŋɔi í sɛi, í koo í gulɛ si wajuɛ. 7 Ŋɔi í dɔ̃ anu hee lele í ni, mii í wa aninii awaɛ, Jesu, awɔ Amai Ilaaɔ̃. Ilaaɔ̃ í re fei, nɔ ǹ wa n tɔɔɛ do iriɛ, maà wahalam. 8 Í fɔ bɛɛbɛ si na iyi í jɔ̀ Jesu í ni inɛi inɔɔkou kú fita siɛ. 9 Nɔ Jesu í beeɛ í ni, irei iriɛ. Ŋɔi í jɛaa í ni, irim nii Zamaa, domi à kpɔ. 10 Ŋɔi í tɔɔ Jesu suuru ku maà nyɔ aŋa ikpa angule.

11 Wee à yɛ kusɔɔ gaa ŋa à waa jɛ ikpa iri kutau bɛ. 12 Ŋɔi inɛi inɔɔko ŋau à tɔɔ Jesu à ni, jɔ̀ kaa mu kusɔɔ ŋau ihɔ̃, ku ba ka maa wa bɛ. 13 Nɔ Jesu í yɔɔda nŋa. Ŋɔi à fita hai si inɛɛu à koo à mu kusɔɔ ŋau à tale si ŋa hai antai iri kutau à dasi inyi nɔ inyiu í jɛ ŋa. Kukpɔ nŋa í to dubu minji (2.000).

14 Woo degbe kusɔɔ ŋau à sa à koo à waa sisi laabaaui ideu si ilu nlau do si ilɛɛko ŋa. Nɔ inɛ ŋa à fita à bɔ ku cɔ mii iyi í ceu. 15 Iyi à naa bi Jesu, à yɛ inɛ iyi í tako í nɛ inɛi inɔɔko bututuu í baa si laakaɛ í dasi jĩnɛ ŋa wa buba. Ŋɔi à biti, njo í mu ŋa jiida. 16 Inɛ ŋa iyi ideu í ce iju nŋa à waa sisia inɛ ŋa. 17 Nɔ inɛ ŋau à tɔɔ Jesu ku fita hai ilɛi ilu nŋa.

18 Waati iyi Jesu wa lɔ akɔi inyiu, ŋɔi inɛ iyi í tako í nɛ inɛi inɔɔko ŋau waa tɔɔɛ í ni ku jɔ̀ nŋu ku tooɛ. 19 Amma Jesu í kɔ. Nɔ í sɔ̃ɔ í ni, bɔ kpasɛ̃ɛ bi inɛɛ ŋa koo sɔ̃ ŋa mii iyi Lafɛ̃ɛ í ceɛ, do yaase bɛi í ce araareɛ. 20 Ŋɔi inɛɛu í nɛ, í wasi ku sisia inɛi ilɛ iyi à ya kpe Ilu Mɛɛwa ŋau mii iyi Jesu í cea nŋu fei. Ŋɔi aŋa fei à biti jiida jiida. Nɔ Jesu mɔ í dede wa hai bɛ.

Idei ama inaaboi Zairusi do inaabo iyi í lu ibɔi Jesu (Cɔ Matie 9:18-26; Luku 8:40-56)

21 Jesu í baa hai ice ikpa ihɔ̃ do akɔi inyiu. Í wa itĩi tenkuu bɛ nɔ zamaa nla gɔ í naa í tɔtɔɔ bi tɛɛ. 22 Ŋɔi inɛ gɔ í naa bi tɛɛ. À ya kpoo Zairusi. Inɛ ngboi ile bii Zuifu ŋa à ya ce kutɔtɔɔi. Iyi í yɛ Jesu, ŋɔi í sɛɛbata si wajuɛ. 23 Ŋɔi í tɔɔɛ ku sobi nŋu í ni, ama inaabom wa bi ku ku. Ǹ wa n tɔɔɛ, i naa i lesiɛ awɔ, nɔ ku ba iri ku maa wɛɛ baani. 24 Ŋɔi aŋaò Jesu à waa nɛ. Nɔ zamaa nla gɔ wa tooɛ hee à waa manteɛ.

* **5:2** bi ku si iku ŋa Si waati nŋa, si isai kuta ŋai à ya si iku ŋa.

25 Wee si inɔi inɛ ŋau inaabo gɔ í wa bɛ
iyi wa ce bɔ̃ɔi awɔ ku mu hai adɔ̃ maateeji
wa. 26 Í wahala jiida si awɔi lokotoro nkpɔ
hee andi fia iyi í nɛ fei í jɔɔ, kù nɔ kù ce
baa daama, amma bɔ̃ɔeu í teese wa kɔ̃ɔsii.
27 Abou í gbɔ laabaaui Jesu wo, ŋɔi í jɔ̀ í naa
do anyiɛ si inɔi zamaau í lu jaaɛ. 28 Í ce bɛɛbɛi
domi í fɔ si idɔɛ í ni, baa bii jaaɛi ǹ lu an ba
iri. 29 Ŋɔi gbakɔ̃ bɔ̃ɔi awɔ ku muɛu í leekɨ̌.
Ŋɔi í gbɔ fufui baani si araɛ. 30 Ŋɔi Jesu í mà
gbakɔ̃ iyi gbugbɔ̃ gɔ í fita hai si arai nŋu nɔ í
sinda wa cɔ zamaau nɔ í ni, yooi í lu jaaɛm.
31 Ŋɔi mɔcɔɛ ŋa à sɔ̃ɔ à ni, debɛi i kù waa yɛ
zamaa iyi wa manteɛi, nɔ ì waa ni yooi í luɛ?
32 Ŋɔi Jesu í sinda í cɔ inɛ ŋau ku ba ku yɛ
inɛ iyi í ce bɛɛbɛu. 33 Ŋɔi abou wa yaya do
njo, domi í mà mii iyi nŋu í ce. Ŋɔi í naa í
gulɛ si wajuɛ í sɔ̃ɔ ntɔ si mii iyi í ba nŋu fei.
34 Nɔ Jesu í sɔ̃ɔ í ni, abooyi, naanɛɛi í faabaɛ.
Koo wɛɛ si laakaɛ, ì ba iri si bɔ̃ɔeu mbɛ.
35 Si bɛi Jesu wa fɔ ideu, inɛ gɔ ŋa à naa
hai kpasɛ̃i Zairusi inɛ ngbou, à sɔ̃ɔ à ni,
ama inaaboɛu í ku. Maà wahala Mɛɛtu má.
36 Amma Jesu kù dasi ide nŋau. Nɔ í sɔ̃
Zairusi í ni, maà jɔ̀ zigiɛ ku da, awɔ de dasi
naanɛ. 37 Ŋɔi í ni inɛ gɔ ku maà si nŋu kpasɛ̃i
Zairusi wa bii kù jɛ Piɛɛ do Zaaki, do Zãa ifɔi
Zaaki. 38 Iyi à to nɔ Jesu í yɛ zamaa nla gɔ bɛ
à waa cã kpokpoo, à waa kpata à waa dɔ̃ anu
nla nla. 39 Ŋɔi í lɔ kpasɛ̃u í bee ŋa í ni, na
mii í ce ì waa dɔ̃ anu bɛɛbɛ ŋa. Na mii í jɔ̀ ì
waa kpata ŋa. Amau kù ku mɛɛ, wa sɨ̌ njooi.
40 Nɔ à waa yaakoɛ. Ŋɔi Jesu í jɔ̀ aŋa fei à fita,
í gbe baau do iyei amau do mɔcɔ mɛɛta ŋa
iyi à suu wau, ŋɔi à lɔ bii amau í wa. 41 Ŋɔi
Jesu í mu awɔi amau í fɔ do feeɛ í ni, talita
kumi, waatɔ ama inaabo, dede. Amui, ǹ sɔ̃ɛ.
42 Ŋɔi gbakɔ̃ ama inaabou í dede nɔ wa nɛ. Í
nɛ zakai adɔ̃ maateeji. Iyi inɛ ŋau à yɔɔ ŋɔi à
biti ntɔ ntɔ. 43 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ ŋa í ni a náa ijɛ ku
jɛ. Nɔ í sɔ̃ ŋa má do kugaabu í ni a maà jɔ̀ inɛ
gɔ ku gbɔ ideu.

6

Inɛi Nazarɛti ŋa a kù dasi Jesu naanɛ
(Cɔ Matie 13:53-58; Luku 4:16-30)

1 Ŋɔi Jesu í nɛ hai kpasɛ̃i Zairusi bɛ í bɔ
ilu bii í jɛ ama. Nɔ mɔcɔɛ ŋa à suu. 2 Iyi ajɔi
kusɨ̀mi í naa ŋɔi í lɔsi ku sisia inɛ ŋa ide ile
bii Zuifu ŋa à ya ce kutɔtɔɔu. Ŋɔi inɛ nkpɔ
nkpɔ í gbɔ ideu nɔ à biti à waa ni, hai iwoi
nŋu í ba dimii lasabu jiidau bɛ. Dimii bisi
yoomai à mua nŋu. Bɛirei í ce wa ce dimii
maamaakeu ihɛ̃. 3 Kù jɛ woo gbe jɨ̀i nɔu mbɛ
ya, amai Maariu mɛɛ. Mà kù jɛ igbãi Zaaki do
Zozee, do Zudu do Simɔɔ mbɛ ba. Nɔ wecɬ̀ɛ
ŋa a kù wa inɔ nwa ihɛ̃? To, lasabu nŋu ŋau
bɛi wa ganji ŋa a dasiɛò naanɛ. 4 Ŋɔi Jesu í sɔ̃
ŋa í ni, kù nɛ bii walii ci ya nɛ bɛɛrɛ bii kù jɛ
si ilɛi ideɛ do si inɔi inɛɛ ŋa do kpasɛ̃ɛ. 5-6 Ŋɔi
Jesu í biti domi a kù dasiɛ naanɛ. Bɛɛbɛi kù
yɔkɔ kù ce maamaake bɛ, bii kù jɛ bɔ̃ɔ gɔ ŋa
iyi í lesi awɔ nɔ à ba iri.

Jesu í bɛ mɔcɔ maateeji ŋau minji minji
(Cɔ Matie 10:5-15; Luku 9:1-6)

Si anyiɛ, Jesu í ya maa dabii dabii si ilɛɛko
ŋau ku maa sisia inɛ ŋa idei Ilaaɔ̃. 7 Ŋɔi í kpe
woo bɛ maateejiɛ ŋau nɔ í bɛ ŋa minji minji,
í mu nŋa gbugbɔ̃ a leleò inɛi inɔɔko ŋa. 8 Í
sɔ̃ ŋa í ni, i maà so nkãma si isɛɛnɛ nŋɛu. I
maà so ijɛ hee má jɛ bɔgɔ, hee má jɛ fia, í gbe
golo. 9 I dasi baata nŋɛ amma i maà kpele
ibɔ minji. 10 Ŋɔi í sɔ̃ ŋa má í ni, bii ì to ilu
bii ì waa bɔ ŋa, i wa kpasɛ̃ bii à dasi ŋɛ hee i
koo i nɛò hai ilu bɛ ŋa. 11 Bii í jɛ bii gɔ ŋa inɛ
ŋa a kù gba ŋɛ hee má jɛ a gbɔ ide nŋɛ, i fita
hai bɛ ŋa, nɔ i gbugbɔ̃ nŋa irurui baata nŋɛ
ŋa ku ba ku jɛ nŋa sɛɛda iyi kiitii Ilaaɔ̃ á naa
si ŋa. 12 Nɔ mɔcɔ ŋau à nɛ nɔ à waa waazoa
inɛ ŋa à waa ni a kpaasi idɔ. 13 Nɔ à lele inɛi
inɔɔko nkpɔ nkpɔ, nɔ à ya tontooa bɔ̃ɔ nkpɔ
nkpɔ ikpo si iri. Nɔ à ba iri.

Idei ikui Zãa woo dasi inyiu
(Cɔ Matie 14:1-12; Luku 9:7-9)

14 Ilaalu Herodu í gbɔ baaui Jesu, si na iyi
í jɔ̀ iriɛ í fangaa bii fei. Nɔ inɛ gɔ ŋa à nia Jesu,
Zãa woo dasi inyiui í jɨ̀ hai si balɛ. Na ŋɔi í jɔ̀
í nɛ gbugbɔ̃ wa ceò maamaake. 15 Inɛ gɔ ŋa
mɔ à waa nia Jesu, Elii walii nlai takoui. Nɔ
inɛ gɔ ŋa mɔ à waa niaa, nŋu mɔ waliii bɛi ti
tako ŋaui.

16 Amma iyi Herodu í gbɔ ideu ŋɔi í ni, Zãa
woo dasi inyiui. Ǹ jɔ̀ à bu iriɛ wo. Debɛi
nŋui í jɨ̀ hai si balɛ. 17 Mii iyi í jɔ̀ Herodu
wa fɔ bɛɛbɛ wee. Hai tako Herodu takaɛ
í ni a mu Zãa a dũu a dasiɛ piisɔ̃ɔ na ku
tũò idɔi Herodiasi. Wee Herodu í tako í so
Herodiasi aboi Filipu, ifɔɛ. 18 Ŋɔi Zãa í sɔ̃ɔ í
ni, kù sɨ̀a i gba aboi ifɔɛ i dasi kpasɛ̃ɛ. 19 Na

ŋɔi í jɔ̀ Herodiasi wa mu Zãa do idɔɔkɔ̃. Wa bi ku kpaa amma kù ba kpãa 20 si na iyi í jɔ̀ Herodu í mà bɛɛrɛi Zãa. Bii wa gbɔ ideɛ idɔɛ í ya dedei, amma do nŋu fei í ya bi nŋu ku gbɔɔ. Í mà iyi amanɛ dee deei nɔ kuwɛɛɛ kù nɛ taale kãma. Na ŋɔi í jɔ̀ í bii anyiɛ.

21 Do nŋu fei, ajɔ nŋu gɔ Herodiasi í ba kpãaɛ. Ajɔ nŋu Herodu í nya jingau nla nla ku yeò gigii ajɔi kubíɛ. Ŋɔi í kpe akawe nlaɛ ŋa do inɛ ngboi soogeɛ ŋa, do inɛ ngboi ilɛi Galilee ŋa fei. 22 Ŋɔi ama inaaboi Herodiasi í lɔ ileu wa jojo, ŋɔi í dɔ̃a Herodu si do inɛɛ ŋa iyi í kpe wa ŋau fei. Ŋɔi Herodu í sɔ̃ mudɛ̃ɛu í ni, tɔɔm mii iyi ì bi fei, an muuɛ. 23 Nɔ í gbasi do mii fei í ni, mii iyi ì tɔɔm fei, an muuɛ, baa bii í jɛ bubui bommam nii. 24 Ŋɔi ama inaabou í koo í bee iyeɛ í ni, mii í jɔ n tɔɔɛ. Ŋɔi iyeɛ í jɛ í ni, tɔɔɛ irii Zãa woo dasi inyiu. 25 Ŋɔi gbakã ama inaabou í naa bi ilaaluu í sɔ̃ɔ í ni, ǹ bi i muum irii Zãa woo dasi inyiu nsɛi nsɛi si pɛrɛnti. 26 Baa do iyi inɔi ilaaluu í fɔ ntɔ ntɔ fei kù bi ku kɔɔ, si na iyi í jɔ̀ í gbasi do mii fei si wajui inɛ njooɛ ŋau. 27 Ŋɔi gbakã í bɛ sooge gɔ koo bù irii Zãa woo dasi inyiu wa. Ŋɔi soogeu í koo í bu irii Zãa wa hai ile piisɔ̃ɔ. 28 Nɔ í naaò wa si pɛrɛntiu í naa í na ama inaabou. Nɔ ama inaabou mɔ í koo í na iyeɛ. 29 Iyi mɔcɔi Zãa ŋa à gbɔ iyi í ku, ŋɔi à naa à soo à koo à suu.

Jesu í wò amanɛ dubu miu (5.000)
(Cɔ Matie 14:13-21; Luku 9:10-17; Zãa 6:1-14)

30 Nɔ woo bɛ maateeji ŋa iyi Jesu í tako í bɛ ŋau à baa bi tɛɛ à waa sisiaa mii ŋa iyi aŋa à ce fei do cio iyi à kɔ inɛ ŋa si fei. 31 Nɔ inɛ ŋa à wasi ku naa ku nɛ hee Jesu do mɔcɔɛ ŋa a kù ba fayai ku jɛ. Na ŋɔi í jɔ̀ í sɔ̃ ŋa í ni, i jɔ̀ ka nya ara nwa ka bɔ ikpa gbabua ku ba i sĩmi keeke ŋa. 32 Ŋɔi à jɔ̀ inɛ ŋau bɛ, nɔ à koo à lɔ akɔi inyiu à bɔ ikpa gbabuau. 33 Amma inɛ nkpɔ í yɛ ŋa waati iyi à waa nɛ, nɔ à mà ŋa. Ŋɔi à mà tengi bii à waa bɔu. Nɔ inɛ ŋa à sɛi wa do isɛ hai ilu ŋa fei à cua nŋa tengi bii à waa bɔu.

34 Iyi Jesu í to wa ŋɔi í fita hai inɔ akɔu. Nɔ í yɛ zamaa nkpɔu. Ŋɔi í ce araare nŋa, domi à yɛi bɛi angudã ŋa iyi a kù nɛ woo degbe. Ŋɔi í lɔsi ku kɔ nŋa si cio nkpɔ. 35 Si bɛi alɛ wa lɛ, ŋɔi mɔcɔɛ ŋa à naa bi tɛɛ à ni, inyau wee gbabuai, nɔ idũ wa dũ. 36 Na nŋu, da inɛ ŋau a bɔ ilɛɛko ŋa do inɔ ilu ŋa iyi à wa amɛɛ, ku ba a koo a ra mii iyi aa jɛ. 37 Amma í sɔ̃ ŋa í ni, iŋɛ taka nŋɛ i na ŋa ijɛ a jɛ. Ŋɔi à jɛaa à ni, i kù mà baa bii à so fiai icɛi cukpa mɛɛjɔ, kaa to ka ra nŋa pɛ̃ɛ ka na ŋa a jɛ. 38 Ŋɔi Jesu í bee ŋa í ni, pɛ̃ɛ fɛloi ì nɛ ŋa. I koo i cɔ wa. Iyi à koo à cɔ, ŋɔi à ni, pɛ̃ɛ miui à nɛ do cɛ̃ɛ minji.

39 Nɔ Jesu í sɔ̃ mɔcɔɛ ŋau í ni a jɔ̀ inɛ ŋau a buba si fɔfɔ tũtũu bɛ ikã ikã. 40 Ŋɔi à buba ikã ikã, tuuba gɔ ŋa amanɛ cĩɔ, tuuba gɔ ŋa mɔ amanɛ ciitaa. 41 Ŋɔi Jesu í so pɛ̃ɛ miuu do cɛ̃ɛ minjiu, nɔ í wu iju lele í saabu Ilaaɔ̃. Ŋɔi í bububu pɛ̃ɛu nɔ í na mɔcɔ ŋau a kpɛ̃a zamaau. Nɔ í kpɛ̃ nŋa cɛ̃ɛ minjiu mɔ inɛ fei í ba. 42 Aŋa fei à jɛ à yo. 43 Ŋɔi à ko pɛ̃ɛ do cɛ̃ɛ bubu iyi í gbeu kɔlɔ maateeji í kɔ̃. 44 Inɛmɔkɔ ŋa iyi à jɛ pɛ̃ɛu à wɛɛi amanɛ dubu miu (5.000) bàkà inaabo do amu ŋa baasi.

Jesu wa nɛ si antai tenku
(Cɔ Matie 14:22-33; Zãa 6:15-21)

45 Iyi à tã gbakã ŋɔi Jesu í jɔ̀ mɔcɔɛ ŋau à lɔ akɔi inyiu ku ba a takoɛ a kua ice ihɔ̃, ikpa Bɛsaida. Iyi à waa nɛ nɔ í ni zamaau ku nɛ. 46 Waati iyi í jɔ̀ à nɛ ŋɔi í koo í gũ iri kuta gɔ ku ba ku ce kutɔɔ. 47 Nɔ í wa bɛ hee idũ í koo í dũ, nɔ akɔi inyiu í wa si aninii tenkuu do mɔcɔ ŋau nɔ Jesu mɔ í wa ilɛ nŋu akã. 48 Í yɛ mɔcɔɛ ŋau à wa si wahalai ku wai akɔi inyiu, domi fufuu wa kò ŋa. Zakai amɛɛjumá ŋɔi í maai si ŋa, wa nɛ si antai inyiu wa bi ku cua nŋa. 49 Amma waati iyi à yɔɔ wa nɛ si antai tenkuu ŋɔi à tamaa bɛi zĩii, ŋɔi à waa dɔ̃ anu. 50 Aŋa fei à yɔɔ ŋɔi njo wa mu ŋa. Ŋɔi gbakã Jesu í ba ŋa ide ku fɔ í sɔ̃ ŋa í ni, i sũ laakai nŋɛ ŋa. Amui Jesu, i maà ce njo ŋa.

51 Ŋɔi í lɔ inɔ akɔu í ba ŋa bɛ, nɔ fufuu í leekĩ. Ŋɔi zigi nŋa fei í da à biti hee, 52 domi a kù gbɔ yaasei maamaakei pɛ̃ɛu si na iyi í jɔ̀ idɔ nŋa í le.

Jesu í jɔ̀ bɔ̃ɔ ŋa à ba iri si ilɛi Genesarɛti
(Cɔ Matie 14:34-36)

53 Iyi à kua tenkuu à tã ŋɔi à to ilɛi Genesarɛti à koo à dĩ akɔ nŋa bi ku leekĩu. 54 Wee inɛ gɔ ŋa à wa bɛ. Iyi Jesu do mɔcɔɛ ŋa à fita hai si akɔu gbakã ŋɔi inɛ ŋau à mà Jesu. 55 Ŋɔi aŋa fei à sɛi à waa naaò bɔ̃ɔ ŋa wa hai inɔ ilu ŋa. À ya so ŋa wai si sɛ̃ɛ ŋa a naaò ŋa wa tengi bii à gbɔ í wau. 56 Bii Jesu

í to fei, hai ilɛɛko ŋa do ilu nla ŋa do iko bii inɛ ŋa à waa sũ fei, à ya maa naaò bõɔ ŋa wai si bantuma bii í wau. Ŋɔi à ya tɔɔɛ ku jɔ̀ aŋa a lu baa itĩi kumbooɛ. Nɔ inɛ ŋa iyi à luu fei à ya ba irii.

7

Dedembai bala ŋa (Cɔ Matie 15:1-9)

1 Ŋɔi Farisi ŋa do woo kɔ inɛ ŋa si wooda gɔgɔ ŋa à naa hai Zeruzalɛmu nɔ à tɔtɔɔ kɔkɔi Jesu. 2 Ŋɔi à yɛ mɔcɔɛ gɔ ŋa à waa jɛ do awɔ riisi, waatɔ a kù wɔɔ si bɛi à ya ce si dedemba nŋa.

3 Wee Farisi ŋa do Zuifu ŋa iyi à gbe fei, à waa too dedembai bala nŋa ŋa. Bii kù jɛ à wɔɔ sãa sãa a ci ya jɛ ngɔgɔ. 4 Bɛɛbɛ mɔi, bii à baa hai aja nɔ a kù wɔɔ a ci ya jɛ. Mii nkpɔ nkpɔi à ya ce má iyi í jɛ dedemba nŋa. Mii ŋau gɔgɔ ŋa wee, kɔɔfu ku wiɛ do boonyi do cakai isɔ nkpa ŋa.

5 To, si bɛi Farisi ŋa do woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋau à yɛ mɔcɔ ŋau à waa jɛò awɔ riisi ŋɔi í jɔ̀ à bee Jesu à ni, na mii í ce mɔcɔɛ ŋa a kù waa too dedembai bala nwa ŋa. Na mii í jɔ̀ à ya jɛ do awɔ riisi. 6 Nɔ Jesu í jɛ nŋa í ni, iŋɛ ilu muafiti ŋa, hai tako Ezai í ce waliiɛi dee dee na iri nŋɛ waati iyi í kɔ si tiaɛ í ni,

“Ilaaɔ̃ í ni,
Inɛ ŋau ihẽ à waa ceem bɛɛrɛi do gɛlɛ nŋu akã.
Amma idɔ nŋa í jĩim.
7 Kutɔɔ iyi à waa ceem ngbɛi,
Domi woodai amanɛ ŋai à waa kɔ inɛ ŋa si nɔ à waa ni woodam nii.”

8 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ ŋa má í ni, ì waa jɔ̀ woodai Ilaaɔ̃ ŋa nɔ ì waa too dedembai amanɛ ŋa.

9 Do ntɔ í waa kpa woodai Ilaaɔ̃ ŋai ku ba i sãsi dedemba nŋɛ ŋa. 10 Moizi í ni, “i jirima iyeò baa nŋɛ ŋa”. Nɔ í ni má, “inɛ iyi wa fɔ laalɔi iyeò baaɛ ŋa, a kpa lafɛ̃ɛ.” 11 Amma iŋɛ, ì waa fɔ ide mmu. Ì waa ni inɛ á yɔkɔ ku sɔ̃ iyeò baaɛ ku ni fia iyi nŋu á sobi ŋa do, ti Ilaaɔ̃i. Fiaui ì waa kpe kɔɔbãa ŋa. 12 Nɔ bii inɛ í dɔ̃ bɛɛbɛ, i kaa náa kpãa ku sobiò iyeò baaɛ má ŋa. 13 Bɛɛbɛ, ì waa kpa idei Ilaaɔ̃ ŋa nɔ ì waa too dedemba iyi à jɔ̀ nŋɛ ŋa. Nɔ ì waa ce mii laalɔ nkpɔ má iyi í jɔ dimi bɛɛbɛ ŋa.

Mii iyi í ya dasi inɛ riisi (Cɔ Matie 15:10-20)

14 Ŋɔi Jesu í kpe zamaau má bi tɛɛ ŋɔi í sɔ̃ ŋa í ni, iŋɛ fei i sotĩ i gbɔ yaasei idem ŋa. 15 Nkãma kù wɛɛ iyi á lɔ do gɛlɛi amanɛ ku dasiɛ riisi. Amma iyi á fita hai si idɔi amanɛ, nŋui á dasiɛ riisi. [16 Inɛ iyi í nɛ itĩ iyi á gbɔò ide, ku gbɔ.]

17 Ŋɔi Jesu í nya araɛ hai bi zamaau í koo í lɔ kpasɛ̃. Waati iyi í lɔ kpasɛ̃u ŋɔi mɔcɔɛ ŋau à beeɛ yaasei mɔndau. 18 Ŋɔi í bee ŋa í ni, i kù nɛ bisi ŋai? I kù mà ŋa mii iyi á lɔ inɔi amanɛ hai waduude kaa dasiɛ riisi? 19 Kaa dasiɛ riisi, domi ijɛ kaa lɔ si idɔi inɛ bii kù jɛ si inɔɛ, nɔ ku yó ku bɛi ku fita. Jesu í fɔ bɛɛbɛi ku ba ku sɔ̃ ŋa iyi ijɛ kãma kù jɛ ìwɔ̀. 20 Nɔ í ni má, mii iyi wa fita hai si idɔi amanɛi í ya dasiɛ riisi, 21 domi hai si idɔi amanɛi lasabu laalɔ do icu ku ko, do ile ku ce, do inɛ ku kpa, 22 do sakara, do kɔdɛɛ, do inɔ ku kã, do takii, do daa iyi í lɔ zaka, do igu, do funɛi inɛ ku nya, do faao, do idɔ ku le í ya fita. 23 Mii laalɔ ŋau bɛ fei hai si idɔi amanɛi wa fita nɔ aŋai à ya dasi inɛ riisi.

Abo dimi mmu gɔ í dasi Jesu naanɛ (Cɔ Matie 15:21-28)

24 Iyi Jesu í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi í dasi kpãa í bɔ ilɛɛkoi Tii, ŋɔi í lɔ kpasɛ̃ gɔ. Wee kù waa bi inɛ gɔ ku mà, amma kaa yɔkɔ ku manji. 25 Abo gɔ í wa bɛ, ama inaaboɛ í nɛ inɛi inɔɔko. Iyi í gbɔ Jesu í to wa bɛ gbakã, ŋɔi í naa í gulɛ si wajuɛ. 26 Abou í bɛi í jɛ dimi mmu. À buui Fenisi si ilɛi Siri. Ŋɔi wa tɔɔ Jesu ku lelea nŋu inɛi inɔɔkou hai si amaɛu. 27 Amma Jesu í sɔ̃ɔ í ni, jɔ̀ amu ŋa a jɛ a yo titã, domi kù sĩa a gba ijɛi amu ŋa a na aja keeke ŋa. 28 Ŋɔi abou í ni, ntɔi Lafɛ̃ɛ. Amma baa do nŋu fei, aja keeke ŋau à ya wa abɛi taabu a maa jɛ buubuui ijɛi amu ŋa iyi wa cuku wa. 29 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ɔ í ni, na ide iyi ì fɔu bɛ, nɛ. Inɛi inɔɔkou í fita siɛ mbɛ. 30 Iyi í nyi kpasɛ̃ɛ ŋɔi í koo í ba amau wa sũ si daayi, inɛi inɔ ikou í fita siɛ tã.

Jesu í jɔ dekĩ gɔ í ba iri

31 Ŋɔi Jesu í dede hai ilɛɛkoi Tii í too do Sidõɔ, í bɛi í bɔ tenkui Galilee si ilɛ iyi à ya kpe Ilu Mɛɛwa ŋau. 32 Iyi í to, ŋɔi inɛ gɔ ŋa à naaò dekĩ gɔ wa, iyi ci ya yɔkɔ ku fɔ ide sãa sãa, ŋɔi à tɔɔ Jesu ku lesiɛ awɔ. 33 Ŋɔi Jesu í

bɔòɛ hee bii í ɟĭò zamaau. Ŋɔi í dasi amaawɔɛ si itĭi dekĭu, nɔ í tu antɔ, í jɔa si amɛɛ. 34 Nɔ í wu iju lele í jilɛ idɔ í fɔ do fee nŋa í ni, efata, waatɔ, cĭ. 35 Ŋɔi gbakã itĭi mɔkɔu í cĭ nɔ amɛɛ í tɛ, nɔ í sinti ku fɔ ide dee dee. 36 Jesu í sõ ŋa í ni a maà sõ inɛ gɔ, amma si bɛi wa sõ ŋau, bɛɛbɛ mɔi aŋa mɔ à wasi ku sõ inɛ ŋa. 37 Ŋɔi inɛ ŋau à biti hee í caa à waa ni, mii iyi wa ce fei í sĭai. Í jɔ̀ baa dekĭ ŋa à waa gbɔ ide, inɛ ŋa iyi a ci ya yɔkɔ a fɔ ide wo à waa fɔ bɛbɛi.

8

Jesu í wò amanɛ dubu mɛɛ (4.000) (Cɔ Matie 15:32-39)

1 Iyi í ce ajɔ minji ŋɔi zamaa nla gɔ í tɔtɔɔ bi tɛɛ má. Nɔ wee a kù nɛ mii iyi aa jɛ. Ŋɔi Jesu í kpe mɔcɔɛ ŋau í sõ ŋa í ni, 2 araarei zamaau ihẽ wa mum domi ajɔ mɛɛta nŋai ihẽ iyi à wa bi tom, nɔ sɔnda kãma kù gbe nŋa má. 3 Bii ǹ jɔ̀ à nɛò ari aa koo a cuku kpãa, si bɛi idei inɛ gɔ ŋa í ɟĭ. 4 Ŋɔi mɔcɔɛ ŋau à beeɛ à ni, iwoi aa ka ba pẽɛ si gbabuau ihẽ iyi aa jɛ a yoò. 5 Ŋɔi Jesu í bee ŋa í ni, pẽɛ fɛloi ì nɛ ŋa. Ŋɔi à ni, ara mɛɛjei.

6 Ŋɔi Jesu í ni zamaau fei ku buba ilɛ. Nɔ í so pẽɛ ara mɛɛjeu í bɛi í saabu Ilaaɔ̃, nɔ í bububuɛ í na mɔcɔɛ ŋau a kpẽ nŋa. Ŋɔi à kpẽa zamaau. 7 Wee à nɛ cẽɛ keeke gɔ ŋa bɛ má. Ŋɔi Jesu í saabu Ilaaɔ̃ má, í bɛi í ni a kpẽ nŋa, nɔ à kpẽ nŋa cẽɛ ŋau má. 8 Nɔ aŋa fei à jɛ à yo. Ŋɔi à naa à ko bubui pẽɛ ŋa iyi í gbeu kɔlɔ mɛɛje. 9 Jiai inɛ ŋau í to zakai aŋa dubu mɛɛ (4.000). Ŋɔi Jesu í bɛi í jɔ̀ inɛ ŋau à nɛ. 10 Ŋɔi gbakã í koo í lɔ akɔi inyiu do mɔcɔɛ ŋa à bɔ ikpa Daamanuta.

Farisi ŋa à bi Jesu ku ce maamaake (Cɔ Matie 16:1-4)

11 Ŋɔi Farisi gɔ ŋa à naa bi Jesu à wasi ku baa kakɔɔ ku ce. À cɔ laakaɛ, à tɔɔɛ ku ce maamaake iyi á nyisi iyi gbugbãɛ hai bi Ilaaɔ̃i wa naa. 12 Ŋɔi Jesu í jilɛ idɔɛ í ni, na mii í ce inɛi nsɛi ŋau ihẽ à waa tɔɔm n ce maamaake. Ntɔ ntɔ, n kaa n nyisi ŋɛ maamaake kãma gɔ. 13 Ŋɔi í jɔ̀ ŋa í koo í lɔ akɔu do mɔcɔɛ ŋa a kua do ice ihõ.

Lefeei Farisi ŋa do ti inɛi Herodu ŋa (Cɔ Matie 16:5-12)

14 Wee mɔcɔɛ ŋau à gbɛjɛ ijɛ ku so, pẽɛ akãi à nɛ si akɔu bɛ. 15 Ŋɔi Jesu í sõ ŋa í ni, i ce laakai i nya ara nŋɛ hai bi lefeei Farisi ŋa do ti inɛi Herodu ŋa. 16 Ŋɔi mɔcɔ ŋau à waa sõ njɛ ide à waa ni, si na iyi í jɔ̀ a kù nɛ ijɛi í jɔ̀ wa dõ bɛɛbɛ. 17 Wee Jesu í mà iyi à waa fɔ ŋɔi í ni, na mii í ce ì fɔ ì waa ni ŋa, si na iyi í jɔ̀ a kù nɛ pẽɛi. Iŋɛ mɔ i kù mà ŋa hee nsɛi? I kù gbɔ yaasei ideu ŋai? I kù nɛ bisi ŋai? Idɔ nŋɛ mɔ í lei? 18 Í jɔ ì nɛ iju ŋa mɛɛ, i ci ya yɛ ilu ŋai? I kù nɛ itĭ ŋa ba. I ci ya gbɔ ide ŋai? I ci ya ye gigi ŋai? 19 Waati iyi ǹ kpẽa amanɛ dubu miu pẽɛ ara miuu, pẽɛ kɔlɔ fɛloi búbù iyi í gbeu í ce. Ŋɔi à jɛaa à ni, kɔlɔ maateejii. 20 Ŋɔi Jesu í bee ŋa má í ni, si waati iyi ǹ bu pẽɛ ara mɛɛjeu ǹ na amanɛ dubu mɛɛ ŋau, pẽɛ bubu iyi í gbeu kɔlɔ fɛloi ì kóo ŋa. Ŋɔi à jɛaa à ni, kɔlɔ mɛɛjei. 21 Ŋɔi Jesu í sõ ŋa í ni, i kù gbɔ hee nsɛi ŋa?

Jesu í jɔ̀ fɛɛju gɔ í ba iri Bɛsaida

22 Ŋɔi à to ilu gɔ iyi à ya kpe Bɛsaida, nɔ inɛ gɔ ŋa à náaa Jesu fɛɛju gɔ wa, à tɔɔɛ ku luu. 23 Ŋɔi í mu awɔi fɛɛjuu í bɔòɛ alalai iluu. Ŋɔi í daa antɔ si ijuɛ í lesiɛ awɔ í ni, ì waa yɛ ngɔgɔ? 24 Ŋɔi fɛɛjuu í cɔ ilu í ni, ǹ wa n yɛ amanɛ ŋa à waa nɛ, amma à yɛi bɛi ɟĭi ŋa. 25 Ŋɔi Jesu í lea awɔ si iju má. Iyi inɛɛu í cɔ ilu má nɔ í ba wee nŋu í ba iri, wa yɛ ilu wau wau. 26 Ŋɔi Jesu í ni ku nɛ kpasẽɛ, amma ku maà too do inɔ ilu má.

Piɛɛ í ni Jesu í jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cica (Cɔ Matie 16:13-20; Luku 9:18-21)

27 Ŋɔi Jesu do mɔcɔɛ ŋa à nɛ ikpa ilu ŋa iyi à wa kɔkɔi Sezaree, si ilɛi Filipi. Ŋɔi si kpãau í bee mɔcɔɛ ŋa í ni, yooi inɛ ŋa à ya ni ǹ jɛ. 28 Nɔ à jɛaa à ni, inɛ gɔ ŋa à ya ni awɔu Zãa woo dasi inyii. Inɛ gɔ ŋa mɔ à ya ni awɔu Elii walii nlai takoui. Inɛ gɔ ŋa mɔ à ya ni awɔu inɛ akãi walii ŋaui. 29 Ŋɔi Jesu í bee ŋa í ni, iŋɛ mɔ ni, yooi ì ni ǹ jɛ ŋa. Ŋɔi Piɛɛ í jɛaa í ni, awɔu Kirisii, inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cica. 30 Ŋɔi Jesu í sõ ŋa do kugaabu í ni a maà sõ inɛ gɔ.

Jesu wa fɔ idei ikuɛ do kuɟĭɛ (Cɔ Matie 16:21-28; Luku 9:22-27)

31 Ŋɔi Jesu í sinti ku sõ mɔcɔɛ ŋau í ni nŋu Amai Amanɛ, í gbe nŋu ku ce wahala jiida. Inɛ ngbo ŋa do inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋa do woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa aa kɔsi nŋu a kpa nŋu, amma nŋu á ɟĭ hai si balɛ si ajɔ mɛɛtasia. 32 Í fɔ ideui sãa sãa, kù singaɛ. Ŋɔi Piɛɛ í gbãa í bɔòɛ kɔkɔlɛ nɔ í ni ku maà fɔ

bɛɛbɛ. 33 Amma Jesu í sinda í cɔ mɔcɔɛ ŋa, nɔ í la si Piɛɛ í ni, sɛkɛɛ hai bi tom, Seetam, domi i kù waa ce lasabui Ilaaɔ̃, í gbe ti amanɛ ŋa.

34 Si anyiɛ, í kpe zamaau do mɔcɔɛ ŋa, í sɔ̃ ŋa í ni, inɛ iyi wa bi ku toom, ku jɔ̀ idɔɔbiɛ nɔ ku so ji̇̀i ku gaauɛ ku toom wa. 35 Nɔ inɛ iyi wa bi ku ba kuwɛɛ do idɔɔbiɛ, kaa baa. Amma inɛ iyi í nyɔ kuwɛɛɛ na irim do na laabaau jiidau, lafɛ̃ɛ á baa do ntɔ. 36 Aranfãani yoomai amanɛ í nɛ bii í ba amanii andunya fei nɔ í kua kuwɛɛɛ. 37 Mà mii í wɛɛ iyi amanɛ á kpaasiò kuwɛɛɛ. 38 Nɔ Jesu í ni má, inɛi nsɛi ŋa ilu dulum ŋai iyi a kù leekɩ̀ò Ilaaɔ̃ nŋu akã. Na nŋu, inɛ iyi wa ce anyɔi amu Amai Amanɛ, walakɔ wa ce anyɔi idem si waju nŋa, amu mɔ an ce anyɔi lafɛ̃ɛ waati iyi an nyi wa. Nɔ waati iyi an nyi wa an nyi wai do amboei Baam do amalekaɛ ŋa ajɔ.

9

1 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ ŋa má í ni, ntɔ ntɔ, inɛ ŋa iyi à wa ihɛ̃ si nsɛi, gɔgɔ nŋa ŋa aa yɛ bommai Ilaaɔ̃ wa naa do gbugbã a bɛi a ku.

Arai Jesu í daana
(Cɔ Matie 17:1-13; Luku 9:28-36)

2 Si anyii ajɔ mɛɛfa Jesu í kpe Piɛɛ do Zaaki do Zãa í nya ŋa ikã nɔ à koo à gũ iri kuta nla gɔ aŋa duusɔ̃ɔ. Si bɛi à waa cɔɔ ŋɔi à ba araɛ í kpaasi. 3 Ŋɔi jaaɛ ŋa wa daana jiida í fũuta pai pai hee inɛ gɔ kù wɛɛ si andunya ihɛ̃ iyi á yɔkɔ ku fɔ acɔɛ ku fũuta bɛɛbɛ má. 4 Si anyiɛ ŋɔi Elii do Moizi à faata wa à waa baa ide ku fɔ. 5 Nɔ Piɛɛ í sɔ̃ Jesu í ni, Mɛɛtu, á sɩ̀a ka maa wa ihɛ̃. Jɔ̀ ka ce ilei acɔ mɛɛta, akã titɛɛ, akã mɔ ti Moizi, akã mɔ ti Elii. 6 Wa fɔ bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ njo í mu ŋa hee í jɔ̀ kù mà baa bɛi á ni. 7 Ŋɔi bukɔɔ gɔ í naa í bii ŋa, nɔ hai si bukɔɔu à gbɔ ide ku fɔ gɔ í ni, inɛ ihɛ̃i í jɛ amam, ǹ buu jiida jiida. I ya gbɔ ideɛ ŋa. 8 Ŋɔi gbakã mɔcɔɛ ŋau à cɔ bii fei, nɔ a kù yɛ inɛ gɔ bii kù jɛ Jesu nŋu akã do aŋa taka nŋa.

9 Ŋɔi à waa kita wa hai iri kutau nɔ Jesu í sɔ̃ ŋa í ni a maà sɔ̃ inɛ gɔ mii iyi à yɛ hee nŋu Amai Amanɛ koo ku nɔ ku ji̇̀ hai si balɛ má. 10 Nɔ à jirima ide iyi í sɔ̃ ŋau amma à waa bee njɛ ide à waa ni, yoomai í jɛ inɛ ku ku nɔ ku ji̇̀ má. 11 Nɔ à bee Jesu à ni, na mii í ce woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋau à ni Elii á tako Kirisi ku naa. 12 Ŋɔi í jɛ nŋa í ni, ntɔi Eliii á tako ku naa ku teese mii fei sãa sãa. Amma kukɔi idei Ilaaɔ̃ í ni má, inɛ ŋa aa kpã Amai Amanɛ iju jiida nɔ a dondaɛ, mà iboi. 13 Amma ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ iyi Elii í naa tã, nɔ inɛ ŋa à wahalaɛ bɛi à bi, si bɛi kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ.

Jesu í faaba ama gɔ iyi í nɛ inɛi inɔɔko
(Cɔ Matie 17:14-21; Luku 9:37-43a)

14 Waati iyi Jesu do mɔcɔ mɛɛta ŋau à waa to wa kɔkɔi mɔcɔ bubu ŋau, ŋɔi à yɛ zamaa nla nla gɔ í kaako ŋa, do woo kɔ inɛ ŋa si wooda gɔ ŋa iyi à waa ba ŋa kakɔɔ ku ce. 15 Iyi inɛ ŋau à yɛ Jesu gbakã à biti nɔ à sɛi à koo à coo fɔɔ. 16 Ŋɔi Jesu í bee mɔcɔɛ ŋa í ni, kakɔɔi mii ì waa ce iŋɛò ŋa. 17 Ŋɔi si inɔi zamaau inɛ akã í jɛaa í ni, Mɛɛtu, ǹ naaɛ ama inɛmɔkɔm wa si na iyi í jɔ̀ í nɛ inɛi inɔɔko iyi í jɔ̀ ci ya fɔ ide. 18 Waati iyi í dede siɛ fei í ya kɛkɛɛ ilɛi nɔ gɛlɛɛ ku ce antɔ foko ku maa ŋɔ inyi nɔ ku kasãm. Wee ǹ tɔɔ mɔcɔɛ ŋa a leleaa, amma a kù yɔkɔ. 19 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, iŋɛ hai dasi naanɛ ŋa, hee waati yoomai an maa n wa inɔ nŋɛ. Ma hee waati yoomai an maa n temuaò ŋɛ. I naam amau wa ihɛ̃ ŋa. 20 Nɔ à naaɛ wa. Iyi amau í yɛ Jesu gbakã, ŋɔi inɛi inɔɔkou í yayaɛ do gbugbã, nɔ amau í cuku ilɛ wa bimbili í ce antɔ foko si gɛlɛɛ. 21 Nɔ Jesu í bee baaɛ í ni, hai waati yoomai inɛi inɔɔkou ihɛ̃ í muu. Ŋɔi baau í jɛaa í ni, hai waati iyi í wɛɛ keekei. 22 Nɔ inɛi inɔɔkou í nɛ dɔɔnɛɛi ku dasiɛ inɔ inai walakɔ inɔ inyi ku ba ku kpaa. Amma, bii aa yɔkɔ i ce ngɔgɔ, ce araare nwa, i sobi wa. 23 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ɔ í ni, ì ni bii an yɔkɔ wó. Inɛ iyi í dasi naanɛ á yɔkɔ ku ce fei ndɛɛ. 24 Ŋɔi gbakã baai amau í dɔ̃ anu nla gɔ í ni, ǹ dasi naanɛ. Sobim ku ba n maà n sika si naanɛ ku dasim.

25 Iyi Jesu í yɛ akpɔi inɛ ŋau wa kɔ̃ɔsi à sɛi à waa naa bi ti nŋu ŋɔi í lasi inɛi inɔɔkou í ni, awɔ iyi ì ya dasi inɛ dekɩ̀ ku mɔngɔ ide ku fɔ, amui ǹ ni, fita si amau nɔ i maà nyi wa siɛ má. 26 Ŋɔi inɛi inɔɔkou í dɔ̃ anu nɔ í yaya amau do gbugbã í bɛi í fita. Ŋɔi amau í kasãm hee inɛ nkpɔ í ni í kui. 27 Amma Jesu í mu awɔɛ í dedeɛ nɔ amau í leekɩ̀.

28 Si anyiɛ Jesu í lɔ kpasɛ̃ gɔ, nŋu do mɔcɔɛ ŋa aŋa duusɔ̃ɔ. Ŋɔi mɔcɔɛ ŋau à beeɛ à ni, na mii í ce awa a kù yɔkɔ a kù lele inɛi inɔɔkou. 29 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, do kutɔɔ nŋu akãi aa yɔkɔ i nyaò dimii inɛi inɔɔkou bɛ ŋa.

Jesu í nyi wa fɔ idei ikuɛ do kuĩɛ má (Cɔ Matie 17:22-23; Luku 9:43b-45)

30 Si anyiɛ, Jesu do mɔcɔɛ ŋa à nɛ hai bɛ nɔ à koo à dabii dabii si ilɛi Galilee. Wee Jesu kù bi inɛ ŋa a mà bii nŋu í wa, 31 domi wa kɔ mɔcɔɛ ŋau si cio nɔ í sɔ̃ ŋa í ni, aa mu amu Amai Amanɛ a daa inɛ ŋa si awɔ. Aa kpam, amma si ajɔ mɛɛtasia an ĩĩ hai si balɛ má. 32 Amma mɔcɔɛ ŋau a kù gbɔ yaasei ideu, nɔ à waa ce njoi ku beeɛ.

Yooi í jɛ inɛ ngbo (Cɔ Matie 18:1-5; Luku 9:46-48)

33 Ŋɔi à to wa Kapɛranumu. Waati iyi à to kpasɛ̃ ŋɔi Jesu í bee mɔcɔɛ ŋa í ni, kakɔɔi mii ì waa ce wa si kpãau bɛ ŋa. 34 Ŋɔi à coko, domi hai kpãa à waa ce kakɔɔ wai aŋa duusɔ̃ɔ a ba a mà inɛ iyi í jɛ inɛ ngbo. 35 Ŋɔi Jesu í buba, nɔ í kpe amanɛ maateeji ŋau í sɔ̃ ŋa í ni, inɛ iyi wa bi nŋu ku jɛ inɛ sinte, lafɛ̃ɛi á jɛ inɛi ankãanyii inɛ fei nɔ ku jɛ woo ce icɛi inɛ fei. 36 Ŋɔi í so ama keeke gɔ í leekĩɛ si anini nŋa, nɔ í so amau si ikpaɛ, í bɛi í sɔ̃ ŋa í ni, 37 inɛ iyi í gba ama keeke bɛi inɛ ihɛ̃ na irim, amui í gba. Inɛ mɔ iyi í gbam, kù jɛ amu akãi í gba, inɛ iyi í bɛm wai í gba.

Inɛ iyi kù jɛ mbɛɛ nwa inɛ nwai (Cɔ Luku 9:49-50)

38 Ŋɔi Zãa í sɔ̃ɔ í ni, Mɛɛtu, à yɛ inɛ gɔ iyi í ya maa lele inɛi inɔɔko ŋa do iriɛ, nɔ à kɔa domi kù waa tooɛ kù jɛ inɛ nwa. 39 Amma Jesu í jɛaa í ni, i maà kɔa ŋa. Inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku ce maamaake do irim nɔ bii í tɛkɛɛ gbakã ku fɔ laalɔm má. 40 Do ntɔ, inɛ iyi kù jɛ mbɛɛ nwa inɛ nwai. 41 Ntɔ ntɔ, inɛ iyi í mu nŋɛ inyi ku mɔ na irim, si na iyi í jɔ̀ ì jɛ titom ŋa, lafɛ̃ɛ kaa kua ribaɛ pai.

Idei dulum (Cɔ Matie 18:6-9; Luku 17:1-2)

42 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ ŋa má í ni, inɛ iyi í dasi inɛ akãi ama keeke ŋa iyi à dasim naanɛu ihɛ̃ kurara, í tia a dĩa lafɛ̃ɛ alɔ gɔ si kɔ̃ɔɛ, nɔ a sɔsiɛ si tenku. 43 Bii í jɛ awɔ akãɛi wa dasiɛ kurara, buu. Á tia i lɔ si kuwɛɛ iyi ci ya tã do awɔ akã do iyi aa nɛ awɔ minji fei nɔ i lɔ si inyai wahala si ina iyi ci ya ku. [44 Tengi bɛ kokoo ku ŋɔ ara ŋa a kaa ku nɔ inau mɔ kaa ku.] 45 Bii í jɛ kutɛ akãɛi wa dasiɛ kurara, buu. Á tia i lɔ si kuwɛɛ iyi ci ya tã do kutɛ akã do iyi aa nɛ kutɛ minji fei nɔ i lɔ si inyai wahala. [46 Tengi bɛ kokoo ku ŋɔ ara ŋa a kaa ku nɔ inau mɔ kaa ku.] 47 Nɔ bii í jɛ iju akãɛi wa dasiɛ kurara, nyaa. Á tia i lɔ si bommai Ilaaɔ̃ do iju akã do iyi aa nɛ iju minji fei nɔ i lɔ si inyai wahala. 48 Tengi bɛ kokoo ku ŋɔ ara ŋa a kaa ku nɔ inau mɔ kaa ku.

49 Ntɔ ntɔ si bɛi à ya fãsi iŋa fei imu, bɛɛbɛ mɔi inɛ fei à yɛ ijuukpã iyi í yɛ bɛi ina ku cɔ laakaɛ.

50 Imu mii ncɛɛi, amma bii didõi imu í ku, mii aa dasi i jɔ̀ ku dɔ̃ má ŋa. 51 Iŋɛ fei í sĩa i yɛ bɛi imu ŋa, i maa gbɔ si njɛ ŋa.

10

Jesu wa fɔ idei njɛ ku kɔi abo do mɔkɔ (Cɔ Matie 19:1-12; Luku 16:18)

1 Ŋɔi Jesu í nɛ hai bɛ í bɔ ilɛi Zudee. Si anyiɛ nɔ í kua í bɔ ikpa icei idoi Zuudɛ̃ɛ. Ŋɔi zamaa gɔ í tɔtɔɔ kɔkɔɛ má, ŋɔi í lɔsi ku kɔ nŋa si cioi idei Ilaaɔ̃ si bɛi í nɛ dɔ̃ɔnɛɛi ku ce.

2 Ŋɔi Farisi gɔ ŋa à naa bi tɛɛ ku ba a cɔ laakaɛ, nɔ à beeɛ bii í jɛ amanɛ í nɛ kpãa ku kɔsi aboɛ. 3 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, si ideu bɛ, wooda yoomai Moizi í kɔ nŋɛ wo. 4 Ŋɔi à ni, Moizi í ni, bii ì waa kɔsi aboɛ aa ceaa tiai njɛ ku kɔ i bɛi i kɔsiɛ. 5 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, na idɔ ku le nŋɛi í jɔ̀ Moizi í kɔ nŋɛ bɛɛbɛ. 6 Amma hai sinte, waati iyi Ilaaɔ̃ í taka andunya, í ce inɛmɔkɔi do inaabo. 7 Na nŋu, mɔkɔ á jɔ̀ iyeò baaɛ nɔ nŋu do aboɛ a maa wɛɛ 8 nɔ aŋa minji fei a baa a jɛ ara akã. Si bɛɛbɛ a kù jɛ aŋa minji má, ara akã dei à jɛ. 9 Na nŋu, amanɛ ku nɛ ku fɛɛfɛ mii iyi Ilaaɔ̃ í tɔtɔɔ.

10 Iyi í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi à bɔ kpasɛ̃ nɔ mɔcɔɛ ŋau à waa beeɛ ide si ide akãu má. 11 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, inɛ iyi í kɔsi aboɛ nɔ í so mmuɛ dulum nii í ce bi abo sinteu si na iyi í jɔ̀ í ce sakara. 12 Bɛɛbɛ mɔi bii inaabo í kɔ mɔkɔɛ nɔ í so mɔkɔ titɔ̃ í ce sakarai.

Jesu í weea ama keeke ŋa (Cɔ Matie 19:13-15; Luku 18:15-17)

13 Ŋɔi inɛ ŋa à gbã ama keeke ŋa à naaa Jesu wa ku lu ŋa. Amma mɔcɔɛ ŋau à waa lasi inɛ ŋa iyi à naaò ŋa wa. 14 Iyi Jesu í yɛ mii iyi à waa ceu, ŋɔi idɔɛ í kɔ̃, í sɔ̃ ŋa í ni, i jɔ̀ amu ŋau a naa bi tom, i maà ganji ŋa. Domi Ilaaɔ̃ í jɛ ilaalui inɛ ŋa iyi à jɔ ŋa. 15 Ntɔ ntɔ, inɛ iyi kù waa sũa Ilaaɔ̃ iri ilɛ bɛi ama keeke, Ilaaɔ̃ kaa jɛ ilaalui lafɛ̃ɛ pai. 16 Ŋɔi í so amu ŋau si ikpaɛ í lesi aŋa fei awɔ, nɔ í wee nŋa.

Idei ilu fia gɔ (Cɔ Matie 19:16-30; Luku 18:18-30)

17 Ŋɔi Jesu í dasi kpãa. Iyi wa nɛ, ŋɔi inɛ gɔ í sɛi wa í naa í gulɛ si wajuɛ í ni, Mɛɛtu, awɔ inɛ ncɛɛ, mii an ce n baò kuwɛɛ hai tã. 18 Ŋɔi Jesu í beeɛ í ni, na mii í ce ì waa kpem inɛ ncɛɛ. Inɛ gɔ kù wɛɛ iyi í jɛ ncɛɛ bii kù jɛ Ilaaɔ̃ nŋu akã. 19 Ì mà sãa sãa mii iyi wooda í ni. Mii iyi wooda í ni wee, maà kpa inɛ, maà ce sakara, maà ce ile, maà jɛa inɛ gɔ sɛɛda ibo, maà takii inɛ gɔ, jirima iyeò baaɛ. 20 Nɔ inɛɛu í ni, Mɛɛtu, ǹ wa n jirima iyi bɛ fei tã hai keekem. 21 Ŋɔi Jesu í cɔ inɛɛu do kubi nɔ í ni, í gbeɛ mii akã. Koo i ta mii iyi ì nɛ fei nɔ i kpɛ̃a ilu are ŋa fiau. Bii ì ce bɛɛbɛ aa ba amani jiida lelei Aɔ̃. Si anyiɛ nɔ i naa i toom. 22 Ide iyi Jesu í fɔu kù dɔ̃a inɛɛu si. Nɔ si bɛi í jɛ ilu amani nla nla ŋɔi í sinda wa nɛ do inɔ ku fɔ.

23 Ŋɔi Jesu í cɔ inɛ ŋa iyi à kaakoɛu nɔ í sɔ̃ mɔcɔɛ ŋa í ni, á gaabu hee ku caa ilu fia ku jɛsi Ilaaɔ̃ ku jɛ ilaaluɛ. 24 Ŋɔi mɔcɔ ŋau à biti do ide iyi Jesu í fɔu. Nɔ Jesu í ni má, kpaasim ŋa, á gaabu hee ku caa inɛ ku jɛsi Ilaaɔ̃ ku jɛ ilaaluɛ. 25 Í faalaa kpookpo ku lɔ si iwoi abɛɛ do iyi ilu amani á jɛsi Ilaaɔ̃ ku jɛ ilaaluɛ. 26 Ŋɔi mɔcɔɛ ŋau à biti hee í caa nɔ à bee njɛ à waa ni, bii bɛɛbɛi nɔ yooi á ba faaba. 27 Ŋɔi Jesu í cɔ ŋa tii, nɔ í ni, bi amanɛ ŋai kaa ce, amma bi Ilaaɔ̃ á ce, domi Ilaaɔ̃ ci ya mɔngɔ ngɔgɔ.

28 Ŋɔi Piɛɛ í sɔ̃ɔ í ni, wee, à jɔ̀ mii fei tã à waa tooɛ. 29 Ŋɔi Jesu í ni, ntɔ ntɔ, inɛ iyi í jɔ̀ kpasɛ̃ɛ wa, walakɔ igbãɛ ŋa walakɔ ifɔɛ ŋa walakɔ wecɪ̌ɛ ŋa, walakɔ iyeò baaɛ, walakɔ amaɛ ŋa, walakɔ ikoɛ ŋa na irim do na laabaau jiidau, 30 baa hai si andunyau ihɛ̃ á ba mii ŋau bɛ fei ikɔ cɪ̀ɔ. Á ba kpasɛ̃ ŋa, do igbã do ifɔ ŋa do wecɪ̀ ŋa, do iye ŋa, do amu ŋa, do iko ŋa, nɔ si antae á ba wahala mɔ má. Nɔ ala á ba kuwɛɛ iyi ci ya tã. 31 Amma inɛ ŋa iyi à jɛ inɛi waju ŋa si nsɛi, nkpɔ nŋa á na ku jɛ inɛi anyi ŋa nɔ inɛi anyi ŋa mɔ aa na a jɛ inɛi waju ŋa.

Jesu wa fɔ idei ikuɛ do kujɪ̀ɛ isɛ gbɛɛtasia (Cɔ Matie 20:17-19; Luku 18:31-34)

32 Nɔ Jesu do mɔcɔɛ ŋa à dasi kpãa má, nŋu takaɛ wa cua nŋa. À waa bɔ Zeruzalɛmu. Ŋɔi njo í mu mɔcɔɛ ŋau nɔ inɛ mmu ŋa iyi à waa too anyi nŋau, zigi nŋa í da. Ŋɔi Jesu í nya mɔcɔ maateeji ŋau ikã í lɔsi ku sɔ̃ ŋa mii iyi á na ku ba nŋu. 33 Í ni, wee à waa bɔ Zeruzalɛmu. Bɛi aa mu amu Amai Amanɛ a dasim awɔi inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋa do woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa. Aa yɛ taalem a ni a kpam. Si anyiɛ nɔ a dasim si awɔi dimi mmu ŋa, 34 aa yaakom nɔ a tusim antɔ, aa tɛɛm kpɔtɔɔ, nɔ a kpam. Nɔ si ajɔ mɛɛtasia an jɪ̈ má hai si balɛ.

Kutɔɔi Zaaki do Zãa (Cɔ Matie 20:20-28)

35 Ŋɔi Zaaki do Zãa, amai Zebedee ŋa, à bɔ bi Jesu à sɔ̃ɔ à ni, Mɛɛtu, à waa bi i ce nwa mii iyi à waa tɔɔɛ. 36 Nɔ í bee ŋa í ni, mii ì bi n ce nŋɛ ŋa. 37 Ŋɔi à jɛaa à ni, waati iyi aa na i jɛ bomma do amboe, jɔ̀ ka buba inɛ akã awɔ njɛɛ, inɛ akã mɔ awɔ cangaɛ. 38 Nɔ Jesu í ni, i kù mà mii iyi ì waa tɔɔm ŋa mɔm. Aa yɔkɔ i temuaò ijuukpã iyi an yɛ ŋa? Zaka bɛi inɛ ŋa aa kpãm iju á caa. Aa jɛsi aa ce nŋɛ dimiɛ ŋa? 39 Nɔ à ni aŋa aa yɔkɔ. Nɔ í sɔ̃ ŋa má í ni, ntɔi, aa yɛ ijuukpã iyi an yɛ ŋa. Zaka bɛi inɛ ŋa aa kpãm iju, bɛɛbɛi aa cea iŋɛ mɔ. 40 Amma kù jɛ amui an cica inɛ ŋa iyi aa buba canga do njɛm. Bi ku bubau bɛ, inɛ ŋa iyi à cea sɔɔluɛ, aŋai aa buba si.

41 Ŋɔi mɔcɔ mɛɛwa ŋau à gbɔ ideu nɔ idɔ nŋa í kɔ̃ò Zaaki do Zãa. 42 Ŋɔi Jesu í kpe ŋa í ni, iŋɛ mɔ ì mà ŋa si andunyau ihɛ̃ ilaalu ŋa à ya maa taa inɛ nŋa ŋa gbugbãi. Nɔ inɛ ngbo ŋa mɔ a maa nyisi yiiko nŋa. 43 Amma bi tu ŋɛ kaa ce bɛɛbɛ. Inɛ nŋɛ iyi wa bi nŋu ku jɛ inɛ ngbo, nŋui á jɛ woo ce nŋɛ icɛ. 44 Bɛɛbɛ mɔi inɛ iyi wa bi nŋu ku jɛ woo cua nŋɛ, nŋui á jɛ arui inɛ fei. 45 Bɛɛbɛ mɔi baa amu Amai Amanɛ n kù naa inɛ ŋa a ceem icɛ, amma amui an ce nŋa icɛ, nɔ n na kuwɛɛm n yaò inɛ nkpɔ hai si dulum.

Jesu í jɔ̀ fɛɛju gɔ iyi à ya kpe Baatimee í yɛ ilu (Cɔ Matie 20:29-34; Luku 18:35-43)

46 Si isɛɛnɛu Jesu do mɔcɔɛ ŋa à to Zeriko nɔ à waa fita hai bɛ. Waati iyi à waa fitau zamaa nla gɔ wa too ŋa. Wee fɛɛju woo bara gɔ iyi à ya kpe Baatimee, amai Timee, wa buba itɪ̀ kpãa wa bara. 47 Iyi í gbɔ à ni Jesu inɛi Nazarɛtiui wa lɔ, ŋɔi í wasi ku dɔ̃ anu wa ni, Jesu, tɔkui Davidi, ce araarem. 48 Nɔ inɛ nkpɔ wa la siɛ à waa ni ku coko. Amma béi à waa ni ku cokou, bɛɛbɛ mɔi í ya dɔ̃ anu hee lele ku maa ni, tɔkui Davidi, ce araarem. 49 Ŋɔi Jesu í leekɪ̀ í ni a kpoo wa.

Nɔ à kpe fɛɛjuu wa à sɔ̃ɔ à ni, maà jɔ̀ inɔɛ ku fɔ, dede wa. Jesu wa kpeɛ. 50 Ŋɔi fɛɛjuu í nyɔ kumbooɛ í dede gbakã́ í koo bi Jesu. 51 Nɔ Jesu í beeɛ í ni, mii ì bi n ceeɛ. Ŋɔi fɛɛjuu í jɛaa í ni, Mɛɛtu, ǹ bi n yɛ ilui. 52 Nɔ Jesu í sɔ̃ɔ í ni, koo. Naanɛɛ í faabaɛ.

Ŋɔi gbakã́ í yɔkɔ í yɛ ilu, nɔ í too Jesu si isɛɛnɛɛu.

11

Jesu wa lɔ inɔ ilu Zeruzalɛmu
(Cɔ Matie 21:1-11; Luku 19:28-40; Zãa 12:12-19)

1 Jesu do mɔcɔɛ ŋa à maai Zeruzalɛmu wa. À wa tengii Bɛtifaze do Betani, nɔ à to Geetei Olivie ŋau. Ŋɔi Jesu í bɛ mɔcɔ minjiɛ gɔ ŋa, 2 í sɔ̃ ŋa í ni, i bɔ ilu iyi í wa waju nŋɛu bɛ. Bii ì lɔ iluu gbakã́ ŋa aa yɛ ama gbankɛlɛ gɔ wa so bɛ iyi inɛ gɔ kù gũu titã. I fũu nɔ i naam wa ihɛ̃ ŋa. 3 Bii inɛ gɔ í bee ŋɛ í ni, na mii í ce ì waa fũu ŋa, i ni Lafɛ̃ɛi í nɛ bukaataɛ nɔ á sindo wa ihɛ̃ nsɛi.

4 Iyi Jesu í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi inɛ ŋau à koo. Nɔ à ba ama gbankɛlɛu wa so si andɛi ile gɔ itĩ́ kpãa, ŋɔi à fũu wa. 5 Nɔ si inɔi inɛ ŋa iyi à wa bɛu inɛ gɔ ŋa à bee ŋa à ni, mii ì waa ce bɛ ŋa. Bɛirei í ce ì waa fũ ama gbankɛlɛu ŋa. 6 Ŋɔi à jɛ nŋa si bɛi Jesu í fɔu wo. Nɔ inɛ ŋau à jɔ̀ à nɛò. 7 Ŋɔi à naaa Jesu ama gbankɛlɛu wa. Nɔ à té si ibɔ nŋa ŋa Jesu í bɛi í gũ antaɛ í buba si. 8 Ŋɔi inɛ nkpɔ gɔ ŋa à tɛ jaaɛ nŋa ŋa si kpãa, inɛ gɔ ŋa mɔ à da wua ŋa wa hai iko ŋa à waa tɔɔ si kpãau. 9 Inɛ ŋa iyi à waa cua Jesu do inɛ ŋa iyi à waa tooɛ fei à wasi ku dɔ̃ anu à waa ni, à waa saabuɛ. Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ ku weeɛ, awɔ iyi ì waa naa do iriɛ *. 10 Ilaaɔ̃ ku weea bomma iyi wa naa. Ku weea bommai Davidi, bala nwa. Ka saabu Ilaaɔ̃ hee lele.

11 Ŋɔi Jesu í to Zeruzalɛmu, í koo í lɔ bantumai kpasɛ̃i Ilaaɔ̃. Ŋɔi í cɔ mii fei í kaakoɛ. Iyi í yɛ idũ wa dũ ŋɔi í bɔ Betani do mɔcɔ maateeji ŋau.

Jesu í ceekpe jĩi ndii figi
(Cɔ Matie 21:18-19)

12 Iju kumáɛ Jesu do mɔcɔɛ ŋa à waa nɛ hai Betani ku ba a bɔ Zeruzalɛmu má. Ŋɔi ari wa kpa Jesu. 13 Nɔ í hɔ̃nnɛ jĩi ndii figi gɔ do wuaɛ ŋa. Ŋɔi wa bɔ ku cɔ mà á ba siɛ iso. Amma iyi í to kɔkɔɛ í ba wee wua ŋai fei domi kù jɛ waatii kusoi figi. 14 Ŋɔi í sɔ̃ jĩi nɔu í ni, inɛ gɔ kaa jɛ isoɛ má ajɔ kãma.

Nɔ mɔcɔɛ ŋau à gbɔ ideu.

Jesu í wa bantumai kpasɛ̃i Ilaaɔ̃
(Cɔ Matie 21:12-17; Luku 19:45-48; Zãa 2:13-22)

15 Waati iyi à to Zeruzalɛmu Jesu í bɔ bantumai kpasɛ̃i Ilaaɔ̃. Nɔ í lɔsi ku lele woo ta iwò ŋa do woo ra iwo ŋa iyi à wa bɛ. Í fuka fuka taabui woo kpaasi fia ŋa do kitãi woo ta ankasiidi ŋa. 16 Kù jɛ inɛ kãma ku so aso gɔ si inɔ bantumai kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ bɛ. 17 Ŋɔi í sinti ku kɔ inɛ ŋau si cio í ni, à kɔɔ à ni, Ilaaɔ̃ í ni ilei nŋu ile bi ku tɔɔi inɛ feii á jɛ. Amma iŋɛ wee ì coo bi ku tɔtɔɔi ile ŋa.

18 Iyi inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋa do woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋau à gbɔ ideu bɛ, ŋɔi à waa dɛ kpãa iyi aa kpaò Jesu, domi à waa ce njoɛ si na iyi í jɔ̀ zamaau fei í biti do saabui cioɛ.

19 Iyi alɛ í lɛ ŋɔi Jesu do mɔcɔɛ ŋa à fita hai inɔ iluu.

Idei Jesu do jĩi ngbɛ
(Cɔ Matie 21:20-22)

20 Ŋɔi à waa lɔ daakɔ, nɔ à yɛ jĩi ndii figiu í gbɛ hee do icãɛ ŋa fei. 21 Wee Piɛɛ wa ye gigii mii ŋa iyi í tako í ceu, ŋɔi í sɔ̃ Jesu í ni, Mɛɛtu, cɔ jĩi iyi ì ceekpeu í gbɛ. 22 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ mɔcɔɛ ŋa í ni, i dasi Ilaaɔ̃ naanɛ ŋa. 23 Ntɔ ntɔ, bii inɛ gɔ í sɔ̃ iri kutau ihɛ̃ í ni, dede hai bɛ i koo i dasi tenku nɔ kù waa sika sika si idɔɛ, bii í dasi naanɛ, bɛɛbɛ mɔi á ce. 24 Na iyi ihɛ̃i ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ, mii iyi ì waa tɔɔ si kutɔɔ nŋɛ fei, i dasi naanɛ iyi ì baa tã ŋa nɔ bɛɛbɛ mɔi á ce nŋɛ. 25 Waati iyi ì dede ì leekĩ́ ì waa bi i ce kutɔɔ ŋa, bii ì nɛ ide gɔ do inɛ gɔ ŋa i kpa idei kurara iyi í wa si gãmɛi iŋɛò ŋa titã ku ba Baa nŋɛ mɔ iyi í wa lele ku kpa idei dulum du ŋɛ. [26 Amma bii iŋɛ taka nŋɛ i kù waa kpa idei kurara iyi inɛ ŋa à ce nŋɛ, Baa nŋɛ mɔ iyi í wa lele kaa kpe idei kurara nŋɛ.]

Hai iwoi yiikoi Jesu wa naa
(Cɔ Matie 21:23-27; Luku 20:1-8)

27 Ŋɔi à nyi à bɔ Zeruzalɛmu má. Iyi Jesu wa dabii si bantumai kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ ŋɔi inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋau do woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋau do inɛ ngbo ŋau à naa bi tɛɛ,

* **11:9** à waa saabuɛ do feei gɛrɛki hozanai à ya ni.

28 à beeɛ à ni, mii ŋa iyi ì waa ceu ihɛ̃, yooi í naɛ kpãa iyi ì waa cooò. Do yiikoi yooi ì waa
cooò. 29 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, amu mɔ an bee
ŋɛ ide gɔ. Bii ì yɔkɔ ì jɛɛm ŋa, an sõ ŋɛ inɛ iyi
í nam yiiko ǹ wa n ceò mii ŋau ihɛ̃. 30 Hai
iwoi Zãa í ba yiiko iyi í dasiò inɛ ŋa inyi. Hai
bi Ilaaɔ̃ de, ma hai bi amanɛ ŋa. I jɛɛm ŋa.
31 Nɔ à busi njɛ à waa ni, bɛirei aa ka jɛaa.
Nsɛi nɔɔ, bii à jɛaa à ni hai bi Ilaaɔ̃i, á bee wa
bɛirei í ce a kù dasi Zãa naanɛ. 32 Bii à nɔ à ni
hai bi amanɛ ŋai, to. Wee à fɔ bɛɛbɛi si na iyi
í jɔ à waa ce njoi zamaau, domi zamaau fei
í jɛsi iyi Zãa waliii kam kam. 33 Ŋɔi í jɔ à jɛa
Jesu à ni, a kù mà. Nɔ Jesu mɔ í sõ ŋa í ni, to,
debɛi amu mɔ, n kaa n sõ ŋɛ yiikoi inɛ iyi ǹ
wa n ceò mii ŋau ihɛ̃.

12

Mɔndai gaanɔɔma laalɔ ŋa
(Cɔ Matie 21:33-46; Luku 20:9-19)

1 Si anyii nŋu, Jesu í lɔsi ku sõ ŋa ide do
mɔnda. Í ni, inɛ gɔ í ce ikoɛ, í lɔ si ji̋i ndii
rezɛ̃ɛ ŋa nɔ í ce kaa í kaakoɛò. Nɔ í ce bi ku
fɔ̃ inyii isoɛ. Nɔ í cã tafa bii ku degbe ikou.
Ŋɔi í so gaanɔɔma ŋa í dasi ŋa si ikou a maa
logooɛ, í bɛi í bɔ ilu koo kpɛ bɛ. 2 Waati iyi
ji̋i nɔu í so í to ku ka ŋɔi í bɛ woo ce icɛ gɔ
bi gaanɔɔma ŋau koo gba iyi í jɛ ti nŋu wa.
3 Ŋɔi à muu à cãa nɔ à leleɛ í nɛ awɔ ngbɛ.
4 Nɔ ilu ikou í bɛ woo ce icɛ mmu má bi tu
ŋa. Ŋɔi à bu nŋu mɔ nɔ à cãa si iriɛ. 5 Nɔ í
bɛ amanɛ mɛɛtasia nɔ à cãa à kpaa. Bɛɛbɛi à
cea inɛ nkpɔ má. À cã inɛ gɔ ŋa nɔ à kpa inɛ
gɔ ŋa mɔ. 6 Nsɛi í gbe ama abíi ilu ilɛu iyi í
bi jiida jiida. Nŋui í bɛ do ankãanyi í ni, aa
jirima amam. 7 Amma waati iyi amaɛu wa
to, woo ce icɛ ŋau à fɔ aŋa duusɔ̃ɔ à waa ni, i
cɔ inɛ iyi á na ku jɛ tubuu. Ka kpaa nɔ tubuu
ku baa ku jɛ tu wa. 8 Ŋɔi à muu à kpaa nɔ à
soo à koo à nyɔɔ do alalai kaau.

9 Ŋɔi Jesu í ni, to, bɛbɛi bɛirei ilu ikou
takaɛ á ce nŋa. Á koo ku kpa ŋai nɔ ku dɛ
inɛ mmu ŋa ku dasi ŋa ikou. 10 To, i kù cio
kukɔi idei Ilaaɔ̃u ŋa tengi bii í ni,

Kuta iyi woo ma ŋa à kɔsiu
Nŋui í baa í jɛ kuta sintei icui ileu.

11 Aɔ̃ Lafɛ̃ɛi í coo, nɔ í mu wa biti.

12 Iyi Jesu í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi inɛ ngboi Zuifu
ŋau à waa dɛ Jesu ku mu, domi à mà na irii
aŋai í kpa mɔndau. Amma si bɛi à waa ce
njoi zamaau, ŋɔi í jɔ à jɔɔ à nɛ.

Fiai lɛmpoo ku sã
(Cɔ Matie 22:15-22; Luku 20:20-26)

13 Ŋɔi inɛ ngboi Zuifu ŋau à bɛ Farisi gɔ ŋa
do inɛi Herodu gɔ ŋa bi Jesu a koo a lea taai
ide. 14 Iyi à to bi tɛɛ nɔ à sɔ̃ɔ à ni, Mɛɛtu, à mà
iyi ì ya fɔ ntɔ. Bɛɛbɛ mɔi i kù waa ce njoi inɛ
gɔ, domi i ci ya cɔ ijui amanɛ ŋa, amma ì waa
kɔ inɛ ŋa si idei Ilaaɔ̃ do ntɔ. Í sɨ̀a ka sãa ilaalu
Sezaa fiai lɛmpoo? Mà ka maà sãa. 15 Amma
Jesu í mà muafiti nŋa, nɔ í ni, bɛirei í ce ì waa
leem taai ide ŋa. I naam kpɛkɛlɛ akã wa n cɔ
ŋa. 16 Ŋɔi à naa akã wa. Nɔ Jesu í bee ŋa í ni,
fotooi yooi í wa si kpɛkɛlɛu ihɛ̃ nɔ irii yooi à
kɔ si. Ŋɔi à jɛaa à ni, ti Sezaai. 17 Ŋɔi Jesu í sõ
ŋa í ni, to, i sãa Sezaa iyi í jɛ tɛɛ ŋa. Nɔ i sãa
Ilaaɔ̃ mɔ iyi í jɛ tɛɛ ŋa. Ŋɔi inɛ ŋa à biti ntɔ ntɔ
do yaase bɛi í fɔò ide.

Idei kűi iku ŋa
(Cɔ Matie 22:23-33; Luku 20:27-40)

18 Ŋɔi Sadusi gɔ ŋa à naa bi Jesu. Aŋai à ya
maa ni iku ŋa a kaa ji̋. Iyi à to wa bi Jesu ŋɔi
à beeɛ à ni, 19 Mɛɛtu, tako wo Moizi í kɔ̀ nwa
í ni, bii inɛ gɔ í ku í jɔ̀ aboɛ, nɔ nŋu do aboɛu a
kù nɛ ama, ifɔɛ ku so jaaɔ̃u ku ba ku bía igbãɛ
ama. 20 Wee, inɛ mɛɛje gɔ ŋa à wɛɛ iyi à jɛ
amai baa akã. Igbã nŋa í so abo nɔ í ku, nŋu
do aboɛ a kù nɛ ama. 21 Ŋɔi inɛ minjisiau í
so jaaɔ̃u nɔ nŋu mɔ í ku, kù ba ama. Ŋɔi inɛ
mɛɛtasiau mɔ í ce bɛɛbɛ má. 22 Nɔ aŋa mɛɛje
iyi à so abou fei à kú, baa inɛ akã nŋa kù ba
ama. Si anyi nŋa, ŋɔi abou mɔ í na í ku. 23 To,
ajɔ iyi iku ŋa aa na a ji̋, aboi yoo nŋai á jɛ, si
bɛi aŋa mɛɛjeu fei à soo aboi. 24 Ŋɔi Jesu í jɛ
nŋa í ni, ì waa rara ŋai si na iyi í jɔ̀ i kù mà
gbugbãi Ilaaɔ̃ ŋa hee ma jɛ mii iyi kukɔi ideɛ
wa fɔ. 25 Ntɔ ntɔ, si waati iyi iku ŋa aa na a ji̋,
waati bɛɛbɛ inɛmɔkɔ do inaabo ŋa a kaa so
njɛ má, amma aa yɛi bɛi amaleka ŋa. 26 Iyi í
jɛ ti idei kűi iku ŋa, Moizi í kɔ si tiaɛ tengi
bii wa fɔ idei ama ji̋i nɔu. Tengi bɛi Ilaaɔ̃ í sɔ̃ɔ
ide gɔ. Í ni nŋu Aɔ̃ Lafɛ̃ɛi Aburahamui, do
ti Izaaki, do ti Zakɔbu. I kù cio ideu bɛ ŋa?
27 Bii Ilaaɔ̃ í ni nŋu í jɛ Lafɛ̃ɛi inɛ gɔ ŋa iyi à kú,
iyi bɛ wa nyisi iyi inɛ ŋau à wɛɛ baa bii à ku.
Ntɔ ntɔ, Ilaaɔ̃ kù jɛ Lafɛ̃ɛi iku ŋa, Lafɛ̃ɛi inɛ ŋa
iyi à wɛɛi. Debɛi i kù yɛ iyi ì wa si kurara nla
nla ŋa?

Wooda iyi í re
(Cɔ Matie 22:34-40; Luku 10:25-28)

28 Ŋɔi inɛ akãi woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋau í
gbɔ à waa ce kakɔɔu. Í yɛ iyi Jesu í jɛa Sadusi
ŋau í ce ncɛɛ. Ŋɔi í bɔ bi Jesu í beeɛ í ni, si
wooda ŋau fei yoomai í re. 29 Ŋɔi Jesu í jɛaa
í ni, wooda iyi í reu wee. I de itĩ i gbɔ, iŋɛ
inɛi Izirɛli ŋa. Ilaaɔ̃ Lafɛ̃ɛ nwa, nŋu akãi í jɛ
Lafɛ̃ɛ. 30 Bi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛɛ do idɔɛ fei, do lasabuɛ
fei, do gbugbãɛ fei. 31 Minjisiau wee. Bi inɛ
mmu ŋa bɛi ì bi araɛ. Wooda gɔ kù wɛɛ iyi í
re bɛɛbɛ má. 32 Ŋɔi woo kɔ inɛ ŋa si woodau
í sɔ̃ Jesu í ni, í sĩa Mɛɛtu. Ide iyi ì fɔu ntɔi.
Ilaaɔ̃ akãi í wɛɛ, nɔ Lafɛ̃ɛ gɔ kù wɛɛ má bii kù
jɛ nŋu akãu. 33 Amanɛ ku bi Ilaaɔ̃ do idɔɛ fei,
do lasabuɛ fei, do gbugbãɛ fei, nɔ ku bi inɛ
ŋa bɛi í bi araɛ, inɛ nŋu bɛi í sĩa í re kuwee
iyi à ya jo si ina fei sãa sãa do kuwee ŋa iyi à
gbe fei. 34 Iyi Jesu í yɛ í jɛ do lasabu jiida, ŋɔi
í sɔ̃ɔ í ni, í gbe keeke i jɛsi Ilaaɔ̃ ku jɛ ilaaluɛ.

Si anyii nŋu, inɛ kãma kù jɛ ku bee Jesu
ide gɔ má.

Davidi do inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cica
(Cɔ Matie 22:41-46; Luku 20:41-44)

35 Si anyii nŋu, Jesu í wasi ku kɔa inɛ ŋa
si cio inɔ bantumai kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ nɔ í bee ŋa
í ni, bɛirei í ce woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋau
à ni inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau tɔkui ilaalu Davidii.
36 Davidi takaɛ í fɔ do gbugbãi Hundei Ilaaɔ̃
í ni,
Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í sɔ̃ Lafɛ̃ɛm í ni,
Buba si awɔ njɛm,
Hee n ce mbɛɛɛ ŋa bi ku lesi isɛɛ.
37 Nɔ Jesu í ni má, to, bii Davidi takaɛ wa
kpoo Lafɛ̃ɛ, bɛirei á ce ku jɛ tɔkuɛ má.

I mu ara nŋɛ do woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa
(Cɔ Matie 23:1-36; Luku 20:45-47)

Nɔ zamaa nkpɔ gɔ wa gbɔ idei Jesu do inɔ
didɔ̃. 38 Wa sɔ̃ ŋa si cioɛu wa ni, i mu ara nŋɛ
do woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋau, aŋa iyi à ya
bi a maa dabii do jaba ŋau nɔ à bi inɛ ŋa a
ya ce aŋa fɔɔ do jirima si bantuma. 39 À ci ya
bi kaa kitãi inɛ ngbo ŋa ile bi ku ce kutɔtɔɔ,
do inya sinte bi ku ce jingau ŋa. 40 À ya takii
jaaɔ̃ ŋa a gba mii ndu ŋa ŋa fei, nɔ à ya maa
ce kutɔɔ sisɔ ku ba a yɛ ŋa nŋu akã. Na ŋɔi í
jɔ ijuukpã nŋa á la ku caa.

Idei fia iyi abo jaaɔ̃ gɔ í dasi
(Cɔ Luku 21:1-4)

41 Ŋɔi Jesu í koo í buba kɔkɔi kpakoi
kɔlɛtiu wa cɔ bɛi inɛ ŋa à waa dasi fia. Ilu fia
gɔ ŋa à dasi fia nkpɔ. 42 Ŋɔi jaaɔ̃ ilu are gɔ mɔ
í naa, ŋɔi í dasi kpɛkɛlɛ keeke minji gɔ ŋa iyi
kù re baa dala. 43 Ŋɔi Jesu í kpe mɔcɔɛ ŋau
í sɔ̃ ŋa í ni, ntɔ ntɔ, jaaɔ̃ ilu areu í dasi fia si
kpakoi kɔlɛtiu ihɛ̃ í re inɛ fei, 44 domi aŋa fei,
iyi í lesi antai fia nŋa ŋai à dasi, amma abou
baa do iyi í jɛ ilu are, í dasii andi iyi í nɛ fei,
nkãma kù gbea iyi á maa wɛɛò má.

13

Jesu wa fɔ idei kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ ku lɛgɛ
(Cɔ Matie 24:1-2; Luku 21:5-6)

1 Ŋɔi Jesu wa fita wa hai bantumai kpasɛ̃i
Ilaaɔ̃ nɔ mɔcɔ akãɛ gɔ í ni, Mɛɛtu, cɔ bɛi kpasɛ̃i
Ilaaɔ̃u ihɛ̃ í la nɔ à maa do kuta kusĩa ŋa. 2 Ŋɔi
Jesu í ni, ì waa yɛ ile nla ŋau ihɛ̃? Kuta baa
akã kaa na ku maa lesi njɛ bɛ má, aa kɛkɛɛ
mbɛ fei.

Wahala iyi á naa si waatii ankãanyi
(Cɔ Matie 24:3-14; Luku 21:7-19)

3 Ŋɔi Jesu í koo í buba si iri kutai Olivieu
wa cɔ ikpa kpasɛ̃i Ilaaɔ̃. Ŋɔi Piɛɛ do Zaaki do
Zãa do Anderee à wa bi Jesu aŋa nŋa. Ŋɔi
à beeɛ à ni, 4 sɔ̃ wa waati iyi mii nɔu bɛ á
ce. Nyinda yoomai aa ka yɛ ka ba ka mà iyi
waatiu í to.

5 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, i ce laakai ŋa inɛ gɔ
ku maà na ku dĩ iju nŋɛ, 6 domi inɛ ŋa iyi aa
na a maa naa akã akã a maa ni aŋai à jɛ inɛ
iyi Ilaaɔ̃ í cicau aa kpɔ. Aa dĩ ijui inɛ nkpɔ.
7 Bii ì gbɔ ibai igũ amɛɛ amɛɛ ŋa do baaui igũ
ŋa hee jĩijĩ i maà jɔ̀ idɔ nŋɛ ku dede, domi í
gbe mii ŋau bɛ fei ku cei. Amma kù nɔ kù jɛ
waatii ankãanyiu bɛ titã. 8 Dimi gɔ ŋa aa ya
na a maa ja do dimi mmu ŋa, nɔ ilaalu gɔ ŋa
mɔ aa maa ja do ilaalu mmu ŋa. Nɔ ilɛ á yaya
si ilu gɔ ŋa, nɔ ari á ce. Nŋu bɛ á yɛi bɛi ara
kuro sintei bãasĩ ku bɛi ku bí.

9 Amma iŋɛ taka nŋɛ i ce laakai. Aa na a
mu ŋɛ a koo a na woo kiiti ŋa, nɔ a tɛ nŋɛ
kpɔtɔɔ ile bi kutɔtɔɔ ŋa. Nɔ aa bɔò ŋɛ bi ilaalu
ŋa do bi ilu ilɛ ŋa na irim ku ba i jɛ nŋa sɛɛda
ŋa. 10 Amma í gbe a waazoa inɛ ŋa laabaau
jiidai Ilaaɔ̃ si dimi fei waatii ankãanyiu ku
bɛi ku to wa. 11 Waati iyi à mu ŋɛ à waa bɔ
ku na woo ce kiiti ŋau, i maà ti i biti do ide
iyi aa fɔ ŋa, amma bii awaatiu í to i fɔ ide iyi
í naa nŋɛ si idɔ. Nɔ ide ŋa iyi aa fɔ ŋa kaa jɛ

ide nŋɛ, Hundei Ilaaɔ̃i á fɔɔ. 12 Inɛ gɔ ŋa aa
zamba ifɔ nŋa ŋa walakɔ igbã nŋa ŋa ku ba
a kpa ŋa. Bɛɛbɛ mɔi baa ŋa aa maa cea ama
nŋa ŋa. Amu ŋa mɔ aa dede si baa nŋa ŋa ku
ba a kpa ŋa. 13 Inɛ fei á cé ŋɛi na irim. Amma
inɛ iyi í temua hee kɔɔ á ba faaba.

Faajii ide laalɔ iyi í ya bɛjɛ mii ŋa (Cɔ Matie 24:15-28; Luku 21:20-24)

14 Nɔ Jesu í ni má, aa yɛ mii laalɔ iyi wa bɛjɛ
mii ŋa tengi bii kù jɔ ku wa ŋa. Inɛ iyi wa
cio idei mii laaləu ku ce laakai ku gbɔɔ sãa
sãa. Waati bɛɛbɛ inɛ ŋa iyi à wa ilɛi Zudee a
sa a bɔ iri kuta ŋau. 15 Nɔ inɛ iyi í wa antai
ile sikifa, bii í kita ilɛ ku ba ku sa ku maà
bɔ ngɔgɔ ku so inɔ ileɛ. 16 Nɔ inɛ mɔ iyi í wa
iko ku maà nyi kpasɛ̃ koo so kumbooɛ má.
17 Waatii bɛɛbɛ wahalai bãasĩ ŋa do ayawo
ŋa á caa mɔm. 18 I ce kutɔɔ ŋa ku ba ide
sãmiu bɛ ku maà jɛ si sukui tũtũ. 19 Ntɔ
ntɔ, ajɔ nŋu wahala nla nlai á naa iyi a kù yɛ
dimiɛ hai sinte waati iyi Ilaaɔ̃ í taka andunya
hee ku baa nsɛi. Nɔ a kaa ka yɛ dimiɛ má hee
do ajɔ fei. 20 Nɔ bii Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ kù jilɛ si nŋu
ku kaye kukpɔi ajɔu wo inɛ gɔ kaa wɛɛ má.
Amma í kayeɛ na irii inɛ ŋa iyi í cicau.
21 Waati bɛɛbɛ bii inɛ gɔ í sɔ̃ ŋɛ í ni, i cɔ, inɛ
iyi Ilaaɔ̃ í cicau í wa ihɛ̃, walakɔ inɛ mmu gɔ
ku ni í wa ihɔ̃, i maà dasi lafɛ̃ɛ naanɛ. 22 Inɛ
gɔ ŋa aa na a naa akã akã a maa ni aŋai à
jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau walakɔ a ni aŋai à jɛ
walii ŋa amma iboi. Aa maa ce dobu dobu
do maamaake ŋa ku ba a dĩ hee do ijui inɛ ŋa
iyi Ilaaɔ̃ í cicau bii aa yɔkɔ. 23 To, iŋɛ, i máa
ce laakai ŋa. Na ŋɔi í ce ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ fei ndɛɛ
do njuma.

Kunaai Amai Amanɛ (Cɔ Matie 24:29-31; Luku 21:25-28)

24 Amma si ajɔ nŋu si anyii wahalau, in-
unu á kuku inya, cukpa mɔ kaa má inya má,
25 andaiya ŋa aa cuku wa hai lele, nɔ gbugbãi
lele ŋa a yaya. 26 Waati bɛɛbɛ inɛ ŋa aa yɛ
amu Amai Amanɛ, ǹ wa n naa si kudũi ijĩ
do gbugbã nla gɔ do amboe. 27 Si anyii nŋu,
an bɛ amaleka ŋa wa si andunya gonta mɛɛu.
Aŋai aa bɔ bii fei a tɔtɔɔ inɛ ŋa iyi ǹ cicau. Aa
tɔtɔɔ ŋa si andunyau fei.

Yaase iyi jĩi ndii figi wa nyisi (Cɔ Matie 24:32-35; Luku 21:29-33)

28 Jesu í ni, i cɔ mii iyi jĩi ndii figi wa kɔ
ŋɛ si ŋa. Bii ì na ì yɛ amaawɔɛ ŋa à sinti ku
wu wua kpɔtɔɔ ì ya mà iyi atɛ í maai wa mbɛ.
29 Bɛɛbɛ mɔi, bii ì yɛ mii ŋau bɛ fei wa ce, i mà
ŋa iyi kubaai amu Amai Amanɛ kaa kpɛ má,
ajɔu í maai wa mɔm. 30 Ntɔ ntɔ, ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi,
kù jɛ inɛi nsɛi ŋa feii aa ku ideu ku bɛi ku ce.
31 Lele do ilɛ fei á na ku tã, amma idem ŋa
kaa tã pai.

Ilaaɔ̃ nŋu akãi í mà ajɔ iyi mii ŋau á ce (Cɔ Matie 24:36-44)

32 Jesu í sɔ̃ ŋa má í ni, inɛ kãma kù mà
waatiu hee ma jɛ ajɔ iyi mii ŋau á ce, baa
amaleka ŋa iyi à wa lele, baa amu Amau, í
gbe Ilaaɔ̃ Baaba nŋu akã. 33 I ce laakai ŋa, i
ya maa cɔ kpãa nɔ i ya ce kutɔɔ ŋa si na iyi
í jɔ̀ i kù mà waati iyi ajɔu á to wa ŋa. 34 Á
yɛi bɛi inɛ iyi wa bɔ ilu nɔ í jɔ̀a woo ce icɛɛ
ŋa kpasɛ̃ɛ í na inɛ fei icɛɛ, nɔ í sɔ̃ woo degbe
andɛ koofau ku maa cɔ kpasɛ̃u. 35 Si na iyi
í jɔ̀ i kù mà ŋa ma alɛi ilu kpasɛ̃u á na ku to
wa walakɔ idũ laja, walakɔ waatii kukɔi jɛɛ,
walakɔ daadaakɔ, na nŋu, i máa cɔ kpãa ŋa,
36 ku ba ku maà naa ku ba ŋɛ ì waa sĩ njoo
ŋa, nɔ ku maà naa ku boe ŋɛ. 37 Ide iyi ǹ wa
n sɔ̃ ŋɛu ihɛ̃, nŋu mɔi ǹ wa n sɔ̃ inɛ fei. I máa
cɔ kpãa ŋa.

14

Inɛ ngbo ŋa à waa busi njɛ a kpa Jesu (Cɔ Matie 26:1-5; Luku 22:1-2; Zãa 11:45-53)

1 Si afei ajɔ minji jingaui Iku ku kua do ti
Pɛ̃ɛ hai nɛ lefee á to wa. Ŋɔi inɛ ngboi woo
weei Ilaaɔ̃ ŋa do woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋau
à waa dɛ kpãa bɛi aa ce a mu Jesu do bisi
a kpaa. 2 Amma à waa ni, kù sĩa ku jɛ si
ajɔi jingauu ku ba hoya hoya ku maà dede
si zamaau.

Abo gɔ í fãsi irii Jesu tulare (Cɔ Matie 26:6-13; Zãa 12:1-8)

3 Jesu í wa Betani kpasɛ̃i Simɔɔ iyi í tako í
ce bɔ̃ɔi dintɛu, ŋɔi abo gɔ í lɔ wa bi tɛɛ waati
iyi à waa jɛ. Wa mu ama caka ku sĩa gɔ iyi à
ce do abatii, iyi í nɛ tulare ku nɛ fia iyi à ce do
ikpoi naadi. Tulareu í bɛi í caada. Ŋɔi í lɛgɛ
ama cakau nɔ í fãsi tulareu si irii Jesu. 4 Nɔ
inɛ gɔ ŋa à wa bɛ. À sɔ̃ njɛ do idɔɔkɔ̃ à waa ni,
na mii í ce abou ihɛ̃ í koo í ce asɔɔi tulareu

ihɛ̃. 5 Aa ka taai wo zakai fiai icɛi adɔ̃ akã nɔ ka mua ilu are ŋa. Ŋɔi à waa la si abou do kugaabu. 6 Amma Jesu í ni, i jɔ̀ abou. Na mii í ce ì waa yɛ taaleɛ ŋa. Mii jiidai í ceem bɛ. 7 Ntɔ ntɔ, ilu are ŋa aa maa wɛɛ do iŋɛ waati kãma fei, nɔ waati iyi ì bi fei aa yɔkɔ i ce nŋa jiida ŋa, amma amu n kaa n na n wɛɛ do iŋɛ hee do ajɔ fei. 8 Abou í ce andi gbugbãɛ iyi á yɔkɔ mbɛ, í fãsi aram tulare do njuuma béi à ya fãsi arai iku ŋa a bɛi a si ŋa. 9 Ntɔ ntɔ, tengi bii inɛ ŋa aa koo a maa waazo laabaau jiidau si andunya fei, aa sisi ide iyi abou ihɛ̃ í ce a maa yeò gigiɛ.

Zudasi á fita anyii Jesu (Cɔ Matie 26:14-16; Luku 22:3-6)

10 Ŋɔi Zudasi Isikariɔti, inɛ akãi mɔcɔ maateeji ŋau, í bɔ bi inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋau í ni nŋu á da nŋa Jesu si awɔ. 11 Iyi à gbɔ ideu, ŋɔi inɔ nŋa í dɔ̃ nɔ à ni aŋa aa muaa fia. Ŋɔi Zudasi wa dɛ kpãa béi á ce ku zambaò Jesu ku na inɛ ŋau.

Jesu wa jɛ jingaui Iku ku kua do mɔcɔɛ ŋa (Cɔ Matie 26:17-25; Luku 22:7-14, 21-23; Zãa 13:21-30)

12 Si ajɔ sintei jingaui Pɛ̃ɛ hai nɛ lefeeu, si waati iyi inɛ ŋa à ya saka angudãi jingaui Iku ku kua a ceò kuwee, ŋɔi mɔcɔi Jesu ŋau à beeɛ à ni, iwoi ì bi kaa ceeɛ ijɛi jingauu. 13 Ŋɔi í bɛ amanɛ minji si inɔi mɔcɔɛ ŋau í sɔ̃ ŋa í ni, i bɔ inɔ ilu, aa yɛ mɔkɔ gɔ wa so inyi jɔlɔ. I tooɛ. 14 Mɔkɔu á koo ku lɔ kpasɛ̃ gɔ. Kpasɛ̃ bii á lɔu, i koo i sɔ̃ ilu kpasɛ̃u i ni ŋa, Mɛɛtu í ni ka beeɛ ile bii nŋu á jɛ jingaui Iku ku kua do mɔcɔi nŋu ŋa. 15 Mɔkɔu á bɔò ŋɛ si antai ile ku kpɛkɛ gɔ nɔ á nyisi ŋɛ ilaawa nla gɔ iyi à ce sɔɔlui fei ndɛɛ tã. Bɛi aa ce nwa sɔɔlui jingauu ŋa. 16 Ŋɔi mɔcɔ ŋau à dasi kpãa à nɛ. Iyi à to inɔ iluu nɔ à yɛ ideu í ce bɛi Jesu í sɔ̃ ŋau, ŋɔi à ce ijɛi jingauu bɛ.

17 Iyi alɛ í lɛ, ŋɔi Jesu í to wa do mɔcɔ maateeji ŋau. 18 Waati iyi à waa jɛ ŋɔi Jesu í ni, ntɔ ntɔ, inɛ akã nŋɛ iyi awɔò à waa jɛ, nŋui á zambam. 19 Ŋɔi inɔi aŋa fei í fɔ, nɔ à wasi ku beeɛ akã akã à waa ni, isa kù jɛ amu ya. 20 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, si inɔi iŋɛ maateejiu, inɛ akã nŋɛ á gũsi pɛ̃ɛ si inɔ jɛɛ awɔò ajɔ. Lafɛ̃ɛi á zambam. 21 Do ntɔ amu Amai Amanɛ an ku si bɛi kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ. Amma inɛ iyi á zambam á yɛ ijuukpã nla nla. Á tiaa inɛɛu bii í jɛ a kù búu mɔm wo.

Ijɛ iyi aa ka yeò gigii ikui Jesu (Cɔ Matie 26:26-30; Luku 22:14-20; Kɔr. 1, 11:23-25)

22 Waati iyi à waa jɛ, ŋɔi Jesu í so pɛ̃ɛ í saabu Ilaaɔ̃ titã í bɛi í bububuɛ í na mɔcɔɛ ŋau í ni, i gba ŋa. Iyi ihɛ̃i í jɛ aram. 23 Ŋɔi í so kɔɔfu má si bii à dasi vɛ̃ɛ í saabu Ilaaɔ̃ nɔ í na ŋa aŋa fei à mɔ. 24 Ŋɔi í sɔ̃ ŋa í ni, iyi ihɛ̃i í jɛ njɛm. Nŋui í jɛ nyindai akabuu iyi Ilaaɔ̃ í dĩ do amanɛ ŋa. An nikãɛ na irii dulum dii inɛ nkpɔ. 25 Ntɔ ntɔ, n kaa n mɔ atɛ̃ vɛ̃ɛ má í gbe hee ajɔ iyi an mɔ vɛ̃ɛ titɔ̃ si andunya titɔ̃i Ilaaɔ̃. 26 Si anyiɛ à kɔ̃ iri ŋa nɔ à fita à bɔ iri kutai Olivie ŋa.

Jesu wa fɔ iyi Piɛɛ á jã ku ni kù mà nŋu (Cɔ Matie 26:31-35; Luku 22:31-34; Zãa 13:36-38)

27 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ mɔcɔɛ ŋa í ni, iŋɛ fei aa nyiò anyi na irim. Béi Ilaaɔ̃ í fɔ si kukɔi ideɛ, bɛɛbɛi á ce. Í ni nŋu á kpa woo degbeu nɔ angudã ŋau a fangaa bii fei. 28 Amma an jĩ hai si balɛ nɔ n cua nŋɛ n bɔ ilɛi Galilee. 29 Ŋɔi Piɛɛ í sɔ̃ɔ í ni, baa bii inɛ fei wa nyiò anyi na iriɛ, amu n kaa n nyiò anyi pai. 30 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ɔ í ni, ntɔ ntɔ, nnyi, idũuyi mɔm, hee ajɛɛ ku maa kɔ isɛ gbeeji, aa jã isɛ gbɛɛta i ni i kù màm. 31 Amma béi Jesu wa fɔ, bɛɛbɛ mɔi Piɛɛ í ya fɔ hee lele ku ni, n kaa n kɔsiɛ pai, baa bii í jɛ an ku do awɔ ajɔi. Ŋɔi aŋa fei à fɔ bɛɛbɛ.

Jesu wa ce kutɔɔ Gɛsemanee (Cɔ Matie 26:36-46; Luku 22:39-46)

32 Ŋɔi Jesu do mɔcɔɛ ŋa à bɔ inya gɔ iyi à ya kpe Gɛsemanee. Iyi à to bɛ nɔ í sɔ̃ ŋa í ni, i buba ihɛ̃ titã ŋa n koo n ce kutɔɔ wa. 33 Ŋɔi í gbã Piɛɛ do Zaaki do Zãa à bɔ waju. Nɔ njo í muu hee araɛ fei í rɔ. 34 Ŋɔi í sɔ̃ ŋa í ni, inɔ ku fɔ í naa sim nla nla hee wa bi ku kpam. I wa ihɛ̃, i wɔ njoo ŋa. 35 Iyi í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi í bɔ waju keeke í koo í sɛɛbata ilɛ wa ce kutɔɔ, bii á ce, wahalau ku jĩò nŋu. 36 Wa ni, Baam, aa yɔkɔ i ce mii fei. Jɔ̀ wahalau ihɛ̃ ku jĩim. Amma do nŋu fei, ku maà ti ku jɛ ti idɔɔbim, jɔ̀ idɔɔbiɛ ku ce.

37 Si anyiɛ ŋɔi í nyi wa bi mɔcɔ mɛɛta ŋau í ba ŋa à waa sĩ njoo. Ŋɔi í bee Piɛɛ í ni, Simɔɔ, ì waa sĩ njooi? Debɛi, i kù yɔkɔ i kù wɔ njoo baa lɛɛu akã? 38 I wɔ njoo nɔ i maa ce kutɔɔ ŋa ku ba i maà dasi kulɛlɛi inɛ ŋa. Idɔi amanɛ í bi, amma araɛ í kua gbugbãɛ. 39 Ŋɔi í nyi má

í koo í ce kutɔɔ si ide akãu. 40 Iyi í nyi wa bi
tu ŋa má, nɔ í ba ŋa à waa sĩ njoo má, domi
njoo wa kpa ŋa. Iyi í jĩ ŋa nɔ a kù mà bɛi aa
sõɔ má.
41 Ŋɔi í nyi í koo í ce kutɔɔ má nɔ í baa bi
tu ŋa isɛ gbɛɛtasiaɛ í bee ŋa í ni, ì sũ ì waa
sĩmi ŋai hee nsɛi? Í to bɛɛbɛ. Wee, awaatiu
í to tã, iyi aa mu amu Amai Amanɛ, á daa ilu
dulum ŋa si awɔ. 42 Wee, inɛ iyi á zambam
wa to wa. I dede ka kòo ŋa.

À mu Jesu
(Cɔ Matie 26:47-56; Luku 22:47-53; Zãa 18:3-12)

43 Iyi Jesu wa fɔ bɛɛbɛ, gbakã ŋɔi Zudasi,
inɛ akãi mɔcɔ maateeji ŋau, í to wa. Zamaa
nla gɔ wa tooɛ wa à waa mu taakuba ŋa do
golo ŋa. Inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋau do
woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa do inɛ ngbo ŋaui
à bɛ ŋa wa. 44 Waati iyi Zudasi í dasi idɔ
nŋu ku zamba Jesuu, í sɔ̃ inɛ ŋau nyinda
gɔ iyi nŋu á ce. Í ni, inɛ iyi an koo n ya n
baabaɛ, lafɛ̃ɛ mbɛ. I muu dim dim i nɛɛ ŋa.
45 Hai Zudasi í to wa gbakã, í sɛkɛɛ si Jesu í
ni, Mɛɛtu. Ŋɔi í baabaɛ. 46 Ŋɔi inɛ ŋau à to
Jesu awɔ à muu. 47 Ŋɔi inɛ akãi mɔcɔ ŋau í
yɔ taakubaɛ í cafe itĩi amaacɛi woo wee nlai
Ilaaɔ̃u í buu. 48 Ŋɔi Jesu í bee ŋa í ni, amui ì
naa ku mu ŋa do taakuba do golo ŋa bɛi woo
ce ile? 49 Ǹ ya n wa si inɔ nŋɛ ajɔ fei n maa n
kɔ inɛ ŋa si cio kpasɛ̃i Ilaaɔ̃, nɔ i kù mum ŋa.
Amma nŋu ŋau bɛ fei í ce ku ba kukɔi idei
Ilaaɔ̃ ku kɔ̃. 50 Ŋɔi mɔcɔ ŋau fei à jɔ̀ɔ à sa.
51 Ŋɔi ama awaasũ gɔ mɔ wa too Jesu, wa
kpaka acɔ. Ŋɔi inɛ gɔ wa dɛ ku muu, 52 amma
í sa basĩ í jɔ̀ acɔu.

Jesu í wa wajui igbɛi woo kiiti ŋa
(Cɔ Matie 26:57-68; Luku 22:54-44, 63-71; Zãa 18:13-14, 19-24)

53 Ŋɔi à bɔ̀ɔ Jesu bi woo wee nlai Ilaaɔ̃u.
Tengi bɛi inɛ ngboi woo wee ŋau do inɛ
ngbo ŋau do woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋau à
tɔtɔɔ. 54 Nɔ Piɛɛ í wa hee jĩijĩ wa too Jesu wa
do anyi hee í bɔ inɔ bantumai kpasɛ̃i woo
wee nlau. Ŋɔi í buba bɛ do woo degbe andɛ
koofa ŋau, wa nyia kɔkɔi ina.
55 Waati nŋu inɛ ngboi woo wee ŋa do
igbɛi woo kiiti ŋau fei à waa dɛ ide gɔ iyi aa
yɛ̀ taalei Jesu a ba a kpaa. Amma a kù ba.
56 Inɛ nkpɔ í wasi ku máa ide, amma ide nŋa
kù waa so njɛ. 57 Ŋɔi inɛ gɔ ŋa à dede à máa
ide à ni, 58 à gbɔ iyi í ni nŋu á lɛgɛ kpasɛ̃i
Ilaaɔ̃u nɔ si afei ajɔ mɛɛta nŋu á be ku ma
mmuɛ iyi kaa jɛ do awɔi amanɛ. 59 Amma
baa si bɛ, ide nŋa kù so njɛ. 60 Ŋɔi woo wee
nlau í dede í leekĩ si wajui aŋa fei, nɔ í bee
Jesu í ni, i kù waa ni ide gɔ? Ide mii inɛ ŋau
ihɛ̃ à waa yɛ̀ɔ taaleɛ. 61 Amma Jesu wa cokoɛ,
kù fɔ ide gɔ. Ŋɔi woo wee nlau í beeɛ má í ni,
awɔi ì jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cica, Amai Ilaaɔ̃? 62 Ŋɔi
Jesu í jɛaa í ni, oo, amui. Nɔ aa yɛ ŋa amu
Amai Amanɛ ǹ wa n buba si awɔ njɛi Ilaaɔ̃
ilu gbugbã fei. Nɔ ajɔ akã aa na i yɛm ŋa ǹ wa
n naa si kudũi ijĩ má. 63 Ŋɔi woo wee nlau í
ga ibɔɛ ku nyisiò idɔɔkɔ̃ɛ. Nɔ í ni, a kù waa
dɛ siɛ ilu sɛɛda kãma má. 64 Ì gbɔ bɛi wa bu
Ilaaɔ̃ ŋa. Bɛirei ì yɛ a cea mɔkɔu ŋa. Ŋɔi aŋa
fei à yɛ taaleɛ à ni a kpaa.
65 Ŋɔi inɛ gɔ ŋa à wasi ku tusi Jesu antɔ
gbakã nɔ à bii ijuɛ à bɛi à waa daa kutu à beeɛ
à waa ni, awɔ walii, sɔ̃ wa inɛ iyi í cãɛ. Ŋɔi
sooge ŋau à mu Jesu à wasi ku sambalaɛ.

Piɛɛ í jã í ni nŋu kù mà Jesu
(Cɔ Matie 26:69-75; Luku 22:56-62; Zãa 18:15-18, 25-27)

66 Waati iyi Piɛɛ í wa bantumai kpasɛ̃u, ŋɔi
inɛ akãi ama inaabo woo ce icɛi woo wee
nlai Ilaaɔ̃u í naa bɛ. 67 Iyi í yɛ Piɛɛ wa nyia,
ŋɔi í cɔɔ sɛ̃ɛ í ni, awɔ mɔ, ì tako ì wɛɛ do Jesu
inɛi Nazarɛtiu. 68 Amma í jã í ni, n kù màa fɔ́,
n kù gbɔ ide iyi ì waa fɔ. Ŋɔi í fita í bɔ ikpa
andɛ kabau. Waati bɛɛbɛi jɛɛ wa kɔ. 69 Ŋɔi
ama inaabo woo ce icɛu í yɔɔ bɛ má, ŋɔi í
wasi ku sɔ̃ inɛ ŋa iyi à wa bɛu wa ni, inɛɛu
ihɛ̃ inɛ akã nŋai. 70 Ŋɔi Piɛɛ í jã má. Iyi í kpɛ
keeke, ŋɔi inɛ ŋa iyi à wa bɛu à sɔ̃ Piɛɛ à ni,
ntɔ ntɔ, awɔu inɛ akã nŋai, domi awɔ mɔ inɛi
Galileei. 71 Ŋɔi Piɛɛ í ceekpe í ni, n kù mà
mɔkɔ iyi ì waa fãau bɛ ŋa. 72 Bɛ gbakã ajɛɛ í kɔ
isɛ gbeejisiaɛ. Ŋɔi Piɛɛ í ye gigii ide iyi Jesu í
sõɔu wo í ni, hee ajɛɛ ku maa kɔ isɛ gbeeji aa
jã isɛ gbɛɛta i ni i kù màm. Ŋɔi Piɛɛ í lɔsi ku
kpata.

15

À bɔ̀ɔ Jesu si wajui Pilati
(Cɔ Matie 27:1-2, 11-14; Luku 23:1-5; Zãa 18:28-38)

1 Ŋɔi daadaakɔ inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃
ŋau do inɛ ngbo ŋau do woo kɔ inɛ ŋa si

wooda ŋau do inɛ ŋa iyi à gbe si igbɛi woo kiiti ŋau fei à tətəə à wũa ideu ajə. Nə à dĭ Jesu à koo à daa Pilati si awə. 2 Ŋəi Pilati í beeɛ í ni, awəi ì jɛ ilaalui Zuifu ŋa? Nə Jesu í jɛaa í ni, oo, si bɛi ì fə. 3 Ŋəi inɛ ngboi woo wee ŋau à má Jesu ide ikã ikã fei. 4 Ŋəi Pilati í beeɛ má í ni, i kù waa fə ide gə? I kù gbə bɛi à waa niɛ? 5 Amma Jesu kù jɛ ide kãma má hee biti í mu Pilati.

À yɛ taalei Jesu a ba a kpaa
(Cə Matie 27:15-26; Luku 23:13-25; Zãa 18:39-19:16)

6 Wee si jingaui Iku ku kua fei Pilati í ya jə̀ inɛi piisə̃ə akã iyi zamaa í bii. 7 Wee inɛ gə í wa ile piisə̃ə bɛ do kpaasiɛ ŋa si na iyi í jə̀ à kpa inɛ gə si waatii ide ku kə nŋa. Iriɛi Barabasi. 8 Ŋəi zamaau í bə bi Pilati à waa təəe ku cea aŋa bɛi í ya ce nŋa adə̃ fei si jingauu. 9 Ŋəi Pilati í bee ŋa í ni, ì bi n jə̀ nŋɛ ilaalui Zuifu ŋau ŋa? 10 Í fə bɛɛbɛi si na iyi í jə̀ wa mà sãa sãa iyi na igui í jə̀ inɛ ngboi woo weei Ilaaə̃ ŋau à daa nŋu Jesu si awə. 11 Amma inɛ ngboi woo weei Ilaaə̃ ŋau à wasi ku mante zamaau à ni a sə̃ Pilati ku nya nŋa Barabasi. 12 Nə Pilati í bee ŋa má í ni, to, bɛirei ì bi n cea inɛ iyi ì ya maa kpe ilaalui Zuifu ŋau. 13 Ŋəi à də̃ anu à ni, kpakpaɛ si jĭi ku gaau. 14 Nə Pilati í bee ŋa í ni, laalə yoomai í bɛi í ce. Amma bɛ́i Pilati wa fə fei, bɛɛbɛ məi inɛ ŋau à ya də̃ anu hee lele a ni, kpakpaɛ si jĭi ku gaau. 15 Si na iyi í jə̀ Pilati í bi ku ce iyi á də̃a zamaau si, nŋui í jə̀ í nya nŋa Barabasi nə í mu Jesu í jə̀ à tɛaa kpətəə. Si anyiɛ, nə í daa sooge ŋa si awə a koo a kpakpaɛ si jĭi ku gaau.

Sooge ŋa à waa yaako Jesu
(Cə Matie 27:27-31; Zãa 19:2-3)

16 Ŋəi sooge ŋau à gbã Jesu à bə̀ɔɛ kabai ilaalu, nə à tətəə sooge ŋa iyi à gbe ŋau fei bɛ. 17 Ŋəi à daa Jesu si ibə nkpa sisə gə, nə à ba fulai agũ à daa si iriɛ. 18 Ŋəi à yaakoɛ à waa ni, fəə ilaalui Zuifu ŋa. 19 Ŋəi à ya maa cãa kpokpoo si iriɛ, a maa tusiɛ antə, nə à waa gulɛa à waa sɛɛbata si wajuɛ. 20 Iyi à yaakoɛ à tã, ŋəi à nyaa ibə nkpau à bɛi à daa si ibəɛ, nə à bə̀ɔɛ waduude à koo à kpakpaɛ si jĭi ku gaau.

À kpakpa Jesu si jĭi ku gaau
(Cə Matie 27:32-44; Luku 23:26-43; Zãa 19:17-27)

21 Wee inɛi Sirɛni gə iyi à ya kpe Simə̀ə wa baa hai iko, nə í to wa bɛ. Baai Alesandu do Rufusui. Iyi í to wa nə sooge ŋau à muu do gbugbã à kãa jĭi ku gaau bii aa kpakpa si Jesuu. 22 Ŋəi à bə̀ɔ nŋu do Jesu si inya gə iyi à ya kpe Gəəgəta, waatə inya iyi í jə kokoi iri. 23 Nə à ná Jesu atẽ vẽɛ iyi à yəgɛɛ do iwə iyi à ya kpe miru, amma í kə ku məə. 24 Ŋəi à kpakpaɛ si jĭi nəu. Si anyiɛ sooge ŋau à ta kpasa si jĭnɛɛ ŋa a ba a yɛ iyi inɛ fei á ba. Bɛɛbɛi à ce ikpɛ̃i jaaɛɛ ŋau. 25 Daakə zakai bɛi isə mɛɛsãi à kpakpaɛ si jĭi nəu. 26 Ŋəi à kə kurarae si jĭi gə à masi jĭi bii à kpakpaɛu, à ni ilaalui Zuifu ŋa. 27 Ŋəi à kpakpa ile minji gə ŋa bɛ má, inɛ akã ikpa awə njɛɛ, inɛ akã mə ikpa awə cangae. [28 Bɛɛbɛi kukəi idei Ilaaə̃ í kə̃ iyi í ni, à dooae si inɛ laalə ŋa.]

29 Woo lə ŋa à ya maa gugbã iri a buu a maa ni, ahã, kù jɛ awəi ì ni aa lɛgɛ kpasɛ̃i Ilaaə̃u nə i maa ma si afei ajə mɛɛta? 30 To, faaba araɛ bɛ, kita hai si antai jĭi ku gaauu. 31 Bɛɛbɛ məi inɛ ngboi woo weei Ilaaə̃ ŋau do woo kə inɛ ŋa si wooda ŋau à waa yaakoɛ. À sə̃ njɛ à waa ni, í faaba inɛ gə ŋa amma kaa yəkə ku faaba araɛ. 32 Bɛbɛi, nŋu Kirisi ilaalui Izirɛliu ku kita wa hai si jĭi nəu ku ba ka yəə, nə ka dasiɛ naanɛ. Bɛɛbɛ məi, inɛ ŋa iyi à kpakpa do Jesu ajə́u à ya maa yaakoɛ.

Waati iyi Jesu í ku
(Cə Matie 27:45-56; Luku 23:44-49; Zãa 19:28-30)

33 Ŋəi dasã nkpau ilu í kuku si ilɛ fei hee í koo í to isə mɛɛtai alɛ. 34 Ŋəi si isə mɛɛtau Jesu í də̃ anu hee lele í ni, Eloi, Eloi, lama sabatani, waatə Ilaaə̃, Ilaaə̃, na mii í ce ì fũsim awə. 35 Ŋəi inɛ gə ŋa iyi à wa bɛu à gbə ideu. Nə à ni, i gbə, wa kpe Elii. 36 Ŋəi inɛ akã nŋa í sɛi í koo í dĭ kanya si golo gə í səsi inyiikã í bɛi í naa í toa Jesu ku cə̃əcə̃əɛ, nə í ni, ka leekĭ, ka cə ma Elii á naa ku kitae hai si jĭi ku gaauu. 37 Ŋəi Jesu í də̃ anu hee lele í bɛi í ku.

38 Asee, waati bɛɛbɛ si ilui Zeruzalɛmu, ridoo iyi í wa kpasɛ̃i Ilaaə̃u í ga í kpɛ̃ minji hai lele hee ku bə ilɛ. 39 Inɛ ngboi sooge ŋa iyi í wa wajui Jesu í yɛ yaase bɛi í ce í bɛi í ku, nə í ni, ntə ntə, inɛɛu ihɛ̃ Amai Ilaaə̃i.

40 Ŋɔi inaabo gɔ ŋa mɔ à wa bɛ à waa cɔ ilu
wa hai ji̱iji̱. Si inɔ nŋa Maari inɛi Madalau í
wa bɛ do Salomee do Maari, iyei Zozee do
Zaaki iyi í jɛ ama awaasũu. 41 Wee hai tako,
waati iyi Jesu í wa ilɛi Galilee, aŋai à tooɛ à
ya maa cea icɛ. Nɔ inaabo nkpɔ gɔ ŋa mɔ à
wa bɛ, iyi aŋaò ŋa à sì Jesu wa iyi wa naa
Zeruzalɛmu.

À dasi ikui Jesu balɛ
(Cɔ Matie 27:57-61; Luku 23:50-56; Zãa 19:38-42)

42-43 Iyi alɛ í lɛ, ŋɔi Zozɛfu inɛi Arimateeu
í naa bɛ. Í bɛi í jɛ ilu bɛɛrɛ si inɔi Zuifu woo
kiiti ŋau, nɔ wa cɔ kpãa iyi Ilaaɔ̃ á na ku jɛ
bomma. Wee ajɔi sɔɔlui jingaui. Iju kumáɛ
ajɔi kusi̱mii á jɛ. Na ŋɔi í jɔ̀ Zozɛfu í bɔ bi
Pilati do wɔɔkɔ ku tɔɔɛ ikui Jesu. 44 Ŋɔi Pilati
í biti do iyi í gbɔ à ni í kú tã. Ŋɔi í kpe
inɛ ngboi sooge ŋau í beeɛ ma Jesu í kú í
kpɛ. 45 Iyi inɛ ngboi sooge ŋau í sisiaa yaase
bɛi Jesu í kuò, ŋɔi í jɛsi Zozɛfu koo so ikuu.
46 Ŋɔi Zozɛfu í koo í ra acɔ fũfũ, nɔ í nya ikui
Jesu wa hai si ji̱i ku gaauu, í woo do acɔu.
Nɔ í suu si isai kuta gɔ iyi à gbe wo. Si anyiɛ
í bimbili kuta nla gɔ í dìò andɛi balɛu. 47 Ŋɔi
Maari inɛi Madalau do Maari iyei Zozee à yɛ
bii à waa dasi ikui Jesuu.

16

Kuji̱i Jesu hai si balɛ
(Cɔ Matie 28:1-8; Luku 24:1-12; Zãa 20:1-10)

1 Iyi ajɔi kusi̱mi í lɔ, ŋɔi Maari inɛi
Madalau do Salomee do Maari iyei Zaaki, à
ra tulare iyi aa koo a fãsi ikui Jesu. 2 Ŋɔi ajɔ
amaazuma daadaakɔu abo ŋau à bɔ bi balɛu,
3 ŋɔi à waa bee njɛ si kpãau à waa ni, yooi á
tale nwa kutau hai si andɛi balɛu ya. 4 À waa
fɔ bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ kutau í la í caa. Amma
iyi à cɔ waju à yɛ kutau í bimbili. 5 Ŋɔi à lɔ
inɔ balɛu nɔ à yɛ awaasũ gɔ wa buba do awɔ
njɛ bɛ, wa dasi jaba fũfũ, nɔ njo í mu ŋa jiida
jiida. 6 Ŋɔi í sõ ŋa í ni, i maà jɔ̀ njo ku mu ŋɛ.
Ǹ mà iyi Jesu, inɛi Nazarɛtiui ì waa dɛdɛ ŋa,
iyi à kpakpa si ji̱i ku gaauu. Í ji̱ hai si balɛ, kù
wa ihẽ má. I cɔ tengi bii à dasiɛu wo. 7 Amma
i koo bɛbɛi i koo i sõ mɔcɔɛ ŋau do Piɛɛ takaɛ
i ni, á cua nŋɛ ku bɔ ilɛi Galilee. Bɛi aa koo i
yɔɔ ŋa si bɛi í sõ ŋɛ wo.

8 Ŋɔi à fita wa à sa hai bi balɛu do kuyaya
domi njo í mu ŋa ntɔ ntɔ. A kù nɔ a kù sõ inɛ
gɔ ideu na irii njo iyi í mu ŋau.

Jesu í tusɛa Maari inɛi Madalau araɛ
(Cɔ Matie 28:9-10; Zãa 20:11-18)

[9 Iyi Jesu í ji̱ hai si balɛ ajɔ amaazuma
daadaakɔu, bi Maari inɛi Madalaui í tako í
nyisi araɛ. Maariui Jesu í tako í lelea inɛi
inɔɔko mɛɛje wo. 10 Ŋɔi abou í koo í sõ
kpaasiɛ ŋa laabaauu. Aŋai à waa too Jesu wo
nɔ à wɛɛò inɔ kufɔ à wasi ku kpata. 11 Iyi í ni
Jesu í ji̱ má, nŋu í yɔɔ, a kù dasiɛ naanɛ.

Jesu í tusɛa mɔcɔ minji gɔ ŋa araɛ
(Cɔ Luku 24:13-35)

12 Si anyii nŋu, ŋɔi Jesu í tusɛ araɛ bi mɔcɔ
minjiɛ gɔ ŋa iyi à waa nɛ si kpãa, à waa bɔ
ilɛɛko. Amma í kpaasi araɛ si kuyɛ nŋa.
13 Ŋɔi inɛ ŋau à baa inɔ ilu nɔ à koo à sõ inɛ
bubu ŋau, amma kpaasi ŋau a kù dasi aŋa
mɔ naanɛ má.

Jesu í tusɛa mɔcɔ maatakã ŋau araɛ
(Cɔ Matie 28:16-20; Luku 24:36-49; Zãa 20:19-23; IWB 1:6-8)

14 Si anyiɛ Jesu í koo í tusɛ araɛ bi mɔcɔ
maatakã ŋau bii à waa jɛ. Ŋɔi í gbagba si ŋa
na naanɛ hai dasi nŋa do idɔ kule nŋa, si na
iyi í jɔ̀ a kù jɛsi idei inɛ ŋa iyi à yɔɔ í ji̱ hai si
balɛu. 15 Ŋɔi í sõ ŋa í ni, i bɔ si andunya fei,
nɔ i waazoa inɛ baa yooma fei laabaau jiidau
ŋa. 16 Inɛ iyi í dasi naanɛ nɔ í jɔ̀ à dasiɛ inyi
á ba faaba, amma inɛ iyi kù dasi naanɛ, Ilaaɔ̃
á yɛ taaleɛ ku kpãa iju. 17 I cɔ maamaake gɔ
ŋa iyi woo dasim naanɛ ŋa aa ce. Aa lele inɛi
inɔɔko ŋa do irim, nɔ aa fɔ ide do fee ŋa iyi
i kù waa gbɔ ŋa. 18 Aa mu njo ŋa do awɔ, nɔ
baa bii à mɔ kɔɔtẽ gɔ kaa ce nŋa ide kãma. Aa
lesi bɔ̃ɔ ŋa awɔ nɔ a ba iri.

Jesu í nyi bi Ilaaɔ̃ má
(Cɔ Luku 24:50-53; IWB 1:9-11)

19 Iyi Lafẽɛ Jesu í sõ ŋa ideu í tã, ŋɔi à soo
lele í koo í buba si awɔ njɛi Ilaaɔ̃. 20 Ŋɔi
mɔcɔ ŋau à koo à waa waazoa inɛ ŋa bii fei.
Nɔ Lafẽɛ wa sobi ŋa si icɛu, í jɔ̀ à ya maa ce
maamaake ŋa ku ba inɛ ŋa a mà iyi ide nŋa
í jɛ ntɔ.]

Laabaau jiida iyi Luku í kɔ

Ide Sinte

1-4 Baakɔɔm Teofilu, ilu bɛɛrɛ nla, ɲ̀ wa n ceɛ fɔɔ.
Í sɨ̀aam si n kɔɛ tiau ihɛ̃ wa n sɔ̃ɛ dee dee mii iyi í ce si anini nwa. Inɛ ŋa iyi à yɔɔ hai sinte, nɔ à baa à jɛ woo ce icɛi ideu, aŋai à sɔ̃ wa. Iyi inɛ ŋa à gbɔɔ, inɛ nkpɔ nkpɔi í ce kookaai ku ba a kɔɔ dee dee. Nɔ í sɨ̀aam si amu mɔ n kɔɛ wa ku ba i mà kam kam iyi ide ŋa iyi à kɔɛ siu ntɔi, domi ɲ̀ wũa ideu fei hai sinteɛ.

Amaleka gɔ wa fɔ idei kubíi Zãa woo dasi inyi

5 Si waati iyi Herodu í jɛ ilaalui Zudee, woo weei Ilaaɔ̃ gɔ í wa bɛ à ya kpoo Zakari. Si wuai woo weei Ilaaɔ̃ ŋa iyi í jɛ ti Abiai í wa. Aboɛi à ya kpe Elizabɛti. Si dimii Arɔ̃ɔ iyi í jɛ woo wee nla sintei Ilaaɔ̃ui í wa. 6 Aŋa minji fei à jɛ dee dee si wajui Ilaaɔ̃ nɔ à waa jirima woodai Lafɛ̃ɛ do ideɛ fei mam mam. 7 Amma a kù nɛ ama domi Elizabɛti gbɛndai, nɔ aŋa minji fei à gbo tã.

8 Ajɔ nŋu gɔ, Zakari wa ce icɛi kuweeɛ si wajui Ilaaɔ̃ domi si wuaɛi kuweeu í to si. 9 Wee, à ya ta kpasai ku ba a mà inɛ iyi á lɔ si kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ koo jo tulare. Ŋɔi ajɔ nŋu bɛ, kpasau í so Zakari, ŋɔi í jɔ́ í lɔ inɔ ileu koo jo tulareu. 10 Nɔ zamaau fei wa ce kutɔɔ waduude si waati iyi wa jo tulareu. 11 Ŋɔi amalekai Ilaaɔ̃ gɔ í naa siɛ, wa leekɨ̀ si awɔ njɛi bi ku jo tulareu. 12 Iyi Zakari í yɔɔ ŋɔi zigiɛ í da, nɔ njo í muu hee í caa. 13 Amma amalekau í sɔ̃ɔ í ni, maà jɔ́ njo ku muɛ, Zakari. Ilaaɔ̃ í gbɔ kutɔɔɛ. Elizabɛti aboɛ á bíɛ ama inɛmɔkɔ nɔ i sɔɔ Zãa. 14 Aa nɛ inɔ didɔ̃ nla nla nɔ inɛ nkpɔ á wɛɛ do inɔ didɔ̃ na kubiɛ, 15 si na iyi í jɔ́ inɛ nlai á jɛ si wajui Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ. Kaa mɔ vɛ̃ɛ, hee má jɛ atɛ̃ kulele mmu gɔ. Nɔ á kɔ̃ɔ̀ Hundei Ilaaɔ̃ hai inɔi iyeɛ. 16 Á jɔ́ inɛi Izirɛli nkpɔ ku kpaasi idɔ nɔ a nyi wa bi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ nŋa. 17 Nŋui á cuaa Ilaaɔ̃ nɔ ku yɛ bɛi Elii walii nlai takou. Gbugbãɛ mɔ á yɛi bɛi ti Elii. Á jɔ́ baa do ama nŋa ŋa a gbɔsi njɛ, nɔ á jɔ́ hai gbɔ ide ŋa mɔ a ce lasabu bɛi inɛ dee dee ŋa.

18 Amma Zakari í sɔ̃ amalekau í ni, amu wee ɲ̀ gbo tã nɔ abom mɔ í ce inɛ ngbo. To, bɛirei an ce n mà iyi ideu á ce. 19 Ŋɔi amalekau í jɛaa í ni, amui Gabiɛli. Amui ɲ̀ ya n wa bi Ilaaɔ̃ n maa n ceaa icɛ. Nŋui í bɛm wa n na n baɛ ide ku fɔ nɔ n sisiɛ laabaau jiidau ihɛ̃. 20 Amma i kù dasi idem nɔu naanɛ baa do iyi á na ku ce bii waatiɛ í to. Na nŋu, aa dekɨ̀, i kaa yɔkɔ i fɔ ide má í gbe ajɔ iyi ideu í cei.

21 Wee inɛ ŋa à waa degbe Zakari, nɔ à biti do iyi wa kpɛ inɔ kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ bɛ. 22 Iyi í fita wa, kù yɔkɔ ku ba ŋa ide ku fɔ má, ŋɔi à mà iyi í ce kuyɛ gɔi si inɔ ileu bɛ. Wa ba ŋa ide ku fɔ do awɔ ku nyisi iyi ntɔi, amma kù yɔkɔ ku fɔ ide do gɛlɛ.

23 Si anyii kuyɛu, Zakari í mɔsi icɛɛ má hee í koo í to ajɔ iyi icɛɛ í kpa iri inɔ kpasɛ̃ bɛ. Ŋɔi í nyi ideɛ. 24 Si anyiɛ, Elizabɛti aboɛ í ba asɨ̀, nɔ wa singa araɛ zakai cukpa miu, í ni *, 25 cɔ mii iyi Ilaaɔ̃ í ceem. Í cɔm do iju jiida nɔ í nyaam anyɔ si wajui amanɛ ŋa.

Amaleka wa fɔ idei kubíi Jesu

26 Iyi asɨ̀i Elizabɛti í ba cukpa mɛɛfa, ŋɔi Ilaaɔ̃ í bɛ amaleka Gabiɛli Nazarɛti si ilɛi Galilee. 27 Í bɔɔi bi mudɛ̃ɛ gɔ iyi kù mà mɔkɔ, amma à mua awaasũ gɔ iyi à ya kpe Zozɛfu, si dimii ilaalu Davidi. Irii mudɛ̃ɛui í jɛ Maari. 28 Amalekau í lɔ bi tɛɛ í sɔ̃ɔ í ni, ɲ̀ wa n ceɛ fɔɔ, awɔ iyi Ilaaɔ̃ í cea didɔ̃. Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í wɛɛ do awɔ.

29 Ŋɔi Maari í biti do ideu nɔ wa bee araɛ ide wa ni, yoomai í jɛ yaasei fɔɔu ihɛ̃. 30 Ŋɔi amalekau í sɔ̃ɔ í ni, maà jɔ́ njo ku muɛ Maari. Ilaaɔ̃ í ceeɛ didɔ̃. 31 Aa ba asɨ̀ i bí ama inɛmɔkɔ nɔ i sɔɔ Jesu. 32 Á na ku jɛ inɛ nla. Amai Ilaaɔ̃i aa ya kpoo, nŋu iyi kù nɛ saa. Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ á coo ilaalu, á náa bommai Davidi balaɛ. 33 Nŋui á jɛ bomma si dimii Zakɔbu do ajɔ fei. Bommaɛ kaa nɛ kɔɔ †. 34 Ŋɔi Maari í bee amalekau í ni, bɛirei á ce ku ce, si bɛi n kù mà mɔkɔ.

35 Ŋɔi amalekau í jɛaa í ni, Hundei Ilaaɔ̃i á naa siɛ, nɔ gbugbãɛ ku biiɛ bɛi ɟ̀ɟ̀ì. Nŋui í jɔ́ aa kpe ama kumá iyi aa na i biu Amai Ilaaɔ̃. 36 Elizabɛti nyaanzeɛu mɔ iyi à ya

* **1:24** wa singa araɛ Ara ku singaɛu kù jɛ na anyɔ. Á yɔkɔ ku jɛ wa bi ku maa wɛɛ nŋu akã ku ba ku saabu Ilaaɔ̃. † **1:33** Zakɔbu Zakɔbui à ya kpe Izirɛli má. Bii à ni á jɛ bomma si dimii Zakɔbu, si dimii inɛi Izirɛli ŋa feii à waa fãa.

maa kpe gbɛndau, do si agboɛu fei, í nɛ asɨ̃i
ama inɛməkɔ. Í wɛɛ si cukpa mɛɛfasiaɛ nsɛi.
37 Maari, jɔ̀ i mà iyi nkãma kù wɛɛ iyi Ilaaɔ̃ í
məngɔ.
38 Ŋɔi Maari í ni, amu woo ce icɛi Aɔ̃
Lafɛ̃ɛi. Fei ndɛɛ ku ceem bɛi ì sɔ̃m nɔu. Ŋɔi
amalekau í nɛ.

Maari í bɔ Elizabɛti ku cɔ

39 Si anyii nŋu, ŋɔi Maari í dede do saasa
í dasi kpãa wa nɛ ikpa geete ŋa, í bɔ ilu gɔ si
ilɛi Zudee. 40 Iyi í to bɛ ŋɔi í lɔ kpasɛ̃i Zakari
nɔ í ce Elizabɛti fɔɔ. 41 Waati iyi Elizabɛti í
gbɔ fɔɔi Maariu, ŋɔi amau í yaga si inɔɛ, nɔ
Elizabɛti í kɔ̃ò Hundei Ilaaɔ̃. 42 Nɔ í dɔ̃ anu
hee lele í ni, Ilaaɔ̃ í weeɛ í re inaabo fei, nɔ
kuweeu á sɔ si ama iyi aa na i bíu. 43 Yooi ǹ
jɛ hee iyei Lafɛ̃ɛm í naa bi tom. 44 Waati iyi ǹ
gbɔ fɔɔɛu bɛ, ama iyi í wa inɔm í yaga do inɔ
didɔ̃. 45 Ilu inɔ didɔ̃i awɔ iyi ì dasi naanɛ iyi
mii iyi Ilaaɔ̃ í sɔ̃ɛ á na ku ce.

Iri ku kɔ̃i Maari

46 Nɔ Maari í ni,
Idɔm wa saabu Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ.
47 Nɔ ǹ wɛɛò inɔ didɔ̃ na irii Ilaaɔ̃ Woo
faabam,
48 Si na iyi í jɔ̀ í kãsim iju jiidaɛ, amu woo ce
icɛɛ iyi n kù jɛ ngɔgɔ.
Nɔ hai nsɛi inɛi andunya ŋa fei aa maa ni
amuu ilu inɔ didɔ̃i,
49 Domi Ilaaɔ̃, ilu gbugbã fei í ceem mii nla
nla.
Iriɛ í má.
50 Í ya ce araarei inɛ ŋa iyi à waa jirimaɛ hee
do ajɔ fei.
51 Í ce icɛ gbugbã ŋa do gbugbãi awɔɛ
Nɔ í fangaa inɛ ŋa iyi lasabui idɔ nŋa í nɛ
faao.
52 Í kɛkɛ ilaalu ŋa si batai bomma nŋa ŋa,
Nɔ í so ilu are ŋa lele.
53 Í jɔ̀ inɛ ŋa iyi ari wa kpa à jɛ mii jiida ŋa à
yo,
Amma í lele ilu fia ŋa awɔ ngbɛ.
54-55 Í sobi inɛi Izirɛli woo ce icɛɛ ŋa,
Í ce araare nŋa hee do ajɔ fei
Bɛi í tako í sɔ̃ Aburahamu do tɔkuɛ ŋa
Aŋa iyi à jɛ bala nwa ŋa.
56 Iri iyi Maari í kɔ̃u mbɛ. Si anyiɛ nɔ í
buba bi Elizabɛti bɛ zakai cukpa mɛɛta, í bɛi
í nyi ideɛ.

Kubíi Zãa woo dasi inyiu

57 Awaati í to bii Elizabɛti á bí amaɛ, nɔ í
bí ama inɛməkɔ. 58 Kpaasiɛ ŋa do nyaanzeɛ
ŋa à gbɔ iyi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í ce araareɛ ntɔ ntɔ, nɔ
aŋaò ŋa à wɛɛò inɔ didɔ̃ ajɔ. 59 Si ajɔ mɛɛjɔsia
à naa ku dasi amau bango, nɔ à waa bi à kpoo
Zakari, irii baaɛu. 60 Amma iyeɛ í so ide í
ni, aawo, Zãai aa kpoo. 61 Ŋɔi à sɔ̃ɔ à ni, si
nyaanzeɛ inɛ kãma kù nɛ dimii iriu bɛ.
62 Nɔ à bee baaɛ do awɔ ku ba a mà bɛi í bi
a kpe amau. 63 Ŋɔi Zakari í tɔɔ mii gɔ si bii á
kɔ si, nɔ í kɔ í ni, Zãai í jɛ iriɛ. Nɔ aŋa fei à biti.
64 Ŋɔi gbakã Zakari í yɔkɔ í fɔ ide do gɛlɛɛ, nɔ
í lɔsi ide ku fɔ wa saabuò Ilaaɔ̃. 65 Ŋɔi njo í
mu hee do inɛ ŋa iyi à wa amɛɛ amɛɛ fei. Nɔ
si ilɛɛkoi geetei Zudee ŋa fei inɛ ŋa à wasi
ku ce faajii ideu. 66 Inɛ ŋa iyi à gbɔ ideu fei
à ya maa muui si idɔ nŋa nɔ a maa ni, debɛi,
bɛirei amau ihɛ̃ á na ku jɛ.

Mii ŋa iyi í ceu ihɛ̃ fei wa nyisi iyi gbugbãi
Ilaaɔ̃ í wɛɛ do nŋu.

Iri ku kɔ̃i Zakari

67 Ŋɔi Zakari baai amau í kɔ̃ò Hundei Ilaaɔ̃,
nɔ í ce walii í ni,
68 Saabui í jɛ ti Ilaaɔ̃ Lafɛ̃ɛi inɛi Izirɛli ŋa
Si na iyi í jɔ̀ í naa bi inɛɛ ŋa í na í ya ŋa.
69 Nɔ í naa nwa Woo faaba ilu gbugbã wa si
nyaanzei ilaalu Davidi amaaceeu,
70 Si bɛi í jɔ̀ walii kumáɛ ŋau à fɔ wo hai ku
kpɛ.
71 Nŋui á faaba wa hai si awɔi mbɛɛ nwa ŋa,
Do hai bi inɛ ŋa iyi à cé wa fei.
72 Bɛɛbɛi í nyisi bala nwa ŋa araareɛ,
Nɔ wa yeò gigii akabuu kumáɛ.
73 Akabuuui í jɛ kuwã iyi í cea Aburahamu
bala nwa,
74 Í ni nŋu á nya wa hai si awɔi mbɛɛ nwa ŋa,
Nɔ nŋu ku jɔ̀ ka cea nŋu icɛ do wɔɔkɔ.
75 Nɔ icɛ iyi aa ka ceau ku jɛ do idɔ kumá
nɔ ka jɛ dee dee si wajuɛ do ajɔ fei si
kuwɛɛ nwa.
76 Nɔ awɔ amam, aa kpeɛ waliii Ilaaɔ̃, nŋu iyi
kù nɛ saa,
Domi aa cuaa Lafɛ̃ɛ i maa teesea kpãa,
77 Nɔ aa jɔ̀ inɛɛ ŋa a mà iyi aŋa aa ba faaba
waati iyi Ilaaɔ̃ á nya dulum du ŋa.
78 Ntɔ ntɔ, araarei Ilaaɔ̃ Lafɛ̃ɛ nwa í lá si wa.
Na saabui araareɛui í jɔ̀ inya kumá í naa si
wa hai lele bɛi nunui daakɔ,
79 Ku ba ku má inya si inɛ ŋa iyi à waa buba
si ilu kuku do si jɨ̃jɨ̃i iku

Ku maa nɛò awa fei si kpãai laakai akã.
80 Iri iyi Zakari í kõu mbɛ. Si anyii nŋu
amau wa la, nɔ bisiɛ wa kõɔsi nɔ í koo í wa
gbabua hee í koo í tóò ajɔ iyi í nyisi araɛ
bantuma si wajui inɛi Izirɛli ŋa.

2

Kubíi Jesu
(Cɔ Matie 1:18-25)

1 Waati bɛɛbɛ, ilaalu nlai Romu iyi à ya kpe
Ogusitu í na wooda í ni a ce inɛ ŋa kuka si
ilɛɛ fei. 2 Kuka sinteu ihẽ à cooi si waati iyi
Kiriniusi wa jɛ ilu ilɛ si ilɛi Siri. 3 Nɔ inɛ fei í
nɛ si iluɛ koo na iriɛ a kɔɔ si tia.
4 Ŋɔi Zozɛfu mɔ í nɛ hai Nazarɛti si ilɛi
Galilee, í bɔ ilɛi Zudee si ilui Davidi iyi à
ya kpe Betelehɛmu, domi nŋu mɔ nyaanzei
Davidii wa jɛ. 5 Í bɔ ku na iriɛ, nŋu do Maari
aboɛ iyi í nɛ asĩ *. 6 Si waati iyi à wa bɛ, ajɔ
í na í to bii á bí amaɛ. 7 Nɔ í bí ama sinteɛ,
ama inɛmɔkɔ. Í biiɛ do acɔ nɔ í tɔɔ si bi ku jɛi
angudã ŋa, si na iyi í jɔ̀ inya kù wɛɛ bii inɛ
njoo ŋa aa sɔ.

Amaleka gɔ ŋa à naa bi woo degbe ŋa

8 Woo degbe gɔ ŋa à wa inɔ sako bɛ, à
waa degbe angudã ŋa idũ. 9 Ŋɔi amalekai Aõ
Lafɛ̃ɛ gɔ í faata si ŋa wa, nɔ inya kumá nla gɔ
í kaako ŋa. Inya kumáu amboei Lafɛ̃ɛui. Ŋɔi
njo í mu ŋa jiida. 10 Amma amalekau í sõ ŋa
í ni, i maà jɔ̀ njo ku mu ŋɛ. Laabaau jiidai ǹ
naa ku sisi nŋɛ, iyi á jɛa inɛ fei inɔ didõ nla
nla. 11 Laabaauu wee. Nnyi, si ilui Davidi, à
bí nŋɛ Woo faaba. Nŋui í jɛ Lafɛ̃ɛ, inɛ iyi Ilaaõ
í cicau. 12 Yaase bɛi aa màau ŋa wee. Aa yɛ
ama kpɔtɔɔ gɔ bɛ à biiɛ do acɔ, wa sũ si bi ku
jɛi angudã ŋa.
13 Iyi í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi gbakã amaleka mmu
gɔ ŋa à naa bi tɛɛ aŋa nkpɔ nkpɔ nɔ à saabu
Ilaaõ à waa ni, 14 ka jɔ̀ irii Ilaaõ ku nɛ amboe
hee lele. Nɔ laakai ku sũ ku wa si ilɛ si inɛ ŋa
iyi Ilaaõ í bi.

Woo degbe ŋau à bɔ Betelehɛmu

15 Ŋɔi amaleka ŋau à jɔ̀ ŋa à nyi lele. Si
anyii nŋu, woo degbe ŋau à sabuu njɛ à waa
ni, debɛi, ka bɔ Betelehɛmu, kaa cɔ mii iyi í
ce, iyi Aõ Lafɛ̃ɛ í jɔ̀ à mà.
16 Nɔ à ce saasa à sɛi à koo. Ŋɔi à to nɔ à yɛ
Maari do Zozɛfu, do ama kpɔtɔɔu bii wa sũ
si bi ku jɛi angudã ŋa. 17 Iyi à yɔɔ, à waa sisi
mii iyi amalekau í sõ ŋa si gãmɛi amau. 18 Nɔ
inɛ ŋa iyi à gbɔ idei woo degbe ŋau fei ideu í
ya mu ŋa bitii. 19 Amma Maari njɛ wa mu fei
ndɛɛ si idɔɛ, nɔ wa lasabu si do laakai. 20 Ŋɔi
woo degbe ŋau à sinda à waa nɛ. Nɔ à waa
nyisi amboei Ilaaõ, à waa saabuɛ na irii mii
iyi à gbɔ do iyi à yɛ fei, domi fei ndɛɛ í cei si
bɛi amalekau í sisi nŋa.

À bɔò Jesu kpasẽi Ilaaõ

21 Si ajɔ mɛɛjɔsia ŋɔi à sɔɔ Jesu, iri iyi
amalekau í ni a kpoo hai waati iyi iyeɛ kù nɛ
asĩu. Ajɔ nŋu bɛ mɔi aa dasiɛ bango.
22-23 Mii iyi Moizi í kɔ si woodaɛ wee. Í
ni, ama inɛmɔkɔ iyi à bí sinte fei aa nyaa
ikãi ku jɛ ti Aõ Lafɛ̃ɛ. Na ŋɔi í jɔ̀ iyi waati í
to si bii aa ce kuwee Maari ku bɛi ku má si
ayawo iyi í ceu Zozɛfu do Maari à so amau à
bɔò Zeruzalɛmu ku ba a nyisi Aõ Lafɛ̃ɛ 24 nɔ
a ce kuwee. Kuweeu do kufe minji wala
do ankasiidi minjii à ya cooò si bɛi à kɔɔ si
woodai Aõ Lafɛ̃ɛ.
25 Wee mɔkɔ gɔ í wa Zeruzalɛmu bɛ à ya
kpoo Simeõ. Mɔkɔu í jɛ inɛ dee dee nɔ í mà
bɛɛrɛi Ilaaõ. Wa degbe inɛ iyi á na ku tũ idɔi
inɛi Izirɛli ŋa nɔ Hundei Ilaaõ í wɛɛ do nŋu.
26 Hundei Ilaaõu í sõɔ wo í ni á yɛ inɛ iyi Aõ
Lafɛ̃ɛ í cicau ku bɛi ku ku. 27 Ŋɔi Hundeu í
tale siɛ kpasẽi Ilaaõ ku bɔ. Iyi iyeò baai Jesu
ŋa à lɔòɛ bɛ ku ba a cea bɛi wooda í fɔ, 28 ŋɔi
Simeõ í gbaa í muu si awɔɛ í saabu Ilaaõ wa
ni,
29 Lafɛ̃ɛ, nsɛi jɔ̀ amu woo ce icɛɛ n jɔ̀ andunya
do laakai ku sũ si bɛi ì sõm wo,
30 Domi ijum í yɛ faabaɛ,
31 Iyi ì ce sɔɔluɛ si wajui dimi fei.
32 Nŋui í jɛ inya kumá iyi á nyisi dimi mmu
ŋa kpãaɛ.
Nɔ nŋui í jɛ amboei inɛɛ ŋa, inɛi Izirɛli ŋa.

Walii iyi Simeõ í ce

33 Ide iyi Simeõ wa fɔ si gãmɛi amau í mu
iyeò baaɛ fei biti. 34 Simeõ í wee nŋa nɔ í sõ
Maari iyei Jesuu í ni, Ilaaõ í cica amau ihẽi
ku kɛkɛ inɛ nkpɔ nɔ ku dede inɛ nkpɔ mɔ si
inɔi inɛi Izirɛli ŋa. Nŋui Ilaaõ í bɛ wa ku jɛ bɛi
nyinda, amma inɛ ŋa aa kɔ siɛ. 35 Nɔ lasabui

* **2:5** Maari aboɛ à ni Maari í jɛ aboɛ si na iyi í jɔ̀ aŋaòi à wɛɛ, amma aŋaò a kù tɔtɔɔ sẽɛ hee í koo í bíò Jesu.

idɔi inɛ nkpɔ kú fita gbugbãa. Awɔ takaɛ, inɔ ku fɔ á gũɛ ajɔ akã si idɔɛ bɛi taakuba.

Ana walii inaabo

36 Inaabo walii gɔ mɔ í wa bɛ à ya kpoo
Ana, amai Fanuɛli si dimii Azɛɛ ŋa. Abou
í gbo ntɔ ntɔ. Í ce muau zakai adõ mɛɛje
mɔkɔɛ kù bɛi kù na kù wɛɛ, 37 nɔ í buba jaaõ
adõ nkpɔ nkpɔ. Nsɛi abou í nɛ adõ cinɛ do
mɛɛ, nɔ ci ya fita hai bantumai kpasɛ̃i Ilaaõ.
Dasã do idũ fei, í ya maa cea Ilaaõ icɛi do anu
kudȉ do kutɔɔ. 38 Waati bɛɛbɛ nŋu mɔ í sɛkɛɛ
si ŋa wa, wa saabu Ilaaõ, nɔ í lɔsi idei amau
ku sisia inɛ ŋa iyi à waa degbe inɛ iyi á na ku
faaba inɛi Zeruzalɛmu ŋa fei.

39 Waati iyi iyeò baai Jesu ŋa à tã mii ŋa
iyi woodai Aõ Lafɛ̃ɛ í ni a ceu fei, ŋɔi à nyi
Nazarɛti ilu nŋa si ilɛi Galilee. 40 Nɔ amau
wa la, gbugbãɛ wa kõɔsi nɔ í kõò bisi. Nɔ
didõi Ilaaõ í wɛɛa.

Jesu í bɔ kpasɛ̃i Ilaaõ si waati iyi í nɛ adõ maateeji

41 Adõ fei iyeò baai Jesu ŋa à ya bɔ jingaui
Iku ku kuai Zeruzalɛmu. 42 Si waati iyi Jesu
í nɛ adõ maateeji ŋɔi à bɔ jingauu si bɛi à nɛ
dõɔnɛɛ. 43 Iyi jingauu í tã à waa nɛ, ŋɔi Jesu í
gbe Zeruzalɛmu bɛ, amma baaɛ ŋa a kù mà.
44 A waa tamaa bɛi í wa si inɔ nŋai. Wee à nɛi
zakai ajɔ akã, ŋɔi à dɛdɛɛ si inɔi nyaanze nŋa
ŋa do kpaasi nŋa ŋa. 45 Amma a kù yɔɔ, nɔ
à sinda à nyi ikpa Zeruzalɛmu à waa dɛdɛɛ.
46 Si ajɔ mɛɛtasia ŋɔi à yɔɔ bantumai kpasɛ̃i
Ilaaõ. Wa buba si aninii woo kɔ inɛ ŋa si
wooda ŋa, wa gbɔ ide nŋa nɔ wa bee ŋa ide.
47 Inɛ ŋa iyi à waa gbɔ ideɛ fei à bitiò bisiɛ do
si bɛi wa jɛ nŋa ide. 48 Iyi baaɛ ŋau à yɔɔ bɛ,
ŋɔi aŋa mɔ à biti, nɔ iyeɛ í ni, amam, na mii í
ce ì ce nwa bɛɛbɛ. Amu do baaɛ wee, à wasi
ku dɛdɛɛ do inɔ ku fɔ nla nla. 49 Ŋɔi í bee ŋa
í ni, na mii í ce ì waa dɛdɛɛm ŋa. I kù mà ŋa
iyi wũai Baam nii ǹ nɛ n ce? 50 Amma ide iyi
wa sõ ŋau a kù gbɔ yaaseɛ.

51 Ŋɔi í too ŋa à nɛ Nazarɛti nɔ wa gbɔ ide
nŋa. Wee iyeu wa mu ide ŋau ihɛ̃ fei si idɔɛ.
52 Jesu í lá wa koo nɔ bisiɛ mɔ wa kõɔsi nɔ wa
dõa Ilaaõ si hee do amanɛ ŋa fei.

3

Waazoi Zãa woo dasi inyi
(Cɔ Matie 3:1-12; Maaku 1:1-8; Zãa 1:19-28)

1 Iyi ilaalu nlai Romu iyi à ya kpe Tibɛɛ í
ce adõ maatũ si bommaɛ, waati bɛɛbɛ Pɔnsu
Pilatii wa jɛ ilu ilɛi Zudee, nɔ Herodu mɔ
wa jɛ inɛ ngbo si ilɛi Galilee, nɔ Filipu ifɔɛu
mɔ wa jɛ inɛ ngbo si ilɛi Iture do Takoniti,
nɔ Lisania mɔ wa jɛ inɛ ngbo si ilɛi Abilɛni.
2 Ani do Kaifu ŋa mɔ à waa jɛ woo wee nlai
Ilaaõ. Waati bɛɛbɛi Ilaaõ í sõ Zãa amai Zakari
ide si gbabua. 3 Nɔ Zãa í bɔ si ilu ŋa iyi à wa
kɔkɔi idoi Zuudɛ̃ɛ fei wa waazo nŋa wa ni, i
kpaasi idɔ ku ba Ilaaõ ku kpa idei dulum du
ŋɛ nɔ a dasi ŋɛ inyi. 4 Bɛɛbɛi ide iyi walii Ezai
í kɔ si tiaɛu í ce. Í ni,
Imui inɛ gɔ wa dõ anu si gbabua wa ni,
I teese kpãai Lafɛ̃ɛ ku tɛ ŋa.
5 Nɔ aa dȉ lɔɔma ŋau fei.
Nɔ geete do iri kuta fei á munga anu,
Nɔ kpãa ku ka ŋa fei aa tɛ,
Kpãa iyi í sãmi fei á sȉa.
6 Inɛ fei á yɛ bɛ́i Ilaaõ wa faaba wa.

7 Zamaa nkpɔ nkpɔi wa koo bi Zãa ku dasi
ŋa inyi. Nɔ í sõ ŋa í ni, iŋɛ inɛ buu ŋa bɛi
njo wukuku, yooi í sõ ŋɛ í ni i saa idɔɔkõi
kiitii Ilaaõ iyi á na ku naau. 8 Na nŋu, i ce
kookoosu jiida i nyisiò iyi ì kpaasi idɔ ŋa, nɔ
i maà tamaa mà aa ba faaba ŋa si na iyi í jɔ̀
ì ya maa ni iŋɛ ì jɛ dimii Aburahamu ŋa. Ǹ
wa n sõ ŋɛ, Ilaaõ á yɔkɔ ku so kuta ŋau ihɛ̃ ku
ce ŋa dimii Aburahamu ŋa. 9 Wee dagba wa
kã si ǰȉi tã mɔm a daò icuɛ. Na nŋu, ǰȉi iyi kù
waa so iso jiida fei aa daa a dasi ina.

10 Ŋɔi zamaau í beeɛ wa ni, debɛi, bɛirei aa
ka ce. 11 Nɔ í jɛ nŋa í ni, inɛ iyi í nɛ ibɔ minji
ku so akã ku mua kpaasiɛ iyi kù nɛ, nɔ inɛ
mɔ iyi í nɛ ijɛ ku kpõɔ do kpaasiɛ. 12 Woo gba
fiai lɛmpoo gɔ ŋa mɔ à naa a dasi aŋa mɔ inyi,
ŋɔi à beeɛ à ni, Mɛɛtu, bɛirei aa ka ce. 13 Ŋɔi
í sõ ŋa í ni, i maà gba ku lɔ zaka bɛi à da nŋɛ.
14 Ŋɔi sooge gɔ ŋa mɔ à beeɛ à ni, awa mɔ ni,
bɛirei aa ka ce. Nɔ í sõ ŋa í ni, i maà ya gba
fiai inɛ gɔ do gbugbã ŋa, nɔ i maà ya má inɛ
gɔ ide, nɔ i maà ya donda iyi à waa sã nŋɛ.

15 Inɛ ŋau à waa cɔ kpãai inɛ iyi Ilaaõ í
cicau nɔ à waa lasabu si idɔ nŋa mà Zãai
í jɛ inɛɛu. 16 Nɔ Zãa í sõ aŋa fei í ni, inyii
amu ǹ wa n dasi ŋɛ, amma inɛ gɔ wa naa

iyi í rem do gbugbã. N kù to n fũ baa ikũi baataɛ. Nŋui á da nŋɛ si Hundei Ilaaɔ̃ do ina.
17 Wa mu kaale ku fɛ bileeɛ si awɔ, nɔ ku kpã bileeu bii à kpokpoɛ, nɔ ku ko yɔyɔɔu ku dasi aka, sakou mɔ ku dasi ina iyi ci ya ku.

18 Do faaji nkpɔ gɔ ŋa mɔi Zãa wa ceaò inɛ ŋa waazoi laabaau jiidau.

19 Amma hai tako ilaalu Herodu í so Heriodiasi, aboi ifɔɛ, í jɛ aboɛ, ŋɔi Zãa í gbagba siɛ na ideu do na daa laalɔ ŋa iyi í ce fei wo. 20 Si antai laalɔ ŋa iyi Herodu wa ce, do ankãanyi í na í jò à mu Zãa à dasiɛ piisɔ̃ɔ má.

Inyi ku dasii Jesu
(Cɔ Matie 3:13-17; Maaku 1:9-11)

21 Zãa í wasi inɛ nkpɔ nkpɔ ku dasi inyi si waati iyi a kù dasiɛ piisɔ̃ɔ, ŋɔi Jesu mɔ í naa bi tɛɛ, nɔ í dasi Jesu mɔ inyi. Ŋɔi Jesu wa ce kutɔɔ nɔ lelei Aɔ̃ í cì, 22 nɔ Hundei Ilaaɔ̃ í de siɛ wa hai lele do ara gɔ bɛi ankasiidi. Nɔ à gbɔ ide ku fɔ gɔ wa hai lele í ni, awɔu amam nii, ǹ biɛ jiida jiida. Siɛi inɔ didɔ̃m fei í ya wa.

Balai Jesu ŋa
(Cɔ Matie 1:1-17)

23 Jesu í to adɔ̃ kuntaa í bɛi í sinti icɛɛ. Inɛ ŋa à ya maa cɔɔi bɛi amai Zozɛfu *. Balai Zozɛfu † ŋa wee 24 Heli do Matati do Levi do Mɛliki do Zanai Zozɛfu, 25 do Matatia do Amɔsu do Naumu do Esili do Nagai, 26 do Maatu do Matatia do Semɛni do Zozɛki do Zoda, 27 do Zoanani do Reza do Zorobabɛli do Salatɛli do Neri, 28 do Mɛliki do Adi do Kosamu do Elimadamu do Ɛɛ, 29 do Zozue do Eliezɛɛ do Zorimu do Matati do Levi, 30 do Simeɔ̃ do Zuda do Zozɛfu do Zonamui do Eliakimu, 31 do Melea do Mɛna do Matata do Natãa do Davidi, 32 do Izai do Obɛdi do Boazi do Salumɔ do Nasɔ̃ɔ, 33 do Aminadabu do Adimi do Aani do Esiromu do Perɛzi do Zuda, 34 do Zakɔbu do Izaaki do Aburahamu do Tera do Nakɔɔ, 35 do Seruku do Ragau do Falɛki do Ebɛɛ do Sala, 36 do Kainamu do Aafasadi do Sɛmu do Nowee do Lamɛki, 37 do Matusala do Enɔku do Zeredi do Maleleli do Kainamu, 38 do Enɔsi do Sɛti do Adamu do Ilaaɔ̃.

4

Seetam í lɛlɛ Jesu
(Cɔ Matie 4:1-11; Maaku 1:12-13)

1 Jesu í kɔ̃ò Hundei Ilaaɔ̃ nɔ í baa hai idoi Zuudɛ̃ɛ. Nɔ Hundeu í bɔòɛ si gbabua. 2 Nɔ Seetam í lɛlɛɛ bɛ zakai ajɔ ciiji. Nɔ si ajɔu bɛ fei kù jɛ nkãma. Iyi baai nŋu í lɔ, ŋɔi ari wa kpaa. 3 Nɔ Seetam í sɔ̃ɔ í ni, bii awɔu Amai Ilaaɔ̃i do ntɔ, jò kutau ihɛ̃ ku kpɔò pɛ̃ɛ. 4 Nɔ Jesu í jɛaa í ni, kukɔi idei Ilaaɔ̃ í ni, amanɛ ci ya wɛɛ na ijɛ nŋu akã.

5 Nɔ Seetam í bɔòɛ hee antai iri kuta gɔ, í nyisiɛ bommai andunya fei si iju kãmɛɛ. 6 Nɔ í sɔ̃ɔ í ni, amboei bomma ŋau fei an muuɛ nɔ an jò i nɛ yiiko si ŋa. Inɛ iyi ǹ bi, lafɛ̃ɛi an mua, si na iyi í jò à nam nii. 7 Na nŋu, bii ì naa ì gulɛ si wajum, fei ndɛɛ á jɛ tɛɛ. 8 Nɔ Jesu í jɛaa í ni, kukɔi idei Ilaaɔ̃ í ni, Aɔ̃ Lafɛ̃ɛɛi aa gulɛa, nɔ nŋu akãi aa tɔɔ.

9 Nɔ Seetam í gbãa í bɔòɛ Zeruzalɛmu nɔ í gũòɛ hee si antai ile lelei kpasẽi Ilaaɔ̃ nɔ í sɔ̃ɔ í ni, bii awɔu amai Ilaaɔ̃i, fo i dinga ilɛ, 10 domi kukɔi idei Ilaaɔ̃ í ni, Ilaaɔ̃ á na amalekaɛ ŋa wooda na iriɛ a maa degbeɛ, 11 nɔ a maa muɛ si awɔ ku ba i maà ti i koosɛ si kuta. 12 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, kukɔi idei Ilaaɔ̃ í ni, maà ti i sii Aɔ̃ Lafɛ̃ɛɛ. 13 Iyi Seetam í lɛlɛɛ si bisiɛ ŋau bɛ fei í tã, ŋɔi í jɔ̀ɔ titã í nɛ hee waati mmu gɔ má.

Jesu í sinti icɛɛ Galilee
(Cɔ Matie 4:12-17; Maaku 1:14-15)

14 Nɔ Jesu í nyi ikpa ilɛi Galilee do gbugbãi Hundei Ilaaɔ̃, nɔ iriɛ í fangaa si ilɛu fei. 15 Wa kɔ ŋa si cioi idei Ilaaɔ̃ ile bii Zuifu ŋa à ya ce kutɔtɔɔ nŋa ŋa, nɔ inɛ fei wa saabuɛ.

À kɔsi Jesu Nazarɛti bɛ
(Cɔ Matie 13:53-68; Maaku 6:1-6)

16 Nɔ Jesu í bɔ Nazarɛti ilu bii í jɛ amau. Ŋɔi si ajɔi kusĩmi í bɔ ile bii Zuifu ŋa à ya ce kutɔtɔɔu si bɛi í nɛ dɔɔnɛɛ. Ŋɔi í dede ku cio tia. 17 Ŋɔi à náa tia iyi Ezai waliiu í kɔ. Si bɛi wa fũu ŋɔi í kã si kukɔ gɔ iyi wa ni,
18 Hundei Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í wa sim.
Í cicaam n sisiaò ilu are ŋa laabaau jiidau.
Í bɛm n koo n sɔ̃ inɛi piisɔ̃ɔ ŋa n ni aa jɔ̀ ŋa a
nɛ
Nɔ n sɔ̃ fɛɛju ŋa n ni aa yɛ ilu má,

* **3:23** à ya maa cɔɔi bɛi amai Zozɛfu Ntɔ ntɔ Zozɛfu kù tɔtɔɔ sɛ̃ɛ do Maari à bɛi à bí Jesu. Ilaaɔ̃i í jɛ baaɛ. † **3:23** balai Zozɛfu Tengi ihɛ̃ idei balai Maarii à waa fɔ. Bii à ni balai Zozɛfu, na iyi aŋaò Maari à so njɛi.

Nɔ n jɔ̀ inɛ ŋa iyi inɛ ŋa à waa taa gbugbã a nɛ
ara nŋa.
19 Nɔ n sisia inɛ ŋa n ni awaatii didɔ̃i Lafɛ̃ɛ í
to wa.
20 Ŋɔi Jesu í ka tiau má í sindoa woo ce
icɛu nɔ í buba. Ŋɔi inɛ ŋa iyi à tɔtɔɔ bɛ fei à
kãsiɛ iju. 21 Ŋɔi í sinti ideɛ ku sɔ̃ ŋa í ni, nnyii
kukɔi idei Ilaaɔ̃ iyi ì gbɔ nsɛiu ŋa í kɔ̃.
22 Ŋɔi aŋa fei à waa jɛaa sɛɛda jiida, nɔ biti
í mu ŋa do ide didɔ̃ iyi wa fita hai si gɛlɛɛu. À
ni, kù jɛ amai Zozɛfuu mbɛ ya. 23 Nɔ Jesu í sɔ̃
ŋa í ni, kù nɛ sika aa kpaam mɔndau ihɛ̃ í ni
ŋa, awɔ lokotoro, faaba araɛ. Ce iluɛ ihɛ̃ mii
ŋa iyi à gbɔ ì ce Kapɛranumu fei. 24 Amma
an sɔ̃ ŋɛ, walii kãma kù wɛɛ iyi í ya nɛ bɛɛrɛ
si ilui nŋu takaɛ. 25 Ì mà sãa sãa ŋa iyi ari nla
gɔ í ce si ilɛu fei si waatii Elii walii nlau. Ijĩ
kù rɔ si afei adɔ̃ mɛɛta do cukpa mɛɛfa, ma
irei. Waati bɛɛbɛ inaabo jaaɔ̃ nkpɔi í wa si
ilɛi Izirɛli. 26 Do nŋu fei, Ilaaɔ̃ kù bɛ Elii walii
nlau bi kãma nŋa bii kù jɛ bi jãaɔ̃ gɔ í wa
Sarɛputa si ilɛi Sidɔ̃ɔ *. 27 Nɔ dintɛ nkpɔ mɔi
í wɛɛ wo si ilɛi Izirɛli si waatii Elizee walii.
Do nŋu fei, kù jɔ̀ gɔgɔ nŋa gɔ ku ba iri, bii kù
jɛ Naama inɛi ilɛi Siriu.
28 Iyi Jesu í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi idɔi inɛ ŋa iyi
à wa ile bii à ya ce kutɔtɔɔu bɛ fei í kɔ̃.
29 Ŋɔi
à dede à leleɛ hai inɔ iluu à bɔòɛ hee si antai
iri kuta si bii à ma ilu nŋa ku ba a taleɛ wa
ilɛ. 30 Amma í lɔ anini nŋa bɛ í nɛɛ.

Jesu í lele inɛi inɔɔkoi inɛ gɔ (Cɔ Maaku 1:21-18)

31 Nɔ Jesu í bɔ Kapɛranumu, ilui Galilee
gɔ nɔ wa kɔ inɛ ŋa si cioi idei Ilaaɔ̃ si ajɔi
kusĩmi. 32 Wa kɔ ŋa si cio do yiiko. Nŋui í
jɔ̀ ideu í tosi ŋa. 33 Wee mɔkɔ gɔ í wa ile bii
Zuifu ŋa à ya ce kutɔtɔɔu bɛ í nɛ inɛi inɔɔko,
ŋɔi í dɔ̃ anu hee lele í ni, 34 mii í wa si gãmɛi
awaɛ ŋa awɔ Jesu inɛi Nazarɛti. Ì naa ku kpa
wai? Ǹ mà inɛ iyi ì jɛ. Awɔi ì jɛ inɛ kumá
iyi Ilaaɔ̃ í bɛ wa. 35 Ŋɔi Jesu í la siɛ í ni, coko,
fita hai si mɔkɔu. Ŋɔi inɛi inɔɔkou í ta mɔkɔu
ilɛ si anini nŋa, nɔ í fita siɛ, kù mɛɛ. 36 Ŋɔi
aŋa fei à biti, à bee njɛ aŋa duusɔ̃ɔ à waa ni,
ide dimi yoomai ihɛ̃. Mɔkɔu wee wa sɔ̃ inɛi
inɔɔko ŋa ide do yiiko do gbugbã nɔ à waa
fita. 37 Ŋɔi iriɛ í fangaa si ilɛɛkoi iluu fei.

Jesu í jɔ̀ bɔ̃ɔ nkpɔ í ba iri (Cɔ Matie 8:14-17; Maaku 1:29-34)

38 Ŋɔi Jesu í fita hai ile bii à ya ce kutɔtɔɔu,
nɔ í bɔ kpasɛ̃i Simɔɔ. Wee iyei aboi Simɔɔu
wa ce bɔ̃ɔi ara gbãa ntɔ ntɔ. Ŋɔi à tɔɔɛ ku jɔ̀
ku ba iri. 39 Ŋɔi í kɔmba si abou í la si ara
gbãau nɔ í nya. Nɔ abou í dede gbakã í yaaɛ
ŋa.
40 Alɛi ajɔ nŋu iyi inunu í lɔ, ŋɔi inɛ ŋa iyi
inɛ nŋa ŋa à waa ce bɔ̃ɔ dimi ikã ikã fei à wasi
ku naaò ŋa wa bi tɛɛ. Nɔ í lesi aŋa fei awɔ í
jɔ̀ à ba iri. 41 Inɛi inɔɔko ŋa mɔ à fita hai si
inɛ nkpɔ, à dɔ̃ɔ anu à waa ni, awɔi ì jɛ Amai
Ilaaɔ̃. Amma Jesu í la si ŋa nɔ wa ganji ŋa ide
ku fɔ domi à mà iyi nŋuu inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicai.

Jesu wa waazo ilɛi Zudee (Cɔ Maaku 1:35-39)

42 Iyi iju í má ŋɔi Jesu í fita hai inɔ ilu í bɔ
gbabua. Ŋɔi zamaa nkpɔ nkpɔ gɔ wa dɛdɛɛ.
Iyi à to bi tɛɛ ŋɔi à tɔɔɛ suuru ku maà nɛ ku jɔ̀
aŋa. 43 Amma í sɔ̃ ŋa í ni, kù nɛ bɛi an ce iyi n
kù waazo laabaau jiidai bommai Ilaaɔ̃ si ilu
mmu ŋa má, domi na nŋui à bɛm wa. 44 Iyi í
fɔ bɛɛbɛ í tã nɔ í koo í dabii wa ce waazo ile
bii Zuifu ŋa à ya ce kutɔtɔɔ ŋa ilɛi Zudee.

5

Jesu wa kpe mɔcɔ sinteɛ ŋa (Cɔ Matie 4:18-22; Maaku 1:16-20)

1 Ajɔ nŋu gɔ Jesu wa leekĩ kɔkɔi tenku iyi
à ya kpe Genesarɛti, nɔ zamaa nla gɔ wa
manteɛ ku ba a gbɔ idei Ilaaɔ̃. 2 Nɔ í yɛ akɔi
inyi minji itĩi tenkuu bɛ. Amma sɔɔkɔ ŋau à
fita à waa wiɛ taao nŋa ŋa. 3 Nɔ Jesu í lɔ inɔ
akɔi inyiu akã. Akɔi inyi iyi í lɔ siu inɛ nŋu
ti Simɔɔi. Nɔ í kpe Simɔɔ í tɔɔɛ í ni ku na ku
sɛkɛɛò akɔu hai itĩi inyiu keeke. Ŋɔi í buba
si inɔi akɔu, wa kɔ zamaau si cio.
4 Iyi í fɔ ideɛ í tã nɔ í sɔ̃ Simɔɔ í ni, bɔò akɔu
si bua, nɔ i le taao nŋɛ ŋa si inyiu i mu cɛ̃ɛ
ŋa. 5 Ŋɔi Simɔɔ í sɔ̃ɔ í ni, Mɛɛtu, à ce icɛ do
idũ fei a kù mu ngɔgɔ. Amma si bɛi awɔi ì fɔ,
an dasi taao ŋau inɔ inyi.
6 Ŋɔi à dasi taao nŋa ŋau inɔ inyi. Iyi à dasi
ŋɔi à mu cɛ̃ɛ bututu hee taao nŋa ŋau à waa
bi a ga. 7 Nɔ à kpe kpaasi nŋa ŋa iyi à wa si
akɔ minjisiau do awɔ a naa a sobi ŋa. Iyi aŋa
mɔ à naa nɔ akɔ minjiu fei í kɔ̃ do cɛ̃ɛ hee wa

* **4:26** Sarɛputa si ilɛi Sidɔ̃ɔ Sarɛputa do Sidɔ̃ɔ fei irii ilu ŋai, amma bii à waa fɔ idei ilu ŋa iyi à wa kɔkɔi Sidɔ̃ɔ, si ilɛi Sidɔ̃ɔi à ya ni à wa.

bi ku mi. 8 Iyi Simɔɔ Piɛɛ í yɛ mii nɔu í ce
bɛɛbɛ ŋɔi í koo í gulɛ si wajui Jesu í ni, Lafɛ̃ɛ,
tɛkɛɛ hai bi tom, domi amuu ilu dulum nii.
9 Í fɔ bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ njo í muu, nŋu do
kpaasiɛ ŋau fei na cɛ̃ɛ nkpɔ nkpɔ iyi à muu.
10 Bɛɛbɛ mɔi njo í mu kpaasi minjiɛ ŋa, Zaaki
do Zãa amai Zebedee ŋau. Amma Jesu í sɔ̃
Simɔɔ í ni, maà jɔ̀ njo ku muɛ. Bɛbɛi inɛ ŋa
iyi aa toom ŋai aa ya maa dɛdɛ. 11 Ŋɔi à bɔò
akɔi inyiu ice nɔ à jɔ̀ fei ndɛɛ à waa too Jesu.

Jesu í jɔ̀ dintɛ gɔ í ba iri
(Cɔ Matie 8:1-4; Maaku 1:40-45)

12 Si anyii nŋu Jesu í wa si ilu gɔ bɛ, nɔ
mɔkɔ gɔ í naa bi tɛɛ. Mɔkɔu wa ce bɔ̃ɔi dintɛ
jiida. Iyi í yɛ Jesu ŋɔi í naa í sɛɛbata si wajuɛ
í tɔɔɛ suuru í ni, Lafɛ̃ɛ, bii ì bi, aa yɔkɔ i jɔ̀ n
ba iri n jɛ inɛ iyi í má. 13 Ŋɔi Jesu í yɔ awɔɛ
í luu nɔ í ni, ǹ bi. Ba iri nɔ i jɛ inɛ kumá.
Bɛ gbakã bɔ̃ɔi dintɛu í nya. 14 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ɔ
í ni ku maà sɔ̃ inɛ kãma ideu bɛ, amma koo
nyisi araɛ bi woo weei Ilaaɔ̃u. Nɔ í ni ku ce
kuwee iyi Moizi í jilɛu. Kuweeu bɛi á nyisi
inɛ ŋa iyi ì jɛ inɛ iyi í má bɛbɛi. 15 Do nŋu fei,
iriɛ í fangaa wa kɔ̃ɔsi, nɔ zamaa nkpɔ nkpɔ í
ya maa tɔtɔɔ bi tɛɛ ku ba a gbɔ ideɛ nɔ ku ba
a ba iri si bɔ̃ɔ nŋa ŋa. 16 Amma Jesu í ya bɔ
gbabuai nŋu akã koo ce kutɔɔ.

Jesu í jɔ̀ wɛɛgɛ gɔ í ba iri
(Cɔ Matie 9:1-8; Maaku 2:1-12)

17 Ajɔ nŋu gɔ Jesu wa kɔ inɛ ŋa si cio. Wee
Farisi do woo kɔ inɛ ŋa si wooda gɔ ŋa à waa
buba bɛ. À naai hai Zeruzalɛmu do hai ilu
ŋa iyi à wa ilɛi Zudee do ilɛi Galilee fei. Nɔ
inɛ ŋa à waa yɛ gbugbãi Lafɛ̃ɛ Jesu waati iyi
í jɔ̀ bɔ̃ɔ ŋa à waa ba iriu. 18 Ŋɔi inɛ gɔ ŋa mɔ
à naa bɛ à waa so wɛɛgɛ gɔ wa si makɛɛ. Nɔ
à waa dɛdɛ bɛi aa ce a lɔ̀ɔ̀ ile a koo a jilɔɔ si
wajui Jesu. 19 Amma a kù ba do bii aa lɔ̀ɔ̀ na
irii zamaau, ŋɔi à koo à gũ antai ileu, à luu nɔ
à kitaaɛ do makɛɛu si aninii zamaau si wajui
Jesu. 20 Iyi Jesu í yɛ naanɛ nŋa ŋɔi í sɔ̃ wɛɛgɛu
í ni, mɔkɔɔyi, ǹ kpa idei dulum dɛɛ. 21 Woo
kɔ inɛ ŋa si wooda do Farisi ŋa à wasi ku bee
ara nŋa ide à waa ni, yooi inɛɛu ihɛ̃ í jɛ iyi wa
bu Ilaaɔ̃. Yooi á yɔkɔ ku kpa idei dulum dii
inɛ gɔ bii kù jɛ Ilaaɔ̃ nŋu akã. 22 Amma Jesu
í mà lasabui idɔ nŋa, ŋɔi í bee ŋa í ni, na mii
í jɔ̀ ì waa ce dimii lasabu bɛɛbɛ si idɔ nŋɛ ŋa.
23 Yoomai í faala í re, inɛ ku sɔ̃ inɛ gɔ ku ni
ǹ kpa idei dulum dɛɛ, walakɔ ku ni ku dede
ku nɛ. 24 Amma ǹ bi i mà ŋa iyi amu Amai
Amanɛ ǹ nɛ gbugbã n kpa idei dulum dii inɛ
ŋa si andunya.

Iyi í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi í sɔ̃ wɛɛgɛu í ni, dede
i so makɛɛɛ i bɔ kpasɛ̃. 25 Ŋɔi gbakã wɛɛgɛu
í dede si waju nŋa, í so makɛɛ iyi wa sũ siu,
nɔ wa nɛ kpasɛ̃ wa saabuò Ilaaɔ̃. 26 Ŋɔi aŋa
fei à biti à waa saabu Ilaaɔ̃. Njo í bɛi wa mu
ŋa à waa ni, à yɛ mii maamaake nnyi.

Jesu í kpe Levi
(Cɔ Matie 9:9-13; Maaku 2:13-17)

27 Si anyii nŋu, Jesu í fita wa nɛ si inɔ ilu.
Nɔ í yɛ woo gba fiai lɛmpoo gɔ à ya kpoo
Levi, wa buba ile bi ku ce icɛɛ, nɔ Jesu í sɔ̃ɔ í
ni, toom wa. 28 Ŋɔi Levi í dede, í jɔ̀ mii ndɛɛ
fei í tooɛ.

29 Si anyiɛ, í cea Jesu jingau nla gɔ si
kpasɛ̃ɛ. Woo gba fiai lɛmpoo bututu do inɛ
gɔ ŋa mɔ à waa ba ŋa ku jɛ. 30 Wee Farisi gɔ
ŋa à wa bɛ do Farisi mmu gɔ ŋa iyi à jɛ woo
kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa. Aŋai à waa gbagba si
mɔcɔi Jesu ŋau à waa ni, na mii í ce ì jɛ ì waa
mɔ ŋa do woo gba fiai lɛmpoo do inɛ laalɔ
ŋa. 31 Iyi Jesu í gbɔ bɛɛbɛ ŋɔi í jɛ nŋa í ni, ilu
baani ŋa a kù nɛ bukaatai ilu iwɔ bii kù jɛ
bɔ̃ɔ ŋa. 32 Bɛɛbɛ mɔi n kù naa ku kpe inɛ dee
dee ŋa, amma ilu dulum ŋai ǹ naa ku kpe a
kpaasi idɔ nŋa.

Jesu wa fɔ idei anu ku dĩ
(Cɔ Matie 9:14-17; Maaku 2:18-22)

33 Ŋɔi inɛ ŋau à bee Jesu má à ni, bɛirei í
ce mɔcɔi Zãa woo dasi inyiu do ti Farisi ŋa
à ya dĩ anu a maa ceò kutɔɔ, nɔ wee mɔcɔɛ
ŋa a ci ya dĩ anu. À ya maa jɛi nɔ a maa mɔ.
34 Ŋɔi Jesu í bee ŋa í ni, aa yɔkɔ i jɔ̀ kpaasii
mɔkɔ titõ ŋa à dĩ anu si waati iyi mɔkɔ titõu
í wa inɔ nŋa? 35 Amma ajɔ wa naa iyi aa nya
mɔkɔ titõu hai si inɔ nŋa. Waati bɛɛbɛi aa dĩ
anu. 36 Ŋɔi í kpa nŋa mɔnda gɔ í ni, a ci ya
ga ibɔ titõ a sɔ̀ ibɔ ngbo. Bii ì ce bɛɛbɛ, ì bɛjɛ
ibɔ titõu mbɛ nɔ jaaɛ titõu á wɛɛi ikã kaa ce
si ibɔ ngbou. 37 Inɛ gɔ ci ya nɔ kù dasi vɛ̃ɛ
titõ iyi wa gba si bɔgɔ bata ngbo ŋa. Bii í ce
bɛɛbɛ, vɛ̃ɛu á jɔ̀ bɔgɔ ŋau ku ga, vɛ̃ɛu ku nikã
nɔ bɔgɔ ŋau ku bɛjɛ. 38 Amma à ya dasi vɛ̃ɛ
titõi si bɔgɔ titõ ŋa. 39 Nɔ inɛ gɔ kù wɛɛ iyi á
mɔ vɛ̃ɛ nwo nɔ ku bi vɛ̃ɛ titõ má, domi á ni
nwou í cea nŋu.

6

Jesu wa fɔ idei ajɔi kusĩmi
(Cɔ Matie 12:1-8; Maaku 2:23-28)

1 Si ajɔi kusĩmi gɔ Jesu wa too kɔɔi ilɛ gɔ,
ŋɔi mɔcɔɛ ŋa à wɔ amaajɛ iyi à gbɛ̃ si ilɛu à
nunu ijuɛ si awɔ à waa ŋɔ. 2 Ŋɔi Farisi gɔ ŋa
à bee ŋa à ni, na mii í jɔ̀ ì waa ce mii iyi a
kù nɛ kpãai ku ce si ajɔi kusĩmi. 3 Ŋɔi Jesu í
bee ŋa í ni, i kù cio mii iyi Davidi í ce, nŋu
do inɛɛ ŋa, si waati iyi ari wa kpa ŋau? 4 Í lɔ
kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ nɔ í so pɛ̃ɛ iyi à jilɛa Ilaaɔ̃ í jɛ, nŋu
do inɛɛ ŋa. Wee à ganji inɛ fei ku jɛ pɛ̃ɛu bɛ
bii kù jɛ woo weei Ilaaɔ̃ ŋa aŋa akã. 5 Nɔ Jesu
í sɔ̃ ŋa má í ni, amu Amai Amanɛ, amui ǹ jɛ
inɛ ngboi ajɔi kusĩmi.

Inɛ iyi awɔ akãɛ í ku
(Cɔ Matie 12:9-14; Maaku 3:1-6)

6 Si ajɔi kusĩmi mmu gɔ, Jesu í lɔ ile bii
Zuifu ŋa à ya ce kutɔtɔɔu nɔ í wasi ku cea inɛ
ŋa cioi idei Ilaaɔ̃. Wee mɔkɔ gɔ í wa bɛ, awɔ
njɛɛ í ku í gbɛ. 7 Woo kɔ inɛ ŋa si wooda do
Farisi ŋa à kãsi Jesu iju, à waa cɔ mà á jɔ̀ inɛɛu
ku ba iri si ajɔi kusĩmi. À waa cɔɔ domi à waa
bi a yɛ taaleɛi. 8 Amma Jesu í mà lasabu nŋa,
ŋɔi í sɔ̃ mɔkɔ iyi awɔɛ í kuu í ni, dede i leekĩ
si anini nŋa bɛ. Nɔ í dede í leekĩ. 9 Nɔ Jesu í
ni, ǹ wa n bee ŋɛi, si ajɔi kusĩmi, í sĩa amanɛ
ku ce jiida de mà laalɔ, ku faaba amanɛ de,
mà ku kpaa. 10 Ŋɔi í cɔ aŋa fei í kaako ŋa, nɔ
í sɔ̃ mɔkɔu í ni, tɛ awɔɛ. Iyi í tɛ awɔu ŋɔi í baa
dee dee. 11 Ŋɔi idɔ nŋa í kɔ̃, nɔ à waa busi njɛ
bɛi aa cea Jesu.

Jesu í cica woo bɛ maateeji ŋau
(Cɔ Matie 10:1-4; Maaku 3:13-19)

12 Waati bɛɛbɛ Jesu í koo í gũ iri kuta gɔ
ku ce kutɔɔ. Nɔ idũu fei í wasi ku ce kutɔɔ.
13 Iyi iju í má í tɔtɔɔ mɔcɔɛ ŋa nɔ í cica amanɛ
maateeji si inɔ nŋa, í sɔ ŋa woo bɛ ŋa. 14 Iri
nŋa wee, Simɔɔ iyi í sɔ Piɛɛ, do Anderee
ifɔɛ, do Zaaki do Zãa do Filipu do Baatelemi
15 do Matie do Tomaa do Zaaki amai Alifee,
do Simɔɔ inɛi igbɛi Zelɔtu *, 16 do Zudasi
amai Zaaki, do Zudasi Isikariɔti iyi á na ku
zambaɛu.

Didɔ̃ do ijuukpã
(Cɔ Matie 4:23-25; 5:1-12)

17 Waati iyi Jesu í cica woo bɛ maateeji
ŋau í tã ŋɔi aŋaò ŋa à kita wa à waa leekĩ si
ilɛ ku munga anu gɔ. Tengi bɛi mɔcɔ nkpɔɛ
ŋau à wa do zamaa nla gɔ. Inɛ ŋau à naai hai
ilɛi Zudee fei do Zeruzalɛmu ilu nlaɛ, do hai
Tii do Sidɔ̃ɔ, ilu ŋa iyi à wa ikpa bi inyi dũdũ.
18 À naa bi tɛɛi ku ba a gbɔ ideɛ nɔ a ba iri si
bɔ̃ɔ nŋa. Inɛ ŋa iyi inɛi inɔɔko ŋa à sinda iri
nŋa à ba iri. 19 Ŋɔi inɛ ŋau fei à waa dɛ ku
luu, domi gbugbã nla nla í ya fita siɛ nɔ ku jɔ̀
aŋa fei a ba iri.

20 Ŋɔi Jesu í cɔ mɔcɔɛ ŋau í ni,
Ilu inɔ didɔ̃ ŋai iŋɛ ilu are ŋa, domi iŋɛi ì jɛ
inɛi bommai Ilaaɔ̃ ŋa.
21 Ilu inɔ didɔ̃ ŋai iŋɛ iyi ari wa kpa si nsɛi
domi Ilaaɔ̃ á jɔ̀ i yo ŋa.
Ilu inɔ didɔ̃ ŋai iŋɛ iyi ì waa kpata si nsɛi,
domi aa na i nyaanyi ŋa.

22 Iŋɛ ilu inɔ didɔ̃ ŋai bii inɛ ŋa à cé ŋɛ, nɔ
à lele ŋɛ hai inɔ nŋa, nɔ à waa bu ŋɛ, nɔ à
waa sɔ ŋɛ iri laalɔ na irii amu Amai Amanɛ.
23 Ajɔ nŋu, i jɔ̀ inɔ nŋɛ ku dɔ̃, i fo i dingaa do
inɔ didɔ̃, domi riba iyi à jilɛ nŋɛ lelei Aɔ̃ í la.
Inɛ ŋau bɛ, bɛɛbɛi mɔi bala nŋa ŋa à cea walii
ŋau wo.
24 Amma inɔ kufɔi á jɛ ti iŋɛ ilu fia ŋa, domi
ì ba inɔ nŋɛ í tũ tã ŋa.
25 Inɔ kufɔi á jɛ ti iŋɛ iyi ì wa si ayo si nsɛi,
domi ari á na ku kpa ŋɛ.
Inɔ kufɔi á jɛ ti iŋɛ iyi ì waa nyaanyi si nsɛi,
domi aa na i kpata i maa cã kpokpo
ŋa.
26 Iŋɛ ilu inɔ kufɔ ŋai bii inɛ fei wa saabu ŋɛ
domi bɛɛbɛi bala nŋɛ ŋa à cea walii ilu
ibo ŋau wo.

I bi mbɛɛ nŋɛ ŋa
(Cɔ Matie 5:38-48; 7:12a)

27 Amma iŋɛ iyi ì sotĩ ì waa gbɔ idem ŋa,
ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, i ya bi mbɛɛ nŋɛ ŋa, nɔ inɛ ŋa
iyi à cé ŋɛ i ya ce nŋa jiida ŋa. 28 I weea inɛ
ŋa iyi à waa ce ikpe ŋɛ, nɔ i ya cea inɛ ŋa
iyi à waa ce nŋɛ laalɔ kutɔɔ ŋa. 29 Bii inɛ gɔ
í sambalaɛ, toa kɛkɛlɛ akãɛ má. Inɛ iyi í gba
ibɔ kumbooɛ, maà ti i kɔ ku so danzigiɛ má.
30 Bii inɛ gɔ í tɔɔɛ mii gɔ, muaa. Bii inɛ gɔ í so
mii ndɛɛ gɔi, maà ti i beeɛ má. 31 Dimi iyi ì bi
inɛ ŋa a ce nŋɛ, iŋɛ mɔ i ce nŋa dimi nŋu.

---

* **6:15** igbɛi Zelɔtu inɛi igbɛi Zelɔtu ŋai à waa jabu ku ba Zuifu ŋa a nɛ ara nŋa hai si awɔi inɛi Romu ŋa.

32 Bii inɛ ŋa iyi à bi ŋɛ aŋa akãi iŋɛ mɔ ì bi
ŋa, saabu yoomai ì nɛ ŋa. Baa woo ce laalɔ
ŋa taka nŋa à ya bi kpaasi nŋa ŋa. 33 Bii inɛ
ŋa iyi à waa ce nŋɛ jiida, aŋai iŋɛ mɔ ì waa
sãa gbese, saabu yoomai ì nɛ ŋa. Baa woo ce
laalɔ ŋa taka nŋa à ya ce bɛɛbɛ. 34 Bii ì waa
wɛ̃a inɛ ŋa ngɔgɔ na iyi í jɔ̀ ì waa tamaa aa
na a sã nŋɛ, to, saabu yoomai ì nɛ ŋa. Baa
woo ce laalɔ ŋa taka nŋa à ya wɛ̃a njɛ nɔ a
sã. 35 Amma i bi mbɛɛ nŋɛ ŋa, i ce nŋa jiida
ŋa, i ya wɛ̃ nŋa i maà cɔ kpãai ku sã ŋa. Bii
ì waa ce bɛɛbɛ ŋa, riba nŋɛ á la nɔ aa jɛ amai
Ilaaɔ̃ ŋa, nŋu iyi kù nɛ saa, domi nŋu takaɛ
wa nyisi amanɛ gudulu ŋa do amanɛ laalɔ ŋa
didɔ̃ɛ. 36 I jɔ̀ i nɛ araarei inɛ ŋa bɛi Baa nŋɛ mɔ
í nɛ.

Maà kiiti kpaasiɛ
(Cɔ Matie 7:1-5)

37 Jesu í sɔ̃ ŋa má í ni, i maà ya kiiti inɛ ŋa,
nɔ Ilaaɔ̃ mɔ kaa kiiti ŋɛ. I maà ya yɛ taalei inɛ
ŋa nɔ Ilaaɔ̃ mɔ kaa yɛ taale nŋɛ. I ya kpa idei
kurarai njɛ ŋa nɔ Ilaaɔ̃ mɔ á kpa idei kurarai
iŋɛ mɔ. 38 I ya mua njɛ ŋa nɔ Ilaaɔ̃ mɔ á mu
nŋɛ. Si gũa nla nlai á ce nŋɛ amua. Á yagaɛ
ku kitigbaɛ ku kɔ̃ hee andɛɛ, nɔ ku cuu nŋɛ
si bɔgɔ. Ntɔ ntɔ gũa iyi ì wãaò kpaasi ŋa, nŋui
Ilaaɔ̃ mɔ á wã nŋɛ do.

39 Nɔ í kpa nŋa mɔnda gɔ í ni, fɛɛju á yɔkɔ
ku mua fɛɛju akpa? Bii fɛɛju ŋa à waa mua
njɛ akpa aŋa minji fei a kaa dasi isa? 40 Woo
kɔkɔ icɛ ci ya re inɛ ngboɛ. Amma inɛ fei,
waati iyi í mà mii iyi inɛ ngboɛ í nyisiɛ, nŋu
mɔ í ya yɛi bɛi inɛ ngbou.

41 Na mii í ce ì waa yɛ fɔfɔ keeke iyi í wa si
ijui kpaasiɛ nɔ i kù yɛ ɲ̃ii ite iyi í wa si titɛɛ.
42 Bɛirei aa ce i ni, kpaasi, jɔ̀ n nyaɛ fɔfɔ si
ijuɛ, nɔ awɔ i kù waa yɛ ɲ̃ii ite iyi í wa si titɛɛ.
Awɔ ilu muafitii, jɔ̀ i tako i nya ɲ̃ii ite iyi í wa
si ijuɛu titã ku ba i yɛ ilu sãa sãa, i bɛi i nya
fɔfɔ iyi í wa si ijui kpaasiɛ.

À ya mà ɲ̃ii hai si isoɛ
(Cɔ Matie 7:16-20; 12:33-35)

43 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ ŋa má í ni, ɲ̃ii jiida kaa so
iso laalɔ. Bɛɛbɛ mɔi ɲ̃ii laalɔ kaa so iso jiida.
44 Ntɔ ntɔ ɲ̃ii fei hai si isoɛi à ya màa. A ci
ya ka figi si agũ, bɛɛbɛ mɔi a ci ya ka rezɛ̃ɛ
si agũ fũfũ, mà irei. 45 Amanɛ jiida í ya nya
jiida wai hai si mii jiida iyi wa singa si idɔɛ.
Amanɛ laalɔ mɔ í ya nya laalɔ wai hai si mii
laalɔ iyi wa singa si idɔɛ, domi mii iyi wa kɔ̃
si idɔi amanɛ, nŋui gɛlɛɛ í ya fɔ.

Woo ma ile minji gɔ ŋa
(Cɔ Matie 7:24-27)

46 Nɔ Jesu í sɔ̃ ŋa má í ni, na mii í ce ì ya
maa kpem Lafɛ̃ɛ, Lafɛ̃ɛ, nɔ i ci ya ceò ide iyi
ǹ sɔ̃ ŋɛ icɛ ŋa. 47 Inɛ iyi í naa bi tom fei nɔ wa
gbɔ idem nɔ wa jirimaɛ, an nyisi ŋɛ inɛ iyi
lafɛ̃ɛ í jɔ. 48 Í jɔ mɔkɔ gɔ iyi wa ma ile. Mɔkɔu
í tu isa titã í ɲ̃i hee í koo í kãsi kuta í bɛi í nyɔ
icui ileu. Si anyiɛ ŋɔi iɲ̃i í na í rɔ nɔ ido í kɔ̃
wa nikã, wa cã ileu, amma kù yɔkɔ ku kɛkɛɛ
domi kumaɛ í sɨ̃a. 49 Amma inɛ iyi í gbɔ idem
nɔ kù waa jirimaɛ, í yɛi bɛi mɔkɔ gɔ iyi í ma
ile nɔ kù nyɔ icuɛ do kuta. Ŋɔi ido í na í kɔ̃ í
nikã wa cã ileu nɔ gbakã í cuku í lɛgɛ fei.

7

Jesu í jɔ̀ amaacɛi sooge inɛ ngbo gɔ í ba iri
(Cɔ Matie 8:5-13)

1 Iyi Jesu í sɔ̃ ŋa ideu fei í tã, ŋɔi í bɔ
Kapɛranumu. 2 Wee inɛ ngboi sooge gɔ í wa
bɛ. Soogeu í nɛ amaacɛɛ, nɔ í buui jiida jiida.
Amaacɛui wa ce bɔ̃ɔ hee wa bi ku ku. 3 Ŋɔi
soogeu í gbɔ baaui Jesu, nɔ í bɛ inɛ ngboi
Zuifu gɔ ŋa bi tɛɛ a koo a tɔɔɛ ku na ku faaba
amaacɛi nŋu. 4 Ŋɔi inɛ ŋau à koo. Iyi à to bi
Jesu, ŋɔi à tɔɔɛ suuru ntɔ ntɔ à ni mɔkɔu í to
i sobiɛ 5 domi í bi dimi nwa. Nŋui í nɔ í ma
nwa ile bii à ya ka ce kutɔtɔɔu bɛ.

6 Nɔ aŋaò Jesu ŋa à dasi kpãa à waa nɛ. Iyi
à maai kpasɛ̃u ŋɔi soogeu í bɛ kpaasiɛ gɔ ŋa
a koo a sɔ̃ɔ a ni, Lafɛ̃ɛ, soogeu njɛ í ni i maà
taabi araɛ, domi nŋu kù to i lɔ wa kpasɛ̃i nŋu.
7 Na nŋui í ce mɔm í yɔɔ iyi nŋu kù to nŋu ku
naa bi tɛɛ do araɛ. Amma í ni i fɔ ide nŋu akã
wa, amaacɛi nŋu á ba iri. 8 Nɔ í ni baa nŋu
takai nŋu, idei inɛ ngboi nŋu ŋai nŋu wa gbɔ,
nɔ nŋu mɔ í nɛ sooge ŋa iyi wa gbã. Bii nŋu
í sɔ̃ inɛ akã nŋu í ni ku bɔ ihɔ̃, í ya kooi. Bii
nŋu í nɔ í kpe inɛ gɔ nŋa í ya naai. Nɔ bii nŋu
í sɔ̃ amaacɛi nŋu gɔ nŋu í ni ku ce iyi ihɛ̃ í ya
cooi.

9 Iyi Jesu í gbɔ ideu í biti, nɔ í sinda í sɔ̃
zamaa iyi wa tooɛu í ni, ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ, baa si
inɔi inɛi Izirɛli ŋa fei n kù yɛ inɛ iyi í yɔkɔ í
dasim naanɛ nla nla bɛi inɛɛu ihɛ̃. 10 Iyi Jesu
í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi ama abɛ ŋau à nyi kpasɛ̃, nɔ
à ba amaacɛu í ba baani.

Jesu í jĩ amai jaaɔ̃ gɔ iyi í ku

11 Si anyiɛ ŋɔi Jesu í bɔ ilu gɔ iyi à ya kpe
Nayini. Mɔcɔɛ ŋa do zamaa nla gɔ wa tooɛ.
12 Waati iyi í maai si gamboi bindii iluu, í
yɛ à so ikui ama awaasũ gɔ à waa bɔ ku suu.
Ama awaasũu nŋu akãi iyeɛ í bí nɔ iyeu jaaɔ̃i.
Inɛi inɔ ilu nkpɔ nkpɔi wa too fitii abou.
13 Iyi Lafɛ̃ɛ í yɛ abou ŋɔi araare í muu, nɔ í
sɔ̃ɔ í ni, maà kpata. 14 Ŋɔi í sɛkɛɛ si ŋa í lu
kpakoi ikuu nɔ inɛ ŋa iyi à waa soou à leekĩ.
Nɔ Jesu í ni, awɔ awaasũ, ǹ wa n sɔ̃ɛ, dede.
15 Nɔ awaasũ iyi í kúu í dede í buba wa fɔ ide.
Nɔ Jesu í sindoa iyeɛ. 16 Ŋɔi njo í mu aŋa fei,
nɔ à saabu Ilaaɔ̃ à waa ni, walii ilu gbugbãi í
naa si wa. Nɔ à wa ni má, Ilaaɔ̃ í naa bi inɛɛ
ŋa ku ba ku sobi ŋa.

17 Ŋɔi ideu í fangaa si ilɛi Zudee do si
ilɛɛkoɛ ŋa fei.

Inɛ ŋa iyi Zãa woo dasi inyi í bɛ (Cɔ Matie 11:2-19)

18 Ŋɔi mɔcɔi Zãa ŋa à koo à baa ile piisɔ̃ɔ bɛ
à sisiaa mii ŋau bɛ fei. Nɔ í kpe amanɛ minji
si inɔ nŋa, 19 í bɛ ŋa bi Lafɛ̃ɛ a beeɛ a ni, awɔi
ì jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ á na ku bɛ wau? Mà ka degbe
inɛ mmu gɔ. 20 Iyi à to wa bi Jesu, ŋɔi à sɔ̃ɔ
à ni, Zãa woo dasi inyiui í bɛ wa ka naa ka
beeɛ ka ni, awɔi ì jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ á na ku bɛ
wau? Mà ka degbe inɛ mmu gɔ.

21 Wee si waati nŋu bɛi, Jesu í jɔ̀ bɔ̃ɔ nkpɔ
do kɔ̃ɔ ŋa à waa ba iri, nɔ wa lele inɛi inɔɔko
ŋa hai si inɛ gɔ ŋa, nɔ í jɔ̀ fɛɛju nkpɔ í yɛ ilu
má. 22 Nɔ í jɛa ama abɛ ŋau í ni, i koo i sisia
Zãa mii iyi ì yɛ do iyi ì gbɔ ŋa. Fɛɛju ŋa à
waa yɛ ilu, woo sukutɛ ŋa à waa nɛ dee dee,
dintɛ ŋa à ba iri à jɛ inɛ kumá, dekĩ ŋa à waa
gbɔ ide, iku ŋa à jĩ, nɔ à waa waazoa ilu are
ŋa laabaau jiidau. 23 Ilu inɔ didõi inɛ iyi kaa
nyiò anyi si naanɛ ku dasiɛ na irim.

24 Iyi ama abɛi Zãa ŋau à gbɔ bɛi Jesu í fɔ,
ŋɔi à sinda à nɛ. Waati iyi à waa nɛ, ŋɔi Jesu í
lɔsi ku sisia zamaau idei Zãa í ni, mii ì bɔ ku
cɔ gbabuau ŋa. Fɔfɔ iyi fufu wa yaya? Aawo.
25 To, mii ì bɔ ku cɔ ŋa. Mà mɔkɔ iyi wa dasi
jaaɛ jiidau? Aawo, inɛ ŋa iyi à waa dasi jaaɛi
fia nkpɔ nɔ à wa si inɔi amani nla nla, aŋai
à ya wa kabai ilaalu ŋa. 26 To, mii ì bɔ ku cɔ
ŋa. Mà waliii ì bɔ ku cɔ ŋa. Oo, ntɔ ntɔ an sɔ̃
ŋɛ, inɛɛu bɛ í re baa walii. 27 Zãai kukɔi idei
Ilaaɔ̃ wa fãa tengi bii í ni, Ilaaɔ̃ í ni,

Wee, ǹ bɛ woo sisi idem wa si wajuɛ iyi á
teeseɛ kpãaɛ.
28 An sɔ̃ ŋɛ, si inɔi inɛ ŋa iyi inaabo ŋa à bí
fei, kãma nŋa kù wɛɛ iyi í re Zãa. Amma do
nŋu fei, baa inɛ iyi í kere í re si bommai Ilaaɔ̃
í roo.

29 Nɔ Jesu í ni má, inɛ ŋa iyi à gbɔ idei Zãa
fei hee do woo gba fiai lɛmpoo ŋa fei à jɔ̀ Zãa
í dasi ŋa inyi nɔ nŋu bɛ wa nyisi iyi à mà iyi
Ilaaɔ̃ í jɛ dee dee. 30 Amma Farisi ŋa do woo
kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa a kù jɛ Zãa ku dasi ŋa
inyi. Bɛɛbɛ mɔi à kɔsi mii iyi Ilaaɔ̃ í dasi idɔ
ku ce nŋa.

31 Ŋɔi Jesu í ni, yooi an wãò inɛi nsɛi ŋau
ihɛ̃. Yooi à jɔ. 32 À jɔ amu ŋa iyi à waa buba
bantuma, à sõ njɛ à waa ni, à fã nŋɛ yee nɔ
i kù jojo ŋa, nɔ à kõ nŋɛ irii iku ŋa nɔ i kù
kpata ŋa. 33 Ǹ ni bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ waati
iyi Zãa woo dasi inyi í naa, í ya dĩ anu, ci ya
mɔ vɛ̃ɛ, nɔ ì ni í nɛ inɛi inɔɔko ŋa. 34 Nɔ iyi
amu Amai Amanɛ ǹ naa, ǹ ya n jɛ nɔ n maa
n mɔ, nɔ í ni ŋa ǹ bi ijɛ nɔ ǹ jɛ woo mɔ atɛ̃
nɔ ǹ jɛ kpaasii woo gba fiai lɛmpoo ŋa do ilu
dulum ŋa. 35 Do nŋu fei, à yɛ iyi bisii Ilaaɔ̃ í
jɛ dee dee na icɛ ŋa iyi wa ce.

Jesu wa jɛ kpasɛ̃i Farisi gɔ

36 Farisi gɔ í kpe Jesu ku jɛ bi tɛɛ ajɔ nŋu
gɔ. Nɔ Jesu í lɔ ileɛ í buba wa jɛ. 37 Wee, abo
à ta icu gɔ í wa si iluu bɛ. Iyi í gbɔ à ni Jesu
wa jɛ kpasɛ̃i Farisiu, ŋɔi í naaò tulare wa si
ama caka ku sĩa gɔ iyi à ce do abatii. 38 Abou
í naa í wai do anyii Jesu bi isɛɛ ŋa. Wa kpata
nɔ cikãajuɛ ŋa wa tontoo si isɛɛ hee í cɔɔ, nɔ
wa gbãa do ntoi iriɛ ŋa, wa cɔ̃ɔcɔ̃ɔɛ, í fã siɛ
tulareu. 39 Farisi iyi í kpe Jesu ku jɛu, iyi í
yɔɔ, ŋɔi í fɔ si idɔɛ í ni, mɔkɔu ihɛ̃, bii waliii,
á mà dimii inaabo iyi wa luu ihɛ̃ domi woo
ta icui. 40 Nɔ Jesu í ni, Simɔɔ, ǹ nɛ ide gɔ iyi
an sɔ̃ɛ. Nɔ í ni, fɔ, Mɛɛtu.

41 Ŋɔi Jesu í ni, mɔkɔ gɔ í wɛɛ iyi amanɛ
minji wa mu gbeseɛ. Inɛ akã wa mu kpɛkɛlɛ
cĩɔ miu, inɛ akã mɔ ciitaa. 42 Nɔ wee a kù nɛ
mii iyi aa sãaò, nɔ í cea aŋa minji fei suuru.
To, si aŋa minjiu, yoo nŋai á bi mɔkɔu ku re.
43 Nɔ Simɔɔ í jɛaa í ni, ǹ tamaa inɛ iyi gbeseɛ
í reui. Ŋɔi Jesu í sɔ̃ɔ í ni, ntɔi ì fɔ.

44 Iyi í ni bɛɛbɛ í tã, ŋɔi í sinda si inaabou
nɔ í sõ Simɔɔ í ni, ì yɛ abou ihɛ̃? Iyi ǹ lɔ wa
kpasɛ̃ɛ i kù muum inyi n wiɛ kutɛm, amma

abou ihɛ̃ í cɔ̀ kutɛm do cikãajuɛ ŋa, nɔ í gbãa do ntoi iriɛ ŋa. 45 I kù cem fɔɔ do kucɔ̃ɔcɔ̃ɔ amma abou ihɛ̃, hai waati iyi ǹ lɔ wa, kù jɔ̀ kutɛm ku cɔ̃ɔcɔ̃ɔ. 46 Nɔ i kù jɔsi irim ikpo, amma abou ihɛ̃, í fãsi isɛm tulare. 47 Na ŋɔi í jɔ̀ ǹ wa n sɔ̃ɛ kubi nlai abou ihɛ̃ wa nyisi iyi Ilaaɔ̃ í kpa idei dulum dɛɛ, baa do iyi í kpɔ fei. Amma inɛ iyi à cea suuru keeke, kubiɛ mɔ keekei. 48 Ŋɔi í sɔ̃ abou í ni, à kpa idei dulum dɛɛ. 49 Inɛ ŋa iyi à waa jɛ aŋaò ŋau, à bee njɛ ide à waa ni, dimii amanɛ yoomai ihɛ̃ iyi á yɔkɔ ku kpa idei dulum dii amanɛ ŋa. 50 Nɔ Jesu í sɔ̃ abou í ni, naanɛɛi í faabae. Koo nɛ do laakai ku sũ.

8

Inaabo ŋa iyi à waa too Jesu

1 Si anyii nŋu, Jesu í dabii dabii si wangaa ŋa do si ilɛɛko ŋa, wa waazo wa sisi laabaau jiidai bommai Ilaaɔ̃. Nɔ mɔcɔ maateeji ŋau à suu 2 do inaabo nkpɔ gɔ ŋa. Si inɔi inaabo ŋau, gɔgɔ ŋa à waa ce bɔ̃ɔ wo, gɔgɔ ŋa mɔ à nɛ inɛi inɔɔko ŋa wo, nɔ Jesu í jɔ̀ aŋa fei à ba iri. Inaabo ŋau wee. Maari iyi à ya kpe inɛi Madala, nŋui Jesu í lelea inɛi inɔɔko mɛɛje ŋau, 3 do Zoana aboi Cuza, woo mu amanii ilaalu Herodu, do Suzani do inaabo nkpɔ gɔ ŋa ma. Abo ŋau à waa sobi ŋa do amani nŋa.

Mɔndai woo gbɛ̃
(Cɔ Matie 13:1-9; Maaku 4:1-9)

4 Hai ilu fei inɛ ŋa à wasi ku naa bi Jesu. Si bɛi zamaa í tɔtɔɔ ŋɔi í kpa nŋa mɔnda.

5 Si mɔndau í ni, mɔkɔ gɔ í fita wa fã dimi. Si bɛi wa fã dimiu, ŋɔi gɔgɔ ŋa à cuku si kpãa, nɔ inɛ ŋa à nɛ̀ si nɔ yɛi ŋa à jɔɔ. 6 Nɔ gɔgɔ ŋa mɔ à cuku si ilɛ iyi í nɛ kuta. Iyi í fita gbakã, í gbɛi, domi mandi kù wa si. 7 Gɔgɔ ŋa mɔ à cuku si inɔ agũ ŋa. Ŋɔi agũ ŋau do dimi jiidau à fita ajɔ, ŋɔi agũ ŋau à dede à la à bii dimi jiidau. 8 Gɔgɔ ŋa mɔ à cuku si ilɛ jiida, nɔ à fita à la à so iso cĭɔ cĭɔ.

Iyi Jesu í fɔ bɛɛbɛ í tã, nɔ í la hee lele í ni, inɛ iyi í nɛ itĭ iyi á gbɔò ide, ku gbɔ.

Mii í jɔ̀ Jesu í ya maa kpa mɔnda
(Cɔ Matie 13:10-17; Maaku 4:10-12)

9 Nɔ mɔcɔɛ ŋa à beeɛ yaasei mɔndau. 10 Ŋɔi í jɛ nŋa í ni, iŋɛi Ilaaɔ̃ í jɔ̀ ì mà asiii bommaɛ, amma inɛ ŋa iyi à gbe à waa sɔ̃ ŋai do mɔnda ŋa ku ba Baa bii à waa cɔ a maà yɔɔ.
Nɔ bii à waa gbɔ a kaa mà yaaseɛ.

Yaasei mɔndai woo gbɛ̃
(Cɔ Matie 13:18-23; Maaku 4:13-20)

11 Yaasei mɔndau wee. Dimiu, idei Ilaaɔ̃i. 12 Inɛ gɔ ŋa à yɛi bɛi kpãa tengi bii dimiu í cuku. Aŋai à gbɔ ideu, amma Seetam í naa í nyaa hai si idɔ nŋa ku ba a maà dasi naanɛ a ba faaba. 13 Inɛ gɔ ŋa mɔ à yɛi bɛi ilɛ kuta. Aŋai à gbɔ ideu nɔ à gbaa do inɔ didɔ̃. Amma a kù jɔ̀ kù ce icã si idɔ nŋa. Naanɛ ku dasi nŋa í kpɛ keeke amma iyi wahala í naa, à nyiò anyi. 14 Inɛ gɔ ŋa mɔ à yɛi bɛi inya iyi í nɛ agũ ŋau. Aŋai à gbɔ ideu, amma si bɛi à waa nɛ, inɔ ku fɔ do amani do didãi andunya ŋai à bii ideu à kpaa, nɔ iso nŋa ŋa kù jĭa. 15 Inɛ gɔ ŋa mɔ à yɛi bɛi ilɛ jiidau. Aŋai à gbɔ ideu nɔ à jilɔɔ si idɔ jiida hai nɛ muafiti, nɔ à waa temua hee wa so iso.

Mɔndai fitila
(Cɔ Maaku 4:21-25)

16 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ ŋa ma í ni, inɛ gɔ ci ya ma fitila ku biiɛ do caka, walakɔ ku dasi abɛ daai. Amma à ya kɔaɛi lele ku ba inɛ ŋa iyi à waa lɔ wa fei a yɛ inya kumá. 17 Si bɛɛbɛ mii iyi wa manji fei á boli, nɔ mii iyi à ce si asii fei á na ku fita gbugbãa.

18 Na nŋu, i ce laakai ŋa do yaase bɛi ì waa gbɔò ide ŋa, domi inɛ iyi í nɛ, nŋui à ya kɔ̃ɔa si. Inɛ mɔ iyi kù nɛ, andi iyi wa tamaa siu má à ya gbaai.

Iyei Jesu do ifɔɛ ŋa
(Cɔ Matie 12:46-50; Maaku 3:31-35)

19 Iyei Jesu do ifɔɛ ŋa à naa bi tɛɛ, amma a kù ba a kù to siɛ na zamaau. 20 Nɔ inɛ ŋa à sɔ̃ɔ à ni, iyeɛ do ifɔɛ ŋa à waa leekĭ waduude à waa bi ku yɛɛ. 21 Amma í jɛ nŋa í ni, inɛ ŋa iyi à waa gbɔ idei Ilaaɔ̃ nɔ à waa jirimaɛ, aŋai à jɛ iyem walakɔ ifɔm ŋa.

Jesu í leekĭ fufu si tenku
(Cɔ Matie 8:23-27; Maaku 4:35-41)

22 Ajɔ nŋu gɔ Jesu í lɔ akɔi inyi nŋu do mɔcɔɛ ŋa, nɔ í sɔ̃ ŋa í ni, ka kua tenkuu ka bɔ ice ikpa ihɔ̃. Nɔ à nɛ. 23 Si bɛi à waa nɛu, Jesu í sĭ njoo. Ŋɔi fufu nla gɔ í dede si tenkuu, nɔ inyi wa kɔ̃ akɔu. À wa si mbirisi. 24 Ŋɔi à sɛkɛɛ si Jesu à jũu à ni, Mɛɛtu, Mɛɛtu, à waa bɔ nfe ku ce.

Ŋɔi Jesu í ɟĩ nɔ í la si fufuu do kucãi inyiu. Nɔ à dɛ̀ à coko sɔ̃m sɔ̃m. 25 Nɔ í bee mɔcɔɛ ŋa
í ni, hee iwoi naanɛ iyi ì dasim í wa.

Nɔ njo í mu ŋa à biti, à bee njɛ à waa ni,
dimii amanɛ yoomai ihɛ̃, iyi wa ba fufu do
inyi ide ku fɔ nɔ à waa gbɔ ideɛ.

Jesu í jɔ̀ inɛ gɔ iyi í nɛ inɛi inɔɔko í ba iri
(Cɔ Matie 8:28-34; Maaku 5:1-20)

26 Nɔ Jesu do mɔcɔɛ ŋau à to ice ikpa ihɔ̃,
si ilɛi inɛi Zerazee ŋa iyi í wa do wajui ilɛi
Galilee. 27-29 Ŋɔi à fita hai inɔi akɔi inyiu. Iyi
à kita ilɛ ŋɔi Jesu í yɛ mɔkɔ gɔ wa naa ku kòo.
Mɔkɔu inɛi ilu bɛi. Wee í bɛi í nɛ inɛi inɔɔko
ŋa. Waati kãma fei à ya maa dede siɛi. Ŋɔi
inɛ ŋa à ya dũu do sesee nɔ à dĩ isɛɛu do isɔ
ku ba a nɔɔ. Amma í ya da kudĩ ŋaui fei nɔ
inɛi inɔɔkoɛ ŋau à bɔòɛ hee si gbabua ŋa. Hai
kukpɛ basĩi í ya maa wɛɛ, ci ya buba kpasɛ̃.
Bi ku si iku ŋai í ya wa.

Iyi mɔkɔu í yɛ Jesu ŋɔi í koo í cuku si wajuɛ
í dɔ̃ anu hee lele wa ni, mii í wa aninii awaɛ,
Jesu awɔ Amai Ilaaɔ̃. Ilaaɔ̃ í re fei nɔ ǹ wa n
tɔɔɛi, maà wahalam. Wa dɔ̃ bɛɛbɛi si na iyi
í jɔ̀ Jesu í ni inɛi inɔɔko ŋau a fita siɛ. 30 Nɔ
Jesu í beeɛ í ni, irei iriɛ. Nɔ í jɛaa í ni, Zamaa.
Í ni bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ inɛi inɔɔko nkpɔ nkpɔi
í nɛ. 31 Nɔ inɛi inɔɔkoɛ ŋau à waa tɔɔ Jesu
suuru ntɔ ntɔ ku maà dasi aŋa si isa nla hai
nɛ kɔɔu.

32 Wee, kuusɔɔ gaa nla gɔ ŋa à wa bɛ à waa
jɛ si iri kuta gɔ. Nɔ inɛi inɔɔko ŋau à tɔɔ Jesu
ku jɔ̀ aŋa a koo a mu kuusɔɔ ŋau ku ba aŋa a
maa wa bɛ. Nɔ í yɔɔda nŋa. 33 Nɔ inɛi inɔɔko
ŋau à fita hai si mɔkɔu, à koo à mu kuusɔɔ
ŋau. Nɔ kuusɔɔ gaa ŋau à sɛi hai antai iri
kutau à dasi tenku nɔ inyiu í jɛ ŋa.

34 Ŋɔi woo degbe kuusɔɔ ŋau à yɛ mii iyi
í ce, nɔ à sa à koo à waa sisi laabaaui ideu si
ilu nlau do si ilɛɛko ŋa. 35 Nɔ inɛ ŋa à fita à
bɔ̀ ku cɔ mii iyi í ceu. Iyi à to bi Jesu, ŋɔi à
yɛ mɔkɔ iyi inɛi inɔɔko ŋa à fita siɛu. Mɔkɔu
í baa si laakaɛ má, nɔ wa buba kɔkɔi Jesu í
dasi ɟĩnɛ ŋa. Ŋɔi njo í mu ŋa. 36 Inɛ ŋa iyi
ideu í ce iju nŋa à waa sisia inɛ ŋa bɛi inɛɛu í
ce í ba iri. 37 Ŋɔi inɛi ilɛi Zerazee ŋa fei à tɔɔ
Jesu suuru à ni ku nɛ hai bɛ, domi njo í mu
ŋa ntɔ ntɔ. Nɔ Jesu í lɔ akɔi inyiu wa bi ku
nɛ. 38 Ŋɔi mɔkɔ iyi inɛi inɔɔko ŋa à fita siɛu
wa tɔɔ Jesu ku jɔ̀ nŋu ku tooɛ. Amma Jesu
í ni ku sinda ku 39 nyi ideɛ, koo sisi mii iyi
Ilaaɔ̃ í ceaa fei. Nɔ inɛɛu í nɛ í koo í wasi ku
sisi mii iyi Jesu í cea nŋu fei si iluu fei.

Ama inaaboi Zairusi do inaabo iyi í lu ibɔi Jesu
(Cɔ Matie 9:18-26; Maaku 5:21-43)

40 Iyi Jesu í baa hai ilɛi Zerazee nɔ zamaa í
wasi ku coo fɔɔ, domi aŋa fei à waa degbeɛi.
41 Ŋɔi inɛ gɔ í naa bi tɛɛ. Lafɛ̃ɛi à ya kpe
Zairusi. Inɛ ngboi ile bii Zuifu ŋa à ya ce
kutɔtɔɔi. Iyi í yɛ Jesu, ŋɔi í sɛɛbata si wajuɛ
nɔ í tɔɔɛ ku naa kpasɛ̃i nŋu. 42 Wa tɔɔ Jesu ku
naa kpasɛ̃ɛi si na iyi í jɔ̀ ama inaabo akã lege
legeɛ iyi í nɛ adɔ̃ maateeji, wa bi ku ku. Ŋɔi
Jesu wa koo.

Iyi wa koo, nɔ zamaa nla nla wa manteɛ.
43 Wee abo gɔ mɔ í wa bɛ iyi wa ce bɔ̃ɔi awɔ
ku mu hai adɔ̃ maateeji. Nɔ í jɛ fiaɛ fei bi
lokotoro ŋa, nɔ kãma nŋa kù yɔkɔ kù faabaɛ.
44 Ŋɔi í sɛkɛɛ si Jesu do anyi í koo í lu itĩi ibɔɛ.
Bɛ gbakã bɔ̃ɔu í tã. 45 Nɔ Jesu í bee í ni, yooi í
lum. Ŋɔi aŋa fei à waa jã, ŋɔi Piɛɛ í ni, Mɛɛtu,
zamaaui í kaakoɛ wa manteɛ. 46 Amma Jesu
í ni, ǹ mà iyi inɛ gɔ í lum kam kam si na iyi í
jɔ̀ gbugbãm í ce icɛ. 47 Iyi abou í yɛ iyi Jesu í
mà iyi inɛ gɔ í luu, ŋɔi í koo í gulɛ si wajuɛ do
kuyaya. Nɔ í fɔ si wajui zamaau mii iyi í ce
í jɔ̀ nŋu í lu Jesu, do bɛi nŋu í ba iri anu akã.
48 Nɔ Jesu í sɔ̃ɔ í ni, abooyi, naanɛɛi í faabaɛ,
koo nɛ do laakai ku sũ.

49 Si bɛi Jesu wa fɔ ideu ŋɔi inɛ gɔ í naa
hai kpasɛ̃i Zairusi inɛ ngbou í sɔ̃ɔ í ni, ama
inaaboɛu kù wɛɛ, maà bitandi Mɛɛtu má.
50 Iyi Jesu í gbɔ ideu nɔ í sɔ̃ Zairusi í ni, maà
jɔ̀ zigiɛ ku da, awɔ de dasi naanɛ, á ba iri.
51-53 Ŋɔi à dasi kpãa má à waa koo. Iyi í to
kpasɛ̃ bɛ, í ba wee, inɛ fei í wasi ku kpata à
waa cã kpokpo na irii amau. Nɔ Jesu í ni, i
maà kpata ŋa, kù ku, wa sĩ njooi. Ŋɔi à waa
yaakoɛ domi à mà iyi í kui. Ŋɔi Jesu kù jɛ inɛ
gɔ ku lɔ kpasɛ̃u do nŋu ajɔ bii kù jɛ Piɛɛ do
Zãa do Zaaki do iyeò baai amau. 54 Iyi í to
bi ama inaabou ŋɔi í mu awɔɛ nɔ í fɔ ide hee
lele í ni, ama mudɛ̃ɛ, dede. 55 Nɔ hundeɛ í
baa má, nɔ í dede tengi bɛ gbakã. Nɔ Jesu í
sɔ̃ ŋa í ni a na amau ijɛ. 56 Nɔ nyaanzeɛ ŋau
à biti ntɔ ntɔ, amma Jesu í sɔ̃ ŋa í ni a maà sɔ̃
inɛ gɔ mii iyi í ce.

9

Jesu í bɛ məcɔ maateeji ŋau
(Cɔ Matie 10:5-15; Maaku 6:7-13)

1 Jesu í kpe məcɔ maateejiɛ ŋau í tətəɔ ŋa í
mu nŋa gbugbã do yiiko a leleò inɛi inɔɔko
ŋa fei nɔ a jɔ̀ bɔ̃ɔ ŋa a ba iri. 2 Ŋɔi í bɛ ŋa a koo
a waazo idei bommai Ilaaɔ̃ nɔ a jɔ̀ bɔ̃ɔ ŋa a ba
iri. 3 Nɔ í sɔ̃ ŋa í ni, i maà so nkãma si iseenɛ
nŋɛu, baa golo hee má jɛ bɔgɔ, wala ijɛ, wala
fia, nɔ i maà so baa ibɔ minjisia. 4 Kpasɛ̃ bii
ì sɔ ŋa, i ya wa bɛ hee i koo i fita hai ilu bɛ
ŋa. 5 Ilu bii à kɔ ku gba ŋɛ, i fita hai ilu bɛ
ŋa nɔ i gbugbã nŋa irurui baata nŋɛ ŋa ku jɛ
nŋa sɛɛda iyi kiitii Ilaaɔ̃ á naa si ŋa. 6 Məcɔ
ŋau à dede à dabii si ilɛɛko ŋau, à waa sisiò
laabaau jiidau nɔ à wasi ku jɔ̀ bɔ̃ɔ ŋa à waa
ba iri bii fei.

Laakai Herodu í dede
(Cɔ Matie 14:1-12; Maaku 6:14-29)

7 Wee Herodu ilu ilɛu, í gbɔ mii iyi Jesu
wa ce fei, nɔ laakaiɛ í dede. Kù mà baa bɛi
á lasabu má si na iyi í jɔ̀ inɛ gɔ ŋa à waa ni
Zãai í ɲ̀ hai si balɛ, 8 inɛ gɔ ŋa mə à ni Elii
walii nlaui í naa má, nɔ inɛ gɔ ŋa mə à ni inɛ
akãi waliii tako ŋaui í ɲ̀ hai si balɛ má. 9 Nɔ
Herodu í ni, ǹ jɔ̀ à bu irii Zãa. Debɛi, inɛ ihɛ̃
iyi ǹ ya maa n gbɔ baauɛ iyi wa ce dimii mii
ŋau bɛ, yooi. Ŋɔi wa dɛ ku yɔɔ.

Jesu í wò amanɛ dubu miu (5.000)
(Cɔ Matie 14:13-21; Maaku 6:30-44; Zãa 6:1-14)

10 Nɔ məcɔ maateeji ŋa iyi Jesu í tako í bɛ
ŋau à baa bi tɛɛ à waa sisiaa mii ŋa iyi aŋa à
ce fei. Nɔ Jesu í gbã ŋa ikã í bɔò ŋa ikpa kɔkɔi
ilu gɔ iyi à ya kpe Bɛsaida. 11 Ŋɔi inɛ ŋa à gbɔ
ikpa bii à wa nɔ zamaa nkpɔ gɔ í hãmɛɛ ŋa bɛ.
Nɔ Jesu í gba ŋa wa sɔ̃ ŋa idei bommai Ilaaɔ̃,
nɔ í jɔ̀ inɛ ŋa iyi a kù waa nɛ baani à ba iri.

12 Iyi inunu wa lɔ ŋɔi woo bɛ maateeji ŋau
à sɛkɛɛ siɛ à sɔ̃ɔ à ni, jɔ̀ inɛ ŋau à nɛ inɔ ilu
walakɔ ilɛɛko ŋa à dɛ bii aa sũ do mii iyi aa
jɛ, domi si gbabuai à wa ihɛ̃. 13 Ŋɔi Jesu í sɔ̃
ŋa í ni, iŋɛ taka nŋɛ i na ŋa ijɛ a jɛ mɛɛ. Amma
à ni, pɛ̃ɛ iyi à nɛ kù re ara miu do cɛ̃ɛ minji.
Mà ì bi awa taka nwa kaa ra ijɛ iyi inɛ fei á jɛi.
14 Wee si inɔi inɛ ŋau inɛməkɔ ŋa à to zakai
amanɛ dubu miu (5.000). Ŋɔi Jesu í sɔ̃ məcɔɛ
ŋau í ni, i jɔ̀ a buba wua ikã ikã amanɛ ciitaa
ciitaa. 15 Nɔ à ce bɛɛbɛ à jɔ̀ aŋa fei à buba.
16 Ŋɔi Jesu í so pɛ̃ɛ miu do cɛ̃ɛ minjiu nɔ í wu
iju lele í saabu Ilaaɔ̃ nɔ í bububuɛ í na məcɔɛ
ŋau a kpɛ̃a zamaau. 17 Nɔ aŋa fei à jɛ à yo. Nɔ
à ko iyi à jɛ í gbeu, nɔ í kɔ̃ kɔlɔ maateeji.

Piɛɛ í ni Jesu í jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cica
(Cɔ Matie 16:13-19; Maaku 8:27-29)

18 Ajɔ nŋu gɔ Jesu do məcɔɛ ŋa à nya ara
nŋa ikã nɔ wa ce kutɔɔ. Nɔ í bee ŋa í ni, yooi
inɛ ŋa à ya ni ǹ jɛ. 19 Nɔ à jɛaa à ni, inɛ gɔ ŋa à
ya ni awɔu Zãa woo dasi inyii. Inɛ gɔ ŋa mɔ
à ya ni awɔu Elii walii nlai takoui. Inɛ gɔ ŋa
mɔ à ya ni awɔu inɛ akãi waliii tako ŋaui í ɲ̀
wa hai si balɛ. 20 Ŋɔi í bee ŋa í ni, iŋɛ mɔ ni,
yooi ì ni ǹ jɛ ŋa. Ŋɔi Piɛɛ í ni, awɔi ì jɛ inɛ iyi
Ilaaɔ̃ í cicau.

Jesu wa fɔ idei ikuɛ do kuɲ̀ɛ
(Cɔ Matie 16:20-28; Maaku 8:30-9Ɛ1)

21 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ məcɔ ŋau do kugaabu í
ni a maà na a sɔ̃ inɛ gɔ. 22 Í sɔ̃ ŋa má í ni,
amu Amai Amanɛ, kù nɛ bɛi á ce iyi n kù yɛ
ijuukpã ntɔ ntɔ. Inɛ ngbo ŋa do inɛ ngboi
woo weei Ilaaɔ̃ ŋa do woo kɔ inɛ ŋa si wooda
ŋa aa kɔsim a kpam, amma an ɲ̀ hai si balɛ
si ajɔ mɛɛtasia. 23 Nɔ í sɔ̃ aŋa fei í ni, inɛ
iyi wa bi ku toom, ku jɔ̀ idɔɔbiɛ nɔ ku so
ɲ̀i ku gaauɛ ku toom wa. 24 Nɔ inɛ iyi wa
bi ku ba kuwɛɛɛ do idɔɔbiɛ kaa baa. Amma
inɛ iyi í nyɔ kuwɛɛɛ na irim, lafɛ̃ɛi á baa do
ntɔ. 25 Aranfãani yoomai amanɛ í nɛ bii í ba
amanii andunya fei, nɔ í kua kuwɛɛɛ. 26 Nɔ í
ni má, inɛ iyi wa ce anyɔi amu Amai Amanɛ,
walakɔ wa ce anyɔi idem, amu mɔ an ce
anyɔi lafɛ̃ɛ waati iyi an nyi wa. Nɔ waati iyi
an nyi wa, an nyi wai do amboei Baam do
amalekaɛ ŋa ajɔ. 27 Ntɔ ntɔ, inɛ ŋa iyi à wa
ihɛ̃ si nsɛi, gɔgɔ nŋa ŋa aa yɛ bommai Ilaaɔ̃
wa naa a bɛi a ku.

Arai Jesu í daana
(Cɔ Matie 17:1-8; Maaku 9:2-8)

28 Iyi Jesu í fɔ ideu í tã, iyi í ce zakai ajɔ
mɛɛjɔ ŋɔi í kpe Piɛɛ do Zãa do Zaaki à koo
à gũ antai iri kuta nla gɔ ku ba ku ce kutɔɔ.
29 Iyi wa ce kutɔɔ ŋɔi wajuɛ í kpaasi dimi ikã,
nɔ jaaɛɛ í fũuta pai pai. 30-31 Ŋɔi gbakã Moizi
do Elii à faata wa do amboe à waa baa ide ku
fɔ. À waa fɔ idei ikuɛ iyi á kú Zeruzalɛmu ku
jɔ̀ɔ andunyau ihɛ̃. 32 Wee Piɛɛ do kpaasiɛ ŋa
à waa siiko ntɔ ntɔ, amma iyi iju nŋa í má à
yɛ amboei Jesu nɔ à yɛ amanɛ minji ŋa iyi à
waa leekɨ̀ bi tɛɛu. 33 Waati iyi inɛ ŋau à waa

jɔ̀ Jesu, Piɛɛ í sɔ̃ɔ í ni, Mɛɛtu, á sɨ̀a ka maa wa ihɛ̃. Jɔ̀ ka ce ilei acɔ mɛɛta, akã titɛɛ, akã mɔ ti Moizi, akã mɔ ti Elii. Í ni bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ kù mà mii iyi wa fɔ.

34 Si bɛi wa fɔ ideu, bukɔɔ í naa í bii ŋa. Iyi mɔcɔ ŋau à yɛ bukɔɔu wa bii ŋa ŋɔi njo í mu ŋa. 35 Nɔ à gbɔ ide ku fɔ gɔ hai si bukɔɔu í ni, inɛ ihɛ̃i í jɛ Amam. Nŋui ǹ cica. I ya gbɔ ideɛ ŋa. 36 Si anyii ide ku fɔu, Jesu nŋu akãi à yɛ bɛ. Ŋɔi si waatiu bɛ mɔcɔ ŋau a coko a kù sɔ̃ inɛ kãma mii iyi à yɛ.

Jesu í faaba ama gɔ iyi í nɛ inɛi inɔɔko (Cɔ Matie 17:14-18; Maaku 9:14-27)

37 Iju kumáɛ iyi à kita wa hai antai iri kutau, zamaa nla gɔ í naa í ko Jesu. 38 Ŋɔi si inɔi zamaau mɔkɔ gɔ í dɔ̃ anu hee lele í ni, Mɛɛtu, cɔ ama inɛmɔkɔ akãu ihɛ̃i ǹ nɛ. Ǹ wa n tɔɔɛ i faabaɛ 39 domi inɛi inɔɔko gɔ í ya dede siɛi. Nɔ waati iyi í dede fei, anu akã amau í ya dɔ̃ anui. Nɔ inɛi inɔɔkou í ya gbugbãɛ jiida, nɔ amau í ya maa ce antɔ foko ku maa mɛɛ araɛ, nɔ kufitaɛ í ya gaabu. 40 Ǹ tɔɔ mɔcɔɛ ŋa a lelea, amma à mɔngɔ. 41 Ŋɔi Jesu í ni, iŋɛ inɛ laalɔ hai dasi naanɛ ŋa, hee waati yoomai an wa inɔ nŋɛ. Mà hee waati yoomai an maa temuaò ŋɛ. Ŋɔi í sɔ̃ mɔkɔu í ni, naaò amaɛu wa ihɛ̃. 42 Nɔ wa naaɛ wa. Iyi í toɛ wa kɔkɔi Jesu ŋɔi inɛi inɔɔkou í kɛkɛɛ ilɛ í gbugbãɛ jiida. Amma Jesu í fɔ si inɛi inɔɔkou ide do gbugbã ŋɔi í fita nɔ amau í ba iri. Nɔ Jesu í sindoa baaɛ. 43 Inɛ ŋa iyi à wa bɛ fei à biti do bɛi gbugbãi Ilaaɔ̃ í la í to.

Jesu í nyi wa fɔ idei ikuɛ do kuɲɨɛ má (Cɔ Matie 17:22-23; Maaku 9:30-32)

Si bɛi aŋa fei à wɛɛò bitiu bɛɛbɛ do mii iyi Jesu wa ce fei, ŋɔi Jesu í sɔ̃ mɔcɔɛ ŋa í ni, 44 iŋɛ, i de itɨ i gbɔ ide iyi ǹ wa n sɔ̃ ŋɛu ihɛ̃ sãa sãa ŋa. Aa mu amu Amai Amanɛ a daa inɛ ŋa si awɔ. 45 Amma mɔcɔɛ ŋau a kù gbɔ yaasei ideu, domi ideu kù má nŋa titã, nŋui í jɔ̀ a kù gbɔ yaaseɛ. Nɔ wee à waa ce njoi yaasei ideu ku bee Jesu má.

Yooi í jɛ inɛ ngbo (Cɔ Matie 18:1-5; Maaku 9:33-37)

46 Ajɔ nŋu gɔ mɔcɔ ŋau à waa ce kakɔɔ ku ba a mà inɛ iyi í re si inɔ nŋa. 47 Wee Jesu í mà lasabui idɔ nŋa, ŋɔi í so ama keeke gɔ í leekɨ̃ɛ kɔkɔɛ, 48 nɔ í sɔ̃ ŋa í ni, inɛ iyi í gba amau ihɛ̃ na irim, amu takam nii í gba. Inɛ mɔ iyi í nɔ í gbam, inɛ iyi í bɛm wai í gba. Inɛ iyi í kere í re si inɔ nŋɛ, nŋui í re iŋɛ fei.

Inɛ iyi kù jɛ mbɛɛ nŋɛ inɛ nŋɛi (Cɔ Maaku 9:38-40)

49 Ŋɔi Zãa í ni, Mɛɛtu, à yɛ inɛ gɔ í ya maa lele inɛi inɔɔko ŋa do iriɛ, nɔ à ganjiɛ, domi kù wa inɔ nwa, kù waa tooɛ. 50 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ɔ í ni, i maà ganjia ŋa, domi inɛ iyi kù jɛ mbɛɛ nŋɛ, inɛ nŋɛi.

Inɛ ŋa à kɔ ku gba Jesu si ilui Samari gɔ

51 Wee waati í maai wa si bii Jesu á jɔ̀ andunya ku nyi lele má, ŋɔi í dasi idɔ mam mam nŋu ku bɔ Zeruzalɛmu. 52 Nɔ í bɛ inɛ gɔ ŋa a cuaa ku ba a koo a ceaa sɔɔlui bi ku sũ. Ŋɔi inɛ ŋa iyi í bɛ ŋau à to ilui Samari gɔ, 53 amma inɛi ilu bɛ ŋa a kù jɛ ku gbaa si na iyi í jɔ̀ Zeruzalɛmuui wa bɔ. 54 Iyi Zaaki do Zãa à gbɔ bɛɛbɛ, ŋɔi à beeɛ à ni, Lafɛ̃ɛ, ì bi ka jɔ̀ ina ku kita si ŋa wa hai lele ku kpa ŋa? 55 Amma Jesu í sinda í la si ŋa do gbugbã. [Í ni, i kù mà iyi ì waa fɔ ŋa mɔm. 56 Amu Amai Amanɛ n kù naa ku kpa amanɛ ŋa, bii kù jɛ n faaba ŋa.]

Nɔ à bɔ ilu mmu gɔ má.

Inɛ ŋa iyi à bi Jesu ku too (Cɔ Matie 8:19-22)

57 Si bɛi à waa nɛ ŋɔi inɛ gɔ í naa í sɔ̃ Jesu í ni, an tooɛ bii ì waa bɔ fei. 58 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ɔ í ni, iŋa ŋa à nɛ kolo ŋa, nɔ baa yɛi ŋa mɔ à nɛ bi ku sũ. Amma amu Amai Amanɛ n kù nɛ bii an koo n sũ n sɨ̃mi. 59 Nɔ í sɔ̃ inɛ mmu gɔ í ni, toom wa. Amma inɛɛu í ni, jɔ̀ n koo n si baam wa titã. 60 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ɔ í ni, jɔ̀ iku ŋa a si iku nŋa ŋa, amma awɔ, koo sisi laabaau jiidai bommai Ilaaɔ̃ bii fei. 61 Nɔ inɛ gɔ í sɔ̃ɔ má í ni, an tooɛ Lafɛ̃ɛ, amma jɔ̀ n koo n tɔɔ inɛm ŋa sukudɔ̃ titã. 62 Nɔ Jesu í sɔ̃ɔ í ni, inɛ iyi í lesi awɔɛ si kaakoi kɛtɛ nɔ í sinda í cɔ anyi, kù jɔò bommai Ilaaɔ̃.

10

Jesu í bɛ amanɛ kitaò fɛɛwa

1 Si anyii nŋu, Lafɛ̃ɛ í cica amanɛ kitaò fɛɛwa mmu má, í bɛ ŋa minji minji a cuaa si ilu ŋa fei do bii nŋu takaɛ á nɛ ku bɔ fei. 2 Nɔ í sɔ̃ ŋa í ni, amaajɛ iyi í to ku da í kpɔ, amma woo da ŋau a kù kpɔ. Na nŋu, i tɔɔ ilu ikou ku bɛ inɛ ŋa iyi aa ce icɛu wa. 3 I dasi kpãa ŋa, ǹ wa n bɛ ŋɛi bɛi ama angudã ŋa si inɔi

mɛɛmu kugaabu ŋa. 4 I maà so taalili hee má jɛ bɔgɔ, walakɔ baata, nɔ i maà ya leekĭ kpãa i maà ce inɛ gɔ fɔɔ ŋa. 5 Kpasɛ̃ bii ì lɔ ŋa i tako i sɔ̃ ŋa ŋa i ni, Ilaaɔ̃ ku mu nŋɛ laakai ku sũ. 6 Bii ilu laakai ku sũ gɔ í wa bɛ, laakai ku sũ nŋɛ á to siɛ. Bii kù wɛɛ mɔi á nyi wa si ŋɛi. 7 Kpasɛ̃ bii à gba ŋɛu, kpasɛ̃ bɛi aa maa wa ŋa, sɔnda do inyi iyi à na ŋɛ fei i ya gba i jɛ ŋa, domi inɛ kaa máa ce icɛ iyi kù waa jɛ. I maà ya lɔ kpasɛ̃ do kpasɛ̃ ŋa. 8 Ilu iyi ì lɔ fei ŋa bii à gba ŋɛ, ijɛ iyi à na ŋɛ i ya jɛ ŋa. 9 I sɔ̃ inɛi ilu ŋau i ni, bommai Ilaaɔ̃ í maai si ŋɛ. Nɔ bɔ̃ɔ ŋa iyi à wa bɛ i jɔ̀ a ba iri ŋa. 10 Amma ilu bii ì lɔ nɔ a kù gba ŋɛ, i bɔ ba ntumai iluu nɔ i ni, 11 wee à waa gbugbã nŋɛ hee do irùrùi ilu nŋɛ iyi í wa si kutɛ nwa. Do nŋu fei, i mà ŋa iyi bommai Ilaaɔ̃ í maai wa. 12 Nɔ Jesu í ni má, an sɔ̃ ŋɛ iyi si ajɔi kiitiu, ijuukpãi inɛi Sodomu ŋa ilu nlai takou, á tia do ti inɛi ilu ŋau.

Inɛi ilu ŋa iyi à kɔ ku dasi Jesu naanɛ (Cɔ Matie 11:20-24)

13 Nɔ Jesu í ni má, inɔ kufɔ nla nlai á jɛ tu ŋɛ, iŋɛ inɛi Kɔrazɛ̃ɛ ŋa. Iŋɛ mɔ inɛi Bɛsaida ŋa inɔ kufɔ nla nlai á jɛ tu ŋɛ. Maamaake ŋa iyi à ce si ilu nŋɛ ŋau ihɛ̃, bii í jɛ si ilui Tii do Sidɔ̃ɔi à coo wo, bii í wa inɛi ilu ŋau aa dĭ saaki a kpataò na irii dulum du ŋa nɔ a kpaasi idɔ hai ku kpɛ. 14 Na ŋɔi í jɔ̀ ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ iyi si ajɔi kiitiu ijuukpãi inɛi Tii do Sidɔ̃ɔ ŋa á tia tu ŋɛ. 15 Iŋɛ mɔ, inɛi Kapɛranumu ŋa, ì waa tamaa ŋa aa so ŋɛ hee lelei? Aawo, aa kɛkɛ ŋɛi hee bi ku wai iku ŋa.

16 Nɔ í sɔ̃ mɔcɔɛ ŋa í ni, inɛ iyi í gbɔ ide nŋɛ, idem nii í gbɔ. Inɛ mɔ iyi í kɔsi ŋɛ, amui í kɔsi. Inɛ mɔ iyi í nɔ í kɔsim, inɛ iyi í bɛm wai í kɔsi.

Kubaai mɔcɔ kitaò fɛɛwa ŋau

17 Mɔcɔ kitaò fɛɛwa ŋa iyi Jesu í bɛ ŋau à baa do inɔ didɔ̃ nɔ à ni, Lafɛ̃ɛ, hee do inɛi inɔɔko ŋa fei à ya jirima wa na iriɛu. 18 Nɔ Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, ǹ yɛ Seetam wa cuku wa hai lele bɛi kuŋɔi ijĭ. 19 Ntɔ ntɔ ǹ mu nŋɛ yiiko i tɛɛsɛò njo ŋa do cencee ŋa hee do gbugbã iyi Seetam mbɛɛu í nɛ fei, nɔ nkãma kaa yɔkɔ ku mɛɛ ŋɛ. 20 Do nŋu fei, i maà jɔ̀ inɔ nŋɛ ku dɔ̃ na iyi í jɔ̀ inɛi inɔɔko ŋau à waa jirima ŋɛ, amma i jɔ̀ inɔ nŋɛ ku dɔ̃ si na iyi í jɔ̀ à kɔ iri nŋɛ lelei Aɔ̃.

Inɔi Jesu í dɔ̃ (Cɔ Matie 11:25-27; 13:16-17)

21 Si waati akãu, inɔi Jesu í dɔ̃ jiida jiida do gbugbãi Hundei Ilaaɔ̃ nɔ í ni, Baaba, awɔ iyi ì jɛ Lafɛ̃ɛi lele do ilɛ, ǹ wa n saabuɛ do iyi ì singaa ilu bisi do woo mà ŋa mii ŋau ihɛ̃ nɔ ì nyisi amu ŋa. Í sĭa Baaba, si na iyi í jɔ̀ bɛɛbɛi ì bi.

22 Baam nii í daam mii fei si awɔ. Inɛ kãma kù mà amu Amau bii kù jɛ Baau. Nɔ inɛ kãma kù mà Baau bii kù jɛ amu Amau do inɛ ŋa iyi ǹ bi n nyisi ŋa.

23 Ŋɔi Jesu í sinda si mɔcɔɛ ŋau í sɔ̃ ŋa í ni, ilu inɔ didɔ̃i inɛ iyi ijuɛ wa yɛ mii iyi ì waa yɛ ŋa. 24 Ntɔ ntɔ an sɔ̃ ŋɛ, walii do amanlu nkpɔ à bi aŋa a yɛ mii ŋa iyi ì waa yɛ ŋa, a kù nɔ a kù yɔɔ. À bi aŋa a gbɔ iyi ì waa gbɔ ŋa, a kù nɔ a kù gbɔɔ.

Mɔndai inɛ jiidai Samari gɔ

25 Ajɔ nŋu gɔ woo kɔ inɛ ŋa si wooda gɔ í dede ku cã idɔi Jesu nɔ í ni, Mɛɛtu, bɛirei an ce n baò kuwɛɛ hai tã. 26 Ŋɔi Jesu í beeɛ í ni, mii à kɔ si woodau. Ide mii ì ya cio si. 27 Ŋɔi í jɛ í ni, bi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛɛ do idɔɛ fei, do gbugbãɛ fei, do lasabuɛ fei, nɔ i bi inɛ mmu ŋa bɛi ì bi araɛ. 28 Ŋɔi Jesu í ni, ide iyi ì jɛ í sĭa. Ce bɛɛbɛ, aa ba kuwɛɛ.

29 Amma mɔkɔu wa bi ku na araɛ ntɔ, nɔ í beeɛ í ni, yooi í jɛ inɛ mmu. 30 Nɔ Jesu í sɔ̃ɔ í ni, mɔkɔ gɔ í kita wa hai Zeruzalɛmu wa bɔ Zeriko, ŋɔi í koo í dasi awɔi ile ŋa. Ile ŋau à coo ile à cãa, nɔ à nɛ à jɔ̀ɔ bɛ wa kasãm. 31 Wee, woo weei Ilaaɔ̃ gɔ wa too kpãau wa. Iyi í yɛ mɔkɔu, ŋɔi í gbe í lɔ. 32 Bɛɛbɛ mɔi inɛ gɔ si dimii Levi í to inyau. Iyi í yɔɔ nɔ í gbe í lɔ. 33 Amma inɛi Samari gɔ mɔ wa bɔ ilu. Iyi í to bɛ ŋɔi í yɛ mɔkɔu nɔ araare í muu. 34 Nɔ í sɛkɛɛ siɛ í jɔaa ikpo do atɛ̃ vɛ̃ɛ si agbɛi kumɛɛ ŋau nɔ í dũu. Si anyiɛ nɔ í lesiɛ si gbankɛlɛi nŋu takaɛ í bɔòɛ bi ku sɔi inɛ njoo ŋa nɔ í gbɔaa. 35 Iju kumáɛ, nɔ í so fiai icɛi ajɔ minji, í na inɛ ngboi bi ku sɔi inɛ njoo ŋau, nɔ í ni, gbɔa inɛɛu ihɛ̃. Iyi ì jɛ í lesi na iriɛ, an sãaɛ waati iyi an baa. 36 Ŋɔi Jesu í ni, si amanɛ mɛɛta ŋau bɛ, yoo nŋai ì tamaa í jɛ kpaasii inɛ iyi í dasi awɔi ile ŋau. 37 Ŋɔi inɛɛu í ni, inɛ iyi í ce araareɛu. Ŋɔi Jesu í ni, debɛi, awɔ mɔ, koo ce bɛɛbɛ.

Jesu í bɔ bi Maata do Maari

38 Ajɔ nŋu gɔ Jesu do mɔcɔɛ ŋau à waa nɛ
nɔ à to ilu gɔ. Wee inaabo gɔ í wa ilu bɛ,
à ya kpoo Maata. Nŋui í gba ŋa si kpasɛ̃ɛ.
39 Abou í nɛ ifɔɛ gɔ iyi à ya kpe Maari. Ifɔu
wa bubai kɔkɔi Lafɛ̃ɛ wa gbɔ ideɛ. 40 Amma
Maata nŋu í wasi ku mante araɛ do caka ku
tɛkɛ. Ŋɔi í naa í ni, Lafɛ̃ɛ, kù jɛɛ si ide kãma
iyi ifɔm í jɔ̀ɔm icɛu amu akã? I kaa jɔ̀ ku
naa ku sobim? 41 Ŋɔi Lafɛ̃ɛ í jɛaa í ni, Maata,
Maata, ì waa mante araɛ ì waa weewea na
mii nkpɔ. 42 Amma bukaatai mii akãi amanɛ
í nɛ. Nŋui Maari njɛ í cica bɛ, nɔ inɛ kãma kaa
gbaa siɛ má.

11

Idei kutɔɔ
(Cɔ Matie 6:9-13; 7:7-11)

1 Ajɔ nŋu gɔ Jesu wa ce kutɔɔ bii gɔ. Iyi í tã
ŋɔi mɔcɔ akãɛ í ni, Lafɛ̃ɛ, kɔ wa si bɛi aa ka ya
ce kutɔɔ, bɛi Zãa í kɔ mɔcɔɛ ŋa si. 2 Ŋɔi Jesu í
sɔ̃ ŋa í ni, bii ì waa ce kutɔɔ ŋa i ya ni,
Baaba, jɔ̀ inɛ fei ku mà iyi awɔi ì jɛ inɛ kumá.
Naa jɛ bommaɛ.
3 Mu nwa ijɛi ajɔ fei nwa.
4 Kpa idei dulum du wa, domi awa mɔ à ya
ka kpa idei kurara iyi inɛ ŋa à ce nwa.
Maà ti i jɔ̀ ka dasi kulɛlɛ.

5 Nɔ í sɔ̃ ŋa má í ni, á yɔkɔ ku jɛ nsɛi inɛ
gɔ nŋɛ í ba inɛ njoo idũ laja. Bii kù nɛ ijɛ iyi
á naa, á bɔ bi kpaasiɛi ku ni, wɛ̃ɛm pɛ̃ɛ mɛeta
wa, 6 domi kpaasim gɔ í naa bi tom hai ilu gɔ.
Nɔ wee, n kù nɛ ngɔgɔ iyi an naa. 7 Kpaasiɛu
á yɔkɔ ku jɛaa hai inɔ ile ku ni, maà mantem,
amu ǹ sɔɔkɔ tã, amu do amam ŋa fei à waa
sũ. N kaa n yɔkɔ n dede n naɛ pɛ̃ɛ. 8 Ǹ wa n sɔ̃
ŋɛi, baa bii kù bi ku dede ku náa si na iyi í jɔ̀
í jɛ kpaasiɛ, á yɔkɔ ku dede ku naa bukaatai
mii iyi í bi fei si na iyi í jɔ̀ wa manteɛ. 9 Na
nŋu, ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, i ya tɔɔ ŋa, aa mu nŋɛ.
I ya dɛdɛ ŋa aa ba ŋa. I ya cã gambo ŋa, aa
cǐ nŋɛ. 10 Ntɔ ntɔ, inɛ iyi wa tɔɔ fei, Ilaaɔ̃ á
muaa. Inɛ mɔ iyi wa dɛdɛ, Ilaaɔ̃ á jɔ̀ ku ba. Inɛ
mɔ iyi í nɔ wa cã gambo, Ilaaɔ̃ á cǐaa. 11 Yooi
í wa si inɔ nŋɛ ihɛ̃ iyi [bii amaɛ í tɔɔɛ pɛ̃ɛ á
so kuta ku naa. Walakɔ] bii í tɔɔɛ cɛ̃ɛ ku so
njo ku naa. 12 Walakɔ bii í tɔɔɛ njɛi ajɛɛ á naa
cencee? Aawo, kaa ce. 13 Iŋɛ iyi ì ya ce laalɔ
ŋa ì mà mii jiida ku na ama nŋɛ ŋa, mà irei.
To, Ilaaɔ̃ Baa nŋɛ iyi í wa lele kaa ce ku re
zaka bɛɛbɛ? Kaa so Hundeɛ ku na inɛ ŋa iyi
à waa tɔɔɛ?

Jesu í jɛa inɛ ŋa iyi à máa ide
(Cɔ Matie 12:22-30; Maaku 3:22-27)

14 Si anyii nŋu, à naa Jesu mɔkɔ gɔ wa.
Mɔkɔu í nɛ inɛi inɔɔko gɔ iyi í jɔ̀ í dekǐ. Nɔ
Jesu í lele inɛi inɔɔkou. Iyi í fita ŋɔi mɔkɔu
í lɔsi ide ku fɔ, nɔ zamaa fei í biti. 15 Amma
inɛ gɔ ŋa à ni, inɛ ngboi inɛi inɔɔko ŋa iyi à ya
kpe Bɛɛlizebui í mua Jesu gbugbã wa leleò
inɛi inɔɔko ŋa. 16 Nɔ inɛ gɔ ŋa mɔ à waa bi a
cã idɔɛ a cɔ. Nɔ à sɔ̃ɔ à ni ku ce maamaake ku
nyisi iyi yiikoɛ wa naai hai lele. 17 Si bɛi Jesu
í mà lasabu nŋa ŋɔi í ni, bomma iyi inɛɛ ŋa
à waa ja aŋa duusɔ̃ɔ, bommau á na ku kpaò
bomma nɔ kpasɛ̃ɛ ŋa ku cuku. 18 Bɛɛbɛ mɔi
bii Seetam wa ja do araɛ, bɛirei bommaɛ á
ce ku bɔ waju. Ǹ ni bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ ì waa
ni do gbugbãi Bɛɛlizebui ǹ wa n leleò inɛi
inɔɔko ŋa. 19 Bii do gbugbãi Bɛɛlizebuui ǹ
wa n leleò inɛi inɔɔko ŋa, to, do gbugbãi yooi
mɔcɔ nŋɛ ŋa mɔ à waa leleò ŋa. Na ŋɔi í ce
aŋa taka nŋa aa nyisi iyi ì rara ŋa. 20 Amma
bii do gbugbãi Ilaaɔ̃i ǹ wa n leleò inɛi inɔɔko
ŋau, nŋu bɛ wa nyisi iyi Ilaaɔ̃ í sinti ku jɛ
bommaɛ si anini nŋɛ.

21 Bii ilu gbugbã jiida gɔ í nɛ jǐnɛi igũ nɔ
wa degbe kpasɛ̃ɛ, amaniɛ á wɛɛi si laakai.
22 Amma bii ilu gbugbã gɔ mɔ iyi í roo í naa
í jɔɔ igũ, njɛ á ko jǐnɛi igũ iyi wa naanɛui fei
nɔ ku ce ikpɛ̃i amaniu mɔ.

23 Inɛ iyi kù jɛ tom, mbɛɛm nii. Inɛ iyi kù
waa bam ku tɔtɔɔ, wa fangaaɛi.

Kunyii inɛi inɔɔko wa má
(Cɔ Matie 12:43-45)

24 Ŋɔi Jesu í kpa nŋa mɔndau ihɛ̃ í ni, bii
inɛi inɔɔko í fita si inɛ, í ya maa dabii si gbaa
ŋai ku maa dɛ bi ku sǐmi. Bii í kua, ŋɔi í ya ni,
an nyi inya nwom hai bii ǹ fita wai. 25 Waati
iyi í nyi nɔ í ba inɛɛu í yɛ bɛi ile ngbɛ iyi à kpã
à teeseɛ sãa sãa, 26 á koo ku dɛdɛ kpaasi laalɔ
ŋa iyi à roo wa má bɛi aŋa mɛɛje, a na a lɔ si
inɛɛu a maa wa bɛ. Waati bɛɛbɛ kuwɛɛi takoi
inɛɛu á tia baa ti ankãanyiɛ má.

Inɔ didõ ntɔ

27 Waati iyi Jesu wa fɔ bɛɛbɛ, abo gɔ í dõ
anu hai inɔ zamaau í ni, ilu inɔ didõi inɛ iyi
í so asǐɛ, nɔ ì mɔmɔ amɔɛ. 28 Ŋɔi Jesu í jɛaa í

ni, í tia i ni ilu inɔ didõ ŋai inɛ ŋa iyi à waa gbɔ idei Ilaaõ, nɔ à waa ceò icɛ.

Inɛ ŋa à bi maamaake
(Cɔ Matie 12:38-42)

29 Si bɛi zamaau wa kõɔsi ŋɔi Jesu í ni, inɛi nsɛi ŋa inɛ laalɔ ŋai. À waa tɔɔ maamaake, amma maamaake gɔ kù wɛɛ iyi aa nyisi ŋa, bii kù jɛ ti faajii walii Zonasi. 30 Si bɛi Zonasi í jɛ nyinda bi inɛi Ninivu ŋa, bɛɛbɛ mɔi amu Amai Amanɛ an jɛ nyinda bi inɛi nsɛi ŋa. 31 Si ajɔi kiitiu inaabo ilaalui ilɛi Seba á dede si inɛi nsɛi ŋa ku yɛ taale nŋa, si na iyi í jɔ̀ hai ɟ̈iiɟ̈i í dede í naa ku gbɔ idei bisii Salomɔɔ ilaalu nlau. Nɔ wee nsɛi, amu iyi ǹ wa n sõ ŋɛ ideu ihɛ̃ ǹ re Salomɔɔ. 32 Si ajɔi kiitiu inɛi Ninivu ŋa aa dede si inɛi nsɛi ŋa a yɛ taale nŋa, si na iyi í jɔ̀ à kpaasi idɔ nŋa na waazoi Zonasi. Nɔ wee nsɛi, amu iyi ǹ wa n sõ ŋɛ ideu ihɛ̃ ǹ re Zonasi.

Inya kumái ara
(Cɔ Matie 5:15; 6:22-23)

33 Inɛ gɔ ci ya má fitila ku singaɛ, [walakɔ ku biiɛ do caka,] amma à ya jilɔɔi bi ku lesi fitila ku ba inɛ ŋa iyi à waa lɔ wa a maa yɛ inya kumá. 34 Ijuɛi í jɛ fitilai araɛ. Bii ijuɛ wa nɛ baani, araɛ fei í wa si inya kumái. Amma bii kù waa nɛ baani, araɛ mɔ fei í wa si ilu kukui. 35 Na nŋu, ce laakai ku ba inya kumá iyi í wa si araɛu ku maà ce ilu kuku. 36 Bii araɛ fei wa nɛ inya kumá, nɔ baa ikõ akãɛ gɔ kù wa si ilu kuku, fei ndɛɛ á maa mái bɛi waati iyi fitila í má siɛ inya.

Jesu í yɛ taalei Farisi ŋa do woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa
(Cɔ Matie 23:1-36; Maaku 12:38-40)

37 Iyi Jesu í fɔ ideu í tã, ŋɔi Farisi gɔ í kpoo ku jɛ kpasɛ̃ɛ. Nɔ í koo í buba kpasɛ̃i Farisiu, aŋaò à waa jɛ. 38 Ŋɔi Farisiu í cɔɔ í biti do iyi kù wɔɔ í bɛi wa jɛ. 39 Amma Lafɛ̃ɛ í sõɔ í ni, inɛ Farisi ŋa, í yɛ ŋai bɛi inɛ ŋa iyi à ya wiɛ anyii kɔɔfu do jɛɛ ŋa nɔ a jɔ̀ inɔɛ riisi. Inɔ hai sɨ̃a do takiii wa kõ nŋɛ. 40 Inɛ hai nɛ yaase ŋa, inɛ iyi í taka anyii ara, lafɛ̃ɛ si í ce inɔɛ mɔ? 41 Í sɨ̃a i na ilu are ŋa mii iyi í wa si inɔ jɛɛ do kɔɔfu, nɔ mii fei á má nŋɛ.

42 Amma ijuukpãi á jɛ tu ŋɛ, inɛ Farisi ŋa, si na iyi í jɔ̀ ì ya na Ilaaõ hee do zakaai ayɛ ŋa fei. Do nŋu fei, i kù waa ce jiida nɔ i kù waa nyisi kubii Ilaaõ ŋa. Iyi bɛi í jɔ i ya ce nɔ i maà gbɛjɛ iyi í gbe ŋa.

43 Ijuukpãi á jɛ tu ŋɛ, inɛ Farisi ŋa, si na iyi í jɔ̀ si ile bi ku ce kutɔtɔɔ ŋa kitãi inɛ ngbo ŋai ì ya bi ŋa, nɔ ì ya bi a ce ŋɛ fɔɔ do bɛɛrɛ nla nla si bantuma ŋa. 44 Aa yɛ ijuukpã ŋa domi ì yɛi bɛi balɛ ŋa iyi inɛ gɔ kù waa yɛ. Si antai nŋai à waa nɛ a kù nɔ a kù mà *.

45 Ŋɔi woo kɔ inɛ ŋa si wooda gɔ í sõɔ í ni, Mɛɛtu, bii ì waa fɔ bɛɛbɛ, awa mɔi ì waa bu.

46 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, ijuukpãi á jɛ tu ŋɛ, inɛ woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa mɔ, domi ì waa kãa inɛ ŋa aso ku gaabu ku so ŋa, nɔ inɛ taka nŋɛ i ci ya lesi baa amaawɔ nŋɛ. 47 Aa yɛ ijuukpã ŋa, si na iyi í jɔ̀ walii ŋa iyi bala nŋɛ ŋa à kpa wo, inɛi ì waa teese balɛ nŋa ŋa. 48 Ì waa nyisi ŋa iyi ì jɛsi mii iyi bala nŋɛ ŋau à ce, si na iyi í jɔ̀ aŋai à kpa walii ŋau, nɔ inɛi ì waa teese balɛ nŋa ŋa. 49 Ŋɔi í jɔ̀ Ilaaõ í fɔ si bisiɛ í ni, an bɛ walii ŋa do woo bɛ ŋa si anini nŋa. Aa kpa inɛ gɔ ŋa nɔ a kpã inɛ gɔ ŋa mɔ iju. 50 Na nŋu, ijuukpãi woo kpa walii ŋau fei hai sintei andunya si iri nŋɛi á jɛ. 51 Inɛi aa yɛ ijuukpãi kukpai Abɛli hee ku koo si do Zakari iyi à kpa si afei bi ku weeu do kpasɛ̃i Ilaaõ. Ntɔ ntɔ, ǹ wa n sõ ŋɛ, ijuukpãi mii ŋau bɛ fei si inɛi nsɛi ŋau ihɛ̃i á baa ku jɛ si.

52 Ijuukpãi á jɛ tu ŋɛ, inɛ woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋau, domi i kù bi ntɔi idei Ilaaõ ku mà ŋa, nɔ inɛ ŋa iyi à bi ku màɛ inɛi ì waa ganji ŋa.

53 Iyi Jesu í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi í fita hai bɛ. Ŋɔi idɔi woo kɔ inɛ ŋa si wooda do Farisi ŋau í kõ nɔ à wasi ku manteɛ do ide ku bee si gãmɛi ide nkpɔ, 54 à waa leaò taai ide ku ba a muu si ide gɔ.

12

I ce laakaii ara nŋɛ ŋa do ilu muafiti ŋa
(Cɔ Matie 10:26-27)

1 Waati iyi Jesu wa fɔ bɛɛbɛ zamaa í tɔtɔɔ dubu nkpɔ nkpɔ hee à waa tɛɛsɛ njɛ. Ŋɔi Jesu í sõ mɔcɔɛ ŋa si wajui zamaau í ni, i ce laakaii ara nŋɛ ŋa do lefeei Farisi ŋa iyi í jɛ muafiti. 2 Ngɔgɔ kù wɛɛ iyi wa manji iyi kaa fita gbugbãa, nɔ asii kãma kù wɛɛ iyi a kaa na a mà. 3 Ŋɔi í ce ide iyi ì fɔ si ilu kuku fei

* **11:44** si antai nŋai à waa nɛ a kù mà Bi Zuifu ŋa, balɛ ku nè si taale nla nlai domi bii ì nɛ si balɛ í yɛ bɛi ì so riisi mbɛ.

ŋa aa na a gbɔɔ si inya kumá, gundu iyi ì nɔ ì nya inɔ ile ŋa aa cã kɛsɛɛdɛɛ si antai ile lele ŋa.

Inɛ iyi í jɔ̀ i ce njo
(Cɔ Matie 10:28-31)

4 Iŋɛ iyi ì jɛ kpaasim ŋa, iŋɛi ǹ wa n sɔ̃, i maà ce njoi inɛ ŋa iyi aa kpa ara nŋɛ, nɔ si anyii nŋu a kaa yɔkɔ a ce ngɔgɔ má. 5 An sɔ̃ ŋɛ inɛ iyi í jɔ i ya ce njoɛ ŋa. I ce njoi inɛ iyi í nɛ yiiko ku kpa inɛ nɔ ku dasiɛ si ina iyi ci ya ku má. Ntɔ ntɔ ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ, lafɛ̃ɛi í jɔ i ce njoɛ ŋa.

6 A ci ya ta ama yɛi ara miu súù minji ba. Do nŋu fei, Ilaaɔ̃ ci ya gbɛjɛ baa akã nŋa. 7 Iŋɛ mɔ, hee do ntoi iri nŋɛ ŋa fei Ilaaɔ̃ í mà jia nŋa. Na nŋu, i maà ce njoi ngɔgɔ, domi bɛɛrɛ nŋɛ í re yɛi hee bii iɲ̃i.

Inɛ iyi í gba Jesu walakɔ í kɔsiɛ
(Cɔ Matie 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

8 Ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, inɛ iyi í fɔ si wajui amanɛ ŋa í ni nŋu í gbam, amu mɔ Amai Amanɛ an gba lafɛ̃ɛ si wajui amalekai Ilaaɔ̃ ŋa. 9 Amma inɛ iyi í kɔsim si wajui amanɛ ŋa, amu mɔ an kɔsi lafɛ̃ɛ si wajui amalekai Ilaaɔ̃ ŋa.

10 Inɛ iyi wa fɔ laalɔi amu Amai Amanɛ, Ilaaɔ̃ á yɔkɔ ku kpa idei dulum dɛɛ. Amma inɛ iyi wa fɔ laalɔi Hundei Ilaaɔ̃ kaa ba a kpa idei dulum ndɛɛ pai.

11 Bii à bɔò ŋɛ ile bii à ya ce kutɔtɔɔ ŋa ku ba inɛ ngbo ŋa do ilu yiiko ŋa a kiiti ŋɛ, i maà ti i ce njo do bɛi aa ce i kɔò ara nŋɛ do ide iyi aa fɔ ŋa. 12 I maà ce njo ŋa domi waati bɛɛbɛ Hundei Ilaaɔ̃i á sɔ̃ ŋɛ iyi í jɔ i fɔ ŋa.

Mɔndai ilu fia hai nɛ yaase

13 Si inɔ zamaau ŋɔi inɛ gɔ í sɔ̃ Jesu í ni, Mɛɛtu, sɔ̃ igbãm ku jɔ̀ ka kpɛ̃ tubu nwa. 14 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, mɔkɔɔyi, yooi í cem woo kiiti nŋɛ wala woo kpɛ̃ tubu nŋɛ. 15 Nɔ í sɔ̃ ŋa í ni, i ya ce laakai ŋa ntɔ ntɔ do kɔdɛɛ fei, domi amanii amanɛ si í jɛ icui kuwɛɛɛ, baa bii bɛirei amaniu í la í to.

16 Nɔ í kpa nŋa mɔnda gɔ í ni, ikoi mɔkɔ ilu fia gɔ í ce ijɛ jiida jiida. 17 Ŋɔi mɔkɔu í lasabu í ni, bɛirei an ce. Wee n kù nɛ bii an dasi ijɛu. 18 Ŋɔi í ni, ǹ mà bɛi an ce. An lɛgɛ akam ŋaui, nɔ n ma mmuɛ ŋa iyi à la à re. Nɔ n kosi bileem fei bɛ do ijɛm ŋa iyi à gbe. 19 Nɔ n fɔ si idɔm n ni, ǹ nɛ amani nla nla iyi ǹ wa n singa ti adɔ̃ nkpɔ nkpɔ. An sĩmii nɔ n maa n jɛ n maa n mɔ nɔ n maa n wɛɛò inɔ didɔ̃. 20 Amma Ilaaɔ̃ í sɔ̃ɔ í ni, awɔu nnyɛi, idũuyi mɔm aa nya hundeɛ. Sɔɔlui mii ŋa iyi ì ceu bɛ, ti yooi á jɛ.

21 Ŋɔi Jesu í ni, bɛɛbɛ mɔi á jɛ bi inɛ iyi wa koa araɛ amani nɔ bi Ilaaɔ̃ kù nɛ nkãma.

Dasi Ilaaɔ̃ naanɛ
(Cɔ Matie 6:24-34)

22 Iyi Jesu í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi í sɔ̃ mɔcɔɛ ŋa í ni, na ŋɔi í jɔ̀ ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ ǹ ni, i maà ya maa weewea do mii iyi aa jɛ i maa wɛɛò ŋa, walakɔ do jĩnɛ iyi aa dasi ŋa. 23 Kuwɛɛi amanɛ í re ijɛ, ara mɔ í re jĩnɛ. 24 I ce laakai kungbã ŋa í cɔ. A kù waa gbɛ̃ hee a da ngɔgɔ, a kù nɔ a kù nɛ suu. Ilaaɔ̃ í nɔ wa wo ŋa. Bɛɛrɛ nŋɛ kù re yɛi ŋa hee bii í jĩ? 25 Yooi si inɔ nŋɛ na kuweeweaɛ á yɔkɔ ku kɔ̃ɔsi kusɔi adɔ̃ɛ baa keeke. 26 To, bii i kaa yɔkɔ i ce mii keekeu bɛ ŋa, na mii í ce ì waa weewea do iyi í gbe ŋa. 27 I cɔ bɛi wua ŋa à ya da koko mɛɛ. A kù waa ce icɛ a ci ya nɔ a wɔ̃ acɔ. Do nŋu fei, ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, baa Salomɔɔ ilaalu nlau, do amboe nla nlaɛ fei kù nɛ jĩnɛ iyi boodaɛ í to kokoi jĩi ŋau bɛ baa akã. 28 Fɔfɔ í wɛɛi nnyi do kusĩaɛ amma ala aa dasiɛ ina. To, bii Ilaaɔ̃ í mua fɔfɔ ŋa iyi aa na a dasi ina booda ku sĩa bɛɛbɛ, kaa yɔkɔ ku mu nŋɛ nyau ku re fɔfɔ ŋau bɛ de. I kù yɛ naanɛ nŋɛi kù la? 29 I maà ya dɛ mii iyi aa jɛ ŋa walakɔ mii iyi aa mɔ i maà weeweaò ŋa. 30 Hai mà idei Ilaaɔ̃ ŋai à ya maa kpataa mii ŋau bɛ fei, amma Baa nŋɛ i mà iyi ì nɛ bukaatai mii ŋau bɛ fei ŋa. 31 Na nŋu, i hanya i dɛ bɛi aa ce i jɔ̀ bommai Ilaaɔ̃ ku bɔ waju titã ŋa. Iyi í gbe bɛi fei Ilaaɔ̃i á kɔ̃ɔ nŋɛ si.

Amanii lele
(Cɔ Matie 6:19-21)

32 Nɔ Jesu wa ba mɔcɔɛ ŋau ide ku fɔ má í ni, iŋɛ gaa keekem, i maà ti i ce njo ŋa, domi á dɔ̃a Baa nŋɛ si ku jɔ̀ i jɛ amaalu ŋa si andunya titɔ̃ɛ. 33 I ta mii iyi ì nɛ ŋa nɔ i mua ilu are ŋa fiau. I cea ara nŋɛ taalili iyi kaa gbo ikpa lele si bii aa dasi amani nŋɛ iyi kaa tã. Tengi bɛ ile kaa to si, nɔ tũtũ ŋa mɔ a kaa bɛjɛɛ. 34 Ntɔ ntɔ, bii amani nŋɛ í wa, bɛi laakai nŋɛ mɔ í ya wa.

Woo ce icɛ ŋa iyi à waa cɔ kpãa

35 I ce sɔɔlu i dĩ kpaka nɔ i jɔ̀ fitila nŋɛ ku maa má ŋa. 36 I jɔ̀ i yɛ bɛi inɛ ŋa iyi à

waa degbe kubaai lafɛ̃ɛ nŋa wa hai bi ku ce abɔdɔ̃, ku ba bii í to wa í cã gambo gbakã a cɩ̃aa. 37 Woo ce icɛ ilu inɔ didɔ̃ ŋai, inɛ ŋa iyi lafɛ̃ɛ á na ku ba à cɔ kpãa à waa degbe ku toɛ wa. Ntɔ ntɔ n wa n sɔ̃ ŋɛ, nŋu takaɛ á dɩ̀ gbankili nɔ ku jɔ̀ a buba nɔ ku na ku kpɛ̃ nŋa ijɛ. 38 Ilu inɔ didɔ̃ ŋai bii í baa í na í ba ŋa si bɛɛbɛ, baa bii í to wa lajai, wala kukɔ sintei ajɛɛ. 39 I jɔ̀ i mà sãa sãa ŋa iyi bii ilu kpasɛ̃ í mà waati iyi ile á lɔ wa, á dede ku wɔ njoo, kaa jɔ̀ ile ku lɛgɛ gamboɛ. 40 Iŋɛ mɔ, i ce sɔɔlu ŋa domi amu Amai Amanɛ, an naai si waati iyi i kù waa lasabu ŋa.

Amaacɛ jiida do amaacɛ laalɔ
(Cɔ Matie 24:45-51)

41 Nɔi Piɛɛ í ni, Lafɛ̃ɛ, awai ì kpaa mɔndau ihɛ̃? Mà inɛ fei. 42 Nɔi Lafɛ̃ɛ í jɛ í ni, yooi í jɛ amaacɛ ilu naanɛ iyi í nɛ laakai. Lafɛ̃ɛi í jɛ inɛ iyi ilu kpasɛ̃ gɔ í kpe nɔ í so amaacɛ kpaasiɛ ŋa í daa si awɔ ku maa cɔ ŋa ku na ŋa ijɛ si bɛi í jɔ. 43 Inɔ didɔ̃i á jɛ ti amaacɛu bii lafɛ̃ɛɛ í bàa í na í baa wa ce bɛɛbɛ. 44 Ntɔ ntɔ, lafɛ̃ɛu á daa amaacɛu mii ndɛɛ fei si awɔ. 45 Amma bii í jɛ amaacɛ laalɔi, á lasabui ku ni, lafɛ̃ɛm kaa baa ńya má, nɔ ku dede ku maa cã inaabo do inɛmɔkɔ woo ce icɛ ŋa iyi à gbeu, nɔ ku maa jɛ ku maa mɔ atɛ̃ ku maa kpaa. 46 Bɛɛbɛi lafɛ̃ɛu á na ku baa si ajɔ iyi kù waa cɔ kpãaɛ, do si waati iyi kù waa tamaa, nɔ á kpãa iju jiida jiida bɛi à ya cea amaacɛ laalɔ ŋa.

47 Woo ce icɛ iyi í mà mii iyi lafɛ̃ɛɛ í bi, nɔ kù coo, goloɛ á la. 48 Amma inɛ iyi kù mà, nɔ í ce kookoosu iyi í jɔ a cãa, goloɛ kaa la. Inɛ iyi à na mii nkpɔ, aa beeɛ mii nkpɔ. Inɛ mɔ iyi à daa mii nkpɔ si awɔ, nŋui aa bee ku re.

Jesu í naaò njɛ ku fɛɛfɛ wa
(Cɔ Matie 10:34-36)

49 Nɔ Jesu í sɔ̃ ŋa má í ni, inai ǹ naa ku fã si andunya, nɔ ǹ bɛi ǹ bi ku jɛ í jo tã. 50 Nɔ inyi ku dasi gɔ í wɛɛ kù nɛ bɛi á ce iyi n kù coo. Inyi ku dasiu nŋui í jɛ wahala iyi an yɛ n bɛi n ku. Nɔ laakaim kaa jɛ akã í gbe hee bii í ce. 51 Ì tamaa bɛi laakai ku sũi ǹ naa nŋɛ wa si andunya ŋa? Aawo, ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, njɛ ku fɛɛfɛi ǹ naaò wa. 52 Ntɔ ntɔ, hai nsɛi bii amanɛ miu í wa kpasɛ̃ akã aa kpɛ̃ ikã ikã. Tɔɔsi akã kaa wɛɛ nŋa, amanɛ mɛɛta ŋau a kaa gbɔ si njɛ do inɛ minji ŋau. 53 Baa do ama a kaa gbɔ si njɛ. Iye do ama inaaboɛ a kaa gbɔ si njɛ. Anau do abou a kaa gbɔ si njɛ.

Nyindai waati ku mà
(Cɔ Matie 16:2-3)

54 Nɔi í sɔ̃ zamaau má í ni, bii ì yɛ kudũi ijɩ̃ wa dede hai nunui alɛ ŋa ì ya fɔ ŋai gbakã i ni, ijɩ̃ á naa. Bɛɛbɛ mɔi í ya nɔ ku ce. 55 Bii ì nɔ ì yɛ fufu wa ce wa hai ikpa awɔ cangai kpãai inunu ŋa, ì ya ni, inya gbãa á ce. Nɔ bɛɛbɛ mɔi í ya nɔ ku ce *. 56 Iŋɛ ilu muafiti ŋa, ì mà yaasei nyindai lele do ilɛ ŋa. Bɛirei í ce i kù mà yaasei waatiu ihɛ̃ ŋa.

Taale ku teese
(Cɔ Matie 5:25-26)

57 Bɛirei í ce i ci ya lasabu si ara nŋɛ i mà iyi í jɛ dee dee ŋa. 58 Bii inɛ gɔ wa bɔòɛ bi ku ce kiiti na idei gbese gɔ, ce kookai hai kpãa awɔ do lafɛ̃ɛ i gbɔ si njɛ ŋa ku ba ku maà dasiɛ si awɔi woo kiiti. Bii kù jɛ bɛɛbɛ, woo kiitiu á dasiɛ si awɔi woo degbe piisɔ̃ɔ, nɔ woo degbe piisɔ̃ɔu mɔ ku dasiɛ ile piisɔ̃ɔ. 59 Ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, bii à dasiɛ piisɔ̃ɔ, bii i kù sã gbeseɛ fei, i kaa fita. Baa tanga kaa gaizia si.

13

Bii i kù kpaasi idɔ aa ku

1 Waati bɛɛbɛ, inɛ gɔ ŋa iyi à wa bɛ à waa sisia Jesu mii iyi í ba inɛi Galilee gɔ ŋa, inɛ ŋa iyi Pilati í jɔ̀ à kpa nɔ njɛ nŋa í yɔgɛɛ do njɛi mɛɛmu ŋa iyi à waa ceaò Ilaaɔ̃ kuwee. 2 Amma Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, iŋɛ ì waa tamaa dulum dii inɛi Galilee ŋau bɛ í re ti inɛi Galilee ŋa iyi à gbei? Ì waa tamaa dulum du ŋai í jɔ̀ à kpa ŋa bɛɛbɛ ŋa? 3 Aawo. Bɛɛbɛ mɔi ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ, iŋɛ taka nŋɛ, bii i kù sinda idɔ ŋa, iŋɛ fei aa kui bɛi aŋa mɔ. 4 Ì waa ye gigii amanɛ maatũ do mɛɛta ŋa iyi ile ku gbokai Siloe í cuku í bata í kpau ŋa? Debɛi, ì waa tamaa kurara nŋai í re ti inɛi Zeruzalɛmu ŋa iyi à gbe fei ŋa? 5 Aawo, ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, iŋɛ taka nŋɛ, bii i kù kpaasi idɔ ŋa, iŋɛ fei aa kui bɛi aŋa mɔ.

Mɔndai jɩ̃i iyi ci ya so

6 Nɔi í kpa nŋa mɔndau ihɛ̃ má í ni, mɔkɔ gɔ í lɔ jɩ̃i ndii figi si kaaɛ. Waati iyi jɩ̃i nɔu í la ŋɔi mɔkɔu í bɔ isoɛ ku ka, nɔ kù ba. 7 Nɔi

* **12:55** Si ilɛi Izirɛli, hai do ikpa nunui alɛi ijɩ̃ í ya naa, domi do ikpa bɛi tenku nlau í wa. Bɛɛbɛ mɔi inya gbãa í ya naai hai ikpa awɔ cangai kpãai inunu.

í sɔ̃ woo ce icɛɛ í ni, adɔ̃ mɛɛta wai ihɛ̃ bɛbɛi iyi bii ǹ naa isoi ji̱i nɔu ihɛ̃ ku ka n ci ya n ba. Daa i nyɔɔi. Na mii í ce á maa gba nwa inya ngbɛ. 8 Ŋɔi woo ce icɛu í sɔ̃ɔ í ni, lafɛ̃ɛ, jɔ̀ɔ adɔ̃ɔyi titã ka cɔ. An tu fitiɛ n kaakoɛ, nɔ n daa si taasi. 9 Á yɔkɔ ku jɛ adɔ̃ gɔ á so. Bii kù so i bɛi i daa.

Jesu í jɔ̀ abo gɔ í ba iri si ajɔi kusi̱mi

10 Si ajɔi kusi̱mi gɔ, Jesu wa kɔ inɛ ŋa si cioi idei Ilaaɔ̃ ile gɔ bii Zuifu ŋa à ya ce kutɔtɔɔ. 11 Wee abo gɔ mɔ í wa bɛ iyi inɛi inɔɔko í jɔ̀ í ce bɔ̃ɔ bɛi zakai adɔ̃ maatũ do mɛɛta. Í ya maa batei, ci ya yɔkɔ ku tɛ araɛ baa keeke. 12 Iyi Jesu í yɔɔ ŋɔi í kpoo í ni, abooyi, í ba iri mbɛ. 13 Nɔ í le siɛ awɔ. Ŋɔi gbakã́ í tɛ araɛ nɔ í lɔsi Ilaaɔ̃ ku saabu. 14 Amma idɔi inɛ ngboi ile bii à ya ce kutɔtɔɔu í kɔ̃ si na iyi í jɔ̀ Jesu í jɔ̀ inɛ gɔ í ba iri si ajɔi kusi̱mi, nɔ í sɔ̃ zamaau í ni, ajɔ mɛɛfai í wɛɛ iyi aa yɔkɔ i ce icɛ ŋa. I naa wa waati bɛɛbɛ ku ba i ba iri ŋa, ku maà ti ku jɛ si ajɔi kusi̱mi. 15 Ŋɔi Lafɛ̃ɛ í jɛaa í ni, inɛ ilu muafiti ŋai, inɛ fei i ci ya fũ kɛtɛ nŋɛ ŋa do gbankɛlɛ nŋɛ ŋa a koo a mɔ inyi si ajɔi kusi̱mi? 16 Abou ihɛ̃ mɔ dimii Aburahamui. Nɔ wee Seetam wa dũu hai zakai adɔ̃ maatũ do mɛɛta. Kù si̱a a fũu si ajɔi kusi̱mi? 17 Waati iyi wa fɔ ideu bɛ, anyɔ wa mu mbɛɛɛ ŋau fei, nɔ zamaau í wɛɛ do inɔ didɔ̃ na maamaake ŋa iyi wa ce fei.

Mɔndai dimi keeke iyi à ya kpe mutaadi
(Cɔ Matie 13:31-32; Maaku 4:31-32)

18 Ŋɔi Jesu í ni má, mii bommai Ilaaɔ̃ í jɔ. Mii an wãa do. 19 Í yɛi bɛi ngboi mutaadi iyi inɛ gɔ í so í gbɛ̃ si ilɛɛ. Nɔ í fita í ce ji̱i hee yɛi ŋa à ya maa ce antɛ si amaawɔɛ ŋa.

Mɔndai lefee
(Cɔ Matie 13:33)

20 Ŋɔi í ni má, mii an nyi n wãò bommai Ilaaɔ̃ má. 21 Bommai Ilaaɔ̃ í yɛi bɛi lefee iyi abo gɔ í so í dasi iyafũi pɛ̃ɛ gũa mɛɛta nɔ fei ndɛɛ í dede í kpante.

Andɛ iyi kù cǐ
(Cɔ Matie 7:13-14, 21-23)

22 Jesu wa too si ilu nla ŋa do ilɛɛko ŋa wa kɔ inɛ ŋa si cioi idei Ilaaɔ̃ wa nɛò ikpa Zeruzalɛmu. 23 Si isɛɛnɛu ŋɔi inɛ gɔ í naa bi tɛɛ nɔ í beeɛ í ni, Lafɛ̃ɛ, inɛ ŋa iyi aa ba faaba a kaa kpɔ? Ŋɔi í jɛ í ni, 24 i ce kookaai i lɔ do andɛ iyi kù cǐu ŋa. Ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, inɛ nkpɔi á maa dɛ kpãa iyi aa lɔò a kaa nɔ a yɔkɔ.

25 Waati iyi amu ilu kpasɛ̃ ǹ dede ǹ cǐmbo koofau iŋɛ aa wa waduude, i maa cã gambo ŋa i maa ni, Lafɛ̃ɛ, cǐ nwa. Nɔ an jɛ nŋɛ n ni, n kù mà hai bii ì naa ŋa. 26 Waati bɛɛbɛi aa ni ŋa, à jɛ à mɔ si wajuɛ, ì nɔ ì kɔ wa si cioi idei Ilaaɔ̃ si bantumai ilu nwa ŋa. 27 Nɔ an sɔ̃ ŋɛ n ni, n kù mà hai bii ì naa ŋa. I fa ara nŋɛ hai bi tom, iŋɛ fei woo ce laalɔ ŋai. 28 Ajɔ wa naa iyi aa yɛ Aburahamu do Izaaki do Zakɔbu do walii ŋau fei si andunya titõi Ilaaɔ̃ nɔ iŋɛ i ba wee à nyɔ ŋɛ waduude. Tengi bɛi aa so awɔ i le si iri i kpata ŋa. 29 Nɔ inɛ gɔ ŋa aa naa hai nunui daakɔ do hai nunui alɛ do hai nunu gaa cingaa minjiu nɔ aa buba a jɛ si andunya titõi Ilaaɔ̃. 30 Waati bɛɛbɛ inɛi anyi gɔ ŋa aa na a jɛ woo cua ŋa, woo cua gɔ ŋa mɔ a na a jɛ inɛi anyi ŋa.

Jesu í kpata na Zeruzalɛmu
(Cɔ Matie 23:37-39)

31 Waati nŋu, Farisi gɔ ŋa à naa à sɔ̃ Jesu à ni, koo, fita hai ihɛ̃ domi Herodu wa bi ku kpaɛi. 32 Ŋɔi í jɛ nŋa í ni, i koo i sɔ̃ Herodu, ilu bisi laalɔu bɛ i ni, wee, nnyi do ala ǹ wa n lele inɛi inɔɔko ŋa nɔ n jɔ̀ inɛ ŋa à waa ba iri, nɔ si ajɔ mɛɛtasia an koo n tambɔ icɛm. 33 Amma kù nɛ bɛi an ce iyi n kù ce isɛɛnɛm nnyi do ala do ala akã, domi a kaa kpa walii kãma bii gɔ bii kù jɛ Zeruzalɛmu.

34 Iŋɛ inɛi Zeruzalɛmu ŋa, iŋɛ iyi ì ya kpa walii ŋa, nɔ i ta ama abɛi Ilaaɔ̃ ŋa mɔ kuta i kpa ŋa ŋa, isɛ fɛloi ǹ ya n bi n tɔtɔɔ ŋɛ si abɛm bɛi ajɛɛ í ya tɔtɔɔ amaɛ ŋa si ikpaɛ, amma i kù jɛ ŋa. 35 Wee nsɛi Ilaaɔ̃ á fũ nŋɛ kpasɛ̃ nŋɛ si awɔ. Amma an sɔ̃ ŋɛ, hai nsɛi i kaa yɛm má ŋa í gbe hee ajɔ iyi aa ni ŋa, Ilaaɔ̃ ku weea inɛ iyi wa naa do irii Lafɛ̃ɛ.

14

Jesu í jɔ̀ bɔ̃ɔ gɔ í ba iri

1 Si ajɔi kusi̱mi gɔ Jesu í bɔ ku jɛ kpasɛ̃i inɛ ngboi Farisi gɔ ŋa. Wee inɛ gɔ ŋa mɔ à wa bɛ, à waa cɔɔ do laakai. 2 Mɔkɔ gɔ í wa bɛ, wa leeki̱ wajui Jesu. Mɔkɔu wa ce bɔ̃ɔi ara ku wu. 3 Ŋɔi Jesu í bee woo kɔ inɛ ŋa si wooda do Farisi ŋau í ni, wooda í wɛɛ a jɔ̀ inɛ gɔ ku ba iri si ajɔi kusi̱mi? Mà kù wɛɛ. 4 Ŋɔi à coko. Nɔ í le si awɔɛ si bɔ̃ɔu í jɔ̀ inɛɛu í ba iri nɔ í ni ku nɛ. 5 Nɔ í bee ŋa í ni, yoo nŋɛi, bii amaɛ

walakɔ bii kɛtɛɛ í dasi lɔgɔ, kaa nyaa gbakã baa bii ajɔi kusĩmii. 6 Ŋɔi a kù yɔkɔ a kù jɛaa ideu.

Tengi bii í jɔ i buba bii à kpeɛ ku jɛ

7 Iyi Jesu í ce laakai í yɛ inɛ ŋa iyi à kpe ku jɛ ŋau à wasi ku cica kitãi waju ŋa iyi à nɛ bɛɛrɛ ŋau nɔ í sõ ŋa í ni, 8 bii à kpeɛ bi ku ce abɔdõ, maà buba si kitãi waju ilu bɛɛrɛ ŋau. Á yɔkɔ ku jɛ à kpe inɛ gɔ iyi í reɛ do bɛɛrɛ. 9 Nɔ inɛ iyi í kpe iŋɛ feiu á na ku ni, dede i mua mɔkɔu ihẽ kitãu bɛ. Waati bɛɛbɛi aa dede do anyɔ i koo i buba si kitãi anyi ihɔ̃. 10 Amma bii à kpeɛ ku jɛ, koo buba si kitãi anyi ku ba bii inɛ iyi í kpeɛu í to wa ku ni, baakɔɔm, dede i naa wa waju. Waati bɛɛbɛi aa jɛ ilu bɛɛrɛ nla si wajui inɛ ŋa iyi iŋɛò ŋa ì waa buba ŋau fei. 11 Ntɔ ntɔ inɛ iyi í so araɛ lele à ya kayeɛi. Inɛ mɔ iyi í kaye araɛ à ya soo lelei.

12 Nɔ Jesu í sõ inɛ iyi í kpoo ku jɛu mɔ í ni, bii ì waa kpe inɛ ŋa ku jɛ walakɔ jingau, maà ti i kpe kpaasiɛ ŋa, walakɔ igbãɛ do ifɔɛ ŋa, walakɔ nyaanzeɛ ŋa, walakɔ kpaasi ilu fiaɛ ŋa, ku ba aŋa mɔ a maà kpeɛ a sã gbese. 13 Amma bii ì waa kpe inɛ ŋa ku jɛ, kpe ilu are ŋa, do wɛɛgɛ ŋa, do ilu kutɛ akã ŋa do fɛɛju ŋa. 14 Bii ì ce bɛɛbɛ aa jɛ ilu inɔ didõ si na iyi í jɔ̀ inɛ nŋu ŋau a kaa ba ngɔgɔ iyi aa sãɛò gbese. Ilaaõi á sãɛ gbese si waati iyi inɛ dee dee ŋa aa jĩ hai si balɛ.

Mɔndai ijɛ nla
(Cɔ Matie 22:1-10)

15 Iyi à gbɔ ideu, ŋɔi inɛ akãi inɛ ŋa iyi aŋaò ŋa à waa jɛu í sõ Jesu í ni, debɛi ilu inɔ didõi inɛ iyi á jɛ si andunya titãi Ilaaõ. 16 Ŋɔi Jesu í kpa nŋa mɔnda í ni, mɔkɔ gɔ í ce ijɛ nla nla nɔ í kpe inɛ nkpɔ. 17 Iyi awaatii kujɛu í to ŋɔi í bɛ woo ce icɛɛ koo sõ inɛ ŋa iyi í kpeu ku ni, i naa wa ŋa, domi sɔnda fei í jĩa tã. 18 Amma aŋa fei à lɔsi gaafara ku tɔɔ. Inɛ sinteu í ni, ǹ ra iko, tilasi, í gbe n koo n cɔɔ. Ǹ wa n tɔɔɛ ku ceem suuru. 19 Inɛ mmu mɔ í ni, ǹ ra kɛtɛ ku logoo ŋai kõɔ miu, nɔ ǹ wa n bi n dĩ nŋa n ceò icɛ n cɔ. Ǹ wa n tɔɔɛ ku ceem suuru. 20 Nɔ inɛ mmu gɔ mɔ í ni má, nsɛi ǹ so abo. Na ŋɔi í jɔ̀ n kaa n ba n naa.

21 Ŋɔi woo ce icɛu í sinda í koo í sõ lafɛ̃ɛɛ gaafara iyi inɛ ŋau fei à tɔɔ. Ŋɔi idɔi lafɛ̃ɛu í kõ, nɔ í sõ woo ce icɛɛu í ni, koo i bɔ si bantuma ŋa nsɛi nsɛi do si kpãai inɔ iluu, kpeem ilu are ŋa wa do wɛɛgɛ ŋa do fɛɛju ŋa do ilu kutɛ akã ŋa. 22 Ŋɔi woo ce icɛu í koo. Iyi í baa nɔ í ni, lafɛ̃ɛ, iyi ì dasim nɔu ǹ coo tã. Wee inya í gbe má. 23 Ŋɔi lafɛ̃ɛu í sõɔ má í ni, bɔ si kpãai ilɛɛko ŋa do kpãai iko ŋa, jɔ̀ inɛ ŋa a lɔ wa baa do tilasi, kpasɛ̃m de ku kõ. 24 Ntɔ ntɔ, an sɔ ŋɛ, inɛ ŋa iyi ǹ tako ǹ kpeu baa inɛ akã nŋa kaa tiɛ ijɛu ihẽ má.

Mii amanɛ á ce ku bɛi ku jɛ mɔcɔi Jesu
(Cɔ Matie 10:37-38)

25 Ajɔ nŋu gɔ Jesu wa nɛ nɔ zamaa nla nla gɔ wa tooɛ. Ŋɔi Jesu í sinda í sõ ŋa í ni, 26 inɛ iyi í naa bi tom nɔ kù cé baaɛ do iyeɛ do aboɛ do amaɛ ŋa do igbãɛ ŋa do ifɔɛ ŋa do wecĩɛ ŋa do kuwɛɛi nŋu takaɛ kaa yɔkɔ kù jɛ mɔcɔm *. 27 Inɛ iyi kù jɛsi nŋu ku so jĩi ku gaauɛ ku toom do wa kaa yɔkɔ ku jɛ mɔcɔm.

28 Bii inɛ gɔ nŋɛ í bi ku ma ile á buba ku ce dooa titã ku cɔ mà fiai nŋu á to ku kpaò iriɛ. 29 Bii kù jɛ bɛɛbɛ, nɔ í cɛ icui ileu, í bɛi í na í mɔngɔ ku maɛ, inɛ ŋa iyi à yɔɔ fei aa nyaanyiɛ, 30 a ni, mɔkɔu ihẽ í sinti ku ma nɔ wee í mɔngɔ kù kpa iriɛ.

31 Bɛɛbɛ mɔi ilaalu ŋa mɔ à ya ce a bɛi a bɔ igũ. Bii ilaalu gɔ í nɛ sooge dubu mɛɛwa, nɔ í yɛ ilaalu mmu gɔ wa naa siɛ igũ do sooge dubu kɔnfia, á dedei gbakã ku ce igũ? Aawo, á bubai titã ku lasabu ku cɔ mà nŋu á yɔkɔ ku kãmiaɛ. 32 Bii í yɛ nŋu kaa nɔɔ, á bɛ inɛ ŋai bi ilaalu iyi ihõu hai waati iyi kù to wa titã ku ba aŋaò a gbɔsi njɛ nɔ laakai ku sũ ku wa anini nŋa.

33 Na ŋɔi í ce awɔ iyi i kù jɔ̀ mii iyi ì nɛ fei, i kaa yɔkɔ í jɛ mɔcɔm.

Imu iyi í ku
(Cɔ Matie 5:13; Maaku 9:50)

34 Nɔ Jesu í ni má, imu mii ncɛɛi, amma bii didõi imu í ku, mii aa dasi a jɔ̀ ku dõ má. 35 Kaa ce bukaata kãma má nɔ baa bii ikoi kaa ce taasi. À ya dikãɛi waduude.

Inɛ iyi í nɛ itĩ iyi á gbɔò ide, ku gbɔ.

* **14:26** nɔ kù cé baaɛ Tengi ihẽ Jesu wa nyisi iyi í sĩa ku bi nŋu ku re inɛ ŋa iyi à gbe fei nɔ ka maà jɔ̀ inɛ gɔ ku ganji wa si kpãai naanɛ ku dasi. Kù jɛ í ni ka cé baa nwa ŋa ntɔ ntɔ.

15

Məndai angudã iyi í nyɔ à tasiɛu (Cɔ Matie 18:12-14)

1 Woo gba fiai lɛmpoo ŋa do inɛ laalɔ ŋa fei
à naa bi Jesu ku ba a gbɔ ideɛ. 2 Ŋɔi Farisi do
woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa à lɔsi ku gbagba
à waa ni, mɔkɔu wa gba inɛ laalɔ ŋa nɔ aŋaò
ŋa à tɔtɔɔ à waa jɛ.
3 Ŋɔi Jesu í kpa nŋa mɔnda gɔ í ni, 4 Bii
inɛ gɔ nŋɛ í nɛ angudã cĭɔ iyi wa degbe si
gbabua nɔ akã í nyɔ siɛ, lafɛ̃ɛ á jɔ̀ cinɛò fɛɛwa
do mɛɛsã iyi í gbeu si gbabua bɛi koo dɛdɛ
akã iyi í nyɔu wa hee koo yɔɔ, mà irei. 5 Hai
í nɔ í yɔɔ gbakã á muu ku le siɛ kɔngɔ wai do
inɔ didɔ̃. 6 Bii í baa kpasɛ̃ á kpe kpaasiɛ ŋa
do inɛ ŋa iyi à waa má kɔkɔe ku sɔ̃ ŋa ku ni,
i bam inɔ didɔ̃ ku kpɛ̃, domi angudãm iyi í
nyɔu ǹ yɔɔ wa. 7 Ŋɔi Jesu í ni, bɛɛbɛ mɔi ǹ
wa n sɔ̃ ŋɛ, inɔ didɔ̃i inɛi lele ŋa á la na ilu
dulum akã iyi í kpaasi idɔ ku re inɛ dee dee
cĭɔ fakã kù wa si iyi a kù nɛ bukaatai idɔ ku
kpaasi.

Fia iyi í nyɔu à yɔɔ má

8 Nɔ Jesu í kpa nŋa mɔnda mmuɛ má í ni,
bii inaabo gɔ í nɛ kpɛkɛlɛ mɛɛwa nɔ akãɛ í
nyɔ, á má fitilai nɔ ku kpã ileu ku dɛdɛɛ do
laakai hee koo yɔɔu. 9 Bii í yɔɔ á kpe kpaasiɛ
ŋa do inɛ ŋa iyi à waa má kɔkɔe nɔ ku ni, I
bam inɔ didɔ̃ ku kpɛ̃, domi fiam iyi í nyɔu ǹ
yɔɔ. 10 Bɛɛbɛ mɔi ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ, amalekai Ilaaɔ̃
ŋa à ya wɛɛò inɔ didɔ̃ na ilu dulum akã iyi í
kpaasi idɔ.

Ama iyi í nyɔu à yɔɔ má

11 Jesu í ni má, mɔkɔ gɔ í nɛ ama inɛmɔkɔ
minji. 12 Ŋɔi ifɔu í sɔ̃ baau í ni, baam, kpɛ̃
amaniu nɔ i nam iyi í jɛ titom. Nɔ baau í ce
nŋa ikpɛ̃i amaniɛu. 13 Iyi í ce ajɔ minji, ifɔu í
ta mii iyi í nɛ fei nɔ í so fiau í nɛò hee ilɛ jĭijĭ
gɔ. Bɛi í koo í ce kuwɛɛɛ si daa laalɔ í kpaò
irii amaniɛu fei. 14 Waati iyi í jɛ fei ndɛɛ í
kpa iriɛ, ari nla gɔ í bɛi í naa si ilɛu nɔ í lɔ si
are. 15 Ŋɔi í bɔ bi inɛi ilɛ bɛ gɔ nɔ lafɛ̃ɛ í koo í
dasiɛ icɛi kusɔɔ ŋa ku degbe. 16 Tengi bɛi í bi
ku wo araɛ do ijɛi kusɔɔ ŋau amma inɛ kãma
kù muaa. 17 Iyi laakaɛ í na í baa nɔ í ni, ama
icɛi baam ŋa fei à nɛ ijɛ wa kɔ̃ nŋai, nɔ amu
wee ǹ wa n ku do ari ihɛ̃. 18 An dede n nyi bi
baam n sɔ̃ɔ n ni, baam, ǹ ce dulum bi Ilaaɔ̃
do bi tɛɛ. 19 Na nŋu, n kù to a kpem amaɛ má.
Ceem bɛi amaacɛɛ. 20 Ŋɔi í dede wa nyi ikpa
bi baaɛu.
Hai waati iyi wa jĭi, ŋɔi baaɛ í hɔ̃nnɛɛ nɔ
araare fei í muu. Í sɛi í koo í yaa do inɔ didɔ̃
nɔ í coo fɔɔ do kubi. 21 Ŋɔi amau í ni, baaba,
ǹ ce dulum bi Ilaaɔ̃ do bi tɛɛ. Na nŋu, n ku tò
a kpem amaɛ má. 22 Amma baaɛu í sɔ̃ woo ce
icɛɛ ŋa í ni, i naaò ibɔ kumboo wa ńya ńya iyi
í sĭa, i daa si ŋa. Nɔ i naa lɛlɛawɔ do baata ku
dasi. 23 I naaò kɛtɛ kombo saasaabɔ iyi í la í
reu bɛ wa, nɔ i kpaa ŋa. Ka jɛ ka ce jingau do
inɔ didɔ̃, 24 domi amam iyi í yɛ bɛi í ku wo,
í baa si andunya má. Í nyɔ wo nɔ à yɔɔ má.
Ŋɔi à wa si inɔ didɔ̃.
25 Wee waati bɛɛbɛ igbãu í wa iko. Iyi wa
baa í maai kpasɛ̃ wa ŋɔi wa gbɔ anui gãgã nɔ
inɛ ŋa à waa jojo. 26 Ŋɔi í kpe woo ce icɛ gɔ
í beeɛ í ni, mii í ce. 27 Ŋɔi woo ce icɛu í sɔ̃ɔ í
ni, ifɔɛi í baa, nɔ baa nŋɛ í kpa kɛtɛ saasaabɔ
iyi í nɛ ikpo si na iyi í jɔ̀ í yɔɔ baani. 28 Ŋɔi
igbãu í damɔɔ í kɔ ku lɔ kpasɛ̃. Ŋɔi baau í
fita wa í naa ku lɛlɛɛ. 29 Amma í sɔ̃ baau í ni,
cɔ hai adɔ̃ nkpɔ nkpɔ iyi ǹ wa n ceɛ icɛ wa.
Nɔ n kù donda ideɛ kãma, nɔ baa ama iwo i
kù muum n ceò jingau do inɔ didɔ̃ amu do
kpaasim ŋa. 30 Amma iyi amaɛ í baa, nŋu iyi
í koo í jɛ amaniɛ do inaabo sakara ŋa, nɔ na
iriɛi ì kpa kɛtɛ saasaabɔu ihɛ̃. 31 Ŋɔi baau í ni,
awɔ amam nii, awaɛi à wɛɛ do ajɔ fei, nɔ mii
iyi ǹ nɛ fei í jɛ tɛɛ. 32 Amma í sĭa ka jɛ jingau
do inɔ didɔ̃ nla nla si na iyi í jɔ̀ ifɔɛu ihɛ̃ í yɛ
bɛi í kui wo nɔ í baa si andunya má. Í nyɔ wo
nɔ à yɔɔ má.

16

Amaacɛ ilu bisi

1 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ mɔcɔɛ ŋa í ni, mɔkɔ ilu fia gɔi
í wɛɛ. Mɔkɔu í nɛ amaacɛ gɔ nɔ í so amanii
kpasɛ̃ɛ fei í daa si awɔ. Iyi í ce ajɔ minji ŋɔi
inɛ ŋa à koo à kɔɔmɔtɔ amaacɛu bi lafɛ̃ɛ à ni,
wa bɛjɛ amaniɛu fei. 2 Ŋɔi lafɛ̃ɛ í kpoo í beeɛ í
ni, irei ǹ wa n gbɔ inɛ ŋa à wasi ku sɔ iriɛ da. I
kaa yɔkɔ i jɛ amaacɛm má. Koo so tiai icɛɛ wa
si bii ì ya ce dooai fiam, i naa i nyisim. 3 Ŋɔi
amaacɛu wa bee araɛ ide wa ni, bɛirei an ce,
si bɛi lafɛ̃ɛm wa nyam hai si icɛi kpasɛ̃ɛ. Wee
n kù nɛ gbugbã iyi an yɔkɔ n logooò, nɔ wee
anyɔ kaa jɔ̀ n bara. 4 Ǹ mà bɛi an ce ku ba inɛ
ŋa a gbam si kpasɛ̃ nŋa waati iyi aa nyam hai
si icɛm. 5 Ŋɔi í kpe ilu gbesei lafɛ̃ɛ ŋau fei.

Nɔ aŋa fei à koo bi tɛɛ akã akã. Ŋɔi í bee inɛ sinte iyi í to bi tɛɛu í ni, gbesei lafɛ̃ɛm fɛloi ì waa mu. 6 Ŋɔi í jɛ í ni, ikpo iyi á kɔ̃ boonyi cɩ̃ɔ. Ŋɔi í sɔ̃ɔ í ni, so tiaɛ i buba ńya ńya nɔ i kɔ ciitaa. 7 Ŋɔi í bee inɛ gɔ má í ni, awɔ mɔ, fɛloi ì waa mu. Ŋɔi í sɔ̃ɔ í ni, iya saaki cɩ̃ɔ. Ŋɔi í sɔ̃ nŋu mɔ í ni, so tiaɛ i kɔ cinɛ. 8 Ŋɔi lafɛ̃ɛi amaacɛ hai nɛ naanɛu í gbɔ ideu nɔ í saabuɛ si na iyi í jɔ̀ í yɔɔ iyi í nɛ bisi ntɔ ntɔ. Ŋɔi Jesu í ni, inɛi andunya ŋa à nɛ bisi aŋa duusɔ̃ɔ si kuwɛɛ nŋa à re inɛi inya kumá ŋau.

9 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, i ya dɛ kpaasi ŋa do amanii andunya ku ba bii í na wa gaizia ŋɛ a gba ŋɛ si andunya titõi Ilaaɔ̃. 10 Inɛ iyi í nɛ naanɛ si mii keeke á nɛ naanɛ si mii nla. Inɛ iyi wa ce laalɔ si mii keeke á ce laalɔ si mii nla. 11 Na nŋu, bii i kù nɛ naanɛ si amanii andunya ŋa, yooi á da nŋɛ si amani ntɔ si awɔ. 12 Bii i kù nɛ naanɛ si mii ndii inɛ gɔ, yooi á na ŋɛ iyi í jɛ tu ŋɛ.

13 Amaacɛ kãma kaa yɔkɔ ku cea lafɛ̃ɛ minji icɛ ajɔ. Ntɔ ntɔ á cé inɛ akã nɔ ku bi inɛ akã, walakɔ ku jirima inɛ akã nɔ ku donda inɛ akã. I kaa yɔkɔ i too Ilaaɔ̃ do fia ajɔ ŋa.

Ide ikã ikã ŋa iyi Jesu í fɔ
(Cɔ Matie 11:12-13; 5:32-32; Maaku 10:11-12)

14 Wee Farisi ŋa fia ku bi nŋa í caa. Iyi à gbɔ ide ŋa iyi Jesu í fɔu fei ŋɔi à waa yaakoɛ. 15 Nɔ Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, iŋɛ ì waa dɛ i jɛ inɛ dee dee ŋa si wajui amanɛ ŋa, amma Ilaaɔ̃ í mà idɔ nŋɛ. Ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, mii iyi amanɛ ŋa à waa cɔ mii jiida, bi Ilaaɔ̃ mii sãmii.

16 Wooda do idei walii ŋau fei à wɛɛ hee do waatii Zãa. Hai waati bɛɛbɛ à waa sisi laabaau jiidai bommai Ilaaɔ̃ nɔ inɛ fei wa ce kookaai ku ba ku lɔ do gbugbã. 17 Wooda baa wasali í gaabu ku bɛjɛ í re lele do ilɛ ku kpa iri mɔm.

18 Inɛ iyi í kɔsi aboɛ nɔ í so mmuɛ í ce sakarai. Inɛ iyi í so abo iyi mɔkɔɛ í kɔsi í ce sakarai.

Ilu fia do Lazaa

19 Ŋɔi Jesu í kpa nŋa mɔndau ihɛ̃ í ni, mɔkɔ ilu amani gɔ í wɛɛ. Mɔkɔu í ya maa dasi ibɔ caada ilu iju ku sɩ̃a gɔ. Kpasɛ̃ɛ ajɔ fei jingaui. 20 Ilu are gɔ mɔ í wɛɛ, í ya maa sũi andɛ koofai ilu fiau, à ya kpoo Lazaa. Konkoli wa kɔ̃ si araɛ fei. 21 Nɔ aja ŋa à ya naa a maa fa konkoliɛ ŋau. Mɔkɔu í bi ku wo araɛ baa do bubui sɔndai ilu fiau iyi í ya gbe, amma ci ya baa.

22 Ŋɔi mɔkɔu í na í ku nɔ amaleka ŋa à soo à bɔ̀ɔ̀ɛ bi Aburahamu. Nɔ ilu fiau mɔ í na í ku à suu. 23 Nɔ í koo wa yɛ ijuukpã bi ku wai iku ŋa, nɔ í wu iju lele, ŋɔi í hɔ̃nnɛ Lazaa kɔkɔi Aburahamu. 24 Ŋɔi í dɔ̃ anu í ni, baaba Aburahamu, ce araarem. Bɛ Lazaa wa ku sɔsi amaawɔɛ si inyi ku na ku tũ amɛm, domi ǹ wa n yɛ ijuukpã nla nla si amɛi inau ihɛ̃. 25 Ŋɔi Aburahamu í ni, amam, ye gigi iyi ì ba mii jiidaɛ tã hai andunya, nɔ Lazaa mɔ í yɛ wahala. Wee ihɛ̃ nsɛi inɔɛ í tũ nɔ awɔ mɔ ì waa yɛ ijuukpã. 26 Nɔ si antaiɛ, isa nla gɔi í fɛɛfɛ wa ku ba inɛ ŋa iyi à bi a kua a bɔ bi tu ŋɛ bɛ a maà yɔkɔ. Bɛɛbɛ mɔi inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku naa ihɛ̃ hai bɛ. 27 Ŋɔi ilu amaniu í ni, debɛi, ǹ wa n tɔɔɛi baaba, bɛ Lazaa kpasɛ̃i baam, 28 koo sɔ̃ ifɔ miu ŋa iyi ǹ nɛ bɛu ku ni a ce laakai ku ba a maà na a naa si inya ku gaabuu ihɛ̃. 29 Amma Aburahamu í ni, à nɛ tia iyi Moizi do walii ŋa à kɔ wou tã, aa yɔkɔ a gbɔ ide nŋa. 30 Nɔ í ni, aawo, baaba Aburahamu. Amma bii hai bi iku ŋai inɛ gɔ í koo bi tu ŋa, aa kpaasi idɔ nŋa. 31 Ŋɔi Aburahamu í sɔ̃ɔ í ni, bii a kù gbɔ ti Moizi do ti walii ŋau, baa bii inɛ gɔ í jɩ̀ hai bi iku ŋa ihɛ̃ í koo bɛ a kaa dasi naanɛ.

17

Idei dulum
(Cɔ Matie 18:6-7, 21-22; Maaku 9:42)

1 Jesu í sɔ̃ mɔcɔɛ ŋa í ni, kù nɛ bɛi á ce iyi kulɛlɛ iyi á dasi amanɛ laalɔ kù waa ce, amma ijuukpãi á jɛ ti inɛ iyi í naaò wa. 2 Á tia a dɩ̃a lafɛ̃ɛ alɔ si kɔ̃ɔ a sɔsiɛ inɔ tenku do iyi á lɛlɛ ama akã ku dasiɛ dulum. 3 I ya ce laakaii njɛ ŋa.

Bii kpaasiɛ gɔ í na í ce dulum, sɔ̃ɔ ide do laakai í nyisiɛ taaleɛ. Bii í kpaasi idɔ, kpa idei kurarae. 4 Baa bii isɛ gbɛɛjei wa raraɛ si ajɔ akã, nɔ isɛ gbɛɛjeu fei wa ce tuubai dulum dɛɛ, awɔ mɔ kpa idei dulum dɛɛ.

Naanɛ ku dasi

5 Woo bɛ ŋau à sɔ̃ Lafɛ̃ɛ à ni, kɔ̃ɔsi naanɛ ku dasi nwa. 6 Ŋɔi Lafɛ̃ɛ í ni, baa bii naanɛ ku dasi nŋɛ í mungau ijui iyaku, aa yɔkɔ i sɔ̃ ɲɩ̀i nɔu ihɛ̃ i ni ku wu hai bɛ, koo lɔ araɛ si tenku, á nɔ ku ceò ide nŋɛ icɛ.

Icɛ iyi aru í nɛ ku ce

7 Jesu í ni má, inɛ kãma nŋɛ bii í nɛ aru iyi
wa logoo walakɔ wa degbea kɛtɛ ŋa, bii í baa
kpasɛ̃ kaa sõɔ ku ni, naa wa nsɛi i buba i jɛ.
8 Amma á sõɔi ku ni, ceem sɔɔlui ijɛ, kpaasi
jaaɛ ŋa, i naam ijɛ wa hee n jɛ n mɔ. Si anyiɛ,
awɔ mɔ aa jɛ nɔ i mɔ. 9 Amma kaa saabu aruu
si na iyi í jɔ́ í ce bɛi í sõɔ. 10 Bɛɛbɛ mɔi bii iŋɛ
taka nŋɛ ì ce mii iyi à dasi ŋɛ fei í sɩ̃a i ni ŋa, à
jɛ amaacɛ ŋa iyi a kù nɛ saabu. Iyi à dasi wa
ku ce nŋu akãi à ce.

Jesu í jɔ́ dintɛ mɛɛwa í ba iri

11 Si waati iyi Jesu wa bɔ ikpa ilui
Zeruzalɛmu, í too si afei ilɛi Galilee do ilɛi
Samari. 12 Ŋɔi í maai ilu gɔ. Waati iyi wa bi
ku lɔ inɔ iluu, ŋɔi dintɛ mɛɛwa gɔ ŋa à koo à
kòo amma à leekɩ̃ à jɩ̃iɛ keeke. 13 Ŋɔi à dõ anu
hee lele à ni, Jesu, Mɛɛtu, ce araare nwa.
14 Iyi í yɛ ŋa ŋɔi í ni, i koo i nyisi ara nŋɛ
bi woo weei Ilaaɔ̃ ŋa. Ŋɔi à waa koo. Si bɛi
à waa nɛu, ŋɔi à ba iri. 15 Iyi inɛ akã nŋa í
yɛ nŋu í ba iri, ŋɔi í sinda wa baa wa saabuò
Ilaaɔ̃ hee lele. 16 Waati iyi í to wa bi Jesu nɔ í
sɛɛbata si wajuɛ wa saabuɛ. Wee mɔkɔu inɛi
Samarii. 17 Ŋɔi Jesu í ni, amanɛ mɛɛwa si ǹ
jɔ́ í ba iri ba. To, iwoi amanɛ mɛɛsã iyi à gbe
ŋau à wa. 18 Isɛ mmuu ihɛ̃ nŋu akãi í sinda
wa ku saabu Ilaaɔ̃?
19 Ŋɔi í sõ mɔkɔu í ni, dede i nɛ, naanɛ ku
dasiɛi í faabaɛ.

Kunaai bommai Ilaaɔ̃ (Cɔ Matie 24:23-28, 37-41)

20 Ŋɔi Farisi ŋau à bee Jesu à ni, ajɔ yoomai
Ilaaɔ̃ á na ku jɛ bommaɛ. Ŋɔi í jɛ nŋa í ni,
Ilaaɔ̃ kaa jɛ bommaɛ do yaase bɛi inɛ ŋa aa
yɔɔ. 21 Inɛ gɔ kaa fɔ ku ni, Ilaaɔ̃ í jɛ bommaɛ
ikpa ihɛ̃, walakɔ ikpa ihõ. Aawo, domi wee
Ilaaɔ̃ í jɛ bommaɛ tã si idɔi inɛ ŋa *.
22 Nɔ í sõ mɔcɔ ŋau í ni, awaati wa naa iyi
amu Amai Amanɛ an nyi wa do amboem.
Hee ajɔu ku maa to wa awaati wa naa iyi aa
bi i yɛm ŋa baa ajɔ akã, amma i kaa yɛm ŋa.
23 Inɛ gɔ ŋa aa sõ ŋɛ a ni, í wa ihɛ̃ walakɔ í wa
ihõ. I maà sɛi i koo ŋa. 24 Ǹ wa n sõ ŋɛi, bɛi
kuŋɔi ijɩ́ í ya daana hai lele anu akã koo kã
ilɛu bɛ, bɛɛbɛ mɔi kubaai amu Amai Amanɛ
á yɛ. 25 Amma sinte titã kù nɛ bɛi an ce iyi n
kù yɛ ijuukpã ntɔ ntɔ nɔ inɛi nsɛi ŋau ihɛ̃ aa
kɔsim. 26 Mii iyi í ce si waatii Noweeu, bɛɛbɛ
mɔi á ce si waati iyi amu Amai Amanɛ an nyi
wa. 27 Inɛ ŋa à jɛ à waa mɔ, à waa ce abɔdõ ŋa,
à ya maa mua ama nŋa ŋa mɔkɔ hee í koo í to
ajɔ iyi Nowee í lɔ akɔi inyiu. Nɔ ijɩ́ nlau í naa í
jɛ aŋa fei. 28 Á nyi ku cei má bɛi waatii Lɔtuu.
Inɛ ŋa à jɛ à waa mɔ, à ra à waa ta, à waa gbɛ̃,
nɔ à waa ma ile. 29 Amma si ajɔ iyi Lɔtu í fita
hai Sodomu, ina do fainwita wa rɔ wai hai
lele nɔ aŋa fei à ce nfe. 30 Nɔ bɛɛbɛ mɔi á yɛ
ajɔ iyi amu Amai Amanɛ an faata wa.
31 Si ajɔ nŋu, inɛ iyi í wa antai ile sikifa nɔ
nyauɛ ŋa í wa inɔ ile, kaa ba ku lɔ ku soo má.
Inɛ mɔ iyi í wa iko kaa ba ku baa ide má. 32 I
ye gigii aboi Lɔtu. 33 Inɛ iyi í bi ku jɛ andunya
do idɔɔbiɛ á na ku kuaɛ. Amma inɛ iyi í kɔsi
kuwɛɛɛ á báa ntɔ ntɔ. 34 An sõ ŋɛ si idũ ajɔ
nŋu, amanɛ minji á maa sũ si daayi akã, aa
so inɛ akã a jɔ́ inɛ akã. 35 Inaabo minji á maa
lɔlɔ aa so inɛ akã a jɔ́ inɛ akã. [36 Inɛmɔkɔ
minji á wa iko, aa so inɛ akã a jɔ́ inɛ akã.]
37 Ŋɔi mɔcɔ ŋau à beeɛ à ni, ikpa iwoi ideu
bɛ á ce ya Lafɛ̃ɛ. Ŋɔi í jɛ nŋa do mɔndau ihɛ̃
í ni, bii iku wa sũ, tengi bɛi yembeeku ŋa à
ya tɔtɔɔ.

18

Mɔndai jaaɔ̃ do woo kiiti gɔ

1 Jesu í kpa nŋa mɔndau ihɛ̃ ku nyisi ŋa iyi
í sɩ̃a a maa ce kutɔɔ waati kãma fei, gbɛɛji ku
maà wa si. 2 Í ni, woo kiiti gɔ í wa si ilu nla gɔ,
kù waa ce njoi Ilaaɔ̃, kù nɔ kù waa jirima inɛ
kãma. 3 Wee si ilu akãu jaaɔ̃ gɔ mɔ í wa bɛ.
Í ya naa ajɔò ajɔ bi tɛɛ ku sõɔ ku ni, kiitim,
amu do mbɛɛm. 4 Ŋɔi í kɔ hee í kpɛ. Amma
si anyiɛ í lasabu si idɔɛ í ni, baa bii n kù wa
n ce njoi Ilaaɔ̃, nɔ n kù wa n jirima inɛ gɔ,
5 do nŋu fei, si na iyi í jɔ́ jaaɔ̃u ihɛ̃ í ya maa
bitandim, an ceaa kiitiu nŋu do mbɛɛɛ, ku
ba ku maà bitandim má.
6 Ŋɔi Lafɛ̃ɛ í ni, to, i gbɔ bɛi woo kiiti laalɔu
í fɔ bɛ ŋa de. 7 Ilaaɔ̃ kaa bɛi ku ce ku re zaka
bɛɛbɛ? Inɛ ŋa iyi í cica, kaa kiiti ŋa bii à waa
dõ siɛ anu dasã do idũ? Iyi í re mɔm, kaa kpɛ
ku bɛi ku gbɔ nŋa. 8 Ǹ wa n sõ ŋɛi, á ce nŋa
kiitii gbãa gbãa. Amma waati iyi amu Amai
Amanɛ an nyi wa má an na n ba naanɛ ku
dasi si ilɛu ihɛ̃?

* **17:21** Ilaaɔ̃ í jɛ bommaɛ tã si idɔi inɛ ŋa Si tia nwo gɔ ŋa à ya nii Ilaaɔ̃ í jɛ bommaɛ tã si anini nŋɛ. Iyi bɛ mɔ ntɔi, si na iyi í jɔ́ Jesu ilaaluu í wa anini nŋa.

Kutɔɔi Farisi do woo gba fiai lɛmpoo gɔ

9 Jesu í kpa mɔnda gɔ má na irii inɛ gɔ ŋa
iyi à waa cɔ ara nŋa inɛ dee dee, nɔ à waa ca
inɛ gɔ ŋa. 10 Í ni, amanɛ minji gɔ ŋa à bɔ ku
tɔɔ kpasɛ̃i Ilaaɔ̃, inɛ akã Farisii, inɛ akã mɔ
woo gba fiai lɛmpooi. 11 Farisiu í leekɩ̃ wa
cea araɛ kutɔɔ wa ni, Ilaaɔ̃, ǹ saabuɛ do iyi
n kù yɛ bɛi inɛ ŋa iyi à gbe, iyi à jɛ woo taki
inɛ ŋa, do woo ce laalɔ ŋa, do woo ce sakara
ŋa, do woo gba fiai lɛmpoo ŋa bɛi mɔkɔu ihɛ̃.
12 Si azuma akã fei ǹ ya n dɩ̃ anu ajɔ minji, nɔ
mii iyi ǹ ba fei ǹ ya n nya zagaaɛi si bɛi í jɔ.
13 Woo gba fiai lɛmpoou mɔ í leekɩ̃ í mu araɛ
ikã, kù yɔkɔ kù wu iju lele, í le awɔ si iri í ni,
Ilaaɔ̃, ce araarem amu ilu dulum. 14 Jesu í
ni, ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, hai bɛ inɛɛu ihɛ̃ í baa í jɛ dee
dee si wajui Ilaaɔ̃ í nyiò ideɛ. Amma Farisiu
kù jɛ dee dee, domi inɛ iyi í so araɛ lele aa
kaye lafɛ̃ɛi, inɛ mɔ iyi í kaye araɛ aa soo lelei.

Jesu í weea ama kpɔtɔɔ ŋa
(Cɔ Matie 19:13-15; Maaku 10:13-16)

15 Si anyii nŋu, inɛ ŋa à gbã ama kpɔtɔɔ ŋa
à naaa Jesu wa ku lesi ŋa awɔ. Iyi mɔcɔɛ ŋau
à yɔɔ bɛɛbɛ ŋɔi à wa gbagba si ŋa. 16 Amma
Jesu í ni a naa nŋu amu ŋau wa. Nɔ í sɔ̃ mɔcɔɛ
ŋau í ni, i jɔ amu ŋau a naa bi tom, i maà
ganji ŋa, domi Ilaaɔ̃ í jɛ ilaalui inɛ ŋa iyi à jɔ
ŋa. 17 Ntɔ ntɔ, inɛ iyi kù waa sũa Ilaaɔ̃ iri ilɛ
bɛi ama keeke, Ilaaɔ̃ kaa jɛ ilaaluɛ pai.

Idei ilu fia gɔ
(Cɔ Matie 19:16-30; Maaku 10:17-31)

18 Inɛ ngboi Zuifu gɔ í naa bi Jesu í beeɛ
í ni, Mɛɛtu, awɔ inɛ ncɛɛ, mii an ce n baò
kuwɛɛ hai tã. 19 Ŋɔi Jesu í beeɛ í ni, na mii
í ce ì waa kpem inɛ ncɛɛ. Inɛ gɔ kù wɛɛ iyi í
jɛ ncɛɛ bii kù jɛ Ilaaɔ̃ nŋu akã. 20 Ì mà sãa sãa
mii iyi wooda í ni. Mii iyi wooda í ni wee,
maà ce sakara, maà kpa inɛ, maà ce ile, maà
jɛa inɛ gɔ sɛɛda ibo, jirima iyeò baaɛ. 21 Ŋɔi
inɛɛu í ni, ǹ wa n jirima mii ŋau bɛ fei tã
hai keekem. 22 Iyi Jesu í gbɔ bɛɛbɛ, ŋɔi í sɔ̃ɔ
í ni, í gbeɛ mii akã. Koo i ta mii iyi ì nɛ fei
nɔ i kpɛ̃a ilu are ŋa fiau. Bii ì ce bɛɛbɛ aa
ba amani jiida lelei Aɔ̃. Si anyiɛ nɔ i naa i
toom. 23 Iyi mɔkɔu í gbɔ bɛɛbɛ ŋɔi inɔɛ í fɔ
ntɔ ntɔ, domi ilu amani nla nlai. 24 Iyi Jesu í
cɔɔ ŋɔi í ni, á gaabu hee ku caa ilu fia ku jɛsi
Ilaaɔ̃ ku jɛ ilaaluɛ. 25 Á faalaa kpookpo ku lɔ
si iwoi abɛɛ do iyi ilu amani á jɛsi Ilaaɔ̃ ku
jɛ ilaaluɛ. 26 Ŋɔi inɛ ŋa iyi à waa de siɛ itɩ̃u à
ni, bii bɛɛbɛi nɔ yooi á ba faaba. 27 Nɔ Jesu
í sɔ̃ ŋa í ni, mii iyi amanɛ í mɔngɔ, Ilaaɔ̃ kaa
mɔngɔɛ.

28 Ŋɔi Piɛɛ í ni, wee à jɔ̀ mii iyi à nɛ fei
tã, à waa tooɛ. 29 Nɔ Jesu í ni, ntɔ ntɔ, inɛ
iyi í jɔ̀ kpasɛ̃ɛ fei, walakɔ aboɛ, wala igbã do
ifɔɛ ŋa, wala iyeò baaɛ, wala amaɛ ŋa, na irii
bommai Ilaaɔ̃, 30 á ba ku kpɔ ku re si nsɛi, nɔ
si antaɛ má á ba kuwɛɛ hai tã ala.

Jesu wa fɔ idei ikuɛ do kujɩ̃ɛ isɛ gbɛɛtasia
(Cɔ Matie 20:17-19; Maaku 10:32-34)

31 Jesu í kpe mɔcɔ maateeji ŋau bi tɛɛ,
nɔ í sɔ̃ ŋa í ni, wee à waa bɔ Zeruzalɛmu.
Bɛi, ide iyi walii ŋau a kɔ na irii amu Amai
Amanɛu fei á ce. 32 Aa mum a daa dimi mmu
ŋa si awɔ a yaakoom, nɔ a kpãm iju a tu
sim antɔ. 33 Aa weem kpɔtɔɔ, si anyiɛ nɔ aa
kpam, amma si ajɔ mɛɛtasia an jɩ̃ hai si balɛ.
34 Amma mɔcɔ ŋau a kù mà nkãma si ideu.
Ideu í manji nŋa a kù gbɔ yaaseɛ.

Jesu í jɔ̀ fɛɛju gɔ í yɛ ilu
(Cɔ Matie 20:29-34; Maaku 10:46-52)

35 Si isɛɛnɛu Jesu í maai Zeriko. Wee fɛɛju
gɔ wa buba itɩ̃ kpãa wa bara. 36 Iyi í gbɔ ibai
zamaa iyi wa lɔ, ŋɔi í bee mii í ce. 37 Ŋɔi à
sɔ̃ɔ à ni, Jesu inɛi Nazarɛtiui wa lɔ. 38 Ŋɔi í
wasi ku dɔ̃ anu wa ni, Jesu, tɔkui Davidi, ce
araarem. 39 Inɛ ŋa iyi à waa cua ŋau à la siɛ à
ni ku coko. Amma bɛi à waa ni ku cokou,
bɛɛbɛ mɔi í ya dɔ̃ anu hee lele ku maa ni,
tɔkui Davidi, ce araarem. 40 Ŋɔi Jesu í leekɩ̃ í
ni a naaɛ wa. Iyi fɛɛjuu í to wa ŋɔi Jesu í beeɛ
í ni, 41 mii ì bi n ceeɛ. Ŋɔi í ni, Lafɛ̃ɛ, ǹ bi n
yɛ ilui. 42 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ɔ í ni, yɛ ilu. Naanɛɛ í
faabaɛ. 43 Ŋɔi gbakã í yɛ ilu, nɔ wa too Jesu
í wasi Ilaaɔ̃ ku saabu. Iyi zamaau í yɔɔ, ŋɔi
aŋa fei à wasi Ilaaɔ̃ ku saabu.

19

Jesu do Zakee

1 Jesu í to inɔ ilu Zeriko, nɔ wa lɔ. 2 Wee
mɔkɔ ilu fia gɔ í wa bɛ à ya kpoo Zakee, wa jɛ
inɛ ngboi woo gba fiai lɛmpoo ŋa. 3 Nɔ wa
dɛ nŋu ku yɛ Jesu, amma kù ba kù yɔɔ na
zamaau, domi nŋu amanɛ kandaai. 4 Ŋɔi í sɛi
í bɔ waju í koo í gũ jɩ̃i ndii sikomɔɔ gɔ ku ba
ku yɔɔ, domi í mà iyi do bɛi á lɔò. 5 Iyi Jesu
í to tengi bii í wau, ŋɔi í wu iju lele í sɔ̃ɔ í

ni, Zakee, kita wa ńya ńya, domi kpasɛ̃ɛi an sɔ nnyi. 6 Nɔ Zakee í kita wa do saasa í naa í gbaa do inɔ didɔ̃. 7 Iyi inɛ ŋa à yɔɔ, ŋɔi aŋa fei à gbagba à waa ni, í koo í sɔ kpasɛ̃i ilu dulum. 8 Amma Zakee í dede í leekĭ si wajui Lafɛ̃ɛ í ni, bubui amanim an na ilu are ŋa. Nɔ inɛ ŋa iyi ǹ takii ŋa ǹ gba mii ndu ŋa, an sindo nŋa bɛɛbɛ má tuuba mɛɛ. 9 Nɔ Jesu í sɔ̃ɔ í ni, nnyi inɛi kpasɛ̃ ŋau ihɛ̃ à ba faaba, domi awɔ mɔ tɔkui Aburahamui. 10 Amu Amai Amanɛ ǹ naa ku dɛdɛ inɛ ŋa iyi à nyɔi n faaba ŋa.

Mɔndai iye iwo
(Cɔ Matie 25:14-30)

11 Si bɛi inɛ ŋa à waa de si ideu itĭ, nɔ í kpa mɔnda gɔ má. Inɛ ŋau à waa tamaa bɛi bii í to Zeruzalɛmu á jɛ bommai gbakã, nɔ wee waati bɛɛbɛ í maai Zeruzalɛmu. Na ŋɔi í jɔ í kpa nŋa mɔndau ihɛ̃ ku ba ku nyisi iyi nŋu kaa jɛ bommau gbãa gbãa. 12 Í ni, mɔkɔ amai amanlu gɔi í bɔ bomma ku jɛ hee ilɛ jĭiji̇ĭ gɔ si anyiɛ nɔ ku baa ideɛ. 13 Hee ku maa nɛ ŋɔi í kpe amaacɛɛ ŋa aŋa mɛɛwa, nɔ í na aŋa fei kpɛkɛlɛi wura gɔ nɔ í ni, i ceò fiau ihɛ̃ sĭa hee n maa n baa. Iyi í fɔ bɛɛbɛ í tã nɔ í nɛ. 14 Amma inɛi ilɛɛ ŋa à cóo nɔ à bɛ inɛ ŋa si anyiɛ à ni aŋa a kù bi ku jɛ bomma si ilɛi aŋa.

15 Waati iyi í jɛ bommau í baa si ilɛɛ, ŋɔi í kpe amaacɛ ŋa iyi í na fiau wo bi tɛɛ ku ba ku yɛ bɛi fiai inɛ fei í bíaa. 16 Inɛ sinteu í naa í ni, Lafɛ̃ɛ, kpɛkɛlɛ iyi ì nam nɔu ǹ ceò sĭa hee ǹ ba riba mɛɛwa. 17 Ŋɔi í sɔ̃ɔ í ni, í sĭa, awɔ amaacɛ jiidai. Si bɛi ì jɛ ilu naanɛ si mii keekeu ihɛ̃, an jɔ̀ í jɛ ilaalu si ilu mɛɛwa. 18 Inɛ minjisiau mɔ í naa í ni, Lafɛ̃ɛ, kpɛkɛlɛ iyi ì nam nɔu ǹ ceò sĭa hee ǹ ba riba miu. 19 Nɔ í sɔ̃ɔ í ni, awɔ mɔ, an ceɛ ilaalu si ilu miu. 20 Nɔ inɛ mmu í naa má í ni, Lafɛ̃ɛ, fiaɛ wee. Ǹ wooi si mango 21 domi ǹ wa n ce njoɛ si na iyi í jɔ̀ ì jɛ inɛ ku gaabu. Mii iyi i kù jilɛ nŋui i ya maa dɛ ku so, baa bii i kù gbɛ̃ ì ya maa dai. 22 Ŋɔi ilaaluu í sɔ̃ɔ í ni, awɔ amaacɛ yaamɔ, an kiitiɛi hai si ideɛ iyi ì fɔ. Awɔi ì mà iyi ǹ jɛ inɛ ku gaabu, ǹ ya n so mii iyi n kù jilɛ, nɔ n da mii iyi n kù gbɛ̃. 23 To, na mii í ce i kù ni i wɛ̃a inɛ ŋa fiam nɔu i da nŋa si inyi ku ba n ba ndom do riba waati iyi ǹ baa. 24 Ŋɔi í sɔ̃ inɛ ŋa iyi à wa bɛu í ni a gba fiau a na ilu mɛɛwau. 25 Ŋɔi à sɔ̃ɔ à ni, Lafɛ̃ɛ, inɛ nŋu í nɛ mɛɛwa tã.

26 Ŋɔi í ni, ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, inɛ iyi í nɛ, lafɛ̃ɛi aa kɔ̃ɔa si. Inɛ mɔ iyi kù nɛ, baa andi keeke iyi í nɛu mɔm aa gbaai. 27 Si anyiɛ nɔ í ni, i koo i naam mbɛɛm ŋau wa ihɛ̃, aŋa iyi a kù bi n jɛ bommau, nɔ i kpa ŋa si wajum.

Jesu wa lɔ inɔ ilu Zeruzalɛmu
(Cɔ Matie 21:1-11; Maaku 11:1-11; Zãa 12:12-19)

28 Iyi Jesu í fɔ bɛɛbɛ í tã, ŋɔi í mu kpãa í cuaa zamaau wa bɔ ikpa Zeruzalɛmu. 29 Si isɛɛnɛɛu í maai ilui Bɛtifaze do Betani, kɔkɔi geetei Olivie. Ŋɔi í bɛ mɔcɔ minjiɛ gɔ ŋa 30 í sɔ̃ ŋa í ni, i bɔ ilu iyi í wa waju nŋɛu bɛ. Bii ì to bɛ ŋa aa yɛ ama gbankɛlɛ gɔ wa so bɛ iyi inɛ gɔ kù gũu titã. I fũu i naam wa ihɛ̃ ŋa. 31 Nɔ bii inɛ gɔ í bee ŋɛ í ni, na mii í ce ì waa fũu ŋa, i ni, Lafɛ̃ɛi í nɛ bukaataɛ.

32 Inɛ ŋa iyi Jesu í bɛu à koo à ba mii ŋau fei í ce si bɛi í sɔ̃ ŋau. 33 Si waati iyi à waa fũu, ilu gbankɛlɛ ŋau à ni, bɛirei í ce ì waa fũu ŋa. 34 Ŋɔi à ni, Lafɛ̃ɛi í nɛ bukaataɛ. 35 Ŋɔi à naaa Jesu ama gbankɛlɛu wa. Nɔ à tɛ si ibɔ nŋa ŋa Jesu í bɛi í gũ antaɛ í buba si. 36 Iyi í sinti ku nɛ, ŋɔi inɛ ŋa à wasi ku tɛ ibɔ nŋa ŋa si kpãau. 37 Iyi í maai Zeruzalɛmu tengi bii kpãai geetei Olivieu í sinti ku dasi lɔɔma, ŋɔi mɔcɔɛ ŋau fei à waa dɔ̃ anu à lɔsi Ilaaɔ̃ ku saabu do inɔ didɔ̃ na irii maamaake ŋa iyi à yɛu fei. 38 À wasi ku ni, Ilaaɔ̃ ku weea ilaalu iyi wa naa do irii Lafɛ̃ɛ. Ilaaɔ̃ ku jɔ̀ laakai ku sũ ku wa lele nɔ ku nyisi amboeɛ.

39 Hai si inɔ zamaau Farisi gɔ ŋa à sɔ̃ Jesu à ni, Mɛɛtu, sɔ̃ mɔcɔɛ ŋau a coko. 40 Ŋɔi Jesu í ni, ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ, baa bii inɛ ihɛ̃ ŋa à coko, kuta ŋa aa dɔ̃ anu.

Jesu í kpataa inɛi Zeruzalɛmu ŋa

41 Si bɛi Jesu í maai Zeruzalɛmu, ŋɔi í yɛ iluu nɔ wa kpataa inɛɛ ŋa í ni, 42 ǹ bi wo i mà ŋa mii iyi á mu nŋɛ laakai ku sũ, baa nnyi. Amma nsɛi í manji nŋɛ. 43 Awaati wa naa si ŋɛ iyi mbɛɛ nŋɛ ŋa aa bu ilu nŋɛ koe, aa bii si ŋɛ a mante ŋɛ canga do njɛ. 44 Aa lɛgɛ ilu nŋɛ do iŋɛ inɛɛ ŋa iyi ì wa inɔɛ ŋa. A kaa jɔ̀ kuta baa akã ku le si njɛ ajɔ nŋu. Bɛɛbɛi á ce si na iyi í jɔ̀ Ilaaɔ̃ í naa bi tu ŋɛ nɔ i kù mà ŋa.

Jesu í wa bantumai kpasɛ̃i Ilaaɔ̃
(Cɔ Matie 21:12-17; Maaku 11:15-19; Zãa 2:13-22)

45 Waati iyi à to Zeruzalɛmu Jesu í bɔ bantumai kpasɛ̃i Ilaaɔ̃. Nɔ í lɔsi ku lele woo ta iwò ŋa. 46 Í sɔ̃ ŋa í ni, à kɔɔ à ni, Ilaaɔ̃ í ni ilei nŋu ile bi ku tɔɔi á jɛ. Amma iŋɛ wee ì coo bi ku tɔtɔɔi ile ŋa.

47 Jesu í ya maa kɔa inɛ ŋa si cioi idei Ilaaɔ̃ ajɔ fei kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ bɛ. Ŋɔi inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋa do woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa do ilu irii inɛi Zuifu ŋa à waa bi a kpaa. 48 Amma a kù mà bɛirei aa ce, domi inɛ feii í ya maa de si ideɛ itĩ do laakai.

20

Hai iwoi yiikoi Jesu wa naa
(Cɔ Matie 21:23-27; Maaku 11:27-33)

1 Ajɔ nŋu gɔ si bɛi Jesu wa kɔ zamaau si cio bantumai kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ wa sisi laabaau jiidau, ŋɔi inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋa do woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa do inɛ ngbo ŋa à faata wa. 2 Nɔ à ni, sɔ̃ wa, yiiko yoomai ì waa ceò mii ŋau ihɛ̃, mà yooi í naɛ kpãaɛ. 3 Ŋɔi í sɔ̃ ŋa í ni, amu mɔ, an bee ŋɛ ide gɔ. I sɔ̃m ŋa, 4 hai iwoi Zãa í ba yiiko iyi í dasiò inɛ ŋa inyi. Hai bi Ilaaɔ̃ de, mà hai bi amanɛ ŋa. 5 Ŋɔi à waa busi njɛ à waa ni, bɛirei aa ka jɛaa. Nsɛi nɔɔ, bii à jɛaa à ni hai bi Ilaaɔ̃i, á bee wa bɛirei í ce a kù dasi Zãa naanɛ. 6 Bii à nɔ à ni hai bi amanɛ ŋai, inɛ ŋa aa na a ta wa kuta domi inɛ fei í dasi naanɛ iyi Zãa waliii. 7 Ŋɔi à jɛ à ni, a kù mà hai iwoi í ba yiikoɛ. 8 Nɔ Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, amu mɔ, n kaa n sɔ̃ ŋɛ yiikoi inɛ iyi ǹ wa n ceò mii ŋau ihɛ̃.

Mɔndai gaanɔɔma laalɔ ŋa
(Cɔ Matie 21:33-46; Maaku 12:1-12)

9 Si anyiɛ nɔ í kpaa inɛ ŋa mɔndau ihɛ̃ í ni, inɛ gɔ í ce ikoɛ nɔ í lɔ si jĩi ndii rezɛ̃ɛ nɔ í ce kaa í kaakoɛò. Ŋɔi í so gaanɔɔma ŋa í dasi ŋa si ikou a maa logooɛ, í bɛi í bɔ ilu koo kpɛ bɛ. 10 Waati iyi jĩi nɔu í so í to ku ka, ŋɔi í bɛ woo ce icɛ gɔ bi gaanɔɔma ŋau koo gba iyi í jɛ ti nŋu wa. Nɔ gaanɔɔma ŋau à cãa à leleɛ í nɛ awɔ ngbɛ. 11 Nɔ ilu ikou í bɛ woo ce icɛ mmu má. Nɔ à cã nŋu mɔ, à buu yaka yaka, à sindaɛ awɔ ngbɛ. 12 Nɔ í bɛ amanɛ mɛɛtasia wa má, nɔ à mɛɛ nŋu mɔ à bɛi à leleɛ. 13 Ŋɔi ilu ikou í ni, bɛirei an ce. An bɛ ama akãm iyi ǹ bi jiidaui. Aa yɔkɔ a jirimaɛ. 14 Amma iyi gaanɔɔma ŋau à yɔɔ, ŋɔi à busi njɛ à waa ni, i cɔ inɛ iyi á na ku jɛ tubuu. Ka kpaa ku ba ilɛu ku jɛ tu wa. 15 Ŋɔi à muu à fitaɛ hai inɔ karau nɔ à kpaa.

Ŋɔi Jesu í ni, to, nsɛi, bɛirei ilu ikou takaɛ á ce nŋa. 16 Á koo ku kpa ŋai, nɔ ku dɛ inɛ mmu ŋa ku dasi ŋa si ikou. Iyi à gbɔ ideu, ŋɔi à ni, Ilaaɔ̃ ku maà ce bɛɛbɛ. 17 Amma Jesu í cɔ ŋa, nɔ í ni, bii bɛɛbɛi, yoomai í jɛ yaasei kukɔu ihɛ̃ si bɛi í ni,

Kuta iyi woo ma ŋa à kɔsiu,
Nŋui í baa í jɛ kuta sintei icui ileu.

18 Nɔ inɛ iyi í cuku si kutau fei, á cɛi. Inɛ iyi í nɔ í bata mɔ á lɔlɔɛi nɛkɔ̃ nɛkɔ̃.

Fiai lɛmpoo ku sã
(Cɔ Matie 22:15-22; Maaku 12:13-17)

19 Iyi inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋa do woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋau à gbɔ ideu gbakã ŋɔi à waa dɛ bɛi aa ce a mu Jesu. Amma à waa ce njoi zamaau. À waa bi a muui domi à mà iyi na irii aŋai í kpa mɔndau. 20 Nŋui í jɔ si fei ndɛɛ à ya maa ce laakaɛ. Ŋɔi à bɛ siɛ woo zamba gɔ ŋa iyi à yɛ bɛi inɛ jiida ŋa a koo a cɔ laakaɛ. À bɛ ŋai ku ba a leaa taai ide nɔ a ba kpãa a muu a daa ilu ilɛu si awɔi nŋu iyi í nɛ gbugbã. 21 Inɛ ŋau à sɔ̃ɔ ide à ni, Mɛɛtu, à mà iyi ideɛ do cio iyi ì waa kɔ inɛ ŋa siu, fei ndɛɛ dee deei. I ci ya na inɛ gɔ ntɔ na kubi, ì waa nyisi inɛ ŋa kpãai Ilaaɔ̃ si ntɔɛ. 22 Á sĩa ka sãa ilaalu Sezaa fiai lɛmpoo? Mà ka maà sãa. 23 Amma Jesu í mà muafiti nŋa, nɔ í ni, 24 i nyisim kpɛkɛlɛ akã wa n cɔ. Fotooi yooi í wa si kpɛkɛlɛu ihɛ̃ nɔ irii yooi à kɔ si. Ŋɔi à ni, ti Sezaai. 25 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, to, i sãa Sezaa iyi í jɛ tɛɛ ŋa. Nɔ i sãa Ilaaɔ̃ mɔ iyi í jɛ tɛɛ ŋa. 26 Ŋɔi à mɔngɔ ku too awɔ do ideɛ ŋa iyi wa fɔ si wajui zamaau. Ŋɔi à biti do ide ŋa iyi í jɛò, nɔ à coko nŋa.

Idei kujĩi iku ŋa
(Cɔ Matie 22:23-33; Maaku 12:18-27)

27 Si ajɔ akãu Sadusi gɔ ŋa mɔ à naa bi Jesu. Aŋai à ya maa ni iku ŋa a kaa jĩ. Iyi à to bi tɛɛ ŋɔi à beeɛ à ni, 28 Mɛɛtu, ide iyi Moizi í kɔ nwa wee. Í ni bii inɛ gɔ í ku í jɔ aboɛ, nɔ nŋu do aboɛ a kù nɛ ama, ifɔɛ ku so jaaɔ̃u ku ba ku bía igbãɛ ama. 29 Wee inɛ mɛɛje gɔ ŋa à wɛɛ iyi à jɛ amai baa akã. Igbã nŋa í so abo nɔ í ku, kù nɛ ama do abou baa akã. 30 Ŋɔi inɛ minjisiau do mɛɛtasiau à so jaaɔ̃u. 31 Nɔ bɛɛbɛi í ce si gãmɛi aŋa mɛɛjeu fei, nɔ à ku. Kãma nŋa kù ba ama do abou. 32 Nɔ si anyiɛ

abou mɔ í na í ku. 33 To, ajɔ iyi iku ŋa aa na
a ji̱, aboi yoo nŋai á jɛ, si bɛi aŋa mɛɛjeu fei à
soo aboi.
34 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, si andunyau ihɛ̃
inɛmɔkɔ do inaabo ŋa à ya so njɛ. 35 Amma
inɛ ŋa iyi Ilaaɔ̃ í jɔ à ji̱ hai si balɛ à ba kuwɛɛi
ala, abo do mɔkɔ ŋa a kaa ya so njɛ má. 36 Aa
yɛi bɛi amaleka ŋa, a kaa ku má. Aa jɛ amai
Ilaaɔ̃ ŋa si na iyi í jɔ à ji̱ hai si balɛ. 37 Si waati
iyi Moizi í yɛ ama ji̱i iyi í mu ina nɔ kù waa
jou, nŋu takaɛ í fɔ mam mam iyi iku ŋa aa
ji̱. Waati nŋu í kpe Ilaaɔ̃ Lafɛ̃ɛi Aburahamu
do Izaaki do Zakɔbu. 38 Ntɔ ntɔ, Ilaaɔ̃ kù jɛ
Lafɛ̃ɛi iku ŋa, ti ilu hunde ŋai, domi bi tɛɛ,
inɛ fei ilu hundei. 39 Ŋɔi woo kɔ inɛ ŋa si
wooda ŋau, gɔgɔ ŋa à gba ide à ni, ide iyi ì
fɔu bɛ Mɛɛtu, dee deei. 40 Si anyiɛ a kù jɛ a
kù beeɛ ide gɔ má.

Davidi do inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cica
(Cɔ Matie 22:41-46; Maaku 12:35-37)

41 Nɔ Jesu í bee ŋa í ni, bɛirei aa ce a ni inɛ
iyi Ilaaɔ̃ í cicau tɔkui ilaalu Davidii. 42 Davidi
takaɛ í fɔ si tiai iri ku kɔ̃ɛ í ni,
Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í sɔ̃ Lafɛ̃ɛm í ni,
Buba awɔ njɛm,
43 Hee n ce mbɛɛɛ ŋa bi ku lesi isɛɛ titã.
44 To, bii Davidi takaɛ wa kpoo Lafɛ̃ɛ, bɛirei
á ce ku jɛ tɔkuɛ má.

I mu ara nŋɛ do woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa
(Cɔ Matie 23:1-36; Maaku 12:38-40)

45 Si bɛi inɛ fei wa de si Jesu iti̱, ŋɔi í sɔ̃
mɔcɔɛ ŋa í ni, 46 i mu ara nŋɛ do woo kɔ inɛ
ŋa si wooda ŋau, aŋa iyi à ya bi a maa dabii
do ibɔ kumboo, nɔ à bi a ya ce aŋa fɔɔ do
jirima nla nla si bantuma. A ci ya bi kaa kitãi
inɛ ngbo ŋa ile bi kutɔtɔɔ do inya sinte bi ku
ce jingau ŋa. 47 À ya takii jaaɔ̃ ŋa a gba mii
ndu ŋa ŋa fei, nɔ à ya maa ce kutɔɔ sisɔ ku
ba a yɛ ŋa nŋu akã. Na ŋɔi í jɔ ijuukpã nŋa á
la ku caa.

21

Fia iyi abo jaaɔ̃ gɔ í dasi
(Cɔ Maaku 12:41-44)

1 Iyi Jesu í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi í wu iju wa cɔ bɛi
ilu fia ŋa à waa dasi fia si kpakoi kɔlɛtiu. 2 Nɔ
í yɛ abo jaaɔ̃ ilu are gɔ mɔ í sɔsi kpɛkɛlɛ keeke
minji gɔ. 3 Ŋɔi í ni, ntɔ ntɔ, jaaɔ̃ ilu areu ihɛ̃ í
dasi fia í re inɛ ŋa iyi à gbe fei. 4 Inɛ ŋa iyi à
gbe ŋau fei, iyi í lesi antai fia nŋa ŋai à dasi,
amma abou, baa do iyi í jɛ ilu are, andi iyi
í nɛ feii í dasi bɛ, nkãma kù gbea iyi á maa
wɛɛò má.

Jesu wa fɔ idei kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ ku lɛgɛ
(Cɔ Matie 24:1-2; Maaku 13:1-2)

5 Ajɔ nŋu gɔ inɛ gɔ ŋa à fɔ à waa ni kpasɛ̃i
Ilaaɔ̃u í si̱a do kutaɛ ŋa fei do amua ŋa iyi à
na Ilaaɔ̃ à ceaò booda. Iyi Jesu í gbɔ bɛɛbɛ ŋɔi
í ni, 6 mii ŋau bɛ iyi ì waa yɛ fei ŋa ajɔ akã á
kpa iri. Kuta baa akã kaa na ku maa lesi njɛ
bɛ má, aa kɛkɛɛ mbɛ fei.

Wahala iyi á naa si waatii ankãanyi
(Cɔ Matie 24:3-14; Maaku 13:3-13)

7 Ŋɔi à beeɛ à ni, Mɛɛtu, waati yoomai inɛ
nŋu á to wa. Nyinda yoomai aa ka tako ka
yɛ.
8 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, i ce laakai ŋa i maà
jɔ̀ inɛ gɔ ku di̱ iju nŋɛ, domi inɛ ŋa iyi aa na
a maa naa akã akã a maa ni aŋai à jɛ inɛ iyi
Ilaaɔ̃ í cicau aa kpɔ. Nɔ aa nyi a sɔ̃ ŋɛ má a
ni, waatiu í maai wa mbɛ. Amma i maà too
ŋa ŋa. 9 Bii ì gbɔ à waa fɔ laabaaui igũ ŋa
do ija ŋa, i maà jɔ̀ zigi nŋɛ ku da, domi nŋu
ŋau bɛi á tako ku to wa. Amma kù jɛ waatii
ankãanyiu bɛ titã. 10 Ŋɔi í sɔ̃ ŋa má í ni, dimi
gɔ ŋa aa ya na a maa ja do dimi mmu ŋa, nɔ
ilaalu gɔ ŋa mɔ aa maa ja do ilaalu mmu ŋa.
11 Ilɛ á yaya bii gɔ ŋa nla nla, nɔ si ilɛ gɔ ŋa mɔ
ari á ce do bɔ̃ɔ laalɔ ŋa iyi á kpa inɛ nkpɔ. Aa
na i yɛ maamaake laalɔ ŋa do nyinda nla nla
ikpa lele hee zigi nŋɛ ku da.
12 Amma hee nŋu ŋau bɛ fei ku maa ce
aa mu ŋɛ a kpã ŋɛ iju. Aa dasi ŋɛ awɔi woo
kiiti ŋa ile bii à ya ce kutɔtɔɔ ŋa, aa dasi ŋɛ
piisɔ̃ɔ, nɔ a bɔò ŋɛ bi amanlu ŋa do bi ilu ilɛ
ŋa na irim. 13 Nŋu ŋau bɛi á mu nŋɛ kpãa i
jɛò sɛɛdam ŋa. 14 Na nŋu, i jilɛ idɔ nŋɛ i maà
ya biti do ide iyi aa fɔ i nyaò ara nŋɛ ŋa. 15 I
maà biti ŋa domi an mu nŋɛ ide do bisi iyi
mbɛɛ nŋɛ ŋa kãma nŋa a kaa yɔkɔ a jã̃ ŋɛ hee
má jɛ a kɔ. 16 Baa iyeò baa nŋɛ ŋa do igbã̃ nŋɛ
ŋa do ifɔ nŋɛ ŋa do nyaanze nŋɛ ŋa do kpaasi
nŋɛ ŋa, aa zamba ŋɛ nɔ a jɔ̀ a kpa inɛ nkpɔ si
inɔ nŋɛ. 17 Inɛ fei á cé ŋɛi na irim. 18 Amma
baa ntoi iri akã nŋɛ kaa da ku nyɔ. 19 I temua
ŋa, aa ba faabai hunde nŋɛ.

Jesu wa fɔ idei iri ku kpai Zeruzalɛmu
(Cɔ Matie 24:15-21; Maaku 13:14-19)

20 Ajɔ iyi ì yɛ woo ja igũ ŋa à to wa
Zeruzalɛmu à buu koe, i mà ŋa iyi iri kukpae
í maai wa mbɛ. 21 Waati bɛɛbɛ inɛ ŋa iyi à wa
ilɛi Zudee a sa a bɔ iri kuta ŋau. Inɛ ŋa mɔ
iyi à wa inɔ ilu Zeruzalɛmu takaɛ a sa a fita,
inɛ ŋa mɔ iyi à wa iko ku sũ a maà bɔ inɔ ilu
má. 22 Ntɔ ntɔ, waatiu á jɛ waati iyi Ilaaɔ́ á
kpã inɛ ŋa iju ku sã gbese ku ba mii iyi à fɔ
si kukɔi ideɛ ku kɔ̃. 23 Waati bɛɛbɛ wahalai
baasĩ ŋa do ayawo ŋa á caa. Inɔ ku fɔ nla nlai
á wa si ilɛu si na iyi í jɔ̀ Ilaaɔ́ á sã idɔɔkɔ̃ɛ si
inɛ ŋau. 24 Aa maa kpa ŋa do taakuba, nɔ a
mu ŋa aru si ilɛ fei. Dimi mmu ŋa aa tɛɛsɛ
Zeruzalɛmuui hee waatiu koo kpaò iri.

Kunaai Amai Amanɛ
(Cɔ Matie 24:29-31; Maaku 13:24-27)

25 Aa yɛ nyinda si inunu do si cukpa do
si andaiya ŋa. Nɔ si ilɛ ibai tenku do kucãi
inyiu á jɔ̀ dimi ŋa a biti hee a kaa mà baa bɛi
aa ce. 26 Baa njo alála á jɔ̀ inɛ ŋa a kasãm na
mii ŋa iyi á na ku ce si andunyau ihɛ̃, domi
gbugbãi lele ŋa aa maa yayai. 27 Waati bɛɛbɛi
aa yɛ amu Amai Amanɛ ǹ faata wa si kudũi
ijĩ do gbugbã nla nla do amboe. 28 Bii iyi bɛ
ŋa à sinti ku ce, i leekĩ i mu ara nŋɛ ŋa, domi
faaba nŋɛi í maai wa.

Yaase iyi jĩi ndii figi wa nyisi
(Cɔ Matie 24:32-35; Maaku 13:28-31)

29 Nɔ Jesu í kpa nŋa mɔnda gɔ í ni, i cɔ jĩi
ndii figi do jĩi ŋa iyi à gbe fei. 30 Bii ì yɛ í sinti
ku ru wua ŋa, iŋɛ taka nŋɛ ì ya mà ŋa iyi atɛ í
maai wai. 31 Bɛɛbɛ mɔi bii iŋɛ mɔ ì yɛ mii ŋau
bɛ wa ce, i mà ŋa iyi bommai Ilaaɔ̃i í maai
wa. 32 Ntɔ ntɔ ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ, inɛi nsɛi ŋa, kù jɛ
aŋa feii aa ku ideu ihɛ̃ ku bɛi ku ce. 33 Lele
do ilɛ fei á na ku tã amma idem ŋa a kaa tã
pai.

I ce laakaii ara nŋɛ ŋa

34 I ce laakaii ara nŋɛ ŋa ku ba i maà na
i jɛ hai nɛ laakai ŋa na atɛ̃ ku mɔ do ijɛ ku
bi do lasabui mii ndii andunya ŋa. Bii kù jɛ
bɛɛbɛ ajɔu á na ku boe ŋɛi bɛi cɛkũm, 35 domi
á na ku ba inɛ ŋa iyi à wa si andunyau ihɛ̃ fei.
36 Na nŋu, i cɔ kpãa i maa ceò kutɔa ŋa waati
kãma fei ku ba i ba gbugbã i gbã si mii iyi
wa naa fei ŋa, nɔ i yɔkɔ i leekĩ si wajui amu
Amai Amanɛ ŋa.

37 Ajɔ fei Jesu í ya kɔ inɛ ŋa si cio kpasɛ̃i
Ilaaɔ̃, alɛ nɔ koo sũ geetei Olivie. 38 Bii iju
í má inɛ fei í ya naa kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ bɛ ku gbɔò
ideɛ iyi wa fɔ.

22

Inɛ ngbo ŋa à waa busi njɛ a kpa Jesu
(Cɔ Matie 26:1-5; Maaku 14:1-2; Zãa 11:45-53)

1 Jingaui Pɛ̃ɛ hai nɛ lefee iyi à ya kpe
jingaui Iku ku kuau í maai wa. 2 Inɛ ngboi
woo weei Ilaaɔ̃ ŋa do woo kɔ inɛ ŋa si wooda
ŋau à waa dɛ kpãa bɛi aa ce a kpaò Jesu,
amma à waa ce njoi zamaau.

Zudasi á fita anyii Jesu
(Cɔ Matie 26:14-16; Maaku 14:10-11)

3 Ŋɔi Seetam í lɔ idɔi Zudasi iyi à ya kpe
Isikariɔti. Wee inɛ akãi mɔcɔ maateeji ŋaui.
4 Zudasi í koo í dĩ anu tɔɔsi do inɛ ngboi
woo weei Ilaaɔ̃ ŋau do inɛ ngboi woo degbe
kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ ŋau do yaase bɛi á ce ku da nŋa
Jesu si awɔ. 5 Ŋɔi inɔ nŋa í dɔ̃ nɔ à ni aŋa aa
mua fia. 6 Nɔ Zudasi í jɛsi, nɔ wa dɛ kpãa bɛi
á ce ku da nŋa Jesu si awɔ, zamaau ku maà
ti ku mà.

Jesu í ce sɔɔlui jingau
(Cɔ Matie 26:17-25; Maaku 14:12-21; Zãa 13:21-30)

7 Ŋɔi ajɔi jingaui Pɛ̃ɛ hai nɛ lefeeu í to wa si
bii à ya kpa angudãi jingaui Iku ku kua a ceò
kuweeu. 8 Ŋɔi Jesu í bɛ Piɛɛ do Zãa í ni, i koo
i ce sɔɔlui jingaui Iku ku kuau ka jɔɔ ŋa. 9 Ŋɔi
à beeɛ à ni, iwoi ì bi kaa ce sɔɔluu. 10 Ŋɔi í sɔ̃
ŋa í ni, bii ì lɔ inɔ iluu ŋa aa yɛ mɔkɔ gɔ wa so
inyi jɔlɔ. I tooɛ. Mɔkɔu á koo ku lɔ kpasɛ̃ gɔ.
Kpasɛ̃ bii á lɔu 11 i koo i sɔ̃ ilu kpasɛ̃u i ni ŋa,
Mɛɛtu í ni ka beeɛ ile bii nŋu á jɛ jingaui Iku
ku kua do mɔcɔi nŋu ŋa. 12 Mɔkɔu á bɔò ŋɛ si
antai ile kukpɛkɛ gɔ nɔ á nyisi ŋɛ ilaawa nla
gɔ iyi à ce sɔɔlui fei ndɛɛ tã. Bɛi aa ce nwa
sɔɔlui jingauu ŋa. 13 Iyi à nɛ nɔ à koo à ba
mii ŋau fei í cei dee dee si bɛi í sɔ̃ ŋau, nɔ à
ce sɔɔlui jingauu.

Ijɛ iyi aa ka yeò gigii ikui Jesu
(Cɔ Matie 26:26-30; Maaku 14:22-26; IWB 11:23-25)

14 Iyi waatiu í to, Jesu do mɔcɔɛ ŋau à bɔ
tengi bii à ce sɔɔluu, nɔ à buba à waa jɛ. 15 Ŋɔi
Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, ǹ bi ntɔ ntɔ n ce jingaui Iku
ku kuau ihɛ̃i awaɛ ŋa n bɛi n yɛ ijuukpãm
nɔu. 16 Nɔ ntɔ ntɔ ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, n kaa n jɛ
jingau ihɛ̃ má bii kù jɛ si andunya titõi Ilaaɔ̃.

17 Iyi í fɔ bɛɛbɛ í tã, ŋɔi í so kɔɔfu í saabu
Ilaaɔ̃ nɔ í sɔ̃ mɔcɔɛ ŋa í ni, i gba vɛ̃ɛ iyi í wa
si kɔɔfuu ihɛ̃ i mɔ iŋɛ fei. 18 Amma ǹ wa n
sɔ̃ ŋɛi, hai nsɛi amu n kaa n mɔ vɛ̃ɛ má hee
andunya titɔ̃i Ilaaɔ̃ koo too wa. 19 Si anyii
nŋu, nɔ í so pɛ̃ɛ nɔ í saabu Ilaaɔ̃ titã í bɛi í
bububuɛ, nɔ í na ŋa í ni, iyi ihɛ̃i í jɛ aram [iyi
ǹ na na iri nŋɛ. I ya coo ŋa i maa yeò gigim.
20 Iyi à jɛ à tã ŋɔi í so kɔɔfu má í na ŋa í ni,
kɔɔfuu ihɛ̃i í jɛ nyindai akabuu titɔ̃ iyi Ilaaɔ̃ í
dĩ do njɛm iyi á nikã na iri nŋɛ si ikum.]
21 Amma i cɔ inɛ iyi á zambam nɔu wee í
wa ihɛ̃, awɔɛ do tom nii í wa si inɔ jɛɛ ihɛ̃ ajɔ.
22 Amu Amai Amanɛ an ku si bɛi Ilaaɔ̃ í jilɔɔ.
Amma ijuukpãi inɛ iyi á zambam nɔu á la.
23 Ŋɔi à sinti ku bee njɛ à waa ni, yooi á yɔkɔ
ku ce dimiɛ si inɔ nwa.

Yooi í jɛ inɛ ngbo

24 Ŋɔi kakɔɔ í dede si aninii mɔcɔ ŋau, à
waa bee njɛ inɛ iyi á jɛ inɛ ngbo si inɔ nŋa.
25 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, amanlui andunya ŋa à
ya maa taa inɛ ŋa amanlu ku jɛi, nɔ inɛ ngbo
ŋa iyi à waa nyisi gbugbã nŋa à ya bi a kpe
aŋa woo ce jiida ŋa. 26 Amma iŋɛ i maà yɛ
bɛɛbɛ ŋa. I jɔ̀ inɛ iyi í la í re si inɔ nŋɛ ku baa
ku jɛ keeke nŋɛ, nɔ inɛ iyi í jɛ inɛ ngbo kú jɛ
amaacɛ nŋɛ. 27 Inɛ iyi í buba wa jɛ si antai
taabu do inɛ iyi wa naaò ijɛu wa, yoo nŋai í
re. Kù jɛ inɛ iyi wa jɛui? To, amu wee ǹ wa
inɔ nŋɛi bɛi inɛ iyi wa naaò ijɛu wa.
28 Iŋɛi ì temua do amu si wahalam ŋau
ŋa. 29 Na nŋu, si bɛi Baaba í jilɛɛm bommau,
bɛɛbɛ mɔi amu mɔ ǹ wa n jilɛ nŋɛ 30 ku ba i
jɛ nɔ i mɔ do amu si bommam ŋa, nɔ i buba
si batai amanlu ŋa i kiitiò dimi maateejii
Izirɛli ŋau.

Jesu wa fɔ iyi Piɛɛ á jã ku ni kù mà nŋu
(Cɔ Matie 26:31-35; Maaku 14:27-31; Zãa 13:36-38)

31 Ŋɔi Jesu í ni, Simɔɔ, Simɔɔ, Seetam í tɔɔ
kpãa ku ba ku fɛɛ bɛi iya. 32 Amma amu ǹ
ce kutɔɔ na iriɛ ku ba naanɛ ku dasiɛ ku maà
gaizia. Nɔ awɔ, waati iyi aa kpaasi idɔ má,
mua kpaasiɛ ŋa mɔ gbugbã. 33 Ŋɔi Piɛɛ í ni,
Lafɛ̃ɛ, ǹ tã sɔɔlu awaɛ ka bɔ piisɔ̃ɔ, bii iku
mɔi ka ku ajɔ. 34 Ŋɔi Jesu í ni, Piɛɛ, ǹ wa n
sɔ̃ɛi, idũuyi mɔm, hee ajɛɛ ku maa kɔ aa jã
isɛ gbɛɛta i ni i kù màm.

Taalili do bɔgɔ do taakuba

35 Si anyii nŋu ŋɔi Jesu í bee ŋa í ni, si
waati iyi ǹ bɛ ŋɛ hai mu taalili do bɔgɔ do
baata ì kua ngɔgɔ ŋa? Ŋɔi à jɛ à ni, aawo, a kù
kua nkãma. 36 Ŋɔi í ni, to, nsɛi, kù jɛ bɛɛbɛ
má. Inɛ iyi í nɛ taalili ku soo, bɛɛbɛ mɔi inɛ
iyi í nɛ bɔgɔ ku soo. Inɛ mɔ iyi kù nɛ taakuba,
ku ta ibɔɛ ku raò. 37 Si anyii nŋu má, í sɔ̃ ŋa
í ni, ideu ihɛ̃ iyi à kɔ na irim nɔu á cei, si bɛi
à ni, à dooaɛ si woo ce laalɔ ŋa. Kù nɔ kù nɛ
bɛi á ce iyi kù ce bɛɛbɛ. 38 Ŋɔi mɔcɔ ŋau à ni,
Lafɛ̃ɛ, taakuba minji gɔ wee. Nɔ í ni, ka jɔ̀ ide
nŋu bɛ.

Jesu wa ce kutɔɔ si iri kutai Olivie
(Cɔ Matie 26:36-46; Maaku 14:32-42)

39 Iyi Jesu í fɔ bɛɛbɛ í tã nɔ í fita hai inɔ
iluu í bɔ iri kutai Olivie si bɛi í nɛ dɔɔnɛɛ. Nɔ
mɔcɔɛ ŋa à waa tooɛ. 40 Iyi à to inyau, ŋɔi í sɔ̃
ŋa í ni, i ce kutɔɔ ŋa ku ba i maà dási kulɛlɛi
inɛ ŋa. 41 Si anyii nŋu nɔ í sɛkɛɛ í jɔ̀ ŋa zakai
kujĩi kutai awɔ nɔ í gulɛ bɛ wa ce kutɔɔ 42 wa
ni, Baaba, bii ì bi, aa jɔ̀ wahalau ihɛ̃ ku jĩim.
Amma ku maà ti ku jɛ ti idɔɔbim, jɔ̀ idɔɔbiɛ
ku ce. [43 Ŋɔi amaleka gɔ í naa siɛ wa hai lele
í naa í muaa gbugbã. 44 Si inɔ ku fɔ nla nlau
wa ce kutɔɔui do gbugbã, nɔ í da koko hee
wa tontoo ilɛ. Koko iyi í dau í yɛi bɛi njɛ.]
45 Iyi í ce kutɔɔu í tã ŋɔi í dede í bɔ bi mɔcɔɛ
ŋau nɔ í koo í ba à waa sĩ njoo do inɔ ku fɔ.
46 Nɔ í bee ŋa í ni, na mii í ce ì waa sĩ njoo ŋa.
I dede i ce kutɔɔ ŋa ku ba i maà dasi kulɛlɛi
inɛ ŋa.

À mu Jesu
(Cɔ Matie 26:47-56; Maaku 14:43-50; Zãa 18:3-11)

47 Iyi Jesu wa fɔ bɛɛbɛ gbakã ŋɔi Zudasi inɛ
akãi mɔcɔ maateeji ŋau í to wa do zamaa gɔ.
Iyi í to wa í na wa baaba Jesu. 48 Ŋɔi Jesu í ni,
Zudasi, do dimii fɔɔ bɛ ihɛ̃i aa zambaò amu
Amai Amanɛ?
49 Inɛ ŋa iyi à waa too Jesuu, iyi à yɛ mii
iyi wa ce, ŋɔi à bee Jesu à ni, Lafɛ̃ɛ, ka da ŋa
do taakubau? 50 Ŋɔi inɛ akã nŋa í cafe itĩ njɛi
amaacɛi woo wee nlai Ilaaɔ̃u í buu. 51 Amma
Jesu í ni, i leekĩ, i jɔ̀ bɛɛbɛ. Nɔ í lu itĩi mɔkɔu
nɔ í ba iri.
52 Si anyii nŋu Jesu í bee inɛ ngboi woo
weei Ilaaɔ̃ ŋa do inɛ ngboi woo degbe kpasɛ̃i
Ilaaɔ̃ ŋau do inɛ ngbo ŋa iyi à naa siɛu í ni,
amui ì naa ku mu ŋa do taakuba do golo ŋa
bɛi woo ce ile? 53 Ajɔ fei ǹ ya n wa si inɔ

nŋɛ n maa n kɔ inɛ ŋa si cio kpasɛ̃i Ilaaɔ̃, nɔ i kù mum ŋa. Amma waatiu ihɛ̃i í jɛ tu ŋɛ do gbugbãi ilu kuku.

Piɛɛ í jã́ í ni nŋu kù mà Jesu
(Cɔ Matie 26:57-58, 69-75; Maaku 14:53-54, 66-72; Zãa 18:12-18, 25-27)

54 Iyi inɛ ŋau à mu Jesu, ŋɔi à bɔ̀ɔ̀ɛ kpasɛ̃i woo wee nlai Ilaaɔu. Nɔ Piɛɛ í wa hee ɟ̈iiɟ̈i wa too ŋa wa do anyi. 55 Ŋɔi inɛ ŋa à ko ina si aninii bantumai kpasɛ̃u à waa buba bɛ. Nɔ Piɛɛ mɔ í koo í buba bi tu ŋa bɛ. 56 Ŋɔi inaabo woo ce icɛ gɔ í yɔɔ wa buba kɔkɔi inau nɔ í kãsiɛ iju í ni, inɛɛu ihɛ̃ mɔ í tako í wa bi Jesu wo. 57 Amma í jã́ í ni, abooyi, n kù màa. 58 Iyi í ce sãa má ŋɔi inɛ gɔ í yɔɔ nɔ í ni, awɔ mɔ inɛ akãi inɛ ŋaui. Amma Piɛɛ í ni, mɔkɔɔyi, n kù jɛ inɛ nŋa. 59 Si anyii nŋu zakai lɛɛu akã má, ŋɔi inɛ gɔ í fɔ do gbugbã í ni, ntɔ ntɔ, mɔkɔu ihɛ̃ mɔ í ya wa bi Jesu wo domi nŋu mɔ inɛi Galileei. 60 Amma Piɛɛ í ni, awɔu bɛ, n kù mà bɛi ì waa bi i fɔ.

Si bɛi wa fɔ ideu gbakã ŋɔi ajɛɛ wa kɔ. 61 Nɔ Jesu í sinda í cɔ Piɛɛ. Ŋɔi Piɛɛ í ye gigii ide iyi Lafɛ̃ɛ í sɔ̃ɔu wo í ni, nnyi hee ajɛɛ ku maa kɔ aa jã isɛ gbɛɛta i ni i kù màm. 62 Ŋɔi í fita waduude í koo wa kpata do inɔ ku fɔ.

Inɛ ŋa à yaako Jesu
(Cɔ Matie 26:67-68; Maaku 15:65)

63 Inɛ ŋa iyi à mu Jesuu à waa buu nɔ à wasi ku cãa. 64 À bii wajuɛ à bɛi à beeɛ à waa ni, ce walii. Yooi í cãɛ. 65 Nɔ à buu dimii arabu ikã ikã fei.

Jesu í wa wajui igbɛi woo kiiti ŋa
(Cɔ Matie 26:59-66; Maaku 14:55-64; Zãa 18:19-24)

66 Iyi iju í má ŋɔi igbɛi inɛ ngboi Zuifu ŋau à tɔtɔɔ nɔ inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋau do woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋau à bɔ̀ɔ̀ Jesu bi igbɛi woo kiiti nŋa. 67 Nɔ à beeɛ à ni, sɔ̃ wa bii awɔu inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicaui. Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, baa bii ǹ sɔ̃ ŋɛ i kaa dasi naanɛ ŋa. 68 Nɔ bii ǹ bee ŋɛ ide gɔ i kaa jɛɛm ŋa. 69 Amma hai nsɛi amu Amai Amanɛ an bubai si awɔ njɛi Ilaaɔ̃ ilu gbugbã. 70 Ŋɔi aŋa fei à ni, debɛi, awɔu Amai Ilaaɔ̃i? Ŋɔi í jɛ nŋa í ni, oo, amu Amai Ilaaɔ̃i si bɛi ì fɔu ŋa. 71 Ŋɔi à ni, sɛɛda yoomai à waa degbe má. Awa taka nwa à gbɔɔ tã hai si gɛlɛɛ.

23

À bɔ̀ɔ̀ Jesu bi Pilati
(Cɔ Matie 27:1-2, 11-14; Maaku 15:1-5; Zãa 18:28-38)

1 Nɔ aŋa fei à dede à bɔ̀ɔ̀ Jesu bi Pilati. 2 Ŋɔi à lɔsi dulum ku máa à ni, à ba inɛɛu ihɛ̃ í wasi ku kɔ inɛ ŋa si bisi bɛi aa ce a jɛ ilɛ nwa igũ nɔ wa ganji a sãa ilaalu nlai Romu fiai lɛmpoo. Si anyii nŋu má í ya maa kpe araɛ amanlu, nɔ í ni nŋuu inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicaui. 3 Nɔ Pilati í beeɛ í ni, awɔi ì jɛ ilaalui Zuifu ŋa? Nɔ Jesu í jɛaa í ni, oo, si bɛi ì fɔ. 4 Nɔ Pilati í sɔ̃ inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋau do zamaau í ni, n kù yɛ taale kãma si mɔkɔu ihɛ̃. 5 Amma à la do gbugbã à waa ni, í ya maa kosi inɛ ŋa ijai do cioɛ iyi í ya maa ce nŋa. Hai ilɛi Galileei í sintiɛ nɔ í bɔ si ilɛi Zudee fei í bɛi í to wa ihɛ̃ ma nsɛi.

À bɔ̀ɔ̀ Jesu si wajui Herodu

6 Iyi Pilati í gbɔ bɛɛbɛ, ŋɔi í bee í ni, kù jɛ mɔkɔu inɛi Galileei ba. 7 Nɔ í gbɔ à ni Jesu wa naai hai si ilɛi bommai Herodu. Ŋɔi í ni a bɔ̀ɔ̀ɛ bi Herodu. Wee waati bɛɛbɛ Herodu mɔ í wa Zeruzalɛmu. 8 Ŋɔi à bɔ̀ɔ̀ Jesu bi tɛɛ. Iyi Herodu í yɛ Jesu ŋɔi inɔɛ í dɔ̃ ntɔ ntɔ, si na iyi í jɔ̀ hai ku kpɛi wa dɛ ku yɔɔ, na irii laabaauɛ iyi í gbɔ à ya maa fɔu. Ŋɔi í bi ku cea nŋu maamaake gɔ. 9 Ŋɔi í bee Jesu ide nkpɔ nkpɔ amma Jesu kù jɛaa ide kãma. 10 Wee inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋa do woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋau à wa bɛ, à waa máa dulum do gbugbã. 11 Ŋɔi Herodu í jɔ̀ à daa si ibɔ ku sɨ̈a gɔ nɔ nŋu do soogeɛ ŋa à waa yaakoɛ nɔ à wasi ku buu. Si anyii nŋu nɔ í jɔ̀ à nyiòɛ bi Pilati má. 12 Herodu do Pilati wee mbɛɛ ŋai wo, amma ajɔ nŋu bɛi à dɔ̃.

À yɛ taalei Jesu a ba a kpaa
(Cɔ Matie 27:15-26; Maaku 15:6-15; Zãa 18:39-19:16)

13 Pilati í kpe inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋa do inɛ ngbo ŋa do zamaa nkpɔ má í tɔtɔɔ ŋa. 14 Nɔ í sɔ̃ ŋa í ni, ì naam mɔkɔu ihɛ̃ wa ŋa, ì ni wa kɔ inɛ ŋa si bisi bɛi aa ce a jɛ̀ɔ̀ ilɛ nwa igũ do ile. Nɔ wee ǹ beeɛ ideu si waju nŋɛ ihɛ̃, amma n kù yɛ si mɔkɔu ide kãma iyi ì waa yɛ̀ɔ̀ taaleɛ ŋa. 15 Nɔ Herodu mɔ kù yɛ siɛ taale kãma. Na ŋɔi í ce í jɔ̀ à nyiòɛ wa ihɛ̃. Mɔkɔu kù ce kurara kãma iyi í to a kpaa. 16 Na nŋu, an jɔ̀ a tɛaa kpɔtɔɔ nɔ n jɔ̀ɔ ku nɛɛ. [17 Wee si

jingaui Iku ku kua fei tilasi Pilati í ya jɔ̀ inɛi piisɔ̃ɔ akãi.]

18 Ŋɔi aŋa fei à dɔ̃ anu hee lele à waa ni,
kpa inɛ ihɛ̃ nɔ i jɔ̀ nwa Barabasi. 19 Wee à mu
Barabasi à dasiɛ piisɔ̃ɔi wo na kosi iyi í ce si
inɔ ilu nɔ í nyi í kpa inɛ gɔ má.
20 Ŋɔi Pilati í bee ŋa ide má si na iyi í jɔ̀ í
dasi idɔ nŋu ku jɔ̀ Jesu. 21 Ŋɔi à dedeò hoya
hoya à wasi ku ni, kpakpaɛ si ǰĭi ku gaau.
22 Ŋɔi Pilati í bee ŋa isɛ gbɛɛtasiaɛ í ni, laalɔ
yoomai í bɛi í ce. Amu n kù yɛ siɛ ngɔgɔ iyi í
to iku. Na nŋu, an jɔ̀ a tɛaa kpɔtɔɔi nɔ n jɔ̀ɔ ku
nɛ. 23 Amma bɛi Pilati wa fɔ fei, bɛɛbɛ mɔi inɛ
ŋau à ya dɔ̃ anu hee lele a maa ni, kpakpaɛ
si ǰĭi ku gaau. Ŋɔi anu ku dɔ̃ nŋau í kãmiaɛ.
24 Nɔ Pilati í dasi idɔ nŋu ku ce bɛi à biu. 25 Nɔ
í jɔ̀ nŋa inɛ iyi à biu, inɛ iyi à dasi piisɔ̃ɔ na
kosi do inɛ ku kpau, nɔ í da nŋa Jesu si awɔ
a ceaa bɛi à bi.

À kpakpa Jesu si ǰĭi ku gaau
(Cɔ Matie 27:32-44; Maaku 15:21-32; Zãa 19:17-27)

26 Ŋɔi inɛ ŋau à gbã Jesu à waa nɛòɛ. Waati
iyi à waa nɛòɛu, ŋɔi à ko mɔkɔ gɔ iyi à ya kpe
Simɔɔ, inɛi Sirɛni. Mɔkɔu wa baai hai ikoɛ.
Ŋɔi à muu à kãa ǰĭi ku gaauu ku tooò Jesu.
27 Nɔ zamaa nla gɔ wa tooɛ. Si inɔ nŋa
inaabo gɔ ŋa à wa bɛ à kpata à waa cã kpokpo
na iriɛ. 28 Iyi Jesu í sinda í cɔ ŋa ŋɔi í ni, iŋɛ
inaaboi Zeruzalɛmu ŋa, i maà kpata na irim,
amma i kpata na iri nŋɛ do na irii ama nŋɛ
ŋa. 29 Ntɔ ntɔ ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, ajɔ wa naa iyi inɛ
ŋa aa ni, ilu inɔ didɔ̃i gbɛnda ŋa do inaabo ŋa
iyi a kù bí, do inaabo ŋa iyi ama kù mɔmɔ si
amɔ nŋa. 30 Waati bɛɛbɛi aa maa sɔ̃ iri kuta
ŋa a ni, i cuku i bata wa wa ŋa. Nɔ aa sɔ̃ geete
ŋa a ni, i bii wa wa ŋa. 31 Ntɔ ntɔ, ǹ wa n sɔ̃
ŋɛ, bii inɛ ŋa à waa cea ǰĭi tũtũ dimi bɛ ihɛ̃,
bɛirei aa na a cea ǰĭi ngbɛ.
32 Waati iyi à waa nɛò Jesu à kooò woo ce
laalɔ minji gɔ ŋa mɔ iyi aa kpa ŋa do nŋu ajɔ.
33 Ŋɔi à to inya iyi à ya kpe kokoi iriu. Bɛi à
kpakpa Jesu si ǰĭi ku gaauu. Bɛ mɔi à kpakpa
woo ce laalɔ minji ŋau, inɛ akã ikpa awɔ njɛɛ,
inɛ akã mɔ ikpa awɔ cangaɛ. 34 Nɔ Jesu í ni,
Baaba, kpa idei dulum du ŋa, domi a kù mà
mii iyi à waa ce.

Si anyiɛ sooge ŋau à ta kpasa si ǰĭnɛɛ ŋa a
ba a yɛ iyi inɛ fei á ba. Bɛɛbɛi à ceò ikpɛ̃i ǰĭnɛɛ
ŋau. 35 Ŋɔi zamaau í wa bɛ wa cɔɔ. Nɔ inɛ
ngbo ŋau à yaakoɛ à waa ni, í faaba inɛ gɔ ŋa.
To, kú faaba araɛ bɛ bii nŋui í jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃
í cicau. 36 Ŋɔi sooge ŋa mɔ à sɛkɛɛ siɛ aŋa mɔ
à koo à waa yaakoɛ nɔ à naa inyi ikã ku mɔ.
37 Nɔ à sɔ̃ɔ à ni, bii awɔi í jɛ ilaalui Zuifu ŋa,
awɔ tąkaɛ faaba araɛ. 38 Si dee deei antai iriɛ
à kɔɔ à ni, inɛ ihɛ̃i í jɛ ilaalui Zuifu ŋa.
39 Inɛ akãi woo ce laalɔ ŋa iyi à kpakpa si
ǰĭi nɔu wa sɔ̃ Jesu ide nfe wa ni, kù jɛ awɔi ì
jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau ba.

To, faaba araɛ nɔ i faaba awa mɔ. 40 Amma
inɛ akãu mɔ í jɛaa í ni, i kù waa ce njoi
Ilaaɔ̃, baa awɔ iyi iŋèò fei ì waa yɛ ijuukpã
akã? 41 Bii awai à waa kpã iju bɛɛbɛ, dee
deei, domi à waa sã nwa gbesei mii iyi à ce.
Amma njɛ kù ce laalɔ kãma. 42 Ŋɔi í sinda í
sɔ̃ Jesu í ni, waati iyi aa koo i jɛ bommaɛ nɔ
i nyi wa si andunya má, ye gigim. 43 Nɔ Jesu
í jɛaa í ni, ntɔ ntɔ, ǹ wa n sɔ̃ɛi, nnyi mɔm aa
wɛɛ do amu lelei Aɔ̃.

Waati iyi Jesu í ku
(Cɔ Matie 27:45-46; Maaku 15:33-41; Zãa 19:28-30)

44 Ŋɔi zakai dasã nkpau ilu í kuku si
andunyau fei hee í koo í to isɔ mɛɛtai alɛ.
45 Waati iyi ilu kukuu í ce ŋɔi ridooi kpasɛ̃i
Ilaaɔ̃u í ga í kpɛ̃ minji. 46 Nɔ Jesu í la do
gbugbã í ni, Baaba, ǹ daaɛ hundem si awɔ.
Iyi í fɔ bɛɛbɛ nɔ í ku. 47 Iyi inɛ ngboi sooge
ŋau í yɛ mii iyi í ceu, ŋɔi í saabu Ilaaɔ̃ í ni,
ntɔ ntɔ inɛɛu ihɛ̃ kù nɛ taale kãma.
48 Nɔ inɛ ŋa mɔ iyi à naa ku cɔ mii iyi á na
ku ceu fei à yɔɔ nɔ à sinda à nɛ do inɔ ku fɔ
nla nla. 49 Inɛ ŋa iyi à mà Jesu fei do inaabo
ŋa iyi à tooɛ wa hai ilɛi Galileeu, à leeǩ hee
ǰĭiǰĭ à waa cɔ mii iyi wa ce.

À dasi ikui Jesu balɛ
(Cɔ Matie 27:57-61; Maaku 15:42-47; Zãa 19:38-42)

50-51 Mɔkɔ gɔ iyi à ya kpe Zozɛfu, inɛi
Arimatee ilu akãi Zuifu ŋau í naa bɛ. Mɔkɔu
inɛ dee deei, wa ce jiida, nɔ í wɛɛò kpãa ku
cɔ iyi Ilaaɔ̃ á na ku jɛ bommaɛ. Í wa si igbɛi
woo kiiti ŋa, amma kù jɛsi ide nŋa iyi à jilɛ a
cea Jesu wo. 52 Mɔkɔu í bɔ bi Pilati í koo í tɔɔ
ikui Jesu. 53 Ŋɔi í kitaɛ wa hai si antai ǰĭi ku
gaauu nɔ í biiɛ do acɔ fũfũ titɔ̃ gɔ í bɛi í koo
í suu. Í suui si isai kuta gɔ iyi à gbe wo nɔ a
kù si inɛ gɔ bɛ titã. 54 Wee ajɔi sɔɔlui kusǐmii,
iyi hai alɛu ajɔi kusǐmiu á sinti.

55 Ŋɔi inaabo ŋa iyi à too Jesu wa hai ilɛi
Galileeu à too Zozɛfu nɔ à yɛ balɛu do béi à
si Jesu fei. 56 Ŋɔi à sinda à bɔ ide à koo à ce
sɔɔlui ikpo ku dɔ̃ inúnu do tulare ŋa wa.
Si ajɔi kusĩmiu nɔ à sĩmi si bɛi wooda í fɔ.

24

Kuĩi Jesu hai si balɛ
(Cɔ Matie 28:1-10; Maaku 16:1-8; Zãa 20:1-10)

1 Ajɔ ama azuma daadaakɔu inaabo ŋau à
bɔ bi balɛu à waa mu ikpo nŋa ŋa do tulare
jiida iyi à ce sɔɔluɛu. 2 Ŋɔi à ba kutau í
bimbili hai andɛi balɛu. 3 Ŋɔi à lɔ inɔ balɛu
amma a kù yɛ ikui Jesu bɛ. 4 Si bɛi à waa leekĩ
do bitiu ŋɔi amanɛ minji gɔ ŋa à naa si ŋa à
waa dasi jaaɛ ku daana gɔ ŋa. 5 Ŋɔi inaabo
ŋau à waa ce njo nɔ à kɔmba iri nŋa ilɛ, nɔ
inɛ ŋau à sɔ̃ ŋa à ni, na mii í ce ì waa dɛdɛ ilu
hunde bi ku wai iku ŋa. 6 Kù wa ihɛ̃ má, njɛ
í jĩ hai si balɛ. I ye gigii ide iyi í sɔ̃ ŋɛ si waati
iyi í wa Galilee ŋa. 7 Í ni kù nɛ bɛi á ce iyi
a kù mu nŋu Amai Amanɛ a kù dasi nŋu si
awɔi ilu dulum ŋa. Í ni aa kpakpa nŋu si jĩi
ku gaauu, amma nŋu á jĩ má si ajɔ mɛɛtasia.
8 Ŋɔi inaabo ŋau à ye gigii idei Jesuu. 9 Ŋɔi
à sinda à nɛ hai bi balɛu. Nɔ bɛi mii ŋau í ce
fei à koo à sisia mɔcɔ maatakã ŋau do inɛ ŋa
iyi à gbeu fei. 10 Maari inɛi Madala do Zoana
do Maari iyei Zaaki do inaabo gɔ ŋa má, aŋai
à koo à sɔ̃ woo bɛ ŋau ideu. 11 Amma ideu
wa jɛ nŋai bɛi ara, a kù dasi idei inaabo ŋau
naanɛ. [12 Do nŋu fei Piɛɛ í dede í sɛi í bɔ bi
balɛu. Iyi í to í bate í cɔ inɔ balɛu, amma acɔ
iyi à woo dou nŋu akãi í yɛ wa timbi ilɛ, nɔ í
sinda í nyi kpasɛ̃ do biti.]

Jesu í tusɛa mɔcɔ minji gɔ ŋa araɛ
(Cɔ Maaku 16:12-13)

13 Si ajɔ akãu mɔcɔ minji gɔ ŋa à waa bɔ ilu
gɔ iyi à ya kpe Emayusi. Zakai kilo maatakãi
í jĩò Zeruzalɛmu. 14 À waa nya faajii mii ŋa
iyi í ceu fei à waa nɛò. 15 Iyi à wasi ku nya
faajii ideu, ŋɔi Jesu takaɛ í sɛkɛɛ si ŋa aŋaò ŋa
à waa nɛ ajɔ. 16 À yɔɔ amma ngɔgɔ í ganji ŋa a
màa. 17 Nɔ í bee ŋa í ni, ide yoomai ì fɔ ì waa
nɛò bɛɛbɛ ŋa. Ŋɔi à leekĩ à bɛjɛ waju do inɔ
ku fɔ. 18 Inɛ akã iyi à ya kpe Keleopa í ni, bii
kù jɛ awɔ akã baa si, yooi í wa si Zeruzalɛmu
iyi kù mà mii iyi í ce si ajɔ gbeejiu ihɛ̃. 19 Ŋɔi
í bee ŋa í ni, mii í ce.
Ŋɔi à ni, idei Jesu inɛi Nazarɛtiu ni. Mɔkɔu
walii ilu gbugbãi si icɛ do si ide ku fɔ si wajui
Ilaaɔ̃ do si wajui amanɛ ŋa fei. 20 Ŋɔi inɛ
ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋa do inɛ ngbo nwa ŋa
à daa inɛ ŋa si awɔ à yɛ taaleɛ à kpakpaɛ si jĩi à
kpaa. 21 À waa tamaa nŋui á faaba inɛi Izirɛli
ŋa wo, amma ajɔ mɛɛtaɛi ihɛ̃ iyi ideu í ce wa
tã. 22 Si anyii nŋu, inaabo gɔ ŋa si inɔ nwa à
naa à gidi wa do ideu má. Inaabo ŋau à dede
daadaakɔ à bɔ bi balɛu. 23 Iyi à to nɔ a kù yɛ
ikui Jesuu bɛ. Ŋɔi à naa à sɔ̃ wa à ni amaleka
ŋa à naa si aŋa nɔ à sɔ̃ aŋa à ni í jĩ má. 24 Ŋɔi
inɛ gɔ ŋa hai si inɔ nwa à bɔ bi balɛu nɔ à koo
à ba mii ŋau í cei dee dee si bɛi inaabo ŋau
à sɔ̃ wau, amma a kù yɛ nŋu takaɛ.
25 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, iŋɛ hai nɛ bisi ŋai, i
ci ya dasi ide iyi walii ŋa à fɔ fei naanɛ gbãa
gbãa ŋa. 26 Kù nɛ bɛi á ce iyi inɛ iyi Ilaaɔ̃ í
cicau kù yɛ ijuukpã, inɛ ŋa a bɛi a yɛ amboeɛ.
27 Ŋɔi í sisi nŋa ide iyi à fɔ si kukɔi idei Ilaaɔ̃
fei si gãmɛi nŋu takaɛ. Í sintiɛi hai si tiai
Moizi do ti walii ŋau fei.
28 Waati iyi à maai si ilu bii à waa bɔu, ŋɔi
Jesu takaɛ í ce bɛi inɛ iyi wa bɔ waju. 29 Ŋɔi
à mante manteɛ à ni ku gbe bi aŋa domi alɛ
í lɛ tã nɔ inunu wa lɔ. Ŋɔi í sinda wa í naa í
gbe bi tu ŋa bɛ. 30 Ŋɔi aŋaò ŋa à waa jɛ. Waati
iyi à waa jɛu ŋɔi í so pɛ̃ɛu í ce si kutɔɔ í bɛi í
bububuɛ nɔ í na ŋa. 31 Waati bɛɛbɛi iju nŋa
í cĩ bɛi nɔ à màa. Amma tengi bɛ má gbakã à
kuaɛ. 32 Nɔ à sɔ̃ njɛ à waa ni, baa si waati iyi
wa sɔ̃ wa idei kukɔi Ilaaɔ̃u hai si kpãau wa
inɔ nwa kù tũ de.
33 Nɔ aŋa mɔ à dede gbakã à nɛ ikpa
Zeruzalɛmu. Iyi à to bɛ à koo à ba mɔcɔ
maatakã ŋau à waa tɔtɔɔ do inɛ gɔ ŋa. 34 Ŋɔi
inɛ ŋa iyi à tɔtɔɔ ŋau à waa sɔ̃ amanɛ minji
ŋau mɔ à ni, Lafɛ̃ɛ í jĩi hai si balɛ ntɔ ntɔ, nɔ
í nyisi araɛ bi Simɔɔ. 35 Nɔ amanɛ minji ŋau
mɔ à sisi nŋa mii iyi í ba aŋa si kpãa do bɛi
aŋa à mà Jesu si waati iyi wa bu pɛ̃ɛu.

Jesu í tusɛa mɔcɔ maatakã ŋau araɛ
(Cɔ Matie 28:16-20; Maaku 16:14-18; Zãa 20:19-23; IWB 1:6-8)

36 Iyi à wasi ideu ku fɔ bɛɛbɛ, ŋɔi nŋu takaɛ
í faata wa si anini nŋa [nɔ í ni, Ilaaɔ̃ ku mu
nŋɛ laakai ku sũ.] 37 Ŋɔi njo í mu ŋa, zigi nŋa

í da. À tamaa bɛi zĩii. 38 Ŋɔi í bee ŋa í ni, mii
í ce ì waa biti ŋa. Na mii í ce dimii lasabuu
ihɛ̃ í wa si idɔ nŋɛ. 39 I cɔ awɔm do isɛm ŋa.
Amui, i lum i cɔ ŋa. Zĩii ci ya nɛ ara do kũkũ
si bɛi ì waa yɛm ŋau ihɛ̃ ŋa. [40 Iyi í fɔ bɛɛbɛ
í tã nɔ í nyisi ŋa awɔɛ do isɛɛ ŋa.] 41 Ŋɔi inɔ
didõ nŋa í jɔ̀ a kù dasi naanɛ gbãa gbãa nɔ à
wa si biti nla nla, ŋɔi í jɔ̀ í bee ŋa í ni, i kù nɛ
mii ku jɛ gɔ ihɛ̃ ŋa? 42 Ŋɔi à nya cɛ̃ɛ ku banda
akã à naa. 43 Nɔ í gba í ŋɔɔ si waju nŋa. 44 Ŋɔi í
ye ŋa gigi í ni, ide ŋa iyi ǹ sõ ŋɛu mbɛ si waati
iyi ǹ wa inɔ nŋɛ wo. Ǹ tako ǹ sõ ŋɛ wo ǹ ni
mii ŋa iyi à kɔ na irim si tiai woodai Moiziu
do si ti walii ŋau do si iri ku kõi Davidi ŋau
kù nɛ bɛi á ce iyi kù ce.

45 Ŋɔi í mu nŋa laakai jiida ku ba a gbɔ
yaasei kukɔi idei Ilaaõu. 46 Nɔ í sõ ŋa í ni,
bɛɛbɛi à kɔɔ à ni amu iyi Ilaaõ í cica an yɛ
ijuukpã. Aa kpam, amma an ji̇̃ hai si balɛ si
ajɔ mɛɛtasia. 47 Nɔ aa waazo do irim si dimi
fei, aa sintii hai Zeruzalɛmu. Aa waazo a
kpe inɛ ŋa a kpaasi idɔ nɔ Ilaaõ ku kpa idei
dulum du ŋa. 48 Iŋɛi aa jɛ sɛɛdai ide ŋau bɛ
fei ŋa. 49 Nɔ an samba nŋɛ mii iyi Baam í wã
ŋɛ dou wa. Amma si iluu ihɛ̃i aa maa wa ŋa
hee gbugbãi Ilaaõ ku naa si ŋɛ wa.

Jesu í nyi kɔkɔi Ilaaõ má
(Cɔ Maaku 16:19-20; IWB 1:9-11)

50 Ŋɔi Jesu í gbã mɔcɔɛ ŋau í fitaò ŋa hai
inɔ iluu. Nɔ í bɔò ŋa hee ikpa Betani, nɔ í
wu awɔ lele í wee nŋa. 51 Waati iyi wa wee
nŋau, ŋɔi í sɛkɛɛ hai bi tu ŋa [nɔ í so araɛ í
nɛ lele.] 52 Aŋa mɔ [iyi à gulɛ à tɔɔɛ ŋɔi] à nyi
ikpa Zeruzalɛmu do inɔ didõ nla nla. 53 Nɔ
kpasɛ̃i Ilaaõ bɛi à ya maa wa waati kãma fei
a maa saabu Ilaaõ.

Laabaau jiida iyi Zãa í kɔ

Inya kumá do idei kuwɛɛ

1 Hee a maa taka andunya inɛ gɔ í wɛɛ à ya
kpoo Ide. Ideu í wɛɛi do Ilaaɔ̃. Ideu takaɛ
Ilaaɔ̃i. 2 Ideu njɛ í wɛɛi hai sinte do Ilaaɔ̃.
3 Nŋui í taka mii baa yooma fei, nɔ nkãma
kù wɛɛ iyi kù jɛ nŋui í takaɛ. 4 Nŋu takaɛi í
jɛ irii kuwɛɛu, nɔ kuwɛɛu í máa inɛ ŋa inya.
5 Inya kumáu í mái do si ilu kuku fei, nɔ ilu
kukuu kù yɔkɔ kù kãmiaɛ *.

6-7 Mɔkɔ gɔ í wɛɛ iyi à ya kpe Zãa. Nŋui
Ilaaɔ̃ í bɛ wa ku naa ku jɛa inɛ ŋa sɛɛdai
inya kumáu, nɔ inɛ fei ku dasiò inya kumáu
naanɛ do saabuɛ. 8 Zãa takaɛ kù jɛ inya
kumáu, amma à bɔɔ wai ku jɛ sɛɛdai inya
kumáu. 9 Inya kumáu nŋu akãi í jɛ inya
kumá ntɔ iyi í naa si andunya ku ba ku jɔ̀ inɛ
fei ku yɛ ilu.

10 Inɛ iyi í jɛ Ideu í wa si andunya wo. Do
saabuɛi Ilaaɔ̃ í takaò andunya. Do nŋu fei,
inɛi andunya ŋa a kù màa. 11 Bi inɛɛ ŋai í naa
nɔ inɛɛ ŋau à kɔsiɛ. 12 Amma inɛ ŋa iyi à gbaa
nɔ à dasiɛ naanɛ í mu nŋa kpãa a jɛò amai
Ilaaɔ̃ ŋa. 13 A kù jɛ amai Ilaaɔ̃ ŋa do yaase bɛi
à ya ce a bíò amu ŋa si andunya. Kù jɛ do
idɔɔbii amanɛ ŋa, ti Ilaaɔ̃i.

14 Ideui í baa í jɛ amanɛ. Í kɔ̃ò didɔ̃ nɔ bɛɛbɛ
mɔi í kɔ̃ò ntɔ, nɔ í ba wa kuwɛɛ. À yɛ amboeɛ,
à cɔɔ do laakai, dimii amboe iyi Ilaaɔ̃ Baaba í
na Ama akãɛu. 15 Zãa í jɛa inɛ ŋa sɛɛdaɛ, í la í
ni nŋu mbɛ inɛ iyi nŋu í fɔ ideɛu nŋu í ni á na
ku naa si anyii nŋuu, amma í re nŋu domi í
wɛɛ hai waati iyi a kù bí nŋu.

16 Si amani nlaɛu awa fei à ba andi baa
nwa, nɔ à ba didɔ̃ si antai didɔ̃u. 17 Hai bi
Moizii Ilaaɔ̃ í na wa wooda, amma didɔ̃ do
ntɔ í naai hai bi Jesu Kirisi. 18 Inɛ kãma kù
yɛ Ilaaɔ̃ Baaba ajɔ kãma. Ama akãɛ iyi í wa bi
tɛɛu nŋu takaɛ Ilaaɔ̃i. Nŋui í jɔ̀ à màa.

Idei Zãa woo dasi inyi
(Cɔ Matie 3:1-12; Maaku 1:1-8; Luku 3:1-8)

19 Ajɔ nŋu gɔ inɛ ngboi Zuifu ŋa iyi à wa
Zeruzalɛmu à bɛ si Zãa woo weei Ilaaɔ̃ ŋa do
inɛi Levi ŋa a koo a beeɛ a ni, awɔi yoo. 20 Ŋɔi
Zãa í jɛ nŋa í fɔ si bantuma í ni, n kù jɛ inɛ iyi
Ilaaɔ̃ í cica. 21 Ŋɔi à beeɛ à ni, debɛi, awɔi yoo.
Awɔi Elii walii nlai takou? Nɔ í ni, aawo. N
kù jɛ Elii. Nɔ à beeɛ má à ni, awɔi ì jɛ walii
iyi á na ku naau? Nɔ í ni, aawo. 22 Ŋɔi à beeɛ
má à ni, debɛi, awɔi yoo. Sɔ̃ wa ku ba ka ba
iyi aa kaa sisia inɛ ŋa iyi à bɛ wa wa. Bɛirei
awɔ takaɛ ì waa nia araɛ.

23 Ŋɔi Zãa í so ide iyi walii Ezai í tako í fɔu
í jɛ nŋa do í ni,
Amui ǹ jɛ inɛ iyi wa dɔ̃ anu si gbabua wa ni,
I teese kpãai Lafɛ̃ɛ kú tɛ ŋa.

24 Wee inɛ ŋa iyi à bɛ wa ŋau, Farisi ŋai.
25 Ŋɔi à bee Zãa à ni, ì ni i kù jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃
í cicau, i kù jɛ Elii, i kù nɔ i kù jɛ walii iyi á
na ku naau. To, na mii í jɔ̀ ì ya maa dasi inɛ
ŋa inyi. 26 Ŋɔi Zãa í jɛ nŋa í ni, amu inyii ǹ
wa n dasi inɛ ŋa, amma inɛ iyi á na ku naau
í wa anini nŋɛ nɔ i kù màa ŋa. 27 Nŋui á naa
si anyim. Nɔ n kù tosi n fũ baa ikũi baataɛ.
28 Ide ŋau ihɛ̃ fei Betanii í ce. Betaniu do
ikpa nunui daakɔi idoi Zuudɛ̃ɛi í wa. Tengi
bɛi Zãa wa dasi inɛ ŋa inyi.

Jesui í jɛ angudãi Ilaaɔ̃

29 Iju kumáɛ ŋɔi Zãa í yɛ Jesu wa naa
siɛ, ŋɔi í sɔ̃ inɛ ŋa í ni, i cɔɔ ŋa. Inɛ ihɛ̃i
í jɛ angudãi Ilaaɔ̃ iyi á nya dulum dii inɛi
andunya ŋa ku nɛò. 30 Ideɛi ǹ tako ǹ fɔ wo
ǹ ni inɛ gɔ wa naa si anyim iyi í rem, domi
njɛ í wɛɛ hai waati iyi a kù bí amu. 31 Amu
takam n kù mà mà nŋui à ni á na ku naau
wo, amma amu ǹ naa ku dasi ŋɛ inyii ku ba
iŋɛ inɛi Izirɛli ŋa i màa ŋa.

32 Ŋɔi Zãa í sɔ̃ ŋa má í ni, ǹ yɛ Hundei Ilaaɔ̃
wa kita siɛ wa hai lele. Hundeu í yɛi bɛi
ankasiidi. 33 Amu mɔ n kù mà mà nŋui à ni á
na ku naau wo. Amma Ilaaɔ̃i í bɛm wa n naa
n dasi inɛ ŋa inyi. Nɔ nŋui í sɔ̃m mii iyi á jɔ̀
n màa. Í ni an yɛ inɛ gɔ iyi Hundei nŋu á kita
ku de siɛ wa nɔ ku maa wa bɛ. Nŋui á daa inɛ
ŋa si Hundei nŋu. 34 Ǹ yɔɔ, nɔ ǹ wa n jɛa inɛ
ŋa sɛɛda iyi nŋui í jɛ Amai Ilaaɔ̃.

Mɔcɔ sintei Jesu ŋa

35 Iju kumáɛ Zãa í wa bɛ má, wa leekǐ do
mɔcɔ minjiɛ gɔ ŋa. 36 Ŋɔi à yɛ Jesu wa lɔ nɔ
Zãa í ni, i cɔɔ ŋa. Inɛ ihɛ̃i í jɛ angudãi Ilaaɔ̃.

37 Iyi mɔcɔ ŋau à gbɔ ideu ŋɔi à too Jesu.
38 Ŋɔi Jesu í sinda í ba à waa too nŋu wa, nɔ

* **1:5** kù yɔkɔ ku kãmiaɛ Tia nwo gɔ ŋa à ni kù gbaa.

í bee ŋa í ni, mii ì waa dɛ ŋa. Ŋɔi à ni do fee nŋa, Rabi, waatɔ mɛɛtu. Ŋɔi à beeɛ à ni, iwoi í jɛ kpasɛ̃ɛ. 39 Ŋɔi í jɛ nŋa í ni, i naa i cɔ ŋa. Nɔ à tooɛ à koo à cɔ bii í wa nɔ à hoe bɛ. Ideu ihɛ̃ í cei alɛ zakai isɔ mɛɛ.

40 Inɛ akãi amanɛ minji ŋa iyi à gbɔ idei Zãa nɔ à too Jesuu, nŋui í jɛ Anderee, ifɔi Simɔɔ Piɛɛ. 41 Iyi í sɛkɛɛ hai bi Jesu gbakã í koo í kpe Simɔɔ igbãɛ nɔ í sɔ̃ɔ í ni, à yɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau. 42 Ŋɔi í bɔò Simɔɔ bi Jesu. Iyi Jesu í cɔɔ nɔ í ni, ǹ mà iyi awɔi ì jɛ Simɔɔ amai Zãa, amma Sefasii aa ya kpeɛ bɛbɛi. (Iriu bɛ do Piɛɛ fei, yaaseɛi í jɛ kuta.)

Jesu í kpe Filipu do Nataniɛli

43 Iju kumáɛ Jesu í dasi idɔ nŋu ku bɔ ilɛi Galilee. Iyi í to bɛ ŋɔi í ko Filipu nɔ í sɔ̃ɔ í ni, toom wa. 44 Wee Filipu inɛi Bɛsaidai. Anderee do Piɛɛ ŋa mɔ inɛi ilu bɛ ŋai. 45 Ŋɔi Filipu í koo í dɛdɛ Nataniɛli í sɔ̃ɔ í ni, à yɛ inɛ iyi Moizi í kɔ ideɛ si tiai woodau nɔ walii ŋau mɔ à fɔ ideɛ. Inɛɛu nŋui í jɛ Jesu inɛi Nazarɛti amai Zozɛfu. 46 Ŋɔi Nataniɛli í beeɛ í ni, inɛ jiida gɔ á yɔkɔ ku fita hai Nazarɛti mbɛ? Ŋɔi Filipu í ni, naa i koo i cɔ.

47 Ŋɔi à waa koo. Iyi Jesu í yɛ Nataniɛli wa naa bi tɛɛ ŋɔi í ni, i cɔ ŋa, amai Izirɛli takaɛi wa naa bɛ, kù nɛ taki kãma si idɔɛ. 48 Ŋɔi Nataniɛli í beeɛ í ni, hai iwoi ì màm. Ŋɔi Jesu í ni, baa hee Filipu koo maa kpeɛ wa ǹ yɛɛ icui jĩi ndii figiu ihɔ̃. 49 Ŋɔi Nataniɛli í ni, Mɛɛtu, awɔu Amai Ilaaɔ̃i, awɔu Ilaalui Izirɛlii. 50 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, ì dasim naanɛ tã si na iyi í jɔ̀ ǹ ni ǹ yɛɛ abɛ jĩi ndii figiu ihɔ̃? Aa yɛ ngɔgɔ iyi í la í re iyi bɛ.

51 Nɔ í ni má, ntɔ ntɔ ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ, aa na i yɛ lelei Aɔ̃ í cĩ ŋa nɔ amalekai Ilaaɔ̃ ŋa aa gũ a maa kita si amu Amai Amanɛ.

2

Abɔdɔ̃ iyi à ce Kana

1 Si ajɔ mɛɛtasiaɛ ŋɔi à waa ce abɔdɔ̃ gɔ Kana ilɛi Galilee. Nɔ iyei Jesu í wa bɛ. 2 Nɔ à kpe Jesu do mɔcɔɛ ŋa mɔ bi ku ce abɔdɔ̃u. 3 Ŋɔi atɛ̃ vɛ̃ɛ nŋa í na í tã nɔ iyei Jesu í koo í sɔ̃ɔ í ni, aŋa a kù nɛ vɛ̃ɛ má. 4 Nɔ Jesu í jɛaa í ni, yaayi, awɔ si aa sɔ̃m mii iyi an ce. Waatim kù to titã. 5 Ŋɔi iyeu í sɔ̃ woo ce icɛ ŋau í ni, i ce bɛi í sɔ̃ ŋɛ fei.

6 Wee tengi bii à waa ce abɔdɔ̃u boonyi mɛɛfa gɔ ŋa iyi à ce do kuta à wa bɛ, si bɛi Zuifu ŋau à ya kpã si inyii awala nŋa. Boonyi akã fei á yɔkɔ ku gba inyi zakai jɔlɔ jɔnka mɛɛ wala mɛɛfa. 7 Nɔ Jesu í sɔ̃ woo ce icɛ ŋau í ni, i kpã inyi i cuusi boonyi ŋau ku kɔ̃ ŋa. Nɔ à kpã à cuusi hee fei ndɛɛ í kɔ̃. 8 Ŋɔi gbakã Jesu í ni a bu a koo a na inɛ ngboi abɔdɔ̃u, nɔ à bu à waa bɔ ku náa. 9 Amma hee a maa náa, í kpaasi vɛ̃ɛ tã. Ŋɔi inɛ ngbou í tiɛɛ. (Kù mà hai bii í naa, amma inɛ ŋa iyi à kpã inyiu wa ngu ŋa à mà.) Iyi í tiɛɛ nɔ í kpe mɔkɔ titɔ̃u, 10 í sɔ̃ɔ í ni, atɛ̃ iyi í dɔ̃ ku mɔi à ya tako a naaò wa, bii inɛ ŋa à mɔ hee à yo a bɛi a na ŋa iyi kù dɔ̃ sãa sãau. Amma awɔ, didɔ̃ui ì singa hee í to nsɛi.

11 Iyi bɛi í jɛ maamaake sinte iyi Jesu í ce. Kana bɛi í coo si ilɛi Galilee. Do yaase bɛɛbɛi í nyisiò amboeɛ nɔ mɔcɔɛ ŋa à dasiɛ naanɛ.

12 Si anyii nŋu nɔ i bɔ Kapɛranumu, nŋu do iyeɛ do ifɔɛ ŋa do mɔcɔɛ ŋa, amma a kù kpɛ bɛ.

Jesu í wa bantumai kpasɛ̃i Ilaaɔ̃
(Cɔ Matie 21:12-13; Maaku 11:15-17; Luku 19:45-46)

13 Jingaui Zuifu ŋa iyi à ya ni jingaui Iku ku kuaui í maai wa. Ŋɔi Jesu í bɔ Zeruzalɛmu. 14 Waati iyi í to bɛ, í bɔ bantumai kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ nɔ í ba woo ta kɛtɛ do angudã do ankasiidi ŋa si bantumai kpasɛ̃u do inɛ ŋa iyi à buba à waa kpaasi fia. 15 Ŋɔi í ce kolongbai ikũ nɔ í leleò aŋa fei hai bɛ, hee do angudã do kɛtɛ ŋau fei. Nɔ í fuka taabui woo kpaasi fia ŋau í nikã fia nŋa. 16 Nɔ í sɔ̃ woo ta ankasiidi ŋau í ni, i fitaò mii ŋau bɛ hai ihɛ̃. I maà sinda kpasɛ̃i Baam ajà nŋɛ. 17 Iyi mɔcɔɛ ŋau à gbɔ bɛɛbɛ ŋɔi à ye gigii kukɔi idei Ilaaɔ̃ iyi í ni, ǹ nɛ himma si icɛi ileɛu hee wa bi ku kpam.

18 Ŋɔi Zuifu ŋau à beeɛ à ni, maamaake yoomai aa yɔkɔ i ce nwa ku ba ka mà iyi ì nɛ kpãai bɛɛbɛ ku ce. 19 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, i lɛgɛ ileu ihɛ̃ ŋa nɔ si afei ajɔ mɛɛta an dedeɛ má. 20 Ŋɔi Zuifu ŋau à sɔ̃ɔ à ni, adɔ̃ ciiji do mɛɛfai à ce à bɛi à maò ileu ihɛ̃. Bɛirei aa ce i dedeɛ si afei ajɔ mɛɛta.

21 Amma idei ile iyi Jesu wa fɔu, araɛi wa fãa. 22 Na nŋu, waati iyi Jesu í jĩ hai si balɛ, mɔcɔɛ ŋa à ye gigi iyi í fɔ ide bɛɛbɛ wo. Nɔ à dasi kukɔi idei Ilaaɔ̃ naanɛ do ide ŋa iyi Jesu í tako í sɔ̃ ŋau.

Jesu í mà idɔi inɛ fei

23 Si bɛi Jesu í wa Zeruzalɛmu si waatii jingaui Iku ku kuau, inɛ ŋa à yɛ maamaake ŋa iyi í ya maa ce nɔ inɛ nkpɔ í dasiɛ naanɛ.
24 Amma Jesu kù na ŋa ara domi í mà idɔi inɛ fei. 25 Kù bee hee a sisia nŋu daai amanɛ domi nŋu takaɛ í mà mii iyi í wa si idɔi amanɛ fei sãa sãa.

3

Jesu do Nikodɛmu

1-2 Idũ ajɔ nŋu gɔ mɔkɔ gɔ í bɔ bi Jesu à ya kpoo Nikodɛmu. Mɔkɔu Farisii, nɔ wa jɛ inɛ ngboi Zuifu gɔ ŋa. Iyi í to bi Jesu ŋɔi í ni, Mɛɛtu, à mà iyi Ilaaði í bɛɛ wa i naa i kɔ nwa si cio. À mà bɛɛbɛi si na iyi í jɔ inɛ gɔ kù wɛɛ iyi á yɔkɔ ku ce maamaake ŋa iyi ì ya maa ce bii kù jɛ Ilaaði í wɛɛ do lafɛ̃ɛ. 3 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, ntɔ ntɔ ǹ wa n sɔ̃ei, nɔ a kù bí inɛ isɛ gbeejisia kaa yɔkɔ ku yɛ andunya titði Ilaað.
4 Amma Nikodɛmu í beeɛ í ni, inɛ iyi í la tã, bɛirei aa ce a búu má. Á nyi inɔi iyeɛ a bɛi a buu isɛ gbeejisia mái?

5 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, ntɔ ntɔ, bii kù jɛ inyi do Hundei Ilaaði í bi inɛ gɔ, lafɛ̃ɛ kaa yɔkɔ ku lɔ andunya titði Ilaað. 6 Amanɛ amanɛi í ya bí, Hundei Ilaað mɔ hundei í ya bí. 7 Ǹ sɔ̃ɛ ǹ ni, í gbe a bí inɛ isɛ gbeejisia. Amma maà jɔ ideu ku muɛ biti. 8 Fufu í ya maa cei do bii í bi, nɔ ì ya maa gbɔ ibaɛ, mà irei. Amma i kaa mà hai bii wa naa hee má jɛ bii wa bɔ. Bɛɛbɛ mɔi í yɛ do inɛ iyi Hundei Ilaað í bí fei.

9 Ŋɔi Nikodɛmu í beeɛ í ni, bɛirei á ce ku ce. 10 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, awɔi ì waa kɔ inɛi Izirɛli ŋa si cio nɔ i kù mà yaasei ideu bɛ?
11 Ntɔ ntɔ ǹ wa n sɔ̃ɛ, ide iyi à màì à waa fɔ, nɔ à waa jɛ sɛɛdai mii iyi à yɛ. Amma do nŋu fei, i ci ya jɛsi sɛɛda nwa ŋa. 12 Ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ ide iyi wa ce si andunya nɔ i kù dasi naanɛ ŋa. To, bii bɛɛbɛi, nɔ bɛirei aa ce i dasi naanɛ ŋa bii n sɔ̃ ŋɛ mii ŋa iyi wa ce lelei Að. 13 Inɛ gɔ kù wɛɛ iyi í bɔ lelei Að bii kù jɛ amu Amai Amanɛ, amu iyi ǹ kita wa hai lelei Að.

14 Si bɛi Moizi í kɔa njo si ǰĭi í wuu lele si gbaau, bɛɛbɛ mɔi amu Amai Amanɛ kù nɛ bɛi á ce iyi a kù wu aram lele, 15 ku ba inɛ iyi í dasim naanɛ fei ku ba kuwɛɛ hai tã. 16 Ilaað í bi inɛi andunya ŋa jiida jiida hee í na ŋa Ama akãɛ ku ba inɛ iyi í dasiɛ naanɛ fei ku maà ce nfe, amma kú nɛ kuwɛɛ iyi ci ya tã.
17 Ilaað kù bɛ Amaɛ wa si andunya ku ba ku yɛò taalei inɛi andunya ŋa, amma í bɔɔ wai ku ba inɛi andunya ŋa a ba faaba na saabuɛ.

18 Inɛ iyi í dasiɛ naanɛ, Ilaað kaa yɛ taaleɛ, amma inɛ iyi kù dasiɛ naanɛ í yɛ taalei lafɛ̃ɛ tã, si na iyi í jɔ̀ kù dasi ama akãɛ naanɛ. 19 Í yɛ taalei inɛ dimi bɛɛbɛ ŋai si na iyi í jɔ̀ inya kumá í naa si andunya, amma inɛ ŋa à bi ilu kuku í re inya kumáu. À bi ilu kukuui si na iyi í jɔ̀ kuce nŋa kù sĭa. 20 Ntɔ ntɔ, inɛ iyi wa ce laalɔ fei í ya cé inya kumái. Ci ya naa si inya kumáu ku ba mii iyi wa ce ku maà fita gbugbãa. 21 Amma inɛ iyi wa too kpãai ntɔ í ya ce icɛɛ ŋai do idɔɔbii Ilaað. Na ŋɔi í jɔ̀ á naa si inya kumá ku ba a yɛ mii iyi nŋu wa ce ti idɔɔbii Ilaaði.

Jesu do Zãa

22 Si anyii nŋu, Jesu do mɔcɔɛ ŋa à bɔ ilɛi Zudee. Aŋaò ŋa à ce bɛ ajɔ minji, nɔ Jesu í dasi inɛ ŋa inyi. 23 Zãa mɔ wa dasi inɛ ŋa inyi ilui Enɔɔ, kɔkɔi Salimu, domi inyi í kpɔ bɛ. Inɛ ŋa à wasi ku koo siɛ nɔ wa dasi ŋa inyi.
24 Waati bɛɛbɛ a kù dasi Zãa piisɔ̃ɔ titã.

25 Ŋɔi mɔcɔi Zãa ŋa do Zuifu gɔ à waa ce kakɔɔ si buki iyi amanɛ á ce ku bɛi ku má.
26 Ŋɔi à bɔ bi Zãa à ni, Mɛɛtu, ajɔɛ ì jɛ sɛɛdai mɔkɔ iyi iŋɛò ì wa icei idoi Zuudɛ̃ɛu, mà irei. Wee nsɛi nŋu mɔ wa dasi inɛ ŋa inyi, nɔ inɛ fei wa bɔ bi tɛɛ. Kù jɛɛ si ide kãma?

27 Ŋɔi Zãa í sɔ̃ ŋa í ni, inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku ba ngɔgɔ bii kù jɛ Ilaaði í muaa. 28 Iŋɛ taka nŋɛ ì jɛ sɛɛdam iyi ǹ ni n kù jɛ inɛ iyi Ilaað í cica, amma à bɛm wai ku ba n cuaa wa. 29 Inɛ iyi í nɛ abo titõ nŋui í jɛ mɔkɔ titõ, mà irei. Amma kpaasii mɔkɔ titðu, inɛ nŋu á leekĭi ku maa gbɔ. Nŋu mɔ í ya nɛ inɔ didõ ntɔ ntɔ waati iyi í gbɔ imui mɔkɔ titðu. Na ŋɔi í jɔ̀ nsɛi amu takam ǹ nɛ inɔ didõ nla nla. 30 Kù nɛ bɛi á ce iyi bɛɛrɛi Jesu kù kɔ̃ɔsi, nɔ tom kù nɛ bɛi á ce iyi kù kaye.

Inɛ iyi wa naa hai lelei Að

31 Nɔ Zãa í ni má, inɛ iyi í naa hai lele nŋui í re inɛ fei. Inɛ iyi í jɛ ti andunya, inɛi andunyai, idei andunyai í ya maa fɔ. Inɛ iyi í naa hai lele nŋui í re inɛ fei. 32 Wa jɛ sɛɛdai mii iyi í yɛ do iyi í gbɔ. Amma inɛ kãma kù waa jɛsi sɛɛdaɛ. 33 Inɛ iyi í jɛsi sɛɛdaɛ, í jɛsi iyi Ilaað í jɛ ilu ntɔ. 34 Inɛ iyi Ilaað í bɛ wa idei Ilaaði wa fɔ, domi Ilaað í muaa Hundeɛ

do inɔ akã. 35 Ilaaɔ̃ Baaba í bi Amaɛ nɔ í daa
mii fei si awɔ. 36 Inɛ iyi í dasi amau naanɛ
fei í nɛ kuwɛɛ hai tã. Inɛ mɔ iyi í kɔ ku dasiɛ
naanɛ kaa ba kuwɛɛu, amma idɔɔkɔ̃i Ilaaɔ̃ í
wa si irii lafɛ̃ɛ.

4

Jesu do inaaboi Samari gɔ

1-3 Farisi ŋa à gbɔ iyi Jesu wa ba mɔcɔ ŋa
wa dasi ŋa inyi wa re Zãa. Amma kù jɛ Jesu
takaɛi wa dasi inɛ ŋa inyiu, mɔcɔɛ ŋai à waa
coo. Ajɔ nŋu gɔ Jesu í gbɔ iyi à waa fɔ bɛɛbɛ,
ŋɔi í nɛ hai Zudee bɛ wa bɔ ilɛi Galilee. 4 Wee
ku bɛi ku to bɛ tilasii ku too do ilɛi Samari.
5 Ŋɔi í to si ilui Samari gɔ iyi à ya kpe Sikaa,
kɔkɔi iko iyi Zakɔbu í mua Zozɛfu amaɛu.
6 Bɛi lɔgɔi Zakɔbuu í wa. Jesu í to bɛi zakai
dasã. Ŋɔi í koo í buba si itɨ̃i lɔgɔu si na iyi í jɔ̀
í gbɛɛji do isɛɛnɛu.
7 Ŋɔi inaaboi Samari gɔ í naa inyi ku kpã.
Ŋɔi Jesu í ni, muum inyi n mɔ. 8 Wee mɔcɔɛ
ŋa à bɔ inɔ ilu ijɛ ku ra wa. 9 Ŋɔi abou í sɔ̃ Jesu
í ni, awɔ Zuifu, bɛirei í ce ì waa tɔɔm inyi ku
mɔ, amu inaaboi Samari. Abou í ni bɛɛbɛi si
na iyi í jɔ̀ Zuifu ŋa do inɛi Samari ŋa a ci ya ce
njɛ fɔɔ. 10 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, bii ì mà amuai
Ilaaɔ̃ wo, nɔ bii ì mà inɛ iyi wa tɔɔɛ inyi ku
mɔ, aa tɔɔm nii wo nɔ n muɛ inyii kuwɛɛ.
11 Ŋɔi abou í sɔ̃ɔ í ni, mɔkɔɔyi, i kù nɛ
gooka. Wee lɔgɔu í jɨ̃i isa. Bɛirei aa ce i ba
inyii kuwɛɛu. 12 Zakɔbu, bala nwai í tu nwa
lɔgɔu ihɛ̃. Nɔ nŋu do amaɛ ŋa do mɛɛmuɛ
ŋa fei ihɛ̃i à ya mɔ. Mà awɔ ì waa tamaa ì
re Zakɔbu bala nwaui. 13 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni,
inɛ iyi í ya mɔ inyii lɔgɔu ihɛ̃ fei, agbɛ á kpaa
má. 14 Amma inɛ iyi an mua inyi ku mɔ, agbɛ
kaa kpa lafɛ̃ɛ má, domi inyi iyi an mua lafɛ̃ɛ á
maa sɔ̃i bɛi inyii isɔ̃ nɔ á na inɛ kuwɛɛ hai tã.
15 Ŋɔi abou í ni, mɔkɔɔyi, ǹ bi i muum dimii
inyiu bɛ ku ba agbɛ ku maà kpam má nɔ n
maà n naa inyi ku kpã ihɛ̃ má.
16 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ɔ í ni, koo kpe mɔkɔɛ wa i
naa wa ihɛ̃ ŋa. 17 Ŋɔi abou í jɛa Jesu í ni, n
kù nɛ mɔkɔ. Ŋɔi Jesu mɔ í ni, ntɔi ì fɔ iyi ì ni
i kù nɛ mɔkɔ, 18 domi mɔkɔ miui ì tako ì nɛ.
Nɔ wee mɔkɔ iyi ì nɛ si nsɛi kù jɛ mɔkɔɛ. Inɛ
nŋu ntɔi ì fɔ.
19 Ŋɔi abou í ni, mɔkɔɔyi, ǹ yɛ iyi awɔu
waliii. 20 To, awa inɛi Samari ŋa, bala nwa ŋa
si geeteu ihɔ̃i à ya gulɛ a tɔɔ Ilaaɔ̃ wo, amma
iŋɛ Zuifu ŋa, ì ni í gbe Zeruzalɛmui inɛ ku
ya gulɛ ku tɔɔɛ. 21 Nɔ Jesu í sɔ̃ɔ í ni, abooyi,
dasi idem iyi an sɔ̃ɛ naanɛ. Awaati wa naa
iyi a kaa gulɛ a tɔɔ Ilaaɔ̃ Baaba si antai geeteu
ihɔ̃ hee má jɛ Zeruzalɛmu. 22 Iŋɛ inɛi Samari
ŋa, ì waa gulɛa Ilaaɔ̃, amma i kù màa ŋa.
Awa Zuifu ŋa à màa à bɛi à waa gulɛaò, domi
idei faaba wa naai hai bi Zuifu ŋa. 23 Amma
awaati gɔ á na ku naa, nɔ í to wa tã mɔm
de, iyi Hundei Ilaaɔ̃ á jɔ̀ inɛ ŋa a maa gulɛ a
tɔɔ Ilaaɔ̃ Baaba do ntɔ. Woo gulɛaa do yaase
bɛɛbɛ ŋai í bi. Inɛ bɛ ŋai à jɛ woo gulɛaa Ilaaɔ̃
ntɔ ntɔ. 24 Ilaaɔ̃i í jɛ Hunde, nɔ kù nɛ bɛi aa
ce iyi a kù gulɛaa si Hunde do si ntɔ. 25 Ŋɔi
abou í sɔ̃ɔ í ni, ǹ mà inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cica á na ku
naa. Bii í naa nŋui á sisi nwa fei ndɛɛ. 26 Ŋɔi
Jesu í ni, amui ihɛ̃, amu iyi ǹ wa n baɛ ide ku
fɔ.
27 Waati bɛɛbɛ mɔcɔi Jesu ŋau à to wa. Ŋɔi
ideu í mu ŋa biti ntɔ ntɔ do iyi à yɛ wa ba
inaabo ide ku fɔ. Do nŋu fei, kãma nŋa gɔ
kù bee abou mii iyi í bi. A kù nɔ a kù bee
Jesu a kù ni, mii í ce ì waa ba abou ide ku fɔ.
28 Ŋɔi abou í jilɛ bɔɔdoɛ bɛ í nyi inɔ ilu í
koo í sɔ̃ inɛ ŋa í ni, 29 i naa i koo i cɔ inɛ gɔ iyi
í sɔ̃m mii iyi ǹ tako ǹ ce fei. Mà inɛ iyi Ilaaɔ̃
í cicau mbɛ ya. 30 Nɔ inɛ ŋa à fita wa hai inɔ
iluu à waa bɔ bi Jesu.
31 Waati bɛɛbɛ mɔcɔɛ ŋa à wasi ku manteɛ
à waa ni, Mɛɛtu, jɛ titã. 32 Amma í sɔ̃ ŋa í ni,
ǹ nɛ dimii ijɛ gɔ iyi i kù mà ŋa. 33 Ŋɔi mɔcɔ
ŋau à bee njɛ à waa ni, mà inɛ gɔ í naa ijɛ wai
de.
34 Nɔ Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, ijɛm nŋui í jɛ n ce
idɔɔbii inɛ iyi í bɛm wa nɔ n kpa irii icɛɛ iyi í
dasim. 35 Iŋɛ ì waa ni í gbe cukpa mɛɛ a bɛi a
da iya. Amma amu ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ, i cɔ iko ŋau,
mii ku gbɛ̃ ŋau fei í jɨ̃a í to ku da. 36 Inɛ iyi
wa da í wasi fiaɛ ku gba tã, nɔ amaajɛ iyi wa
tɔtɔɔu ti kuwɛɛ hai tãi. Si bɛɛbɛ woo gbɛ̃ do
woo da à nɛ inɔ didɔ̃ ajɔ. 37 À ya kpa mɔnda
gɔ a ni, inɛ gɔ wa gbɛ̃ nɔ inɛ mmu gɔ wa da.
Mɔndau ntɔi wa fɔ. 38 Ǹ bɛ ŋɛi i koo i da si
iko bii i kù logoo ŋa. Inɛ gɔ ŋai à ce icɛ bɛ,
wee nsɛi iŋɛi ì naa ì waa da mii iyi à gbɛ̃u ŋa.
39 Inɛi Samari nkpɔ nkpɔi í dasi Jesu naanɛ
si inɔ iluu bɛ si na iyi í jɔ̀ abou í tako í sɔ̃ ŋa í
ni Jesu í sɔ̃ nŋu mii iyi nŋu í ce wo fei. 40 Na
nŋu, inɛi Samari ŋau à koo à ba Jesu à tɔɔɛ
suuru ku gbe bi ti aŋa. Nɔ í ce bɛ ajɔ minji.

41 Inɛ nkpɔi í dasi naanɛ má waati iyi à gbɔ
idei Jesu, 42 ŋɔi à sɔ̃ abou à ni, kù jɛ na ide iyi
ì fɔu nŋu akãi í jɔ̀ à dasi Jesu naanɛ má, amma
si na iyi í jɔ̀ awa taka nwa à gbɔ ideɛi nɔ à mà
iyi do ntɔ nŋui í jɛ Woo faabai andunya.

Jesu í jɔ̀ amai akawe nla gɔ í ba iri

43 Iyi Jesu í ce ajɔ minji bɛ ŋɔi í nɛ í bɔ ikpa
ilɛi Galilee, 44 domi nŋu takaɛ í fɔ wo í ni,
walii ci ya nɛ bɛɛrɛ si iluɛ. 45 Iyi í to Galilee
ŋɔi inɛ ŋau à gbaa do inɔ didɔ̃. Tako wo à bɔ
jingau Zeruzalɛmu nɔ à yɛ mii iyi í ce bɛ fei.
Na ŋɔi í jɔ̀ à gbaa do inɔ didɔ̃.

46 Nɔ í nyi í bɔ Kana si ilɛi Galilee má, tengi
bii í tako í jɔ̀ inyi í kpaasi vɛ̃ɛu. Wee akawei
ilaalu gɔ í wa Kapɛranumu, amaɛ kù waa nɛ
baani. 47 Ŋɔi í gbɔ iyi Jesu í nɛ hai ilɛi Zudee í
naa ilɛi Galilee. Ŋɔi í dede hai Kapɛranumu
í bɔ bi tɛɛ í koo í tɔɔɛ suuru ku na ku faaba
amai nŋu iyi wa bi ku ku. 48 Ŋɔi Jesu í jɛaa í
ni, iŋɛ i ci ya dasi naanɛ ajɔ kãma ŋa bii kù
jɛ ì yɛ nyinda do maamaake gɔ ŋa sisi. 49 Ŋɔi
akaweu í ni, mɔkɔɔyi, ǹ wa n tɔɔɛ suuru i naa
wa bi tom hee amau ku maa ku. 50 Ŋɔi Jesu
í sɔ̃ɔ í ni, koo i nɛ, amaɛ á wɛɛ.

Nɔ inɛɛu í dasi idei Jesuu naanɛ nɔ í nɛ.
51 Iyi í dasi kpãai ideɛ wa nɛ ŋɔi í ko woo ce
icɛɛ ŋa à waa naa. Ŋɔi à sɔ̃ɔ à ni, amaɛ í ba iri.
52 Ŋɔi í bee ŋa si waati yoomai í ba iri. Ŋɔi à
ni, ana isɔ akãi bɔ̃ou í nya. 53 Ŋɔi baai amau í
ye gigi iyi waatiu bɛi Jesu í sɔ̃ɔ ideu dee dee
í ni, amaɛ á wɛɛ. Nɔ nŋu do inɛi kpasɛ̃ɛ ŋa fei
à dasi Jesu naanɛ.

54 Isɛ gbeejisiai ihɛ̃ bɛbɛi iyi Jesu í dede
hai ilɛi Zudee í naa ilɛi Galilee nɔ si kunaaɛu
fei í ce maamaakei. Iyi ihɛ̃i í jɛ maamaake
minjisia.

5

Jesu í jɔ̀ wɛɛgɛ gɔ í ba iri

1 Si anyiɛ ŋɔi jingau gɔ í to wa. Jingaui
Zuifu ŋai. Nɔ Jesu í bɔ Zeruzalɛmu. 2 Wee
Zeruzalɛmu bɛ, bi ku lɔò inɔ iluu í kpɔ. Andɛ
akãi à ya kpe Andɛi angudã ŋa. Kɔkɔi andɛu
bɛi fatama nla gɔ í wa. Nɔ à ma si ile iyi í nɛ
andɛ miu. Do feei Ebɛɛ Bɛtizadai à ya kpoo.
3 Si andɛi ile ŋaui bɔ̃ɔ nkpɔ í ya na ku maa
sũ, fɛɛju ŋa do woo sukutɛ do wɛɛgɛ ŋa. [Bɛi
à ya sũ a maa degbe kuyayai inyiu, 4 domi
ajɔ gɔ ŋa amalekai Ilaaɔ̃ í ya kita wa ku lɔ si
fatamau nɔ ku fɔ inyiu. Bii inyiu í fɔ bɔ̃ɔ iyi
í tako í dasi bɛ dimii bɔ̃ɔ iyi í nɛ fei í ya ba
irii.] 5 Wee inɛ gɔ í wa bɛ, bɔ̃ou adɔ̃ kuntaa
do mɛɛjɔi í ce siɛ. 6 Iyi Jesu í yɔɔ wa sũ bɛ í
bɛi í mà iyi í kpɛ bɛ ŋɔi í beeɛ í ni, ì bi i ba
iri? 7 Ŋɔi bɔ̃ɔu í jɛaa í ni, mɔkɔɔyi, n kù nɛ
inɛ iyi á dasim si inyiu waati iyi í fɔ. Hee n
maa n kookaai n maa n dasi inyiu, inɛ gɔ í ya
takom nii.

8 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ɔ í ni, dede i ka sɛ̃ɛɛ, i nɛɔ̀.
9 Ŋɔi gbakã inɛɛu í ba iri nɔ í ka sɛ̃ɛɛ í dasi
kpãa wa nɛ.

Wee ajɔi kusĩmii. 10 Ŋɔi inɛ ngboi Zuifu
ŋau à sɔ̃ inɛ iyi í ba iriu à ni, ajɔi kusĩmii
nnyi. Wooda nwa í ganji i so sɛ̃ɛɛ. 11 Ŋɔi í
sɔ̃ ŋa í ni, inɛ iyi í jɔ̀ n ba irii í ni n so sɛ̃ɛm n
nɛ. 12 Ŋɔi à beeɛ à ni, yooi í sɔ̃ɛ í ni i so sɛ̃ɛɛ i
nɛ. 13 Amma inɛ iyi í ba iriu kù mà lafɛ̃ɛ si na
iyi í jɔ̀ zamaa í wa bɛ nɔ Jesu í dasi inɔ nŋa.

14 Iyi í ce sãa ŋɔi Jesu í yɔɔ bantumai
kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ nɔ í sɔ̃ɔ í ni, wee ì ba iri bɛbɛi. To,
maà ce dulum má ku ba laalɔ iyi í re bɛɛbɛ
ku maà baɛ má. 15 Ŋɔi inɛɛu í nyi bi inɛ ngbo
ŋau í sɔ̃ ŋa í ni Jesui í jɔ̀ nŋu í ba iri. 16 Ŋɔi
í jɔ̀ inɛ ŋau à waa kpã Jesu iju si na iyi í jɔ̀ í
ce dimii mii nɔu bɛ si ajɔi kusĩmi. 17 Amma
Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, Baam í ya maa ce icɛi waati
kãma fei, bɛɛbɛ mɔi amu takam ǹ wa n ce.

18 Na irii ideu bɛi Zuifu ŋa à teese à waa dɛ
Jesu ku kpa, kù jɛ si na iyi í jɔ̀ í jɔ̀ inɛɛu í ba
iri si ajɔi kusĩmi nŋu akã, amma si na iyi í jɔ̀
wa wã araɛi do Ilaaɔ̃ má, wa ni Ilaaɔ̃i í jɛ baai
nŋu.

Yiikoi Amai Ilaaɔ̃

19 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, ntɔ ntɔ ǹ wa n sɔ̃
ŋɛi, amu Ama, n kaa n yɔkɔ n ce ngɔgɔ do
aram bii kù jɛ mii iyi ǹ yɛ Baam wa ce. Mii
iyi Baaba wa ce fei, nŋui amu mɔ Ama ǹ wa
n ce. 20 Baaba í bi amu Amaɛ nɔ í nyisim mii
iyi nŋu takaɛ wa ce fei. Á nyisim icɛ iyi í re
bɛ ihɛ̃ má mɔm ku ba iŋɛ fei i biti ŋa. 21 Ntɔ
ntɔ, si bɛi Ilaaɔ̃ Baaba í ya jĩ iku ŋa nɔ ku ce
ŋa ilu hunde, bɛɛbɛ mɔi amu Amaɛu an mua
inɛ ŋa iyi ǹ bi kuwɛɛ. 22 Ilaaɔ̃ Baaba takaɛ ci
ya kiiti inɛ gɔ, amma í so kiitiu fei í daa amu
Amaɛ si awɔ, 23 ku ba inɛ fei ku saalu amu
Amau si bɛi à waa saalu Ilaaɔ̃ Baaba. Inɛ iyi
kù saalu amu Amau, Baaba iyi í bɛm wai kù
saalu.

24 Ntɔ ntɔ ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, inɛ iyi wa gbɔ
idem nɔ í dasi inɛ iyi í bɛm wa naanɛ, lafɛ̃ɛ

í nɛ kuwɛɛ hai tã. Kaa naa bi ku ce kiiti má, amma í kua iku í lɔsi kuwɛɛi. 25 Ntɔ ntɔ, awaati wa naa nɔ wee í to wa tã, iyi iku ŋa aa gbɔ imui amu Amai Ilaaɔ̃ nɔ si inɔ nŋa inɛ ŋa iyi à gbɔ imum fei aa nɛ kuwɛɛ *. 26 Si bɛi Baaba takaɛ í jɛ irii kuwɛɛ, bɛɛbɛ mɔi í jɔ̀ amu Amaɛ ǹ jɛ. 27 Nɔ í muum kpãa n kiitiò inɛ ŋa, si na iyi í jɔ̀ ǹ jɛ Amai Amanɛ. 28 Na nŋu, i maà biti ŋa, domi waati wa naa iyi iku ŋa fei aa gbɔ imum, 29 nɔ aa fita wa hai si balɛ. Inɛ ŋa iyi à ce jiidaɛ aa ji̇̃ si kuwɛɛ hai tã. Inɛ ŋa mɔ iyi à ce laalɔ aa ji̇̃ nɔ a kiiti ŋa.

Mii ŋa iyi wa nyisi iyi Jesu í nɛ yiiko

30 Jesu í ni, n kaa n yɔkɔ n ce ngɔgɔ do aram. Si bɛi Ilaaɔ̃ í sɔ̃m si bɛɛbɛi an ceò kiitiu, nɔ kiitim í jɛ dee dee domi n kù wa n dɛ idɔɔbim ku ce, bii kù jɛ idɔɔbii inɛ iyi í bɛm wa. 31 Bii amu takam nii ǹ wa n jɛa aram sɛɛda wo, sɛɛdam kù jɛ ntɔ. 32 Amma inɛ gɔ í wɛɛ iyi wa jɛa inɛ ŋa sɛɛdam nɔ ǹ mà iyi sɛɛda iyi wa jɛ nŋa na irim nɔu ntɔi. Lafɛ̃ɛi í jɛ Zãa woo dasi inyi. 33 Inɛi í bɛ siɛ inɛ ŋa, nɔ ide iyi í fɔ si gãmɛm nɔu ntɔi. 34 Kù jɛ ǹ wa n dɛ amanɛ ku jɛɛm sɛɛda, amu de ǹ wa n fɔ bɛɛbɛi ku ba i ba faaba ŋa. 35 Zãau bɛ í yɛi bɛi fitila iyi à má ku má inya. Nɔ waati keeke gɔ ì jɛsi i wɛɛò inɔ didɔ̃ si inya kumáɛu ŋa. 36 Amma sɛɛda gɔ í wɛɛ iyi í la í re ti Zãa. Sɛɛdaui í jɛ icɛ iyi ǹ wa n ce. Aɔ̃ Baabai í daam si awɔ, nŋu mɔi wa jɛa inɛ ŋa sɛɛdam nɔ wa nyisi iyi Ilaaɔ̃ Baabai í bɛm wa. 37 Ilaaɔ̃ Baaba takaɛi wa jɛa inɛ ŋa sɛɛdam. Amma iŋɛ i kù gbɔ ide ku fɔɛ baa ajɔ akã ŋa hee má jɛ i yɔɔ do iju ŋa. 38 Ideɛ kù ba bi ku buba si ŋɛ, domi i kù dasi amu iyi í bɛ wau naanɛ ŋa. 39 Iŋɛ í ya maa cio kukɔi idei Ilaaɔ̃ si na iyi í jɔ̀ ì waa tamaa aa ba siɛ kuwɛɛ hai tã ŋa. Nɔ wee kukɔ ŋau bɛ fei wa jɛa inɛ ŋa sɛɛdam. 40 Amma do nŋu fei ì kɔ ku naa bi tom ku ba i ba kuwɛɛ ŋa.

41 N kù wa n dɛ saabu bi amanɛ ŋa. 42 Amma ǹ mà ŋɛ. Ǹ mà iyi i kù nɛ kubii Ilaaɔ̃ si idɔ nŋɛ ŋa. 43 Do irii Baam nii ǹ naa, nɔ i kù gbam ŋa. Amma bii inɛ gɔ njɛ í naa do irii arai nŋu takaɛ, lafɛ̃ɛi aa gba ŋa. 44 Bii bɛɛbɛi bɛirei aa ce i dasim naanɛ ŋa, iŋɛ iyi ì ya maa dɛ saabui njɛ ŋa iŋɛ duusɔ̃ nɔ i kù waa dɛ saabu iyi wa naa hai bi Ilaaɔ̃ ŋa, nŋu iyi kù nɛ saa. 45 I maà tamaa mà amui an yɛ taale nŋɛ bi Ilaaɔ̃ Baaba. Moizi, nŋu iyi ì waa naanɛ ŋau, nŋui á yɛ taale nŋɛ. 46 Bii ì dasi Moizi naanɛ ntɔ ntɔ ŋa wo, aa dasi amu mɔ naanɛ ŋa, domi idem nii Moizi í kɔ. 47 Amma i kù dasi ideɛ naanɛ ŋa. To, bɛirei aa ce i dasi idem naanɛ ŋa.

6

Jesu í wò amanɛ dubu miu (5.000)
(Cɔ Matie 14:13-21; Maaku 6:30-44; Luku 9:10-17)

1-4 Si anyii nŋu, jingaui Zuifu ŋa iyi à ya kpe Iku ku kuau í maai wa. Waati bɛɛbɛi Jesu í kua icei tenkui Galilee. Tenkuui à ya nyi a kpe Tiberia má. Ŋɔi zamaa nkpɔ wa tooɛ, domi à yɛ maamaake ŋa iyi í ya maa ce ku maa faabaò bɔ̃ɔ ŋa. Ŋɔi Jesu í gũ geete gɔ í buba do mɔcɔɛ ŋa ajɔ. 5 Iyi í cɔ ilu nɔ í yɛ zamaa nla gɔi wa naa bi tɛɛ. Ŋɔi í bee Filipu í ni, iwoi aa ka ba ijɛ iyi aa ka ra inɛ ŋau ihɛ̃ a jɛ. 6 Í fɔ bɛɛbɛi ku cɔò laakai Filipu domi í mà bɛi nŋu á ce tã.

7 Ŋɔi Filipu í jɛaa í ni, baa fiai icɛi ajɔ cĩɔ minji kaa to ka ra nŋa ijɛ, iyi aŋa fei aa ba kekee kekee. 8 Ŋɔi inɛ akãi mɔcɔ ŋau iyi à ya kpe Anderee, ifɔi Simɔɔ Piɛɛ í ni, 9 ama awaasũ gɔ í wa ihɛ̃ í nɛ pɛ̃ɛ ara miu do cɛ̃ɛ keeke minji. Amma nŋu bɛ kaa cea zamaa nlau ihɛ̃ nkãma.

10 Ŋɔi Jesu í ni, í jɔ̀ aŋa fei a buba. Wee inyau í nɛ fɔfɔ nkpɔ nkpɔ. Ŋɔi aŋa fei à buba. Si inɔ nŋa kukpɔi inɛmɔkɔ ŋau í to dubu miu (5.000). 11 Ŋɔi Jesu í so pɛ̃ɛ ŋau í saabu Ilaaɔ̃, ŋɔi í jɔ̀ à kpɛ̃a inɛ ŋa iyi à waa bubau. Bɛɛbɛ mɔi í ce do cɛ̃ɛ ŋau. Nɔ à jɛ bɛi à bi. 12 Iyi aŋa fei à jɛ à yo, ŋɔi Jesu í sɔ̃ mɔcɔɛ ŋa í ni, i ko ijɛ iyi í gbeu ŋa ku ba gɔgɔ ku maà ce nfe. 13 Nɔ à ko ijɛ iyi í gbeu. Si pɛ̃ɛ ara miu iyi Jesu í gba í bububu í kpɛ̃a inɛ ŋa à jɛu, kɔlɔ maateejii í gbe.

14 Iyi inɛ ŋau à yɛ maamaake iyi Jesu í ceu ŋɔi à ni, do ntɔ, nŋui í jɛ walii iyi á na ku naa si andunyau. 15 Ŋɔi inɛ ŋau à waa bi a muu do gbugbã a coo ilaalu. Amma si bɛi Jesu í mà si ŋa ŋɔi í nya araɛ nŋu akã í nyi iri kutau ma.

* **5:25** iku ŋa Kù jɛ inɛ ŋa iyi à ku ntɔ ntɔ ŋai wa fãa. Amma inɛ ŋa iyi dulum du ŋa í jɔ̀ à jɛ bɛi iku ŋai wa fãa.

Jesu wa nɛ si antai tenku (Cɔ Matie 14:22-33; Maaku 6:45-52)

16 Iyi alɛ í lɛ ŋɔi mɔcɔi Jesu ŋau à bɔ itĩi
tenkuu. 17 Ŋɔi à lɔ akɔi inyi ku ba a kua a
bɔ Kapɛranumu. Nɔ à dasi kpãa à waa nɛ.
Ŋɔi idũ í dũ nɔ wee Jesu kù to si ŋa. 18 Ŋɔi
fufu nla gɔ wa ce nɔ inyiu wa yaya. 19 Iyi à
nɛ zakai kilo mɛɛfa ŋɔi à hãnnɛ Jesu wa nɛ
si antai inyiu wa naa bi tu ŋa, ŋɔi zigi nŋa
í da. 20 Amma Jesu í sõ ŋa í ni, amui, i maà
jɔ̀ njo ku mu ŋɛ. 21 Ŋɔi à waa bi nŋu mɔ ku
lɔ inɔ akɔi inyiu amma wee gbakã à to bii à
waa bɔu.

Zamaau wa dɛ Jesu

22 Iju kumáɛ inɛ ŋa iyi à wa icei tenkuu bɛ,
à ye gigi iyi akɔ akãi í wa bɛ wo. À nɔ à mà
iyi Jesu kù lɔ akɔi inyiu do mɔcɔɛ ŋa ajɔ, aŋa
duusõɔ nŋai à nɛ. 23 Waati bɛɛbɛ, akɔi inyi gɔ
ŋa mɔ à naa hai Tiberia nɔ à to inyau. Tengi
bɛi Lafɛ̃ɛ Jesu í tako í saabu Ilaaɔ̃ í bɛi í na ŋa
pɛ̃ɛ à jɛu. 24 Iyi zamaau í yɛ Jesu do mɔcɔɛ ŋa
kãma nŋa kù wa bɛ, ŋɔi aŋa mɔ à lɔ akɔi inyi
ŋau à bɔ ku dɛdɛ ŋa ikpa Kapɛranumu.

Jesui í jɛ ijɛi kuwɛɛ

25 Ŋɔi inɛ ŋau à kua icei tenkuu do ikpa
ihõ à koo à ba Jesu bɛ nɔ à ni, Mɛɛtu, waati
yoomai í to wa ihɛ̃. 26 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni,
ntɔ ntɔ, ì waa dɛdɛm ŋai si na iyi í jɔ̀ ì ba pɛ̃ɛ ì
jɛ ì yo ŋa, kù jɛ na iyi í jɔ̀ ì yɛ ǹ ce maamaake
gɔ ŋa. 27 I maà ti i ce icɛi ijɛ iyi í ya sãmi nŋu
akã, amma i ce icɛi ijɛ iyi á jɔ̀ i ba kuwɛɛ hai
tã ŋa. Nɔ ijɛ nŋu amu Amai Amanɛi an mu
nŋɛ, domi amui Ilaaɔ̃ Baaba í na yiikoɛ nɔ í
jɔ̀ inɛ ŋa à waa yɔɔ.

28 Ŋɔi à beeɛ à ni, mii aa ka ce ka ceò icɛ iyi
Ilaaɔ̃ í bi. 29 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, icɛ iyi Ilaaɔ̃
í bi si ŋɛi í jɛ i dasi amu woo bɛɛ naanɛ ŋa.

30 Ŋɔi à beeɛ à ni, maamaake yoomai aa ce
ka yɔɔ ku ba ka dasiɛ naanɛ. Mà icɛ yoomai
aa ce. 31 Nɔ à ni má, bala nwa ŋa à jɛ ijɛ gɔ iyi
à ya kpe mana si gbaa. À kɔɔ à ni í na ŋa ijɛ
wa hai lelei Aõ. 32 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, ntɔ
ntɔ ǹ wa n sõ ŋɛi, kù jɛ Moizii í mu nŋɛ ijɛu
wa hai lele, amma Baam nii í mu nŋɛ ijɛ iyi í
jɛ ntɔu wa hai lele. 33 Nɔ ijɛ iyi Ilaaɔ̃ í ya mua
inɛ, nŋui í jɛ inɛ iyi í kita wa hai lele iyi á jɔ̀
amanɛ ku ba kuwɛɛ hai tã. 34 Ŋɔi à sõɔ à ni,
mɔkɔɔyi, mu nwa dimii ijɛu bɛ do ajɔ fei.

35 Ŋɔi Jesu í sõ ŋa í ni, amui ǹ jɛ ijɛi kuwɛɛ.
Inɛ iyi í naa bi tom, ari kaa kpa lafɛ̃ɛ má pai,
nɔ inɛ iyi í dasim naanɛ, agbɛ kaa kpaa má
pai. 36 Ǹ tako ǹ sõ ŋɛ wo ǹ ni, ì waa yɛm ŋa,
amma i kù dasi naanɛ ŋa. 37 Inɛ ŋa iyi Baaba
í nam fei aa naa bi tom, nɔ inɛ iyi í naa bi
tom baa bii bɛirei n kaa n nyɔɔ angule. 38 Ǹ
kita wai hai lelei Aõ n na n ceò idɔɔbii inɛ iyi
í bɛm wa, kù jɛ idɔɔbii amu takam. 39 Idɔɔbii
inɛ iyi í bɛm wa wee. Inɛ ŋa iyi í nam, n
maà n jɔ̀ baa inɛ akã nŋa ku ce nfe amma n jĩ
aŋa fei hai si balɛ si ajɔi ankãanyi. 40 Idɔɔbii
Baam nii í jɛ inɛ iyi í yɛ amu Ama nɔ í dasim
naanɛ fei ku nɛ kuwɛɛ hai tã, an nɔ n jĩ lafɛ̃ɛ
hai si balɛ si ajɔi ankãanyi.

41 Ŋɔi Zuifu ŋau à waa gbagba siɛ na iyi í jɔ̀
í ni nŋu í jɛ ijɛ iyi í kita wa hai lelei Aõ. 42 Ŋɔi
à ni, í jɔ Jesu amai Zozɛfuu mbɛ mɛɛ. À mà
iyeò baaɛ. Bɛirei í ce í ni nŋu í naai hai lele.

43 Ŋɔi Jesu í sõ ŋa í ni, i maà ti i maà gbagba
na irim bɛɛbɛ ŋa. 44 Inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku naa
bi tom bii kù jɛ Baaba iyi í bɛm wai í fa lafɛ̃ɛ
wa. Nɔ inɛ nŋui an jɔ̀ ku jĩ hai si balɛ si ajɔi
ankãanyiu. 45 Inɛ akãi walii ŋau í kɔ í ni,
Ilaaɔ̃ takaɛi á na ku kɔ inɛ fei si cio. Nɔ bɛɛbɛi
inɛ iyi í gbɔ idei Baaba fei nɔ í jirima cioɛ
lafɛ̃ɛ á naa bi tom. 46 Inɛ kãma kù yɛ Ilaaɔ̃
Baaba do iju, í gbe amu iyi ǹ naa hai bi tɛɛu.
47 Ntɔ ntɔ, inɛ iyi í dasim naanɛ fei í nɛ kuwɛɛ
hai tã. 48 Amui ǹ jɛ ijɛi kuwɛɛ. 49 Bala nŋɛ
ŋa à jɛ mana si gbaa amma kù ganji a ku.
50 Amma amu ijɛ gɔi ǹ wa n fãa iyi í naa hai
lele, iyi bii amanɛ í jɛ kaa ku. 51 Amui ǹ jɛ ijɛi
kuwɛɛ. Hai lelei ǹ kita wa. Nɔ inɛ iyi í ba ijɛu
í jɛ fei í nɛ kuwɛɛ hai tã. Ijɛui í jɛ aram. An
náai ku ba inɛ ŋa a maa wɛɛò.

52 Iyi Jesu í fɔ bɛɛbɛ ŋɔi Zuifu ŋa à ce si
kakɔɔ jiida à waa ni, bɛirei nŋu á ce ku na
wa iŋai araɛ ka ŋɔ.

53 Ŋɔi Jesu í sõ ŋa má í ni, ntɔ ntɔ ǹ wa n
sõ ŋɛi, bii i kù ŋɔ iŋai arai amu Amai Amanɛ
walakɔ i kù mɔ njɛm i kù nɛ kuwɛɛ ŋa. 54 Inɛ
iyi í ŋɔ iŋai aram nɔ í mɔ njɛm í nɛ kuwɛɛ
hai tã, nɔ an jũu hai si balɛ si ajɔi ankãanyiu,
55 domi iŋai aram nii í jɛ ijɛ alala nɔ njɛm mɔi
í jɛ inyi alala. 56 Inɛ iyi í ŋɔ iŋai aram nɔ í mɔ
njɛm awaò aa ka nɛ anu akã ka maa wɛɛò.
57 Baabai í bɛm wa. Nŋui í nɛ kuwɛɛ nɔ na
iriɛi amu mɔ ǹ wɛɛ. Bɛɛbɛ mɔi inɛ iyi í ŋɔm,

lafɛ̃ɛ í nɛ kuwɛɛ na irim. 58 Ijɛ iyi í kita wa hai lelei ǹ wa n fãa. Inɛ nŋu kù jɛ bɛi ijɛ iyi bala nŋɛ ŋa à jɛ nɔ kù ganji à kuu. Inɛ iyi wa jɛ dimii ijɛu ihɛ̃ á maa wɛɛi hee do ajɔ fei.
59 Ideu bɛi Jesu í kɔ inɛ ŋa si ile bii Zuifu ŋa à ya ce kutɔtɔɔ Kapɛranumu.

Idei kuwɛɛ hai tã

60 Iyi mɔcɔi Jesu ŋau à gbɔ ideu ŋɔi nkpɔ nŋa í ni, ideu ihɛ̃ í lele. Yooi á nɔɔ.
61 Nɔ Jesu í mà iyi à wasi ku gbagba na ideu, ŋɔi í bee ŋa í ni, ideui í jɛ nŋɛ bi ku koosɛɛ? 62 Debɛi, bɛirei aa ni ŋa bii ì yɛ amu Amai Amanɛ ǹ wa n bɔ lele ŋa bii ǹ tako ǹ wa wo. 63 Hundei í ya mua inɛ kuwɛɛ, gbugbãi amanɛ kù jɛ nkãma. Nɔ ide iyi ǹ sɔ̃ ŋɛu wee hundei, nɔ nŋui í jɛ kuwɛɛ.
64 Amma si inɔ nŋɛ inɛ gɔ ŋa a kù dasi naanɛ. Jesu í fɔ bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ í mà hai sinteɛ inɛ ŋa iyi a kaa dasi nŋu naanɛ do inɛ iyi á na ku zamba nŋu. 65 Nɔ í ni má, na iyi ihɛ̃i í jɔ̀ ǹ sɔ̃ ŋɛ wo ǹ ni inɛ gɔ kù wɛɛ iyi á naa bi tom bii kù jɛ Ilaaɔ̃ Baabai í jɔ̀ lafɛ̃ɛ í naa.
66 Ŋɔi hai waati bɛɛbɛ mɔcɔ nkpɔɛ ŋau à fa ara nŋa do anyi a ci ya tooɛ má. 67 Na ŋɔi í jɔ̀ Jesu í bee mɔcɔ maateejiɛ ŋau í ni, iŋɛ mɔ ni, i kù waa nɛ ŋai? 68 Ŋɔi Simɔɔ Piɛɛ í jɛaa í ni, Lafɛ̃ɛ, bi yooi aa ka bɔ má. Awɔi ì nɛ idei kuwɛɛ hai tã. 69 Awa à dasi naaŋɛ nɔ à mà kam kam iyi awɔi ì jɛ Inɛ Kumá iyi í naa hai bi Ilaaɔ̃. 70 Ŋɔi Jesu í bee ŋa í ni, kù jɛ amui ǹ cica iŋɛ maateejiu ba. Do nŋu fei inɛ akã nŋɛ í jɛ inɛi Seetam. 71 Waatɔ idei Zudasi amai Simɔɔ Isikariotii wa fãa, si na iyi í jɔ̀ baa do iyi í wa si inɔi mɔcɔ maateeji ŋau fei, nŋui á zambaɛ.

7

Ifɔi Jesu ŋa a kù dasiɛ naanɛ

1 Si anyii nŋu, Jesu wa dabii si ilɛi Galilee. Kù bi ku bɔ ikpa ilɛi Zudee domi Zuifu ŋau à waa dɛ ku kpaa. 2 Nɔ wee jingaui Zuifu ŋa iyi à ya kpe jingaui Ilei acɔ í maai wa. 3 Ŋɔi ifɔi Jesu ŋa à sɔ̃ɔ à ni, nɛ hai ihɛ̃ i bɔ Zudee ku ba mɔcɔɛ ŋa iyi à wa ikpa bɛ a yɛ icɛ iyi ì waa ce, 4 domi bii amanɛ í bi a mà nŋu bantuma kaa máa ce ngɔgɔ si asii. Bii ì waa ce dimii icɛ bɛɛbɛ, í gbe í nyisi inɛ ŋa araɛ. 5 À waa fɔ bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ baa aŋa taka nŋa a kù dasiɛ naanɛ. 6 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, waatim kù to wa titã, amma iŋɛ waatiu fei í sɨa nŋɛi.
7 Inɛi andunya ŋa a kaa yɔkɔ a cé ŋɛ, amma à cé amu domi ǹ ya n ni kookoosu nŋa kù sɨa.
8 Iŋɛ i bɔ jingauu, amma amu n kù wa n koo titã, si na iyi í jɔ̀ waatim kù to wa. 9 Iyi í sɔ̃ ŋa ideu í tã nɔ í gbe ilɛi Galilee bɛ.

Jesu í bɔ jingau

10 Iyi ifɔi Jesu ŋa à bɔ jingauu ŋɔi nŋu mɔ í dede í koo do asii, kù bi a yɔɔ si bantuma.
11 Ŋɔi Zuifu ŋau à wasi ku dɛdɛɛ si waatii jingauu à waa ni, iwoi í wa.
12 Ŋɔi si zamaau inɛ ŋa à wasi ku fɔ ideɛ do gundu. Inɛ gɔ ŋa à waa ni, inɛ jiidai. Nɔ inɛ gɔ ŋa mɔ à waa ni, iboi, wa dĭ ijui inɛ ŋai.
13 Amma kãma nŋa ci ya fɔ ideɛ do wɔɔkɔ domi à waa ce njoi inɛ ngbo ŋau.
14 Iyi inɛ ŋa à jɛ jingauu à to anini ŋɔi Jesu í koo í lɔ bantumai kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ bɛ wa kɔ inɛ ŋa si cio. 15 Ŋɔi Zuifu ŋau à biti nɔ à wasi ku ni, bɛirei inɛ iyi kù bɔ cio í ce í mà kukɔi idei Ilaaɔ̃ bɛ ihɛ̃.
16 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, ciom kù jɛ hai si idɔm nii wa fita wa. Hai bi Ilaaɔ̃i wa naa, nŋu iyi í bɛm wa. 17 Inɛ iyi í bi nŋu ku ce idɔɔbii Ilaaɔ̃, lafɛ̃ɛ á mà bii ciom hai bi Ilaaɔ̃i wa naa, walakɔ bii í jɛ ti amu takam nii. 18 Inɛ iyi wa fɔ ide do yiikoi irii araɛ bɛɛrɛi nŋu takaɛi wa dɛ. Amma inɛ iyi wa dɛ bɛɛrɛi inɛ iyi í bɔɔ wa, lafɛ̃ɛ ntɔi í ya fɔ, ibo kãma ci ya wa siɛ.
19 Moizii í na ŋɛ wooda, mà irei. Amma do nŋu fei, kãma nŋɛ kù waa jirima woodau. To, na mii í ce ì waa dɛ ku kpam ŋa. 20 Ŋɔi zamaau í jɛaa í ni, ì nɛ inɛi inɔɔkoi ba. Yooi wa dɛ ku kpaɛ.
21 Jesu í jɛ nŋa í ni, maamaake akãi ǹ ce si ajɔi kusɨmi nɔ iŋɛ fei í biti. 22 Amma i lasabu ŋa. Moizii í na ŋɛ woodai bango ku dasi. Nŋui í jɔ̀ baa bii í jɛ ajɔi kusɨmii ì ya maa dasi ama nŋɛ ŋa bango ŋa. Nɔ mɔm idei bango ku dasiu kù jɛ hai bi Moizii wa naa, hai bi bala nŋɛ ŋai. 23 Debɛi, bii ì waa dasi ama nŋɛ ŋa bango si ajɔi kusɨmiu ku ba i maà bɛjɛ woodai Moizi ŋa, na mii í ce ì ya maa mum do idɔɔkɔ̃ ŋa waati iyi ǹ faaba inɛ gɔ mam mam si ajɔi kusɨmiu. 24 I maà ya kiiti ngɔgɔ si bɛi ì waa yɔɔ do iju nŋu akã ŋa, amma i ce kiitiu dee dee ŋa.

Jesui í jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau?

25 Ŋɔi inɛi Zeruzalɛmu gɔ ŋa, iyi à gbɔ Jesu í fɔ bɛɛbɛ à waa ni, kù jɛ inɛɛu ihɛ̃i à waa dɛ

ku kpau ya. 26 Nɔ wee wa fɔ ide si bantuma nɔ inɛ gɔ kù ni ide gɔ mɛɛ. Mà inɛ ngbo nwa ŋa à mà bɛbɛi iyi nŋui í jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau do ntɔ de. 27 Amma bii í jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau wa naa inɛ gɔ kaa mà hai bii á naaò wa, nɔ wee awa à mà hai bii inɛɛu ihɛ̃ í naa.

28 Si bɛi Jesu wa kɔ ŋa si cio bantumai kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ bɛ í la wa ni, ì waa tamaa bɛi ì màm ŋai, ì nɔ ì mà hai bii ǹ wa n naa ŋa. Do nŋu fei, n kù naa do yiikoi aram, amma ilu ntɔi iyi iŋɛ i kù mà, nŋui í bɛm wa. 29 Amu ǹ màa, domi hai bi tɛɛi ǹ wa n naa, nŋu mɔi í nɔ í bɛm wa.

30 Ŋɔi à waa dɛ ku muu, amma inɛ gɔ kù lesiɛ awɔ domi waatiɛ kù to wa titã. 31 Si zamaau inɛ nkpɔ í dasiɛ naanɛ ŋɔi à ni, bii inɛ ihɛ̃ kù jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau, inɛ mmu iyi á na ku naa á yɔkɔ ku ce maamaake ŋa ku re bɛi inɛɛu ihɛ̃ wa ce?

À bɛ woo degbe kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ ŋa a koo a mu Jesu

32 Farisi ŋau à gbɔ bɛi inɛ ŋau à waa fɔ idei Jesu do gundu. Na nŋu, inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋa do Farisi ŋa à bɛ woo degbe kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ ŋa a koo a muu wa. 33 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, waati keekei í gbe iyi an wɛɛ do iŋɛ. Si anyiɛ an nyi bi inɛ iyi í bɛm wa. 34 Aa na i maa dɛdɛɛm ŋa amma i kaa yɛm ŋa, domi i kaa yɔkɔ i bɔ bii an wa ŋa.

35 Ŋɔi Zuifu ŋau à bee njɛ ide à waa ni, iwoi á bɔ iyi a kaa ka yɔɔ. Mà bi inɛ nwa ŋa iyi à fangaa si ilɛi dimi mmu ŋaui á bɔ ya. Á koo kɔ dimi mmu ŋau si cioi? 36 Yoomai í jɛ yaasei ide iyi í fɔu bɛ si bɛi í ni aa ka dɛ nŋu amma a kaa ka yɛ nŋu, domi bii nŋu á wa a kaa ka yɔkɔ ka bɔ bɛ.

Inyii kuwɛɛ

37 Ajɔi ankãanyii jingaui í ya nɛ bɛɛrɛ ku re. Ajɔ nŋuu, ŋɔi Jesu í dede í leekǐ wa fɔ ide hee lele wa ni, inɛ iyi agbɛ wa kpa ku naa ku mɔ inyi bi tom. 38 Inɛ iyi í dasim naanɛ fei inyii kuwɛɛ á cã si idɔi lafɛ̃ɛ. Bɛɛbɛi kukɔi idei Ilaaɔ̃ í ni.

39 Wee idei Hundei Ilaaɔ̃i Jesu wa fãa. Inɛ iyi í dasi Jesu naanɛ fei á ba Hundeu. Amma waati iyi wa fɔ bɛɛbɛu Ilaaɔ̃ kù na Hundeɛ titã si na iyi í jɔ̀ Jesu kù nyisi amboeɛ waati bɛɛbɛ.

Inɛ ŋa à waa kpɛ̃ njɛ na irii Jesu

40 Inɛ gɔ ŋa si inɔi zamaau, iyi à gbɔ ideu ŋɔi à ni, inɛɛu ihɛ̃ walii nlaui ntɔ ntɔ. 41 Inɛ gɔ ŋa mɔ à ni, inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicaui. Amma inɛ gɔ ŋa à ni, bɛirei inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau á ce ku naa hai ilɛi Galilee. 42 Kukɔi idei Ilaaɔ̃ kù ni inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau á fita wai hai si dimii Davidi? Hai Bɛtɛlehɛmu ilui Davidi takaɛ si á naa? 43 Nɔ inɛ ŋau à waa kpɛ̃ njɛ na iriɛ. 44 Inɛ gɔ ŋa à bi a muu, amma inɛ kãma kù lesiɛ awɔ.

Naanɛ hai dasii inɛ ngboi Zuifu ŋa

45 Ŋɔi woo degbe kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ ŋau à nyi bi inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋa do Farisi ŋau. Ŋɔi à bee ŋa à ni, na mii í ce i kù mu Jesuu wa ŋa. 46 Ŋɔi woo degbe kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ ŋau à jɛ à ni, inɛ kãma kù wɛɛ iyi í fɔ ide bɛi inɛɛu bɛ. 47 Ŋɔi Farisi ŋau à bee ŋa à waa ni, to, iŋɛ mɔ ì jɔ̀ inɛɛu í dǐ iju nŋɛ ŋa ya. 48 Ì gbɔ bii inɛ ngbo gɔ walakɔ Farisi ŋau baa inɛ akã nŋa í dasiɛ naanɛ ŋai? 49 Amma zamaau kù mà woodai Moizi. Ilaaɔ̃ kú ceekpe ŋa.

50 Amma si inɔi Farisi ŋau inɛ gɔ í wa bɛ à ya kpoo Nikodɛmu. Nŋui í bɔ bi Jesu idũu wo. Iyi í gbɔ à waa fɔ bɛɛbɛ ŋɔi í bee ŋa í ni, 51 wooda nwa í yɔɔda nwa ka yɛ taalei amanɛ hai a kù gbɔ ideɛ nɔ a kù mà mii iyi í ce? 52 Ŋɔi à beeɛ à ni, asee awɔ takaɛ mɔ inɛi Galileei? Cɔ si kukɔi idei Ilaaɔ̃ sãa sãa, i kaa yɛ walii gɔ iyi í fita wa hai Galilee. [53 Nɔ inɛ fei í nɛ kpasɛ̃ɛ.

8

Inaabo iyi í ce sakara

1 Ŋɔi Jesu í bɔ geete iyi à ya kpe Olivie. 2 Amma iju kumáɛ daadaakɔ í sinda í bɔ bantumai kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ nɔ inɛ fei wa bɔ bi tɛɛ, nɔ í buba í lɔsi cio ku kɔ ŋa si. 3 Ŋɔi woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa do Farisi ŋa à naaò inaabo gɔ wa bi tɛɛ iyi à muu si sakara ku ce. Ŋɔi à leekǐɛ si aninii zamaau. 4 Nɔ à sɔ̃ Jesu à ni, Mɛɛtu, à mu abou ihɛ̃i si sakara ku ce. 5 Wee Moizi í fɔ si woodaɛ í ni dimii inaabo bɛ ihɛ̃ ka taa kuta ka kpaa. To, awɔ mɔ, bɛirei ì yɔɔ.

6 À fɔ bɛɛbɛi ku ba a cɔ laakaɛ nɔ a yɛ taaleɛ. Amma Jesu í kɔmba iri ilɛ wa kɔ si ilɛ do amaawɔ. 7 Ŋɔi à beeɛ à manteɛ nɔ í dede í tɛ í sɔ̃ ŋa í ni, inɛ iyi kù ce dulum si inɔ nŋɛ ku tako ku ta abou kuta.

8 Nɔ í kɔmba má wa kɔ si ilɛ. 9 Iyi à gbɔ
bɛɛbɛ ŋɔi à fita akã akã hai inɛ ngbo ŋau hee
ku bɔ si inɛi ankãanyi ŋau. Í gbe Jesu nŋu
akã do abou si wajuɛ. 10 Ŋɔi Jesu í dede í tɛ
má nɔ í beeɛ í ni, abooyi, iwoi à wa. Inɛ gɔ
kù gbe ihɛ̃ iyi wa yɛ taaleɛ má? 11 Ŋɔi abou í
ni, mɔkɔɔyi, baa akã nŋa kù wa ihɛ̃ má. Jesu
í ni, amu takam mɔ n kaa n yɛ taaleɛ. Nɛɛ,
amma maà ce dulum má.]

Jesui í jɛ inya kumái andunya

12 Si anyii nŋu, Jesu í ba inɛ ŋa ide ku fɔ
má í ni, amui ǹ jɛ inya kumái andunya. Inɛ
iyi wa toom á nɛ inya kumá iyi á jɔ̀ inɛ ku ba
kuwɛɛ, kaa maa nɛ si ilu kuku. 13 Ŋɔi Farisi
ŋau à sɔ̃ɔ à ni, nsɛi ì waa jɛa araɛ sɛɛda. Sɛɛdaɛ
kù jɛ ntɔ.

14 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, baa bii ǹ wa n jɛa
aram sɛɛda, ide ŋa iyi ǹ wa n fɔu fei ntɔi,
domi ǹ mà hai bii ǹ naa ǹ nɔ ǹ mà bii ǹ wa n
bɔ. Amma iŋɛ i kù mà hai bii ǹ naa hee má
jɛ bii ǹ wa n bɔ. 15 Iŋɛ ì ya maa ce kiiti ŋai
bɛi amanɛ ŋa à ya ce, amu n ci ya n kiiti inɛ
kãma. 16 Amma baa bii í jɛ ǹ wa n kiiti inɛ
ŋa, kiitim í sĩa domi amu akã si an kiiti ŋa,
Baaba iyi í bɛm wa í wɛɛ do amu. 17 À kɔɔ si
tiai wooda nŋɛ à ni sɛɛdai amanɛ minjii í jɛ
ntɔ. 18 Ǹ wa n jɛa aram sɛɛda nɔ Baaba, iyi í
bɛm wa, nŋu mɔ wa jɛa inɛ ŋa sɛɛdam.

19 Ŋɔi à beeɛ à ni, iwoi Baaɛu í wa. Ŋɔi Jesu
í jɛ nŋa í ni, i kù mà amu takam ŋa mɔm hee
má jɛ Baam. Bii í jɛ ì màm ŋa wo aa mà Baam
nɔu ŋa.

20 Ideu bɛi Jesu í fɔ waati iyi wa kɔ inɛ ŋa
si cio bantumai kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ bii à ya jilɛ fiai
kɔlɛtiu. Nɔ inɛ gɔ kù lesiɛ awɔ si na iyi í jɔ̀
waatiɛ kù to wa titã.

A kaa yɔkɔ a bɔ bii Jesu wa bɔ

21 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ ŋa má í ni, an nɛ nɔ aa na
i dɛdɛɛm ŋa, amma aa ku ŋai si dulum du
ŋɛ. I kaa yɔkɔ i bɔ bii ǹ wa n bɔ ŋa. 22 Si bɛi
í ni bii nŋu wa bɔ a kaa yɔkɔ a bɔ bɛ nŋui í
jɔ̀ Zuifu ŋau à bee njɛ à waa ni, debɛi á kpa
araɛi? 23 Nɔ Jesu í ni, hai ilɛ ihɛ̃i iŋɛ ì naa ŋa,
amma amu hai lelei ǹ naa. Iŋɛ inɛi andunya
ŋai, amma amu n kù jɛ inɛi andunya. 24 Na
ŋɔi í ce ǹ ni aa ku si dulum du ŋɛ ŋa. Ntɔ
ntɔ, bii i kù dasi naanɛ ŋa iyi amui ǹ jɛ inɛ iyi
Ilaaɔ̃ í cicau aa ku si dulum du ŋɛ ŋai. 25 Ŋɔi
à beeɛ à ni, awɔi yoo. Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni,
ǹ sɔ̃ ŋɛ tã hai sinteɛ. 26 Ide iyi ǹ nɛ ku fɔ na
iri nŋɛ n yɛò taale nŋɛ í kpɔ. Amma inɛ iyi
í bɛm wa ilu ntɔi, nɔ ide iyi ǹ gbɔ hai bi tɛɛ,
nŋui ǹ wa n sisia inɛ ŋa titã.

27 Amma waati iyi Jesu wa fɔ bɛɛbɛ a kù
mà hee mà idei Ilaaɔ̃ Baabai wa sɔ̃ ŋa. 28 Ŋɔi
Jesu í ni, ajɔ iyi aa so Amai Amanɛ i kɔaɛ lele
ŋa, ajɔ nŋui aa mà ŋa iyi amui ǹ jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃
í cica. Nɔ ajɔ nŋui aa mà ŋa má iyi n kù wa n
ce ngɔgɔ do aram. Ide iyi Baaba í sɔ̃m nŋu
akãi ǹ wa n sɔ̃ iŋɛ mɔ. 29 Nŋu iyi í bɛm wa
í wɛɛ do amu. Kù jɔ̀m amu akã domi waati
kãma fei iyi á dɔ̃a sii ǹ ya n ce. 30 Iyi Jesu í fɔ
bɛɛbɛ inɛ nkpɔi í dasiɛ naanɛ.

Aru ŋa do inɛ ŋa iyi à nɛ ara nŋa

31 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ Zuifu ŋa iyi à dasiɛ naanɛ
í ni, bii ì waa jirima idem ŋa ì jɛ mɔcɔm ŋai
ntɔ ntɔ. 32 Aa mà ntɔ ŋa nɔ ntɔu á jɔ̀ i nɛ ara
nŋɛ.

33 Ŋɔi à jɛaa à ni, awau tɔkui Aburahamu
ŋai a kù nɔ a kù jɛ arui inɛ gɔ ajɔ kãma. Bɛirei
í ce ì waa sɔ̃ wa ì ni aa ka nɛ ara nwa. 34 Ŋɔi
Jesu í jɛ nŋa í ni, ntɔ ntɔ ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, inɛ iyi
í ya ce dulum fei arui dulum nii í jɛ. 35 Aru
ci ya nɔ ku wa kpasɛ̃i lafɛ̃ɛ do ajɔ fei, ama à
bíɛi í ya wa bɛ do ajɔ fei. 36 Na ŋɔi í ce, bii
amu Amai Ilaaɔ̃ ǹ jɔ̀ ì nɛ araɛ, aa nɛ araɛi ntɔ
ntɔ. 37 Ǹ mà iyi iŋɛu tɔkui Aburahamu ŋai.
Amma ì waa dɛ ku kpam ŋa si na iyi í jɔ̀ i ci
ya jɔ̀ idem ku buba si idɔ nŋɛ. 38 Mii iyi ǹ yɛ
bi Baam nŋui ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ, bɛɛbɛi iŋɛ mɔ ì
waa ce mii iyi baa nŋɛ í sɔ̃ ŋɛ.

39 Ŋɔi à jɛaa à ni, Aburahamui í jɛ baa
nwa. Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, bii í jɛ iŋɛu amai
Aburahamu ŋai ntɔ ntɔ, mii iyi Aburahamu
í ce nŋui aa ya ce ŋa wo. 40 Amma wee nsɛi
í ya maa dɛ ku kpam ŋai, amu iyi ǹ wa n sɔ̃
ŋɛ ide ntɔ iyi ǹ gbɔ hai bi Ilaaɔ̃. Aburahamu
kù nɔ kù ce dimiɛ ajɔ kãma. 41 Do nŋu fei, ǹ
wa n sɔ̃ ŋɛi, kookoosu ŋa iyi baa nŋɛ í ya ce
nŋui iŋɛ mɔ ì waa ce.

Ŋɔi à jɛaa à ni, awa a kù jɛ seege ŋa. Ilaaɔ̃
nŋu akãi í jɛ baa nwa. 42 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ ŋa í
ni, bii í jɛ Ilaaɔ̃i í jɛ baa nŋɛ aa bim ŋa, domi
hai bi Ilaaɔ̃i ǹ fita wa ǹ naa ihɛ̃. N kù naa do
aram, nŋui í bɛm wa. 43 Na mii í ce i ci ya gbɔ
yaasei idem ŋa. I ci ya gbɔ yaaseɛ ŋai si na iyi
í jɔ̀ i kaa yɔkɔ ŋa. 44 Seetam nii í jɛ baa nŋɛ,
nɔ ì waa bi i ce idɔɔbii baa nŋɛu. Hai sinte
woo kpa inɛi. Kù waa leekĩ si kpãai ntɔ domi

ntɔ kù wa siɛ. Bii wa sɔ ibo, í ya maa fɔi bɛi
nŋu takaɛ í yɛ domi ilu iboi, nɔ baai ilu ibo
feii. 45 Amma si na iyi í jɔ̀ amu ǹ ya n sɔ̃ ŋɛ
ntɔ, nŋui í jɔ̀ i kù waa dasim naanɛ ŋa. 46 Yoo
nŋɛi á yɔkɔ ku ni nŋu í yɛ ǹ ce dulum. Kù
wɛɛ. Debɛi, na mii í ce i ci ya dasim naanɛ
ŋa bii ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ ntɔ. 47 Inɛ iyi í jɛ ti Ilaaɔ̃
nŋui í ya gbɔ idei Ilaaɔ̃. Si bɛi iŋɛ i kù jɛ tɛɛ ŋa
nŋui í jɔ̀ i ci ya gbɔ ideɛ ŋa.

Jesu do Aburahamu

48 Ŋɔi Zuifu ŋau à sɔ̃ Jesu à ni, debɛi awa
à nɛ ntɔ si bɛi à ni awɔu inɛi Samarii, nɔ ì nɛ
inɛi inɔɔko. 49 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, n kù nɛ
inɛi inɔɔko. Baam nii ǹ wa n saalu, amma
iŋɛ i kù waa saalum ŋa. 50 N kù wa n dɛ
bɛɛrɛi aram. Inɛ gɔi wa dɛdɛ bɛɛrɛm, nŋui í
nɔ í jɛ woo kiiti. 51 Ntɔ ntɔ ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, inɛ
iyi wa jirima idem lafɛ̃ɛ kaa ku pai.

52 Ŋɔi Zuifu ŋau à sɔ̃ɔ à ni, bɛbɛi à mà iyi
ntɔ ntɔ ì nɛ inɛi inɔɔkoi, domi Aburahamu
í ku nɔ walii ŋau mɔ à ku, nɔ awɔ ì ni inɛ
iyi wa jirima ideɛ kaa ku pai. 53 Bala nwa
Aburahamu í ku. Mà ì tamaa awɔ ì la ì rooi?
Nɔ walii ŋau mɔ à ku. To, yooi awɔ ì waa
tamaa ì jɛ.

54 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, bii amui ǹ wa n
dɛ bɛɛrɛi aram, bɛɛrɛ ngbɛi. Inɛ iyi wa dɛ
bɛɛrɛm nŋui í jɛ Baam, inɛ iyi iŋɛ ì ni í jɛ Aɔ̃
Lafɛ̃ɛ nŋɛ. 55 Do nŋu fei, i kù màa ŋa, amma
amu ǹ màa. Bii ǹ ni n kù màa, ǹ jɛ ilu iboi bɛi
iŋɛ mɔ. Amma amu ǹ màa nɔ ǹ wa n jirima
ideɛ. 56 Aburahamu, bala nŋɛu, í wɛɛɔ̀ inɔ
didɔ̃ nla nla si bɛi á na ku yɛ kunaam. Í nɔ í
yɔɔ. Iyi í yɔɔ nɔ inɔɛ í dɔ̃. 57 Ŋɔi Zuifu ŋau à
sɔ̃ɔ à ni, i kù to adɔ̃ ciitaa titã, nɔ bɛirei ì ce ì
yɛ Aburahamu. 58 Ŋɔi Jesu í ni, ntɔ ntɔ ǹ wa
n sɔ̃ ŋɛ, ǹ wɛɛ mɔm wo hai waati iyi a kù bí
Aburahamu. 59 Ŋɔi à tasi kuta à waa bi a taa,
amma Jesu í manji í fita hai kpasɛ̃i Ilaaɔ̃u í
nɛ.

9

Jesu í jɔ̀ inɛ gɔ iyi à bí fɛɛju í yɛ ilu

1 Iyi Jesu wa nɛ ŋɔi í yɛ inɛ gɔ iyi à bí fɛɛju.
2 Nɔ mɔcɔɛ ŋa à beeɛ à ni, Mɛɛtu, na mii í ce à
bí inɛɛu ihɛ̃ fɛɛju. Na irii dulum dɛɛi de, mà
na irii dulum dii iyeò baaɛ ŋai.

3 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, kù jɛ na iyi í jɔ̀ í ce
dulum, kù nɔ kù jɛ na iyi í jɔ̀ iyeò baaɛ ŋa à ce
dulum. Í fɛɛjuɛ dei ku ba a yɛ yaase bɛi Ilaaɔ̃
wa ce icɛ siɛ. 4 Dasɔ̃ kù nɛ bɛi aa ka ce iyi a kù
ce icɛi inɛ iyi í bɛm wa. Idũ í maai wa si bii
inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku ce icɛ. 5 Waati iyi ǹ wa si
andunya fei amui ǹ jɛ inya kumái andunya.
6 Iyi Jesu í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi í tu antɔ í takiɛ do
sãa í daa fɛɛjuu si ijuɛ. 7 Ŋɔi í sɔ̃ɔ í ni, koo
wɛɛju si inyii fatamai Siloe. (Yaasei iriu bɛi
í jɛ ku bɛ̀.) Ŋɔi fɛɛjuu í koo í wɛɛju nɔ í baa
wa yɛ ilu bɛbɛi.

8 Kpaasiɛ ŋa do inɛ ŋa iyi à yɔɔ í ya maa
bara wo à ni, kù jɛ mɔkɔ iyi í ya buba ku maa
barau mbɛ ya. 9 Inɛ gɔ ŋa à ni, nŋui. Inɛ gɔ ŋa
mɔ à ni, kù jɛ nŋu, à jɔ njɛi. Ŋɔi inɛɛu takaɛ í
ni, amu mbɛ. 10 Ŋɔi inɛ ŋau à beeɛ à ni, bɛirei
í ce ijuɛ í cɪ̂. 11 Ŋɔi í sɔ̃ ŋa í ni, inɛ iyi à ya kpe
Jesuu bɛi í tu antɔ si sãa í sisaam si iju nɔ í
sɔ̃m í ni n bɔ fatamai Siloe n koo n wɛɛju. Ŋɔi
iyi ǹ koo ǹ wɛɛju gbakã ǹ yɛ ilu. 12 Nɔ à beeɛ
à ni, iwoi inɛɛu í wa. Nɔ í ni, n kù mà.

Farisi ŋa à waa bee fɛɛju iyi í ba iriu ide

13-14 Wee í ko ajɔi kusɪ̂mii Jesu í taki sãa
do antɔ í jɔ̀ inɛɛu í yɛò iluu. Ŋɔi à gbã inɛɛu
à bɔòɛ bi Farisi ŋau. 15 Ŋɔi Farisi ŋau mɔ à
beeɛ bɛi í ce í yɛò ilu. Nɔ í jɛ nŋa í ni, Jesui í
daam sãa si iju í ni n koo n wɛɛju. Iyi ǹ wɛɛju
nɔ ǹ yɛ ilu.

16 Ŋɔi Farisi ŋau gɔgɔ ŋa à ni, inɛ iyi í ce
icɛu bɛ kù naa hai bi Ilaaɔ̃, domi kù waa
jirima ajɔi kusɪ̂mi. Amma inɛ gɔ ŋa mɔ à ni,
bɛirei ilu dulum á ce ku yɔkɔ ku ce dimii
maamaakeu ihɛ̃. Nɔ kakɔɔ í lɔsi anini nŋa.

17 Ŋɔi à bee fɛɛjuu má à ni, si kuyɛi awɔ
takaɛ ni, bɛirei ì yɔɔ, awɔ iyi í jɔ̀ ì yɛ ilu. Nɔ í
ni, waliii.

18 Amma inɛ ngbo ŋau a kù dasi naanɛ iyi
inɛɛu í jɛ fɛɛju wo í bɛi wa yɛò ilu nsɛi. Ŋɔi à
koo à bee iyeò baaɛ ŋa 19 à ni, ama nŋɛui ihɛ̃?
Nɔ ntɔ ntɔ do fɛɛjui ì buu bɛ ŋa? Nɔ bɛirei í
ce wa yɛ ilu nsɛi.

20 Ŋɔi baaɛ ŋau à ni, à mà iyi ama nwai nɔ
do fɛɛju mɔi à búu. 21 Amma a kù mà bɛi í ce
wa yɛ ilu si nsɛi, a kù nɔ a kù mà inɛ iyi í cɪ̂aa
ijuɛ. Nŋu takaɛ í la, i beeɛ, á sɔ̃ ŋɛ do araɛ. 22 À
fɔ bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ à waa ce njoi inɛ ngboi
Zuifu ŋau. À waa ce njo nŋai si na iyi í jɔ̀ à
ce anu akã tã à ni inɛ iyi í jɛsi iyi Jesu í jɛ inɛ
iyi Ilaaɔ̃ í cica a kaa jɛ lafɛ̃ɛ ku naa ile bii à ya
ce kutɔtɔɔ nŋa má. 23 Ŋɔi í ce à ni nŋu takaɛ
í la, a beeɛ.

24 Ŋɔi Farisi ŋau à kpe inɛɛu má à sɔ̃ɔ à ni,
fɔ ntɔ na Ilaaɔ̃. Awa à mà iyi inɛɛu ilu dulum
nii. 25 Ŋɔi í jɛ nŋa í ni, amu de n kù mà
dulum ku jɛi njɛ. Ǹ jɛ fɛɛju wo amma nsɛi
ǹ wa n yɛ ilu. Andi iyi ǹ mà mbɛ. 26 Ŋɔi à
beeɛ à ni, bɛirei do bɛirei í ceeɛ. Bɛirei í ce í
cǐ ijuɛ. 27 Nɔ í ni, ǹ sɔ̃ ŋɛ tã, i kù gbɔ bɛi ǹ fɔ
ŋai. Bɛirei í ce ì waa bi i gbɔɔ má ŋa. Mà iŋɛ
mɔ ì waa bi i jɛ mɔcɔɛ ŋai de.
28 Ŋɔi à buu à ni, awɔi ì jɛ mɔcɔɛ bɛ mɛɛ.
Awau mɔcɔi Moizi ŋai. 29 Awa à mà iyi Ilaaɔ̃
í ba Moizi ide ku fɔ wo, amma inɛɛu bɛ awa
a kù mà hai bii í naa.
30 Ŋɔi inɛɛu í ni, to, ide nŋɛu bɛi í bitim iyi
i kù mà hai bii í naa ŋa. Do nŋu fei, njɛi í jɔ̀ ǹ
yɛ ilu. 31 Awa de à mà iyi Ilaaɔ̃ ci ya gbɔ idei
ilu dulum ŋa, í gbe inɛ ŋa iyi à waa jirimaɛ nɔ
à waa ce idɔɔbiɛ, idei lafɛ̃ɛ ŋai í ya gbɔ. 32 Ajɔ
kãma inɛ gɔ kù gbɔ bii à cǐ ijui inɛ iyi à bí do
fɛɛju. 33 Bii kù jɛ hai bi Ilaaɔ̃i inɛɛu bɛ í naa
kaa yɔkɔ ku ce nkãma.
34 Ŋɔi à sɔ̃ɔ à ni, si dulum nii à bíɛ mam
mam. Ì tamaa awɔi aa kɔ nwa si cio? Ŋɔi à
ganjiɛ ku naa ile bii à ya ce kutɔtɔɔ nŋa ŋa.

Hai dasi Jesu naanɛ ŋa à yɛi bɛi fɛɛju ŋa

35 Iyi Jesu í gbɔ à lele inɛɛu ŋɔi í koo í yɔɔ
í beeɛ í ni, i dasi Amai Amanɛ naanɛ? 36 Ŋɔi
inɛɛu í ni, mɔkɔɔyi, yooi í jɛ Amai Amanɛ ku
ba n dasiɛ naanɛ. 37 Ŋɔi Jesu í ni, amu iyi ì
waa yɛu ihɛ̃ mbɛ, amui ǹ wa n baɛ ide ku fɔ.
38 Nɔ í ni, ǹ dasiɛ naanɛ Lafɛ̃ɛ. Ŋɔi í gulɛ si
wajuɛ.
39 Ŋɔi Jesu í ni, na irii kiitii ǹ naa si
andunya ku ba fɛɛju ŋa a yɛ ilu, nɔ inɛ ŋa mɔ
iyi à waa yɛ ilu a fɛɛju. 40 Ŋɔi Farisi gɔ ŋa iyi
à wa bɛu à gbɔ ideu ŋɔi à beeɛ à ni, awa mɔ
fɛɛju ŋai? 41 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, bii ì jɛ fɛɛju
ŋa, i kù nɛ taale ŋa. Amma si bɛi ì ya wɛɛ si
iŋɛ ì waa yɛ ilu ŋa, nŋui í jɔ̀ ì wa si dulum hee
nsɛi ŋa.

10

Mɔndai angudã ŋa do woo degbe

1 Jesu í ni, ntɔ ntɔ ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, inɛ iyi í lɔ
aroi angudã ŋa nɔ kù lɔ hai andɛɛ, bii í koo í
gũ idǐ í bɛi í lɔò, lafɛ̃ɛ ile bata ngbai. 2 Amma
inɛ iyi wa lɔ hai do andɛi aroi angudã ŋau,
lafɛ̃ɛi í jɛ woo degbe angudã ŋau. 3 Woo
degbe arou í ya cǐaai, nɔ angudã ŋau à ya gbɔ
imuɛ. Nɔ ku kpe angudãɛ ŋa do iri nŋa akã
akã ku fitaò ŋa waduude. 4 Waati iyi í fitaò
aŋa fei waduude nɔ ku cua nŋa a maa tooɛ
domi à mà imuɛ. 5 A kaa jɛ a too inɛ njoo
gɔ, amma aa sa ku jǐ hai bi tɛɛ domi a kù mà
imuɛ.
6 Jesu í kpa nŋa mɔndau bɛ amma a kù gbɔ
yaaseɛ.

Jesui í jɛ woo degbe jiida

7 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ ŋa má í ni, ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi,
amui ǹ jɛ andɛi aroi angudã ŋau. 8 Baai amu
baasi inɛ ŋa iyi à cuam wa fei ile bata ngba
ŋai, amma angudã ŋau a kù gbɔ ide nŋa.
9 Amui ǹ jɛ andɛ. Inɛ iyi í lɔ wa do bi tom
fei á ba faaba. Á lɔ, á nɔ ku fita, nɔ á ba bi ku
jɛ. 10 Ile njɛ ci ya naa kaa ku ce ile nɔ ku kpa
nɔ ku bɛjɛ. Amma amu ǹ naai ku ba inɛ ŋa a
ba kuwɛɛ nɔ a nɔɔ jiida jiida.
11 Amui ǹ jɛ woo degbe jiida. Woo degbe
jiida í ya jɛsi nŋu ku kui na irii angudãɛ ŋa.
12 Amma woo ce gaanɔɔma kù jɛ woo degbe.
Si bɛi angudã ŋau a kù jɛ titɛɛ, bii i hɔ̃nnɛ
muusu nla wa naa á jɔ̀ angudã ŋaui ku sa, nɔ
muusu nlau ku mu angudã ŋau nɔ iyi à gbe
ŋau a fangaa. 13 Á sai domi na fiai wa ce icɛ,
kaa nɛ araarei angudã ŋau. 14-15 Amui ǹ jɛ
woo degbe jiida. Si bɛi Baam í màm nɔ amu
mɔ ǹ màa, bɛɛbɛ mɔi ǹ mà angudãm ŋa nɔ
aŋa mɔ à màm, nɔ ǹ jɛsi n ku na iri nŋa. 16 Nɔ
ǹ nɛ angudã gɔ ŋa má iyi a kù wa si arou ihɛ̃.
Kù nɛ bɛi an ce iyi n kù naaò ŋa wa. Aa nɔ a
gbɔ imum nɔ aŋaò ti tako ŋau fei a jɛ gaa akã,
woo degbe mɔ akã.
17 Baaba í bim si na iyi í jɔ̀ ǹ jɛsi n ku. An
ku nɔ an jǐ má. 18 Inɛ kãma kaa yɔkɔ ku nya
hundem. Amma amu takam nii an nyaa. Ǹ
nɛ yiiko iyi an na hundem, nɔ ǹ nɛ yiiko iyi
an gbaaò má. Bɛɛbɛi Baam í dasim ku ce.
19 Iyi í fɔ bɛɛbɛ, ŋɔi Zuifu ŋau à nyi à kpɛ̃
má na irii ideu. 20 Inɛ gɔ ŋa à ni, í nɛ inɛi
inɔɔkoi. Sũmui. Na mii í ce ì waa gbɔ ideɛ
ŋa mam. 21 Nɔ inɛ gɔ ŋa mɔ à ni, inɛ iyi í nɛ
inɛi inɔɔko ci ya fɔ ide bɛ ihɛ̃. Inɛ iyi í nɛ inɛi
inɔɔko á yɔkɔ ku cǐ ijui fɛɛju ŋa?

Zuifu ŋau à kɔsi Jesu

22 Waati í to iyi aa ce jingau gɔ Zeruzalɛmu
iyi à ya ni Kpasẽi Ilaaɔ̃ ku teese. Waati bɛɛbɛ
sukui tũtũi. 23 Nɔ Jesu í wa bantumai kpasẽu
wa nɛ ikpa akãi ileu iyi aa ya kpe bantumai

Salomɔɔ. 24 Ŋɔi Zuifu ŋau à kaakoɛ à beeɛ à
ni, hee waati yoomai aa jɔ̀ sika iyi à wɛɛò ku
kpa iri. Bii awɔi ì jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau ntɔ
ntɔ, sɔ̃ wa sãa sãa.
25 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, ǹ sɔ̃ ŋɛ tã, amma i
kù dasim naanɛ ŋa. Icɛ iyi ǹ wa n ce nŋui wa
jɛa inɛ ŋa sɛɛdam. Ǹ wa n cooi do irii Baam.
26 Amma i ci ya dasim naanɛ ŋa domi i kù wa
si inɔi angudãm ŋa. 27 Angudãm ŋa à ya gbɔ
ide ku fɔm. Ǹ mà ŋa nɔ à ya maa toom. 28 Nɔ
ǹ mu nŋa kuwɛɛ hai tã, a kaa ku ajɔ kãma, nɔ
inɛ gɔ mɔ kaa yɔkɔ ku lakati ŋa hai si awɔm
pai. 29 Baam nii í muum nɔ í la í re inɛ fei. Inɛ
gɔ kù wɛɛ iyi á yɔkɔ ku lakati ŋa hai si awɔi
Baam. 30 Nɔ amu do Baam fei akãi.
31 Iyi Zuifu ŋau à gbɔ bɛɛbɛ ŋɔi à tasi kuta
à waa bi a taa má. 32 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ ŋa í ni,
do gbugbãi Baam ǹ ce icɛ jiida nkpɔ si waju
nŋɛ. Na icɛ yoomai ì waa bi i tam kuta ŋa.
33 Ŋɔi Zuifu ŋau à jɛaa à ni, a kù waa bi ka taɛ
kuta na icɛ jiida ŋau, amma si na iyi í jɔ̀ ì waa
bu Ilaaɔ̃i, domi awɔu amanɛi nɔ ì waa bi i ce
araɛ Ilaaɔ̃.
34 Ŋɔi Jesu í ni, à kɔ ide gɔ si tiai wooda
nŋɛ. Ideu wa fɔ idei amanɛ ŋa, í ni, iŋɛ
amanɛ ŋa, iŋɛ mɔ Ilaaɔ̃i. 35 Nɔ Jesu í sɔ̃ ŋa má
í ni, à mà iyi kukɔi idei Ilaaɔ̃ ntɔi wa fɔ do
ajɔ fei. To, si ideu ihɛ̃ Ilaaɔ̃ takaɛ wa kpe inɛ
ŋa iyi à gbɔ ideɛu Ilaaɔ̃, ma irei. 36 Bii bɛɛbɛi,
bɛirei í ce ì ni ǹ wa n bu Ilaaɔ̃ ŋa si na iyi
í jɔ̀ ǹ ni amuu Amai Ilaaɔ̃i. Nɔ amu takam
mɔ Baabai í cicaam nɔ í bɛm wa si andunya.
37 Bii n kù wa n ce icɛi Baam i maà dasim
naanɛ ŋa. 38 Amma bii ǹ wa n coo, baa bii
i kù dasim naanɛ ŋa, i dasi icɛm naanɛ ku ba
i mà sãa sãa ŋa iyi Baaba í wa sim nɔ amu mɔ
ǹ wa si Baaba.
39 Iyi à gbɔ bɛɛbɛ ŋɔi à waa dɛ kpãa má a
ba a muu, amma Jesu í gbã si ŋa, 40 nɔ í nyi
icei idoi Zuudɛ̃ɛ má bii Zãa í tako í dasi inɛ ŋa
inyiu. Tengi bɛi í koo í wa, 41 nɔ inɛ nkpɔ í bɔ
bi tɛɛ. Ŋɔi inɛ ŋa à ni, Zãa kù ce maamaake
kãma, amma ide iyi í fɔ si gãmɛi inɛɛu ihɛ̃ fei
ntɔi. 42 Nɔ inɛ nkpɔ nkpɔ í dasiɛ naanɛ tengi
bɛ.

11

Ikui Lazaa

1 Mɔkɔ gɔ iyi à ya kpe Lazaa kù waa nɛ
baani. Betanii í jɛ iluɛ, nɔ ilui Maari do
Maata mɔm bɛ. 2 Lazaau wecî nŋai. Maariui
í jɛ inaabo iyi á na ku fãsi tulare si isɛi Jesu nɔ
ku gbãa do ntoi iriɛ. 3 Ŋɔi wecî minjii Lazaa
ŋau à samba si Jesu anu à ni, Lafɛ̃ɛ, kpaasi
jiidaɛ kù waa nɛ baani.
4 Iyi Jesu í gbɔ ideu ŋɔi í ni, bɔ̃ɔu kaa kpaa,
amma na irii bɔ̃ɔeu inɛ ŋa aa yɛ amboei Ilaaɔ̃
do ti amu iyi ǹ jɛ Amaɛ.
5 Wee Jesu í bi Maata do ifɔɛ do wecî nŋa
Lazaa. 6 Baa do iyi í gbɔ baani hai nɛi Lazaau,
í ce ajɔ minji má ilu bii í wau. 7 Si anyiɛ nɔ í
sɔ̃ mɔcɔɛ ŋa í ni, ka nyi ilɛi Zudee má. 8 Ŋɔi
mɔcɔɛ ŋa à ni, Mɛɛtu, si ajɔ minjiu ihɛ̃ bɛi à
bi a taɛ kuta, nɔ ì waa bi i nyi bɛ má? 9 Ŋɔi
Jesu í bee ŋa í ni, ajɔ akã lɛɛu fɛloi í nɛ. Kù jɛ
maateeji ba. Bii inɛ gɔ wa nɛ dasã kaa koosɛ
domi wa yɛ inya kumái andunya. 10 Amma
inɛ iyi wa nɛ idũ á koosɛ domi inya kumá kù
wɛɛa.
11 Bɛɛbɛi Jesu í sɔ̃ ŋa. Nɔ í fɔ má í ni, kpaasi
nwa Lazaa wa sî njooi mɛɛ, amma an koo n
jũu. 12 Ŋɔi mɔcɔɛ ŋau à sɔ̃ɔ à ni, Lafɛ̃ɛ, bii í jɛ
wa sî njooi í sîa. Á ba iri. 13 Wee ikui Lazaai
Jesu í fãa, amma aŋa à tamaa bɛi idei njoo
alalai í fãa. 14 Na ŋɔi í jɔ̀ Jesu í sɔ̃ ŋa do yaaseɛ
í ni, Lazaa kù wɛɛ. 15 Amma na iri nŋɛi ǹ
wɛɛò inɔ didɔ̃ si na iyi í jɔ̀ n kù wa bɛ hee n
jɔ̀ ku ba iri. Bɛbɛi nŋu bɛ á jɔ̀ i dasim naanɛ
ŋa. I nɛ ka bɔ bi tɛɛ. 16 Ŋɔi Tomaa iyi à ya kpe
Sìkàu í sɔ̃ mɔcɔ kpaasiɛ ŋa í ni, to, i jɔ̀ ka koo
ka ku do Mɛɛtu ajɔ.

Jesui í jɛ kujîi iku ŋa nɔ nŋui í jɛ kuwɛɛ

17 Ŋɔi Jesu do mɔcɔɛ ŋau à bɔ Betani bɛ.
Iyi à to, à koo à ba à si Lazaa tã hee í ce ajɔ
mɛɛ. 18 Wee kujîi Betani do Zeruzalɛmu kù
re kilo mɛɛta. 19 Nɔ hai Zeruzalɛmu bɛ Zuifu
nkpɔ gɔ ŋa mɔ à naa bi Maata do Maari à naa
ku ce ŋa fɔɔ si bɛi wecî nŋa kù wɛɛ.
20 Iyi Maata í gbɔ Jesu wa naa, ŋɔi í bɔ ku
koɛ. Amma Maari wa buba kpasɛ̃. 21 Ŋɔi
Maata í sɔ̃ Jesu í ni, Lafɛ̃ɛ, bii í jɛ ì wa ihɛ̃ wo
wecîm kaa ku. 22 Amma ǹ mà baa nsɛi mii
iyi aa tɔɔ Ilaaɔ̃ fei á muuɛ. 23 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ɔ í
ni, wecîɛ á jî wa má. 24 Ŋɔi Maata í ni, ntɔi,
ǹ mà iyi ajɔi ankãanyi iku ŋa aa jî hai si balɛ.
Nŋu mɔ á jî ajɔ nŋu bɛ.
25 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ɔ í ni, amui ǹ jɛ kujîi iku ŋa
nɔ ǹ jɛ kuwɛɛ. Inɛ iyi í dasim naanɛ á maa
wɛɛi baa bii í ku. 26 Nɔ inɛ iyi í wɛɛ nɔ í dasim
naanɛ kaa ku ajɔ kãma. Ì dasi ideu bɛ naanɛ?
27 Nɔ Maata í jɛaa í ni, oo Lafɛ̃ɛ, ǹ dasi naanɛ

iyi awɔi ì jɛ Kirisi, Amai Ilaaɔ̃, iyi à ni á na ku naa si andunya.

Jesu wa kpata

28 Iyi Maata í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi í koo í kpe
Maari ifɔɛ wa í sɔ̃ɔ do gundu í ni, Mɛɛtu í to
wa, wa kpeɛ. 29 Iyi Maari í gbɔ bɛɛbɛ ŋɔi í
dede do saasa í bɔ bi tɛɛ. 30 Wee Jesu kù lɔ wa
inɔ ilu titã, amma í wa tengi bii Maata í kòou.
31 Zuifu ŋa iyi à bɔ Maari ku ce fɔɔ kpasɛ̃ɛ, à
yɛ í dede í fita do saasa. Ŋɔi à tooɛ. À tamaa
wa bɔ ku kpata bi balɛui.
32 Ŋɔi Maari í to bii Jesu í wau. Iyi í yɔɔ ŋɔi
í sɛɛbata si wajuɛ í sɔ̃ɔ í ni, Lafɛ̃ɛ, bii ì wa ihɛ̃
wo wecĩm kaa ku. 33 Iyi Jesu í yɛ wa kpata
nɔ Zuifu ŋa mɔ iyi à tooɛ wau à waa kpata,
ideu í fɔ inɔɛ jiida jiida hee wa yaya. 34 Ŋɔi í
bee ŋa í ni, iwoi ì suu ŋa. Nɔ à sɔ̃ɔ à ni, Lafɛ̃ɛ,
naa cɔ. 35 Ŋɔi Jesu í kpata. 36 Nŋui í jɔ̀ Zuifu
ŋau à ni, i cɔ zaka bɛi í buu. 37 Amma gɔgɔ ŋa
à ni, inɛɛu ihɛ̃ í jɔ̀ fɛɛju ŋa à yɛ ilu. Kaa yɔkɔ
ku ganji Lazaa ku maà ku wo?

Kujĩi Lazaa hai si balɛ

38 Ŋɔi inɔ ku fɔu í jɔ̀ Jesu í yaya má, nɔ í
bɔ bi balɛu. Wee balɛu si lɔɔmai iri kuta gɔi
í wa nɔ à dĩ andɛɛ do kuta nla gɔ má. 39 Ŋɔi
Jesu í ni, i tale kutau hai bɛ ŋa. Amma Maata
wecĩi inɛ iyi í kuu í sɔ̃ɔ í ni, Lafɛ̃ɛ, bii í wa í
sãmi wa nu tã domi hai waati iyi à dasiɛ balɛ
í to ajɔ mɛɛ wa nnyi. 40 Ŋɔi Jesu í beeɛ í ni, i
jɔ ǹ sɔ̃ɛ ǹ ni bii ì dasim naanɛ aa yɛ amboei
Ilaaɔ̃ mɛɛ.
41 Si anyiɛ ŋɔi à tale kutau hai bɛ. Nɔ Jesu
í wu iju lele í ni, Baam, ǹ wa n saabuɛ si na
iyi í jɔ̀ ì gbɔ kutɔɔm. 42 Amu takam ǹ mà iyi
waati kãma fei ì ya maa gbɔ idem, amma ǹ
fɔ bɛɛbɛi na inɛ ŋa iyi à waa leekĩ ihɛ̃ ku ba a
dasi naanɛ iyi awɔi ì bɛm wa. 43 Iyi í fɔ bɛɛbɛ
í tã ŋɔi í la hee lele í ni, Lazaa, fita wa hai bɛ.
44 Ŋɔi í fita wa hai inɔ balɛu do acɔ iyi à woò
awɔɛ ŋa do isɛɛ ŋa do iriɛ. Ŋɔi Jesu í ni, i fũu
i jɔ̀ ku nɛ ŋa.

Inɛ ŋa à waa busi njɛ a ba a kpa Jesu

45 Ŋɔi Zuifu ŋa iyi à naa bi Maariu, nkpɔ
nŋa í dasi Jesu naanɛ iyi à yɛ mii iyi í ce.
46 Amma gɔgɔ ŋa à nyi à koo à sɔ̃ Farisi ŋau
mii iyi Jesu í ce. 47 Ŋɔi inɛ ngboi woo weei
Ilaaɔ̃ ŋau do Farisi ŋau à tɔtɔɔ inɛ ngboi woo
ce kiiti ŋau mɔ à bee njɛ à waa ni, bɛirei aa ka
ce. Inɛɛu wee í wasi maamaake nkpɔ nkpɔ
ku ce. 48 Bii à jɔ̀ wa ce bɛɛbɛ wa koo inɛ fei á
na ku dasiɛ naanɛ. Nɔ inɛi Romu ŋa aa naa a
lɛgɛ kpasɛ̃i Ilaaɔ̃, nɔ a ko dimi nwa.
49 Amma Kaifu iyi í jɛ woo wee nla si adɔ̃
nŋu bɛ, í wa inɔ nŋa, nɔ í sɔ̃ ŋa í ni, i kù mà
nkãma ŋa. 50 I kù mà ŋa iyi aranfãani nwai
inɛ akã ku ku si agbɛi dimi nwa ŋa? Si bɛɛbɛ
dimi nwau fei kaa ce nfe má. 51 Wee, ide iyi í
fɔu bɛ, kù jɛ hai si lasabui nŋu takaɛi wa naa.
Amma si na iyi í jɔ̀ í jɛ woo wee nla si adɔ̃
nŋu, na ŋɔi í jɔ̀ í ce walii Jesu ku ku si agbɛi
dimii Zuifu ŋa. 52 Kù nɔ kù jɛ si agbɛi aŋa
akãi á ku, amma á kui ku ba kú jɔ̀ amai Ilaaɔ̃
ŋa iyi à wa bii fei a jɛ akã.
53 Ŋɔi í jɔ̀ hai ajɔ nŋu à waa busi njɛ a ba a
kpa Jesu. 54 Na ŋɔi í jɔ̀ Jesu ci ya maa dabii
si inɔi Zuifu ŋau má si bantuma, amma í nɛ
hai bɛ í bɔ ilɛ iyi í wa kɔkɔi gbabua gɔ si ilu
gɔ iyi à ya kpe Efaraimu. Nŋu do mɔcɔɛ ŋa à
koo à buba ilu bɛ.
55 Wee jingaui Zuifu ŋa iyi à ya kpe Iku ku
kua í maai wa. Nɔ hai ilɛɛko ŋa inɛ nkpɔ í
bɔ kuwee ku ce Zeruzalɛmu ku ba a má hee
jingauu ku maà to wa. 56 Ŋɔi à waa dɛdɛ Jesu,
nɔ à leekĩ bantumai kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ à bee njɛ à
waa ni, bɛirei ì waa lasabu ŋa. Ma kù waa
naa jingaui ya. 57 Wee inɛ ngboi woo weei
Ilaaɔ̃ ŋa do Farisi ŋa à na wooda à ni bii inɛ
gɔ í mà bii Jesu í wa ku sɔ̃ aŋa a koo a muu.

12

Maari í fãsi tulare si isɛi Jesu (Cɔ Matie 26:6-13; Maaku 14:3-9)

1 Si ajɔ mɛɛfa iyi í gbe jingaui Iku ku kuau
ku bɛi ku to wa, ŋɔi Jesu í bɔ Betani. Bɛi
Lazaa inɛ iyi Jesu í jĩ hai si balɛu í wa. 2 Ilu
bɛi à cea Jesu ijɛ wa jɛ. Maata wa gbɔ nŋa
nɔ Lazaa í wa si inɔ nŋa. 3 Wee Maari í nɛ
tularei fia nkpɔ gɔ iyi à ce do ikpoi naadi
alala, zakai bubui kilo. Ŋɔi í koo í soo í naa
í fãsi isɛi Jesu, nɔ í gbãa do ntoi iriɛ. Ŋɔi
inunui tulareu í gba kpasɛ̃u fei.
4 Ŋɔi inɛ akãi mɔcɔi Jesu ŋau iyi à ya kpe
Zudasi Isikariɔti inɛ iyi á zambaeu í ni, 5 fiai
tulareu ihɛ̃ á yɔkɔ ku to fiai icɛi adɔ̃ akã. Na
mii í jɔ̀ a kù taa ka kpɛ̃a ilu are ŋa fiau. 6 Iyi
wa fɔ bɛɛbɛ kù jɛ wa ce araarei ilu are ŋau
fa, amma si na iyi í jɔ̀ í jɛ ile dei. Nŋui í ya
maa mu bɔgɔi fia nŋau, nɔ í ya maa ce ilei
fia iyi à ya dasiu. 7 Amma Jesu í ni, jɔ̀ abou

si laakaɛ. Amui í jilɛa ku ba ku fãsim a bɛi a sim. 8 Waati kãma fei aa nɛ ilu are ŋa si inɔ nŋɛ, amma amu i kaa nɛm do ajɔ fei ŋa.

À waa dɛ kpãa a kpa Lazaa

9 Zuifu nkpɔ í gbɔ iyi Jesu í wa Betani, nɔ à bɔ bɛ. Kù jɛ na Jesu nŋu akã, amma à waa bi à yɛ Lazaa iyi Jesu í jĩ hai si balɛu. 10 Amma inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋau à waa busi njɛ a ba a kpa Lazaa mɔ, 11 domi na iriɛi Zuifu nkpɔ gɔ ŋa à fita hai bi tu ŋa à dasi Jesu naanɛ.

Jesu wa lɔ inɔ ilu Jeruzalɛmu (Cɔ Matie 21:1-11; Maaku 11:1-11; Luku 19:28-40)

12 Iju kumáɛ ŋɔi zamaa iyi í naa jingauu í gbɔ iyi Jesu wa naa Zeruzalɛmu. 13 Ŋɔi à so wuai kpakpa à waa bɔ ku koɛ. À dõ anu hee lele à waa ni, à waa saabuɛ. Aõ Lafɛ̃ɛ ku weeɛ, awɔ iyi ì waa naa do iriɛ. Ilaaɔ̃ ku weeɛ, awɔ Ilaalui Izirɛli *. 14 Jesu wee í ba ama gbankɛlɛ gɔ wa gũ. Bɛɛbɛi í ce si bɛi kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ í ni,

15 I maà ce njo, iŋɛ inɛi Siõɔ ŋa.
I cɔ ilaalu nŋɛ í gũ ama gbankɛlɛ, wa naa.

16 Ide ŋau bɛ mɔcɔi Jesu ŋau a kù gbɔ yaaseɛ waati bɛɛbɛ, amma waati iyi í nyi lelei Aõ do amboeɛ, à ye gigi iyi mii ŋau fei à kɔɔ si kukɔi idei Ilaaɔ̃ na iriɛ, à nɔ à ceaa fei ndɛɛ.

17 Inɛ ŋa iyi à wa bɛ do Jesu ajɔ waati iyi í kpe Lazaa í jũu hai si balɛu, aŋa fei à waa sisia inɛ ŋa mii iyi Jesu í ce. 18 Ŋɔi í jɔ zamaau fei í bɔ ku koɛ bɛɛbɛ domi à gbɔ baaui maamaake iyi í ceu. 19 Na nŋu, Farisi ŋau à fɔ aŋa duusõɔ à waa ni, i kù yɛ à mɔngɔ inɛɛu ihɛ̃i mam mam? Wee inɛi andunya ŋa fei à waa tooɛ.

Gɛrɛki gɔ ŋa à waa dɛ Jesu

20 Wee Gɛrɛki gɔ ŋa à wa si inɔi inɛ ŋa iyi à naa Zeruzalɛmu Ilaaɔ̃ ku gulɛa waatii jingauu. 21 Ŋɔi à bɔ bi Filipu inɛi Bɛsaida si ilɛi Galileeu, à ni, mɔkɔɔyi, à waa bi Jesu ku yɛ.

22 Ŋɔi Filipu í koo í sõ Anderee, nɔ Anderee do Filipu à koo à sõ Jesu. 23 Ŋɔi Jesu í sõ ŋa í ni, awaati í to mbɛ bɛi bii inɛ ŋa aa yɛ amboei amu Amai Amanɛ. 24 Ntɔ ntɔ ǹ wa n sõ ŋɛi, bii ijui iya kù cuku si ilɛ kù ku, nŋu akãi á maa wɛɛ. Amma bii í ku á bí iju nkpɔ nkpɔ. 25 Inɛ iyi í bi kuwɛɛɛ á na ku kuaɛ. Inɛ mɔ iyi kù saalu kuwɛɛɛ ngɔgɔ, sɔɔlui kuwɛɛ hai tãi lafɛ̃ɛ wa ce. 26 Inɛ iyi í wɛɛ na irim ku toom wa. Nɔ bii ǹ wa, bɛi lafɛ̃ɛ mɔ á wa. Bii inɛ gɔ í wɛɛ na irim, Baam á cea lafɛ̃ɛ bɛɛrɛ.

Jesu wa fɔ idei ikuɛ

27 Ŋɔi Jesu í ni, nsɛi inɔm í fɔ jiida jiida. N kù mà baa bɛirei an fɔ. Mà n tɔɔ Baaba ku nyam si wahala iyi á bam nsɛiu ihɛ̃i ya. Aawo, n kaa n ce bɛɛbɛ domi na nŋui í jɔ̀ ǹ naa. 28 Baaba, jɔ̀ iriɛ ku nɛ bɛɛrɛ. Iyi Jesu í fɔ bɛɛbɛ ŋɔi à gbɔ ide ku fɔ gɔ wa hai lele í ni, ǹ jɔ̀ ì nɛ bɛɛrɛ tã nɔ an jɔ̀ ku kõɔsi má. 29 Iyi inɛ ŋa iyi à wa bɛu à gbɔ ide ku fɔu, ŋɔi à ni, kulai ijĩi. Ŋɔi inɛ gɔ ŋa mɔ à ni, amaleka gɔi wa baa ide ku fɔ.

30 Nɔ Jesu í sõ ŋa í ni, kù jɛ na irim nii à gbɔ ide ku fɔu bɛ, amma na iri nŋɛi. 31 Nsɛi ajɔ í to wa mbɛ si bii Ilaaɔ̃ á kiiti inɛi andunya ŋa. Bɛbɛii aa lele Seetam ilaalui andunyau. 32 Waati iyi aa som hai ilɛ a kɔam lele, waati bɛɛbɛi an fa inɛ fei wa bi tom. 33 Si ideu bɛ Jesu wa sisi yaase bɛi nŋu á kui. 34 Ŋɔi zamaau í sõɔ í ni, à gbɔ si tiai wooda nwa iyi inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau á maa wɛɛi hee do ajɔ fei. Bɛirei í ce ì waa ni kù nɛ bɛi á ce iyi a kù so Amai Amanɛ hai ilɛ a kɔaɛ lele. Yooi í jɛ Amai Amanɛu.

35 Ŋɔi Jesu í sõ ŋa í ni, í gbe keeke iyi inya kumá kaa wa anini nŋɛ má. Í sĩa i ya maa nɛ si waati iyi ì nɛ inya kumáu ŋa ku ba ilu kuku ku maà na ku boe ŋɛ, domi inɛ iyi wa nɛ si ilu kuku ci ya mà bii wa bɔ. 36 Na nŋu, i dasi inya kumáu naanɛ waati iyi ì nɔɔ ŋa ku ba i jɛ amai inya kumá ŋa.

Zuifu ŋa a kù dasi Jesu naanɛ

Iyi Jesu í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi í dede hai inɔ nŋa í nɛ í koo í manji. 37 Baa do iyi í ce maamaake nkpɔ fei si waju nŋa a kù dasiɛ naanɛ. 38 Bɛɛbɛi ide iyi walii Ezai í fɔu í ce. Í ni,

Lafɛ̃ɛ, yooi í dasi waazo nwa naanɛ.
Mà bi yooi Lafɛ̃ɛ í nyisi gbugbãɛ.

39-40 Walii Ezai í fɔ má í ni,

Ilaaɔ̃ í fɛɛju ŋa,
Ku ba a maà yɛ ilu.
Nɔ í jɔ̀ idɔ nŋa í le
Ku ba a maà mà do bisi nŋa.

* **12:13** à waa saabuɛ Do feei gɛrɛki hozanai à ya ni.

Í ce bɛɛbɛi ku ba a maà na a kpaasi idɔ nɔ nŋu
ku jɔ̀ a ba iri.
Nɔi í jɔ̀ a kù yɔkɔ a kù dasi naanɛ. 41 Ezai í fɔ
bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ í yɛ amboei Jesu nɔ í fɔ ide
na iriɛ.
42 Do nŋu fei, baa inɛ ngboi Zuifu ŋau
nkpɔ í dasi Jesu naanɛ. Amma si bɛi à waa
ce njoi Farisi ŋau a kù jɛsi si bantuma ku ba
a maà na a ganji ŋa ile bii à ya ce kutɔtɔɔ ŋau
ku bɔ má. 43 A kù waa bi a lele aŋa hai bɛi si
na iyi í jɔ̀ saabui amanɛ ŋai à bi í re ti Ilaaɔ̃.

Idei Jesui á yɛ taalei inɛ ŋa

44 Nɔi Jesu í fɔ ide hee lele í ni, inɛ iyi í
dasim naanɛ, kù jɛ amu akãi í dasi naanɛ, í
dasi inɛ iyi í bɛm wa mɔ naanɛi. 45 Bɛɛbɛ mɔi
inɛ iyi í yɛm í yɛ inɛ iyi í bɛm wai. 46 Amui ǹ
jɛ inya kumá, nɔ ǹ naai si andunya ku ba inɛ
iyi í dasim naanɛ fei ku maà wa si ilu kuku
má. 47 Inɛ iyi í gbɔ idem nɔ kù waa saaluɛ, kù
jɛ amui an yɛ taalei lafɛ̃ɛ. Amu ǹ naai n na n
faaba inɛi andunya ŋa, n kù naa ku yɛ taale
nŋa. 48 Inɛ iyi í kɔsim nɔ kù gba idem, í nɛ
mii iyi á yɛ taalei lafɛ̃ɛi. Ide ŋa iyi ǹ fɔ, nŋui á
yɛ taalei lafɛ̃ɛ si ajɔi ankãanyiu. 49 Ideui á yɛ
taaleɛ si na iyi í jɔ̀ n kù wa n fɔ ide do yiikoi
aram, amma Ilaaɔ̃ Baaba takaɛi í sɔ̃m ide ŋa
iyi an fɔ. Nŋui í nɔ í bɛm wa. 50 Ǹ mà iyi ide
ŋa iyi í sɔ̃m ŋau kuwɛɛ hai tãi á jɛ kɔkɔɔ nŋa.
Nɔi í jɔ̀ ide iyi ǹ wa n fɔ, ǹ wa n fɔɔi bɛi Baaba
í sɔ̃m.

13

Jesu í wiɛ isɛi mɔcɔɛ ŋa

1 Ajɔ iyi bii iju í má á jɛ jingaui Iku ku kuau
í to. Nɔ Jesu í mà iyi waatii nŋu í to mbɛ nŋu
ku nɛ hai andunya nŋu ku bɔ bi Baai nŋu.
Hai sinte hee ku baa nsɛi í nɛ kubii inɛɛ ŋa,
nɔ kubi nŋa iyi í nɛu í bɔòi hee kɔɔ.

2 Nɔi Jesu do mɔcɔɛ ŋa à waa jɛ ajɔ.
Wee Seetam í tale si Zudasi Isikariɔti amai
Simɔɔu ku zambaɛ tã. 3 Jesu takaɛ í mà iyi
Ilaaɔ̃ Baaba í daa nŋu mii fei si awɔ, í nɔ í mà
iyi nŋu í naai hai bi Ilaaɔ̃ nɔ nŋu wa nyi bɛ
má. 4 Nɔi í dede hai bi ku jɛu í bó kumbooɛ
í jilɔɔ, nɔ í so acɔ gɔ í dĩ si kpakaɛ. 5 Nɔi í bu
inyi si jɛɛ wa wiɛɔ̀ kutɛi mɔcɔɛ ŋa nɔ wa gbãa
do acɔ iyi í dĩ si kpakaɛu. 6 Iyi í to si Simɔɔ
Piɛɛ ŋɔi Piɛɛ í beeɛ í ni, Lafɛ̃ɛ, awɔi aa wiɛ
kutɛm? 7 Nɔ Jesu í jɛaa í ni, i kù mà mii iyi
ǹ wa n ce nsɛi, amma bii í kɔ̃ɔsi aa na i mà.
8 Nɔi Piɛɛ í ni, aawo, awɔ si aa wiɛm kutɛm
pai. Nɔi Jesu í sɔ̃ɔ í ni, bii n kù wiɛ kutɛɛ i
kaa jɛ inɛm má. 9 Nɔi Simɔɔ Piɛɛ í ni, debɛi
Lafɛ̃ɛ, kù jɛ kutɛm nŋu akãi aa wiɛ mɛɛ, wiɛ
awɔm do irim fei. 10 Nɔi Jesu í sɔ̃ɔ í ni, inɛ
iyi í wɛ tã kù nɛ bukaatai ku wɛ má í gbe isɛɛ
ŋa ku ba ku má mam mam. Iŋɛ ì má, amma
kù jɛ iŋɛ fei. 11 Wee Jesu í mà inɛ iyi á zamba
nŋu tã, ŋɔi í jɔ̀ í ni kù jɛ aŋa feii à má.

12 Iyi í wiɛ kutɛ nŋa ŋa í tã, ŋɔi í so kum-
booɛ í dasi, nɔ í nyi agbɛɛ má í bɛi í bee ŋa í
ni, ì mà yaasei icɛ iyi ǹ ce nŋɛu bɛ ŋa? 13 Ì
ya maa kpem Mɛɛtu do Lafɛ̃ɛ ŋa. Ntɔi ì waa
fɔ ŋa, domi bɛɛbɛi ǹ jɛ. 14 To, bii amu iyi ǹ
jɛ Lafɛ̃ɛ do Mɛɛtu nŋɛ ǹ wiɛ kutɛ nŋɛ ŋa, í sĩa
iŋɛ mɔ i ya wiɛ kutɛi njɛ ŋa. 15 Yaase jiidai ǹ
nyisi ŋɛ bɛ ku ba iŋɛ mɔ i ya cea njɛ bɛi ǹ ce
nŋɛ. 16 Ntɔ ntɔ ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, woo ce icɛ ci ya
la ku re inɛ ngboɛ. Bɛɛbɛ mɔi inɛ iyi à bɛ ci ya
la ku re inɛ iyi í bɔɔ. 17 Nsɛi wee ì mà yaasei
iyi ihɛ̃ ŋa. Bii ì waa coo ŋa, aa nɛ inɔ didɔ̃ ŋa.

18 Kù jɛ iŋɛ feii ǹ wa n fãa. Ǹ mà inɛ ŋa iyi
ǹ cicai. Amma kù nɛ bɛi á ce iyi kukɔi idei
Ilaaɔ̃ kù kɔ̃. Kukɔu í ni, inɛ iyi wa bam ku jɛ
ajɔ, nŋui í sinda í jɛ mbɛɛm. 19 Hai nsɛi ǹ wa
n sɔ̃ ŋɛi hee ide ŋau ku maa ce ku ba bii í na
í ce i dasi naanɛ ŋa iyi amui ǹ jɛ inɛ iyi ǹ ni ǹ
jɛu. 20 Ntɔ ntɔ ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, inɛ iyi í gba inɛ
iyi ǹ bɛ, amui í gba. Nɔ inɛ iyi í gbam, inɛ iyi
í bɛm wai í gba.

Jesu wa fɔ iyi Zudasi á zamba nŋu
(Cɔ Matie 26:20-25; Maaku 14:17-21; Luku 22:21-23)

21 Iyi Jesu í fɔ bɛɛbɛ í tã, ŋɔi inɔɛ í fɔ kaa kaa.
Nɔi í sɔ̃ ŋa sãa sãa í ni, ntɔ ntɔ an sɔ̃ ŋɛ, inɛ
akã nŋɛi á zambam. 22 Nɔi mɔcɔ ŋau à waa
cɔ njɛ domi a kù mà inɛ iyi wa fãa. 23 Wee inɛ
akã nŋa, inɛ iyi Jesu í bi jiida jiidau, wa gbesi
gɛndɛi Jesu. 24 Nɔi Simɔɔ Piɛɛ í ceaa nyinda
do awɔ ku bee Jesu yooi wa fãa. 25 Nɔi mɔcɔ
iyi wa gbesi gɛndɛi Jesuu í beeɛ í ni, Lafɛ̃ɛ,
yooi ì waa fãa. 26 Nɔi Jesu í jɛaa í ni, an bu
kili nɔ n gusi ayɛ, inɛ iyi ǹ na, lafɛ̃ɛi. Nɔi í bu
kiliu í na Zudasi amai Simɔɔ Isikariɔti. 27 Hai
waati iyi Zudasi í gba kiliu gbakã Seetam í lɔ
siɛi. Nɔi Jesu í sɔ̃ɔ í ni, mii iyi aa ce, coo do
njuma.

28 Amma si inɔ nŋa inɛ gɔ kù mà mii iyi í jɔ̀
í sɔ̃ɔ bɛɛbɛ. 29 Si bɛi Zudasii wa mu bɔgɔi fia

nŋau, ŋɔi í jɔ̀ inɛ gɔ ŋa à tamaa Jesu í ni koo ra ngɔgɔ wa iyi aŋa aa jɛ̀ɔ jingaui walakɔ wa sɔ̃ɔ ku mua ilu are ŋa fia. 30 Iyi Zudasi í gba ciliu í mi gbakã̃ ŋɔi í fita. Wee í ko idũ í dũ.

Wooda titɔ̃

31 Iyi Zudasi í fita ŋɔi Jesu í ni, bɛbɛii inɛ ŋa aa yɛ amboei amu Amai Amanɛ, nɔ aa yɛ ti Ilaaɔ̃ mɔ na irim. 32 Si bɛi inɛ ŋa aa yɛ amboei Ilaaɔ̃ na irim, nŋu takaɛ á jɔ̀ a yɛ ti amu mɔ. Á coo mɔi kaa kpɛ. 33 Iŋɛ baakɔɔm ŋa, waati keekei í gbe iyi an wɛɛ do iŋɛ, nɔ si anyiɛ aa na i maa dɛdɛɛm ŋa. Amma ide iyi ǹ sɔ̃ Zuifu ŋau nŋui ǹ wa n sɔ̃ iŋɛ mɔ bɛ nsɛi. I kaa yɔkɔ i bɔ bii ǹ wa n bɔ ŋa. 34 Wooda titɔ̃ iyi ǹ wa n jilɛ nŋɛ wee, i ya bi njɛ ŋa. Si bɛi ǹ bi ŋɛ, iŋɛ mɔ i ya bi njɛ ŋa. 35 Bii ì bi njɛ ŋa, inɛ fei á mà iyi ì jɛ mɔcɔm ŋa.

Jesu wa fɔ iyi Piɛɛ á jã̃ ku ni nŋu kù màa

36 Ŋɔi Simɔɔ Piɛɛ í bee Jesu í ni, iwoi ì waa bɔ Lafɛ̃ɛ. Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, bii ǹ wa n bɔ i kaa yɔkɔ i toom nsɛi, amma bii í kɔ̃ɔsi aa toom wa bɛ. 37 Ŋɔi Piɛɛ í beeɛ í ni, Lafɛ̃ɛ, bɛirei í ce n kaa n yɔkɔ n tooɛ nsɛi. Ǹ tã̃ sɔɔlu n na kuwɛɛm na iriɛ. 38 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, ì tã̃ sɔɔlu i na kuwɛɛɛ na irim do ntɔ? Ntɔ ntɔ ǹ wa n sɔ̃ɛi, hee ajɛɛ ku maa kɔ aa jã̃ isɛ gbɛɛta i ni i kù màm.

14

Jesui í jɛ kpãa iyi wa bɔ bi Baaba

1 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ mɔcɔɛ ŋa í ni, i maà ya wɛɛ do inɔ ku fɔ ŋa. I dasi Ilaaɔ̃ naanɛ nɔ i dasim naanɛ ŋa. 2 Bi ku wa í kpɔ kpasɛ̃i Baam. Nɔ wee ǹ wa n koo bɛ n koo n ce nŋɛ sɔɔlui bi ku wa. Bii kù jɛ ntɔ, n kaa n sɔ̃ ŋɛ. 3 Bii ǹ koo ǹ ce nŋɛ bi ku wa ǹ tã̃ an nyi wa má, n naa n gbã̃ ŋɛ n bɔò ŋɛ bi tom ku ba iŋɛ mɔ i wa bii ǹ wa. 4 Bii ǹ wa n bɔ ì mà kpãau ŋa.

5 Ŋɔi Tomaa í ni, Lafɛ̃ɛ, a kù mà baa bii ì waa bɔ mɔm. Bɛirei aa ka ce ka mà kpãau. 6 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, amui ǹ jɛ kpãa, do ntɔ, do kuwɛɛ. Inɛ kãma kaa bɔ bi Ilaaɔ̃ Baaba bii kù jɛ hai do bi tom. 7 Bii ì màm ŋa, aa mà Baam ŋa. Nɔ hai nsɛi ì màa ŋa ì nɔ ì yɔɔ ŋa.

8 Ŋɔi Filipu í ni, Lafɛ̃ɛ, nyisi wa Baaba, nŋu bɛ á to wa. 9 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, Filipu, hai kukpɛi ǹ wa inɔ nŋɛ ihɛ̃ nɔ i kù màm? Inɛ iyi í yɛm í yɛ Ilaaɔ̃ Baabai. To, na mii í ce ì waa ni, nyisi wa Ilaaɔ̃ Baaba má. 10 I kù dasi naanɛ iyi ǹ wa si Ilaaɔ̃ Baaba, nɔ Ilaaɔ̃ Baaba mɔ í wa sim ni? Ide iyi ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ, n kù wa n fɔɔ do yiikoi amu takam. Amma Baaba í wa sim nɔ nŋui wa ce icɛɛ. 11 I dasim naanɛ ŋa iyi ǹ wa si Baaba nɔ Baaba mɔ í wa sim. Walakɔ i dasi naanɛ ŋa baa na icɛu takaɛ iyi ì waa yɛ ŋa. 12 Ntɔ ntɔ ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, inɛ iyi í dasim naanɛ, lafɛ̃ɛ mɔ á ce icɛ iyi ǹ wa n ce, nɔ á ce ku la ku re bɛɛbɛ mɔm, domi wee ǹ wa n bɔ bi Baaba. 13 Nɔ mii iyi aa tɔɔɛ do irim ŋa fei an coo ku ba amu Amau n nyisiò amboei Baaba. 14 Bii ì tɔɔɛ ngɔgɔ do irim aa ba ŋa.

Jesu í ce kuwã̃ nŋu ku bɛ Hundei Ilaaɔ̃ wa

15 Nɔ Jesu í ni má, bii ì bim ŋa aa jirima mii iyi ǹ ni i ce ŋa. 16 Nɔ an tɔɔ Ilaaɔ̃ Baaba ku mu nŋɛ Woo mua gbugbã̃ mmuɛ wa, iyi á maa wɛɛ do iŋɛ hee do ajɔ fei. 17 Woo mua gbugbãu Hundei Ilaaɔ̃i, nŋui á jɔ̀ inɛ ŋa a mà ntɔu. Inɛi andunya ŋa a kaa yɔkɔ a gbaa si na iyi í jɔ̀ a kù waa yɔɔ, bɛɛbɛ mɔi a kù màa. Amma iŋɛ ì màa ŋa, domi í wɛɛ do iŋɛ, á nɔ ku wa si idɔ nŋɛ.

18 N kaa n jɔ̀ ŋɛ kɔyɔ. An na n nyi wa bi tu ŋɛ má. 19 Í gbe keeke nsɛi iyi inɛi andunya ŋa a kaa yɛm má, amma iŋɛ aa yɛm ŋa si na iyi í jɔ̀ ǹ wɛɛ, nɔ iŋɛ mɔ aa wɛɛ ŋa. 20 Waati iyi ajɔu í to wa aa mà ŋa iyi ǹ wa si Baam nɔ iŋɛ mɔ ì wa sim ŋa nɔ amu mɔ ǹ wa si ŋɛ.

21 Inɛ iyi í mà woodam nɔ wa jirimaɛ, lafɛ̃ɛi í bim. Inɛ iyi í bim, Baam á bi nŋu mɔ, nɔ amu takam an bi lafɛ̃ɛ, nɔ an nyisiɛ aram.

22 Zudasi gɔ í wa bɛ, amma kù jɛ Zudasi Isikariɔti. Nŋui í beeɛ í ni, Lafɛ̃ɛ, bɛirei aa ce i nyisi wa araɛ nɔ i kaa nyisi inɛi andunya ŋa. 23 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, inɛ iyi í bim fei á gbɔ idem, nɔ Baam á bi lafɛ̃ɛ nɔ amu do Baam nɔu fei aa ka na ka ce bi ku wa si idɔi lafɛ̃ɛ. 24 Inɛ iyi kù bim, lafɛɛ kaa jirima idem pai. Nɔ ide iyi ì waa gbɔ ŋau ihɛ̃ ŋa, kù jɛ idei amu takam, amma idei Baabai. Nŋui í bɛm wa.

25 Ide ŋau ihɛ̃ fei ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi hai waati iyi ǹ wa inɔ nŋɛ ihɛ̃. 26 Amma Hundei Ilaaɔ̃, Woo mua gbugbãu, á maa kɔ ŋɛ si mii fei, nɔ ku maa ye ŋɛ gigii ide ŋa iyi ǹ tako ǹ sɔ̃ ŋɛ fei. Nŋui Baaba á bɛ nŋɛ wa do irim nɔu.

27 Laakai ku sũi ǹ wa n jɔ̀ nŋɛ. Bɛi amu takam ǹ wɛɛò laakai ku sũ, bɛɛbɛ mɔi an jɔ̀ iŋɛ mɔ í wɛɛò laakai ku sũ. Nɔ laakai ku sũ iyi an mu nŋɛu kaa jɛ bɛi ti andunya. Na

nŋu, i maà wɛɛò inɔ ku fɔ ŋa, nɔ i maà jɔ̀ zigi nŋɛ ku da. 28 Ì gbɔ ŋa iyi ǹ sɔ̃ ŋɛ ǹ ni ǹ wa n koo amma an nyi wa bi tu ŋɛ má. Bii ì bim ŋa aa wɛɛ do inɔ didɔ̃ ŋa do iyi ǹ wa n bɔ bi Baaba, domi nŋui í rem. 29 Na ŋɔi í ce ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ hai nsɛi hee ide ŋau ku maa ce, ku ba bii ideu í na í ce i dasim naanɛ ŋa. 30 N kaa n ba n sɔ̃ ŋɛ ide nkpɔ má si na iyi í jɔ̀ Seetam ilaalui andunyau wa naa, amma kù nɛ gbugbã kãma sim. 31 To, i dede ka nɛ ku ba inɛi andunya ŋa a mà iyi ǹ bi Baaba nɔ ǹ wa n ce fei ndɛɛ si bɛi Baaba í nam woodaɛ.

15

Jesui í jɛ icui ɟ̃i ndii rezɛ̃ɛ

1 Si anyii nŋu nɔ Jesu í sɔ̃ ŋa má í ni, amui ǹ jɛ icui ɟ̃i ndii rezɛ̃ɛ nɔ Baam mɔi í jɛ woo logooɛ. 2 Amaawɔm ŋa iyi a ci ya so fei, nŋui í ya da ŋa ku nyɔ ŋa. Amaawɔ ŋa iyi à waa so mɔ í ya kɔta ŋai ku ba kuso nŋa ku kɔ̃ɔsi. 3 Iŋɛ í má tã do saabui ide iyi ǹ sɔ̃ ŋɛ. 4 I jɔ̀ i má sim ŋa, nɔ amu mɔ an má si ŋɛ. Si bɛi amaawɔ kaa yɔkɔ ku so iso do araɛ bii kù jɛ wa má si icui ɟ̃i, bɛɛbɛ mɔi iŋɛ taka nŋɛ i kaa yɔkɔ i so bii i kù waa má sim ŋa.

5 Amui ǹ jɛ icui ɟ̃i ndii rezɛ̃ɛ, iŋɛ mɔi ì jɛ amaawɔɛ ŋa. Inɛ iyi wa má sim nɔ amu mɔ ǹ wa n má si lafɛ̃ɛ, á so iso nkpɔ. Amma bii kù jɛ do amu i kaa yɔkɔ i ce ngɔgɔ ŋa. 6 Inɛ iyi kù waa má sim aa nyaai a nyɔɔ bɛi à ya nyɔ amaawɔi ɟ̃i ŋa. Si anyiɛ, bii à gbɛ nɔ a tɔtɔɔ ŋa a dasi ŋa ina a jo. 7 Bii ì waa má sim ŋa nɔ idem í wa si ŋɛ i tɔɔ mii iyi ì bi fei ŋa aa ba ŋa. 8 Iso nkpɔ ku so nŋɛi á jɔ̀ irii Baam ku nɛ amboe. Bɛɛbɛ mɔi aa nyisiò inɛ ŋa iyi iŋɛu mɔcɔm ŋai. 9 Ǹ bi ŋɛi bɛi Baam mɔ í bim. I jɔ̀ i wa si kubim ŋa. 10 Bii ì waa jirima woodam ŋa, bɛɛbɛ mɔi aa wa si kubim ŋa, bɛi amu mɔ ǹ jirima woodai Baam nɔ ǹ wa si kubiɛ.

11 Ǹ sɔ̃ ŋɛ inɛ nŋu bɛi ku ba inɔ didɔ̃m ku wa si ŋɛ nɔ inɔ didɔ̃ nŋɛ ku kɔ̃. 12 Wooda iyi ǹ na ŋɛ wee, i ya bi njɛ ŋa bɛi ǹ bi ŋɛ. 13 Kubi nla gɔ kù wɛɛ iyi í re inɛ ku ku si agbɛi kpaasiɛ ŋa. 14 Bii ì waa ce iyi ǹ dasi ŋɛ ì jɛ kpaasim ŋai. 15 N kaa n kpe ŋɛ aru má, domi aru ci ya mà mii iyi lafɛ̃ɛɛ wa ce. Amma ǹ wa n kpe ŋɛ kpaasi ŋa si na iyi í jɔ̀ mii iyi ǹ gbɔ hai bi Baam fei, nŋui ǹ sɔ̃ ŋɛ bɛ. 16 Kù jɛ iŋɛi í cicaam, amma amui ǹ cica ŋɛ. Nɔ ǹ nya ŋɛ ikã ku ba i ya so iso iyi á kpɛ ŋa. Si bɛɛbɛ mii iyi aa tɔɔ Baaba do irim ŋa fei á mu nŋɛ. 17 Iyi ǹ wa n dasi ŋɛ nŋui í jɛ i ya bi njɛ ŋa.

Inɛi andunya ŋa à cé Jesu do inɛɛ ŋa

18 Bii inɛi andunya ŋa à cé ŋɛ, i mà ŋa iyi amui à tako à cé. 19 Bii ì jɛ ti andunya ŋa, tilasi inɛi andunya ŋa aa bi ŋɛi, domi tu ŋai ì jɛ ŋa. Amma amu ǹ cica ŋɛi ǹ nya ŋɛ hai si andunya, nɔ i kù jɛ ti andunya má ŋa. Nŋui í jɔ̀ inɛi andunya ŋa à cé ŋɛ. 20 Nɔ i ye gigii ide iyi ǹ sɔ̃ ŋɛ ǹ ni woo ce icɛ ci ya la ku re lafɛ̃ɛɛ. Bɛɛbɛi si bɛi à wahalam aa wahala iŋɛ mɔ. Bii í jɛ à jirima idem, bɛɛbɛ mɔi aa jirima ide nŋɛ. 21 Amma mii ŋau bɛ fei aa ce nŋɛi na irim si na iyi í jɔ̀ a kù mà inɛ iyi í bɛm wa. 22 Bii n kù naa n kù sɔ̃ ŋa ide wo, dulum kaa wa si iri nŋa. Amma nsɛi a kù nɛ bɛi aa ce a ni aŋa a kù mà mà dulum nii. 23 Inɛ iyi í cém í cé Baam mɔi. 24 Inɛ kãma kù ce mii iyi ǹ ce si anini nŋa. Bii n kù ce mii ŋau bɛ wo, dulum du ŋa kaa wa si iri nŋa. Amma wee nsɛi à yɛ fei ndɛɛ nɔ do nŋu fei à cé amu do Baam. 25 Iyi bɛ í cei ku ba ide iyi à kɔ si tiai wooda nŋa ku kɔ̃ iyi í ni, à cém nɔ a kù mà iriò isɛɛ.

26 Amma an bɛ nŋɛ Hundei Ilaaɔ̃ wa, nŋui á jɔ̀ inɛ ŋa a mà ntɔu. Nŋui í jɛ Woo mua gbugbãu, nɔ hai bi Ilaaɔ̃ Baabai á naa. Bii í to wa nŋui á jɛ nŋɛ sɛɛdam. 27 Nɔ iŋɛ mɔ aa jɛa inɛ ŋa sɛɛdam ŋa, si na iyi í jɔ̀ awaòɛ ŋai à wɛɛ hai waati iyi ǹ sinti icɛm.

16

1 Ide ŋau ihɛ̃ fei ǹ sɔ̃ ŋɛi ku ba i maà koosɛ ŋa si naanɛ ku dasi nŋɛ. 2 Aa na a ganji ŋɛ ile bii à ya ce kutɔtɔɔ ŋa ku bɔ. Nɔ awaati wa naa iyi inɛ ŋa aa kpa inɛ gɔ nŋɛ ŋa, nɔ aa maa tamaa bɛi Ilaaɔ̃i aŋa à waa cea icɛ. 3 Aa ya maa ce bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ a kù màm hee má jɛ Baaba. 4 Ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ ide ŋau ihɛ̃i ku ba bii awaatiu í to wa i ye gigi ŋa iyi ǹ tako ǹ sɔ̃ ŋɛ tã.

Icɛi Hundei Ilaaɔ̃

Ŋɔi Jesu í sɔ̃ ŋa má í ni, n kù sɔ̃ ŋɛ ide ŋau ihɛ̃ hai sinte domi awaɛ ŋai à wɛɛ. 5 Wee nsɛi ǹ wa n bɔ bi inɛ iyi í bɛm wa, nɔ baa inɛ akã nŋɛ kù beem iwoi ǹ wa n bɔ. 6 Amma ideu ihɛ̃ iyi ǹ sɔ̃ ŋɛ nŋui í fɔ inɔ nŋɛ kaa kaa, ma irei. 7 Do nŋu fei, ntɔi ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ, bii ǹ koo aranfãani nŋɛi. Aranfãani nŋɛi, domi bii ǹ

koo an bɛ nŋɛ Woo mua gbugbãu wa, amma bii n kù koo kaa naa bi tu ŋɛ. 8 Waati iyi á to wa nŋui á nyisi inɛi andunya ŋa iyi à jɛ ilu dulum ŋa, nɔ ku jɔ̀ inɛ ŋa a mà mii iyi í jɛ dee dee, nɔ ku jɔ̀ a mà iyi Ilaaɔ̃ á kiiti inɛ ŋa. 9 Á nyisi ŋa iyi à jɛ ilu dulum ŋa si na iyi í jɔ̀ a kù dasim naanɛ. 10 Á jɔ̀ á mà mii iyi í jɛ dee dee si na iyi í jɔ̀ ǹ wa n bɔ bi Baaba nɔ i kaa yɛm má ŋa. 11 Nɔ á jɔ̀ a mà iyi Ilaaɔ̃ á kiiti inɛ ŋa domi í kiiti Seetam ilaalui andunya tã mɔm.

12 Ǹ nɛ mii nkpɔ iyi an sɔ̃ ŋɛ má amma ideu í re ŋɛ titã. 13 Waati iyi Hundei ntɔ á to wa, nŋui á jɔ̀ i mà ntɔu fei ŋa. Kaa fɔ ide do yiikoi nŋu takaɛ, ide ŋa iyi í gbɔ do iyi à na ku cei á sɔ̃ ŋɛ. 14 Nŋui á jɔ̀ irim ku nɛ amboe, domi idem nii á gbɔ ku sisi nŋɛ. 15 Mii iyi Baaba í nɛ fei, tom nii. Ŋɔi í ce ǹ ni Hundei Ilaaɔ̃u á gbɔ idem ku sisi nŋɛ.

Inɔ ku fɔ á na ku jɛ inɔ didõ

16 Jesu í sɔ̃ ŋa í ni, bii í kɔ̃ɔsi keeke i kaa yɛm má ŋa, nɔ bii í ce sãa má aa yɛm ŋa. 17 Ŋɔi mɔcɔɛ gɔ ŋa à bee njɛ à waa ni, yoomai í jɛ yaasei ideu bɛ. Í ni bii í kɔ̃ɔsi keeke a kaa ka yɛ nŋu nɔ bii í ce sãa má aa ka yɛ nŋu. Yoomai í jɛ yaaseɛ. Í ni nŋu wa bɔ bi Baai nŋu. Yoomai í jɛ yaasei iyi bɛ mɔ má. 18 To, yoomai í jɛ yaasei bii í kɔ̃ɔsi keeke. A kù mà ide mii wa fɔ.

19 Wee Jesu í mà iyi à waa bi a bee nŋu ideu. Ŋɔi í ni, to, ǹ sɔ̃ ŋɛ ǹ ni bii í kɔ̃ɔsi keeke i kaa yɛm má ŋa, nɔ bii í ce sãa má aa yɛm ŋa, mà irei. Ideu bɛi ì waa bee ŋa? 20 Ntɔ ntɔ ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ, aa kpata i weewea ŋa, amma á dõa inɛi andunya ŋa si. Aa wɛɛ do inɔ kufɔ ŋa, amma inɔ kufɔ nŋɛ á na ku kpaasi inɔ didõ. 21 Bii inaabo í gulɛ wa bi ku bí, í ya nɛ inɔ ku fɔ si na iyi í jɔ̀ waatii ara kuroɛi í to wa. Amma bii í bí amau í ya gbɛjɛ ara kuroui domi inɔ didõɛ í ya la do iyi í bí ama si andunya. 22 Bɛɛbɛi iŋɛ mɔ ì wɛɛò inɔ kufɔ si nsɛi ŋa. Amma an na n yɛ ŋɛ má, aa wɛɛò inɔ didõ ŋa, nɔ inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku nya inɔ didõ nŋɛu.

23 Bii awaatiu í to wa, i kaa beem nkãma ŋa. Ntɔ ntɔ ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, mii iyi aa tɔɔ Ilaaɔ̃ Baaba do irim ŋa fei á mu nŋɛ. 24 Hee nsɛi i kù tɔɔ ngɔgɔ do irim ŋa. I tɔɔ, aa ba ŋa ku ba inɔ didõ nŋɛ ku kõ.

Jesu í kãmia andunya

25 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ ŋa má í ni, ide ŋau ihɛ̃ fei nsɛi do mɔndai ǹ sɔ̃ ŋɛ. Amma awaati wa naa, iyi n kaa n sɔ̃ ŋɛ ide do mɔnda má. Ide iyi í jɛ idei Baaba an sɔ̃ ŋɛi sãa sãa do yaaseɛ. 26 Bii waatiu í to wa, aa tɔɔ Baaba do irim ŋa. N kaa n sɔ̃ ŋɛ n ni an tɔɔɛ na iri nŋɛ má, 27 domi Baaba takaɛ í bi ŋɛ. Í bi ŋɛ si na iyi í jɔ̀ iŋɛ mɔ ì bim, nɔ ì dasi naanɛ ŋa iyi hai bi tɛɛi ǹ naa. 28 Ntɔi, hai bi Baabai ǹ fita wa ǹ naa andunya. Nsɛi ǹ wa n jɔ̀ andunya ǹ wa n bɔ bi Baam.

29 Ŋɔi mɔcɔɛ ŋa à sõɔ à ni, to, bɛbɛii ì waa fɔ ide do yaase si na iyi í jɔ̀ mɔnda kù wa si. 30 Nsɛi à mà iyi ì mà fei ndɛɛ, nɔ ì mà lasabui idɔ nwa baa bii a kù beeɛ ide gɔ. Ŋɔi í jɔ̀ à dasi naanɛ iyi hai bi Ilaaɔ̃i ì naa.

31 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, debɛi ì dasi naanɛ bɛbɛi ŋa? 32 I ce laakai ŋa. Awaati wa naa nɔ í to wa tã mɔm de, iyi inɛ ŋa aa jɔ̀ iŋɛ fei i fangaa i jɔ̀ amu akã i bɔ kpasɛ̃ ŋa. Do nŋu fei n kù jɛ amu akã, domi Baaba í wɛɛ do amu. 33 Ide ŋau ihɛ̃ ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi ku ba i nɛ laakai ku sũ na anu akã iyi awaɛ ŋa à nɛ. Si andunyau ihɛ̃ aa yɛ ijuukpã ŋa, amma i maà mɔngɔ temua ŋa, domi ǹ kãmia andunya tã.

17

Jesu í ce kutɔɔ na irii mɔcɔɛ ŋa

1 Iyi Jesu í fɔ bɛɛbɛ í tã, ŋɔi í wu iju lele í ni, Baaba, awaati í to. Jɔ̀ irii amu Amaɛ ku nɛ amboe ku ba amu mɔ n jɔ̀ titɛɛ ku nɛ amboe, 2 nɔ inɛ ŋa iyi ì nam fei n mu nŋa kuwɛɛ hai tã si bɛi ì muum yiiko si inɛ fei. 3 Kuwɛɛ hai tãui í jɛ inɛ ŋa a màɛ, awɔ Ilaaɔ̃ akã ilu ntɔu, nɔ a màm, amu Jesu Kirisi iyi ì bɛ wau. 4 Ǹ jɔ̀ iriɛ í nɛ amboe si ilɛu ihɛ̃, nɔ icɛ ŋa iyi í dasim ku ceu fei ǹ coo. 5 Baaba, nsɛi ǹ wa n tɔɔɛi, jɔ̀ n nɛ amboe bi tɛɛ bɛi ǹ tako ǹ nɛ wo hee a maa taka andunya.

6 Inɛ ŋa iyi ì cica hai si andunya ì nam, ǹ jɔ̀ à màɛ. Tɛɛi à jɛ wo, nɔ ì so ŋa ì nam. À nɔ à waa jirima ideɛ. 7 Nsɛi à mà mii iyi ì nam fei, hai bi tɛɛi í naa, 8 domi ide ŋa iyi ì sɔ̃m nŋui amu mɔ ǹ sɔ̃ ŋa, nɔ à gba ideu. À mà iyi ntɔ ntɔ hai bi tɛɛi ǹ naa nɔ à dasi naanɛ iyi awɔi ì bɛm wa.

9 Ǹ wa n tɔɔɛ na iri nŋa. Kù jɛ na irii inɛi andunya ŋai ǹ wa n tɔɔɛ, amma na inɛ ŋa iyi ì nam ŋai, domi aŋai à jɛ tɛɛ. 10 Mii iyi ǹ nɛ fei tɛɛi, nɔ mii iyi awɔ mɔ ì nɛ fei tom

nii, nɔ irim í nɛ amboe na iri nŋa. 11 Nsɛi ǹ wa n nyi wa bi tɛɛ. Bii í kɔ̃ɔsi keeke n kaa n maa n wa si andunya má, aŋai aa maa wa si andunyau. Baaba kumá, degbe ŋa do gbugbãi iriɛ iyi ì nam, ku ba a jɛ akã si bɛi awae à jɛ akã. 12 Waati iyi ǹ wɛɛ do aŋa ǹ degbe ŋa do gbugbãi iriɛ, iri iyi ì nam nɔu. Ǹ degbe ŋa nɔ si inɔ nŋa baa inɛ akã kù ce nfe, bii kù jɛ amai nfeu baasi. Bɛɛbɛi kukɔi ideɛ í kɔ̃. 13 Nsɛi ǹ wa n nyi wa bi tɛɛ. Ide ŋau ihɛ̃ si andunyau ihɛ̃i ǹ wa n fɔɔ, ku ba aŋa mɔ a kɔ̃ò inɔ didɔ̃ na irim. 14 Ǹ na ŋa ideɛ, nɔ inɛi andunya ŋa à cé ŋa si na iyi í jɔ̀ a kù jɛ ti andunya, si bɛi amu mɔ n kù jɛ ti andunya. 15 N kù wa n tɔɔɛ i nya ŋa hai si andunya, amma ǹ wa n tɔɔɛi i degbe ŋa ku ba Seetam inɛ laalɔu ku maà nɔ ŋa. 16 A kù jɛ ti andunya si bɛi amu mɔ n kù jɛ ti andunya. 17 Ideɛi í jɛ ntɔ. Jɔ̀ ideɛu ku nya ŋa ikã a jɛ titɛɛ. 18 Ǹ bɛ ŋai si andunya si bɛi awɔ mɔ ì bɛm si andunyau. 19 Na iri nŋai ǹ so aram ǹ naɛ ku ba aŋa mɔ a jɛ titɛɛ mam mam.

20 Kù jɛ aŋa akãi ǹ wa n cea kutɔɔ, amma do inɛ ŋa mɔ iyi aa na a dasim naanɛ na saabui ide nŋa. 21 Ǹ wa n tɔɔɛi aŋa fei a jɛ akã. Si bɛi awɔ Baaba ì wa sim, nɔ amu mɔ ǹ wa siɛ, jɔ̀ a jɛ akã si wa ku ba inɛi andunya ŋa a dasi naanɛ iyi awɔi ì bɛm wa. 22 Amboeɛ iyi ì jɔ̀ inɛ ŋa à yɛ sim, nŋui ǹ jɔ̀ à waa yɛ si aŋa mɔ ku ba aŋa mɔ a jɛ akã bɛi awae à jɛ akã. 23 Jɔ̀ n wa si ŋa nɔ awɔ mɔ i wa sim ku ba a jɛ akã mam mam, nɔ inɛi andunya ŋa a mà iyi awɔi ì bɛm wa nɔ ì bi ŋai bɛi ì bim.

24 Baaba, ǹ bi inɛ ŋa iyi ì nam a maa wa bi tom bii an wa, ku ba a yɛ amboem, amboe iyi ì muum. Ì muum amboeui si na iyi í jɔ̀ ì bim hai waati iyi a kù taka andunya. 25 Baaba awɔ iyi ì jɛ dee dee, baa do iyi inɛi andunya ŋa a kù màɛ, amu ǹ màɛ, nɔ inɛ ihɛ̃ ŋa mɔ à mà iyi awɔi ì bɛm wa. 26 Ǹ jɔ̀ à màɛ, nɔ an kɔ̃ɔ nŋa si kumàɛ má ku ba kubi iyi ì bim ku wa si ŋa, nɔ amu mɔ n wa si ŋa.

18

À mu Jesu

(Cɔ Matie 26:47-56; Maaku 14:43-50; Luku 22:47-53)

1 Iyi Jesu í ce kutɔɔɛ í tã, ŋɔi í fita, nŋu do mɔcɔɛ ŋa à bɔ lambo gɔ iyi í wa icei ido iyi à ya kpe Sedorɔ̃ɔ. Ŋɔi í lɔ bɛ, nŋu do mɔcɔɛ ŋa. 2 Wee Zudasi inɛ iyi á zambaɛu mɔ í mà inyau, domi aŋaò ŋa à ya koo bɛ isɛ fɛɛfɛlo. 3 Ŋɔi í jɔ̀ Zudasi í bɔ bɛ do sooge ŋa do woo degbe kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ ŋa iyi inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋa do Farisi ŋau à bɛ wau. À waa mu ji͂nɛi igũ nŋa do fitila ŋa do ina jugula ŋa. 4 Jesu í bɛi wa mà mii ŋa iyi á ba nŋu fei. Iyi à to wa ŋɔi í sɛkɛɛ si ŋa í bee ŋa í ni, yooi ì waa dɛ ŋa. 5 Ŋɔi à jɛaa à ni, Jesu inɛi Nazarɛtiui à waa dɛdɛ. Ŋɔi Jesu í ni, amui ihɛ̃ mɛɛ.

Wee Zudasi inɛ iyi á zambaɛu, wa leeki͂ bɛ aŋaò ŋa ajɔ. 6 Iyi Jesu í jɛ nŋa í ni, amui ihɛ̃, ŋɔi aŋa fei à sɛkɛɛ do anyi à koo à cuku ilɛ. 7 Ŋɔi Jesu í bee ŋa má í ni, yooi ì waa dɛ ŋa. Ŋɔi à ni, Jesu inɛi Nazarɛtiui à waa dɛdɛ. 8 Nɔ Jesu í ni, ǹ sɔ̃ ŋɛ tã ǹ ni amui ihɛ̃. To, bii amui ì waa dɛdɛ ŋa i jɔ̀ inɛ ŋa iyi à gbeu a nɛ.

9 Bɛɛbɛi ide iyi í tako í fɔu í kɔ̃ iyi í ni, Baaba, inɛ ŋa iyi ì nam fei baa inɛ akã nŋa kù ce nfe. 10 Wee Simɔɔ Piɛɛ í nɛ taakuba. Ŋɔi í yɔɔ í cafeò iti͂ njɛi woo ce icɛi woo wee nlai Ilaaɔ̃u. Irii woo ce icɛui Malikusu. 11 Amma Jesu í sɔ̃ Piɛɛ í ni, sindo taakubaɛ si ankɔ̃ɔɛ. Ì waa tamaa n kaa n temuaò ijuukpã iyi Baaba í jilɛɛm nii?

À bɔò Jesu si wajui Ani

12 Ŋɔi sooge ŋa do inɛ ngbo nŋa do Zuifu woo degbe kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ ŋau à mu Jesu à dũu. 13 Nɔ à tako à bɔòɛ bi Ani titã. Wee Aniu wa jɛ baai aboi Kaifu, iyi í jɛ woo wee nlai Ilaaɔ̃ si adɔ̃ nŋu. 14 Nɔ Kaifu í sɔ̃ Zuifu kpaasiɛ ŋau ideu ihɛ̃ wo í ni, aranfãani nwai inɛ akã ku ku si agbɛi dimi nwa.

Piɛɛ í jã í ni nŋu kù jɛ mɔcɔi Jesu

(Cɔ Matie 26:69-70; Maaku 14:66-68; Luku 22:55-57)

15 Waati iyi à mu Jesu à waa nɛɛ ŋɔi Simɔɔ Piɛɛ do mɔcɔ mmu gɔ à waa tooɛ. Wee woo wee nlai Ilaaɔ̃u í mà mɔcɔ inɛ nŋu, ŋɔi í jɔ̀ mɔcɔu í ba í too Jesu í lɔò bantumai kpasɛ̃i woo wee nlau. 16 Amma Piɛɛ í gbe waduude andɛ koofa bɛ. Nɔ mɔcɔ iyi woo wee nlau í màu, í fita wa í naa í ba mudɛ̃ɛ iyi wa degbe koofau ide ku fɔ, nɔ í jɔ̀ Piɛɛ í lɔ. 17 Nɔ mudɛ̃ɛu í bee Piɛɛ í ni, kù jɛ awɔ mɔ inɛ akãi mɔcɔi mɔkɔui ya. Ŋɔi Piɛɛ í ni, aawo, kù jɛ amu.

18 Si bɛi tũtũ wa ceu, ŋɔi woo ce icɛ ŋa do woo degbe kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ ŋau à leeki͂ kɔkɔi ina

nyɛnyɛ à waa nyia. Nɔ Piɛɛ mɔ í koo wa nyia bi tu ŋa bɛ ajɔ.

Woo wee nlau í bee Jesu ide
(Cɔ Matie 26:59-66; Maaku 14:55-64; Luku 22:66-71)

19 Ŋɔi woo wee nlai Ilaaɔ̃u í bee Jesu idei mɔcɔɛ ŋa do yaasei cio iyi wa kɔ si. 20 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, ideu si bantumai ǹ sɔ̃ inɛ fei. Ǹ ya n kɔ inɛ ŋa si ciom nii ile bii à ya ce kutɔtɔɔ ŋa do si kpasɛ̃i Ilaaɔ̃, bii Zuifu ŋa fei à ya tɔtɔɔ. N kù fɔ ide kãma si asii. 21 Na mii í ce ì waa beem ide. Inɛ ŋa iyi à gbɔ idem, bee aŋa taka nŋa iyi ǹ sɔ̃ ŋa, aŋai aa mà mii iyi ǹ fɔ.

22 Iyi Jesu í fɔ bɛɛbɛ, ŋɔi inɛ akãi woo degbe kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ ŋau í sambalaɛ í ni, woo wee nlaui ì waa jɛaa ide nfe nfe bɛɛbɛ? 23 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, bii ide laalɔi ǹ fɔ, fɔɔ inɛ fei ku gbɔ. Amma bii í jɛ ide jiida mɔi ǹ fɔ, na mii í ce ì waa sambalam.

24 Nɔ Ani í jɔ̀ à dũu à bɔ̀ɔ̀ɛ bi Kaifu, woo wee nlau.

Piɛɛ í jã má í ni nŋu ku mà Jesu
(Cɔ Matie 26:71-75; Maaku 14:69-71; Luku 22:58-62)

25 Waati iyi Simɔɔ Piɛɛ í wa bɛ wa nyia inau ŋɔi à beeɛ à ni, kù jɛ awɔ mɔ inɛ akãi mɔcɔi mɔkɔui ya. Ŋɔi Piɛɛ í jã í ni, aawo, kù jɛ amu. 26 Wee woo ce icɛ akãi woo wee nlai Ilaaɔ̃u í wa bɛ. Wa jɛ nyaanzei inɛ iyi Piɛɛ í bu itĩɛu. Iyi í yɛ Piɛɛ ŋɔi í beeɛ í ni, n kù yɛɛ iŋɛ̀ɔ̀ lambo bɛi? 27 Amma Piɛɛ í jã má í ni, aawo. Gbakã ŋɔi ajɛɛ wa kɔ.

À bɔ̀ɔ̀ Jesu si wajui Pilati
(Cɔ Matie 17:1-2, 11-14; Maaku 15:1-5; Luku 23:1-5)

28 Hai bi Kaifu bɛ, inɛ ngboi Zuifu ŋau à bɔ̀ɔ̀ Jesu bi ku kiitii ilu ilɛu bii Pilati í wa. Wee daadaakɔi. Aŋa taka nŋa a kù lɔ ile bi ku ce kiitiu ku ba aŋa a maà na a jɛ ilu riisi ŋa. A kù bi a jɛ ilu riisi domi à waa bi a ba a jɛ ijɛi jingaui Iku ku kuau. 29 Nŋui í jɔ̀ Pilati í fita wa í naa í ba ŋa í bee ŋa í ni, taale yoomai ì yɛ si mɔkɔu ŋa. 30 Ŋɔi à ni, bii kù ce laalɔ, a kaa ka daɛ si awɔ. 31 Ŋɔi Pilati í sɔ̃ ŋa í ni, iŋɛ taka nŋɛ i kooɛ i koo i kiiti do wooda nŋɛ. Amma à ni, iŋɛ inɛi Romu ŋa i kù na wa kpãa iyi aa ka kpaò amanɛ ŋa.

32 Bɛɛbɛi idei Jesu í ce ku nyisiò dimii iku iyi á ku. 33 Ŋɔi Pilati í lɔ ile bi ku ce kiitiu má í kpe Jesu í beeɛ í ni, awɔi ì jɛ ilaalui Zuifu ŋa? 34 Ŋɔi Jesu í ni, inɛ gɔi í sɔ̃ɛ bɛɛbɛ de, mà ì nɔ ì waa beei. 35 Amma Pilati í ni, amuu Zuifui ǹ bɛi ǹ mà? Dimiɛ ŋa do inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋai à muɛ à daam si awɔ. Mii ì ce. 36 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, bommam kù jɛ ti andunya. Bii í jɛ ti andunyai, woo ce icɛm ŋa aa ja, a kaa jɛ a mum a na inɛ ngboi Zuifu ŋau. Amma bommam kù jɛ ti andunya ihɛ̃. 37 Ŋɔi Pilati í beeɛ í ni, debɛi, awɔu ilaalui? Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, awɔi ì fɔ bɛɛbɛ. Ǹ naai si andunya, à bím nii n jɛ sɛɛdai ntɔ. Inɛ iyi í jɛ ti ntɔ fei á gbɔ idem. 38 Nɔ Pilati í beeɛ í ni, dimii mii mɔm nii à ya kpe ntɔ.

À yɛ taalei Jesu a ba a kpaa
(Cɔ Matie 27:15-31; Maaku 15:6-20; Luku 23:13-25)

Si anyii ide ŋau ŋɔi Pilati í fita má í bɔ bi Zuifu ŋau. Í sɔ̃ ŋa í ni, amu n kù yɛ taale kãma si mɔkɔu. 39 Amma si bɛi à nɛ dɔɔnɛɛ, an jɔ̀ nŋɛ inɛi piisɔ̃ɔ akã si jingaui Iku ku kua. Ì bi n jɔ̀ nŋɛ ilaalui Zuifu ŋau? 40 Ŋɔi aŋa fei à wasi ku dɔ̃ anu do gbugbã à waa ni aŋa a kù bi mɔkɔu bɛ. À waa ni Barabasii aŋa à bi. Wee Barabasiu í ya ce ilei.

19

1 Ŋɔi Pilati í jɔ̀ à cã Jesu do kpɔtɔɔ. 2 Ŋɔi sooge ŋa à ba fulai agũ à daa Jesu si iriɛ, nɔ à daa si kumboo nkpa gɔ má à waa yaakoɛò. 3 Ŋɔi à ya sɛkɛɛ siɛ wa à naa a maa coo fɔɔ a maa ni, fɔɔ ilaalui Zuifu ŋa. Nɔ a maa sambalaɛ.

4 Ŋɔi Pilati í fita wa ma í sɔ̃ zamaau í ni, wee an fitaò nŋɛ mɔkɔu wa ku ba i mà ŋa iyi n kù yɛ siɛ kurara gɔ. 5 Ŋɔi í fitaò Jesu wa do fulai agũu do kumboo nkpaɛ. Ŋɔi Pilati í sɔ̃ ŋa í ni, mɔkɔu wee. 6 Iyi inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋau do woo degbe kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ ŋau à yɔɔ ŋɔi à wasi ku la à waa ni, kpakpaɛ si ji̇̃i. Ŋɔi Pilati í sɔ̃ ŋa í ni, iŋɛ taka nŋɛ, i gba i kpakpaɛ si ji̇̃i ku gaau. Amma amu n kù yɛ siɛ taale gɔ. 7 Ŋɔi Zuifu ŋau à sɔ̃ɔ à ni aŋa à nɛ wooda gɔ, nɔ si woodai aŋau í gbe de a kpaai domi wa ni nŋuu amai Ilaaɔ̃i.

8 Iyi Pilati í gbɔ ideu, njo í muu má hee í caa. 9 Ŋɔi í bɔ̀ɔ̀ Jesu bi ku ce kiitiu má í koo í beeɛ í ni, hai iwoi ì waa naa ntɔ ntɔ. Amma Jesu kù jɛaa mɔm. 10 Ŋɔi Pilati í beeɛ í ni, baa amu takam i kaa bam ide ku fɔ? I kù mà iyi

ǹ nɛ kpãa n jɔ̀ɛ, nɔ ǹ nɛ kpãa má n kpakpaɛ si ǰĭi ku gaaui? 11 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, i kaa nɛ gbugbã kãma sim, bii kù jɛ Ilaaɔ̃i í naɛ wa. Nŋui í jɔ̀ inɛ iyi í dasim si awɔɛ, dulum dɛɛ í re baa tɛɛ. 12 Iyi Pilati í gbɔ bɛɛbɛ, ŋɔi wa ce kookaai ku ba ku jɔ̀ɔ. Amma Zuifu ŋau à dɔ̃ anu à waa ni, bii ì jɔ̀ mɔkɔu bɛ, i kù jɛ kpaasii ilaalu nlai Romu má. Inɛ iyi í ce araɛ ilaalu fei mbɛɛi ilaalu nlai Romuui í baa í jɛ.

13 Iyi Pilati í gbɔ ideu, ŋɔi í jɔ̀ à fitaò Jesu nɔ í buba si kitãi woo kiitiu iyi í wa inya bii à ya kpe Tintim ndii kuta. Amma do fee Ebɛɛ, Gabatai à ya kpe inyau. 14 Wee à wa si ajɔ iyi bii iju í má á jɛ ajɔi kusĭmi. Ajɔi kusĭmiu alɛi á sinti, nɔ inɛ ŋa à wasi ku ce sɔɔlui jingaui Iku ku kuau. Nɔ waati bɛɛbɛ zakai dasãi. Ŋɔi Pilati í sɔ̃ Zuifu ŋau í ni, ilaalu nŋɛ wee. 15 Amma à wasi ku dɔ̃ anu à waa ni, kpaa. Kpakpaɛ si ǰĭi ku gaau. Ŋɔi Pilati í bee ŋa í ni, bɛirei í ce ì bi n kpakpa ilaalu nŋɛ si ǰĭi ku gaau. Ŋɔi inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋau à jɛaa à ni, a kù nɛ ilaalu mmu gɔ bii kù jɛ ilaalu nlai Romu. 16 Ŋɔi Pilati í da nŋa Jesu si awɔ ku ba a kpakpaɛ si ǰĭi ku gaau.

À kpakpa Jesu si ǰĭi ku gaau
(Cɔ Matie 27:32-44; Maaku 15:21-32; Luku 23:26-43)

Nɔ à mu Jesu à nɛò. 17 Nɔ à kãa Jesu ǰĭi ku gaauu í so í fitaò hai inɔ ilu í bɔò hee inya iyi à ya kpe inyai kokoi iri. Do feei Ebɛɛ, Gɔɔgɔtai à ya kpe inyau. 18 Bɛi à kpakpaɛ si ǰĭi ku gaauu. Nɔ à kpakpa inɛmɔkɔ minji gɔ ŋa bɛ má, inɛ akã do awɔ cangaɛ, inɛ akã mɔ do awɔ njɛɛ nɔ Jesu í wa anini nŋa.

19 Ŋɔi Pilati í jɔ̀ à kɔ ide gɔ si ǰĭi gɔ à masi antai ǰĭi ku gaauu. Kukɔu í ni, Jesu inɛi Nazarɛti, ilaalui Zuifu ŋa. 20 Zuifu nkpɔ í ka kukɔu domi inyau kù ǰĭò inɔ ilu. Nɔ à kɔɔ do feei Ebɛɛ do Latɛ̃ɛ do Gɛrɛki. 21 Ŋɔi inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋau à sɔ̃ Pilati à ni, maà ti i kɔ i ni, ilaalui Zuifu ŋa, amma kɔ i ni, í ni nŋu í jɛ Ilaalui Zuifu ŋa. 22 Ŋɔi Pilati í ni, iyi ǹ kɔ tã ǹ kɔɔi.

23 Iyi sooge ŋau à kpakpa Jesu à tã ŋɔi à so jaaɛɛ ŋa à kpɔ̃ɔ ikɔ mɛɛ, sooge fei í so ikɔ akã akã. Nɔ à so ibɔ sisɔɛu má. Ibɔu kù nɛ agbɛi ku sɔ domi à wɔ̃ɔi hai lele hee ku bɔ ilɛ. Iyi à so ibɔu 24 ŋɔi à ni, ka maà ga ibɔu, amma ka ta si kpasa ka cɔ ti inɛ iyi á jɛ. Nɔ bɛɛbɛi à ce. Bɛɛbɛi kukɔi idei Ilaaɔ̃ í kɔ̃ tengi bii í ni, aŋa duusɔ̃ɔ à kpɛ̃ jaaɛm ŋa. Nɔ à ta si ibɔ nlam kpasa.

25 Wee iyei Jesu do ifɔi iyeɛ, do Maari aboi Kopa, do Maari inɛi Madala, à waa leekĭ bi ǰĭi ku gaaui Jesu. 26 Ŋɔi Jesu í yɛ iyeɛ bɛ, do mɔcɔ iyi í biu à waa leekĭ kɔkɔi njɛ, nɔ í sɔ̃ iyeɛ í ni, abooyi, inɛ ihɛ̃i í baa í jɛ bɛi amaɛ. 27 Ŋɔi í sɔ̃ mɔcɔu í ni, abou ihɛ̃ bɛi iyeɛi í baa í jɛ. Hai ajɔ nŋui mɔcɔu í gbãa í bɔòɛ kpasɛ̃ɛ wa woo.

Waati iyi Jesu í ku
(Cɔ Matie 27:45-56; Maaku 15:33-41; Luku 23:44-49)

28 Si anyii nŋu, si bɛi Jesu í mà iyi bɛbɛi fei ndɛɛ í kpa iri mbɛ, ŋɔi í ni, agbɛ wa kpam. Í fɔ bɛɛbɛi ku ba kukɔi idei Ilaaɔ̃ ku kɔ̃. 29 Wee caka gɔ í wa bɛ í nɛ atɛ̃ kukã bam bam. Ŋɔi à dĭ kanya si amaawɔi ǰĭi gɔ à sɔsi atɛ̃ kukãu à waa too si gɛlɛi Jesu. 30 Iyi Jesu í tiɛ atɛ̃ kukãu ŋɔi í ni, ǹ kpa irii icɛm nii mbɛ. Nɔ í kɔmba iriɛ í ku.

À gũ Jesu kaka si kpakpaa cingaɛ

31 Si bɛi à wa si sɔɔlui ajɔi kusĭmiu, Zuifu ŋau a kù waa bi ajɔu ku to wa ku ba iku ŋau si ǰĭi ŋau bɛ, domi ajɔu ajɔ nla gɔi. Nŋui í jɔ̀ à koo à tɔɔ Pilati ku jɔ̀ a cɛ kutɛi inɛ ŋa iyi à kpakpa ŋau, nɔ a nya ŋa hai bɛ. 32 Na ŋɔi í ce sooge ŋau à cɛ kutɛi inɛ sinteu do inɛ minjisiau, aŋa iyi à kpakpa do Jesu ajɔu. 33 Amma waati iyi à to bi Jesu, à ba í ku tã, nɔ a kù cɛ kutɛɛ má. 34 Amma inɛ akãi sooge ŋau í gũ kpakpaa cingaɛ do kaka, ŋɔi gbakã njɛ do inyi wa jo wa. 35 Amu Zãa ǹ yɛ iyi bɛ fei, nɔ ǹ wa n jɛa inɛ ŋa sɛɛdaɛ, sɛɛdam nɔu ntɔi. Ǹ mà kam kam iyi ntɔi ǹ wa n fɔ, nɔ ǹ wa n fɔi ku ba iŋɛ mɔ i dasi naanɛ ŋa. 36 A kù cɛ kutɛɛ ŋa nɔ iyi bɛ í cei ku ba kukɔi idei Ilaaɔ̃ ku kɔ̃ iyi í ni, baa kũkũ akãɛ kaa lɛgɛ. 37 Nɔ kukɔi idei Ilaaɔ̃ í ni má, aa cɔ inɛ iyi aŋa taka nŋa à gũu.

À dasi ikui Jesu balɛ
(Cɔ Matie 27:57-61; Maaku 15:42-47; Luku 23:50-56)

38 Si anyii nŋu, Zozɛfu inɛi Arimateeu í koo í tɔɔ Pilati ku jɔ̀ nŋu ku nya ikui Jesu. Wee Zozɛfu mɔ mɔcɔi Jesui, amma si asiii, domi wa ce njoi inɛ ngboi Zuifu ŋa. Nɔ Pilati í jɛaa si. Na ŋɔi í jɔ̀ Zozɛfu í koo í nya ikui Jesuu. 39 Nikodɛmu iyi í bɔ bi Jesu idũ gɔ

wo, í si Zozɛfu. Nɔ wa mu tulare dimi ikã ikã minji, akã mirui à ya kpoo, akã mɔ aloɛ. Kuwoɛ í to zakai kilo kuntaa. 40 Inɛ minji ŋau à so ikui Jesu à woo do jaaɛ fũfũ gɔ ŋa nɔ à fãsi tulareu. Si dɔɔnɛi Zuifu ŋa bɛɛbɛi à ya ce bii à waa si iku. 41 Lambo gɔ í wa tengi bii à kpakpa Jesu si ji̇̃i nɔu. Si inɔ lambou à gbe isai kuta gɔ bɛ kù kpɛ titã, nɔ a kù si inɛ gɔ si bɛ. 42 Bɛi à koo à si Jesu si na iyi í jɔ̀ tengi bɛ kù ji̇̃, nɔ à bi a suu gbãa gbãa hee ajɔi kusi̇̃miu ku maa to wa.

20

Balɛ ngbɛ

(Cɔ Matie 28:1-8; Maaku 16:1-8; Luku 24:1-12)

1 Ajɔ amaazuma daadaakɔ waati iyi iju kù má sãa sãa, ŋɔi Maari inɛi Madalau í bɔ bi balɛu. Nɔ í ba wee à tale kutau hai andɛ balɛu. 2 Ŋɔi í sɛi í bɔ bi Simɔɔ Piɛɛ do bi mɔcɔ iyi Jesu í bi jiidau, í sɔ̃ ŋa í ni, à nya ikui Lafɛ̃ɛ hai inɔ balɛ nɔ a kù mà bii à dasi.

3 Ŋɔi Piɛɛ do mɔcɔu à fita à bɔ bi balɛu. 4 Aŋa minji fei à sɛi ajɔ, amma mɔcɔu í sɛi í cua Piɛɛ, nŋui í tako í to bi balɛu. 5 Nɔ í bate í nante si balɛu, nɔ í yɛ jaaɛ ŋau wa jilɛ, amma kù lɔ. 6 Ŋɔi Simɔɔ Piɛɛ wa baa do anyi. Iyi í to wa nɔ í lɔ inɔ balɛu. Nɔ í yɛ jaaɛ ŋau wa jilɛ, 7 do mango iyi à tako à ɗìò iriɛu. Amma mangou kù waa jilɛ inya akã do jaaɛ ŋau, wa woi ikpa akã. 8 Ŋɔi mɔcɔ iyi í tako í to bi balɛu, nŋu mɔ í lɔ. Iyi í yɛ mii ŋau nɔ í dasi naanɛ. 9 Mɔcɔ ŋau a kù tako a kù gbɔ yaasei kukɔi idei Ilaaɔ̃ wo iyi í ni kù nɛ bɛi á ce iyi Jesu kù ji̇̃ hai si balɛ. 10 Ŋɔi mɔcɔ ŋau à sinda à bɔ kpasɛ̃.

Jesu í tusɛa Maari inɛi Madalau araɛ

(Cɔ Matie 28:9-10; Maaku 16:9-11)

11 Amma Maari wa leekı̃ waduude kɔkɔi balɛu wa kpata. Si bɛi wa kpatau ŋɔi í bate í nante inɔ balɛu. 12 Nɔ í yɛ amaleka minji gɔ ŋa à waa dasi nyau fũfũ à waa buba tengi bii ikui Jesu wa sũ wo, inɛ akã ikpa iri, inɛ akã mɔ ikpa kutɛ. 13 Nɔ à beeɛ à ni, abooyi, na mii í ce ì waa kpata. Ŋɔi í jɛ nŋa í ni, à so ikui Lafɛ̃ɛm hai ihɛ̃i nɔ n kù mà bii à dasiɛ.

14 Iyi í fɔ bɛɛbɛ í tã, ŋɔi í sinda nɔ í yɛ Jesu wa leekı̃ bɛ. Amma kù mà mà Jesui. 15 Ŋɔi Jesu í beeɛ í ni, abooyi, na mii í ce ì waa kpata. Yooi ì waa dɛ. Ŋɔi Maari í tamaa bɛi woo degbe lamboui. Ŋɔi í sɔ̃ɔ í ni, mɔkɔɔyi, bii awɔi ì soo, sɔ̃m bii ì jilɔɔ n koo n soo. 16 Ŋɔi Jesu í ni, Maari. Ŋɔi Maari í sinda siɛ í sɔ̃ɔ do feei Ebɛɛ í ni, Rabuni, waatɔ Mɛɛtu.

17 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ɔ í ni, jɔ̀m, maà lum, domi n kù bɔ lele bi Baam titã. Amma bɔ bi mɔcɔm ŋa, sɔ̃ ŋa i ni ǹ wa n bɔ bi Ilaaɔ̃. Nŋui í jɛ baam, nɔ í jɛ baai iŋɛ mɔ.

18 Ŋɔi Maari inɛi Madalau í koo í sɔ̃ mɔcɔ ŋau í ni nŋu í yɛ Lafɛ̃ɛ. Nɔ wa sisi nŋa ide iyi Jesu í sɔ̃ɔ.

Jesu í tusɛa mɔcɔɛ ŋa araɛ

(Cɔ Matie 28:16-20; Maaku 16:14-18; Luku 24:36-49)

19 Ajɔ amaazumau iyi alɛ í lɛ ŋɔi mɔcɔ ŋau à tɔtɔɔ si ile gɔ nɔ à sɔkɔ gambou domi à waa ce njoi inɛ ngboi Zuifu ŋau. Ŋɔi Jesu í faata wa í leekı̃ si anini nŋa. Nɔ í sɔ̃ ŋa í ni, laakai ku sũ ku wɛɛ nŋɛ.

20 Iyi í sɔ̃ ŋa bɛɛbɛ í tã ŋɔi í nyisi ŋa awɔɛ ŋa do kpakpaa cingaɛu. Nɔ inɔi mɔcɔ ŋau í dɔ̃ iyi à yɛ Lafɛ̃ɛ. 21 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ ŋa má í ni, laakai ku sũ ku wɛɛ nŋɛ. Si bɛi Baaba í bɛm wa, bɛɛbɛ mɔi amu mɔ ǹ bɛ ŋɛ.

22 Iyi í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi í fufu ŋa í ni, i gba Hundei Ilaaɔ̃ ŋa. 23 Inɛ iyi ì kpa idei dulum dɛɛ ŋa, Ilaaɔ̃ mɔ á kpaai. Inɛ mɔ iyi ì ni dulum ndɛɛ í jɛ idei iriɛ ŋa, lafɛ̃ɛ á maa wɛɛò ndɛɛi.

Jesu do Tomaa

24 Wee Tomaa inɛ akãi mɔcɔ maateeji ŋa iyi à ya kpe Sìkàu kù wa inɔ nŋa si waati iyi Jesu í naa si ŋau. 25 Ŋɔi mɔcɔ ŋa iyi à gbeu à sɔ̃ɔ à ni, à yɛ Lafɛ̃ɛ. Amma Tomaa í sɔ̃ ŋa í ni, nɔ n kù yɛ agbɛi ponti ŋau si awɔɛ ŋa nɔ n kù dasi amaawɔm si agbɛi pontiu nɔ n kù dasi awɔm si dalai jujui kpakpaa cingaaɛu n kaa n dasi naanɛ pai.

26 Zakai azuma akã má à tɔtɔɔ má si inɔ ile. Tomaa í wa inɔ nŋa. Nɔ à cı̃mbo gambo ŋa. Amma Jesu í faata si anini nŋa wa má nɔ í ni, laakai ku sũ ku wɛɛ nŋɛ. 27 Nɔ í sɔ̃ Tomaa í ni, cɔ awɔm ŋa nɔ i dasi amaawɔɛ si bɛ. Naaò awɔɛ wa má i luò cingaam. Jɔ̀ sika sikau bɛ, dasi naanɛ. 28 Ŋɔi Tomaa í jɛaa í ni, awɔi ì jɛ Aɔ̃ Lafɛ̃ɛm. 29 Ŋɔi Jesu í sɔ̃ɔ í ni, debɛi ì dasi naanɛ si na iyi í jɔ̀ ì yɛm, ma irei. Ilu inɔ didɔ̃ ŋai inɛ ŋa iyi a kù yɛm nɔ do nŋu fei à dasi naanɛ.

Mii iyi í jɔ̀ à kɔ tiau ihɛ̃

30 Maamaake nkpɔi Jesu í ce má si wajui mɔcɔɛ ŋa iyi a kù kɔ si tiau ihɛ̃. 31 Amma ide

iyi ihɛ̃ ŋai à kɔ ku ba i dasi naanɛ ŋa iyi Jesui í jɛ Kirisi Amai Ilaaɔ̃ ku ba naanɛ iyi ì dasiɛ ŋau ku jɔ̀ i ba kuwɛɛ hai tã ŋa.

21

Jesu í tusɛa mɔcɔ mɛeje gɔ ŋa araɛ

1 Si anyii nŋu, Jesu í nyisi araɛ bi mɔcɔɛ gɔ ŋa má kɔkɔi tenku iyi à ya kpe Tiberia. Do yaase bɛi í nyisiò araɛ wee. 2 Simɔɔ Piɛɛ do Tomaa iyi à ya kpe Sìkàu do Nataniɛli inɛi Kana si ilɛi Galilee do amai Zebedee ŋa do mɔcɔ minji mmu gɔ ŋa má, aŋa fei à wa inya akã bɛ. 3 Ŋɔi Simɔɔ Piɛɛ í sõ ŋa í ni, ǹ wa n bɔ cɔcɔ. Nɔ à ni, aa ka siɛ.

Nɔ à fita gbakã à lɔ akɔi inyi gɔ idũ à nɛ. Amma idũ ajɔ nŋu a kù mu nkãma. 4 Iyi iju wa bɔ ku má, ŋɔi à yɛ Jesu wa leekɨ̃ itɨ̃i tenkuu bɛ, amma a kù mà mà nŋui. 5 Ŋɔi Jesu í bee ŋa í ni, iŋɛ awaasũ ŋau bɛ, i kù mu nkãma ŋa de. Ŋɔi à ni, aawo. 6 Ŋɔi í sõ ŋa í ni, i dasi taao nŋɛ ino inyi do ikpa awɔ njɛi akɔi inyiu, aa mu cɛ̃ɛ ŋa. Nɔ à sɔ taao nŋa inɔ inyi nɔ à mu cɛ̃ɛ hee à mɔngɔ ku faa wa. 7 Mɔcɔ iyi Jesu í bi jiidau í sõ Piɛɛ í ni, Lafɛ̃ɛ mbɛ.

Iyi Simɔɔ Piɛɛ í gbɔ iyi Lafɛ̃ɛi, ŋɔi í dasi ibɔɛ domi basɨ̃i í wɛɛ wo. Nɔ í dasi inyiu wa bɔ bi tɛɛ. 8 Amma mɔcɔ ŋa iyi à gbeu à to wa ice do akɔi inyiu, à waa fa taao nŋa iyi í kõ do cɛ̃ɛu. Kujɨ̃ nŋa do ice kù re mɛɛtu cɨ̃ɔ. 9 Iyi à kita wa ilɛ nɔ à yɛ ina nyɛnyɛ gɔ bɛ cɛ̃ɛ wa banda si, nɔ pɛ̃ɛ wa jilɛ bɛ. 10 Ŋɔi Jesu í sõ ŋa í ni, i naaò cɛ̃ɛ gɔ ŋa iyi ì mu wa nsɛiu ŋa.

11 Nɔ Simɔɔ Piɛɛ í koo í lɔ akɔi inyiu nɔ í fa taaou wa ilɛ. Taaou í kõ do cɛ̃ɛ nla ŋa. Kukpɔ nŋa í to cɨ̃ɔ do ciitaa do mɛɛta. Do iyi í kpɔ bɛɛbɛ fei taaou kù ga. 12 Ŋɔi Jesu í sõ ŋa í ni, i naa i nya sɔnda ŋa. Nɔ baa mɔcɔ akã kù jɛ ku beeɛ ku ni, awɔi yoo, domi à mà iyi Lafɛ̃ɛi. 13 Ŋɔi Jesu í koo í so pɛ̃ɛu do cɛ̃ɛu í na ŋa.

14 Isɛ gbɛɛtasiaɛi mbɛ bɛi iyi Jesu í nyisi mɔcɔɛ ŋa araɛ hai waati iyi í jɨ̃ hai si balɛ.

Jesu do Piɛɛ

15 Iyi à nya sɔnda à tã ŋɔi Jesu í bee Simɔɔ Piɛɛ í ni, Simɔɔ amai Zãa, ì bim í re inɛ ihɔ̃ ŋa? Nɔ Piɛɛ í jɛaa í ni, oo Lafɛ̃ɛ. Ì mà iyi ǹ biɛ. Ŋɔi Jesu í sɔ̃ɔ í ni, gbɔa ama angudãm ŋa. 16 Nɔ í beeɛ má isɛ gbeejisia í ni, Simɔɔ amai Zãa, ì bim? Nɔ Piɛɛ í jɛaa í ni, oo Lafɛ̃ɛ. Ì mà iyi ǹ biɛ. Ŋɔi Jesu í sɔ̃ɔ í ni, gbã angudãm ŋa. 17 Nɔ í sisi í beeɛ má isɛ gbɛɛtasia í ni, Simɔɔ amai Zãa, ì bim? Nɔ inɔi Piɛɛ í fɔ do si bɛi í beeɛ isɛ gbɛɛtasia í ni, ì bim? Ŋɔi Piɛɛ í jɛaa í ni, Lafɛ̃ɛ, ì mà fei ndɛɛ, ì mà kam kam iyi ǹ biɛ. Nɔ Jesu í sɔ̃ɔ í ni, to, gbã angudãm ŋa. 18 Ntɔ ntɔ ǹ wa n sɔ̃ɛi, waati iyi ì wɛɛ awaasũ ì ya dɨ̃a araɛ wondo nɔ i bɔ bii ì bi. Amma bii ì naa ì gbo, aa tɛ ikpaɛi nɔ inɛ gɔ ku dɨ̃ɛ nɔ ku bɔòɛ bii i kù bi. 19 Do ideu bɛi Jesu í fɔ yaase bɛi Piɛɛ á na ku ku ku nyisiò amboei Ilaaɔ̃. Iyi í fɔ bɛɛbɛ í tã nɔ í sɔ̃ɔ í ni, toom wa.

Jesu do mɔcɔ iyi í bi jiida

20 Ŋɔi Piɛɛ í sinda, nɔ í yɛ mɔcɔ iyi Jesu í bi jiidau wa naa do anyi nŋa. Mɔcɔu nŋui í tako í gbesi gɛndɛi Jesu waati iyi à waa jɛ í beeɛ í ni, Lafɛ̃ɛ, yooi á zambaɛu. 21 Iyi Piɛɛ í yɛ mɔcɔu ŋɔi í bee Jesu í ni, Lafɛ̃ɛ, mɔkɔu ihɛ̃ mɔ ni, bɛirei ti nŋu mɔ á yɛ. 22 Ŋɔi Jesu í jɛaa í ni, baa bii ǹ bi n jɔ̀ ku maa wɛɛ hee n koo n nyiò wa mái, iwoi í yɛɛ. Awɔ de, toom wa. 23 Ŋɔi laabaaui ideu í fangaa si inɔi woo dasi Jesu naanɛ ŋau à be ni mɔcɔu kaa ku. Amma Jesu kù ni kaa ku, nŋu de í ni, baa bii ǹ bi n jɔ̀ ku maa wɛɛ hee n koo n nyiò wa mái, iwoi í yɛɛ.

24 Mɔcɔ iyi Jesu wa fãau amu Zãai. Nɔ amu takam nii ǹ wa n jɛ sɛɛdai ide ŋau, amu iyi n kɔ tiau ihɛ̃, à nɔ à mà iyi sɛɛdam í jɛ ntɔ.

Iri kukpai tiau

25 Mii nkpɔ nkpɔ í wɛɛ má iyi Jesu í ce. Bii í jɛ à kɔ fei ndɛɛ akã akã, n kù tamaa mà andunyau ihɛ̃ á to inɛ ŋa a ba bii aa jilɛ tia ŋa iyi aa kɔ ŋau fei.

Icɛi Woo Bɛ Ŋa

À cea Woo bɛ ŋau kuwãi Hundei Ilaaɔ̃

1 Baakɔɔm, Teofili,
Si tia sintem ǹ kɔ mii iyi Jesu í ce do cio
iyi í ya maa kɔa inɛ ŋa si fei hai sinteɛ, 2 hee
í koo í to ajɔ iyi Ilaaɔ̃ í soo lele. Hee ku maa
nɛ, inɛ ŋa iyi í cica wo à jɛ woo bɛ ŋau, í ba
ŋa ide ku fɔ do gbugbãi Hundei Ilaaɔ̃ í sɔ̃ ŋa
bɛi aa ce. 3 Si anyii ikuɛ í nyisi ŋa araɛ si afei
ajɔ ciiji isɛ fɛɛfɛlo ku jɛ nŋa sɛɛda iyi kù nɛ
sika sika iyi nŋu í wɛɛ. À yɔɔ nɔ í ce nŋa faajii
bommai Ilaaɔ̃. 4 Ajɔ nŋu gɔ, si bɛi Jesu do
mɔcɔɛ ŋa à wa inya akã í sɔ̃ ŋa í ni, i maà tekɨ̌
hai Zeruzalɛmu ŋa, amma i degbe amua iyi
Ilaaɔ̃ Baaba í wãò ŋɛu, amua iyi ǹ tako ǹ sɔ̃
ŋɛ ideɛu. 5 Zãa nŋu, inyii í dasi ŋɛ wo, amma
si ajɔ minjiu ihɛ̃ aa da nŋɛ si Hundei Ilaaɔ̃.

Jesu í nyi lelei Aɔ̃

6 Ŋɔi woo bɛ ŋa iyi aŋaò Jesu ŋa à wa inya
akãu à beeɛ à ni, Lafɛ̃ɛ, bɛbɛii aa teese i jilɛ
bommai Izirɛli? 7 Ŋɔi Jesu í jɛ nŋa í ni, kù
jɛ baa nŋɛ i mà ajɔu walakɔ i mà yaase bɛi
mii ŋau bɛ á na ku ce ŋa. Ilaaɔ̃ Baabai í jilɛ
iyi bɛ ŋa do yiikoɛ. 8 Amma aa ba gbugbã ŋa
waati iyi Hundei Ilaaɔ̃ á naa si ŋɛ. Aa jɛa inɛ
ŋa sɛɛdam ŋa si ilui Zeruzalɛmu, do si ilɛi
Zudee fei, do si ilɛi Samari hee ku bɔ do kɔɔi
andunya fei. 9 Iyi Jesu í fɔ ideu í tã, ŋɔi à waa
cɔɔ nɔ à ba wee Ilaaɔ̃ í soo ikpa lele nɔ kudũi
ijɨ̌ gɔ í jɔ̀ a kù yɔɔ má.
10 Waati iyi à waa cɔɔ wa nɛ ikpa lelei Aɔ̃,
ŋɔi gbakã à yɛ woo dasi ibɔ fũfũ minji gɔ ŋa
bɛ à waa leekɨ̌ kɔkɔ nŋa. 11 Ŋɔi inɛ ŋau à ni,
iŋɛ inɛi Galilee ŋa, na mii í ce ì leekɨ̌ ì waa cɔ
lele ŋa. Jesuu bɛ iyi Ilaaɔ̃ í so ikpa lele hai bi
tu ŋɛu á nyi wa má do yaase bɛi ì yɔɔ í nɛò
leleu ŋa.

Nsũi Zudasi

12 Iyi inɛ ŋau à fɔ bɛɛbɛ à tã, ŋɔi woo bɛ
ŋau à sinda wa hai iri kutai Olivie bii à wau
à nyi wa Zeruzalɛmu. Iri kutau í wa kɔkɔi
iluu zakai kilo akã. 13 Iyi à to Zeruzalɛmu
ŋɔi à gũ lelei ile ku kpɛkɛ bii à ya maa wau.
Aŋa iyi à tɔtɔɔ bɛu wee, Piɛɛ do Zãa, do
Zaaki, do Anderee, do Filipu, do Tomaa, do
Baatelemi, do Matie, do Zaaki amai Alifee,
do Simɔɔ iyi í ya jabua ilɛɛ do Zudu amai
Zaaki. 14 Do anu akãi inɛ ŋau fei à ya tɔtɔɔ
a maa ce kutɔɔ do himma, aŋa do ifɔi Jesu
ŋa do Maari iyeɛ do inaabo gɔ ŋa má.
15 Ajɔ nŋu gɔ woo dasi Jesu naanɛ ŋau à
tɔtɔɔ má. Kukpɔ nŋa í to zakai amanɛ cifa.
Ŋɔi Piɛɛ í dede í leekɨ̌ si anini nŋa í ni, 16 iŋɛ
kpaasim ŋa, Hundei Ilaaɔ̃i í jɔ̀ Davidi í fɔ
idei Zudasi wo, nŋu iyi í cuaa inɛ ŋa iyi à
mu Jesuu, nɔ ideu kù nɛ bɛi á ce iyi kù ce.
17 Zudasiui í tako í jɛ inɛ akã nwa wo, nŋu
mɔ í ya dasi icɛ nwa awɔ.
18 Fia iyi í ba na laalɔ iyi í ceu í raò iko gɔ.
Ŋɔi í cuku, iriɛ í tako í to ilɛ nɔ inɔɛ í la, ifũɛ
fei í fita. 19 Ŋɔi inɛ ŋa iyi à wa Zeruzalɛmu
fei à gbɔ ideu. Na ŋɔi í jɔ̀ do fee nŋa à waa
kpe ikou Akedama, waatɔ Ikoi njɛ̀.
20 Ideɛ iyi à kɔ si tiai iri kukɔ̃u wee.
A jɔ̀ ideɛu ku kpɔò bomma.
Inɛ gɔ ku maà buba bɛ má.
Nɔ à kɔɔ má à ni,
A jɔ̀ inɛ gɔ ku jɛ nsũɛ si icɛu.
21-22 Debɛi, ka dasi inɛ gɔ si inɔ nwa ku jɛ
nsũi Zudasiu. Nɔ í gbe lafɛ̃ɛ ku jɛ inɛ iyi í yɛ
kujɨ̃i Lafɛ̃ɛ Jesu hai si balɛ bɛi awa mɔ. Nɔ
lafɛ̃ɛ ku jɛ inɛ akãi inɛ ŋa iyi à ba wa kuwɛɛ
ajɔ si waati kãma fei iyi Jesu í wɛɛ do awa
si andunyau ihɛ̃, hai waati iyi Zãa í dasiɛ
inyi hee í koo í bɔ lele. 23 Ŋɔi à cica amanɛ
minji gɔ ŋa, irii inɛ akãi Zozɛfu iyi à ya kpe
Baasaba, walakɔ Zusitu, inɛ minjisiau mɔ
Matiasi. 24 Ŋɔi à ce kutɔɔ à ni, Lafɛ̃ɛ, awɔ iyi ì
mà idɔi inɛ fei, nyisi wa inɛ iyi ì cica. Si inɔi
mɔcɔ minjiɛ ŋau ihɛ̃ 25 nyisi wa inɛ iyi ì bi
ku jɛ nsũi Zudasi si icɛi woo bɛ ŋau, icɛ iyi
Zudasi í jɔ̀ nɔ í koo í lɔ tengi bii í jɔ à dasiɛ.
26 Ŋɔi à ta nŋa kpasa. Nɔ kpasau í so Matiasi.
Ŋɔi à dasiɛ si inɔi woo bɛ maatakã ŋau.

2

Kunaai Hundei Ilaaɔ̃

1 Iyi ajɔi Pantekotu í to, ŋɔi woo dasi Jesu
naanɛ ŋau fei à tɔtɔɔ inya akã. 2 Gbakã ŋɔi
à gbɔ iba gɔ í naa hai lele, í jɔ bɛi fufu nla,
nɔ si inɔ ileu fei inɛ ŋa à gbɔ ibau. 3 Si anyiɛ
ŋɔi à yɛ ngɔgɔ bɛi amɛi ina í na í lesi irii aŋa
fei akã akã. 4 Ŋɔi aŋa iyi à wa bɛ fei à kɔ̃ò
Hundei Ilaaɔ̃ nɔ à waa fɔ fee mmu gɔ ŋa, si
bɛi Hundei Ilaaɔ̃ í mu nŋa aŋa fei ikã ikã.

5 Wee waati bɛɛbɛ Zuifu gɔ ŋa iyi à mà
bɛɛrɛi Ilaaɔ̃ à naa hai ilɛ fei à wa Zeruzalɛmu.
6 Iyi à gbɔ ibau, ŋɔi zamaa nkpɔ nkpɔ í sɛi í
koo í tɔtɔɔ bɛ nɔ à biti jiida jiida si na iyi í jɔ̀
à gbɔ woo dasi Jesu naanɛ ŋau à waa fɔ feei
aŋa ikã ikã. 7 Ŋɔi í mu ŋa biti hee í caa, nɔ à
bee njɛ à waa ni, inɛ ŋa iyi à waa fɔ ideu bɛ, n
jɔ aŋa fei inɛi Galilee ŋai mɛɛ. 8 Nɔ bɛirei í ce
awa fei à gbɔ à waa fɔ ide do fee nwa ikã ikã.
9 Si inɔ nwa inɛ gɔ ŋa à naai hai ilɛi Paati do
hai Mɛdi do Elami, do hai ilɛi Mezopotami
do Zudee do Kapadosi do Pontu do hai ilɛi
Azii. 10 Inɛ gɔ ŋa mɔ hai ilɛi Firizii à naa do
Panfili do Ezibiti do hai ikpa Libi iyi í wa
kɔkɔi Sirɛni. Inɛ gɔ ŋa mɔ à naa hai Romu.
11 Inɛ gɔ ŋa Zuifu ŋai à bí ŋa, inɛ gɔ ŋa mɔ à
waa too kucei Zuifu ŋa. Inɛ gɔ ŋa à naa hai
ilɛi Kɛrɛti do hai Arabi. Do nŋu fei, awa fei
à gbɔ à waa fɔ fee nwa ŋa ikã ikã à waa sisiò
mii nla ŋa iyi Ilaaɔ̃ í ce. 12 Ŋɔi aŋa fei à biti
hee a kù mà bɛi aa lasabu nɔ à bee njɛ à waa
ni, yoomai í jɛ yaasei mii nɔu ihɛ̃. 13 Amma
inɛ gɔ ŋa à yaako ŋa à waa ni, inɛ ŋau à mɔ
atɛ̃i hee í caa.

Waazo iyi Piɛɛ í ce

14 Ŋɔi Piɛɛ í dede do woo bɛ maatakã ŋau
ajó nɔ wa la hee lele í sɔ̃ zamaau wa ni, iŋɛ
Zuifu ŋa do iŋɛ mɔ iyi ì wa Zeruzalɛmu fei,
i sotĩ i gbɔ ŋa. 15 Ǹ bi i mà ŋa iyi inɛ ŋau ihɛ̃
a kù mɔ atɛ̃ si bɛi ì waa tamaa ŋau bɛ, domi
à wɛɛ si daadaakɔ, baa isɔ mɛɛsã kù lɔ titã.
16 Amma iyi ì waa yɛ daakɔɔyiu ihɛ̃ ŋa, iyi
walii Zoɛli í fɔu mbɛ iyi í ni,
17 Ilaaɔ̃ í ni, si ajɔi ankãanyi ŋau an daa inɛ
fei si Hundem.
Ama inɛmɔkɔ do ama inaabo nŋɛ ŋa aa ce
walii.
Awaasũ nŋɛ ŋa aa ya maa ce kuyɛ ŋa,
Nɔ mɔkɔ ngbo nŋɛ ŋa mɔ Ilaaɔ̃ á ba ŋa ide ku
fɔ si ala.
18 Waati bɛɛbɛ, an dasi Hundem si inɛmɔkɔ
do inaabo woo ce icɛm ŋa,
Nɔ aa ce walii.
19 An nyisi mii maamaake ŋa ikpa lelei Aɔ̃,
Nɔ an jɔ̀ inɛ ŋa a yɛ mii maamaake ŋa má si
ilɛ.
Inɛ ŋa aa yɛ njè do ina do cuai ina.
20 Inunu á kuku inya
Nɔ cukpa ku kpã bɛi njè.
Si anyii nŋui ajɔi Lafɛ̃ɛ á to wa, ajɔ nla ilu
amboeu.
21 Amma inɛ ŋa iyi à waa kpe Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ fei aa
ba faaba.
22 Iŋɛ inɛi Izirɛli ŋa, i sotĩ i gbɔ ideu ŋa.
Ilaaɔ̃ í jɔ̀ ì mà yiikoi Jesu inɛi Nazarɛtiu ŋa
na maamaake do nyinda ŋa iyi í jɔ̀ Jesu í
ce si anini nŋɛ, si bɛi iŋɛ taka nŋɛ ì mà ŋa.
23 Jesuu, Ilaaɔ̃ takaɛi í lasabu hai sinte í jilɔɔ
si a daa inɛ ŋa si awɔ. Nɔ iŋɛi ì daa ilu dulum
ŋa si awɔ ì jɔ̀ à kpakpaɛ si jĩi ku gaau à kpaa
ŋa. 24 Amma Ilaaɔ̃ í jũu hai si balɛ, í nyaa hai
si wahalai iku domi iku kù nɛ gbugbã kãma
siɛ hee ku gɛɛɛ bɛ. 25 Ideɛi Davidi í kɔ í ni,
Ǹ wa n yɛ Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ ajɔ fei,
Domi í wa awɔ njɛm ku ba n maà n yaya.
26 Na ŋɔi í jɔ̀ idɔm wa dɔ̃, nɔ ǹ wa n fɔ ide do
inɔ didɔ̃.
Nɔ baa bii í jɛ an ku ǹ nɛ kpãa ku cɔ,
27 Domi awɔ Ilaaɔ̃ i kaa jɔ̀ hundem bi ku wai
iku ŋa.
Bɛɛbɛ mɔi i kaa jɔ̀ arai Inɛ Kumáɛ ku sãmi.
28 Ì nyisim kpãa iyi wa bɔɔm si kuwɛɛ.
An wɛɛ do awɔ si inɔ didɔ̃.
29 Si anyii nŋu nɔ Piɛɛ í ni má, iŋɛ kpaasim
ŋa, ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ nɔ kù nɛ sika kãma, Davidi
bala nwa í ku nɔ à suu. Balɛɛ mɔi í wa si anini
nwa ihɛ̃ hee do nnyi fei, mà irei. 30 Amma si
bɛi í jɛ walii, í mà iyi Ilaaɔ̃ í cea nŋu kuwãi
ide gɔ do kugbasi í ni tɔkuɛ gɔ á na ku buba
si kitãi bommaɛ. 31 Davidi í mà mii iyi á na
ku ce. Na ŋɔi í jɔ̀ ide iyi í fɔ, iyi í ni Ilaaɔ̃ kaa
jɔ̀ hundeɛ bi ku wai iku ŋa nɔ araɛ kaa sãmi,
idei kujĩi inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicaui wa fãa. 32 Jesuu
iyi ǹ wa n fɔ ideɛ, Ilaaɔ̃ í jũu hai si balɛ nɔ
awa fei à jɛ sɛɛda. 33 Ilaaɔ̃ Baaba í soo lele nɔ
í muaa Hundeɛ iyi í wãaò wo. Nɔ nŋu mɔ
í mua awa mɔ Hundeu. Nŋui ì waa yɛ nɔ ì
waa gbɔ ŋa bɛ. 34 Davidi takaɛ kù bɔ lelei Aɔ̃
amma í ni,
Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í sɔ̃ Lafɛ̃ɛm í ni,
Buba awɔ njɛm,
35 Hee n ce mbɛɛɛ ŋa
Bi ku lesi isɛɛ.
36 Na ŋɔi í jɔ̀ í sĩa iŋɛ inɛi Izirɛli ŋa fei i mà
iyi ihɛ̃ ŋa sãa sãa. Jesu iyi ì kpakpa si jĩi nɔu
bɛ ŋa, nŋui Aɔ̃ í ce Lafɛ̃ɛ do Kirisi.
37 Iyi inɛ ŋau à gbɔ bɛɛbɛ ŋɔi ideu í to si ŋa
ntɔ ntɔ, nɔ à bee Piɛɛ do woo bɛ iyi à gbe ŋau
à ni, iŋɛ kpaasi nwa ŋa, bɛirei aa ka ce. 38 Ŋɔi
Piɛɛ í sɔ̃ ŋa í ni, iŋɛ fei i kpaasi idɔ nŋɛ i jɔ̀ a
dasi ŋɛ inyi do irii Jesu Kirisi ku ba Ilaaɔ̃ ku
kpa idei dulum du ŋɛ, nɔ aa ba amuai Ilaaɔ̃

ma ŋa iyi í jɛ Hundeɛ. 39 Bɛɛbɛi á ce si na iyi í jɔ̀ Ilaaɔ̃ í ce nŋɛ kuwãɛ, iŋɛ do ama nŋɛ ŋa do inɛ ŋa iyi à wa hee ɟ̈iiɟ̈ fei, inɛ ŋa iyi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ nwa á kpe fei.

40 Do ide ikã ikã nkpɔ nkpɔi Piɛɛ í jɛ nŋa do sɛɛda nɔ í mu nŋa gbugbã í ni, i nya ara nŋɛ ikã hai bi inɛ laalɔi nsɛi ŋau ihɛ̃ ku ba i ba faaba ŋa. 41 Ŋɔi à dasi inɛ ŋa iyi à gba idei Piɛɛu inyi. Ajɔ nŋu zaka bɛi amanɛ dubu mɛɛta í kɔ̃ɔsi si inɔi woo dasi Jesu naanɛ ŋau. 42 Nɔ à ya gbɔ cio iyi woo bɛ ŋau à ya maa kɔ ŋa siu fei, nɔ à ya maa wɛɛ do anu akã, à ya maa jɛ ijɛ iyi aa yeò gigii ikui Jesu, nɔ à ya maa ce kutɔɔ ajɔ.

Kuwɛɛi inɛ ŋa iyi à dasi Jesu naanɛ

43 Ŋɔi ideu í to si inɛ fei, nɔ Ilaaɔ̃ í jɔ̀ woo bɛ ŋau à wasi maamaake nkpɔ nkpɔ ku ce. 44 Woo dasi Jesu naanɛ ŋau fei à ce anu akã nɔ mii iyi à nɛ fei ti aŋa feii í jɛ. 45 Waati iyi inɛ gɔ í nɛ bukaatai ngɔgɔ fei à ya ta iko nŋa ŋai do mii ndu ŋa ŋa nɔ a na lafɛ̃ɛ fiau zaka bɛi í nɛ bukaataɛ. 46 Ajɔ fei à ya tɔtɔɔi si bantumai kpasɛ̃i Ilaaɔ̃. À ya tɔtɔɔ a maa jɛi si inɔ kpasɛ̃ nŋa ŋa do inɔ didɔ̃. Muafiti ci ya wa si. 47 À ya maa saabu Ilaaɔ̃ nɔ inɛ fei í mà bɛɛrɛ nŋa. Ajɔ fei inɛ ŋa à ya dasi naanɛi nɔ a ba faaba. Bɛɛbɛi Lafɛ̃ɛ Jesu í ya maa kɔ̃ɔsi kukpɔi woo dasiɛ naanɛ ŋau waati kãma fei.

3

Wɛɛgɛ gɔ í ba iri

1 Ŋɔi alɛ ajɔ nŋu gɔ zakai isɔ mɛɛta Piɛɛ do Zãa à waa bɔ kutɔɔ bantumai kpasɛ̃i Ilaaɔ̃. 2 Ŋɔi à yɛ mɔkɔ gɔ bɛ iyi à bí do wɛɛgɛ. Ajɔ fei à ya na a jilɔɔi andɛi bantumai kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ iyi à ya kpe andɛ Ku sɨ̈au, ku maa bara waati iyi inɛ ŋa à waa lɔ. 3 Iyi í yɛ Piɛɛ do Zãa à waa lɔ bantumai kpasɛ̃u ŋɔi í tɔɔ ŋa a mua nŋu ngɔgɔ. 4 Ŋɔi Piɛɛ do Zãa à kãsiɛ iju, nɔ Piɛɛ í ni, cɔ wa. 5 Ŋɔi í cɔ ŋa do laakai domi wa tamaa ngɔgɔ si ŋa. 6 Amma Piɛɛ í sɔ̃ɔ í ni, n kù nɛ fia hee má jɛ wura, amma iyi ǹ nɛ an muuɛ. Do irii Jesu Kirisi inɛi Nazarɛtiu, dede i nɛ. 7 Ŋɔi í mu awɔ njɛi mɔkɔu í dedeɛ. Bɛ gbakã, isɛi inɛɛu do ikɔ̃i isɛɛ ŋau í ce gbugbã. 8 Ŋɔi í fo í dinga wa nɛ. Ŋɔi aŋaò ŋa fei à lɔ bantumai kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ ajɔ́, ŋɔi í fo í dinga wa nɛ wa saabuò Ilaaɔ̃. 9 Ŋɔi inɛ fei í yɛ wa nɛ wa saabuò Ilaaɔ̃. 10 Si bɛi à mà iyi nŋui í ya tako ku maa buba andɛ kusɨ̈ai bantumai kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ ku maa barau, ŋɔi biti í mu aŋa fei nɔ ideu í to si ŋa.

Waazo iyi Piɛɛ í ce

11 Ŋɔi mɔkɔ iyi í ba iriu kù jɛ kù nɛ hai bi Piɛɛ do Zãa. Aŋaò ŋa à wa ikpa akãi kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ iyi à ya kpe bantumai Salomɔɔ. Nɔ inɛ ŋa iyi ideu í mu ŋa bitiu à sɛi à bɔ bi tu ŋa. 12 Iyi Piɛɛ í yɛ ŋa ŋɔi í sɔ̃ ŋa í ni, iŋɛ inɛi Izirɛli ŋa, bɛirei í ce ì biti ì waa cɔ wa bɛɛbɛ ŋa. Ì tamaa bɛi gbugbã nwai walakɔ daa jiida nwai í jɔ̀ mɔkɔu wa nɛ ŋa? 13 Aburahamu do Izaaki do Zakɔbu aŋa iyi à jɛ bala nwa ŋau, Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ nŋai í jɔ̀ Jesu woo ce icɛɛ í nɛ amboe. Iŋɛi ì muu ì na inɛ ngbo ŋa nɔ ì kɔsiɛ ŋa si wajui Pilati, baa do iyi Pilati wa bi ku jɔ̀ɔ wo. 14 Amma iŋɛi ì kɔsiɛ, nŋu iyi í jɛ Inɛ Kumá do Inɛ Dee deeu nɔ ì tɔɔ Pilati ku jɔ̀ nŋɛ woo kpa inɛu si agbɛɛ ŋa. 15 Si bɛɛbɛ ì kpa inɛ iyi í jɛ irii kuwɛɛu ŋa. Amma Ilaaɔ̃ í jũũ hai si balɛ, nɔ awa à yɔɔ. 16 Jesuu do naanɛ iyi mɔkɔu ihɛ̃ í dasiɛ nŋui í jɔ̀ í ba gbugbã. Mɔkɔ iyi ì waa yɛ nɔ ì mà ŋau ihɛ̃, naanɛ iyi í dasi Jesuui í jɔ̀ í ba iri mam mam si wajui iŋɛ fei.

17 Nsɛi kpaasim ŋa, ǹ mà mii iyi ì cea Jesuu ŋa, ì cooi si ngɔgɔ hai mà ŋa, bɛɛbɛi do inɛ ngbo nŋɛ ŋa fei. 18 Ilaaɔ̃ í jɔ̀ walii ŋau fei à tako à fɔ ideɛ wo. Nɔ bɛɛbɛ mɔi bɛi à fɔu fei í kɔ̃. Ide iyi à fɔu nŋui í jɛ à ni, kù nɛ bɛi á ce iyi inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau kù yɛ ijuukpã. 19 Na nŋu, i kpaasi idɔ nŋɛ i sinda si Ilaaɔ̃ ŋa ku ba ku kpa idei dulum du ŋɛ. 20 Nɔ Ilaaɔ̃ ku mu nŋɛ kusɨ̈mi jiida, nɔ ku bɛ Kirisi iyi í cicau wa ku jɛ tu ŋɛ, nŋu iyi í jɛ Jesuu. 21 Tilasii Jesu Kirisi ku maa wa lele hee awaati koo toò mii fei ku jɛ titɔ̃ si bɛi Ilaaɔ̃ í jɔ̀ walii kumáe ŋau à tako à fɔ wo. 22 Moizi, inɛ akã nŋa, í ni, Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ nŋɛ á jɔ̀ walii gɔ ku fita hai si anini nŋɛ iyi á yɛ bɛi amu. Nɔ á sɨ̈a i gbɔ mii iyi á sɔ̃ ŋɛ fei. 23 Inɛ iyi kù waa too si idei waliiu fei aa nyaa hai si inɔi zamaai Ilaaɔ̃i a kpaa. 24 Bɛɛbɛ mɔi Samuɛli do walii ŋa iyi à naa si anyiɛ, aŋa fei à tako à fɔ idei mii ŋa iyi wa ce nsɛiu ihɛ̃. 25 Mii iyi walii ŋau à ni Ilaaɔ̃ á ceu, iŋɛi wa cea. Nŋui í jɛ akabuu iyi Ilaaɔ̃ í dɨ̈ do bala nŋɛ ŋa si waati iyi í sɔ̃ Aburahamu í ni, hai si dimiɛi an jɔ̀ inɛi andunya fei ku ba kuwee. 26 Bɛɛbɛi Ilaaɔ̃ í jɔ̀ woo ce icɛɛ í fita hai bi tu ŋɛ nɔ í bɔɔ wai ku ba ku wee nŋɛ ku ba iŋɛ fei i sinda i jɔ̀ laalɔ ku ce nŋɛ.

4

Piɛɛ do Zãa à wa bi igbɛi woo kiiti ŋa

1 Si waati iyi Piɛɛ do Zãa à waa sõ zamaau
ideu bɛɛbɛ, ŋɔi woo weei Ilaaɔ̃ ŋau do inɛ
ngboi inɛ ŋa iyi à ya maa degbe kpasɛ̃i Ilaaɔ̃u
do Sadusi ŋa à sɛkɛɛ si ŋa wa. 2 Idɔ nŋa í kɔ̃
si na iyi í jɔ̀ mɔcɔ minji ŋau à waa kɔ inɛ ŋa si
cio à waa sõ ŋa iyi Jesu í jì̵ hai si balɛ, waatɔ
iku ŋa aa yɔkɔ a nyi wa si kuwɛɛ má. 3 Ŋɔi à
mu ŋa à cı̀mbo ŋa si ile piisɔ̃ɔ hee iju kumá
domi alɛ í lɛ tã. 4 Do nŋu fei, inɛ nkpɔ iyi í
gbɔ ideu í dasi naanɛ. Nɔ kukpɔ nŋa í kɔ̃ɔsi
hee í to zakai amanɛ dubu miu.
5 Iju kumáɛ ŋɔi inɛ ngboi Zuifu ŋa do inɛ
ngbo bubu ŋa do woo kɔ inɛ ŋa si wooda
ŋau à tɔtɔɔ Zeruzalɛmu. 6 Ŋɔi à tɔtɔɔ aŋa
do woo wee nlau iyi à ya kpe Ani, do Kaifu
do Zãa do Alesandu do inɛ ŋa iyi à gbe si
nyaanzei woo wee nlau fei. 7 Ŋɔi à nya Piɛɛ
do Zãa wa hai ile piisɔ̃ɔu à naa à leekı̵̀ ŋa si
waju nŋa nɔ à lɔsi ku bee ŋa à waa ni, do
gbugbãi yooi, mà do irii yooi ì ceò mii nɔu
bɛ ŋa. 8 Ŋɔi Piɛɛ í kɔ̃ò Hundei Ilaaɔ̃ nɔ í sõ
ŋa í ni, iŋɛ ilaalu do inɛ ngbo ŋau, 9 ì waa
bee wa idei icɛ jiida ŋa iyi à cea wɛɛgɛu ihɛ̃
do bɛi í ce í baò iri. 10 Na nŋu, í sı̵̀a iŋɛ fei
do inɛi Izirɛli ŋau fei i mà ŋa, mɔkɔ iyi wa
leekı̵̀ si waju nŋɛu bɛ, í ba irii do saabui irii
Jesu Kirisi inɛi Nazarɛtiu, inɛ iyi ì kpakpa si
antai jì̵i ku gaauu ŋa nɔ Ilaaɔ̃ í jũu hai si balɛ.
11 Jesui kukɔu wa fãa iyi í ni,
Kuta iyi woo ma ŋa à cau,
Nŋui í baa í jɛ kuta sintei icui ile.
12 Woo faaba gɔ kù wɛɛ má bii kù jɛ nŋu akã,
domi Ilaaɔ̃ kù na irii inɛ gɔ má si andunya iyi
aa ka kpe ka baò faaba.
13 Iyi inɛ ŋau à gbɔ ideu ŋɔi à biti domi à yɛ
wɔɔkɔi Piɛɛ do Zãa nɔ à mà gbakã iyi táaka
ŋai iyi a kù ce baa cio. Ŋɔi à mà iyi aŋai à
wɛɛ wo do Jesu. 14 Amma si bɛi à yɛ mɔkɔ iyi
í ba iriu wa leekı̵̀ do Piɛɛ do Zãa, nŋui í jɔ̀ a
kù ba ide gɔ iyi aa ni má. 15 Ŋɔi à ni a fita hai
ile kiitiu. Iyi à fita, inɛ ŋa iyi à gbe bɛu à waa
busi njɛ aŋa duusɔ̃ɔ. 16 Ŋɔi à waa ni, bɛirei aa
ka cea mɔkɔ ŋau ihɛ̃. Wee inɛi Zeruzalɛmu
ŋa fei à mà iyi à ce maamaake nla nla gɔ, nɔ a
kaa ka yɔkɔ ka jã. 17 Amma ka ganji ŋa ku ba
ideu ku maà fangaa si inɛ ŋa iyi à gbe má, ka
kɔ̀ nŋa do ijuukpã ku ba a maà sõ inɛ kãma
ide do irii Jesu má. 18 Ŋɔi à kpe ŋa má nɔ à
kɔ nŋa a fɔ ide do irii Jesu má hee má jɛ a kɔ
inɛ ŋa si cioi ideɛ.
19 Amma Piɛɛ do Zãa à sõ ŋa à ni, i bee
ara nŋɛ ide bii á jɛ dee dee si wajui Ilaaɔ̃
ka gbɔ ide nŋɛ nɔ ka jɔ̀ ti Ilaaɔ̃. 20 Awa de
a kaa ka yɔkɔ ka coko do mii iyi à yɛ do iyi
à gbɔ. 21 Ŋɔi à gbagba si ŋa má ntɔ ntɔ à
bɛi à jɔ̀ ŋa. A kù ba yaase bɛi aa ce a fa ití
nŋa si na iyi í jɔ̀ inɛ fei wa saabu Ilaaɔ̃ do
mii iyi í ceu, 22 domi mɔkɔ iyi à faaba do
maamaakeu, adɔ̃ɛ í re baa ciiji.

Woo dasi Jesu naanɛ ŋa à waa tɔɔ wɔɔkɔ

23 Ŋɔi Piɛɛ do Zãa à nyi bi kpaasi nŋa ŋa
si waati iyi woo kiiti ŋau à jɔ̀ ŋa. Nɔ à koo à
sisi nŋa ide iyi inɛ ngbo ŋa do inɛ ngboi woo
weei Ilaaɔ̃ ŋa à sõ ŋau. 24 Iyi à gbɔ ideu ŋɔi
aŋa fei à tɔɔ Ilaaɔ̃ do anu akã à ni, Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ,
awɔi ì taka lele do ilɛ do tenku do mii iyi í wa
si fei. 25 Hundeɛi í jɔ̀ bala nwa Davidi woo ce
icɛɛ í fɔ wo í ni,
Na mii í ce idɔi inɛi dimi mmu ŋa í kɔ̃.
Na mii í ce inɛ ŋa à waa ce anu tɔɔsi a ba a
cea Ilaaɔ̃ laalɔ, nɔ wee mii gɔi iyi kaa
yɔkɔ ku ce mɔm.
26 Amanlui andunya ŋa do ilu iri ŋa à dede
nɔ à tɔtɔɔ
Ku ba a ce igũ do Ilaaɔ̃ do inɛ iyi í cica.
27 Ilaaɔ̃ Baaba, ide iyi Davidi í fɔu bɛ ntɔi,
domi Herodu do Pɔnsu Pilati à ce anu akã.
À tɔtɔɔ do dimi mmu ŋa do inɛi Izirɛli ŋa si
iluu ihɛ̃ à yɛ taalei Jesu woo ce icɛ kumáɛ iyi
ì cica ì nya ikãu. 28 Bɛɛbɛi à ce, nɔ nŋu bɛ í
jɔ̀ mii iyi ì jilɛ fei hai tako do iyi í jɛ idɔɔbiɛ
í kɔ̃. 29 Na nŋu nsɛi, Lafɛ̃ɛ, ce laakaii ide ku
fɔ nŋa nɔ i jɔ̀ awa woo ce icɛɛ ŋau ka sisi
ideɛu do wɔɔkɔ nla nla. 30 Nyisi gbugbãɛ ku
ba maamaake ŋa ku ce nɔ inɛ ŋa a ba iri do
saabui irii Jesu woo ce icɛ kumáɛu.
31 Iyi à ce kutɔɔu à tã ŋɔi inya bii à tɔtɔɔu
í yaya. Ŋɔi aŋa fei à kɔ̃ò Hundei Ilaaɔ̃ nɔ à
wasi ku waazo idei Ilaaɔ̃ bɛbɛi do wɔɔkɔ.

Mii iyi woo dasi Jesu naanɛ ŋau à nɛ ti aŋa feii

32 Akpɔi woo dasi Jesu naanɛ ŋau í kɔ̃ɔsi
nɔ aŋa fei à nɛ anu akã. Inɛ gɔ ci ya ni mii iyi
nŋu í nɛ ti nŋu akãi amma mii iyi à nɛ fei ti
aŋa feii. 33 Do gbugbã nla nlai woo bɛ ŋau à
waa sisiò kujì̵i Lafɛ̃ɛ Jesu hai si balɛ, nɔ didɔ̃
nla nlai Ilaaɔ̃ í wa si aŋa fei. 34 Inɛ gɔ kù jɛ are
si inɔ nŋa, domi ajɔ minji do ajɔ minji fei inɛ

ŋa iyi à nɛ iko do kpasɛ̃ ŋa fei à ya taai nɔ a naaò fiau wa, 35 a naa a na woo bɛ ŋau, nɔ a ce ikpɛ̃ɛ si bɛi bukaatai inɛ fei í to.

36 Bɛɛbɛi Jozɛfu, inɛi Levi gɔ iyi à bí Sipu, í ce. Nŋui woo bɛ ŋau à ya kpe Baanabasi, waatɔ woo mua inɛ gbugbã. 37 Í ta ikoɛ gɔ í naaò fiau wa í naa í na woo bɛ ŋau.

5

Idei Ananiasi do Safira

1 Amma mɔkɔ gɔ í wɛɛ iyi à ya kpe Ananiasi, aboɛ mɔ à ya kpoo Safira. Mɔkɔu í ta ikoɛ gɔ, 2 nɔ í jilɛ ikɔ akãi fiau ndɛɛ, iyi í gbeu mɔ í koo í na woo bɛ ŋau. Nɔ wee aboɛ í wɛɛò kumàsiɛ. 3 Iyi í na ŋa fiau ŋɔi Piɛɛ í beeɛ í ni, Ananiasi, bɛirei í ce ì jɔ̀ Seetam í lɔ si idɔɛ hee ì waa sɔa Hundei Ilaaɔ̃ ibo nɔ ì jɔ̀ bubui fiai ikou ndɛɛ. 4 Iko iyi ì tau awɔ si ì nɔɔ ba. Iyi ì taa ì tã, fiau kù jɛ titɛɛi? To, na mii í jɔ̀ ì ce dimii lasabuu ihɛ̃. Kù jɛ amanɛ ŋai ì sɔa ibo, Ilaaɔ̃i ì sɔa. 5 Iyi Ananiasi í gbɔ ideu gbakã ŋɔi í cuku tengi bɛ í ku. Ŋɔi inɛ ŋa iyi à gbɔ ideu fei njo í mu ŋa hee í caa. 6 Ŋɔi awaasũ ŋa à naa à wo ikuu do acɔ à koo à suu.

7 Si anyii isɔ mɛɛta má, ŋɔi aboɛ mɔ í lɔ wa. Wee kù mà mii iyi í ce mɔkɔi nŋu titã. 8 Ŋɔi Piɛɛ í beeɛ í ni, fia iyi mɔkɔe í naaò wau ihɛ̃, bɛɛbɛi ì ta iko nŋɛu ŋa? Ŋɔi Safira í jɛaa í ni, bɛɛ mbɛ. 9 Ŋɔi Piɛɛ í beeɛ í ni, bɛirei í ce iŋɛ minji fei ì ce anu akã i cɔ laakaii Hundei Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ bɛɛbɛ ŋa. Cɔ, inɛ ŋa iyi à si mɔkɔe à wa andɛ koofa bɛ, aa si awɔ mɔ. 10 Bɛ gbakã ŋɔi abou mɔ í cuku si wajui Piɛɛ bɛ í ku. Ŋɔi awaasũ ŋau à lɔ bɛ à koo à ba í ku, ŋɔi à soo wa à naa à suu kɔkɔi mɔkɔe. 11 Ŋɔi njo í mu inɛi igbɛi Jesu ŋau ntɔ ntɔ do inɛ ŋa iyi à gbɔ ideu fei.

Maamaake nkpɔ

12 Ŋɔi woo bɛ ŋau à jɔ̀ maamaake do nyinda nkpɔ í wasi ku ce si wajui inɛ ŋa. Nɔ woo dasi Jesu naanɛ ŋau à ya tɔtɔɔ bantumai Salomɔɔ. 13 Inɛ kãma kù bi ku lɔ inɔ nŋa do muafiti domi à waa ce njo, amma do nŋu fei à waa saabu ŋa ntɔ ntɔ. 14 Amma kukpɔi inɛ ŋa iyi à dasi Lafɛ̃ɛ Jesu naanɛ ntɔ ntɔ í kɔ̃ɔsi wa koo, hai inɛmɔkɔ do inaabo ŋa. 15 Ŋɔi inɛ ŋa à wasi ku naaò bɔ̃ɔ ŋa wa si kpãa ŋa. À ya naa a jilɛ ŋai si daayi ŋa do si sɛ̃ɛ ŋa ku ba bii Piɛɛ wa lɔ ayaɛ ku bii inɛ gɔ ŋa si inɔ nŋa. 16 Ŋɔi inɛ nkpɔ í wasi ku naaò bɔ̃ɔ ŋa wa do inɛ ŋa iyi à nɛ inɛi inɔɔko ŋa hai ileɛkoi Zeruzalɛmu ŋa, aŋa fei à nɔ à ba iri.

À kpã woo bɛ ŋau iju

17 Amma woo wee nlai Ilaaɔ̃u do inɛ ŋa iyi à wa si igbɛi Saduse ŋa iyi à wa bi tɛɛu fei à dedeò igu si gãmɛi woo bɛ ŋau. 18 Ŋɔi à mu ŋa gbakã à dasi ŋa piisɔ̃ɔ. 19 Ŋɔi idũu amalekai Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í naa í cɪ̃ gamboi ile piisɔ̃ɔu í nya ŋa nɔ í sɔ̃ ŋa í ni, 20 i bɔ bantumai kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ i koo i leekɪ̃ bɛ ŋa nɔ i sisia inɛ ŋa idei kuwɛɛu fei. 21 Nɔ woo bɛ ŋau à gbɔ ideu. Amɛɛjuma gbakã ŋɔi à bɔ bantumai kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ bɛ à wasi ku kɔ inɛ ŋa si cio.

Wee waati bɛɛbɛ woo wee nlai Ilaaɔ̃u do inɛɛ ŋau à tɔtɔɔ nɔ à kpe igbɛi woo kiiti ŋau do inɛ ngboi Izirɛli ŋa fei, à bɛi à bɛ woo degbe kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ ŋau a koo a kpe woo bɛ ŋau wa hai ile piisɔ̃ɔ. 22 Amma iyi à to a kù yɛ woo bɛ ŋau ile piisɔ̃ɔ bɛ. Nɔ à nyi bi inɛ ngbo ŋau má 23 à ni, iyi à to bɛ à ba ile piisɔ̃ɔu wa cɪ̃mbo dim dim nɔ à ba woo degbe ŋau à waa leekɪ̃ andɛ bɛ. Amma iyi à cɪ̃ gambo ŋau a kù yɛ inɛ kãma ile bɛ. 24 Iyi inɛ ngboi woo degbe kpasɛ̃i Ilaaɔ̃u do inɛ ngboi woo wee ŋau à gbɔ ideu, ŋɔi à biti a kù mà bɛi ideu á kpa iri. 25 Ŋɔi inɛ gɔ í naa í sɔ̃ ŋa í ni, i gbɔ ŋa, inɛ ŋa iyi ì dasi piisɔ̃ɔ ŋau à wa bantumai kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ à waa kɔ inɛ ŋa si cio. 26 Ŋɔi inɛ ngboi woo degbe kpasɛ̃i Ilaaɔ̃u, nŋu do inɛɛ ŋa à koo à gbã ŋa à naaò ŋa wa bi inɛ ngbo ŋau. Amma kù jɛ do gbugbã domi à waa ce njoi zamaau a maa na a ta ŋa kuta.

27 Iyi à naaò ŋa wa à leekɪ̃ ŋa si wajui igbɛi woo kiiti ŋau nɔ woo wee nlai Ilaaɔ̃u í sɔ̃ ŋa 28 í ni, à kɔ̀ nŋɛ mam mam à ni i maà ya ce waazo do irii mɔkɔu má ŋa. Amma wee, ì ce waazo nŋɛ ì waa koo ŋa hee ì kɔ inɛi Zeruzalɛmu ŋa fei si cio nŋɛ nɔ ì waa bi i dasi wa taalei ikui mɔkɔu ŋa. 29 Ŋɔi Piɛɛ do woo bɛ kpaasiɛ ŋau à jɛ à ni, tilasi idei Ilaaɔ̃i aa ka jirima, kù jɛ ti amanɛ ŋa. 30 Aɔ̃ Lafɛ̃ɛi bala nwa ŋai í jɪ̃ Jesuu hai si balɛ, inɛ iyi ì kpakpa si jɪ̃i ì kpaa ŋau. 31 Ŋɔi Ilaaɔ̃ í soo lele í jilɔɔ awɔ njɛɛ ku jɛ ilaalu do Woo faaba nɔ ku muaò inɛi Izirɛli ŋa kpãa a kpaasi idɔ nŋa ku ba ku kpa idei dulum du ŋa. 32 Awai à jɛ

sɛɛdai mii ŋau bɛ, awa do Hundei Ilaaɔ̃ iyi Ilaaɔ̃ í mua inɛ ŋa iyi à waa jirimaɛ.

33 Iyi à gbɔ ideu ŋɔi idɔ nŋa í kɔ̃ hee à waa dɛ a kpa ŋa. 34 Amma inɛ akã nŋa iyi à ya kpe Gamaliɛ í dede í leekĩ si aninii woo kiiti ŋau í ni a nya woo bɛ ŋau wa titã. Gamaliɛu Farisii wa jɛ do woo kɔ inɛ ŋa si wooda, nɔ í nɛ bɛɛrɛ ntɔ ntɔ bi inɛ fei. 35 Ŋɔi í sɔ̃ inɛ ŋau í ni, iŋɛ inɛi Izirɛli ŋa, i laakai ŋa do mii iyi ì waa bi i cea inɛ ŋau. 36 Kù kpɛ mɔm titã iyi mɔkɔ gɔ í naa ihɛ̃ à ya kpoo Tedasi nɔ í ya maa so araɛ lele bɛi inɛ nla gɔ nɔ amanɛ bɛi cĩɔ mɛɛ wa tooɛ. Amma à kpaa, nɔ mɔcɔɛ ŋau fei à fangaa, nɔ à gbɛjɛ ideɛ. 37 Si anyiɛ, waati iyi à na à waa ce kuka, ŋɔi mɔkɔ gɔ mɔ í naa à ya kpoo Zudasi inɛi Galilee. Nŋu mɔ í jɔ̀ inɛ nkpɔ nkpɔ wa tooɛ. Amma à kpa nŋu mɔ nɔ inɛ ŋa iyi à waa tooɛu fei à fangaa. 38 Na nŋu, bii í jɛ aa gbɔ idem ŋa, i jɔ̀ inɛ ŋau bɛ a nɛ ŋa. Bii í jɛ ideu do icɛ ŋa iyi à waa ceu hai bi amanɛ ŋai wa naa, á na ku kpa iri. 39 Amma bii kuce nŋau hai bi Ilaaɔ̃i wa naa, i kaa yɔkɔ i kãmia ŋa ŋa. I ce laakai i maà ti i na i maa ba Ilaaɔ̃ ku ja ŋa.

40 Nɔ à gbɔ ideɛ. Ŋɔi à kpe woo bɛ ŋau à cã ŋa do kpɔtɔɔ à ni a maà fɔ ide do irii Jesu má à bɛi à jɔ̀ ŋa. 41 Ŋɔi woo bɛ ŋau à nɛ hai bi igbɛi woo kiiti ŋau do inɔ didɔ̃ nla nla si na iyi í jɔ̀ Ilaaɔ̃ í ka ŋa si inɛ ŋa iyi à to a maa yaako ŋa na irii Jesu. 42 Ajɔ fei si bantumai kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ do si inɔ kpasɛ̃ ŋa à ya maa ce waazoi laabaau jiidau nɔ a maa kɔ inɛ ŋa si cio waati kãma fei a maa ni Jesui í jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau.

6

À cica amanɛ mɛɛje ku sobi woo bɛ ŋa

1 Waati bɛɛbɛ kukpɔi inɛ ŋa iyi à waa too kpãai Jesuu wa kɔ̃ɔsi. Ŋɔi Zuifu ŋa iyi à ya fɔ Gɛrɛkiu à waa gbagba si Zuifu alala ŋau domi si ijɛ iyi à ya maa kpɛ̃a jaaɔ̃ ŋa waati kãma fei à ya maa gbɛjɛ jaaɔ̃ nŋa ŋai. 2 Ŋɔi woo bɛ maateeji ŋau à tɔtɔɔ inɛ ŋa iyi à waa too kpãai Jesu ŋau fei à ni, kù sĩa ka jɔ̀ idei Ilaaɔ̃ ku waazo ka maa ce idei ijɛ ŋa. 3 Na nŋu, iŋɛ kpaasi nwa ŋa, i cica amanɛ mɛɛje si inɔ nŋɛ, inɛ ŋa iyi à waa jɛ nŋa sɛɛda jiida, iyi à kɔ̃ɔ̀ Hundei Ilaaɔ̃ do bisi, nɔ ka kãa nŋa icɛu. 4 Amma awa taka nwa aa ka maa ce kutɔɔ nɔ ka maa waazo idei Ilaaɔ̃ waati kãma fei. 5 Inɛ ŋau fei à jɛsi ideu. Ŋɔi à cica Etiɛni iyi í kɔ̃ɔ̀ Hundei Ilaaɔ̃ nɔ naanɛɛ í la. Si anyii nŋu nɔ à cica Filipu, do Pokɔɔ, do Nikanɔɔ, do Timɔɔ, do Pamenasi, do Nikola inɛi Antiɔsi iyi í too kucei Zuifu ŋa wo í bɛi í na í dasi Jesu naanɛu. 6 Ŋɔi à bɔɔ̀ ŋa bi woo bɛ ŋau. Nɔ woo bɛ ŋau à ce kutɔɔ à le nŋa awɔ si iri ku ba a sintiò icɛ.

7 Bɛɛbɛ mɔi idei Ilaaɔ̃ í fangaa wa koo nɔ kukpɔi inɛ ŋa iyi à waa too kpãai Jesuu í kɔ̃ɔsi wa koo si ilui Zeruzalɛmu, nɔ woo weei Ilaaɔ̃ nkpɔ í dasi naanɛ.

À mu Etiɛni

8 Wee Etiɛni í nɛ gbugbã ntɔ ntɔ nɔ Ilaaɔ̃ í ceaa didɔ̃ nɔ í ce maamaake do nyinda nla gɔ ŋa si aninii inɛ ŋa. 9 Amma inɛ gɔ ŋa à ba Etiɛni kakɔɔ ku ce. Inɛ ŋau gɔgɔ ŋa hai ilɛi Silisii à naa do hai ilɛi Azii, gɔgɔ ŋa mɔ inɛi Sirɛni ŋai do Alesandiri, aŋai à jɛ inɛi igbɛi Zuifu gɔ ŋa iyi à ya kpe aru ŋa iyi à jɔ̀. 10 Amma a kù nɔɔ domi wa fɔ idei do bisi do gbugbãi Hundei Ilaaɔ̃. 11 Ŋɔi à mua mɔkɔ gɔ ŋa fia si asii ku ba a máa ide. Nɔ inɛ ŋa iyi à muaa fia ŋau à sɔ̃ inɛ ŋa à ni à gbɔ inɛɛu ihɛ̃ wa fɔ laaləi Moizi do Ilaaɔ̃. 12 Bɛɛbɛi à dedeò idɔɔkɔ̃i inɛ ŋa, do inɛ ngbo ŋa do woo kɔ inɛ ŋa si wooda ŋa. À sɛkɛɛ si Etiɛni nɔ à muu à bɔɔ̀ɛ si wajui igbɛi woo kiiti ŋau. 13 Si anyiɛ ŋɔi à naaò mɔkɔ gɔ ŋa wa iyi à naa à máa ide à ni, inɛɛu ihɛ̃ waati kãma fei í ya maa fɔ laaləi kpasɛ̃i Ilaaɔ̃u do woodai Moizi. 14 À gbɔ iyi í fɔ í ni Jesu inɛi Nazarɛtiu á lɛgɛ kpasɛ̃u ihɛ̃ nɔ ku kpaasi dedemba ŋa iyi Moizi í sɔ̃ wa fei. 15 Inɛ ŋa iyi à wa si igbɛu fei à kãsi Etiɛni iju ŋɔi à yɛ wajuɛ wa daana bɛi wajui amaleka.

7

Waazoi Etiɛni

1 Ŋɔi woo wee nlai Ilaaɔ̃u í bee Etiɛni í ni, ideu ntɔi? 2 Ŋɔi Etiɛni í jɛaa í ni, iŋɛ baam ŋa do kpaasim ŋa, i gbɔ iyi ǹ wa n fɔ. Waati iyi Aburahamu bala nwa í wa ilɛi Mesopotami, Ilaaɔ̃ ilu amboe í naa bi tɛɛ. Waati bɛɛbɛ, kù bɔ Harãa titã. 3 Ŋɔi Ilaaɔ̃ í sɔ̃ɔ í ni, jɔ̀ ilɛi ideɛ do nyaanzeɛ ŋa nɔ i bɔ ilɛ bii an nyisiɛ. 4 Ŋɔi Aburahamu í fita hai ilɛi inɛi Kaladee ŋa nɔ í koo í buba Harãa. Hai bɛ, si anyii ikui baaɛu ŋɔi Ilaaɔ̃ í jɔ̀ í naa ilɛ bii ì wa nsɛi ŋau ihɛ̃. 5 Waati bɛɛbɛ kù muaa bii kãma si ilɛu, baa bii á lesi kutɛ titã. Amma do iyi Aburahamu

kù bí fei Ilaaɔ́ í ceaa kuwã́ í ni nŋu á muaa ilɛu nɔ ku jɛ ti nŋu do amaɛ ŋa. 6 Ŋɔi Ilaaɔ́ í sɔ̃ Aburahamu má í ni, tɔkuɛ ŋa aa wa si ilɛ mmu gɔ, bɛi aa mu ŋa a jɛ aru a wahala ŋa zakai adɔ̃ cĭɔ mɛɛ. 7 Ilaaɔ́ í nɔ í ni, amui an kiiti dimi iyi à mu ŋa aruu. Si anyii nŋu tɔkuɛ ŋau aa fita hai ilɛ bɛ a baa ilɛu ihɛ̃ bii aa tɔɔm. 8 Waati bɛɛbɛ Ilaaɔ́ í na Aburahamu woodai bango ku dasi ku jɛ sɛɛdai akabuuɛ. Si anyiɛ ŋɔi Aburahamu í na í bí Izaaki nɔ í dasiɛ bango si ajɔ mɛɛjɔsiaɛ. Bɛɛbɛi Izaaki mɔ í cea Zakɔbu, nɔ Zakɔbu mɔ í cea ama maateejiɛ ŋa bɛɛbɛ, aŋa iyi à jɛ balai dimi maateejii Zuifu ŋa.

9 Amai Zakɔbu ŋau à waa ba Zozɛfu ifɔ nŋa igu ku ce nɔ à muu à taa inɛ ŋa iyi à waa bɔ ilɛi Ezibiti. Amma Ilaaɔ́ í wa anyiɛ, 10 ŋɔi í nyaa hai si wahalaɛ fei. Í muaa bisi nɔ í jɔ̀ í nɛ bɛɛrɛ bi Faraɔ̃ ilaalui Ezibitiu. Ŋɔi Faraɔ̃ í coo minjisiaɛ si ilɛu nɔ í jɔ̀ í jɛ inɛ ngboi kpasɛ̃ɛ má. 11 Ŋɔi ari í naa si ilɛi Ezibiti do si ilɛi Kanaã fei, í kpã inɛ ŋa iju ntɔ ntɔ. Bala nwa ŋau a kù ba baa mii iyi aa jɛ. 12 Ŋɔi Zakɔbu í gbɔ iyi ijɛ í wa ilɛi Ezibiti, nɔ í bɛ amaɛ ŋau bɛ gbakã́ akã́, aŋa iyi à jɛ bala nwa ŋa. 13 Iyi à koo bɛ isɛ gbeejisia ŋɔi Zozɛfu í tusɛ araɛ bi igbãɛ ŋau do ifɔɛ, nɔ Faraɔ̃ mɔ í tɔtɔɔ í màò ŋa. 14 Ŋɔi Zozɛfu í sɔ̃ ŋa í ni a koo a kpe Zakɔbu baai nŋu wa do nyaanzeɛ ŋa fei. Wee inɛ ŋau à wɛɛi amanɛ kitaò fɛɛwa do miu. 15 Bɛɛbɛi Zakɔbu í bɔò Ezibiti. Bɛi í ku, bɛ mɔi bala nwa ŋau à ku. 16 Nɔ à so iku nŋa à bɔò Sikɛmu à koo à si ŋa si balɛ iyi Aburahamu í tako í ra bi amai Hemɔɔ ŋau.

17 Ide iyi Ilaaɔ́ í wãò Aburahamuu, iyi waatii kuceɛ í maai wa inɛ nwa ŋa à kpɔ à waa kɔ̃ɔsi si ilɛi Ezibitiu. 18 Si anyii adɔ̃ nkpɔ nkpɔ inɛ mmu gɔ í naa í jɛ bomma, inɛ nŋu kù mà Zozɛfu. 19 Nŋui í dĭ ijui inɛ nwa ŋa nɔ í ce nŋa laalɔ, nɔ í nyi í tilasi ŋa má a nyɔ ama kpɔtɔɔ nŋa ŋa a ku. 20 Waati bɛɛbɛi à bí Moizi. Ama kpɔtɔɔi iyi í sĭa hee í caa. Ŋɔi à wòo bɛ si kpasɛ̃i baaɛ zakai cukpa mɛɛta. 21 Iyi à koo à jilɔɔ, ŋɔi ama inaaboi Faraɔ̃ í so ndɛɛ í muu bɛi amai nŋu takaɛ. 22 Ŋɔi à kɔa Moizi si bisii inɛi Ezibiti ŋau fei nɔ í baa í jɛ ilu gbugbã si ide ku fɔ do si kuceɛ.

23 Iyi Moizi í to adɔ̃ ciiji, ŋɔi í dasi idɔ nŋu koo cɔ inɛi Izirɛli ŋa dimiɛ ŋau. 24 Ŋɔi í yɛ inɛi Ezibiti gɔ wa kpã inɛ akã nŋa iju, ŋɔi í bɔ inɛɛu ku faaba nɔ í cã inɛi Ezibitiu í kpaa. 25 Í tamaa bɛi inɛi nŋu ŋa aa mà iyi Ilaaɔ́ í bɛ nŋu wai nŋu ku na ku faaba ŋa, amma a kù mà. 26 Iju kumáe ŋɔi Moizi í yɛ inɛ Izirɛli minji gɔ ŋa iyi à waa ja. Ŋɔi wa bi ku la ŋa, nɔ í ni, kpaasim ŋa, iŋɛ iyi ì jɛ nyaanze akã́ ŋa, na mii í ce ì waa wahala njɛ bɛɛbɛ ŋa. 27 Ŋɔi inɛ iyi wa wahala kpaasiɛu í tale Moizi í ni, yooi í ceɛ inɛ ngbo i na i kiiti nwa. 28 I bi i kpa amu mɔ bɛi ì kpa inɛi Ezibitiu anai? 29 Iyi Moizi í gbɔ ideu ŋɔi í sa í nɛ ilɛi Madiãa í koo wa jɛ inɛ njoo bɛ. Bɛi í so abo nɔ í bí ama inɛmɔkɔ minji.

30 Si anyii adɔ̃ ciiji ŋɔi ajɔ nŋu gɔ amaleka gɔ í naa bi tɛɛ si gbaau kɔkɔi geetei Sinai. Amalekau í naai si ama wua tũtũ gɔ iyi í ce bɛi wa jo. 31 Iyi Moizi í yɔɔ ŋɔi í biti. Nɔ í sɛkɛɛ siɛ í bɔ ku cɔɔ, ŋɔi í gbɔ ide ku fɔi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ wa ni, 32 amui ǹ jɛ Ilaaɔ̃, Lafɛ̃ɛi Aburahamu do Izaaki do Zakɔbu, balaɛ ŋa. Ŋɔi Moizi í yaya do njo, kù waa bi inyau ku cɔ má. 33 Ŋɔi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í sɔ̃ɔ í ni, bó baataɛ bɛ, domi inya bii ì waa leekĭu bɛ inya kumái. 34 Wee ǹ yɛ wahalai inɛm ŋa iyi à wa ilɛi Ezibiti. Ǹ gbɔ kukpata nŋa, nɔ ǹ kita wa n naa n faaba ŋa. To, nsɛi, naa wa, n bɛɛ Ezibiti.

35 Moiziu, iyi inɛi Izirɛli ŋa à kɔsi wo nɔ à nia, yooi í ceɛ inɛ ngbo woo kiiti, nŋui Ilaaɔ́ í bɛ ku jɛ inɛ ngbo woo faaba nŋa do sobii amaleka iyi í naa bi tɛɛ si ama wuau. 36 Moiziu nŋui í nya inɛi Izirɛli ŋa hai ilɛi Ezibiti nɔ í ce nyinda ŋa do maamaake ŋa si ilɛu do si Tenku Nkpau do si gbaa zakai adɔ̃ ciiji. 37 Moizi takaɛ í nyi í sɔ̃ inɛi Izirɛli ŋau má í ni, Ilaaɔ̃ á bɛ si ŋɛ walii wa bɛi amu, iyi á jɛ inɛ akã nŋɛ. 38 Moizii í tako í wa bii inɛi Izirɛli ŋau à tɔtɔɔ si gbaau. Nŋui í wa afei bala nwa ŋa do amaleka iyi í baa ide ku fɔ si geetei Sinaiu. Nɔ hai bi tɛɛi í gba idei kuwɛɛ í na wa.

39 Amma bala nwa ŋau a kù waa bi ideɛ ku gbɔ. À kɔsiɛ à waa bi a nyi ikpa ilɛi Ezibiti ma. 40 Ŋɔi í jɔ̀ à sɔ̃ Arɔ̃ɔ à ni, ce nwa iwɛ̃ iyi á cua nwa si kpãa domi Moiziu iyi í nya wa wa hai ilɛi Ezibiti a kù mà mii iyi í coo. 41 Ŋɔi à ce iwɛ̃ gɔ iyi í jɔ ama kɛtɛ, nɔ inɔ nŋa í dɔ̃ na icɛi awɔ nŋau nɔ à ceaa kuwee. 42 Na nŋu, Ilaaɔ̃ í fa araɛ hai bi tu ŋa nɔ í jɔ̀ à waa tɔɔ

inunu do cukpa do andaiya ŋa. Ide nŋui à
kɔ si tiai walii ŋau à ni,
Ilaaɔ̃ í ni,
Iŋɛ inɛi Izirɛli ŋa, kù jɛ amui í cea dimii
kuwee ikã̄ ikã̄
Adɔ̃ ciiji si gbaa ihɛ̃ ŋa.
43 Amma iwɛ̃ ŋa iyi iŋɛ taka nŋɛ ì ce ŋai ì cea
kuwee ŋa.
Ilei acɔi iwɛ̃ Məlɔkui ì ya maa so ŋa do
andaiyai iwɛ̃ Refãa.
Na ŋɔi í jɔ̀ an jɔ̀ a mu ŋɛ a nɛò ŋɛ hee ilɛi
Babilɔni.
44 Nɔ Etiɛni í ni má, bala nwa ŋau à nɛ ilei
acɔ si gbaau, nŋui wa nyisi iyi Ilaaɔ̃ í wɛɛ do
aŋa. Moizi í cooi bɛi Ilaaɔ̃ í nyisiɛ í ni ku
coou. 45 Ilei acɔu, bala nwa ŋa iyi à naa si
anyii inɛ sinte ŋau, aŋa do Zozue woo cua
nŋa à soo à nɛò wa ilɛu ihɛ̃. Ilɛu Ilaaɔ̃i í lele
dimi ŋa iyi à tako à wa si wo. Nɔ ilei acɔu í wa
ihɛ̃ hee waatii ilaalu Davidi. 46 Si bɛi Davidi í
ba didɔ̃i Ilaaɔ̃, nŋui í jɔ̀ í tɔɔɛ ku jɔ̀ nŋu ku maa
ile tengi bii tɔkui Zakɔbu ŋa aa ya gulɛaa *.
47 Amma Salomɔɔi í maa ileu.
48 Amma Ilaaɔ̃ kù nɛ saa. Ci ya wa si ile iyi
amanɛ ŋa à ma. Bɛɛbɛi walii gɔ í tako í fɔ wo
í ni,
49 Ilaaɔ̃ í ni, lelei í jɛ kitãi bommam,
Nɔ ilɛ í jɛ bi ku lesi isɛm.
Debɛi, dimii ile yoomai aa yɔkɔ i maam ŋa.
Mà iwoi inya í wa bii an ya n sĩmi.
50 Kù jɛ amui ǹ ce fei ndɛɛ?
51 Nɔ Etiɛni í ni má, iŋɛ inɛ ku gaabu ŋai,
idɔ nŋɛ do itĩ nŋɛ fei í le. Ì ya maa kɔsi
Hundei Ilaaɔ̃ ŋai waati kãma fei. Iŋɛ mɔ
ì waa ce bɛi bala nŋɛ ŋa à tako à ce wo.
52 Walii yooma ŋai bala nŋɛ ŋa a kù kpã iju.
À kpa hee do inɛ ŋa iyi à fɔ kunaai Inɛ Dee
deeu, inɛ iyi iŋɛ taka nŋɛ ì zambaɛ si nsɛi ì
kpaa ŋau. 53 Iŋɛ iyi do saabui amaleka ŋau
Ilaaɔ̃, í na ŋɛ woodaɛ, i kù too si woodau ŋa.

Etiɛni í ku

54 Iyi inɛ ŋau à gbɔ ideu ŋɔi idɔ nŋa í
kɔ̃ si Etiɛni hee à waa ŋɔ amaawɔ nŋa ŋa.
55 Amma Etiɛni í kɔ̃ɔ̀ Hundei Ilaaɔ̃ nɔ í cɔ
lele, ŋɔi í yɛ amboei Ilaaɔ̃ nɔ í yɛ Jesu mɔ wa
leekĩ do ikpa awɔ njɛɛ. 56 Ŋɔi í ni, i gbɔ ŋa, ǹ
yɛ lele í cĩ nɔ Amai Amanɛ wa leekĩ do ikpa
awɔ njɛi Ilaaɔ̃. 57 Amma à dĩ itĩ nŋa à bɛi à dɔ̃
anu nla nla nɔ à sɛi ajɔ à koo à wo siɛ. 58 Ŋɔi
à faa hai inɔ ilu à koo à nyɔɔ ku ba a taa kuta
a kpaa. Ŋɔi inɛ ŋa iyi à tako à máa ideu à bɔ
kumboo nŋa ŋa à jɔ̀a awaasũ gɔ bɛ à ya kpoo
Sɔlu. 59 Si bɛi à waa ta Etiɛni kutau ŋɔi Etiɛni
í ce kutɔɔ í ni, Lafɛ̃ɛ Jesu, gba hundem. 60 Ŋɔi
í cuku í gulɛ wa dɔ̃ anu hee lele wa ni, Lafɛ̃ɛ,
maà mu ŋa do dulum nɔu ihɛ̃. Iyi í fɔ bɛɛbɛ í
tã ŋɔi í ku.

8

1 Nɔ waatii kukpai Etiɛniu Sɔlu mɔ í jɛsi.

Sɔlu í kpã inɛi igbɛi Jesu ŋa iju

Hai ajɔ nŋu bɛi à sinti ku kpã inɛi igbɛi
Jesu ŋa iyi à wa Zeruzalɛmu iju. Bii kù jɛ
woo bɛ ŋau baasi, woo dasi Jesu naanɛ ŋau
fei à fangaai si ilɛi Zudee do si ilɛi Samari.
2 Nɔ inɛ gɔ ŋa iyi à mà bɛɛrɛi Ilaaɔ̃ à si Etiɛni
do kukpata.
3 Amma Sɔlu í wasi inɛi igbɛi Jesu ŋa ku
kpã iju. Í ya lɔ kpasɛ̃ do kpasɛ̃ ŋai ku maa mu
inɛmɔkɔ do inaabo ŋa do gbugbã koo dasi ŋa
piisɔ̃ɔ.

Filipu wa sisi laabaau jiida si ilɛi Samari

4 Inɛ ŋa iyi à fangaau à koo à waa waazo
laabaau jiidau bii fei. 5 Filipu í bɔ ilu nlai
Samari nɔ wa cea inɛi ilu bɛ ŋa faajii inɛ iyi
Ilaaɔ̃ í cicau. 6-7 Nɔ í ce maamaake ŋa. Í lele
inɛi inɔɔko ŋa hai si inɛ nkpɔ nɔ à fita do anu
ku dɔ̃ nla nla, nɔ í jɔ̀ wɛɛgɛ nkpɔ do ilu kutɛ
akã ŋa à ba iri. Iyi inɛ ŋa à waa gbɔ waazoɛu
nɔ à yɛ maamaake ŋau, ŋɔi aŋa fei à teese à
de itĩ jiida. 8 Nɔ inɛi ilu ŋau à wɛɛò inɔ didɔ̃
nla nla.
9 Wee mɔkɔ gɔ mɔ í wa si iluu bɛ, à ya kpoo
Simɔɔ. Í ya maa ce dobu dobu í jɔ̀ inɛi ilu ŋau
fei à biti nɔ í ce araɛ inɛ nla. 10 Hai ama keeke
do inɛ ngbo fei à ya gbɔ ideɛ ntɔ ntɔ nɔ à ya
maa ni, inɛɛu ihɛ̃i í jɛ inɛ iyi à ya kpe gbugbã
nlai Ilaaɔ̃. 11 À ya maa gbɔ ideɛi domi hai
kukpɛ dobu dobuɛ ŋau í ya maa mu ŋa bitii.
12 Amma iyi inɛ ŋau à dasi naanɛ si laabaau
jiida iyi Filipu wa fɔ si gãmɛi bommai Ilaaɔ̃
do si gãmɛi Jesu Kirisiu, ŋɔi à dasi ŋa inyi
hai inɛmɔkɔ do inaabo fei. 13 Simɔɔ takaɛ
í dasi Jesu naanɛ nɔ à dasiɛ inyi. Í ya maa

* **7:46** ku maa ile, tengi bii tɔkui Zakɔbu ŋa aa ya gulɛaa À kɔɔi si tia nwo gɔ ŋa à ni, ku maa ile, nŋu iyi í jɛ Ilaaɔ̃ Lafɛ̃ɛi Zakɔbu.

too Filipu bii fei nɔ í biti ntɔ ntɔ iyi í yɛ maamaake nla ŋa iyi wa ce.

14 Woo bɛ ŋau à gbɔ iyi inɛi Samari ŋau à
gba idei Ilaaɔ̃. Ŋɔi à bɛ si ŋa Piɛɛ do Zãa hai
Zeruzalɛmu bɛ. 15 Iyi à to ŋɔi à ce nŋa kutɔɔ
ku ba a ba Hundei Ilaaɔ̃. 16 À ce bɛɛbɛi si na
iyi í jɔ̀ Hundei Ilaaɔ̃ kù kita si kãma nŋa wa
titã, aŋa de à ce inyi ku dasi nŋai do irii Lafɛ̃ɛ
Jesu nŋu akã. 17 Ŋɔi Piɛɛ do Zãa à le nŋa awɔ
si iri, nɔ à ba Hundei Ilaaɔ̃.

18 Iyi Simɔɔ í yɛ woo dasi Jesu naanɛ ŋau
à ba Hundei Ilaaɔ̃ waati iyi woo bɛ ŋau à le
nŋa awɔ si iriu, ŋɔi wa bi ku mu nŋa fia.
19 Í ni a mua nŋu gbugbãu bɛ ku ba inɛ iyi
nŋu á lea awɔ si iri fei ku ba Hundei Ilaaɔ̃.
20 Amma Piɛɛ í sɔ̃ɔ í ni, awɔ do fiaɛ fei aa ce
nfe, domi ì tamaa bɛi aa yɔkɔ i ra amuai Ilaaɔ̃
do fiai. 21 I kù nɛ kpãai ngɔgɔ ihɛ̃ domi idɔɛ
kù jɛ dee dee si wajui Ilaaɔ̃. 22 Na nŋu, sinda
idɔɛ hai si laalɔ ku ceɛ, nɔ i tɔɔ Ilaaɔ̃ ku ceɛ
suurui lasabu laalɔ ku ceɛ bii á ce. 23 Ǹ wa n
fɔ bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ ǹ yɛ daaɛ í ro nɔ dulum
í dǐɛ.

24 Ŋɔi Simɔɔ í jɛ nŋa í ni, iŋɛ taka nŋɛ i
ceem kutɔɔ bi Lafɛ̃ɛ ku ba ide ŋa iyi ì sɔ̃m
ŋau bɛ kãmaɛ ku maà bam.

25 Waati iyi à ce waazo à sisia inɛ ŋa
yaasei idei Ilaaɔ̃ à tã ŋɔi à sinda à waa nyi
Zeruzalɛmu. Iyi à waa nɛ, ŋɔi à wasi ku sisi
laabaau jiidau si ilu nkpɔi Samari má.

Idei Filipu do akawe nlai Etiopi gɔ

26 Ŋɔi amalekai Lafɛ̃ɛ gɔ í ba Filipu ide
ku fɔ í ni, dede i bɔ ikpa awɔ cangai kpãai
inunu, too kpãa iyi í wa hai Zeruzalɛmu ku
bɔ Gaza. Kpãa nŋui í bɔ ikpa gbabuau bɛ.
27 Ŋɔi Filipu í dede í nɛ. Si kpãau, ŋɔi í yɛ
inɛi Etiopi gɔ. Inɛɛu akawe nla nlai. Nŋui í ya
maa mu amanii inaabo ilaalui Etiopi. Í naa
Zeruzalɛmui Ilaaɔ̃ ku gulɛa, 28 ŋɔi í sinda wa
bɔ ikpa ideɛ má. Wa buba si sarɛtii acǐ wa cio
tia iyi walii Ezai í kɔ. 29 Ŋɔi Hundei Ilaaɔ̃ í sɔ̃
Filipu í ni ku bɔ kɔkɔi sarɛtiu. 30 Ŋɔi Filipu
í sɛi í bɔ bi sarɛtiu, nɔ í gbɔ inɛi Etiopiu wa
cio si tiai walii Ezaiu. Nɔ í beeɛ í ni, ide iyi ì
waa ciou bɛ ì waa gbɔ bɛi wa fɔ mbɛ? 31 Ŋɔi
inɛɛu í jɛaa í ni, bɛirei an ce n gbɔ bii kù jɛ
inɛ gɔi í tusɛɛm. Ŋɔi í tɔɔ Filipu ku gũ wa si
sarɛtiu ku buba bi nŋu. Nɔ Filipu í gũ. 32 Ide
iyi mɔkɔu wa cio si kukɔi idei Ilaaɔ̃ wee.
À kooòɛ bɛi angudã iyi aa saka.
Bɛi ama angudã í ya maa coko waati iyi à waa
bu ntoɛ,
Bɛɛbɛ mɔi nŋu mɔ kù la gɛlɛ.
33 À kayeɛ nɔ à kɔ ku kiitiɛ dee dee.
Si bɛi à kpa irii kuwɛɛɛ, kù wa si ilɛu ihɛ̃ má,
Yooi á fɔ idei inɛi anyiɛ ŋa má.

34 Ŋɔi akaweu í sɔ̃ Filipu í ni, ǹ wa n tɔɔɛ
i sɔ̃m inɛ iyi waliiu wa fãa. Nŋu takaɛi wa
fãa araɛ de. Mà inɛ gɔi wa fãa. 35 Ŋɔi Filipu í
so ide í sinti do idei waliiu í sisiaaò laabaau
jiidai Jesu. 36 Si bɛi à waa nɛ si kpãau ŋɔi à to
ido gɔ iyi í nɛ inyi. Ŋɔi akaweu í ni, cɔ inyi
ihɛ̃. To, mii á ganjim n ce inyi ku dasim má.
[37 Ŋɔi Filipu í sɔ̃ɔ í ni, bii ì dasi Jesu naanɛ
do idɔɛ fei aa yɔkɔ i ce inyi ku dasiɛ mɛɛ. Nɔ
akaweu í jɛ í ni, ǹ dasi naanɛ iyi Jesu Kirisi
Amai Ilaaɔ̃i.] 38 Ŋɔi í ni a leekǐ sarɛtiu. Iyi à
leekǐɛ nɔ nŋu do Filipu à kita aŋa minji nŋa
si inyiu, nɔ Filipu í dasiɛ inyi. 39 Iyi à fita hai
si inɔ inyiu, ŋɔi Hundei Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í nɛò Filipu.
Nɔ akaweu kù yɔɔ má, amma í dasi kpãa wa
nɛ do inɔ didɔ̃. 40 Ŋɔi Filipu í ba nŋu í wa ilu
gɔ iyi à ya kpe Azɔtu, nɔ í ce waazoi laabaau
jiida bɛ do ilu ŋa iyi à wa si kpãau fei hee í
toò Sezaree.

9

Idɔ ku kpaasii Sɔlu
(Cɔ IWB 22:6-16; 26:12-18)

1 Waati bɛɛbɛ Sɔlu í ya maa kpã inɛ ŋa iyi
à waa too kpãai Jesu ŋau iju nɔ wa bi ku kpa
ŋa mɔm nii. Na ŋɔi í jɔ̀ í bɔ bi woo wee nlai
Ilaaɔ̃u, 2 í tɔɔɛ ku cea nŋu tia ŋa. Tia ŋaui á
koo ku na inɛ ngboi ile bi ku ce kutɔtɔɔ ŋa
iyi à wa Damasi. Do saabui tia ŋaui á baò
gbugbã iyi á koo ku muò inɛ ŋa iyi à waa too
kpãai Jesu, bii inɛmɔkɔi wala bii inaaboi, ku
ba ku yɔkɔ ku dǐ ŋa ku bɔò ŋa Zeruzalɛmu.
Iyi í gba tia ŋau nɔ í dasi kpãa wa nɛ.

3 Si bɛi Sɔlu wa nɛ í maai Damasi, ŋɔi anu
akã inya kuma gɔ í naa siɛ wa hai lele. 4 Ŋɔi
í cuku ilɛ nɔ í gbɔ imui inɛ gɔ í ni, Sɔlu, Sɔlu,
na mii í ce ì waa kpãm iju. 5 Ŋɔi Sɔlu í bee í
ni, Lafɛ̃ɛ, awɔi yoo. Ŋɔi Lafɛ̃ɛ í jɛaa í ni, amui
Jesu iyi ì waa kpã ijuu. 6 Dede i bɔ inɔ iluu,
bɛi aa sɔ̃ɛ mii iyi aa ce. 7 Waati bɛɛbɛ inɛ ŋa
iyi à waa nɛ do Sɔluu à leekǐ à coko sɔ̃m sɔ̃m,
à gbɔ ide ku fɔu amma a kù yɛ inɛ kãma. 8 Ŋɔi
Sɔlu í dede hai ilɛ í cǐ ijuɛ amma kù yɛ ilu.

Ŋɔi à mu awɔɛ à bɔòɛ Damasi. 9 Í fɛɛju zakai
ajɔ mɛɛta, kù jɛ kù mɔ.
10 Wee mɔcɔi Jesu gɔ í wa Damasi bɛ à ya
kpoo Ananiasi. Ŋɔi Lafɛ̃ɛ Jesu í naa siɛ si
kuyɛ í kpoo í ni, Ananiasi. Nɔ í jɛ í ni, Amu
wee Lafɛ̃ɛ. 11 Ŋɔi Lafɛ̃ɛ í sɔ̃ɔ í ni, dede i koo
i mu kpãa iyi à ya kpe Kpãa Kutɛu i bɔ idei
Zudasi. Bii ì to bɛ bee mɔkɔ gɔ iyi à ya kpe
Sɔlu inɛi Tarusiu. Wa ce kutɔɔ, 12 nɔ í ce
kuyɛ í yɛ mɔkɔ gɔ iyi à ya kpe Ananiasi í lɔ
wa nɔ í lesi nŋu awɔ ku ba nŋu ku yɛ ilu má.
13 Amma Ananiasi í ni, Lafɛ̃ɛ, inɛ nkpɔi í sɔ̃m
laabaaui mɔkɔu bɛ do laalɔ ŋa iyi í cea inɛɛ
ŋa Zeruzalɛmu fei. 14 Nɔ à gbɔ iyi inɛ ngboi
woo wee ŋai à naa gbugbã ku mu inɛ ŋa iyi à
waa ce kutɔɔ do iriɛ ihɛ̃ fei. 15 Amma Lafɛ̃ɛ í
sɔ̃ɔ í ni, koo, domi ǹ cica inɛɛu bɛi ku jɛ woo
ce icɛm ku fɔ laabaaui irim bi dimi mmu ŋa
do bi ilaalu nŋa ŋa do bi inɛi Izirɛli ŋa. 16 An
nɔ n nyisiɛ bɛi nŋu mɔ á yɛ ijuukpã na irim.
17 Ŋɔi Ananiasi í dede í koo. Iyi í to, ŋɔi í
lesi Sɔlu awɔ í ni, Sɔlu kpaasim, Jesu Lafɛ̃ɛ,
nŋu iyi í naa siɛ si kpãau si waati iyi ì waa
naa, nŋui í bɛm wa ku ba i yɛ ilu má nɔ i kɔ̃ò
Hundei Ilaaɔ̃. 18 Bɛ gbakã ngɔgɔ í cuku wa
hai si ijui Sɔlu í yɛ bɛi kpakai cɛ̃ɛ, nɔ í yɛ ilu
má. Ŋɔi í dede nɔ à dasiɛ inyi. 19 Si anyiɛ ŋɔi
í jɛ sɔnda nɔ gbugbãɛ í baa má.

Sɔlu wa ce waazo Damasi

Nɔ Sɔlu í ce ajɔ minji Damasi bɛ do inɛ ŋa
iyi à waa too kpãai Jesu. 20 Gbakã í bɔ ile bii
Zuifu ŋa à ya ce kutɔtɔɔ ŋa wa waazo wa fɔ
iyi Jesu Amai Ilaaɔ̃i. 21 Inɛ ŋa iyi à waa gbɔ
ideɛu fei à biti à bee njɛ à waa ni, kù jɛ mɔkɔu
iyi í ya maa wahala inɛ ŋa iyi à waa ce kutɔɔ
do irii Jesu Zeruzalɛmuu mbɛ ya. Kù jɛ nŋui
wa naa ihɛ̃ wo ku na ku mu inɛ ŋa ku dǐ ŋa
koo na inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋau?
22 Amma gbugbãi Sɔlu í ya maa kɔ̃ɔsii, nɔ
Zuifu ŋa iyi à wa Damasiu a kù mà bɛi aa jɛaa
waati iyi wa sɔ̃ ŋa kam kam iyi Jesui í jɛ inɛ
iyi Ilaaɔ̃ í cicau.
23 Zakai ajɔ minji má ŋɔi Zuifu ŋau à waa
busi njɛ a ba a kpa Sɔlu. 24 Amma inɛ gɔ í koo
í sisia Sɔlu ide iyi inɛ ŋau à dǐu. Inɛ ŋau à ya
maa degbe iluui hee do andɛ koofa ŋau fei
dasã do idũ ku ba a kpaa. 25 Amma idũ gɔ
mɔcɔi Sɔlu ŋa à jɔ́ í lɔ ino kɔlɔ à bɛi à koo à
kitaɛ hai do antai bindii iluu.

Sɔlu í wa Zeruzalɛmu

26 Ŋɔi Sɔlu í bɔ Zeruzalɛmu. Iyi í to bɛ
í bi ku tɔtɔɔ do inɛ ŋa iyi à waa too kpãai
Jesuu, amma aŋa fei à waa ce njoɛ si na iyi
í jɔ̀ a kù mà mà ntɔ ntɔ wa too kpãai Jesui.
27 Ŋɔi Baanabasi í bɔòɛ bi woo bɛ ŋau nɔ í sɔ̃
ŋa bɛi Sɔlu í yɛ Lafɛ̃ɛ si kpãa, do bɛi Lafɛ̃ɛ í
baa ide ku fɔ. Nɔ í sɔ̃ ŋa bɛi Sɔlu í ce waazo
Damasi do irii Jesu do wɔɔkɔ. 28 Hai waati
bɛɛbɛi Sɔlu wa dabii si ilui Zeruzalɛmu do
woo bɛ ŋau wa waazo do irii Lafɛ̃ɛ Jesu do
wɔɔkɔ. 29 Nɔ í ce kakɔɔ do Zuifu ŋa iyi à
waa fɔ Gɛrɛkiu, amma aŋa mɔ à waa dɛ kpãa
bɛi aa ce a kpaa. 30 Iyi kpaasi woo dasi Jesu
naanɛ ŋau à gbɔ, ŋɔi à bɔòɛ Sezaree nɔ à jɔ́ í
nɛ Tarusi.
31 Inɛi igbɛi Jesu ŋa iyi à wa ilɛi Zudee do
ilɛi Galilee do ilɛi Samari fei à wɛɛò laakai
ku sũ, à waa jirima Ilaaɔ̃, à mua njɛ gbugbã
nɔ akpɔ nŋa í kɔ̃ɔsi wa koo do sobii Hundei
Ilaaɔ̃.

Iri ku bai Enee

32 Piɛɛ mɔ wa dabii bii fei. Nɔ í bɔ bi inɛi
Jesu ŋa iyi à wa Lida. 33 Bɛi í yɛ wɛɛgɛ gɔ
à ya kpoo Enee, kù dede hai bi ku sũɛ hai
zakai adɔ̃ mɛɛjɔ. 34 Ŋɔi Piɛɛ í sɔ̃ɔ í ni, Enee
dede, Jesu Kirisi í jɔ̀ ì ba iri, ka sɛ̃ɛɛ. Gbakã
ŋɔi í dede. 35 Ŋɔi inɛ ŋa iyi à wa Lidau fei do
inɛi ilɛɛkoi Sarɔ̃ɔ ŋa à yɔɔ nɔ à dasi Lafɛ̃ɛ Jesu
naanɛ.

Dɔɔkasi í ku nɔ í nyi wa si andunya má

36 Wee si ilui Zopee inaabo woo dasi Jesu
naanɛ gɔ í wa bɛ à ya kpoo Tabita. Nŋui à ya
kpe Dɔɔkasi má do feei Gɛrɛki, waatɔ kabua.
Í nɛ daa jiida nɔ í ya maa sobi ilu are ŋa.
37 Ŋɔi ajɔ nŋu gɔ í na í ce bɔ̃ɔ í ku. Iyi à wɛ
ikuɛ ŋɔi à koo à jilɔɔ ile lele. 38 Inɛ ŋa iyi à
waa too kpãai Jesu iyi à wa Zopee à gbɔ iyi
Piɛɛ í wa Lida kɔkɔi Zopee bɛ. Ŋɔi à bɛ siɛ inɛ
minji à ni a koo a sɔ̃ɔ ku naa wa bi aŋa nsɛi
nsɛi. 39 Ŋɔi Piɛɛ í dede í too ŋa wa. Iyi í to
bɛ, ŋɔi à bɔòɛ lelei ileu. Ŋɔi jaaɔ̃ ŋa fei à naa
à kaakoɛ à waa kpataò nɔ à waa nyisiɛ ibɔ do
jaaɛ ŋa iyi Dɔɔkasi í ce waati iyi í wɛɛ aŋaò
ŋa. 40 Ŋɔi Piɛɛ í nya aŋa fei hai ilaawa í bɛi í
gulɛ wa ce kutɔɔ. Í sinda si ikuu í ni, Tabita
dede. Ŋɔi í cǐ ijuɛ. Iyi í yɛ Piɛɛ nɔ í dede í
buba. 41 Ŋɔi Piɛɛ í mu awɔɛ í dedeɛ. Nɔ í kpe
jaaɔ̃ ŋau do inɛi Jesu ŋa iyi à gbe í nyisi ŋa
Dɔɔkasi iyi í jǐ má. 42 Ŋɔi laabaauu í fangaa
si ilui Zopee fei, nɔ inɛ nkpɔ í dasi Lafɛ̃ɛ Jesu

naanɛ. 43 Nɔ Piɛɛ í ce ajɔ minji Zopee bɛ bi anà gɔ iyi à ya kpe Simɔɔ.

10

Piɛɛ do Kɔɔnɛi

1 Inɛ gɔ í wa Sezaree, à ya kpoo Kɔɔnɛi. Nŋui wa jɛ inɛ ngboi wuai sooge gɔ ŋa iyi à ya kpe Inɛi Itali ŋa. 2 Mɔkɔu wa too Ilaaɔ̃ nɔ í ya maa jirimaɛ ntɔ ntɔ, nŋu do nyaanzeɛ ŋa fei. Í ya maa ce kutɔɔ waati kãma fei, í ya nɔ ku sobi ilu arei Zuifu ŋa ntɔ ntɔ. 3 Ŋɔi ajɔ akã zakai isɔ mɛɛta í ce kuyɛ. Í yɛ amalekai Ilaaɔ̃ dee dee. Amalekau í lɔ siɛ wa, ŋɔi í kpoo í ni, Kɔɔnɛi. 4 Ŋɔi í cɔ amalekau í kãsiɛ iju ŋɔi njo í muu nɔ í beeɛ í ni, Lafɛ̃ɛ, mii í ce. Ŋɔi amalekau í jɛaa í ni, Ilaaɔ̃ í gbɔ kutɔɔɛ, nɔ kù gbɛjɛ yaase bɛi ì sobi ilu are ŋau. 5 Nsɛi, bɛ inɛ gɔ ŋa Zopee a koo a kpe Simɔɔ iyi à ya kpe Piɛɛu wa. 6 Inɛ njooi, í wa kpasɛ̃i anà gɔ iyi à ya kpe Simɔɔ. Kpasɛ̃ɛ í wa kɔkɔi tenku. 7 Iyi amalekau í baa ide ku fɔ í tã í nɛ, ŋɔi Kɔɔnɛi í kpe inɛ minji gɔ ŋa si inɔi woo ce icɛɛ ŋau. Nɔ si inɔi sooge ŋa iyi à ya wa kɔkɔeu í kpe inɛ akã gɔ má iyi í mà bɛɛrɛi Ilaaɔ̃. 8 Ŋɔi í sisi nŋa ide iyi í ce fei, í bɛi í bɛ ŋa Zopee.

9 Iju kumáɛ zakai dasã à wa si kpãau nɔ à maai si iluu. Waati bɛɛbɛ í ko Piɛɛ í gũ antai ile sikifa wa ce kutɔɔ. 10 Ŋɔi ari í na wa kpaa, nɔ wa bi ku jɛ. Waati iyi à waa tɛkɛa caka ŋɔi í ce kuyɛ. 11 Í yɛ lelei Aɔ̃ í cĩ nɔ acɔ nla gɔ iyi à waa mu gonta mɛɛɛ wa kita wa ilɛ. 12 Inɔɛ bɛi dimii iŋa kutɛ mɛɛ fei í wa si do iyi wa cã ilɛ do dimii yɛi fei. 13 Ŋɔi Piɛɛ í gbɔ ide ku fɔ gɔ í ni, Piɛɛ dede, kpa i ŋɔ. 14 Amma Piɛɛ í jɛaa í ni, jãm, Lafɛ̃ɛ. Ajɔ kãma n kù ŋɔ iŋa iyi í jɛ iwɔ̀ hee mà jɛ iyi í riisi. 15 Nɔ ide ku fɔu í ni má, mii iyi Ilaaɔ̃ í ni í má maà ti i kɔsi. 16 Bɛɛbɛi í ce hee isɛ gbɛɛta. Nɔ gbakã acɔu í nyi lele.

17 Ŋɔi Piɛɛ wa bee araɛ yoomai í jɛ yaasei kuyɛu. Waati bɛɛbɛi inɛ ŋa iyi Kɔɔnɛi í bɛ ŋau à to Zopee bɛ. Ŋɔi à bee kpasɛ̃i Simɔɔ nɔ à nyisi ŋa. Waati iyi Piɛɛ í wasi ku lasabu si ideu ŋɔi à to wa andɛ koofa bɛ. 18 Ŋɔi à kpe inɛi kpasɛ̃ ŋau à bee ŋa mà inɛ njoo gɔ í wa bɛ iyi à ya kpe Simɔɔ Piɛɛ. 19 Si bɛi Piɛɛ í wasi ku lasabu si idei kuyɛɛu ŋɔi Hundei Ilaaɔ̃ í sɔ̃ɔ í ni, wee amanɛ mɛɛta gɔ ŋa à waa dɛdɛɛ. 20 Dede i kita i koo i ba ŋa. Nɔ iŋɛ̀ ŋa i nɛ. Maà leekĩ leekĩ, domi amui ǹ bɛ ŋa wa. 21 Ŋɔi Piɛɛ í kita í koo í ba ŋa í ni, inɛ iyi ì waa dɛ ŋau amui ihɛ̃ mɛɛ. Mii ì bi ŋa. 22 Nɔ à ni, Kɔɔnɛi, inɛ ngboi sooge ŋaui wa dɛdɛɛ. Inɛ dee deei, í ya maa jirima Ilaaɔ̃ nɔ Zuifu ŋa fei à ya maa fɔ jiida ku jɛɛ. Amalekai Ilaaɔ̃ gɔ í sɔ̃ɔ í ni ku kpeɛ bi tɛɛ ku ba ku gbɔ ide iyi aa sɔ̃ɔ. 23 Idũu ŋɔi Piɛɛ í dasi inɛ ŋau kpasɛ̃ í ce nŋa yaaɛ.

Iju kumáɛ í dasiò ŋa kpãa, nɔ kpaasi woo dasi Jesu naanɛi Zopee gɔ ŋa à suu. 24 Iju kumá mmuɛ ŋɔi à to Sezaree. Wee hee a maa to wa Kɔɔnɛi í tɔtɔɔ nyaanzeɛ ŋa do kpaasi jiidaɛ ŋa à waa degbe ŋa. 25 Iyi Piɛɛ wa bi ku lɔ inɔ kpasɛ̃u ŋɔi Kɔɔnɛi í bɔ ku koɛ í koo í sɛɛbata si wajuɛ. 26 Amma Piɛɛ í dedeɛ í ni, dede, domi amu mɔ amanɛi bɛi awɔ. 27 Ŋɔi wa ba Kɔɔnɛi ide ku fɔ hee í koo í lɔò inɔ ile, nɔ í yɛ inɛ nkpɔ í tɔtɔɔ bɛ. 28 Nɔ í sɔ̃ ŋa í ni, iŋɛ taka nŋɛ ì mà ŋa iyi woodai awa Zuifu ŋa í kɔ nwa ka tɔtɔɔ do iŋɛ dimi mmu ŋa, wala ka bɔ kpasɛ̃ nŋɛ. Amma Ilaaɔ̃ í sɔ̃m í ni kù sĩa n kpe inɛ gɔ ilu riisi hee má jɛ n kɔsiɛ. 29 Nŋui í jɔ̀ iyi ì kpem ŋa n kù kɔ. Nsɛi, ǹ bi i sɔ̃m na mii í ce ì kpem wa ŋa.

30 Ŋɔi Kɔɔnɛi í ni, í to ajɔ mɛɛ wa ihɛ̃ nnyi iyi zakai isɔ mɛɛta bɛ ihɛ̃i ǹ wa kpasɛ̃m ihɛ̃ ǹ wa n ce kutɔɔ. Ŋɔi inɛ gɔ í naa bi tom, wa dasi ibɔi jaaɛ ku daana gɔ. 31 Nɔ í sɔ̃m í ni, Kɔɔnɛi, Ilaaɔ̃ í gbɔ kutɔɔɛ nɔ kù gbɛjɛ jiida ku ceɛ do bɛi ì ya maa sobi ilu are ŋa. 32 Na nŋu, bɛ inɛ gɔ ŋa Zopee a koo a kpe Simɔɔ Piɛɛ wa. Inɛ njooi wa jɛ. Í wa kpasɛ̃i anà gɔ iyi à ya kpe Simɔɔ. Kpasɛ̃ɛ í wa kɔkɔi tenku. 33 Iyi amalekau í fɔ bɛɛbɛ, ŋɔi ǹ bɛ siɛ inɛ ŋau bɛ wa gbakã, ì nɔ ì jɛ ì naa. Iyi bɛ í sĩa. Nsɛi awa fei à wa si wajui Ilaaɔ̃ ihɛ̃ à waa de itĩ si ide iyi Lafɛ̃ɛ í sɔ̃ɛ fei i sɔ̃ wa.

Waazo iyi Piɛɛ í ce kpasɛ̃i Kɔɔnɛi

34 Ŋɔi Piɛɛ í so ide í ni, ǹ mà bɛbɛi iyi Ilaaɔ̃ kù waa cɔ inɛ kãma dimi mmu. 35 Inɛ iyi í ya maa jirima Ilaaɔ̃ fei nɔ wa ce iyi í sĩa dee dee, Ilaaɔ̃ í ya gba lafɛ̃ɛi si dimi iyi í jɛ fei. 36 Ì mà laabaau jiida iyi Ilaaɔ̃ í jɔ̀ à waazoa inɛi Izirɛli ŋa à ni inɛ ŋa aa ba laakai ku sũ do saabui Jesu Kirisi nŋu iyi í jɛ Lafɛ̃ɛi inɛ fei. 37 Ì nɔ ì mà ŋa mii iyi í sinti si ilɛi Galilee í bɛi í ce si ilɛi Zudee fei waati iyi Zãa í sisi idei inyi ku dasi iyi í ya maa ceu í tã. 38 Ì mà bɛi Ilaaɔ̃

í mua Jesu inɛi Nazarɛtiu Hundeɛ ŋa do bɛi í muaa gbugbã. Nɔ í dabii si ilɛu fei wa ce jiida nɔ í jɔ̀ inɛ ŋa iyi à wa si awɔi Seetam fei à ba iri. Í ya maa ce bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ Ilaaɔ̃ í wɛɛ do nŋu. 39 Awai à waa jɛa inɛ ŋa sɛɛdai mii iyi í ce ilɛi Zuifu ŋa do ilui Zeruzalɛmu fei. Nɔ à kpakpaɛ si jĩi à kpaa. 40 Amma si ajɔ mɛɛtasia Ilaaɔ̃ í jũu hai si balɛ nɔ í jɔ̀ í tusɛa inɛ gɔ ŋa araɛ. 41 Kù nɔ kù jɛ inɛ feii í yɔɔ bii kù jɛ awa iyi à jɛ sɛɛda iyi Ilaaɔ̃ í cica hai tako, awa iyi à jɛ nɔ à mɔ do nŋu si anyii kujĩɛ hai si balɛ. 42 Nɔ í dasi wa ka maa waazoa inɛ ŋa, nɔ ka jɛa inɛ ŋa sɛɛda iyi nŋui Ilaaɔ̃ í cica ku kiiti ilu hunde do iku ŋa. 43 Bɛɛbɛ mɔi walii ŋa fei à fɔ ideɛ à ni inɛ iyi í dasiɛ naanɛ fei Ilaaɔ̃ á kpa idei dulum ndii lafɛ̃ɛ na saabui iriɛ.

Dimi mmu ŋau mɔ à ba Hundei Ilaaɔ̃

44 Waati iyi Piɛɛ wa fɔ ide má, ŋɔi Hundei Ilaaɔ̃ í naa si inɛ ŋa iyi à waa gbɔ ideu fei. 45 Zuifu woo dasi Jesu naanɛ ŋa iyi à si Piɛɛ bɛu, à biti do iyi Ilaaɔ̃ í mua dimi mmu ŋa mɔ Hundeɛ, 46 domi à gbɔ inɛ ŋau à waa fɔ ide do fee ŋa iyi à kù waa gbɔ à waa sisiò bɛi kulai Ilaaɔ̃ í to. 47 Ŋɔi Piɛɛ í ni, si bɛi inɛ ŋau ihɛ̃ à ba Hundei Ilaaɔ̃ bɛi awa mɔ, yooi á yɔkɔ ku ganji ŋa a dasi ŋa inyi. 48 Ŋɔi í ni a dasi ŋa inyi do irii Jesu Kirisi.

Ŋɔi Kɔɔnɛi ŋa à tɔɔɛ à ni ku buba bi aŋa bɛ ku ce ajɔ minji.

11

Piɛɛ í sisia inɛi igbɛi Jesu ŋa iyi à wa Zeruzalɛmu idei Kɔɔnɛi ŋa

1 Woo bɛ ŋa do kpaasi woo dasi Jesu naanɛ ŋa iyi à wa ilɛi Zudee à gbɔ iyi hai jɛ Zuifu ŋa mɔ à gba idei Ilaaɔ̃. 2 Ŋɔi Piɛɛ í baa Zeruzalɛmu nɔ Zuifu woo dasi Jesu naanɛ ŋau à yɛ taaleɛ, 3 à ni à lɔ kpasɛ̃i inɛ ŋa iyi a kù ce bango nɔ aŋaò ŋa à jɛ. 4 Ŋɔi Piɛɛ í sisi nŋa ideu hai sinteɛ bɛi í ce fei.

5 Í sɔ̃ ŋa í ni, waati iyi ǹ wa Zopee ǹ wa n ce kutɔɔ ajɔ nŋu gɔ, ŋɔi ǹ ce kuyɛ. Ǹ yɛ acɔ nla gɔ iyi à waa mu gonta mɛɛɛ wa kita wa hai lelei Aɔ̃ í naa í leekĩ kɔkɔm. 6 Iyi ǹ wa n cɔɔ do laakai, ŋɔi si inɔɛ ǹ yɛ iŋai sako ilu kutɛ mɛɛ ŋa do iŋa ku cã ilɛ ŋa do yɛi ŋa. 7 Ŋɔi ǹ gbɔ ide ku fɔ gɔ í sɔ̃m í ni, Piɛɛ dede, kpa i ŋɔ. 8 Amma ǹ ni, jãm Lafɛ̃ɛ. Ajɔ kãma iŋa iyi í jɛ iwɔ̀ hee má jɛ iyi í riisi kù lɔ gɛlɛm. 9 Nɔ ide ku fɔu í sɔ̃m má hai lele í ni mii iyi Ilaaɔ̃ í ni í má, n maà n kɔsi. 10 Bɛɛbɛi í ce isɛ gbɛɛta í bɛi í nyi lele.

11 Wee hai Sezaree à bɛ sim amanɛ mɛɛta gɔ ŋa wa. Bɛ gbakã inɛ ŋau à to wa andɛ koofai kpasɛ̃ bii ǹ wau. 12 Ŋɔi Hundei Ilaaɔ̃ í ni n too ŋa n maà n leekĩ leekĩ. Nɔ kpaasi mɛɛfam ŋau ihɛ̃ à sim Sezaree bɛ nɔ à lɔ kpasɛ̃i Kɔɔnɛi ajɔ. 13 Nɔ Kɔɔnɛi í sɔ̃ wa bɛi nŋu í yɛ amaleka si kpasɛ̃i nŋu wa leekĩ nɔ í ni, bɛ inɛ gɔ ŋa Zopee a koo a kpe Simɔɔ Piɛɛ wa. 14 Nŋui á sɔ̃ɛ bɛi awɔ do nyaanzeɛ ŋa fei aa ce i baò faaba ŋa. 15 Ŋɔi ǹ koo. Iyi ǹ sinti ku waazo, ŋɔi Hundei Ilaaɔ̃ í naa si ŋa wa bɛi í naa si awa mɔ tako wo. 16 Ŋɔi ǹ ye gigii ide iyi Lafɛ̃ɛ í fɔu iyi í ni, Zãa í dasi inɛ ŋa inyi, amma Hundei Ilaaɔ̃i an da nŋɛ si. 17 Bɛɛbɛ mɔi Ilaaɔ̃ í ce nŋa amua bɛi í mu nwa wo waati iyi à dasi Lafɛ̃ɛ Jesu Kirisi naanɛ. Na nŋu, bɛirei amu an ce n ganjiò mii iyi Ilaaɔ̃ í ce. 18 Iyi inɛ ŋau à gbɔ ideu, ŋɔi idɔ nŋa í tũ, nɔ à saabu Ilaaɔ̃ à waa ni, debɛi, Ilaaɔ̃ í mua hee do dimi mmu ŋa mɔ kpãa a kpaasiò idɔ nŋa a baò kuwɛɛ hai tã.

Igbɛi inɛi Jesu ŋa iyi í wa Antiɔsi

19 Wee woo dasi Jesu naanɛ ŋa iyi à fangaa bii fei na ijuukpã iyi í naa si waati iyi à kpa Etiɛniu, gɔgɔ ŋa à sa à bɔ hee gungum gɔ iyi à ya kpe Sipu. Gɔgɔ ŋa mɔ à bɔ ilɛi Fenisi, gɔgɔ ŋa mɔ à nɛ Antiɔsi. Zuifu ŋa aŋa akãi à ya maa waazoa laabaau jiidau. 20 Do nŋu fei, inɛ gɔ ŋa hai si inɔ nŋa à naa hai Sipu do hai Sirɛni à bɔ Antiɔsi nɔ à waa sisia hai jɛ Zuifu ŋa mɔ laabaau jiidai Jesu Lafɛ̃ɛ. 21 Nɔ gbugbãi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í wɛɛ nŋa, nɔ inɛ nkpɔ í kpaasi idɔ í dasi Lafɛ̃ɛ Jesu naanɛ.

22 Iyi inɛi igbɛi Jesu ŋa iyi à wa Zeruzalɛmu à gbɔ ideu, ŋɔi à bɛ Baanabasi Antiɔsi bɛ. 23 Iyi í to bɛ í yɛ bɛi Ilaaɔ̃ í cea inɛ ŋau didɔ̃ nɔ inɔɛ í dɔ̃. Ŋɔi í mu nŋa gbugbã ku ba a leekĩ dim dim si Lafɛ̃ɛ do idɔ nŋa fei. 24 Baanabasiu inɛ ncɛɛi iyi í dasi Jesu naanɛ ntɔ ntɔ nɔ í kɔ̃ɔ̀ Hundei Ilaaɔ̃. Nɔ akpɔi woo dasi Lafɛ̃ɛ Jesu naanɛ ŋau í nyi í kɔ̃ɔsi má.

25 Si anyiɛ ŋɔi í bɔ Sɔlu ku dɛdɛ ikpa Tarusi. 26 Iyi í yɔɔ ŋɔi í bɔòɛ Antiɔsi. Adɔ̃ akãi aŋa minjiu à ce bɛ à ya tɔtɔɔ do inɛi igbɛi Jesu ŋa nɔ à ya kɔa inɛ nkpɔ si cioi idei Ilaaɔ̃. Antiɔsi

bɛi à takɔ à kpe inɛ ŋa iyi à waa too kpãai Jesuu inɛi Kirisi ŋa.

27 Waati bɛɛbɛ walii gɔ ŋa à bɔ Antiɔsi hai Zeruzalɛmu. 28 Inɛ akã nŋa iyi à ya kpe Agabusi í dede í leekĩ nɔ í ce walii do sobii Hundei Ilaaɔ̃ í ni ari nla nla á ce si andunya fei. Bɛɛbɛ mɔi ariu í nɔ í ce si waatii Kolodu ilaalu nlai Romuu. 29 Si bɛi inɛ ŋa iyi à waa too kpãai Jesuu à gbɔ bɛɛbɛ ŋɔi à dasi idɔ aŋa a samba amua ŋa zaka bɛi inɛ fei í nɛ, ku ba ku sobi kpaasi nŋa ŋa iyi à wa ilɛi Zudee. 30 Ŋɔi à ce bɛɛbɛ, nɔ à jɔ̀ Baanabasi do Sɔlu à kooò amuau bi inɛ ngbo nŋa ŋau.

12

À kpa Zaaki nɔ à mu Piɛɛ mɔ à dasiɛ piisɔ̃ɔ

1 Waati bɛɛbɛ ilaalu Herodu í sinti ku kpã inɛi igbɛi Jesu gɔ ŋa iju. 2 Í jɔ̀ à kpa Zaaki igbãi Zãa do taakuba. 3 Ŋɔi í yɛ ideu í dɔ̃a Zuifu ŋau si, nɔ í jɔ̀ à mu Piɛɛ má. Wee waatii jingaui Pɛ̃ɛ hai nɛ lefeei. 4 Iyi à mu Piɛɛ ŋɔi Herodu í jɔ̀ à dasiɛ piisɔ̃ɔ nɔ í jɔ̀ sooge ŋa à waa degbeɛ, aŋa mɛɛ ikɔ mɛɛ. Herodu í bi nŋu ku ceaa kiiti si wajui zamaa bii jingaui Iku ku kuau í lɔ. 5 À waa mu Piɛɛ si ile piisɔ̃ɔ bɛ, amma inɛi igbɛi Jesu ŋa à wasi ku ce kutɔɔ na iriɛ do himma jiida jiida bi Ilaaɔ̃.

Amaleka gɔ í nya Piɛɛ hai ile piisɔ̃ɔ

6 Piɛɛ wa sĩ njoo si aninii sooge minji gɔ ŋa idũ iyi iju kumáɛ Herodu wa bi ku nyaa hai ile piisɔ̃ɔu ku bɔòɛ si wajui zamaa. À dũu do sesee minji nɔ sooge gɔ ŋa à waa degbe andɛi ile piisɔ̃ɔu bɛ. 7 Ŋɔi gbakã amalekai Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ gɔ í naa si ile piisɔ̃ɔu, ŋɔi inya í má. Ŋɔi amalekau í cã Piɛɛ si cingaɛ í jũu í ni, dede ńya ńya. Bɛ gbakã ŋɔi sesee ŋau í cuku hai si awɔɛ ŋa. 8 Ŋɔi amalekau í ni, dasi ibɔɛ do baataɛ. Ŋɔi Piɛɛ í ce bɛɛbɛ, ŋɔi amalekau í sɔ̃ɔ má í ni, bii dabiiɛ nɔ i toom wa. 9 Ŋɔi Piɛɛ í fita hai ile piisɔ̃ɔu í tooɛ, amma kù mà iyi mii ŋau bɛ fei amalekau wa cooi ntɔ ntɔ. Í tamaa bɛi nŋu wa laalaai. 10 À lɔ woo degbe piisɔ̃ɔ sinteu do minjisiau nɔ à tosi gamboi isɔu. Inɛ nŋu ikpa inɔ ilui wa cɔ. Ŋɔi í cĩ do araɛ nɔ à fita à mu kpãa à nɛ hee à lɔ kpãa kókò sinte, ŋɔi gbakã amalekau í nɛ í jɔ̀ Piɛɛ.

11 Ŋɔi Piɛɛ í yɔɔ bɛbɛi iyi kù jɛ àlá. Nɔ í ni, ntɔ ntɔ Ilaaɔ̃i í bɛ sim amalekaɛ wa ku na ku nyam hai si awɔi Herodu, do laalɔ iyi Zuifu ŋau à bi a ceem fei.

12 Iyi í yɛ yaasei ideu ŋɔi í bɔ kpasɛ̃i Maari iyei Zãa Maaku. Wee í ko inɛ nkpɔ nkpɔi í tɔtɔɔ bɛ à wasi ku ce kutɔɔ. 13 Iyi Piɛɛ í to bɛ ŋɔi í cã gamboi andɛ koofau ŋɔi abo woo ce icɛ gɔ iyi à ya kpe Rodu í koo í bee í ni, yooi. 14 Iyi í mà imui Piɛɛ ŋɔi inɔ didɔ̃ kù jɔ̀ kù cũu. Ŋɔi í sɛi í nyi ile í koo í sɔ̃ inɛ ŋa í ni Piɛɛ í wa andɛ koofa. 15 Ŋɔi à sɔ̃ɔ à ni, ì waa sũmui. Amma í ni, ntɔ ntɔi. Ŋɔi à ni, á má jɛ ayaɛi. 16 Wee Piɛɛ wa leekĩ bɛ í wasi ku cã gambo. Iyi à naa à cũu nɔ à ba wee nŋui, ŋɔi í mu ŋa biti. 17 Nɔ í ni a coko do awɔ í bɛi wa sɔ̃ ŋa bɛi Lafɛ̃ɛ í ce í nya nŋu wa hai ile piisɔ̃ɔu. Ŋɔi í ni a koo a sɔ̃ Zakɔbu ideu do kpaasi ŋa iyi à gbe, í bɛi í fita í bɔ inya mmu má.

18 Iju kumáɛ daadaakɔ ideu í jɔ̀ sooge ŋau à biti hee à bee njɛ à waa ni, ikpa iwoi Piɛɛ í bɔ. 19 Ŋɔi Herodu í ni a dɛdɛɛ. Ŋɔi à dɛdɛɛ amma a kù yɔɔ. Ŋɔi í bee woo degbe ŋau ide. Si bɛi a kù yɔkɔ a kù jɛaa, nɔ í ni a kpa ŋa. Ŋɔi Herodu í bɛi í dede hai ilɛi Zudee í koo í buba ikpa Sezaree ajɔ minji titã.

Ikui Herodu

20 Wee idɔi Herodu í kɔ̃ò inɛi Tii ŋa do inɛi Sidɔ̃ɔ ŋa ntɔ ntɔ, ŋɔi inɛ ŋau à tɔtɔɔ njɛ nɔ à nya inɛ gɔ ŋa à bɛ ŋa bi Herodu. Nɔ à ce Balatu akawei ilaaluu kpaasi à bɛi à bɔ bi Herodu a koo a tɔɔɛ suuru domi inɛi ilɛ nŋa ŋa si ilɛi Herodui à ya bɔ ijɛ ku dɛdɛ.

21 Ŋɔi Herodu í da nŋa ajɔ si bii á yɛ ŋa. Iyi ajɔu í to ŋɔi Herodu í dasi ibɔi ilaaluɛ í bɛi í buba si antai kitãi bommaɛ í bɛi í so ide wa sɔ̃ inɛ ŋau. 22 Ŋɔi inɛ ŋau à dɔ̃ anu à saabuɛ à waa ni, kù jɛ baa amanɛi wa fɔ ideu, Ilaaɔ̃i. 23 Bɛ gbakã amalekai Ilaaɔ̃ í dasi Herodu bɔ̃ɔ í jɔ̀ kokoo ŋa à ŋɔ araɛ í ku, si na iyi í jɔ̀ nŋu amanɛ í gba amboei Ilaaɔ̃, kù kɔsi.

24 Amma idei Ilaaɔ̃ njɛ í fangaa wa kɔ̃ɔsi.

25 Iyi Baanabasi do Sɔlu à ce mii iyi à dasi ŋa ku ceu Zeruzalɛmu bɛ à tã ŋɔi à sinda à nyi Antiɔsi má. Iyi à waa nɛ à gbã Zãa Maaku í si ŋa.

13

À cica Baanabasi do Sɔlu à bɛ ŋa

1 Walii do woo kɔsi cio gɔ ŋa à wa si inɔi inɛi igbɛi Jesu ŋa Antiɔsi bɛ. Iri nŋa wee. Baanabasi, do Simeɔ̃ iyi í jɛ amanɛ dũdũ, do

Lusiu inɛi Sirɛni, do Manahɛnu, nŋu iyi à bíí
do Herodu ilaaluu inya akã, do Sɔlu. 2 Ajɔ
nŋu si bɛi inɛ ŋau à waa tɔɔ Lafɛ̃ɛ do anu
ku dĩ ajɔ, ŋɔi Hundei Ilaaɔ̃ í sɔ̃ ŋa í ni, i cica
Baanabasi do Sɔlu i nya ŋa ikã ŋa a ce icɛ iyi
ǹ kpe ŋaò. 3 Iyi à ce anu ku dĩ do kutɔɔu à tã,
ŋɔi à lea Baanabasi do Sɔlu awɔ si iri, nɔ à jɔ̀
ŋa à nɛ.

Baanabasi do Sɔlu à bɔ Sipu

4 Bɛɛbɛi Hundei Ilaaɔ̃ í bɛ Baanabasi do
Sɔlu fei. Nɔ à to ilu gɔ iyi à ya kpe Selɛsi.
Hai bɛi à lɔ akɔi inyi à bɔ gungum gɔ iyi à ya
kpe Sipu. 5 Iyi à to si ilui Sipu gɔ iyi à ya kpe
Salamini ŋɔi à wasi ku waazo idei Ilaaɔ̃ si ile
ikã ikã bii Zuifu ŋa à ya ce kutɔtɔɔ nŋa ŋau.
Zãa Maaku mɔ í too ŋa ku sobi ŋa.

6 Nɔ à kua gungum nɔu à bɛi à to Pafɔsi.
Pafɔsi bɛi à yɛ Zuifu woo ce dobu dobu gɔ
iyi í jɛ walii ilu ibo. Iriɛi Baajesu. 7 Í wɛɛ do
Seejiu Pɔlusi, ilu ilɛi Sipu ilu bisiu. Ilu ilɛu
í ni a kpe Baanabasi do Sɔlu wa si na iyi í jɔ̀
wa bi ku gbɔ idei Ilaaɔ̃. 8 Amma woo ce dobu
dobuu iyi à ya kpe Elimasi do feei Gɛrɛki wa
bi ku ganji ŋa. Wa ce kookaai ku sinda ilu
ilɛu hai si kpãai naanɛ ku dasi si Jesu. 9 Nɔ
Sɔlu iyi à ya nyi a kpe Pɔlu mau í kɔ̃ò Hundei
Ilaaɔ̃ nɔ í kãsi woo ce dobu dobuu iju, 10 í ni,
awɔ iyi ì jɛ ilu bisi laalɔ do woo taki inɛ, awɔ
inɛi Seetam nii nɔ ì jɛ mbɛɛi mii iyi í jɛ dee
dee fei. Hee waati yoomai aa leekĩò ide ntɔi
Aɔ̃ Lafɛ̃ɛu ku kpaasi do ibo má. 11 To, nsɛi,
Ilaaɔ̃ á to siɛ awɔ, aa fɛɛju, i kaa yɛ ilu má si
zakai ajɔ minjiu ihɛ̃. Bɛ gbakã í fɛɛju, nɔ í nɛ
wa dabii wa dɛdɛ inɛ gɔ iyi á mu awɔɛ. 12 Iyi
ilu ilɛu í yɛ mii iyi í ceu ŋɔi í dasi naanɛ si na
iyi í jɔ̀ idei Lafɛ̃ɛ Jesu í to siɛ ntɔ ntɔ.

Pɔlu do Baanabasi à wa Antiɔsi si ilɛi Pisidi

13 Si anyiɛ ŋɔi Pɔlu do kpaasiɛ ŋa à lɔ akɔi
inyi hai Pafɔsi à nɛ nɔ à to Pɛɛzu si ilɛi Panfili.
Amma Zãa Maaku í jɔ̀ ŋa hai bɛ í sinda í nyi
Zeruzalɛmu. 14 Hai Pɛɛzu bɛ Pɔlu ngu ŋa à
mɔsi à bɔ Antiɔsi si ilɛi Pisidi. Iyi ajɔi kusĩmi
í to ŋɔi à bɔ ile bii Zuifu ŋa à ya ce kutɔtɔɔ
à buba. 15 Nɔ inɛ gɔ í cio si tia iyi Moizi do
walii ŋau à kɔ. Iyi í cio í tã, ŋɔi inɛ ngboi
igbɛ ŋau à bɛ si ŋa inɛ gɔ koo bee ŋa ku ni,
iŋɛ kpaasi ŋa, bii ì nɛ ide iyi aa muaò inɛ ŋa
gbugbã i fɔ ŋa.

16 Ŋɔi Pɔlu í dede í ni a coko do awɔ nɔ
í ni, iŋɛ inɛi Izirɛli ŋa do iŋɛ dimi mmu
ŋa iyi ì waa jirima Ilaaɔ̃, i de itĩ i gbɔ ŋa.
17 Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ nwai í cica bala nwa ŋa nɔ í kɔ̃ɔsi
kukpɔ nŋa waati iyi à waa jɛ inɛ njoo si ilɛi
Ezibiti. Si anyii nŋu, í nya ŋa hai ilɛi Ezibiti
do gbugbãɛ, 18 nɔ í yɔkɔò ŋa temua zakai adɔ̃
ciiji si gbaau. 19 Í kpa dimi ikã ikã mɛɛje si
ilɛi Kanaã nɔ í so ilɛ nŋau í na ŋa í jɛ tu ŋa.
20 Iyi bɛ ŋa fei í cei zakai adɔ̃ cĩɔ mɛɛ do ciitaa.

Si anyii nŋu, Ilaaɔ̃ í jilɛ nŋa woo kiiti ŋa
hee í koo í toò waatii Samuɛli waliiu. 21 Ŋɔi à
ni aŋa à bi ilaalu, nɔ Ilaaɔ̃ í mu nŋa Sɔlu amai
Kisi hai si dimii Bɛnzamɛɛ nɔ í jɛ bommau
zakai adɔ̃ ciiji. 22 Nɔ Ilaaɔ̃ í nyaa bomma í sãsi
Davidi. Davidiui í jɛaa sɛɛda í ni, ǹ yɛ Davidi
amai Izai í jɛ dimii inɛ iyi ǹ bi, nŋui á ce
idɔɔbim fei. 23 Hai si dimii Davidii Jesu í fita,
inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cica ku jɛ woo faabai inɛi Izirɛli
ŋa si bɛi í tako í ce nŋa kuwãɛu. 24 Jesu ku bɛi
ku naa, Zãa í cea inɛi Izirɛli ŋa fei waazo í ni
a kpaasi idɔ nŋa nɔ a ce inyi ku dasi. 25 Waati
iyi icɛi Zãa í maai ku kpa iri í ni, kù jɛ amui
ì waa degbe ŋa, amma inɛ gɔ á naa si anyim
iyi n kù to n bate n fũ ikũi baataɛ.

26 To, iŋɛ kpaasi ŋa, iŋɛ iyi ì jɛ dimii
Aburahamu ŋa, do dimi mmu ŋa iyi ì waa
jirima Ilaaɔ̃, iŋɛi à sambaa idei faabau ihɛ̃
wa. 27 Wee inɛi Zeruzalɛmu ŋa do inɛ ngbo
nŋa ŋa a kù mà yooi Jesu í jɛ dee dee, a kù
nɔ a kù gbɔ yaasei idei walii ŋa iyi à ya maa
cio si ajɔi kusĩmi feiu. Amma do nŋu fei à jɔ̀
ideu í kɔ̃ si waati iyi à yɛ taalei Jesu. 28 A kù
yɛ siɛ ngɔgɔ iyi á jɔ̀ a kpaa, amma do nŋu fei
à tɔɔ Pilati ku jɔ̀ a kpaa. 29 Ŋɔi à ce mii iyi à
kɔ na iriɛu fei. Si anyiɛ nɔ à kitaɛ hai si jĩi ku
gaauu à dasi ikuɛ si inɔ balɛ. 30 Amma Ilaaɔ̃
í jũu hai si balɛ, 31 nɔ si afei ajɔ nkpɔ nkpɔ í
nyisi inɛ gɔ ŋa araɛ. Inɛ ŋau, aŋai à tooɛ wa
wo hai ilɛi Galilee à naa Zeruzalɛmu. Aŋai
à waa jɛ sɛɛdai ideɛ nsɛi bi inɛi Izirɛli ŋa.
32 Awa mɔ idei kuwã iyi Ilaaɔ̃ í cea bala nwa
ŋau, nŋui à waa sɔ̃ ŋɛ. 33 Í jɔ̀ kuwãu í kɔ̃ si
waati nwa. Awa tɔku nŋa ŋa, awai à yɛ kukɔ̃i
kuwãu waati iyi í jĩ Jesu hai si balɛ si bɛi à kɔɔ
si Tiai Iri Kukɔ̃ iri minjisia à ni,

Ilaaɔ̃ í ni, awɔi ì jɛ amam,

Hai nnyi ǹ jɛ Baaɛ.

34 Ilaaɔ́ í fɔ wo í ni nŋu á jũu hai bi iku ŋa ku
ba ku maà na ku sãmi. Bɛɛbɛi í fɔ waati iyi í
ni,
An wee nŋɛ dee dee bɛi ǹ wãò Davidi wo, kù
nɔ kù nɛ sika.
35 Na ŋɔi í ce Davidi í fɔ má í ni,
I kaa jɔ̀ arai Inɛ Kumáe ku sãmi.
36 Davidi takaɛ í ce mii iyi Ilaaɔ́ í dasiɛ í bɛi
í ku, nɔ à suu kɔkɔi balaɛ ŋa nɔ araɛ í sãmi,
mà irei. 37 Amma Jesu inɛ nŋu Ilaaɔ́ í jũu hai
si balɛ kù sãmi. 38 Debɛi, iŋɛ kpaasim ŋa, i
jɔ̀ i mà ŋa iyi na saabuɛi à waa sisi nŋɛ iyi
Ilaaɔ́ á kpa idei dulum du ŋɛ. 39 Inɛ iyi í dasiɛ
naanɛ fei, nŋui á jɔ̀ lafɛ̃ɛ ku jɛ dee dee bi Ilaaɔ́.
Amma woodai Moizi kaa yɔkɔ ku ce bɛɛbɛ.
40 Na nŋu, i ce laakai ŋa mii iyi walii ŋa à fɔu
ku maà ba ŋɛ, iyi à ni,
41 Iŋɛ woo yaako amu Ilaaɔ́, i gbɔ idem ŋa.
Aa biti ŋa nɔ aa ce nfe ŋa,
Domi an ce mii gɔ si waati nŋɛ iyi baa bii í jɛ
inɛ gɔ í na wa sisi nŋɛ i kaa dasi naanɛ
ŋa.
42 Iyi Pɔlu í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi nŋu do
Baanabasi à waa bi a fita hai ile bii à ya ce
kutɔtɔɔu bɛ, ŋɔi inɛ ŋau à waa tɔɔ ŋa a nyi wa
má a naa a waazo si ide akãu si ajɔi kusĩmi
mmu iyi wa baa. 43 Iyi inɛ ŋau à fita ŋɔi
Zuifu nkpɔ do inɛ ŋa iyi à waa too kucei
Zuifu ŋa nɔ à mà bɛɛrɛi Ilaaɔ̃u à waa too ŋa.
Ŋɔi Pɔlu do Baanabasi à ba ŋa ide ku fɔ à mu
nŋa gbugbã ku ba a maa leekĩ dim dim si
didõi Ilaaɔ̃.
44 Si ajɔi kusĩmi mmuu inɛi ilu ŋau fei à
tɔtɔɔi a ba a gbɔ idei Lafɛ̃ɛ. 45 Iyi Zuifu ŋau à
yɛ zamaau ŋɔi à dedeò igu ku ja à waa jã ide
iyi Pɔlu wa fɔu nɔ à waa buu. 46 Amma Pɔlu
do Baanabasi à sɔ̃ ŋa do wɔɔkɔ à ni, tilasii iŋɛ
Zuifu ŋa a tako a sɔ̃ ŋɛ idei Ilaaɔ̃. Amma si na
iyi í jɔ̀ ì waa kɔsi ŋa nɔ i kù ka ara nŋɛ si inɛ
ŋa iyi à bi a ba kuwɛɛ hai tã, na nŋu, aa ka jɔ̀
ŋɛ nɔ ka bɔ bi dimi mmu ŋa, 47 domi nŋu bɛi
Lafɛ̃ɛ í dasi wa ku ce í ni,
N ce ŋɛi bɛi fitila bi dimi mmu ŋa
Ku ba i bɔò idei faabau hee kɔɔi andunyau
ŋa.
48 Iyi hai jɛ Zuifu ŋau à gbɔ ideu, ŋɔi í dõ
nŋa si, à waa saabu Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ na ideɛu. Nɔ inɛ
ŋa iyi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í jilɔɔ si a ba kuwɛɛ hai tãu fei
à dasi naanɛ.
49 Nɔ idei Lafɛ̃ɛu í fangaa si ilɛu fei.
50 Amma Zuifu ŋau à dede idɔɔkõi ilu irii
ilu ŋau do inaabo ilu amani ŋa iyi à waa
too kucei Zuifu ŋau. Nŋui í jɔ̀ à kpã Pɔlu do
Baanabasi iju à lele ŋa hai bɛ. 51 Ŋɔi woo bɛ
ŋau à gbugbã si ŋa sãai baata nŋa ŋa à waa
nyisiò iyi mii iyi á na ku ba ŋa í jɛ idei iri
nŋa. Si anyiɛ nɔ à nɛ Ikonimu. 52 Amma inɛ
ŋa iyi à waa too kpãai Jesu Antiɔsiu ngu ŋa
à wɛɛò inɔ didõ nɔ à kõò Hundei Ilaaɔ̃.

14

Pɔlu do Baanabasi à wa Ikonimu

1 Ikonimu bɛi Pɔlu do Baanabasi à lɔ ile bii
Zuifu ŋa à ya ce kutɔtɔɔu nɔ à ce waazo hee
inɛ nkpɔ í dasi naanɛ, hai Zuifu ŋa hee do
hai jɛ Zuifu ŋa fei. 2 Amma Zuifu ŋa iyi à kɔ
ku dasi naanɛu à dede idɔɔkõi dimi mmu ŋa
ku ba a ce lasabu laalɔ si gãmɛi kpaasi woo
dasi Jesu naanɛ ŋau. 3 Do nŋu fei, Pɔlu do
Baanabasi à kpɛ Ikonimu à waa waazoa inɛ
ŋa do wɔɔkɔ. Lafɛ̃ɛ í mu nŋa gbugbã à ya
maa ceò maamaake ikã ikã ŋa. Maamaake
ŋau wa nyisi iyi waazo nŋa iyi à waa ce si
idei didõi nŋuu ntɔi. 4 Amma inɛi ilu ŋau à
kpɛ̃ minji. Inɛ gɔ ŋa à leekĩò Zuifu ŋa, inɛ gɔ
ŋa mɔ à leekĩò woo bɛ ŋau.
5 Ŋɔi Zuifu ŋa do hai jɛ Zuifu ŋa do inɛ
ngbo nŋa ŋa à ce anu akã a wahala woo bɛ
ŋau a ta ŋa kuta a kpa ŋa. 6 Iyi Pɔlu do
Baanabasi à mà ideu gbakã, ŋɔi à sa à bɔ
Lisiti do Dɛɛbu si ilɛi Likoni do si ilɛɛkoɛ ŋa.
7 Nɔ à wasi laabaau jiidau ku waazo bɛ.

Pɔlu do Baanabasi à wa Lisiti

8 Mɔkɔ gɔ í wa Lisiti, isɛɛ ŋa fei í ku nɔ
bɛɛbɛi à buu do, kù dede kù nɛ baa ajɔ akã.
9 Si bɛi Pɔlu wa ba inɛ ŋa ide ku fɔ mɔkɔu wa
gbɔ. Ŋɔi Pɔlu í kã siɛ iju nɔ í yɛ iyi naanɛɛ
á yɔkɔ ku jɔ̀ ku ba iri. 10 Ŋɔi Pɔlu í sõɔ do
gbugbã í ni, dede i leekĩ si kutɛɛ. Ŋɔi mɔkɔu
í dede í fo í dinga wa nɛ. 11 Iyi zamaau í yɛ
mii iyi Pɔlu í ce ŋɔi à dõ anu hee lele do fee
nŋa à ni, iwɛ̃ nwa ŋau à kpɔò amanɛ à naa si
wa. 12 Ŋɔi à waa kpe Baanabasi Susi, Pɔlu mɔ
Hɛɛmɛɛzi domi Pɔlui í jɛ woo waazo. 13 Wee
ilei iwɛ̃ iyi à ya kpe Susiu í wa hai do angulei
bi ku lɔi iluu wa. Ŋɔi inɛ ŋa à koo à dɛ kɛtɛ
kombo ŋa wa nɔ à ce booda do kokoi jĩi ŋa
à da nŋa si kõɔ. Nɔ woo weei Susiu í naaò
ŋa wa andɛ koofai iluu. Nŋu do inɛ ŋau fei à
waa bi a cea woo bɛ ŋau kuwee. 14 Amma iyi
woo bɛ minji ŋau à gbɔ ideu, à ga ibɔ nŋa ŋa

à waa nyisiò iyi aŋa a kù jɛsi, nɔ à dɔ̃ anu à sɛi
à waa nɛò bi zamaau à waa ni, 15 na mii í ce ì
waa ce bɛɛbɛ, iŋɛ kpaasi ŋa. Awa mɔ amanɛi
bɛi iŋɛ taka nŋɛ. Laabaau jiidai à naa ku sɔ̃ ŋɛ
ku ba i jɔ̀ iwɛ̃ nfe nŋɛ ŋau nɔ i sinda si Ilaaɔ̃,
nŋu iyi í jɛ icui kuwɛɛ. Nŋui í ce lele do ilɛ
do tenku do mii iyi í wa inɔ nŋa fei. 16 Tako
wo í jɔ̀ dimi fei wa too kpãa iyi í bi. 17 Amma
do nŋu fei í nyisi wa iyi nŋu í wɛɛ domi wa
ce nwa jiida ŋa. Í jɔ̀ ijĩ wa wɔ ku ba ka ba ijɛ
si iko si waatii atɛ ku ba ka nɛ inɔ didɔ̃.
18 Amma baa do iyi Pɔlu ŋa à fɔ bɛɛbɛ fei,
bɛi à ce à ganji kuweei zamaau í gaabu.
19 Ŋɔi Zuifu gɔ ŋa à naa hai Antiɔsi do hai
Ikonimu à wa inyii itĩi inɛ ŋau nɔ à ta Pɔlu
kuta ku ba a kpaa, ŋɔi à faa à bɔò alalai iluu
domi à tamaa bɛi í kui. 20 Amma inɛ ŋa iyi à
waa too kpãai Jesu à naa à kaakoɛ, ŋɔi í dede
í bɔ inɔ ilu. Iju kumaɛ ŋɔi nŋu do Baanabasi
à dede à bɔ Dɛɛbu.

À nyi Antiɔsi si ilɛi Siri

21 Iyi Pɔlu do Baanabasi à to Dɛɛbu à
waazo laabaau jiida si iluu nɔ inɛ nkpɔ í
lɔsi kpãai Jesu ku too bɛ. Si anyiɛ nɔ à nyi
ikpa Lisiti do Ikonimu do Antiɔsi iyi í wa ilɛi
Pisidi. 22 Nɔ à mua inɛ ŋa iyi à waa too kpãai
Jesuu gbugbã ku ba a leekĩ si naanɛu dim
dim. Nɔ à sɔ̃ ŋa à ni, wahala nkpɔ nkpɔi aa
ka yɛ ka bɛi ka lɔ si andunya titõi Ilaaɔ̃. 23 Ŋɔi
à cicaa igbɛi inɛi Jesu ŋa fei inɛ ngbo ŋa. Si
anyiɛ nɔ à ce kutɔɔ do anu kudĩ à so ŋa à daa
Lafɛ̃ɛ si awɔ, nŋu iyi à dasi naanɛu.
24 Si anyii nŋu nɔ à nɛ hai bɛ à koo à lɔ ilɛi
Pisidi à bɔ ilɛi Panfili, 25 nɔ à to iluɛ gɔ iyi à
ya kpe Pɛɛzu à ce waazo bɛ à bɛi à bɔ Atali.
26 Hai bɛi à lɔ akɔi inyi à nyi ikpa Antiɔsi si
ilɛi Siri bɛ. Ilu bɛi à tako à le nŋa awɔ si iri
wo na icɛ iyi aa koo a ceu ku ba Ilaaɔ̃ ku mu
nŋa didɔ̃ɛ. Nɔ icɛui à ce à kpa iriɛ wa bɛ.
27 Iyi à to Antiɔsi ŋɔi à tɔtɔɔ inɛi igbɛi Jesu
ŋa nɔ à sisi nŋa mii iyi Ilaaɔ̃ í cea aŋa fei do
si bɛi í ceò kpãa hai jɛ Zuifu ŋa mɔ à dasiò
naanɛ. 28 Nɔ à kpɛ ilu bɛ do inɛ ŋa iyi à waa
too kpãai Jesu ajɔ.

15

À ce kutɔtɔɔ Zeruzalɛmu

1 Ŋɔi inɛ gɔ ŋa à naa Antiɔsi bɛ. Inɛ ŋau à
naai hai ilɛi Zudee, nɔ à waa sɔ̃ kpaasi woo
dasi Jesu naanɛ ŋau à ni, i kaa ba faaba ŋa
bii a kù dasi ŋɛ bango si bɛi woodai Moizi
wa fɔ. 2 Iyi Pɔlu do Baanabasi à gbɔ bɛɛbɛ
ŋɔi à ba ŋa kakɔɔ ku ce jiida jiida si ideu.
Ŋɔi woo dasi Jesu naanɛ ŋau à cica Pɔlu do
Baanabasi do inɛ gɔ ŋa hai ilui Antiɔsi bɛ à
bɛ ŋa Zeruzalɛmu bi woo bɛ ŋau do inɛ ngbo
ŋau na irii ideu.
3 Pɔlu ŋa à dasi kpãa à waa nɛ nɔ inɛi igbɛi
Jesu ŋau à koo à leekĩ nŋa. Ŋɔi à ce isɛɛnɛ
nŋa à koo à lɔ ilɛi Fenisi do ilɛi Samari nɔ à
wasi ku sisia kpaasi woo dasi naanɛ ŋau bɛi
hai jɛ Zuifu ŋa mɔ à sinda idɔ nŋa si Jesu. Ŋɔi
laabaaui ideu í jɔ̀ inɔi aŋa fei í dɔ̃ ntɔ ntɔ. 4 Iyi
à to Zeruzalɛmu, ŋɔi inɛi igbɛi Jesu ŋau do
woo bɛ ŋau do inɛ ngbo ŋau à gba ŋa do inɔ
didɔ̃. Ŋɔi Pɔlu do Baanabasi à sisi nŋa mii iyi
Ilaaɔ̃ í ce fei na icɛi aŋa. 5 Amma Farisi gɔ ŋa
iyi à dasi Jesu naanɛ à dede à ni, hai jɛ Zuifu
ŋa iyi à dasi Jesu naanɛu fei, tilasii a dasi ŋa
bango nɔ a sɔ̃ ŋa a too woodai Moizi.
6 Ŋɔi woo bɛ ŋau do inɛ ngbo ŋau à tɔtɔɔ
a wũa ideu. 7 Si bɛi à waa fa ideu ŋɔi Piɛɛ í
dede í ni, iŋɛ kpaasim ŋa, ì mà ŋa iyi hai ku
kpɛ Ilaaɔ̃ í nyam hai si inɔ nŋɛ ku ba n koo
n sisia hai jɛ Zuifu ŋa mɔ laabaau jiidau ku
ba aŋa mɔ a dasi naanɛ. 8 Nɔ Ilaaɔ̃, nŋu iyi í
mà idɔi inɛ fei, í mu nŋa Hundeɛ bɛi í mua
awa mɔ ku ba ku nyisi iyi nŋu í gba ŋa. 9 Kù
ce nkãma iyi í jɛ ikã si gãmɛ nŋa do awa. Í
jɔ̀ idɔ nŋa í má na naanɛ iyi à dasiɛ bɛi í cea
awa mɔ. 10 Debɛi, na mii í ce ì waa cã idɔi
Ilaaɔ̃ ŋa nsɛi, ì bi i kãa hai jɛ Zuifu ŋa iyi à
waa too kpãai Jesuu aso iyi bala nwa ŋa do
awa taka nwa à mɔngɔ ku so. 11 À mà iyi na
didõi Lafɛ̃ɛ Jesui awa à baò faaba, nɔ bɛɛbɛ
mɔi baa do hai jɛ Zuifu ŋau mɔ.
12 Ŋɔi inɛ ŋau fei à coko à waa desi Pɔlu do
Baanabasi itĩ waati iyi à waa sisi nŋa yaasei
maamaake ŋa iyi Ilaaɔ̃ í jɔ̀ aŋa à ce fei si
wajui hai jɛ Zuifu ŋau. 13 Iyi à fɔ ide à tã ŋɔi
Zaaki mɔ í so ide í ni, iŋɛ kpaasim ŋa, i gbɔ
iyi ǹ wa n fɔ. 14 Simɔɔ í sisi nŋɛ bɛi Ilaaɔ̃ í
ce hai sinte í cicaò inɛ gɔ ŋa hai si inɔi dimi
mmu ŋau à kpe ŋa inɛɛ ŋa. 15 Nɔ ideu í jɛ akã
do ti walii ŋau si bɛi kukɔi idei Ilaaɔ̃ í ni,

16 Amu Ilaaɔ̃, waati bɛɛbɛi an nyi wa,
Nɔ n teese ilei Davidi iyi í cuku.
An dede ile kúkúú,
Nɔ n maa má,

17 Ku ba inɛ ŋa iyi a kù jɛ inɛi kpasɛ̃u fei a
dɛdɛ amu Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ.
Aŋai à jɛ inɛ ŋa iyi à jɛ titom hai si dimi mmu
ŋa.
18 Bɛɛbɛi amu Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ ǹ fɔ, amu iyi ǹ jɔ̀ à mà
mii ŋau ihɛ̃ hai ku kpɛ.
19 Nɔ Zaaki í ni má, na nŋu, si kuyɛm, kù
sɨ̀a a sɔ̃ hai jɛ Zuifu ŋa iyi à sinda idɔ nŋa si
Ilaaɔ̃u wooda ku gaabu ŋa. 20 Amma ka ce
nŋa tia ka sɔ̃ ŋa a maà ya jɛ ijɛi kuwee, nɔ a
maà ya tɔtɔɔ sɛ̃ɛ do inaabo mmu gɔ walakɔ
inaabo mɔ do mɔkɔ mmu gɔ, a maà ya ŋɔ iŋa
jifa, nɔ a maà ya ŋɔ kpaai iŋa. 21 Hai tako
wo, si ilu fei à ya cio woodai Moizi ile bii
Zuifu ŋa à ya ce kutɔtɔɔ si ajɔi kusɨ̀mi fei nɔ
a waazo ideɛ.

À sambaa hai jɛ Zuifu woo dasi Jesu naanɛ ŋau tia

22 Iyi Zaaki í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi woo bɛ ŋau
do inɛ ngbo ŋau do inɛi igbɛ ŋau fei à yɛ iyi í
sɨ̀a ku jɛ aŋa a cica inɛ gɔ ŋa hai si inɔi aŋa a
bɛ ŋa Antiɔsi do Pɔlu do Baanabasi ajɔ. Ŋɔi à
cica Silasi do Zudu iyi à ya kpe Baasaba má,
aŋa iyi à nɛ bɛɛrɛ si inɔi kpaasi woo dasi Jesu
naanɛ ŋau. 23 Ŋɔi à ni a kooò tiau. Si tiau à
ni,

Awa woo bɛ ŋa do inɛ ngbo ŋau, awa woo
dasi naanɛ kpaasi nŋɛ ŋa, awai à samba nŋɛ
tiau ihɛ̃ wa. Iŋɛi à sambaa wa, iŋɛ hai jɛ
Zuifu woo dasi naanɛ ŋa iyi ì wa Antiɔsi do
Siri do Silisi. À waa ce ŋɛ fɔɔ. 24 À gbɔ iyi
inɛ gɔ nwa ŋa à naa bi tu ŋɛ à fɔ inɔ nŋɛ nɔ à
sinda laakai nŋɛ do ide nŋa ŋa. Amma awa
si à dasi ŋa ideu bɛ wa. 25 Na ŋɔi í jɔ̀ à busi
njɛ nɔ à yɔɔ iyi í sɨ̀a ka cica inɛ gɔ ŋa ka bɛ si
ŋɛ wa. Aŋai aa si Baanabasi do Pɔlu, baakɔɔ
nwa ŋau wa, 26 aŋa iyi a kù saalu kuwɛɛ nŋa
ngɔgɔ na irii Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi. 27 Zudu
do Silasi aŋai à jɛ inɛ ŋa iyi à cicau. À waa
bɛ ŋa wai a na a sɔ̃ ŋɛ ide akãu gɛlɛò gɛlɛ.
28 Awa do Hundei Ilaaɔ̃ í sɨ̀a nwa si ka maà
kã nŋɛ aso gɔ bii kù jɛ iyi ihɛ̃ iyi í jɛ asoi tilasi.
29 Nŋui í jɛ, i maà ya jɛ ijɛi kuwee ŋa, nɔ i maà
ya ŋɔ kpaa ŋa, i maà ya ŋɔ iŋa jifa ŋa, nɔ i maà
ya tɔtɔɔ sɛ̃ɛ do inaabo mmu gɔ walakɔ inaabo
mɔ do mɔkɔ mmu gɔ ŋa. Bii ì mu ara nŋɛ si
mii bɛɛbɛ ŋau bɛ ŋa í sɨ̀a. To, ka sukudɔ̃.

30 Iyi à tɔɔ njɛ sukudɔ̃ à tã ŋɔi inɛ ŋau à dasi
kpãa à nɛ Antiɔsi. Bɛi à koo à tɔtɔɔ inɛi igbɛi
Jesu ŋau fei à na ŋa tiau. 31 Iyi à cio tiau í
mu nŋa gbugbã nɔ inɔ nŋa í dɔ̃. 32 Zudu do
Silasi ŋa mɔ walii ŋai, à mua kpaasi woo dasi
naanɛ ŋau gbugbã nɔ à sobi ŋa si ide nkpɔ
nkpɔ. 33 Iyi à ce ajɔ minji bɛ kpaasi woo dasi
naanɛ ŋau à tɔɔ ŋa sukudɔ̃ nɔ à ni a to bi inɛ
ŋa iyi à bɛ ŋa wa baani. [34 Amma Silasi inɛ
nŋu í dasi idɔ nŋu ku ce ajɔ minji bɛ má.]

35 Pɔlu do Baanabasi à gbe Antiɔsi bɛ.
Aŋaò inɛ nkpɔ ŋa ajɔ à waa kɔa inɛ ŋa si cioi
idei Lafɛ̃ɛ nɔ à ce waazoɛ.

Pɔlu do Baanabasi à kpɛ̃

36 Iyi í ce ajɔ minji má ŋɔi Pɔlu í sɔ̃
Baanabasi í ni, ka koo kaa kaako kpaasi nwa
ŋau má si ilu ŋa bii à tako à waazo idei Lafɛ̃ɛ
fei wo nɔ ka yɛ bɛi inɛ ŋau à wɛɛò si nsɛi.
37 Ŋɔi Baanabasi wa bi ku gbã Zãa Maaku
aŋaò ŋa. 38 Amma Pɔlu í fɔ í manteɛ í ni kù
sɨ̀a aŋa a gbãa, nŋu iyi kù sobi aŋa wo si icɛu
amma í sinda í jɔ̀ aŋa wa hai Panfili. 39 Ŋɔi
à ce kakɔɔ nɔ a kù gbɔ si njɛ hee à na à kpɛ̃.
Ŋɔi Baanabasi í gbã Maaku à lɔ akɔi inyi à bɔ
Sipu. 40 Nɔ Pɔlu mɔ í cica Silasi, nɔ kpaasi
woo dasi naanɛ ŋau à so ŋa à daa Lafɛ̃ɛ si
awɔ à bɛi à nɛ, 41 à koo à lɔ ilɛi Siri do Silisi
à wasi inɛi igbɛi Jesu ŋa ku mua gbugbã si
naanɛ nŋa.

16

Timɔtee í too Pɔlu do Silasi

1 Ŋɔi Pɔlu do Silasi à to Dɛɛbu do Lisiti.
Wee inɛ gɔ í wa bɛ wa too kpãai Jesu. À
ya kpoo Timɔtee. Iyeɛ Zuifu woo dasi Jesu
naanɛi, amma baae Gɛrɛkii. 2 Kpaasi woo
dasi naanɛ ŋa iyi à wa Lisiti do Ikonimu à ya
maa fɔ jiida ku jɛɛ. 3 Pɔlu í bi Timɔtee ku too
nŋu nɔ í gbã í nɛɛ. Amma ku bɛi ku gbã ku
nɛɛ í dasiɛ bangoi na Zuifu ŋa iyi à wa bɛu
domi aŋa fei à mà iyi baae Gɛrɛkii. 4 Nɔ à bɔ
ilu do ilu ŋa à sɔ̃ woo dasi Jesu naanɛ ŋau mii
ŋa iyi woo bɛ ŋau do inɛ ngboi igbɛi Jesu ŋa
iyi à wa Zeruzalɛmu à jilɛ nɔ à ni a jirima ŋa.
5 Ŋɔi woo dasi Jesu naanɛ ŋau, naanɛ nŋa í
teese í kɔ̃ɔsi nɔ akpɔ nŋa mɔ í ya maa kɔ̃ɔsii
ajɔ fei.

Pɔlu í ce kuyɛ Torasi

6 Hundei Ilaaɔ̃ í ganji Pɔlu ŋa a waazo idei
Ilaaɔ̃ si ilɛi Azii, ŋɔi í jɔ̀ à too do ikpa ilɛi Firizi
do ti Galati. 7 Iyi à to ilɛi Misi ŋɔi à waa bi
a bɔ ilɛi Bitini, amma Hundei Jesu í kɔ nŋa.

8 Ŋɔi í jɔ̀ à too do ilɛi Misi à bɔ ilu iyi à ya kpe
Torasi. 9 Ŋɔi Pɔlu í ce kuyɛ idũ. Si kuyɛɛu í yɛ
inɛi Masedɔni gɔ wa leekĩ nɔ wa tɔɔ nŋu ku
naa Masedɔni ku na ku sobi aŋa. 10 Si bɛi í ce
kuyɛu ŋɔi gbakã à waa dɛ kpãa ku ba ka bɔ
Masedɔni domi à mà iyi Ilaaɔ̃ í bi kaa waazo
nŋa laabaau jiidau.

Lidi í dasi naanɛ Filipi

11 Hai Torasi bɛi awa à lɔ akɔi inyi nɔ gbakã
à bɔ gungũm gɔ iyi à ya kpe Samɔtasi. Iju
kumaɛ nɔ à bɔ Neapolisi. 12 Hai bɛ do kutɛi
à nɛ à bɔ Filipi, ilu nlai Masedɔni nɔ à ce ajɔ
minji bɛ. Wee inɛi Romu ŋai à nɛ iluu. 13 Si
ajɔi kusĩmiu ŋɔi à fita hai ilu bɛ à bɔ itĩi ido
gɔ, à bɔ ku cɔ mà tengi bii à ya ce kutɔɔ í wa
bɛ. Ŋɔi à koo à yɛ tengi bii inɛ ŋa à ya ce
kutɔɔ nɔ à buba à ce faaji do inaabo gɔ ŋa iyi
à tɔtɔɔ bɛ. 14 Abo gɔ í wa bɛ à ya kpoo Lidi,
inɛi Tiatiii, í ya ta acɔi fia nkpɔ nɔ í ya maa
jirima Ilaaɔ̃. Iyi à waa ba ŋa ide ku fɔ nɔ wa
de itĩ, nɔ Lafɛ̃ɛ í cĩ idɔɛ ku ba ku gbɔ ide iyi
Pɔlu wa fɔ. 15 Abou do inɛi kpasɛ̃ɛ ŋa fei à ce
inyi ku dasi nɔ í tɔɔ wa í ni, bii ì mà iyi ǹ dasi
naanɛ ntɔ ntɔ ŋai i naa wa i naa i ce baa ajɔ
minji kpasɛ̃m ŋa. Nɔ í mante wa hee à jé nɔ
à koo kpasɛ̃ bɛ.

Inɔ piisɔ̃ɔi Filipi

16 Ŋɔi ajɔ nŋu gɔ iyi awa à waa bɔ tengi bii
à ya ce kutɔɔu, à ko ama inaabo woo ce icɛ
gɔ iyi í nɛ inɛi inɔɔko. Bii inɛi inɔɔkou í dede
siɛ í ya maa fɔ ide iyi á na ku cei. Nɔ lafɛ̃ɛɛ ŋa
à waa ba fia jiida na iriɛ. 17 Ŋɔi í too awa do
Pɔlu wa la hee lele wa ni, inɛ ŋau ihɛ̃ woo ce
icɛi Ilaaɔ̃ ilu gbugbã ŋai. À naa ku nyisi ŋɛ
kpãai faabai. 18 Bɛɛbɛi í ya maa fɔ ajɔ fei, hee
ideu í caa si Pɔlu nɔ í sinda í sɔ̃ inɛi inɔɔkoɛu
í ni, do saabui irii Jesu Kirisi ǹ ni, fita. Bɛ
gbakã ŋɔi í fita siɛ. 19 Iyi lafɛ̃ɛɛ ŋa à mà iyi aŋa
a kaa ba siɛ fia má, ŋɔi à mu Pɔlu do Silasi à
tale ŋa à bɔ̀ ŋa bantuma bi woo kiiti ŋa. 20 À
bɔ̀ ŋa si wajui inɛ ngboi Romu ŋa à ni, inɛ
ŋau ihɛ̃ à waa bɛjɛ ilu nwai. Zuifu ŋai, 21 nɔ
à wasi ku sisi ide gɔ ŋa iyi wooda nwa kù bi
ka gbɔ hee ka tooɛ, awa iyi à jɛ inɛi Romu ŋa.
22 Ŋɔi idɔi zamaau í kɔ̃ si ŋa. Ŋɔi inɛ ngbo
ŋau à bɔ ibɔi Pɔlu do Silasi do gbugbã nɔ à ni
a cã ŋa do faataa. 23 Iyi à cã ŋa jiida jiida à
tã ŋɔi à koo à cĩmbo ŋa ile piisɔ̃ɔ nɔ à sɔ̃ woo
degbe piisɔ̃ɔu ku degbe ŋa ku sĩa. 24 Iyi woo
degbeu í gbɔ à sɔ̃ɔ bɛɛbɛ, ŋɔi í koo í dasi ŋa
hee ilaawai ankãanyii piisɔ̃ɔu nɔ í da nŋa si
gbɛɛgbɛɛkui jĩi.

25 Zakai idũ laja ŋɔi Pɔlu do Silasi à waa
ce kutɔɔ nɔ à kɔ̃ iri à waa saabuò Ilaaɔ̃. Nɔ
inɛi piisɔ̃ɔ ŋa iyi à wa bɛu à waa de si ŋa
itĩ. 26 Ŋɔi gbakã ilɛ í yaya do gbugbã hee
icui ile piisɔ̃ɔu í yaya. Ŋɔi gambo ŋau fei
à cĩ nɔ sesee ŋa iyi à dĩò inɛi piisɔ̃ɔ ŋau fei
à fũ à cuku. 27 Ŋɔi gbakã woo degbeu í jĩ í
ba gambo ŋau fei wa cĩ ŋɔi í tamaa bɛi inɛi
piisɔ̃ɔ ŋau à sai. Ŋɔi í nya taakuba wa bi ku
kpa araɛ. 28 Amma Pɔlu í la hee lele í ni, maà
cea araɛ laalɔ kãma. Awa fei à wa ihɛ̃. 29 Ŋɔi
woo degbeu í dɛ fitila í sɛi í lɔ hee ilaawa bii
Pɔlu do Silasi à wau nɔ í gulɛ nŋa do kuyaya.
30 Ŋɔi í fitaò ŋa wa waduude í ni, i suuru
ŋa, mii an ce n baò faaba. 31 Ŋɔi à sɔ̃ɔ à ni,
dasi Jesu Lafɛ̃ɛ naanɛ aa ba faaba, awɔ do
inɛi kpasɛ̃ɛ ŋa fei. 32 Ŋɔi à waazoaa idei Lafɛ̃ɛ
Jesu, nŋu do inɛi kpasɛ̃ɛ ŋau fei. 33 Ŋɔi idũu
bɛ woo degbeu í gbã ŋa í koo í wiɛ kumɛɛ
nŋa ŋau. Nɔ nŋu do inɛɛ ŋa fei à ce inyi ku
dasi gbakã. 34 Ŋɔi í gbã Pɔlu do Silasi í bɔò ŋa
lele bii ileɛ í wa nɔ í na ŋa ijɛ à jɛ. Nŋu do inɛɛ
ŋa fei, inɔ nŋa í dɔ̃ do bɛi à dasi Ilaaɔ̃ naanɛ.

35 Iyi iju í má ŋɔi inɛ ngboi Romu ŋa à bɛ
polisi ŋa a koo a sɔ̃ woo degbeu ku jɔ̀ inɛ
ŋau. 36 Ŋɔi woo degbeu í sɔ̃ Pɔlu ideu í ni,
inɛ ngbo ŋa à ni n jɔ̀ ŋɛ. Na nŋu, i fita i nɛ nŋɛ
sɛ̃ɛ. 37 Amma Pɔlu í sɔ̃ polisi ŋau í ni, aawo. À
cã wa si bantuma hai a kù ce nwa kiiti, awa
mɔ iyi à jɛ inɛi Romu ŋa nɔ à cĩmbo wa si ile
piisɔ̃ɔ. Nɔ nsɛi à bi a nya wa do asii? Kù jɛ
bɛɛbɛi à ya ce. Í gbe aŋa taka nŋai a naa a
nya wa. 38 Ŋɔi polisi ŋau à koo à sɔ̃ inɛ ngboi
Romu ŋau. Iyi à gbɔ Pɔlu do Silasi inɛi Romu
ŋai ŋɔi zigi nŋa í da ntɔ ntɔ. 39 Ŋɔi à koo à tɔɔ
ŋa suuru nɔ à nya ŋa hai ile piisɔ̃ɔu à bɛi à
tɔɔ ŋa a fita hai inɔ iluu. 40 Iyi Pɔlu do Silasi
à fita hai ile piisɔ̃ɔu ŋɔi à bɔ kpasɛ̃i Lidi. Iyi
à koo à yɛ kpaasi woo dasi naanɛ ŋau à mu
nŋa gbugbã, à bɛi à nɛ.

17

Pɔlu do Silasi à bɔ Tɛsalonika

1 Ŋɔi Pɔlu do Silasi à waa nɛ nɔ à lɔ
ilu minji gɔ ŋa iyi à ya kpe Anfipolisi do
Apoloni nɔ à to Tɛsalonika bii Zuifu ŋa à nɛ
ile bii à ya ce kutɔtɔɔ. 2 Ŋɔi Pɔlu í bɔ ileu bɛ

si bɛi í nɛ dɔɔnɛɛ. Nɔ aŋaò ŋa à wũa tiai idei
Ilaaɔ̃ ajɔi kusĩmi mɛɛta à mɔɔ. 3 Wa sɔ̃ ŋa iyi
kù nɛ bɛi á ce iyi inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau kù yɛ
ijuukpã. Á kú nɔ ku jĩ hai si balɛ má. Ŋɔi í
sɔ̃ ŋa í ni, Jesuu iyi ǹ wa n sisi nŋɛ ideɛu ihɛ̃
nŋui í jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau bɛ. 4 Inɛ ŋa iyi
à de itĩ siɛu inɛ gɔ ŋa à dasi ideu naanɛ, nɔ à
baa anu akã ku ce, nŋu do Silasi. Bɛɛbɛi hai
jɛ Zuifu nkpɔ mɔ do inaabo ilu iri ŋau ilu iri
ŋau à ce, aŋa iyi à mà bɛɛrɛi Ilaaɔ̃.

5 Amma Zuifu ŋau à dedeò igu ku ja nɔ
à tɔtɔɔ inɛ nfe ŋa bɛrɛtɛkɛ à jɔ̀ hoya hoya í
dede nɔ aŋa fei à sɛi à bɔ Pɔlu do Silasi ku
dɛdɛ kpasɛ̃i Zasɔ̃ɔ ku ba a fitaò ŋa wa si wajui
zamaau. 6 Iyi à dɛdɛ ŋa a kù yɛ ŋa, nɔ à mu
Zasɔ̃ɔ do kpaasi woo dasi Jesu naanɛ gɔ ŋa
à fa ŋa à bɔò ŋa bi inɛ ngboi ilu ŋa. Nɔ à
wasi ku la à waa ni, inɛ ŋa iyi à waa sinda
andunya feiu à to wa ihɛ̃, 7 nɔ wee Zasɔ̃ɔ í jɔ̀
à sɔ kpasɛ̃ɛ. Aŋa fei à waa bɛjɛ woodai ilaalu
nlai Romu à waa ni ilaalu gɔ í wɛɛ má iyi à ya
kpe Jesu. 8 Ŋɔi ideu í dede idɔi zamaau do
inɛ ngboi ilu ŋau. 9 Ŋɔi à ni Zasɔ̃ɔ do kpaasiɛ
ŋau a sã fia si bɛi wooda í jilɛ a bɛi a jɔ̀ ŋa a
nɛ. Iyi à sã fiau nɔ à jɔ̀ ŋa.

Pɔlu do Silasi à bɔ Beree

10 Iyi idũ í dũ gbakã ŋɔi kpaasi woo dasi
naanɛ ŋau à jɔ̀ Pɔlu do Silasi à nɛ Beree. Iyi
à to bɛ ŋɔi à bɔ ile bii Zuifu ŋau à ya ce
kutɔtɔɔu. 11 Amma inɛ ŋa iyi à wa bɛ ŋau à
lasabu si ideu do laakai í re Zuifu ŋa iyi à wa
Tɛsalonika. À gba idei Ilaaɔ̃ do inɔ didɔ̃. Ajɔ
fei à ya maa cio kukɔui ku ba a mà bii í jɛ
mii iyi Pɔlu í ya maa sɔ̃ ŋau ntɔi. 12 Nɔ Zuifu
nkpɔ í dasi Jesu naanɛ do inaabo Gɛrɛki gɔ
ŋa iyi à jɛ ilu iriu do inɛmɔkɔ nkpɔ. 13 Amma
Zuifu ŋa iyi à wa Tɛsalonika à gbɔ iyi Pɔlu wa
waazo idei Ilaaɔ̃ Beree ŋɔi à koo à dede idɔi
inɛ ŋa à fɔ́ inɔ nŋa. 14 Bɛ gbakã ŋɔi kpaasi
woo dasi naanɛ ŋau à bɔò Pɔlu ikpa tenku
ku ba ku nɛ hai bɛ, amma Silasi do Timɔtee
à gbe Beree bɛ. 15 Inɛ ŋa iyi à koo à leekĩa
Pɔluu à bɔòɛi hee Atɛni. Ŋɔi Pɔlu í samba ŋa
anu í ni a sɔ̃ Silasi do Timɔtee a hãmɛɛ nŋu
wa ńya ńya. Nɔ inɛ ŋau à sinda à nɛ Beree
má.

Pɔlu í wa Atɛni

16 Waati iyi Pɔlu wa degbe ŋa Atɛni laakaɛ
ci ya sũ domi iwɛ̃ í kpɔ si iluu. 17 Na nŋu,
Zuifu ŋa do Gɛrɛki ŋa iyi à ya maa jirima
Ilaaɔ̃, í ya ba ŋa faaji ku ce ile bii Zuifu ŋa
à ya ce kutɔtɔɔu. Nɔ ajɔ fei, inɛ ŋa iyi í ko si
bantumai iluu aŋaò ŋa mɔ à ya maa ce kakɔɔ
má. 18 Si bɛi í ya maa ba ŋa kakɔɔ ku ce ŋɔi
woo mà gɔ ŋa iyi à jɛ inɛi Epikuri * do Sitosi †
ŋa à bɔ bi tɛɛ à waa baa kakɔɔ ku ce. Inɛ gɔ ŋa
à ni, woo ce ide nkpɔ yoomai ihɛ̃. Nɔ inɛ gɔ
ŋa mɔ, iyi à gbɔ wa fɔ idei ikui Jesu do kujĩɛ
má à ni, mà iwɛ̃ mmu gɔ ŋai wa fãa ya. 19 Ŋɔi
à bɔòɛ iri kuta gɔ iyi à ya kpe Arepagu, tengi
bii inɛ ngboi ilu ŋau à ya ce kutɔtɔɔ nŋa nɔ à
ni, à bi ka gbɔ ide titɔ̃ iyi ì waa dabiiò, 20 domi
ì waa sisi nwa ide titɔ̃ nɔ à bi ka mà yaaseɛ.
21 Wee inɛi Atɛni ŋa fei do inɛ njoo ŋa iyi à
na à buba ilu bɛ à ya so waati nŋa fei a maa
fɔ walakɔ a gbɔò baaui mii titɔ̃.

22 Ŋɔi Pɔlu í dede í leekĩ Arepagu bɛ í sɔ̃ ŋa
í ni, iŋɛ inɛi Atɛni ŋa, ǹ yɛ iyi idei iwɛ̃ ŋai wa
mu ŋɛ ntɔ ntɔ. 23 Waati iyi ǹ wa n dabii si inɔ
ilu nŋɛ ǹ yɛ mii nkpɔ iyi ì waa tɔɔ ŋa. Ǹ yɛ bi
kuwee gɔ à kɔ si à ni, tengi ihɛ̃i à ya tɔɔ inɛ iyi
a kù mà. Nsɛi inɛ iyi iŋɛ ì waa tɔɔ iyi i kù mà
ŋau bɛ, ideɛi ǹ wa n sisi nŋɛ. 24 Ilaaɔ̃, nŋu iyi
í taka andunyau do mii iyi í wa si fei, nŋu iyi
í jɛ Lafɛ̃ɛi lele do ilɛ, kaa buba si ile iyi amanɛ
ŋa à ma do awɔ nŋa. 25 Awɔi amanɛ kaa
yɔkɔ ku muaa nkãma, domi kù nɛ bukaatai
ngɔgɔ. Nŋu takaɛi wa mua amanɛ ŋa kumi
do kuwɛɛ do mii fei. 26 Hai si inɛ akã iyi
í tako í takaui dimi iyi wa tɛ si andunyau
ihɛ̃ fei í fita. Hai takoi í jilɛ waati nŋa do
tengi bii aa maa wa. 27 Ilaaɔ̃ í ce bɛɛbɛi ku
ba a ce kookaai a maa dɛdɛɛ do kubabii nɔ si
kudɛdɛu aa yɔɔ. Amma ntɔ ntɔ Ilaaɔ̃ kù jĩò
kãma nwa gɔ, 28 domi na iriɛi à nɛ kuwɛɛ, nɔ
nŋui í jɔ̀ ara nwa wa nɛ. Woo kɔ tia nŋɛ gɔ ŋa
à ni, awa mɔ amaɛ ŋai. 29 Debɛi, si na iyi í jɔ̀ à
jɛ amai Ilaaɔ̃ ŋa, kù sĩa ka maa ce lasabu ka ni
Ilaaɔ̃ í yɛ bɛi iwɛ̃ iyi amanɛ í lasabu í coo ku
sĩa do wura wala do isɔ fũfũ wala do kuta.
30 Ilaaɔ̃ í temuaò amanɛ ŋa wo si kumà hai
mà nŋa, amma nsɛi wa sɔ̃ inɛ ŋa tengi bii à
wa fei a naa a kpaasi idɔ nŋa. 31 Nɔ í jilɛ ajɔ si
bii inɛ iyi í cicau á kiitiò inɛi andunya ŋa fei
nɔ kiitiɛu dee deei á jɛ. Nɔ í jũu tã hai si balɛ

* **17:18** inɛi Epikuri ŋa aŋa à ya ni, inɔ didɔ̃i í re mii fei si kuwɛɛi amanɛ. † **17:18** inɛi Sitosi ŋa aŋa à ya ni, inɛ ku jɛsi mii iyi á naa siɛ fei.

ku ba ku nyisi inɛ fei iyi inɛ bɛ á na ku cei.
32 Iyi à gbɔ Pɔlu wa fɔ idei kuǰi iku ŋa hai
si balɛ ŋɔi inɛ gɔ ŋa à waa yaakoɛ. Inɛ gɔ ŋa
mɔ à ni, à bi faajii ideu bɛ má ajɔ gɔ. 33 Ŋɔi
Pɔlu í nɛ í jɔ̀ ŋa. 34 Do nŋu fei, inɛmɔkɔ gɔ ŋa
à bɔ bi tɛɛ à dasi Jesu naanɛ. Si inɔ nŋai Deni
woo ce kiitii Arepagu gɔ í wa. Abo gɔ mɔ iyi
à ya kpe Damarisi í dasi naanɛ do inɛ gɔ ŋa
má.

18

Pɔlu í bɔ Kɔrɛnti

1 Si anyii nŋu, Pɔlu í nɛ hai Atɛni bɛ í bɔ
Kɔrɛnti. 2 Ŋɔi í ko Zuifu gɔ bɛ iyi à ya kpe
Akilasi, iyi à buu ilɛi Pɔntu. Kù kpɛ titã iyi í
naa hai ilɛi Itali, nŋu do aboɛ Pirisila, domi
Kolodu ilaalu nlai Romu í na wooda í ni
Zuifu fei ku fita hai Romu. Ŋɔi Pɔlu í bɔ ku cɔ
ŋa. 3 Nɔ í buba aŋaò ŋa à ce icɛ ajɔ domi í ya
ce ilei acɔ bɛi aŋa mɔ à ya ce. 4 Ajɔi kusĩmi
fei í ya bɔ waazo ku ce ile bii Zuifu ŋa à ya
ce kutɔtɔɔ. Nɔ í ya maa mu nŋa ide aŋa do
Gɛrɛki ŋau ku ba a dasi Jesu naanɛ.
5 Waati iyi Silasi do Timɔtee à to wa hai
ilɛi Masedɔni, Pɔlu í ya maa ce icɛi waazoi
waati kãma fei ku maa sɔ̃ Zuifu ŋau iyi ntɔ
ntɔ Jesui í jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau. 6 Amma à jãa
nɔ à waa buu, ŋɔi í gbugbã si ŋa irurui ibɔɛ
nɔ í sɔ̃ ŋa í ni, bii ì na ì ce nfe ŋa, í jɛ idei iri
nŋɛ. Kù jɛ baam má. Hai nnyi an jɔ̀ ŋɛ n koo
n cea hai jɛ Zuifu ŋa waazo. 7 Ŋɔi í nɛ hai bɛ í
bɔ kpasɛ̃i Titee Zusitu, inɛ iyi í ya maa jirima
Ilaaɔ̃u. Ileɛ wee kɔkɔi ile bii Zuifu ŋa à ya ce
kutɔtɔɔui í wa. 8 Ŋɔi Kirisipu inɛ ngboi igbɛu
í dasi Lafɛ̃ɛ Jesu naanɛ, nŋu do inɛi kpasɛ̃ɛ ŋa
fei. Inɛi Kɔrɛnti nkpɔ í gbɔ waazoi Pɔlu nɔ
aŋa mɔ à dasi naanɛ, nɔ à dasi ŋa inyi.
9 Ŋɔi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í sɔ̃ Pɔlu si kuyɛ idṹ í ni, maà
ce njo. Hanya i sɔ̃ ŋa, maà coko, 10 domi ǹ
wɛɛ do aWɔ. Inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku lesiɛ aWɔ hee
ku ceɛ laalɔ. Sɔ̃ ŋa ideu domi inɛ nkpɔi í wa
si iluu ihɛ̃ iyi á jɛ titom. 11 Pɔlu í buba ilu bɛ
adɔ̃ akã do bubu nɔ wa kɔ ŋa si idei Ilaaɔ̃.
12 Waati iyi Galiɔ̃ɔ wa jɛ ilaalu si ilɛi Gɛrɛsi,
ŋɔi Zuifu ŋau à ce anu akã à tɔtɔɔ à gbã Pɔlu
à bɔòɛ bi ku ce kiiti. 13 À ni, mɔkɔu ihɛ̃ njɛi
wa lɛlɛ inɛ ŋa ku ba a tɔɔ Ilaaɔ̃ si bɛi wooda
nwa kù bi.
14 Iyi Pɔlu wa bi ku fɔ ide, ŋɔi Galiɔ̃ɔ í sɔ̃ ŋa
í ni, bii í jɛ idei kurara walakɔ laalɔ gɔi í ce
an nyi wa n naa n gbɔ ide nŋɛ. 15 Amma bii í
jɛ idei kakɔɔ ŋai do idei irii inɛ ŋa do woodai
iŋɛ taka nŋɛi, iŋɛi aa wũa ndu ŋɛ. N kaa n jɛ
woo kiitii ide dimi bɛɛbɛ. 16 Ŋɔi í lele ŋa hai
bi ku ce kiitiu. 17 Nɔ inɛ ŋau fei à mu Sɔsitɛni
inɛ ngboi igbɛi Zuifu ŋau à lɔsi ku cãa tengii
andɛi ile bi ku ce kiitiu. Amma baai Galiɔ̃ɔ
kù wa si ideu.

Pɔlu í nyi ikpa Antiɔsi

18 Pɔlu í kpɛ Kɔrɛnti má. Si anyiɛ nɔ í tɔɔ
kpaasi woo dasi naanɛ ŋau sukudɔ̃ nɔ í koo
í wa iriɛ Sankeree ku ba ku nyisi iyi í tako
í cea Ilaaɔ̃ kuwã do kugbasi wo. Nɔ í lɔ akɔi
inyi do Pirisila do Akilasi ajɔ à nɛ ikpa ilɛi
Siri. 19-21 Iyi à to Efɛɛzu ŋɔi Pɔlu í lɔ ile bii
à ya ce kutɔtɔɔ nɔ í ba Zuifu ŋau faaji ku ce.
Ŋɔi à tɔɔɛ ku ce ajɔ minji bi tu ŋa, amma kù
waa jɛ. Iyi wa nɛ ŋɔi í sɔ̃ ŋa í ni, bii Ilaaɔ̃ í bi
an nyi wa má. Nɔ í jɔ̀ Pirisila do Akilasi bɛ í
koo í lɔ akɔi inyi í nɛ hai Efɛɛzu.
22 Iyi í to Sezaree, ŋɔi í kita í bɔ
Zeruzalɛmu í koo í ce inɛi igbɛi Jesu ŋa fɔɔ.
Si anyiɛ nɔ í bɔ Antiɔsi. 23 Iyi í ce ajɔ minji bɛ
ŋɔi í nyi í dasi kpãa má í koo wa dabii si ilɛi
Galati do Firizi wa mua inɛ ŋa iyi à waa too
kpãai Jesu fei gbugbã.

Apolo í bɔ Efɛɛzu do Kɔrɛnti

24 Zuifu gɔ iyi à ya kpe Apolo iyi à bi
Alesandiri í bɔ Efɛɛzu. Ilu bisii nɔ í mà tiai
idei Ilaaɔ̃ sãa sãa. 25 Wee í mà kpãai idei
Lafɛ̃ɛ nɔ í ya ce waazoɛ do himma nɔ í sisi
idei Jesu dee dee. Amma inyi ku dasii Zãa
nŋu akãi í mà. 26 Wa ce nŋa waazo do naanɛ
ile bii Zuifu ŋa à ya ce kutɔtɔɔu. Ŋɔi Pirisila
do Akilasi à gbɔ waaziɛ nɔ à kpoo ide nŋa
à koo à teese à sisiaa yaasei idei Ilaaɔ̃ dee
dee. 27 Si anyiɛ, Apolo í dasi idɔ nŋu ku bɔ
ilɛi Gɛrɛsi. Nɔ kpaasi woo dasi naanɛ ŋau à
muaa gbugbã ku ba ku koo nɔ à cea inɛ ŋa
iyi à waa too kpãai Jesu iyi à wa ilɛi Gɛrɛsiu
tia ku ba bii í to bɛ a coo cenkã. Waati iyi
í to bɛ í sobi woo dasi Jesu naanɛ ŋau jiida
jiida na didɔi Ilaaɔ̃. 28 Nɔ í kãmia Zuifu ŋau
do wɔɔkɔ si bantuma ku ba a mà iyi aŋa à wa
si kurarai nɔ í nyisi ŋa hai si tiai idei Ilaaɔ̃ iyi
Jesui í jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau dim dim.

19

Pɔlu í bɔ Efɛɛzu

1 Waati iyi Apolo í wa Kɔrɛnti Pɔlu í too
kpãa iyi wa bɔ ikpa iri kuta ŋau nɔ í to
Efɛɛzu. Ŋɔi í ba inɛ gɔ ŋa iyi à waa too kpãai
Jesu bɛ. 2 Ŋɔi í bee ŋa í ni, i kù ba Hundei
Ilaaɔ̃ titã hai waati iyi ì dasi naanɛ ŋa? Ŋɔi à
jɛaa à ni, aawo. A kù gbɔ mà Hundei Ilaaɔ̃ í
wɛɛ mɔm. 3 Ŋɔi Pɔlu í bee ŋa má í ni, debɛi,
inyi ku dasi yoomai à ce nŋɛ. Ŋɔi à jɛaa à ni,
inyi ku dasii Zãai. 4 Ŋɔi Pɔlu í sɔ̃ ŋa í ni, inɛ
ŋa iyi à kpaasi idɔ, aŋai Zãa í dasi inyi. Nɔ í
sɔ̃ inɛ ŋa í ni a dasi Jesu naanɛ, nŋu iyi á na
ku naa si anyii nŋu. 5 Iyi à gbɔ idei Pɔluu ŋɔi
à ce inyi ku dasi do irii Lafɛ̃ɛ Jesu. 6 Ŋɔi Pɔlu
í le nŋa awɔ si iri nɔ Hundei Ilaaɔ̃ í naa si ŋa
ŋɔi à waa fɔ ide do fee mmu ŋa nɔ à ce walii.
7 Inɛ ŋau à to zakai aŋa maateeji.

8 Si anyii nŋu, Pɔlu í bɔ ile bii Zuifu ŋa à
ya ce kutɔtɔɔu wa waazo idei bommai Ilaaɔ̃
do naanɛ nɔ í ce bɛɛbɛ zakai cukpa mɛɛta, nɔ
aŋaò ŋa à wasi ku busi njɛ nɔ í wasi ku lɛlɛ ŋa
ku ba a dasi naanɛ. 9 Amma inɛ gɔ ŋa à lele
idɔ nŋa à kɔ ku dasi naanɛ, nɔ à nyi à waa
fɔ ide laalɔ má si kpãai idei Lafɛ̃ɛ si wajui
zamaau. Na ŋɔi í jɔ̀ Pɔlu í tɛkɛɛ hai bi tu ŋa,
nŋu do inɛ ŋa iyi à waa too kpãai Jesuu. Í
ya maa kɔ ŋa si cio ajɔ fei si ile cioi Tianusi.
10 Bɛɛbɛi à ce adɔ̃ minji hee inɛ ŋa iyi à wa
ilɛi Azii fei, hai Zuifu ŋa do hai jɛ Zuifu ŋa, à
gbɔò idei Lafɛ̃ɛ Jesu.

Idei ama inɛmɔkɔi Seva ŋa

11 Ilaaɔ̃ í mua Pɔlu gbugbã ku ceò
maamaake nla ŋa. 12 Na ŋɔi í jɔ̀ jaaɛ iyi í lu
araɛ fei, bii à so à lea bɔ̃ɔ ŋau si ara à ya ba
irii. Inɛ ŋa mɔ iyi à nɛ inɛi inɔɔko ŋa, bii à
lu ŋaò, inɛi inɔɔko ŋau à ya fitai. 13-14 Zuifu
gɔ ŋa à ya maa dabii bii fei a maa nya inɛi
inɔɔkoi inɛ ŋa. Si inɔ nŋa gɔgɔ nŋa ŋa à dasi
idɔ a kpe irii Lafɛ̃ɛ Jesu a nyaò inɛi inɔɔkoi
inɛ gɔ. Zuifu inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ gɔ iyi
à ya kpe Seva, ama inɛmɔkɔ mɛɛjeɛ ŋai à waa
bi a ce bɛɛbɛ. Ajɔ nŋu gɔ à sɔ̃ inɛi inɔɔkoi inɛ
gɔ ŋa à ni, do irii Jesu iyi Pɔlu wa waazou,
fita. 15 Amma inɛi inɔɔkoi inɛɛu í ni, ǹ mà
Jesu nɔ ǹ mà Pɔlu, amma yooi iŋɛ mɔ ì jɛ.
16 Ŋɔi mɔkɔ iyi í nɛ inɛi inɔɔkou í fo í bata
ŋa nɔ í kãmia ŋa í cã ŋa í mɛɛ ŋa ntɔ ntɔ hee
aŋa fei à sa hai kpasɛ̃ɛ basɩ̃. 17 Ŋɔi inɛi Efɛɛzu
ŋa hai Zuifu do Gɛrɛki ŋa fei à gbɔ ideu, nɔ
njo í mu ŋa, nɔ irii Lafɛ̃ɛ Jesu í nɛ bɛɛrɛ ntɔ
ntɔ. 18 Ŋɔi woo dasi Jesu naanɛ nkpɔ í naa
í tuuba si bantuma. À fɔ mii iyi aŋa à ya ce
wo. 19 Inɛ ŋa iyi à ya tako a maa ce dobu
dobu wo aŋa nkpɔ nkpɔi à naaò tia nŋa ŋa
iyi à ya maa ceò dobu dobuu wa à naa à joo
si wajui zamaa. Inɛ gɔ í ce dooai fiai tia ŋau,
nɔ à ba wee jiaɛ í to zakai kpɛkɛlɛ dubu ciitaa
*. 20 Bɛɛbɛi gbugbãi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í jɔ̀ idei Jesu wa
fangaa bii fei do gbugbã.

Ijai Efɛɛzu

21 Iyi nŋu ŋau í ce í tã, ŋɔi Pɔlu í dasi idɔ
nŋu ku too do ilɛi Masedɔni do si ilɛi Gɛrɛsi
nŋu ku bɔ Zeruzalɛmu. Í ni bii nŋu í to
bɛ, tilasii nŋu ku bɔ Romu mɔ. 22 Ŋɔi í bɛ
Timɔtee do Erasitu, aŋa iyi à waa sobiɛ si
icɛu, ikpa Masedɔni, amma nŋu takaɛ í kpɛ
keeke má ilɛi Azii bɛ.

23 Waati bɛɛbɛ wahala nla gɔ í dede Efɛɛzu
bɛ na kpãai idei Jesu. 24 Gbɛdɛ woo cã isɔ
fũfũ gɔ í wa bɛ à ya kpoo Demɛtiusi. Í ya ce
mii gɔ ŋa iyi à jɔ ilei iwɛ̃ nŋa Aritemi. † Nɔ
woo ce icɛ dimi bɛɛbɛ ŋa fei à ya ba si amanii
jiida. 25 Ŋɔi í tɔtɔɔ woo ce icɛɛ ŋa do gbɛdɛ
mmuɛ gɔ ŋa má í ni, i kù mà ŋa iyi si icɛu
ihɛ̃i à waa ba si amani? 26 Iŋɛ taka nŋɛ ì waa
yɔɔ ŋa, ì nɔ ì waa gbɔ ŋa mii iyi Pɔlu wa ce.
Wa ni kù jɛ iwɛ̃ ŋa iyi amanɛ ŋa à ce do awɔ
nŋai aa tɔɔ. Nɔ í yɔkɔ í kãmia inɛ nkpɔ nkpɔ,
kù nɔ kù jɛ baa Efɛɛzu ihɛ̃ nŋu akã, do si ilu
nkpɔi ilɛi Azii feii. 27 Á na ku jɔ̀ icɛ nwa ku
ba iri sãmi. Si anyiɛ á nyi ku jɔ̀ a kaa saalu
baa ilei iwɛ̃ nwa Aritemi, nɔ bɛɛrɛ nlaɛ á na
ku tã, iwɛ̃ iyi inɛi Azii ŋa do inɛi andunya fei
wa tɔɔ.

28 Iyi à gbɔ ideu ŋɔi idɔ nŋa í kɔ̃, nɔ à wasi
ku dɔ̃ anu hee lele à waa ni, Aritemi nwa í
la. 29 Ŋɔi hoya hoya í dede si iluu fei nɔ do
anu akã inɛ ŋa à fo à bata Gayusi do Aritaaki
à mu ŋa à bɔò ŋa bii à ya cɛiu. Inɛ ŋau inɛi
Masedɔni ŋai, aŋai à waa si Pɔlu si isɛɛnɛu.
Nɔ inɛ nkpɔ í sɛi í bɔ bɛ. 30 Pɔlu wa bi ku bɔ
bi zamaau amma kpaasi woo too kpãai Jesu
ŋau à kɔ. 31 Nɔ hee do akawei ilɛ bɛ ŋa gɔgɔ
ŋa iyi à jɛ kpaasiɛ ŋau aŋa mɔ à bɛ ama wa à
ni a koo a tɔɔɛ suuru ku maà naa ile bɛ. 32 Ile
bɛi aŋa fei à waa dɔ̃ anu à wasi ku fɔ ide nŋa

* **19:19** kpɛkɛlɛ dubu ciita fiai tia ŋau iyi à fãa à yɔkɔ ku to fia iyi aa sãa woo ce icɛ zakai adɔ̃ cijeò fɛɛwa si waati nŋa.
† **19:24** iwɛ̃ nŋa Aritemi iwɛ̃u ihɛ̃ inaaboi.

ikã ikã. Inɛ nkpɔ nŋa kù mà na mii í ce à tɔtɔɔ bɛ mɔm. 33 Ŋɔi Zuifu gɔ ŋa à sisia Alesandu yaasei ideu nɔ à tale siɛ wajui zamaau. Ŋɔi Alesandu í ni a coko do awɔ nɔ wa bi ku sɔ̃ ŋa ideu do yaaseɛ. 34 Amma waati iyi à mà iyi nŋu mɔ Zuifui, aŋa fei à wasi ku dɔ̃ anu hee zakai isɔ minji à waa ni, Aritemi nwa í la.

35 Si anyiɛ ŋɔi woo kɔ tiai ilu nŋau í jɔ̀ à coko nɔ í ni, iŋɛ inɛi Efɛɛzu ŋa, yooi kù mà iyi ilu nwai ilei Aritemi ilu bɛɛrɛu í wa, awai à nɔ à waa ceaa icɛ. Nɔ ì mà ŋa hai lelei mii iyi í jɔɔu í cuku wa. 36 Inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku jã ideu. Na nŋu, i mu ara nŋɛ ŋa i maà ce ngɔgɔ do saasa. 37 Inɛ ŋa iyi ì naaò wa nsɛi ŋau ihɛ̃ ŋa a kù ce ilei mii ndii ilei iwɛ̃ nwa ŋa a kù nɔ a kù fɔ laalɔɛ. 38 Na nŋu, bii Demɛtiusi do gbɛdɛ ŋa iyi à wa bi tɛɛ ŋau à nɛ ide gɔ do inɛ gɔi à jilɛ ajɔ ŋa iyi à ya ce kiiti do woo ce kiiti ŋa, i jɔ̀ ŋa a ce ide nŋa bɛ. 39 Nɔ bii ì nɛ ide gɔ si antae má ŋa, aa yɔkɔ i wũae bi inɛ ngboi woo ce kiiti ŋa. 40 Aa yɔkɔ a yɛ taale nwa a ni awai à dede ija si idei nnyiu ihɛ̃ domi kù nɛ yaase. Bɛi à bee wa yaasei ideu a kaa ka ba iyi aa ka fɔ mɔm.

41 Iyi í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi í jɔ̀ zamaau í fangaa.

20

Pɔlu í bɔ Masedɔni do Gɛrɛsi

1 Iyi hoya hoyau í leekĩ ŋɔi Pɔlu í tɔtɔɔ inɛ ŋa iyi à waa too kpãai Jesu ŋau í mu nŋa gbugbã nɔ í tɔɔ ŋa sukudõ í bɛi í nɛ ilɛi Masedɔni. 2 Í dabii si ilɛu fei í mua inɛ ŋa iyi à waa too kpãai Jesu ŋa gbugbã ntɔ ntɔ, í bɛi í to ilɛi Gɛrɛsi 3 í ce bɛ cukpa mɛɛta. Waati iyi wa bi akɔi inyi ku lɔ ku bɔ ilɛi Siri ŋɔi í gbɔ iyi Zuifu ŋa à waa dɛ nŋu ku kpa. Na nŋu, í dasi idɔ nŋu ku too do ikpa Masedɔni má. 4 Inɛ ŋa iyi à suu si iseɛnɛɛu wee, Sopatɛɛ amai Pirusi inɛi Beree, do Aritaaki do Sikundusi inɛi Tɛsalonika ŋa, do Gayusi inɛi Dɛɛbu, do Timɔtee do Tisiki do Torofimu, inɛi ilɛi Azii ŋa. 5 Aŋai à cua à koo à degbe wa Torasi. 6 Iyi awa taka nwa à jɛ jingaui Pɛ̃ɛ hai nɛ lefeeu à tã à koo à lɔ akɔi inyi Filipi bɛ. Nɔ si iseɛnɛ nwau si ajɔ miusia à koo à ba ŋa Torasi nɔ à ce ajɔ mɛeje bɛ.

Pɔlu í ce waazo Torasi

7 Ŋɔi ajɔ sintei azuma alɛu awa à tɔtɔɔ à waa jɛ ijɛi Lafɛ̃ɛ, ŋɔi Pɔlu í wasi ku cea inɛ ŋau waazo. Bii iju í mái Pɔlu á nɛ. Ŋɔi í jɔ̀ waazoɛu í sɔ hee í to idũ laja. 8 Wee fitila í kpɔ lelei ile kukpɛkɛ bii à tɔtɔɔu. 9 Ŋɔi awaasũ gɔ wa buba si fɛrɛnti bɛ à ya kpoo Etiki. Si bɛi waazoi Pɔlu í sɔ ŋɔi í siiko hee í na í sĩ njoo nɔ í cuku wa ilɛ hai lelei ile kukpɛkɛ mɛɛtasiau. Iyi à koo à dedeɛ à ba wee í ku. 10 Ŋɔi Pɔlu í kita wa nɔ í bate í soo í ni, i maà ce njo ŋa, hundeɛ í wɛɛ. 11 Iyi Pɔlu í gũ lelei ileu má í so pɛ̃ɛ í bububuɛ nɔ aŋaò ŋa à jɛ, nɔ í lɔsi ku waazo má hee iju í máu í bɛi í nɛ. 12 Amma à bɔòɛ Etiki iyi í nya í cuku wau kpasɛ̃ baani nɔ inɔi aŋa fei í dɔ̃ jiida jiida.

Hai Torasi Pɔlu í bɔ Miletu

13 Awa à koo à lɔ akɔi inyi à cua à bɔ Asosi. Tengi bɛi Pɔlu á na ku ba wa nɔ ka soo. Bɛɛbɛi í bi si na iyi í jɔ̀ wa bi ku koo do isɛ. 14 Iyi í naa í ba wa Asosi, hai bɛi í lɔ akɔi inyi awaò ŋa à bɔ Mitilɛni. 15 Ŋɔi à nɛ hai bɛ nɔ iju kumáe à to gungum gɔ iyi à ya kpe Kio. Iju kumá mmuɛ nɔ à to gungum mmu gɔ iyi à ya kpe Samɔsi, ŋɔi ajɔ mɛɛtasiaɛ à to Miletu. 16 Wee Pɔlu í dasi idɔ nŋu ku maà leekĩ Efɛɛzu ku ba waati ku maà lɔ nŋu si ilɛi Azii. Wa ce kookaai fei ku ba nŋu ku to Zeruzalɛmu na jingaui Pantikotu.

Pɔlu wa tɔɔ inɛ ngboi Efɛzu ŋau sukudõ

17 Ŋɔi hai Miletu Pɔlu í bɛ ama Efɛɛzu í ni a kpe inɛ ngboi igbɛi inɛi Jesu ŋau wa a naa a ba nŋu bɛ. 18 Iyi inɛ ŋau à to wa bi tɛɛ ŋɔi í sɔ̃ ŋa í ni, iŋɛ taka nŋɛ ì mà ŋa bɛi ǹ jɛ kuwɛɛm waati iyi ǹ wa si anini nŋɛ hai ajɔ sinte iyi ǹ naa si ilɛi Azii. 19 Ǹ ce icɛi Lafɛ̃ɛ Jesu do ara ku kaye do cikãaju ajɔ, ǹ nɔ ǹ yɛ wahala si na iyi í jɔ̀ Zuifu ŋau à leekĩ si aŋa a kpam. 20 Iŋɛ taka nŋɛ ì mà mii ŋa iyi á ce nŋɛ aranfãani, n kù singa nŋɛ kãmaɛ. Amma ǹ sɔ̃ ŋɛ ntɔ fei nɔ ǹ kɔ ŋɛ si cio si bantuma do si kpasɛ̃ nŋɛ ŋa. 21 Ǹ sɔ̃ Zuifu ŋa do hai jɛ Zuifu ŋa a naa a kpaasi idɔ nŋa a sinda si Ilaaɔ̃ a dasi Lafɛ̃ɛ nwa Jesu naanɛ. 22 Nɔ wee bɛbɛi má, Hundei Ilaaɔ̃ wa tilasiim n bɔ Zeruzalɛmu, nɔ n kù mà mii iyi á koo bam bɛ. 23 Amu de ǹ mà si ilu fei Hundei Ilaaɔ̃ wa sɔ̃m iyi piisɔ̃o ku ce do ijuukpã wa degbem. 24 Amma kuwɛɛm kù jɛ ngɔgɔ bi tom, n kù nɔ n kù wa saaluɛ, amu de n ba n tambɔ icɛm iyi Jesu Lafɛ̃ɛ í dasim n ce. Icɛu nŋui í jɛ n sisi laabaau jiidai didõ iyi Ilaaɔ̃ í ce nwa.

25 Iŋɛ iyi ǹ dabii ǹ wa n waazo idei bommai Ilaaɔ̃ si aninii nŋɛu fei, nsɛi ǹ mà iyi i kaa yɛm má ŋa. 26 Na ŋɔi í ce ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ si bantuma hai nnyi, bii inɛ gɔ nŋɛ í na í ce nfe kù jɛ idei irim, 27 domi ǹ sisi nŋɛ ide iyi Ilaaɔ̃ í jilɛ fei n kù singa nŋɛ gɔgɔɛ. 28 I mu ara nŋɛ ku sĩa, nɔ i ya maa degbe inɛ ŋa iyi Hundei Ilaaɔ̃ í da nŋɛ si awɔ fei, aŋa iyi à jɛ igbɛi inɛi Lafɛ̃ɛ Jesu ŋa iyi nŋu takaɛ í ya do njɛɛ. 29 Ǹ mà do anyim amanɛ ŋa aa naa si anini nŋɛ bɛi iŋai sako í ya naa si angudã ŋa, a kaa nɔ a jɔ̀ ŋɛ. 30 Nɔ baa hai si inɔ nŋɛ inɛ gɔ ŋa aa kpaasi ntɔu ku ba ku jɛ ibo nɔ aa wa inyii itĩi woo dasi Jesu naanɛ ŋau a jɛ̀ mɔcɔ nŋa. 31 Na nŋu, i wɔ njoo ŋa. I ye gigi ŋa bɛi amu takam ǹ ce adɔ̃ mɛɛta bi tu ŋɛ Efɛɛzu bɛ wo nɔ ǹ kɔ ŋɛ akã akã alɛò daakɔ do cikãaju ŋa.

32 Nsɛi ǹ so ŋɛ ǹ wa n daa Ilaaɔ̃ si awɔ nɔ ǹ wa n da nŋɛ idei didɔ̃ɛ si awɔ. Nŋui á yɔkɔ ku mu nŋɛ gbugbã nɔ ku mu nŋɛ tubu iyi í jilɛa inɛ ŋa iyi í cica a jɛ tɛɛ fei. 33 Waati iyi ǹ wa bi tu ŋɛ, iŋɛ taka nŋɛ ì mà ŋa iyi n kù nɛ kɔdɛɛi isɔ fũfũi inɛ gɔ hee má jɛ wura wala ibɔɛ. 34 Ì nɔ ì mà ŋa iyi ǹ ya n ce icɛi do awɔm n bɛi n ba bukaataai mii ŋa iyi ǹ bi fei, amu do inɛ ŋa iyi à waa toom. 35 N nyisi ŋɛ si mii fei iyi á sĩa i ce icɛ bɛɛbɛ ŋa i ya sobiò hai nɛ gbugbã ŋa nɔ i ye gigii idei Jesu Lafɛ̃ɛ iyi í ni, woo ce amua í nɛ inɔ didɔ̃ í re inɛ iyi wa gba amuau.

36 Iyi Pɔlu í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi í gulɛ aŋaò ŋa fei nɔ à ce kutɔɔ. 37 Ŋɔi aŋa fei à kpata nɔ à yáa à tɔɔɛ sukudɔ̃ do kubi 38 à bɛi à suu hee bi akɔi inyiu. Aŋa fei à wɛɛò inɔ ku fɔi si na iyi í jɔ̀ í ni a kaa na a yɛ nŋu má.

21

Pɔlu í bɔ Zeruzalɛmu

1 Iyi à tɔɔ ŋa sukudɔ̃ ŋɔi awaò Pɔlu à koo à lɔ akɔi inyi à nɛ suusuu à bɔ gungum gɔ iyi à ya kpe Kosi, iju kumaɛ nɔ à to gungum mmu gɔ iyi à ya kpe Rodu. Hai bɛ má nɔ à bɔ Patara. 2 Bɛi à ba akɔi inyi iyi wa bɔ ikpa ilɛi Fenisi nɔ à lɔ à nɛ. 3 Ŋɔi à yɛ gungum gɔ iyi à ya kpe Sipu, à daleɛ do ikpa awɔ canga nɔ à bɔ ikpa ilɛi Siri. Ŋɔi à to Tii bii akɔi inyiu á kita asoɛ. 4 Ilu bɛi à yɛ inɛ gɔ ŋa iyi à waa too kpãai Jesu nɔ à ce ajɔ mɛɛje bi tu ŋa bɛ. Ŋɔi Hundei Ilaaɔ̃ í jɔ̀ à sɔ̃ Pɔlu à ni ku maà bɔ Zeruzalɛmu. 5 Amma iyi ajɔi kunɛ nwa í to à nyi bi akɔu má. Aŋa fei do abo nŋa ŋa do ama nŋa ŋa à naa à leekĩ nwa hai iluu. Awa fei à gulɛ itĩi tenkuu nɔ à ce kutɔɔ. 6 Iyi à tɔɔ njɛ sukudɔ̃ à tã awa à lɔ akɔi inyiu à nɛ, ŋɔi aŋa mɔ à nɛ à nyi kpasɛ̃ nŋa ŋa.

7 Hai Tii à dasi kpãa má nɔ à to Tolemasi. Bɛi à kita hai si akɔi inyiu nɔ à koo à ce kpaasi woo dasi Jesu naanɛ ŋa fɔɔ nɔ à sũ bɛ idũ akã. 8 Iju kumáɛ nɔ à nɛ à bɔ Sezaree. Nɔ à koo à sɔ kpasɛ̃i Filipu woo waazou, nŋu iyi wa jɛ inɛ akãi amanɛ mɛɛje ŋa iyi à cica wo si ilui Zeruzalɛmuu. 9 Mɔkɔu í nɛ mudɛ̃ɛ mɛɛ gɔ ŋa iyi a kù mà mɔkɔ, walii ŋai. 10 Iyi à ce ajɔ minji bɛ walii gɔ iyi à ya kpe Agabusi í naa bɛ hai ilɛi Zudee. 11 Í naa bi tu wa nɔ í so santiikii Pɔlu í dĩò isɛɛ ŋa do awɔɛ ŋa nɔ í ni, ide iyi Hundei Ilaaɔ̃ wa fɔ wee. Inɛ iyi í nɛ santiikiu ihɛ̃ bɛ ihɛ̃i Zuifu ŋa iyi à wa Zeruzalɛmu aa dũu nɔ a daa dimi mmu ŋa si awɔ. 12 Iyi awa do inɛi Sezaree ŋa iyi à wa bɛ à gbɔ ideu, ŋɔi à wasi ku tɔɔ Pɔlu ku maà bɔ Zeruzalɛmu má. 13 Amma í ni, na mii í ce ì waa kpata bɛɛbɛ ŋa ì waa ganji wɔɔkɔm ŋa. Ǹ tã sɔɔlu n ku na irii icɛi Lafɛ̃ɛ Jesu Zeruzalɛmu bɛ, kù jɛ ku dĩ nŋu akã. 14 Iyi à yɛ kù gbɔ ide nwa, à coko nɔ à ni, Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ ku ce idɔɔbiɛ.

15 Si anyii nŋu nɔ à dede à ce sɔɔlu à waa bɔ Zeruzalɛmu. 16 Ŋɔi si inɔi inɛ ŋa iyi à waa too kpãai Jesu ŋau, inɛ gɔ ŋa à dede hai Sezaree bɛ à si wa, nɔ à bɔò wa hee kpasɛ̃i Nasɔ̃ɔ inɛi Sipu bii aa ka sɔu. Mɔkɔu í dasi Jesu naanɛ í kpɛ.

Pɔlu í bɔ Zaaki ku cɔ

17 Iyi à to Zeruzalɛmu bɛ ŋɔi kpaasi woo dasi Jesu naanɛ ŋa à gba wa do inɔ didɔ̃. 18 Iju kumáɛ ŋɔi awaò Pɔlu ŋa à bɔ bi Zaaki nɔ inɛ ngboi igbɛi Jesu ŋau fei à tɔtɔɔ bɛ. 19 Ŋɔi Pɔlu í ce ŋa fɔɔ nɔ í sisi nŋa mii ŋa iyi Ilaaɔ̃ í ce akã akã si gãmɛi hai jɛ Zuifu ŋa na icɛ iyi nŋu í ce. 20 Iyi à gbɔ ideɛ ŋɔi à saabu Ilaaɔ̃. Ŋɔi à sɔ̃ Pɔlu à ni, kpaasi nwa, ì gbɔɔ? Zuifu nkpɔ nkpɔi í dasi Jesu naanɛ nɔ aŋa fei à waa too woodai Moizi do himma. 21 Amma inɛ ŋa à máɛ ide à ni ì waa sɔ̃ Zuifu ŋa iyi à wa bi dimi mmu ŋa a jɔ̀ woodai Moiziu do dedembai bala nwa ŋa, nɔ a maà ya dasi ama nŋa ŋa bango. 22 Debɛi, bɛirei aa ka ce. Kù nɛ sika kãma inɛ ŋa aa mà iyi ì to wa ilu ihɛ̃. 23 Na nŋu, ce iyi aa ka sɔ̃ɛ. Amanɛ

mɛɛ gɔ ŋa à wa ihɛ̃ iyi à cea Ilaaɔ̃ kuwã *.
24 Kooò ŋa nɔ iŋɛ fei i ce buki iyi á jɔ̀ ì má
ŋa, nɔ i sã fiai iri ku wa nŋa. Nŋui á jɔ̀ inɛ fei
ku mà mii iyi à gbɔ na iriɛu kù jɛ ntɔ, amma
aa yɛ iyi awɔ takaɛ ì waa too woodai Moizi.
25 Amma iyi í jɛ ti dimi mmu woo dasi Jesu
naanɛ ŋa, awa à kɔ tia à samba nŋa si na iyi
í jɔ̀ à yɔɔ iyi í sɪ̈a ka jilɛ nŋa wooda ka ni a
maà ya jɛ ijɛi kuwee nɔ a maà ya ŋɔ kpaai iŋa
nɔ a maà ya ŋɔ iŋa jifa nɔ a maà ya tɔtɔɔ sɛ̃ɛ
hai ce abɔdɔ̃. 26 Iju kumáɛ nɔ Pɔlu í kooò inɛ
ŋau nɔ à ce buki iyi á jɔ̀ a má. Si anyiɛ Pɔlu í
lɔ bantumai kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ í koo í sɔ̃ woo weei
Ilaaɔ̃ ŋau ajɔ iyi bukii aŋa á kɔ̃, ajɔ nŋu bɛi a
cea aŋa kuwee akã akã.

À mu Pɔlu kpasɛ̃i Ilaaɔ̃

27 Iyi ajɔ mɛɛjeu wa tã ŋɔi Zuifu ŋa iyi à
naa hai ilɛi Azii à yɛ Pɔlu kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ bɛ.
Ŋɔi à dede idɔi zamaau fei nɔ à muu. 28 À
dɔ̃ anu à waa ni, iŋɛ inɛi Izirɛli ŋa, i faaba.
Mɔkɔu ihɛ̃ í ya maa bɔ bii fei ku maa kɔ inɛ
fei si cio ku maa fɔò taalei inɛi Izirɛli ŋa do
woodai Moizi do kpasɛ̃i Ilaaɔ̃u ihɛ̃. Wee í
naaò dimi mmu gɔ ŋa wa si kpasɛ̃u ihɛ̃ má,
nɔ í dasi ile kumáu riisi. 29 À fɔ bɛɛbɛi si na
iyi í jɔ̀ à tako à yɛ Torofimu inɛi Efɛɛzuu, nŋu
do Pɔlu si iluu, nɔ à tamaa bɛi Pɔlu í naaɛ
wa kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ bɛi. 30 Nɔ inɛ ŋa à cã̈ bii bii
si iluu fei. Ŋɔi inɛ ŋa à sɛi à wasi ku naa
hai bii fei, nɔ à mu Pɔlu à faa à fitaɛ wa hai
bantumai kpasɛ̃u. Bɛ gbakã à cɪ̈mbo gambo
ŋau. 31 Waati iyi à waa bi a kpaa ŋɔi inɛ
ngboi igũi Romu í gbɔ iyi hoya hoya í dede si
ilui Zeruzalɛmu fei. 32 Ŋɔi gbakã í so sooge
gɔ ŋa do inɛ ngboi sooge gɔ ŋa má nɔ í sɛi í
bɔò ŋa bi zamaau. Iyi zamaau í yɛ nŋu do
sooge ŋau, ŋɔi à jɔ̀ Pɔlu ku cã. 33 Ŋɔi inɛ
ngboi igũu í bɔ bi Pɔlu í muu nɔ í ni a dũu
do sesee minji. Nɔ í bee ŋa í ni, yooi. Mii
í ce. 34 Amma si zamaau inɛ gɔ ŋa à waa la
do ide akã, inɛ gɔ ŋa mɔ do ide mmu hee í
jɔ̀ inɛ ngboi igũu kù yɔkɔ ku mà ntɔi ideu na
wakatau. Na ŋɔi í ce í ni a bɔò Pɔlu bii kuwai
sooge ŋa. 35 Iyi à toò Pɔlu hai bii à ya gũ a lɔò
inɔ ileu, ŋɔi sooge ŋau à soo lele na kugaabui
zamaau, 36 domi inɛ ŋau fei à waa too ŋa à
waa laò à waa ni, i kpaa.

Pɔlu wa kɔò araɛ

37 Si bɛi à waa bi a lɔò Pɔlu inɔ ileu, ŋɔi í
bee inɛ ngboi igũu í ni, aa yɔɔdaam n fɔ ide
gɔ? Amma inɛ ngbou í beeɛ í ni, asee ì waa
gbɔ Gɛrɛki mɔm? 38 Debɛi, i kù jɛ inɛi Ezibiti
iyi si ajɔ gbeejiu ihɛ̃ í bi ku kɛkɛ ilaaluu nɔ í
tɔtɔɔ woo kpa inɛ ŋa aŋa dubu mɛɛ í bɔò ŋa si
gbabuau? 39 Ŋɔi Pɔlu í jɛaa í ni, amuu Zuifui.
Amuu amaalui si ilu gɔ iyi í nya iri. À bim ni
Tarusi si ilɛi Silisi. Ǹ wa n tɔɔɛi, jɔ̀ n ba inɛ
ŋau ide ku fɔ. 40 Nɔ inɛ ngboi igũu í muaa
kpãa. Ŋɔi Pɔlu wa leekɪ̈ bi ku gũ ku lɔò inɔ
ileu í ni zamaau ku coko do awɔ. Ŋɔi aŋa fei
à coko cau. Nɔ Pɔlu wa sɔ̃ ŋa ide do feei Ebɛɛ.

22

1 Í ni, iŋɛ kpaasim ŋa do baam ŋa, i gbɔ
iyi ǹ nɛ ku sɔ̃ ŋɛ n kɔò aram. 2 Iyi à gbɔ wa
ba aŋa ide ku fɔ do feei Ebɛɛ ŋɔi à mu ara
nŋa sɛ̃ɛ í re baa bɛi à tako à mu ara nŋa wo.
Ŋɔi Pɔlu í sɔ̃ ŋa í ni, 3 amuu Zuifui, à bim nii
Tarusi si ilɛi Silisi, amma Zeruzalɛmu ihɛ̃i à
bíím. Gamaliɛlii í kɔm si cio, nŋui í kɔm si
woodai bala nwa ŋa sãa sãa, nɔ ǹ nɛ himma
si icɛi Ilaaɔ̃ si bɛi iŋɛ fei ì wɛɛò nnyi ŋa. 4 Ǹ
kpã̈ woo too kpãai Jesu ŋa iju jiida jiida hee
ǹ kpa gɔgɔ ŋa. Ǹ mu inɛmɔkɔ ŋa do inaabo
ŋa ǹ dɪ̈ ŋa ǹ dasi ŋa piisɔ̃ɔ. 5 Woo wee nlai
Ilaaɔ̃u do igbɛi inɛ ngbo ŋau fei aa yɔkɔ a jɛ
sɛɛdam. Hai si awɔ nŋai ǹ gba tia iyi à kɔa
Zuifu kpaasi ŋa iyi à wa Damasi. Nɔ ǹ bɔ bɛ
ku ba n mu woo dasi Jesu naanɛ ŋa iyi à wa
bɛu n dɪ̈ ŋa nɔ n naaò ŋa wa Zeruzalɛmu n jɔ̀
a kpã̈ ŋa iju.

Pɔlu wa sɔ̃ ŋa bɛi nŋu í kpaasi idɔ (Cɔ IWB 9:1-19; 26:12-18)

6 Ŋɔi Pɔlu í sɔ̃ ŋa má í ni, si bɛi ǹ wa n koo
ǹ maai Damasi zakai dasãu, si kpãau gbakã
ŋɔi inya kumá nla gɔ í naa sim hai lele í biim
piu. 7 Ŋɔi ǹ cuku ilɛ nɔ ǹ gbɔ ide ku fɔ gɔ
wa kpem wa ni, Sɔlu, Sɔlu, na mii í ce ì waa
kpãm iju. 8 Ŋɔi ǹ bee ǹ ni, awɔi yoo Lafɛ̃ɛ.
Ŋɔi í ni, amui Jesu inɛi Nazarɛti, amu iyi ì ya
maa kpã̈ ijuu. 9 Inɛ ŋa iyi à waa toom ŋau à
yɛ inya kumáu amma a kù gbɔ imui inɛ iyi
wa bam ide ku fɔu. 10 Nɔ ǹ beeɛ ǹ ni, Lafɛ̃ɛ,
bɛirei an ce. Ŋɔi í ni, dede i bɔ Damasi. Bɛi

* **21:23** à cea Ilaaɔ̃ kuwã Si waati nŋa, bii inɛ í cea Ilaaɔ̃ kuwã, kù nɛ kpãai ku wa iriɛ. Amma bii kuwãu í kɔ̃, waati nŋu á wa iriɛi, nɔ ku ce kuwee ŋa.

aa sɔ̃ɛ mii iyi Ilaaɔ̃ í bi i ce fei. 11 Kulai inya
kumáu í jɔ̀ ǹ fɛɛju. Na nŋu, kpaasim ŋa à mu
awɔm nii à toò Damasi.
12 Wee mɔkɔ gɔ í wa bɛ à ya kpoo Ananiasi,
í mà bɛɛrɛi Ilaaɔ̃ nɔ wa too woodai Moizi.
Zuifu ŋa iyi à wa ilu bɛ fei à waa jɛ sɛɛda
jiidaɛ. 13 Ŋɔi í naa bi tom nɔ í ni, Sɔlu
kpaasim, yɛ ilu. Tengi bɛ gbakɑ̃ ijum í cǐ nɔ
ǹ yɔɔ. 14 Nɔ í ni má, Ilaaɔ̃ Lafɛ̃ɛi bala nwa ŋai
í cicaɛ ku ba i mà idɔɔbiɛ nɔ i yɛ Jesu Inɛ Dee
deeu, nɔ i gbɔ idei gɛlɛɛ. 15 Awɔi aa jɛ sɛɛdaɛ i
sɔ̃ inɛ fei mii iyi ì yɛ do iyi ì gbɔ. 16 Nsɛi, maà
jɔ̀ ku kpɛ má. Dede i kpe irii Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ, i jɔ̀ a
dasiɛò inyi ku ba i wɛ i má hai si dulum dɛɛ
ŋa.

Pɔlu wa sisi bɛi Lafɛ̃ɛ í bɛ nŋu bi dimi mmu ŋa

17 Pɔlu í ni má, iyi ǹ nyi Zeruzalɛmu ŋɔi
ajɔ nŋu gɔ ǹ wa n ce kutɔɔ kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ nɔ ǹ
ce kuyɛ. 18 Si kuyɛm nɔu ǹ yɛ Lafɛ̃ɛ Jesu nɔ í
sɔ̃m í ni n ce ńya n fita hai Zeruzalɛmu domi
inɛ ŋau a kaa gba ide iyi ǹ wa n sisi na irii
nŋuu. 19 Nɔ ǹ ni, Lafɛ̃ɛ, ngu ŋa à mà sãa sãa
iyi ǹ ya n bɔ ile bii à ya ce kutɔtɔɔ ŋa n mu
inɛ ŋa iyi à dasiɛ naanɛ n cã ŋa nɔ n dasi ŋa
piisɔ̃ɔ. 20 Nɔ à mà si ajɔ iyi à kpa Etiɛni woo
jɛ sɛɛdaɛ, amu takam ǹ wa bɛ ǹ jɛsi a kpaa.
Amui ǹ cɔa inɛ ŋa iyi à kpaa ŋau ǰĩnɛ nŋa
mɔm. 21 Amma í sɔ̃m í ni n koo, domi hee
ǰĩiǰĩ bi dimi mmu ŋai nŋu á bɛm.

Pɔlu do inɛ ngboi igɯ̃i Romu

22 Inɛ ŋau à waa desi idei Pɔlu itǐ hee í fɔ
ide ŋau bɛ. Amma waati iyi à gbɔ í ni Ilaaɔ̃ í
bɛ nŋu bi dimi mmu ŋa, ŋɔi aŋa fei à lɔsi ku
dɔ̃ anu à waa ni, i kpaa. Dimii lafɛ̃ɛ kù sǐa ku
maa wɛɛ. 23 Idɔɔkɔ̃ nŋa í jɔ̀ à waa dɔ̃ anu nɔ
à bɔ ibɔ nŋa ŋa à nyɔɔ, nɔ à waa dede iruru
lele. 24 Ŋɔi inɛ ngboi igũi Romuu í ni a bɔò
Pɔlu inɔ ile nɔ a tɛaa kpɔtɔɔ ku ba ku fɔ ntɔ.
Í ni bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ wa bi ku mà na mii
í jɔ̀ zamaau wa dɔ̃ siɛ anu. 25 Iyi à dǐ Pɔlu à
waa bi a cãa ŋɔi í bee inɛ ngboi sooge ŋa iyi í
wa bɛu í ni, ì nɛ kpãa i cã inɛi Romu titã i bɛi
i ceaa kiiti? 26 Iyi inɛ ngboi sooge ŋau í gbɔ
ideu í koo í sɔ̃ inɛ ngboi igũu í ni, bɛirei aa
ce. Mɔkɔu inɛi Romui. 27 Ŋɔi inɛ ngboi igũu
í naa bi Pɔlu í beeɛ í ni, awɔu inɛi Romui?
Nɔ Pɔlu í ni, oo. 28 Ŋɔi inɛ ngboi igũu í ni,
amu ǹ sã fiai jiida jiida ǹ bɛi ǹ jɛò inɛi Romu.
Ŋɔi Pɔlu í jɛaa í ni, amu, bɛɛbɛi à bím. 29 Ŋɔi
gbakɑ̃ inɛ ŋa iyi à waa bi a cãau à jɔ̀ɔ, domi
njo í mu baa inɛ ngboi igũu takaɛ do iyi í gbɔ
Pɔlu takaɛ inɛi Romui nɔ wee nŋu í jɔ̀ à dũu
do sesee wo.

À bɔò Pɔlu bi igbɛi woo kiiti ŋa

30 Inɛ ngboi igũu í bi nŋu ku mà kam kam
mii iyi í jɔ̀ Zuifu ŋau à waa yɛ taalei Pɔlu. Na
ŋɔi í jɔ̀ iju kumáɛ í jɔ̀ à fũu, nɔ í ni inɛ ngboi
woo weei Ilaaɔ̃ ŋa do igbɛi woo kiiti ŋau fei
a tɔtɔɔ wa. Nɔ í bɔò Pɔlu waju nŋa.

23

1 Pɔlu í kãsi inɛ ŋa iyi à tɔtɔɔu iju nɔ í ni,
iŋɛ kpaasim ŋa, idɔm kaa yɛ taalem domi ǹ
ce kuwɛɛm nii dee dee si wajui Ilaaɔ̃ hee do
nnyi fei. 2 Ŋɔi Ananiasi woo wee nlau, í sɔ̃
inɛ ŋa iyi à waa leekǐ bi Pɔluu í ni a cãa si
gɛlɛɛ. 3 Nɔ Pɔlu í buu í ni, Ilaaɔ̃i á cãɛ, awɔ idǐ
fũfũ *! Ì buba ì waa kiitiim si woodai Moizi,
nɔ ì kua wooda má ì ni a cãm. 4 Ŋɔi inɛ ŋa iyi
à waa leekǐ kɔkɔɛu à ni, woo wee nlai Ilaaɔ̃i ì
yɔkɔ ì waa bu bɛɛbɛ? 5 Ŋɔi Pɔlu í ni, kpaasim
ŋa, n kù mà mà woo wee nlai. Ǹ mà iyi kukɔi
idei Ilaaɔ̃ í ni, i maà ya fɔ taalei ilu iri nŋɛ ŋa.
6 Pɔlu í mà si igbɛu inɛ gɔ ŋa Sadusi ŋai,
inɛ gɔ ŋa mɔ Farisi ŋai. Ŋɔi í fɔ ide hee lele
si igbɛu í ni, iŋɛ kpaasim ŋa, amuu Farisii,
inɛ iyi Farisi ŋa à bí. Ì waa kiitiim ŋai si na
iyi í jɔ̀ ǹ dasi naanɛ iyi iku ŋa aa na a ǰĩ hai
si balɛ. 7 Iyi í fɔ bɛɛbɛ gbakɑ̃, ŋɔi Farisi ŋau
do Sadusi ŋau à waa ce kakɔɔ nɔ igbɛu í kpɛ̃
minji. 8 Sadusi ŋa à ya ni iku ŋa a kaa ǰĩ hai
si balɛ, amaleka do hunde mmu gɔ ŋa mɔ a
kù wɛɛ, amma Farisi ŋa à jɛsi iyi mii ŋau bɛ
fei í wɛɛ. 9 Nɔ wakata í dede si anini nŋa à
waa jã do gbugbã, nɔ Farisi woo kɔ inɛ ŋa si
wooda gɔ ŋa à ni, a kù yɛ taalei mɔkɔu. Yooi
í mà mà amaleka gɔi walakɔ hunde mmu gɔi
í sɔ̃ɔ ide.
10 Ŋɔi kakɔɔu í la ntɔ ntɔ hee njo í mu inɛ
ngboi igũu jiida a maà na a ga arai Pɔlu. Nɔ í
ni sooge ŋau a koo a gbã Pɔlu wa a nyiòɛ inɔ
ileu.
11 Idũ ajɔ nŋu Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í naa í sɔ̃ Pɔlu í
ni, maà mɔngɔ munya. Si bɛi ì jɛɛm sɛɛda

* **23:3** awɔ idǐ fũfũ bi Zuifu ŋa arabui. Bi tu ŋa inɔ ilei à ya si inɛ ŋa nɔ à ya teese anyii ileui jiida. Amma inɔ ileu takaɛ konkombii í ya maa nu. Bii à nia inɛ idǐ fũfũ í yɛ bɛi ilu muafitii à waa kpoo.

Zeruzalɛmu ihɛ̃, bɛɛbɛ mɔi aa jɛɛm sɛɛda Romu má.

À waa dɛ Pɔlu ku kpa

12 Iju kumáɛ daadaakɔ ŋɔi Zuifu ŋau à ce anu akã nɔ à ceekpe à ni aŋa a kaa jɛ hee má jɛ a mɔ bii kù jɛ à kpa Pɔlu sisi. 13 Aŋa iyi à ce anu akãu à re baa aŋa ciiji. 14 Ŋɔi à koo à ba inɛ ngbo ŋa do inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋau à sɔ̃ ŋa à ni, à ceekpe iyi a kaa ka tiɛ ngɔgɔ bii kù jɛ à ba à kpa Pɔlu sisi. 15 Na nŋu, à bi iŋɛ do igbɛi woo kiiti ŋau i koo i sɔ̃ inɛ ngboi igũu ku naaò Pɔlu wa bi tu ŋɛ, nɔ ku jɔ bɛi ì waa bi i teese i cɔ yaasei ideɛu má ŋa. Awa aa ka ce sɔɔlu ka kpaa hee ku maa to wa bɛ.

16 Amma ama inɛmɔkɔi wecĩi Pɔlu í gbɔ à waa fɔ idei zambau. Ŋɔi í koo í lɔ idei sooge ŋau nɔ í sɔ̃ Pɔlu ideu. 17 Ŋɔi Pɔlu í kpe inɛ akãi inɛ ngboi sooge ŋau í sɔ̃ɔ í ni, bɔò ama awaasũ ihɛ̃ bi inɛ ngboi igũu domi í nɛ ide gɔ iyi á sɔ̃ɔ. 18 Ŋɔi inɛ ngboi sooge ŋau í bɔò awaasũu bi inɛ ngboi igũu, nɔ í sɔ̃ɔ í ni, Pɔlu inɛi piisɔ̃ɔu í kpem nɔ í tɔɔm n naaò awaasũu ihɛ̃ wa bi titɛɛ, domi wa bi ku sɔ̃ɛ ide gɔ. 19 Ŋɔi inɛ ngboi igũu í mu awɔi awaasũu í bɔòɛ kɔkɔlɛ í beeɛ í ni, ide mii ì waa bi i sɔ̃m. 20 Ŋɔi í ni, Zuifu ŋa à ce anu akã à tɔɔɛ ala i bɔò Pɔlu bi igbɛi woo kiiti ŋau, nɔ ku jɔ bɛi à waa bi a teese a cɔ yaasei ideɛ má. 21 Amma maà ti i gbɔ ide nŋau, domi à re baa aŋa ciiji inɛ ŋa iyi à waa siaa kpãa ku ba a muu. Nɔ aŋa fei à ceekpe à ni aŋa a kaa jɛ a kaa mɔ bii kù jɛ à kpaa. Baa nsɛi à tã sɔɔlu a coo. Awɔ akãi à waa degbe i jɔ ku naa wa. 22 Ŋɔi inɛ ngboi igũu í ni, maà sɔ̃ inɛ gɔ i ni ì sisiim ideu ihɛ̃ má. Nɔ í jɔ awaasũu í nɛ.

À bɔò Pɔlu bi Felisi ilu ilɛ

23 Ŋɔi inɛ ngboi igũu í kpe inɛ ngboi sooge minji gɔ ŋa í sɔ̃ ŋa í ni, i tɔtɔɔ sooge cĩɔ minji a bɔ Sezaree do masa kitaò fɛɛwa do ilu kakaa ŋa aŋa cĩɔ minji i ce sɔɔlu i dasi kpãa isɔ mɛɛsãi alɛ ŋa. 24 Nɔ i dĩa acĩ ŋa gaayi nɔ i so Pɔlu i kooòɛ bi Felisi ilu ilɛu baani. 25 Iyi í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi í kɔ tia má í ni, 26 amu Kolodu Lisiasi, ǹ wa n ceɛ fɔɔ, awɔ Felisi ilu ilɛ ilu bɛɛrɛ nla nlau. 27 Mɔkɔu ihɛ̃ wee ǹ jɔ̀ à naaòɛ wa bi tɛɛ. Zuifu ŋa à muui à waa bi a kpaa. Iyi ǹ mà iyi inɛi Romui ŋɔi ǹ koo do soogem ŋa nɔ ǹ gbaa. 28 Ǹ bi n mà na mii í ce à waa yɛ taaleɛ. Na nŋu, ǹ bɔòɛ si wajui igbɛi woo kiiti nŋa. 29 Hai bɛi ǹ yɔɔ iyi à waa yɛ taaleɛi na wooda nŋa amma kù ce ngɔgɔ iyi í to a dasiɛ piisɔ̃ɔ mɔm hee ma jɛ a kpaa. 30 Si anyiɛ ǹ gbɔ iyi Zuifu ŋau à ce anu akã ku ba aŋa a kpaa, ŋɔi gbakã ǹ jɔ̀ à naaòɛ wa bi tɛɛ. Nɔ ǹ sɔ̃ inɛ ŋa iyi à waa yɛ taaleɛ a naa a fɔ ide nŋa si wajuɛ.

31 Iyi í kɔ tiau í tã nɔ í soo í na sooge ŋau. Ŋɔi sooge ŋau à ce bɛi í sɔ̃ ŋau fei, à so Pɔlu idũu à bɔòɛ hee Antipatisi. 32 Iju kumaɛ ŋɔi sooge ŋau à nyi bi ileu nɔ masa ŋau à waa bɔò Pɔlu bi Felisi ilu ilɛu. 33 Iyi à to Sezaree gbakã ŋɔi à naa tiau nɔ à nyisiɛ Pɔlu. 34 Iyi í cio tiau í tã ŋɔi í bee Pɔlu hai bii í naa. Ŋɔi Pɔlu í ní hai ilɛi Silisii. 35 Nɔ Felisi í ni, awɔi aa sisiim ideɛ bii woo yɛ taaleɛ ŋau à to wa. Nɔ í ni a dasi Pɔlu kpasɛ̃i amanlu Herodu.

24

Zuifu ŋa à má Pɔlu ide

1 Iyi í ce ajɔ miu ŋɔi Ananiasi woo wee nlai Ilaaɔ̃u í bɔ Sezaree nŋu do inɛ ngbo gɔ ŋa do woo mà wooda gɔ iyi à ya kpe Tɛɛtulu. Ŋɔi à bɔ bi Felisi ilu ilɛu à koo à waa fɔ taalei Pɔlu. 2 Ŋɔi à kpe Pɔlu wa nɔ Tɛɛtulu í lɔsi ide ku fɔ wa yɛò taaleɛ wa ni, awɔ Felisi ilu bɛɛrɛ nla, à nɛ laakai ku sũ ntɔ ntɔ do baakaɛ. Ilu ku yɛ jiidaɛ í jɔ̀ ì kpaasi mii nkpɔ na aranfãanii ilɛ nwa. 3 À jɛsi mii iyi ì waa ce fei bii fei si waati kãma fei do saabu jiida. 4 A kù bi ka kpa waatiɛ amma à waa tɔɔɛ i cɔ wa do iju jiida nɔ i gbɔ ide keeke iyi à nɛu ihɛ̃. 5 À yɛ iyi mɔkɔu ihɛ̃ ilu naanaui, nɔ í nɛ kòsi si aninii Zuifu ŋa si andunyau ihɛ̃ fei. Nŋui í jɛ inɛ ngboi kpãai Aɔ̃ ku tɔɔ gɔ iyi à ya kpe inɛi Nazarɛti ŋa. 6 Í dɛ kpãa mɔm ku riisiò kpasɛ̃i Ilaaɔ̃u. Nŋui í jɔ̀ à muu. [À bi ka kiitiɛ do wooda nwa. 7 Amma Lisiasi inɛ ngboi igũu í naa í gbaa hai si awɔ nwa do gbugbã. 8 Nɔ í ni woo yɛ taaleɛ ŋau a naa bi tɛɛ.] Awɔ takaɛ beeɛ ide, aa yɔkɔ i gbɔ ntɔi ideu si bii í jɔ̀ à waa yɛ taaleɛu.

9 Iyi Tɛɛtulu í fɔ bɛɛbɛ í tã nɔ Zuifu ŋa iyi à wa bɛu fei à ni ideu ntɔi.

Pɔlu í kɔò araɛ si wajui Felisi

10 Ŋɔi Felisi ilu ilɛu í tosi Pɔlu awɔ í ni ku fɔ ideɛ. Ŋɔi Pɔlu í ni, ǹ mà iyi awɔi ì jɛ woo ce kiitii ilɛu ihɛ̃ hai ku kpɛ. Na nŋu, an kɔò aram do laakai ku sũ. 11 Bii ì bee aa sɔ̃ɛ iyi

kù re ajɔ maateeji wa iyi ǹ bɔ Zeruzalɛmu
Ilaaɔ̃ ku gulɛa. 12 Inɛ kãma kù yɛm bii ǹ wa n
ce kakɔɔ do inɛ gɔ titã hee má jɛ n kòsi ŋa ija
si kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ walakɔ ile bii à ya ce kutɔtɔɔ
nŋa ŋa walakɔ si inɔ ilu nŋa. 13 Ide iyi à waa
mám nɔu bɛ nsɛi, nkãma kù wɛɛ iyi wa nyisi
iyi ntɔi. 14 Amma ide akãi an jɛsi si wajuɛ,
ǹ wa n tɔɔ Ilaaɔ̃ Lafɛ̃ɛi bala nwa ŋa do kpãa
iyi inɛ ihɛ̃ ŋa à waa ni iboi. Do nŋu fei, ǹ wa
n jirima woodai Moizi ŋau do tiai walii ŋau
fei. 15 Ǹ dasi naanɛ iyi Ilaaɔ̃ á ji̇̃ amanɛ jiida
ŋa do amanɛ laalɔ ŋa hai si balɛ, bɛi aŋa mɔ à
dasi naanɛ. 16 Nŋui í jɔ̀ amu mɔ ǹ wa n hanya
ajɔ fei ku ba idɔm ku maà yɛ taalem si wajui
Ilaaɔ̃ do si wajui inɛ ŋa.

17 Adɔ̃ nkpɔ nkpɔi í lɔ n kù bɔ Zeruzalɛmu.
Si ajɔ gbeejiu ihɛ̃i ǹ koo bɛ ǹ bɔ ku sobi inɛi
ilɛm ŋa do fia nɔ n cea Ilaaɔ̃ amua. 18 Si nŋui
à bam kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ bɛ ǹ wa n ce bukii ara ku
mám. Zamaa kãma kù wa bɛ, ija ku kòsi mɔ
kù wa bɛ. 19 Amma Zuifui ilɛi Azii gɔ ŋa à
wa bɛ. Á si̇̀a aŋa taka nŋa a naa a jɛ sɛɛda si
wajuɛ bii í jɛ à yɛ sim taale gɔ. 20 Walakɔ jɔ̀
inɛ ŋau ihɛ̃ a fɔ taale iyi à yɛ sim si waati iyi
à leekɨ̀im si wajui igbɛi woo kiiti ŋau. 21 A
kù yɛ taalem si nkãma bii kù jɛ si ide akãu
ihɛ̃ iyi ǹ fɔ hee lele ǹ ni iku ŋa aa na a ji̇̃ hai
si balɛ. Na ŋɔi í jɔ̀ à waa kiitim si wajuɛ nnyi
má.

22 Wee Felisi í mà yaasei kpãai woo dasi
Jesu naanɛ ŋa sãa sãa, ŋɔi í sɔ̃ Zuifu ŋau í ni,
i jɔ̀ Lisiasi inɛ ngboi igũu ku to wa, ajɔ nŋui
an wũa ide nŋɛu. 23 Nɔ í sɔ̃ inɛ ngboi sooge
ŋau í ni ku mu Pɔlu titã, amma ku jɔ̀ ku nɛ
araɛ keeke nɔ kú ya jɔ̀ kpaasiɛ ŋa a ya naa a
cɔɔ nɔ a máa gbɔaa.

Pɔlu í wa wajui Felisi do Dusila

24 Iyi waati í lɔ keeke ŋɔi Felisi í naaò abo
Zuifuɛ gɔ wa, à ya kpoo Dusila. Ŋɔi í ni a koo
a kpe Pɔlu wa. Iyi í to wa nɔ à waa desiɛ iti̇̀
si bɛi wa fɔ idei naanɛ ku dasi si Jesu Kirisi.
25 Amma si bɛi Pɔlu wa sisi nŋa idei dee dee
ku jɛ do gaya do kiiti iyi wa naa, zigii Felisi
í da nɔ í ni, aa yɔkɔ i nɛ titã. Bii ǹ ba faya an
kpeɛ má. 26 Wee wa bi Pɔlu ku mua nŋu fiai.
Ŋɔi í ce í ya maa kpoo kpaa kpaa aŋaò a maa
fɔ ide.

27 Iyi í ce bɛi adɔ̃ minji ŋɔi Pɔsiu Fesitu í
na í sãsi agbɛi Felisi. Wee Felisi í jɔ̀ Pɔlu ile
piisɔ̃ɔ bɛi si na iyi í jɔ̀ wa bi nŋu ku nɛ bɛɛrɛ
bi Zuifu ŋau.

25

Pɔlu í so kiitiɛ í daa ilaalu nlai Romu si awɔ

1 Iyi Fesitu í to wa Sezaree, si ajɔ mɛɛsiaɛ
í bɔ Zeruzalɛmu. 2 Ŋɔi inɛ ngboi woo weei
Ilaaɔ̃ ŋau do Zuifu inɛ ngbo ŋau à koo à má
Pɔlu ide bi Fesitu. 3 Nɔ à waa tɔɔɛ suuru
ntɔ ntɔ ku ba kú jɔ̀ Pɔlu ku naa Zeruzalɛmu.
À waa bi Pɔlu ku naa Zeruzalɛmui si na iyi
í jɔ̀ à dɨ̀ zamba nŋa aŋa a ba a kpaa kpãa.
4 Amma Fesitu í jɛ nŋa í ni Pɔlu í wa ile
piisɔ̃ɔi Sezaree nɔ nŋu takai nŋu kaa kpɛtɛ
ku nyi bɛ. 5 Na nŋu, í ni a jɔ̀ nŋu do inɛ ngbo
nŋa ŋa a koo bɛ nɔ bii í jɛ í ce taale gɔi á fɔ.

6 Fesitu kù re ajɔ mɛɛjɔ wala ajɔ mɛɛwa
si inɔ nŋa nɔ í nyi Sezaree má. Iju kumáɛ
nɔ í bɔ ile bi ku ce kiiti nɔ í ni a naaò Pɔlu
wa. 7 Iyi Pɔlu í to wa ŋɔi Zuifu ŋa iyi à naa
hai Zeruzalɛmu à kaakoɛ à waa máa ide laalɔ
kugaabu nkpɔ nkpɔ nɔ nkãma kù wɛɛ iyi wa
nyisi iyi ide nŋau ntɔi. 8 Ŋɔi Pɔlu wa kɔò araɛ
í ni, n kù ce kurara gɔ si woodai Zuifu ŋa
hee má jɛ si kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ hee má jɛ bi ilaalu
nlai Romu. 9 Amma Fesitu wa bi nŋu ku nɛ
bɛɛrɛ bi Zuifu ŋau. Na ŋɔi í jɔ̀ í bee Pɔlu í ni,
ì bi i bɔ Zeruzalɛmu a ceeɛ kiiti si wajum na
irii ideu ihɛ̃? 10 Ŋɔi Pɔlu í ni, aawo. Bi ku
kiitii ilaalu nlai Romui ǹ wa ihɛ̃, ihɛ̃i á si̇̀a
a kiitiim. N kù cea Zuifu ŋa kurara kãma,
nɔ awɔ takaɛ ì waa nɛ kumàsiɛ sãa sãa. 11 Bii
ǹ ce kurara walakɔ daa gɔ iyi í to a kpam n
kaa n kɔ. Amma ide ŋa iyi à waa yɛ taalem
siu ihɛ̃, bii kù jɛ ntɔ inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku dasim
awɔ. Na nŋu, ǹ so kiitim ǹ daa ilaalu nlau
takaɛ si awɔ. 12 Iyi Fesitu do inɛɛ ŋa à busi
njɛ à tã, ŋɔi í sɔ̃ Pɔlu í ni, si bɛi ì so kiitiɛ ì daa
ilaalu nlau si awɔ, bi tɛɛi aa bɔ.

À bɔò Pɔlu si wajui Agiripa do Berenisi

13 Iyi waati í lɔ keeke má, ŋɔi amanlu
Agiripa do wecɨ̀ɛ Berenisi à naa Sezaree
Fesitu ku ce fɔɔ. 14 Si bɛi à waa kpɛ bɛ ŋɔi
Fesitu í sɔ̃ amanluu idei Pɔluu í ni, inɛ gɔ
í wa ihɛ̃, Felisi í jɔ̀ à dasiɛ piisɔ̃ɔ. 15 Iyi ǹ
bɔ Zeruzalɛmu ŋɔi inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃
ŋau do inɛ ngboi Zuifu ŋau à naaò ideɛ wa
bi tom. Nɔ à tɔɔm n yɛ taaleɛ ku ba aŋa a
kpaa. 16 Amma ǹ jɛ nŋa ǹ ni inɛi Romu ŋa a
ci ya jɔ̀ a kpa inɛ bii kù jɛ à kiitiɛ. À ya muaa

waatii nŋu do woo yɛ taaleɛ ŋau a fɔ ide titã gɛlɛò gɛlɛ. 17 Ŋɔi aŋa fei à naa ilu ihɛ̃. Si bɛi n kù bi ku kpɛ má, ŋɔi iju kumáɛ ǹ kpe ŋa bi ku ce kiiti nɔ ǹ ni a gbã Pɔlu wa. 18 Ŋɔi woo yɛ taaleɛ ŋau à dede siɛ amma a kù yɛ taaleɛ si ide laalɔ gɔ bɛi ǹ wa n tamaau. 19 Idei kutɔɔi aŋa taka nŋai à waa ce si kakɔɔ, do idei mɔkɔ gɔ iyi í ku à ya kpoo Jesu. Amma Pɔlu í ni dim dim mɔkɔu í wɛɛ. 20 Amu ǹ biti bɛirei an kiiti ideu ihɛ̃. Na ŋɔi í jɔ̀ ǹ bee Pɔlu bii í bi n koo n ceaa kiitii ideu Zeruzalɛmu. 21 Amma í so kiitiɛu í na ilaalu nlau. Nɔ ǹ ni a dasiɛ piisɔ̃ɔ má titã hee n maa n jɔ̀ a kooòɛ bi tɛɛ. 22 Ŋɔi Agiripa í sɔ̃ Fesitu í ni, amu takam ǹ bi n gbɔ ide hai si gɛlɛi mɔkɔu. Ŋɔi Fesitu í ni, ala aa gbɔ.

23 Ŋɔi iju kumáɛ Agiripa do Berenisi à naa bi ku ce kiitiu do jirima jiida, ŋɔi inɛ ngboi sooge ŋa do ilu bɛɛrɛi ilu ŋau à too ŋa wa. Ŋɔi Fesitu í ni a naaò Pɔlu wa, nɔ à naaɛ wa. 24 Iyi Pɔlu í to wa ŋɔi Fesitu í ni, to, awɔ amanlu Agiripa do iŋɛ iyi ì wa ihɛ̃ fei ŋa, Pɔluu wee. Na iriɛi Zuifu ŋau fei à naa bi tom waati iyi ǹ bɔ Zeruzalɛmu, nɔ à nyi wa bitom ihɛ̃ má, à waa la à ni kù sĭa a jɔ̀ɔ si hunde. 25 Amu n kù yɛ siɛ taale kãma iyi í to a kpaa. Amma si bɛi nŋu takaɛ í so kiitiu í daa ilaalu nlau si awɔ ŋɔi í ce ǹ ni an jɔ̀ a kooɛ bi tɛɛ. 26 Do nŋu fei, n kù yɛ siɛ ide baa icu akã iyi an ceaò ilaalu nlau tia. Na ŋɔi í jɔ̀ ǹ naaɛ wa si wajui iŋɛ fei. Iyi í re mɔm ǹ naaɛ wai si wajui awɔ amanlu Agiripa, i cɔ yaasei ideu ku ba n ba iyi an kɔ. 27 Kù nɛɛm yaase n sambaa inɛi piisɔ̃ɔ gɔ nɔ n kù sisiaa taale gɔ iyi í ce.

26

Pɔlu wa kɔò araɛ si wajui Agiripa

1 Ŋɔi Agiripa í sɔ̃ Pɔlu í ni, ì nɛ kpãa i fɔ ide i kɔò araɛ. Ŋɔi Pɔlu í wu awɔ lele nɔ í lɔsi ku kɔò araɛ í ni, 2 awɔ amanlu Agiripa, inɔm í dɔ̃ do bɛi an fɔ ide nnyi n kɔò aram si wajuɛ si ide ŋa iyi Zuifu ŋau à waa mám nɔu fei. 3 Ǹ mà iyi ì mà dedembai Zuifu ŋa sãa sãa do idei kakɔɔ nŋa. Na ŋɔi í jɔ̀ ǹ wa n tɔɔɛ i gbɔ idem do laakai.

4 Zuifu ŋau fei à mà kuwɛɛm hai waati iyi ǹ wɛɛ awaasũ. À mà iyi Zeruzalɛmu bɛi ǹ jɛ ama bi dimii inɛm ŋa. 5 À màm hai ku kpɛ. Na nŋu, bii à bi aa yɔkɔ a jɛɛm sɛɛda iyi si kpãai Farisi ŋai ǹ la, aŋa iyi à re inɛ fei si kpãai Ilaaɔ̃ ku tɔɔ nwa. 6 Nɔ nsɛi à waa kiitiim si na iyi í jɔ̀ ǹ wa n cɔ kpãai kuwã iyi Ilaaɔ̃ í cea bala nwa ŋa. 7 Kuwãui dimi maateeji nwa ŋau mɔ fei à waa cɔ kpãaɛ. Na ŋɔi í jɔ̀ à waa cea Ilaaɔ̃ icɛ do himma alèò daakɔ. Amanlu, kpãau bɛ iyi ǹ wa n cɔ nŋui í jɔ̀ Zuifu ŋau à waa mám ide. 8 Bɛirei í ce iŋɛ Zuifu ŋa i ci ya yɔkɔ i dasi naanɛ ŋa iyi Ilaaɔ̃ á ji̇̀ iku ŋa.

9 Amu takam ǹ tamaa í sĭai wo n dɛdɛ kpãa baa yooma fei bɛi an ce n ganjiò idei Jesu inɛi Nazarɛtiu. 10 Bɛɛbɛi ǹ ce Zeruzalɛmu. Inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋa à nam gbugbã n muò woo dasi Jesu naanɛ nkpɔ n dasi ŋa piisɔ̃ɔ. Bii à bi a kpa inɛ gɔ mɔm amu takam ǹ ya n wa sii. 11 Tuuba nkpɔ nkpɔ ǹ ya n maa n kpã ŋa ijui ile bii Zuifu ŋa à ya ce kutɔtɔɔ nŋa ŋa fei ku ba n tilasi ŋa a kɔsi idei Jesu. Ǹ ya n maa n mu ŋa do idɔɔkɔ̃ hee kaa kaa, ǹ ya n bɔ hee do si ilu mmu ŋa fei n koo n kpã ŋa iju.

Pɔlu wa fɔ idei idɔ ku kpaasiɛ (Cɔ IWB 9:1-19; 22:6-16)

12 Ŋɔi Pɔlu í ni má, bɛebɛi inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ̃ ŋa à yɔɔdaam n bɔ Damasi do yiiko nŋa. 13 Amanlu, zakai dasã si kpãau ǹ yɛ inya kumá í naa hai lele í bii wa, amu do inɛ ŋa iyi à waa sim. Inya kumáu í re baa inya kumái inunu. 14 Ŋɔi awa fei à cuku ilɛ, nɔ ǹ gbɔ imu gɔ wa bam ide ku fɔ do feei Ebɛɛ wa ni, Sɔlu, Sɔlu, na mii í ce ì ya maa kpãm iju. Á gaabuɛ i kɔ sim bɛi í ya gaabua kɛtɛ kombo iyi wa jabu na goloi lafɛ̃ɛɛ. 15 Nɔ ǹ bee ǹ ni, awɔi yoo Lafɛ̃ɛ. Nɔ í ni, amui Jesu iyi ì ya maa kpã ijuu. 16 Nsɛi, dede i leeki̇̀. Ǹ naa siɛi n cicaɛ i jɛ woo ce icɛm, nɔ i jɛ sɛɛdai mii ŋa iyi ì yɛ tã do iyi aa nyi i yɛ má waati iyi an naa siɛ. 17 Ǹ cicaɛi hai si inɛi Izirɛli ŋa do hai bi dimi mmu ŋa nɔ ǹ wa n bɛɛ bi tu ŋa 18 i cĭ nŋa iju. Ǹ wa n bɛɛ bi tu ŋai ku ba a sinda hai si ilu kuku a lɔ si inya kumá, nɔ a sinda hai si gbugbãi Seetam a naa bi Ilaaɔ̃. An bɛɛ bi tu ŋai ku ba a dasim naanɛ nɔ Ilaaɔ̃ ku kpa dulum du ŋa nɔ a na a jɛ tubu do inɛ ŋa iyi í cica à jɛ tɛɛ.

Pɔlu wa fɔ idei icɛɛ

19 Ŋɔi Pɔlu í ni má, amanlu Agiripa, na ŋɔi í ce ǹ wa n jirima kuyɛ iyi í naa hai bi Ilaaɔ̃u.

20 Sinte titã ǹ ce waazo Damasi, si anyiɛ nɔ ǹ ce Zeruzalɛmu do si ilɛi Zudee fei do bi dimi mmu ŋa. Ǹ sɔ̃ ŋa ǹ ni a kpaasi idɔ a sinda si Ilaaɔ̃, nɔ a ce icɛ iyi á jɔ̀ a yɛ si ŋa iyi à kpaasi idɔ. 21 Na ŋɔi í ce Zuifu ŋau à mum hai kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ à waa dɛ ku kpam. 22 Amma Ilaaɔ̃i í nyam hee do nnyi fei nɔ ǹ wa ihɛ̃ ǹ wa n jɛ sɛɛda si wajui amanɛ ŋa hai keeke do nla fei. N kù wa n fɔ ide gɔ bii kù jɛ iyi Moizi do walii ŋa à ni á na ku ceu baasi. 23 Mii iyi à ni á na ku ceu nŋui í jɛ Kirisi á na ku yɛ ijuukpã nɔ kú jɛ inɛ sinte iyi á ji̇̀ hai si balɛ nɔ ku sisi idei inya kumá bi Zuifu ŋa do bi dimi mmu ŋa.

Pɔlu í sɔ̃ Agiripa ku dasi Jesu naanɛ

24 Si bɛi Pɔlu í sisi yaasei ideɛ bɛɛbɛ ŋɔi Fesitu í la hee lele í ni, Pɔlu, ì waa sũmui. Mà cio nla ku ceɛi í dasiɛ sũmu. 25 Amma Pɔlu í ni, n kù jɛ sũmu Fesitu, awɔ ilu bɛɛrɛu. Ide iyi ǹ wa n fɔu dei í jɛ ntɔ, nɔ wa too kpãa. 26 Amanlu Agiripa í nɔ í mà yaasei ideu. Ŋɔi í ce ǹ wa n fɔ ideu do laakai ku sũ si wajuɛ si na iyi í jɔ̀ ǹ mà kãmaɛ kù manjia, domi ideu kù ce si asii. 27 Awɔ amanlu Agiripa, ì dasi idei walii ŋau naanɛ mbɛ? Ǹ mà sãa sãa iyi ì dasi naanɛ. 28 Ŋɔi Agiripa í sɔ̃ Pɔlu í ni, debɛi, si waati keekeu ihɛ̃ ì waa tamaa aa cem inɛi Kirisi? 29 Ŋɔi Pɔlu í jɛaa í ni, ǹ wa n tɔɔ Ilaaɔ̃ ku jɔ̀ i yɛ bɛi amu, bii á ce nsɛi, bii í nɔ í jɛ á kpɛ mɔi. Ku maà jɛ baa awɔ akã, amma hee do inɛ ŋa iyi à waa de itı̇̀ si idem nnyiu ihɛ̃ fei. Ǹ bi iŋɛ mɔ i yɛ bɛi amu amma ku maà jɛ a da nŋɛ si kpɛnkpɛm bɛi à daam siu ihɛ̃.

30 Iyi Pɔlu í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi amanluu do ilu ilɛu do Berenisi do inɛ ŋa iyi à wa bi tu ŋau fei à dede 31 à fita hai inɔ ileu. Iyi à waa fita ŋɔi à sɔ̃ njɛ à waa ni, inɛɛu bɛ kù ce daa kãma iyi í to a muu piisɔ̃ɔ hee má jɛ a kpaa. 32 Ŋɔi Agiripa í sɔ̃ Fesitu í ni, bii mɔkɔu kù so kiitiu ku daa ilaalu nlai Romu si awɔ wo aa ka yɔkɔ ka jɔ̀ɔ.

27

À waa bɔò Pɔlu Romu

1 Waati iyi à dasi idɔ ka bɔ ilɛi Itali do akɔi inyi ŋɔi à so Pɔlu do inɛi piisɔ̃ɔ gɔ ŋa à daa inɛ ngboi sooge gɔ iyi à ya kpe Juliu si awɔ. Nŋu mɔ wa jɛ inɛ ngbo si inɔ wuai soogei Romu ŋa iyi à ya kpe ti ilaalu Ogusitu. 2 À lɔ akɔi inyii Adamiti gɔ iyi wa bɔ ikpa ilɛi Azii, nɔ à nɛ. Nɔ inɛi Masedɔni gɔ iyi í naa hai Tɛsalonika í wa inɔ nwa à ya kpoo Aritaaki. 3 Iju kumáɛ nɔ à to Sidɔ̃ɔ. Ŋɔi Zuliu í cea Pɔlu jiida í jɔ̀ í koo í yɛ kpaasiɛ ŋa ku ba a muaa mii iyi í bi. 4 Iyi à nɛ hai bɛ ŋɔi fufu nla gɔ wa ko ŋa wa, nŋui í jɔ̀ à too do icei gungum gɔ iyi à ya kpe Sipu. 5 Ŋɔi à kua inyi dũdũu ikpa ilɛi Silisi do Panfili nɔ à to wa Mira si ilɛi Lisi. 6 Ilu bɛi, inɛ ngboi soogeu í yɛ akɔi inyii Alesandiri gɔ iyi wa bɔ ikpa ilɛi Itali nɔ í dasi wa bɛ.

7 Iyi à nɛ, ajɔ nkpɔ nkpɔ kpɛlɛ kpɛlɛi à ce à waa koo do wahala nla nla nɔ à to kɔkɔi ilu gɔ iyi à ya kpe Sinidi. Si bɛi fufu nlau wa ganji wa waju ku bɔ, à yàa à bɔ ikpa gungum gɔ iyi à ya kpe Kɛrɛti. Iyi à waa koo, à tooi do ikpa icei gungum nɔu kɔkɔi ilɛi Samɔneei domi fufuu kù la do ikpa bɛ. 8 Nɔ à lɔ bɛ do kookaai nla nla nɔ à to bi ku leeki̇̀i akɔi inyi iyi à ya kpe Ku Si̇̀a kɔkɔi Lasee.

9 Waati sisɔi à ce bɛ hee inɛ ŋa à di̇̀ anu à tã, nɔ waju ku bɔ nwa í jɛ mbirisi nla nla domi waatiu í ya gaabu do akɔi inyi. Na ŋɔi í jɔ̀ Pɔlu í sɔ̃ ŋa í ni, 10 iŋɛ kpaasim ŋa, ǹ yɛ ilu ku bɔ nwau á gaabu, á nɛ mbirisi do muse. Aso nwa ŋa do akɔi inyiu takaɛ fei á ce nfe, nɔ awa taka nwa ka ku. 11 Amma inɛ ngboi sooge ŋau wa gbɔ idei woo mu akɔu do inɛ iyi í nɛ akɔu takaɛ í re ti Pɔlu. 12 Wee bi ku leeki̇̀i akɔi inyi ŋau kù si̇̀a a leeki̇̀ bɛ sukui kpaa. Ŋɔi í jɔ̀ inɛ nkpɔ nŋa í dasi idɔ í ni ka mɔsi waju ka to Fenisi tengi bii bi ku leeki̇̀i akɔi inyii gungum ndii Kɛrɛtiu í wa. Bi ku leeki̇̀i akɔi inyiu do ikpa nunui alɛ cingaa do cingaai wa cɔ. Bɛi à bi a wa sukui fufuu.

Fufu nla gɔ í dede si tenku

13 Ŋɔi fufu fɛrɛfɛrɛ gɔ í dede hai ikpa awɔ cangai kpãai inunu ŋɔi inɛ ŋau à tamaa bɛi isɛɛnɛi aŋau á cei si bɛi aŋa à bi. Ŋɔi à fa mii ku leeki̇̀ akɔu wa hai inɔ inyi à bɔ waju nɔ à waa too kɔkɔi gungum ndii Kɛrɛti. 14 Amma iyi í ce sãa fufu nla gɔ iyi à ya kpe Erakilɔ̃ɔ í dede do gbugbã hai geetei gungum nɔu wa. 15 Ŋɔi í tale akɔu wa hee à mɔngɔ ku jɔ̀ akɔu ku nɛ dee dee nɔ à jɔ̀ɔɛ í nɛ̀ɔ wa bii í bi. 16 Nɔ à koo à lɔ kɔkɔi gungum keeke gɔ bɛ iyi à ya kpe Koda. Gungum nɔui í jɔ̀ fufuu í tia. Do nŋu fei ka bɛi ka so akɔi inyi keeke iyi í jɛ ti faabau ka dasi inɔ akɔi inyi nlau à wahala

ntɔ ntɔ. 17 Iyi à dasi à tã ŋɔi woo ce icɛ si inɔi akɔi inyi ŋau à dĭ akɔi inyiu do ikũ ŋa. Nɔ à fũ ikũi acɔɛ, nɔ à jɔ̀ fufuu í bɔò ŋa bii í bi si na iyi í jɔ̀ à waa ce njo a maa na a dasi sãai Libi. 18 Iju kumáɛ si bɛi fufuu wa cã wa do gbugbã ŋɔi à lɔsi asoi akɔi inyiu ku wà ku dasi inɔ inyi. 19 Iju kumáɛ má à wasi nyaui akɔi inyiu takaɛ ku wà ku sɔsi inɔ inyiu do awɔi awa taka nwa. 20 Ajɔ nkpɔ nkpɔi à ce inunu kù fita hee má jɛ andaiya ŋa nɔ fufu nla gɔ wa ce, a kù tamaa ma aa ka fita si.

21 Hai kukpɛ a kù jɛ. Ŋɔi Pɔlu í dede í leekĭ si anini nŋa í ni, iŋɛ fei, bii ì jɛ idem ŋa wo a kaa ka nɛ hai Kɛrɛti nɔ a kaa ka yɛ mbirisi do museu ihɛ̃. 22 Amma nsɛi ǹ wa n tɔɔ ŋɛ, i jɔ̀ laakai nŋɛ ku sũ domi kãma nŋɛ gɔ kaa ce nfe bii kù jɛ akɔi inyiu nŋu akã. 23 Ǹ mà bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ Ilaaɔ̃, nŋu iyi ǹ jɛ tɛɛ, ǹ wa n ceaa icɛu, amalekaɛ í naa sim idũ ana 24 í ni, Pɔlu, maà ce njo. Kù nɛ bɛi aa ce iyi i kù leekĭ si wajui ilaalu nlai Romu. Nɔ wee, inɛ ŋa iyi iŋɛ̀ ŋa ì wa inɔ akɔu fei, Ilaaɔ̃ í yɔɔda nŋai a baɛ ku wɛɛ. 25 Na nŋu, iŋɛ fei, i fũ ara nŋɛ, domi ǹ wa n naanɛ idei Ilaaɔu. Bɛi í sɔ̃m nɔu á cei. 26 Amma akɔi inyiu á cuku kɔkɔi gungum gɔ ku lɛgɛ.

27 Si idũi ajɔ maatɛ̃ɛsiaɛ ŋɔi fufu nla gɔ wa tale wa si antai tenku bii à wa iyi à ya kpe Mediteraneu. Ŋɔi zakai idũ lajau woo ce icɛi akɔi inyi ŋau à tamaa bɛi à maai ilɛi. 28 Ŋɔi à dasi mii gɔ inɔ inyi à wã kujĭi isaɛ nɔ à ba í to mɛɛtu kuntaa do mɛɛje. Iyi í kɔ̃ɔsi keeke nɔ à sɔsi má nɔ à ba í ce mɛɛtu kɔnfia do mɛɛjɔ. 29 À waa ce njo a maa na a gamɔ do kuta ŋa, na ŋɔi í ce à sɔsi mii ku leekĭ akɔi inyi ara mɛɛ do anyii akɔu ku ba ku leekĭɛ nɔ à waa degbe iju ku má ńya. 30 Ŋɔi woo ce icɛi akɔ ŋau gɔgɔ ŋa à waa dɛ bɛi aa ce a sa do ile. Na ŋɔi í jɔ̀ à kita akɔi inyi keeke iyi í jɛ ti faabau si inyiu ku ba inɛ ŋa a tamaa bɛi à waa bɔ ku dĭ mii ku leekĭ akɔu si wajuɛi. 31 Amma Pɔlu í sɔ̃ sooge ŋau do inɛ ngbo nŋa í ni, bii inɛ ŋau ihɛ̃ a kù buba sɛ̃ɛ iŋɛ taka nŋɛ i kaa ba faaba ŋa. 32 Ŋɔi sooge ŋau à bu ikũi akɔ keekeu nɔ à jɔ̀ í mile si inyiu.

33 Si bɛi à waa degbe iju kumáu ŋɔi Pɔlu í tɔɔ aŋa fei a jɛ. Í ni, ajɔ maatɛ̃ɛ wai ihɛ̃ ì waa dɛ kpãai faaba ŋa i kù nɔ i kù jɛ ngɔgɔ ŋa. 34 Ǹ wa n tɔɔ ŋɛ i jɛ na faaba nŋɛ. Ntɔ ntɔ ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi, baa ntoi irii inɛ akã nŋɛ kaa da ku nyɔ. 35 Iyi Pɔlu í fɔ bɛɛbɛ í tã ŋɔi í so pɛ̃ɛ í saabu Ilaaɔ̃ si wajui aŋa fei nɔ í bububuɛ í lɔsi ku jɛ. 36 Ŋɔi aŋa fei à fũ ara nŋa à wasi ku jɛ. 37 Awa iyi à wa si inɔi akɔi inyiu à wɛɛi amanɛ cĭɔ minji do kitaò fɛɛwa do mɛɛfa. 38 Iyi aŋa fei à jɛ à yo ŋɔi à wa iyafũ nŋau à sɔsi inɔ inyiu ku ba akɔu ku fɛrɛ.

Akɔi inyiu í lɛgɛ

39 Iyi iju í má ŋɔi à nyɔ. Woo ce icɛ si akɔi inyi ŋau a kù mà inyau, amma à yɛ waawaa gɔ í nɛ sãa, nɔ à dasi idɔ a bɔò akɔu bɛ bii aa yɔkɔ. 40 Ŋɔi à bu ikũ ku leekĭ akɔu à jɔ̀ í mile. Si waati akãu nɔ inɛ gɔ ŋa à fũ ikũ iyi à ya dĭò falafili ŋau. Nɔ à dede acɔu lele ikpa wajui akɔu ku ba fufu ku taleɛ ikpa waawaau. 41 Amma à kãsi geetei sãa gɔ do gbugbã nɔ à mɔngɔ ku lɔ. Nɔ wajui akɔu í gũ ilɛ si sãa à mɔngɔ ku wuɛ, nɔ kucãi inyi nlau í tale fitii akɔi inyiu do gbugbã í lɛgɛɛ.

42 Ŋɔi sooge ŋau à dasi idɔ aŋa a kpa inɛi piisɔ̃ɔ ŋau fei ku ba a maà na a wà a sa. 43 Amma inɛ ngboi sooge ŋau í bi ku faaba Pɔlu. Na ŋɔi í ce í ganji ŋa. Í ni inɛ ŋa iyi à mà àwà a cua a kua ice. 44 Nɔ inɛ ŋa iyi à gbe a gũ kpatakui akɔu walakɔ kpalɔɛ ŋau a kuaò ice. Bɛɛbɛi inɛ ŋau fei à kuaò ice baani.

28

Pɔlu í wa Malitu

1 Iyi awa fei à to gungum bɛ baani à mà iyi inyau Malitui à ya kpoo. 2 Inɛi Malitu ŋau à mu wa do kubi jiida. À ko nwa ina nla nla awa fei à naa à nyia si na iyi í jɔ̀ ijĭ wa rɔ nɔ tũtũ wa ce. 3 Ŋɔi Pɔlu í so jĭi kambo í dasi ina. Asee njo wukuku gɔ í wa si bɛ. Iyi í gbɔ inya gbãa ŋɔi í fita í wenwee si awɔɛ. 4 Iyi inɛi ilu ŋau à yɛ njou si awɔi Pɔlu ŋɔi à sɔ̃ njɛ à waa ni, kam kam mɔkɔu ihɛ̃ woo kpa inɛi. Baa do iyi í fita hai si wahalai inyiu ihɛ̃ fei, iwɛ̃ ŋa aa kiitiɛ nɔ a kaa jɔ ku wɛɛ. 5 Amma Pɔlu í gbugbã njou si ina kù nɔ kù gbɔ ara kuro kãma. 6 Ŋɔi inɛ ŋau à waa cɔɔ mà araɛ á na ku wu walakɔ mà á na ku ku. Amma à kpɛ bɛ nɔ nkãma kù ce nɔ à kpaasi ide à ni inɛɛu ihɛ̃ iwɛ̃ nla nla gɔi.

7 Wee kɔkɔi inyau kpasɛ̃i mɔkɔ gɔ í wa bɛ, mɔkɔui í jɛ ilaalui gungum nɔu, à ya kpoo Pubilusi. Í gba wai jiida jiida à ce ajɔ mɛɛta

si kpasɛ̃ɛ. 8 Wee baaɛ kù waa nɛ baani, wa
ce ara gbãa do bambannu. Ŋɔi Pɔlu í bɔ ile
bii wa sũu í koo í ceaa kutɔɔ í le siɛ awɔ nɔ í
ba iri. 9 Si anyii nŋu, à naaò bõɔ mmu gɔ ŋa
wa má nɔ à ba iri. 10 Ŋɔi inɛ ŋau à jirima wa
ntɔ ntɔ. Iyi awaati í to à waa bi ka nɛ ŋɔi andi
bukaatai mii iyi à bi fei inɛ ŋau à mu nwa.

Pɔlu í to Romu

11 Cukpa mɛɛtai à ce bɛ à bɛi à lɔ akɔi inyii
Alesandiri gɔ à nɛ. Nŋu mɔ gungum bɛi í
leekĩ sukui kpaau. Akɔu í nɛ nyindai iwɛ̃
Sika ŋa *. 12 Nɔ à to ilu gɔ iyi à ya kpe Sirakusi
nɔ à sũ bɛ idũ mɛɛta. 13 Si anyiɛ ŋɔi à dede
hai bɛ má à bɔ Rezio. Iju kumáɛ nɔ fufu gɔ í
dede wa hai ikpa awɔ cangai kpãai inunu wa
tale wa í jɔ̀ à to Puzɔli si ajɔ minjisiaɛ. 14 Ŋɔi
à yɛ kpaasi woo dasi Jesu naanɛ gɔ ŋa bɛ nɔ à
ni ka ce azuma akã bi ti aŋa. Bɛɛbɛi isɛɛnɛ
nwau í ce à bɛi à toò Romu. 15 Ŋɔi kpaasi
woo dasi Jesu naanɛ ŋa iyi à wa Romuu à gbɔ
baau nwa nɔ à naa kuko nwa hee kɔkɔi ajai
Apiusi. Nɔ inɛ gɔ ŋa mɔ à kò wa bi ku sɔi inɛ
njoo ŋa iyi à ya kpe Ile Mɛɛta. Iyi Pɔlu í yɛ ŋa
ŋɔi laakaɛ í sũ í wasi Ilaaɔ̃ ku saabu. 16 Iyi à
to Romu ŋɔi à jɔ̀ Pɔlu í nɛ ileɛ ikã. Nɔ sooge
gɔ í ya maa degbeɛ.

Pɔlu í ce waazo Romu

17 Iyi í ce zakai ajɔ mɛɛta ŋɔi Pɔlu í kpe
inɛ ngboi Zuifui Romu ŋau. Iyi à tɔtɔɔ à tã
ŋɔi í ni, iŋɛ kpaasim ŋa, Zuifu ŋa iyi à wa
Zeruzalɛmu à mum à koo à na inɛi Romu ŋa
n kù bɛi n kù raraa zamaau si nkãma, n kù
nɔ n kù kɔsi dedembai bala nwa ŋa. 18 Inɛi
Romu ŋau à cɔ yaasei ideu nɔ à bi a jɔ̀m domi
a kù yɛ sim kurara kãma iyi í to a kpam.
19 Amma Zuifu ŋau a kù jɛ ideu ŋɔi í ce ǹ so
kiitiu ǹ daa ilaalu nlai Romu si awɔ, baa do
iyi n kù bi n yɛ taalei inɛi dimim ŋa. 20 Na ŋɔi
í jɔ̀ ǹ tɔtɔɔ ŋɛ n sõ ŋɛ do yaaseɛ. Inɛ ŋa à daam
si kpɛnkpɛm nii na inɛ iyi inɛi Izirɛli ŋa à
waa cɔ kpãaɛu. 21 Ŋɔi à sõɔ à ni, a kù yɛ tia
kãma iyi à ce wa hai ilɛi Zudee na irii ideɛ, a
kù nɔ a kù yɛ inɛ kãma iyi í naaò ide laalɔ wa
hai bɛ na iriɛ. 22 Amma awa taka nwa à bi ka
gbɔ iyi í wa idɔɛ, domi à mà bii feii à ya maa
fɔ laaləi kpãa iyi ì waa toou.

23 Nɔ à jilɛ ajɔ iyi aa nyi wa bi tɛɛ má. Iyi
ajɔu í to inɛ nkpɔi í naa ile bii í wau. Ŋɔi í
kɔ nŋa si cio hai daakɔ hee alɛ í koo í lɛò. Wa
sisi nŋa yaasei bommai Ilaaɔ̃ nɔ wa kɔ nŋa si
idei Jesu hai si woodai Moizi do si tiai walii
ŋau ku ba a jɛsi. 24 Ŋɔi inɛ gɔ ŋa à jɛ ideu,
amma inɛ gɔ ŋa a kù jɛsi. 25 Si bɛi a kù gbɔsi
njɛ, ŋɔi à fita hai bi Pɔlu. Waati iyi à waa bi
a nɛ ŋɔi Pɔlu í fɔ ide gɔ í ni, hai tako Hundei
Ilaaɔ̃ í nɛ ntɔ waati iyi í jɔ̀ walii Ezai í sɔ̃ bala
nŋɛ ŋa ide gɔ. 26 Í ni,

Bɔ bi inɛ ŋau bɛ i sɔ̃ ŋa i ni,
Aa ya de itĩ do laakai ŋa amma i kaa gbɔ
yaasei ide kãma ŋa.
Aa ya cɔ ilu ŋa jiida jiida amma i kaa yɛ ŋa.

27 Ntɔ ntɔ, idɔi inɛ ŋau kù nɛ biti.

À dĩ itĩ nŋa
Ku ba a maà gbɔ ide.
Nɔ à bii iju nŋa
Ku ba a maà yɛ ilu.
Bɛɛbɛi à ce ku ba idɔ nŋa ku maà mà ngɔgɔ
Nɔ a maà na a sinda wa bi tom n jɔ̀ a ba iri.
28 Ŋɔi Pɔlu í sõ ŋa má í ni, na nŋu, i mà ŋa
iyi Ilaaɔ̃ í jɔ̀ idei faabaɛ í bɔ bi dimi mmu ŋa.
Aŋai aa gbɔɔ. [29 Iyi Pɔlu í fɔ ideu bɛɛbɛ í tã
ŋɔi Zuifu ŋau à dede à waa ce kakɔɔ ntɔ ntɔ
à waa nɛò.]

30 Adõ minjii Pɔlu í ce si ile iyi í hayau. Nɔ
inɛ ŋa iyi à bɔ ku cɔɔ fei í ba ŋa faaji ku ce do
inɔ didõ. 31 Wa waazo idei bommai Ilaaɔ̃ nɔ
wa kɔ nŋa si idei Lafɛ̃ɛ Jesu Kirisi do wɔɔkɔ
nɔ inɛ kãma kù ganjiɛ.

* **28:11** iwɛ̃ Sika ŋa Iwɛ̃ Sika ŋaui à ya kpe Kasitɔɔ do Polusi. Nyinda nŋai ilu akɔi inyi ŋau à masi akɔ nŋau ku ba ku jɛ woo degbe nŋa.

Tiɑ iyi Pɔlu í ceɑ inɛi Romu ŋɑ

Í ce ŋɑ fɔɔ

1 Amui Pɔlu woo ce icɛi Jesu Kirisi, ɑmu iyi Ilɑɑɔ́ í kpe n nɑ n jɛ woo bɛ nɔ í nyɑm ikɑ̃ n wɑɑzoò lɑɑbɑɑu jiidɑɛ.
2 Lɑɑbɑɑu jiidɑui Ilɑɑɔ́ í wɑ̃ò wɑ wo. Nɔ kuwɑ̃ iyi í ceui í jɔ̀ wɑliiɛ ŋɑ à kɔ si kukɔi ideɛ. 3 Jesu Kirisi Lɑfɛ̃ɛ nwɑi wɑ fɑ̃ɑ, nŋu iyi í jɛ Ɑmɑi Ilɑɑɔ̃u. À búui bɛi ɑmɑnɛ si dimii Dɑvidi ɑmɑnlu nlɑu, 4 ɑmmɑ Hundei Ilɑɑɔ́ í nyisi do gbugbɑ̃ iyi ntɔi Ɑmɑi Ilɑɑɔ̃i si wɑɑti iyi í dedeɛ hɑi si bɑlɛ. 5 Jesuu nŋui í muum didɔ̃ ǹ jɛò woo bɛ ku bɑ n nɑɑò inɛ ŋɑ wɑ hɑi si dimi fei bi tɛɛ nɑ iriɛ ku bɑ ɑ dɑsiɛ nɑɑnɛ nɔ ɑ jirimɑɛ. 6-7 Iŋɛ inɛi Romu ŋɑu, ì wɑ si inɔ nŋɑ ŋɑ, iŋɛ iyi Jesu Kirisi í kpe.

Nɑ ŋɔi í jɔ̀ ǹ wɑ n kɔɑ iŋɛ fei tiɑu ihɛ̃ wɑ, iŋɛ iyi Ilɑɑɔ́ í nɛ kubi nŋɛ nɔ í kpe ŋɛ i nɑ i jɛ titi nŋu ŋɑ. Ilɑɑɔ́ Bɑɑ nwɑ do Lɑfɛ̃ɛ Jesu Kirisi ɑ mu nŋɛ didɔ̃ do lɑɑkɑi ku sũ.

Pɔlu wɑ bi ku bɔ Romu woo dɑsi Jesu nɑɑnɛ ŋɑ ku kɑɑko

8 Sinte titɑ̃ ǹ wɑ n sɑɑbu Aɔ́ Lɑfɛ̃ɛm do sɑɑbui Jesu Kirisi nɑ irii iŋɛ fei, si nɑ iyi í jɔ̀ à wɑɑ fɔ idei nɑɑnɛ ku dɑsi nŋɛ si ɑndunyɑ fei. 9 Ilɑɑɔ́, nŋu iyi ǹ wɑ n ceɑ icɛ do idɔm fei ǹ wɑ n sisiò lɑɑbɑɑu jiidɑi Ɑmɑɛ, í mà iyi ǹ wɑ n ye gigi nŋɛ wɑɑti kɑ̃mɑ fei 10 si kutɔɔm. Ǹ yɑ n mɑɑ n tɔɔ Ilɑɑɔ́ bii í bi ku muum kpɑ̃ɑ bɛbɛi n nɑɑ bi tu ŋɛ, 11-12 domi ǹ dɑsi idɔ jiidɑ jiidɑ n nɑɑ n yɛ ŋɛ ku bɑ i bɑ gbugbɑ̃ ŋɑ do sɑɑbum, wɑɑtɔ kɑ bɑ gbugbɑ̃ ɑjɔ si nɑɑnɛ ku dɑsi nwɑ ɑwɑɛ ŋɑ wɑɑti iyi ɑn nɑɑ n wɑ bi tu ŋɛ. Gbugbɑ̃u ɑmuɑi Hundei Ilɑɑɔ̃i.
13 Iŋɛ inɛm ŋɑ, ǹ bi i mà ŋɑ iyi tuubɑ nkpɔ nkpɔi ǹ yɑ n ce sɔɔlui ku nɑɑ bi tu ŋɛ, ɑmmɑ hee nsɛi n kù bɑ fɑyɑɛ. Ǹ bi icɛm ku nɛ iso si ɑnini nŋɛ, bɛi í nɛ bi dimi mmu gɔ ŋɑ mɔ. 14 Ǹ wɑ n mu gbesei n wɑɑzoɑ inɛ fei hɑi inɛ ŋɑ iyi à fũ iju hee do ilu iju dũdũ ŋɑ, bi inɛ ŋɑ iyi à nɛ kumà hee do inɛ ŋɑ iyi ɑ kù nɛ kumà. 15 Ŋɔi í jɔ̀ ǹ wɑ n bi n sisiɑ iŋɛ inɛi Romu ŋɑu mɔ lɑɑbɑɑu jiidɑu ntɔ ntɔ.

Gbugbɑ̃i lɑɑbɑɑu jiidɑ

16 N kɑɑ n ce ɑnyɔi lɑɑbɑɑu jiidɑu, domi í jɛ gbugbɑ̃i Ilɑɑɔ̃i iyi wɑ fɑɑbɑ inɛ iyi í dɑsi Jesu nɑɑnɛ fei, hɑi Zuifu ŋɑ hee ku koo si dimi mmu ŋɑ. 17 Lɑɑbɑɑu jiidɑu wɑ nyisi iyi Ilɑɑɔ́ í yɑ jɔ̀ inɛ ku jɛ dee dee nɑ nɑɑnɛ ku dɑsi nŋu ɑkɑ̃, si bɛi à kɔɔ à ni, inɛ iyi í jɛ dee dee si wɑjui Ilɑɑɔ́ nɑ nɑɑnɛ ku dɑsiu á bɑ kuwɛɛ.

Tɑɑlei inɛ ŋɑ

18 Do ntɔi, Ilɑɑɔ́ wɑ nyisi idɔɔkɔ̃ɛ wɑ hɑi lele si gɑ̃mɛi inɛ ŋɑ iyi à wɑɑ ce lɑɑlɔ fei nɔ ɑ kù mà bɛɛrɛɛ. Si lɑɑlɔ ku ce nŋɑu ɑ kù jɔ̀ ntɔ kù wɑɑ ce icɛ. 19 Ilɑɑɔ́ wɑ ce idɔɔkɔ̃ domi mii iyi í jɔ ɑmɑnɛ kú mà siɛ kù mɑnji nŋɑ. Ilɑɑɔ́ tɑkɑɛ í nyisi ŋɑ mɑm mɑm. 20 Do ntɔ, ɑ kɑɑ yɔkɔ ɑ yɔɔ do iju, ɑmmɑ hɑi wɑɑti iyi í tɑkɑ ɑndunyɑ í nyisi ɑrɑɛ iyi nŋui í jɛ Ilɑɑɔ́, nɔ í nyisi gbugbɑ̃ hɑi nɛ kɔɔɛ si mii ŋɑ iyi í tɑkɑ. Nɑ nŋu, ɑ kù nɛ iyi ɑɑ fɔ. 21 À mà Ilɑɑɔ́ ɑmmɑ ɑ kù wɑɑ sɑɑluɛ hee ɑ bɛi ɑ sɑɑbuɛ si bɛi í jɔ. Iri nŋɑ í nɑ í ku, nɔ idɔ hɑi nɛ bisi nŋɑ í dási ilu kuku nlɑ nlɑ. 22 À wɑɑ tɑmɑɑ ɑŋɑ à nɛ bisi ɑmmɑ nnyɛi à nɑ à ce. 23 Í sɪ̂ɑi wo ɑ tɔɔ Ilɑɑɔ́ ilu ɑmboe, nŋu iyi kɑɑ ku ɑjɔ kɑ̃mɑ. Ɑmmɑ wee à sindɑ à wɑɑ tɔɔ iwɛ̃ ŋɑ iyi à jɔ ɑmɑnɛ iyi á ku. Iwɛ̃ gɔ ŋɑ mɔ à jɔ yɛi ŋɑ, do iŋɑ ŋɑ iyi à wɑɑ nɛ do iyi à wɑɑ cɑ̃ ilɛ.

24 Nɑ ŋɔi í jɔ̀ Ilɑɑɔ́ í fũsi ŋɑ ɑwɔ ku bɑ ɑ hɑnyɑ ɑ ce dɑɑ sɑ̃mi ɑŋɑ duusɔ̃ɔ si bɛi idɔ nŋɑ í bi. Dɑɑ sɑ̃miu á jɔ̀ ɑ cɑ̃ ɑnyi. 25 Inɛ ŋɑu à kpɑɑsi ntɔi Ilɑɑɔ́ do ibo. Mii ŋɑ iyi Ilɑɑɔ́ í tɑkɑ ŋɑi à wɑɑ tɔɔ à wɑɑ ce nŋɑ icɛ, kù jɛ Ilɑɑɔ́ tɑkɑɛ. Ilɑɑɔ̃i à nɛ kɑ mɑɑ sɑɑbu hee do ɑjɔ fei. Ɑmi.
26 Ŋɔi í jɔ̀ Ilɑɑɔ́ í fũsi ŋɑ ɑwɔ nɔ à dɑsi kɔdɛɛ iyi í jɔ̀ à wɑɑ cɑ̃ ɑnyi. Inɑɑbo nŋɑ ŋɑ ɑ ci yɑ jɛ bɑɑ inɛmɔkɔ ku sũò ŋɑ má, bii ku jɛ ɑŋɑ duusɔ̃ɔ. 27 Bɛɛbɛ mɔi inɛmɔkɔ ŋɑu mɔ ɑ ci yɑ sũò bɑɑ inɑɑbo ŋɑu má, ɑmmɑ kubi hɑi nɛ yɑɑsei ɑŋɑ duusɔ̃ɔ í lɑ hee í cɑɑ. À wɑɑ ce idei iju hɑi nɛ ɑnyɔ inɛmɔkɔ do inɛmɔkɔ, nɔ ɑŋɑ tɑkɑ nŋɑ à wɑɑ gbɑ ijuukpɑ̃ iyi í to zɑkɑi kurɑrɑ nŋɑ.

28 Si nɑ iyi í jɔ̀ ɑ kù bi Ilɑɑɔ́ ku mà ŋɔi í jɔ̀ í dɑsi ŋɑ lɑsɑbu lɑɑlɔ ɑ ceò mii iyi kù jɔ ɑmɑnɛ ku ce. 29 Nɔ lɑɑlɔ fei í wɛɛ nŋɑ, hɑi inɔ ku kɑ̃ do kɔdɛɛ do njɛ ku cé do igu do inɛ ku kpɑ do ijɑ do ibo do bisi lɑɑlɔ, hee do irii njɛ ku sɔ. 30 À yɑ mɑɑ fɔ lɑɑlɔi njɛ, à cé Ilɑɑɔ́, à yɑ yɛ ɑrɑ nŋɑ, à jɛ ilu fɑɑu ŋɑ, à yɑ tɔɔ fufu, à nɛ

bisii laalɔ ku ce, a kù waa saalu iyeò baa nŋa ŋa. 31 A kù nɛ bisi, a kù nɛ naanɛ, a kù bi njɛ, a kù nɛ araarei njɛ. 32 À mà woodai Ilaaɔ̃ iyi wa fɔ í ni, inɛ ŋa iyi à waa ce dimii mii bɛɛbɛ ŋa, ikui í jɛ kɔkɔɔ nŋa. Do nŋu fei à ya coo, nɔ à ya maa saabu woo ce dimiɛ ŋa má.

2

Kiitii Ilaaɔ̃

1 Na nŋu, awɔ iyi ì waa yɛ taalei inɛ ŋa, baa bii yooi ì jɛ, i kù nɛ iyi aa fɔ, domi waati iyi ì waa yɛ taalei inɛ ŋa nɔ awɔ takaɛ ì waa ce mii laalɔ ŋau bɛ, awɔ takaɛ ì waa so taalei. 2 Do ntɔ, à mà iyi Ilaaɔ̃ í nɛ ntɔ bii wa yɛ taalei inɛ ŋa iyi à waa ce dimi bɛɛbɛ. 3 Debɛi, ì waa tamaa mà awɔ aa fita si kiitii Ilaaɔ̃i, awɔ iyi ì waa yɛ taalei inɛ ŋa, nɔ awɔ mɔ ì waa ce dimi bɛɛbɛ má? 4 Mà ì donda kulai jiida ku jɛɛ do temuaɛ do suuru ku nɛɛi? I kù mà iyi jiida ku jɛi Ilaaɔ̃ í mɔsi wa koo si gãmɛɛ ku ba i kpaasi kuwɛɛɛ? 5 Amma si na iyi í jɔ̀ idɔɛ í le nɔ i kù jɛsi i kpaasi, ì waa faa araɛ idɔɔkɔ̃ iyi í la í rei si ajɔ iyi Ilaaɔ̃ á kiiti inɛ ŋa dee dee nɔ inɛ fei á yɔɔ. 6 Ajɔ nŋu bɛ á sãa inɛ fei si bɛi kuceɛ í to. 7 Inɛ ŋa iyi à temua à waa ce jiida à waa dɛdɛò amboe do bɛɛrɛ, nɔ à waa dɛ aŋa a maà ce nfe, aŋai Ilaaɔ̃ á mua kuwɛɛ hai tãu. 8 Amma inɛ ŋa iyi à kɔsiɛ nɔ a kù waa ceò ntɔ icɛ í gbe laalɔ, aŋai aa yɛ idɔɔkɔ̃ nlaɛ. 9 Inɛ iyi wa ce laalɔ fei á yɛ wahala do ijuukpã, hai Zuifu ŋa hee ku koo si dimi mmu ŋa. 10 Inɛ mɔ iyi wa ce jiida á ba amboe do bɛɛrɛ do laakai ku sũ, hai Zuifu ŋa hee ku koo si dimi mmu ŋa. 11 Bɛɛbɛi Ilaaɔ̃ á ce domi bi tɛɛ inɛ gɔ kù re inɛ gɔ.

12 Inɛ ŋa iyi à waa ce dulum hai mà wooda, si wooda hai mà nŋai aa ce nfe. Amma inɛ ŋa mɔ iyi à mà wooda nɔ à waa ce dulum, woodaui á kiiti ŋa, 13 domi kù jɛ inɛ ŋa iyi à waa gbɔ idei woodau aŋai à jɛ dee dee si wajui Ilaaɔ̃, í gbe inɛ ŋa iyi à waa ce iyi wa fɔ. 14 Waati iyi dimi mmu ŋa, aŋa iyi a kù mà wooda, à waa ce mii iyi wa fɔ do idɔɔbi nŋa, iyi bɛ wa nyisi iyi woodau í wa si idɔ nŋa. 15 Daa nŋa wa nyisi iyi à kɔ woodau si idɔ nŋa. Idɔ nŋa wa jɛ sɛɛdaɛ, nɔ lasabu nŋa í ya yɛ taale nŋa walakɔ ku na ŋa ntɔ. 16 Ajɔi kiitii Ilaaɔ̃ si bii Jesu Kirisi á kiiti inɛ ŋa bɛɛbɛi mii ŋau bɛ fei á ce. Á kiiti inɛ ŋa na icɛ iyi à waa ce si asii fei si bɛi laabaau jiida iyi ǹ wa n sisi nŋɛu wa fɔ.

Zuifu ŋa do wooda

17 Awɔ Zuifu, ì waa cɔ araɛ Zuifu, ì waa naanɛ wooda, ì waa tɔɔ fufu ì ni awɔ ì jɛ inɛi Ilaaɔ̃. 18 Ì mà mii iyi Ilaaɔ̃ í bi i ce, nɔ wooda í kɔɛ si i ce mii iyi í sɨ̃a. 19 Ì waa tamaa iyi aa yɔkɔ i cuaa fɛɛju ŋa nɔ i jɛ inya kumái inɛi ilu kuku ŋa. 20 Ì waa tamaa mà aa yɔkɔ i mua nnyɛi ŋa bisi, nɔ i kɔ hai mà ŋa si cio, domi ì mà iyi icui kumà do ntɔu si woodai í wa. 21 To, awɔ iyi ì waa kɔ inɛ gɔ ŋa si cio, na mii í ce i kaa kɔ araɛ. Awɔ iyi ì waa sɔ̃ inɛ ŋa a maà ce ile, na mii ì waa ce ile. 22 Awɔ iyi ì ni inɛ ŋa a maà ce sakara, na mii í ce ì waa coo. Awɔ iyi ì cé iwɛ̃, na mii í ce ì waa bɔ ilè ile bɛ. 23 Awɔ iyi ì waa tɔɔ fufu si na iyi í jɔ̀ ì mà wooda, na mii í ce i kù waa jirimaɛ ì jɔ̀ irii Ilaaɔ̃ wa bɛjɛ. 24 Na irii inɛ Zuifu ŋai dimi mmu ŋa à ba à waa fɔò taalei Ilaaɔ̃, si bɛi kukɔi ideɛ wa fɔ.

25 Awɔ Zuifu, bii ì waa too wooda, bangoɛ í nɛ aranfãani jiida, amma bii i kù waa jirima woodau, bangoɛ í jɛ ngbɛ. 26 Na nŋu, dimi mmu iyi a kù dasiɛ bango nɔ wa too woodau, Ilaaɔ̃ kaa cɔɔ bɛi inɛ iyi à dasiɛ bango? 27 Dimi mmu iyi wa too woodau, baa bii a kù dasiɛ bangou á yɛ taalei inɛ Zuifu ŋau, domi baa do iyi ì ce bango nɔ ì mà wooda iyi à kɔ nŋɛ i kù waa jirimaɛ ŋa. 28 Inɛ iyi í jɛ Zuifu do ntɔ kù jɛ inɛ iyi í jɛ Zuifu si kuyɛi inɛ ŋa. Iyi í nɔ í jɛ bangou ntɔ ntɔ kù jɛ iyi à ya ce si ara. 29 Amma inɛ iyi í jɛ Zuifu ntɔ ntɔ, nŋui í jɛ Zuifu si idɔɛ. Iyi í nɔ í jɛ bango do ntɔ nŋui í jɛ bangoi idɔ. Icɛi Hundei Ilaaɔ̃i, kù jɛ ti wooda. Zuifu dimi bɛɛbɛ, Ilaaɔ̃i á saabuɛ, kù jɛ amanɛ ŋa.

3

1 Debɛi, aranfãani yoomai Zuifu ku jɛ í nɛ. Riba yoomai bango ku ce í nɛ. 2 Ntɔ ntɔ aranfãaniɛ í la si mii fei. Sinte, Zuifu ŋai Ilaaɔ̃ í daa ideɛ si awɔ. 3 Bii inɛ gɔ ŋa a kù dasi naanɛ, naanɛ hai dasi nŋau á jɔ̀ Ilaaɔ̃ mɔ kú jɛ hai nɛ naanɛi? 4 Aawo, kù jɛ bɛɛbɛ. Baa bii inɛ fei í jɛ ilu ibo ka mà iyi Ilaaɔ̃ í jɛ ntɔ. Si bɛi kukɔi ideɛ wa fɔ na iriɛ í ni,

Amanɛ ŋa à nɛ a mà iyi ì jɛ dee dee si ide kufɔɛ,
Nɔ ì ya fɔ ntɔ si kiitiɛ.

5-6 Amma bii laalɔ ku ce nwa í jɔ̀ à mà iyi
Ilaaɔ̃i í jɛ dee dee, bɛirei aa ka ni. Aa ka yɛ
taalei Ilaaɔ̃ bii wa kpɔ̃ wa iju? Aawo, kù jɛ
bɛɛbɛ. Ǹ wa n fɔ dei si bɛi amanɛ ŋa à ya dɔ̃.
Bii Ilaaɔ̃ kù jɛ dee dee, debɛi bɛirei á ce ku
kiiti andunyau.
7 Bii ibom í teese í jɔ̀ inɛ ŋa à waa yɛ ntɔi
Ilaaɔ̃, nɔ do yaase bɛɛbɛ iriɛ wa baò amboe,
na mii í ce á maa yɛ taalem má bɛi ilu dulum.
8 Na mii í ce a kaa ka ni, ka ce laalɔ ku ba irii
Ilaaɔ̃ ku nɛò bɛɛrɛ. Inɛ gɔ ŋa à ya ni bɛɛbɛi ǹ
wa n fɔ ku ba a bɛjɛ irim. Inɛ dimiɛ ŋa aa nɔ
a yɛ ijuukpãɛ si bɛi í jɔ.

Inɛ kãma kù jɛ dee dee

9 Debɛi, awa Zuifu ŋa mɔ à tia inɛ gɔ ŋa
mɛɛ. Aawo, baa keeke, domi à nyisi tã iyi
Zuifu ŋa do dimi mmu ŋa aŋa fei à wa si awɔ
gbugbãi dulum. 10 Kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ í ni,
Inɛ kãma kù jɛ dee dee, baa akã.
11 Inɛ gɔ kù wɛɛ iyi í nɛ bisi.
Inɛ gɔ kù nɔ kù wɛɛ iyi wa dɛ Ilaaɔ̃.
12 Inɛ fei í nyɔi,
Inɛ fei í bɛjɛi.
Inɛ kãma kù wɛɛ iyi wa ce jiida baa akã.
13 Idei gɛlɛ nŋa í sãmi bɛi balɛ foo,
Nɔ í nɛ acǐ bɛi njo.
Do idei gɛlɛ nŋaui à ya takiò inɛ ŋa.
14 À nɛ inɔ kuro nɔ ikpei wa kɔ̃ si gɛlɛ nŋa.
15 Kutɛ gbãa ku kpa inɛi à nɛ.
16 Bii à bɔ fei idei kukpa do inɔ kufɔi à ya jɔ̀
bɛ.
17 A kù mà kpãai laakai ku sũ.
18 A kù nɛ njoi Ilaaɔ̃.
19 Amma awa à mà iyi mii iyi wooda wa fɔ
fei, inɛ ŋa iyi woodau í kãi wa fãa. Wooda í
wɛɛi ku ba gɛlɛ kãma ku maà nɛ iyi á fɔ, nɔ
inɛ fei ku mà iyi Ilaaɔ̃ wa yɛ taaleɛ. 20 Ntɔ ntɔ
inɛ kãma kù wɛɛ iyi á yɔkɔ ku jirima wooda
hee koo jɛò dee dee si wajui Ilaaɔ̃. Wooda í
wɛɛi ku ba ku jɔ̀ amanɛ ku mà iyi nŋu í jɛ ilu
dulum.

Yaase bɛi Ilaaɔ̃ í ya ce inɛ dee dee

21 Amma nsɛi, Ilaaɔ̃ í nyisi wa yaase bɛi
nŋu í ya ce amanɛ dee dee, kù jɛ do idei
wooda. Woodai Moizi do waliii Ilaaɔ̃ ŋau à
jɛ sɛɛdaɛ. 22 Inɛ ŋa iyi à dasi Jesu Kirisi naanɛ
fei, Ilaaɔ̃ í ce ŋa dee dee na naanɛ iyi à dasiu.
Inɛ gɔ kù jɛ ikã, 23 domi inɛ fei í ce dulum
nɔ à kua amboei Ilaaɔ̃. 24 Amma Ilaaɔ̃ í ce
ŋa dee dee hai nɛ ngɔgɔ ku sã na didɔ̃ɛ do
saabui Jesu Kirisi iyi í ya ŋa. 25 Nŋui Ilaaɔ̃
í jilɛ ku jɛ kuwee. Njɛɛ iyi í nikã í kpa dulum
dii inɛ ŋa iyi à dasiɛ naanɛ. Ilaaɔ̃ í ce bɛɛbɛi
ku nyisiò iyi nŋu í jɛ dee dee. Tako wo si
suuruɛ í temua do dulum dii amanɛ ŋa, kù
kpã ŋa iju. 26 Amma si dee dee ku jɛɛ wa
nyisi wa si waatii nsɛiu ihɛ̃ iyi nŋu inɛ dee
deei, nɔ nŋu wa ce inɛ ŋa dee dee na naanɛ
iyi à dasi Jesu.
27 Debɛi, à nɛ kpãa iyi aa ka tɔɔ fufu má?
Aawo, kaa ce. Na mii. Si na iyi í jɔ̀ kù jɛ
wooda ku jirimai à waa ka, bii kù jɛ naanɛ
ku dasi. 28 À nɔ à yɛ iyi amanɛ á jɛ dee deei
na naanɛ iyi í dasi nŋu akã, kù jɛ na wooda
ku jirima. 29 Mà Ilaaɔ̃ í jɛ ti Zuifu ŋa aŋa akãi?
Kù jɛ ti dimi mmu ŋa má? Ntɔ ntɔ í jɛ ti dimi
mmu ŋa mɔ, 30 domi Ilaaɔ̃ akãi í wɛɛ. Nŋui á
ce inɛ ŋa dee dee na naanɛ ku dasi nŋa, hai
Zuifu ŋa hee do dimi mmu ŋa. 31 Si bɛɛbɛ
à waa kpa wooda na idei naanɛ ku dasiui?
Aawo. À kɔ̃ɔsi gbugbãɛ mɔm nii.

4

Yaase iyi à yɛ si kuwɛɛi Aburahamu

1 Bɛirei aa ka fɔ nsɛi do idei Aburahamu
bala nwa. Mii í ba. 2 Bii Ilaaɔ̃ í ce
Aburahamu amanɛ dee dee na icɛ iyi í ce, á
yɔkɔ ku tɔɔò fufu. Amma kù nɛ si bii á tɔɔò
fufu si wajui Ilaaɔ̃, 3 domi kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa
fɔ í ni, Aburahamu í dasi Ilaaɔ̃ naanɛ nɔ nŋui
í jɔ̀ Ilaaɔ̃ í dooɛ si inɛ dee dee.
4 Nsɛi, inɛ iyi wa ce icɛ a ci ya doo fiai lafɛ̃ɛ
bɛi amua, ti njɛ asaiyaɛi. 5 Amma inɛ iyi í
dasi Ilaaɔ̃ naanɛ, nɔ kù dɛ nŋu ku jɛ dee dee
na icɛɛ, Ilaaɔ̃ mɔ, nŋu iyi í ya ce ilu dulum
ŋa dee dee, á doo lafɛ̃ɛu amanɛ dee dee na
naanɛ ku dasiɛ. 6 Bɛɛbɛi Davidi mɔ wa fɔ idei
inɔ didõi inɛ iyi Ilaaɔ̃ í doo amanɛ dee dee iyi
kù jɛ na icɛɛ. 7 Í ni,
Ilu inɔ didõi inɛ iyi Ilaaɔ̃ í kpa idei kurarae,
Nɔ í bii dulum dɛɛ.
8 Ilu inɔ didõi inɛ iyi Ilaaɔ̃ kù waa doo dulum
dɛɛ.
9 Inɔ didõu, ti inɛ ŋa iyi à ce bango aŋa
akãi? Kù jɛ ti inɛ ŋa mɔ iyi a kù ce bango? À
tako à fɔɔ tã wo à ni, Ilaaɔ̃ í doo Aburahamu
amanɛ dee dee na naanɛ iyi í dasiu. 10 Bɛirei
í yɛ waati bɛɛbɛ. Í ce bango ba. Mà kù ce.
Waati bɛɛbɛ kù ce bango titã. Hai lɔ bangoi

wa jɛ. 11 Si anyiɛ í na í ce bango iyi wa jɛ
nyinda iyi Ilaaɔ̃ í coo inɛ dee dee. Í coo inɛ
dee dee na naanɛ ku dasiu waati iyi kù ce
bango. Bɛɛbɛ mɔi í na í jɛ balai hai ce bango
ŋa iyi à dasi naanɛ fei ku ba Ilaaɔ̃ ku doo aŋa
mɔ inɛ dee dee ŋa. 12 Nɔ wa jɛ balai woo ce
bango ŋa mɔ, aŋa iyi kù jɛ bango nŋu akãi à
ce, amma tuubai naanɛ ku dasi iyi bala nwa
Aburahamu í jɔ̀ si waati iyi kù ce bango,
nŋui aŋa mɔ à waa too si.

Do naanɛ ku dasii à ya baò kuwãi Ilaaɔ̃

13 Ilaaɔ̃ í cea Aburahamu do dimiɛ ŋa
kuwã iyi aŋai aa jɛ tubui andunyau ihɛ̃ fei.
Kù jɛ si na iyi í jɔ̀ í jirima wooda, amma si na
iyi í jɔ̀ í jɛ dee dee na naanɛ ku dasiɛui. 14 Bii
í jɛ inɛ ŋa iyi à waa jirima wooda, aŋai aa nɛ
mii ŋa iyi Ilaaɔ̃ í ce kuwãɛu, naanɛ ku dasiu
ngbɛi, nɔ kuwã iyi Ilaaɔ̃ í ceu mɔ í kpa iri
mbɛ, 15 domi woodai wa naaò idɔɔkõi Ilaaɔ̃
wa. Amma bii wooda kù wɛɛ, idei wooda ku
kua mɔ kaa wɛɛ.

16 Na nŋu, kuwãu, ti inɛ ŋa iyi à dasi
naanɛi ku ba ku jɛ amua iyi Ilaaɔ̃ í mu nwa
na didɔ̃ɛ nɔ ku jɛ ti dimii Aburahamu fei. Kù
jɛ inɛ ŋa iyi à nɛ wooda aŋa akã, amma do inɛ
ŋa iyi à dasi naanɛ bɛi Aburahamu, nŋu iyi í
jɛ balai awa fei. 17 Kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ í ni,
nŋui ǹ ce balai dimi nkpɔ. Nŋui í jɛ bala nwa
si wajui Ilaaɔ̃. Ilaaɔ̃i í dasi naanɛ, nŋu iyi í ya
ji̇̃ iku ŋa, nɔ do ide ku fɔɛi í taka mii ŋa iyi a
kù wɛɛ wo. 18 Aburahamu í dasi Ilaaɔ̃ naanɛ
nɔ wa cɔò kpãa baa do iyi kù yɛ mii iyi wa
degbeu titã. Na nŋu, Ilaaɔ̃ í coo balai dimi
nkpɔ ŋa si bɛi í tako í fɔ í ni, dimiɛ ŋa aa na
a kpɔ. 19 Waati nŋu í nɛ zakai adɔ̃ cɨ̀ɔ. Í mà
iyi nŋu í gbo, nɔ Sara aboɛu mɔ kaa yɔkɔ ku
bí ama má, amma do nŋu fei naanɛ ku dasiɛ
kù kaye. 20 Kù fũsi naanɛ ku dasiɛ awɔ, kù nɔ
kù sika si ide iyi Ilaaɔ̃ í wãu. Naanɛu í teese
wa muaa gbugbã mɔm nii nɔ wa saabu Ilaaɔ̃,
21 domi í mà kam kam, mii iyi Ilaaɔ̃ í wãu í nɛ
gbugbãi ku coo. 22 Nɔi í jɔ̀ na naanɛ ku dasiɛ
Ilaaɔ̃ í dooɛ inɛ dee dee. 23 Amma iyi à kɔɔ à
ni, à dooɛ inɛ dee dee, kù jɛ na irii nŋu akãi à
kɔɔ. 24 À kɔɔi na irii awa mɔ iyi Ilaaɔ̃ wa doo
wa inɛ dee dee, awa iyi à dasiɛ naanɛ, nŋu
iyi í ji̇̃ Jesu Lafɛ̃ɛ nwa hai si balɛ. 25 Ilaaɔ̃i í jɔ̀
à kpa Jesu wo na irii dulum du wa nɔ í jũu
má ku ba ku ce wa inɛ dee dee ŋa.

5

À dɔ̃ do Ilaaɔ̃

1 Nsɛi, si bɛi Ilaaɔ̃ í ce wa inɛ dee dee ŋa
na naanɛ ku dasi nwa, à dɔ̃ do nŋu na saabui
Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi. 2 Jesu mɔi í mu nwa
kpãa do saabui naanɛ ku dasiu ka sɛkɛɛ si
Ilaaɔ̃, nŋu iyi í ce nwa didɔ̃. Na didɔ̃ui à waa
leekɨ̃ dim dim nɔ à nɛ inɔ didɔ̃ domi à waa
cɔ kpãa iyi aa ka nɛ baa nwa si amboei Ilaaɔ̃.
3 Iyi í re mɔm, baa si wahala à ya ka nɛ inɔ
didɔ̃i domi à mà iyi wahala í ya bí temua.
4 Bii à nɔ à temua si wahalau, aa ka fita bɛi
inɛ iyi í jɛ igũ si laakai ku cɔ, nɔ igũ iyi à jɛu
á bí nwa kpãa ku cɔ. 5 Nɔ kpãa iyi à waa cɔu
kaa jɛ ngbɛ domi kubii Ilaaɔ̃ í wa si idɔ nwa
do saabui Hundeɛ iyi í mu nwa.

6 Si waati iyi a kù nɛ gbugbã, Kirisi í ku na
irii inɛ ŋa iyi a kù mà bɛɛrɛi Ilaaɔ̃. Í kui si
waati iyi Ilaaɔ̃ í jilɛu. 7 À gaabua amanɛ ku
jɛsi nŋu ku ku baa na inɛ dee dee. Á yɔkɔ ku
jɛ ilu wɔɔkɔ gɔ á jɛsi nŋu ku ku na inɛ jiida
gɔ. 8 Amma Ilaaɔ̃ í nyisi wa kubi nlaɛ domi
waati iyi à jɛ ilu dulum ŋa Kirisi í ku na iri
nwa. 9 Nsɛi, si na iyi í jɔ̀ njɛi Kirisi í jɔ̀ Ilaaɔ̃ í
ce wa inɛ dee dee ŋa, kù nɛ sika kãma á faaba
wa hai si idɔɔkɔ̃ɛ iyi á naa. 10 Waati iyi à jɛ
mbɛɛi Ilaaɔ̃, í jɔ̀ à dɔ̃ do nŋu na ikui Amaɛ.
Na nŋu nsɛi, si bɛi à dɔ̃ do nŋu, sika kãma kù
wasi á nyi ku faaba wa má na kuwɛɛi Amau.
11 Iyi í re mɔm, Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi, nŋu iyi
í jɔ̀ à dɔ̃ do Ilaaɔ̃, í nyi í jɔ̀ à nɛ inɔ didɔ̃ má si
Ilaaɔ̃.

Adamu do Kirisi

12 Dulum í lɔ wai si andunya hai bi inɛ akã,
nɔ dulum nɔu í naaò iku wa. Si bɛɛbɛ, ikuu
í tosi inɛ fei domi inɛ feii í ce dulum. 13 Ntɔi
dulum í wa si andunya wo woodai Moizi í
bɛi í naa, amma bii wooda kù wɛɛ, ijuukpãi
wooda ku kua mɔ kaa wɛɛ. 14 Do nŋu fei, hai
waatii Adamu hee ku koo si Moizi fei, inɛ ŋa
à ya ku baa do iyi a kù kua wooda bɛi Adamu
í ce.

Aa ka yɔkɔ ka wã Adamu do inɛ iyi í na í
naau. 15 Ntɔ ntɔ, inɛ nkpɔi í ku na kurarai
inɛ akãu, amma didõi Ilaaɔ̃ í la í re kurarai
Adamu. Didõi Ilaaɔ̃u mɔ hai bi inɛ akãi í naa,
nɔ lafɛ̃ɛui í jɛ Jesu Kirisi. Didõu amua nla
nlai, nɔ í tosi inɛ nkpɔ. 16 Amuai Ilaaɔ̃u do
kurarai inɛ akãu í wãaia njɛ, domi kurara
akãui í jɔ̀ Ilaaɔ̃ á kiiti inɛ ŋa ku yɛ taale nŋa,

amma didɔ̃ɛi á jɔ̀ ku ce wa inɛ dee dee baa do iyi à tako à ce kurara nkpɔ nkpɔ. 17 À mà iyi iku í tosi inɛ fei na kurarai inɛ akãu. Amma na inɛ akã mɔi aa ka ba mii iyi í la í re, domi inɛ iyi í gba didɔ̃ nlai Ilaaɔ̃ do amua nlaɛ iyi í jɔ̀ í jɛ dee dee fei, á maa wɛɛ nɔ á jɛ bomma na irii Jesu Kirisiu.

18 Na nŋu, si bɛi kurarai inɛ akã í jɔ̀ Ilaaɔ̃ í yɛ taalei inɛ fei, bɛɛbɛ mɔi dee dee ku jɛi inɛ akã í jɔ̀ inɛ fei í jɛ dee dee í baò kuwɛɛ. 19 Si bɛi ide hai gbɔi inɛ akã í jɔ̀ inɛ nkpɔ í jɛ ilu dulum, bɛɛbɛ mɔi Ilaaɔ̃ á ce inɛ nkpɔ dee dee na ide ku jirimai inɛ akãu.

20 Wooda í lɔ wai ku ba kurara ku kɔ̃ɔsi, amma bii dulum í kɔ̃ɔsi, didɔ̃i Ilaaɔ̃ mɔ í ya kɔ̃ɔsi ku roo mái. 21 Si bɛi dulum í lɔsi inɛ fei hee í naaò iku wa, bɛɛbɛ mɔi didɔ̃i Ilaaɔ̃ í naa si inɛ fei ku ba ku ce wa inɛ dee dee ŋa nɔ ku mu nwa kuwɛɛ iyi ci ya tã na anu akã iyi à nɛ do Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi.

6

À ku si gãmɛi dulum, nɔ à jɛ ilu hunde si Kirisi

1 Debɛi bɛirei aa ka ce. Aa ka ya maa ce dulum ku ba didɔ̃u ku kɔ̃ɔsi? 2 Aawo, kù jɛ bɛɛbɛ. Awa iyi à ku si gãmɛi dulum, bɛirei aa ka ce ka maa jɛ kuwɛɛ nwa si dulum má. 3 I kù mà ŋa awa iyi à dasi wa inyi do irii Jesu Kirisi fei, à kui bɛi nŋu mɔ í ku? 4 Na nŋu, si inyi ku dasiu à ku do nŋu ajɔ, nɔ à si wa do nŋu ajɔ, ku ba bɛi amboei Ilaaɔ̃ Baaba í dedeɛ hai si balɛ awa mɔ ka maa nɛ si kuwɛɛ titɔ̃.

5 Ntɔ ntɔ, si bɛi anu akã nwa do nŋu í jɔ̀ à ku do nŋu ajɔ, kù nɛ sika á jɔ̀ ka dede má hai si balɛ do nŋu ajɔ. 6 À mà iyi à kpakpa daa nwo nwa si ji̋i ku gaau do Jesu ajɔ, ku ba daa nwo nwa iyi wa dasi wa dulum nɔu ku kpa iri, nɔ ka maà jɛ arui dulum má, 7 domi dulum kaa nɛ gbugbã kãma má si inɛ iyi í ku. 8 Nsɛi, si bɛi à ku do Kirisi ajɔ, bɛɛbɛ mɔi à nɛ naanɛ iyi aa ka ba kuwɛɛ do nŋu ajɔ, 9 domi à mà iyi Kirisi, nŋu iyi í dede hai si balɛ kaa ku má, iku kù nɛ siɛ gbugbã má. 10 Waati iyi í ku, í kui gbakã akã na irii dulum, amma í baa si kuwɛɛ má, nɔ kuwɛɛ iyi í wa si nsɛi í jɛ ti Ilaaɔ̃. 11 Bɛɛbɛ mɔi iŋɛ taka nŋɛ i doo ara nŋɛ bɛi iku si gãmɛi dulum, nɔ i doo ara nŋɛ ilu hunde má si wajui Ilaaɔ̃ na anu akã nŋɛ iyi ì nɛ do Jesu Kirisi ŋa.

12 Na nŋu, i maà jɔ̀ dulum ku jɛ bomma si ara nŋɛ má, i maà ti i jɔ̀ kɔdɛɛi arau ku kãmia ŋɛ má. 13 I maà ti i jɔ̀ ikɔ̃ ikɔ̃i ara nŋɛ kãma kù wa si awɔi dulum má i maa ceò laalɔ ŋa. Amma i so ara nŋɛ i na Ilaaɔ̃ bɛi inɛ ŋa iyi à ji̋ wa hai si balɛ, nɔ i so ikɔ̃ ikɔ̃i ara nŋɛ fei i daa Ilaaɔ̃ si awɔ ŋa i maa ceò jiida. 14 Dulum kù nɛ ku nɛ si ŋɛ gbugbã má domi wooda kù nɛ gbugbã si ŋɛ amma didɔ̃i Ilaaɔ̃i í nɛ gbugbã si ŋɛ.

Ka jɛ arui icɛ jiida ku ce

15 To, mii aa ka ce. Si bɛi Ilaaɔ̃ í ce nwa didɔ̃ nɔ wooda kù nɛ si wa gbugbã, dulum nii aa ka maa ce? Aawo, kù jɛ bɛɛbɛ. 16 Ì mà sãa sãa ŋa bii ì so ara nŋɛ ì daa inɛ gɔ si awɔ ì waa jirimaɛ ŋa, inɛ iyi ì waa jirimau bɛ ŋa aruɛi ì jɛ ŋa. Bii ì jɛ arui dulum ŋa, kɔkɔɔei í jɛ iku, bii ì nɔ ì jɛ arui Ilaaɔ̃ ku jirima ŋa, kɔkɔɔi nŋu mɔi á jɔ̀ Ilaaɔ̃ ku ce ŋɛ inɛ dee dee ŋa. 17 Amma ka saabu Ilaaɔ̃ domi baa do iyi ì jɛ arui dulum ŋa wo, nsɛi do inɔ akãi ì waa jirima kukɔsi iyi à da nŋɛ si awɔ. 18 À ya ŋɛ hai si awɔi dulum, nɔ ì baa ì jɛ arui icɛ jiida ku ce ŋa. 19 Ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ ideu ihɛ̃i do yaasei kucei inɛ ŋa na gbugbã hai nɛ nŋɛ. Si bɛi ì tako ì so ikɔ̃ ikɔ̃i ara nŋɛ ikã ikã ì daa riisi do laalɔ si awɔ bɛi aru ku ba i ceò laalɔ ŋa, nsɛi ì nɛ i so ikɔ̃i ara nŋɛ fei i jɔ̀ ku jɛ arui icɛ jiida ku ce ŋau ŋa ku ba daa nŋɛ ku má.

20 Waati iyi ì waa jɛ arui dulum ŋa, ì ya jilɔɔ si i kù nɛ i ce mii iyi Ilaaɔ̃ wa tɔɔ ŋɛi. 21 Riba yoomai ì ya ba ŋa waati bɛɛbɛ. Riba iyi ì ba ŋau wa mu ŋɛ anyɔ nsɛi, nɔ iri ku kpaɛ ikui. 22 Amma nsɛi à ya ŋɛ hai si awɔi dulum ì baa ì jɛ arui Ilaaɔ̃ ŋa, riba nŋɛi í jɛ daa iyi í má, iri ku kpaɛ mɔi í jɛ kuwɛɛ hai tã. 23 Ribai dulum nii í jɛ iku, amma amuai Ilaaɔ̃i í jɛ kuwɛɛ iyi ci ya tã na anu akã nwa iyi à ce do Jesu Kirisi Lafɛ̃ɛ nwa.

7

Njɛ ku so í jɛ nwa yaase

1 Iŋɛ inɛm ŋa, iŋɛ iyi ì mà wooda ŋa, i kù mà ŋa iyi wooda í nɛ gbugbãi si amanɛ si waati iyi í wɛɛ si hunde nŋu akã? 2 Bɛɛbɛ mɔi abo à so mɔkɔ í nɛ ku wa bi mɔkɔɛ si waati iyi mɔkɔu í wɛɛ. Amma bii mɔkɔu í ku abou í fita hai si woodai njɛ ku so mbɛ. 3 Na nŋu, bii mɔkɔu í wɛɛ nɔ abou í koo í so mɔkɔ

mmu, abo à ce sakarai aa kpoo. Amma bii
məkɔɛ í ku, í fita si woodai njɛ ku soui. Waati
bɛɛbɛ bii í so məkɔ mmu kù jɛ à ce sakara
má. 4 Bɛɛbɛ məi iŋɛ inɛm ŋa, anu akã nŋɛ do
Kirisi í jɔ̀ iŋɛ mɔ ì ku do nŋu ajɔ nɔ ì fita hai si
awɔi wooda. Bɛbɛi ti inɛ mmui ì jɛ ŋa. Ti inɛ
iyi í ɟ̃ hai si balɛui ì jɛ ŋa ku ba i so iso iyi í
jɛ ti Ilaaɔ̃ ŋa. 5 Waati iyi à wɛɛò daa nwo nwa
ŋa wo, kɔdɛɛ laalɔ iyi wooda í dede si wa wa
ce icɛ si ikɔ̃i ara nwa ikã ikã fei nɔ wa bɔò
wa bi iku. 6 Amma nsɛi, si bɛi à ku si gãmɛi
wooda, nŋu iyi wa mu wa wo bɛi aru, à fita
hai si awɔɛ. Bɛbɛi aa ka yɔkɔ ka cea Ilaaɔ̃ icɛ
do daa titõ iyi í jɛ ti Hundeɛ, kaa jɛ do daa
nwo iyi í jɛ ti wooda.

Wooda do dulum

7 To, bɛirei aa ka fɔ. Woodau dulum
nii? Aawo, kù jɛ bɛɛbɛ. Amma na saabui
woodaui í jɔ̀ ǹ mà dulum. Ntɔ ntɔ, n kaa n
mà mà kɔdɛɛ dulum nii wo bii wooda kù ni
n maà n ce kɔdɛɛ. 8 Nɔ na woodaui dulum
í ba kpãa í bíim kɔdɛɛ ikã ikã fei, domi bii
wooda kù wɛɛ dulum mɔ kaa wɛɛ. 9 Tako
waati iyi n kù mà wooda, ǹ wɛɛ wo, amma
waati iyi ǹ na ǹ mà wooda, dulum í dedei
10 nɔ ǹ ku. Bɛɛbɛi wooda iyi í nɛ ku jɔ̀ n nɛ
kuwɛɛ, ǹ ba wee ikui í naam wa, 11 domi
dulum í ceò wooda icɛ nɔ í wa inyii itĩm í
kpam.

12 Ntɔ ntɔ wooda í má nɔ ideɛ mɔ í má, í jɛ
dee dee, í nɔ í sĩa. 13 Debɛi mii jiidau í baa í
jɛɛm kpãai iku? Aawo, kù jɛ bɛɛbɛ. Dulum
nii í kpam. Mii jiidai í so í na í kpam do.
Nŋui í jɔ̀ à yɔɔ iyi dulum í jɛ mii laalɔ do ntɔ
nɔ í gaabu í caa.

Inɛ iyi dulum í kãmia

14 Ntɔi à mà iyi woodai Ilaaɔ̃ ti Hundei,
amma amu amanɛi iyi à taa dulum ǹ jɛ aruɛ.
15 Mii iyi ǹ wa n ce n ci ya n mà yaaseɛ, domi
mii iyi ǹ bi, n ci ya n ce nŋu, amma mii iyi ǹ
cé, nŋui ǹ ya n ce. 16 Bii ǹ wa n ce iyi n kù bi,
ǹ jɛsi iyi wooda í sĩai. 17 Amma bii bɛɛbɛi, kù
jɛ amui ǹ wa n coo má, dulum iyi í wa sim
nii wa coo. 18 Ǹ mà sãa sãa iyi mii jiida kãma
kù wa sim, waatɔ daam nii ǹ wa n fãa, domi
waati kãma fei idɔm í ya maa bi jiida ku ce,
amma kuceɛi n ci ya n yɔkɔ. 19 N ci ya n ce
jiida iyi ǹ bi, í gbe laalɔ iyi n kù biu. 20 Nɔ bii
ǹ wa n ce iyi n kù bi, kù jɛ a ni amui ǹ wa n
coo, dulum iyi í wa sim nii wa coo.

21 To, ǹ yɛ ide gɔ í wɛɛm. Nŋu wee. Waati
iyi ǹ bi jiida ku ce fei, laalɔi í ya maa má
sim. 22 Si idɔm woodai Ilaaɔ̃ ku jirima í dõ,
23 amma si kucei ikõ ikõi aram fei ǹ wa n yɛ
ide mmu gɔ iyi wa ja do lasabum, nɔ wa cem
arui dulum iyi í wa sim. 24 Ilu inɔ kufɔi ǹ
jɛ. Yooi á nyam hai si awɔi ara iyi wa bɔɔm
ikuu ihɛ̃. 25 Ǹ wa n saabu Ilaaɔ̃ do saabui
Jesu Kirisi Lafɛ̃ɛ nwa.

Bɛɛbɛ məi, ǹ jɛ arui woodai Ilaaɔ̃ si idɔm,
amma si daam ǹ jɛ arui gbugbãi dulum.

8

Kuwɛɛ iyi Hundei Ilaaɔ̃ wa mu nwa

1 Na nŋu, nsɛi Ilaaɔ̃ kaa yɛ taalei inɛ ŋa iyi
à nɛ anu akã do Jesu Kirisi má. 2 Hundei
Ilaaɔ̃i í ya jɔ̀ inɛ ku ba kuwɛɛ na saabui Jesu
Kirisi, nɔ gbugbãi Hundeɛui í nyam hai si
gbugbãi dulum do ti iku. 3 Mii iyi woodai
Moizi kù yɔkɔ ku ce si na iyi í jɔ̀ mɔngɔi
amanɛ ŋa í jɔ̀ woodau í kua gbugbã, Ilaaɔ̃ í
coo. Dulum iyi í wa si arai amanɛ, í kiitiɛ si
waati iyi í jɔ̀ Amai nŋu takaɛ í so ara iyi í jɔ
arai dulum dii amanɛ ŋa, nɔ í bɔɔ wa ku na
ku jɛ kuwee na dulum. 4 Ilaaɔ̃ í ce bɛɛbɛi ku
ba isɛɛnɛ nwa ku jɛ dee dee si ide iyi woodau
wa fɔ, awa iyi a kù waa nɛ si idɔɔbii ara nwa,
í gbe si idɔɔbii Hundei Ilaaɔ̃. 5 Inɛ ŋa iyi à
waa nɛ si idɔɔbii ara, lasabu nŋa fei si daai
araui í ya wa. Amma inɛ ŋa iyi à waa nɛ si
idɔɔbii Hundei Ilaaɔ̃, lasabu nŋa fei si mii iyi
Hundeu í bii í ya wa. 6 Inɛ iyi lasabuɛ fei í wa
si idɔɔbii ara, ikui á jɛ iri ku kpaɛ. Amma inɛ
iyi lasabuɛ í wa si mii iyi Hundei Ilaaɔ̃ í bi,
lafɛ̃ɛ á ba kuwɛɛ do laakai ku sũ. 7 Inɛ ŋa mɔ
iyi à waa too idɔɔbii ara, aŋai à jɛ mbɛɛi Ilaaɔ̃
ŋa. A kù waa jirima woodaɛ, nɔ a kaa yɔkɔ
mɔm. 8 Inɛ ŋa iyi à waa too idɔɔbii ara a kaa
yɔkɔ a ce iyi á dõa Ilaaɔ̃ si.

9 Amma iŋɛ i kù waa too idɔɔbii ara, ì waa
nɛ ŋai bɛi Hunde í bi, iŋɛ iyi Hundei Ilaaɔ̃ í
wa si ŋɛ. Inɛ iyi kù nɛ Hundei Kirisi, lafɛ̃ɛ kù
jɛ ti Kirisi. 10 Nɔ bii Kirisi í wa si ŋɛ, baa do
iyi ara nŋɛ í ku na dulum fei, hunde nŋɛ á
maa wɛɛ domi ì jɛ dee dee si wajui Ilaaɔ̃ ŋa.
11 Ilaaɔ̃i í ɟ̃ Jesu hai si balɛ. Nɔ bii Hundei
nŋu iyi í ɟ̃ Kirisi hai si balɛu í wa si ŋɛ á na
ara iku nŋɛ ŋau mɔ kuwɛɛ na saabui Hundeɛ
iyi í wa si ŋɛu.

12 Na nŋu iŋɛ inɛm ŋa, Ilaaɔ̃i à nɛ ka saabu,
kù jɛ ara hee arau ku tilasi wa ka ceò mii
iyi í bi. 13 Ntɔ ntɔ, bii ì waa ce idɔɔbii ara
aa ku ŋa. Amma bii ì jɔ̀ Hundei Ilaaɔ̃ í sobi
ŋɛ í kpaò kookoosui arau aa nɛ kuwɛɛ ŋa,
14 domi inɛ ŋa iyi Hundei Ilaaɔ̃ wa gbã̀ fei,
aŋai à jɛ amai Ilaaɔ̃ ŋa. 15 Hunde iyi Ilaaɔ̃ í
mu nŋɛ kaa ce ŋɛ aru, kaa nɔ ku jɔ̀ njo ku
mu ŋɛ má, amma Hundeu i ce ŋɛ amai Ilaaɔ̃
ŋa, nɔ do saabuɛi aa ka yɔkɔ ka kpe Ilaaɔ̃, ka
ni Baaba. 16 Hundei Ilaaɔ̃ takaɛ wa sɔ̃ hunde
nwa iyi à jɛ amai Ilaaɔ̃ ŋa. 17 To, si bɛi à jɛ
amaɛ ŋa, nŋui í jɔ̀ à nɛ baa si mii iyi í jilɛ nwa.
Aa ka nɛ ikpɛ̃ do Kirisi ajɔ, domi bii à baa
ijuukpãɛ ku kpɛ̃, bɛɛbɛ mɔi aa ka baa amboeɛ
ku kpɛ̃ má.

Amboe iyi á na ku naa

18 Ǹ mà wahalai nsɛi nwau ihɛ̃ kù jɛ
nkãma do amboe iyi Ilaaɔ̃ á na ku nyisi wa.
19 Baa mii ŋa iyi Ilaaɔ̃ í taka fei à waa degbe
ajɔ nŋu do saasa, ajɔ si bii Ilaaɔ̃ á jɔ̀ a yɛ
amboeɛ si amaɛ ŋa, 20 domi mii ŋa iyi í taka
fei à dási kpãai nfe ku ce, kù jɛ na idɔɔbii
aŋa taka nŋa, Ilaaɔ̃i í coo bɛɛbɛ. Do nŋu fei,
kpãa ku cɔu mɔ í wɛɛ 21 iyi Ilaaɔ̃ á ya mii
ŋau mɔ ku ba kãma nŋa ku maà bɛjɛ má nɔ a
nɛ ikpɛ̃ si amboei ara ku nɛi amai Ilaaɔ̃ ŋa.
22 À mà iyi hee nsɛi mii ŋa iyi Ilaaɔ̃ í taka
fei à waa kakaai bɛi inaabo iyi wa kakaa do
ara kuroi kubí. 23 Nɔ iyi í re mɔm, baa awa
iyi Ilaaɔ̃ í mu nwa Hundeɛ bɛi fiai kaazigi,
à waa kakaa si idɔ nwa à waa degbeò Ilaaɔ̃
ku nyisi iyi à jɛ amaɛ ŋa ntɔ ntɔ nɔ ku faaba
ara nwa. 24 Faabau í jɛ tu wa, amma si kpãaɛ
ku cɔi à wa si titã. Bii à yɛ mii iyi à waa
degbe, kudegbe kù wɛɛ má. Mii iyi amanɛ
wa yɛ á maa cɔ kpãaɛ má? 25 Amma bii à waa
cɔ kpãai mii gɔ iyi a kù waa yɛ, aa ka maa
degbeɛi do temua.

26 Bɛɛbɛ mɔi Hundei Ilaaɔ̃ í ya maa sobi wa
si gbugbã hai nɛ nwa, domi a ci ya ka mà
mii iyi í sɪ̈a ka tɔɔ. Amma Hundeu takaɛi í
ya tɔɔ Ilaaɔ̃ na iri nwa do ide iyi í re ide ku
fɔi amanɛ ŋa. 27 Nɔ Ilaaɔ̃, nŋu iyi wa yɛ idɔi
amanɛ ŋa í mà mii iyi Hundeu wa lasabu,
domi do idɔɔbiɛi Hundeu wa tɔɔɛ na irii inɛ
ŋa iyi à jɛ tɛɛ.

28 Nɔ iyi í re mɔm, à mà sãa sãa, inɛ ŋa iyi
à bi Ilaaɔ̃, aŋa iyi í kpe si idɔɔbiɛ à jɛ tɛɛ, Ilaaɔ̃
wa ce icɛ si mii iyi í ba ŋa fei ku ba ku ce nŋa
jiida. 29 Ntɔ ntɔ, inɛ ŋa iyi Ilaaɔ̃ í cica hai tako,
aŋai í jilɛ ku ba a jɔ Amaɛ. Si bɛɛbɛ Amaɛui á
jɛ yemmai ifɔ nkpɔ nkpɔ. 30 Inɛ ŋa iyi í cica
í jilɛu, nŋui í kpe ŋa. Inɛ ŋa iyi í kpeu í ce
ŋa dee dee. Inɛ ŋa iyi í ce dee deeu í ce nŋa
ikpɛ̃i amboeɛ.

Kulai kubii Ilaaɔ̃

31 Debɛi bɛirei aa ka fɔ má. Bii Ilaaɔ̃ í jɛ tu
wa, yooi á yɔkɔ ku jɛ mbɛɛ nwa. 32 Ilaaɔ̃ kù
kɔò amai nŋu takaɛ, amma í jɔ̀ à daa inɛ ŋa
si awɔ à kpaa na irii awa fei. Nŋu iyi í na
wa amaɛu bɛɛbɛ, bɛirei á ce iyi kù mu nwa
mii iyi í gbe fei. 33 Inɛ ŋa iyi Ilaaɔ̃ í cica, yooi
á yɔkɔ ku má ŋa dulum má. Kù wɛɛ, domi
Ilaaɔ̃i í ce ŋa dee dee. 34 To, yooi á yɔkɔ ku yɛ
taale nŋa. Kù wɛɛ, domi Jesu Kirisi í ku, nɔ
iyi í re mɔm í jɪ̈ hai si balɛ má, í wa awɔ njɛi
Ilaaɔ̃. Í nɔ wa tɔɔ Ilaaɔ̃ na iri nwa. 35 Yooi á
yɔkɔ ku fɛɛfɛ wa do kubii Kirisi. Tɔnya? Mà
wahala. Mà ijuukpã. Mà ari. Mà are. Mà
mbirisi. Mà igũ. 36 Ntɔ ntɔ,

Lafɛ̃ɛ, na iriɛi à ya ka wa si anui iku alɛò
daakɔ.
À waa cɔ wa bɛi angudã ŋa iyi à waa bɔ ku
saka,
si bɛi kukɔi idei Ilaaɔ̃ í fɔ. 37 Amma si mii ŋau
ihɛ̃ fei à jɛ igũ mam mam na saabui Kirisi
iyi í bi wa, 38 domi ǹ mà kam kam, nkãma
kù wɛɛ iyi á yɔkɔ ku fɛɛfɛ wa do kubiɛ. Baa
iku kaa yɔkɔ, wala kuwɛɛ, do amaleka ŋa, do
yiikoi lele ŋa. Mii iyi í ba wa nnyi hee do
iyi á na ku ba wa ala fei, kãma nŋa kaa yɔkɔ.
39 Mii ŋa iyi à wa lele do iyi à wa ilɛ hee do
mii iyi à taka fei, nkãma kaa yɔkɔ ku fɛɛfɛ wa
do kubi iyi Ilaaɔ̃ í nyisi wa si Jesu Kirisi Lafɛ̃ɛ
nwa.

9

Ilaaɔ̃ do inɛi Izirɛli ŋa

1 Ntɔi ǹ wa n fɔ, amu inɛi Kirisi, n kaa n
sɔ ibo. Idɔm do Hundei Ilaaɔ̃ à jɛsi iyi ntɔi.
2 Inɔm í fɔ ntɔ ntɔ na Zuifu kpaasi ŋa nɔ ǹ ya
n maa n ce araare nŋa waati kãma fei. 3 An
jɛsi Ilaaɔ̃ ku ceekpem nɔ ku fɛɛfɛɛm do Kirisi
ku ba inɛ ŋa iyi à jɛ dimim a ba faaba. 4 Aŋai
à jɛ inɛi Izirɛli ŋa, inɛ ŋa iyi Ilaaɔ̃ í cica a jɛ tɛɛ
bɛi amaɛ ŋa, nɔ í nyisi ŋa amboeɛ. Do aŋai
í dɪ̈ akabuuɛ ŋa, nɔ í na ŋa wooda do kpãaɛ
ku tɔɔ, do idei kuwãɛ. 5 Bala nŋa ŋai à jɛ inɛi
Ilaaɔ̃ ŋa. Si dimi nŋai Kirisi í fita bɛi amanɛ

nŋu iyi í re mii fei. Nŋui í jɛ Ilaaɔ̃, nŋu iyi í jɔ ka maa saabu hee do ajɔ fei. Ami.

6 Kù jɛ ǹ wa n ni ide iyi Ilaaɔ̃ í wãu í jɛ ngbɛ,
amma kù jɛ inɛ ŋa iyi à bí si dimii inɛi Izirɛli
ŋau feii à jɛ inɛi Izirɛli do ntɔ. 7 Kù nɔ kù jɛ
inɛ ŋa iyi à bí si dimii Aburahamu feii à jɛ
tɔkuɛ ŋa do ntɔ, domi Ilaaɔ̃ í sɔ̃ Aburahamu
í ni, dimii amai Izaaki ŋai aa jɛ tɔkuɛ ŋa.
8 Waatɔ kù jɛ amai Aburahamu ŋa feii à jɛ
amai Ilaaɔ̃ ŋa, í gbe amu ŋa ŋa iyi Ilaaɔ̃ í cea
kuwãɛ ŋau, aŋa akã. 9 Ide iyi Ilaaɔ̃ í wãò
Aburahamu wee, í ni, adɔ̃ gɔ suku bɛ iyi ihɛ̃
an nyi wa má, hee waati bɛɛbɛ Sara á bí ama
inɛmɔkɔ.

10 Kù jɛ iyi bɛ nŋu akã, amai Rebɛka minji
ŋau fei sika ŋai. Baa nŋai í jɛ bala nwa
Izaaki. 11-12 Amma do nŋu fei, hee Rebeka
ku maa bí ŋa, si waati iyi a kù ce jiida gɔ
titã hee má jɛ laalɔ, Ilaaɔ̃ í sɔ̃ Rebeka í ni,
inɛ sintei á ya sũa inɛ ankãanyiu iri ilɛ. Í fɔ
bɛɛbɛi ku ba ku nyisi iyi nŋu í ya cica inɛ ŋai
bɛi nŋu takai nŋu í bi, nɔ í kpe ŋa si bɛi nŋu
takaɛ í jilɛ, kù jɛ na kuce nŋa. 13 Tiai idei
Ilaaɔ̃ í fɔ má í ni, Ilaaɔ̃ í ni, ǹ bi Zakɔbu nɔ
ǹ cé Ezau.

14 Debɛi, bɛirei aa ka fɔ nsɛi. Ilaaɔ̃ kù jɛ dee
deei? Aawo, kù jɛ bɛɛbɛ, 15 domi í sɔ̃ Moizi
í ni, inɛ iyi ǹ bii an cea didɔ̃, nɔ inɛ iyi ǹ bii
an ce araareɛ. 16 Na nŋu, kù jɛ na idɔɔbii inɛ
gɔ, kù nɔ kù jɛ na kookaai inɛ gɔ, amma na
araarei Ilaaɔ̃i. 17 Bɛɛbɛi kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa
fɔ idei Faraɔ̃, nŋu iyi Ilaaɔ̃ í le idɔɛ í ni n kã n
ceɛ ilaalui ku ba inɛ ŋa a yɛ gbugbãm siɛ, nɔ
inɛi andunya fei ku gbɔ irim. 18 Bɛɛbɛi Ilaaɔ̃
í ya ce araarei inɛ iyi í bi, nɔ ku le idɔi inɛ mɔ
iyi í bi.

19 Bii bɛɛbɛi, inɛ gɔ á yɔkɔ ku sɔ̃m ku ni,
Ilaaɔ̃ kù nɛ kpãa ku yɛ taalei amanɛ ŋa má,
domi inɛ kãma kaa yɔkɔ ku dede si mii iyi í
jilɛ. 20 Awɔ iyi ì waa fɔ bɛɛbɛ, yooi ì jɛ i bɛi i
kakɔɔ Ilaaɔ̃. Caka á yɔkɔ ku bee woo ma ku
ni, na mii í ce ì mam bɛ ihɛ̃? 21 Kù jɛ woo ma
cakai á ceò ama bɛi í bi ba. Si ama akãu bɛ
kaa yɔkɔ ku ce caja iyi à ya maa ceò icɛ waati
kãma fei do caka iyi í nɛ bɛɛrɛ í re ba.

22 To, yaaseu bɛ wa nyisi mii iyi Ilaaɔ̃ í ce. Í
bi ku nyisi inɛ gɔ ŋa idɔɔkɔ̃ nlaɛ do gbugbãɛ.
Amma í temuai titã do inɛ ŋa iyi idɔɛ í kɔ̃ siu,
aŋa iyi à yɛ bɛi caka ŋa iyi aa nyɔu. 23 Amma
í bi ku nyisi inɛ gɔ ŋa mɔ bɛi amboeɛ í la í to.
Aŋai í ce araare nŋa nɔ í ce sɔɔlu nŋa hai ku
kpɛ a nɛ ikpɛ̃ si amboeɛ. 24 Inɛ ŋau awai. Si
inɔ nwa Zuifu ŋa do hai jɛ Zuifu ŋa à wasi.
Ilaaɔ̃i í kpe awa fei. 25 Bɛɛbɛi walii Ozee í fɔ
si tiaɛ í ni, Ilaaɔ̃ í ni,

Inɛ ŋa iyi a kù jɛ tom wo, nsɛi an kpe ŋa
inɛm.
Dimi ŋa iyi n kù bi wo, nsɛi an kpe ŋa
baakɔɔm ŋa.

26 Nɔ tengi bii ǹ sɔ̃ ŋa wo ǹ ni, i kù jɛ inɛm
ŋa,

Bɛ mɔi an kpe ŋa má amam ŋa, amu iyi ǹ jɛ
irii kuwɛɛ.

27 Ŋɔi walii Ezai í fɔ ide hee lele na irii inɛi
Izirɛli ŋa í ni, baa bii inɛi Izirɛli ŋau à kpɔ
bɛi sãai acɬi ido, inɛ mbɔi á ba faaba. 28 Ide
iyi Ilaaɔ̃ í fɔu á kõi mam mam si andunyau,
nɔ kaa kpɛ mɔm. 29 Í yɛ mbɛ bɛi walii Ezai í
tako í fɔu iyi í ni,

Bii Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ, ilu gbugbã fei kù jɔ̀ nwa fiti
mbɔi amanɛ ŋa wo ni,

Awa fei aa ka kui wo bɛi inɛi Sodomu ŋa,
Do inɛi Gɔmɔɔ ŋa.

Inɛi Izirɛli ŋa do laabaau jiida

30 Debɛi, bɛirei aa ka fɔ. Bɛi aa ka fɔ wee,
dimi mmu ŋa iyi a kù waa dɛ à jɛ dee dee si
wajui Ilaaɔ̃ wo, nsɛi à jɛ dee dee na saabui
naanɛ ku dasi nŋa. 31 Amma inɛi Izirɛli ŋa
iyi à waa dɛ aŋa a too wooda ku ba aŋa a jɛ
dee dee si wajui Ilaaɔ̃, kù ce. 32 Na mii. Si na
iyi í jɔ̀ inɛi Izirɛli ŋa a kù dɛdɛɛ do naanɛ ku
dasi, í gbe do icɛ nŋa. À koosɛ si kuta iyi í ya
jɔ̀ inɛ ŋa a koosɛu. 33 Ideɛi kukɔu wa fãa í ni,

Wee ǹ wa n jilɛ inɛ gɔ Siɔ̃ɔ iyi í yɛ bɛi kuta bi
ku koosɛ.

Nŋui á jɔ̀ inɛ gɔ ŋa a cuku,
Amma inɛ iyi í dasiɛ naanɛ kaa yɛ anyɔ.

10

1 Iŋɛ inɛm ŋa, iyi ǹ bi si idɔm fei do iyi ǹ
wa n tɔɔ Ilaaɔ̃, nŋui í jɛ dimim ŋa a ba faaba.
2 Ntɔ ntɔ, an yɔkɔ n fɔ na iri nŋa n ni à waa
cea Ilaaɔ̃ icɛ do himma, amma a kù nɛ kumà.
3 A kù mà bɛi Ilaaɔ̃ í ya ceò inɛ dee dee, nŋui
í jɔ̀ à dɛ kpãa nŋa bɛi aa ce a jɛò dee dee, nɔ
a kù waa too si kpãa iyi Ilaaɔ̃ í jilɛ. 4 Kpãa iyi
Ilaaɔ̃ í jilɛui í jɛ Kirisi iyi í na í kpa irii woodai
Moizi nɔ inɛ iyi í dasiɛ naanɛu fei á jɛ dee dee
si wajui Ilaaɔ̃.

Faabau í jɛ ti inɛ ŋa iyi à dasi Lafɛ̃ɛ naanɛ fei

5 Ide iyi Moizi í kɔ si yaase bɛi inɛ á jɛò dee
dee si wajui Ilaaɔ̃ si wooda ku jirima wee.
Inɛ iyi wa jirima wooda ŋau fei, si nŋui á
ba kuwɛɛ. 6 Amma ide iyi à kɔ si yaase bɛi
amanɛ á jɛò dee dee na naanɛ ku dasi wee.
Maà ti i fɔ si idɔɛ i ni, yooi á bɔ lelei Aɔ̃. Bii ì
waa fɔ bɛɛbɛ, í yɛ bɛi ì waa dɛ Kirisi ku kita
wai. 7 Nɔ i maà ti i fɔ i ni, yooi á lɔ lɛlɛi ilɛ.
Bii ì waa fɔ bɛɛbɛ, í yɛ bɛi ì waa dɛ ku dede
Kirisi hai si balɛ mái. 8 Debɛi, bɛirei ideu wa
fɔ. Bɛi wa fɔ wee. Ide iyi ì waa dɛdɛu kù ǰĩiɛ, í
wa si gɛlɛɛ mɔm do si idɔɛ. Ideu nŋui í jɛ idei
naanɛ ku dasi iyi à waa waazo, iyi í ni, 9 bii ì
fɔ do gɛlɛɛ ì ni Jesui í jɛ Lafɛ̃ɛ, nɔ ì dasi naanɛ
si idɔɛ iyi Ilaaɔ̃ í dedeɛ hai si balɛ, aa ba faaba,
10 domi do idɔi amanɛ í ya dasiò naanɛ ku ba
ku jɛ dee dee si wajui Ilaaɔ̃, nɔ do gɛlɛ mɔi
í ya fɔò ide ku ba ku baò faaba. 11 Tiai idei
Ilaaɔ̃ í nɔ í fɔ í ni, inɛ iyi í dasiɛ naanɛ fei kaa
yɛ anyɔ. 12 Bɛɛbɛi inɛ gɔ kù jɛ ikã, hai Zuifu
ŋa hee ku bɔ do dimi mmu ŋa fei. Aŋa fei
Lafɛ̃ɛ akãi à nɛ. Amaniɛ mɔ í jɛ ti inɛ ŋa iyi à
waa tɔɔɛ fei. 13 Debɛi inɛ iyi wa tɔɔ Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ
fei á ba faaba, si bɛi idei Ilaaɔ̃ í fɔ.

14 Nɔ bɛirei inɛ ŋa aa ce a tɔɔɛ bii a kù dasiɛ
naanɛ. Mà bɛirei aa ce a dasiɛ naanɛ bii a kù
gbɔ ideɛ. Nɔ bɛirei aa ce a gbɔ ideɛ bii inɛ
gɔ kù ce waazoi ideu. 15 Nɔ bɛirei aa ce a ce
waazoi ideu bii kù jɛ inɛ gɔi í bɛ ŋa. Kukɔi
idei Ilaaɔ̃ wa fɔ í ni, inɔ didɔ̃ nlai kunaai
inɛ ŋa iyi à dabii à waa sisi laabaau jiidau.
16 Amma kù jɛ inɛ feii í jɛsi idei laabaau
jiidau. Bɛɛbɛi walii Ezai mɔ í fɔ í ni, Lafɛ̃ɛ,
yoo ŋai à dasi waazo nwau naanɛ. 17 Bɛɛbɛ
mɔi naanɛ ku dasi wa naai hai si ide iyi inɛ
wa gbɔ. Nɔ ide iyi à waa gbɔu idei Kirisii.

18 Amma ǹ wa n beei, Zuifu ŋa a kù gbɔ
ideui? À gbɔɔ, domi à kɔɔ à ni,
Woo ce waazo ŋau à dabii si andunya fei
Nɔ inɛ fei í gbɔ ide nŋa.
19 To, ǹ wa n bee má, inɛi Izirɛli ŋa a kù gbɔ
yaasei ideu ba. À gbɔɔ, si bɛi Moizi í tako í kɔ
na iri nŋa í ni,
Ilaaɔ̃ í ni,
An dede igu nŋɛ do dimi gɔ iyi a kù waa
saalu bɛi dimi,
Nɔ n dede idɔɔkɔ̃ nŋɛ do dimi hai nɛ bisi.
20 Ezai mɔ í kɔ do wɔɔkɔ í ni, Ilaaɔ̃ í ni,
Inɛ ŋa iyi a kù waa dɛdɛɛm ŋai à yɛm,
Nɔ ǹ nyisi ŋa aram, kù nɔ kù jɛ aŋai à tɔɔm.
21 Amma si gãmɛi irii inɛi Izirɛli ŋa í kɔ í ni,
Ilaaɔ̃ í ni, hai daakɔi ǹ to awɔ bi hai gbɔ ide
ilu itĩ ku yika ŋa.

11

Ilaaɔ̃ kù kɔsi inɛi Izirɛli ŋa

1 Debɛi ǹ wa n beei, Ilaaɔ̃ í kɔsi inɛɛ ŋai?
Aawo, kù jɛ bɛɛbɛ, domi amu takam inɛi
Izirɛlii ǹ wa n jɛ, ǹ jɛ tɔkui Aburahamu si
dimii Bɛnzamɛɛ. 2 Ilaaɔ̃ kù kɔsi inɛɛ ŋa iyi
í tako í cica hai kukpɛu. Mà i kù mà ŋa bɛi
kukɔi idei Ilaaɔ̃ í fɔ ŋa si waati iyi Elii í bɔò
taalei inɛi Izirɛli ŋa bi Ilaaɔ̃ í ni, 3 Lafɛ̃ɛ, inɛ
ŋau à kpa waliiɛ ŋa nɔ à kɛkɛ bi kuweeɛ ŋa.
Amu akãi ǹ gbe iyi ǹ wa n jirimaɛ, à nɔ à waa
dɛ hundem ku nya. 4 Amma Ilaaɔ̃ í jɛaa í ni,
ǹ nɛ amanɛ dubu mɛɛje má iyi a kù gulɛ si
wajui iwɛ̃ iyi à ya kpe Baali.

5 Bɛɛbɛ mɔi, baa nsɛi inɛi Izirɛli mbɔ ŋa à
waa jirima Ilaaɔ̃, aŋa iyi í cica na didɔ̃ɛu. 6 Í
cica ŋai na didɔ̃ɛ, kù jɛ na icɛ. Bii í jɛ do icɛui,
didɔ̃u kù jɛ didɔ̃ má.

7 Ntɔ ntɔ bɛirei í ce. Inɛi Izirɛli ŋa a kù ba
mii iyi à waa dɛ. Si inɔ nŋa inɛ ŋa iyi Ilaaɔ̃
í cicai à baa. Inɛ ŋa iyi à gbe à lele idɔ nŋa.
8 Na irii nŋai kukɔi idei Ilaaɔ̃ í ni,
Ilaaɔ̃ í da nŋa si sisi njoo si idɔ.
Nɔ í mu nŋa iju iyi a kaa yɔkɔ a yɛò ilu.
Nɔ í mu nŋa itĩ iyi a kaa yɔkɔ a gbɔò ide hee
do nnyi fei.
9 Nɔ Davidi mɔ í ni,
Jingau nŋa ku jɛ nŋa cɛkũm do taao,
Nɔ ku nyi ku jɛ nŋa bi ku koosɛ má
Ku ba a koo a ba ijuukpã.
10 Jɔ ilu kuku ku wa si iju nŋa a maà yɛ ilu.
Nɔ i jɔ a ya bate a maa ceò icɛ do ajɔ fei.

11 Ŋɔi í jɔ ǹ wa n bee, si waati iyi inɛi
Izirɛli ŋa à koosɛ, à cukui hee do ajɔ fei?
Aawo, kù jɛ bɛɛbɛ. Amma na kucuku nŋai
í jɔ dimi mmu ŋau mɔ à baò faaba ku ba igu
nŋa ku dede si ŋa. 12 Debɛi, si bɛi kucukui
inɛi Izirɛli ŋa í jɔ hai jɛ Zuifu ŋa à ba amanii
Hunde, nɔ kukayei inɛi Izirɛli ŋa í kɔ̃sɔsi
amanii dimi mmu ŋa, zaka bɛirei amanii
dimi mmu ŋau á la ku to waati iyi inɛi Izirɛli
ŋa fei aa na a ba kpãai faaba.

Dimi mmu ŋa à ba faaba

13 Iŋɛ dimi mmu ŋau bɛ, iŋɛi ǹ wa n ba ide
ku fɔ, amu iyi ǹ jɛ woo bɛ bi tu ŋɛ. Ǹ ya n

maa nɛ inɔ didõi do icɛm iyi ǹ wa n ce. 14 Si
icɛu bɛi ǹ wa n dɛ kpãa n dedeò igui dimim
ŋa, ku ba inɛ gɔ nŋa ŋa a ba faaba. 15 Ilaaõ í
jɔ̀ hai jɛ Zuifu ŋa à dõ do nŋu si waati iyi í jɔ̀
Zuifu ŋa titã. Debɛi, bɛirei á yɛ si waati iyi á
gba ŋa má. Nŋu bɛi á jɔ̀ aŋa iyi à ku wo a baa
si kuwɛɛ.
16 Si iyafũi pɛ̃ɛ iyi à kpo, bii pɛ̃ɛ sinte iyi à
ceu í jɛ ti Ilaaõ, debɛi pɛ̃ɛu fei ti Ilaaõi. Bɛɛbɛ
mɔi bii icãi ji̇̃i í jɛ ti Ilaaõ, do amaawɔɛ ŋa fei ti
Ilaaõi. 17 Amma nsɛi à cafe amaawɔ gɔ ŋa hai
si ji̇̃i ndii olivi, nɔ iŋɛ iyi ì jɛ amaawɔi ji̇̃i ndii
sako, iŋɛi à sãsi agbɛ nŋa. Nsɛi wee, iŋɛ mɔ ì
waa ba inyi iyi wa naa si amaawɔ ŋau hai si
icãu. 18 Na nŋu, i maà tɔɔ fufu ŋa si amaawɔ
ŋa iyi à cafeu. Bɛirei aa ce i tɔɔ fufu ŋa. I jɔ̀ i
mà ŋa iyi kù jɛ iŋɛi ì waa mu icãu, icãu njɛi
wa mu ŋɛ.
19 Inɛ akã nŋɛ gɔ á ni, à cafe amaawɔ ŋau
bɛi ku ba a sãsim si agbɛ nŋa. 20 Ntɔi, à da ŋai
na naanɛ hai dasi nŋa, nɔ awɔ mɔ ì wa agbɛu
bɛi na naanɛ ku dasiɛ. Maà tɔɔ fufu, amma
ce njo, 21 domi bii Ilaaõ kù jɔ̀ amaawɔ sinte
ŋau, á na ku jɔ̀ awɔ mɔ? 22 Debɛi, cɔ jiida ku
jɛi Ilaaõ do kugaabuɛ. Í gaabu si inɛ ŋa iyi
à cuku, amma í jɛ inɛ jiida bi tɛɛ. Awɔ de
leekı̃ dim dim si jiida ku jɛɛ. Bii kù jɛ bɛɛbɛ
aa da awɔ takaɛ. 23 Bii aŋa mɔ a kù mɔsi idɔ
ku lele nŋa, Ilaaõ á sindo ŋa si agbɛ bii à wau
wo, domi á yɔkɔ ku sindo ŋa si agbɛ nŋa má.
24 Bii Ilaaõ í daɛ wa hai si ji̇̃i ndii olivii sako
nɔ í másiɛ si ji̇̃i ndii olivi iyi à waa logooa
iyi kù jɛ icuɛ, debɛi, kaa gaabuaa ku sindo
amaawɔu si ji̇̃i ndii nŋu takaɛ.

Inɛi Izirɛli ŋa aa ba faaba

25 Iŋɛ inɛm ŋa, n kù bi asiii ideu ihɛ̃ ku
manji nŋɛ hee ku jɔ̀ i maa cɔ ara nŋɛ ilu bisi
ŋa. Asiiu wee. Idɔi inɛi Izirɛli fiti mbɔ ŋau
í lei titã hee kukpɔi dimi mmu ŋa iyi aa ba
faabau ku kõ. 26 Si bɛɛbɛ, inɛi Izirɛli ŋau fei
aa ba faabau, si bɛi à kɔɔ à ni, Ilaaõ í ni,

Woo Faabau á naai hai Siõɔ,
Nɔ ku nya lasabu hai mà bɛɛrɛm hai si dimii
Zakɔbu.
27 Iyi ihɛ̃i í jɛ akabuu iyi an dı̃ do aŋa si waati
iyi an kpa idei dulum du ŋa.

28 Si tuubai laabaau jiidau Zuifu ŋa à jɛ
mbɛɛi Ilaaõ, nɔ nŋu bɛi í baa í jɛ aranfãanii
iŋɛ, amma si tuubai kucica, à jɛ inɛ ŋa iyi
Ilaaõ í bi hee nsɛi na bala nŋa ŋa. 29 Ilaaõ í
bi ŋa hee nsɛi domi ci ya ce mua ngba nɔ ci
ya sinda idɔ hai si inɛ ŋa iyi í kpe. 30 Tako wo
ì donda Ilaaõ ŋa, amma nsɛi Ilaaõ í too si ide
hai gbɔi Zuifu ŋau í ceò araare nŋɛ. 31 Nsɛi
si bɛi Ilaaõ í ce nŋɛ didõ na saabui ide hai gbɔ
nŋau, bɛɛbɛ mɔi á too si araare iyi í nyisi ŋɛ
ku ba ku ce araarei aŋa mɔ. 32 Ntɔ ntɔ, Ilaaõ
í jɔ̀ inɛ fei í baa í jɛ arui ide hai gbɔ, ku ba ku
ce araarei inɛ fei.

Kulai Ilaaõ

33 Irei ì gbɔ bɛi amanii Ilaaõ do bisiɛ do
kumàɛ í la í to. Inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku mà yaasei
lasabuɛ. Inɛ gɔ mɔ kù nɔ kù wɛɛ iyi á mà
kpãaɛ sãa sãa.

34 Bɛɛbɛi kukɔi idei Ilaaõ í ni,
Yooi í mà lasabui Aõ Lafɛ̃ɛ.
Mà yooi í muaa bisi ajɔ gɔ.
35 Yooi í tako í muaa ngɔgɔ ku bɛi ku maa
degbe ku sãa nŋu gbese.
36 Ilaaõi í jɛ irii mii fei, hai bi tɛɛi fei ndɛɛ wa
naa. Nɔ mii fei í wɛɛi na iriɛ. Amboe ku jɛ tɛɛ
hai nsɛi hee do ajɔ fei. Ami.

12

Kuwɛɛ titõ iyi í wɛɛ na irii Ilaaõ

1 Na nŋu iŋɛ inɛm ŋa, ǹ wa n tɔɔ ŋɛi na
saabui araare iyi Ilaaõ í ce nŋɛ, i na Ilaaõ ara
nŋɛ. I jɔ̀ kuwɛɛ nŋɛ ku jɛaa bɛi kuwee gɔ iyi
í má nɔ í sı̇̃aa si. Do yaase bɛɛbɛi í sı̇̃a i ya tɔɔ
Ilaaõ ŋa. 2 I maà ya ce kucei inɛi andunya ŋa,
amma i jɔ̀ Ilaaõ ku mu nŋɛ lasabu titõ iyi á
kpaasiò kuwɛɛ nŋɛ, ku ba i mà iyi í jɛ idɔɔbii
Ilaaõ ŋa. Idɔɔbiɛu wee, iyi í jɛ jiida, iyi í dõ
do iyi í kõ mam mam.

3 Na didõ iyi Ilaaõ í muum, ǹ wa n sõ iŋɛ
fei, i maà jilɛ ara nŋɛ tengi bii i kù to ŋa,
amma inɛ fei ku jilɛ araɛ si zaka bɛi Ilaaõ í
muaa naanɛ. 4 Si ara akã ikõ ikã ikãi í wa si
nɔ aŋa fei do icɛ nŋai. 5 Bɛɛbɛ mɔi, baa bii
awa à kpɔ à jɛ ara akã si Kirisi nɔ à dı̃ si njɛi
bɛi ikõ ikã ikãi arau. 6 Bɛɛbɛ mɔi à nɛ amua
ikã ikã iyi Ilaaõ í ce nwa si didõɛ. Inɛ iyi í nɛ
amuai ide iyi wa naa hai bi Ilaaõ ku sõ inɛ ŋa,
ku ceò icɛ si bɛi naanɛ ku dasiɛ í to. 7 Inɛ iyi
í nɛ amuai ku cea inɛ ŋa icɛ si igbɛu, ku coo.
Inɛ iyi í nɛ amuai inɛ ŋa ku kɔ si idei Ilaaõ
ku kɔ ŋa si. 8 Inɛ mɔ iyi í nɛ amuai inɛ ŋa ku
mua gbugbã ku coo. Inɛ mɔ iyi í ya yɔkɔ ku
ce amua ku coo do inɔ akã. Inɛ ngbo ku ce

icɛɛ do himma. Inɛ iyi í nɛ amuai ilu are ŋa ku sobi ku coo do inɔ didɔ̃.
9 I maà jɔ̀ kubi nŋɛ ku jɛ do muafiti. I saa laalɔ nɔ i leekɩ̌ si jiida ku ce dim dim ŋa. 10 I bi njɛ ŋa, i ce kookaai i ya màò bɛɛrɛi njɛ ŋa. 11 I maà jɔ̀ himma nŋɛ ku kaye, amma i ya maa cea Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ icɛ ŋa, nɔ i jɔ̀ Hundeɛ ku maa ce icɛ si ŋɛ. 12 I wɛɛò inɔ didɔ̃ ŋa na kpãa ku cɔu. I temua si wahala ŋa. I maà ya gbɛɛji do kutɔɔ ŋa. 13 I ya sobi inɛ ŋa iyi à jɛ ti Ilaaɔ̃ si bukaatai mii iyi à bi. Nɔ i ya yaae inɛ njoo ŋa. 14 I ya weea inɛ ŋa iyi à waa kpã̃ ŋɛ iju. I wee nŋa ŋa, i maà ceekpe ŋa. 15 Inɛ ŋa iyi à wa si inɔ didɔ̃ i ba ŋa inɔ didɔ̃ ku kpɛ̃, inɛ ŋa mɔ iyi à waa kpata i ba ŋa ku kpata ŋa. 16 I ya nɛ anu akã ŋa, i maà jɔ̀ lasabui ara ku so ku wa si ŋɛ, amma i ya kaye ara nŋɛ ŋa. I maà ya jilɛ ara nŋɛ ilu bisi ŋa.
17 I maà ya sãa inɛ gɔ laalɔ ŋa. I ya maa dɛ i ce iyi í jɛ jiida si gãmɛi inɛ fei ŋa. 18 Bii í jɛ á ce i ce kookaai baa yooma fei i jɔ̀ iŋɛò inɛ fei i ya dɔ̃ ŋa. 19 Iŋɛ kpaasim ŋa i maà ya dɛ i sãa njɛ gbesei laalɔ ŋa, amma i ya jɔ̀ Ilaaɔ̃ ku sã nŋɛ gbesei idɔɔkɔ̃, domi à kɔɔ à ni, Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í ni,
Amui an sã̃ gbesei idɔɔkɔ̃.
20 Nɔ à kɔɔ má à ni,
Bii ari wa kpa mbɛɛɛ, náa ijɛ ku jɛ.
Bii agbɛ wa kpaa, muaa inyi ku mɔ,
Domi bii ì waa ceaa bɛɛbɛ, í yɛ bɛi ina nyɛnyɛi ì waa koaa si iri.
21 Maà jɔ̀ laalɔ ku kãmiaɛ, amma jɔ̀ i kãmiaɛ do jiida ku ceɛ.

13

Ka jirima ilaalui ilɛ nwa ŋa

1 Inɛ fei ku jirima ilaalui ilɛɛ, domi ilaalu kãma kù wɛɛ iyi kù jɛ do kumàsii Ilaaɔ̃. Ilaalu ŋa iyi à wɛɛ fei Ilaaɔ̃i í jilɛ ŋa. 2 Na nŋu, bii inɛ í donda idei ilaalu, ide iyi Ilaaɔ̃ í jilɛi í kɔsi. Nɔ inɛ ŋa iyi à waa kɔ ide dimi bɛɛbɛ, à waa dɛdɛa ara nŋa taalei. 3 Ntɔ ntɔ, woo ce jiida ŋa a kù nɛ zigiida do inɛ ŋa iyi à waa mu ilɛu, í gbe woo ce laalɔ ŋa. Bii i kù bi njo ku muɛ si gãmɛi ilaalu ŋau, ce jiidaɛ, aa nɛ siɛ inɔ didɔ̃. 4 Ilaalu ŋa à waa ce icɛi Ilaaɔ̃i na aranfãani nŋɛ. Amma bii ì waa ce laalɔɛ ŋa, i ce njo nŋa, domi a kù waa mu taakuba si ngbɛ. Aŋa mɔ woo ce icɛi Ilaaɔ̃ ŋai ku ba a sã gbesei idɔɔkɔ̃i Ilaaɔ̃ nɔ a kpã inɛ ŋa iyi à waa ce laalɔ iju. 5 Na nŋu, ì nɛ i sũ nŋa iri ilɛ ŋai, nɔ kù jɛ si na iyi í jɔ̀ ì waa ce njoi ijuukpã nŋu akã ŋa, amma ku ba idɔ nŋɛ ku maà yɛ taale nŋɛi.
6 Nŋui í nɔ í jɔ̀ ì waa sã fiai lɛmpoo má ŋa, domi inɛ ŋa iyi à waa mu ilɛu aŋa mɔ woo ce icɛi Ilaaɔ̃ ŋai nɔ à na ara nŋai mam mam. 7 I sãa inɛ fei iyi ì nɛ i sã ŋa. Inɛ ŋa iyi ì nɛ i sãa lɛmpoo i sã nŋa ŋa. Inɛ iyi ì nɛ i sãa fiai duani i sãa lafɛ̃ɛ. Inɛ iyi ì nɛ i jirima fei i jirima lafɛ̃ɛ ŋa. Inɛ iyi ì nɛ i mà bɛɛrɛɛ, i màa ŋa.

Ka bi njɛ

8 I maà ya mu gbesei inɛ gɔ. Gbesei mii akãi í nɛ ku wa si anini nwa, nŋui í jɛ kubi, domi inɛ iyi í bi inɛ ŋa wa kɔ̃ wooda feii. 9 Ntɔ ntɔ, wooda ŋau ihɛ̃ iyi í ni, i maà ce sakara, nɔ i maà kpa inɛ, nɔ i maà ce ile, nɔ i maà ce binɛ, do wooda ikã ikã iyi í gbe fei aa yɔkɔ a tɔtɔɔ ŋa si wooda akã. Wooda akãu wee, bi inɛ mmu bɛi ì bi araɛ. 10 Bii kubi í wa si gãmɛ nŋɛ i kaa yɔkɔ i cea njɛ laalɔ ŋa. Na nŋu, bii ì bi njɛ ì waa jirima wooda ŋau fei ŋai.

Ka tã sɔɔlu ka maa degbeò kunyii Kirisi wa

11 Í sɩ̌a i ce bɛɛbɛ ŋa, domi ì mà ŋa si waati bii à wa nsɛi. Í to i jɩ̌ hai si iri njoo ŋa, domi waati iyi Lafɛ̃ɛ á faaba wa mam mam í maai wa nsɛi í re waati iyi à sinti dasi naanɛ. 12 Idũ í dũ wa koo, nɔ amɛɛjumá í maai wa. Na nŋu, ka jɔ̀ icɛi ilu kuku ku ce, nɔ ka so jɩ̀nɛi igũ iyi á jɔ̀ ka jabu si inya kumá. 13 I jɔ̀ ka nɛ dee dee awa iyi à jɛ inɛi inya kumá ŋa. Ka maà jɔ̀ ijɛ ku bi nwa do atɛ̃ ku mɔ nwa ku la ku caa, ka maà nɛ adɛi abo do daa bɛɛtɛkɛ ku ce, nɔ ka jɔ̀ ija do igu. 14 Amma i so daa titõi Jesu Kirisi Lafɛ̃ɛ nwa, nɔ i maà jɔ̀ daai iŋɛ taka nŋɛ ku maa nɛò ŋɛ i maa ceò binɛ má ŋa.

14

Maà yɛ taalei kpaasi woo dasi Jesu naanɛ

1 I gba inɛ iyi naanɛ ku dasiɛ kù nɛ gbugbã, nɔ i maà ya yɛ taalei ide iyi wa lasabu. 2 Inɛ ihɛ̃ wa tamaa si iyi nŋu á yɔkɔ ku jɛ ijɛ fei. Inɛ ihɔ̃ mɔ iyi kù nɛ gbugbã si naanɛ ku dasiɛu, ci ya ŋɔ iŋa. 3 Inɛ iyi wa jɛ mii iyi í ba fei ku maà donda inɛ iyi ci ya jɛ mii fei, nɔ inɛ mɔ iyi ci ya jɛ mii iyi í ba fei, ku maà yɛ taalei inɛ njɛ iyi wa jɛ mii fei, domi Ilaaɔ̃i í gba lafɛ̃ɛ. 4 Bɛirei awɔ ì yɛ ì bɛi ì waa kiitiò amaacɛi inɛ

mmu gɔ. Bii wa leekĩ si icɛɛ walakɔ bii í nɔ í fũsi awɔ mɔi idei irii lafɛ̃ɛɛi. Amma á maa leekĩi domi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í nɛ gbugbã ku muaa gbugbã.

5 Inɛ gɔ ŋa à ya tamaa bɛi ajɔ gɔ ŋa à re njɛ do bɛɛrɛi, nɔ inɛ gɔ ŋa mɔ à ya maa tamaa mà iju iyi í má fei akãi. Si ide ŋau ihɛ̃ í sĩa inɛ fei ku mu iyi í jɛ lasabui idɔɛ dim dim. 6 Inɛ iyi wa tamaa ajɔ gɔ ŋa à re njɛ do bɛɛrɛ, wa cooi na Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ. Inɛ iyi wa jɛ ijɛ iyi í ba fei, na irii Aɔ̃ Lafɛ̃ɛi wa jɔɔ, domi í ya saabu Ilaaɔ̃i titã na ijɛu. Inɛ mɔ iyi kù waa jɛ mii fei, na irii Ilaaɔ̃i kù waa jɛ, í nɔ wa saabuɛ. 7 Kuwɛɛi inɛ kãma nwa kù jɛ ti nŋu akã, bɛɛbɛ mɔi do ikuɛ. 8 Ntɔ ntɔ, bii à wɛɛ, à wɛɛi na irii Lafɛ̃ɛ, bii à nɔ à ku mɔi, na irii Lafɛ̃ɛi à ku. Na nŋu, bii à waa wɛɛ walakɔ bii à ku, ti Lafɛ̃ɛi à jɛ, 9 domi Kirisi í ku nɔ í dede hai si balɛ má ku ba ku jɛ Lafɛ̃ɛi inɛ ŋa iyi à ku do inɛ ŋa iyi à wɛɛ. 10 To, bii bɛɛbɛi, na mii í ce awɔ ì waa yɛ taalei kpaasiɛ. Mà na mii í ce ì waa donda kpaasiɛ. Awa feii aa ka leekĩ ajɔ akã si wajui Ilaaɔ̃ ku kiiti nwa. 11 Ajɔ nŋui kukɔi idei Ilaaɔ̃u ihɛ̃ á kɔ̃ tengi bii í ni,

Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í ni,
Amui ǹ jɛ kuwɛɛ, inɛ fei á na ku gulɛ si wajum.
Nɔ inɛ fei ku saabum do gɛlɛɛ.

12 Bɛɛbɛ mɔi awa fei aa ka fɔ tu wa si wajui Ilaaɔ̃.

Maà ce ngɔgɔ iyi à dasi kpaasiɛ kurara

13 Na nŋu, i maà ya kiiti njɛ ŋa. Amma ce laakai i maà ti i ce ngɔgɔ iyi á jɔ̀ kpaasiɛ ku rara ku dasi dulum. 14 Na saabui Lafɛ̃ɛ Jesu ǹ mà kam kam iyi sɔnda kãma kù jɛ ìwɔ̀. Amma bii inɛ gɔ wa doo sɔnda gɔ ìwɔ̀, bi tɛɛi í jɛ ìwɔ̀. 15 Bii inɔi kpaasiɛ í fɔ na ijɛ gɔ iyi ì waa jɛ, wa nyisi iyi i kù waa nɛ si kpãai kubi má. Maà jɔ̀ idei ijɛ ku jɔ̀ inɛ gɔ iyi Kirisi í ku na iriɛ ku ce nfe. 16 Iyi ì yɛ í sĩaɛ ku ce, maà ti i coo do yaase bɛi á jɔ̀ inɛ ŋa a fɔ laalɔɛ. 17 Bommai Ilaaɔ̃ kù jɛ idei kujɛ do kumɔ, bii kù jɛ dee dee ku jɛ do laakai ku sũ do inɔ didɔ̃ iyi Hundei Ilaaɔ̃ wa mu nwa. 18 Inɛ iyi wa cea Kirisi icɛ si yaase bɛɛbɛ, lafɛ̃ɛi Ilaaɔ̃ á bi, nɔ baa amanɛ ŋa aa saabuɛ.

19 Na nŋu, ka dɛ mii iyi á naaò laakai ku sũ wa do mii iyi á mu nwa gbugbã si naanɛ ku dasi nwa. 20 I maà bɛjɛ icɛi Ilaaɔ̃ na idei ijɛ. Ntɔi, sɔnda kãma kù jɛ ìwɔ̀, amma kù sĩa inɛ gɔ ku jɛ ijɛ iyi á jɔ̀ kpaasiɛ ku koosɛ. 21 Iyi í sĩa nŋui í jɛ i maà ŋɔ iŋa, nɔ i maà mɔ vɛ̃ɛ, nɔ i maà ce ngɔgɔ bii í jɛ á dasi kpaasiɛ kurara. 22 Mii iyi ì waa lasabu si ideu ihɛ̃, muu si idɔɛ, nɔ kú jɛ si gãmɛi awɔ do Ilaaɔ̃ nŋu akã. Ilu inɔ didɔ̃i inɛ iyi idɔɛ kù waa yɛ taaleɛ si mii iyi wa ce. 23 Amma inɛ iyi wa sika si ijɛ gɔ iyi wa jɛ, Ilaaɔ̃ á yɛ taaleɛ domi kù waa coo do naanɛ. Ntɔ ntɔ, mii iyi inɛ wa ce fei nɔ kù waa coo do naanɛ, dulum nii.

15

Ce iyi à dɔ̃a kpaasiɛ si, maà dɛ ti awɔ takaɛ

1 Nsɛi, awa iyi à nɛ gbugbã si naanɛ ku dasi, i jɔ̀ ka temuaò gbugbã ku kuai hai nɛ gbugbã ŋa, nɔ ka maà ya ka ce mii iyi á dɔ̃a awa taka nwa si. 2 Awa fei ka ya ce mii iyi á dɔ̃a kpaasi nwa ŋa si na aranfãani nŋa, ku ba naanɛ ku dasi nŋa ku bɔ waju. 3 Kirisi takaɛ ci ya ce mii iyi á dɔ̃a nŋu takaɛ si, amma si bɛi à kɔɔ à ni, í sɔ̃ Ilaaɔ̃ í ni, inɛ ŋa iyi à buɛ, arabu nŋa í baa sim. 4 Mii iyi à kɔ tako fei wo, à kɔɔi ku ba ku kɔ wa nɔ ka nɛ kpãa ku cɔ hai si kukɔi idei Ilaaɔ̃, iyi wa mu nwa gbugbã do temua. 5 Ilaaɔ̃, nŋu iyi wa mu nwa temua do gbugbã, kú jɔ̀ iŋɛ duusɔ̃ɔ i nɛ anu akã ŋa si bɛi ì yɔɔ si Jesu Kirisi ŋa, 6 ku ba iŋɛ fei i ya maa saabu Ilaaɔ̃ ajɔ do anu akã ŋa, nŋu iyi í jɛ baai Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi.

Laabaau jiidau í jɛ ti dimi fei

7 Na nŋu, i ya gba njɛ ŋa si bɛi Kirisi mɔ í gba ŋɛ ku ba i nyisiò amboei Ilaaɔ̃ ŋa. 8 Ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi iyi Kirisi nŋui í baa í jɛ woo ce icɛi Zuifu ŋau ku ba ide iyi à wãò bala nŋa ŋau ku kɔ̃, nɔ ku nyisiò iyi Ilaaɔ̃i í jɛ ilu ntɔ. 9 Jesu í naai má ku ba dimi mmu ŋa mɔ a saabu Ilaaɔ̃ na araareɛ si bɛi kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ í ni,

Na ŋɔi í jɔ̀ ǹ wa n saabuɛ si inɔi dimi mmu ŋa.
Nɔ n kɔ̃ iri n nyisiò amboei iriɛ.

10 Nɔ í ni má,

Iŋɛ dimi mmu ŋa i wɛɛò inɔ didɔ̃ do inɛi Ilaaɔ̃ ŋa ajɔ.

11 Nɔ í ni má,

I saabu Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ, iŋɛ dimi mmu ŋau fei,
Iŋɛ fei i kɔ̃ iri i cũu.

12 Nɔ walii Ezai mɔ í ni,

Tɔkui Izai gɔ á na ku dede
Ku jɛ ilaalui dimi fei,

Nɔ kpãa ku cɔi dimi ŋau á wa siɛ.
13 Nsɛi, Ilaaɔ̃, nŋu iyi wa mu nwa kpãa ku cɔ,
ku mu nŋɛ inɔ didɔ̃ do laakai ku sũ fei na
naanɛ iyi ì dasi ŋa ku ba kpãa ku cɔ nŋɛ ku
la si gbugbã iyi Hundei Ilaaɔ̃ í mu nŋɛ.

Pɔlu í nɛ kpãai ku kɔ tia do wɔɔkɔ

14 Iŋɛ inɛm ŋa, amu takam ǹ mà kam kam
iyi ì jɛ inɛ jiida ŋa nɔ ì mà mii iyi ì nɛ ku ce
ŋa, aa nɔ i yɔkɔ i mua njɛ bisi ŋa. 15 Do nŋu
fei, do wɔɔkɔ nla nlai n kɔ nŋɛ ide gɔ ŋa wa
si idei tiau ihɛ̃, n ye ŋɛò gigii mii ŋa iyi ì mà
tã ŋa. Ǹ kɔ nŋɛ wa bɛɛbɛi na didɔ̃ iyi Ilaaɔ̃
í ceem 16 ǹ wa n jɛò woo ce icɛi Jesu Kirisi
bi hai jɛ Zuifu ŋa. Ǹ wa n waazo laabaau
jiidai Ilaaɔ̃ bɛi woo wee ku ba hai jɛ Zuifu
ŋa a yɛ bɛi kuwee iyi á dõa Ilaaɔ̃ si, si na iyi
í jɔ̀ Hundeɛ í cica ŋa í jɔ̀ à má. 17 Na nŋu, na
saabui Jesu Kirisi, ǹ nɛ inɔ didɔ̃ si icɛm iyi
ǹ wa n cea Ilaaɔ̃. 18 N kaa n yɔkɔ n fɔ ide gɔ
bii kù jɛ idei icɛ iyi Kirisi í ce si ide ku fɔm
do si kookoosum ŋa ku ba hai jɛ Zuifu ŋa a
jirima Ilaaɔ̃ 19 na saabui maamaake dimi ikã
ikã ŋa iyi gbugbãi Hundei Ilaaɔ̃ í ce. Bɛɛbɛ
mɔi ǹ waazo laabaau jiidai Kirisi bii fei sãa
sãa hai Zeruzalɛmu hee ku bɔ ikpa ilɛi Iliri.
20 Nɔ ǹ dasi idɔ n waazo laabaau jiidau si ilɛ
ŋa bii a kù gbɔ idei Kirisi titã, ku ba n maà n
ma si icui ilei inɛ gɔ. 21 Ǹ ce bɛɛbɛi ku ba n
ce bɛi kukɔi idei Ilaaɔ̃ í fɔ, tengi bii í ni,

Inɛ ŋa iyi a kù fɔ ideɛ bi tu ŋa ajɔ kãma, aa
yɔɔ.
Inɛ ŋa mɔ iyi a kù gbɔ baauɛ wo, aa gbɔ
yaaseɛ.

Pɔlu wa fɔ idei Romu ku bɔ

22 Tuuba nkpɔ nkpɔ isɛɛnɛ ŋau bɛi í ya maa
ganjim n naa bi tu ŋɛ. 23 Amma nsɛi, ǹ kpa
irii icɛm si ilɛ ŋau bɛ, nɔ si na iyi í jɔ̀ ǹ wa
n bi n naa bi tu ŋɛ hai adɔ̃ nkpɔ nkpɔ, 24 ǹ
wa n tamaa bii ǹ wa n bɔ ikpa ilɛi Ɛsipanyi,
an yaa wa bi tu ŋɛ. Ǹ bi n yɛ ŋɛ n ce ajɔ
minji bi tu ŋɛ bɛ ka kpɛ̃ inɔ didɔ̃, nɔ i sobim
ŋa ku ba n bɔ Ɛsipanyiu. 25 Amma nsɛi titã
Zeruzalɛmui ǹ wa n bɔ n koo n sobi woo
dasi Jesu naanɛ ŋa, 26 domi woo dasi Jesu
naanɛ ŋa iyi à wa ilɛi Masedɔni do ilɛi Gɛrɛsi
à tɔtɔɔ fia do inɔ akã na ilu are ŋa iyi à wa
si inɔi woo dasi Jesu naanɛ ŋau Zeruzalɛmu
bɛ. 27 Do kubii à tɔtɔɔò fiau, amma ntɔ ntɔ
gbesei à waa mu si na iyi í jɔ̀ amanii Ilaaɔ̃i
iyi Zuifu ŋau à nɛ à kpɔ̃ɔ do dimi mmu ŋa.
Bɛɛbɛ mɔi á sĩa dimi mmu ŋau mɔ a sobi ŋa
do amanii andunya nŋa. 28 Waati iyi an to
Zeruzalɛmu n na ŋa fia iyi à tɔtɔɔu n kpaò
irii icɛu bɛ, an bɔ Ɛsipanyi nɔ n yaa wa n naa
n yɛ ŋɛ. 29 Ǹ mà iyi kutom wa bi tu ŋɛ bɛ á jɔ̀
Kirisi ku wee nŋɛ si mii nkpɔ nkpɔ.
30 Iŋɛ inɛm ŋa, ǹ wa n tɔɔ ŋɛi do irii Lafɛ̃ɛ
nwa Jesu Kirisi do kubi iyi Hundei Ilaaɔ̃ wa
mu nwa, í bam ku jabu si kutɔɔ nŋɛ ŋa. 31 I
tɔɔ Ilaaɔ̃ ku nyam hai si awɔi hai dasi Jesu
naanɛ ŋa iyi à wa ilɛi Zudee, nɔ i ce kutɔɔ
má ŋa ku ba woo dasi Jesu naanɛ ŋau a gba
amua iyi ǹ wa n bɔò Zeruzalɛmu do awɔ
minji. 32 Bɛɛbɛ mɔi an to wa bi tu ŋɛ do inɔ
didɔ̃ bii Ilaaɔ̃ í bi, nɔ n sĩmi keeke bi tu ŋɛ.
33 Ilaaɔ̃, nŋu iyi wa mu nwa laakai ku sũ, ku
wɛɛ do iŋɛ fei. Ami.

16

Pɔlu wa ce inɛ ŋa fɔɔ

1 Ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ iyi Feebe wecĩ nwa si kpãai
naanɛ ku dasi í jɛ ilu naanɛ. Woo ce icɛi inɛi
igbɛi Jesu ŋai wa jɛ si ilui Sankere. 2 I gba
abou na iri Lafɛ̃ɛ si bɛi í jɔ woo dasi Jesu
naanɛ ŋa a ce. Nɔ i maa sobiɛ ŋa do bukaatai
mii iyi í bi si aninii iŋɛ fei, domi nŋu takaɛ í
sobi inɛ nkpɔ, do amu takam.
3 I ce Pirisila do mɔkɔɛ Akilasi fɔɔ, kpaasi
woo ce icɛm ŋa si icɛi Jesu Kirisi, 4 aŋa iyi
a kù saalu baa kuwɛɛ nŋa ku ba a faaba ti
amu. Kù jɛ amu akãi ǹ wa n saabu ŋa, hee
do igbɛi inɛi Jesu ŋa iyi à jɛ dimi mmu ŋau
fei à waa saabu ŋa. 5 Nɔ i ce inɛi igbɛi Jesu
ŋa iyi à ya tɔtɔɔ kpasɛ̃ nŋau fɔɔ. Nɔ i ceem
Epanɛti kpaasi jiidam nɔu fɔɔ, nŋu iyi í tako
í dasi Kirisi naanɛ si ilɛi Azii. 6 Nɔ i ce Maari
fɔɔ, nŋu iyi í ce icɛ ntɔ ntɔ na iri nŋɛ. 7 Nɔ i
ce Andoniku do Zunia dimim ŋau fɔɔ, awaò
ŋai à ce piisõɔ ajɔ. À nɛ bɛɛrɛ nla nla si inɔi
woo bɛ ŋau. À tako à dasi Kirisi naanɛ mɔm
amu mbɛ ǹ dasi.
8 Nɔ i ce Ampilatu fɔɔ, nŋu iyi í jɛ kpaasi
jiidam si kpãai Lafɛ̃ɛ. 9 I ce Uribɛ̃ɛ fɔɔ, kpaasi
woo ce icɛ nwa si icɛi Kirisi, do Sitaki kpaasi
jiidam. 10 I ce Apelɛsi fɔɔ, nŋu iyi í nyisi
naanɛ ku dasiɛ ntɔ ntɔ si laakai ku cɔ. I ce
inɛi kpasɛ̃i Arisitobu ŋa fɔɔ. 11 I ce Herodiõɔ
dimim nɔu fɔɔ. I ce inɛi kpasɛ̃i Naasisi ŋa
fɔɔ, aŋa iyi à dasi Lafɛ̃ɛ naanɛ. 12 I ce Tiifɛni

do Tiifozi fɔɔ, inaabo ŋa iyi à waa cea Lafɛ̃ɛ icɛu. Nɔ i ceem Pɛɛsidi inaabo baakɔɔm nɔu mɔ fɔɔ, nŋu mɔ í cea Lafɛ̃ɛ icɛ ntɔ ntɔ. 13 I ce Rufusi fɔɔ, nŋu iyi wa cea Lafɛ̃ɛ icɛ jiida, do iyeɛ iyi wa jɛ bɛi iyei amu mɔ si kpãai naanɛ ku dasi. 14 I ce Asɛnkiti fɔɔ, do Filegoni, do Herimɛsi, do Patobasi, do Herimasi, do kpaasi ŋa iyi aŋaò ŋa à wɛɛ. 15 I ce Filɔlɔgu fɔɔ, do Zuli, do Neree, nŋu do wecɬɛ, do Olɛmpasi, do woo dasi Jesu naanɛ ŋa iyi aŋaò ŋa à wɛɛ fei. 16 I ya ce njɛ fɔɔ do kubi jiida ŋa. Igbɛi inɛi Kirisi ŋa fei à waa ce ŋɛ fɔɔ.

Ide kufɔi ankãanyi

17 Ǹ wa n sõ ŋɛi, iŋɛ inɛm ŋa, i ya ce laakaii inɛ ŋa iyi à ya naaò njɛ ku fɛɛfɛ wa si anini nŋɛ, nɔ a jɔ̀ inɛ gɔ ŋa a koosɛ si naanɛ ku dasi nŋa a cuku. Aŋai à ya maa nya cɔɔi cio iyi ì gbɔ ŋa. I jɔ̀ i ɟɪ̀ò inɛ dimi bɛɛbɛ ŋa 18 domi inɛ dimi bɛɛbɛ ŋa a kù waa cea Kirisi Lafɛ̃ɛ nwa icɛ, í gbe inɔi aŋa taka nŋa. Do ide didõ do idei inɛ ku lɛlɛ nŋa ŋaui à ya wa inyii itɬi inɛ ŋa iyi a ci ya ce laakai. 19 Iyi í jɛ ti iŋɛ mɔ, inɛ fei í mà bɛi ì waa jirima Lafɛ̃ɛ ŋa. Na nŋu, ǹ wɛɛò inɔ didõ na iri nŋɛ. Amma ǹ bi í nɛ bisi ŋai ku ba i mà bɛi aa ya ce jiida ŋa, nɔ i jɛ inɛ ŋa iyi laalɔ ku ce í jɛ ìwɔ̀ nŋa. 20 Kaa kpɛ má, Ilaaɔ̃ nŋu iyi wa mu nwa laakai ku sũ, á jɔ̀ i tɛɛsɛ Seetam ŋa.

Didõi Lafɛ̃ɛ nwa Jesu ku wɛɛ do iŋɛ.

21 Timɔtee kpaasi woo ce icɛm wa ce ŋɛ fɔɔ, do Lusiusi, do Zasõɔ do Sosipatɛɛ dimim ŋa.

22 Nɔ amu Tɛtiusi, amu iyi Pɔlu í sõm ide ŋau ihɛ̃ nɔ ǹ kɔɔ, ǹ wa n ce ŋɛ fɔɔ do irii Lafɛ̃ɛ.

23 Gayusi, ilu idem wa ce ŋɛ fɔɔ, nŋu iyi bi tɛɛi inɛi igbɛi Jesu ŋa fei à ya tɔtɔɔ. Erasitu, woo singa fiai iluu do inɛ nwa Kaatusi à waa ce ŋɛ fɔɔ.[

24 Didõi Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi ku wɛɛ do iŋɛ fei. Ami.]

Saabui ankãanyi

25 Ka saabu Ilaaɔ̃, nŋu iyi á yɔkɔ ku mu nŋɛ gbugbã na saabui laabaau jiida do idei Jesu Kirisi iyi ǹ wa n ce waazoɛu. Ideui wa nyisi wa asii iyi wa singa wo hai ku kpɛ. 26 Amma nsɛi í fita gbugbãa. Ide ŋa iyi walii ŋau à kɔ si tia nŋa ŋa í jɔ̀ dimi fei í mà asiiu. Nɔ Ilaaɔ̃i í jilɔɔ si bɛɛbɛ ku ba dimi fei ku jirimaɛ si naanɛ ku dasi.

27 Na nŋu, Ilaaɔ̃, nŋu akã iyi í jɛ ilu bisi do ntɔ, amboe ku jɛ tɛɛ hee do ajɔ fei do saabui Jesu Kirisi. Ami.

Tiɑ sinte iyi Pɔlu í kɔɑ inɛi Kɔrɛnti ŋɑ

Í ce ŋa fɔɔ

1 Amui Pɔlu, ɑmu iyi Ilaaɔ̃ í kpe si idɔɔbiɛ
ǹ jɛ woo bɛi Jesu Kirisi. Amu do Sɔsitɛni
2 kpaasi nwɑu à waa ce ŋɛ fɔɔ, iŋɛ inɛi igbɛi
Ilaaɔ̃ ŋa iyi ì wa ilui Kɔrɛnti ŋa. À waa ce ŋɛ
fɔɔ, iŋɛ iyi Ilaaɔ̃ í kpe ì jɛ tɛɛ ŋa, iŋɛ iyi í cica
í jilɛ i maa nɛ ɑnu ɑkã do Jesu Kirisi ŋa. À
ce iŋɛ fei fɔɔ hee do inɛ ŋa iyi à wa ilɛ baa
yooma fei, inɛ ŋa iyi à waa tɔɔ do irii Lafɛ̃ɛ
nwa Jesu Kirisi, nŋu iyi í jɛ Lafɛ̃ɛi ɑwa fei.
3 Ilaaɔ̃ baa nwa do Lafɛ̃ɛ Jesu Kirisi ɑ mu nŋɛ
didɔ̃ do laakai ku sʉ̃.

Pɔlu wa saabu Ilaaɔ̃ na inɛi Kɔrɛnti ŋa

4 Waati kãma fei ǹ ya n maa n saabu Ilaaɔ̃i
na iri nŋɛ si na iyi í jɔ̀ í mu nŋɛ didɔ̃ɛ na ɑnu
ɑkã nŋɛ iyi ì ce do Jesu Kirisi ŋa. 5 Ntɔ ntɔ,
ɑnu ɑkã nŋɛ iyi ì ce do Jesu Kirisi ŋa nŋui
í jɔ̀ ì ba ɑmua baa yooma fei ì jɛò ilu ɑmɑni
ŋa si idei Ilaaɔ̃ ku fɔ do ku mà. 6 Idei Kirisi
iyi à waazo nŋɛu nŋui ì leekĭ si dim dim ŋa
hee 7 ɑmuai Hundei Ilaaɔ̃ baa ɑkã kù gaizia
ŋɛ, iŋɛ iyi ì waa degbe waati iyi Lafɛ̃ɛ nwa
Jesu Kirisi á faata wa. 8 Jesu Kirisii á jɔ̀ i ya
maa leekĭ dim dim ŋa hee kɔɔ ku ba i jɛ hai
nɛ taale ŋa si ajɔ iyi á nyi wa má. 9 Ilaaɔ̃ ilu
naanɛi, nŋu iyi í kpe ŋɛ i ce ɑnu ɑkã ŋa do
Amaɛ Jesu Kirisi Lafɛ̃ɛ nwa.

Njɛ ku fɛɛfɛ si igbɛi Jesu

10 Iŋɛ kpaasim ŋa, ǹ wa n tɔɔ ŋɛ do irii
Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi, i ce kookaai i ya maa
gbɔsi njɛ ŋa ku ba njɛ ku fɛɛfɛ ku maà ya wa
si ɑnini nŋɛ. I jɔ̀ i nɛ ɑnu ɑkã dee dee ŋa, nɔ
lasabu nŋɛ mɔ ku jɛ ɑkã, do mii iyi ì waa lele
ŋa. 11 Iŋɛ inɛm ŋa, ǹ wa n fɔ bɛɛbɛi si na iyi í
jɔ̀ inɛi nyaanzei Kolosee ŋa à sɔ̃m à ni ija í ya
wa si ɑnini nŋɛ. 12 Mii iyi í jɔ̀ ǹ wa n fɔ bɛɛbɛ
wee. Ǹ gbɔ à ni inɛ gɔ í ni ti Pɔlui nŋu í jɛ, inɛ
ihɛ̃ mɔ í ni ti Apoloi nŋu í jɛ, nɔ inɛ ihɔ̃ mɔ í
ni ti Sefaai * nŋu í jɛ, nɔ inɛ mmu gɔ mɔ í ni
ti Kirisii nŋu í jɛ. 13 Ì waa tamaa bɛi ɑa kpɛ̃
Kirisi ikɔ bututu ŋai? Amu Pɔlu, ɑmu sisi ǹ
ku si jĭi na irii dulum du ŋɛ. Kù nɔ kù jɛ do
irim nii à dasi ŋɛ inyi.

14 Ǹ wa n saabu Ilaaɔ̃ do iyi n kù dasi inɛ
gɔ nŋɛ inyi, bii kù jɛ Kirisipu do Gayusi.
15 Bɛɛbɛ mɔi inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku ni à dasi ŋɛ
inyi do irim. 16 Amma ntɔi, ǹ dasi inɛi kpasɛ̃i
Setefani ŋa mɔ inyi. To, ɑŋa baasi n kù mà
mà ǹ dasi inɛ gɔ inyi má. 17 N kù dasi inɛ
nkpɔ inyi si na iyi í jɔ̀ kù jɛ na nŋui Kirisi í
bɛm wa. Í bɛm wai n na n sisi laabaau jiidau.
Laabaau jiidau, kù jɛ do gɛlɛ didɔ̃i ǹ wa n
sisiɛ, ku ba ikui Kirisi si ɑntai jĭi ku gaauu
ku maà ce nfe.

Bisii ɑmanɛ ŋa do ti Ilaaɔ̃ iyi à waa cɔ bɛi idei sʉ̃mu

18 Ntɔ ntɔ, idei ikui Kirisi si ɑntai jĭi ku
gaau í yɛi bɛi ide hai nɛ yaase bi inɛ ŋa iyi
à wa si kpãai nfe ku ce. Amma bi ɑwa iyi à
wa si kpãai faabau, gbugbãi Ilaaɔ̃i. 19 Mii iyi
kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ wee. Í ni,
Ilaaɔ̃ í ni,
An nya laakaii ilu laakai ŋa,
Nɔ n kpa bisii ilu bisi ŋa.
20 To, iwoi ilu bisi í wa mɔm. Iwoi woo kɔ inɛ
ŋa si wooda í wa. Iwoi inɛ iyi inɛ ŋa à waa
kpe woo mài ɑndunyɑu í wa. Ilaaɔ̃ í nyisi iyi
bisii ɑndunyɑu í yɛi bɛi idei sʉ̃mu.

21 Ntɔ ntɔ, inɛi ɑndunya ŋa ɑ kù yɔkɔ ɑ kù
mà Ilaaɔ̃ do bisii ɑŋa taka nŋa. Ilaaɔ̃ takaɛi
í coo bɛɛbɛ. Amma si bisiɛ mii iyi í sĭaa
wee. Inɛ ŋa iyi à dasiɛ naanɛ à ba faaba na
idei waazo iyi inɛ gɔ ŋa à waa cɔ bɛi idei
sʉ̃mu. 22 Zuifu ŋa maamaakei à ya maa bee,
nɔ Gɛrɛki ŋa mɔ bisii à ya maa dɛ. 23 Amma
ɑwa, waazoi Kirisi iyi à kpakpa si ɑntai jĭi ku
gaauui à waa ce. Ideu bɛi í jɛ bɛi kuta bi ku
koosɛ bi Zuifu ŋa nɔ í jɛ ma bɛi idei sʉ̃mu bi
dimi mmu ŋa. 24 Amma bi inɛ ŋa iyi Ilaaɔ̃ í
kpe, baa bii à jɛ Zuifu walakɔ dimi mmu ŋa,
Kirisii í jɛ gbugbãi Ilaaɔ̃ do bisiɛ. 25 Kirisii í
jɛ gbugbãi Ilaaɔ̃ do bisiɛ bi tu ŋa domi idei
Ilaaɔ̃ iyi inɛ gɔ ŋa à waa cɔ bɛi idei sʉ̃muu í
re bisii ɑmanɛ ŋa, nɔ icɛi Ilaaɔ̃ iyi inɛ gɔ ŋa
à waa ni kù nɛ gbugbãu í re gbugbãi ɑmanɛ
ŋa.

26 Iŋɛ kpaasim ŋa, iŋɛ iyi Ilaaɔ̃ í kpe, i cɔ
bɛi ì yɛ ŋa. Kù jɛ inɛ nkpɔ nŋɛi í jɛ ilu bisi
si kuyɛi ɑmanɛ ŋa walakɔ ilu gbugbã walakɔ
ilu bɛɛrɛ. 27 Amma Ilaaɔ̃ í cica mii ŋa iyi

* **1:12** Sefaa nŋui à ya kpe Piɛɛ má.

inɛi andunya ŋa à waa cɔ bɛi hai nɛ yaase ŋa í dasiò ilu bisi ŋa anyɔ, nɔ í cica mɔngɔi andunya ŋa í dasiò ilu gbugbã ŋa anyɔ. 28 Nɔ Ilaaɔ̃ í cica taaka ŋa do inɛ ŋa iyi à ya maa donda, iyi a kù jɛ ngɔgɔ si andunya í kayeò inɛ ŋa iyi à waa cɔ ara nŋa bɛi inɛ nla ŋa. 29 Í ce bɛɛbɛi ku ba inɛ kãma ku maà yɔkɔ ku tɔɔ fufu si wajuɛ. 30 Ilaaɔ̃i í jɔ̀ ì nɛ anu akã̃ do Jesu Kirisi ŋa. Nɔ Kirisii í jɛ bisii Ilaaɔ̃ bi tu wa na saabui anu akã̃ nwau iyi à ce do nŋu. Kirisii í nya wa hai si dulum du wa. Do saabuɛi à jɛò dee dee nɔ à jɛò inɛi Ilaaɔ̃ ŋa. 31 Na nŋu, “inɛ iyi wa tɔɔ fufu ku tɔɔ na irii Lafɛ̃ɛ.” Bɛɛbɛi kukɔi idei Ilaaɔ̃ í ni.

Waazo iyi Pɔlu í ce Kɔrɛnti wo

2

1 Iŋɛ kpaasim ŋa, waati iyi ǹ naa bi tu ŋɛ n kù sisi idei Ilaaɔ̃ do bisi nla gɔ walakɔ do gɛlɛ didɔ̃ gɔ. 2 N kù nɔ n kù dasi idɔ n sisi ide mmu gɔ si anini nŋɛ bii kù jɛ idei Jesu Kirisi iyi à kpakpa si jĭi ku gaau. 3 Nɔ waati iyi ǹ wa bi tu ŋɛu, do gbugbã hai nɛi do njo do kuyaya nla nla. 4 Si idem do si waazom n kù dɛdɛ n lɛlɛ ŋɛ do bisii amanɛ ŋa, amma gbugbãi Hundei Ilaaɔ̃i ǹ jɔ̀ í kãmia ŋɛ. 5 Ǹ ce bɛɛbɛi ku ba naanɛ ku dasi nŋɛ ku maà leekĭ si bisii inɛ ŋa, bii kù jɛ si gbugbãi Ilaaɔ̃.

Idei bisii Ilaaɔ̃

6 Do nŋu fei, idei bisi gɔi à waa sisia inɛ ŋa iyi à jĭa si naanɛ ku dasi nŋa. Amma kù jɛ bisii andunyau ihɛ̃ walakɔ bisii inɛ nla ŋau aŋa iyi à waa bɔ nfe ku ce. 7 Aawo, bisii asiii Ilaaɔ̃ iyi í singaa amanɛ ŋai à waa waazo. Bisiu Ilaaɔ̃ í ce sɔɔluɛi hai waati iyi kù taka andunya ku ba ka kpɛ̃ amboeɛ do nŋu takaɛ ajɔ. 8 Baa inɛ akã̃i ilu irii andunya ŋau ihɛ̃ kù mà yaaseɛ, domi bii í jɛ à màai wo a kaa kpakpa Lafɛ̃ɛ si jĭi ku gaau, nŋu iyi í nɛ amboe fei. 9 Amma kukɔi idei Ilaaɔ̃ í ni,

Iyi iju kù yɛ ajɔ kãma,
Nɔ itĭ kãma mɔ kù gbɔɔ,
Iyi kù nɔ kù lɔsi idɔi amanɛ,
Nŋui Ilaaɔ̃ í cea inɛ ŋa iyi à buu sɔɔluɛ.

10 Nŋu bɛi Ilaaɔ̃ í jɔ̀ Hundeɛ í nyisi wa. Hundeɛu í yɔkɔ í nyisi wai si na iyi í jɔ̀ í ya wusɛ fei ndɛɛ nɔ ku mà hee do lasabui Ilaaɔ̃ takaɛ iyi wa manji fei. 11 Mà yooi í mà lasabui amanɛ bii kù jɛ hundei nŋu takaɛ iyi í wa siɛ. Bɛɛbɛ mɔi inɛ gɔ kù mà lasabui Ilaaɔ̃ bii kù jɛ Hundeɛ. 12 Awa, kù jɛ lasabui andunyai à ba, amma Hundei Ilaaɔ̃i à ba, ku ba ka mà mii iyi Ilaaɔ̃ í mu nwa si didɔ̃ɛ. 13 Nɔ a kù waa tusɛ asiiu do ide iyi wa naa hai si lasabui amanɛ, bii kù jɛ hai bi Hundei Ilaaɔ̃. À ya tusɛa inɛ ŋa mii ndii Hundei do ide iyi wa naa hai bi Hundeu *.

14 Inɛ ŋa iyi a kù nɛ Hundei Ilaaɔ̃ a kaa gba idei Hundei Ilaaɔ̃ domi bɛi idei sũmui í yɛ bi tu ŋa. A kaa yɔkɔ a gbɔ yaaseɛ domi do gbugbãi Hundei Ilaaɔ̃ nŋu akã̃i à ya wũa idei Hundeu. 15 Inɛ iyi í nɛ Hundei Ilaaɔ̃ á yɔkɔ ku kiiti si mii fei, amma inɛ gɔ kù wɛɛ iyi á yɔkɔ ku kiiti lafɛ̃ɛ. 16 Kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ í ni, yooi í mà lasabui Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ hee ku muaa bisi. Kù wɛɛ. Amma awa à nɛ lasabu dimi akã̃ do Kirisi.

3

Amaacɛi Ilaaɔ̃ ŋa

1 Iŋɛ kpaasim ŋa, n kù yɔkɔ n kù ba ŋɛ ide ku fɔ bɛi ǹ ya n fɔ do inɛ ŋa iyi à nɛ Hundei Ilaaɔ̃. Amma ǹ ba ŋɛ ide ku fɔi bɛi inɛ ŋa iyi à waa too si idɔɔbii ara, inɛ ŋa iyi à yɛ bɛi ama kpɔtɔɔ ŋa si kpãai Kirisi. 2 Cio iyi ǹ kɔ ŋɛ si í yɛi bɛi amɔi ǹ na ŋɛ, kù jɛ ijɛ kili, domi i kù to inɛ ŋa iyi aa jɛ ijɛ kili ŋa. I kù to baa nsɛi ŋa 3 si na iyi í jɔ̀ ì waa too idɔɔbii ara titã ŋa. Ntɔ ntɔ, igu do kakɔɔ í wa si anini nŋɛ, nɔ iyi bɛ wa nyisi iyi ì waa too idɔɔbii ara nŋɛi. Isɛɛnɛ nŋɛ ŋa mɔ í yɛi bɛi ti inɛi andunya ŋa. 4 Bii inɛ gɔ nŋɛ wa ni ti Pɔlui nŋu í jɛ, nɔ inɛ gɔ mɔ wa ni ti Apoloi nŋu í jɛ, iŋɛ mɔ i kù tia inɛi andunya ŋa iyi à gbe ŋa.

5 Yooi í jɛ Apolo. Mà yooi í jɛ Pɔlu. Awa taka nwa mɔ amaacɛi Ilaaɔ̃ ŋai. Awa fei, icɛ iyi Lafɛ̃ɛ í dasi wai à waa ce, ku ba i dasi naanɛ ŋa do saabui icɛ nwa. 6 Iŋɛ ì yɛi bɛi ikoi Ilaaɔ̃ ŋa tengi bii à gbɛ̃ ideɛ. Amu ǹ yɛi bɛi inɛ iyi wa gbɛ̃, Apolo mɔ bɛi inɛ iyi wa fãsi inyi, amma Ilaaɔ̃i í jɔ̀ wa la. 7 Na nŋu, inɛ iyi wa gbɛ̃ do inɛ iyi wa fãsi inyi a kù jɛ ngɔgɔ, bii kù jɛ Ilaaɔ̃ iyi í jɔ̀ wa la. 8 Woo gbɛ̃ do woo mua inyi aŋa fei akã̃i, nɔ aŋa fei aa ba riba nŋai si bɛi icɛ nŋa í to. 9 Ntɔ ntɔ awa à waa ce icɛi do Ilaaɔ̃ ajɔ, nɔ iŋɛ ì yɛ ŋai bɛi ikoi Ilaaɔ̃.

* **2:13** tia nwo gɔ ŋa à ya ni “mii ndii Hunde, inɛ ŋa iyi à nɛ Hundeui à ya tusɛa.”

Iŋɛi ì yɛ má ŋai bɛi ile iyi Ilaaɔ̃ wa ma.
10 Amu mɔ, na saabui didɔ̃ iyi Ilaaɔ̃ í ceem,
amui ǹ nyɔ icui ileu bɛi woo ma iyi í nɛ
laakai. Nsɛi inɛ mmu gɔi wa ma si antaɛ.
Amma inɛ fei ku ce laakai si yaase bɛi wa
ma si. 11 Iyi í jɛ idei icui ileu, à nyɔɔ tã nɔ
inɛ gɔ kaa yɔkɔɛ ku nyɔ mmuɛ gɔ má. Jesu
Kirisii í nɔ í jɛ icui ileu. 12 Nɔ inɛ ŋa iyi à waa
ma si antaɛu, ti inɛ gɔ ŋa í yɛi bɛi à waa ma
do wura walakɔ do isɔ jiida walakɔ do dimii
kuta ku daana gɔ ŋa *. Ti inɛ gɔ ŋa mɔ í yɛi
bɛi à waa ma do ɲ̈i walakɔ do taka walakɔ do
fɔfɔ. 13 Amma si ajɔi kiitiu Ilaaɔ̃ á jɔ̀ icɛi inɛ
fei ku fita gbugbãa. Ajɔ nŋu bɛi á dasi icɛi inɛ
fei si ina nɔ inaui á nyisi bɛi icɛi inɛ fei í yɛ.
14 Inɛ iyi kumaɛ kù jo á ba riba. 15 Amma inɛ
iyi icɛɛ í jo nŋui á yɛ muse. Nŋu takaɛ á ba
faaba, amma á yɛ bɛi inɛ iyi í cã ina í fitaò.
16 I kù mà ŋa iyi iŋɛi ì jɛ bi ku wai Ilaaɔ̃? I
kù mà ŋa iyi Hundeɛ í wa si ŋɛi? 17 Na nŋu,
bii inɛ gɔ í bɛjɛ bi ku wai Ilaaɔ̃, Ilaaɔ̃ mɔ á bɛjɛ
lafɛ̃ɛ. Á ce bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ bi ku waɛ í má,
iŋɛi ì nɔ ì jɛ bi ku wau.
18 Inɛ gɔ ku maà lɛlɛ araɛ. Inɛ gɔ nŋɛ iyi í
tamaa nŋu í nɛ bisi si andunyau ihɛ̃ ku jɔ̀ ku
jɛ nnyɛi ku ba ku yɔkɔ ku jɛ ilu bisi ntɔ ntɔ.
19 Í sɨ̈a ku ce bɛɛbɛi domi bisii andunya í yɛi
bɛi idei sũmu si kuyɛi Ilaaɔ̃. Kukɔi idei Ilaaɔ̃
takaɛ í ni, Ilaaɔ̃ í ya mu ilu bisi ŋai do idei
bisi laalɔi aŋa taka nŋa. 20 Kukɔi idei Ilaaɔ̃
í ni má, Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í mà iyi lasabui ilu bisi ŋa
ngbɛi. 21 Mii fei tu ŋɛi. Na nŋu, inɛ gɔ ku maà
tɔɔ fufu na amanɛ. 22 Hai Pɔlu do Apolo do
Piɛɛ do andunya do kuwɛɛ do iku do iyi í wɛɛ
nnyi do iyi wa naa ala, fei ndɛɛ tu ŋɛi. 23 Iŋɛ
mɔ ti Kirisii, Kirisi mɔ í jɛ ti Ilaaɔ̃.

4

Woo bɛi Kirisi ŋa

1 Í sɨ̈a i doo wa bɛi woo ce icɛi Kirisi ŋa iyi
Ilaaɔ̃ í so idei asiiɛ í daa si awɔ. 2 Inɛ ŋa iyi à
nɔ à da nŋa mii ŋau si awɔ í sɨ̈a a jɛ ilu naanɛ
ŋa. 3 Si kuyɛm kù jɛɛm taale bii ì waa kiitiim
ŋa, walakɔ bii à waa kiitiim si wajui amanɛ
ŋa. Baa amu takam, n ci ya kiiti aram. 4 Do
ntɔ, idɔm kù waa yɛ taalem, amma kù jɛ iyi
bɛi wa nyisi iyi ǹ jɛ dee dee do ntɔ. Lafɛ̃ɛi á
kiitiim. 5 Na nŋu, i maà kiiti inɛ kãma hai
waati iyi Ilaaɔ̃ í jilɛu kù to. I degbe ajɔ iyi
Lafɛ̃ɛ á nyi wa. Mii iyi wa manji si ilu kuku
fei nŋui á jɔ̀ ku fita bantuma, nɔ ku jɔ̀ a mà
lasabui idɔi amanɛ ŋa. Waati bɛɛbɛi, inɛ fei
á gbɔ saabu iyi í jɛ tɛɛ hai bi Ilaaɔ̃.
6 Iŋɛ kpaasim ŋa, ǹ so idei amu do Apolou
ihɛ̃i ku ba n na ŋɛ ikɔ. Ǹ bi yaase nwa ku
nyisi ŋɛ bɛi aa ce i leekɨ̈ si kukɔi idei Ilaaɔ̃
ŋa. Inɛ kãma nŋɛ ku maà tɔɔò inɛ akã fufu
nɔ ku jɔ̀ inɛ ihɔ̃. 7 Ì tamaa ì tia inɛ gɔ ŋai? Mii
ì nɛ ŋa iyi Ilaaɔ̃ kù mu nŋɛ. Mà i kù mà ŋa iyi
nŋui í mu nŋɛ fei ndɛɛ. To, na mii í ce ì waa
tɔɔ fufu ŋa bɛi inɛ ŋa iyi à ba do ara nŋa.
8 Ì waa ce bɛi inɛ ŋa iyi à nɛ mii iyi à bi fei
tã ŋa, bɛi inɛ ŋa iyi à jɛ ilu amani tã. Ì waa ce
má bɛi inɛ ŋa iyi à jɛ bomma nɔ awa a kù wa
si. Á sɨ̈a bii ì jɛ bomma do ntɔ ŋa awaɛ ŋa fei
ka buba si bommau ajɔ. 9 Amma si kuyɛm,
Ilaaɔ̃ í jilɛ awa woo bɛ ŋaui bɛi inɛi anyi ŋa. À
jɛ bɛi inɛ ŋa iyi à yɛ taale nŋa ku ba a kpa ŋa *.
Í jɔ̀ à jɛ dɔ̃anyi ŋa si wajui inɛ baa yooma fei,
hai amaleka ŋa hee do amanɛ ŋa fei. 10 Awa
à waa cɔ wa bɛi sũmu ŋa na irii Kirisi, amma
iŋɛ ì waa cɔ ara nŋɛ ilu bisi ŋa na anu akã
nŋɛ do Kirisi. Awa a kù nɛ gbugbã, amma
iŋɛ ì waa cɔ ara nŋɛ bɛi ilu gbugbã ŋa. Iŋɛ ì
jɛ ilu bɛɛrɛ ŋa amma awa à jɛ hai nɛ bɛɛrɛ ŋa.
11 Hee í koo í toò waatiu ihɛ̃ ari wa kpa wai,
nɔ agbɛ wa kpa wa. Ɲ̈inɛ ku dasi wa gaizia
wa, à ya maa cã wa, a kù nɛ bi ku wa dee dee
má. 12 Nɔ do gbɛɛjii à ya ka maa ceò icɛ iyi
aa ka baò mii ku jɛ. Bii à waa bu wa, à ya ka
maa wee nŋai. Bii à waa kpã wa iju, à ya ka
maa temuai. 13 Baa bii à waa má wa ide, à ya
ka jɛi do ide didɔ̃. Hee nsɛi à ya maa cɔ wai
bɛi gaawɔi caka do bɛi iri ankitã.
14 Kù jɛ ǹ wa n kɔ iyi ihɛ̃ ku ba n dasi ŋɛ
anyɔ. Amma ǹ wa n fɔ si ŋɛ idei bɛi amam
ŋa iyi ǹ bi ku ba i ce laakai ŋa. 15 Baa bii woo
kɔsi cio nŋɛ ŋa si kpãai Kirisi a kù nɛ jia, do
nŋu fei baa akãi ì nɛ ŋa. Ntɔ ntɔ amui ǹ jɛ
baa nŋɛ si kpãai Jesu Kirisi si na iyi í jɔ̀ amui
ǹ sisi nŋɛ laabaau jiidau. 16 Na nŋu, ǹ wa n

* **3:12** dimii kuta ku daana gɔ ŋa dimii kuta ŋa iyi à waa fãau ihɛ̃ à ya taai fia nkpɔ nkpɔ. Nŋui à ya ceò lɛlɛawɔ do saba gɔ ŋa. * **4:9** À jɛ bɛi inɛ ŋa iyi à yɛ taale nŋa ku ba a kpa ŋa Si dɔ̃ɔnɛ nŋa bii à yɛ taalei inɛ gɔ à waa bi a kpaa à bɔ̀ɔɛ bantuma bii à ya ce kucɛii nɔ à leekɨ̈ɛ aninii bantumau nŋu do muusu nla a ja. Nɔ inɛ ŋa à ya koo a leekɨ̈i a maa cɔ.

tɔɔ ŋɛ i ya too si kucem ŋa. 17 Ŋɔi í jɔ̀ ǹ bɛ si ŋɛ Timɔtee wa, nŋu iyi í jɛ amam si kpãai Lafɛ̃ɛ. Í jɛ ilu naanɛ nɔ ǹ buu jiida. Nŋui á ye ŋɛ gigi bɛi isɛɛnɛm í yɛ si kpãai Kirisi si bɛi ǹ wa n kɔ inɛ ŋa si bii fei si igbɛi inɛi Jesu ŋa fei.

18 Wee nsɛi inɛ gɔ ŋa à waa tamaa bɛi n kaa n nyi wa bɛ mái, ŋɔi í jɔ̀ à waa so ara nŋa lele. 19 Amma bii í jɛ ti idɔɔbii Lafɛ̃ɛi, bii í ce ajɔ minji an naa bi tu ŋɛ. Nɔ inɛ ŋa iyi à waa so ara nŋa lele, kù jɛ ide ku fɔ nŋa nŋu akãi an mà ajɔ nŋu, an mà mii iyi aa yɔkɔ a ce má. 20 Ntɔ ntɔ, aa ka mà iyi inɛ gɔ í jɛsi Ilaaɔ̃ ku jɛ ilaaluɛi bii à yɛ gbugbãi Ilaaɔ̃ wa ce icɛ siɛ, kù jɛ si ide ku fɔɛ. 21 Yoomai ì bi ŋa. N naa si ŋɛ do golo? Mà do kubi do daa didɔ̃.

5

Inɛi igbɛi Jesu gɔ í ce sakara

1 À waa gbɔ bii fei à ni inɛ akã nŋɛ gɔ wa ce sakara iyi baa hai dasi Jesu naanɛ ŋa a kaa yɔkɔ a coo. À ni inɛ akã nŋɛ í ya maa sũò aboi baaɛ *. 2 Nɔ do nŋu fei ì waa tɔɔ fufu ŋa. Á sɪ̃ai wo i nɛ inɔ ku fɔ ŋa, nɔ i nya lafɛ̃ɛ hai inɔ nŋɛ. 3 Amu, baa do iyi n kù wa bi tu ŋɛ do ara, lasabum í wa bɛ. Na nŋu, inɛ iyi í ce kurarau bɛ, ǹ yɛ taalei lafɛ̃ɛ tã do yaase bɛi an yɛ taaleɛ bii ǹ wa bɛ. 4 Ǹ wa n sɔ̃ ŋɛi i ceaa kutɔtɔɔ nɔ lasabum á wa bi tu ŋɛ nɔ gbugbãi Lafɛ̃ɛ nwa Jesu á wɛɛ do iŋɛ. Ǹ wa n tɔɔ ŋɛ do irii Jesu, 5 i so inɛɛu i daa Seetam si awɔ, ku kpãa iju ku ba hundeɛ ku ba faaba si ajɔi Lafɛ̃ɛ Jesu.

6 Dimii fufu ku tɔɔ nŋɛu kù sɪ̃a. I kù mà ŋa, lefee keekei í ya dede iyafũi pɛ̃ɛ fei? 7 Ntɔ ntɔ, à kpa Kirisi tã, nŋu iyi í jɛ bɛi angudãi jingaui Iku ku kua nwa. Na nŋu, í sɪ̃a nsɛi i nya lefee nwo hai si kuwɛɛ nŋɛ ku ba i yɛ bɛi pɛ̃ɛ titõ iyi kù nɛ lefee, si bɛi ì yɛ tã ŋa. 8 Debɛi, ka maà jɛ jingauu do laalɔ do inɔ sãmi iyi í yɛ bɛi lefee nwo, amma ka jɔɔ do pɛ̃ɛ hai nɛ lefee. Pɛ̃ɛ hai nɛ lefeeui í jɛ ntɔ do idɔ ku má.

9 Si tia iyi ǹ tako ǹ ce nŋɛ wo ǹ ni i maà tɔtɔɔ do woo ce sakara ŋa. 10 Amma bii ǹ ni i maà tɔtɔɔ do woo ce sakara ŋa wala do ilu binɛ ŋa do ile ŋa do woo tɔɔ iwɛ̃ ŋa, kù jɛ hai dasi Jesu naanɛ ŋai ǹ wa n fãa, domi bii bɛɛbɛi tilasii i fita hai si andunya ŋa. 11 Ǹ ni i maà tɔtɔɔ do inɛ iyi wa kpe araɛ woo dasi Jesu naanɛ nɔ wa ce sakara, wala binɛ, wala iwɛ̃ ku tɔɔ, wala inɛ ku bu, wala atɛ̃ ku mɔ, wala inɛ ku taki. Nɔ iŋɛò inɛ dimi bɛɛbɛ ŋa i maà ya tɔtɔɔ i jɛ ŋa mɔm.

12-13 Amu n kù nɛ kpãa n kiiti hai dasi Jesu naanɛ ŋa. Ilaaɔ̃i á kiiti ŋa. Amma í sɪ̃a i kiiti inɛi igbɛ nŋɛ ŋa. Debɛi, i “nya inɛ laalɔ hai si anini nŋɛ” si bɛi kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ.

6

I maà ya kpe njɛ kiiti bi inɛi andunya ŋa

1 Bii kpaasi woo dasi naanɛ gɔ í ce nŋɛ kurara, bɛirei aa ce i dale inɛi igbɛ nŋɛ ŋa nɔ i kpoo kiiti bi hai dasi naanɛ ŋa. 2 I kù mà ŋa iyi woo dasi naanɛ ŋai aa na a kiiti inɛi andunya ŋa? Nɔ bii iŋɛi aa kiiti inɛi andunya ŋa, debɛi i kaa yɔkɔ i kiiti baa ide keeke ŋa? 3 I kù mà ŋa iyi awai aa ka kiiti amaleka ŋau? Aa na i fɔ idei andunyau ihɛ̃ má? 4 Na nŋu, bii kpaasiɛ í ceɛ kurara, kù sɪ̃a i jɔ̀ hai dasi Jesu naanɛ gɔ ku kiiti nŋɛ, nŋu iyi kù nɛ baa gɔ si igbɛi Jesu. 5 Ǹ kɔ nŋɛ iyi ihɛ̃ wai anyɔ ku ba ku mu ŋɛ. Ntɔ ntɔ, inɛ gɔ kù wa si anini nŋɛ iyi bisiɛ í to ku kiiti kpaasiɛ ŋai? 6 Na mii í ce ì waa kpe njɛ kiiti bi hai dasi Jesu naanɛ ŋa.

7 Bii ide gɔ í wa si anini nŋɛ, wa nyisi mɔngɔ nŋɛi mam mam. Na mii í ce i ci ya yɔkɔ i tɛ idɔ ŋa bii à rara nŋɛ. Na mii í ce i ci ya jɛ a takii ŋɛ. 8 Amma iŋɛ taka nŋɛi ì ya maa raraa inɛ gɔ ŋa, kpaasi woo dasi Jesu naanɛ ŋa mɔm nii ì ya maa takii ŋa. 9 Iŋɛ, i kù mà ŋa iyi woo ce laalɔ ŋa a kaa ba tubu si bommai Ilaaɔ̃? I maà jɔ̀ a dɪ̃ iju nŋɛ. Woo ce adɛi abo yaamɔ do woo tɔɔ iwɛ̃ ŋa do woo ce sakara ŋa do inɛ ŋa iyi à waa sũò inɛmɔkɔ kpaasi ŋa 10 do ile ŋa do ilu binɛ ŋa do woo mɔ atɛ̃ ŋa do woo yaako inɛ ŋa do woo jɛ inɛ takii ŋa a kaa ba tubu si anundya titõi Ilaaɔ̃. 11 Bɛɛbɛi inɛ gɔ nŋɛ ŋa à yɛ wo. Amma à wɛ̀ ŋɛ, nɔ à jɔ̀ ì má ŋa, nɔ ì jɛ dee dee ŋa na saabui irii Lafɛ̃ɛ Jesu Kirisi, do Hundei Ilaaɔ̃ Lafɛ̃ɛ nwa.

I jɔ̀ kucei ara nŋɛ ku na Ilaaɔ̃ amboe

12 Inɛ gɔ nŋɛ ŋa à ya ni, ǹ nɛ kpãai n ce mii fei. Ntɔi, amma fei ndɛɛ si á sɪ̃a nŋɛ. An yɔkɔ n ni, ǹ nɛ kpãai mii fei ku ce, amma n kaa n

* **5:1** aboi baaɛ kù jɛ iye à bíɛi Pɔlu wa fãa, abo mmu gɔ iyi baaɛ í soi.

jɔ̀ n jɛ arui nkãma. 13 Ì ya nyi i ni ŋa, ijɛ í wɛɛi
na inɔ, nɔ inɔ mɔ í wɛɛi na ijɛ. Ntɔi, amma do
nŋu fei Ilaaɔ̃ á na ku kpa irii mii minji ŋau bɛ
fei. Amma i ce laakai ŋa, ara kù wɛɛ na abo
kaafe ŋa ku sũò. Í wɛɛi na Lafɛ̃ɛ nɔ Lafɛ̃ɛ mɔ
í wɛɛi na iriɛ. 14 Ilaaɔ̃, nŋu iyi í jĭ̀ Lafɛ̃ɛ hai si
balɛ á jĭ̀ awa mɔ do gbugbãɛ.

15 Iŋɛ i kù mà ŋa iyi ara nŋɛ í yɛi bɛi ikɔ̃
ikɔ̃i arai Kirisi? Debɛi, aa so ikɔ̃i arai Kirisi
i jɔ̀ ku tɔtɔɔò abo kaafe a jɛ akã ŋa? Aawo,
kaa ce. 16 Mà i kù mà ŋa inɛ iyi wa tɔtɔɔ do
abo kaafe, aŋaò à baa à jɛ ara akãi? Si kukɔi
idei Ilaaɔ̃ à ni, aŋa minjiu fei aa na a jɛ ara
akã. 17 Bɛɛbɛ mɔi inɛ iyi í tɔtɔɔ do Lafɛ̃ɛ aŋaò
à baa à nɛ lasabu akã.

18 I saa adɛi abo ŋa. Dulum iyi amanɛ
wa ce fei ci ya má si araɛ, amma inɛ iyi wa
ce adɛi abo, arai nŋu takaɛi wa dasi dulum.
19 Mà i kù mà ŋa iyi ara nŋɛi í jɛ bi ku wai
Hundei Ilaaɔ̃ iyi í wa si ŋɛ iyi Ilaaɔ̃ í mu nŋɛ?
I kù nɛ ara nŋɛ 20 domi à ya ŋɛi do fia iyi kù
nɛ jia. Na nŋu, i jɔ̀ kucei ara nŋɛ ku jɔ̀ inɛ ŋa
a mà bɛɛrɛi Ilaaɔ̃.

7

Idei abɔdɔ̃

1 Ide iyi ì kɔɔm wa si tia nŋɛ, nŋui ǹ wa n jɛ
nŋɛ wa bɛɛbɛi. Í sĭa inɛmɔkɔ ku maà so abo.
2 Amma na sakara í sĭa inɛ fei ku nɛ aboɛ,
nɔ abo fei ku nɛ mɔkɔɛ. 3 Mɔkɔ í nɛ kú cea
aboɛ mii iyi í jɔ a cea abo fei, nɔ abo mɔ ku
cea mɔkɔɛ mii iyi í jɔ ku cea mɔkɔ fei. 4 Abo
kaa yɔkɔ ku ce bɛi í bi do araɛ, domi araɛu ti
mɔkɔɛi. Bɛɛbɛi mɔkɔ mɔ kaa yɔkɔ ku ceò araɛ
bɛi í bi, domi nŋu mɔ araɛ ti aboɛi. 5 I maà ya
kɔ ku sũò abo nŋɛ ŋa bii kù jɛ iŋɛ minji feii ì
gbɔsi njɛ ì yɔɔ ŋa iyi á sĭa i jɔ̀ɔ titã ŋa si waati
keeke ku ba i na ara nŋɛ i ce kutɔɔ ŋa. Nɔ si
anyiɛ i tɔtɔɔ má ŋa. Bii kù jɛ bɛɛbɛ á yɔkɔ ku
jɛ i kaa na i yɔkɔ i mu ara nŋɛ nɔ Seetam á na
ku lɛlɛ ŋɛ.

6 N kù wa n fɔ iyi ihɛ̃ bɛi tilasi, amu de ǹ
wa n tɔɔ ŋɛi. 7 Á sĭaam si bii inɛ fei í wɛɛ
kaafe bɛi amu takam, amma Ilaaɔ̃ í cea inɛ
fei amuaɛi, ti inɛ ihɛ̃ ikã, ti inɛ ihɔ̃ mɔ ikã.

8 Amma ǹ wa n sɔ̃ kaafe ŋa do jaaɔ̃ ŋa á sĭa
a maa wɛɛ nŋa kaafe bɛi ǹ wɛɛ. 9 Amma bii
a kaa yɔkɔ a mu ara nŋa, a dɛdɛ njɛ a so njɛ,
domi í sĭa a so njɛ do iyi aa maa wɛɛò binɛɛ
ntɔ ntɔ.

10-11 Nsɛi, inɛ ŋa iyi à so njɛ tã aŋai ǹ wa
n sɔ̃ woodau ihɛ̃. Mɔkɔ ku maà kɔsi aboɛ, nɔ
abo mɔ ku maà kɔ mɔkɔɛ. Amma bii à fɛ njɛ,
abo ku buba ku maà so mɔkɔ titɔ̃, walakɔ ku
nyi bi mɔkɔ nwoɛu. Kù jɛ amui ǹ wa n na ŋɛ
woodau ihɛ̃, Lafɛ̃ɛi wa na ŋɛ.

12 Inɛ ŋa iyi à gbe aŋa mɔi ǹ wa n sɔ̃ iyi ihɛ̃,
kù jɛ Lafɛ̃ɛi í fɔɔ. Bii woo dasi Jesu naanɛ
gɔ í nɛ abo, nɔ abou kù jɛ woo dasi naanɛ,
bii abou í jɛsi aŋa a maa wɛɛ, ku maà kɔsiɛ.
13 Bii abo gɔ mɔ í nɛ mɔkɔ nɔ mɔkɔu kù jɛ woo
dasi Jesu naanɛ, bii í sĭaa mɔkɔu si aŋa a maa
wɛɛ, ku maà kɔsiɛ. 14 Ǹ ni bɛɛbɛi domi Ilaaɔ̃
á yɔkɔ ku cica mɔkɔ hai dasi Jesu naanɛu na
aboɛ. Bɛɛbɛ mɔi Ilaaɔ̃ á yɔkɔ ku cica abo hai
dasi naanɛu na mɔkɔɛ. Nɔ á yɔkɔ ku cica ama
nŋa ŋa mɔ. Bii kù jɛ bɛɛbɛ, amu ŋau, cefee
ŋai aa jɛ. 15 Amma hai dasi Jesu naanɛu, bii
í nɛ, jɔ̀ɛ ku koo. Kù jɛ tilasi i maa wɛɛò njɛ
ŋa domi Ilaaɔ̃ í kpe wai ka maa wa si laakai
ku sũ. 16 Amma bii í jɛsi i maa wɛɛ ŋa í sĭa,
domi awɔ abo i kù mà bii í jɛ mɔkɔɛ á na ku
ba faaba na iriɛ. Nɔ awɔ mɔ mɔkɔ i kù mà bii
í jɛ aboɛ á na ku ba faaba na iriɛ.

I wɛɛ bɛi ì tako ì yɛ ŋa Ilaaɔ̃ í bɛi í kpe ŋɛ

17 Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í jilɛa inɛ fei tengi bii á nɛ si
kuwɛɛɛ. Na nŋu, baai idei njɛ ku so baasi, í
sĭa inɛ fei ku máa nɛ si kpãai kuwɛɛ bii í tako
í wa wo Ilaaɔ̃ í bɛi í kpoo. Iyi ǹ jilɛa igbɛi inɛi
Jesu ŋa bii fei mbɛ. 18 Bii à dasi inɛ bango
Ilaaɔ̃ í bɛi í kpooi, lafɛ̃ɛ ku wɛɛ bɛɛbɛ. Inɛ mɔ
iyi a kù dasiɛ bango Ilaaɔ̃ i bɛi i kpoo, lafɛ̃ɛ
ku maà dɛ a dasiɛ bango má. 19 Bii à dasi inɛ
bango wala bii a kù dasiɛ, kãmaɛ kù jɛ taale,
amma woodai Ilaaɔ̃ ku jirimai í sĭa. 20 Inɛ fei
ku leekĭ si bɛi í wɛɛ í bɛi í gbɔò kukpei Ilaaɔ̃.
21 Ì jɛ aru wo waati iyi Ilaaɔ̃ í kpeɛi? Maà ti i
jɔ̀ inɔɛ ku fɔ. Amma bii ì na ì ba kpãa gɔ iyi
aa nɛò araɛ, bɛɛgɛ si bɛ gbakã. 22 Aru iyi Aɔ̃
Lafɛ̃ɛ í kpe í baa í jɛ inɛ iyi í nɛ araɛi na saabui
Lafɛ̃ɛ. Bɛɛbɛ mɔi inɛ iyi í nɛ araɛ iyi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ
í kpoo, lafɛ̃ɛ í baa í jɛ arui Kirisi. 23 À ra ŋɛi
do fia hai nɛ jia. Na nŋu, i maà jɔ̀ i jɛ arui inɛ
ŋa. 24 Iŋɛ inɛm ŋa, i jɔ̀ inɛ baa yooma fei ku
leekĭ si wajui Ilaaɔ̃ si bɛi í wɛɛ wo Ilaaɔ̃ í bɛi
í kpoo.

Idei kaafe ŋa

25 Nsɛi, iyi í jɛ ti inɛ ŋa iyi a kù tɔtɔɔ sɛ̃ɛ
do inɛ gɔ titã, n kù nɛ ide gɔ iyi í jɛ woodai

Lafɛ̃ɛ. Amma si bɛi Lafɛ̃ɛ í ce araarem ǹ jɛò ilu naanɛ, ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ iyi í jɛ lasabum.

26 Ǹ tamaa, na wahalai waatiu ihɛ̃i á sɩ̀a inɛ
fei ku wɛɛ bɛi í wɛɛ nsɛi. 27 Bii ì nɛ abo, maà
dɛ kpãa i fɛɛfɛɛ njɛ. Bii ì nɔ ì wɛɛ kaafe, maà
dɛ abo. 28 Amma do nŋu fei bii ì so abo i
kù ce dulum. Bii mudɛ̃ɛ mɔ í so mɔkɔ, kù
ce dulum. Amma inɛ ŋa iyi à so njɛ, asoi
andunya nŋai à kɔ̃ɔsi, nɔ n kù bi i yɛ bɛɛbɛ
ŋa.

29 Inɛm ŋa, iyi ǹ wa n fɔ wee, waatiu kù sɔ
má. Na nŋu, hai nsɛi inɛ iyi í nɛ abo, í sɩ̀a ku
yɛ bɛi inɛ iyi kù nɛ abo. 30 Nɔ inɛ iyi wa kpata
ku ce bɛi inɛ iyi kù nɛ inɔ ku fɔ. Inɛ mɔ iyi
wa nyaanyi ku ce bɛi inɛ iyi kù nɛ inɔ didɔ̃.
Inɛ mɔ iyi wa ra ngɔgɔ, ku ce bɛi kù jɛ titɛɛ.
31 Inɛ iyi amanii andunya wa bukaataa ku
maà dasi laakaɛ fei si bɛ. Ǹ wa n fɔ bɛɛbɛi si
na iyi í jɔ̀ yaase bɛi andunyau ihɛ̃ í yɛ kaa kpɛ
jiida má. 32 N kù bi nkãma ku maa bitandi
ŋɛ. Inɛ iyi kù so abo, laakaɛ fei si icɛi Lafɛ̃ɛi í
ya wa, í ya maa dɛ nŋu ku ce iyi á dɔ̃a Lafɛ̃ɛ si.
33 Amma inɛ iyi í nɛ abo, lasabuɛ si mii ndii
andunya ŋai í ya wa. Mii iyi á dɔ̃a aboɛ sii í ya
maa dɛ ku ce. 34 Laakaɛ ci ya jɛ akã. Inaabo
ŋa iyi a kù nɛ mɔkɔ do mudɛ̃ɛ ŋa lasabu nŋa
si idei Lafɛ̃ɛi í ya wa ku ba a jɛ dee dee si ara
do si hunde. Amma inɛ iyi í nɛ mɔkɔ lasabuɛ
si mii ndii andunya ŋai í ya wa. Mii iyi á dɔ̃a
mɔkɔɛ sii í ya maa dɛ ku ce.

35 Na aranfãani nŋɛi ǹ wa n fɔ iyi ihɛ̃, kù
jɛ na n dasi ŋɛ wahala, amma na n nyisi ŋɛ
iyi í sɩ̀a i ce ŋai ku ba i na Lafɛ̃ɛ ara nŋɛ mam
mam.

36 Bii inɛ gɔ í yɛ ama inaaboɛ í jɩ̃a í to abɔdɔ̃
nɔ í yɛ kù sɩ̀a ku maa wɛɛ kaafe, nɔ í bi a
gbaa abɔdɔ̃, kú ce bɛi í bi. Bii í ni a gbaa
abɔdɔ̃ kù ce dulum. 37 Amma inɛ iyi í dasi
idɔ dim dim bii kù jɛ do tilasi gɔ, bii í jilɔɔ si
ama inaaboi nŋu ku maà so mɔkɔ, mii jiidai
í lasabu. 38 Bɛɛbɛ mɔi inɛ iyi í jɔ̀ à gba ama
inaaboɛ abɔdɔ̃ mii jiidai í ce, amma inɛ iyi í
kɔ a gba titɛɛ abɔdɔ̃ nŋui í ce í re.

39 À dɩ̀ aboi si mɔkɔɛ bii mɔkɔɛ í wɛɛ si
hunde, amma bii mɔkɔu í ku, abou í nɛ araɛ
ku so mɔkɔ titɔ̃ iyi í bi, lafɛ̃ɛ de kú jɛ woo dasi
Jesu naanɛ. 40 Amma si lasabum, bii abou í
bubaɛ jaaɔ̃, inɔ didɔ̃ɛ á la ku re. Nɔ ǹ tamaa
Hundei Ilaaɔ̃i í sɔ̃m ideu ihɛ̃.

8

Ijɛ iyi à ceò kuwee

1 Nsɛi si idei mii iyi à ceò kuwee ǹ lɔ si.
Ntɔi awa fei à nɛ kumà si bɛi ì fɔ ŋa. Kumà
í ya jɔ̀ inɛ ku nɛ faaui, amma kubi í ya sobi
inɛ. 2 Bii inɛ gɔ í tamaa nŋu í mà ngɔgɔ, kù
mà nkãma titã si bɛi í jɔ. 3 Amma inɛ iyi í bi
Ilaaɔ̃, Ilaaɔ̃ í mà lafɛ̃ɛ.

4 Iyi í jɛ ti idei iŋai kuwee si bii ì waa bee
mà í sɩ̀a i ya ŋɔɔ ŋa. Awa à mà iyi iwɛ̃ kù jɛ
ngɔgɔ si andunya. À nɔ à mà iyi Ilaaɔ̃ nŋu
akãi í wɛɛ. 5 Ntɔ ntɔ, iwɛ̃ nkpɔ do lafɛ̃ɛ nkpɔi
í wa lele do si ilɛ. Amma baa do iyi inɛ ŋa à
waa tɔɔ iwɛ̃ nkpɔ nkpɔ, 6 bi tu wa Ilaaɔ̃ akãi
í wɛɛ. Nŋui í jɛ Baaba, hai bi tɛɛi mii fei wa
naa. Na iriɛi awa à nɔ à wɛɛ. Lafɛ̃ɛ akã mɔi í
nɔ í wɛɛ. Nŋui í jɛ Jesu Kirisi, hai bii mii fei
wa ceò. Do saabuɛi à nɛò kuwɛɛ.

7 Amma kù jɛ inɛ feii í mà iyi bɛ. Hee nsɛi
inɛ gɔ ŋa iyi à tako à nɛ dɔɔnɛi iwɛ̃ ku tɔɔ à
waa ŋɔ iŋau bɛi ijɛi kuwee, nɔ idɔ nŋa wa yɛ
taale nŋa na gbugbã hai nɛ nŋa. 8 Kù jɛ ijɛi á
bɔò wa bi Ilaaɔ̃. Bii à jɛ, kaa kɔ̃ɔ nwa si ngɔgɔ,
bii a kù nɔ a kù jɛ, kaa jɔ̀ ka kua ngɔgɔ.

9 Amma i ce laakai ŋa ku ba ara ku nɛ nŋɛ
ku maà dasi inɛ gɔ ŋa dulum. 10 Bii nsɛi, awɔ
iyi ì nɛ kumà ì buba ì waa jɛ ilei iwɛ̃, inɛ iyi
kù nɛ gbugbã, bii í yɛɛ bɛ, nŋu mɔ á nɛ wɔɔkɔ
ku jɛ ijɛi kuweeui baa bii idɔɛ wa yɛò taaleɛ.
11 Nɔ do saabui kumàɛ kpaasiɛu ku ce nfe,
nŋu mɔ iyi Kirisi í ku na iriɛ. 12 Bii ì waa cea
kpaasi hai nɛ gbugbã nŋɛ ŋa dulum bɛɛbɛ ŋa
nɔ ì waa mɛɛ ŋa si idɔ nŋa ŋa, Kirisi takaɛi ì
waa cea dulum ŋa. 13 Na nŋu, bii iŋai á jɔ̀
kpaasim gɔ ku dasi kurara, n kaa n ŋɔ iŋa má
ajɔ kãma ku ba n maà n dasiɛ kurara.

9

Kpãai mii iyi woo bɛ í nɛ do icɛ iyi í nɛ ku ce

1 N kù nɛ aram nii? N kù jɛ woo bɛi? N kù
yɛ Jesu Lafɛ̃ɛ nwai? I kù jɛ isoi icɛm iyi ǹ cea
Lafɛ̃ɛ ŋai? 2 Baa bii inɛ gɔ ŋa à kɔ ku màm
bɛi woo bɛ, ǹ jɛ woo bɛ bi tu ŋɛ, domi iŋɛi ì
jɛ sɛɛda iyi wa nyisi iyi amuu woo bɛi Lafɛ̃ɛi
ntɔ ntɔ.

3 Inɛ ŋa iyi à waa wusɛm, ide iyi an jɛ nŋa
wee. 4 A kù nɛ kpãa ka jɛ nɔ ka mɔi? 5 A kù nɛ
kpãa ka nɛ abo woo dasi Jesu naanɛ iyi á si
wa bɛi woo bɛ gɔ ŋa à waa cei? Bɛi ifɔi Lafɛ̃ɛ
ŋau do Sefaa Piɛɛ? 6 Mà amu do Baanabasi

awa akãi a kù nɛ kpãai a ya na wa ijɛ, í gbe ka ce icɛ? 7 Inɛ kãma kaa bɔ ikoi igũ do fiai nŋu takaɛ. Inɛ kãma kaa lɔ ɟĩi ndii rezɛ̃ɛ iyi kù jɛ isoɛ. Nɔ inɛ kãma kaa maa degbe mɛɛmu gaa iyi kù waa mɔ amɔɛ.

8 Kù jɛ do bisii amanɛ nŋu akãi ǹ wa n fɔò ideu ihɛ̃. Ide akãui do iyi woodai Moizi wa fɔ. 9 Moizi í kɔ si tiai woodaɛu í ni, i maà ti i dĩ gɛlɛi kɛtɛ iyi wa jojo si bilee wa nya yɔyɔɛ. Na kɛtɛ ŋai Ilaaɔ̃ í fɔ iyi bɛ ba. 10 Mà na iri nwai wa fɔ ideu. Oo, na iri nwai à kɔɔ, domi í sĩa woo logoo do inɛ iyi wa kpokpo aŋa fei a maa cɔ kpãai ikpɛ̃ nŋa. 11 Ide iyi à sɔ̃ ŋɛ í yɛi bɛi idei Hundei à gbɛ̃ nŋɛ. Debɛi, bii ì mu nwa sɔndai ara ŋa, aa jɔ̀ ku la nŋɛi? 12 Bii inɛ gɔ ŋa à nɛ kpãaɛ bi tu ŋɛ, awa mɔ ni a kù re ŋa?

Amma a kù ceò kpãau icɛ si ŋɛ. À temua si fei ndɛɛ ku ba ka maà ti ka dĩ kpãai laabaau jiidai Kirisi. 13 I kù mà ŋa iyi inɛ ŋa iyi à waa ce icɛ kpasɛ̃i Ilaaɔ̃, bɛi à ya ba ijɛ nŋa? Inɛ ŋa mɔ iyi à jɛ woo wee ŋa, si kuweeu bɛi à ya ba mii ku jɛ nŋa. 14 Bɛɛbɛ mɔi Lafɛ̃ɛ í jilɔɔ si inɛ ŋa iyi à waa sisi laabaau jiidau aŋa mɔ a ba ijɛ nŋa si bɛ.

15 Amma n kù ceò kãmaɛ icɛ. N kù nɔ n kù wa n kɔ iyi ihɛ̃ ku ba a ceem bɛɛbɛ. Ǹ gbasi n kú do iyi ide iyi ǹ wa n tɔɔò fufuu ihɛ̃ á ce nfe. 16 N kù wa n tɔɔ fufu si na iyi í jɔ̀ ǹ wa n sisi laabaau jiida. Amma tilasii bi tom n coo. Nɔ ijuukpãi á jɛ titom bii n kù waazo ideu. 17 Bii do idɔɔbim nii ǹ wa n coo, ǹ nɛ kpãai n ba riba. Amma tilasi ǹ nɛ ku ceɛ mɔm nii domi Ilaaɔ̃i í dasim. 18 Debɛi, yoomai í jɛ ribam. Ribam nii í jɛ n waazo laabaau jiidai Kirisi, ku maà ti ku jɛ do idei fia nɔ n maà n ti n ce icɛ do kpãa iyi ǹ nɛ.

19 Ǹ nɛ aram, n kù jɛ arui inɛ kãma. Amma do nŋu fei ǹ ce aram arui inɛ fei ku ba n fa inɛ nkpɔ n naaò wa bi Kirisi. 20 Bi Zuifu ŋa ǹ baa ǹ jɛ bɛi Zuifu, ku ba n fa ŋa wa. Inɛ ŋa mɔ iyi à waa jirima wooda ǹ jɛ inɛ akã nŋa ku ba n fa ŋa wa baa bii amu takam n kù wa si awɔi wooda. 21 Bi inɛ ŋa iyi a kù nɛ wooda ǹ jɛ inɛ akã nŋa ku ba n fa ŋa wa. Kù jɛ n kù wa n jirima woodai Ilaaɔ̃, domi ǹ wa n too woodai Kirisi. 22 Bi inɛ ŋa iyi a kù nɛ gbugbã amu mɔ n ce bɛi inɛ iyi kù nɛ gbugbã ku ba n fa ŋa wa. Ǹ ce bɛi inɛ fei í yɛ ku ba gɔgɔ nŋa ŋa a ba faaba, baa bii bɛirei. 23 Ǹ wa n ce fei ndɛɛi ku ba kuwee iyi laabaau jiidau í nɛ n basi ikpɛ̃.

24 Iŋɛ fei ì mà ŋa si gaasai kusɛi inɛ feii í ya sɛi amma inɛ akãi í ya ba ribaɛ. Na nŋu, i hanya ku ba i ba ribaɛ ŋa. 25 Woo ce gaasai kusɛi ŋa à ya maa mu ara nŋai si fei ndɛɛ. À waa ce bɛɛbɛ ku ba a ba fulai wua * ŋa iyi á gbɛ nɔ ku wɔ. Amma awa à waa cei ku ba ka ba iyi ci ya tã. 26 Na ŋɔi í ce ǹ wa n sɛi bɛi inɛ iyi í nɛ mii iyi wa lele. Ǹ wa n jabu amma kù jɛ si ngbɛ. 27 Ǹ wa n wahala aram ntɔ ntɔ ku ba n kãmiaɛ nɔ n maà n ti n jɛ inɛ iyi aa na a lele awɔ ngbɛ waati iyi ǹ cea inɛ ŋa waazo ǹ tã.

10

I maà ya tɔɔ iwɛ̃ ŋa

1 Iŋɛ inɛm ŋa, ǹ bi i mà ŋa iyi si waatii Moizi, bala nwa ŋau fei kudũi iɟĩui à too nɔ aŋa fei à kua tenkuu do isɛ. 2 Kudũi iɟĩu ku too do tenkuu ku kua í yɛi bɛi à dasi ŋa inyi nɔ à baa à jɛ mɔcɔi Moizi ŋa. 3 Nɔ aŋa fei ijɛ dimi akã gɔi à jɛ. Ijɛu hai bi Ilaaɔ̃i í naa. 4 Nɔ aŋa fei inyi dimi akãi à mɔ. Inyiu Ilaaɔ̃i í jɔ̀ í fita hai si kuta. Kutau í ya maa too ŋai. Nɔ Kirisii í jɛ kutau. 5 Do nŋu fei, Ilaaɔ̃ í jɔ̀ inɛ nkpɔ nŋa í ku si gbabua si na iyi í jɔ̀ daa nŋa ku sĩaa si.

6 Nsɛi, mii ŋau bɛi í jɛ nwa yaase ku ba ka maà nɛ binɛ laalɔ ŋa bɛi aŋa mɔ. 7 Nɔ i maà ya tɔɔ iwɛ̃ ŋa bɛi gɔgɔ nŋa ŋa à ce. Ì mà ŋa iyi à kɔ idei iwɛ̃ ku tɔɔ nŋa à ni, inɛ ŋau à buba à jɛ à mɔ, nɔ à dede à waa jojo. 8 Ka maà ya ce adɛi abo kaafe bɛi gɔgɔ nŋa ŋa à ce, nɔ amanɛ dubu kɔnfia do mɛɛta (23.000) í ku si ajɔ akã. 9 Ka maà ya ka cɔ laakai Ilaaɔ̃ bɛi í to bɛi gɔgɔ nŋa ŋa à ce, nɔ njo ŋa à kpa si ŋa inɛ nkpɔ. 10 Ka maà gbagba bɛi gɔgɔ nŋa ŋa à ce, nɔ amalekai iku í kpa ŋa.

11 Mii ŋau bɛi í ba ŋa bɛi yaase, nɔ à kɔɔ ku ba ka ce laakaii ara nwa, awa iyi à wɛɛ si waatii ankãanyiu ihɛ̃. 12 Na nŋu, inɛ iyi í tamaa nŋu wa leekĩ dim dim ku jɔ̀ ku ce laakaii araɛ, ku ba ku maà ti ku cuku. 13 I kù yɛ dimii laakai ku cɔ gɔ ŋa iyi kù jɛ dimi iyi inɛ fei í ya yɛ. Ilaaɔ̃ ilu naanɛ kaa jɔ̀ a cɔ

* **9:25** fulai wua Si waati nŋa inɛ iyi í cua kpaasi ŋa si gaasai kusɛi, fulai wuai à ya daa si iri

laakai nŋɛ ku re zaka bɛi aa yɔkɔ i temuaò ŋa. Amma si laakai ku cɔ baa yooma fei í ya nyi ku ce bi ku fita má ku ba i yɔkɔ temua ŋa.

14 Na nŋu kpaasim ŋa, i saa iwɛ̃ ku tɔɔ ŋa.
15 Ǹ wa n ba ŋɛ ide ku fɔi bɛi ilu laakai ŋa. I jɔ̀
i ce lasabu si iyi ǹ wa n fɔ ŋa. 16 Si ijɛi Lafɛ̃ɛ,
kɔɔfu iyi à ya ka so ka saabuò Ilaaɔ̃ wa nyisi
iyi à nɛ ikpɛ̃ si njɛi Kirisi. Nɔ pɛ̃ɛ iyi à ya ka
so ka buu wa nyisi iyi à nɛ ikpɛ̃ si arai Kirisi,
mà irei. 17 Si na iyi í jɔ̀ awa fei pɛ̃ɛ akãui à jɛ,
nŋui í jɔ̀ baa do iyi à kpɔ fei à jɛ ara akã, domi
awa fei à ba ikpɛ̃ nwa si pɛ̃ɛ akãu.

18 I cɔ inɛi Izirɛli ŋa. Inɛ ŋa iyi à waa jɛ
ijɛi kuwee, à nɛ ikpɛ̃ si bi ku weeu, mà irei.
19 Debɛi, mii ǹ wa n fɔ. N kù ni iŋa iyi à ya
ceò kuwee í jɛ ngɔgɔ. N kù nɔ n kù ni iwɛ̃u
takaɛ mɔ í jɛ ngɔgɔ. 20 Aawo, amma ǹ wa n fɔi
ǹ ni kuwee iyi woo tɔɔ iwɛ̃ ŋau à ya ceu, inɛi
inɔɔko ŋai à ya cea, kù jɛ Ilaaɔ̃. Nɔ wee n kù
bi i nɛ ikpɛ̃ do inɛi inɔɔko ŋa. 21 Iŋɛ iyi ì ya jɛ
ijɛi Lafɛ̃ɛ ŋa nɔ i mɔ mii iyi í wa si kɔɔfuɛ ŋa,
i kaa nyi i sinda i ŋɔ iŋa iyi à ceaò inɛi inɔɔko
ŋa kuwee má ŋa nɔ i mɔ mii iyi í wa si kɔɔfu
nŋa ŋa. 22 À bi ka dede igui Lafɛ̃ɛi? À roo
gbugbãi?

I ce fei ndɛɛ ku ba inɛ ŋa a mà bɛɛrɛi Ilaaɔ̃

23 Inɛ gɔ nŋɛ ŋa à ya ni, ǹ nɛ kpãai n ce
mii fei. Ntɔi, amma fei ndɛɛ si á sĩa nŋɛ. Ntɔ
ntɔ, ì nɛ kpãai i ce mii fei ŋa, amma fei ndɛɛ
kaa mua inɛ gbugbã. 24 Inɛ kãma ku maà
dɛdɛ aranfãanii nŋu takaɛ amma ku dɛdɛ ti
inɛ mmu ŋa.

25-26 Kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ í ni, ilɛ do mii
iyi í wa si fei ti Aɔ̃ Lafɛ̃ɛi. Na nŋu, iŋa iyi à
waa ta aja fei i ŋɔ ŋa, i maà bee ide kãma ŋa
ku ba idɔ nŋɛ ku maà yɛ taale nŋɛ.

27 Bii hai dasi Jesu naanɛ gɔ í kpe ŋɛ ku jɛ,
bii ì dasi idɔ i koo ŋa, mii iyi à na ŋɛ fei, i jɛ
ŋa, i maà ya bee ide kãma ŋa ku ba idɔ nŋɛ
ku maà yɛ taale nŋɛ. 28 Amma bii inɛ gɔ í sɔ̃
ŋɛ í ni, iyi ihɛ̃ à ceò kuweei, i maà ŋɔ ŋa na
inɛ iyi í sɔ̃ ŋɛu idɔɛ ku maà yɛ taaleɛ. 29 Kù jɛ
na idɔi iŋɛ taka nŋɛ, amma na ti inɛ iyi í sɔ̃
ŋɛui.

Ntɔ ntɔ, idɔi inɛ gɔ kaa yɛ taalei ara ku nɛm.
30 Bii ǹ saabu Ilaaɔ̃ si ijɛ, inɛ kãma kù nɛ kpãa
ku yɛ taalem na ijɛu iyi ǹ saabuò Ilaaɔ̃ tã.

31 Na nŋu, bii ì jɛ ì waa mɔ ŋa, walakɔ bii
ì waa ce ngɔgɔ ŋa i ce fei ndɛɛ ku ba inɛ ŋa
a mà bɛɛrɛi Ilaaɔ̃. 32 I ce kuwɛɛ nŋɛ do yaase
bɛi i kaa dasiò inɛ kãma kurara ŋa, hai Zuifu
ŋa do Gɛrɛki ŋa hee do inɛi igbɛi Ilaaɔ̃ ŋa
fei. 33 I sisim ŋa. Amu takam ǹ wa n ce
kookaai ku ba kucem ku dɔ̃a inɛ fei si, si mii
baa yooma fei. N kù wa n dɛ aranfãanii amu
takam, í gbe ti zamaa iyi í gbe fei ku ba a ba
faaba.

11

1 I sisiim ŋa bɛi amu takam ǹ wa n sisi
Kirisi.

Yaase bɛi í sĩa inɛ ku nyisiò bɛɛrɛi Ilaaɔ̃ wee

2 Ǹ wa n saabu ŋɛ do iyi ì ya maa ye gigiim
si fei ndɛɛ ŋa, do si bɛi ì mu cio iyi ǹ kɔ ŋɛ siu
dim dim ŋa. 3 Amma ǹ bi i mà ŋa iyi Kirisii í
jɛ inɛ ngboi inɛmɔkɔ baa yooma fei, inɛmɔkɔ
mɔi í jɛ inɛ ngboi aboɛ, Ilaaɔ̃ mɔi í jɛ inɛ ngboi
Kirisi. 4 Inɛmɔkɔ iyi wa ce kutɔɔ walakɔ
walii fei, bii í bii iriɛ kù waa nyisi bɛɛrɛi
inɛ ngboɛ. 5 Amma inaabo iyi wa ce kutɔɔ
walakɔ walii fei, bii kù bii iriɛ, kù waa nyisi
bɛɛrɛi inɛ ngboɛ. Í yɛi bɛi inaabo iyi à gbogoo
iriɛ. 6 Bii inaabo kù waa bi mango ku we,
ku gbogoo iriɛ. Amma bii iri ku gbogoou í
jɛaa anyɔ, ku we mango. 7 Kù sĩa inɛmɔkɔ ku
bii iriɛ domi Ilaaɔ̃ í takaɛ ku jɔɔ nɔ ku nyisi
amboeɛ, amma inaabo, amboei inɛmɔkɔi
wa nyisi, 8 domi hai si kutaka inɛmɔkɔ kù
fita hai si inaabo, amma inaaboi í fita hai
si inɛmɔkɔ. 9 Bɛɛbɛ mɔi a kù taka inɛmɔkɔ
na inaabo amma à taka inaaboi na inɛmɔkɔ.
10 Na nŋu, na irii amaleka ŋa í sĩa inaabo ku
we mango ku nyisi iyi nŋu wa sũa mɔkɔi
nŋu iri ilɛ. 11 Amma do nŋu fei si wajui
Lafɛ̃ɛ inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku ni nŋu í nɛ gbugbã
nŋu ku ce kuwɛɛi nŋu ikã, domi inaabo í nɛ
bukaatai inɛmɔkɔ, inɛmɔkɔ mɔ í nɛ bukaatai
inaabo. 12 Bɛi à nya inaabo hai si inɛmɔkɔ,
bɛɛbɛ mɔi à bí inɛmɔkɔ hai bi inaabo, amma
Ilaaɔ̃i wa ce fei ndɛɛ.

13 Iŋɛ taka nŋɛ i lasabu ŋa. Í sĩa inaabo ku
tɔɔ Ilaaɔ̃ hai we mango? 14 Iŋɛ taka nŋɛ i kù
mà ŋa iyi anyɔi bii inɛmɔkɔ í nɛ ntoi iri sisɔ?
15 Amma bii ntoi irii inaabo í sɔ, boodai. À
muaa ntoi iriɛi ku jɛ bɛi fuugɛsɛ. 16 Bii inɛ gɔ
wa bi ku ba wa kakɔɔ ku ce si ideu bɛ, amu
de ǹ wa n fɔ iyi si inɔ nwa do si igbɛi inɛi
Ilaaɔ̃ ŋa a kù nɛ dɔɔnɛ mmu gɔ ma.

Ijɛi Lafɛ̃ɛ
(Cɔ Matie 26:26-29; Maaku 14:22-25; Luku 22:15-20)

17 Ide iyi an sɔ̃ ŋɛ nsɛi, n kaa n saabu nŋɛ si, domi á sĩa kutɔtɔɔ nŋɛ ŋau ku mu nŋɛ gbugbãi wo, amma wee nsɛi wa kɛkɛ ŋɛi. 18 Sinte, à sɔ̃m à ni bii ì tɔtɔɔ ŋa inɛ gɔ ŋa à wa si inɔ nŋɛ iyi iŋɛò ŋa i ci ya nɛ anu akã. Nɔ ǹ tamaa ntɔi. 19 Ntɔ ntɔ, kù nɛ bɛi á ce iyi njɛ ku fɛɛfɛ kù wa si anini nŋɛ, ku baa mà inɛ ŋa iyi à jɛ ti ntɔ. 20 Bii ì tɔtɔɔ ì waa jɛ ŋa, ì ya tamaa bɛi ijɛi Lafɛ̃ɛi ì waa jɛ ŋa amma iboi, 21 domi bii ì buba ŋa gbakã, inɛ fei í ya maa saasai ku jɛ sɔndaɛ iyi í naaò wa, nɔ a jɔ̀ inɛ gɔ ŋa do ari, nɔ inɛ gɔ ŋa à jɛ à mɔ hee atɛ̃ ku kpa ŋa. 22 I kù nɛ kpasɛ̃i ara nŋɛ bii aa jɛ i mɔ ŋai? Mà ì bi i donda igbɛi inɛi Ilaaɔ̃ ŋa, nɔ i dasi ilu are ŋa anyɔ ŋai? Bɛirei an ni nŋɛ. N saabu ŋɛ? Aawo, n kaa n saabu ŋɛ si nŋu bɛ.

23 Ide iyi ǹ gba hai bi Lafɛ̃ɛ ǹ kɔ ŋɛ si wee. Idũ ajɔ iyi à so Lafɛ̃ɛ Jesu à daa inɛ ŋa si awɔ í so pɛ̃ɛ 24 í saabu Ilaaɔ̃, nɔ í bububuɛ. Nɔ í ni, iyi ihɛ̃i í jɛ aram iyi ǹ na na iri nŋɛ. I ya ce iyi ihɛ̃ i maa yeò gigim ŋa. 25 Bɛɛbɛ mɔi, iyi à jɛ à tã, í so kɔɔfu í ni, kɔɔfuu ihɛ̃i í jɛ akabuu titõi Ilaaɔ̃ iyi í dĩ do njɛm. Waati iyi ì waa mɔ do kɔɔfuu ŋa fei, i ya coo i maa yeò gigim ŋa. 26 Waati kãma iyi ì waa jɛ pɛ̃ɛu nɔ ì waa mɔ do kɔɔfuu ŋa fei, ikui Lafɛ̃ɛi ì waa sisi ŋa hee koo nyiò wa.

27 Na nŋu, inɛ iyi í jɛ pɛ̃ɛi Lafɛ̃ɛ walakɔ í mɔ do kɔɔfuɛ, nɔ kuwɛɛɛ kù jɛ dee dee, í raraa arai Lafɛ̃ɛ do njɛɛi. 28 Na nŋu, inɛ fei ku wusɛ araɛ ku bɛi ku jɛ pɛ̃ɛu, nɔ ku mɔ do kɔɔfuu. 29 Ntɔ ntɔ, bii ì jɛ nɔ ì waa mɔ ŋa nɔ i kù mà ŋa iyi arai Kirisii, ì waa soa ara nŋɛ taalei si kujɛ do si kumɔ nŋɛ. 30 Ŋɔi í jɔ̀ inɛ nkpɔ nŋɛ wa ce bɔ̃ɔ nɔ gɔgɔ ŋa à jɛ mɔngɔ ŋa, gɔgɔ ŋa mɔ à ku. 31 Bii à kiiti ara nwa do ntɔ, Ilaaɔ̃ kaa kiiti wa má. 32 Amma bii Lafɛ̃ɛ í kiiti wa, í ya jɔ̀ ka baa si kpãa jiidai ku ba ku maà yɛ taale nwa do inɛi andunya ŋa ajɔ.

33 Na nŋu, iŋɛ inɛm ŋa, bii ì waa tɔtɔɔ ku ba i jɛ ŋa, i jɔ̀ i ya degbe njɛ. 34 Bii ari wa kpa inɛ gɔ, ku jɛ sɔndaɛ kpasɛ̃ ku ba i maà na i so taale si kutɔtɔɔ nŋɛ. Ide iyi í gbe, an ce ŋɛ cioɛ bii ǹ na ǹ to wa.

12

Amua ŋa iyi Hundei Ilaaɔ̃ wa mu nwa

1 Nsɛi, iŋɛ inɛm ŋa, iyi í jɛ idei amua ŋa iyi Hundei Ilaaɔ̃ wa mu nwa, ǹ bi i mà ntɔɛ ŋa. 2 Ì mà ŋa, waati iyi i kù mà Ilaaɔ̃ ŋa à ya maa fa ŋɛi si kpãai iwɛ̃ dekĩ ŋa ku tɔɔ. 3 Na ŋɔi í jɔ̀ ǹ wa n bi i mà ŋa, inɛ kãma iyi í jɔ̀ Hundei Ilaaɔ̃ wa gbãa fei kaa yɔkɔ ku ni à ceekpe Jesu. Nɔ inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku ni Jesui í jɛ Lafɛ̃ɛ, bii kù jɛ Hundei Ilaaɔ̃i wa gbã lafɛ̃ɛ.

4 Amua ikã ikãi í wɛɛ, amma Hunde akãui wa kpɛ̃ ŋa. 5 Icɛ ikã ikãi í wɛɛ, amma Lafɛ̃ɛ akãi à waa cea. 6 Gbugbãi Ilaaɔ̃ wa ce icɛ si inɛ fei ikã ikã, amma Ilaaɔ̃ akãui wa mua inɛ fei gbugbã iyi á ceò icɛ baa yooma fei. 7 Í na inɛ fei amua iyi wa nyisi iyi Hundeɛ wa ce icɛ siɛ nɔ ku ceò icɛ na aranfãanii inɛ fei. 8 Hundei Ilaaɔ̃i í ya mua inɛ gɔ ŋa amua a muaò inɛ ŋa bisi, nɔ Hunde akãui í ya mua inɛ gɔ ŋa mɔ amua a fɔ ide do kumà. 9 Hunde akãui í ya mua inɛ gɔ ŋa gbugbãi naanɛ ku dasi, nɔ ku mua inɛ gɔ ŋa gbugbã a jɔ̀ bɔ̃ɔ ŋa a ba iri. 10 Bɛɛbɛ mɔi Hunde akãu í ya mua inɛ gɔ ŋa gbugbã a ceò maamaake ŋa, nɔ ku cea inɛ gɔ ŋa amua a ceò walii, nɔ ku mua inɛ gɔ ŋa mɔ bisi a mà bii í jɛ mii iyi inɛ gɔ wa ce do Hundei Ilaaɔ̃i wala bii í jɛ do hunde mmu gɔi. Í ya jɔ̀ inɛ gɔ ŋa a fɔ ide do fee ŋa iyi a kù waa gbɔ, nɔ ku mua inɛ gɔ ŋa mɔ bisi a tusɛò ideu. 11 Amma Hunde akãui wa ce fei ndɛɛ. Wa mua inɛ fei amua ikã ikã bɛi í bi.

Woo dasi Jesu naanɛ ŋa fei à jɛ ikɔ̃ ikã ikãi ara akã

12 Kirisi í yɛi bɛi ara akã do ikɔ̃ nkpɔ nkpɔ. Arau akãi baa bii í nɛ ikɔ̃ nkpɔ nkpɔ, 13 domi Hunde akãi à da nwa si ku ba awa fei ka jɛ ara akã, hai Zuifu ŋa hee do dimi mmu ŋa, hai aru ŋa hee do inɛ ŋa iyi a nɛ ara nŋa. Nɔ bi Hunde akãui awa fei à waa mɔ.

14 Kù jɛ ikɔ̃ akãi ara í nɛ, amma nkpɔ nkpɔi. 15 Baa bii isɛ í fɔ í ni, si bɛi n kù jɛ awɔ n kù wa si ara, do nŋu fei, í wa si ara. 16 Baa bii itĩ í ni, si bɛi n kù jɛ iju n kù wa si ara, do nŋu fei nŋu mɔ í wa si ara. 17 Bii arau fei í jɛ iju, bɛirei á ce ku gbɔ ide. Walakɔ bii fei ndɛɛ í jɛ itĩ, bɛirei á ce ku gbɔ inúnu. 18 Amma ntɔ ntɔ Ilaaɔ̃ í dasi ikɔ̃ ikã ikã fei si arai bɛi í bi. 19 Bii ara kù nɛ ikɔ̃ ikɔ̃ kaa ce. 20 Na nŋu, ikɔ̃ nkpɔ nkpɔi í wɛɛ, amma arau akãi.

21 Iju kaa yɔkɔ ku sɔ̃ awɔ ku ni nŋu kù nɛ bukaataɛ. Iri mɔ kaa yɔkɔ ku sɔ̃ isɛ ku ni nŋu kù nɛ bukaataɛ. 22 Iyi í re mɔm, baa ikõi ara

ŋa iyi à ya ni a kù nɛ gbugbã, ara í nɛ bukaata nŋa jiida. 23 Nɔ ikõ ŋa iyi à nɛ anyɔ si ara, à ya ka gbɔ nŋa ku re. Iyi a kù jɔ ka maa kpe iri nŋa, aŋai à ya ka gbɔa ku re. 24 Amma ikõ ŋa iyi à gbe iyi a kù nɛ anyɔ, a kù nɛ bukaatai ka gbɔ nŋa bɛɛbɛ. Ilaaõ í ce ara bɛɛbɛi ku ba ikõ ŋa iyi a kù nɛ bɛɛrɛ ŋau ka jirima ŋa ku re. 25 Í cooi ku ba ara ku maà fɛɛfɛɛ njɛ, amma ikõ ikã ikã ŋau fei a maa gbɔa njɛ. 26 Bii ikõi ara gɔ í ba wahala, aŋaò iyi à gbe ŋau feii à ya gbɔ ara kurou ajɔ. Bɛɛbɛ mɔi bii à saabu gɔgɔ, aŋaò iyi à gbe ŋau fei à ya nɛ inɔ didõi ajɔ.

27 Nsɛi iŋɛ fei ì jɛ arai Kirisi nɔ inɛ baa yooma nŋɛ fei í jɛ ikõ ikã ikãɛ. 28 Bɛɛbɛi, si igbɛi inɛi Jesu ŋa Ilaaõ í tako í cica inɛ gɔ ŋa à jɛ woo bɛ ŋa, minjisia walii ŋa, mɛɛtasia mɔ woo kɔ inɛ ŋa si cio. Si anyii nŋu nɔ í cea inɛ gɔ ŋa amuai maamaake ŋa ku ce, inɛ gɔ ŋa mɔ à nɛ amuai bõɔ ŋa ku faaba, inɛ gɔ ŋa mɔ à nɛ amuai inɛ ŋa ku sobi, inɛ gɔ ŋa mɔ à nɛ amuai inɛ ŋa ku cuaò, nɔ inɛ gɔ ŋa mɔ aa yɔkɔ a fɔ fee ŋa iyi a kù waa gbɔ. 29 Kù jɛ aŋa feii à jɛ woo bɛ ŋa, walakɔ walii ŋa, walakɔ woo kɔsi cio ŋa. Kù nɔ kù jɛ aŋa feii à nɛ amuai maamaake ŋa ku ce 30 walakɔ amuai bõɔ ŋa ku faaba. Aŋa fei sisi à nɔ à nɛ amuai fee ŋa iyi a kù waa gbɔ ku fɔ, walakɔ ideu ku tusɛ. 31 Amma i hanya i dɛ amua ŋa iyi à re do bɛɛrɛ ŋa.

Iyi í re mɔm, an nyisi ŋɛ kpãa iyi í re fei ndɛɛ.

13

Idei Kubi

1 Baa bii ǹ wa n fɔ ide do feei amanɛ ŋa ikã ikã do ti amaleka ŋa nɔ n kù nɛ kubi, ǹ yɛi bɛi isɔ iyi à waa cã walakɔ bɛi londi. 2 Baa bii ǹ nɛ amuai walii ku ce, nɔ ǹ mà asiiu fei nɔ ǹ nɛ kumà fei, baa bii ǹ dasi Ilaaõ naanɛ hee bɛi an yɔkɔ n jɔ geete ku tekĭ, bii n kù nɛ kubi, n kù jɛ ngɔgɔ. 3 Baa bii ǹ kpẽa ilu are ŋa amanim fei, nɔ baa bii ǹ jɔ à sõ aram bɛi iŋai kuwee, bii n kù nɛ kubi, n kaa n ba riba.

4 Kubi í ya temua, í ya nɔ ku ce mii jiida, ci ya ja igu, ci ya so araɛ lele, nɔ ci ya jɛ ilu faau. 5 Kubi ci ya ce mii gɔ iyi kù jɛ dee dee, nɔ ci ya dɛ aranfãanii nŋu akã. Inɛ iyi í nɛ kubi idɔɛ ci ya kõ gbãa gbãa, nɔ ci ya jilɛ idei taale si idɔɛ. 6 Inɛ iyi í nɛ kubi ci ya wɛɛò inɔ didõ si mii iyi kù jɛ dee dee, í gbe si mii iyi í jɛ ntɔ. 7 Kubi ci ya mɔngɔ nkãma. Naanɛ ku dasiɛ do kpãa ku cɔɛ do temuaɛ ci ya tã.

8 Kubi ci ya nɛ kɔɔ. Amma walii ku ce á na ku kpa iri, fee ikã ikã ku fɔ á na ku tã, nɔ kumài amanɛ mɔ á na ku tã. 9 Mii ŋau à na ku kpa iri si na iyi í jɔ kumà nwa do walii ku ce nwa, gɔgɔɛ kù kõ. 10 Amma waati iyi mii iyi í kõ á naa, waati bɛɛbɛi, iyi kù kõ á nɛ.

11 Waati iyi ǹ wɛɛ keeke, ǹ ya n maa n fɔ idei bɛi ama keeke, nɔ n maa n ce laakai bɛi ama keeke, nɔ n maa n lasabu bɛi ama keeke, amma nsɛi iyi ǹ ce inɛ ngbo ǹ jɔ daai ama. 12 Iyi à waa yɛ nsɛi í yɛi bɛi mii iyi à waa hõnnɛ bari bari si isɔ fũfũ, amma ajɔ wa naa iyi aa ka yɛ ijuò iju. Iyi ǹ mà si nsɛi kù kõ, amma waati nŋu an màa sãa sãa bɛi Ilaaõ í màm.

13 Nsɛi mii mɛɛtau ihɛ̃i í wɛɛ. Mii ŋau wee, naanɛ ku dasi, do kpãa ku cɔ, do kubi. Amma kubi í re ŋa.

14

Idei amuai Hundei Ilaaõ

1 Na nŋu, kubii í sĭa i dɛdɛ ŋa. Nɔ i dɛ amua ŋa iyi Hundei Ilaaõ wa mu nwa, iyi í re mɔm nŋui í jɛ walii ku ce. 2 Inɛ iyi wa fɔ ide do fee iyi kù waa gbɔ, Ilaaõi wa ba ide ku fɔ, kù jɛ amanɛ, domi inɛ gɔ kù waa gbɔ ideɛ. Amma idei asiii wa fɔ do gbugbãi Hundei Ilaaõ. 3 Amma inɛ iyi wa ce walii amanɛ ŋai í ya ba ide ku fɔ. Í ya jɔ a leekĭ si naanɛ ku dasi dim dim, nɔ ku mu nŋa gbugbã, nɔ ku tũ inɔ nŋa. 4 Inɛ iyi wa fɔ ide do fee iyi kù mà, naanɛ ku dasii nŋu takaɛi wa mua gbugbã. Amma walii, inɛi igbɛi Jesu ŋai wa mua gbugbã.

5 Á dɔ̃ɔm si bii iŋɛ fei ì waa fɔ ide do fee ŋa iyi i kù waa gbɔ ŋa, amma iyi ǹ wa n bi wa re, nŋui í jɛ i ya maa ce walii ŋa. Ǹ ni bɛɛbɛi si na iyi í jɔ inɛ iyi wa ce walii, icɛɛ í nɛ aranfãani í re inɛ iyi wa fɔ ide do fee ŋa iyi kù wa gbɔ, í gbe bii wa tusɛ ideui, nɔ ku mua inɛi igbɛi Jesu ŋa gbugbã. 6 Nsɛi, iŋɛ inɛm ŋa, aranfãani yoomai aa ba ŋa bii ǹ naa bi tu ŋɛ nɔ ǹ wa n fɔ fee iyi i kù waa gbɔ ŋa. I kaa ba aranfãani kãma ŋa. Amma bii ǹ sõ ŋɛ yaasei ide iyi Ilaaõ í sõm, walakɔ ǹ sisi nŋɛ idei kumà, walakɔ idei walii, walakɔ cio gɔ, inɛ nŋu á nɛ nŋɛ aranfãani.

7 Bɛɛbɛ mɔi, mii iyi kù nɛ kuwɛɛ bɛi yèè
do mɔɔlɔ bii à waa cãa, bii a kù waa cãa dee
dee, bɛirei inɛ gɔ á ce ku gbɔ yaasɛɛ. 8 Inɛ mɔ
iyi wa cã gãgãi igũ, bii kù waa cãa dee dee,
yooi á ce sɔɔlui igũ. 9 Bɛɛbɛ mɔi, bii kù jɛ ì
waa fɔ fee iyi inɛ ŋa à mà ŋa, bɛirei aa ce a
gbɔ yaasɛɛ. Ide nŋɛ á nɛi si fufu. 10 Fee dimi
ikã ikã nkpɔi í wa si andunya, nɔ kãmaɛ kù
kua yaase. 11 Do nŋu fei, bii n kù wa n gbɔ
fee iyi à waa bam ku fɔ, inɛ iyi wa fɔɔu, dimi
mmui í jɛ bi tom, nɔ amu mɔ ǹ jɛ dimi mmu
bi lafɛ̃ɛ. 12 Bɛɛbɛ mɔi iŋɛ mɔ, si na iyi í jɔ̀ ì waa
dɛ amuai Hundei Ilaaɔ̃ ŋa, á sɪ̂a i hanya i dɛdɛ
amua ŋa iyi á jɔ̀ naanɛ ku dasii inɛi igbɛi Jesu
ŋa ku bɔ waju.

13 Na nŋu, á sɪ̂a inɛ iyi wa fɔ ide do fee iyi a
kù waa gbɔ ku tɔɔ Ilaaɔ̃ amua iyi á tusɛ̀ ideu.
14 Bii ǹ wa n ce kutɔɔ do fee iyi n kù wa n gbɔ,
hundem nii wa ce kutɔɔ, amma lasabum kù
waa ce nkãma. 15 To, nsɛi, bɛirei an ce. An ce
kutɔɔ do hundem do lasabum ajɔ. An kɔ̃ iri
do hundem do lasabum ajɔ. 16 Bii do hunde
nŋu akãi ì waa saabu Ilaaɔ̃ ŋa, bɛirei inɛ ŋa
iyi à gbe aa ce a ni Ami si kutɔɔɛ. Kaa ce,
domi a kù mà iyi ì waa fɔ ŋa. 17 Baa bii kutɔɔɛ
í sɪ̂a, kaa mua lafɛ̃ɛ ŋa gbugbã.

18 Ǹ wa n saabu Ilaaɔ̃ si na iyi í jɔ̀ ǹ ya n
fɔ fee ŋa iyi inɛ ŋa a kù waa gbɔ ǹ re iŋɛ fei.
19 Amma si igbɛi inɛi Jesu ŋa ǹ gbasi n fɔ ide
icu miu do yaase n kɔa inɛ ŋa si cio do iyi an
fɔ ide icu dubu mɛɛwa do fee iyi inɛ ŋa a kù
waa gbɔ.

20 Iŋɛ inɛm ŋa, i maà ya wũa ide bɛi ama
keeke ŋa ma ŋa. Bii í jɛ idei laalɔ ku cei, í
sɪ̂a i yɛ bɛi ama keeke ŋa iyi a kù mà laalɔ ku
ce, amma si kpãai ide ku wũa i jɔ̀ i yɛ bɛi inɛ
ngbo ŋa. 21 Si tiai woodai Ilaaɔ̃ à kɔɔ à ni,

Lafɛ̃ɛ í ni, an jɔ̀ isɛ mmu ŋa
a ba inɛ ŋau ihɛ̃ ide ku fɔ do fee mmu *.

Amma do nŋu fei, a kaa gbɔ idem.
22 Amuai ide ku fɔ do fee iyi inɛ ŋa a kù waa
gbɔ, nyindai í jɛ bi hai dasi Jesu naanɛ ŋa, kù
jɛ bi woo dasi naanɛ ŋa. Amma amuai idei
Ilaaɔ̃ ku waazo nŋui í jɛ nyinda bi woo dasi
Jesu naanɛ ŋa, kù jɛ bi hai dasi naanɛ ŋa.

23 Na nŋu, bii inɛi igbɛi Jesu ŋa fei à tɔtɔɔ,
nɔ inɛ fei ku lɔsi ku fɔ fee iyi inɛ ŋa a kù waa
gbɔ, bii inɛ titɔ̃ ŋa walakɔ hai dasi Jesu naanɛ
ŋa à lɔ wa, a kaa ni ì waa sũmu ŋai? 24 Amma
bii inɛ fei wa waazo idei Ilaaɔ̃, bii hai dasi
naanɛ gɔ í lɔ wa walakɔ inɛ titɔ̃ gɔ, ideu á tosi
idɔɛ nɔ ide iyi inɛ ŋa à waa fɔu ku jɔ̀ ku mà
dulum dɛɛ. 25 Nɔ lasabuɛ á fita gbugbã, nɔ
ku gulɛ ku tɔɔ Ilaaɔ̃ ku ni, ntɔi, Ilaaɔ̃ í wa si
anini nŋɛ.

Yaase jiida si kutɔtɔɔ

26 Na nŋu, iŋɛ inɛm ŋa, bɛirei aa ka ce. Bii
ì waa tɔtɔɔ ŋa inɛ gɔ nŋɛ ŋa aa nɛ iri ku kɔ̃,
inɛ gɔ ŋa mɔ cio ku kɔsi, inɛ gɔ ŋa mɔ idei
Ilaaɔ̃ ku waazo, inɛ gɔ ŋa mɔ ide ku fɔ do fee
iyi a kù waa gbɔ, inɛ gɔ ŋa mɔ yaasei fee ŋau
ku tusɛ. Í sɪ̂a i maa ce fei ndɛɛ ŋa ku ba ku
mua inɛi igbɛi Jesu ŋa gbugbã. 27 Bii inɛ gɔ
ŋa à waa fɔ ide do fee iyi a kù waa gbɔ, kù
sɪ̂a a re amanɛ minji wala mɛɛta nɔ á sɪ̂a a fɔ
ide akã akã, nɔ inɛ gɔ mɔ ku maa tusɛɛ ideu.
28 Amma bii inɛ gɔ kù wa bɛ iyi á yɔkɔ ku tusɛ
ideu, i jɔ̀ ku coko si kutɔtɔɔu, nɔ ku jɛ Ilaaɔ̃i
wa baa ide ku fɔ. 29 Inɛ ŋa iyi à waa ce walii, í
sɪ̂a ku jɛ amanɛ minji wala mɛɛta ku fɔ ide nɔ
inɛ ŋa iyi à gbe a wusɛ ideu a cɔ. 30 Bii Ilaaɔ̃
í nyisi inɛ gɔ ngɔgɔ si kutɔtɔɔu, i jɔ̀ inɛ iyi í
tako wa fɔ ideu ku coko. 31 Iŋɛ fei aa yɔkɔ i
ce walii akã akã ku ba inɛ fei ku ba ikɔ nɔ i
ba gbugbã ŋa. 32 Í sɪ̂a walii ŋa a kãmia amua
nŋa. 33 Ntɔ ntɔ, Ilaaɔ̃ kù bi ka maa ce kuwɛɛ
nwa bɛɛtɛkɛ, í bi ka cooi si laakai ku sũ.

Si bɛi inɛ ŋa à ya ce si igbɛi woo dasi Jesu
naanɛ ŋa fei, 34 í sɪ̂a inaabo ŋa a ya coko bi
kutɔtɔɔ. Kù sɪ̂a a fɔ ide, amma a sũ iri ilɛ si
bɛi wooda wa fɔ. 35 Bii à bi a mà ngɔgɔ a ya
bee mɔkɔ nŋa ŋa kpasɛ̃, domi kù jɛ dee dee
inaabo ku maa fɔ ide bi kutɔtɔɔ.

36 Hai bi tu ŋɛi idei Ilaaɔ̃ í sinti? Ma iŋɛ
akãi ì gbaa ŋa. 37 Bii inɛ gɔ í tamaa nŋu í
jɛ walii, walakɔ wa tamaa nŋu í ba amuai
Hundei Ilaaɔ̃, í sɪ̂a ku jɛsi iyi ide iyi ǹ jɔ̀ nŋɛu
woodai Lafɛ̃ɛi. 38 Inɛ iyi kù jɛsi bɛɛbɛ a kaa
gba lafɛ̃ɛ †.

39 Na nŋu, iŋɛ inɛm ŋa, i dɛdɛ amuai walii,
amma i maà ti i ganji woo fɔ ide do fee iyi

* **14:21** an jɔ̀ isɛ mmu ŋa a ba inɛ ŋau ihɛ̃ ide ku fɔ do fee mmu Ilaaɔ̃ wa fɔ idei ijuukpã iyi inɛi Izirɛli ŋau à yɛ si waati iyi isɛ mmu ŋa à na à jɛ ŋa igũ. Isɛ mmu ŋau à mu ŋa à nɛ̀ ilɛ mmu, amma do nŋu fei lasabu nŋa kù lɔsi ide iyi Ilaaɔ̃ wa sɔ̃ ŋau. † **14:38** a kaa gba lafɛ̃ɛ A kù mà yaasɛɛ sãa sãa. Á yɔkɔ ku jɛ Pɔlu í ni inɛi igbɛi Ilaaɔ̃ ŋa a maà gba lafɛ̃ɛ, wala Ilaaɔ̃ kaa gba lafɛ̃ɛ.

a ci ya fɔ si andunya. 40 Amma i ce fei ndɛɛ
dee dee do yaase jiida ŋa.

15

Kuĭi Kirisi hai si balɛ

1 Iŋɛ inɛm ŋa, ǹ wa n ye ŋɛ gigii laabaau
jiidau iyi ǹ sɔ̃ ŋɛ wo nɔ ì gba ŋa, ì nɔ ì waa
leekĭ si ŋa. 2 Bii ì nɔ ì muu dim dim ŋa si bɛi
ǹ sisi nŋɛu, nŋui í jɛ faaba nŋɛ. Amma bii i
kù muu dim dim ŋa, inya ngbɛi ì dasi naanɛ
ŋa.
3 Ide iyi í nɛ amboe í re nŋui ǹ sisi nŋɛ bɛ
si bɛi à daam si awɔ. Ideu wee. Kirisi í ku na
irii dulum du wa si bɛi kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ.
4 À suu nɔ í jĭ hai si balɛ si ajɔ mɛɛtasia si bɛi
kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ. 5 Í tusɛ araɛ bi Sefaa iyi
í jɛ Piɛɛ, si anyii nŋu bi mɔcɔ maateejiɛ ŋau.
6 Si anyii nŋu, í bɛi í koo í tusɛ araɛ bi mɔcɔe
ŋa iyi à re baa amanɛ cĭɔ miuu. Nkpɔ nŋa í
wɛɛ baa nsɛi, amma inɛ gɔ ŋa à ku. 7 Nɔ í koo
í tusɛ araɛ má bi Zaaki, si anyiɛ í bɛi í koo í
tusɛ araɛ bi woo bɛ ŋau fei.
8 Si anyii aŋa fei í bɛi í tusɛ araɛ bi tom,
amu iyi ǹ yɛ bɛi inɛ iyi cukpai kubíɛ kù kɔ̃ à
bɛi à búu. 9 Ntɔ ntɔ, amui ǹ jɛ keekei woo bɛ
ŋau. N kù to a kpem woo bɛ, domi ǹ kpã inɛi
igbɛi Ilaaɔ̃ ŋa iju. 10 Amma mii iyi ǹ jɛ nnyi,
na didɔ̃i Ilaaɔ̃i, nɔ didɔ̃ iyi í ceem nɔu kù ce
nfe. Ǹ ce kookaai ǹ re baa woo bɛ ŋau fei,
amma kù jɛ amu takam nii ǹ coo, didɔ̃i Ilaaɔ̃
iyi í wa sim nii í coo. 11 Na nŋu, ide akãui
awa fei à waa waazo bɛ, nŋu mɔi ì nɔ ì dasi
naanɛ ŋa bɛ.

Kuĭ nwa hai si balɛ

12 Nsɛi à waa waazo iyi Kirisi í ku nɔ í jĭ hai
si balɛ má. Nɔ bɛirei í ce inɛ gɔ nŋɛ ŋa à ya ni
iku ŋa a kaa jĭ ma. 13 Bii iku ŋa a kaa jĭ hai
si balɛ, debɛi Kirisi mɔ kù jĭ. 14 Nɔ bii Kirisi
kù jĭ, waazo nwa ngbɛi, nɔ naanɛ ku dasi nŋɛ
mɔ ngbɛi. 15 Bii í jɛ ntɔi iku ŋa a kaa jĭ hai si
balɛ, debɛi Ilaaɔ̃ kù jĭ Kirisi wo. Debɛi, sɛɛda
iboi à waa jɛa Ilaaɔ̃ si waati iyi à ni í jĭ Kirisi
hai si balɛ. 16 Ntɔ ntɔ, bii iku ŋa a kaa jĭ, Kirisi
mɔ kù jĭ wo. 17 Nɔ bii í jɛ Kirisi kù jĭ hai si
balɛ wo, ì kɔ̀ ì wa si dulum du ŋɛi, nɔ naanɛ
ku dasi nŋɛ ngbɛi. 18 Nɔ inɛ ŋa mɔ iyi à dasi
Kirisi naanɛ à bɛi à ku, à ce nfei. 19 Bii na
kuwɛɛu ihɛ̃ nŋu akãi à dasi Kirisi naanɛ, à jɛ
ilu araare ŋa í re baa inɛ fei.

20 Amma ntɔ ntɔ Kirisi í jĭ hai si balɛ, nɔ í
jɛ inɛ sinte si inɔi inɛ ŋa iyi aa na a jĭ. 21 Iŋɛ
fei ì mà ŋa iyi iku í naai hai bi inɛ akã. Bɛɛbɛ
mɔi kujĭi iku ŋa í naa hai bi inɛ akã. 22 Ntɔ
ntɔ, si bɛi ara akã nwa do Adamu í jɔ̀ awa fei
aa ka na ka ku, bɛɛbɛ mɔi anu akã nwa iyi à
ce do Kirisi á jɔ̀ awa fei ka na ka jĭ hai si balɛ,
23 amma inɛ fei do waatiɛi. Sinte Kirisii, si
anyii nŋu inɛ ŋa iyi à jɛ titɛɛ si waati iyi á nyi
wa. 24-25 Si anyiɛ iri ku kpai andunya á to
wa, nɔ kù nɛ bɛi á ce iyi Kirisi kù jɛ bomma
hee koo ceò mbɛɛɛ ŋau fei bi ku lesi isɛɛ. Si
anyiɛ nɔ ku so bommau ku daa Ilaaɔ̃ Baaba si
awɔ. Ntɔ ntɔ, Kirisi á kpa irii ilu yiiko ŋa do
ilu gbugbã ŋa do inɛ ngbo ŋau fei. 26 Mbɛɛi
ankãanyi iyi Kirisi á kpa nŋui í jɛ iku. 27 Si
tiai idei Ilaaɔ̃ à kɔɔ à ni, Ilaaɔ̃ í daa mii fei si
awɔ. Amma baa bii kukɔu í ni bɛɛbɛ, kù jɛ do
Ilaaɔ̃ takaɛ iyi í jɔ̀ mii fei wa sũaa iri ilɛui wa
fãa. 28 Nɔ waati iyi á daa Kirisi mii fei si awɔ,
nŋu iyi wa jɛ Amau, á so araɛ ku daa Ilaaɔ̃ si
awɔ, ku ba Ilaaɔ̃ ku wa si antai mii fei.
29 Ntɔi, Kirisi í jĭ hai si balɛ. Bii kù jɛ bɛɛbɛ,
inɛ ŋa iyi à ce inyi ku dasi si agbɛi iku ŋa,
aranfãani yoomai à waa ba. Bii í jɛ ntɔi iku
ŋa a kaa jĭ, na mii í ce inɛ ŋa à ce inyi ku dasi
si agbɛ nŋa. 30 Awa taka nwa, na mii í ce à ya
kaa maa wa si kpãai mbirisi waati kãma fei.
31 Iŋɛ inɛm ŋa, ajɔ fei si anui ikui ǹ ya n maa
n wa. Nɔ ntɔ ntɔ bɛɛbɛi, si bɛi ì mà ŋa ntɔ ntɔ
iyi ǹ wa n tɔɔ fufu na saabu nŋɛ si Lafɛ̃ nwa
Jesu Kirisi. 32 Inɛ ŋa iyi a kɔsim Efɛɛzu bɛ a
yɛi bɛi iŋai sako ŋa iyi awaò ŋa à waa jabu.
Aranfãani yoomai ǹ nɛ bii í jɛ ǹ wa n jabui
na didɔ̃i andunyau ihɛ̃ nŋu akã. Bii í jɛ iku ŋa
a kaa jĭ, “ka jɛ nɔ ka mɔ domi ala aa ka ku”.
33 I maà ya jɔ̀ a dĭ iju nŋɛ. Kpaasi laalɔ,
nŋui í ya bɛjɛ ide jiidaɛ iyi ì waa ce. 34 I jɔ̀
laakai jiida nŋɛ ku nyi wa si bɛi á sĭa, nɔ i jɔ̀
kookoosui dulum. Gɔgɔ nŋɛ ŋa a kù mà Ilaaɔ̃
do ntɔ. Ǹ wa n fɔ iyi ihɛ̃i ku ba anyɔ ku mu
ŋɛ.

Ara titɔ̃ iyi aa ka jĭò hai si balɛ

35 Ǹ mà inɛ gɔ ŋa aa bee a ni, bɛirei iku ŋa
aa ce a jĭ. Dimii ara mii aa nɛ. 36 Amma an jɛ
nŋa n ni i kù nɛ bisi ŋa. I kù mà ŋa iyi bii ì
gbɛ̃ ngboi mii gɔ kaa fita bii kù jɛ í ku. 37 Mii
iyi amanɛ wa gbɛ̃ fei dimii ngɔgɔi í ya jɛ, bɛi
ijui iya, walakɔ ngɔgɔ. Kù jɛ kpokpoo takaɛi
aa tu wa i naa i lɔ. 38 Nɔ Ilaaɔ̃ í na dimi ŋau fei

ara ikã ikã si bɛi í bi, í na ngboi mii fei araɛ ikã ikã.
39 Mii ŋa iyi à waa mi fei, iŋai ara nŋa kù jɛ dimi akã. Ti amanɛ ŋa ikã, ti mɛɛmu ŋa ikã, ti yɛi ŋa ikã, ti cɛ̃ɛ ŋa mɔ ikã.
40 Arai lele í wɛɛi, ti andunya mɔ í wɛɛi. Arai lele í nɛ kusɨaɛi, nɔ ti andunya mɔ í nɛ tɛɛi. 41 Nunu í nɛ kusɨaɛi, nɔ cukpa mɔ í nɛ tɛɛi do andaiya ŋa. Nɔ baa si inɔi andaiya ŋau à reò njɛ do kusɨa.
42 Bɛɛbɛ mɔi á yɛ si waati iyi Ilaaɔ̃ á jɨ̃ iku ŋa. Ara iyi à siu, ara iyi á bɛjɛi, amma bii à jũu kaa bɛjɛ má. 43 Bii à suu ci ya nɛ bɛɛrɛ, amma bii à jũu ilu jirima nlai. Bii à suu, hai nɛ gbugbãi, amma bii à jũu á nɛ gbugbã.
44 Bii à suu, arai ilɛi, amma bii à jũu ti lelei á jɛ. Ntɔ ntɔ, arai ilɛ í wɛɛ, nɔ bɛɛbɛ mɔi arai lele mɔ í wɛɛ. 45 Bɛɛbɛ mɔi à kɔɔ à ni, waati iyi à taka Adamu sinte à daa si kuwɛɛ, amma Kirisi iyi à ya kpe Adamui ankãanyiu, nŋui í jɛ hunde nɔ nŋui í ya daa inɛ ŋa si kuwɛɛ.
46 Kù jɛ arai lelei í tako í naa, arai ilɛui, ti leleu í bɛi í naa. 47 Adamu sinteu, í naai hai si ilɛ nɔ í jɛ ti ilɛ. Nɔ Adamu minjisiau í naa hai lelei Aɔ̃. 48 Inɛ ŋa iyi à jɛ ti ilɛu ihɛ̃ fei à yɛi bɛi inɛ sinte iyi à taka hai ilɛ. Nɔ inɛ ŋa iyi à jɛ ti lelei Aɔ̃ à yɛi bɛi inɛ iyi í naa hai lelei Aɔ̃.
49 Nɔ si bɛi à jɔ inɛi ilɛu, bɛɛbɛ mɔi aa ka jɔ inɛi leleu.
50 Iŋɛ inɛm ŋa, iyi ihɛ̃i ǹ wa n fɔ, arai ilɛ kaa yɔkɔ ku ba ikpɛ̃ɛ si bommai Ilaaɔ̃. Nŋu iyi í jɛ ti iku kaa yɔkɔ ku ba kuwɛɛ hai tã.
51 Idei asii wee iyi ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ. Awa fei si aa ka ku, amma Ilaaɔ̃ á kpaasi awa fei
52 gbakã, si iju kamɛɛ akã, waati iyi kãakãakɨ̃i ankãanyi á kpata. Waati iyi kãakãakɨ̃i ankãanyiu á kpata Ilaaɔ̃ á jɨ̃ iku ŋa nɔ a kaa ku má, nɔ ku kpaasi awa mɔ. 53 Ntɔ ntɔ, ara iyi á bɛjɛu kù nɛ bɛi á ce iyi kù kpaasi iyi ci ya bɛjɛ. Nŋu iyi í jɛ ti iku, kù nɛ bɛi á ce iyi kù kpaasi iyi ci ya ku. 54 Nɔ waati iyi ara ku bɛjɛu á kpaasi iyi kaa bɛjɛ, nɔ ti iku mɔ ku kpaasi iyi kaa ku, waati bɛɛbɛi ide iyi à kɔu á ce, iyi í ni,
Ilaaɔ̃ í kãmia iku mam mam.
55 Iku kaa kãmia inɛ ŋa má.
Iku kaa nɛ gbugbã si inɛ ŋa má.
56 Iku kaa wɛɛ wo bii kù jɛ na dulum, nɔ dulum mɔ kaa nɛ gbugbã wo bii kù jɛ na wooda. 57 Amma ka saabu Ilaaɔ̃, nŋu iyi wa mu nwa gbugbã à waa kãmiaò dulum na anu akã nwa iyi à ce do Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi. 58 Na nŋu, iŋɛ baakɔɔm ŋa, i leekɨ̃ dim dim i maà tɛkɛɛ ŋa. I ce kookaai si icɛi Lafɛ̃ɛ do ajɔ fei si na iyi í jɔ̀ ì mà ŋa icɛ iyi ì waa cea Lafɛ̃ɛ kaa ce nfe ŋa.

16

Fia ku tɔtɔɔ na woo dasi Jesu naanɛ ŋa

1 Nsɛi, ka fɔ idei fia iyi à waa tɔtɔɔ na woo dasi Jesu naanɛ ŋa iyi à wa Zeruzalɛmu. Í sɨ̃a iŋɛ mɔ i ce bɛi ǹ sɔ̃ inɛi igbɛi Jesu ŋa iyi à wa ilɛi Galati. 2 Si ajɔ ama azuma fei í sɨ̃a inɛ fei ku nya fiaɛ ikã, zaka bɛi á yɔkɔ, si bɛi Ilaaɔ̃ í muaa, ku ba i maà ti i degbe hee waati iyi ǹ to wa i bɛi i maa tɔtɔɔ fiau ŋa. 3 Bii ǹ naa, an bɛ inɛ ŋa iyi ì cica ŋau Zeruzalɛmu do amua nŋɛ do tia iyi á sisi nŋa yaaseɛ. 4 Bii í nɔ í jɛ í sɨ̃a amu takam n koo mɔi, awɔò ŋa aa ka koo ajɔ.

Mii ŋa iyi Pɔlu wa bi ku ce

5 Bii í kɔ̃ɔsi an bɔ ilɛi Masedɔni nɔ hai bɛ an naa bi tu ŋɛ. 6 An ce baa ajɔ minji bi tu ŋɛ, bii i kù laakai mɔm, bɛi an jɛ kpaa. Si anyii nŋu, nɔ i sobim do bii ǹ nɛ ku bɔ ŋa. 7 Bɛbɛi n kù bi n yɛ ŋɛ do saasa, amma bii Lafɛ̃ɛ í bi an kpɛ bi tu ŋɛ bɛ.
8 Amma hee ajɔi Pantekotu koo toò wa an maa n wa Efɛɛzu ihɛ̃ titã 9 domi Ilaaɔ̃ í cɨ̃im kpãa nla nla n ceò icɛ ihɛ̃ iyi á nɛ aranfãani, baa bii mbɛɛ ŋa à kpɔ.
10 Bii Timɔtee í to wa bi tu ŋɛ, i gbaa do yaase bɛi á nɛò ara ku fũ si anini nŋɛ, domi nŋu mɔ icɛi Lafɛ̃ɛi wa ce bɛi ǹ wa n ceu. 11 Na nŋu, i maà jɔ̀ inɛ gɔ ku dondaɛ ŋa, amma i sobiɛ si isɛɛnɛɛ iyi á ce ku baaò wa ku ba ku to wa bi tom do laakai ku sũ, domi ǹ wa n cɔ kpãaɛ nŋu do kpaasi ŋa iyi à waa suu wa.
12 Amma iyi í jɛ idei kpaasi nwa Apolo, tuuba nkpɔ nkpɔi ǹ ya n maa n sɔ̃ɔ n ni koo cɔ ŋɛ do kpaasi nwa gɔ ŋa ajɔ, amma si nsɛi titã kù waa bi ku naa kpata kpata. Bii í ba fayaɛ á naa.

Idei ankãanyi ŋa

13 I ce laakaii ara nŋɛ, i leekɨ̃ si naanɛ ku dasi dim dim ŋa. I ce wɔɔkɔ ku ba i ba gbugbã ŋa. 14 Iyi ì waa ce fei, i coo do kubi ŋa.
15 Ì mà ŋa iyi Setefani do inɛi kpasɛ̃ɛ ŋai à jɛ woo dasi Jesu naanɛ sinte si ilɛi Gɛrɛsi à nɔ

à na ara nŋa à sobiò woo dasi Jesu naanɛ ŋa. Iŋɛ inɛm ŋa, ǹ wa n tɔɔ ŋɛi, 16 amanɛ dimi bɛɛbɛ ŋa do inɛ ŋa iyi à waa ba ŋa icɛu ku ce do himma fei, i ya jirima ŋa ŋa.

17 Ǹ nɛ inɔ didɔ̃ do kunaai Setefani, do Fɔɔtunatu do Akaiku, domi si bɛi i kù wa ihɛ̃ ŋa aŋai à ce mii iyi ì nɛ ku ce ŋa. 18 Inɛ ŋau à tũ inɔm bɛi à ya tũ tu ŋɛ mɔ. Í sĩa i saabu inɛ dimi bɛɛbɛ ŋa.

19 Igbɛi inɛi Jesu ŋa iyi à wa ilɛi Azii à waa ce ŋɛ fɔɔ. Akilasi do Piisila do inɛi igbɛi Jesu ŋa iyi à ya tɔtɔɔ kpasɛ̃ nŋa, à waa ce ŋɛ fɔɔ jiida jiida do irii Lafɛ̃ɛ. 20 Kpaasi woo dasi Jesu naanɛ ŋa fei à waa ce ŋɛ fɔɔ.

Iŋɛ mɔ i ce njɛ fɔɔ ŋa do kubi.

21 Amu Pɔlu, amui ǹ kɔ nŋɛ fɔɔu ihɛ̃ wa do awɔm.

22 Inɛ iyi kù nɛ kubii Lafɛ̃ɛ fei, ikpe ku muu.

Lafɛ̃ɛ Jesu ku nyi wa.

23 Didɔ̃i Lafɛ̃ɛ Jesu ku wɛɛ do iŋɛ.

24 Kubim í wɛɛ do iŋɛ fei na anu akã nwa do Jesu Kirisi. Ami.

Tia minjisia iyi Pɔlu í kɔa inɛi Kɔrɛnti ŋa

Idei fɔɔ

1 Amui Pɔlu woo bɛi Jesu Kirisi si idɔɔbii
Ilaaɔ̃, do Timɔtee kpaasi nwa.

À ce inɛi igbɛi Ilaaɔ̃ ŋa iyi à wa Kɔrɛnti fɔɔ
do woo dasi naanɛ ŋa fei iyi à wa si ilɛi Gɛrɛsi
fei. 2 Ilaaɔ̃ Baa nwa do Lafɛ̃ɛ Jesu Kirisi a mu
nŋɛ didɔ̃ do laakai ku sũ.

Pɔlu wa saabu Ilaaɔ̃

3 Ka saabu Ilaaɔ̃, Baai Lafɛ̃ɛ nwa Jesu
Kirisi, nŋui í nɛ araare, nɔ nŋui í ya maa tũ
idɔ nwa waati kãma fei. 4 Wa tũ idɔ nwa si
wahala baa yooma nwa fei. Í ya ce bɛɛbɛi
ku ba awa mɔ ka yɔkɔ ka tũ idɔi inɛ ŋa iyi
à waa wahala do yaase bɛi í tũò ti awa mɔ.
5 Ntɔ ntɔ, à nɛ ikpɛ̃ nla nla si ijuukpãi Kirisi,
amma bɛi ijuukpãu í la í to, bɛɛbɛ mɔi yaase
bɛi Kirisi wa tũò idɔ nwa ŋau mɔ í to. 6 Bii à
yɛ ijuukpã, na iri nŋɛi, ku ba i ba faaba ŋa nɔ
Ilaaɔ̃ ku tũ idɔ nŋɛ. Bii Ilaaɔ̃ í nɔ í tũ idɔ nwa,
na iri nŋɛi, iŋɛ mɔ i temua ŋa do ijuukpã
dimi akã do iyi à waa yɛu, nɔ idɔi iŋɛ mɔ ku
tũ. 7 À waa naanɛ ŋɛ ntɔ ntɔ domi à mà, si bɛi
ì nɛ ikpɛ̃ si ijuukpã nwa ŋa, bɛɛbɛ mɔi Ilaaɔ̃ á
tũ idɔ nŋɛ si bɛi wa tũ tu wa.

8 Iŋɛ inɛ nwa ŋa, à bi i mà ŋa wahala iyi í
ba wa si ilɛi Azii í caa. Í re gbugbã nwa hee
a kù tamaa mà aa ka wɛɛ si hunde má. 9 À
tamaa bɛi à yɛ taale nwa á kpa wai. Amma
dimii ideu ihɛ̃ í ba wai ku ba ka mà iyi kù sĩa
ka dasi naanɛ nwa si awa taka nwa, amma ka
dasi naanɛ nwa fei si Ilaaɔ̃ nŋu akã iyi á jĩ iku
ŋa. 10 Nŋui í nya wa hai si iku dimi bɛɛbɛ, á
nɔ ku nya wa má. Ntɔi, à waa cɔ kpãaɛ á nyi
ku nya wa má. 11 Iŋɛ taka nŋɛ ì waa sobi wa
do kutɔɔ nŋɛ. Ilaaɔ̃ á gba kutɔɔ iyi inɛ nkpɔ
í ce na iri nwa, nɔ ku ce nwa didɔ̃ ku ba inɛ
nkpɔ ku saabuɛ na iri nwa.

Pɔlu í kpaasi idei ilu ku bɔɛ

12 Ide iyi í jɔ̀ à waa tɔɔò fufu wee. Idɔ nwa
wa jɛ nwa sɛɛda iyi isɛɛnɛ nwa í má si wajui
inɛi andunya ŋa, nɔ iyi í re mɔm nŋui í jɛ si
waju nŋɛ. Kù nɔ kù jɛ do muafiti. Mii ŋau bɛ
fei, hai bi Ilaaɔ̃i wa naa. Kù jɛ do bisii amanɛ
ŋa, amma do didɔ̃i Ilaaɔ̃i. 13-14 Bɛɛbɛi si tia iyi
à ce nŋɛ, a kù kɔ nŋɛ mii mmu gɔ bii kù jɛ iyi
ì cio ì gbɔ yaaseɛ ŋau bɛ. Si ajɔ iyi Lafɛ̃ɛ Jesu á
nyi wa aa ka yɔkɔ ka tɔɔ fufu na iri nŋɛ. Bɛɛbɛ
mɔi iŋɛ mɔ aa yɔkɔ i tɔɔ fufu ŋa na iri nwa. Ì
gbɔ yaasei ideu ihɛ̃ keeke tã ŋa, amma ǹ bi i
gbɔ yaaseɛ ŋai mam mam.

15 Na saabui ideu ihɛ̃i í jɔ̀ ǹ tako ǹ dasi idɔ
n bɔ bi tu ŋɛ ku ba i ba didɔ̃ ikɔ minji ŋa. 16 Ǹ
lasabu bii ǹ wa n bɔ ikpa ilɛi Masedɔni n yaa
n yɛ ŋɛ, nɔ n nyi n yɛ ŋɛ má bii ǹ wa n baa.
Bɛɛbɛi aa sobim si isɛɛnɛm ŋa n bɔò ikpa ilɛi
Zudee. 17 Si ide iyi ǹ lasabuu, idɔ minjii ǹ
ce? Mà ì waa tamaa ŋa ǹ ya n ni ǹ wa n naa
nɔ gbakã n kpaasi ide má n ni n kù wa n naa
bɛi inɛi andunya ŋa à ya cei? 18 Si bɛi ì mà
ŋa iyi Ilaaɔ̃ í jɛ ilu naanɛ, ǹ bi i mà ŋa iyi n ci
ya ni, ǹ wa n naa nɔ n ni, n kù wa n naa má.
19 Ntɔ ntɔ, Jesu Kirisi amai Ilaaɔ̃, nŋu iyi amu
do Silasi do Timɔtee à waazo nŋɛu, kù naa
do idɔ minji. Amma í naai do ide ntɔi Ilaaɔ̃,
20 nɔ kuwã ŋa iyi Ilaaɔ̃ í ce fei í kɔ̃ siɛ. Na nŋu
na saabuɛi à waa ni, ami, à waa saabuò Ilaaɔ̃.
21 Ilaaɔ̃i í jɔ̀ awaɛ ŋa fei à leekĩ si Kirisi dim
dim ajɔ. Nŋui í nɔ í cica wa ikã. 22 Nŋui í ce si
wa sɛɛdaɛ iyi wa nyisi iyi à jɛ tɛɛ, nɔ í da nwa
si Hundeɛ si idɔ ku jɛ nwa bɛi kaazigi.

23 Ilaaɔ̃ í jɛ sɛɛdam n kù bi n ba ŋɛ ide ku
gaabu ku ce. Na ŋɔi í ce n kù nyi wa Kɔrɛnti.
24 A kù bi ka jilɛ nŋɛ ide gɔ do tilasi si naanɛ
ku dasi nŋɛ si na iyi í jɔ̀ ì waa leeki dim dim
ŋa tã si naanɛ ku dasiu, amma à bi ka ce icɛi
awaɛ ŋa ajɔ ka mu nŋɛ inɔ didɔ̃.

2

1 Nŋui í jɔ̀ ǹ lasabu n maà n ti n naa bi tu
ŋɛ n naa n fɔ inɔ nŋɛ má. 2 N kù bi n fɔ inɔ
nŋɛ domi bii ǹ fɔ inɔ nŋɛ, yooi á tũ inɔm má
bii kù jɛ iŋɛ iyi ǹ fɔ inɔ nŋɛu. 3 Na ŋɔi í jɔ̀ ǹ
tako ǹ kɔ nŋɛ tiau bɛ wa do yaase bɛɛbɛ. N
kù bi n naa bi tu ŋɛ, iŋɛ iyi hai bi tu ŋɛi an ba
inɔ didɔ̃, ì fɔ inɔm ŋa. Ǹ wa n naanɛ iŋɛ fei
iyi bii inɔm í dɔ̃, inɔ didɔ̃i iŋɛ feii. 4 Bɛɛbɛi ǹ
kɔ nŋɛ tiau wa do inɔ ku fɔ do cikãaju nkpɔ
nkpɔ, kù jɛ n fɔ inɔ nŋɛ, ǹ bi i mà ŋa zaka bɛi
ǹ bi ŋɛ í toi.

I ya kpa idei kurara ŋa

5 Si bɛi inɛ gɔ nŋɛ í fɔ inɔm, kù jɛ inɔi amu
akãi í fɔ, ti iŋɛ feii. Walakɔ ǹ tamaa í sĩa n ni,

inɔi inɛ gɔ nŋɛ ŋai í fɔ, domi n kù bi n fɔ n lɔsi.
6 Amma í to bɛɛbɛ, si bɛi inɛ nkpɔ nŋɛ í kpãa
iju. 7 Í sĩa i kpa idei kurarae i mua gbugbã
ŋa ku ba inɔ ku fɔ nlau ku maà caa siɛ. 8 Na
nŋu, ǹ wa n tɔɔ ŋɛ, i ceaa bɛi á mà iyi ì bi nŋu
ŋa. 9 Na ŋɔi í jɔ̀ ǹ tako ǹ kɔ nŋɛ tia wa wo n
cɔ laakai nŋɛ ku ba n mà bii í jɛ ì waa jirima
fei ndɛɛ ŋa. 10 Inɛ iyi ì kpa idei kurarae ŋa,
amu mɔ ǹ kpaa mbɛ baa do iyi kù jɛ amui í
raraa. Nɔ ideu iyi ǹ kpa, ǹ kpaai na iri nŋɛ si
wajui Kirisi, 11 ku ba Seetam ku maà zamba
wa. Ntɔi, à mà sãa sãa iyi wa bi ku ce.

À jɛ igũ si kpãai Jesu Kirisi

12 Iyi ǹ to Torasi laabaau jiidai Kirisi ku
sisi, ǹ yɔɔ iyi didõi Lafɛ̃ɛi í cĩim kpãa n ceò
icɛ bɛ. 13 Amma laakaim kù sũ sɛ̃ɛ si bɛi n kù
yɛ kpaasim Titee. Na ŋɔi í jɔ̀ ǹ tɔɔ inɛi Torasi
ŋa sukudõ ǹ nɛ ilɛi Masedɔni.
14 Amma ka saabu Ilaaɔ̃, domi í mu nwa
gbugbã ka jɛò igũ waati kãma fei si kpãai
Kirisi. Wa ceò wa icɛ ku ba ku jɔ̀ inɛ ŋa a
mà Kirisi, nɔ kumài Kirisiu ku fangaa bii fei
bɛi inúnùi tulare í ya fangaa. 15 Ntɔi, si wajui
Ilaaɔ̃ à yɛi bɛi inúnù didõi Kirisi, bi inɛ ŋa iyi
à ba faaba, do bi woo bɔ nfe ku ce ŋa. 16 Bi
inɛ ŋa iyi à waa bɔ bi ku ce nfe, inúnùi ikui
iyi wa bí iku. Bi inɛ ŋa mɔ iyi à waa ba faaba,
inúnùi kuwɛɛi iyi wa na kuwɛɛ. Yooi í to ku
ce dimii icɛu bɛ. 17 A kù jɛ bɛi inɛ gɔ ŋa iyi à
waa sisi idei Ilaaɔ̃ do ibo na fia. Amma si na
iyi í jɔ̀ Ilaaɔ̃i í bɛ wa wa, nŋui í jɔ̀ à waa fɔ ide
dee dee na anu akã iyi à ce do Kirisi, kù jɛ do
muafiti.

3

Amaacɛ ŋa iyi aa sisia inɛ ŋa akabuu titõ

1 Ide iyi à fɔ nsɛiu ihɛ̃ í yɛ bɛi à waa tɔɔ
fufu máí? Awa mɔ à nɛ bukaatai ka naa bi
tu ŋɛ do tia iyi á sisi nŋɛ yaase nwai, bɛi inɛ
gɔ ŋa à ya ce? Mà ka tɔɔ ŋɛ i kɔ nwa dimiɛ
ŋai. 2 Iŋɛ taka nŋɛi ì jɛ bɛi tia nwa iyi à kɔ
si idɔ nwa. Í yɛ ŋai bɛi tia iyi inɛ fei í mà wa
cioɛ. 3 Kookoosu nŋɛ wa nyisi ntɔ ntɔ iyi iŋɛi
í jɛ bɛi tia iyi Kirisi í kɔ na icɛ nwa iyi à ce si
inɔ nŋɛ. Tiau, kù jɛ do biikii à kɔɔ, amma do
Hundei Ilaaɔ̃i à kɔɔ, nŋu iyi í jɛ icui kuwɛɛ.
Kù jɛ si kutai à kɔɔ, si idɔi amanɛ ŋai.
4 Naanɛ nŋui à nɛ si wajui Ilaaɔ̃ do saabui
Kirisi. 5 Ntɔi, a kù to ara nwa ka ni à ce ngɔgɔ
do ara nwa. Mii iyi à yɔkɔ à waa ce fei, hai bi
Ilaaɔ̃i wa naa, 6 domi nŋui í mu nwa gbugbã
ka jɛò amaacɛɛ ŋa ka sisia inɛ ŋa akabuu titõ.
Akabuuu kù waa ce icɛ do wooda iyi à kɔu,
bi kù jɛ do Hundei Ilaaɔ̃. Wooda iyi à kɔu í
ya jɔ̀ inɛ ku kui, amma Hundei Ilaaɔ̃i í ya na
kuwɛɛi.
7 Waati iyi à kɔ woodau akã akã si kuta,
amboei Ilaaɔ̃ í má inya. Amboeu í jɔ̀ wajui
Moizi wa daana hee inɛi Izirɛli ŋa à mɔngɔ
ku kãsiɛ iju. Do nŋu fei, amboeu í na í tã. Bii
í jɛ wooda iyi í jɔ̀ inɛ ŋa à kui í naa do dimii
amboe bɛɛbɛ, 8 amboei icɛ iyi Hundei Ilaaɔ̃
wa ce kaa re bɛɛbɛ? Ntɔ ntɔ á re. 9 Icɛi wooda
iyi í ya yɛ taalei inɛ ŋa í nɛ amboe, amma ti
icɛ iyi í jɔ̀ inɛ ŋa à jɛ dee dee si wajui Ilaaɔ̃
í roo hee bii í jĩ. 10 Aa ka yɔkɔ ka ni mɔm
amboe iyi wa má inya tako kù to ngɔgɔ do
ti nsɛi iyi í la í roo. 11 Ntɔi, bii mii iyi kaa kpɛ
í nɛ amboe, zaka bɛirei amboei mii iyi á ya
maa wɛɛ do ajɔ fei á la ku to.
12 À waa fɔ ide do naanɛ si na iyi í jɔ̀ à nɛ
kpãa ku cɔu ihɛ̃. 13 A kù jɛ bɛi Moizi iyi í bii
fuugɛsɛ ku ba inɛi Izirɛli ŋa a maà yɛ waati
iyi amboeu í sɛkɛɛ hai si wajuɛ. 14 Amma à
lele idɔ nŋa a kù yɔkɔ a kù gbɔ yaaseɛ. Baa
do nnyi fei bii à waa cio tiai akabuu sintei
idei Ilaaɔ̃, í yɛi bɛi fuugɛsɛu í kɔ í wa bɛ. Nɔ
fuugɛsɛu kaa nya bii kù jɛ à dasi Kirisi naanɛ.
15 Baa nnyi má, waati iyi inɛi Izirɛli ŋa à waa
cio tia iyi Moizi í kɔ fei, í ya yɛ bɛi fuugɛsɛu
wa ganji ŋa a gbɔ yaaseɛi. 16 Amma kukɔi
idei Ilaaɔ̃ wa fɔ í ni, waati iyi inɛ í kpaasi
idɔɛ í sinda si Lafɛ̃ɛ, waati bɛɛbɛi fuugɛsɛu á
nya. 17 Nɔ wee, Lafɛ̃ɛu, Hundei. Tengi bii
Hundei Lafɛ̃ɛ í wa, tengi bɛi ara ku nɛ í ya
wa. 18 Fuugɛsɛu kù wa si waju nwa má nɔ
inɛ ŋa à ya maa yɛ amboei Lafɛ̃ɛ si wai bɛi
si digi, nɔ amboeɛ iyi à waa cɔu, nŋui wa
kpaasi wa ku ba ka jɔɔ, nɔ í ya maa kõɔsii
waati kãma fei si wa. Icɛu bɛ, Hundei Lafɛ̃ɛi
wa coo.

4

Amanii Hunde iyi í wa si wa

1 Ilaaɔ̃i í da nwa icɛu si awɔ na jiida ku jɛɛ.
Nŋui í jɔ̀ a kù mɔngɔ munya. 2 À nyɔ daai
anyɔ ŋa iyi inɛ ŋa à ya ce si asii. A kù wɛɛ
do baai bisi laalɔ, a kù kpaasi ide ntɔi Ilaaɔ̃
ibo. Amma à jɔ̀ inɛ ŋa à waa mà ntɔu sãa sãa
ku ba inɛ fei ku mà si idɔɛ awa ilu ntɔ ŋai si

wajui Ilaaɔ̃. 3 Baa do iyi à waa sisi laabaau jiidau dee dee, inɛ gɔ ŋa a ci ya gbɔ yaaseɛ, amma inɛ ŋa iyi aa ce nfe aŋa akãi a ci ya gbɔ yaaseɛ. 4 Inɛ ŋau a kù dasi naanɛ si na iyi í jɔ̀ Seetam, lafɛ̃ɛi andunyau í nya laakai nŋa. Í nya laakai nŋai ku ba a maà yɛ inya kumái laabaau jiidau. Laabaau jiidau wa nyisi wa amboei Kirisi, iyi í jɛ Ilaaɔ̃ takaɛ. 5 Do ntɔ, a kù waa waazo idei iri nwa. Si waazo nwa à waa fɔ iyi Jesu Kirisii í jɛ Lafɛ̃ɛ nɔ awa mɔ à jɛ woo ce icɛ nŋɛ ŋa na iriɛ. 6 Ilaaɔ̃i í ni, inya kumá ku ce si aninii ilu kuku, nŋui í nɔ í da nwa si inya kumáɛ si idɔ nwa ku ba ka mà amboeɛ. Amboei Ilaaɔ̃ui à waa yɛ si wajui Kirisi.

7 Amma awa iyi à nɛ amani nlau ihɛ̃, à yɛi bɛi cakai amà ku ba kulai gbugbãu ku jɛ ti Ilaaɔ̃, ku maà jɛ ti awa taka nwa. 8 À yɔyɔ wa do ijuukpã ikã ikã fei, amma a kù ku. À biti amma a kù mɔngɔ. 9 Inɛ ŋa à kpã wa iju, amma Ilaaɔ̃ kù kɔsi wa. À kɛkɛ wa, amma a kù kpa wa. 10 Ajɔ fei si wahalau ihɛ̃ í yɛi bɛi à waa ba ikpɛ̃ nwa si ikui Jesu bii à waa bɔ fei ku ba a yɛ kuwɛɛɛ si ara nwa. 11 Ntɔi, baa do iyi à wɛɛ fei, si anui ikui à ya ka wa waati kãma fei na irii Jesu, ku ba a yɛ kuwɛɛɛ si ara nwa. 12 Bɛɛbɛi awa si anui ikui à wa, amma iŋɛ, kuwɛɛi í jɛ tu ŋɛ.

13 Naanɛ ku dasi nwa í yɛ bɛi ti inɛ iyi í kɔ si kukɔi idei Ilaaɔ̃ í ni, ǹ dasi naanɛ, na ŋɔi í jɔ̀ ǹ wa n fɔ ide. Na nŋu, awa mɔ, si na iyi í jɔ̀ à dasi naanɛ, nŋui í jɔ̀ à waa fɔ. 14 À mà do ntɔ, inɛ iyi í ǰǐ Lafɛ̃ɛ Jesu hai si balɛ, á ǰǐ wa do Jesu ajɔ nɔ kú jɔ̀ awaɛ ŋa ka kò si wajuɛ. 15 Na iri nŋɛi à waa temuaò mii ŋau ihɛ̃ fei ku ba inɛ ŋa iyi à ba didɔ̃i Ilaaɔ̃u, akpɔ nŋa ku ya maa kɔ̃ɔsi nɔ a ya maa saabuɛ ntɔ ntɔ, domi bɛɛbɛi aa nyisiò amboeɛ.

Ka jɛ kuwɛɛ do naanɛ ku dasi

16 Nŋui í jɔ̀ a kaa ka mɔngɔ munya. Baa bii ara nwa wa gbo, hunde nwa í ya maa wɛɛ titɔ̃i do ajɔ fei. 17 Ijuukpã keeke iyi à waa yɛ si nsɛiu ihɛ̃ wa ce nwa sɔɔlui amboe iyi ci ya tãi iyi í la í re ijuukpãu. 18 Ntɔ ntɔ laakai nwa kù wa si mii iyi iju wa yɛ, í gbe si mii iyi kù waa yɛ. Mii iyi iju wa yɛ ci ya kpɛ, amma mii iyi kù waa yɛ í ya wɛɛi do ajɔ fei.

5

1 Arai í jɛ bi ku wai hunde nwa si ilɛu ihɛ̃. Nɔ à mà bii ara nwa í ku, Ilaaɔ̃ í jilɛ nwa bi ku wa lele iyi nŋu takaɛ í ce, kù jɛ amanɛ. Bi ku wau á maa wɛɛi do ajɔ fei. 2 Nɔ à wasi ku weewea si na iyi í jɔ̀ hunde nwa í bi ku dasi bi ku wai leleu bɛi amanɛ í ya dasi ibɔ. 3 Í bi bɛɛbɛi domi bii à dasi, hunde nwa kaa wɛɛ hai nɛ bi ku wau. 4 Ntɔ ntɔ, si waati iyi à wa si arau ihɛ̃ à waa weewea à waa nɛ bɛi inɛ iyi aso wa wɔɔ. Kù jɛ à bi ka wɛɛ hai nɛ ara amma à bi a da nwa si ara titɔ̃i leleu, ku ba kuwɛɛu ku kpa irii mii ŋa iyi í jɛ ti iku. 5 Inɛ iyi í jilɛ nwa mii ŋau ihɛ̃ nŋui í jɛ Ilaaɔ̃. Nŋui í mu nwa Hundeɛ bɛi kaazigi.

6 Nŋui í jɔ̀ à ya ka nɛ wɔɔkɔ ajɔ fei baa do iyi à mà si waati iyi à wa si arau ihɛ̃ à ǰǐò bi ku wai Lafɛ̃ɛ. 7 À waa ce isɛɛnɛ nwa na naanɛ ku dasi, kù jɛ na mii iyi à waa yɛ. 8 Ntɔ ntɔ à ya ka nɛ wɔɔkɔ. Amma iyi à bi í re fei ndɛɛ nŋui í jɛ ka jɔ̀ arau ihɛ̃ ka bɔ bi Lafɛ̃ɛ ka maa wa bi tɛɛ. 9 Nŋui í jɔ̀ à waa ce kookaai ka ce iyi á dɔ̃a Lafɛ̃ɛ si, bii í jɛ à wɛɛ si arau ihɛ̃ walakɔ bii à ku. 10 Í sǐa ka ce iyi á dɔ̃a si domi kù nɛ bɛi aa ka ce iyi a kù leekǐ si wajui Kirisi ku kiiti wa awa fei, nɔ ku sãa inɛ fei si bɛi kookoosu iyi í ce si kuwɛɛɛ í to, bii laaləi, bii í nɔ í jɛ jiida mɔi.

Kirisi í jɔ̀ à dɔ̃ do Ilaaɔ̃

11 Ilaaɔ̃ í mà wa sãa sãa, nɔ bɛɛbɛ mɔi ǹ tamaa iŋɛ taka nŋɛ ì mà wa ŋa. Si na iyi í jɔ̀ à mà bɛɛrɛi Lafɛ̃ɛ. À waa dɛ ka kãmia inɛ ŋai. 12 Kù jɛ à waa tɔɔ fufu bi tu ŋɛ. Amma à waa bi i ba yaase bɛi aa ce i wɛɛò inɔ didɔ̃ ŋai na iri nwa. Bɛɛbɛi aa ba bɛi aa jɛa inɛ ŋa iyi à waa tɔɔ fufu na mii ŋa iyi à waa yɛ nŋu akã, nɔ à fũsi iyi í jɛ ti idɔu awɔ. 13 Bii à waa ce wa sũmu, na Ilaaɔ̃i. Bii à nɔ à waa ce wa ilu laakai ŋa mɔi, na iri nŋɛi. 14 Kubii Kirisii wa nɛ̀ò wa. Si na iyi í jɔ̀ à mà inɛ akãi í ku na inɛ fei, à nɔ à mà iyi inɛ feii í nɛ ikpɛ̃ si ikuɛ. 15 Í kui na inɛ fei ku ba inɛ ŋa iyi à wɛɛ si hunde a maà wɛɛ na irii aŋa taka nŋa má, í gbe na iriɛ, nŋu iyi í kú nɔ í ǰǐ na iri nŋa.

16 Na nŋu, bɛbɛi a kaa ka cɔ iyi à waa yɛò iju si amanɛ nŋu akã. Baa bii bɛɛbɛi à tako à cea Kirisi wo, nsɛi a kaà ka ce bɛɛbɛ má. 17 Bii inɛ gɔ í nɛ anu akã do Kirisi í jɛ inɛ titɔ̃. Mii ndii tako ŋau à lɔ, nɔ wee mii titɔ̃ ŋai à sãsi wa. 18 Mii ŋau ihɛ̃ fei icɛi Ilaaɔ̃i, nŋu iyi í jɔ̀ à

dɔ̃ do nŋu na saabui Kirisi, nɔ í bɛ wa ku ba awa mɔ ka jɔ̀ inɛ ŋa a dɔ̃ do nŋu. 19 Ntɔ ntɔ, na saabui Kirisii Ilaaɔ̃ í jɔ̀ inɛ ŋa à dɔ̃ do nŋu. Í kpa idei kurara nŋa kù waa dooaɛ má, nɔ í jilɛ nwa icɛ ka sisia inɛ ŋa bɛi aa ce a dɔ̃ do nŋu.

20 Na nŋu, à jɛ woo bɛi Kirisi ŋa. Í yɛi bɛi Ilaaɔ̃ takaɛi wa ba ŋɛ ide ku fɔ hai bi tu wa nɔ à waa tɔɔ ŋɛ do irii Kirisi, i jɔ̀ i dɔ̃ do Ilaaɔ̃ ŋa. 21 Kirisi, nŋu iyi kù ce dulum kãma, nŋui Ilaaɔ̃ í kãa dulum du wa ku ba ka jɛ dee dee si wajuɛ na anu akã nwa iyi à ce do Kirisi ajɔ.

6

1 Awa iyi à waa ce icɛ do Ilaaɔ̃ ajɔ, à waa tɔɔ ŋɛi i maà jɔ̀ didɔ̃ iyi Ilaaɔ̃ í ce nŋɛu ku ce nfe.
2 Si tiai idei Ilaaɔ̃ à kɔɔ à ni,
Ilaaɔ̃ í ni,
Ǹ gbɔ kutɔɔɛ nɔ ǹ jɛɛ si waati jiida.
Ǹ sobiɛ si ajɔi faaba.
To, nsɛii í jɛ waati jiidau, nnyii ajɔi faaba.
3 A kù waa bi inɛ gɔ ku yɛ taalei icɛ nwa. Nŋui í jɔ̀ a kù waa ce ngɔgɔ iyi á dasi inɛ kurara. 4 Amma si kookoosu nwa fei à waa bi kuwɛɛ nwa ku nyisi iyi à jɛ woo ce icɛ jiidai Ilaaɔ̃ ŋa. À waa temua ntɔ ntɔ si wahala do si are do si ijuukpã. 5 À tɛ nwa kpɔtɔɔ à dasi wa piisɔ̃ɔ, nɔ inɛ ŋa à dede gidi si wa amma si fei ndɛɛ à yɔkɔ temua. À ya ka ce icɛ hee ka gbɛɛji, à ya ka wɔ njoo, nɔ à ya ka dǐ anu. 6-7 À waa nyisi iyi à jɛ woo ce icɛi Ilaaɔ̃ ŋa do kuwɛɛ jiida nwa, do kumà nwa, do suuru nwa, do jiida ku jɛ nwa, do kubi hai nɛ muafiti nwa, do idei ntɔu ku waazo. Nɔ gbugbãi Ilaaɔ̃ do icɛ iyi Hundeɛ wa ce si wa wa nyisi iyi à jɛ woo ce icɛɛ ŋa. Dee dee ku jɛi í jɛ nyaui igũ nwa iyi à ya ka jaò nɔ ka kɔò ara nwa. 8 À ya ka temuai bii inɛ ŋa à mà bɛɛrɛ nwa walakɔ bii à waa nya fũnɛ nwa. Bɛɛbɛ mɔi à ya ka temua bii à waa fɔ jiida nwa walakɔ bii à waa fɔ laalɔ nwa. À waa cɔ wa bɛi woo sɔ ibo ŋa baa do iyi à waa fɔ ntɔ fei. 9 À waa cɔ wa bɛi a kù mà wa, baa bii inɛ fei í mà wa sãa sãa. À waa cɔ wa bɛi inɛ ŋa iyi à kasãm, amma hee nsɛi à wɛɛ si baani. À kpã wa iju ntɔ ntɔ, amma a kù kpa wa. 10 À waa cɔ wa bɛi ilu inɔ ku fɔ ŋa, amma à ya ka maa nɛ inɔ didɔ̃i waati kãma fei. À waa cɔ wa bɛi ilu are ŋa, amma à waa mua inɛ nkpɔ amani. À waa cɔ wa bɛi a kù nɛ ngɔgɔ, amma à nɛ fei ndɛɛ.

11 Iŋɛ inɛi Kɔrɛnti ŋa, à sɔ̃ ŋɛ ide ntɔ iyi í wa si idɔ nwa fei. Idɔ nwa í nɛ kubi nŋɛ jiida jiida. 12 Kubi nwa kù kaye si gãmɛ nŋɛ, amma iŋɛi i kù na wa ara. 13 Na nŋu, i ce nwa bɛi awa mɔ à waa ce nŋɛ. Ǹ wa n ba ŋɛ ide ku fɔ bɛi amam ŋa, i jɔ̀ i bi wa jiida jiida ŋa.

I maà nɛ anu tɔɔsi do hai dasi Jesu naanɛ ŋa

14 I maà nɛ anu tɔɔsi do hai dasi Jesu naanɛ ŋa domi i kù jɔ ŋa ŋa. Bɛirei jiida do laalɔ á ce ku tɔtɔɔ. Mà bɛirei inya kumá do ilu kuku á ce ku tɔtɔɔ. 15 Bɛirei Kirisi do Seetam aa ce a gbɔ si njɛ. Mà mii woo dasi Jesu naanɛ do hai dasi naanɛ à nɛ si gãmɛi njɛ. 16 Bɛirei bi ku wai Ilaaɔ̃ do iwɛ̃ ŋa á ce ku tɔtɔɔ. Awai à jɛ bi ku wai Ilaaɔ̃, nŋu iyi í jɛ icui kuwɛɛ. Nɔ nŋu takaɛ í fɔ í ni,
An wɛɛ do aŋa nɔ awaò ŋa ka maa nɛ.
An jɛ Lafɛ̃ɛ nŋa nɔ aa jɛ inɛm ŋa.
17 Na ŋɔi í jɔ̀ Ilaaɔ̃ í nyi í ni má,
I fa ara nŋɛ hai bi tu ŋa nɔ i ǰĭò ŋa ŋa.
I maà má kɔkɔi mii iyi í riisi ŋa.
Bii ì waa ce bɛɛbɛ ŋa an gba ŋɛ.
18 An jɛ baa nŋɛ.
Nɔ iŋɛ mɔ aa jɛ ama inɛmɔkɔ do ama inaabom ŋa. Mii iyi Ilaaɔ̃ ilu gbugbã fei í fɔ mbɛ.

7

1 Baakɔɔm ŋa, kuwãu ihɛ̃ fei tutu wai. Na nŋu, ka jɔ̀ idɔ nwa ku má sãa sãa si mii fei ku ba ara nwa do idɔ nwa ku maà nɛ taale kãma, nɔ kumá nwa ku maa kɔ̃ɔsi si Ilaaɔ̃ nɔ ka màò bɛɛrɛɛ.

Inɔ didɔ̃i Pɔlu

2 I jɔ̀ i nɛ kubi nwa ŋa. A kù raraa inɛ gɔ, a kù bɛjɛ kuwɛɛi inɛ gɔ, a kù nɔ a kù taki inɛ gɔ. 3 N kù wa n fɔ bɛɛbɛ na n yɛ taale nŋɛ. Ntɔi, si bɛi ǹ fɔ tã, à nɛ kubi nŋɛ si idɔ nwa, baa bii í jɛ si kuwɛɛ wala si andɛi ikui. 4 Ǹ wa n naanɛ ŋɛ ntɔ ntɔ, nɔ ǹ wa n tɔɔ fufu na iri nŋɛ si mii fei. Ǹ ba gbugbã na iri nŋɛ nɔ inɔm í dɔ̃ í caa si ijuukpã nwa fei.

5 Ijuukpãu í jɔ̀ a kù sǐmi waati iyi à to ilɛi Masedɔni. À ba ijuukpã ikã ikã baa yooma fei. À ya ka ba ija hai waduude nɔ si idɔ nwa njo wa mu wa. 6 Amma Ilaaɔ̃, nŋu iyi wa mua ilu inɔ ku fɔ ŋa gbugbã, í jɔ̀ kunaai Titee í mu nwa gbugbã. 7 Kù jɛ kunaaɛ nŋu akãi í

mu nwa gbugbã, amma iyi í ni má iŋɛ taka nŋɛ ì mua nŋu gbugbã ŋa. Í nɔ í sɔ̃ wa bɛi ì waa bi ku yɛm ŋa ntɔ ntɔ, do bɛi ì nɛ inɔ ku fɔ ŋa, do bɛi ì nɛ kubim ŋa jiida. Ideɛu í jɔ̀ inɔ didɔ̃m í kɔ̃ɔsi hee í caa.

8 Na ŋɔi í jɔ̀ baa bii tia iyi ǹ kɔ nŋɛ í fɔ inɔ nŋɛ, n kù nɛ inɔ ku fɔ do iyi ǹ kɔɔ. Ǹ tako ǹ nɛ inɔ ku fɔɛ si waati iyi ǹ yɛ í fɔ inɔ nŋɛ si waati keeke gɔ. 9 Amma nsɛi inɔm í dɔ̃. Kù jɛ na iyi í jɔ̀ ǹ fɔ inɔ nŋɛ, amma si na iyi í jɔ̀ inɔ ku fɔ nŋɛ í jɔ̀ ì kpaasi daa ŋa. Bɛɛbɛi í ce si na iyi í jɔ̀ Ilaaɔ̃ í ceò inɔ ku fɔ nŋɛ icɛ. Na nŋu, a kù ce nŋɛ laalɔ kãma. 10 Ntɔ ntɔ, inɔ ku fɔ iyi Ilaaɔ̃ wa ceò icɛ í ya jɔ̀ inɛ ku kpaasi daae nɔ ku ba faaba. Dimii daa ku kpaasi bɛɛbɛ i kaa ni, bii ǹ mà. Amma inɔ ku fɔi andunya í ya bí ikui. 11 Ilaaɔ̃ í ceò inɔ ku fɔ nŋɛu icɛ, nɔ i cɔ ribaɛ nsɛi ŋa. I cɔ zaka bɛi inɔ ku fɔu í jɔ̀ ì ce laakai ŋa ì ce himma ì kɔò ara nŋɛ ŋa. Nɔ í jɔ̀ inɔ nŋɛ kù waa dɔ̃ wo nɔ ì waa ce njo ŋa, ì kpã woo ce laalɔu iju ŋa. Nɔ í jɔ̀ ì bi i yɛm má ŋa nɔ ì nɛ kubim ŋa. Si fei ndɛɛ ì nyisi iyi ì má si ideu ŋa.

12 Na nŋu, bii ǹ kɔ nŋɛ tiau wa, n kù kɔɔ na inɛ iyi í ce laalɔu nŋu akã, walakɔ na inɛ iyi í cea laalɔu nŋu akã. Amma ǹ kɔɔi ku ba i mà sãa sãa ŋa si wajui Ilaaɔ̃ iyi ì nɛ kubi nwa ntɔ ntɔ ŋa. 13 Na ŋɔi í jɔ̀ à ba gbugbãu.

Kù nɔ kù jɛ gbugbã nŋu akãi à ba, amma iyi í re mɔm, à yɛ iyi Titee í wɛɛò inɔ didɔ̃ si na iyi í jɔ̀ iŋɛ fei ì tũ inɔɛ. Nŋu bɛi í jɔ̀ inɔ didɔ̃ nwa í kɔ̃ɔsi má. 14 Baa bii ǹ tɔɔ fufu keeke bi tɛɛ na iri nŋɛ wo, i kù dasim anyɔ ŋa, domi si bɛi ide ŋa iyi à sɔ̃ ŋɛu fei ntɔi, bɛɛbɛ mɔi Titee í yɔɔ iyi fufu ku tɔɔ nwa si ntɔi. 15 Kubi nŋɛ iyi Titee í nɛ wa kɔ̃ɔsi si bɛi wa ye gigi iyi iŋɛ fei ì jirimaɛ nɔ ì gbaa ŋa do bɛɛrɛ nla nla. 16 Ǹ nɛ inɔ didɔ̃ do iyi an yɔkɔ n dasi ŋɛ naanɛ si mii fei.

8

I ce amua do inɔ didɔ̃

1 Iŋɛ kpaasim ŋa, à bi i mà ŋa bɛi Ilaaɔ̃ í cea igbɛi inɛi Jesu ŋa iyi à wa ilɛi Masedɔni didɔ̃. 2 Aŋai à yɛ laakai ku cɔ si ijuukpã jiida. Amma inɔ didɔ̃ nla nŋa í jɔ̀ à ce amua nŋa do inɔ akã, baa do iyi are nŋa í la. 3 Ǹ jé sɛɛda iyi à na do idɔɔbi nŋa zaka bɛi à yɔkɔ, nɔ à na mɔm nii hee í re zaka bɛi a kù waa tamaaò. 4 À mante wa ntɔ ntɔ à ni ka jɔ̀ aŋa mɔ aŋa a na sobii aŋa na irii woo dasi naanɛ ŋa iyi à wa ilɛi Zudee. 5 À ce í re baa zaka bɛi à waa tamaa. Sinte titã à na Lafɛ̃ɛ ara nŋa, à bɛi à na awa mɔ ara nŋa do idɔɔbii Ilaaɔ̃. 6 Nŋui í jɔ̀ à tɔɔ Titee ku naa bi tu ŋɛ ku na ku sobi ŋɛ si bɛi í tako í sintiɛ, ku ba iŋɛ mɔ i tambɔ icɛ jiidau bɛ ŋa. 7 Fei ndɛɛ í caa si ŋɛ, hai naanɛ ku dasi do ide ku fɔ do kumà, do himma nŋɛ si mii fei, do kubi nwa iyi ì nɛ ŋa. Nŋui í jɔ̀ à bi icɛ jiidau bɛ mɔ ku caa si ŋɛ.

8 Kù jɛ woodai ǹ wa n na ŋɛ, himmai inɛ gɔ ŋai ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ ku ba ku mu nŋɛ kpãa iyi á jɔ̀ inɛ ŋa a yɔɔ iyi kubi nŋɛu ntɔi. 9 Ì nɔ ì mà didɔ̃i Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi ŋa, nŋu iyi í tako í jɛ ilu amani, nɔ í ce araɛ ilu are na iri nŋɛ ku ba areɛu ku ce ŋɛ ilu amani ŋa.

10 Si ideu ihɛ̃ ikɔi ǹ wa n na ŋɛ. Hai icĩ iŋɛi ì jɛ inɛ sinte ŋa si icɛu. Kù jɛ si kuceɛ nŋu akã, amma sinte iŋɛi ì dasi idɔ i coo ŋa. Iŋɛi í sĩa i temua i mɔsiò icɛu ŋa. 11 Na nŋu, i hanya si bɛɛbɛ nsɛi i kpa irii icɛu ŋa. Si bɛi ì dasi idɔ ntɔ ntɔ ì sintiɛ do himma ŋa, bɛɛbɛ mɔi á sĩa i tambɔɛ ŋa do himma si bɛi kunɛ nŋɛ í to. 12 Bii ì na do inɔ akã, Ilaaɔ̃ í ya gbai. Zaka bɛi ì nɛi í ya cɔ, nɔ baaɛ ci ya wa si iyi ì kù nɛ ŋa.

13 N kù bi ti iŋɛ mɔ ku na ku maa gaizia ŋɛ na faabai inɛ gɔ ŋa, amma í sĩa kunɛ nŋɛ do tu ŋa ku munga. 14 Si nsɛi, kunɛ nŋɛ í la. Na nŋu, aa yɔkɔ i sobi inɛ ŋa iyi à wa si are. Nɔ ajɔ iyi iŋɛ mɔ ì na ì wa si are, bii kunɛ nŋa í la, aŋa mɔ a sobi ŋɛ. Bɛɛbɛi kunɛi iŋɛ fei á maa munga. 15 Bɛɛbɛi kukɔi idei Ilaaɔ̃ í fɔ í ni,

Inɛ iyi í kó mana í kpɔ, kù re gũa.
Inɛ mɔ iyi í ko keeke, kù gaizia gũa.

Inɛ ŋa iyi à bɔ amuau ku gba wa

16 Ǹ wa n saabu Ilaaɔ̃, nŋu iyi í jɔ̀ Titee í bi ŋɛ bɛi awa taka nwa à bi ŋɛ. 17 Waati iyi ǹ tɔɔɛ ku naa bi tu ŋɛ í jɛsi idem tengi bɛ gbakã, nɔ nŋu takaɛ í dasi idɔ mɔ wo ntɔ ntɔ ku naa bi tu ŋɛ hai a kù sɔ̃ɔ. 18 Nɔ à waa bɛ inɛ nwa gɔ wa do nŋu takaɛ ajɔ, inɛ iyi igbɛi inɛi Jesu ŋa fei à waa saabu na icɛi laabaau jiidau iyi wa ce. 19 Iyi í re mɔm, igbɛi inɛi Jesu ŋa à cicaɛ ku si wa si isɛɛnɛ nwa ka naaò amuau wa. Icɛu à waa cooi ka naò Lafɛ̃ɛ takaɛ amboe nɔ ka nyisiò iyi à nɛ idɔ jiida ka sobiò inɛ ŋa.

20 À waa ce kookaai ku ba inɛ gɔ ku maà yɛ taale nwa na fia nlau ihɛ̃ ku muɛ iyi à da nwa si awɔ. 21 Ntɔ ntɔ, à waa bi ka ce mii iyi í sĩa,

ku maà jɛ si ijui Lafɛ̃ɛ nŋu akã, amma do bi amanɛ ŋa fei.

22 À waa bɛ ŋa do inɛ nwa gɔ má, inɛ iyi à
cɔ laakaiɛ isɛ fɛɛfɛlo, à nɔ à yɛ í jɛ ilu himma
si icɛ nkpɔ. Amma nsɛi himmaɛ í kɔ̃ɔsi domi
wa naanɛ ŋɛ ntɔ ntɔ. 23 Inɛ ŋa iyi à bɛ si ŋɛ
ŋau wee. Titee nŋui í jɛ minjisiam iyi wa
bam icɛ ku ce bi tu ŋɛ. Inɛ ŋa mɔ iyi aa suu
wa, aŋai à jɛ woo bɛi igbɛi inɛi Jesu ŋa nɔ à jɛ
inɛ ŋa iyi à waa na Kirisi amboe. 24 Na nŋu, i
nyisi ŋa iyi ì bi ŋa ŋa ntɔ ntɔ, ku ba igbɛi inɛi
Jesu ŋa a mà iyi à nɛ kpãa ka tɔɔ fufu na iri
nŋɛ.

9

Sobi iyi aa sambaa woo dasi naanɛ ŋa

1 Kù jɛɛm tilasi n kɔ nŋɛ tia wa na sobi
iyi á jɛ ti woo dasi Jesu naanɛ ŋa iyi à wa
ilɛi Zudee. 2 Ǹ wa n fɔ bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ ǹ
mà kubi jiida nŋɛ nɔ ǹ tɔɔ fufu na iri nŋɛ bi
inɛi Masedɔni ŋa ǹ ni iŋɛ woo dasi naanɛ ŋa
iyi ì wa ilɛi Gɛrɛsi ŋa ì tã sɔɔlui sobiu hai icî
ŋa. Himma nŋɛ í dasi inɛ nkpɔ nŋa kookaai.
3 Do nŋu fei, ǹ wa n bɛ si ŋɛ inɛ nwa ŋau ihɛ̃
wa ku ba fufu ku tɔɔ nwa na iri nŋɛ ku maà jɛ
ngbɛ si ideu ihɛ̃. Ǹ bi i wɛɛò sɔɔlu ŋa si bɛi ǹ
fɔu. 4 Bii kù jɛ bɛɛbɛ, bii inɛi Masedɔni gɔ ŋa
à sim wa, nɔ à na à ba i kù ce sɔɔlu ŋa, naanɛ
nwa iyi à nɛ si ŋɛ á kpaasi anyɔ. Aa fɔ idei
iŋɛ má? 5 Na ŋɔi í jɔ̀ ǹ yɔɔ iyi í sîa n tɔɔ kpaasi
nwa ŋau ihɛ̃ a cuaam wa bi tu ŋɛ a ceò sɔɔlui
amua jiida iyi ì wãu tã ŋa. Si bɛɛbɛ á maa jilɛi
hee n maa n to wa, nɔ ku nyisi iyi ì waa na
do inɔ akã ŋa, kù jɛ do tilasi.

6 I kù mà ŋa, inɛ iyi í gbɛ̃ keeke, keekei í
ya da? Inɛ mɔ iyi í nɔ í gbɛ̃ í la, nla nlai í ya
da. 7 Na nŋu, í sîa inɛ fei ku na bɛi í dasi idɔ,
ku maà ti ku jɛ do tilasi walakɔ do weewea,
domi inɛ iyi wa na do inɔ didɔ̃i Ilaaɔ̃ í bi.
8 Ilaaɔ̃ á yɔkɔ ku jɔ̀ didɔ̃ ikã ikã fei ku caa si ŋɛ
ku ba i nɛ fei ndɛɛ do ajɔ fei ŋa. Si bɛɛbɛi aa
ba bukaatai mii iyi ì bi fei ŋa, hee ku gbe nŋɛ
nla nla i ceò icɛ jiida fei ŋa. 9 Bɛɛbɛi kukɔi
idei Ilaaɔ̃ wa fɔ í ni,
Ilaaɔ̃ í kpɛ̃a ilu are ŋa amaniɛ do inɔ akã.
Inɔ akãɛ kaa tã baa ajɔ gɔ.
10 Ilaaɔ̃i í ya na woo gbɛ̃ dimi nɔ ku jɔ̀ ku so
jiida ku jɛ mii iyi á jɛ. Nŋu mɔi á mu nŋɛ
gbugbã i ceò amuau ŋa. Amuau á yɛi bɛi
dimi iyi ì waa gbɛ̃ ŋa, nɔ Ilaaɔ̃ ku jɔ̀ icɛ jiida
nŋɛu ku kɔ̃ɔsi jiida. 11 Á na ŋɛ amani ikã ikã
fei iyi á to i ya ceò amua ŋa do inɔ didɔ̃. Nɔ
inɛ nkpɔ á saabu Ilaaɔ̃ na amua nŋɛ iyi aa ka
na ŋau. 12 Ntɔ ntɔ, icɛ iyi ì waa ce ŋa wa wũa
bukaatai woo dasi naanɛ ŋa jiida. Amma kù
jɛ baa iyi bɛ nŋu akã. Á jɔ̀ inɛ nkpɔ ku saabu
Ilaaɔ̃. 13 Amuau á dɔ̃a inɛ ŋa si hee ku jɔ̀ a
maa saabu Ilaaɔ̃ do yaase bɛi ì waa jirimaɛ
ŋa. Ilaaɔ̃ ku jirima nŋɛi wa nyisi iyi ì dasi
laabaau jiidai Kirisi naanɛ ŋa. Nɔ aa nyi a
saabuɛ má do yaase bɛi ì ce ikpɛ̃i amani nŋɛ
do inɔ akã iŋɛò inɛ ŋa iyi à gbe fei. 14 Aa ce
nŋɛ kutɔɔ do kubi nla nla na irii didɔ̃ nlau
ihɛ̃ iyi Ilaaɔ̃ í ce nŋɛ. 15 Ka saabu Ilaaɔ̃ na
amuaɛ iyi í kpeeò kufɔ do gɛlɛ.

10

Pɔlu wa kɔò araɛ na icɛɛ

1 Amu Pɔlu, amu takam nii ǹ wa n fãa ŋɛ,
amu iyi à ni ǹ ya n kaye aram bii ǹ wa bi tu
ŋɛ, bii ǹ ǰìò ŋɛ nɔ n ba ŋɛ ide ku fɔ do kulele.
Amma do daa didãi Kirisi do jiida ku jɛɛi ǹ
wa n tɔɔ ŋɛ ideu ihɛ̃. 2 I maà tilasim n ba
ŋɛ ide ku fɔ do kulele waati iyi an na n to
wa bi tu ŋɛ, domi bɛɛbɛi ǹ dasi idɔ n cea inɛ
gɔ ŋa iyi à waa ni idɔɔbii ara nwai à waa ce.
3 Ntɔi, à wa si ara, amma a kù waa jabu do
idɔɔbii ara. 4 J̌înɛi igũ ŋa iyi à waa jabuò kù
jɛ ti andunya, amma gbugbãi Ilaaɔ̃i iyi á jɔ̀
ka kɛkɛ bindi ŋa ka kpaò irii lasabui kurarai
amanɛ 5 do dimii ara ku so iyi inɛ ŋa à nɛ fei
à waa jãò ide ntɔi Ilaaɔ̃. Nɔ do nŋui à waa
kãmiaò lasabu fei ku ba a jirima Kirisi. 6 À
nɔ à tã sɔɔlu ka kpã inɛ ŋa iyi a kù waa jirima
ideu fei iju waati iyi ì na ì waa jirimaɛ dee
dee ŋa.

7 I jɔ̀ i cɔ mii ŋa iyi ì waa yɛ si waju nŋɛ.
Bii inɛ gɔ í mà kam kam iyi nŋu í jɛ ti Kirisi,
ku mà si idɔɛ iyi bɛɛbɛ mɔi awa mɔ à jɛ ti
Kirisi. 8 Lafɛ̃ɛ í mu nwa yiiko ku ba ka mu
nŋɛ gbugbã, kù jɛ ka kɛkɛ ŋɛ. Nɔ baa bii fufu
ku tɔɔ nwa í la keeke na yiikou n kaa n yɛ
anyɔ. 9 N kù bi a ni ǹ wa n da zigi nŋɛ do
tiam ŋa. 10 Ntɔ ntɔ, inɛ ŋa à ya ni tiam í lele
nɔ í gaabu, amma bii ǹ wa inɔ nŋɛ n ci ya nɛ
gbugbã, ide ku fɔm ci ya nɛ bɛɛrɛ. 11 Inɛ iyi
wa fɔ bɛɛbɛ í sîa ku mà iyi ihɛ̃. Do yaase bɛi
à waa kɔ si tia nwa bii a kù wa bɛ, do yaase
bɛɛbɛ mɔi kookoosu nwa á yɛ waati iyi aa ka
wa bi tu ŋɛ.

12 Ntɔi, a kaa ka jɛ ka wã ara nwa do inɛ
ŋa iyi à ya maa so ara nŋa lele hee ka jɔ ŋa.
Inɛ nŋu ŋau a kù nɛ bisi domi à so ara nŋa
í baa í jɛ mii ku wã njɛ, nɔ à ya maa wã njɛ
aŋa duusɔ̃ɔ. 13 Amma awa, a kaa ka tɔɔ fufu
si mii iyi a kù nɛ kpãa ka tɔɔò fufu. Si icɛ iyi
Ilaaɔ̃ í jilɛ nwa ku cei aa ka tɔɔò fufu, nɔ iŋɛi
ì jɛ ribai icɛ nwa. 14 Ntɔ ntɔ, awai à naa nŋɛ
laabau jiidau wa. Bii kù jɛ bɛɛbɛ wo, a kaa
ka nɛ kpãai fufu ku tɔɔ. 15 Si bɛɛbɛ, a kù waa
tɔɔò icɛi inɛ gɔ fufu. Amma à waa cɔ kpãa, si
bɛi naanɛ ku dasi nŋɛ í la wa kɔ̃ɔsi, icɛ nwa
mɔ á na ku kɔ̃ɔsi si anini nŋɛ 16 ku ba ka yɔkɔ
ka bɔò laabaau jiidau si ilu ŋa iyi à wa waju
nŋɛ, ku maà ti ku jɛ do fufu ku tɔɔ na saabui
icɛ iyi inɛ gɔ ŋa à ce tã.
17 Kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ, í ni,
Inɛ iyi wa tɔɔ fufu, ku tɔɔ fufu na Lafɛ̃ɛ.
18 Na nŋu, inɛ iyi wa cɔ araɛ inɛ jiida, kù jɛ
nŋui Ilaaɔ̃ á saabu, í gbe inɛ iyi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ takaɛ
wa cɔ inɛ jiida.

11

Pɔlu í ni a ce laakai do woo bɛ ilu ibo ŋa

1 Oo, ǹ bi i temuaòm ŋa bii ǹ fɔ ide keeke
iyi kù nɛ yaase. Ntɔ ntɔ, i temuaòm ŋa. 2 Ǹ
wa n ce igu iyi wa naa hai bi Ilaaɔ̃ na iri nŋɛ,
domi ì yɛ ŋai bɛi mudɛ̃ɛ iyi ǹ mua mɔkɔ akã.
Mɔkɔui í jɛ Kirisi nɔ ǹ bi n kooò ŋɛ bi tɛɛi
bɛi mudɛ̃ɛ iyi kù mà mɔkɔ. 3 Amma si bɛi
Seetam njou, í dǐ ijui Ɛfa wo do bisi laalɔɛ,
ǹ wa n ce njo lasabu nŋɛ mɔ ku maa na ku
sinda hai si kpãai Kirisi iyi ì waa too nsɛi ŋa
do naanɛ hai nɛ muafiti. 4 Njo í nyi wa mum
má si na iyi í jɔ̀ bii inɛ gɔ í naa wa sisi nŋɛ idei
Jesu mmu gɔ i ci ya kɔ ŋa. Ì ba Hundei Ilaaɔ̃
tã ŋa, amma ì nyi ì tã sɔɔlu i gba hunde mmu
gɔ má ŋa. Ì gba laabaau jiidau tã ŋa, amma ì
nyi ì tã sɔɔlu i gba laabaau ikã má ŋa.

5 Ǹ wa n tamaa inɛ ŋau ihɛ̃ iyi à waa cɔ ara
nŋa woo bɛ nla ŋau, kãma nŋa gɔ kù rem do
ngɔgɔ. 6 Baa bii n kù dɔ̃ gɛlɛ bɛi inɛ ŋau ihɛ̃,
kù jɛ ǹ kua kumà, ǹ nɔ ǹ nyisi ŋɛ si fei ndɛɛ
fei mam mam.
7 Waati iyi ǹ sisi nŋɛ laabaau jiidai Ilaaɔ̃, ǹ
cooi ngbɛ ngbɛ. Ǹ kaye aram ku ba n so ŋɛ
lele. Iyi ǹ ce bɛɛbɛ ǹ rarai? 8 Ǹ gba fiai igbɛi
inɛi Jesu gɔ ŋa wai fei sãa sãa ǹ na ǹ sobi ŋɛò.
9 Waati iyi ǹ wa bi tu ŋɛ n kù jɛ asoi inɛ gɔ
nŋɛ. Bii ǹ nɛ bukaatai ngɔgɔ, inɛ nwa ŋa iyi à
ya naa hai ilɛi Masedɔni aŋai à ya naam mii
iyi ǹ nɛ bukaataɛ fei wa. Ǹ mu aram si fei
ndɛɛ ku ba n maà n jɛ aso nŋɛ. Bɛɛbɛ mɔi an
nɔ n maa n mu aram. 10 Do ide ntɔi Kirisi iyi
í wa sim, n wa n sɔ̃ ŋɛ iyi inɛ gɔ kù wɛɛ si ilɛi
Gɛrɛsi fei iyi á ganjiim n tɔɔ fufu si ideu ihɛ̃.
11 Na mii í jɔ̀ ǹ ce bɛɛbɛ. Ì waa tamaa n kù bi
ŋɛi? Ilaaɔ̃ í mà sãa sãa iyi ǹ bi ŋɛ.
12 Amma bɛi ǹ wa n ce nsɛi, bɛɛbɛi an
maa n ce má ku ba n dǐ nŋa kpãa, aŋa iyi
à waa dɛ a tɔɔ fufu a ni awaò ŋa ŋa akãi.
13 Inɛ ŋau, woo bɛ ilu ibo ŋai iyi à ya dǐ
ijui inɛ gɔ ŋa, nɔ à waa kpe ara nŋa woo bɛi
Kirisi ŋa. 14 Nkãma kù wa bɛ iyi á biti inɛ,
domi Seetam takaɛ á yɔkɔ ku kpaasi araɛ bɛi
amalekai Ilaaɔ̃. 15 Na nŋu, biti gɔ kù wɛɛ bii
woo ce icɛɛ ŋa à kpaasi ara nŋa bɛi woo ce
icɛi Ilaaɔ̃ ŋa. Amma aa ba riba nŋa si bɛi icɛ
nŋa í yɛ.

Ijuukpã iyi Pɔlu í yɛ si kubɛɛ

16 Ǹ wa n fɔ má, inɛ gɔ ku maà cɔm bɛi
sũmu. Amma baa bii ì waa cɔm sũmu ŋa,
i gbam do bɛɛbɛ, ku ba amu mɔ n tɔɔ fufu
keeke. 17 Iyi ǹ wa n fɔ nsɛi kù jɛ bɛi Lafɛ̃ɛ í bi
inɛ ŋa a ya fɔ. Amma si ideu ihɛ̃ ǹ wa n tɔɔ
fufu nɔ ǹ fɔ ide bɛi sũmu. Nɔ bii ǹ wa n tɔɔ
fufu ǹ nɛ mii iyi ǹ wa n tɔɔò fufui. 18 Amu
takam mɔ an tɔɔ fufu si na iyi í jɔ̀ inɛ nkpɔ
wa tɔɔ fufu na ara. 19 Ì waa temuaò inɛ hai nɛ
yaase ŋa, inɛ iyi ì waa tamaa ì nɛ yaase jiida
ŋa. 20 Ì waa coko à waa ce ŋɛ aru ŋa, à waa ce
ŋɛ ile, à waa taki ŋɛ, nɔ à waa donda ŋɛ, nɔ à
waa sambala ŋɛ. 21 Anyɔ wa mum n sɔ̃ ŋɛ iyi
n kù nɛ gbugbã n ce nŋɛ bɛɛbɛ.

Do nŋu fei, bii inɛ gɔ í nɛ wɔɔkɔ wa tɔɔò
fufu amu mɔ ǹ nɛ. Ǹ wa n fɔ ide bɛi sũmu.
22 À jɛ inɛi Ebɛɛ ŋai? Bɛɛbɛ mɔi amu takam. À
jɛ inɛi Izirɛli ŋai? Bɛɛbɛ mɔi amu takam. À jɛ
tɔkui Aburahamui? Bɛɛbɛ mɔi amu takam.
23 À jɛ woo ce icɛi Kirisi ŋai? Ǹ re ŋa si bɛ.
Idem nɔu, idei sũmui. Ǹ ce icɛ ǹ re ŋa, à
dasim piisɔ̃ɔ í re ŋa, à tɛɛm kpɔtɔɔ n kù mà
baa jiaɛ. Isɛ nkpɔ nkpɔi ǹ maai iku. 24 Isɛ
gbɛɛwui Zuifu ŋa à tɛɛm kpɔtɔɔ anu ciiji fakã
kù wa si. 25 Inɛi Romu ŋa à cãm do golo í
to isɛ gbɛɛta. À tam kuta à bi a kpam gbakã
akã. Isɛ gbɛɛtai akɔi inyi iyi ǹ lɔ í jɛ inyi, nɔ
ǹ dasi inyi gbakã akã ǹ wa bɛ hai daakɔ hee

iju í koo í má. 26 Si isɛɛnɛm ŋa ajɔ nkpɔ nkpɔ si mbirisii ǹ ya n maa n wa na kukɔ̃i ido do woo bata ku gba ŋa iyi à wa si kpãa. Ajɔ gɔ ŋa ǹ ya n wa si mbirisi bi dimii inɛm ŋa, ajɔ gɔ ŋa mɔ bi dimi mmu ŋa, ajɔ gɔ ŋa mɔ si inɔ ilu, ajɔ gɔ ŋa mɔ si gbabua, ajɔ gɔ ŋa mɔ si tenku, ajɔ gɔ ŋa mɔ bi inɛ ŋa iyi à sɔ ibo à waa ni aŋa à jɛ kpaasi woo dasi naanɛ ŋa. 27 Ǹ mà icɛ ku gaabu ŋa do wahala nla nla ŋa, à ganjiim njoo ku sũ. Ari í ya kpam nɔ agbɛ í ya kpam, ǹ ce anu ku dĩ do tilasi, ǹ wahala do tũtũ nɔ n kù nɛ jinɛ ku dasi ŋa. 28 Si anyii mii ŋau bɛ fei, lasabum í ya maa wa si icɛ ŋa iyi ǹ cea igbɛi inɛi Jesu ŋa fei. 29 Bii inɛ gɔ kù nɛ gbugbã, amu mɔ n ci ya n nɛ gbugbã. Bii inɛ gɔ í dasi dulum ǹ ya n nɛ ara kuroi jiida.

30 Bii í jɛ ǹ wa n tɔɔ fufui, an tɔɔi si mii iyi wa nyisi gbugbã hai nɛm fei. 31 Ka saabu Ilaaɔ̃ baai Lafɛ̃ɛ nwa Jesu do ajɔ fei. Nŋui í mà iyi n kù wa n sɔ ibo. 32 Waati iyi à wa Damasi, inɛ ngbo iyi amanlu Aretasi í jilɛ si iluu í jilɛ inɛ ŋai a maa degbe anu koofai ilu nlau a ba a mum. 33 Amma à jɔ̀ ǹ fitai hai do fɛrɛntii bindii iluu nɔ à kitaam nii si kɔlɔ, nɔ do yaase bɛɛbɛi ǹ ce ǹ gbãò.

12

Kuyɛ do kukɔsi iyi Ilaaɔ̃ í nyisi Pɔlu

1 Debɛi í gbe n tɔɔ fufu, baa bii í jɛ kù nɛ aranfãani gɔ. Amma nsɛi an fɔ idei kuyɛ do kukɔsi iyi Lafɛ̃ɛ í nyisim. 2 Ǹ mà inɛi Kirisi gɔ iyi à soo hee lelei Aɔ̃ í to adɔ̃ maatɛ̃ɛ nnyi. Do araɛi à soo do ntɔ? Mà í ce kuyɛi? N kù mà. Ilaaɔ̃ nŋu akã dei í mà. 3-4 Ǹ mà iyi à so mɔkɔu hee bi Ilaaɔ̃. Nɔ ǹ sisi ǹ wa n fɔ má, do araɛi à soo do ntɔ? Mà í ce kuyɛi? Ilaaɔ̃ nŋu akãi í mà. Tengi bɛi í gbɔ ide iyi kù jɔ amanɛ ku fɔ, nɔ kaa yɔkɔ ku fɔɔ mɔm. 5 An tɔɔ fufu si inɛɛu bɛ. Amma n kaa n tɔɔ fufu si aram, bii kù jɛ si gbugbã hai nɛm. 6 Bii í jɛ ǹ bi n tɔɔ fufui n kaa n jɛ sũmu, domi an fɔ ntɔ. Amma n kù wa n tɔɔ fufu ku ba inɛ gɔ ku maà cɔm ku re bɛi wa yɛm, walakɔ bɛi wa gbɔ hai si gɛlɛm.

7 Amma ku ba n maà n ce faao na kukɔsi nlau, bɔ̃ɔ gɔ í na í sɔkɛ sim bɛi agũ. Í naai bɛi woo bɛi Seetam * ku na ku cãm nɔ ku ganjiim faao ku ce. 8 Isɛ gbɛɛtai ǹ tɔɔ Lafɛ̃ɛ na irii bɔ̃ɔu ku ba ku jɔ̀ n ba iri. 9 Amma í jɛɛm í ni, didɔ̃m í toɛ domi si gbugbã hai nɛɛi inɛ ŋa aa yɛ gbugbãm. Na nŋu, ǹ bi n tɔɔ fufu si gbugbã hai nɛm ku ba gbugbãi Kirisi ku wa sim. 10 Na ŋɔi í jɔ̀ ǹ nɛ inɔ didɔ̃ si gbugbã hai nɛm, do arabu ŋa, do inɔ ku fɔ ŋa, do ijuukpã ŋa do wahala ŋa iyi í ya bam na irii Kirisi. Ǹ ya n nɛ inɔ didɔ̃ domi waati iyi amu takam n kù nɛ gbugbã, waati bɛɛbɛi Ilaaɔ̃ í ya muum gbugbã.

Zigiida iyi Pɔlu í nɛ na inɛi Kɔrɛnti ŋa

11 Ǹ wa n fɔ ide bɛi sũmu, amma ì tilasim ŋai. Iŋɛi í sɩ̀a i fɔ jiidam ŋa wo, domi baa bii n kù jɛ ngɔgɔ, inɛ ŋau ihɛ̃ iyi à waa cɔ ara nŋa woo bɛ nla ŋau, a kù rem. 12 Ǹ nyisi ŋɛ ntɔ ntɔ iyi ǹ jɛ woo bɛ si kookoosum ŋa do temua nla nla iyi ǹ ce. Kookoosu ŋau nŋui í jɛ maamaake dimi ikã ikã ŋa do icɛ gbugbã ŋau fei. 13 Mii ǹ cea igbɛi inɛi Jesu gɔ ŋa iyi n kù ce nŋɛ, bii kù jɛ iyi ǹ ni n kù bi n jɛ aso nŋɛ. Nɔ bii na nŋui, i ceem suurui kuraram.

14 Wee ǹ tã sɔɔlu n naa bi tu ŋɛ isɛ gbɛɛtasia. Nɔ n kaa n jɛ aso nŋɛ má. Iŋɛ taka nŋɛi ǹ bi, kù jɛ fia nŋɛ. Kù jɛ amu ŋai aa ba fia a wóò baa nŋa ŋa, amma baa ŋai aa ba fia a woò ama nŋa ŋa, mà irei. 15 Inɔ didɔ̃m nii n jɛ mii iyi ǹ nɛ fei, nɔ n loò aram na hunde nŋɛ. Bii kubi nŋɛ iyi ǹ nɛ wa kɔ̃ɔsi, kubi iyi ì bim ŋa á kaye?

16 Ì mà do ntɔ ŋa iyi n kù jɛ aso nŋɛ amma inɛ gɔ ŋa à ni ǹ ya n ce nŋɛ bisii n maa n gba fia nŋɛ si asii. 17 Mà inɛ ŋa iyi ǹ ya n bɛ si ŋɛ wa ŋau, baa inɛ akã nŋa, í taki ŋɛi? 18 Ǹ tɔɔ Titee ku naa bi tu ŋɛ, ǹ bɔɔ wai nŋu do kpaasiu. Aa ni Titee í taki ŋɛ má ŋai? Lasabui awaò fei kù jɛ akãi? Kookoosu nwa kù jɛ akãi?

19 Ì tamaa bɛi hai kukpɛ à waa dɛ ka kɔò ara nwa si waju nŋɛi? Aawo, kù jɛ bɛɛbɛ baakɔɔ nwa ŋa. À waa fɔ idei bɛi Kirisi í bi si wajui Ilaaɔ̃ ku ba naanɛ ku dasi nŋɛ ku bɔ waju. 20 Ǹ wa n ce njo bii ǹ na ǹ to wa bi tu ŋɛ n maà n na n ba ŋɛ bɛi n kù bi, iŋɛ mɔ, i maa ti i na i bam bɛi i kù bi ŋa. Ǹ wa n ce njo ija do igu ku maà wa si ŋɛ, do idɔɔkɔ̃, do njɛ ku wã, do arabu ŋa, do irii inɛ ku sɔ, do faau,

* **12:7** woo bɛi Seetam amalekai Seetam nii Zuifu ŋa à ya kpe ŋa do fee nŋa, nɔ yaasei amalekai í jɛ woo bɛ.

do mii hai nɛ yaase. 21 Ǹ wa n ce njo Ilaaɔ̃ ku maà na ku kayem si waju nŋɛ waati iyi an na ǹ nyi wa bi tu ŋɛ má. Nɔ ǹ wa n ce njo má n maa n na n kpata na irii inɛ nkpɔ ŋa iyi à tako à ce dulum wo nɔ a kù kpaasi idɔ hai si abo kaafe ŋa ku sũò do si daa sãmi nkpɔ do daa nkpɔ nkpɔ iyi à ya ce.

13

Idei ankãanyi do fɔɔɛ

1 Kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ í ni, i bɛi i yɛ taalei inɛ baa yooma fei í sĩa ku jɛ do sɛɛdai amanɛ minji walakɔ mɛɛta. Wee isɛ gbɛɛtasiam nii ǹ wa n naa bi tu ŋɛ bɛbɛi. 2 Nɔ ǹ nɛ ide iyi an sɔ̃ inɛ ŋa iyi à ce dulum wo, do inɛ ŋa iyi à gbe fei. Ǹ fɔɔ tã waati iyi ǹ wa bi tu ŋɛ isɛ gbeejisiau. Amma nsɛi iyi n kù wa bɛ, ǹ sisi ǹ wa n fɔ má. Waati iyi an na n to wa bi tu ŋɛ bɛ má, bii inɛ gɔ nŋɛ í ce ide gɔ an fɔ siɛ ide do kugaabu. 3 An gaabu si na iyi í jɔ̀ ì bi n nyisi ŋɛ iyi Kirisii wa fɔ ide hai bi tom ŋa. Debɛi, aa yɔɔ ŋa. Kirisi kù kua gbugbã bi tu ŋɛ, amma wa nyisi gbugbãɛ si anini nŋɛ. 4 Ntɔi, à kpakpaɛ si jĩi ku gaau si gbugbã hai nɛɛ, amma nsɛi í wɛɛ do saabui gbugbãi Ilaaɔ̃. Awa mɔ à jɛ hai nɛ gbugbã si anu akã nwa do nŋu, amma aa ka maa wɛɛ do nŋu si anini nŋɛ na saabui gbugbãi Ilaaɔ̃.

5 I wusɛ ara nŋɛ i cɔ yaasei kuwɛɛ nŋɛ bii í jɛ isɛɛnɛ nŋɛ wa too naanɛ iyi ì dasi ŋa do ntɔ. I kù mà ŋa iyi Jesu Kirisi í wa si ŋɛi? Í gbe bii iŋɛ ì mɔngɔ ku nyisi iyi ì dasi naanɛ ntɔ ntɔ ŋa. 6 Amma do nŋu fei ǹ tamaa aa yɔɔ ŋa iyi kù nɛ sika awa à dasi naanɛ ntɔ ntɔ. 7 Mii iyi à waa tɔɔ Ilaaɔ̃ nŋui í jɛ i maà na i ce laalɔ kãma ŋa. Kù jɛ à waa dɛ inɛ ŋa a saabu icɛ jiida nwa nŋu akã, amma iyi à waa lele, nŋui í jɛ i ce mii jiida ŋa, baa bii inɛ ŋa à waa ni awa a kù ce nkãma. 8 A kù nɛ gbugbã ka kpaasiò ide ntɔ do ibo, bii kù jɛ ka jɔ̀ ntɔu ku bɔ waju. 9 À wɛɛò inɔ didɔ̃ ka jɛ hai nɛ gbugbã ŋa bii ntɔ ntɔ iŋɛ ì nɛ gbugbã ŋa. Nɔ nŋu mɔm nii à waa tɔɔ Ilaaɔ̃ ku ba i kɔ̃ ŋa. 10 Na ŋɔi í ce ǹ kɔ nŋɛ mii ŋau ihɛ̃ hai waati iyi ǹ wa n jĩò ŋɛ ku ba bii ǹ to wa, n maà n gaabu si ŋɛ do gbugbã iyi Lafɛ̃ɛ í muum. Í muum gbugbãm nii, kù jɛ n kɛkɛò ŋɛ, amma ku ba n jɔ̀ naanɛ ku dasi nŋɛ ku bɔ wajui.

11 Iyi í gbe nsɛi, iŋɛ inɛm ŋa, i jɔ̀ i nɛ inɔ didɔ̃ ŋa, i ce kookaai i jɛò inɛ ŋa iyi à kɔ̃, i ya maa mua njɛ gbugbã ŋa. I ce anu akã ŋa, i wɛɛò laakai ku sũ ŋa. Ilaaɔ̃ ku wɛɛ do iŋɛ, nŋu iyi í bi wa nɔ wa mu nwa laakai ku sũ.

12 I ce njɛ fɔɔ do kubi jiida ŋa. Woo dasi naanɛ ŋau fei à waa ce ŋɛ fɔɔ.

13 Didɔ̃i Lafɛ̃ɛ Jesu Kirisi, do kubii Ilaaɔ̃, do anu akãi Hundei Ilaaɔ̃ ku wɛɛ do iŋɛ fei.

Tia iyi Pɔlu í cea inɛi Galati ŋa

Í ce ŋa fɔɔ

1 Amu Pɔlu woo bɛu, amui ǹ kɔ nŋɛ tiau
ihɛ̃ wa. Kù jɛ amanɛi í kpem ǹ jɛò woo bɛ,
kù nɔ kù jɛ inɛ gɔi í bɛm. Jesu Kirisii í kpem,
nŋu do Ilaaɔ̃ Baaba iyi í jũu hai si balɛ. 2 Amu
do kpaasi woo dasi naanɛ ŋa iyi à wa ihɛ̃ fei
à ce igbɛi inɛi Jesu ŋa iyi à wa ilɛi Galati fɔɔ.
3 Ilaaɔ̃ Baaba do Lafɛ̃ɛ Jesu Kirisi a mu nŋɛ
didɔ̃ do laakai ku sũ. 4 Jesu Kirisi í na araɛ
na irii dulum du wa ku ba ku nya wa hai si
kuce laalɔi andunyau ihɛ̃. Bɛɛbɛi í ce í ceò
idɔɔbii Ilaaɔ̃ Baa nwa. 5 Ilaaɔ̃i í nɛ amboe hee
do ajɔ fei. Ami.

Laabaau jiida akãi í wɛɛ

6 Ideu í mum biti do iyi ì fũsi Ilaaɔ̃ awɔ
gbãa gbãa bɛɛbɛ tã ŋa, nŋu iyi í kpe ŋɛ wa si
didɔ̃i Kirisi, nɔ ì waa bi i too laabaau mmu
gɔ má ŋa. 7 Ntɔ ntɔ, laabaau jiida kãma gɔ
kù wɛɛ má. Amma inɛ gɔ ŋa à waa fɔ́ lasabu
nŋɛ dei, nɔ à waa bi a kpaasi laabaau jiidai
Kirisiu. 8 Amma baa awa taka nwai walakɔ
amaleka iyi í naa hai lele, bii í ce nŋɛ waazoi
laabaau mmu gɔ má, bii kù jɛ iyi à ce nŋɛu
ihɛ̃, Ilaaɔ̃ ku ceekpe lafɛ̃ɛ. 9 À tako à fɔɔ wo ǹ
nɔ ǹ wa n fɔɔ má, bii inɛ gɔ í ce nŋɛ waazoi
ide mmu gɔ iyi kù jɛ iyi ì jɛsiu tã ŋa Ilaaɔ̃ ku
ceekpe lafɛ̃ɛ.

10 Si ideu ihɛ̃ aa ni ǹ wa n dɛ saabui amanɛ
ŋai? Aawo, saabui Ilaaɔ̃i ǹ bi. Ǹ wa n dɛ n ce
mii iyi á dɔ̃a amanɛ ŋa si? Aawo, bii ǹ wa n
dɛ n ce mii iyi á dɔ̃a amanɛ ŋa si, n kaa n jɛ
woo ce icɛi Kirisi.

Bɛ́i Pɔlu í jɛò woo bɛ

11 Iŋɛ kpaasim ŋa, ǹ bi i mà ŋa iyi laabaau
jiida iyi ǹ sisi nŋɛu kù jɛ hai bi amanɛi í naa.
12 Kù jɛ amanɛi í sɔ̃m, inɛ kãma sisi í ceem
cioɛ, Jesu Kirisi nŋu akãi í nyisim.

13 Ì gbɔ bɛi kuwɛɛm í yɛ ŋa wo si waati iyi
ǹ wa n tɔɔ Ilaaɔ̃ bɛi Zuifu ŋa. Iŋɛ fei ì mà ŋa
kookaai iyi ǹ tako ǹ ce ǹ kpãò inɛi igbɛi Ilaaɔ̃
ŋa iju ku ba n ce nfe nŋa. 14 Si kpãai Zuifu
ŋa ku too ǹ wa si inɔi inɛ ŋa iyi à waa jɛ waju
si inɔi saam ŋa.

15 Amma Ilaaɔ̃ í cicaam à bɛi à bím nɔ í
kpem si didɔ̃ɛ n ceaa icɛ. 16 Si waati iyi í
jilɛu, í nyisim Amaɛ ku ba n cea dimi mmu
ŋa waazoi laabaau jiidaɛ. Nɔ n kù bɔ bi inɛ
kãma ku muum bisi. 17 N kù nɔ n kù bɔ
Zeruzalɛmu n koo n yɛ inɛ ŋa iyi à tako à jɛ
woo bɛ ŋa ǹ bɛi ǹ jɛò woo bɛ. Amma iyi ǹ
dede gbakã ilɛi Arabii ǹ bɔ. Hai bɛ nɔ ǹ nyi
Damasi má. 18 Í kpɛ í to zakai adɔ̃ mɛɛta ǹ bɛi
ǹ bɔ Zeruzalɛmu ǹ koo ǹ mà Sefaa *, nɔ ǹ ce
ajɔ maatũ bi tɛɛ. 19 N kù nɔ n kù yɛ woo bɛ
mmu kãma bɛ má, bii kù jɛ Zaaki, ifɔi Lafɛ̃ɛ.

20 Iyi ǹ wa n kɔu ihɛ̃ ntɔi. Ilaaɔ̃i í jɛ sɛɛdam
bii ǹ wa n sɔ iboi.

21 Si anyiɛ nɔ ǹ bɔ ilɛi Siri do Silisi ŋa.
22 Waati bɛɛbɛ igbɛi inɛi Kirisi ŋa iyi à wa
ilɛi Zudee a kù yɛ wajum titã. 23 Nŋu de à
gbɔ iyi inɛ iyi í tako wa kpã ŋa ijuu, wee nsɛi
wa waazo idei woo dasi Jesu naanɛ ŋa, ide
iyi nŋu takaɛ wa bi ku ce nfeɛu wo. 24 Nɔ à
saabu Ilaaɔ̃ na irim.

2

Pɔlu do woo bɛ ŋa iyi à gbe

1 Iyi í kpɛ í to zakai adɔ̃ maatɛ̃ɛ ŋɔi ǹ nyi
Zeruzalɛmu má, amu do Baanabasi. Nɔ à
gbã Titee í si wa. 2 Ǹ kooi si na iyi í jɔ̀ ǹ ce
kuyɛ. Nɔ si kuyɛu Ilaaɔ̃i í ni n koo. Ǹ kpe
inɛ ngbo ŋa ikãi awaò ŋa à tɔtɔɔ nɔ ǹ sisi nŋa
yaasei idei laabaau jiidau iyi ǹ ya n cea dimi
mmu ŋa waazoɛu wo. Ǹ ce bɛɛbɛi si na iyi í
jɔ̀ n kù bi icɛm iyi ǹ ce wo, walakɔ iyi ǹ wa
n ce nsɛi ku ce nfe. 3 Nɔ inɛ ngbo ŋau a kù
tilasi Titee iyi í wa bi tom nɔu ku ce bango
baa do iyi í jɛ Gɛrɛki fei. 4 A kù tilasiɛ baa do
iyi inɛ gɔ ŋa iyi a kù jɛ inɛ nwa ŋa do ntɔ à
lɔ wa si igbɛu à waa bi a tilasi inɛ fei ku ce
bango. Inɛ ŋau woo zamba inɛ ŋai. À naai
do bisi ku ba a bɛjɛ ara ku nɛ nwa si anu akã
nwa do Jesu Kirisi nɔ a ce wa aru. 5 Amma
awa a kù jɛ ide nŋa baa keeke domi à bi ka
leekĩ si ntɔi laabaau jiidaui na iri nŋɛ.

6 Nɔ inɛ ŋa iyi à nɛ jirima à re a kù kɔ̃si
ide kãma má si ide iyi ǹ fɔu. Ntɔi, baa bii
aŋai à jɛ ilu jirima ŋa kù jɛɛm nkãma, domi
bi Ilaaɔ̃ inɛ gɔ kù re njɛ. Inɛ ngbo ŋau bɛ a
kù kɔ̃ɔm si ide kãma. 7 Amma à yɛ iyi Ilaaɔ̃
í daam laabaau jiidau si awɔ n sisia dimi
mmu ŋa, si bɛi í daa Piɛɛ si awɔ ku sisia Zuifu

* **1:18** Sefaa nŋui à ya kpe Piɛɛ má.

ŋa. 8 Ilaaɔ̃i í na Piɛɛ gbugbã ku jɛò woo bɛɛ bi Zuifu ŋa, mà irei. Nŋu məi í nɔ í nam gbugbã n jɛò woo bɛɛ bi dimi mmu ŋa. 9 Nɔ Zaaki do Piɛɛ do Zãa, aŋa iyi à jɛ bɛi sɔbe si igbɛi inɛi Jesu ŋa, à yɛ iyi Ilaaɔ̃i í daam icɛu ihɛ̃ si awɔ na didɔ̃ɛ. Ŋɔi à jɛsi ka ce anu akã, amu do Baanabasi ka bɔ bi dimi mmu ŋa nɔ aŋa mɔ a bɔ bi Zuifu ŋa. 10 Amma à tɔɔ wa ka ye gigii ilu are nŋa ŋa. Nɔ bɛɛbɛ məi amu takam ǹ dasi idɔ tã.

Pɔlu wa gbagba si Piɛɛ Antiɔsi

11 Si waati iyi Piɛɛ í naa Antiɔsi bɛ ǹ gbagba siɛ si bantuma si na iyi í jɔ̀ wa ce taale. 12 Taaleɛu wee. Inɛ gɔ ŋa iyi à wa bi Zaaki à naa Antiɔsi. Inɛ ŋaui à ya na gbugbã si bango ku ce. Hee a maa to wa Piɛɛ í ya maa jɛ do dimi mmu woo dasi Jesu naanɛ ŋa ajɔ. Amma iyi inɛ ŋau à na à to wa, í fa araɛ ci ya jɛ aŋaò ŋa má domi wa ce njo nŋa. 13 Ŋɔi Zuifu woo dasi Jesu naanɛ ŋa iyi à wa bɛu, gɔgɔ ŋa mɔ à ce bɛi Piɛɛ í ceu hee à fa Baanabasi mɔ si muafiti nŋau. 14 Iyi ǹ yɛ a kù waa nɛ do inɔ akã si kpãai laabaau jiidau, ŋɔi ǹ sɔ̃ Piɛɛ si wajui aŋa fei ǹ ni, awɔ Zuifui nɔ ì waa ce bɛi dimi mmu ŋa, i kù waa ce kucei Zuifu ŋa. To, bɛirei aa ce i tilasi dimi mmu ŋa a ce kucei Zuifu ŋa.

Zuifu ŋa do dimi mmu ŋa à ba faaba na naanɛ ku dasi

15 Ntɔi, awa Zuifu ŋai, a kù jɛ dimi mmu ŋa iyi à ya kpe ilu dulum ŋa, domi Zuifu ŋai à bí wa. 16 Do nŋu fei, à mà iyi amanɛ kaa jɛ dee dee si wajui Ilaaɔ̃ na wooda ku too, bii kù jɛ na naanɛ iyi á dasi Jesu Kirisi. Na nŋu, awa mɔ à dasi Jesu Kirisi naanɛ ku ba ka jɛ dee dee na naanɛ iyi à dasi Kirisi, kù jɛ na wooda ku too. Ilaaɔ̃ kaa ce inɛ gɔ dee dee si na iyi í jɔ̀ wa jirima wooda. 17 Nsɛi, bii à waa dɛ ka jɛ dee dee na saabui Kirisi, nɔ à ba wee awa mɔ ilu dulum ŋai bɛi hai jɛ Zuifu ŋa, aa ka jɛ ka ni icɛi Kirisii í jɔ̀ dulum wa kɔ̃ɔsi? Aawo, ka maà lasabu bɛɛbɛ. 18 Nsɛi, bii ǹ teese ǹ wa n ma mii iyi ǹ tako ǹ lɛgɛ wo, ǹ baa ǹ jɛ ilu taalei. 19 Ntɔ ntɔ, woodau takaɛ í jɔ̀ ǹ yɛ bɛi iku si wajuɛ, ku ba n ce kuwɛɛm na Ilaaɔ̃. 20 Í yɛ bɛi à kpakpaam si ɟĩi do Kirisi ajɔ. Na nŋu, kù jɛ na aram nii ǹ wɛɛ má, bɛbɛi Kirisii wa ce kuwɛɛɛ sim. Nɔ kuwɛɛ iyi ǹ wa n wɛɛ nsɛi, ǹ wa n wɛɛi do naanɛ iyi ǹ dasi Amai Ilaaɔ̃, nŋu iyi í bim nɔ í na kuwɛɛɛ na irim. 21 N kaa n fũsi didõi Ilaaɔ̃ awɔ n maa n jirima wooda, domi bii í jɛ amanɛ á yɔkɔ ku jɛ dee dee na wooda ku jirima, debɛi ikui Kirisiu ngbɛi.

3

Wooda ku jirima de, mà naanɛ ku dasi

1 Iŋɛ inɛi Galati ŋau, i kù nɛ laakai ŋa. Iŋɛ iyi à sisia idei Jesu Kirisi iyi à kpakpa si ɟĩi ku gaau sãa sãa, yooi í kɔ̃ɔtɛ̃ ŋɛ. 2 Ǹ bi i sɔ̃m ide icu akãu ihɛ̃ ŋa. Ì ba Hundei Ilaaɔ̃ na wooda ku jirima nŋɛi de, mà na laabaau jiidau iyi ì gbɔ ì dasi naanɛu ŋai. 3 Bɛirei í ce ì kua laakai bɛɛbɛ ŋa. Ì sinti do Hundei Ilaaɔ̃ ŋa nɔ ì waa bi i kpa iriɛ do gbugbãi ara nŋɛ? 4 Ijuukpã iyi ì yɛ wo ŋa na naanɛ ku dasi nŋɛ, nsɛi aa jɔ̀ ku jɛ ngbɛ ŋai? Ǹ tamaa i kaa jɔ̀ ku jɛ ngbɛ ŋa. 5 Iyi Ilaaɔ̃ í na ŋɛ Hundeɛ, nɔ wa ce maamaake ŋa si anini nŋɛ, wa cooi na wooda ku jirima nŋɛ? Mà na iyi í jɔ̀ ì gbɔ idei laabaau jiida ì dasi naanɛ ŋai.

6 Ì mà ŋa iyi kukɔi idei Ilaaɔ̃ í ni, Aburahamu í dasi Ilaaɔ̃ naanɛ, nŋui í jɔ̀ Ilaaɔ̃ í dooaɛ amanɛ dee dee. 7 Na nŋu, i jɔ̀ i mà ŋa iyi woo dasi Jesu naanɛ ŋai à jɛ tɔkui Aburahamu ŋa do ntɔ. 8 Hai tako wo Ilaaɔ̃ í mà iyi nŋu á jɔ̀ dimi mmu ŋa a jɛ dee dee na naanɛ ku dasi nŋa. Ŋɔi í jɔ̀ í sisia Aburahamu laabaau jiidau hai ku kpɛ í ni, hai bi tɛɛi an weea inɛi andunya fei. 9 Aburahamu í dasi naanɛ nɔ í ba kuwee. Bɛɛbɛ məi inɛ ŋa iyi à dasi naanɛ aa ba kuwee do nŋu ajɔ.

10 Inɛ ŋa iyi à waa na gbugbã si wooda ku jirima ikpei í jɛ tu ŋa, domi à kɔɔ à ni, inɛ iyi kù waa mu ide à kɔ si tiai woodau fei nɔ kù waa jirimaɛ, lafɛ̃ɛ ilu ikpei. 11 Nɔ nsɛi à yɔɔ mam mam iyi inɛ gɔ kaa jɛ dee dee si wajui Ilaaɔ̃ na wooda ku jirima, domi à kɔɔ à ni, inɛ iyi Ilaaɔ̃ í jɔ̀ í jɛ dee dee na naanɛ ku dasi, lafɛ̃ɛi á nɛ kuwɛɛ. 12 Ntɔ ntɔ, icui wooda kù wa si naanɛ ku dasi. Amma à kɔɔ à ni, inɛ iyi í yɔkɔ wa jirima woodau dee dee, lafɛ̃ɛi á basi kuwɛɛ.

13 Amma Kirisi í ya wa hai si ikpei wooda si waati iyi í na í jɛ ilu ikpe na iri nwa. Í na í jɛ ilu ikpe si na iyi í jɔ̀ kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ í ni, inɛ iyi à kpakpa si antai ɟĩi fei ilu ikpei. 14 Kirisi í ce bɛɛbɛi ku ba kuwee iyi Ilaaɔ̃ í weea Aburahamuu kú jɛ ti dimi mmu

ŋa na saabui Jesu Kirisi. Nɔ si bɛɛbɛ awa fei aa ka ba Hunde iyi Ilaaɔ́ í wãò wa na naanɛ ku dasi.

Wooda ku jirima do idei kuwã

15 Iŋɛ inɛm ŋa, an so yaasei ide gɔ iyi inɛ fei í mà. Bii inɛ gɔ í kɔ bɛi í bi a kpɛ̃ amaniɛ hai kù ku í jilɔɔ, inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku ganji ideu hee má jɛ ku kɔ̃ɔsi, baa do iyi amanɛi í kɔɔ. 16 To, Aburahamu do tɔkuɛi Ilaaɔ́ í cea kuwã. Bii à ni tɔkuɛ ŋa, inɛ nkpɔi à fãa. Amma à ni tɔkuɛi, waatɔ inɛ akãi, nɔ nŋui í jɛ Kirisiu. 17 Na nŋu, ide iyi ǹ wa n bi n fɔ wee. Ilaaɔ́ í ce kuwãi ideu nɔ í jilɔɔ. Nsɛi, wooda iyi í naa si anyii adɔ̃ cĩɔ cĩɔ mɛɛ do kuntaa, kaa yɔkɔ ku ganji ideu hee ku jɔ̀ ide iyi Ilaaɔ́ í wãu ku jɛ ngbɛ. 18 Amma bii na wooda ku jirimai à jɛ tubu, kù jɛ na idei kuwã má. Nɔ wee do kuwãi Ilaaɔ́ í ceaò Aburahamu didɔ̃ɛ.

19 Debɛi, na mii í ce Ilaaɔ́ í na wooda. Í naai ku ba kookoosu iyi kù jɛ tɛɛ ku fita gbugbãa. Nɔ woodau wa ce icɛɛi hee tɔkui Aburahamuu koo tóo wa. Tɔkuɛui à ceą inɛ ŋa kuwãɛu. Woodau amaleka ŋai Ilaaɔ́ í jɔ̀ à na Moizi, nŋu iyi í wa gãmɛi Ilaaɔ́ do amanɛ ŋa, nɔ nŋu mɔ ku sɔ̃ inɛ ŋau. 20 Amma waati iyi Ilaaɔ́ í ce kuwãu, kù nɛ bukaatai inɛ iyi á wa si gãmɛi nŋu do amanɛ ŋa, domi nŋu akãi í ce kuwãu.

Mii iyi wooda wa lele

21 Debɛi, woodau wa jã ide iyi Ilaaɔ́ í wãu mɛɛ. Aawo, kù jɛ bɛɛbɛ. Ntɔ ntɔ, bii í jɛ à na wooda wo iyi á yɔkɔ ku mua amanɛ kuwɛɛ, Ilaaɔ́ á jɔ̀ amanɛ ku jɛ dee dee wo na woodau. 22 Amma kukɔi idei Ilaaɔ́ wa nyisi iyi inɛ fei í wa si awɔ gbugbãi dulum, ku ba do saabui naanɛ ku dasi, kuwãu ku jɛ ti woo dasi Jesu Kirisi naanɛ ŋa.

23 Tako wo wooda wa mu wai bɛi aru wa gbã wa hee Kirisi ku maa to wa ku na ku nyisi wa kpãai naanɛ ku dasi. 24 Bɛɛbɛi, woodaui wa gbã wa wa bɔò wa bi Kirisi ku ba Ilaaɔ́ ku jɔ̀ ka jɛ dee dee na naanɛ ku dasiu. 25 Nsɛi iyi waatii naanɛ ku dasiu í to, a kù nɛ bukaataí woodau ku gbã wa má.

26 Bɛɛbɛi iŋɛ fei ì jɛ amai Ilaaɔ́ na naanɛ iyi ì dasi Jesu Kirisi ŋa. 27 Ntɔ ntɔ, iŋɛ iyi ì ce inyi ku dasi do irii Kirisi fei, ì so daai Kirisi ŋai. 28 Iŋɛ fei ì jɛ akã si anu akã nŋɛ iyi ì ce do Jesu Kirisi ŋa. Na nŋu, inɛ gɔ kù jɛ ikã, hai Zuifu ŋa hee do dimi mmu ŋa, hai aru ŋa do inɛ ŋa iyi à nɛ ara nŋa, hai inaabo ŋa hee do inɛmɔkɔ ŋa. 29 Bii ì nɔ ì jɛ ti Kirisi ŋa, ì jɛ tɔkui Aburahamu ŋa. Nɔ aa jɛ tubu ŋa bɛi Ilaaɔ́ takaɛ í ce kuwãɛu.

4

1 Nsɛi ǹ wa n bi n na ŋɛ yaase gɔ. Yaaseu wee. Ama iyi á jɛ tubui baaɛ, si waati iyi wa jɛ amau kù tia aru * gɔ, baa do iyi fei ndɛɛ á na ku jɛ titɛɛ. 2 Si waati iyi wa jɛ amau, inɛ gɔ ŋa à wɛɛ iyi à waa muu, nɔ à waa cea wũa hee í tóò waati iyi baaɛ í jilɛaa. 3 Bɛɛbɛ mɔi do awa taka nwa. Waati iyi à tako à wɛɛ bɛi ama keeke ŋa, à jɛ arui mii ndii andunya ŋa wo. 4 Amma iyi waati iyi Ilaaɔ́ í jilɛu í na í to, ŋɔi í bɛ Amaɛ wa. Inaaboi í buu, nɔ si woodai Zuifu ŋai wa nɛ 5 ku ba ku ya inɛ ŋa iyi à wa si awɔi wooda. Í ce bɛɛbɛi ku ba ka jɛ amai Ilaaɔ́ ŋa.

6 Nɔ Ilaaɔ́ í bɛ Hundei Amaɛ wa si idɔ nwa ku nyisiò iyi awai à jɛ amaɛ ŋa. Hundeu wa kpoo Baaba. 7 Si bɛɛbɛ i kù jɛ aru má ŋa, iŋɛu amu ŋai bɛbɛi. To, nsɛi iyi ì jɛ amai Ilaaɔ́ ŋa, Ilaaɔ́ í nyi í ce ŋɛ woo jɛ tubuɛ ŋa má.

Zigiida iyi Pɔlu í nɛ na inɛi Galati ŋa

8 Tako wo i kù mà Ilaaɔ́ ŋa, nɔ ì jɛ arui iwɛ̃ ŋa iyi a kù jɛ Ilaaɔ́. 9 Amma nsɛi ì mà Ilaaɔ́ ŋa. Nɔ iyi í re mɔm Ilaaɔ́ í mà ŋɛ. To, bɛirei í ce ì waa bi i sinda si mii ndii andunya ŋa má ŋa, iyi kù nɛ gbugbã nɔ kù nɛ bɛɛrɛ. Na mii í ce ì waa bi i jɛ aru nŋa má ŋa. 10 Ì ya maa na ajɔi jingau gɔ ŋa gbugbã ŋa, do cukpa gɔ ŋa do waati gɔ ŋa do adɔ̃ gɔ ŋa. 11 Nsɛi ǹ wa n ce njo icɛ iyi ǹ ce si gãmɛ nŋɛ ku maà ce nfe.

12 Ǹ wa n tɔɔ ŋɛ, iŋɛ inɛm ŋa, i jilɛ ara nŋɛ si agbɛm bɛi amu mɔ ǹ jilɛ aram si agbɛ nŋɛ. Waati iyi ǹ wa bi tu ŋɛ, i kù ceem kurara gɔ ŋa. 13 Ì mà sãa sãa ŋa, waati iyi ǹ sinti ku ce nŋɛ waazoi laabaau jiidau, do bɔ̃ɔi arai. 14 Amma i kù dondam ŋa, i kù nɔ i kù kɔsim ŋa, baa bii bɔ̃ɔm nɔu ku yɛɛ í cé ŋɛ. Do nŋu fei, ì gbam ŋai bɛi aa gba amalekai Ilaaɔ́ ŋa, walakɔ bɛi Jesu Kirisi takaɛ. 15 Ì nɛ inɔ didɔ̃ wo ŋa. To, nsɛi, mii í ce ŋɛ. An yɔkɔ n jɛ sɛɛda na iri nŋɛ n ni bii á ce wo aa nya iju nŋɛ i

* **4:1** kù tia aru Aru do woo ce icɛ fei ide akãu mbɛ si feei inɛ ŋa iyi à kɔ akabuu titɔ̃i idei Ilaaɔ́.

nam ŋa. 16 Si na iyi í jɔ̀ ǹ sɔ̃ ŋɛ ntɔui i jɔ̀ n jɛ
mbɛɛ nŋɛ nsɛi?
17 Inɛ ŋau, à waa na ŋɛ ara amma kù jɛ do
yaase jiida. À waa bi a fa ŋɛi hai bi tu wa ku
ba i na ŋa ara ŋa. 18 Í sɨ̃a i nɛ himma si mii
jiida ku ce ŋa waati kãma fei, nɔ ku maà jɛ
bii ǹ wa inɔ nŋɛ nŋu akã. 19 Iŋɛ amam ŋa,
bɛi inaabo iyi wa bi ku bí í ya gbɔ ara kuro,
bɛɛbɛ mɔi amu mɔ ǹ wa n gbɔ ara kuro má
hee idei Kirisi ku buba si ŋɛ ntɔ ntɔ. 20 Ǹ bi
n wa inɔ nŋɛ nsɛi ku ba n maà n fɔ ide bɛ ihɛ̃
má, amma do nŋu fei ǹ nɛ zigiida na iri nŋɛ.

Idei Agaa do Sara

21 I jɔ̀ n bee ŋɛ, iŋɛ iyi ì bi i wa si awɔi
wooda ŋa, i kù gbɔ iyi wooda wa fɔ ŋai? 22 À
kɔɔ à ni Aburahamu í bí ama inɛmɔkɔ minji,
akã do abo aru gɔ, akã mɔ do abo iyi í nɛ araɛ.
23 Aruu, í bí amaɛi bɛi à ya bí inɛ fei, amma
inɛ iyi í nɛ araɛu í bí amaɛi do kuwãi Ilaaɔ̃.
24-25 Ideu ihɛ̃ í yɛi bɛi mɔnda. Inaabo minji
ŋau aŋai à jɛ bɛi akabuu minji. Agaa nŋui í
jɛ bɛi akabuu iyi Ilaaɔ̃ í na inɛ ŋa tako wo si
geetei Sinai si ilɛi Arabi. Nŋu bɛi í jɛ wooda
iyi wa dasi inɛ ŋa aru. Nɔ Agaa í yɛi má bɛi
ilui Zeruzalɛmu iyi í wɛɛ nsɛi, domi í wa si
aru do inɛɛ ŋa fei. 26 Amma Sara í yɛi bɛi
Zeruzalɛmu iyi í wa leleu iyi í nɛ araɛ. Nŋui
í jɛ iye nwa. 27 Nɔ à kɔɔ à ni,

Jɔ̀ inɔɛ ku dɔ̃, awɔ inaabo gbɛnda iyi i kù bí.
La, i dɔ̃ anu do inɔ didɔ̃, awɔ iyi i kù mà ara
kuroi kubí,
Domi inaabo iyi à kɔsi á na ku bí ama ku re
inaabo iyi í wa idei mɔkɔ.

28 Nsɛi iŋɛ inɛm ŋa, iŋɛi ì jɛ amu ŋa iyi Ilaaɔ̃
í ce kuwãɛu bɛi Izaaki í yɛu. 29 Waati nŋu,
ama iyi à bí bɛi à ya bí inɛ fei í kpã inɛ iyi à
bí do gbugbãi Hundei Ilaaɔ̃u iju. Bɛɛbɛ mɔi í
yɛ nsɛi. 30 Amma kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ, í ni,

Lele aruu do amaɛ fei,
Domi amai aru kaa jɛ tubu do amai abo iyi í
nɛ araɛu ajɔ.

31 Bɛɛbɛ mɔi iŋɛ inɛm ŋa, ì mà ŋa iyi a kù jɛ
amai aru, amma amai inɛ iyi í nɛ araɛi à jɛ.

5

I leekɨ̃ dim dim ŋa si ara ku nɛ nŋɛ

1 Kirisi í jɔ̀ à nɛ ara nwa ku ba ka nɛ ara
nwa do ntɔ. Na nŋu, i leekɨ̃ dim dim ŋa si
ara ku nɛ nŋɛ, i maà jɔ̀ i na i jɛ aru má ŋa.
2 I de itɨ̃ i gbɔ. Amu Pɔlui ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ ideu
ihɛ̃. Bii ì jɔ̀ à dasi ŋɛ bango, icɛi Kirisi kù nɛ
aranfãani kãma bi tu ŋɛ. 3 Ǹ nyi ǹ sisi ǹ wa
n fɔ má, inɛ iyi í jɔ̀ à dasiɛ bango, tilasii lafɛ̃ɛ
ku jirima wooda fei. 4 Iŋɛ iyi ì waa bi i jɛ dee
dee si wajui Ilaaɔ̃ na wooda ku jirima, ì fɛɛfɛ
ara nŋɛ do Kirisii nɔ ì fũsi didõi Ilaaɔ̃ awɔ ŋa.
5 Amma awa, Hundei Ilaaɔ̃ wa sɔ̃ wa mam
mam iyi Ilaaɔ̃ á jɔ̀ ka jɛ dee dee na naanɛ ku
dasi nwa. 6 Ntɔ ntɔ, bii à nɛ anu akã do Jesu
Kirisi, à ce bango, a kù ce bango kù jɛ ide
kãma. Ide iyi í nɛ amboe í re nŋui í jɛ naanɛ
ku dasi iyi wa ce icɛ do kubi.

7 Ì waa ce kuwɛɛ nŋɛ wo dee dee ŋa. Yooi í
ganji ŋɛ í jɔ̀ i kù waa jirima ntɔu má ŋa. 8 Ikɔ
iyi à na ŋɛu bɛ kù waa naa hai bi Ilaaɔ̃, nŋu
iyi í kpe ŋɛ. 9 Na nŋu, i ce laakai ŋa, domi
à ya fɔ a ni lefee keekei í ya dede pɛ̃ɛ fei.
10 Amma Lafɛ̃ɛ í jɔ̀ ǹ wa n naanɛ ŋɛ iyi i kaa
ce lasabu gɔ iyi í jɛ ikã do lasabu iyi ǹ ceu
bɛ ŋa. Inɛ mɔ iyi wa bitandi ŋɛ, baa bii yooi
Ilaaɔ̃ á kpãa iju.

11 Iŋɛ inɛm ŋa, bii í jɛ amu takam ǹ wa n
waazo hee nsɛi ǹ ni inɛ ŋa a ce bangoi, na
mii í ce à ya maa kpãm iju. Bii í jɛ bɛɛbɛ mɔm
nii ǹ wa n ce, ikui Jesu si jɨ̃i kàa jɛa inɛ ŋa bi
ku ko isɛ. 12 Inɛ ŋa iyi à waa bitandi ŋɛu bɛ,
ǹ bi a nya ŋa ikã *.
13 Iŋɛ inɛm ŋa, à kpe ŋɛi i na i nɛ ara nŋɛ.
Do nŋu fei, i maà jɔ̀ ara ku nɛ nŋɛ ku mua
daai iŋɛ taka nŋɛ kpãa i ceò idɔɔbii ara nŋɛ.
Amma i ya maa sobi njɛ do kubi ŋa, 14 domi
wooda fei í wa si irii ide akãu ihɛ̃ iyi í ni, bi
inɛ mmu ŋa bɛi ì bi araɛ. 15 I maà ya maa ŋɔ
njɛ ŋa bɛi iŋai sako ŋa. I ce laakai ŋa ku ba i
maà ce nfei njɛ ŋa.

Ka jɔ̀ Hundei Ilaaɔ̃ ku nɛò wa

16 Ide iyi ǹ wa n fɔu wee, i jɔ̀ Hundei Ilaaɔ̃
ku maa nɛò ŋɛ. Bii ì waa ce bɛɛbɛ ŋa, i kaa
ce kubi nfe nfei ara nŋɛ má, 17 domi mii iyi
daai awa taka nwa í bi ci ya jɛ dimi akã do iyi
Hundei Ilaaɔ̃ í bi. Kubi minji ŋau, à ya maa
jai hee a kaa ka yɔkɔ ka ce bɛi à bi. 18 Amma
bii Hundei Ilaaɔ̃ wa nɛò ŋɛ i kù wa si awɔi
wooda má ŋa.

* **5:12** ǹ bi a nya ŋa ikã inɛ gɔ ŋa à ni, bii à bi mɔm a bãntãm ara nŋa gbakã.

19 Inɛ fei í mà daai amanɛ sãa sãa. Daa ŋaui
à jɛ sɛ̃ɛ ku tətəə hai nɛ yaase, do daa sãmi
do daa nkpə nkpə, 20 do iwɛ̃ ku təə, do dobu
dobu ku ce, do mbɛɛtɛ, do ija, do igu, do
idəəkɔ̃ yaamə, do njɛ ku wã, do kakəə, do njɛ
ku fɛɛfɛ, 21 do kədɛɛ, do atɛ̃ ku kpa inɛ, do ijɛ
ku bi, do mii iyi í jə bɛɛbɛ fei. Ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ bɛi
ǹ tako ǹ fɔ ǹ ni, inɛ ŋa iyi à waa ce dimi bɛɛbɛ
a kaa ba tubu kãma si andunya titɔ̃i Ilaaɔ̃.
22 Amma mii iyi Hundei Ilaaɔ̃ í ya bí, nŋui
í jɛ kubi, do inə didɔ̃, do laakai ku sũ, do
temua, do jiida ku jɛ, do inə akã, do naanɛ,
23 do daa didɔ̃, do ara ku mu. Mii ŋau bɛ
fei, wooda kù ganji ŋa. 24 Nɔ inɛ ŋa iyi à jɛ ti
Jesu Kirisi í yɛ bɛi à kpa kucei daai ara nŋa
si ji̇̀i ku gaauu, do binɛ do kubiɛ fei. 25 Si bɛi
Hundei Ilaaɔ̃i wa mu nwa kuwɛɛ, ka jə̀ ku
nɛò wa. 26 Kù sǐa ka jɛ ilu faao, wala woo kosi
inɛ ŋa, walakɔ ka maa ce igu si awa duusɔ̃ɔ.

6

I ya sobi njɛ si aso ŋa

1 Iŋɛ inɛm ŋa, iŋɛ iyi Hundei Ilaaɔ̃ wa nɛò
ŋɛ, bii ì mu inɛ gɔ si kurara, i nyisi lafɛ̃ɛ kpãa
jiida do daa didɔ̃ ŋa. Nɔ i ce laakai ŋa ku ba
iŋɛ mɔ i maà na i dasi kurara bɛɛbɛ. 2 I sobi
njɛ si aso * ku so ŋa. Bii ì waa ce bɛɛbɛ ŋa
ì waa jirima woodai Kirisi ŋai. 3 Bii inɛ gɔ
wa cɔ araɛ ngəgɔ nɔ wee kù jɛ ngəgɔ, wa lɛlɛ
araɛi. 4 I jə̀ inɛ fei ku wusɛ daai nŋu takaɛ nɔ
ku yɛ si bii nŋu á təə fufu, amma ku maà təə
fufu na iyi nŋu í re inɛ gɔ, 5 domi inɛ fei á so
asoi † nŋu takaɛi.
6 Awɔ iyi à waa kɔ idei Ilaaɔ̃, mii iyi ì nɛ fei
jə̀ i kpɔ̃ɔ do inɛ iyi wa kɔɛ si.
7 I maà ti i lɛlɛ ara nŋɛ. A ci ya nyaanyi
Ilaaɔ̃. Mii iyi amanɛ í gbɛ̃ nŋui á da. 8 Bii
wa gbɛ̃ iyi daai nŋu takaɛ í bi, nfe ku cei á
bíaa. Bii í nɔ wa gbɛ̃ iyi Hundei Ilaaɔ̃ í bi,
kuwɛɛ hai tãi Hundei Ilaaɔ̃u á bíaa. 9 Na
nŋu, ka maà gbɛɛji do jiida ku ce, domi bii
a kù mɔngɔ aa ka ba ka da si awaati iyi í jɔ.
10 Bɛɛbɛ mɔi waati iyi à ba awɔe fei, ka cea
inɛ fei jiidaɛ. Nɔ iyi í re mɔm, ka cea kpaasi
woo dasi Jesu naanɛ ŋau bɛɛbɛ.

Idei ankãanyi do fɔɔ

11 Hai ihɛ̃ bɛi do awɔi amu takam nii ǹ kɔ
nŋɛ wa ‡. Iŋɛ taka nŋɛ aa yɔɔ mɔm bɛi kukɔ
ŋau à la à to. 12 Inɛ ŋa iyi à waa bi a tilasi ŋɛ i
ceò bango ŋau à waa ce bɛɛbɛi ku ba a ce mii
iyi á dɔ̃a amanɛ ŋa si, nɔ a maà kpã ŋa iju na
irii ikui Jesu Kirisi si ji̇̀i ku gaauu. 13 Amma
aŋa taka nŋa, baa do iyi à ce bango fei, a kù
waa jirima wooda. À bi a dasi ŋɛ bango ku
cei ku ba a tɔɔ fufu si na iyi í jə̀ à yɔkɔ à kãmia
ŋɛ. 14 Amma amu n kù n wa n tɔɔ fufu bii kù
jɛ na ikui Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi si ji̇̀i ku gaau.
Na ikuɛu mii ndii andunya fei í yɛɛm nii bɛi
mii iyi kù wɛɛ má, nɔ bɛɛbɛ mɔi ǹ wa n yɔɔ
baa do kuwɛɛi amu takam fei. 15 À ce bango,
a kù ce bango kù jɛ ide kãma. Mii iyi í nɛ
amboe í re, nŋui í jɛ a taka inɛ titɔ̃. 16 Laakai
ku sũ do didɔ̃ ku wɛɛa inɛ ŋa iyi à waa too
woodau ihɛ̃ hee do inɛi Izirɛli ŋa, aŋa iyi à jɛ
inɛi Ilaaɔ̃ ŋa.
17 Hai nnyi inɛ kãma ku maà wahalam má
domi na irii Jesui ǹ ba dalai juju ŋa iyi à wa
si aram nɔu ihɛ̃.
18 Iŋɛ inɛm ŋa, didɔ̃i Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi
ku wɛɛ do iŋɛ fei. Ami.

---

* **6:2** aso nŋui í jɛ wahala ŋa. † **6:5** Yaasei isɛɛdeu ihɛ̃i í jɛ, domi inɛ feii a na ku fɔ bɛi nŋu í ce icɛ. ‡ **6:11** hai bɛi do awɔi amu takam nii ǹ kɔ nŋɛ wa Si dɔɔnɛɛ nŋa bii à waa ce lɛɛti à ya maa fɔi nɔ inɛ gɔ ku maa kɔɔ. Amma Pɔlu í kɔ idei ankãanyi ŋau ihɛ̃ do awɔɛ.

Tia iyi Pɔlu í cea inɛi Efɛɛzu ŋa

Í ce ŋa fɔɔ

1 Amui Pɔlu amu iyi ǹ jɛ woo bɛi Jesu
Kirisi do idɔɔbii Ilaaɔ̃.
Iŋɛ inɛi Efɛɛzu ŋa, iŋɛ woo dasi Jesu Kirisi
naanɛ ŋa, ǹ wa n ce ŋɛ fɔɔ, iŋɛ iyi Ilaaɔ̃ í
cicau. 2 Ilaaɔ̃ Baa nwa do Lafɛ̃ɛ Jesu Kirisi a
mu nŋɛ didɔ̃ do laakai ku sũ.

Didɔ̃ iyi Ilaaɔ̃ í ce nwa si anu akã nwa do Kirisi

3 I jɔ̀ ka saabu Ilaaɔ̃ Baai Lafɛ̃ɛ nwa Jesu
Kirisi. Na saabui anu akã nwa do Kirisi, í
wee nwa do didɔ̃ ikã ikã iyi Hundeɛ wa mu
nwa wa hai lele. 4 Ilaaɔ̃ í cica wa tã hai waati
iyi kù taka andunya ka jɛ titɛɛ si kpãai Kirisi,
nɔ ka jɛ inɛ kumá ŋa ka maà nɛ taale kãma bi
tɛɛ. 5 Si kubiɛ í lasabu wo hai ku kpɛ ku ce wa
amaɛ ŋa si anu akã nwa do Jesu Kirisi, si bɛi
í bi si jiida ku jɛɛ 6 ku ba ka saabu didɔ̃ nla
nlaɛ iyi í ce nwa si anu akã nwa do amaɛ, inɛ
iyi siɛi kubiɛ fei í wa.
7 Do saabui njɛi Jesui Ilaaɔ̃ í ya wa nɔ í kpa
idei dulum du wa si didɔ̃ nlaɛ iyi í nyisi wa.
8 Didɔ̃ iyi í ce nwa í caa si bɛi i mu nwa bisi
nla nla do laakai jiida. 9 Nɔ í jɔ̀ a mà asii iyi
nŋu takaɛ í dasi idɔ ku ce hai tako na jiida ku
jɛɛ. 10 Lasabui Ilaaɔ̃u iyi á ce si ajɔ iyi awaatiɛ
í to nŋui í jɛ ku tɔtɔɔ mii iyi í taka fei, hai mii
iyi í wa lele do iyi í wa ilɛ fei, nɔ Kirisi ku jɛ
iriɛ.
11 Ntɔ ntɔ, mii fei wa cei si bɛi Ilaaɔ̃ í bi. Na
nŋu, à jɛ woo jɛ tubu bi tɛɛ na anu akã nwa
do Kirisi, si na iyi í jɔ̀ í cica wa wo si bɛi nŋu
takaɛ í dasi idɔ hai tako. 12 Na nŋu, i jɔ̀ ka
saabu kulai Ilaaɔ̃, awa Zuifu ŋa iyi à tako à
waa cɔ kpãai Kirisi wo.
13 Nɔ iŋɛ dimi mmu ŋa mɔ, ajɔ iyi ì gbɔ ide
ntɔu iyi í jɛ laabaau jiida iyi wa naa nŋɛ faaba
wa, waati bɛɛbɛi iŋɛ mɔ í dasi Kirisi naanɛ
ŋa. Nɔ Ilaaɔ̃ í dasi nyindai nŋu takaɛ si ŋɛ.
Nyindau nŋui í jɛ Hunde iyi í da nŋɛ si si
bɛi í ce kuwãɛ wo. 14 Hundeɛu nŋui í yɛ bɛi
kaazigii tubu nwa iyi Ilaaɔ̃ í wãò inɛɛ ŋa wo.
Nɔ wa sɔ̃ wa kam kam iyi aa ka jɛ tubuu si
waati iyi Ilaaɔ̃ á ya inɛɛ ŋa mam mam. Na
nŋu, ka saabu kulaɛ.

Kutɔɔi Pɔlu

15 Na saabui ide ŋau bɛ feii í jɔ̀ hai waati iyi
ǹ gbɔ baaui naanɛ ku dasi nŋɛ si Lafɛ̃ɛ Jesu
do bɛi ì bi woo dasiɛ naanɛ ŋa fei, 16 n ci ya
n gbɛɛjiò Ilaaɔ̃ ku saabu na iri nŋɛ. Ǹ wa n
ye gigi nŋɛ si kutɔɔm. 17 Ǹ wa n tɔɔ Ilaaɔ̃ ilu
amboe, Baai Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi, ku ce ŋɛ
ilu laakai jiida nɔ ku nyisi ŋɛ bɛi nŋu takaɛ
í yɛ ku ba i màa sãa sãa ŋa. 18 Ǹ wa n tɔɔɛ
má ku jɔ̀ inya kumá ku lɔ si idɔ nŋɛ ku ba
i mà yaasei kpãa ku cɔ si bii í kpe ŋɛ, do si
bɛi tubu iyi í jilɛa woo dasiɛ naanɛ ŋa í la í
to, 19 do bɛi gbugbã nlaɛ wa ce icɛ si awa iyi
à dasiɛ naanɛ. Gbugbãu, í jɛ akã do gbugbã
nla 20 iyi í ce í jĩò Kirisi hai si balɛ, nɔ í bubaɛ
si awɔ njɛɛ lele. 21 Bɛi Kirisi í wa í reò ilu irii
lele fei do ilu yiiko ŋa do ilu gbugbã ŋa do
lafɛ̃ɛ ŋa fei. Nɔ iriɛ í re iri fei si waatiu ihɛ̃ do
si waati iyi wa naa. 22 Nɔ Ilaaɔ̃ í jɔ̀ í jɛ irii mii
fei, nɔ í cicaɛ ku jɛ ilaalu nlai igbɛɛ. 23 Igbɛui
í jɛ arai Kirisi. Si igbɛui Kirisi takaɛ í wa nɔ
í kɔ̃ dee dee, nŋu iyi í wa bii fei si mii baa
yooma fei.

2

Hai si iku à bɔ si kuwɛɛ

1 Tako wo ì yɛ ŋai bɛi iku ŋa na irii kurara
nŋɛ do dulum du ŋɛ. 2 Kucei tako nŋɛ í jɔ ti
inɛi andunya ŋa, nɔ ì ya maa jirima Seetam,
ilaalui ilu gbugbãi lele ŋa. Ilaaluu nŋui í jɛ
hunde iyi wa ce icɛ hee nsɛi si idɔi inɛ ŋa iyi
a kù waa jirima idei Ilaaɔ̃. 3 Ntɔi, awa fei à
tako à yɛi wo bɛi aŋa mɔ. Binɛ nwai wa nɛò
wa, nɔ à waa ce mii iyi awa taka nwa à bi do
iyi à waa lasabu. À yɛi wo bɛi inɛi andunya
ŋa, aŋa iyi aa na a yɛ idɔɔkɔ̃i Ilaaɔ̃.
4 Amma araarei Ilaaɔ̃ í la na kubi nlaɛ iyi í
bi wa. 5 Hai waati iyi kurara nwa í ce wa bɛi
iku ŋa, Ilaaɔ̃ í mu nwa kuwɛɛ do Kirisi ajɔ.
Na didɔ̃ɛi ì baò faaba ŋa. 6 Si anu akã nwa do
Kirisi, Ilaaɔ̃ í jĩ wa hai si balɛ ka jɛ bomma
lele do Jesu Kirisi ajɔ. 7 Í ce bɛɛbɛi ku ba ku
nyisi didɔ̃ nla hai nɛ kɔɔɛ si jiida ku jɛɛ iyi í ce
nwa do saabui Jesu Kirisi hee do ajɔ fei. 8 Na
didɔ̃i Ilaaɔ̃i ì ba faaba ŋa do saabui naanɛ ku
dasi. Kù jɛ na himma nŋɛ, amuai Ilaaɔ̃i. 9 Kù
jɛ ribai icɛ nŋɛ. Na nŋu, inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku tɔɔ
fufu. 10 Awa icɛi awɔi Ilaaɔ̃i à jɛ. Í taka wai si

anu akã nwa do Jesu Kirisi ka ceò icɛ jiida iyi í ce sɔɔluɛ hai ku kpɛ.

Dimi fei í jɛ akã si Kirisi

11 Iŋɛ dimi mmu ŋa, i ye gigi ŋa iyi inɛ ŋa
iyi à ya ce bango ŋau à ya maa kpe ŋɛ hai ce
bango ŋa wo. 12 Waati bɛɛbɛ ì ǰìò Kirisi ŋa
wo nɔ ì jɛ isɛ mmu bi inɛi Izirɛli ŋa. I kù nɛ
baa nŋɛ si akabuu iyi Ilaaɔ́ í wãò inɛɛ ŋa. Ì
wa si andunya ihɛ̃ i kù waa cɔò kpãai nkãma
ŋa, nɔ i kù wɛɛa Ilaaɔ́ ŋa. 13 Amma nsɛi iyi ì
nɛ anu akã do Jesu Kirisi ŋa, iŋɛ iyi ì tako ì
wa iǰì ŋa, wee nsɛi ì ce amɛɛ do Ilaaɔ́ ŋa do
saabui njɛi Kirisi. 14 Kirisi takaɛi í jɛ nwa
laakai ku sũ, nŋu iyi í ce Zuifu ŋa do dimi
mmu ŋa akã. Nŋui í kpa mbɛɛtɛ iyi í yɛ bɛi idǐ
iyi wa fɛɛfɛ wa wo. 15 Do ikui araɛi í kpaò irii
woodai Zuifu ŋa do iwɔ̀ɛ ŋa ku ba ku yɔkɔ
ku ce dimi minji ŋau dimi titɔ̃ akã lege lege
si nŋu takaɛ. Si bɛɛbɛi, í dasi laakai ku sũ si
anini nŋa. 16 Do saabui ikuɛ si antai ǰìi ku
gaauui í kpaò mbɛɛtɛ iyi a waa muò njɛ wo,
nɔ í tɔtɔɔ dimi minji ŋau akã í jɔ̀ à dɔ̃ do Ilaaɔ́.
Aŋa fei à baa à jɛ ara akã ajɔ. 17 Bɛɛbɛi kukɔi
idei Ilaaɔ́ í kɔ̃, si bɛi í ni Kirisi í naa ku sisi
laabaaui laakai ku sũ bi tu ŋɛ, iŋɛ iyi ì tako ì
ǰìò Ilaaɔ́, do bi Zuifu ŋa, aŋa iyi à ceòɛ amɛɛ.
18 Nɔ ntɔi, do saabui Kirisi awa fei, Zuifu ŋa
do dimi mmu ŋa, aa ka yɔkɔ ka bɔ wajui Ilaaɔ́
Baaba do sobii Hunde akãu.

19 Si bɛɛbɛ, i kù jɛ dimi mmu ŋa ma,
walakɔ isɛ mmu, amma nsɛi ì jɛ inɛi ilu akã
ŋa do woo dasi Jesu naanɛ ŋa fei, nɔ ì jɛ inɛi
kpasɛ̃i Ilaaɔ́ ŋa. 20 Iŋɛ mɔ ì yɛi bɛi idǐ iyi à ma
si antai icui ile iyi woo bɛ ŋau do walii ŋau
à jilɛ. Jesu Kirisi takaɛi í jɛ kuta sintei icui
ileu. 21 Nŋui á jɔ̀ ileu ku la nɔ ku nɛ gbugbã
nɔ ku jɛ bi ku tɔɔi Lafɛ̃ɛ iyi í má jiida. 22 Na
anu akã nŋɛ do Kirisi, iŋɛ mɔ ì yɛi bɛi ileu,
nɔ iŋɛò ŋa ì jɛò bi ku wai Hundei Ilaaɔ́ ŋa.

3

Icɛi Pɔlu na dimi mmu ŋa

1 Na saabui iyi ihɛ̃i amu Pɔlu ǹ wa n ce
kutɔɔ, amu iyi ǹ wa piisɔ̃ɔ si na iyi í jɔ̀ ǹ wa
n ce icɛi Kirisi na irii iŋɛ dimi mmu ŋa. 2 Ǹ
mà kam kam iyi ì gbɔ tã ŋa bɛi Ilaaɔ́ í ceem
didɔ̃ ku ba n naa n sisi nŋɛ yaasei didɔ̃u, 3 do
si bɛi nŋu takaɛ í jɔ̀ ǹ mà asiiɛ. Wee ǹ kɔ ideu
keeke tã. 4 Bii ì cio ideu ŋa, aa yɔɔ ŋa iyi ǹ mà
asiii idei Kirisi do ntɔ. 5 A kù sɔ̃ inɛi tako ŋa
asiii ideu, amma nsɛi Ilaaɔ́ í jɔ̀ Hundeɛ í nyisi
woo bɛɛ do walii kumáɛ ŋa. 6 Asiiu wee. Do
saabui laabaau jiidai dimi mmu ŋa do Zuifu
ŋau à jɛò woo jɛ tubu ajɔ. Aŋaò ŋa à baa à
jɛ ara akã, nɔ aŋa mɔ à nɛ baa nŋa si ide iyi
Ilaaɔ́ í wã nŋu ku ce si Jesu Kirisiu.

7 Do saabui didɔ̃ iyi Ilaaɔ́ í ceem si gbugbãɛ
ŋɔi í jɔ̀ ǹ jɛ woo ce icɛi laabaau jiidau. 8 Amu
iyi ǹ jɛ keekei woo dasi Jesu naanɛ ŋa fei,
amui Ilaaɔ́ í cea didɔ̃ n sisia dimi mmu ŋa
laabaau jiida nɔ n sɔ̃ ŋa bɛi didɔ̃i Kirisi í la
í to nɔ í re kumà nwa. 9 Nɔ n sisia inɛ fei
bɛi yaasei asiii Ilaaɔ́ á ce ku ceò. Ilaaɔ́, nŋu
iyi í taka mii fei í singa asiiu ihɛ̃ hai ku kpɛ,
10 ku ba inɛ ngboi lele ŋa do ilu yiikoi lele ŋa
a mà yaasei bisiɛ do saabui igbɛi inɛi Jesu ŋa
si waatiu ihɛ̃. 11 Bɛɛbɛi í ce í jilɛò ide iyi wa
ce, í bɛi í takaò andunya, nɔ í kpa iriɛ si Jesu
Kirisi Lafɛ̃ɛ nwa. 12 Naanɛ iyi à dasiɛui í jɔ̀ à
nɛ anu akã do nŋu. Na ŋɔi í jɔ̀ à nɛ ara nwa ka
bɔ wajui Ilaaɔ́ do laakai akã. 13 Na nŋu, ǹ wa
n tɔɔ ŋɛ i maà mɔngɔ temua ŋa na ijuukpã iyi
ǹ wa n yɛ na iri nŋɛ, domi ijuukpãu, nŋui á
jɔ̀ i nɛ bɛɛrɛ ŋa ntɔ ntɔ.

Kubii Kirisi

14 Nɔ na saabui ideui ǹ wa n gulɛ si wajui
Ilaaɔ́ Baaba. 15 Nŋui í jɛ Baai nyaanze baa
yooma fei iyi i wa lele do iyi í wa ilɛ fei. 16 Ǹ
wa n tɔɔɛ ku jɔ̀ Hundeɛ ku mu nŋɛ gbugbã
jiida jiida si idɔ nŋɛ si bɛi amboeɛ í la í to,
17 nɔ Kirisi ku ce bi ku waɛ si idɔ nŋɛ na
naanɛ ku dasi nŋɛ. Nɔ ǹ wa n tɔɔ má ku jɔ̀
i nɛ gbugbã i maa leekǐ dim dim si kubi ŋa,
18 ku ba iŋɛ do woo dasi Jesu naanɛ ŋa iyi à
gbe fei i yɔkɔ i mà zaka bɛi kubii Kirisi í cǐ í
to do kusɔɛ do kuǰiisaɛ do kugbokaɛ. 19 Baa
do iyi kubiu í re kumài amanɛ fei, ǹ bi i mà
yaaseɛ ŋa ku ba ì kɔ̃ mam mam bɛi Ilaaɔ́ í kɔ̃.

20 Ilaaɔ́ í nɛ yiiko ku ce mii iyi à waa tɔɔ
fei do iyi à waa lasabu fei, nɔ á yɔkɔ ku ce
baa mii iyi í re bɛɛbɛ mɔm hee ku caa. 21 Í
sǐa inɛi igbɛɛ ŋa a jɔ̀ inɛ ŋa a mà bɛɛrɛɛ waati
kãma fei hee do ajɔ fei do saabui Jesu Kirisi.
Ami.

4

Anu akã iyi à nɛ, awa iyi à jɛ arai Kirisi

1 Na nŋu, amu iyi ǹ wa piisɔ̃ɔ si na iyi í jɔ̀ ǹ
wa n ce icɛi Lafɛ̃ɛ, ǹ wa n tɔɔ ŋɛ i maa nɛ dee

dee si bɛi í jɔ inɛ ŋa iyi Ilaaɔ̃ í kpe à ya nɛ.
2 I ya maa nɛ do ara ku kaye ŋa, do daa didɔ̃
do temua, nɔ i ya maa mu njɛ ŋa do kubi. 3 I
ce kookaai i ya mu anu akã iyi Hundei Ilaaɔ̃
wa mu nŋɛ na saabui laakai ku sũ iyi í tɔtɔɔ
ŋɛ. 4 Ara akãi í wɛɛ, Hunde akã mɔi í wɛɛ,
nɔ kpãa ku cɔ akã mɔi í wɛɛ si bii Ilaaɔ̃ í kpe
ŋɛ. 5 Lafɛ̃ɛ akãi í wɛɛ, naanɛ ku dasi akã mɔi
í wɛɛ, nɔ inyi ku dasi akãi í wɛɛ. 6 Ilaaɔ̃ akãi í
wɛɛ iyi í jɛ baai inɛ fei. Nŋui í jɛ ilaalui mii fei,
nŋui í wa bi inɛ fei, nɔ í wa si inɛ fei. 7 Amma
do nŋu fei awa fei à ba amua nwa si bɛi Kirisi
í mu nwa. 8 Na nŋu, kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ í
ni,

Waati iyi í gũ lele

Í jɛ mbɛɛɛ ŋa igũ í mu ŋa aru,

Nɔ í cea inɛ ŋa amua ŋa.

9 To, bii à ni í gũ lele, iyi bɛ wa nyisi iyi í tako
í kita í bɔ hee lɛlɛi ilɛi. 10 Inɛ iyi í kita í bɔ
hee lɛlɛi ilɛu nɔ í nyi í gũ leleu má inɛ akãui,
ku ba ku jɔ mii fei ku kɔ̃ dee dee. 11 Amua
ŋa iyi í cea inɛ ŋa wee, í cica inɛ gɔ ŋa à jɛ
woo bɛ ŋa, inɛ gɔ ŋa mɔ walii ŋa, inɛ gɔ ŋa mɔ
woo sisi laabaau jiida ŋa, inɛ gɔ ŋa mɔ woo
degbe inɛi igbɛi Jesu ŋa, inɛ gɔ ŋa mɔ woo
kɔ inɛ ŋa si cio. 12 Bɛɛbɛi í ce ku ba ku ceò
sɔɔlui woo dasi Jesu naanɛ ŋa si icɛɛ, ku ba
ku kɔ̃ɔsi gbugbãi arai Kirisi. 13 Nɔ bɛɛbɛ mɔi
awa fei aa ka ce anu akã si naanɛ ku dasiu nɔ
ka mà Amai Ilaaɔ̃, nɔ ka jɛ inɛ ngbo ka tóo alái
Kirisi. 14 Do yaase bɛɛbɛi a kaa ka jɛ bɛi amu
ŋa má, hee cio ikã ikã ku maa tale wa ihɛ̃
walakɔ ihɔ̃ bɛi fufu í ya maa tale akɔi inyi bii
fei. Nɔ inɛ ŋa a kaa dĩ iju nwa má hee má jɛ a
wa inyii itĩ nwa do bisi laalɔ nŋa. 15 Amma
bii à waa sisi ntɔu do kubi aa ka la si mii fei
ka tóo alái Kirisi iyi í jɛ iriu. 16 Siɛi awa fei à
waa kã bɛi ikɔ̃i ara, nɔ arau fei í másiɛ do ikɔ̃
ikɔ̃ɛ. Nsɛi, bii ikɔ̃ fei wa ce icɛ si bɛi í jɔ, arau
fei á lai ku maa kɔ̃ɔsi na saabui kubi.

Kuwɛɛ titɔ̃ si Kirisi

17 Ide iyi ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ do irii Lafɛ̃ɛ wee. I
maà jɔ̀ i ya maa nɛ má bɛi hai dasi Jesu naanɛ
ŋa, inɛ ŋa iyi à waa too lasabu nfe nfe nŋa.
18 A kù nɛ laakai jiida. À le idɔ nŋa nɔ a kù
mà nkãma. Nŋui í jɔ̀ a kù nɛ ikpɛ̃ si kuwɛɛ
iyi Ilaaɔ̃ wa mu nwa. 19 A kù nɛ anyɔ gɔ má,
à na ara nŋa mam mam si dulum a ceò daa
laalɔ dimi ikã ikã fei do binɛ.

20 Amma inɛ, kù jɛ bɛɛbɛi ì màò Kirisi ŋa.
21 Ǹ nɔ ǹ mà kam kam iyi ì gbɔ ideɛ ŋa, nɔ à
kɔ ŋɛ si ntɔ iyi í wa si Jesu. 22 Na nŋu, í jɔ̀ daa
nwo nŋɛ ŋa iyi wa nèò kuwɛɛ nŋɛ wo, domi
binɛi daa nwo nŋɛ ŋaui wa dĩ iju nŋɛ nɔ wa
bɔò ŋɛ nfe ku ce. 23 I jɔ̀ i nɛ idɔ titɔ̃ do lasabu
titɔ̃ mam mam ŋa, 24 nɔ i jɔ̀ i nɛ daa titɔ̃ ŋa iyi
í jɔ ti Ilaaɔ̃. Daa titɔ̃u, aa yɔɔi si dee dee ku
jɛ nŋɛ do kuwɛɛ hai nɛ dulum. Iyi bɛ hai bi
ntɔi wa naa.

25 Na nŋu, i maà ya sɔ ibo má ŋa. I jɔ̀ inɛ
fei ku sɔ̃ kpaasiɛ ntɔ, domi à jɛ ikɔ̃ ikã ikãi
ara akã. 26 Baa bii idɔ nŋɛ í kɔ̃, i maà ya ce
dulum ŋa. I maà ya jɔ̀ idɔɔkɔ̃u ku wɛɛ nŋɛ
hee inunu koo lɔò. 27 I maà jɔ̀ Seetam ku
ba bi ku dasi isɛ si ŋɛ. 28 Inɛ iyi í ya ce ile
wo, ku maà ce ile má, amma ku ya ce icɛ do
awɔɛ. Bɛɛbɛi á ba mii jiida ŋa iyi á sobiò ilu
are ŋa. 29 Nɔ i maà ya jɔ̀ ide laalɔ kãma ku
fita hai si gɛlɛ nŋɛ. Amma i ya fɔ ide jiida
iyi á mua inɛ ŋa gbugbã si naanɛ ku dasi nɔ
ku sobi ŋa si bukaata nŋa nɔ inɛ ŋa iyi à waa
gbɔɔ ku jɛ nŋa aranfãani jiida. 30 I maà fɔ inɔi
Hundei Ilaaɔ̃ ŋa, domi Hundeu bɛi í jɛ sɛɛdai
Ilaaɔ̃ si ŋɛ hee koo toò ajɔ iyi Ilaaɔ̃ á yá inɛɛ
ŋa mam mam. 31 I nyɔ daa kuro nŋɛ fei do
idɔɔkɔ̃ yaamɔ do idɔɔkɔ̃. Nɔ i maà ya gbagba
si njɛ walakɔ i maà sɔ irii njɛ ŋa. I jɔ̀ inɔ sãmi
baa yooma fei. 32 I cea njɛ didɔ̃ ŋa, nɔ i ya nɛ
araarei njɛ ŋa, nɔ i ya kpaa njɛ idei kurara
ŋa bɛi Ilaaɔ̃ i kpa idei kurarai inɛ mɔ na irii
Kirisi.

5

Kuwɛɛ si inya kumá

1 Na nŋu, si na iyi í jɔ̀ ì jɛ amu ŋa iyi Ilaaɔ̃
í bi ŋa, i ce bɛi nŋu takaɛ. 2 I jɔ̀ kookoosui
kuwɛɛ nŋɛ kú nyisi kubi bɛi Kirisi í bi wa,
nɔ í na kuwɛɛɛ na iri nwa. Kuwɛɛɛ iyi í nau
nŋui í jɛ kuwee jiida iyi inunuɛ í dõa Ilaaɔ̃ si.

3 Inɛ ti Ilaaɔ̃i í jɛ ŋa. Na nŋu, i maà ya ce
baa ngɔgɔ iyi á jɔ̀ inɛ ŋa a sɔ iri nŋɛ a ni ì tɔtɔɔ
sɛ̃ɛ hai nɛ yaase ŋa walakɔ a ni ì ce daa laalɔ
ŋa walakɔ binɛ. 4 Nɔ i maà ya jɔ̀ idei anyɔ
walakɔ ide hai nɛ yaase walakɔ ide nfe nfe
ku fita hai si gɛlɛ nŋɛ, domi ide dimi bɛɛbɛ
kù jɔò ŋɛ, amma i jɔ̀ ide nŋɛ ku ya jɛ Ilaaɔ̃ ku
saabu. 5 I jɔ̀ i mà ŋa kam kam iyi woo tɔtɔɔ
sɛ̃ɛ hai nɛ yaase do ilu daa sãmi ŋa, kãma nŋa
kù nɛ ikpɛ̃ si bommai Ilaaɔ̃ do ti Kirisi. Bɛɛbɛ

məi hee do ilu binɛ ŋa fei, kãma nŋa kù nɛ ikpɛ̃ si bommai Ilaaɔ̃ do ti Kirisi domi binɛ í yɛi bɛi iwɛ̃ ku tɔɔ.
6 I maà ya jɔ̀ inɛ gɔ ku dĭ iju nŋɛ do ide nfe, domi na nŋu bɛi í jɔ̀ idɔɔkɔ̃i Ilaaɔ̃ wa naa si irii inɛ ŋa iyi a kù waa jirimaɛ. 7 Na nŋu, i maà ya jɔ̀ ide gɔ ku tɔtɔɔ ŋɛ do amanɛ dimi bɛɛbɛ ŋa. 8 Iŋɛ taka nŋɛ, si ilu kukui ì wa ŋa wo, amma nsɛi, ì wa si inya kumá ŋa na anu akã nŋɛ do Lafɛ̃ɛ. Na nŋu, i jɔ̀ isɛɛnɛ nŋɛ ku jɔ inɛ ŋa iyi à waa nɛ si inya kumá, 9 domi bii à waa nɛ si inya kumá kuce iyi aa ka ce nŋui í jɛ daa didɔ̃ baa yooma fei do dee dee ku jɛ do ntɔ ku fɔ. 10 I ce kookaai i mà mii iyi á dɔ̃a Lafɛ̃ɛ si. 11 I maà dasi ara nŋɛ si kookoosu laalɔ iyi amanɛ ŋa à waa ce si ilu kuku. Amma kookoosu dimi bɛɛbɛ i ya fɔɔ ŋa. 12 Anyɔ nla nla məm nii bii à fɔ mii iyi inɛ ŋau à waa ce si asii. 13 Amma kookoosuu bɛ bii à fɔɔ á fita si inya kumá. 14 Nɔ mii iyi í fita gbugbã fei í ya mái. Na ŋɔi í ce kukɔi kukɔi idei Ilaaɔ̃ í fɔ í ni,
Awɔ iyi ì waa sĭ njoo, jĭ.
Dede hai si inɔi iku ŋa,
Nɔ Kirisi ku máɛ inya.
15 Na nŋu, i ce laakaii isɛɛnɛ nŋɛ. I maà jɔ̀ i maa nɛ bɛi inɛ ŋa iyi a ci ya lasabu, amma i maa nɛ do laakai ŋa. 16 Waati iyi ì nɛ ŋa, i ceò icɛ, domi waatiu ihɛ̃ bɛi waati laalɔi. 17 Na nŋu, i maà yɛ bɛi inɛ ŋa iyi a ci ya lasabu, amma i hanya ŋa ku ba i mà mii iyi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í bi i ce ŋa.
18 I maà ya jɔ̀ atɛ̃ ku kpa ŋɛ, domi si bɛi daa bɛrɛtɛkɛ fei í wa. Amma i jɔ̀ i kɔ̃ɔ̀ Hundei Ilaaɔ̃ ŋa. 19 I jɔ̀ saabu do iri ku kɔ̃ ku ya wa si faaji nŋɛ, i ya kɔ̃ iri do irii Ilaaɔ̃, i cũu do idɔ nŋɛ fei. 20 I ya maa saabu Ilaaɔ̃ Baaba waati kãma fei ŋa si mii fei do irii Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi.

Abo do mɔkɔ

21 Iŋɛ iyi ì mà bɛɛrɛi Kirisi, i ya sũa njɛ iri ilɛ ŋa. 22 Iŋɛ inaabo ŋa i sũa mɔkɔ nŋɛ ŋa iri ilɛ bɛi aa cea Lafɛ̃ɛ ŋa, 23 domi mɔkɔi í jɛ inɛ ngboi aboɛ, bɛi Kirisi mɔ í jɛ inɛ ngboi igbɛɛ. Igbɛui í jɛ arai Kirisi, nɔ Kirisi məi í jɛ woo faabaɛ. 24 Nɔ si bɛi igbɛu í ya sũa Kirisi iri ilɛ, bɛɛbɛ məi inaabo ŋa à nɛ a sũa mɔkɔ nŋa ŋa iri ilɛ si mii fei.
25 Nɔ iŋɛ mɔkɔ ŋau i bi abo nŋɛ ŋa bɛi Kirisi í bi inɛi igbɛɛ ŋa, nɔ í na kuwɛɛɛ na iri nŋa. 26 Í nya ŋa ikã nɔ í wɛ ŋa í jɔ̀ à má na saabui ideɛ. 27 Í bi igbɛu ku naa si wajuɛ do kusĭaɛ fei, ku maà ti ku nɛ riisi gɔ, nɔ batai araɛ ku maà yuguu, nɔ ku maà nɛ mii mmu dimi bɛɛbɛ gɔ ŋa má, amma í bi ku jɛ dee deei, ku maà nɛ taale kãma. 28 Bɛɛbɛi í jɔ mɔkɔ ŋa á bi abo nŋa ŋa bɛi à bi ara nŋa. Inɛ iyi í bi aboɛ í bi araɛi. 29 Inɛ gɔ kù nɔ kù wɛɛ iyi í cé araɛ, amma í ya maa wòoi nɔ ku maa gbɔa bɛi Kirisi wa ce na igbɛɛ. 30 Igbɛɛu nŋui í jɛ araɛ nɔ awa fei à yɛi bɛi ikɔ̃ ikɔ̃i araɛu. 31 Kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ í ni, na nŋu, mɔkɔ á jɔ̀ iyeò baaɛi, nɔ ku wɛɛ do aboɛ ku ba aŋa minji fei a baa a jɛ ara akã. 32 Asiiu ihɛ̃ ide nla nlai, amma idei Kirisi do igbɛɛi ǹ wa n fãa. 33 Na nŋu, mɔkɔ fei ku bi aboɛ bɛi í bi araɛ, nɔ abo fei ku jirima mɔkɔɛ.

6

Amu ŋa do baa nŋa ŋa

1 Iŋɛ amu ŋa, i jirima inɛ ŋa iyi à waa mu ŋɛ si bɛi Ilaaɔ̃ í bi, domi bɛɛbɛi í sĭa. 2 Wooda sinte iyi Ilaaɔ̃ í ceò kuwã wee. I jirima iyeò baa nŋɛ ŋa 3 ku ba i nɛ inɔ didɔ̃ ŋa nɔ hunde nŋɛ ku sɔ si andunya.
4 Iŋɛ baa ŋa, i maà ya kɔ̃ idɔi ama nŋɛ ŋa, amma i bi ŋa, i dasi ŋa iju ŋa i kɔ ŋa si idei Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ ŋa.

Aru do lafɛ̃ɛɛ

5 Iŋɛ aru ŋa, i jirima lafɛ̃ɛ nŋɛ ŋa si andunyau ihɛ̃ do bɛɛrɛ do kuyaya, ku maà jɛ do muafiti, nɔ kú yɛ bɛi Kirisii ì waa cea ŋa. 6 Ku maà jɛ bii à leekĭ à waa cɔ ŋɛ nŋu akã. Bii í jɛ waati iyi à waa cɔ ŋɛ nŋu akãi, í yɛ bɛi amanɛ ŋai ì waa cea ŋa ku ba ku dɔ̃ nŋa si. Amma i jɔ̀ i ce idɔɔbii Ilaaɔ̃ do idɔ nŋɛ fei bɛi arui Kirisi ŋa. 7 Icɛ iyi à dasi ŋɛ, i jɔ̀ i coo do himma ŋa, nɔ kú yɛ bɛi Ilaaɔ̃i ì waa cea ŋa, ku maà ti ku jɛ amanɛ nŋu akã. 8 Ì mà sãa sãa ŋa iyi Ilaaɔ̃ á sãa inɛ fei ribai icɛ jiida iyi í ce, baa bii aru, walakɔ inɛ iyi í nɛ araɛi.
9 Iŋɛ lafɛ̃ɛ ŋa mɔ, i cea aru nŋɛ ŋa bɛɛbɛ, i maà ya ta nŋa gbugbã. I mà ŋa iyi iŋɛò ŋa fei Lafɛ̃ɛ akãi ì nɛ lele bii inɛ gɔ kù re inɛ gɔ.

Jĭnɛi igũi woo dasi Jesu naanɛ

10 Ide iyi í gbe ǹ wa n bi n sɔ̃ ŋɛ wee. Si anu akã nŋɛ do Lafɛ̃ɛ i jɔ̀ gbugbã nlaɛ ku mua iŋɛ mɔ gbugbã ŋa. 11 I dĭ jĭnɛi igũ ŋa iyi Ilaaɔ̃ wa mu nŋɛ fei, ku ba i yɔkɔ i leekĭ

dim dim i kɔsiò kookoosu ikã ikãi Seetam
ŋa, 12 domi kù jɛ do amanɛ ŋai à waa ja. À
waa jai do ilu iri laalɔi lele ŋa do ilu yiiko
ŋa, do ilaalui andunyai ilu kuku ŋau ihɛ̃, do
inɛi inɔɔko woo ce icɛi Seetam ŋa. 13 Na nŋu,
i so ji̇̀nɛi igũi Ilaaɔ̃ fei i di̇̀ ŋa. Si bɛɛbɛ, bii
ajɔi wahala í na í naa, aa yɔkɔ i kɔò ara nŋɛ
si wajui Seetam mbɛɛ nŋɛu. Nɔ bii ì ce igũ
ì tã ŋa, i leeki̇̀ dim dim hee kɔɔ. 14 Na nŋu, i
dede i leeki̇̀ dim dim ŋa. I jɔ̀ ntɔ ku wɛɛ nŋɛ
bɛi santiiki iyi sooge í ya di̇̀ò gbankiliɛ, nɔ i jɔ̀
dee dee ku jɛ ku wɛɛ nŋɛ má bɛi ibɔi isɔ. 15 I
jɔ̀ himmai laabaau jiida ku sisi ku wɛɛ nŋɛ
bɛi baata nŋɛ. Laabaau jiidaui á naaò laakai
ku sũ wa. 16 Nɔ iyi í re mɔm, i jɔ̀ naanɛ ku
dasi ku wɛɛ nŋɛ jiida jiida bɛi tɛli iyi á ganji
afa ku nɛ ina iyi Seetam mbɛɛ á ta wau ku
to wa si ŋɛ. 17 Ì gba faabau bɛi fulai isɔ, nɔ
idei Ilaaɔ̃ mɔ i gbaa ŋa bɛi taakubai Hundei
Ilaaɔ̃. 18 Waati kãma fei i ya ce kutɔɔ ŋa nɔ
i ya maa tɔɔ sobii Ilaaɔ̃ ŋa. I dede i leeki̇̀ do
temua ŋa si idei kutɔɔu do gbugbãi Hundei
Ilaaɔ̃, nɔ i ya ce kutɔɔ na irii woo dasi naanɛ
fei ŋa. 19 Nɔ i cea amu mɔ kutɔɔ ŋa ku ba bii
ǹ cǐ gɛlɛ, n ya n ba ide iyi an fɔ nɔ n nɛ wɔɔkɔ
n sisiò idei laabaau jiida iyi wa singau wo.
20 Na irii ideui ǹ jɛ woo bɛi Ilaaɔ̃ baa do iyi ǹ
wa piisɔ̃ɔ si nsɛi. Na nŋu, i ce kutɔɔ ku ba n
yɔkɔ n sisi ideu do wɔɔkɔ bɛi á sǐa.

Fɔɔi sukudɔ̃

21 Tisiki baakɔɔ nwa, woo ce icɛ ilu naanɛ
si kpãai icɛi Lafɛ̃ɛ, á sisi nŋɛ laabaaum fei ku
ba i mà bɛi ǹ wɛɛò ŋa do mii iyi ǹ wa n ce.
22 Na ŋɔi í ce ǹ bɔɔ wa si ŋɛ ku naa ku sɔ̃ ŋɛ
bɛi à wɛɛò ku ba ku tũ idɔ nŋɛ.

23 Nɔ Ilaaɔ̃ Baaba do Lafɛ̃ɛ Jesu Kirisi a
mua kpaasi woo dasi Jesu naanɛ ŋa fei
laakai ku sũ do kubi do naanɛ jiida. 24 Nɔ
didɔ̃i Ilaaɔ̃ ku wɛɛ do inɛ ŋa iyi à bi Lafɛ̃ɛ nwa
Jesu Kirisi fei nɔ kubi nŋa ci ya kpaasi.

Tia iyi Pɔlu í cea inɛi Filipi ŋa

Í ce ŋa fɔɔ

1 Amui Pɔlu do Timɔtee, awa woo ce icɛi
Jesu Kirisi ŋa. À ce inɛ ŋa iyi Jesu Kirisi í
cica à jɛ tɛɛ si ilui Filipi fei fɔɔ, hee do inɛ ŋa
iyi à jɛ inɛ ngboi igbɛu do woo ce icɛi igbɛu
fei. 2 Ilaaɔ̃ Baa nwa do Jesu Kirisi Lafɛ̃ɛ nwa
a mu nŋɛ ididɔ̃ do laakai ku sũ.

Pɔlu í cea inɛi Filipi ŋa kutɔɔ

3 Ǹ ya n maa n saabu Ilaaɔ̃ waati kãma iyi
ǹ ye gigi nŋɛ fei. 4 Si kutɔɔm ŋa fei iyi ǹ ya
n maa n ce na irii iŋɛ fei, ǹ ya n cooi do inɔ
didɔ̃, 5 si na iyi í jɔ̀ ì sobim ŋa n sisiò laabaau
jiidau hai ajɔ sinteu hee ku baa nsɛi. 6 Ǹ wa
n mà kam kam, Ilaaɔ̃ iyi í sinti icɛ jiidau ihɛ̃ si
ŋɛ á maa cooi hee koo kpaò iriɛ si ajɔi kunyii
Jesu Kirisi wa. 7 Nɔ í sɪ̀a n ce lasabu nŋɛ
bɛɛbɛ, domi ǹ nɛ kubi nŋɛ si idɔm. Ntɔ ntɔ,
ì ya bam icɛ ku ce ŋa ile piisɔ̃ɔ ihɛ̃ do waati
iyi ǹ nɛ aram wo ǹ ya n maa n sisi laabaau
jiidau ku ba ku nɛ gbugbã ku maa koo nɔ ǹ
ya n maa n jabu na iriɛ. 8 Ilaaɔ̃i í jɛ sɛɛdam
iyi ǹ bi iŋɛ fei bɛi kubii Jesu Kirisi í yɛ.

9 Mii iyi ǹ wa n bee si kutɔɔm nŋui í jɛ kubi
nŋɛ ku kɔ̃ɔsi ku maa koo nɔ kubi nŋɛu ku jɔ̀
kumà nŋɛ do bisi nŋɛ ku kɔ̃ɔsi, 10 ku ba i yɔkɔ
i wũa mii ŋa iyi à jɛ jiida à re ŋa. Bɛɛbɛ mɔi
aa jɛ inɛ kumá ŋa, nɔ si ajɔi Kirisiu i kaa nɛ
taale kãma ŋa, 11 nɔ icɛ jiida nŋɛ ŋa iyi ì waa
ce ŋa na saabui Jesu Kirisiu ku kɔ̃, nɔ ku jɔ̀
inɛ ŋa a yɛ amboei Ilaaɔ̃ nɔ a maa saabuɛ.

Kirisi nŋui í jɛ kuwɛɛ

12 Kpaasim ŋa, ǹ bi i mà ŋa iyi mii iyi í bam
nɔu ihɛ̃i í jɛ waju ku bɔi laabaau jiidau. 13 Ntɔ
ntɔ, ciikui amanlu ŋau do inɛ ŋa iyi à gbe fei
à mà iyi na irii Kirisii ǹ wa piisɔ̃ɔu ihɛ̃. 14 Ile
piisɔ̃ɔ ku wam í mua kpaasi woo dasi Lafɛ̃ɛ
Jesu naanɛ nkpɔ gbugbã í kɔ̃ɔsi à waa sisiò
idei Ilaaɔ̃ do idɔ ku buba do wɔɔkɔ.

15 Ntɔi, inɛ gɔ ŋa à waa sisi idei Kirisi do
igu do njɛ ku wã, amma inɛ gɔ ŋa à waa cooi
do yaase jiida. 16 Inɛ nŋu ŋau à waa cooi do
kubi domi à mà iyi icɛm nii n jabu na irii
laabaau jiidau. 17 Inɛ ihɔ̃ ŋa mɔ à waa waazo
idei Kirisi, kù jɛ do inɔ akã, amma do njɛ ku
wãi. À tamaa bɛi aa kɔ̃ɔm si ijuukpãui si ile
piisɔ̃ɔu ihɛ̃.

18 Bii í yɔkɔ lasabu nŋa kú jɛ laalɔ walakɔ
kú jɛ jiida, kãmaɛ kù jɛɛm taale. Baa bii
bɛirei nŋu de a sisi idei Kirisi. Inɔm í dɔ̃ á nɔ
ku dɔ̃ ku maa kooi, 19 domi ǹ mà iri kukpai
iyi ihɛ̃ nŋui í jɛ faabam na saabui kutɔɔ nŋɛ,
do sobii Hundei Jesu Kirisi. 20 Mii iyi ǹ dasi
idɔ nɔ ǹ wa n cɔ kpãaɛ kam kam nŋui í jɛ
n maà n ce nkãma iyi á jɔ̀ anyɔ ku mum.
Mii iyi ǹ bi nŋui í jɛ n nɛ wɔɔkɔ bɛi ǹ nɛ hai
tako n maa n nyisiò kulai Kirisi bii ǹ wɛɛ si
hunde walakɔ baa bii í jɛ ǹ ku mɔi. 21 Ntɔ
ntɔ, bi ti amu bii ǹ wɛɛ, na irii Kirisii ǹ wɛɛ,
bii ǹ nɔ ǹ ku mɔi, an ba riba. 22 Amma bii
í jɛ ǹ wɛɛ si hunde an yɔkɔ n ce icɛ jiida
iyi í nɛ aranfãani, to, n kù mà iyi an cica.
23 Lasabum wa fam ni do cingaa minji minji
fei. Ǹ bi n nɛ n koo n wa bi Kirisi, domi iyi
bɛi í sɪ̀a í re. 24 Amma na aranfãani nŋɛi í sɪ̀a
í re n maa n wa si andunya má. 25 Na nŋu,
ǹ mà iyi kù nɛ sika kãma an buba n wɛɛ do
iŋɛ fei na waju ku bɔ nŋɛ do inɔ didɔ̃ nŋɛ si
naanɛ ku dasi nŋɛ. 26 Si bɛɛbɛ aa ba kpãa ì
saabu Jesu Kirisi ŋa do inɔ didɔ̃ na irim si
waati iyi an na n wa anini nŋɛ má.

27 Nŋu de i ya jɔ̀ isɛɛnɛ nŋɛ ŋa ku yɛ bɛi
laabaau jiidai Kirisi í fɔ. Bii ì waa ce bɛɛbɛ
ŋa, bii ǹ naa bi tu ŋɛ, walakɔ baa bii n kù
naa, n maa n gbɔ iyi ì waa leekɪ̀ si dim dim
ŋa, i ya maa gbɔsi njɛ nɔ i maa jabu do inɔ
akã ŋa na laabaau jiidau iyi í jɛ icui naanɛ
ku dasi nŋɛ. 28 I maà jɔ̀ mbɛɛ nŋɛ ŋa a da
zigi nŋɛ si nkãma. Nŋui á nyisi ŋa iyi aŋai
à waa bɔ nfe ku ce, nɔ ku nyisi iŋɛ mɔ iyi ì
wa si kpãai faaba ŋa. Iyi bɛ fei wa naai hai bi
Ilaaɔ̃, 29 domi Ilaaɔ̃ í ce nŋɛ didɔ̃ ì dasiò Kirisi
naanɛ ŋa, amma kù jɛ baa iyi bɛ nŋu akã, í ce
nŋɛ didɔ̃ má ì ya maa yɛò ijuukpã ŋa na iriɛ.
30 Iŋɛ mɔ ì bam ku jabu ŋa si kujabu iyi ì yɛ
ǹ ce ŋa wo nɔ ì waa gbɔ ŋa iyi hee nsɛi ǹ wa
n mɔsi.

2

Kukayei Kirisi do aláɛ

1 Ì mà sãa sãa ŋa, naanɛ iyi ì dasi Kirisi
ŋa wa mu nŋɛ gbugbã. Kubiɛ wa dasi ŋɛ
himma. Hundei Ilaaɔ̃ í jɔ̀ ì nɛ anu akã ŋa.
Araarei Kirisi do jiida ku jɛɛ í wa si anini

nŋɛ. 2 Na nŋu, ǹ wa n tɔɔ ŋɛ, i jɔ̀ i ya nɛ anu
akã ŋa, do kubi akã, do idɔ akã, do lasabu
akã. Iyi bɛi á jɔ̀ inɔ didɔ̃m ku kɔ̃. 3 I maà ya ce
ngɔgɔ do njɛ ku wã ŋa walakɔ do fufu ku tɔɔ,
amma i kaye ara nŋɛ i ya dooa inɛ ŋa bɛi mii
iyi à re ŋɛ. 4 Nɔ kãma nŋɛ gɔ ku maà ya ce
lasabui iri nŋu akã, amma ku ya ce lasabui
inɛ mmu mɔ ŋa má. 5 I jɔ̀ lasabu nŋɛ si gãmɛi
njɛ ku yɛ bɛi Jesu Kirisi mɔ í ce.
6 Baa do iyi í to Ilaaɔ̃, kù cɔ araɛ bɛi mii iyi í
jɛ saai Ilaaɔ̃ do tilasi.
7 Amma andi mii iyi í nɛ fei í jɔ̀ɔ nɔ í baa í jɛ
amanɛ, í naa í jɛ mɔm nii bɛi aru.
Iyi í sinda amanɛ í tã,
8 Í kaye araɛ ma nɔ í jirima Ilaaɔ̃ hee í na araɛ
í to siò iku si antai ɟ̃i ku gaau mɔm.
9 Na saabu nŋui Ilaaɔ̃ í soo lele ntɔ ntɔ nɔ í
naa iri iyi í nɛ bɛɛrɛ í re iri fei,
10 Ku ba inɛ fei ku gulɛ ku nyisiò bɛɛrɛi Jesu,
hai inɛ ŋa iyi à wa lele do inɛ ŋa iyi à
wa ilɛ hee do lɛlɛi ilɛ fei.
11 Nɔ gɛlɛi inɛ fei ku jɛsi iyi Jesu Kirisii í
jɛ Lafɛ̃ɛ. Nŋu bɛi á na Ilaaɔ̃ Baaba
amboe.

I má inya ŋa bɛi fitila si andunya

12 Iŋɛ baakɔɔm ŋa, ì ya jirimam ŋa si waati
iyi ǹ wa inɔ nŋɛ wo. Nsɛi iyi ǹ ɟ̃iò ŋɛ í sɨ̃a i ya
maa jirimam ku re ŋa. I kookaai i ce icɛ do
njo do kuyaya ku ba icɛ jiida nŋɛ ku jɔ̀ a mà
iyi ì ba faaba ŋa, 13 domi Ilaaɔ̃i wa ce icɛ si
ŋɛ ku ba ku mu nŋɛ idɔɔbi do gbugbã iyi aa
yɔkɔ ì cooò ŋa bɛi nŋu takaɛ í bi.
14 Mii iyi ì waa ce fei i coo ŋa kugbagba ku
maà wasi walakɔ kakɔɔ, 15 ku ba i má dee dee
ŋa nɔ i maà nɛ taale gɔ, iŋɛ iyi ì jɛ amai Ilaaɔ̃
ŋa. Kù sɨ̃a i nɛ kurara gɔ si wajui inɛ laalɔi
andunya ŋa iyi a kù waa too kpãa. Í sɨ̃a i maa
má inya ŋa si anini nŋa bɛi fitila ŋa, 16 nɔ i ya
maa sɔ̃ ŋa idei kuwɛɛ ŋa. Bii ì waa ce bɛɛbɛ
ŋa an tɔɔ fufu na iri nŋɛ si ajɔ iyi Kirisi á nyi
wa, si na iyi í jɔ̀ icɛm do kookaaim kù jɛ ngbɛ.
17 Naanɛ ku dasi nŋɛ í yɛi bɛi kuwee iyi ì
waa cea Ilaaɔ̃ ŋa. Nɔ baa bii í jɛ à kpam nii,
nɔ ǹ nikã njɛm bɛi kuwee iyi à nikã si antai
kuwee nŋɛu, do nŋu fei inɔm á dɔ̃, nɔ awaɛ
ŋa ka kpɛ̃ inɔ didɔ̃u. 18 Bɛɛbɛ mɔi í sɨ̃a iŋɛ mɔ
i wɛɛò inɔ didɔ̃ nɔ inɔ didɔ̃ nŋɛu i kpɔ̃ɔ ŋa do
amu.

Timɔtee do Epafoditi

19 Bii Lafɛ̃ɛ Jesu í jɛ, si ajɔ gbeejiu ihɛ̃ an
bɛ Timɔtee wa bi tu ŋɛ ku ba amu mɔ n gbɔ
laabaau nŋɛ nɔ ku muum gbugbã. 20 Inɛ
kãma kù wa bi tom ihɛ̃ má iyi awaò à nɛ
lasabu akã bii kù jɛ nŋu akã, nɔ nŋu akãi
lasabuɛ í wa si ŋɛ ntɔ ntɔ. 21 Inɛ ŋa iyi à
gbe fei, lasabui idei aŋa taka nŋai à waa ce,
lasabu nŋa kù wa si idei Jesu Kirisi. 22 Iŋɛ
taka nŋɛ ì mà ŋa iyi Timɔtee í nyisi araɛ ilu
naanɛ nɔ í na araɛ si icɛi laabaau jiidau ku ce
do amu bɛi ama do baaɛ. 23 Ŋɔi í jɔ̀ ǹ wa n bi
n bɔɔ wa bi tu ŋɛ si waati iyi an mà bii ǹ wa.
24 Ǹ nɛ naanɛ iyi Lafɛ̃ɛ á jɔ̀ amu takam n naa
bi tu ŋɛ bɛ si ajɔ gbeejiu ihɛ̃.
25 Amma nsɛi, ǹ yɛ í sɨ̃a n jɔ̀ kpaasim
Epafoditi ku nyi wa bi tu ŋɛ, nŋu iyi ì tako
ì bɛ sim wa ŋa do sobi iyi ǹ biu. Nŋui í jɛ
kpaasi woo ce icɛm nɔ wa bam ku jabu. 26 Ǹ
wa n sindaɛ wai si na iyi í jɔ̀ wa bi iŋɛ fei ku
yɛ ntɔ ntɔ, nɔ laakaɛ í dede do iyi ì gbɔ ŋa kù
waa nɛ baani. 27 Í ce bɔ̃ɔi ntɔ ntɔ hee í maai
iku, amma Ilaaɔ̃ í ce araareɛ. Nɔ kù jɛ araarei
Epafoditi nŋu akã, do ti amu takam nii, ku
ba inɔ kufɔm nɔu ku maà kɔ̃ɔsi má. 28 Ŋɔi í
jɔ̀ ǹ wa n saasa n ba n sinda nŋɛ wa ku ba
inɔ nŋɛ ku dɔ̃ má bii ì yɔɔ ŋa, nɔ inɔ kufɔi
amu takam ku kaye. 29 Na nŋu, i gbaa ŋa do
irii Lafɛ̃ɛ do inɔ didɔ̃ nla nla. Í sɨ̃a i mà bɛɛrɛi
inɛ dimi bɛɛbɛ ŋa, 30 domi í maai iku si icɛi
Kirisi. Í ta hundeɛ í naaò sobi iyi iŋɛ taka nŋɛ
i kù ba fayaɛ i naam wa ŋa wo.

3

Bɛ́i aa jɛò dee dee si wajui Ilaaɔ̃

1 Nsɛi iŋɛ inɛm ŋa, i ya jɔ̀ i wɛɛ do inɔ didɔ̃
ŋa do iyi ì jɛ ti Lafɛ̃ɛ ŋa.
Bi ti amu n kaa n gbɛɛjiò ide akãu ku kɔ
nŋɛ wa, domi ǹ mà iyi á mu nŋɛ gbugbã. 2 I
ya maa ce laakaii woo ce icɛ laalɔ ŋa iyi à
nɛ daa sãmi bɛi aja ŋa. Inɛ ŋau à waa kaaba
bango iyi à bu si ara. 3 Awai à ce bango
do ntɔ, awa iyi à waa tɔɔ Ilaaɔ̃ do gbugbãi
Hundeɛ, nɔ à waa tɔɔ fufu na irii Jesu Kirisi,
kù nɔ kù jɛ kuce nwai à waa kaaba. 4 Nɔ
bii amu takam ǹ bi an yɔkɔ n kaaba kuce
nwau. Bii inɛ gɔ wa tamaa si nŋu á yɔkɔ
ku kaaba kuce nwau, aa fɔ idei amu má?
5 Si ajɔ mɛɛjɔsiai à dasim bango, amuu amai
Izirɛliu, si dimii Bɛnzamɛɛ. Amuu alalai
Zuifu ŋai, bii si woodai Zuifu ŋa ku jirimai

ǹ jɛ Farisi. 6 Ǹ nɛ himma ntɔ ntɔ hee ǹ kpã inɛi igbɛi Jesu ŋa iju. Inɛ gɔ kaa yɛ taalem do yaase bɛi ǹ jirima idei wooda ǹ wa n dɛdɛ n jɛò inɛ dee dee. 7 Amma mii ŋa iyi ǹ wa n tamaa à nɛ riba tako fei wo, nsɛi ǹ wa n cɔɔi bɛi mii hai nɛ bɛɛrɛ na saabui Kirisi. 8 Ǹ dóo fei ndɛɛ fei mɔm bɛi mii hai nɛ bɛɛrɛ na ide iyi í nɛ amboe í re. Ideu nŋui í jɛ Jesu Kirisi Lafɛ̃ɛm iyi ǹ mà. Na iriɛi ǹ jɔ̀ mii fei, ǹ doo aŋa fei bɛbɛi bɛi riisi iyi à kpã ku ba n nɛ Kirisi, 9 nɔ n wɛɛ do nŋu. Nɔ ǹ wa n mà n kaa n yɔkɔ n jɛ dee dee na wooda ku jirima, amma ǹ jɛ dee deei si na iyi í jɔ̀ ǹ dasi Kirisi naanɛ. Dee dee ku jɛu wa naai hai bi Ilaaɔ̃ na saabui naanɛ iyi à dasiu. 10 Iyi ǹ bi, nŋui í jɛ n mà Kirisi, do gbugbã iyi í ǰĭò hai si balɛ nɔ n nɛ ikpɛ̃ si ijuukpãɛu hee ku yɛ bɛi amu mɔ ǹ ku do nŋu ajɔ, 11 ku ba n nɛ kpãa ku cɔ iyi amu mɔ an ǰĭ hai si balɛ.

Amanii lele ku sɛi si

12 Kù jɛ ǹ mà Kirisi bɛɛbɛ titã n kù toò awɔ kù nɔ kù jɛ n kɔ̃. Amma ǹ wa n ce kookaai fei ku ba n màa. Na nŋui í jɔ̀ Jesu Kirisi í cem titɛɛ. 13 Iŋɛ inɛm ŋa, n kù wa n cɔ aram bɛi mii iyi n toò awɔ titã, amma mii akãi ǹ wa n ce. Ǹ ya n maa n gbɛjɛ mii iyi í wa do anyim nii, nɔ n ce kookaai n maa n lele ti waju. 14 Bɛɛbɛi ǹ ce ǹ wa n bɔò waju bɛi inɛ iyi wa ce gaasai kusɛi, ku ba n ba riba iyi Ilaaɔ̃ wa kpe wa ka na ka gba lele do saabui Jesu Kirisi.

15 Na nŋu, awa iyi à ǰĭa si kpãai naanɛ ku dasi, ka ce lasabu bɛɛbɛ. Amma bii ì waa ce lasabu gɔ iyi kù waa too kpãa ŋa, Ilaaɔ̃i á nyisi ŋɛ iyi kù jɛ dee dee. 16 Si bɛi í jɛu fei, awa de ka maa bɔ waju si kpãa akã iyi à waa toou.

17 Iŋɛ inɛm ŋa, iŋɛ fei i sìsìim ŋa. À nyisi ŋɛ kuce jiida. Na nŋu, i ya maa cɔ inɛ ŋa mɔ iyi à yɔkɔ à waa ce bɛɛbɛ. 18 Ǹ sɔ̃ ŋɛ tã isɛ fɛɛfɛlo, nɔ ǹ nyi ǹ wa n sisi nŋɛ má do kukpata, inɛ nkpɔ í wɛɛ iyi wa jɛ mbɛɛi idei ikui Kirisi si ǰĭi ku gaauu. 19 Nfe ku cei aa kpaò iriɛ, domi inɔ nŋai à ya maa cea icɛ si agbɛi Ilaaɔ̃. Iyi í jɔ̀ ku jɛ nŋa anyɔ nŋui aa ya maa tɔɔò fufu. Mii ndii andunya ihɛ̃ nŋu akãi à waa lasabu si. 20 Amma awa, lelei Aɔ̃i í jɛ ilu nwa. Hai bɛi à waa degbe woo faaba nwa Lafɛ̃ɛ Jesu Kirisi ku nyi wa. 21 Do gbugbãɛ iyi á jɔ̀ mii fei ku jirimaɛò nŋui á kpaasiò ara hai nɛ bɛɛrɛ nwau ku jɔ arai nŋu takaɛ iyi í nɛ amboe.

4

Ide iyi à jilɛ nwa ka ce

1 Na nŋu iŋɛ baakɔɔm ŋa, iŋɛ iyi ǹ wa n bi ku yɛ jiida jiida má, iŋɛ iyi ì ya jɔ̀ n nɛ inɔ didɔ̃, nɔ ǹ ya n tɔɔ fufu na iri nŋɛ, i jɔ̀ i leekĭ bɛɛbɛ ŋa dim dim si Lafɛ̃ɛ.

2 Ǹ wa n tɔɔ inaabo minji ŋau ihɛ̃ Efodi do Sɛntiki a ya jɔ̀ anu nŋa ku jɛ akã si idei Lafɛ̃ɛ. 3 Awɔ mɔ woo ce icɛ kpaasim, awɔ iyi ì jɛ ilu naanɛ, ǹ wa n tɔɔɛi i sobi inaabo minji ŋau bɛ. Aŋai à bam kujabu wo si laabaau jiidau ku sisiɛ, aŋa do Kelema do woo ce icɛ kpaasim ŋa iyi à gbe fei, aŋa iyi iri nŋa í wa si tiai kuwɛɛu.

4 I ya jɔ̀ inɔ nŋɛ ku maa dɔ̃ si Lafɛ̃ɛu do ajɔ fei ŋa, ǹ nyi ǹ fɔ ǹ wa n sisi ma, i ya jɔ̀ inɔ nŋɛ ku maa dɔ̃.

5 I jɔ̀ inɛ fei ku yɛ daa didɔ̃ nŋɛ ŋa, domi kunyii Lafɛ̃ɛ í maai wa. 6 I maà ya jɔ̀ zigi nŋɛ ku da do ngɔgɔ. Amma si mii fei i ya tɔɔ Ilaaɔ̃ do ku saabu nɔ i beeɛ bukaatai mii iyi ì bi ŋa. 7 Nɔ laakai ku sũi Ilaaɔ̃ iyi í re kumài amanɛ fei á degbe idɔ nŋɛ do lasabu nŋɛ si anu akã iyi ì nɛ do Jesu Kirisi ŋa.

8 Iyi í gbe nŋɛ, iŋɛ inɛm ŋa, i ya ce lasabu ŋa si mii iyi í sĭa, iyi Ilaaɔ̃ á saabu. Mii ŋaui í jɛ mii iyi í jɛ ntɔ fei, do mii iyi í nɛ bɛɛrɛ fei, do iyi wa too kpãa fei, do iyi í má fei, do iyi í dɔ̃ fei, do iyi í jɔ amanɛ ku saabu fei. 9 Ide iyi ǹ kɔ nŋɛ si nɔ ì jɛsi ŋau, do iyi ǹ sɔ̃ ŋɛ do iyi ì yɛ ǹ ce ŋa, i ya coo ŋa. Nɔ Ilaaɔ̃, nŋu iyi wa mu nwa laakai ku sũ á wɛɛ do iŋɛ.

Pɔlu wa saabu inɛi Filipi ŋa na amua nŋa

10 Ǹ nɛ inɔ didɔ̃ ntɔ ntɔ do iyi ǹ yɛ ì waa ce lasabum má ŋa, nɔ ǹ wa n saabu Lafɛ̃ɛ. N kaa n yɔkɔ n ni i ci ya ce lasabum ŋa, faya dei i ci ya ba ŋa. 11 Kù jɛ a ni ǹ nɛ bukaatai ngɔgɔi í jɔ̀ ǹ wa n fɔ bɛɛbɛ, domi ǹ kɔkɔ inɔ didɔ̃ ku nɛ si mii iyi í bam fei. 12 Ǹ mà bɛi ǹ ya n jɛ kuwɛɛm si waatii are, ǹ nɔ ǹ mà bɛi ǹ ya n jɛ kuwɛɛm si waatii ayo. Bii fei do iyi í bam fei, ǹ ya n wɛɛ do inɔ didɔ̃i, si waatii ayo do si waatii ari. Ǹ nɔ ǹ mà bɛi an ce bii ǹ nɛ nla nla do bii n kù nɛ. 13 An yɔkɔ n ce fei ndɛɛ do saabui Kirisi iyi wa muum gbugbã. 14 Do

nŋu fei, ì ce í sɨ̀a ŋa do iyi ì kpɛ̃ waha la m nɔu ŋa.

15 Iŋɛ inɛi Filipi ŋau, iŋɛ taka nŋɛ ì mà sãa sãa ŋa iyi laabaau jiidau ku sinti ku fɔɛ si waati iyi ǹ nɛ hai Masedɔni, igbɛi inɛi Jesu gɔ kù sobim bii kù jɛ iŋɛ akã, awaɛ ŋai à sobi njɛ. 16 Waati iyi ǹ wa Tɛsalonika, ì sobim si bukaatam ŋa, iyi kù jɛ baa gbakã akã mɔm. 17 Kù jɛ a ni amuai ǹ wa n tɔɔ, amma ǹ wa n bi riba nŋɛ ku kɔ̃ɔsii. 18 Andi mii iyi ì sambaam wa fei ŋa ǹ yɔɔ. Í nɔ í to hee í gbe. Bɛi Epafoditi í naam amua nŋɛ wa í ceem zaka. Amua nŋɛu í yɛɛm nii bɛi kuwee iyi í nɛ inunu jiida iyi Ilaaɔ̃ í gba í dɔ̃a si. 19 Do saabui Jesu Kirisi Ilaaɔ̃ á mua iŋɛ fei bukaatai mii iyi ì nɛ ŋa si bɛi amanii amboeɛ í to. 20 Amboei Ilaaɔ̃ Baa nwa ku wɛɛ do ajɔ fei. Ami.

Fɔɔi ankãanyi

21 I ce inɛ ŋa iyi Jesu Kirisi í cica à jɛ tɛɛu fei fɔɔ ŋa. Amu do inɛ ŋa iyi à wa bi tom à ce iŋɛ fei fɔɔ. 22 Inɛ ŋa iyi Jesu í cica à jɛ tɛɛu, aŋa iyi à wa ihɛ̃ fei à ce ŋɛ fɔɔ. Ti inɛi kpasɛ̃i ilaalu ŋau, inɛ nŋu í re mɔm.

23 Didɔ̃i Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi ku wɛɛ do iŋɛ fei. Ami.

Tia iyi Pɔlu í cea inɛi Kolosee ŋa

Í ce ŋa fɔɔ

1 Amui Pɔlu, woo bɛi Jesu Kirisi na idɔɔbii
Ilaaɔ̃, amu do Timɔtee inɛ nwa, 2 à ce ŋɛ fɔɔ,
iŋɛ inɛ nwa ilu naanɛ ŋa iyi Kirisi í cica ì jɛ
tɛɛ ŋa si ilui Kolosee bɛ. Ilaaɔ̃ Baa nwa ku mu
nŋɛ didɔ̃ do laakai ku sʉ̃.

Pɔlu wa saabu Ilaaɔ̃ na iri nŋa

3-4 Hai waati iyi à gbɔ bɛi ì dasi Jesu Kirisi
naanɛ ŋa, do bɛi ì bi woo dasi Jesu naanɛ ŋa
fei, à ya ka maa ce nŋɛ kutɔɔi waati kãma
fei, ka maa saabu Ilaaɔ̃ Baai Lafɛ̃ɛ nwa Jesu
Kirisi. 5 Waati iyi idei laabaau jiida iyi í jɛ
ntɔu í sinti to wa bi tu ŋɛ, à jɔ̀ ì mà kpãa ku
cɔ iyi ì nɛ ŋa. Si bɛɛbɛ, naanɛ ku dasi nŋɛ do
kubi nŋɛ fei, si kpãa ku cɔ iyi à jilɛ nŋɛ ikpa
leleui í wa. 6 Laabaau jiidau wa fangaa bii
fei nɔ wa naaò kuwee wa si andunya fei. Nɔ
í la wa kɔ̃ɔsi si bɛi í ce bi tu ŋɛu hai waati iyi ì
gbɔ idei didɔ̃i Ilaaɔ̃u ŋa nɔ ì mà bɛi í yɛ ŋa do
ntɔ. 7 Epafaasi, woo ce icɛ baakɔɔ nwa, nŋui
í kɔ nŋɛ si. Wa ce icɛ na aranfãani nŋɛ, nŋu
iyi í jɛ ilu naanɛ woo ce icɛi Kirisi. 8 Nŋui í sɔ̃
wa kubi iyi Hundei Ilaaɔ̃ í mu nŋɛ.

9 Na nŋu, hai waati iyi à gbɔ laabaau nŋɛ,
waati kãma fei à ya ka maa ce nŋɛ kutɔɔi. À
waa tɔɔ Ilaaɔ̃ ku jɔ̀ Hundeɛ ku mu nŋɛ bisi
do laakai ku ba i mà idɔɔbiɛ ŋa mam mam.
10 Bɛɛbɛi isɛɛnɛ nŋɛ ŋa á jɔ ti inɛ ŋa iyi à jɛ
ti Lafɛ̃ɛ, nɔ waati kãma fei i ya ce iyi á dɔ̃aa
si ŋa. Nɔ i ya ce icɛ jiida ikã ikã fei ŋa, nɔ
Ilaaɔ̃ kumà nŋɛ ku kɔ̃ɔsi. 11 À waa tɔɔ Ilaaɔ̃ ku
mu nŋɛ gbugbã si mii fei do saabui gbugbãi
yiikoɛ ku ba i yɔkɔ temua si mii fei ŋa, nɔ i
ya maa leekɨ dim dim ŋa. 12 I ya maa saabu
Ilaaɔ̃ Baaba do inɔ didɔ̃ ŋa, nŋu iyi í jɔ̀ ì nɛ
ikpɛ̃ si tubu iyi í jilɛa woo dasi naanɛ ŋa si
inya kumá. 13 Do ntɔi í nya wa hai si awɔ
gbugbãi ilu kuku nɔ í buba wa si bommai
amaɛ iyi í bi. 14 Do saabui amaui í ya wa nɔ í
kpa idei dulum du wa.

Yaasei Jesu takaɛ do icɛɛ

15 Inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku yɛ Ilaaɔ̃. Amma
Kirisi amaɛu Ilaaɔ̃i, nɔ à yɔɔ, í nɔ í jɔɔi dee
dee. Kirisiu í wɛɛi hai waati iyi a kù taka
andunya. 16 Nŋui í taka mii fei, nɔ mii fei í
wɛɛi na iriɛ. Na saabuɛi Ilaaɔ̃ í takaò mii fei
iyi í wa lele do ilɛ. Mii ŋa iyi à waa yɛ do iyi a
kù waa yɛ fei, nŋui í taka ŋa. Hai ilaalui lele
ŋa do ilu iri ŋa do ilu yiiko ŋa do ilu gbugbã
ŋa fei icɛi awɔɛi. 17 Kirisi njɛ í wɛɛ tã à bɛi à
taka mii fei. Do gbugbãɛi í jɔ̀ mii fei í wa si
agbɛɛ. 18 Igbɛɛ í yɛi bɛi ara, nɔ nŋu mɔi í jɛ iri.
Nŋui í jɛ icui kuwɛɛ, nɔ nŋu mɔi í tako í jɨ̀ hai
si balɛ, ku ba ku jɛ sinte si mii fei. 19 Ilaaɔ̃ í bi
nŋu ku wa si amai nŋu mam mam. 20 Bɛɛbɛ
mɔi í bi inɛi andunya fei ku dɔ̃ do nŋu, hai
mii iyi í wa ilɛ hee do iyi í wa lele fei. Í ce
nŋu bɛi si waati iyi Amaɛ í ku nɔ í nikã njɛɛ
si antai jɨ̃i ku gaauu nɔ í naaò laakai ku sʉ̃
wa.
21 Iŋɛ mɔ, baa do iyi ì jɨ̃ò Ilaaɔ̃ ŋa wo, nɔ
lasabu laalɔ nŋɛ do kuce laalɔ nŋɛ ŋa à jɔ̀ ì jɛ
mbɛɛɛ ŋa, 22 do nŋu fei, nsɛi Ilaaɔ̃ í jɔ̀ ì dɔ̃ do
nŋu ŋa. Í ce nŋu bɛi si waati iyi í jɔ̀ Amaɛu í
so arai amanɛ ku ba ku ku, ku ba i naa i leekɨ
si wajuɛ ŋa hai nɛ dulum, riisi do taale gɔ ku
maà wa si. 23 Amma í gbe i temua ŋa si naanɛ
ku dasi i leekɨ si dim dim ŋa. Nɔ si bɛi ì gbɔ
laabaau jiidau ŋa iyi à sisia inɛi andunya fei,
i maà ti i jɔ̀ a sinda ŋɛ hai si kpãa ku cɔ iyi wa
jilɛ nŋɛ. Laabaau jiidau, amu Pɔlu, amui ǹ jɛ
woo ce icɛɛ.

Icɛ iyi à dasi Pɔlu na irii igbɛi inɛi Jesu ŋa

24 Nsɛi ǹ ya n nɛ inɔ didɔ̃ si ijuukpã iyi
ǹ wa n yɛ na iri nŋɛ. Nɔ mii iyi í gaizia si
wahala ŋa iyi Kirisi í nɛ ku yɛ, *, amui an
tambɔɛ si aram na araɛ iyi í jɛ igbɛu. 25 Nɔ
Ilaaɔ̃ í cem woo ce icɛi igbɛu, si bɛi í jilɛɛm na
iri nŋɛ, ku ba n sisi ideɛ mam mam. 26 Ideu,
asiii iyi í singaa inɛ fei hai ku kpɛ, amma nsɛi
í nyisi inɛɛ ŋa. 27 Í nyisi ŋai si na iyi í jɔ̀ wa bi
a mà bɛi asiii nŋu í nɛ bɛɛrɛ do yiiko si anini
dimi mmu ŋa. Asiiu wee. Kirisi í wa si ŋɛ,
nɔ wa mu nŋɛ kpãa ku cɔ iyi iŋɛ mɔ aa ba
ikpɛ̃ si amboei Ilaaɔ̃ ŋa. 28 Idei Kirisii à waa
sisi, nɔ à waa sɔ̃ inɛ fei ku ce laakai, nɔ à kɔ ŋa
si cioɛ do bisi baa yooma fei. À waa ce bɛɛbɛi

* **1:24** mii iyi í gaizia si wahala ŋa iyi Kirisi í nɛ ku yɛ Bii Pɔlu í ni bɛɛbɛ, kù jɛ a ni ngɔgɔ í gaizia iyi Kirisi kù ba kù ce na faaba nwa. Amma igbɛɛui wa ba wahala. Nɔ bii igbɛu wa ba wahala, nŋu iyi í jɛ iriɛu kù nɛ sika kãma wahalau á to siɛi.

ku ba inɛ fei ku jĩa si anu akãɛ do Kirisi ka bɛi
ka tusɛ ŋa bi Ilaaɔ̃. 29 Na ŋɔi í jɔ̀ ǹ wa n ce icɛ
do kookaai ǹ wa n jabu do gbugbãi Kirisi iyi
wa ce icɛ sim.

2

1 Ǹ bi i mà ŋa bɛi kujabum í la í to na iri
nŋɛ do inɛi Laodisee ŋa do inɛ ŋa iyi a kù
yɛm do iju fei. 2 Ǹ wa n ce bɛɛbɛi ku ba n mu
nŋa gbugbã, nɔ a gbɔsi njɛ do kubi, nɔ kumà
nŋa ku maa kɔ̃ɔsi, sika kãma ku maà wa si.
Bɛɛbɛ mɔi aa mà asiii Ilaaɔ̃ iyi í jɛ Kirisi takaɛ.
3 Bisi nla do kumàì Ilaaɔ̃ fei wa singa siɛ.

4 Ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ ide ŋau ihɛ̃i ku ba inɛ gɔ ku
maà dĩ iju nŋɛ do gɛlɛ didɔ̃. 5 Ntɔ ntɔ, baa do
iyi aram í jĩò ŋɛ, lasabum í wa si ŋɛ. Nɔ ǹ nɛ
inɔ didɔ̃ si na iyi í jɔ̀ inɛ fei wa ce icɛ si bɛi í jɔ,
nɔ naanɛ ku dasi nŋɛ wa leekĩ si Kirisi dim
dim.

Kuwɛɛ iyi í kɔ̃ si Kirisi

6 Na nŋu, si bɛi ì gba Jesu Kirisi í jɛ Lafɛ̃ɛ
nŋɛ, i ce isɛɛnɛ nŋɛ si anu akã do nŋu. 7 I jɔ̀
icã nŋɛ ku mi siɛ, nɔ i ba gbugbã nŋɛ fei hai
bi tɛɛ ŋa. I leekĩ si naanɛ ku dasiu ŋa si bɛi à
kɔ nŋɛ si, nɔ i ya saabu si ŋa.

8 Nɔ i ya ce laakai ku ba inɛ gɔ ku maà na ku
mu ŋɛ do taaɛ do bisii nŋu takaɛ walakɔ do
ide ŋa iyi à ya dĩò ijui amanɛ ŋa. Mii nŋu ŋau
bɛ wa naai hai si dedembai amanɛ ŋa do mii
ndii andunya ŋa, kù jɛ hai bi Kirisi. 9 Ntɔ ntɔ
zaka bɛi Ilaaɔ̃ í to fei, à yɔɔ si arai Kirisi mam
mam. 10 Nɔ iŋɛ mɔ ì kɔ̃ ŋa do saabui anu akã
nŋɛ do nŋu, nŋu iyi í jɛ inɛ ngboi ilaalui lele
ŋa do ilu yiiko ŋa fei.

11 Nɔ si anu akã nŋɛ do nŋu à dasi ŋɛ
bango. Kù jɛ bango iyi amanɛ ŋa à ya ce,
amma iyi Kirisi í ya ceui. Bangou, nŋui í jɛ
daa nwo nwa ŋa iyi Kirisi í bu í nyɔu. 12 Ntɔi,
si waati iyi à dasi ŋɛ inyi í yɛi bɛi à si ŋɛ do
Kirisi. Nɔ à dede ŋɛ do nŋu, si na iyi í jɔ̀ ì
naanɛ gbugbãi Ilaaɔ̃ iyi í jũu hai si balɛ ŋa.
13 Tako wo, ì yɛi bɛi iku ŋa na irii kurara nŋɛ
do iyi ì jɛ dimi mmu ŋa iyi a kù ce bango.
Amma nsɛi Ilaaɔ̃ í ce ŋɛ ilu hunde do Kirisi
ajɔ.

Í kpa idei dulum du wa fei.
14 Tako wo í yɛi bɛi à kɔ gbesei dulum du wa
si tia
Iyi wa yɛ taale nwa na wooda hai jirima
nwa.
Nɔ Ilaaɔ̃ í so tiau í kpa ideɛ
Í kpakpaɛ si jĩi ku gaauu í kpa iriɛ.
15 Bɛɛbɛi í kamiaò ilaalui lele ŋa do ilu yiiko
ŋa
Í dasi ŋa anyɔ si bantuma.
Do ikui Amaɛ si antai jĩi ku gaauui í kãmiaò
ŋa
Nɔ wa dabiiò ŋa si inɔ ilu bɛi ilaalu ŋa à ya
dabiiò inɛ ŋa iyi à mu wa hai si igũ,
zamaa fei ku yɛ ŋa.

16 Na nŋu, i maà ya jɔ̀ inɛ gɔ ku yɛ taale
nŋɛ si ijɛ do si mii ku mɔ. I maà jɔ̀ inɛ gɔ ku
tilasi ŋɛ i maa jirimaò wooda ŋa iyi à jilɛ na
ajɔi jingau ŋa iyi à ya ce adɔ̃ do adɔ̃ walakɔ
jingaui cukpa titɔ̃ walakɔ ajɔi kusĩmi. 17 Mii
ŋau bɛ fei kù yɛ kaa bɛi ayai mii iyi wa naa
ala, amma Kirisi takaɛ nŋui í jɛ mii nɔu. 18 I
maà jɔ̀ inɛ gɔ ku jɔ̀ i kua ribai ala nŋɛ ku dasi
ŋɛ amaleka ŋa ku tɔɔ. Dimii amanɛ bɛɛbɛ ŋa
à ya naai do idei ara ku kaye, amma do ntɔ
à ya maa saabu ara nŋai na kuyɛ ŋa iyi à ya
maa ce nɔ à ya maa tɔɔ fufu si lasabu nfe nfei
amanɛ ŋa. 19 Inɛ ŋau a kù waa leekĩ si Kirisi,
nŋu iyi í jɛ iri nɔ siɛi ara fei í tɔtɔɔ do ikɔ̃ ikɔ̃ɛ
nɔ í ba gbugbã wa lá bɛi Ilaaɔ̃ í bi.

Ka ku nɔ ka wɛɛ do Kirisi

20 Ì kú do Kirisi ajɔ ŋa si mii ndii andunya
ŋa. To, na mii í ce ì waa ce kuwɛɛ nŋɛ bɛi inɛ
ŋa iyi à jɛ ti andunya. Na mii í ce ì jɔ̀ à kãa
nŋɛ wooda, aŋa iyi à ya ni, 21 maà jɛ iyi ihɛ̃,
maà tiɛ iyi ihɛ̃, maà lu iyi ihɛ̃. 22 Mii ŋau bɛ
fei á ce nfe bii à ceò ŋa icɛ. Woodai amanɛ ŋa
do cio nŋa nŋui ì waa too ŋa. 23 Ntɔi, wooda
ŋau, bii ì waa cɔ ŋa aa ni à sĩai domi aa sobi
wa ka jirima kpãai Aɔ̃ ku tɔɔ gɔ, nɔ aa jɔ̀ ka
kaye ara nwa, nɔ ka kpã ara nwa iju, amma
a kaa sobi wa ka kãmiaò kubii ara nwa.

3

Kuwɛɛ nwo do kuwɛɛ titɔ̃

1 Ilaaɔ̃ í dede ŋɛ hai si balɛ do Kirisi ajɔ. Na
nŋu, i dɛ mii ndii lele bii Kirisi wa buba si
awɔ njɛi Ilaaɔ̃ ŋa. 2 Mii ndii lele ŋai í sĩa i ya
maa lasabu si ŋa. I maà ce lasabui mii ndii
ilɛ ihɛ̃ ŋa, 3 domi ì ku si mii ndii andunya ŋa,
kuwɛɛ titɔ̃ nŋɛ í nɔ wa singa do Kirisi ajɔ bi
Ilaaɔ̃. 4 Kirisii í jɛ kuwɛɛ nŋɛ do ntɔ, nɔ ajɔ
iyi á faata wa, do iŋɛi ajɔ, nɔ aa ba ikpɛ̃ nŋɛ si
amboeɛ.

5 Na nŋu, i kpa kubii mii ndii andunya iyi
wa ce icɛ si ŋɛ fei. Mii ndii andunya ŋaui
í jɛ abo kaafe ku sũò, do daa laalɔ, do binɛ,
do kubi nfe nfe, do kɔdɛɛi mii nkpɔ. Ntɔ ntɔ
bii ì waa ce kɔdɛɛ, mii nkpɔi í ya tɔɔ si agbɛi
Ilaaɔ̃. 6 Mii ŋau bɛ feii í ya fa idɔɔkɔ̃i Ilaaɔ̃ wa
si inɛ ŋa iyi à kɔ ku jirima ideɛ. 7 Iŋɛ taka nŋɛ
bɛɛbɛi ì ya tako i maa ce ŋa wo waati iyi ì wa
si dulum ŋau bɛ ŋa.
8 Amma nsɛi, i nyɔ mii ŋau bɛ fei ŋa, hai
idɔɔkɔ̃, do mbɛɛtɛ, do inɔ sãmi. I maà ya jɔ̀
arabu walakɔ ide ku sisi ku fita hai si gɛlɛ
nŋɛ ŋa. 9 Nɔ i maà ya sɔa njɛ ibo ŋa si na iyi í
jɔ̀ ì jɔ̀ daa nwo do dɔ̃ɔnɛɛ tã ŋa, 10 nɔ ì nɛ daa
titɔ̃ ŋa. Ì baa ì jɛ amanɛ titɔ̃ ŋa iyi Ilaaɔ̃ woo
taka nwa wa kpaasi kpɛlɛ kpɛlɛ ku ba i jɔɔ nɔ
i màa sãa sãa ŋa. 11 Bɛɛbɛ mɔi si inɔ nŋɛ inɛ gɔ
kù jɛ mmu, hai dimu mmu ŋa hee do Zuifu
ŋa, hai inɛ ŋa iyi à ce bango hee do inɛ ŋa iyi
a kù ce fei, hai inɛi ilɛɛko ŋa do ilu iju dũdũ
ŋa, hai aru ŋa do hai jɛ aru ŋa. Nŋu ŋau bɛ
fei Kirisi nŋu akãi í jɛ fei ndɛɛ nɔ í wa si inɛ
fei.
12 Na nŋu, si na iyi í jɔ̀ Ilaaɔ̃ í bi ŋɛ nɔ í cica
ŋɛ ì jɛ tɛɛ ŋa, mii iyi í jɔ i mu ŋa wee, araare
do jiida ku jɛ do ara ku kaye do daa didɔ̃ do
temua. 13 Í ya yɔkɔò njɛ temua ŋa nɔ i ya kpa
idei kurarai njɛ ŋa bii ide gɔ í lɔ si anini nŋɛ.
Si bɛi Kirisi í kpa idei kurara nŋɛ, iŋɛ mɔ i ya
cea njɛ bɛɛbɛ ŋa. 14 Iyi í re mɔm i bi njɛ ŋa.
Kubiui á jɔ̀ i ya maa gbɔsi njɛ jiida jiida ŋa.
15 Nɔ i jɔ̀ laakai ku sũ iyi Kirisi í mu nŋɛ ku
maa ce icɛ si idɔ nŋɛ, domi si laakai ku sũu
bɛi Ilaaɔ̃ í kpe ŋɛ i jɛò ara akã ŋa. Nɔ i ya maa
saabuɛ ŋa. 16 I jɔ̀ idei Kirisi ku kɔ̃ mam mam
si idɔ nŋɛ ŋa, nɔ ku mu nŋɛ bisi ntɔ ntɔ ku
ba i kɔ njɛ si cio nɔ i mua njɛ gbugbã ŋa. 17 Si
kookoosu nŋɛ do si kufɔ nŋɛ i ce fei ndɛɛ do
irii Lafɛ̃ɛ Jesu nɔ i saabu Ilaaɔ̃ Baaba ŋa na
saabuɛ.

Anu akãi inɛ ŋa si kuwɛɛ titɔ̃

18 Iŋɛ inaabo ŋa, i sũa mɔkɔ nŋɛ ŋa iri ilɛ
si bɛi í jɔ inɛ iyi í nɛ anu akã do Lafɛ̃ɛ ku ce.
19 Iŋɛ mɔkɔ ŋa, i bi abo nŋɛ ŋa, i maà ya jɔ̀
i gaabu si ŋa ŋa.
20 Iŋɛ amu ŋa, i jirima iyeò baa nŋɛ ŋa si
ide baa yooma fei, domi bɛɛbɛi á dɔ̃a Lafɛ̃ɛ
si.
21 Iŋɛ baa ŋa mɔ, i maà kɔ̃ idɔi ama nŋɛ ŋa
inɔ nŋa ku fɔ.
22 Iŋɛ aru ŋa, i jirima lafɛ̃ɛ nŋɛ ŋa si fei
ndɛɛ si andunyau ihɛ̃, ku maà jɛ bii à leekĩ à
waa cɔ ŋɛ nŋu akã. I jirima ŋa do inɔ akã ŋa
si na iyi í jɔ̀ ì mà bɛɛrɛi Lafɛ̃ɛ ŋa, nɔ ku maà jɛ
mii iyi á dɔ̃a amanɛ ŋa si nŋu akãi ì waa bi ku
ce ŋa. 23 Iyi ì waa ce fei i coo do inɔ akã ŋa,
nɔ ku jɛ bɛi Lafɛ̃ɛi ì waa cea ŋa, kù jɛ amanɛ
ŋa. 24 I mà ŋa iyi Lafɛ̃ɛ á sã nŋɛ riba nŋɛ ŋa,
iyi í jɛ tubu iyi í jilɛa inɛɛ ŋa, domi Kirisii í jɛ
Lafɛ̃ɛ nŋɛ iyi ì waa cea icɛ ŋa. 25 Amma inɛ iyi
í ya maa ce laalɔ, á yɛ ribaɛ si bɛi laalɔ kuceɛ
í to, domi Ilaaɔ̃ ci ya nya inɛ gɔ ikã.

4

1 Iŋɛ lafɛ̃ɛ ŋa, i cea aru nŋɛ ŋa dee dee si
bɛi í jɔ. I ye gigi iyi iŋɛ mɔ ì nɛ Lafɛ̃ɛ iyi í wa
lele ŋa.

Iyi à dasi wa

2 I temua si kutɔɔ ŋa, i ya maa tɔɔ Ilaaɔ̃
waati kãma fei nɔ i maa saabuɛ ŋa. 3 Nɔ i ce
nwa kutɔɔ ŋa ku ba Ilaaɔ̃ ku fũ nwa kpãa ka
waazo ideɛ, ku ba ka yɔkɔ ka sisi asiii Kirisi.
Na asiiui ǹ waò piisɔ̃ɔ nsɛi. 4 Na nŋu, i ce
kutɔɔ ŋa ku ba n yɔkɔ n sisi asiiu si bɛi í jɔ
ku ba inɛ ŋa a mà ideu sãa sãa.
5 I jɛ kuwɛɛ nŋɛ do laakai ŋa si inɔi hai dasi
naanɛ ŋau. I ya ce icɛ jiida si waati iyi ì nɛ fei
ŋa. 6 I ya jɔ̀ ide nŋɛ ku dɔ̃ ku gbɔ nɔ ku too
kpãa, ku ba i mà si bɛi í sɪ̃a i jɛa inɛ fei ide ŋa.

Fɔɔi sukudɔ̃

7 Tisiki baakɔɔ nwa, nŋu iyi í jɛ woo ce icɛ
ilu naanɛ do minjisiam si icɛi Lafɛ̃ɛ, á sisi
nŋɛ baaum fei. 8 Ǹ wa n bɔɔ wai bi tu ŋɛ ku
sɔ̃ ŋɛ bɛi à wɛɛò, nɔ ku tũ idɔ nŋɛ. 9 Onezimu,
baakɔɔ nwa ilu naanɛ, iyi í jɛ inɛi ide nŋɛui
á suu wa. Aŋai aa sisi nŋɛ mii iyi í ba wa ihɛ̃
fei.
10 Aritaaki iyi awaò à wa piisɔ̃ɔ í ce ŋɛ fɔɔ.
Maaku ifɔi Baanabasiu mɔ wa ce ŋɛ fɔɔ. Ǹ
nɔ ǹ sisi nŋɛ idei Maakuu tã wo. Bii í naa bi
tu ŋɛ i gbaa do inɔ didɔ̃ ŋa. 11 Jesu iyi à waa
kpe Zusitu, nŋu mɔ í ce ŋɛ fɔɔ. Amanɛ mɛɛta
ŋau aŋa akãi à jɛ Zuifu woo dasi Jesu naanɛ
ŋa iyi à waa bam icɛ ku ce na bommai Ilaaɔ̃.
À muum gbugbã ntɔ ntɔ.
12 Epafaasi, inɛi ide nŋɛ, woo ce icɛi Jesu
Kirisi, nŋu mɔ í ce ŋɛ fɔɔ. Waati kãma fei í
ya maa jabui ku maa ce kutɔɔ na iri nŋɛ ku
ba i jĭa si idei Ilaaɔ̃ nɔ i yɔkɔ i leekĩ si dim

dim ŋa nɔ i tã sɔɔlu i maa ceò idɔɔbii Ilaaɔ̃ fei ŋa. 13 An yɔkɔ n jɛ sɛɛdaɛ iyi wa ce lasabu nŋɛ ntɔ ntɔ, do inɛ ŋa iyi à wa Laodisee do Herapolisi. 14 Luku lokotoro kpaasi jiida nwau, nŋu do Demasi à ce ŋɛ fɔɔ.

15 I ce inɛ nwa ŋa iyi à wa Laodiseeu fɔɔ do abo iyi à waa kpe Nɛnfa do inɛi igbɛi Jesu ŋa iyi à ya tɔtɔɔ kpasɛ̃ɛ. 16 Bii ì cio tiau ihɛ̃ ì tã ŋa i na inɛi igbɛi Jesu ŋa iyi à wa Laodiseeu a cioɛ. Nɔ bii inɛi Laodisee ŋau mɔ à cio tia iyi ǹ samba nŋau à tã, aŋa mɔ aa samba nŋɛ wa i cioɛ ŋa. 17 Nɔ i sɔ̃ Aasipu ku dasi icɛi Lafɛ̃ɛ iyi à jilɛau iju ku ba ku yɔkɔ ku faataɛ.

18 Fɔɔu ihɛ̃ amu takam nii ǹ kɔɔ wa. Amui Pɔlu ǹ ce ŋɛ fɔɔ. I maà gbɛjɛ iyi ǹ wa ile piisɔ̃ɔ ŋa.

Nɔ didɔ̃i Ilaaɔ̃ ku wa si ŋɛ. Ami.

Tia sinte iyi Pɔlu í kɔa inɛi Tɛsalonika ŋa

Pɔlu í ce inɛi Tɛsalonika ŋa fɔɔ

1 Amu Pɔlu do Silasi do Timɔtee, à ce ŋɛ
fɔɔ, iŋɛ inɛi igbɛi Jesu ŋa iyi ì wa Tɛsalonika
ŋa, iŋɛ iyi ì jɛ ti Ilaaɔ̃ Baaba do ti Lafɛ̃ɛ Jesu
Kirisi ŋa. Didɔ̃ do laakai ku sũ ku wɛɛ nŋɛ.

Naanɛ ku dasii inɛi Tɛsalonika ŋa

2 À ya ka maa saabu Ilaaɔ̃ waati kãma fei
na irii iŋɛ fei, à ya ka nɔ ka maa ye gigi nŋɛ
si kutɔɔ nwa. 3 À waa ye gigi nŋɛ si wajui
Ilaaɔ̃ Baa nwa do yaase bɛi ì dasi naanɛ ntɔ
ntɔ ŋa, do bɛi ì bi inɛ ŋa do bɛi ì ya maa cɔ
kpãai Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi dim dim ŋa. 4 Iŋɛ
inɛ nwa ŋa, iŋɛ iyi Ilaaɔ̃ í bi, à mà iyi í cica
ŋɛ ì jɛ tɛɛ ŋa. 5 Nɔ laabaau jiida iyi à sisi nŋɛ
wo kù naa bi tu ŋɛ do ide nŋu akã, amma do
gbugbãi í naa, do sobii Hundei Ilaaɔ̃ ajɔ, nɔ
sika kãma kù wa si. Iŋɛ taka nŋɛ ì mà bɛi à
jɛ kuwɛɛ nwa si anini nŋɛ na aranfãani nŋɛ.
6 Iŋɛ mɔ ì too si kuce nwa do ti Lafɛ̃ɛ, domi
ì gba idei Ilaaɔ̃ ŋa do inɔ didɔ̃ iyi Hundeɛ í
mu nŋɛ, baa do iyi í naa nŋɛ ijuukpã nla nla
wa. 7 Si bɛɛbɛ, ì baa ì jɛ yaase jiida iyi woo
dasi Jesu naanɛ ŋa iyi à wa ilɛi Masedɔni
do Gɛrɛsi fei aa yɔkɔ a too si. 8 Ntɔ ntɔ idei
Lafɛ̃ɛu í fangaa hai bi tu ŋɛ, kù jɛ si Masedɔni
do Gɛrɛsi nŋu akã. Amma baaui naanɛ ku
dasi nŋɛ si Ilaaɔ̃ í fangaa bii fei hee kù jɛ baa
tilasi mɔm ka fɔ ideu. 9 A waa fɔ bɛi ì mu
wa ŋa si waati iyi à naa bi tu ŋɛu, do bɛi ì
jɔ̀ iwɛ̃ ku tɔɔ ŋa, ì kpaasi idɔ ì sinda si Ilaaɔ̃
ŋa ku ba i ceaa icɛ ŋa, nŋu akã iyi í jɛ Ilaaɔ̃
do ntɔ nɔ nŋui í jɛ icui kuwɛɛ. 10 Nɔ à gbɔ bɛi
ì waa degbe Jesu amaɛu ku nyi wa hai lele
ŋa. Nŋui í jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ í ji̇̃ hai si balɛ, nɔ á
na ku faaba wa hai si idɔɔkɔ̃i Ilaaɔ̃ iyi wa naa.

2

Icɛ iyi Pɔlu í ce Tɛsalonika

1 Iŋɛ inɛ nwa ŋa, iŋɛ taka nŋɛ ì mà kunaa
nwa bi tu ŋɛ kù jɛ ngbɛ. 2 Ì mà ŋa iyi à bú
wa, à kpã wa iju Filipi bɛ à bɛi à naa bi tu
ŋɛ. Do nŋu fei, Ilaaɔ̃ í mu nwa wɔɔkɔ à sisiò
laabaau jiidaɛ si anini nŋɛ, baa do iyi inɛ ŋa à
bi a ganji wa ntɔ ntɔ. 3 Kurara kù wa si waazi
nwa, nɔ baa yaase bɛi à waa sisi nŋɛ ideu í jɛ
dee dee, a kù waa dĩ iju nŋɛ. 4 Amma si bɛi
Ilaaɔ̃ í dasi wa naanɛ, í so laabaau jiidaɛ í da
nwa si awɔ, bɛɛbɛ mɔi à waa sisi ideu. A kù
waa coo si bɛi á dõa amanɛ ŋa si. À waa cooi
bɛi á dõa Ilaaɔ̃ si, nŋu iyi í mà yaasei idɔ nwa.
5 Iŋɛ taka nŋɛ ì mà sãa sãa ŋa nɔ Ilaaɔ̃ í jɛ sɛɛda
nwa iyi a kù lɛlɛ ŋɛ do ide didɔ̃ gɔ, a kù nɔ a
kù ce waazou ku ba ka gba fia nŋɛ. 6 Nɔ a
kù waa dɛ saabu bi tu ŋɛ walakɔ bi inɛ gɔ ŋa,
7 baa bii aa ka yɔkɔ ka nyisi ŋɛ gbugbã nwa
wo si na iyi í jɔ̀ à jɛ woo bɛi Kirisi ŋa. Amma
à ce icɛ do daa didɔ̃ si anini nŋɛ bɛi iyei ama
í ya ce do amaɛ ŋa. 8 Si na iyi í jɔ̀ à bi ŋɛ ntɔ
ntɔ, à ya ka tã sɔɔlu, kù jɛ ka na ŋɛ laabaau
jiidai Ilaaɔ̃ nŋu akã, amma do kuwɛɛi awa
taka nwai, domi à nɛ kubi nŋɛ ntɔ ntɔ. 9 Iŋɛ
inɛ nwa ŋa, ì waa ye gigi bɛi à ce icɛ si anini
nŋɛ hee à gbɛɛji. À ce icɛ dasã do idũ ku ba
ka maà jɛ asoi inɛ gɔ nŋɛ si waati iyi à waa
sisi laabaau jiidai idei Ilaaɔ̃ si anini nŋɛ.

10 Iŋɛi ì jɛ sɛɛda nwa ŋa do Ilaaɔ̃ takaɛ iyi
isɛɛnɛ nwa si wajui iŋɛ woo dasi Jesu naanɛ
ŋau í má, í jɛ dee dee, nɔ taale kãma kù wa
si. 11 Iŋɛ fei ì nɔ ì mà ŋa iyi à ce nŋɛi bɛi baa í
ya cea amaɛ ŋa. 12 À mu nŋɛ gbugbã, nɔ à tũ
idɔ nŋɛ, nɔ à tɔɔ ŋɛ ntɔ ntɔ i jɔ̀ i maa nɛ ŋa si
bɛi á sĩaa Ilaaɔ̃ si, nŋu iyi í kpe ŋɛ si bommaɛ
do si amboeɛ.

13 À ya ka maa saabu Ilaaɔ̃ ajɔ fei domi si
waati iyi à waazo nŋɛ i kù doo ideu si idei
amanɛ ŋa, amma ì gbaa ŋai si ti Ilaaɔ̃. Nɔ
bɛɛbɛ mɔi í jɛ do ntɔ, nɔ wa ce icɛ si iŋɛ woo
dasi Jesu naanɛ ŋa. 14 Iŋɛ inɛ nwa ŋa, mii iyi
í ba igbɛi inɛi Jesu Kirisi ŋa iyi à jɛ ti Ilaaɔ̃ si
ilɛi Zudee, nŋui í ba iŋɛ mɔ nsɛi. Ntɔ ntɔ ì yɛ
ijuukpã ŋa hai bi inɛi ide nŋɛ ŋa, bɛi inɛ ŋau
mɔ à yɛ bi Zuifu ŋa. 15 Zuifu ŋaui à kpa Lafɛ̃ɛ
Jesu do walii ŋau, nɔ à kpã awa mɔ iju. Daa
nŋa ci ya dõa Ilaaɔ̃ si, nɔ à jɛ mbɛɛi inɛ fei.
16 À ganji mɔm ka cea dimi mmu ŋa waazo
iyi á jɔ̀ a ba faaba. Bɛɛbɛi dulum du ŋa iyi
à ya maa ce waati kãma fei í teese wa kɔ̃si
wa caa. Amma idɔɔkɔ̃i Ilaaɔ̃ í fuka si iri nŋa
bɛbɛi.

Pɔlu í bi inɛi Tɛsalonika ŋau ku yɛ má

17 Iŋɛ inɛ nwa ŋa, si bɛi à kpɛò njɛ ku yɛ,
nɔ à fɛɛfɛɛ njɛ do ara baa do iyi kù jɛ do idɔ, à

waa ce bɛgɛ nŋɛ ntɔ ntɔ à waa ce kookaai ku ba ka yɛ ŋɛ. 18 À bi ka nyi wa bi tu ŋɛ bɛ má wo, nɔ amu Pɔlu ǹ dasi idɔ isɛ fɛɛfɛlo n naa bɛ, amma Seetam í da nwa kpãa. 19 Ajɔ iyi Lafɛ̃ɛ nwa Jesu á nyi wa, yoomai á jɛ kpãa ku cɔ nwa do inɔ didɔ̃ nwa. Mii aa ka tɔɔò fufu má si wajuɛ bii kù jɛ iŋɛ. 20 Ntɔi, na iri nŋɛi aa ka tɔɔ fufu nɔ aa ka nɛ inɔ didɔ̃ na iri nŋɛ.

3

1 Nŋui í jɔ̀ waati iyi idɔ nwa í kɔ ku sũ, à lasabu iyi amu akã n gbe ilui Atɛni. 2 Nɔ à bɛ Timɔtee, inɛ nwa iyi wa ce icɛ do Ilaaɔ̃ àjɔ́ si icɛi laabaau jiidai Kirisiu. À bɔɔ bi tu ŋɛ ku ba ku sobi ŋɛ i leekǐ si dim dim ŋa, nɔ ku mu nŋɛ gbugbã si naanɛ ku dasi nŋɛu, 3 ku ba baa inɛ akã nŋɛ ku maà jɔ̀ ijuukpãu ku da zigiɛ. Iŋɛ taka nŋɛ ì waa mà si ŋa, inɛ nŋu kù nɛ bɛi á ce iyi kù ba wa. 4 Baa hai waati iyi awaɛ ŋa à wɛɛ, à ya ka sɔ̃ ŋɛ wo ka ni aa kpã wa iju. Bɛɛbɛ mɔi í nɔ í ce, si bɛi ì waa mà si sãa sãa ŋa. 5 Ŋɔi í jɔ̀ waati iyi idɔm í kɔ ku sũ, ǹ bɛ Timɔtee bi tu ŋɛ bɛ ku ba n mà bɛi naanɛ ku dasi nŋɛ wa yɛ. Ǹ wa n ce njo Seetam, woo lɛlɛ inɛu, ku maa na ku lɛlɛ ŋɛ i ce dulum ŋa, nɔ icɛ nwa ku maa na ku jɛ ngbɛ.

6 Amma nsɛi iyi Timɔtee í baa hai bi tu ŋɛ, í sɔ̃ wa laabaau jiidai naanɛ ku dasi nŋɛ do kubi nŋɛ. Í sɔ̃ wa iyi ì ya maa ye gigi nwa do kubi ŋa nɔ ì waa bi ku yɛ wa ntɔ ntɔ si bɛi awa taka nwa mɔ à waa bi ku yɛ ŋɛ. 7 Na nŋu, iŋɛ inɛ nwa ŋa, baa bii í jɛ à yɛ ijuukpã do wahala fei, inɔ nwa de í tũ do saabui naanɛ ku dasi nŋɛ. 8 Bɛbɛi idɔ nwa í baa, si bɛi ì waa leekǐ si kpãai Lafɛ̃ɛ dim dim ŋa. 9 Zaka bɛirei aa ka yɔkɔ ka saabu Ilaaɔ̃ na inɔ didɔ̃ nla nla iyi à nɛ si wajui Ilaaɔ̃ Lafɛ̃ɛ nwa na iri nŋɛ. 10 Dasã do idũ fei à waa tɔɔɛ ntɔ ntɔ ku jɔ̀ ka yɛ ŋɛ do iju má, ku ba mii iyi wa gaizia ŋɛ si naanɛ ku dasiu ka kɔ̃ɔ nŋɛ si.

11 Ilaaɔ̃ Baa nwa takaɛ do Lafɛ̃ɛ nwa Jesu a ce nwa kpãa ka naa bi tu ŋɛ. 12 Nɔ Lafɛ̃ɛ ku kɔ̃ɔ nŋɛ si kubi si iŋɛ duusɔ̃ɔ do si inɛ fei hee kú to bɛi awa mɔ à bi ŋɛ. 13 Nɔ ku jɔ̀ idɔ nŋɛ ku leekǐ si dim dim, ku jɛò dee dee, ku maà nɛ taale gɔ si wajui Ilaaɔ̃ Baa nwa, si waati iyi Lafɛ̃ɛ nwa Jesu á nyi wa do inɛ ŋa iyi í cica fei.

4

Kookoosu iyi wa dɔ̃a Ilaaɔ̃ si

1 Iŋɛ inɛ nwa ŋa, à kɔ nŋɛ si bɛi í sǐa i maa nɛ ŋa ku ba ku dɔ̃a Ilaaɔ̃ si. Ntɔi, ì waa ce bɛɛbɛ tã ŋa. Amma iyi í gbe nsɛi, à waa tɔɔ ŋɛ do irii Lafɛ̃ɛ Jesu, i hanya i ce bɛɛbɛ i maa koo ŋa. 2 Ntɔ ntɔ, ì mà ikɔ ŋa iyi à ba hai bi Lafɛ̃ɛ Jesu nɔ à sɔ̃ ŋɛ. 3 Mii iyi Ilaaɔ̃ í bi si ŋɛ, nŋui í jɛ i má ŋa, waatɔ i nɔ ara nŋɛ mam mam i maà ya ce sakara ŋa. 4 Iŋɛ fei í sǐa i mà ara nŋɛ ku mu nɔ kuwɛɛ nŋɛ ku má nɔ ku nɛ bɛɛrɛ, 5 ku maà ti ku jɛ do kɔdɛɛi ara bɛi dimi mmu ŋa à waa ce, aŋa iyi a kù mà Ilaaɔ̃. 6 Si ideu ihɛ̃, inɛ gɔ ku maà raraa kpaasiɛ walakɔ ku jɔɔ taki, domi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ á kpã woo ce mii bɛɛbɛ ŋa fei iju. À nɔ à sɔ̃ ŋɛ à kɔnkɔm du ŋɛ tã à ni i ce laakai ŋa. 7 Ilaaɔ̃ kù kpe wa ka naa ka maa ce sakara, amma í bi ka jɛ inɛ kumá ŋa. 8 Na nŋu, inɛ iyi í kɔsi ikɔ ŋau ihɛ̃, kù jɛ amanɛi í kɔsi amma Ilaaɔ̃ takaɛi, nŋu iyi í mu nŋɛ Hundeɛ.

9 Iyi í jɛ kubii woo dasi Jesu naanɛ ŋa, kù jɛ tilasi a kɔ nŋɛ wa, domi Ilaaɔ̃ í nyisi ŋɛ si bɛi í jɔ i bi njɛ iŋɛ duusɔ̃ɔ. 10 Ntɔi, ì nɛ kubii njɛ tã ŋa hee do woo dasi Jesu naanɛ ŋa iyi à wa ilɛi Masedɔni fei. Amma à waa tɔɔ ŋɛ, iŋɛ inɛ nwa ŋa, i hanya i ya maa ce bɛɛbɛ i maa koo ŋa. 11 I kookaai ku ba i ya wa si anu akã ŋa, nɔ i ya ce wũai ara nŋɛ ŋa, nɔ i ya ce icɛ do awɔ nŋɛ ku ba i ba mii iyi aa maa wɛɛò ŋa si bɛi à jilɛ nŋɛ. 12 Bii ì waa ce bɛɛbɛ ŋa, isɛɛnɛ nŋɛ á nɛ bɛɛrɛ baa si wajui hai dasi Jesu naanɛ ŋa, nɔ i kaa jɛ asoi inɛ kãma ŋa.

Kunyii Lafɛ̃ɛ wa

13 Iŋɛ inɛ nwa ŋa, a kù bi i wɛɛ hai mà yaase iyi í jɛ ti inɛ ŋa iyi à ku ŋa, ku ba i maà nɛ inɔ ku fɔ, bɛi inɛ ŋa iyi à gbe, aŋa iyi a kù nɛ kpãa gɔ iyi à waa cɔ. 14 Awa à dasi naanɛ iyi Jesu í ku, nɔ í jǐ hai si balɛ má. Bɛɛbɛ mɔi à dasi naanɛ iyi inɛ ŋa iyi à dasi Jesu naanɛ à bɛi à ku, Ilaaɔ̃ á jǐ aŋa mɔ má hai si balɛ.

15 Iyi ihɛ̃ ikɔi Lafɛ̃ɛi à waa sɔ̃ ŋɛ bɛ. Awa iyi aa ka wɛɛ si hunde si waati iyi Lafɛ̃ɛ Jesu á nyi wa, a kaa ka cuaa iku ŋa. 16 Waati nŋu, aa ka gbɔ anu ku dɔ̃, do imui amaleka nlau do anui kãakãakǐi Ilaaɔ̃. Nɔ Lafɛ̃ɛ takaɛ á kita wa hai lele. Inɛi Kirisi ŋa iyi à ku, aŋai aa tako a jǐ. 17 Si anyii nŋu, awa iyi à wɛɛ si hunde si waati bɛɛbɛ, á so wa awaò ŋa ajɔ si kudũi

ijĩ, nɔ ka ko Lafɛ̃ɛ lele bɛ. Si bɛɛbɛi aa ka maa wɛɛ do Lafɛ̃ɛ hee do ajɔ fei. 18 Na nŋu, i jɔ̀ i ya maa mua njɛ gbugbã ŋa na ideu ihɛ̃.

5

1 Iŋɛ inɛ nwa ŋa, iyi í jɛ idei ajɔu do waati si bii mii ŋau bɛ á na ku ce, kù jɛ tilasii ka kɔ nŋɛ. 2 Iŋɛ taka nŋɛ ì waa mà sãa sãa ŋa iyi Lafɛ̃ɛ á na ku nyi wai si ajɔ iyi inɛ kãma kaa mà, bɛi woo ce ile ŋa à ya naa idũ. 3 Waati iyi inɛ ŋa à waa ni laakai ku sũ í wɛɛ, zigiida kù wɛɛ má, bɛ gbakã iri ku kpai andunya á boe ŋa, bɛi ara kuro í ya ba bãasĩ. A kaa ba bii aa sa a bɔ má. 4 Amma iŋɛ inɛ nwa ŋa, i kù wa si ilu kuku ŋa hee ajɔu ku zamba ŋɛ bɛi kunaai ile. 5 Iŋɛ fei ì jɛ inɛi inya kumá ŋa do inɛi dasã ŋa. A kù jɛ inɛi idũ ŋa iyi à wa si ilu kuku. 6 Na nŋu, ka maà sĩ njoo bɛi inɛ ŋa iyi à gbe, amma í sĩa ka wɔ njoo ka maa ceò laakaii ara nwa. 7 Idũi inɛ ŋa à ya sĩ njoo, nɔ idũ mɔi woo mɔ atɛ̃ ŋa à ya mɔ atɛ̃ ku maa kpa ŋa. 8 Amma awa iyi à jɛ inɛi dasã ŋa, í sĩa ka ya ce laakaii ara nwa. Ka jɔ̀ naanɛ ku dasi do kubi ku degbe wa bɛi ibɔi igũ, nɔ kpãai faaba ku cɔ ku jɛ nwa bɛi fulai isɔ. 9 Ntɔ ntɔ, Ilaaɔ̃ kù kpe wa ka naa ka yɛ idɔɔkɔ̃ɛ, amma ku ba ka ba faaba do saabui Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi. 10 Nŋui í ku na iri nwa ku ba bii à wɛɛ si hunde si waati iyi á nyi wa walakɔ bii à nɔ à ku mɔi, ka wɛɛ do nŋu ajɔ. 11 Na nŋu, i ya mua njɛ gbugbã ŋa nɔ i ya maa sobi njɛ ku ba i la si naanɛ ku dasi nŋɛ, si bɛi ì waa ce tã ŋa.

Idei ankãanyi do fɔɔɛ

12 Iŋɛ inɛ nwa ŋa, à waa tɔɔ ŋɛ i ya jirima inɛ ŋa iyi à waa ce icɛ ntɔ ntɔ si inɔ nŋɛ, inɛ ŋa iyi Lafɛ̃ɛ í jɔ̀ à waa gbã ŋɛ nɔ à waa nyisi ŋɛ kpãa. 13 I jɔ̀ i nɛ kubi nŋa jiida nɔ i mà bɛɛrɛ nŋa ŋa na irii icɛ nŋa. I ya jɔ̀ i wɛɛò laakai ku sũ iŋɛ duusɔ̃ɔ.

14 À waa tɔɔ ŋɛ iŋɛ inɛ nwa ŋa, i sɔ̃ ilu ika ŋa a ce laakai. Inɛ ŋa iyi à mɔngɔ munya, i mu nŋa gbugbã. I sobi hai nɛ gbugbã ŋa. I temua do inɛ fei ŋa. 15 I ce laakai ŋa i maà jɔ̀ inɛ gɔ ku sãa kpaasiɛ laalɔ, amma i hanya i cea njɛ jiida waati kãma fei ŋa do inɛ ŋa iyi à gbe fei.

16 I jɔ̀ i ya nɛ inɔ didɔ̃ waati kãma fei ŋa. 17 I ce kutɔɔ hai nɛ kɔɔ ŋa. 18 Bɛi í jɛò fei i saabu Ilaaɔ̃ ŋa. Bɛɛbɛi Ilaaɔ̃ í bi i ce ŋa si kuwɛɛ nŋɛ do Jesu Kirisi.

19 I maà ganji Hundei Ilaaɔ̃ ku ce icɛ si ŋɛ. 20 I maà donda amuai walii ku ce ŋa. 21 Amma i jɔ̀ i wũa mii fei ŋa nɔ i mu iyi í sĩa ŋa. 22 I mu ara nŋɛ si kpãai laalɔ fei ŋa. 23 Nɔ Ilaaɔ̃ takaɛ, nŋu iyi í jɛ icui laakai ku sũ, ku nya ŋɛ i jɛ titɛɛ mam mam ŋa, nɔ ku degbe hunde nŋɛ do laakai nŋɛ do ara nŋɛ, taale gɔ ku maà wa si, hee ku tóò ajɔ iyi Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi á nyi wa. 24 Ilaaɔ̃, nŋu iyi í kpe ŋɛu, í nɛ naanɛ, á nɔ ku ce fei ndɛɛ.

25 Iŋɛ inɛ nwa ŋa, i ce nwa kutɔɔ ŋa.

26 I ce inɛ nwa ŋa fei fɔɔ do kubi ŋa.

27 Ǹ wa n tɔɔ ŋɛ do irii Lafɛ̃ɛ, i cioa inɛ nwa ŋa fei tiau ihɛ̃.

28 Nɔ didɔ̃i Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi ku wa si ŋɛ.

Tia minjisia iyi Pɔlu í kɔa inɛi Tɛsalonika ŋa

Pɔlu í ce inɛi Tɛsalonika ŋa fɔɔ

1 Amu Pɔlu do Silasi do Timɔtee, à ce ŋɛ
fɔɔ, iŋɛ inɛi igbɛi Jesu ŋa iyi ì wa Tɛsalonika,
iŋɛ iyi ì jɛ ti Ilaaɔ̃ Baa nwa do ti Lafɛ̃ɛ Jesu
Kirisi. 2 Ilaaɔ̃ Baaba do Lafɛ̃ɛ Jesu Kirisi a mu
nŋɛ didɔ̃ do laakai ku sũ.

Ilaaɔ̃ á kiiti inɛ ŋa si ajɔ iyi Kirisi á nyi wa

3 Iŋɛ inɛ nwa ŋa, í sɨ̃a ka ya maa saabu Ilaaɔ̃
waati kãma fei na iri nŋɛ. I jɔ̀ ka maa ce
bɛɛbɛ domi naanɛ ku dasi nŋɛ wa kɔ̃ɔsi ntɔ
ntɔ, nɔ kubi iyi ì nɛ iŋɛ duusɔ̃ɔ í la wa kɔ̃ɔsii.
4 Ŋɔi í jɔ̀ à waa tɔɔ fufu na iri nŋɛ si igbɛi inɛi
Ilaaɔ̃ ŋa na temua nŋɛ do naanɛ ku dasi nŋɛ
si ijuukpã do wahala nŋɛ fei.

5 Iyi ihɛ̃i wa nyisi kam kam iyi kiitii Ilaaɔ̃
í jɛ dee dee, domi ijuukpã iyi ì yɛ fei ŋa na
irii bommai Ilaaɔ̃i. Nŋui á jɔ̀ Ilaaɔ̃ ku ka ŋɛ si
inɛ ŋa iyi à to a lɔsi bommaɛu. 6 Ntɔi, Ilaaɔ̃ á
ce iyi í jɛ dee dee. Inɛ ŋa iyi à waa kpã ŋɛ
iju, á sã nŋa ijuukpã. 7 Nɔ iŋɛ iyi ì waa yɛ
ijuukpã ŋau á mu nŋɛ kusɨ̃mi do awa taka
nwa. Iyi bɛ á cei si waati iyi Lafɛ̃ɛ Jesu á faata
wa hai lele do amaleka ilu gbugbãɛ ŋa. 8 Á
naai do ina sàsá ku ba ku kpã inɛ ŋa iyi a kù
mà Ilaaɔ̃ iju, aŋa iyi a kù waa jirima laabaau
jiidai Lafɛ̃ɛ nwa Jesu. 9 Gbese iyi aa sã nŋa
nŋui í jɛ nfe ku ce hee do ajɔ fei. Aa fɛɛfɛ
do Lafɛ̃ɛ Jesu do si amboe ilu gbugbãɛ 10 si
waati iyi á nyi wa ku jɛ ilu jirima bi inɛ ŋa
iyi à jɛ tɛɛ, nɔ inɛ ŋa iyi à dasiɛ naanɛ ŋa fei
aa maa cɔɔ do bɛɛrɛ si ajɔ nŋu. Iŋɛ taka nŋɛ
aa wa inɔ nŋa ŋa, domi ì dasi sɛɛda iyi à jɛ
nŋɛu naanɛ ŋa.

11 Na ŋɔi í ce à waa ce kutɔɔ ajɔ fei na iri
nŋɛ. À waa tɔɔ Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ nwa ku jɔ̀ i jɛ kuwɛɛ
nŋɛ dee dee si bɛi í jɔ inɛ ŋa iyi à gbɔ kukpeɛ
a ce. Nɔ à waa tɔɔ má gbugbãɛ ku jɔ̀ i ce
jiida iyi ì waa dasi idɔ ŋa nɔ ku jɔ̀ kookoosui
naanɛ ku dasi nŋɛ ku kɔ̃. 12 Bɛɛbɛi irii Lafɛ̃ɛ
nwa Jesu á baò amboe hai bi tu ŋɛ, nɔ iŋɛ
mɔ i baò amboe hai bi tɛɛ ŋa, do saabui didɔ̃i
Ilaaɔ̃ do Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi.

2

Woo ce laalɔ

1 Iŋɛ inɛ nwa ŋa, i jɔ̀ n fɔ idei kubaai Lafɛ̃ɛ
nwa Jesu Kirisi do kutɔtɔɔ nwa do nŋu ajɔ.
Ǹ wa n tɔɔ ŋɛ 2 i maà jɔ̀ idɔ nŋɛ ku dede ńya
ńya bii inɛ gɔ ŋa à ni ajɔi Lafɛ̃ɛ í to wa tã. Nɔ
i maà jɔ̀ ku mu ŋɛ biti bii à ce waliiɛ walakɔ
waazoɛ, walakɔ baa bii à ni awai à kɔɔ bɛɛbɛ.
3 I maà jɔ̀ inɛ gɔ ku dɨ̃ iju nŋɛ si ide kãma. Ajɔi
Lafɛ̃ɛu ku bɛi ku to wa inɛ nkpɔi á fũsi naanɛ
ku dasiɛ awɔ. Si anyii nŋu, inɛ iyi wa ba Ilaaɔ̃
jau á faata wa, nŋu iyi í jɛ amai nfe ku ce.
4 Mbɛɛi Ilaaɔ̃i wa jɛ. Á so araɛ ku re mii fei,
nɔ ku kɔ̀si Ilaaɔ̃ do mii iyi inɛ ŋa à waa tɔɔ fei.
Kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ mɔm nii á koo ku buba ku maa
kpe araɛ Ilaaɔ̃.

5 I kù ye gigi iyi ǹ sɔ̃ ŋɛ ideu ihɛ̃ tã waati iyi
ǹ wa bi tu ŋɛ? 6 Amma titã ngɔgɔ wa ganjiɛ
ku naa nsɛi, ì nɔ ì mà sãa sãa mii iyi í jɛ ŋa.
Si bɛɛbɛ, kaa naa bii kù jɛ waatiɛ í to. 7 Ntɔ
ntɔ laalɔ wa ce tã si asii, amma í gbe inɛ iyi
wa ganjiɛu ku nè ku bɛi ku fita gbugbãa. 8 Si
anyii nŋu, inɛ iyi wa ba Ilaaɔ̃ jau á faata wa nɔ
amboei kunaai Lafɛ̃ɛ Jesu ku kpa iriɛ. Jesuu,
nŋui á kpaa do fufui gɛlɛɛ. 9 Inɛ iyi wa ba
Ilaaɔ̃ jau á naai do gbugbãi Seetam, nɔ ku ce
maamaake dimi ikã ikã fei do dobu dobu ŋa
ku dɨ̀ɔ ijui inɛ ŋa. 10 Á nɔ ku ce laalɔ dimi ikã
ikã baa yooma fei ku dɨ̀ɔ ijui inɛ ŋa iyi à waa
bɔ nfe ku ce. Aa ce nfe domi a kù nɛ kubii
ntɔu iyi á faaba ŋa. 11 Ŋɔi í jɔ̀ Ilaaɔ̃ á samba
banlala nla nla wa si ŋa ku ba a ya dasi ibo
naanɛ. 12 Bɛɛbɛ mɔi inɛ ŋa iyi a kù dasi ntɔ
naanɛ, nɔ à waa ce laalɔ do inɔ didɔ̃, aa so
taale dei.

À cica ŋɛi i baò faaba ŋa

13 Iŋɛ inɛ nwa ŋa, iŋɛ iyi Lafɛ̃ɛ í bi, à nɛ ka
ya maa saabu Ilaaɔ̃ waati kãma fei na iri nŋɛ,
domi Ilaaɔ̃ í cica ŋɛ hai sinteɛ i baò faaba ŋa
do gbugbãi Hundeɛ, do naanɛ nŋɛ iyi ì nɛ si
ntɔu ŋa. Hundeu nŋui í jɔ̀ ì jɛ inɛ kumá ŋa.
14 Mii iyi Ilaaɔ̃ wa le mbɛ waati iyi í kpe ŋɛ do
laabaau jiidau iyi à sisi nŋɛ, ku ba i nɛ ikpɛ̃ si
amboei Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi. 15 Na nŋu, iŋɛ
inɛ nwa ŋa, i leekɨ̃ dim dim i mu ide ŋa iyi à
kɔ ŋa si gɛlɛò gɛlɛ walakɔ si tia nwau.

16 Nɔ Ilaaɔ̃ Baa nwa, nŋu iyi í bi wa, nɔ do
saabui didɔ̃ɛ í mu nwa gbugbã iyi kù nɛ kɔɔ
do kpãa ku cɔ jiida, nŋu do Lafɛ̃ɛ nwa Jesu

Kirisi takaɛ 17 a mua idɔ nŋɛ gbugbã, nɔ a jɔ̀ i leekɨ̃ si dim dim i ceò icɛ jiida do ide jiida fei ŋa.

3

Pɔlu í ni a cea aŋa kutɔɔ

1 Iyi í gbe, iŋɛ inɛ nwa ŋa, i ce nwa kutɔɔ ŋa ku ba idei Lafɛ̃ɛu ku fangaa gbãa gbãa nɔ inɛ ŋa a mà bɛɛrɛɛ, si bɛi i ce si anini nŋɛ. 2 I ce kutɔɔ ŋa ku ba Ilaaɔ̃ ku nya wa hai si awɔi amanɛ laalɔ hai nɛ iri ŋau, domi kù jɛ inɛ feii wa dasi ideu naanɛ.

3 Amma Lafɛ̃ɛ ilu naanɛi. Á mu nŋɛ gbugbã nɔ ku degbe ŋɛ na irii Seetam, inɛ laalɔu. 4 Lafɛ̃ɛ í jɔ̀ à dasi ŋɛ naanɛ. À mà iyi mii iyi à jilɛ nŋɛu ì waa coo ŋa, nɔ bɛɛbɛi aa ce i maa koo ŋa.

5 Nɔ Lafɛ̃ɛ ku jɔ̀ kubii Ilaaɔ̃ ku kɔ̃ɔsi si idɔ nŋɛ do temua iyi Kirisi takaɛ wa mu nwa.

Í sɨ̃a amanɛ ku ce icɛ

6 Iŋɛ inɛ nwa ŋa, à waa tɔɔ ŋɛ do irii Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi, i jɨ̀ò kpaasi woo dasi Jesu naanɛ baa yooma fei iyi à jɛ ilu ika ŋa nɔ a kù waa too si kukɔsi iyi à na ŋɛu. 7 Iŋɛ taka nŋɛ ì mà ŋa iyi í sɨ̃a i sìsì daa nwa ŋa. Í sɨ̃a i sisi daa nwa ŋa domi a kù jɛ kuwɛɛ nwa si anini nŋɛ do ika. 8 A kù jɔ̀ inɛ gɔ ku wo wa nfe nfe hai sã fia, amma à ya ka maa ce icɛi ntɔ ntɔ alɛò daakɔ hee ka gbɛɛji ku ba ka maà jɛ asoi inɛ gɔ. 9 Kù jɛ a ni a kù nɛ kpãaɛ, amma à bi awa taka nwa ka nyisi ŋɛ yaase jiida iyi iŋɛ mɔ aa yɔkɔ i sisi, 10 domi baa waati iyi à wa bi tu ŋɛ à sɔ̃ ŋɛ à ni, inɛ iyi kù bi icɛ ku ce, kù nɛ a jɔ̀ lafɛ̃ɛ ku jɛ.

11 Wee à gbɔ iyi inɛ gɔ nŋɛ ŋa ilu ika ŋai iyi a kù waa ce ngɔgɔ í gbe wɔbia ku gũ. 12 À waa sɔ̃ amanɛ dimi bɛɛbɛ ŋa a tɔɔ ŋa suuru na irii Lafɛ̃ɛ Jesu Kirisi, a ya ce icɛ ku ba a wo ara nŋa.

13 Amma iŋɛ inɛ nwa ŋa, i maà ya gbɛɛji do jiida ku ce. 14 Inɛ iyi í kɔ ku gbɔ ide iyi à kɔ si tiau ihɛ̃ i laakaɛ ŋa nɔ i maà jɔ̀ ngɔgɔ ku kosi ŋɛ do nŋu, ku ba anyɔ ku muu. 15 Amma do nŋu fei i maà ti i dooaɛ bɛi mbɛɛ, amma i nyisiɛ kpãa bɛi inɛ nŋɛ.

Fɔɔi ankãanyi

16 Nɔ Lafɛ̃ɛ, nŋu iyi í jɛ icui laakai ku sũ, ku mu nŋɛ laakai ku sũ waati kãma fei si mii iyi í ba ŋɛ fei. Lafɛ̃ɛ kú wɛɛ do iŋɛ fei.

17 Amui Pɔlu, ǹ ce ŋɛ fɔɔ. Fɔɔu ihɛ̃, do awɔi amu takam nii ǹ kɔɔò. Nŋui í jɛ sɛɛdam si tiam ŋa fei. Kukɔm nii mbɛ.

18 Nɔ didõi Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi kú wɛɛ do iŋɛ fei.

Tia sinte iyi Pɔlu í kɔa Timɔtee

Pɔlu í ce Timɔtee fɔɔ

1 Amu Pɔlu ǹ wa n ceɛ fɔɔ, amu iyi ǹ jɛ woo bɛi Jesu Kirisi. Ilaaɔ̃ woo faaba nwa do Jesu Kirisi, nŋu iyi à waa cɔ kpãaɛ, aŋai à jilɔɔ si n jɛ woo bɛ.

2 Ǹ ceɛ tiau ihɛ̃ wai Timɔtee, awɔ iyi ì yɛ bɛi ama abím si kpãai naanɛ ku dasi. Ilaaɔ̃ Baaba do Jesu Kirisi Lafɛ̃ɛ nwa a ce araareɛ a muuɛ didɔ̃ do laakai ku sũ.

I ce laakaii woo kɔsi cio ilu ibo ŋa

3 Nsɛi, ǹ bi i buba Efɛɛzu si bɛi ǹ sɔ̃ɛ wo si waati iyi ǹ bɔ ilɛi Masedɔni. Inɛ gɔ ŋa à wa bɛ iyi à waa kɔ inɛ ŋa si cio mmu. Ganji ŋa. 4 Sɔ̃ ŋa a maà ti a dasi laakai nŋa si ide ŋa iyi inɛ ŋa à bu à waa fɔ do irii bala nwa ŋa iyi à ya maa dɛ ku mà. Nŋu ŋau bɛi wa naaò kakɔɔ ŋa wa, kaa nɔ kù mua inɛ ŋa gbugbã si naanɛ ku dasi nŋa icɛi Ilaaɔ̃ ku bɛi ku bɔ waju. 5 Amma mii iyi à waa le à waa sɔ̃ ŋɛò ideu ihɛ̃i í jɛ kubi nŋɛ ku kɔ̃ɔsi, kubi iyi wa naa hai si idɔ iyi í má, do idɔ hai nɛ taale. 6 Wee inɛ gɔ ŋa à yaa hai si ideu ihɛ̃ nɔ à koo à lɔ si kakɔɔ nfe ku ce. 7 À bi aŋa a jɛ woo kɔ inɛ ŋa si cioi woodai Ilaaɔ̃, amma aŋa taka nŋa a kù mà yaasei ide iyi à waa fɔ baa do iyi à waa fɔɔ do naanɛ nla nla.

8 Awa à mà iyi wooda í sɪ̃a bii amanɛ ŋa à waa ceò icɛ si bɛi í jɔ. 9 Nɔ à mà iyi a kù jilɛ wooda na inɛ dee dee ŋa. À jilɔɔi na woo donda wooda ŋa, do hai gbɔ ide ŋa, do ilu dulum ŋa, do inɛ ŋa iyi a kù mà bɛɛrɛi Ilaaɔ̃ walakɔ mii ŋa iyi à jɛ tɛɛ, do inɛ ŋa iyi à waa kpa iyeò baa nŋa ŋa, do woo kpa inɛ ŋa, 10 do woo ce sakara ŋa, do inɛmɔkɔ ŋa iyi à ya maa sũò njɛ, do inɛ ŋa iyi à waa ce inɛ ŋa ile à waa ta, do woo sɔ ibo ŋa, do woo ceekpe si ibo ŋa, do inɛ ŋa iyi à waa ce mii baa yooma fei iyi kù waa too si cio jiida. 11 Cio jiidau í naai hai si laabaau jiida iyi à daam si awɔ. Ilaaɔ̃ ilu amboei iyi í ya weea inɛ ŋai laabaau jiidau wa fãa.

Í ṣaabu Ilaaɔ̃ na araareɛ

12 Ǹ saabu Jesu Kirisi Lafɛ̃ɛ nwa, nŋu iyi í muum gbugbã ǹ ceò icɛm. Ǹ saabuɛ si na iyi í jɔ̀ í kam ilu naanɛ nɔ í cicaam si icɛɛ, 13 baa do iyi ǹ ya n maa n fɔ laaləɛ wo nɔ ǹ ya n maa n kpãa iju nɔ idɔɔkɔ̃m ci ya ji̇̀. Do nŋu fei, í ce araarem si bɛi n kù mà mii iyi ǹ wa n ce, si na iyi í jɔ̀ n kù dasiɛ naanɛ wo. 14 Nɔ wee didɔ̃i Lafɛ̃ɛ nwa í caa sim, nɔ í jɔ̀ ǹ dasiɛ naanɛ nɔ ǹ nɛ kubii inɛ ŋa. 15 Ide ilu naanɛi iyi í jɔ̀ i yɔ awɔ i gba ŋa mam mam. Ideu wee. Jesu Kirisi í naai si andunya ku faaba ilu dulum ŋa. Amui ǹ re ŋa do dulum, 16 amma Ilaaɔ̃ í ce araarem ku ba Jesu Kirisi ku yɔkɔ ku nyisi temua hai nɛ kɔɔɛ si amu iyi ǹ jɛ inɛ ngboi ilu dulum ŋa. Nɔ ǹ bi n jɛa inɛ ŋa iyi aa na a dasiɛ naanɛ a ba kuwɛɛ hai tã yaase jiida. 17 Ilaaɔ̃ nŋu akãi í jɛ ilaalu hee do ajɔ fei, ci ya ku nɔ a ci ya yɔɔ do iju. Ka saabuɛ nɔ ka mà bɛɛrɛɛ hee do ajɔ fei. Ami.

18 Timɔtee amam, ide iyi ǹ wa n jilɛɛ wee si bɛi à ce waliiɛ wo na iriɛ. Jɔ̀ idei waliiu ku jɛ ji̇̃nɛi igũɛ iyi aa maa jabuò i ceò igũ jiida. 19 Leekĩ dim dim si naanɛ ku dasiɛ nɔ i maà ce nkãma iyi á jɔ̀ idɔɛ ku yɛ taaleɛ. Amma inɛ gɔ ŋa ngu ŋa à kɔ ku gbɔ lasabu jiida iyi idɔ nŋa wa sɔ̃ ŋa nɔ à jɔ̀ naanɛ ku dasi nŋa í ce nfe. 20 Si inɔ nŋai Himenee do Alesandu à wa, nɔ ǹ so ŋa ǹ daa Seetam si awɔ ku ba a mà iyi kù sɪ̃a a maa fɔ laaləi Ilaaɔ̃.

Idei kutɔɔ

2

1 Mii sinte iyi ǹ wa n tɔɔ ŋɛi í jɛ i ya ce kutɔɔ ŋa. Mii iyi ì nɛ bukaataɛ fei, i ya tɔɔ Ilaaɔ̃ ŋa nɔ i ya ce kutɔɔ na irii inɛ fei ŋa nɔ i ya saabu Ilaaɔ̃ na iri nŋa ŋa. 2 Nɔ i ya ce kutɔɔ ŋa na irii inɛ ngboi ilɛ ŋau hee do inɛi anyi nŋa ŋau fei, ku ba ka yɔkɔ ka jɛ andunya nwa do laakai ku sũ, nɔ ka ya ce kuwɛɛ jiida ku ba inɛ ŋa a mà bɛɛrɛi Ilaaɔ̃. 3 Dimii kutɔɔ bɛɛbɛi í sɪ̃a nɔ í ya dɔ̃a Ilaaɔ̃ woo faaba nwa si. 4 Í bi bɛɛbɛi domi í bi inɛ fei ku ba faaba nɔ ku mà ntɔ. 5 Ntɔ ntɔ Ilaaɔ̃ akãi í wɛɛ, nɔ inɛ akã mɔi í wa si afei Ilaaɔ̃ do amanɛ ŋa ku ba ku jɔ̀ amanɛ ŋa a dɔ̃ do Ilaaɔ̃. Lafɛ̃ɛu nŋui í jɛ Jesu Kirisi, nŋu iyi í baa í jɛ amanɛ, 6 nɔ í na araɛ ku yaò inɛ fei hai si dulum dɛɛ. Bɛɛbɛi si waati jiidaɛ í nyisi wa iyi Ilaaɔ̃ í bi amanɛ fei ku ba faaba. 7 Na nŋui Ilaaɔ̃ í cicaam n jɛ woo waazo do woo bɛ, nɔ n kɔ dimi mmu ŋa si cio si ide ntɔ nɔ n sɔ̃ ŋa a dasi Jesu naanɛ. Ntɔi ǹ wa n fɔ n kù wa n sɔ ibo.

8 Na nŋu, tengi bii à ya ce kutɔɔ ŋa fei, bii inɛmɔkɔ ŋa à wu awɔ lele à waa ce kutɔɔ, ǹ bi ku ya jɛ do idɔ kumá, idɔɔkɔ̃ do kakɔɔ ku maà ya wasi.
9-10 Bɛɛbɛ mɔi ǹ bi inaabo ŋa a ya dasi jĭnɛ ku nɛ bɛɛrɛ ŋa si azaka. Í sĭa booda nŋa kú jɛ kookoosu jiida si bɛi í jɔ inaabo ŋa iyi à ni aŋa à mà bɛɛrɛi Ilaaɔ̃ a ya ce, ku maà ti ku jɛ do iri kubai faayi walakɔ do sabai wura ŋa walakɔ do lɛgɛ ŋa, nɔ a maà ya dasi jĭnɛi fia nkpɔ nkpɔ. 11 Í sĭa inaabo ŋa a gbɔ ciou si laakai do jirima mam mam. 12 Ǹ kù jɛ inaabo ŋa a kɔ si cio walakɔ a jɛ inɛ ngboi inɛmɔkɔ ŋa. Amma í sĭa a ya maa coko. 13 Ǹ wa n fɔ bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ Adamui Ilaaɔ̃ í tako í taka í bɛi í taka Ɛfa. 14 Nɔ kù jɛ Adamui Seetam í dĭ ijuɛ. Ijui aboɛi í dĭ nɔ abou í kua woodai Ilaaɔ̃. 15 Amma inaabo ŋa aa ba faaba si kpãai ama ku bí bii à waa mu ara nŋa nɔ à leekĭ si kpãai naanɛ ku dasi do kubi do kuwɛɛ iyi í má.

Inɛ ngboi inɛi igbɛi Jesu ŋa

3

1 Ide ilu naanɛ wee. Bii inɛ gɔ í bi nŋu ku jɛ inɛ ngbo si igbɛi inɛi Jesu ŋa, icɛ jiidai í bi.
2 Í sĭa lafɛ̃ɛ ku maà nɛ taale gɔ nɔ ku nɛ abo akã lege lege, si anyiɛ nɔ ku jɛ inɛ gɔ iyi í ya saku nɔ ku mà araɛ, ku maà jɛ amanɛ yaka yaka, amma ku jɛ inɛ gɔ iyi í ya yaaɛ inɛ njoo ŋa nɔ ku jɛ inɛ gɔ iyi á yɔkɔ ku kɔ inɛ ŋa si cio.
3 Nɔ ku maà jɛ woo mɔ atɛ̃ walakɔ woo bi ija, amma ku jɛ ilu suuru iyi wa dɛ laakai ku sũ, nɔ ku maà jɛ woo bi fia yaamɔ. 4 Nɔ ku jɛ inɛ gɔ iyi í nɔ kpasɛ̃ɛ mam mam, nɔ amaɛ ŋa à ya jirimaɛ nɔ à mà bɛɛrɛi inɛ ŋa. 5 Ntɔ ntɔ, bii inɛ kù mà bɛi á ce ku mu kpasɛ̃i nŋu takaɛ, bɛirei lafɛ̃ɛ á ce ku mu inɛi igbɛi Ilaaɔ̃ ŋa. 6 Nɔ kù sĭa ku jɛ inɛ iyi í dasi Jesu naanɛ titɔ̃ titɔ̃, domi á yɔkɔ ku na ku nɛ faau nɔ Ilaaɔ̃ á yɛ taaleɛ bɛi í yɛ taalei Seetam. 7 Si anyii nŋu, í sĭa hai dasi Jesu naanɛ ŋa a máa jɛ sɛɛda jiidaɛ ku ba a maà dondaɛ, nɔ ku maà na ku dasi cɛkũm dii Seetam.

Woo ce icɛi igbɛi inɛi Jesu ŋa

8 Bɛɛbɛ mɔi woo ce icɛi igbɛi inɛi Jesu ŋa á sĭa a jɛ inɛ ŋa iyi à nɛ bɛɛrɛ, a maà ti a jɛ ilu gɛlɛ minji ŋa, walakɔ woo mɔ atɛ̃ yaamɔ, walakɔ woo dɛ fia do bisi laalɔ. 9 Amma í sĭa a leekĭ dim dim si naanɛ ku dasi do idɔ iyi í má. 10 Nɔ í sĭa a cɔ laakai nŋa titã. Bii à yɛ a kù nɛ taale gɔ a bɛi a lɔsi icɛ nŋa ku ce. 11 Bɛɛbɛ mɔi í sĭa abo nŋa ŋa a jɛ inɛ ŋa iyi à nɛ bɛɛrɛ, nɔ a maà jɛ woo sɔ irii inɛ, amma a jɛ woo gaya ŋa iyi à nɛ naanɛ si mii fei. 12 Í sĭa woo ce icɛi igbɛ ŋau a jɛ ilu abo akã lege lege nɔ a jɛ inɛ ŋa iyi à nɔ ama nŋa ŋa do inɛi kpasɛ̃ nŋa ŋa mam mam. 13 Woo ce icɛ ŋau, bii à waa ce icɛ nŋa do inɔ akã aa nɛ bɛɛrɛ si kuwɛɛ nŋa, nɔ aa nɛ idɔ ku buba ntɔ ntɔ si naanɛ ku dasi iyi Jesu Kirisi wa mu nwa.

Asii nla nla

14 Ǹ dasi idɔ n naa n yɛɛ, amma ǹ kɔɛ tiau ihɛ̃ wai 15 ku ba baa bii í na wa kpɛi, i mà bɛi í jɔ inɛi nyaanzei Ilaaɔ̃ ŋa a maa nɛò ara nŋa, waatɔ inɛi igbɛɛ ŋa, nŋu iyi í jɛ icui kuwɛɛ. Igbɛui í yɛ bɛi sɔbei ntɔu do gbugbãɛ. 16 Do ntɔ, inɛ gɔ kù wɛɛ iyi á yɔkɔ ku jã kulai asiii kpãai Ilaaɔ̃ ku tɔɔ nwa.
Kirisi í baa í jɛ amanɛ nɔ à yɔɔ,
Nɔ Hundei Ilaaɔ̃ í jɔ̀ à mà iyi inɛ dee deei.
Amaleka ŋa mɔ à yɔɔ.
À waazo ideɛ si dimi baa yooma fei.
Nɔ à dasi ideɛ naanɛ si andunya.
Nɔ à soo lele í nyi si amboeɛ.

Woo kɔsi cio ilu ibo ŋa

4

1 Hundei Ilaaɔ̃ í fɔ dee dee í ni si awaatii ankãanyi inɛ gɔ ŋa aa jɔ̀ kpãai naanɛ ku dasi, a máa jirima idei woo dĭ ijui inɛ ŋa do kukɔsii Seetam. 2 Dimii kukɔsi nŋu wa naai hai bi ilu muafiti ŋa do woo sɔ ibo ŋa. Inɛ ŋau à lele idɔ nŋa hee ci ya yɛ taale nŋa má.
3 Amanɛ dimi bɛɛbɛ ŋai à ya ni kù sĭa inɛ ŋa a so njɛ. Nɔ à ya nyi a ni má ijɛ gɔ ŋa à wɛɛ iyi kù sĭa inɛ ŋa a jɔɔ, baa do iyi ijɛ ŋau Ilaaɔ̃ í taka ŋai ku ba woo dasiɛ naanɛ ŋa iyi à mà ntɔu a ya jɔɔ do saabu ajɔ. 4 Nkãma kù wa si iyi aa nyɔ, domi mii iyi Ilaaɔ̃ í taka fei mii jiidai, nɔ í sĭa ka gba fei ndɛɛ do saabu. 5 Ntɔ ntɔ, mii fei í mái bii à waa ceò icɛ do yaase bɛi idei Ilaaɔ̃ í fɔ do bii à waa ce kutɔɔ.

Woo ce icɛ jiidai Jesu Kirisi

6 Bii ì waa kɔa woo dasi Jesu naanɛ ŋa si bisiu ihɛ̃, aa jɛ woo ce icɛ jiidai Jesu Kirisi, nɔ naanɛ ku dasi do idei kukɔsi jiida iyi ì waa too si á yɛi bɛi ijɛ iyi ì waa na hundeɛ.

7 Amma kɔsi ará hai nɛ yaase ŋa iyi a kù waa too si idei Ilaaɔ̃. Hanya i ce kuwɛɛɛ si bɛi á dɔ̃a Ilaaɔ̃ si. 8 Ntɔi, icɛi ara aranfãaniɛ kù la, amma idei Ilaaɔ̃ ku leekĩ si í nɛ aranfãani si mii fei, domi si bɛi à nɛ kuwɛɛi nsɛi do ti ala. 9 Ide iyi à fɔu bɛ ide ilu naanɛi iyi í jɔ i yɔ awɔ i gba ŋa mam mam. 10 Na ŋɔi í ce à jabu à waa ceò icɛ, domi kpãa ku cɔ nwa si Ilaaɔ̃i í wa, nŋu iyi í jɛ icui kuwɛɛ, nɔ í jɛ woo faabai inɛ fei, woo dasi Jesu naanɛ ŋa mɔm nii à re.

11 Sɔ̃ ŋa a jirima mii ŋau ihɛ̃ nɔ i kɔ nŋa si cioɛ. 12 Maà ti i jɔ̀ a dondaɛ na awaasũ ku jɛɛ, amma jɔ̀ i nyisi woo dasi Jesu naanɛ ŋa yaase jiida si ide ku fɔɛ, do kookoosui kuceɛ, do kubiɛ, do naanɛ ku dasiɛ, do dee dee ku jɛɛ. 13 Hee n maa n to wa, hanya i ka kukɔi idei Ilaaɔ̃, nɔ i kɔ inɛ ŋa si, nɔ i ce waazoɛ. 14 Maà ti i ce atafii si amua iyi í wa siɛ, iyi Hundei Ilaaɔ̃ í muɛɛ si waati iyi à ce walii na iriɛ nɔ inɛ ngboi igbɛi Jesu ŋa à leɛ awɔ si iri. 15 Laakaiɛ fei ku wa si ideu ihɛ̃, nɔ i naa araɛ mam mam ku ba inɛ fei ku yɛ waju ku bɔɛ. 16 Ce laakai do bɛi ì waa jɛ kuwɛɛɛ do cio iyi ì waa kɔ si nɔ i ya maa temua si. Bii ì waa ce bɛɛbɛ, aa ba faaba, awɔ do inɛ ŋa iyi à waa gbɔ ideɛ.

Isɛɛnɛi woo dasi naanɛ ŋa aŋa duusɔ̃ɔ

5

1 Maà ya fɔ si mɔkɔ ngbo ŋa ide do gbugbã, amma jɔ̀ i ba ŋa ide ku fɔ kpɛlɛ kpɛlɛ bɛi baai awɔ takaɛ. Nɔ i cea awaasũ ŋa bɛi ifɔɛ ŋa do igbãɛ ŋa, 2 abo ngbo ŋa mɔ bɛi iyeɛ ŋa, nɔ inaabo saatara ŋa mɔ i ce nŋa bɛi wecĩɛ ŋa, daaɛ fei kú má bi tu ŋa.

3 Gbɔa jaaɔ̃ ŋa nɔ i mà bɛɛrɛ nŋa, aŋa iyi à jɛ jaaɔ̃ do ntɔ. 4 Amma bii jaaɔ̃ gɔ í nɛ amu ŋa wala tɔku ŋa, í sĩa amaɛ ŋau a woo bɛi nŋu mɔ í tako í ce nŋa. Bii à waa ce bɛɛbɛ à waa cea Ilaaɔ̃ icɛi, nɔ nŋui á dɔ̃a Ilaaɔ̃ si. 5 Inaabo iyi í jɛ jaaɔ̃ do ntɔ nɔ kù nɛ inɛ gɔ iyi á woo, kpãa ku cɔɛ fei si Ilaaɔ̃i í ya wa nɔ í ya maa ce kutɔɔ ku maa tɔɔ sobiɛ dasãò idũ. 6 Amma jaaɔ̃ iyi wa jɛ andunyaɛ do faayi í yɛ bɛi iku baa bii í wɛɛ si hunde. 7 Ide ŋa iyi aa ya maa sɔ̃ ŋa mbɛ ku ba inɛ gɔ ku maà yɛ taale nŋa. 8 Inɛ iyi kù waa gbɔa nyaanzeɛ ŋa, iyi í re mɔm inɛi kpasɛ̃ɛ ŋa, lafɛ̃ɛ í kɔsi naanɛ ku dasi, nɔ laalɔ ku jɛɛ í re baa hai dasi Jesu naanɛ.

9 Maà ti i kɔ irii jaaɔ̃ gɔ si tia bii à ya kɔ irii jaaɔ̃ ŋa * bii kù jɛ lafɛ̃ɛ í nɛ adɔ̃ kita, nɔ kú jɛ ilu mɔkɔ akã, 10 nɔ ku jɛ inɛ gɔ iyi à waa jɛ sɛɛdai icɛ jiidaɛ. Nɔ ku jɛ inaabo iyi í mà amu ŋa ku mu, nɔ ku jɛ inɛ gɔ iyi í ya yaaɛ inɛ njoo ŋa nɔ ku wiɛ kutɛi woo dasi Jesu naanɛ ŋa †, nɔ ku ya sobi inɛ ŋa iyi a wa si wahala, nɔ kú jɛ inɛ gɔ iyi í ya ce icɛ jiida baa yooma fei.

11 Amma maà ti i doo jaaɔ̃ saatara ŋa si inɔi jaaɔ̃ ŋa, domi waati iyi kubi á tale ŋa aa ce Kirisi atafii, aa bi a so mɔkɔ 12 nɔ aa jɛ ilu taale ŋa si na iyi í jɔ̀ a kù ceò ide iyi à wãu icɛ. 13 Si anyiɛ nɔ aa nɛ ìkà a ya maa dabii dabii kpasɛ̃ do kpasɛ̃. Iyi í re mɔm, aa ya maa sɔ irii inɛ ŋa nɔ a ya maa gũ wɔbia nɔ aa jɛ woo sisi ide ŋa. 14 Na nŋu ŋau bɛi í jɔ̀ ǹ bi jaaɔ̃ saatara ŋa a so mɔkɔ a bí ama, nɔ a dasi kpasɛ̃ nŋa iju jiida, ku ba a maà na a mua mbɛɛ nwa ŋa kpãa a fɔ laalɔ nwa. 15 Ntɔ ntɔ jaaɔ̃ ŋau, gɔgɔ ŋa à yaa tã à waa too kpãai Seetam. 16 Amma bii woo dasi Jesu naanɛ gɔ í nɛ jaaɔ̃ ŋa si nyaanzeɛ, í sĩa ku sobi ŋa, ku maà ti ku kãa igbɛi inɛi Jesu ŋa asou ku ba igbɛu ku yɔkɔ ku sobi jaaɔ̃ ŋa iyi a kù nɛ inɛ gɔ.

17 Si anyii nŋu, inɛ ngboi igbɛ ŋau iyi à waa ce icɛ jiida, í sĩa i doo ŋa ilu bɛɛrɛ iyi à nɛ aranfãani nla nla. Iyi í re mɔm nŋui í jɛ inɛ ŋa iyi à waa ce kookaai si waazo do cio ku kɔsi. 18 Kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ í ni, i maà ti i dĩ gɛlɛi kɛtɛ iyi wa jojo si bilee wa nya yɔyɔɛ. Nɔ wa fɔ má í ni, woo ce icɛ í nɛ kpãa ku gba fiaɛ. 19 Bii à aa à sɔ̃ɛ taale iyi inɛ ngboi igbɛ gɔ í ce, maà ti i jɛsi ideu, bii kù jɛ amanɛ minji wala mɛɛta í jɛ sɛɛdaɛ. 20 Inɛ ŋa iyi à waa ce dulum, sɔ̃ ŋa si wajui inɛi igbɛ ŋau fei ku ba inɛ ŋa iyi à gbe a ce njo.

21 Ǹ wa n tɔɔɛ si wajui Ilaaɔ̃ do Jesu Kirisi do si wajui amaleka kumáɛ ŋa, gbɔ idei kukɔsiu ihɛ̃, maà ti i ce njoi ijui inɛ gɔ. Nɔ i maà ti i ce ngɔgɔ na kubii kpaasi. 22 Maà ti i

* **5:9** tia bii à ya kɔ irii jaaɔ̃. Si tiau bɛi à ya kɔ irii jaaɔ̃ ŋa iyi à jɛsi aŋa a maà so mɔkɔ má nɔ a na kuwɛɛ nŋa a ceaò Ilaaɔ̃ icɛ hee kɔɔi kuwɛɛ nŋa. Aŋai inɛi igbɛi Jesu ŋau à ya na bukaataai mii iyi à nɛ. † **5:10** ku wiɛ kutɛi woo dasi Jesu naanɛ ŋa Bi Zuifu ŋa bii inɛ gɔ í naa kpasɛ̃ nŋa à ya wiɛaa kutɛɛi bɛi awa mɔ à ya ka muaa inɛ inyi ku mɔ. Amma bi Zuifu ŋau, arui í ya wiɛ kutɛi inɛ njoou.

saasa i lea inɛ gɔ awɔ si iri ku ba i maà nɛ ikpɛ̃ si dulum dii inɛ gɔ. Fa araɛ hai si dulum.

23 Maà ya mɔ inyi nŋu akã, amma i ya mɔ vɛ̃ɛ keeke na baanii inɔɛ si na iyi í jɔ̀ i ci ya fɛ bɔ̃ɔ.

24 Dulum dii inɛ gɔ ŋa í ya fitai gbasasa a bɛi a kiiti ŋa. Amma ti inɛ gɔ ŋa í ya fitai do ankãanyi. 25 Bɛɛbɛ mɔi icɛ jiida mɔ í ya fitai gbasasa, nɔ baa bubuɛ iyi a kù yɔɔ waati bɛɛbɛ, kaa manji do ajɔ fei.

6

1 Inɛ ŋa iyi à jɛ aru fei í sɪ̃a a doo lafɛ̃ɛ nŋa ŋa ilu jirima ŋa si mii fei, ku ba inɛ gɔ ku maà ba faya ku fɔ taalei irii Ilaaɔ̃ walakɔ kukɔsi nwa. 2 Aru ŋa iyi à nɛ lafɛ̃ɛ woo dasi Jesu naanɛ ŋa a maa donda ŋa a ni aŋa à jɛ saa na saabui Lafɛ̃ɛ. Amma si na iyi í jɔ̀ inɛ ŋa iyi à waa jɛ aranfãanii icɛ nŋau à jɛ woo dasi Jesu naanɛ ŋa iyi Ilaaɔ̃ í bi, nŋui í jɔ̀ í sɪ̃a a ce nŋa icɛ ku re. Mii iyi í sɪ̃a i waazo nŋa mbɛ nɔ i kɔ ŋa si cioɛ.

Kukɔsi ibo do amani jiida

3 Inɛ iyi wa kɔa inɛ ŋa si cio mmu gɔ nɔ kù waa too ide ntɔi Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi iyi á jɔ̀ ka mà bɛɛrɛi Ilaaɔ̃, 4 lafɛ̃ɛ ilu faau nla nlai, kù mà nkãma. Amma wa ce bɔ̃ɔi kakɔɔ do ide ku fengee. Nɔ hai bɛi igu do ija do arabu wa naa, nɔ nŋui í ya jɔ̀ inɛ ŋa a ci ya naanɛ njɛ. 5 Nɔ í jɔ̀ irii inɛ ŋa í sinda a kù mà ntɔ, à ya maa ce kakɔɔ hai nɛ kɔɔ. À tamaa kpãai idei Ilaaɔ̃ ku too á ce ŋa ilu amani ŋai.

6 Ntɔi, kpãai idei Ilaaɔ̃ ku tɔɔ amani nla gɔi, bii amanɛ í saabu si mii iyi í nɛ. 7 Ntɔ ntɔ, a kù naaò nkãma wa si andunyau ihɛ̃, nɔ bɛɛbɛ mɔi a kaa ka nɛò nkãma. 8 Na nŋu, bii à nɛ ijɛ do nyau ŋa á sɪ̃a ku to wai wo. 9 Amma inɛ ŋa iyi à waa bi aŋa a jɛ ilu fia nla, à ya dasi kulɛlɛi, nɔ binɛ laalɔ nkpɔ nkpɔ hai nɛ yaase a mu ŋa bɛi cɛkũm nɔ ku sɔsi ŋa si ina iyi ci ya ku a ce nfe. 10 Bɛɛbɛi á ce si na iyi í jɔ̀ kubii fiai í jɛ icãi laalɔ ikã ikã baa yooma fei. Nŋui inɛ gɔ ŋa à lɔsi ku dɛ hee à yaa hai si kpãai naanɛ ku dasi, à baa à dasi ara nŋa si kpãai wahala.

Iyi Pɔlu í dasi Timɔtee ku ce

11 Amma awɔ iyi ì jɛ ti Ilaaɔ̃, saa mii ŋau bɛ fei. Nɔ i lele kpãai dee dee ku jɛ do bɛɛrɛi Ilaaɔ̃ ku mà do naanɛ ku dasi do kubi do temua do daa didɔ̃. 12 Jabu jiida si kpãai naanɛ ku dasi. Leekɪ̀ dim dim si kpãai kuwɛɛ hai tã si bɛi Ilaaɔ̃ í kpeɛ. Na kuwɛɛui ì jɛ sɛɛda jiida si wajui inɛ nkpɔ. 13 Ǹ wa n sɔ̃ɛ si wajui Ilaaɔ̃, nŋu iyi wa na mii fei kuwɛɛ, do si wajui Jesu Kirisi, nŋu iyi í jɛ sɛɛda jiida si wajui Pɔnsu Pilati, 14 jirima woodau, nɔ kuwɛɛɛ ku maà nɛ riisi do taale gɔ hee ku toò ajɔ iyi Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi á faata wa. 15 Ilaaɔ̃, nŋu iyi í jɛ icui inɔ didɔ̃ fei, á jɔ̀ ajɔu ku to wa si waatiɛ. Nŋu akã lege legei í nɛ yiiko si mii fei, nŋui í jɛ ilaalui ilaalu ŋa, do Lafɛ̃ɛi lafɛ̃ɛ ŋa. 16 Nŋu akãi í jɛ inɛ iyi ci ya ku. Nɔ í wa si inya kumá iyi inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku maai si. Inɛ gɔ kù yɔɔ, nɔ inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku yɔɔ mɔm. Nŋui í nɛ bɛɛrɛ do gbugbã iyi ci ya tã. Ami.

17 Sɔ̃ ilu amani ŋa a maà ti a tɔɔ fufu, nɔ naanɛ nŋa ku maà wa si amani iyi á na ku tã, amma a jɔ̀ naanɛ nŋa ku wa si Ilaaɔ̃, nŋu iyi wa mu nwa fei ndɛɛ do inɔ akã ku ba ka wɛɛò inɔ didɔ̃. 18 Sɔ̃ ŋa a ce mii iyi í sɪ̃a, a jɛ ilu amani si jiida ku ce, nɔ a ya kpɛ̃a inɛ ŋa amani nŋa do inɔ didɔ̃. 19 Bɛɛbɛi aa singaa ara nŋa amani jiidai ala iyi kaa bɛjɛ nɔ a ba kuwɛɛ iyi í jɛ kuwɛɛ do ntɔ.

20 Timɔtee, ide iyi à daɛ si awɔu, muu ku sɪ̃a. Fa araɛ hai si ide nfe nfei andunya. Maà ce kakɔɔ do inɛ ŋa iyi à waa tamaa aŋa à nɛ kumà. 21 Kumàui inɛ gɔ ŋa à waa ni aŋa à nɛ, nŋui í jɔ̀ à nyɔ hai si kpãai naanɛ ku dasi.

Didɔ̃i Ilaaɔ̃ ku wɛɛ do iŋɛ.

Tia minjisia iyi Pɔlu í kɔa Timɔtee

Pɔlu í ce Timɔtee fɔɔ

1 Amui Pɔlu, woo bɛi Jesu Kirisi si idɔɔbii
Ilaaɔ̃. Ilaaɔ̃ í dasim n sisi idei kuwɛɛ iyi í wãò
wa si anu akã̃ nwa do Jesu Kirisi.
2 Amui ǹ kɔɛ tiau ihɛ̃ wa Timɔtee, awɔ iyi
ǹ bi jiida nɔ ì yɛ bɛi ama abím si kpãai naanɛ
ku dasi. Ilaaɔ̃ Baaba do Jesu Kirisi Lafɛ̃ɛ nwa
a ce araareɛ a muuɛ didɔ̃ do laakai ku sũ.

Saabu do gbugbã ku mua

3 Ǹ wa n saabu Ilaaɔ̃, nŋu iyi ǹ wa n tɔɔ do
idɔ hai nɛ taale si bɛi balam ŋa à tako à ce wo.
Waati kãma fei ǹ ya n maa n saabu Ilaaɔ̃ na
iriɛ, nɔ dasãò idũ fei ǹ ya n maa n ye gigiɛ si
kutɔɔm. 4 Ǹ wa n ye gigii kukpataɛ *, nŋui
í jɔ̀ ǹ bi ku yɛɛ ntɔ ntɔ ku ba inɔ didɔ̃m nɔu
ku kɔ̃. 5 Ǹ wa n ye gigii naanɛ ku dasi hai
nɛ muafiti iyi ì nɛ. Dimiɛi ayiɛ Loisi do iyeɛ
Enisi à nɛu. Ǹ mà kam kam iyi awɔ mɔ ì nɔɔ.
6 Ŋɔi í jɔ̀ ǹ wa n yeɛ gigi iyi í sɨa i ce icɛ do
amua iyi Ilaaɔ̃ í muɛɛ si waati iyi ǹ leɛ awɔ
si iriu, 7 domi Hunde iyi Ilaaɔ̃ í mu nwa kaa
jɔ̀ ka ce njo, amma í ya jɔ̀ ka nɛ gbugbãi do
kubi do ara ku mu.
8 Na nŋu, maà ti i ce anyɔi sɛɛdai Lafɛ̃ɛ nwa
ku jɛ, nɔ i maà ya ce anyɔi amu takam, amu
iyi ǹ wa ile piisɔ̃ɔ na iriɛ. Amma jɔ̀ i jɛsi awaɛ
ka yɛ ijuukpã ajɔ na irii laabaau jiidau nɔ i
maa nɛò gbugbã iyi Ilaaɔ̃ í muɛɛ. 9 Nŋui í
faaba wa nɔ í kpe wa ka jɛ inɛɛ ŋa. Kù jɛ na
icɛ nwa ŋa iyi à ce, amma si na iyi í jɔ̀ nŋu
takaɛ í bi bɛɛbɛi na didɔ̃ɛ. Didɔ̃ɛu í jilɛ nwai
hai tako tako na anu akã̃ nwa iyi à ce do Jesu
Kirisi. 10 Nsɛi, kunaai woo Faaba nwa Jesu
Kirisii í nyisi wa didɔ̃u. Jesu Kirisiui í kpa
irii gbugbãi iku nɔ í nyisi wa kuwɛɛ iyi ci ya
tã̃ na saabui laabaau jiidau.
11 Ilaaɔ̃i í jɔ̀ ǹ jɛ woo bɛ do woo kɔsi cio
ku ba n sisia inɛ ŋa laabaau jiidau. 12 Ŋɔi í
jɔ̀ ǹ wa n yɛ ijuukpãu ihɛ̃. Amma anyɔ kù
waa muum, domi ǹ mà inɛ iyi ǹ dasi naanɛ
ǹ nɔ ǹ mà kam kam iyi í nɛ gbugbã ku maa
mu ide iyi í jɔɔm nɔu hee ajɔu koo toò wa.
13 Ide ntɔu iyi ǹ sisiɛ, muu do naanɛ jiida do
kubi iyi à nɛ si anu akã̃ nwa do Jesu Kirisi.
14 Ide jiida iyi à daɛ si awɔ, muu do gbugbãi
Hundei Ilaaɔ̃ iyi í wa si wa.
15 Awɔ takaɛ ì mà iyi inɛi Azii ŋau fei à fũ
sim awɔ. Si inɔ nŋa bɛi Fijɛli do Hɛɛmɔjɛni à
wa. 16 Ilaaɔ̃ kú ce araarei nyaanzei Onɛzifɔɔ
domi í muum gbugbã isɛ fɛɛfɛlo. Kù nɔ kù
ce baa anyɔi iyi ǹ wa piisɔ̃ɔ. 17 Iyi í to wa
Romu mɔm i dɛdɛɛm nii do inɔ akã̃ hee í koo
í yɛm. 18 Nɔ Lafɛ̃ɛ ku jɔ̀ Ilaaɔ̃ ku ce araareɛ
si ajɔi kiitiu. Awɔ takaɛ ì mà sãa sãa icɛ iyi í
ceem Efɛɛzu.

Woo jabu jiidai Jesu Kirisi

2

1 Na nŋu, awɔ amam, mua araɛ gbugbã si
didɔ̃ iyi à nɛ do anu akã̃ nwa iyi à ce do Jesu
Kirisi. 2 Iyi ì gbɔ ǹ wa n fɔ si wajui ilu sɛɛda
nkpɔu, daa ilu naanɛ gɔ ŋa mɔ si awɔ, inɛ ŋa
iyi aa yɔkɔ a kɔ inɛ gɔ ŋa mɔ si cio.
3 Ijuukpã iyi á naa siɛ bɛi amu mɔ fei, jɔ̀
i jɛsi bɛi woo jabu jiidai Jesu Kirisi. 4 Sooge
iyi í wa ikoi igũ ci ya ce wũai andunya bii wa
bi ku ce idɔɔbii inɛ ngboɛ. 5 Woo ce gaasai
ku sɛi kaa yɔkɔ ku ba ribai areɛ bii kù jɛ í
jirima woodaɛ ŋa. 6 Bɛɛbɛ mɔi woo logoo iyi
í ce icɛ do wahala nŋui á tako ku jɛ amaajɛɛ *.
7 Lasabu si ide ŋa iyi ǹ wa n fɔu ihɛ̃, nɔ Lafɛ̃ɛ
á sobiɛ i bɛi i gbɔò yaasei fei ndɛɛ.
8 Ye gigii Jesu Kirisi, tɔkui Davidi, iyi í ɲi
hai si balɛu. Ideɛi í wa si laabaau jiidau iyi
ǹ wa n waazo. 9 Na laabaau jiidaui ǹ wa n
yɛ ijuukpã hee à dim do sesee bɛi woo ce
laalɔ. Amma idei Ilaaɔ̃ si à dĩ. 10 Ŋɔi í jɔ̀ ǹ
wa n temuaò fei ndɛɛ na irii inɛ ŋa iyi Ilaaɔ̃
í cicau, ku ba aŋa mɔ a ba faaba do saabui
Jesu Kirisi, nɔ a nɛ ikpɛ̃ si amboeɛ iyi ci ya
tã̃. 11 Ide ilu naanɛ wee.
Bii à ku do nŋu, aa ka wɛɛ do nŋu.
12 Bii à temua, aa ka jɛ bomma do nŋu ajɔ.
Bii à nɔ à kɔsiɛ, nŋu mɔ á kɔsi wa.
13 Baa bii à jɛ hai nɛ naanɛ ŋa, do nŋu fei, nŋu
í jɛ ilu naanɛ,
Domi kaa yɔkɔ ku kɔsi araɛ.

Woo ce icɛ iyi kù waa ce anyɔi icɛɛ

---

* **1:4** ǹ wa n ye gigii kukpataɛ Timɔtee í kpatai wo si waati iyi Pɔlu wa nɛ. Amma Pɔlu wa bi ku naa ku yɔɔ má ku ba inɔ ku fɔ nŋau ku kpa iri. * **2:6** Si tia nwo gɔ ŋa à ya ni, “bɛɛbɛ mɔi woo logoo á ce icɛi do wahala ku bɛi ku ba amaajɛ.”

14 Ye inɛɛ ŋa gigii ide ŋau ihɛ̃ fei nɔ i kɔnkɔn du ŋa si wajui Ilaaɔ̃ i ni a maà ya maa ce kakɔɔ si ide ŋa, domi dimii kakɔɔ bɛɛbɛ kù nɛ aranfãani kãma, í gbe ku jɔ̀ inɛ ŋa iyi à waa gbɔɔ a ce nfe. 15 Ce kookaai i maa ce iyi aa baò saabu si wajui Ilaaɔ̃, bɛi woo ce icɛ iyi kù waa ce anyɔi icɛɛ, iyi í ya maa sisi ide ntɔi Ilaaɔ̃ dee dee. 16 Amma waasu ide ŋa iyi a kù nɛ aranfãani gɔ nɔ a kaa sobi inɛ ŋa si naanɛ ku dasi nŋa, domi inɛ ŋa iyi à waa ce bɛɛbɛ à ya na a ji̇̀ò Ilaaɔ̃ a maa kooi. 17 Idei inɛ ŋau bɛ í yɛi bɛi juju sãmi iyi wa bɛjɛ ara. Si inɔ nŋai Himenee do Filɛtu à wa, 18 aŋa iyi à jɔ̀ kpãai ntɔ nɔ à waa kɛkɛ naanɛ ku dasii inɛ nkpɔ domi à ni awaatii kuji̇̀i iku ŋa í lɔ tã. 19 Do nŋu fei, icui naanɛ ku dasi nwa iyi Ilaaɔ̃ í jilɛ do gbugbã kaa yaya. À mà iyi ntɔi si na iyi í jɔ̀ kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ í ni, Lafɛ̃ɛ í mà inɛɛ ŋa. Nɔ í ni má, inɛ iyi wa kpe irii Lafɛ̃ɛ fei ku saa laalɔ ku ce.

20 Si ile nla jɛɛ dimi ikã ikãi í ya wa bɛ. À ce gɔgɔ ŋa do wura, gɔgɔ ŋa mɔ do isɔ fũfũ. Inɛ nŋu ŋau bɛ ajɔi jingau nla ŋai à ya ceò icɛ. Amma gɔgɔ ŋa mɔ à wɛɛ má iyi à ce do amà, gɔgɔ ŋa mɔ kaalei, inɛ nŋu ŋai à ya maa ceò icɛi ajɔ fei. 21 Na nŋu, inɛ iyi wa nya araɛ hai si laalɔ ŋa iyi ǹ fɔ ideɛu fei, á yɛi bɛi jɛɛ iyi í nɛ bɛɛrɛ. Á jɛ inɛ iyi Ilaaɔ̃ í cica ikã ku jɛ tɛɛ mam mam, nɔ Lafɛ̃ɛ á yɔkɔ ku ceò icɛ si na iyi í jɔ̀ í tã sɔɔlu ku ceò icɛ jiida baa yooma fei. 22 Saa kubi nfe nfei awaasũ ŋa, dɛdɛ kpãai dee dee ku jɛ, do naanɛ ku dasi, do kubi, do laakai ku sũ, awɔ do inɛ ŋa iyi à waa tɔɔ Lafɛ̃ɛ do inɔ akã. 23 Amma maà ya ce kakɔɔ si mii iyi kù nɛ aranfãani do iyi kù nɛ yaase, domi ì mà kam kam iyi nŋui í ya na ku bí ija. 24 Nɔ wee kù sǐa woo ce icɛi Lafɛ̃ɛ ku maa ja, amma í sǐa kú bi inɛ fei, nɔ kú jɛ inɛ iyi á yɔkɔ ku kɔ si cio nɔ ku ya temua. 25 Inɛ ŋa iyi a kù waa jɛsi ideɛ í sǐa ku ba ŋa ide ku fɔ do kúrɔ̀. Á yɔkɔ ku jɛ Ilaaɔ̃ á mu nŋa kpãa a kpaasiò idɔ nŋa a mà ntɔ, 26 nɔ laakai nŋa ku baa, a gbã hai si taai Seetam, nŋu iyi wa mu ŋa wo nɔ í jɔ̀ à waa ce idɔɔbiɛ.

Waatii ankãanyi

3

1 Amma í sǐa i mà ŋa iyi kuwɛɛ nwa á na ku gaabu si waatii ankãanyi. 2 Amanɛ ŋa aa maa ce idei iri nŋa, lasabu nŋa fei si fiai á ya wa, aa jɛ woo tɔɔ fufu, aa nyisi iyi aŋa à jɛ ngɔgɔ, aa maa bu Ilaaɔ̃. A kaa jirima baa nŋa ŋa, aa jɛ gudulu ŋa, a kaa mà bɛɛrɛi Ilaaɔ̃. 3 Aa jɛ hai nɛ kubi ŋa, a kaa nɛ araarei inɛ ŋa, aa jɛ woo sɔ irii inɛ ŋa, a kaa mà ara nŋa, aa jɛ inɛ ku gaabu ŋa, nɔ aa jɛ mbɛɛi woo ce jiida ŋa. 4 Aa jɛ ilu zamba ŋa, a kaa nɛ lasabu jiida, aa nɛ faao. Aa bi faayii andunya ku re Ilaaɔ̃. 5 Aa maa too kpãai Ilaaɔ̃ do gɛlɛ, amma ilu muafiti ŋai domi à kɔsi gbugbãɛ. Fa araɛ hai bi amanɛ dimi bɛɛbɛ ŋa. 6 Gɔgɔ ŋa aa maa lɔ kpasɛ̃ do kpasɛ̃ ŋa a maa kãmia inaabo hai donda kulɛlɛ ŋa. Inaabo ŋau, dulum du ŋa í caa nɔ à waa too binɛ ikã ikã fei. 7 Iju iyi í má fei inaabo bɛɛbɛ ŋau à waa dɛ aŋa a mà ngɔgɔ, amma a kaa nɔ a mà ntɔu pai. 8 Si bɛi Zanɛsi do Zambɛɛsi à kɔsi Moizi wo, bɛɛbɛ mɔi inɛ ŋau mɔ à kɔsi ntɔu, iri nŋa í sinda mam mam. Naanɛ ku dasi nŋa kù nɛ aranfãani kãma. 9 Amma kookaai nŋa kaa bɔò ŋa bii kãma, domi inɛ fei á na ku yɛ sũmu ku jɛ nŋa, si bɛi à yɛ ti Zanɛsi do Zambɛɛsi.

Iyi Pɔlu í dasi Timɔtee ku ce

10 Amma awɔ ì mà sãa sãa yaase bɛi ǹ kɔ inɛ ŋa si cio do yaase bɛi ǹ ce isɛɛnɛm bi tu ŋɛ, do mii ŋa iyi ǹ dasi idɔ n ce, do naanɛ ku dasim, do laakaim, do suurum, do kubim, do temuam. 11 Ì mà bɔ̃nɛ iyi à nyisim do ijuukpã iyi í bam si ilui Antiɔsi do Ikonimu do Lisitu. Kù nɛ bɔ̃nɛ gɔ iyi n kù yɛ bɛ. Amma Lafɛ̃ɛ í nyam hai si fei ndɛɛ. 12 Ntɔi, inɛ iyi wa bi ku ce kuwɛɛɛ dee dee si wajui Ilaaɔ̃ si anu akã iyi í ce do Jesu Kirisi kù nɛ bɛi á ce iyi kù yɛ ijuukpã. 13 Amma inɛ laalɔ ŋa do woo sɔ ibo ŋa waati kãma fei laalɔ nŋa í ya maa kɔ̃ɔsii. Si bɛi à waa dǐ ijui inɛ gɔ ŋa, bɛɛbɛ mɔi à waa dǐ ijui ara nŋa. 14 Amma awɔ, leekǐ dim dim si cio iyi à kɔɛ si, iyi ì dasi naanɛ, domi ì mà inɛ iyi í kɔɛ si. 15 Hai keekeɛi, ì mà kukɔi idei Ilaaɔ̃ iyi á yɔkɔ ku muɛ bisi i dasiò Jesu Kirisi naanɛ ku ba i ba faaba. 16 Kukɔi idei Ilaaɔ̃ fei hai bi Ilaaɔ̃i wa naa. Nɔ í nɛ aranfãani ku kɔ́ inɛ ŋa si cio, ku nyisi amanɛ kuraraɛ, nɔ ku dasiɛ kpãa jiida má, nɔ ku nyisiɛ yaase bɛi á jɛò dee dee, 17 ku ba inɛi Ilaaɔ̃ ku kɔ̃, nɔ ku tã sɔɔlu ku ceò icɛ jiida baa yooma fei.

4

1-2 Ǹ wa n tɔɔɛi Timɔtee, i ya maa waazoa inɛ ŋa idei Ilaaɔ̃ waati kãma fei. I ya tã sɔɔlu baa bii bɛirei, à jɛ a kù jɛ. Ǹ wa n tɔɔɛi si wajui Ilaaɔ̃ do si wajui Jesu Kirisi, nŋu iyi á kiiti ilu hunde do iku ŋa. Na irii kunyiɛ wa do kunaai bommaɛi ǹ wa n dasiɛ icɛu bɛ. Na nŋu, lɛlɛ ŋa, nɔ i nyisi ŋa kurara nŋa, mu nŋa gbugbã, nɔ i kɔ ŋa si cioi idei Ilaaɔ̃ do suuru nla nla. 3 Ǹ wa n fɔ bɛɛbɛi domi waati gɔ wa naa iyi inɛ ŋa a kaa bi idei kukɔsi jiida ku gbɔ, amma aa dɛdɛa ara nŋa woo kɔ si cio nkpɔ, inɛ ŋa iyi aa lɛlɛ ŋa do ide iyi à bi ku gbɔ. 4 Aa kɔ ku gbɔ ide ntɔu, nɔ aa sinda ara nŋa si idei arái amanɛ ŋa. 5 Amma awɔ, mu araɛ si mii fei, temua do ijuukpã, ce icɛi laabaau jiidau ku waazoɛ, nɔ i jɔ̀ icɛi idei Ilaaɔ̃ iyi ì waa ce ku kɔ̃ mam mam.

6 Amma amu takam, kuwɛɛm í jɛ bɛi atɛ̃i kuwee iyi à waa nikã, nɔ waati iyi an jɔ̀ andunya í maai wa. 7 Ǹ jabu jiida, nɔ ǹ sɛi ǹ bɔ hee kɔɔ, nɔ ǹ wa n leekɪ̃ si naanɛ ku dasi dim dim. 8 Nsɛi, ǹ mà iyi an ba ribai dee dee ku jɛ. Lafɛ̃ɛ woo kiiti dee deei á muum si ajɔ nŋu. Kù jɛ amu akã, amma hee do inɛ ŋa iyi à bi ajɔi kunyiɛ wa fei.

Idei ankãanyi

9 Ce kookaai i hãmɛɛm wa ńya ńya, 10 domi Demasi í jɔ̀m í bɔ Tɛsalonika si na iyi í jɔ̀ í bi andunya kaa kaa. Kɛrɛsani, inɛ nŋu í nɛ ikpa ilɛi Galati nɔ Titee mɔ í nɛ ikpa ilɛi Dalumasi. 11 Luku nŋu akãi í wa bi tom ihɛ̃. Gbã Maaku iŋɛò i naa wa ajɔ ŋa, domi á yɔkɔ ku sobim si icɛm nɔu. 12 Ǹ bɛ Tisiki Efɛɛzu. 13 Bii ì waa naa, soom kumboo ku nya tũtũm wa iyi ǹ jɔ̀ Torasi kpasɛ̃i Kaapusi, do tiam ŋa, iyi í re mɔm nŋui í jɛ iyi à ce do batau.

14 Alesandu gbɛdɛu *, í ceem laalɔ ntɔ ntɔ. Lafɛ̃ɛ á sãa mii iyi í ce. 15 Awɔ mɔ laakaiɛ, domi í kɔ̀sí ide nwa do gbugbã.

16 Inɛ kãma kù nɔ kù leekɪ̃ do amu sinteu mɔm iyi ǹ wa n kɔò aram, aŋa feii à jɔ̀m. Ilaaɔ̃ ku maà mu ŋa do. 17 Do nŋu fei, Lafɛ̃ɛ í leekɪ̃ do amu í muum gbugbã, ku ba n waazo laabaau jiidau mam mam nɔ dimi mmu ŋau fei a gbɔɔ. Nɔ ǹ fita si wahalau bɛi inɛ iyi í gbã hai si gɛlɛi muusu nla. 18 Lafɛ̃ɛ á nyam hai si laalɔ baa yooma fei, nɔ kú jɔ̀ n lɔ si bommai leleɛ do alaafia. Ka saabuɛ hee do ajɔ fei. Ami.

Fɔɔi ankãanyi

19 Ce Pirisila do Akilasi fɔɔ do inɛi kpasɛ̃i Onezifɔɔ ŋa. 20 Erasitu í gbe Kɔrɛnti bɛ nɔ ǹ jɔ̀ Torofimu Miletu, domi kù waa nɛ baani. 21 Ce kookaai i naa hee sukui tũtũ ku maa to.

Ebulusi, do Pudɛni, do Linusi, do Kolodia, do inɛ nwa ŋau fei à waa ceɛ fɔɔ.

22 Lafɛ̃ɛ ku wɛɛ do awɔ.

Nɔ didõi Ilaaɔ̃ ku wa si iŋɛ fei.

* **4:14** gbɛdɛu Gbɛdɛ iyi à waa fãau ihɛ̃ kù jɛ bɛi gbɛdɛ ku rɔ kaako ŋa. Inɛ nŋu isɔ ku ce booda ŋa do iwɛ̃ iyi inɛ ŋa à ya maa tɔɔi í ya yó.

Tia iyi Pɔlu í kɔa Titee

Pɔlu í ce Titee fɔɔ

1 Amui Pɔlu, woo ce icɛi Ilaaɔ̃ do woo bɛi
Jesu Kirisi, amui ǹ kɔ tiau wa. À bɛm nii n
2 koo n sobi inɛ ŋa iyi Ilaaɔ̃ í cicau ku ba a dasiɛ
naanɛ, nɔ a mà ntɔu si gãmɛi kpãai naanɛ ku
dasi nwa. 2 Iyi bɛi á jɔ̀ a maa cɔ kpãai kuwɛɛ
hai tã. Ilaaɔ̃ ci ya sɔ ibo. Nɔ baa hai kù takai
andunya í ce kuwãi kuwɛɛ hai tã. 3 Nɔ nsɛi,
si awaati iyi í jilɛu, í jɔ̀ ideɛu í fita. Ideui í
daam si awɔ n waazoɛ si bɛi í jilɛɛm, nŋu iyi
í jɛ Ilaaɔ̃ woo faaba nwa.
4 Amu Pɔlu ǹ wa n ceɛ tiau ihɛ̃ wai, Titee.
Si bɛi do saabum nii ì dasiò Jesu naanɛ bɛi
amu mɔ, nŋui í jɔ̀ ì jɛ ama abím. Ilaaɔ̃ Baaba
do Jesu Kirisi woo faaba nwa a muuɛ didɔ̃
do laakai akã.

Icɛ iyi Pɔlu í dasi Titee Kɛrɛti

5 Ǹ jɔ̀ɛ Kɛrɛti bɛi ku ba i teese ide ŋa iyi í
gbeu, nɔ i cica inɛ ngbo ŋa si igbɛi inɛi Jesu
ŋa si ilu ŋau fei si bɛi ǹ sɔ̃ɛu. 6 Inɛ iyi á jɛ
inɛ ngboi igbɛu í gbe ku jɛ inɛ iyi kù nɛ taale
gɔ, iyi í nɛ abo akã lege lege nɔ amaɛ ŋa à jɛ
woo dasi Jesu naanɛ ŋa. Ku maà jɛ a maa sɔ
iri nŋa do daa bututu nɔ a maà jɛ amu ŋa iyi
a ci ya jirima inɛ. 7 Ntɔ ntɔ, inɛ ngboi igbɛu
icɛi Ilaaɔ̃i wa ce. Na nŋu í gbe ku jɛ hai nɛ
taale. Kù sĩa ku jɛ ilu faau, walakɔ ilu idɔɔkɔ̃,
walakɔ woo mɔ atɛ̃, walakɔ à bi ija, walakɔ
inɛ iyi wa bi ku ba fia do bisi laalɔ. 8 Amma í
gbe ku jɛ inɛ iyi í ya yaaɛ inɛ njoo ŋa, nɔ ku ya
bi mii jiida ku ce. Nɔ ku jɛ inɛ iyi í mà araɛ.
Ku jɛ inɛ dee dee do inɛ kumá nɔ ku ya saku.
9 Í gbe ku maa mu ide iyi í nɛ naanɛu dim
dim si bɛi à kɔaa si. Bɛɛbɛi á yɔkɔ ku mua inɛ
ŋa iyi à gbe gbugbã nɔ ku tusɛ nŋa yaasei cio
jiida nɔ ku kãmia woo jã ide ŋa.
10 Ǹ wa n fɔ bɛɛbɛi domi inɛ nkpɔi í wa si
igbɛu iyi a kù waa jirima inɛ ngbo ŋau, inɛ
ŋa iyi à waa dasi inɛ ŋa iju dũdũ do ide nfe.
Si inɔ nŋa, Zuifu ŋa iyi à dasi Jesu naanɛu,
aŋa mɔm nii à re. 11 Í gbe a ganji ŋa, domi à
waa bitandi nyaanze nkpɔ si bɛi à ya maa cio
nŋa mii iyi kù jɔ. À ya maa ce bɛɛbɛi ku ba
a baò fia do bisi laalɔ. 12 Inɛi Kɛrɛti gɔ takaɛ
iyi í jɛ woo sisi idei iwɛ̃ nŋa í ni, waati kãma
fei inɛi Kɛrɛti ŋa woo sɔ ibo ŋai, nɔ à gaabu
bɛi iŋai sako ŋa, ilu ika ŋai, lasabu nŋa fei si
kpãai ijɛi í wa. 13 Nɔ ide iyi í fɔu ntɔi. Na nŋu,
sɔ̃ ŋa ide do kugaabu ku ba a leekĩ dim dim
si kpãai naanɛ ku dasi, 14 nɔ a maà na a too
si alái Zuifu ŋau, walakɔ woodai inɛ ŋa iyi à
yaa hai si kpãai ntɔ. 15 Mii fei í mái bi inɛ ŋa
iyi à má, amma nkãma ci ya má bi ilu riisi
ŋa do hai dasi naanɛ ŋa, domi lasabu nŋa do
idɔ nŋa fei í nɛ riisi. 16 À waa fɔ do gɛlɛ à ni
aŋa à mà Ilaaɔ̃, amma kookoosu nŋa wa jã
ŋa ide. À jɛ inɛ laalɔ do woo kɔ̀ ide ŋa, a kaa
yɔkɔ a ce mii jiida kãma má.

2

Kukɔsi jiida

1 Awɔ takaɛ kɔ ŋa si cio jiida. 2 Sɔ̃ mɔkɔ
ngbo ŋa a jɔ̀ a mà mii iyi à waa ce, nɔ a jɛ
ilu bɛɛrɛ iyi à mà ara nŋa nɔ a leekĩ si kpãai
naanɛ ku dasiu dim dim do ti kubi do ti
temua. 3 Sɔ̃ abo ngbo ŋa mɔ a maa jɛ kuwɛɛ
nŋa dee dee béi í jɔ inɛi Ilaaɔ̃ ŋa à ya ce. A
maà jɛ woo sɔ irii inɛ ŋa wala woo mɔ atɛ̃.
Í sĩa a ya maa mua abo aso mɔkɔ saatara ŋa
bisi jiida 4 ku ba a mà bɛi aa bi mɔkɔ nŋa ŋa
do ama nŋa ŋa. 5 Nɔ a kɔ ŋa si a mà ara nŋa
a jɛ inɛ ŋa iyi aa leekĩ do mɔkɔ nŋa ŋa a maa
ce icɛi abo aso mɔkɔ nŋa, a jɛ inɛ jiida ŋa iyi
aa sũa mɔkɔ nŋa ŋa iri ilɛ. Iyi bɛi á jɔ̀ inɛ gɔ
kaa yɔkɔ ku fɔ laalɔi idei Ilaaɔ̃ na iri nŋa.
6 Sɔ̃ awaasũ ŋa mɔ a mà ara nŋa. 7 Bɛɛbɛ
mɔi awɔ takaɛ, i ya jɔ̀ a yɛ siɛ jiida ku ce si
mii fei. Si cioɛ, nyisi ŋa iyi ì jɛ dee dee nɔ ì
waa ce mii iyi à dasiɛ. 8 Sɔ̃ ŋa idei ntɔu iyi a
kaa yɛò taalei ideɛ. Iyi bɛi á jɔ̀ anyɔ ku mu
mbɛɛ nŋɛ ŋa domi a kaa ba laalɔ nwa a fɔ.
9 Sɔ̃ aru ŋa mɔ a jirima lafɛ̃ɛ nŋa ŋa si mii
fei nɔ a ya ce mii iyi á dɔ̃ nŋa si. A maà ya
ba ŋa kakɔɔ ku ce, 10 nɔ a maà ya ce ŋa ile,
amma a nyisi ara nŋa iyi aŋa à jɛ ilu naanɛ si
mii fei. Bɛɛbɛi inɛ ŋa aa màò bɛɛrɛi cioi Ilaaɔ̃
woo faaba nwa.
11 Ǹ ni i ce bɛɛbɛi domi Ilaaɔ̃ í jɔ̀ didɔ̃ɛ
í naa si andunya. Didɔ̃u á yɔkɔ ku mua
inɛ fei faaba. 12 Didɔ̃u wa sɔ̃ wa ka jɔ̀
kɔdɛɛi andunya do kuwɛɛ iyi kù waa mà
bɛɛrɛi Ilaaɔ̃. Bɛɛbɛi aa ka ce kuwɛɛ nwa si
andunyau ihɛ̃ dee dee, ka màò ara nwa, nɔ
ka màò bɛɛrɛi Ilaaɔ̃, 13 nɔ ka maa degbeò ajɔ
jiida iyi à waa cɔ kpãae, si bii Jesu Kirisi woo

faaba nwa á nyisi amboeɛ. Jesu Kirisi nŋui í jɛ Ilaaɔ̃, nɔ nŋui í la. 14 Í so araɛ í na na iri nwa ku ya wa hai si laalɔ baa yooma fei, nɔ ku ce wa inɛ kumá ŋa ka na ka jɛ bɛi dimi akã iyi á jɛ titi nŋu akã nɔ ka jɛ ilu himma ka maa ceò icɛ jiida.

15 Bɛɛbɛi í sɨ̃a i ya cioa inɛ ŋa. Sɔ̃ ŋa ide do kugaabu, nɔ i mu nŋa gbugbã si bɛi ì nɛ kpãaɛ. Maà jɔ̀ inɛ gɔ ku dondaɛ.

3

Isɛɛnɛi inɛi Jesu ŋa

1 Ye inɛi igbɛi Jesu ŋau fei gigi a ya sũa ilaalui ilɛ ŋa do inɛ ngbo ŋa iri ilɛ, a ya jirima ŋa, nɔ a ya tã sɔɔlu si icɛ jiida fei ku ce. 2 Sɔ̃ ŋa a maà ya fɔ laalɔi inɛ gɔ, nɔ a maà ya dɛ anui inɛ gɔ, amma a ya cea inɛ fei jiida nɔ a nyisi inɛ ŋa daa didɔ̃. 3 Í sɨ̃a ka ce bɛɛbɛ domi tako wo awa mɔ à yɛi bɛi inɛ ŋa iyi à gbe. A kù nɛ yaase, a ci ya ka jirima Ilaaɔ̃, à ya ka maa ce kurara. Kɔdɛɛi andunya baa yooma fei do faayi ŋai à waa nɛò wa. À waa ce kuwɛɛ nwa do inɔ sãmi do binɛ. Nɔ à cé njɛ. 4 Amma waati iyi Ilaaɔ̃ woo faaba nwa í nyisi jiida ku jɛɛ do bɛi í bi amanɛ ŋa, 5 í faaba wa. Waati bɛɛbɛi Hundeɛ iyi í da nwa si í bí wa isɛ gbeejisia nɔ í mu nwa kuwɛɛ titɔ̃. Kù faaba wa si na iyi í jɔ̀ à ce icɛ jiida, amma si na iyi í jɔ̀ í ce araare nwai. 6 Ilaaɔ̃ í mu nwa Hundeɛ do inɔ akã na saabui Jesu Kirisi woo faaba nwa, 7 ku ba ka na ka jɛ inɛ dee dee si wajui Ilaaɔ̃ na didɔ̃ɛ nɔ ka jɛ tubui kuwɛɛ hai tã iyi à waa cɔ kpãaɛ. 8 Ideu í nɛ naanɛ. Ǹ bi i fɔ ideu i sisi ku ba inɛ ŋa iyi à dasi Ilaaɔ̃ naanɛ a ce kookaai a ceò icɛ jiida. Ideu ide jiidai nɔ í nɛ aranfãani bi inɛ ŋa. 9 Amma i ya fɛò kudɛdɛi ide hai nɛ yaase ŋa ku ce, nɔ i maà ya dɛ irii bala nwa ŋa kú mà, nɔ i maà ya maa ce kakɔɔ hai tã si gãmɛi wooda. Iyi bɛ fei ngbɛi, kù nɛ aranfãani kãma. 10 Inɛ iyi wa fɛɛfɛ inɛ ŋa, sɔ̃ɔ bɛi isɛ gbeeji i bɛi i nya lafɛ̃ɛ ikã. 11 Awɔ takaɛ ì mà iyi amanɛ dimi bɛɛbɛ í yaai hai si kpãa jiida, wa ce dulum nɔ kookoosuɛ í jɔ̀ à yɛ taaleɛ.

Idei ankãanyi

12 Wee an na n bɛ Aatemasi walakɔ Tisiki wa bi tɛɛ. Waati iyi inɛ akã nŋa á na ku to wa, ce kookaai i naa i bam Nikopolisi, domi bɛi ǹ bi n maa n wa sukui tũtũ. 13 Mua Zenasi woo mà woodau do Apolo bukaatai mii iyi à bi fei si isɛɛnɛ nŋau, ku ba ngɔgɔ ku maà gaizia ŋa. 14 Í sɨ̃a inɛ nwa ŋau mɔ a hanya si icɛ jiida ku ce, ku ba a ba bukaatai mii iyi à bi nɔ a maà jɛ kuwɛɛ nŋa ngbɛ ngbɛ.

15 Inɛ ŋa iyi à wa bi tom ihɛ̃ fei à ceɛ fɔɔ. Ce inɛ ŋa iyi à bi wa si kpãai naanɛ ku dasi fɔɔ.

Didɔ̃i Ilaaɔ̃ ku wa si iŋɛ fei.

Tia iyi Pɔlu í kɔa Filemɔɔ

Pɔlu í ce Filemɔɔ fɔɔ

1 Amu Pɔlu iyi ǹ wa piisɔ̃ɔ na irii Jesu
Kirisi, amu do Timɔtee inɛ nwa à ceɛ tiau ihɛ̃
wai Filemɔɔ, awɔ baakɔɔ nwa do minjisia
nwa si icɛu. 2 Nɔ à ce inɛi igbɛi Jesu ŋa iyi
à ya tɔtɔɔ kpasɛ̃ɛu fɔɔ do wecǐ nwa Apia, do
Aasipu, nŋu iyi wa ba wa ku jabu. 3 Ilaaɔ̃ Baa
nwa do Lafɛ̃ɛ Jesu Kirisi a mu nŋɛ didɔ̃ do
laakai ku sũ.

Kubii Filemɔɔ do naanɛ ku dasiɛ

4 Waati iyi ǹ wa n ce kutɔɔ fei ǹ ya n ye
gigiɛi nɔ ǹ ya n saabu Aɔ̃ Lafɛ̃ɛm na iriɛ,
5 domi ǹ wa n gbɔ baaui naanɛɛ iyi ì dasi
Lafɛ̃ɛ Jesu do bɛi ì bi woo dasi Jesu naanɛ ŋa
fei. 6 Ǹ wa n tɔɔ Ilaaɔ̃ ku jɔ̀ anu akã̃ iyi awaɛ
ŋa à nɛ na naanɛ ku dasiu ku jɔ̀ i mà mii jiida
iyi à nɛ si kpãai Kirisi fei. 7 Baakɔɔm, kubiɛu
í muum gbugbã̃ ntɔ ntɔ do inɔ didɔ̃ nla nla,
domi ì waa tũ inɔi inɛi Ilaaɔ̃ ŋa.

Pɔlu wa tɔɔa Onezimu suuru

8 Na nŋu, baa do iyi ǹ nɛ kpãa na irii Kirisi
iyi an tilasiɛ i ce iyi í sǐa, 9 do nŋu fei, na kubii
í jɔ̀ ǹ wa n tɔɔɛ suuru. Amu Pɔlu, amu iyi
ǹ jɛ mɔkɔ ngbo, nɔ wee nsɛi ǹ wa piisɔ̃ɔ na
irii Jesu Kirisi, 10 ǹ wa n tɔɔɛ suurui na irii
Onezimu, nŋu iyi í jɛ bɛi amam iyi ǹ bí si
kpãai naanɛ ku dasi si ile piisɔ̃ɔ ihɛ̃. 11 Tako
wo kù sobiɛ jiida, amma nsɛi í jɛ sobi nla nla
bi tɛɛ do bi tom.

12 Nsɛi ǹ bɔɔ wai bi tɛɛ, nŋu iyi ǹ bi bɛi arai
amu takam. 13 Ǹ bi ku wa kɔkɔm nii wo ku
sobim si agbɛɛ̀ si waati iyi ǹ wa piisɔ̃ɔ ihɛ̃ na
laabaau jiidau. 14 Amma n kù bi n ce ngɔgɔ
bii kù yeɛ, domi n kù bi i sobim do tilasi, bii
kù jɛ do idɔɔbiɛ.

15 Á yɔkɔ ku jɛ iŋɛ̀ɔ Onezimu ì fɛɛfɛ njɛ ŋai
wo si waati keekeu ku ba i naa i nɔɔ do ajɔ
fei. 16 Kaa nyi wa bi tɛɛ baa bɛi aru nŋu akã̃
má, amma í re aru. Á nyi wai bɛi baakɔɔ
jiidaɛ. Ǹ nɛ kubiɛ ntɔ ntɔ, nɔ í sǐa titɛɛ ku re,
domi kù jɛ aruɛ nŋu akã̃, í jɛ baakɔɔɛ si kpãai
Kirisi má.

17 Na nŋu, bii ì waa kam bɛi kpaasiɛ, gba
nŋu mɔ bɛi aa gba amu takam. 18 Bii ì raraɛ,
walakɔ bii wa mu gbeseɛ, sindoɛ si irim.
19 Wee, ǹ wa n kɔ iyi ihɛ̃ do awɔi amu takam,
amu Pɔlu, an sãaɛ fei ndɛɛ. Baa bii n kù
fɔɔ, awɔ takaɛ ì mà iyi ì waa mu gbesem na
kuwɛɛɛ iyi ì ba. 20 Na nŋu, awɔ inɛm, ǹ wa n
tɔɔɛ i ceem didɔ̃u bɛ na irii Lafɛ̃ɛ. Tũ inɔm si
kpãai Kirisi.

21 Ǹ ceɛ tiau ihɛ̃ wai si na iyi í jɔ̀ ǹ wa n
naanɛɛ iyi aa jirima ide iyi ǹ wa n fɔu, nɔ ǹ
mà kam kam aa ce ku re baa iyi ǹ wa n tɔɔɛu.
22 Mii akãi í gbe, ceem sɔɔlui ile bii an naa
n wa, domi ǹ wa n cɔ kpãa iyi Ilaaɔ̃ á na ku
sindoom wa bi tu ŋɛ má na saabui kutɔɔ nŋɛ.

Sukudɔ̃ ku tɔɔ

23 Epafaasi, awaò inɛ iyi a wa ile piisɔ̃ɔ na
irii Jesu Kirisiu, í ni n ceɛ fɔɔ. 24 Bɛɛbɛ mɔi
woo bam icɛ ku ce ŋa, Maaku do Aritaaki do
Demasi do Luku, aŋa fei à ceɛ fɔɔ.

25 Didɔ̃i Lafɛ̃ɛ Jesu Kirisi ku wa si ŋɛ.

Tia iyi à kɔa inɛi Ebɛɛ ŋa

Ilaaɔ́ í jɔ̀ Amai nŋu takaɛ í ba wa ide ku fɔ

1 Tako bala nwa ŋa à gbɔ ide ku fɔi Ilaaɔ hai si gɛlɛi waliiɛ ŋa isɛ fɛɛfɛlo si kpãa ikã ikã. 2 Amma si waatii ankãanyiu ihɛ̃ awa à gbɔ ide ku fɔi Ilaaɔ hai si gɛlɛi Amaɛ takaɛ. Amaui Ilaaɔ í cica ku jɛ woo jɛ tubui mii fei, nŋu iyi aŋaò à taka andunya. 3 Amboe iyi Ilaaɔ í nɛ fei, si Amaɛi aa ka yɔɔ. Amau í jɔ Ilaaɔ takaɛ dee dee, í nɔ wa mu mii fei do gbugbãi ideɛ. Waati iyi í ce icɛ iyi á kpa idei dulum dii inɛ ŋa í tã, ŋɔi í koo í buba lele si awɔ njɛi Ilaaɔ ilu gbugbã fei.

Amai Ilaaɔ́ í re amaleka ŋa

4 Si bɛi Ilaaɔ í na Amaɛu iri iyi í re ti amaleka ŋa, bɛɛbɛ mɔi Amau takaɛ í re amaleka ŋa. 5 Do ntɔ, Ilaaɔ kù sɔ̃ inɛ akãi amaleka ŋau ku ni,
Awɔi ì jɛ Amam. Hai nnyi ǹ jɛ baaɛ.
Kù nɔ kù jɛ amaleka gɔi wa fãa iyi í ni,
An jɛ baaɛ, nɔ nŋu mɔ ku jɛ amam.
6 Amma waati iyi Ilaaɔ í bɛ ama yemmaɛ wa si andunya í ni,
Amalekam ŋa fei a gulɛa.
7 Ide iyi Ilaaɔ í fɔ na irii amaleka ŋau wee. Í ni,
Ǹ ce amalekam ŋai bɛi fufu,
Woo ce icɛm ŋau mɔ bɛi amɛi ina.
8 Amma Amaɛi wa fãa iyi í ni,
Awɔi ì jɛ Ilaaɔ̃. Ǹ jilɛ bommaɛ hee do ajɔ fei.
Dee dee ku jɛi í jɛ akpai bommaɛ.
9 Ì bi jiida nɔ ì cé laalɔ.
Na ŋɔi í ce amu Ilaaɔ ǹ cicaɛ, awɔ Ilaaɔ.
Ǹ nɔ ǹ muuɛ inɔ didɔ̃ nɔ ǹ jɔ̀ bɛɛrɛɛ í re ti kpaasi ŋa.
10 Nɔ í sɔ̃ɔ má í ni,
Awɔ Lafɛ̃ɛ, hai sinte awɔi ì jilɛ icui ilɛ.
Do awɔɛi ì ceò lele.
11 Fei ndɛɛ á ce nfe amma awɔi aa wɛɛ.
Lele do ilɛ fei á gboi bɛi ibɔ.
12 Awɔi aa taabu ŋa bɛi ɲ̃nɛ.
Aa nɔ a maa kpaasi bɛi à ya kpaasi ibɔ.
Amma awɔ i kaa kpaasi, nɔ kuwɛɛɛ kàa kpa iri.
13 Ilaaɔ kù nɔ kù sɔ̃ amalekaɛ gɔ kù ni,
Buba awɔ njɛm hee n ce mbɛɛɛ ŋa bi ku lesi isɛɛ.
14 Debɛi, mii amaleka ŋa à jɛ. À jɛ hunde ŋa iyi à waa cea Ilaaɔ icɛ, aŋai í ya bɛ a koo a sobi inɛ ŋa iyi aa ba faaba.

2

Idei faaba

1 Na nŋu, í sǐa ka mu ide iyi à gbɔ dim dim ku ba ka maà nyɔɔ, 2 domi baa ide iyi amaleka ŋa à naaò wa í nɛ gbugbã hee inɛ iyi kù saaluɛ walakɔ kù jirimaɛ fei í ba ijuukpã iyi í jɔ. 3 Debɛi, bɛirei aa ka ce ka yɔkɔ ka saa ijuukpã bii à waa cɛiò idei faaba iyi í to bɛɛbɛ. Lafɛ̃ɛ takaɛ í tako í sisi idei faabau, nɔ si anyiɛ inɛ ŋa iyi à gbɔɔ à sɔ̃ wa à ni ideu ntɔi. 4 Nɔ Ilaaɔ í ce maamaake ikã ikã fei ku ba gbugbãi sɛɛda nŋau ku kɔ̃ɔsi. Nɔ í cea inɛ ŋa amua ikã ikãi Hundeɛ si bɛi í bi.

Woo faaba inɛ ŋa

5 Ntɔ ntɔ, andunya iyi á na ku naa iyi à waa fãau, kù jɛ amaleka ŋai Ilaaɔ í jilɛ a jɛ inɛ ngboɛ. 6 Amma inɛ gɔ í kɔ bii gɔ í ba Ilaaɔ ide ku fɔ í ni,
Mii amanɛ í jɛ hee ì waa ce lasabuɛ.
Yooi í jɛ amanɛ hee i maa gbɔaa.
7 Si waati keeke gɔ ì coo inɛ iyi kù to amaleka ŋa.
Ì muaa amboe nɔ ì jɔ̀ í nɛ jirima nla nla.
8 Ì muaa gbugbã si mii fei.
Ntɔi, iyi à ni Ilaaɔ í naa gbugbã si mii fei, nkãma kù wɛɛ iyi kaa sũaa iri ilɛ. Amma a kù yɛ bii mii fei í sũaa iri ilɛ titã. 9 Do nŋu fei Jesu nŋu iyi à kaye wo, nsɛi à waa yɔɔ do amboe do jirima nla nla na wahala iyi í yɛ í kuò. Ntɔi, didɔ̃i Ilaaɔ í tako í jɔ̀ kù to amaleka ŋa si waati keeke gɔ. Ilaaɔ í ce bɛɛbɛi ku ba ku yɛ wahala ku kuò na irii inɛ fei. 10 Do ntɔ, Ilaaɔ̃, nŋu iyi í taka mii fei nɔ wa mu fei ndɛɛ, í yɔɔ iyi í sǐa Jesu ku yɛ ijuukpã ku ba ku jɛ amanɛ iyi í kɔ̃ nɔ ku gbã amanɛ nkpɔ nkpɔ ku naaò ŋa wa si amboeɛ, domi Jesui í jɛ icui faaba nŋa.

11 Jesu iyi í wɛ inɛ ŋa hai si dulum du ŋa, nŋu do inɛ ŋa iyi í wɛ ŋau à jɛ amai baa akã. Na nŋu, kù ce anyɔi ku kpe ŋa ifɔɛ ŋa 12 tengi bii í ba Ilaaɔ ide ku fɔ í ni,
An sisia ifɔm ŋa ideɛ.
An saabuɛ si aninii inɛ ŋa iyi à tɔtɔɔ.
13 Nɔ í ni má,

An dasi Ilaaɔ̃ naanɛm.
Si anyiɛ má nɔ í ni,
Amu wee do inɛ ŋa iyi Ilaaɔ̃ í muum.
14 Si bɛi inɛ ŋau à nɛ ara do njɛ, Jesu takaɛ
í na í so ara bɛi aŋa mɔ. Í ce bɛɛbɛi ku ba na
saabui ikuɛ ku kpa gbugbãi Seetam, nŋu iyi
í nɛ gbugbãi iku wo, 15 nɔ ku ya inɛ ŋa iyi à jɛ
bɛi aru ŋa si kuwɛɛ nŋa fei na njoi iku. 16 Ntɔ
ntɔ, kù jɛ amaleka ŋai í naa ku sobi, tɔkui
Aburahamu ŋai í naa ku sobi. 17 Na nŋu, kù
nɛ bɛi á ce iyi kù jɔ ifɔɛ ŋa si mii fei ku ba ku
na ku jɛ woo wee nla iyi í nɛ araare nɔ ku jɛ
ilu naanɛ si icɛi Ilaaɔ̃, nɔ ku sã gbesei dulum
dii inɛ ŋa. 18 Do yaase bɛɛbɛ á yɔkɔ ku sobi
inɛ ŋa iyi à wa si kulɛlɛ, domi nŋu takaɛ í yɛ
ijuukpã si kulɛlɛ.

3

Jesu í re Moizi

1 Na nŋu, iŋɛ inɛm ŋa, iŋɛ iyi ì jɛ ti Ilaaɔ̃,
iŋɛ iyi í kpe do woo dasi Jesu naanɛ ŋa iyi à
gbe ku ba i bɔ lelei Aɔ̃ ŋa, i jɔ̀ i cɔ Jesu, nŋu iyi
Ilaaɔ̃ í bɛ wa ku jɛ woo wee nla si kpãai naanɛ
ku dasi iyi à waa sisi. 2 Bɛi Moizi í tako í jɛ ilu
naanɛ si icɛɛ iyi í cea inɛi Izirɛli ŋa fei, bɛɛbɛ
mɔi Jesu takaɛ í nɛ naanɛ si wajui Ilaaɔ̃, nŋu
iyi í jilɔɔ si icɛu. 3 Inɛ iyi í ma ile í nɛ bɛɛrɛ í re
ileu takaɛ. Bɛɛbɛ mɔi Jesu í nɛ amboe nla nla
iyi í re ti Moizi. 4 Ntɔi, ile iyi ì yɛ fei amanɛi
í maa, amma Ilaaɔ̃i í jɛ inɛ iyi í ma mii fei.
5 Si icɛ iyi Moizi í cea inɛi Izirɛli ŋa fei, í yɛ
bɛi amaacɛ ilu naanɛ si kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ kú jɛ nwa
sɛɛdai mii iyi á na ku ce. 6 Amma Kirisi njɛ
amai kpasɛ̃ ilu naanɛi iyi Ilaaɔ̃ í ce inɛ ngboi
kpasɛ̃ɛu. Inɛi kpasɛ̃ɛ ŋau mɔ, awai bii à waa
leekĩ si naanɛ dim dim do si kpãa ku cɔ iyi à
waa tɔɔ̀ fufu.

Kusĩmi iyi Ilaaɔ̃ í jilɛa inɛɛ ŋa

7 Na nŋu, i sotĩ i gbɔ ide iyi Hundei Ilaaɔ̃ í
fɔ í ni,
Bii ì waa gbɔ ide ku fɔi Ilaaɔ̃ nnyi ŋa,
8 I maà lele idɔ nŋɛ má bɛi si ajɔ iyi ì kɔsiɛ ŋa,
Si waati iyi ì cɔ laakaiɛ ŋa si gbabua.
9 Ŋɔi Ilaaɔ̃ í ni,
Tengi bɛi bala nŋɛ ŋa à kɔsim à dede
idɔɔkɔ̃m,
Baa do iyi à yɛ mii iyi ǹ ce hee adɔ̃ ciiji.
10 Na ŋɔi í jɔ̀ ǹ ce idɔɔkɔ̃ do aŋa.
Nɔ ǹ yɛ idɔ nŋa í ya sindai ajɔ fei hai bi tom.
A kù mà kpãam.
11 Si idɔɔkɔ̃m ǹ ceekpe ǹ ni,
A kaa lɔsi bi kusĩmi iyi ǹ ce nŋa sɔɔluɛu ajɔ
kãma.
12 Na nŋu, iŋɛ inɛm ŋa, i ce laakai, i maà
jɔ̀ inɛ gɔ nŋɛ ku nɛ idɔ laalɔ hai dasi naanɛ,
iyi á jɔ̀ ku sinda hai bi Ilaaɔ̃, nŋu iyi í wɛɛ.
13 Amma si na iyi í jɔ̀ Ilaaɔ̃ í mu nwa ajɔi nnyi,
nɔ ala kù jɛ tu wa, í sĩa i ya maa mua njɛ
gbugbã ajɔ fei ŋa ku ba inɛ gɔ nŋɛ ku maà jɔ̀
dulum ku dĩ ijuɛ hee ku le idɔɛ. 14 Ntɔi, à nɛ
ikpɛ̃ si kuwɛɛi Kirisi bii à waa leekĩ dim dim
si naanɛ ku dasi iyi à nɛ hai sinte hee kɔɔɛ.
15 Na ŋɔi í jɔ̀ à ni,
Bii ì waa gbɔ ide ku fɔi Ilaaɔ̃ nnyi ŋa,
I maà lele idɔ nŋɛ má bɛi si ajɔ iyi ì kɔsiɛ ŋa,
16 Yoo ŋai à gbɔ ide ku fɔi Ilaaɔ̃ nɔ à kɔsiɛ bii
kù jɛ inɛ ŋa iyi Moizi í gbã hai ilɛi Ezibitiu
fei. 17 Mà yoo ŋai Ilaaɔ̃ wa ce idɔɔkɔ̃ hee
zakai adɔ̃ ciiji bii kù jɛ do inɛ ŋa iyi à ce
dulum nɔ à cuku à ku si gbabuau. 18 Si waati
iyi Ilaaɔ̃ í ceekpe í ni, a kaa lɔsi bi kusĩmi iyi
nŋu í ce nŋa sɔɔluɛu, yoo ŋai wa fãa bii kù jɛ
inɛ ŋa iyi a kù jirima ideɛ. 19 Bɛɛbɛ mɔi, à yɛ
iyi a kù yɔkɔ a kù lɔsi bi kusĩmiu si na iyi í jɔ̀
a kù dasi naanɛ.

4

1 Kuwãi Ilaaɔ̃ iyi í ni aa ka lɔsi bi kusĩmiu í
wɛɛ baa nnyi. Na nŋu, i ce laakai ku ba inɛ gɔ
nŋɛ ŋa a maà na a to wa do ankãanyi nɔ a ba
wee aŋa a kaa ba a lɔ bi kusĩmiu. 2 À waazo
nwa laabaau jiida si bɛi à cea inɛ ŋa iyi à tako
à wa si gbabuau. À gbɔ ideu amma kù ce nŋa
aranfãani kãma domi si waati iyi à gbɔɔ, a kù
dasi naanɛ. 3 Awa iyi à dasi naanɛ aa ka lɔsi
bi kusĩmiu, bi kusĩmi iyi Ilaaɔ̃ í fɔ ideɛ í ni,
Si idɔɔkɔ̃m ǹ ceekpe ǹ ni,
A kaa lɔsi bi kusĩmi iyi ǹ ce nŋa sɔɔluɛu.
Í fɔ bɛɛbɛ baa do iyi í ce sɔɔlui kusĩmiu tã hai
waati iyi í taka andunya. 4 Do ntɔi, bii gɔ à fɔ
idei ajɔ mɛɛjesiau à ni,
Ilaaɔ̃ í kpa irii icɛɛ fei nɔ í sĩmi si ajɔ mɛɛjesia.
5 Do nŋu fei Ilaaɔ̃ í fɔ ide iyi à tako à ka wau
wo iyi í ni,
A kaa lɔ si bi kusĩmi iyi ǹ ce nŋa sɔɔluɛu ajɔ
kãma.
6 Inɛ gɔ ŋa aa na a lɔ si bi kusĩmiu. Amma inɛ
sinte ŋa iyi à gbɔ laabaau jiidau a kù lɔsi na
ide hai jirima nŋau. 7 Na nŋu, nsɛi Ilaaɔ̃ í jilɛ
ajɔ má, nɔ ajɔui nnyi. Ideu í cei bɛi Ilaaɔ̃ í jɔ̀ à

na à gbɔɔ hai si gɛlɛi Davidi si anyii adɔ̃ nkpɔ nkpɔ. Ideu í ni,
Bii ì gbɔ ide ku fɔi Ilaaɔ̃ nnyi ŋa,
I maà ti i lele idɔ nŋɛ.
8 Ntɔi, bii í jɛ si kusĩmiu bɛi Zozue í bɔò inɛ ŋau wo, Ilaaɔ̃ kaa fɔ idei ajɔi kusĩmi mmu gɔ iyi á na ku naa. 9 Bɛɛbɛi kusĩmi í wɛɛ má iyi í jɛ ti inɛi Ilaaɔ̃ ŋa bɛi Ilaaɔ̃ takaɛ í sĩmi si ajɔ mɛɛjesiau. 10 Inɛ iyi í lɔsi bi kusĩmi iyi Ilaaɔ̃ í ce sɔɔluɛu, í kpa irii icɛɛi si bɛi Ilaaɔ̃ mɔ í kpa irii tɛɛ. 11 Na nŋu, ka ce kookaai ka lɔsi bi kusĩmiu. Kãma nwa ku maà jɛ hai gbɔ ide bɛi inɛ ŋau. Bii kù jɛ bɛɛbɛ aa ka na ka cuku ka kua bi kusĩmiu.
12 Idei Ilaaɔ̃i í jɛ kuwɛɛ, í nɔ í nɛ gbugbã. Í dɔ̃ anu í re taakuba ilu andɛ minji. Í nɛ gbugbã iyi á yɔkɔ ku lɔò hee lɛlɛi idɔ ku fɛɛfɛ idɔi amanɛ do lasabuɛ, ikɔ̃i ara mɔ do lompi. Nɔ á wusɛ idɔɔbii amanɛ do lasabuɛ. * 13 Nkãma kù wɛɛ iyi wa manjia Ilaaɔ̃ woo taka. Fei ndɛɛ í cĩ wa jilɛi si wajuɛ. Nɔ nŋui awa fei aa ka tusɛa kuwɛɛ nwa.

Jesui í jɛ woo wee nlau

14 Do ntɔi à nɛ woo wee nla iyi í bɔ lelei Aɔ̃ í to hee bi Ilaaɔ̃ takaɛ. Nŋui í jɛ Jesu amaɛ. Na nŋu, ka leekĩ dim dim si naanɛ iyi à dasi, 15 domi woo wee nla iyi à nɛu á yɔkɔ ku ce araarei gbugbã hai nɛ nwa si na iyi í jɔ̀ à lɛlɛɛ ku ceò laalɔ si mii fei bɛi awa mɔ, amma kù ce dulum. 16 Kitãi bommai Ilaaɔ̃i í jɛ tengi bii aa ka ba didɔ̃. Na nŋu, ka sɛkɛɛ si kitãu si kutɔɔ nwa do idɔ ku buba, ku ba ku ce araare nwa nɔ ku mu nwa didɔ̃ iyi á sobi wa si waati iyi í jɔ.

5

1 Woo wee nla iyi à ya so hai si inɔi amanɛ ŋa fei, à ya sooi ku cea Ilaaɔ̃ icɛ na iri nŋa ku ba ku ya kooa Ilaaɔ̃ amua nŋa ŋa nɔ ku ce kuwee ŋa na irii dulum du ŋa. 2 Á yɔkɔ ku ce suuru do inɛ ŋa iyi a kù mà ngɔgɔ do inɛ ŋa iyi à yaa hai si kpãa, si na iyi í jɔ̀ nŋu takaɛ mɔ kù kɔ̃. 3 Na ŋɔi í jɔ̀, kù nɛ bɛi á ce iyi kù ce kuwee na irii dulum dii nŋu takaɛ bɛi wa ce na irii inɛ ŋa. 4 Inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku so araɛ ku ni nŋu í jɛ woo wee nlau, bii kù jɛ Ilaaɔ̃i í kpoo bɛi í kpe Arɔ̃ɔ wo.
5 Bɛɛbɛ mɔi baa Kirisi takaɛ kù so araɛ lele kù ni nŋu í jɛ woo wee nlau. Ilaaɔ̃i í cicaɛ, nŋu iyi í sɔ̃ɔ í ni,
Awɔi ì jɛ Amam.
Hai nnyi ɲ̀ jɛ Baaɛ.
6 Bii gɔ à kɔ ide iyi í sɔ̃ɔ má í ni,
Awɔi aa jɛ woo wee do ajɔ fei bɛi Mɛɛkizedɛki.
7 Si waati iyi Jesu í wa si andunya í ya ce kutɔɔ do anu ku dɔ̃ nla nla do cikãaju. Í tɔɔ sobii Ilaaɔ̃, nŋu iyi á yɔkɔ ku nyaa hai si awɔi iku, nɔ í gbɔa si na iyi í jɔ̀ í sũaa iri ilɛ. 8 Do iyi í jɛ Amai Ilaaɔ̃ fei, í kɔkɔ ku jirimaɛ si ijuukpã iyi í yɛ. 9 Iyi í kɔ̃ í tã nɔ í baa í jɛa inɛ ŋa iyi à waa jirimaɛ fei icui faaba iyi ci ya tã. 10 Nɔ Ilaaɔ̃ í coo woo wee nlau bɛi Mɛɛkizedɛki.

Ka maà jɔ̀ naanɛ ku dasi nwa

11 Mii nkpɔ í wɛɛ iyi aa ka yɔkɔ ka fɔ si gãmɛi ideu ihɛ̃, amma á gaabu a sisi nŋɛ yaaseɛ domi ì baa ì jɛ inɛ ŋa iyi a ci ya gbɔ yaasei ide ńya ńya ŋa. 12 Waati í to bɛbɛi bii í jɔ iŋɛ mɔ i kɔ inɛ gɔ ŋa mɔ si ideu, nɔ do nŋu fei, ì kɔ ì waa nɛ bukaatai inɛ iyi á kɔ ŋɛ si mii sinte ŋa si idei Ilaaɔ̃. Iŋɛ iyi ì to i jɛ ijɛ kili nla nɔ ì nyi ì waa nɛ bukaatai amɔ má ŋa. 13 Inɛ iyi wa mɔmɔ fei amai, kaa yɔkɔ ku wũa jiida do laalɔ. 14 Amma ijɛ kili, ijɛi inɛ ngbo ŋai, aŋa iyi à mà jiida do laalɔ ku wũa si na iyi í jɔ̀ à nɛ dɔɔnɛɛ.

6

1 Na nŋu, ka jɔ̀ ide sinte ŋau si gãmɛi Kirisi nɔ ka bɔ waju ka jɛ inɛ ŋa iyi à jĩa. A kaa ka jilɛ icui ideu ku kɔsi má. Ideui í jɛ idei idɔ ku kpaasi hai si kookoosui nfe ku ce, do idei naanɛ ku dasi si Ilaaɔ̃, 2 do idei ikɔi inyi ku dasi ikã ikã, do idei awɔ ku lea inɛ ŋa si iri, do idei kujĩi iku ŋa, do ide iyi Ilaaɔ̃ á jilɛ hee do ajɔ fei si kiitiu. 3 Kookaaii waju ku bɔi aa ka ce bii Ilaaɔ̃ í bi.
4 Inɛ ŋa iyi à ba inya kumái Ilaaɔ̃ tã, nɔ à tiɛ amuai lele, nɔ à ba ikpɛ̃ si Hundei Ilaaɔ̃, 5 nɔ à yɔɔ iyi idei Ilaaɔ̃ í sĩa, nɔ à mà gbugbãi kuwɛɛi ala, 6 bii à sinda à toa idei Ilaaɔ̃ anyi, a kaa yɔkɔ a sinda idɔ má, domi à sìsí à waa kpakpa Amai Ilaaɔ̃ si jĩi ku gaauu má nɔ à waa dasiɛ anyɔ si bantuma.
7 Ntɔ ntɔ, ilɛ á yɔkɔ ku mɔ inyii ijĩ nɔ amaajɛ iyi á cea woo logoo ŋa aranfãani á

* **4:12** Idei Ilaaɔ̃ í jɛ kuwɛɛ tia nwo ŋau à ni, “Idei Ilaaɔ̃ í wɛɛ njaawɛ”.

fita. Bii ilɛu í ce bɛɛbɛ, á ba kuweei Ilaaɔ̃.
8 Amma bii agũ do agũ fũfũ ŋai à fita si, ilɛu
kù ce ncɛɛi. Bii í kɔ̃ɔsi Ilaaɔ̃ á ceekpeɛ, si
anyiɛ nɔ ku joo.
9 Iŋɛ baakɔɔ nwa ŋa, baa do iyi à waa fɔ
bɛɛbɛ, à waa naanɛ ŋɛ. À mà iyi ì wa si kpãai
faaba ŋa. 10 Ilaaɔ̃ í jɛ inɛ dee dee, kaa gbɛjɛ
icɛ nŋɛ do kubi iyi ì nyisi na iriɛ ŋa, si bɛi ì
gbɔa inɛɛ ŋa wo ŋa, nɔ ì waa gbɔ nŋa baa nsɛi
ŋa. 11 Amma à bi inɛ baa yooma nŋɛ fei ku
hanya do iju nkpa ku leekɨ si ideu hee kɔɔɛ
ku ba mii iyi ì waa cɔ kpãaɛ ŋau ku ce mam
mam. 12 A kù bi i na i ce ika ŋa, amma i sisi
inɛ ŋa iyi à dasi naanɛ nɔ à temua à waa jɛ̀ɔ
tubu iyi Ilaaɔ̃ í wã ŋa dou.

Ide iyi Ilaaɔ̃ í wã kù nɛ sika

13 Waati iyi Ilaaɔ̃ í cea Aburahamu kuwã í
gbasi do irii nŋu takaɛ si na iyi í jɔ̀ inɛ gɔ kù
wɛɛ iyi í roo má, 14 í ni, an weeɛ do ntɔ, nɔ n
jɔ̀ dimiɛ ku kpɔ. 15 Si bɛɛbɛi Aburahamu wa
temuaò nɔ í ba mii iyi Ilaaɔ̃ í wãa do. 16 Bii
inɛ ŋa à waa gbasi ide, à ya cooi do irii inɛ iyi
í re ŋa, nɔ kugbasiu ku jɔ̀ a mà iyi ntɔ ntɔ á
cooi nɔ ku kpa irii kakɔɔ fei. 17 Bɛɛbɛi, inɛ ŋa
iyi Ilaaɔ̃ í cea kuwãu, í bi ku nyisi ŋa mam
mam iyi idei nŋu kù nɛ gɛlɛ ku kɔbia. Na
ŋɔi í jɔ̀ í gbasi ku ba a mà iyi ntɔ ntɔ á cooi.
18 Na nŋu, idei kuwã do kugbasi, aŋa minjii
à wɛɛ iyi kaa kpaasi, nɔ si ide minji ŋau bɛ
Ilaaɔ̃ kaa yɔkɔ ku sɔ ibo. Si ide minji ŋau bɛi
Ilaaɔ̃ wa mu nwa gbugbã ntɔ ntɔ, awa iyi à
waa leekɨ si kpãa ku cɔ iyi í jilɛ nwa nɔ à ba
bi ku manji nwa siɛ. 19 Kpãa ku cɔu wa mu
idɔ nwai dim dim bɛi isɔi akɔi inyi í ya gɛɛ
akɔu. Isɔ iyi à nɛu wa soi dim dim do anyii
ridoo bi ku wai Ilaaɔ̃ lele. 20 Tengi bɛi Jesu
í cua nwa í lɔ na iri nwa domi í baa í jɛ woo
wee nla do ajɔ fei bɛi Mɛɛkizedɛki.

7

Mɛɛkizedɛki í jɛ ilaalu nɔ í jɛ woo wee má

1 Mɛɛkizedɛkii í jɛ ilaalui Salɛmu do woo
weei Ilaaɔ̃ ilu gbugbã fei. Si waati iyi
Aburahamu í jɛ amanlu ŋa igũ wa baa, ŋɔi
Mɛɛkizedɛki í bɔ ku kòo ku weeaa. 2 Mii iyi
Aburahamu í ba wa fei, í naa í ce ikpɛ̃ɛ, si
mɛɛwa fei í nya akã í na Mɛɛkizedɛki. Yaasei
irii Mɛɛkizedɛkiui í jɛ ilaalu iyi í jɛ dee dee.
Si anyii nŋu, í jɛ ilaalui Salɛmu, waatɔ ilaalui
laakai ku sũ. 3 Inɛ gɔ kù mà baaɛ walakɔ iyeɛ
walakɔ balaɛ gɔ. A kù ce faajii kubíɛ hee má
jɛ faajii ikuɛ. Si bɛɛbɛ í jɔ Amai Ilaaɔ̃, nɔ í jɛ
woo wee do ajɔ fei.
4 I cɔ zaka bɛi kulai mɔkɔu í to, nŋu iyi si
waati iyi Aburahamu bala nla nwa í jɛ igũ,
mii ŋa iyi í ba wa, si mɛɛwa fei í nya akã í náa.
5 Si inɔi inɛi Levi ŋa, inɛ ŋa iyi à jɛ woo wee
ŋau, wooda nwa í na ŋa kpãa, si mɛɛwa fei
inɛi Izirɛli ŋa a nya akã a na ŋa. Do nŋu fei,
à jɛ nyaanze akã, aŋa fei tɔkui Aburahamu
ŋai. 6 Mɛɛkizedɛki í weea Aburahamu iyi
Ilaaɔ̃ í cea kuwãu, nɔ baa do iyi Mɛɛkizedɛki
kù jɛ dimii Levi, do nŋu fei, Aburahamu í
náa ikpɛ̃u. 7 Kù nɛ sika gɔ, inɛ iyi í re nŋui
í ya weea kpaasi. 8 Inɛi Levi ŋa, aŋa iyi inɛ
ŋa à ya na akã si mɛɛwau fei, amanɛ ŋai
iyi à ya ku, amma Mɛɛkizedɛki í wɛɛ, si bɛi
kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ. 9 Nsɛi, si waati iyi
Aburahamu í náa zakaa, í yɛi bɛi Levi takaɛ
mɔ í náa, nŋu iyi amaɛ ŋa à waa ba zakaau,
10 domi baa do iyi a kù bí Levi waati bɛɛbɛ, í
yɛ bɛi í wa si arai balaɛ waati iyi balaɛu í ko
Mɛɛkizedɛki.
11 Wooda iyi Ilaaɔ̃ í na inɛi Izirɛli ŋa, kpãai
kuweei inɛi Levi ŋai í jɛ icuɛ. Nsɛi, bii í jɛ
kpãai kuweeu bɛ á yɔkɔ ku jɔ̀ inɛ ŋa a kɔ̃
mam mam, a kaa nɛ bukaatai woo wee mmu
gɔ ku naa má bɛi Mɛɛkizedɛki, inɛ iyi kù jɛ
dimii Arɔ̃ɔ, 12 domi bii à kpaasi kpãai kuwee
bɛɛbɛ, tilasi í gbe a kpaasi wooda mɔ. 13 Ntɔi,
Lafɛ̃ɛ nwa iyi ideu wa fãau, í jɛ inɛi dimi
mmu gɔ, nɔ si dimiu inɛ kãma kù ce icɛi
kuwee. 14 Ntɔ ntɔ, à mà iyi à buui si dimii
Zuda. Moizi kù nɔ kù fɔ idei inɛ kãma si
gãmɛi dimiu iyi á na ku jɛ woo wee.

Woo wee gɔ iyi í yɛ bɛi Mɛɛkizedɛki

15 Yaasei ideu í fita sãa sãa si bɛi à yɛ woo
wee mmu gɔ í fita iyi í yɛ bɛi Mɛɛkizedɛki.
16 A kù coo woo wee si na iyi í jɔ̀ à buu si
dimii woo wee ŋa, amma do gbugbãi kuwɛɛ
iyi ci ya tãi. 17 Do ntɔi, kukɔi idei Ilaaɔ̃ í fɔ na
iriɛ í ni,

Awɔi aa jɛ woo wee do ajɔ fei bɛi
Mɛɛkizedɛki.

18-19 Si bɛɛbɛi à kpa wooda nwou nɔ à naaò
kpãa ku cɔ iyi í roo wa, nɔ do saabuɛi à waa
sɛkɛɛ si Ilaaɔ̃. À kpa wooda nwoi si na iyi í
jɔ̀ kù nɛ gbugbã nɔ kù nɛ aranfãani. Ntɔ ntɔ,
wooda kù jɔ̀ nkãma kù kɔ̃ mam mam.

20 Ilaaɔ́ í jilɔɔ woo wee bɛi Mɛɛkizedɛki nɔ
í gbasi ideu. Inɛ ihɔ̃ ŋa à jɛ woo wee ŋa, kù jɛ
do kugbasii Ilaaɔ́. 21 Amma do kugbasii Aɔ́
Lafɛ̃ɛ í ce Jesu woo wee í ni,
Amu Aɔ́ Lafɛ̃ɛ ǹ gbasi ideu.
N kaa n nɔ n dede si idem má.
Aa jɛ woo wee do ajɔ fei.
22 Bɛɛbɛi Jesu í jɛ nwa bɛi akaasii akabuu iyi
í sɨ̃a í re wa.
23 Tengi bii idei Jesu do idei woo wee ŋau
í nya ikã̄ wee. Woo wee ŋau à kpɔ si na iyi
í jɔ̀ amanɛ ŋai iyi à ya na à ku, nɔ icɛ nŋa ku
leekɨ̌. 24 Amma Jesu njɛ í wɛɛi do ajɔ fei, ŋɔi í
jɔ̀ inɛ mmu gɔ kaa sãsi agbɛɛ ajɔ kãma. 25 Na
nŋu á yɔkɔ ku faaba inɛ ŋa iyi à waa sɛkɛɛ si
Ilaaɔ́ do saabuɛ mam mam, domi í wɛɛi hee
do ajɔ fei ku maa tɔɔ Ilaaɔ́ na iri nŋa.
26 Na nŋu, Jesu í jɛ woo wee nla iyi à nɛ
bukaataɛ. Kuwɛɛi nŋu do ti ilu dulum ŋa
kù jɛ dimi akã̄. Í má, kù ce dulum ajɔ kãma
nɔ riisi kãma kù wa siɛ. À soo í nɛ hee lelei
Ilaaɔ́. 27 Kù yɛ bɛi woo wee nla iyi ihɔ̃ ŋa, aŋa
iyi à nɛ bukaatai kuwee ajɔ fei, sinte na irii
dulum dii aŋa taka nŋa, si anyiɛ ti inɛ ŋa iyi
à gbe. Inɛ nŋu í ce kuwee akã̄ iyi í to hee do
ajɔ fei si waati iyi nŋu takaɛ í na araɛ. 28 Woo
wee nla ŋa iyi à waa ce icɛ bɛi woodai Moizi
í jilɛ, a kù kɔ̃. Amma woo wee nla iyi Ilaaɔ́ í
jilɛ do idei kugbasiɛ iyi í fɔ si anyii woodau,
nŋui í jɛ Amaɛ iyi í kɔ̃ hee do ajɔ fei.

8

Jesu woo wee nla nwa

1 Nsɛi, irii ideu wee. Awa à nɛ woo wee
nla dimi bɛɛbɛ, inɛ iyi wa buba lele si awɔ
njɛi kitãi bommai Ilaaɔ́ ilu gbugbã fei. 2 Wa
ce icɛi woo wee nlau si inɔ kumái bi ku wai
Aɔ́ Lafɛ̃ɛ takaɛ, iyi Aɔ́ Lafɛ̃ɛ í ce, kù jɛ amanɛ.
3 À jilɛ woo wee nla baa yooma fei ku cea
Ilaaɔ́ amua do kuwee ŋa. Na nŋu, í gbe woo
wee nla nwa kú nɛ ngɔgɔ iyi á ceò kuwee.
4 Bii í jɛ í wa si andunya kaa jɛ woo wee,
domi woo wee ŋa à wɛɛ iyi à waa ce kuwee
si bɛi woodai Moizi wa fɔ. 5 Woo wee ŋau à
waa sìsì icɛi lele. Icɛ nŋa í jɔ icɛi kuwee ntɔ
iyi wa ce leleu. Bɛɛbɛ mɔi, waati iyi Moizi
í tã̄ sɔɔlu ku ce ilei acɔ, Ilaaɔ́ í sɔ̃ɔ í ni, jɔ̀ i
coo mam mam ku yɛ bɛi ǹ nyisiɛ si antai iri
kutau. 6 Do yaase bɛi icɛi Jesu í reò tu ŋa,
bɛɛbɛi akabuu iyi í teese si gãmɛi Ilaaɔ́ do
amanɛ ŋa í nɛ bɛɛrɛ í re. Akabuuu, kuwã̄ iyi
í re do bɛɛrɛui í jɛ icuɛ.
7 Bii akabuu sinteu í kɔ̃, kaa nɛ a kpaasiɛ
má. 8 Amma Ilaaɔ́ í yɛ taalei inɛɛ ŋa waati iyi
í ni,
Amu Aɔ́ Lafɛ̃ɛ ǹ ni, ajɔ wa naa iyi an dɨ̌
akabuu titɔ̃ do dimii inɛi Izirɛli do
inɛi Zuda ŋa.
9 Kaa yɛ bɛi iyi ǹ dɨ̌ do bala nŋa ŋa,
Ajɔ iyi ǹ mu awɔ nŋa ǹ fitaò ŋa hai ilɛi
Ezibiti.
A kù leekɨ̌ do akabuu iyi ǹ dɨ̌ do aŋa.
Na nŋu, ǹ ce si ŋa atafii.
Ideu bɛi, amu Aɔ́ Lafɛ̃ɛ ǹ fɔ.
10 Nɔ ǹ ni má, akabuum wee, iyi an dɨ̌ do
dimii inɛi Izirɛli ŋa si anyii ajɔ nŋu.
An dasi woodam si lasabu nŋa.
An kɔɔ si idɔ nŋa.
An jɛ Aɔ́ Lafɛ̃ɛ nŋa nɔ aa jɛ inɛm ŋa.
11 Inɛ kãma nŋa kaa kɔ́ inɛi iluɛ si cio má
walakɔ kpaasiɛ ku ba ku màm,
Domi aŋa fei aa màm hai ama keeke hee ku
bɔ inɛ ngbo.
12 An kpa idei kuce laalɔ nŋa. N kaa n ye gigii
dulum du ŋa má.
13 Idei akabuu titɔ̃ iyi Ilaaɔ́ wa fɔui í jɔ̀ ti
takou kù nɛ aranfãani má. Wee mii iyi wa
gbo wa fei, wa bɔ ku kpa irii.

9

Kutɔɔi akabuu sinte do ti lele

1 Si waatii akabuu sinteu wooda í wɛɛ si
gãmɛi kutɔɔ, nɔ ile bi kuwai Ilaaɔ́ mɔ í wɛɛ si
andunya. 2 Ntɔi à gũ ilei acɔ. Inɔ sinteui à ya
kpe ile kumá. Bɛi fitila í wa do taabu do pɛ̃ɛ
iyi à jilɛa Ilaaɔ́. 3 Do wajui acɔ minjisiau * inɔ
mmuɛ gɔ í wa bɛ má iyi à ya kpe ile iyi í re do
kumá. 4 Bɛi bi kuwee iyi à ce do wura í wa, si
antaɛi à ya jo tulare. Bɛ mɔi kpakoi akabuui
Ilaaɔ́ í wa iyi à bii do wura. Si inɔ kpakoui,
cakai wura í wa, bii à dasi mana †. Nɔ si
inɔ kpakou mɔi goloi Arɔ̃ɔ iyi Ilaaɔ́ í jɔ̀ í da
koko wo í wa, do kuta ku munga anu si bii
à kɔ wooda. 5 Si antai kpakoui amaleka ilu
amboe ŋau à wa. Wurai à yɔ à ceò amaleka
ŋau. À jɔ̀ ikpa nŋa í fṹ í bii tengi bii à ya nikã

* **9:3** acɔ minjisiau acɔ sinteui í jɛ bi ku lɔ. † **9:4** mana ijɛ iyi Ilaaɔ́ í sambaa inɛi Izirɛli ŋa wa hai lele waati iyi à wa gbabuau.

njɛi kuwee na dulum. Amma a kaa ka yɔkɔ ka sisi idei mii ŋau ihɛ̃ fei nsɛi.
6 Do yaase bɛɛbɛi à jilɛ fei ndɛɛ nɔ woo wee ŋa à ya lɔ inɔ sinteui ajɔ fei a maa ce icɛi kutɔɔ nŋa. 7 Amma woo wee nlau nŋu akãi í ya lɔ inɔ minjisiau adɔ̃ do adɔ̃ gbakã akã do njɛi mɛɛmu iyi í ya ceaò Ilaaɔ̃ kuweeu na dulum dii nŋu takaɛ do iyi inɛ ŋa à ce si kumà hai mà nŋa. 8 Bɛɛbɛi Hundei Ilaaɔ̃ wa nyisi wa iyi kpãa iyi wa bɔ inɔ ntɔ iyi í re do kumáu a kù cũu titã waati iyi ile sinteu í wɛɛ. 9 Iyi bɛi í jɛ nwa yaasei mii iyi wa ce nsɛiu ihɛ̃, domi wa nyisi wa iyi amua ŋa do mɛɛmu ŋa iyi à ya ceaò Ilaaɔ̃ kuwee ŋau kù to ku jɔ̀ idɔi inɛ iyi wa coou kú má mam mam. 10 Mii ŋau bɛ fei wa fɔ idei kujɛ do kumɔ do ara ku wiɛ dimi ikã ikã. Woodai ara nŋu akãi iyi Ilaaɔ̃ í jilɛ hee titɔ̃ɛ ku maa naa.
11 Amma waati iyi Kirisi í naa, í jɛ woo wee nla iyi í naaò mii jiidai ala wa nnyi. Nŋui í lɔ ile gɔ iyi í la í re nɔ í sɨa í re. Kù jɛ amanɛ ŋai à coo, waatɔ kù wa si andunya iyi à taka. 12 Kirisi njɛ í lɔ inɔ iyi í re do kumáui gbakã akã hee do ajɔ fei, nɔ kù jɛ do njɛi iwo ŋa walakɔ ti ama kɛtɛ ŋa. Njɛi nŋu takaɛi í lɔò. Bɛɛbɛi í jɔ̀ à baò faaba iyi ci ya tã. 13 Inɛ ŋa iyi a kù má à ya fãsi ŋa njɛi iwo ŋai do ti kɛtɛ kombo ŋa do irurui kɛtɛ ŋa iyi à jo, ara nŋa ku bɛi ku má. 14 Bii bɛɛbɛi, bɛirei aranfãanii njɛi Kirisi á to. Do saabui Hundei Ilaaɔ̃ iyi kaa kui í naò Ilaaɔ̃ araɛ bɛi kuwee iyi kù nɛ agbɛ. Njɛɛi á jɔ̀ idɔ nwa ku má hai si icɛ nfe nfe ku ce ku ba ka yɔkɔ ka tɔɔ Ilaaɔ̃, nŋu iyi í jɛ icui kuwɛɛ.
15 Na ŋɔi í jɔ̀ Kirisi í jɛ woo teese kpãa ku ba Ilaaɔ̃ ku dɨ akabuu titɔ̃ do amanɛ ŋa nɔ inɛ ŋa iyi Ilaaɔ̃ í kpe a jɛ tubu iyi ci ya tã iyi í ce nŋa kuwãɛu. Aa yɔkɔ a jɛ tubuui na iku iyi Kirisi í ku, ku yaò inɛ ŋa hai si kurara nŋa iyi à ce si waatii akabuu nwou.
16 Akabuu dimi bɛɛbɛ iyi í jɛ ti tubu ku kpɛ̃, ku bɛi ku ce icɛ tilasi í gbe inɛ iyi í ce akabuuu ku ku titã. 17 Ntɔi, a kaa ceò akabuui tubu ku kpɛ̃ icɛ bii kù jɛ inɛ iyi í ce akabuuu takaɛ í ku, domi bii í wɛɛ si hunde akabuuu kaa nɛ gbugbã ku ce icɛ. 18 Na ŋɔi í ce baa akabuu sinteu, do njɛi à dũu. 19 Sinte Moizi í sisia inɛ fei wooda baa yooma fei si bɛi Ilaaɔ̃ í jilɔɔ. Si anyii nŋu, nɔ í so njɛi ama kɛtɛ ŋa do ti iwo ŋa do inyi, nɔ í so ikũ nkpa do amaawɔi jɨi ndii isɔpu, í dasi njɛu nɔ í fãsi tiai woodau do inɛ fei. 20 Nɔ í ni, iyi ihɛ̃i í jɛ njɛ iyi wa mua akabuu iyi Ilaaɔ̃ í dɨ do inɛu gbugbã. 21 Nɔ í so njɛu má í fãsi ilei acɔu do mii ŋa iyi à ya ceò kuweeu fei. 22 Si idei wooda njɛi í ya jɔ̀ mii nkpɔ ku má. Bii njɛ kù nikã Ilaaɔ̃ kaa kpa dulum dii inɛ kãma. 23 Mii ndii andunya ŋau ihɛ̃i iyi à jɔ mii ndii lele ŋau à má do kuwee dimi bɛɛbɛ. Amma mii ndii lele ŋa taka nŋa à nɛ bukaatai kuwee iyi í re do bɛɛrɛ.

Kuweei Kirisi í kpa idei dulum

24 À mà sãa sãa iyi Kirisi kù lɔ ile kumá iyi amanɛ ŋa à ce. Kù lɔ ile iyi í jɔ bi ku wa ntɔ ntɔi Ilaaɔ̃u, amma í lɔi hee lele takaɛ nɔ nsɛi wa leekɨ si wajui Ilaaɔ̃ na iri nwa. 25 Si bɛi í lɔ bɛ, kù jɛ á ni í nɛ bukaatai koo ce kuweei araɛ tuuba nkpɔ nkpɔ. Woo wee nlau, inɛ nŋu í ya lɔi adɔ̃ do adɔ̃ si inɔ iyi í re do kumáu do njɛi mɛɛmu gɔ. 26 Bii í jɛ Kirisi í lɔ bɛ tuuba nkpɔ nkpɔ wo, á yɛ ijuukpã isɛ fɛɛfɛlo hai sintei andunya. Amma nsɛi, si waatii ankãanyiu ihɛ̃, í na araɛ bɛi kuwee gbakã akã iyi í to ku kpa idei dulum hee do ajɔ fei. 27 Si bɛi Ilaaɔ̃ í jilɛa inɛ fei ku ku gbakã akã ku bɛi ku kiitiɛ, 28 bɛɛbɛ mɔi Kirisi í na araɛ gbakã akã bɛi kuwee í soò dulum dii inɛ nkpɔ. Á nɔ ku na ku faata wa isɛ gbeejisia, kù jɛ ku naa ku so dulum dii inɛ ŋa má, amma ku ba faabai inɛ ŋa iyi à waa degbeɛ ŋau kú kɔ̃ mam mam nii.

10

1 Woodai Moizi idei mii ŋa iyi à jɔ mii jiida ŋa iyi aa na a naai wa fɔ, kù jɛ mii jiida ŋau taka nŋa. Na nŋu, inɛ ŋa iyi à waa sɛkɛɛ si Ilaaɔ̃ do kuwee ŋa iyi à ya maa ce dimi akã adɔ̃ do adɔ̃ hai nɛ kɔɔ, woodau bɛ kaa yɔkɔ ku jɔ̀ a kɔ̃ mam mam. 2 Bii í jɛ yaasei Ilaaɔ̃ ku tɔɔ bɛɛbɛi á jɔ̀ inɛ ŋau a má wo, idɔ nŋa kaa yɛ taale nŋa nɔ a kaa nɛ bukaatai a maa ce kuwee má. 3 Amma kuweeu, í jɛ mii gɔ iyi í ya ye inɛ ŋa gigii dulum du ŋa adɔ̃ do adɔ̃. 4 Ntɔ ntɔ, njɛi kɛtɛ do ti iwo ŋau kaa yɔkɔ ku kpa idei dulum.
5 Na nŋu, waati iyi Kirisi í bi ku naa si andunya í sɔ̃ Ilaaɔ̃ í ni,
Kù jɛ kuwee walakɔ amua ŋai ì bi.
Na ŋɔi í jɔ̀ ì ceem ara.
6 Kù jɛ kuwee ŋa iyi à ya jo si ina fei sãa sãa

Walakɔ kuwee iyi à ya ce na dulum dii inɛ
ŋai á dɔ̃ɛ si.
7 Si anyii nŋu nɔ ǹ ni, amu wee Ilaaɔ̃.
Ǹ wa n naai n na n ce idɔɔbiɛ
Si bɛi à kɔ idem si tiai wooda.
8 Sinte titã Kirisi í ni, kù jɛ kuwee walakɔ
amua ŋai ì bi. Kù nɔ kù jɛ kuwee ŋa iyi à
ya jo si ina fei sãa sãa walakɔ iyi à ya ce na
dulum nii á dɔ̃ɛ si. Do nŋu fei kuwee ŋa iyi
wa fãau à waa cooi si bɛi wooda í jilɔɔ. 9 Si
anyii nŋu í ni, amu wee ǹ wa n naai n na n
ce idɔɔbiɛ. Si bɛɛbɛi ì kpa irii kutɔɔ nwou nɔ
ì kpaasiɛ do mmuɛ. 10 Si bɛi Jesu Kirisi í ce
idɔɔbii Ilaaɔ̃, na ŋɔi í jɔ̀ aa ka yɔkɔ ka má hai
si dulum du wa ŋa na saabui kuweei araɛ iyi
í ce gbakã akã hee do ajɔ fei.

11 Woo wee fei í ya maa ce icɛɛi ajɔ baa
yooma fei. Nɔ tuuba nkpɔ nkpɔ kuwee akãu
bɛi í ya maa ce nɔ kaa yɔkɔ ku kpa idei
dulum. 12 Amma kuwee akãi Kirisi í ce na
irii dulum. Si anyii nŋu, í koo í buba si awɔ
njɛi Ilaaɔ̃ hee do ajɔ fei, 13 wa degbe ajɔ iyi
Ilaaɔ̃ á ce mbɛɛɛ ŋa bi ku lesi isɛɛ. 14 Á yɔkɔ
ku maa bubaɛ si na iyi í jɔ̀ amua akãui í jɔ̀
inɛ ŋa iyi Ilaaɔ̃ í ce inɛɛ ŋa à má mam mam
hee do ajɔ fei. 15 Hundei Ilaaɔ̃ mɔ wa jɛ nwa
sɛɛdai ideu. Sinte titã í ni,
16 Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í ni, akabuu iyi an dǐ do aŋa si
anyii ajɔ nŋu wee.
An dasi woodam si idɔ nŋa.
An kɔɔ si lasabu nŋa.
17 Nɔ í ni má,
N kaa n ye gigii dulum du ŋa
Do wooda ku kua nŋa má.
18 Debɛi, bii à kpa idei dulum, kù nɛ a ce
kuwee gɔ na iriɛ má.

Ka sɛkɛɛ si Ilaaɔ̃

19 Na nŋu, iŋɛ inɛm ŋa, aa ka yɔkɔ ka lɔ
si inɔ iyi í re do kumáu do idɔ ku buba na
saabui njɛi Jesu. 20 Ridoo iyi wa ganji inɛ ŋa
a lɔ inɔ iyi í re do kumáu í ga si waati iyi Jesu
í na araɛ. Bɛɛbɛi í nya nwaò kpãa titɔ̃ iyi í
jɛ ti kuwɛɛ. 21 Nɔ à nɛ woo wee nla iyi í jɛ
inɛ ngboi kpasɛ̃i Ilaaɔ̃. 22 Na nŋu, ka sɛkɛɛ si
Ilaaɔ̃ do idɔ hai nɛ muafiti do naanɛ ku dasi
hai nɛ sika, do idɔ kumá iyi kù waa yɛ taale
nwa do ara iyi à wɛ do inyi iyi í má. 23 Ka
jɔ̀ ka leekǐ dim dim si kpãa ku cɔ iyi à waa
jɛ sɛɛdaɛu ihɛ̃, domi Ilaaɔ̃, nŋu iyi í ce kuwã
í jɛ ilu naanɛ. 24 Ka ce laakaii njɛ ku ba ka
ya mua njɛ gbugbã iyi á jɔ̀ ka bi inɛ ŋa nɔ ka
maa ce icɛ jiida. 25 Ka maà ti ka jɔ̀ idei kutɔtɔɔ
nwa, si bɛi inɛ gɔ ŋa à ya maa ce. Amma ka
mua njɛ gbugbã. Bɛi ì yɛ ajɔi Lafɛ̃ɛ wa maai
wa fei, bɛɛbɛ mɔi aa ya maa muaò njɛ gbugbã
ŋa.

26 Awa iyi à mà ntɔ tã, bii à waa mɔsi
dulum ku ce, kuwee gɔ kù wɛɛ ma iyi á
kpa idei dulum, 27 í gbe ka wɛɛò njo ka maa
degbe kiitii Ilaaɔ̃ do ina nla iyi á ce nfei
mbɛɛɛ ŋa. 28 Inɛ baa yooma iyi í kua woodai
Moizi fei, bii amanɛ minji mɛɛta í jɛ sɛɛdaɛ à
ya kpaai, a ci ya ce araareɛ. 29 Debɛi, inɛ iyi
wa donda Amai Ilaaɔ̃ wa cɔ njɛɛ nfe, njɛ si bii
Ilaaɔ̃ í dǐ akabuuɛ iyi á jɔ̀ lafɛ̃ɛ ku má, nɔ wa
bu Hundei Ilaaɔ̃ iyi wa nyisi wa didɔ̃u, i cɔ
zaka bɛi mii iyi á na ku ba lafɛ̃ɛ si ajɔi kiitiu á
to. 30 Ntɔ ntɔ, awa à mà inɛ iyi í fɔ í ni, amui
an sãa inɛ laalɔ iyi í ce, amui an kpã woo ce
laalɔ iju. Nɔ í ni má, amu Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ an kiiti
inɛm ŋa. 31 Ideu í to njo nla nla bii amanɛ í
dasi awɔi Ilaaɔ̃, nŋu iyi í wɛɛ.

32 I ye gigi mii iyi í tako í ba ŋɛ wo ŋa
si waati iyi ì yɛ inya kumái Ilaaɔ̃ ŋa, ì ba
ijuukpã ŋa ntɔ ntɔ amma ì leekǐ si dim dim
ŋa. 33 Waati gɔ ŋa à ya maa bu ŋɛ nɔ à kpã ŋɛ
iju si bantuma, nɔ si waati gɔ ŋa mɔ ì ya maa
mua inɛ gɔ ŋa iyi à waa yɛ dimii wahalau bɛ
gbugbã ŋa. 34 Ntɔi, ì ce araarei inɛi piisɔ̃ ŋa.
Iyi inɛ ŋa à nɔ à gba mii ndu ŋɛ ŋa ì jɛ ŋai
do inɔ didɔ̃, domi ì mà ŋa iyi ì nɛ amani iyi í
re do bɛɛrɛ iyi í ya maa wɛɛ do ajɔ fei. 35 Na
nŋu, i maà fũsi idɔ ku buba nŋɛ awɔ, domi
ribaɛ í la. 36 Do ntɔ, í gbe i temua ŋa ku ba
bii ì ce idɔɔbii Ilaaɔ̃ ì tã ŋa, i ba mii iyi í ce
nŋɛ kuwãɛ. 37 Ntɔi, si bɛi kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa
fɔ í ni,
Waati í gbe keeke, kekeeke mɔm.
Nɔ inɛ iyi í nɛ ku naa á naa, kaa kpɛ.
38 Nɔ inɛm iyi í jɛ dee dee, á maa wɛɛ do
saabui naanɛ ku dasi.
Amma bii í nyi do anyi, inɔm kaa dɔ̃ do nŋu
má.
39 Awa a kù jɛ inɛ ŋa iyi aa nyi do anyi a koo
a ce nfe. Amma à dasi naanɛ nɔ à wa si kpãai
faaba.

11

Kpãai naanɛ ku dasi

1 Inɛ iyi í dasi Jesu naanɛ í mà kam kam
mii iyi nŋu wa cɔ kpãaɛu nŋu á baa. Í nɔ í mà
mii iyi a kù yɛ do iju í wɛɛi do ntɔ. 2 Naanɛ
ku dasi dimi bɛɛbɛi inɛi tako ŋa à nɛ, ŋɔi í jɔ̀
kuwɛɛ nŋa í sɨ̃aa Ilaaɔ̃ si.
3 Na naanɛ ku dasii, à mà iyi Ilaaɔ̃i í taka
andunya do ideɛ. Bɛɛbɛi í taka mii iyi à waa
yɛ hai si mii iyi a kù waa yɛ.
4 Na naanɛ ku dasii, Abɛli í cea Ilaaɔ̃
kuwee iyi í nɛ bɛɛrɛ í re ti Kaɛ̃ɛ. Na saabui
naanɛ ku dasiɛi Ilaaɔ̃ takaɛ í jɛsi amuaɛ nɔ í
kpoo inɛ dee dee. Na naanɛ ku dasiui Abɛli
wa ba wa ide ku fɔ hee nsɛi baa do iyi í ku
fei.
5 Na naanɛ ku dasii Enɔku kù kú, Ilaaɔ̃ í
soo kú wa bi tɛɛ, nɔ inɛ gɔ kù yɔɔ do iju má.
Waati iyi í wa si andunya, à ya maa jɛ sɛɛdaɛ
iyi kookoosuɛ í dõa Ilaaɔ̃ si. 6 Nɔ wee inɛ gɔ
kù wɛɛ iyi kookoosuɛ á dõa Ilaaɔ̃ si bii kù jɛ
do naanɛ ku dasi. Ntɔi, inɛ iyi wa sɛkɛɛ si
Ilaaɔ̃ í nɛ ku dasi naanɛ iyi Ilaaɔ̃ í wɛɛ nɔ inɛ
ŋa iyi à waa dɛdɛɛ í ya sã nŋa ribaɛ.
7 Na naanɛ ku dasii, Nowee í gbɔ idei Ilaaɔ̃
waati iyi í ni ku ce laakai si mii iyi á na ku
naa iyi kù yɛ titã. Í jirima idei Ilaaɔ̃ nɔ í gbe
akɔi inyiu si bii nŋu do inɛi kpasɛ̃ɛ ŋa fei aa
ba faaba. Na naanɛ ku dasiɛi í yɛò taalei inɛi
andunya ŋa nɔ Ilaaɔ̃ í ni í jɛ amanɛ dee dee.
8 Na naanɛ ku dasii, Aburahamu í jɛ́ò
kukpei Ilaaɔ̃ nɔ í dasi kpãa wa nɛ ikpa ilɛ
gɔ iyi Ilaaɔ̃ á náa bɛi tubu. Í dasi kpãa wa
koo baa do iyi kù mà bii wa bɔ. 9 Na naanɛ
ku dasii í koo í buba si ilɛu bɛi isɛ mmu,
si ilɛ iyi Ilaaɔ̃ í ceaa kuwãɛ. Si ilei acɔ ŋa
mɔm nii í wa. Bɛɛbɛi mɔi Izaaki do Zakɔbu
à ce si anyiɛ, aŋa iyi Ilaaɔ̃ í cea kuwã akãu.
10 Aburahamu í ce bɛɛbɛi wa degbeò ilu nla
iyi icuɛ í nɛ gbugbãu. Iluu, Ilaaɔ̃i í jilɛ yaase
bɛi á yɛ, nŋui á nɔ ku maa.
11 Na saabui naanɛ ku dasii, Sara takaɛ * í
ba gbugbã í bíò ama baa do iyi waatiɛ í lɔ. Í
mà iyi Ilaaɔ̃, nŋu iyi í ce kuwã, í jɛ ilu naanɛ.
12 Bɛɛbɛ mɔi inɛmɔkɔ akãu bɛ, nŋu iyi í maai
iku, tɔkuɛ ŋa à na à kpɔ bɛi andaiyai lele ŋa
do bɛi sãai ido iyi inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku ka ku
mà jiaɛ.
13 Si naanɛ ku dasii inɛ ŋau bɛ fei à ku. A
kù ba mii iyi Ilaaɔ̃ í ce nŋa kuwãɛu, amma
à yɔɔi hai ɟ̈iiɟ̈i à coo cenkã. À fɔ iyi aŋa à jɛ
inɛ njoo ŋa do hai nɛ ide ŋa si andunyau ihɛ̃.
14 Inɛ ŋa iyi à waa fɔ bɛɛbɛ, à waa nyisi mam
mam iyi aŋa à waa dɛ ilɛ iyi á jɛ tu ŋai. 15 Bii
í jɛ à waa ce bɛgɛi ide nŋa iyi à jɔ̀ wa wo, aa
ba kpãa a sinda a nyi. 16 Amma nsɛi à waa dɛ
ide iyi í sɨ̃a í re, waatɔ ide iyi í wa lele. Na ŋɔi
í ce anyɔ kù waa mu Ilaaɔ̃ a kpoo Lafɛ̃ɛ nŋa
domi í ce nŋa sɔɔlui ilu gɔ.
17 Na naanɛ ku dasii, Aburahamu í jɛsi ku
ceò Izaaki kuwee si waati iyi Ilaaɔ̃ wa cɔ
laakaiɛ. Nŋu iyi Ilaaɔ̃ í cea kuwãu, í tã sɔɔlu
ku ceò ama akãɛu kuwee. 18 Nŋui Ilaaɔ̃ í sɔ̃
wo í ni, hai bi Izaakii dimiɛ á fita. 19 Ì mà iyi
Ilaaɔ̃ í nɛ gbugbã ku ɟ̈i inɛ baa hai si balɛ. Do
ntɔ aa ka yɔkɔ ka ni í yɛi bɛi Ilaaɔ̃ í jũu hai si
balɛ.
20 Na naanɛ ku dasii, Izaaki í weea Zakɔbu
do Esau, í sɔ̃ ŋa mii iyi á na ku ce.
21 Na naanɛ ku dasii, Zakɔbu, waati iyi í
maai iku, í weea amai Zozɛfu ŋa akã akã, nɔ
í lɔ́kɔ̀ si golo í tɔɔò Ilaaɔ̃.
22 Na naanɛ ku dasii, Zozɛfu mɔ, waati iyi
í maai iku, í fɔ idei kufitai inɛi Izirɛli ŋa hai
ilɛi Ezibiti do bɛi aa cea kũkũi nŋu ŋa.
23 Si waati iyi à bí Moizi, na naanɛ ku dasii
baaɛ ŋa a kù ce njoi a kua woodai ilaaluu nɔ à
singaɛ zakai cukpa mɛɛta, domi à yɛ í jɛ ama
ku sɨ̃a.
24 Na naanɛ ku dasii, Moizi í kɔ a kpe nŋu
amai ama inaaboi Faraɔ̃ waati iyi í na í la.
25 Í gbasi a kpã nŋu iju do inɛi Ilaaɔ̃ ŋa ajɔ do
iyi nŋu á maa wɛɛò inɔ didõ si faayii dulum
iyi kaa kpɛ. 26 Í gbasi a yaako nŋu bɛi aa na
a yaako Kirisi. Wa lasabu iyi dimii yaako
bɛɛbɛ ku yɛ í nɛ bɛɛrɛ í re amanii Ezibiti,
domi amanii alai wa lele.
27 Na naanɛ ku dasii Moizi í fita hai ilɛi
Ezibiti, kù ce njoi idɔɔkɔ̃i ilaaluu. Í leekɨ̃i
dim dim bɛi mii iyi í yɛ inɛ iyi a ci ya yɛ. 28 Na
naanɛ ku dasii í jɔ̀ à jɛ jingaui Iku ku kua. Nɔ
í jɔ̀ à fãsi njɛi angudã ŋa si andɛ koofa ŋa ku
ba amaleka iyi á kpa ama yemma ŋa ku maà
lu amai Izirɛli ŋa.
29 Na naanɛ ku dasii, inɛi Izirɛli ŋa à kua
Tenku Nkpau si ilɛ ngbɛ. Amma waati iyi
inɛi Ezibiti ŋa à bi a ce bɛɛbɛ, inyi í jɛ ŋa.

* **11:11** Na saabui naanɛ ku dasii, Sara takaɛ Tia nwo gɔ ŋa à ni, na saabui naanɛ ku dasii, Aburahamu í ba gbugbã í bíò ama baa do iyi í gbo nɔ Sara takaɛ í jɛ gbɛnda.

30 Na naanɛ ku dasii, bindii Zeriko í cuku
waati iyi inɛi Izirɛli ŋa à kaako iluu ajɔ
mɛɛje. 31 Na naanɛ ku dasii, Rahabu abo à
ta icuu kù ku do inɛ ŋa iyi a kù jirima Ilaaɔ̃
ajɔ, si na iyi í jɔ̀ í gba woo bɛ ŋau do inɔ akã̀.
32 Mii an fɔ má. Waati kù waa tom hee
n ce faajii Zedeɔ̃ do ti Baraki do Samsɔ̃ɔ do
Zɛfutee do Davidi do Samuɛli do walii ŋau.
33 Na naanɛ ku dasii à jɛ amanlu ŋau igũ̀, à
ce iyi í jɛ dee dee, nɔ à ba à gba mii iyi Ilaaɔ̃
í ce nŋa kuwãɛ. À dĭ gɛlɛi muusu nla ŋa, 34 à
kpa gbugbãi ina nla, à ba à fita hai si awɔi
inɛ ŋa iyi à waa dɛ a kpa ŋa do taakuba. À
kua gbugbã wo, amma à na à ba gbugbã má.
À waa ce njo nŋa si igũ̀, à jɛ dimi mmu ŋa
igũ̀. 35 Na naanɛ ku dasii, inaabo gɔ ŋa à ba
inɛ nŋa ŋa à jĭ wa hai iku.
Inɛ gɔ ŋa mɔ, baa do iyi à kpã ŋa iju hee à
ku, a kù dɛ aŋa a fita si, domi a waa bi aŋa
a na a koo a ba kuwɛɛ iyi í jɛ jiida í re. 36 À
yaako inɛ gɔ ŋa mɔ nɔ à tɛ nŋa kpɔtɔɔ. À dĭ
inɛ gɔ ŋa do sesee à dasi ŋa piisɔ̃ɔ. 37 Gɔgɔ ŋa
à ta ŋa kuta à kpa ŋa, inɛ gɔ ŋa mɔ à bu ŋa
kiti minji, gɔgɔ ŋa mɔ à kpa ŋa do taakuba.
Inɛ gɔ ŋa mɔ à dĭ batai angudã̀ do batai iwo
à waa dabiiò. A kù nɛ nkãma, à kpã ŋa iju,
à wahala ŋa, 38 a kù jɔò andunya. À ya maa
dabii si gbabua do si antai iri kuta ŋa. À wa
si isai kuta ŋa do isai ilɛ ŋa.
39 Inɛ ŋau fei, à jɛ nŋa sɛɛda jiida na naanɛ
ku dasi nŋa. Do nŋu fei, a kù ba kuwã iyi
Ilaaɔ̃ í ceu. 40 Ntɔi, si bɛi Ilaaɔ̃ í jilɛ nwa mii
iyi í nɛ bɛɛrɛ í re, kù bi inɛ ŋau a kɔ̃ dee dee
iyi kù jɛ do awa ajɔ.

12

Ilaaɔ̃ Baa nwa

1 Na nŋu, si na iyi í jɔ̀ woo jɛ sɛɛda nkpɔu
bɛ wa kaako wa, awa mɔ ka nyɔ mii iyi wa
bitandi wa si kuwɛɛ nwa do dulum iyi ci ya
kpɛtɛ ku má si wa dim dim. Nɔ ka temua si
kpãai kuwɛɛ iyi wa degbe wa bɛi woo sɛi í
ya temua si areɛ. 2 Ka dasi laakai nwa fei si
Jesu. Hai bi tɛɛi naanɛ ku dasi nwa wa naa,
nŋu mɔi í nɔ wa kɔ̃ɔ. Í jɔ̀ à kpaa si jĭi ku gaau,
kù cɔ anyɔi dimii ikuu domi wa cɔ kpãai inɔ
didɔ̃ iyi à jilɛaa. Nsɛi, wa buba si awɔ njɛi
kitãi bommai Ilaaɔ̃. 3 I jɔ̀ i lasabu si mii iyi
Jesu í ce, si bɛi í temua do mbɛɛtɛ nlau hee í
jɔ̀ ilu dulum ŋa à kpaa. I mu ideu ŋa ku ba i
maà kua gbugbã ŋa, nɔ i maà mɔngɔ munya
ŋa.
4 Iŋɛ, si kujabu nŋɛ do dulum, i kù jabu
i kù to hee si iku titã ŋa, 5 nɔ ì gbɛjɛ idei
gbugbã iyi à mu nŋɛ waati iyi à kɔ à ni,
Amam, bii Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ wa kpãɛ iju, ikɔi wa naɛ,
maà ce si atafii.
Inɔɛ ku maà fɔ bii wa fɔ siɛ ide,
6 Domi inɛ iyi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í bi, nŋui í ya kpã iju,
Nɔ ku cã inɛ ŋa iyi í doo si amaɛ ŋa fei.
7 Na nŋu, i temua do ijuukpã nŋɛ domi Ilaaɔ̃
wa ce nŋɛi bɛi amaɛ ŋa. Ama yoomai í wɛɛ
iyi baaɛ ci ya kpãa iju. 8 Bii a kù kpã̀ ŋɛ iju
bɛi amu ŋa iyi à gbe, debɛi i kù jɛ amai Baaba
ŋa, iŋɛ ama seege ŋai. 9 Baa nwa ŋa iyi à wa
ilɛ ihɛ̃ à ya kpã wa iju à ya ka nɔ ka jirima
ŋa. Bii bɛɛbɛi, bɛirei iri ilɛ ku sũa Baa nwa
iyi í wa leleu í nɛ ku to ku ba ka nɛ kuwɛɛ.
10 Baa nwa ŋa à ya kpã wa iju si waati keeke
si bɛi í sĭa nŋa. Amma Ilaaɔ̃ í ya kpã wa iju
na aranfãani nwa ku ba ka nɛ ikpɛ̃ si kumáɛ.
11 Ntɔi, bii à waa kpã wa iju, inɔ ku fɔi í ya
jɛ nwa titã, ci ya jɛ inɔ didɔ̃. Amma si anyii
nŋu, inɛ ŋa iyi à ba ijuukpãu nɔ à kpaasi, à
ya jɛ dee dee nɔ a jɛ kuwɛɛ nŋa si laakai ku
sũ. 12 Na nŋu, iŋɛ iyi ì waa mɔngɔ temua, i
wu awɔ nŋɛ lele, nɔ ilugũ nŋɛ ŋa iyi à gbɛɛji
ŋau i mu nŋa gbugbã ŋa. 13 Nɔ i cea isɛ nŋɛ
ŋa kpãa iyi í munga anu ŋa ku ba ilu kutɛ bɔ̃ɔ
ŋa a maà tambɔ kutɛ nŋa ŋau má, amma a ba
iri.

Ide iyi à sɔ̃ wa ka ce

14 I dɛ laakai ku sũ do inɛ fei nɔ i ce kuwɛɛ
iyi í má ŋa domi inɛ gɔ kù wɛɛ iyi á yɛ Lafɛ̃ɛ
bii kuwɛɛɛ kù má. 15 I ce laakai ŋa kãma nŋɛ
ku maà na ku toa didɔ̃i Ilaaɔ̃ anyi, nɔ i maà
jɛ ilu inɔ ku ro ŋa, domi inɔ ku rou á na ku
la nɔ ku tosi inɛ nkpɔ bɛi icãi jĭi í ya yɔ. 16 I
ce laakai ŋa ku ba inɛ gɔ ku maà ce sakara, nɔ
inɛ gɔ ku maà na ku kɔ ku mà bɛɛrɛi mii jiida
ŋa. Bɛɛbɛi Esau í ce waati iyi í so yemma ku
jɛɛ í taa na ijɛ jɛɛ akã̀. 17 Si anyii nŋu, iŋɛ taka
nŋɛ ì mà ŋa iyi í bi baa nŋu ku weea nŋu,
amma í kɔaa domi kù ba kpãa ku kpaasi mii
iyi í tako í ce baa do iyi wa dɛdɛɛ do cikãaju
fei.
18 Iŋɛ, kù jɛ iri kuta gɔ iyi aa yɔkɔ a lui ì
sɛkɛɛ si ŋa, bɛi inɛi Izirɛli ŋa à sɛkɛɛ si iri
kutai Sinai. Si antai kutai Sinai ina nla nlai í
wa bɛ do kudũi ijĭ do ilu kuku do fufu dabii,

19 do kãakãakɨ̃ do ide ku fɔ nla nla. Iyi inɛi
Izirɛli ŋau à gbɔ ide ku fɔu à tɔɔ suuru à ni ku
maà ti ku ba aŋa ide ku fɔ má, 20 domi à waa
ce njoi wooda iyi í ni, ilu hunde baa yooma
iyi í lu iri kutau, baa bii mɛɛmui, aa taa kuta
a kpaai. 21 Mii iyi à yɛ bɛ, í nɛ njo hee Moizi
í fɔ í ni, njo í mum hee ǹ wa n yaya.

22 Amma iŋɛ, iri kutai Siɔ̃ɔi ì sɛkɛɛ si ŋa,
bii ilui Ilaaɔ̃, nŋu iyi í wɛɛ í wa. Iluu, nŋui
í jɛ Zeruzalɛmui lele, tengi bii amaleka ŋa à
ya tɔtɔɔ nkpɔ nkpɔ do inɔ didɔ̃. 23 Ì sɛkɛɛ si
inɛ ŋa iyi à kɔ iri nŋa lele ŋa, aŋa iyi à jɛ ama
yemmai Ilaaɔ̃ ŋa. Ì sɛkɛɛ si Ilaaɔ̃ ŋa, nŋu iyi í
jɛ woo kiitii inɛ fei, nɔ ì sɛkɛɛ si inɛ jiidai tako
ŋa iyi Ilaaɔ̃ í jɔ̀ à kɔ̃ tã ŋa. 24 Ì sɛkɛɛ si Jesu do
njɛɛ iyi í nikãu ŋa. Jesui í jɛ woo teese kpãa
ku ba Ilaaɔ̃ ku dɨ̃ akabuu titɔ̃ do amanɛ ŋa.
Njɛɛui, wa ba wa ide ku fɔ, nɔ ideɛ í dɔ̃ ku
gbɔ í re ti Abɛli.

25 Na nŋu, i ce laakai ŋa i maà kɔ ku gbɔ
idei inɛ iyi wa ba ŋɛ ide ku fɔ ŋa. Moizi í
ba inɛ ŋa ide ku fɔ si andunyau ihɛ̃ í ni a ce
laakai, nɔ inɛ ŋa iyi à kɔ ku gbɔ ideɛu a kù fita
si ijuukpã. To, awa mɔ iyi à waa gbɔ inɛ iyi
wa fɔ ide wa hai lelei Aɔ̃, bɛirei aa ka ce ka
fita si ijuukpã bii à waa toaa anyi. 26 Inɛ iyi
ide ku fɔɛ í tako í jɔ̀ ilɛ í yayau, í fɔ má nsɛi í
ni, an nyi n yaya ilɛ má gbakã akã amma kù
jɛ ilɛ nŋu akã, hee do lele feii. 27 Iyi í ni, an
nɔ n coo má gbakã akã, wa nyisi iyi mii iyi
à taka á yaya ku lɔ ku ba mii iyi kaa yaya ku
wɛɛ.

28 Na nŋu, ka saabu Ilaaɔ̃ domi à nɛ
bomma iyi kaa yaya nɔ ka tɔɔe si bɛi í bi, ka
mà bɛɛrɛɛ nɔ ka jirimaɛ. 29 Ntɔi, Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ nwa
í yɛi bɛi ina iyi í ya ce nfei mii ŋa.

13

Mii iyi aa ka ce ka dɔ̃a Ilaaɔ̃ si

1 I ya temua si kpaasi woo dasi naanɛ ŋa
ku bi. 2 I ye gigi iyi í sɨ̃a i ya yaaɛ inɛ njoo ŋa,
domi inɛ ŋa iyi à waa ce bɛɛbɛ, gɔgɔ nŋa ŋa
à yaaɛ amaleka ŋa a kù mà. 3 Nɔ i ya ye gigii
inɛi piisɔ̃ɔ ŋa bɛi mii iyi à mu iŋɛ mɔ piisɔ̃ɔ
ŋa. I ye gigii inɛ ŋa iyi à waa yɛ ijuukpã bɛi
mii iyi iŋɛ taka nŋɛ í yɛ ijuukpã ŋa.

4 I jɔ̀ mɔkɔ do abo baa yooma fei ku mà
bɛɛrɛi abɔdɔ̃ nɔ a leekɨ̀ɔ njɛ dim dim domi
Ilaaɔ̃ á kiiti inɛ ŋa iyi à waa sũɔ̀ njɛ hai ce
abɔdɔ̃ do inɛ ŋa iyi à waa ce sakara.

5 I maà ti i jɔ̀ kubii fia ku mu ŋɛ. I jɔ̀ iyi ì
nɛ ku ce nŋɛ zaka, domi Ilaaɔ̃ í ni, n kaa n jɔ̀ɛ
pai, n kaa n nɔ n fũ siɛ awɔ baa ajɔ gɔ. 6 Na
nŋu, aa ka yɔkɔ ka cã gɛndɛ ka ni,
Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í jɛ inɛ iyi á sobim.
Njo kù waa mum.
Mii amanɛ á yɔkɔ ku ceem.

7 I ye gigii woo cuai tako nŋɛ ŋa, inɛ ŋa
iyi à tako à sisi nŋɛ idei Ilaaɔ̃. I lasabuò
aranfãani iyi kuwɛɛ nŋa í naaò wa, nɔ iŋɛ mɔ
i sisi naanɛ ku dasi nŋa ŋa. 8 Jesu Kirisi ci ya
kpaasi hai ana do nnyi hee do ajɔ fei. 9 I maà
ti i jɔ̀ a fa ŋɛ si kukɔsi ikã ikã, domi í sɨ̃a idɔ
nwa ku maa leekɨ̀ si didɔ̃i Ilaaɔ̃, ku maà jɛ si
iwɔ̀i ijɛ ku jɛ ŋa. Inɛ ŋa iyi à waa too kpãau
bɛ fei a kù ba aranfãaniɛ kãma.

10 Awa à nɛ bi kuwee gɔ nɔ woo wee ŋa
iyi à waa ce icɛ si ile kumáu a kù nɛ kpãa
a jɛ ijɛi kuweeu. 11 Í yɛi bɛi kuwee iyi woo
wee nlau í ya ce. Í ya lɔò njɛi mɛɛmu ŋaui
si inɔ iyi í re do kumáu ku ceò kuwee na
dulum dii amanɛ ŋa. Amma iŋai mɛɛmuu
takaɛ, angulei iluui à ya koo a joo. 12 Na ŋɔi í
jɔ̀ Jesu mɔ, waati iyi í bi ku jɔ̀ inɛ ŋa a má do
njɛi nŋu takaɛ, í jɔ̀ a kpaa angule. 13 Na nŋu,
ka bɔ bi titɛɛ angule bɛ, ka jɛsi à donda wa
bɛi a dondaɛ, 14 domi a kù nɛ ilu gɔ si ilɛu ihɛ̃
iyi á maa wɛɛ hee do ajɔ fei. Ilu iyi wa naa
nŋui à waa dɛdɛ. 15 Do saabuɛ ka maa saabu
Ilaaɔ̃, waatɔ ka ya fɔ do gɛlɛ nwa mii iyi í ce si
wajui inɛ ŋa. Nɔ saabuu kú jɛ bɛi kuwee iyi à
waa ceaa waati kãma fei. 16 I maà gbɛjɛ jiida
ku ce, nɔ i ya maa sobi njɛ ŋa, domi dimii
kuwee bɛɛbɛ í ya dɔ̃a Ilaaɔ̃ si.

17 I gbɔ idei woo cua nŋɛ ŋa nɔ i sũ nŋa iri
ilɛ, domi à waa cɔ baanii hunde nŋɛ si na iyi
í jɔ̀ Ilaaɔ̃ á na ku bee ŋa ideɛ. I ce bɛɛbɛ ŋa
ku ba a coo do inɔ didɔ̃, ku maà ti ku jɛ do
inɔ ku fɔ. Bii à coo do inɔ ku fɔ, kaa ce nŋɛ
aranfãani kãma.

18 I ya ce nwa kutɔɔ ŋa. À mà kam kam iyi
idɔ nwa kù waa yɛ taale nwa domi à bi ka ce
isɛɛnɛ nwa dee dee si mii fei. 19 Iyi ǹ wa n
tɔɔ ŋɛ ntɔ ntɔ, nŋui í jɛ i ce kutɔɔ Ilaaɔ̃ ku jɔ̀ n
baa ńya ńya bi tu ŋɛ má.

Kutɔɔ

20 Lafɛ̃ɛ nwa Jesui í jɛ Woo degbe iyi í re.
Na njɛɛ iyi í nikã, í jilɛ nwa akabuu titɔ̃ iyi
ci ya tã. Na nŋu Ilaaɔ̃ ilu laakai ku sũ, nŋu
iyi í dedeɛ hai si balɛ, 21 ku mu nŋɛ gbugbã i

ceò dɑɑ jiidɑ ŋɑ ku bɑ i ce idɔɔbiɛ. Nɔ ku ce si ŋɛ mii iyi á dɔ̃ɑɑ si, nɑ sɑɑbui Jesu Kirisi. Amboe ku jɛ ti Jesu Kirisi hee do ɑjɔ fei. Ami.

Fɔɔi ɑnkɑ̃ɑɑnyi

22 Iŋɛ inɛm ŋɑ, ǹ wɑ n tɔɔ ŋɛ i jɔ̀ i gbɔ idei gbugbɑ̃ ku muɑ iyi ǹ kɔ nŋɛ wɑ si tiɑu ihɛ̃ do temuɑ, domi kù sɔ. 23 Ǹ bi i mà ŋɑ iyi à dɑ Timɔtee inɛ nwɑu hɑi piisɔ̃ɔ. Bii í to wɑ ńyɑ, ɑn nɑɑɛ wɑ bi tu ŋɛ.

24 I ce woo cuɑ nŋɛ ŋɑ fei fɔɔ hee do inɛ ŋɑ iyi à jɛ ti Ilɑɑɔ̃ fei. Woo dɑsi Jesu nɑɑnɛi ilɛi Itɑli ŋɑ à ce ŋɛ fɔɔ.

25 Didɔ̃i Ilɑɑɔ̃ ku wɛɛ do iŋɛ fei.

Tia iyi Zaaki í kɔ

Zaaki í ce ŋa fɔɔ

1 Amui Zaaki woo ce icɛi Ilaaɔ̃ do ti Lafɛ̃ɛ Jesu Kirisi.

Ǹ ce dimii Zuifu maateeji ŋa iyi à fangaa si andunya fei fɔɔ.

Naanɛ do bisi

2 Kpaasim ŋa, dimii laakai ku cɔ iyi á naa si ŋɛ fei i ya jɔ̀ ku jɛ nŋɛ inɔ didɔ̃ nla nla, 3 domi ì mà ŋa, bii Ilaaɔ̃ wa cɔ laakai naanɛ ku dasi nŋɛ nɔ i kù mɔngɔ ŋa á bí nŋɛ temua. 4 Amma i jɔ̀ temua nŋɛu ku ce icɛɛ sãa sãa ku ba i jɛ inɛ ŋa iyi à ji̱a nɔ à kɔ̃, nɔ nkãma kù gbe nŋɛ má. 5 Do nŋu fei bii bisi í na wa gaizia inɛ akã nŋɛ gɔ, ku tɔɔ Ilaaɔ̃, nŋu iyi í ya mua inɛ fei do inɔ akã, kù nɛ kugbagba. 6 Amma lafɛ̃ɛ ku ce kutɔɔ do naanɛ, ku maà sika sika, domi inɛ iyi wa sika sika í yɛi bɛi inyii tenku iyi fufu wa yaya bii fei. 7 Inɛ dimi bɛɛbɛ ku maà tamaa mà nŋu á ba ngɔgɔ hai bi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ, 8 domi í jɛ ilu idɔ minji iyi kù waa too kpãa akã si kuwɛɛɛ.

Are do fia ku nɛ

9 Í siã ilu are woo dasi Jesu naanɛ ku tɔɔ fufu si na iyi í jɔ̀ Ilaaɔ̃ í soo lele. 10 Ilu fia mɔ ku tɔɔ fufu na irii kukayeɛ domi á na ku lɔ bɛi kokoi ji̱i. 11 Bɛi inunu í ya dede do inya gbãa nɔ ku jo wua ku gbɛ, nɔ kokou ku cuku kusi̱aɛ ku tã, bɛɛbɛ mɔi ilu fia á na ku wɔ́ bɛi kokoi ji̱i si aninii icɛɛ.

Laakai inɛ ku cɔ do kulɛlɛ

12 Ilu inɔ didɔ̃i inɛ iyi í yɔkɔ í leeki̱ dim dim si waati iyi Ilaaɔ̃ wa cɔ laakaɛ, domi si anyii laakai ku cɔu á ba ribai kuwɛɛ hai tã iyi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í wãò inɛ ŋa iyi à buu. 13 Bii à waa lɛlɛ inɛ gɔ do laalɔ ku maà ti ku ni Ilaaɔ̃i wa lɛlɛ nŋu. A ci ya lɛlɛ Ilaaɔ̃ do laalɔ, bɛɛbɛ mɔi nŋu takaɛ ci ya lɛlɛ inɛ gɔ do laalɔ. 14 Amma waati iyi binɛi inɛ í faa í muu, nŋu bɛi í jɛ kulɛlɛ. 15 Si anyiɛ, bii binɛu í na í la, dulum nii á bía. Bii dulum nɔu í ce icɛ siɛ í tã nɔ ku bía iku.

16 Baakɔɔm ŋa, i maà di̱ iju nŋɛ. 17 Amua jiida do amua ku si̱a baa yooma fei hai lelei Aɔ̃i í ya naa. Wa naai hai bi Ilaaɔ̃ Baaba, nŋu iyi í ce inya kumái lele ŋa. Ilaaɔ̃ ci ya kpaasi nɔ ilu kuku kù wa siɛ. 18 Si idɔɔbiɛ, í bí wa isɛ gbeejisia do saabui ide ntɔɛ ku ba hai si inɛ ŋa iyi í taka fei ka jɛ bɛi amaajɛ sinte ŋa iyi à jɛ tɛɛ.

Kugbɔ do kuce

19 Baakɔɔm ŋa, ì mà ideu ihɛ̃ tã ŋa. Na nŋu, í si̱a inɛ fei ku ya saku ku gbɔò ide, nɔ ku maà ya saasaò ide ku fɔ, nɔ idɔɛ ku maà ya kɔ̃ gbãa gbãa. 20 Kù si̱a idɔi inɛ ku ya kɔ̃ gbãa gbãa domi kù jɛ do idɔɔkɔ̃i amanɛ á ceò mii iyi í jɛ dee dee si wajui Ilaaɔ̃. 21 Na nŋu, i nyɔ andi mii iyi í jɛ riisi do laalɔ fei ŋa. Nɔ i gba ide iyi Ilaaɔ̃ wa gbɛ̃ si idɔ nŋɛ ŋa do ara kukaye, domi ideui á yɔkɔ ku faaba ŋɛ.

22 I maà jɔ̀ i leeki̱ò ide ku gbɔ nŋu akã, amma i ya ceò icɛ ŋa. Bii kù jɛ bɛɛbɛ, ì waa di̱ ijui ara nŋɛ ŋai. 23 Ntɔ ntɔ, inɛ iyi í gbɔ ideu nɔ kù waa ceò icɛ, í yɛi bɛi mɔkɔ gɔ iyi wa cɔ araɛ si digi. 24 Iyi í cɔ digiu í tã nɔ í sinda wa nɛ, tengi bɛ gbakã nɔ í gbɛjɛ bɛi araɛ í yɛ. 25 Amma inɛ iyi á jɛ ilu inɔ didɔ̃ si mii iyi wa ce fei nŋui í jɛ inɛ iyi wa cio wooda do laakai nɔ wa jirimaɛ do temua. Nɔ bii í gbɔ ideu ci ya gbɛjɛɛ nsɛi nsɛi amma í ya ceò icɛi. Lafɛ̃ɛ á jɛ ilu inɔ didɔ̃i si na iyi í jɔ̀ woodau í jɛ dee dee nɔ á nya inɛ.

26 Inɛ iyi wa tamaa nŋu wa too kpãai Ilaaɔ̃ nɔ kù waa nɔ amɛɛ, lafɛ̃ɛ wa sɔa araɛ iboi. Kpãai Ilaaɔ̃ ku tooɛ ngbɛi. 27 Kpãai Ilaaɔ̃ ku too iyi í má nɔ kù nɛ riisi kãma iyi Ilaaɔ̃ Baaba í jilɔɔ si í jɛ ntɔ, nŋui í jɛ inɛ ku ya ce araarei kɔyɔ ŋa do jaaɔ̃ ŋa iyi à waa wahala, nɔ ku mà araɛ ku mu si laalɔ yaamɔi andunya.

2

Maà ya cɔ bɛi amanɛ ŋa à reò njɛ do bɛɛrɛ

1 Kpaasim ŋa, inɛ iyi ì dasi Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi naanɛ, nŋu iyi í jɛ ilu amboe, i maà ya jɔ̀ naanɛ ku dasi nŋɛ ku tɔtɔɔò bɛɛrɛi inɛ ŋa ku cɔ. 2 Yaase gɔ wee. Ilu fia gɔ iyi í nɛ ibɔ jiida do lɛlɛawɔi wura í naa si kutɔtɔɔ nŋɛ. To, wee, ilu are gɔ mɔ í naa bɛ do ibɔ ku gaɛ. 3 Bii ì jirima ilu ibɔ jiidau ŋa nɔ ì ni ku buba si kitãi inɛ nla ŋa, nɔ ì sɔ̃ ilu areu mɔ ì ni ku leeki̱ ihɔ̃, walakɔ ku buba ilɛ, 4 ì waa cɔ bɛi inɛ ŋa à reò njɛ do bɛɛrɛ ŋai. Nɔ ì waa kiiti inɛ ŋa mbɛ do lasabu iyi kù jɛ dee dee.

5 Baakɔɔm ŋa, i gbɔ. Inɛ ŋa iyi à jɛ ilu are si andunyau ihɛ̃i Ilaaɔ̃ í cica ku ba naanɛ nŋa

ku la nɔ a baò bommaɛ iyi í wãò inɛ ŋa iyi à buu. 6 Amma iŋɛ, ì ya donda ilu are ŋaui. Wee ilu fia ŋaui à waa kpã ŋɛ iju nɔ aŋai à ya bɔò ŋɛ ile kiiti, mà iboi. 7 Aŋai à ya maa nya cɔɔi iri jiida iyi Ilaaɔ́ í mu nŋɛ.

8 Kukɔi idei Ilaaɔ́ í ni, bi inɛ mmu bɛi ì bi araɛ. Ntɔ ntɔ, mii jiidai ì waa ce bii ì waa too woodai bommai Ilaaɔ̃u bɛ ŋa. 9 Amma bii ì waa cɔ bɛi inɛ ŋa à reò njɛ do bɛɛrɛ ŋa, dulum nii ì waa ce ŋa nɔ woodai Ilaaɔ́ á yɛ taale nŋɛ domi i kù waa jirimaɛ ŋa. 10 Ntɔ ntɔ, inɛ iyi í kua wooda baa akã, wooda iyi wa too bɛbɛi fei ngbɛi. 11 Inɛ iyi í ni, i maà ce sakara, nŋui í ni má, i maà kpa amanɛ. Na nŋu, baa bii i kù ce sakara, bii ì kpa amanɛ, ì kua woodai. 12 Na nŋu, i ya fɔ ide nɔ i ya ce bɛi inɛ ŋa iyi wooda iyi í ya nya inɛ á kiiti. 13 Inɛ iyi kù nɛ araarei kpaasi, Ilaaɔ́ á kiiti nŋu mɔi kaa ce araareɛ. Amma inɛ iyi í nɛ araarei kpaasi ŋa á jɛ igũ si ajɔi kiitiu.

Naanɛ ku dasi do icɛ ku ce

14 Kpaasim ŋa, riba yoomai amanɛ í nɛ bii í ni nŋu í jɛ woo dasi naanɛ nɔ kù waa ce kookoosuɛ. Naanɛu bɛ á faaba lafɛ̃ɛ? 15 Bii inɛ gɔ nŋɛ, inɛmɔkɔ walakɔ inaabo gɔ í nɛ arei jaaɛ, nɔ kù nɛ baa ijɛ iyi á jɛ, 16 nɔ inɛ gɔ nŋɛ ku ni, ka sukudɔ̃, i ya jɛ i yo, maà jɔ̀ tũtũ ku kpaɛ, bii kù muaa bukaataai mii iyi í nɛ, sukudɔ̃i mii wa niaa. 17 Bɛɛbɛ mɔi, naanɛ ku dasi iyi a kù waa yɛ kookoosuɛ, naanɛu ngbɛi.

18 Inɛ gɔ á yɔkɔ ku ni, inɛ ihɛ̃ í dasi naanɛ, inɛ ihɔ̃ mɔ wa ce kookoosuɛ. Amma amu an jɛaa n ni, nyisim naanɛ ku dasiɛ iyi kù jɛ do kookoosu, nɔ amu mɔ n nyisi naanɛ ku dasim do kookoosuɛ. 19 Kù jɛ ì dasi naanɛ iyi Ilaaɔ́ akãi í wɛɛ? Í sɪ̃a. Baa inɛi inɔɔko ŋa mɔ à mà bɛɛbɛ nɔ à waa yaya do njo. 20 Amma awɔ iyi i kù nɛ laakai, ì bi n nyisiɛ iyi naanɛ ku dasii inɛ gɔ iyi kù waa ce kookoosuɛ, ngbɛi? 21 Bala nwa Aburahamu í jɛ dee dee si wajui Ilaaɔ́ na kookoosuɛ iyi í ce, si iyi í jɛsi nŋu ku saka amaɛ Izaaki ku ceaò Ilaaɔ́ kuwee. 22 I kù yɛ naanɛ ku dasii Aburahamu njɛ do kookoosuɛ wa too njɛi ba. Naanɛ iyi í dasi í bàa í kɔ̃ na kookoosuɛ iyi wa ce. 23 Bɛɛbɛi kukɔi idei Ilaaɔ̃u í ce iyi í ni, “Aburahamu í dasi Ilaaɔ́ naanɛ, nɔ do saabui naanɛu Aɔ̃ mɔ í kàa si inɛ dee dee”. Nɔ à waa kpoo kpaasii Ilaaɔ́. 24 Debɛi amanɛ í ya jɛ dee dee si wajui Ilaaɔ̃i na saabui kookoosuɛ iyi wa ce, kù jɛ na naanɛ iyi í dasi nŋu akã.

25 Bɛɛbɛ mɔi abo kaafe iyi à ya kpe Rahabuu, í ce. Í jɛ amanɛ dee dee si wajui Ilaaɔ́ na kookoosuɛ si na iyi í jɔ̀ í gba Zuifu woo bɛ ŋau si kpasɛ̃ɛ nɔ í nya ŋa do kpãa mmu. 26 Ŋɔi í jɔ̀ à ni ara iyi kù nɛ hunde, ara ikui. Bɛɛbɛ mɔi naanɛ ku dasi iyi kù waa ce kookoosuɛ naanɛ ikui.

3

Idei amɛ

1 Kpaasim ŋa, i maà dɛ i kpɔ iŋɛ iyi ì waa bi i maa kɔ inɛ ŋa si idei Ilaaɔ́, domi ì mà ŋa, awa iyi à waa kɔ inɛ ŋa si cioi idei Ilaaɔ́, Ilaaɔ́ kaa ce araare nwa si kiitiɛ. 2 Si mii nkpɔi awa fei à ya ka rara. Inɛ iyi kù waa ce kurara si ide ku fɔɛ, lafɛ̃ɛ inɛ ku jɪ̃ai nɔ í yɛ bɛi inɛ iyi í dasi araɛ fei arezem. 3 Bɛɛbɛ mɔi à ya ka dasi arezem si gɛlɛi acɪ̃ ŋa ku ba a jirima wa, ka bɛi ka yɔkɔ ka bɔò ara nŋa bii à bi. 4 Nɔ i ya cɔ akɔi inyi má ŋa, do bɛi à lau fei nɔ fufu jiida wa ce í ya tale ŋai, amma do falafili keeke gɔi woo nyimbo akɔu í ya bɔòɛ bii í bi. 5 Bɛɛbɛ mɔi amɛ í jɛ mii keeke si ara, amma í ya tɔɔ fufu si mii nla.

I cɔ bɛi ina nyɛnyɛ í kere í to, amma do nŋu fei á yɔkɔ ku jo agbo nla nla. 6 Bɛɛbɛ mɔi amɛ í yɛ bɛi ina. Nŋui í jɛ laalɔ nla nla. Nŋu mɔ ikɔ̃ akãi ara nwai, nɔ í ya bɛjɛ ara nwa fei bɛi ina, domi laalɔ iyi í ya ce í yɛi bɛi inai ala. 7 Amanɛ á yɔkɔ ku kãmia iŋai sako ikã ikã fei, do yɛi ŋa do mii ku cã ilɛ ŋa fei do mii ndii inɔ inyi ŋa, í nɔ ŋa tã mɔm de. 8 Amma inɛ kãma ci ya nɔ amɛɛ. Mii laalɔ gɔi iyi inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku kãmia, Í nɛ acɪ̃ ntɔ ntɔ ku kpa amanɛ. 9 Do amɛi à ya ka saabuò Baaba Lafɛ̃ɛ nwa, nɔ do nŋui à ya ka ceekpeò inɛ ŋa iyi Ilaaɔ́ í taka bɛi nŋu takaɛ. 10 Nɔ hai si gɛlɛ akãu bɛi idei saabu do ikpe í ya fita. Iŋɛ kpaasim ŋa, kù sɪ̃a ku jɛ bɛɛbɛ. 11 Isɔ̃ akã kaa yɔkɔ ku nɛ inyi didɔ̃ do inyi laalɔ ajɔ. 12 Bɛɛbɛ mɔi kpaasim ŋa, i jɔ̀ i mà ŋa iyi jɪ̃i ndii figi kaa so olivi, nɔ jɪ̃i ndii rezɛ̃ɛ mɔ kaa so figi. Bɛɛbɛ mɔi i kaa yɔkɔ i ba inyi jiida si inyi iyi í da imu.

Bisi iyi wa naa hai lele

13 Yoo nŋɛi í nɛ kumà do bisi. Bii lafɛ̃ɛ í nɛ bisii do ntɔ, kú jɔ̀ a yɔɔ si iseɛnɛ jiidaɛ do si kookoosu ŋa iyi wa ce do ara ku kaye. 14 Amma bii ì waa ce igu yaamɔ do njɛ ku

wã, maà tɔɔ fufu, maà sɔa ntɔ ibo, 15-16 domi tengi bii igu do njɛ ku wã í wa, bɛi daa bɛɛtɛkɛ do kuce laalɔ fei í ya wa. Dimii bisi bɛɛbɛ kù waa naa hai lele. Inɛ nŋu bɛ ti andunyai, do ti idɔɔbii amanɛ, nɔ hai bi Seetam nii wa naa. 17 Amma bisi iyi wa naa hai lele, sinte titã í má. Si anyiɛ inɛ iyi í nɛ bisiu í ya bi inɛ ŋa a nɛ anu akã, í ya maa mu araɛ, nɔ í ya bi nŋu ku ce mii iyi á dõa inɛ ŋa si. Í ya nɛ araarei nɔ í ya ce icɛ jiida. Ci ya na kubi ntɔ, kù nɔ kù nɛ muafiti. 18 Inɛ ŋa iyi à waa dɛ anu akã à ya ce kuwɛɛ nŋa feii si laakai ku sũ. Laakai ku sũu í yɛi bɛi dimi iyi à waa gbɛ̃ nɔ mii iyi aa na a da nŋui í jɛ kuwɛɛ dee dee.

4

Kɔdɛɛi andunya

1 Mii í ya naaò kakɔɔ do ija wa si aninii nŋɛ. Nŋu bɛ wa naai hai si kɔdɛɛi mii nkpɔ iyi wa ba idɔ nŋɛ ku ja. 2 Ì bi i nɛ ngɔgɔ iyi i kaa yɔkɔ i ba ŋa, ŋɔi í ce ì ya bi inɛ ku kpa ŋa. Ì waa ce kɔdɛɛi mii iyi i kaa ba ŋa, ì waa ce kakɔɔ do ija inɛ duusõɔ. I kù nɛ mii iyi ì bi ŋa domi i ci ya tɔɔ Ilaaɔ̃ ŋa. 3 Nɔ baa bii ì tɔɔ Ilaaɔ̃ i kaa ba ŋa domi do kurarai ì waa tɔɔu ŋa. Mii iyi ì waa tɔɔu na irii faayii ara nŋɛi. 4 Inɛ iyi i kù leekɪ̀ò inɛ akã ŋa, i kù mà ŋa iyi bii ì bi andunya, mbɛɛi Ilaaɔ̃i ì ya jɛ ŋa? Inɛ iyi í bi andunya, mbɛɛi Ilaaɔ̃i í ya jɛ. 5 I maà tamaa si ngbɛi kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ í ni, Ilaaɔ̃ í bi Hunde iyi í da nwa si do igu. 6 Amma Ilaaɔ̃ í ya mu nwa didõ iyi í la í re. Nɔ bɛɛbɛi kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ í ni, Ilaaɔ̃ kù wa anyii ilu faau ŋa amma woo kaye ara ŋai wa mua didõɛ. 7 Na nŋu, i sũa Ilaaɔ̃ iri ilɛ. I kɔsi Seetam á sa nŋɛ ku jɪ̀. 8 I sɛkɛɛ si Ilaaɔ̃ nɔ nŋu mɔ ku sɛkɛɛ si ŋɛ wa. Inɛ ilu dulum ŋa, i wɔɔ awɔ nŋɛ. Nɔ i fũuta idɔ nŋɛ, inɛ ilu idɔ minji ŋau. 9 I jɔ i wɛɛ do inɔ kufɔ ŋa, i buba gɔɔwoo nŋɛ do kukpata. I jɔ anyi nŋɛ ku kpaasi do kukpata, nɔ inɔ didõ nŋɛ ku jɛ nŋɛ inɔ kufɔ. 10 I kaye ara nŋɛ si wajui Aõ Lafɛ̃ɛ nɔ ku so ŋɛ lele.

Maà kiiti kpaasiɛ

11 Inɛ kpaasim ŋa, i maà ya sõ njɛ laalɔ ŋa. Inɛ iyi wa sõ kpaasiɛ laalɔ, laalɔi woodai wa fɔ. Inɛ iyi wa kiiti kpaasiɛ, woodai wa kiiti. Wee, bii ì waa kiiti woodau i kù jɛ inɛ iyi wa jirimaɛ, amma ì jilɛ araɛ si agbɛi woo kiitiu. 12 Ilaaɔ̃ nŋu akãi wa na wooda, nŋui í nɔ í jɛ woo kiiti. Nŋu akãi á yɔkɔ ku faaba inɛ, nŋui á nɔ ku yɔkɔ ku ce inɛ nfe. Bɛirei awɔ ì yɛ ì waa kiitiò kpaasiɛ ŋa.

Maà tɔɔ fufu

13 Inɛ iyi ì ya maa ni, nnyi walakɔ ala aa ka bɔ ilu ihɔ̃ ka ce sɪ̀a bɛ zakai adõ akã ku ba ka ba fia, i de itɪ̀ i gbɔ iyi ǹ wa n fɔ nsɛi. 14 I kù mà bɛi ala nŋɛ á yɛ. Mii kuwɛɛ nŋɛ í jɛ. Kuwɛɛ nŋɛ í yɛi bɛi bukɔɔ iyi á tɔtɔɔ nsɛi nsɛi nɔ ku fangaa ma. 15 Ide iyi í jɔ i fɔ ŋa wee, i ya ni ŋa, bii Ilaaɔ̃ í bi aa ka wɛɛ, aa ka nɔ ka ce iyi ihɛ̃ walakɔ aa ka ce iyi ihɔ̃. 16 Amma nsɛi ì waa tɔɔ fufu ì so ara nŋɛ lele. Dimii faau bɛɛbɛ fei kù sɪ̀a. 17 Bɛɛbɛi inɛ iyi í mà mii iyi í jɛ jiida nɔ kù waa coo wa dasi araɛ dulum nii.

5

Laabaau iyi à sõ ilu fia ŋa

1 Nsɛi, inɛ ilu fia ŋa, i gbɔ iyi ǹ wa n sõ ŋɛ. I kpata i cã kpokpo ŋa na wahala ŋa iyi aa naa si ŋɛ! 2 Amani nŋɛ ŋa í sãmi, nɔ tũtũ ŋa à jɛ ibɔ nŋɛ ŋa má. 3 Wura nŋɛ ŋa do isɔ fũfũ nŋɛ ŋa fei à mu atɛ. Atɛ ku mu nŋaui á jɛ sɛɛda si ŋɛ nɔ ku ŋɔ ara nŋɛ bɛi ina. Ì ko amani ì tɔtɔɔɛ ŋa si waatii ankãanyiu ihɛ̃. 4 Wee i ci ya sãa woo da amaajɛ nŋɛ ŋa fia nŋa. I cɔ inɔ kufɔ nŋa ŋa! Anu ku dõi inɛ ŋau í to hee si itɪ̀i Aõ Lafɛ̃ɛ ilu gbugbã. 5 Ì ce kuwɛɛ nŋɛ ŋa si andunya do amani nla nla do faayi. Ì jɛ ì ce kaato bɛi angudã iyi aa bɔò asɔ laga ŋa. 6 Ì yɛ taalei inɛ dee dee ŋa ì kpa ŋa ŋa, a kù nɔ a kù kɔò ara nŋa.

Temua do kutɔɔ

7 Kpaasim ŋa, inɛ fei i yɔkɔ temua ŋa hee Lafɛ̃ɛ koo nyiò wa má. I cɔ bɛi woo logoo i ya temua ku maa cɔ ilɛɛ hee amaajɛɛ koo jɪ̀aò. Temuai í ya ce ku yɛò ijɪ̀ sinte hee do ti ankãanyiɛ fei. 8 Inɛ mɔ i yɔkɔ temua ŋa, i jɔ idɔ nŋɛ ku leekɪ̀ dim dim ŋa, domi kunaai Lafɛ̃ɛ í maai wa mbɛ.

9 Inɛ kpaasim ŋa, i maà ya yɛ taalei njɛ ŋa ku ba Ilaaɔ̃ mɔ ku maà na ku yɛ taale nŋɛ. Woo kiiti wee wa to wa, wa bi ku lɔ wa. 10 Inɛ kpaasim ŋa, i ye gigii walii ŋa iyi à fɔ ide wo do irii Lafɛ̃ɛ. I sìsì temua nŋa iyi à ce si ijuukpã nŋa. 11 Aa ka yɔkɔ ka ni ilu inɔ

didɔ̃ ŋai domi ngu ŋa à yɔkɔ temua. Ì gbɔ temuai Zɔɔbu ŋa, nɔ ì mà mii iyi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ ilu araare si jiida ku jɛɛ í ceaa ŋa si anyii wahalaɛ.

12 Inɛ kpaasim ŋa, iyi í re mɔm, i maà ya ceekpe do lele ŋa wala do ilɛ wala do ide mmu gɔ. Bii ntɔi, ni ntɔi, bii ibo mɔi ni iboi, ku ba i maà na i dasi kiitii Ilaaɔ̃ ŋa.

13 Wahala í ba inɛ gɔ nŋɛi? Ku ce kutɔɔ. Inɔi inɛ gɔ nŋɛ wa dɔ̃i? Ku saabu Ilaaɔ̃ do iri ku kɔ̃. 14 Inɛ akã nŋɛ wa ce bɔ̃ɔi? Ku kpe inɛ ngboi igbɛi inɛi Jesu ŋa, aŋai aa jɔaa ikpo si iri do irii Lafɛ̃ɛ nɔ a ceaa kutɔɔ. 15 Kutɔɔ do naanɛu á yɔkɔ ku faaba bɔ̃ɔu. Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ á muaa baani, bii í nɔ í ce dulum nii á kpa idei dulum dɛɛ. 16 Na nŋu, iŋɛ fei i ce tuubai dulum du ŋɛ si wajui njɛ ŋa nɔ i ya cea njɛ kutɔɔ ŋa ku ba i ba iri ŋa. Kutɔɔi inɛ dee dee í nɛ gbugbã nla nla. 17 Elii amanɛi bɛi awa mɔ. Í ce kutɔɔ ntɔ ntɔ ijĩ ku maà rɔ, ijĩu í nɔ í leekĩ zakai adɔ̃ mɛɛta do cukpa mɛɛfa. 18 Si anyii nŋu nɔ í ce kutɔɔ má nɔ Ilaaɔ̃ í jɔ̀ ijĩ í rɔ nɔ í jɔ̀ ijɛ í fita si ilɛ.

19 Inɛ kpaasim ŋa, bii inɛ gɔ nŋɛ í jĩò ntɔ nɔ kpaasi gɔ í baaɛ wa si kpãai ntɔ, 20 i mà ŋa, inɛ iyi í baaò ilu dulum wa hai si kpãa laalɔ bii í wa wo, í faaba hundei ilu dulum nɔui hai si kpãai iku, nɔ Ilaaɔ̃ á kpa idei kurara nkpɔ nkpɔɛ.

Tia sinte iyi Piɛɛ í kɔ

Piɛɛ í ce ŋa fɔɔ

1 Amui Piɛɛ woo bɛi Jesu Kirisi.

Ǹ kɔ nŋɛ tiau ihɛ̃i, iŋɛ iyi Ilaaɔ̃ í cica nɔ ì fangaa ì jɛ isɛ mmu ŋa si ilɛi Pɔntu, do Galati, do Kapadosi, do Azii, do Bitini. 2 Ilaaɔ̃ Baaba í cica ŋɛi si bɛi í dasi idɔ nŋu ku ce. Nɔ ì jɛ inɛɛ ŋa do saabui Hundeɛ, ku ba i jirima Jesu Kirisi ŋa nɔ njɛɛ ku wɛ ŋɛ.

Didɔ̃ do laakai ku sũ ku kɔ̃ɔsi si kuwɛɛ nŋɛ.

Kpãa ku cɔ iyi í jɛ ti kuwɛɛ

3 Ka saabu Ilaaɔ̃, Baai Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi. Si araare nlaɛ, í jɔ̀ kujĭi Jesu Kirisi wa hai si balɛ í bí wa isɛ gbeejisia. Si bɛɛbɛ í mu nwa kpãa ku cɔ iyi í jɛ ti kuwɛɛ. 4 Nɔ í jilɛ nwa tubu iyi kaa bɛjɛ, kaa riisi, nɔ kusĭaɛ kaa tã. Tubuui à jilɛ nŋɛ lele, 5 iŋɛ iyi gbugbãi Ilaaɔ̃ wa degbe do saabui naanɛ ku dasi, aa ba faaba mam mam ŋa. Faabau Ilaaɔ̃ í ce sɔɔluɛ ku nyisi ŋɛ si ajɔi ankãanyiu.

6 Na ŋɔi í jɔ̀ ì ya nɛ inɔ didɔ̃ nla nla ŋa, baa bii í jɛ ì wa si inɔ ku fɔ nsɛi ŋa si waati keeke, si laakai ku cɔ dimi ikã ikã. 7 Naanɛ ku dasi nŋɛ í nɛ bɛɛrɛ ntɔ ntɔ í re wura, domi wura á na ku tã. Do nŋu fei, do inai à yɔɔ à nya riisiɛ. Bɛɛbɛ mɔi, Ilaaɔ̃ wa cɔ laakaii naanɛ ku dasi nŋɛ ku ba ku mà gbugbãɛ. Nɔ aa ba saabu do yiiko do bɛɛrɛ ŋa waati iyi Jesu Kirisi á faata wa. 8 Ì buu baa do iyi i kù yɔɔ ŋa. Ì dasiɛ naanɛ baa do iyi i kù yɔɔ titã ŋa. Ŋɔi í jɔ̀ ì wɛɛò inɔ didɔ̃ nla nla ŋa iyi í nɛ amboe hee í kpeeò ku fɔ̀ do gɛlɛ. 9 Ì wɛɛò inɔ didɔ̃ nla nla ŋa si na iyi í jɔ̀ ì waa ba ribai naanɛ ku dasi nŋɛ, iyi í jɛ faabai hunde nŋɛ.

10 Si idei faabau ihɛ̃ walii ŋa iyi à ce walii si gãmɛi didɔ̃ iyi Ilaaɔ̃ í jilɛ nŋɛ à ce kudɛdɛ jiida jiida ku ba a mà yaaseɛ. 11 Hundei Kirisiu í wa si ŋa nɔ í sɔ̃ ŋa do njuma iyi Kirisi á ba ijuukpã, nɔ si anyiɛ á ba amboe. Nɔ à ce himma ku ba a mà waatiu do kpãa iyi wa fãau. 12 Ilaaɔ̃ í sisia walii ŋau í ni ide iyi nŋu í sɔ̃ ŋau kù jɛ ti aŋa taka nŋa, tu ŋɛi. Nsɛi woo sisi laabaau jiida ŋau à waazo nŋɛ nɔ ì gbɔ ideu ŋa. À fɔ idei do gbugbãi Hundei Ilaaɔ̃ iyi à bɛ wa hai lele. Nɔ amaleka ŋau taka nŋa à waa bi a mà yaasei ideu.

Ka leekĭ si kuwɛɛ iyi í má

13 Na nŋu, i ce laakai ŋa. I mu ara nŋɛ ŋa, nɔ i dàsi kpãa ku cɔ nŋɛ fei si didɔ̃ iyi aa na ŋɛ si waati iyi Jesu Kirisi á faata wa. 14 I jɔ̀ i jɛ bɛi amu ŋa iyi à ya gbɔ ide nɔ i maà ti i jɔ̀ kɔdɛɛ iyi i ya tako i maa ce ŋa wo si waati iyi i kù mà ngɔgɔ ŋa kú maa nɛò ŋɛ. 15 Amma i jɔ̀ isɛɛnɛ nŋɛ ŋa fei ku má, bɛi Ilaaɔ̃ í má, nŋu iyi í kpe ŋɛ. 16 Ilaaɔ̃ takaɛ í fɔ si kukɔɛ í ni, i jɔ̀ kuwɛɛ nŋɛ ku má, domi amu takam ǹ má.

17 Ilaaɔ̃, nŋu iyi ì ya kpe Baaba ŋa si kutɔɔ nŋɛ, nŋui í jɛ inɛ iyi á kiiti inɛ fei si bɛi inɛ fei í ce nɔ kaa cɔ ijui inɛ gɔ. Na nŋu, waati iyi í gbe nŋɛ si andunya i jɔɔ do jirima ŋa. 18 Bala nŋɛ ŋa à jɔ̀ nŋɛ tubui kuwɛɛ nfe nfe. Nɔ iŋɛ taka nŋɛ ì mà ŋa iyi à ya ŋɛi hai si kuwɛɛu. Kù jɛ do isɔ fũfũ walakɔ wura iyi á na ku tãi à ya ŋɛò. 19 Aawo, à faaba ŋɛi do njɛ ilu bɛɛrɛi Kirisi, nŋu iyi í yɛ bɛi angudãi kuwee hai nɛ leebu nɔ kù nɛ riisi gɔ. 20 Hai waati iyi a kù taka andunyai, Ilaaɔ̃ í cica Kirisiu, amma í nyisi araɛ si waatii ankãanyiu ihɛ̃ na aranfãani nŋɛ. 21 Na saabuɛi ì dasi Ilaaɔ̃ naanɛ ŋa, nŋu iyi í dedeɛ hai si balɛ nɔ í muaa amboe ku ba naanɛ ku dasi nŋɛ do kpãa ku cɔ nŋɛ ku wa si Ilaaɔ̃.

22 Nsɛi, si ntɔ ku jirimai ì fũuta idɔ nŋɛ ŋa ku ba kubii kpaasi woo dasi naanɛ ŋa iyi ì nɛ ŋa ku maà jɛ do muafiti. Na nŋu, i bi njɛ ntɔ ntɔ do idɔ nŋɛ fei ŋa. 23 Í sĭa i ce bɛɛbɛ ŋa si na iyi í jɔ̀ à bí ŋɛi isɛ gbeejisia, nɔ kù jɛ do dimi iyi á ku, amma do dimi iyi kaa kui. Dimiui í jɛ idei Ilaaɔ̃, nŋui í jɛ icui kuwɛɛ nɔ kaa tã. 24 Kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ í ni,

Inɛ fei í yɛi bɛi fɔfɔ,
Nɔ bɛɛrɛi inɛ fei í yɛi bɛi kokoi fɔfɔu.
Fɔfɔ í ya gbɛ, nɔ kokoɛ ku wɔ.

25 Amma idei Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ á maa wɛɛi do ajɔ fei.
Ideu, nŋui í jɛ laabaau jiida iyi à waazo nŋɛ.

2

Kuta ilu hunde

1 Na nŋu, i jɔ̀ laalɔ baa yooma fei ŋa, hai ibo ku sɔ, do muafiti, do igu, do irii inɛ ku sɔ. 2 Si bɛi ama kpɔtɔɔ í ya bi àmɔ, iŋɛ mɔ í sĭa i bi àmɔ iyi í má iyi í jɛ idei Ilaaɔ̃. Hundei Ilaaɔ̃i wa mu nŋɛ amɔu ku ba i la si kpãai faabau ŋa, 3 si bɛi ì tiɛ didɔ̃i Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ tã ŋa.

4 I sɛkɛɛ si Lafɛ̃ɛ wa, nŋu iyi í jɛ kuta ilu hunde iyi inɛ ŋa à kɔsi, amma Ilaaɔ̃ í cicaɛ

si na iyi í jɔ̀ í nɛ bɛɛrɛ bi tɛɛ. 5 Iŋɛ mɔ, i naa
wa bɛi kuta ilu hunde a ceò ŋɛ icɛ a maò ile
bi ku wai Hundei Ilaaɔ̃. Bɛi aa jɛ woo wee ŋa
iyi à má iyi à na Ilaaɔ̃ ara nŋa bɛi kuwee iyi á
dɔ̃aa si do saabui Jesu Kirisi. 6 Í sĩa i ce bɛɛbɛ
ŋa si na iyi í jɔ̀ à kɔɔ si tiai idei Ilaaɔ̃ à ni,
Ilaaɔ̃ í ni,
Ǹ cica kuta ilu bɛɛrɛ ǹ jilɔɔ ilui Siɔ̃ɔ bɛi kuta
gbugbãi icui ile.
Inɛ iyi í dasiɛ naanɛ, kaa yɛ anyɔ.
7 Kutau, í nɛ bɛɛrɛ bi iŋɛ woo dasi Jesu naanɛ
ŋa, amma hai dasi naanɛ ŋa à kɔsiɛ. Do nŋu
fei, kukɔi idei Ilaaɔ̃ í ni,
Kuta iyi woo ma ŋa à kɔsi
Nŋui í na í jɛ kuta gbugbãi icui ile.
8 Nɔ bii gɔ ŋa à ya ni má,
Kutau ihɛ̃i í jɔ̀ inɛ ŋa à waa koosɛ.
Nŋui í ya maa kɛkɛ ŋa.
À koosɛi si na iyi í jɔ̀ à kɔ ku dasi ideu naanɛ.
Nɔ nŋu bɛi Ilaaɔ̃ í jilɛ nŋa.
9 Amma iŋɛi ì jɛ dimi iyi Ilaaɔ̃ í cica, nɔ iŋɛi
ì jɛ woo weei ilaalu ŋa, ì jɛ dimi iyi í má ŋa iyi
Ilaaɔ̃ í ya ku ba i sisi jiida ku jɛɛ, nŋu iyi í kpe
ŋɛ hai si ilu kuku ì naa ì lɔsi inya kumá ilu
bɛɛrɛɛ. 10 Tako wo i kù jɛ dimi ŋa iyi inɛ gɔ
í mà, amma nsɛi ì jɛ inɛi Ilaaɔ̃ ŋa. Tako wo i
kù mà mà Ilaaɔ̃ wa ce araare nŋɛ, amma nsɛi
bɛi ì màa ŋa.

Kuwɛɛi woo dasi naanɛ

11 Iŋɛ baakɔɔm ŋa, ǹ wa n tɔɔ ŋɛi, iŋɛ iyi ì
yɛ bɛi inɛ njoo do isɛ mmu ŋa si andunyau
ihɛ̃, i jɔ̀ i nɔ ara nŋɛ do binɛi ara iyi í ya maa
ce igũ do hunde nŋɛ. 12 I jɔ̀ i nɛ daa jiida ŋa
si inɔi hai dasi Jesu naanɛ ŋa, domi baa bii à
waa kpe ŋɛ inɛ laalɔ ŋa, aa yɛ icɛ jiida nŋɛ nɔ
a saabu Ilaaɔ̃ si ajɔ iyi á kiiti ŋa.

13 I jirima ilu iri fei ŋa na irii Lafɛ̃ɛ, hai ilu
ilɛ, nŋu iyi í re do gbugbã, 14 hee ku koo si
ilaalui ilu ŋa, inɛ ŋa iyi í bɛ wa ku ba a kpã
woo ce laalɔ ŋa iju, nɔ a saabu woo ce jiida
ŋa. 15 Do ntɔ, iyi Ilaaɔ̃ í bi, nŋui í jɛ icɛ jiida
nŋɛ ku dĩ gɛlɛi hai mà ngɔgɔ ŋa si ide hai nɛ
yaase nŋa. 16 Í sĩa i ya maa nɛ̀ bɛi inɛ ŋa iyi à
nɛ ara nŋa, amma i maà ti i jɔ̀ ara ku nɛ nŋɛ
ku yɛ bɛi acɔ iyi wa bii laalɔ. I jɛ kuwɛɛ nŋɛ
bɛi woo ce icɛi Ilaaɔ̃ ŋa. 17 I jirima inɛ fei ŋa,
i bi kpaasi woo dasi Jesu naanɛ nŋɛ ŋa, i ce
njoi Ilaaɔ̃, nɔ i jirima ilu ilɛu ŋa.

Mii iyi wahalai Kirisi wa nyisi wa

18 Iŋɛ amaacɛ ŋa, i sũa lafɛ̃ɛ nŋɛ ŋa iri ilɛ
i jirima ŋa ntɔ ntɔ, kù jɛ inɛ jiida do amanɛ
ku rɔ aŋa akãi aa ya cea ŋa, amma hee do
inɛ ku gaabu ŋa feii. 19 Do ntɔ, bii à waa kpã
ŋɛ iju nfe nfe, í sĩa i yɔkɔ temua ŋa na irii
Ilaaɔ̃. 20 Bii ì yɔkɔ temuai goloi kurarae i kù
nɛ saabu kãma. Amma bii ì ba ijuukpã na
jiida iyi ì waa ce ŋa nɔ ì temua, mii jiidai
si wajui Ilaaɔ̃. 21 Na ideu bɛi Ilaaɔ̃ í kpe ŋɛ
domi Kirisi takae í ba ijuukpã na iri nŋɛ nɔ
wa nyisi ŋɛ yaase jiida ku ba i too tuubae ŋa.
22 Kù ce dulum, a kù nɔ a kù gbɔ ibo si gɛlɛɛ
ajɔ kãma. 23 Iyi à buu, kù sã nŋa arabu. Iyi
à kpãa iju, kù ceekpe ŋa, amma í leekĩ do
Ilaaɔ̃ iyi í ya kiiti dee dee. 24 Kirisi takae í so
dulum du wa si araɛ si jĩi ku gaauu, ku ba
ka jɛ bɛi iku si wajui dulum, nɔ ka ce kuwɛɛ
nwa dee dee. Do saabui kumɛɛɛ ŋai à baò
iri. 25 Tako wo ì yɛ ŋai bɛi angudã ŋa iyi à
nyɔ, amma nsɛi ì nyi wa bi woo degbeu ŋa,
nŋu iyi wa degbe hunde nŋɛ.

3

Abo do mɔkɔ

1 Bɛɛbɛ mɔi iŋɛ inaabo ŋa, i sũa mɔkɔ nŋɛ
ŋa iri ilɛ, hee baa bii í jɛ gɔgɔ nŋa ŋa a kù dasi
idei Ilaaɔ̃ naanɛ, daa nŋɛ ku jɔ a dasi naanɛ.
Waati bɛɛbɛ i kù nɛ bukaatai ide ku fɔ má
ŋa, 2 domi aa yɛ kuwɛɛ nŋɛ í má, ì nɔ ì mà
bɛɛrɛi amanɛ ŋa. 3 I maà dɛdɛ i jɛ abo kusĩa
ŋa do mii ndii ara nŋu akã, bɛi iri ku ba, do
sabai wura ŋa, do nyau kusĩa ŋa. 4 Amma
i jɔ̀ kusĩa nŋɛ ku jɛ si idɔ nŋɛ, kusĩa iyi ci
ya tã. Nŋui í jɛ daa didɔ̃ do idɔ ku buba.
Iyi bɛi í jɛ mii ilu bɛɛrɛ jiida si wajui Ilaaɔ̃.
5 Bɛɛbɛi inaaboi tako ŋa iyi à mà bɛɛrɛi Ilaaɔ̃
nɔ à dasiɛ naanɛ à ya teese ara nŋa nɔ à ya
sũa mɔkɔ nŋa ŋa iri ilɛ. 6 Bɛɛbɛi Sara í ce, í ya
maa jirima Aburahamu, nɔ wa kpoo lafɛ̃ɛɛ.
Nsɛi, bii ì waa ce jiida ŋa nɔ i kù waa ce njoi
nkãma, iŋɛ mɔ ì jɛ bɛi ama inaaboɛ ŋa.

7 Iŋɛ inɛmɔkɔ ŋa mɔ, si kuwɛɛ nŋɛ do abo
nŋɛ ŋa, i ye gigi iyi a kù to ŋɛò gbugbã. I jɔ̀
i mà bɛɛrɛ nŋa ŋa, domi Ilaaɔ̃ á mua aŋa mɔ
kuwɛɛ iŋɛò ŋa ajɔ. I ya maa ce bɛɛbɛ ku ba
nkãma ku maà ganji ŋɛ si kutɔɔ nŋɛ.

Ijuukpã na jiida ku ce

8 Si anyii fei ndɛɛ i jɔ̀ iŋɛ fei i nɛ lasabu akã
do kubi akã ŋa. I bi njɛ bɛi igbã do ifɔ ŋa, i
ce araarei njɛ do ara ku kaye ŋa. 9 I maà ya

sãa inɛ laaləɛ, walakɔ arabu ŋa iyi í buɛ. Í sɨa
mɔm i ya jɛaa do kuwee, domi Ilaaɔ̃ í kpe ŋɛi
ku ba i ba kuwee ŋa. 10 Si bɛi kukɔi idei Ilaaɔ̃
wa fɔ í ni,
Inɛ iyi í bi ku ce kuwɛɛ jiida nɔ kú nɛ inɔ didɔ̃
ajɔ fei,
Kú jɔ̀ laalɔ ku fɔ nɔ kú nɔ gɛlɛɛ si ibo ku sɔ.
11 Í sɨa ku saa laalɔ nɔ ku ce jiida,
Í sɨa ku maa dɛ laakai ku sũ waati kãma fei,
12 Domi Lafɛ̃ɛ wa degbe inɛ dee dee ŋa
Nɔ wa gbɔ kutɔɔ nŋa.
Amma í fũsi woo ce laalɔ ŋa awɔ.
13 Yooi á ce nŋɛ laalɔ bii ì hanya ì waa ce
jiida ŋa. 14 Baa bii ì waa ba ijuukpã ŋa na dee
dee ku jɛ nŋɛ, i nɛ inɔ didɔ̃ ŋa. I maà ce njoi
amanɛ ŋa, nɔ i maà ya biti ŋa. 15 Amma i jɔ̀
Kirisi ku jɛ Lafɛ̃ɛ si idɔ nŋɛ. I tã sɔɔlu waati
kãma fei i jɛa inɛ ŋa iyi à waa bee yaasei kpãa
ku cɔ nŋɛ. 16 Amma i jɛ nŋa do ide didɔ̃ do
bɛɛrɛ. I jɔ̀ idɔ nŋɛ ku maa má ku ba bii à waa
má ŋɛ ide si isɛɛnɛ jiida nŋɛ iyi wa naa hai
bi Kirisi, anyɔ ku mu ŋa si ideu. 17 Bii í jɛ na
idɔɔbii Ilaaɔ̃i à waa kpãɛ iju na jiida iyi ì waa
ce, iyi bɛ í sɨa do iyi aa maa kpãɛ iju na laalɔ.
18 Gbakã akãi Kirisi í ku na dulum. Nŋu iyi í
jɛ inɛ dee dee, í ku na inɛ laalɔ ŋa, ku ba ku
bɔ̀ɔ wa bi Ilaaɔ̃. Waati iyi à kpaa araɛ í ku
amma hundeɛ í wɛɛ. 19 Do hundeɛui í koo í
waazoa iku ŋa iyi à waa mu bɛi inɛi piisɔ̃ɔ ŋa,
20 inɛ ŋa iyi a kù tako a kù waa jirima Ilaaɔ̃ si
waati iyi í temuaò ŋa hee Nowee í koo í ceò
akɔi inyiu í tã. Inɛ ŋa iyi à lɔ si akɔi inyiu a
kù kpɔ, a kù re aŋa mɛɛjɔ, nɔ à ba faaba hai
si inɔ inyi nlau. 21 Inyiu, í yɛi bɛi inyi ku
dasi. Kù jɛ a ni wa nya riisii ara, amma wa
nyisi iyi inɛ í dasi idɔ nŋu ku ce kuwɛɛ iyi
idɔi nŋu kaa yɛ taalei nŋu si wajui Ilaaɔ̃. Mii
ŋau bɛ fei í ce na saabui kujĩi Jesu Kirisi hai
si balɛ, 22 nŋu iyi í bɔ lele nɔ wa buba si awɔ
njɛi Ilaaɔ̃. Bɛi amaleka ŋa do ilu yiikoi lele
ŋa do ilu gbugbã ŋa à waa sũaa iri ilɛ.

4

Kuwɛɛ iyi í kpaasi

1 Kirisi í ba ijuukpã si araɛ. Na nŋu, i mà
ŋa iyi inɛ mɔ aa ba ijuukpã nɔ í sɨa i yɔkɔ
temua ŋa, domi inɛ iyi í temuaò ijuukpã si
araɛ, dulum kaa kãmiaɛ má, 2 nɔ waati iyi í
gbe si kuwɛɛi andunyaɛ ku jɛ si idɔɔbii Ilaaɔ̃,
ku maà ti ku jɛ do kɔdɛɛ nfe nfei ara. 3 Ntɔ
ntɔ, tako wo ì ce bɛi hai dasi Jesu naanɛ ŋa
à ya bi, amma í to bɛɛbɛ. Ì tako ì ce mii iyi í
dɔ̃a ara nŋɛ si ŋa, do binɛ, do atɛ̃ ku mɔ, do
atɛ̃ ku kpa inɛ, do buki, do iwɛ̃ ku tɔɔ iyi kù
waa too wooda. 4 Nsɛi à biti si bɛi i kù waa
ba ŋa daa bututu ŋau ku ce má ŋa, nɔ à waa
bu ŋɛ. 5 Amma aa na a koo a sisi daa nŋa bi
Ilaaɔ̃, nŋu iyi í tã sɔɔlu ku kiiti ilu hunde do
iku ŋa. 6 Na nŋu mɔm nii í jɔ̀ à tako à sisia
inɛ ŋa laabaau jiidau wo ku ba baa do iyi à
ku nsɛi na kiitii Ilaaɔ̃ iyi í tosi inɛ fei, hunde
nŋa ku maa wɛɛ bɛi Ilaaɔ̃ takaɛ í wɛɛ.

Inɛ ŋa iyi à waa ce icɛ do amuai Ilaaɔ̃ dee dee

7 Kɔɔi mii fei í maai wa. Na nŋu, i mu ara
nŋɛ do laakai, nɔ i jɔ̀ hunde nŋɛ ku wɔ njoo
ku ba i yɔkɔ i ce kutɔɔ ŋa. 8 Iyi í re fei ndɛɛ,
nŋui í jɛ i ce kookaai i bi njɛ ŋa, domi kubi
í ya bii dulum nkpɔ. 9 I ya yaaɛ njɛ ŋa do
inɔ akã, kugbagba kù maà wa si. 10 Inɛ baa
yooma nŋɛ fei í ba amua hai bi Ilaaɔ̃. Na nŋu,
i ceò amua ikã ikãi Ilaaɔ̃u icɛ ŋa i máa sobiò
njɛ bɛi woo ce icɛ ilu naanɛ ŋa. 11 Inɛ iyi wa
waazo í sɨa ku fɔ idei Ilaaɔ̃. Inɛ mɔ iyi wa cea
inɛ gɔ icɛ ku coo do gbugbã iyi Ilaaɔ̃ í muaa,
ku ba si mii fei a yɛ amboei Ilaaɔ̃ do saabui
Jesu Kirisi, nŋu iyi í nɛ amboe do gbugbã
hee do ajɔ fei. Ami.

Temuai inɛi Kirisi ŋa si ijuukpã

12 Iŋɛ baakɔɔm ŋa, i maà biti do ijuukpã
iyi wa naa si ŋɛ bɛi ina ku cɔò laakai nŋɛ.
I maà ti i dooɛ mii ikã. 13 Amma i jɔ̀ inɔ
nŋɛ ku dɔ̃ bii ì waa ba ikpɛ̃ si wahalai Kirisi
ŋa, ku ba i nɛ inɔ didɔ̃ nla nla ŋa si ajɔ iyi á
nyisi amboeɛ. 14 Iŋɛ ilu inɔ didɔ̃ ŋai bii à waa
bu ŋɛ na irii Kirisi, domi Hundei Ilaaɔ̃, ilu
amboe, í wa si ŋɛ. 15 Inɛ kãma nŋɛ ku maà
jɔ̀ ku yɛ ijuukpã na inɛ ku kpa, walakɔ na
ile, walakɔ na laalɔ ku ce, walakɔ na wɔbia
ku gũ. 16 Amma inɛ iyi wa wahala si na iyi
í jɔ̀ í jɛ inɛi Kirisi, ku maà jɔ̀ anyɔ ku muu,
amma í sɨa ku saabu Ilaaɔ̃ si na iyi í jɔ̀ wa so
irii Kirisiu.
17 Waati í to kiitiu ku sinti. Inɛi Ilaaɔ̃ ŋai
aa sinti ku kiiti. To, bii í sinti hai bi tu wa,
bɛirei iri ku kpaɛ á yɛ bi inɛ ŋa iyi à kɔ ku
dasi laabaau jiidai Ilaaɔ̃ naanɛ. 18 Kukɔi idei
Ilaaɔ̃ wa fɔ í ni,
Bii faabai inɛ jiida ŋa í gaabu,
Bɛirei ti ilu dulum ŋa do inɛ ŋa iyi a kù mà
bɛɛrɛi Ilaaɔ̃ á yɛ.

19 Na nŋu, inɛ ŋa iyi à waa yɛ ijuukpã si idɔɔbii Ilaaɔ̃, í sɪ̃a a teese a maa ce jiidaɛ nɔ a leekɪ̃ do woo taka nŋa iyi í jɛ ilu naanɛ.

5

Ka gbɔa inɛi Ilaaɔ̃ ŋa

1 Nsɛi, si inɔ nŋɛ, inɛ ŋa iyi à jɛ inɛ ngboi igbɛi Ilaaɔ̃ ŋai ǹ wa n fãa. Amu mɔ inɛ ngboi bɛi aŋa mɔ, ǹ nɔ ǹ jé sɛɛdai ijuukpãi Kirisi nɔ ǹ nɛ ikpɛ̃ si amboe iyi á na ku naa. 2 Ǹ wa n tɔɔ ŋɛ, i gbɔa inɛ ŋa iyi Ilaaɔ̃ í da nŋɛ si awɔ bɛi à ya gbɔa angudã ŋa, ku maà ti ku jɛ do tilasi walakɔ do binɛi fia, amma i na ara nŋɛ si icɛu do inɔ akã si bɛi Ilaaɔ̃ í bi. 3 I maà taa inɛ ŋa iyi à da nŋɛ si awɔ ŋau gbugbã, amma i nyisi ŋa kuce jiida iyi aa too si. 4 Nɔ waati iyi Kirisi á faata wa, nŋu iyi í jɛ inɛ ngboi woo degbe ŋau, aa gba riba ilu amboe iyi kusɪ̃aɛ kaa tã ŋa.

5 Bɛɛbɛ mɔi, iŋɛ awaasũ ŋa, i sũa inɛ ngboi igbɛ ŋau iri ilɛ. Iŋɛ fei i jɔ̀ ara ku kaye ku jɛ nŋɛ bɛi ibɔ iyi à ya dasi, domi kukɔi idei Ilaaɔ̃ wa fɔ í ni, Ilaaɔ̃ kù wa anyii woo tɔɔ fufu ŋa, amma wa cea woo kaye ara ŋa didɔ̃. 6 Na nŋu, i kaye ara nŋɛ si awɔ gbugbãi Ilaaɔ̃, ku ba ku so ŋɛ lele si ajɔ iyi í dau. 7 I sɔ wahala nŋɛ fei bi tɛɛ, domi nŋui wa gbɔ nŋɛ.

8 I mu ara nŋɛ ŋa, i jɔ̀ hunde nŋɛ ku wɔ njoo, domi Seetam, mbɛɛ nŋɛi, í dabii wa dɔ̃ anu bɛi muusu nla, wa dɛdɛ inɛ iyi á ŋɔ. 9 I kɔò ara nŋɛ si wajuɛ do naanɛ ku dasi nla nla domi ì mà ŋa kpaasi woo dasi Jesu naanɛ nŋɛ ŋa iyi à fangaa si andunya fei, ijuukpã dimi akãu bɛi à waa yɛ. 10 Amma bii ì yɛ ijuukpã si waati keeke ì tã ŋa, Ilaaɔ̃ ilu didɔ̃ fei, nŋu iyi í kpe ŋɛ ku ba i nɛ ikpɛ̃ si amboe hai nɛ kɔɔɛ na saabui anu akã nŋɛ do Kirisi, nŋu takaɛi á jɔ̀ i kɔ̃ dee dee ŋa. Nŋui á nɔ ku jɔ̀ i leekɪ̃ dim dim ŋa, nɔ ku mu nŋɛ gbugbã, i maà tɛkɛɛ hai si ideɛ ŋa. 11 Nŋui í nɛ yiiko hee do ajɔ fei. Ami.

Fɔɔi ankãanyi

12 Ǹ wa n kɔ nŋɛ ide keekeu ihɛ̃ wai do sobii Silasi kpaasi ilu naanɛ nwa. Ǹ bi n mu nŋɛ gbugbã nɔ n nyisi ŋɛ iyi ideu ihɛ̃ iyi ì waa leekɪ̃ si dim dim ŋau, didɔ̃i Ilaaɔ̃i do ntɔ.

13 Igbɛi inɛi Jesu ŋa iyi í wa ilui Babilɔni, iyi Ilaaɔ̃ í cica bɛi iŋɛ mɔ, wa ce ŋɛ fɔɔ, bɛɛbɛ mɔi Maaku iyi wa jɛ bɛi amam si naanɛ ku dasi, wa ce ŋɛ fɔɔ. 14 I ce njɛ fɔɔ do kubi jiida ŋa.

Laakai akã ku wɛɛò iŋɛ iyi ì jɛ ti Kirisi fei ŋa.

Tia minjisia iyi Piɛɛ í kɔ

Piɛɛ í ce ŋa fɔɔ

1 Amui Simɔɔ Piɛɛ amaacɛ woo bɛi Jesu Kirisi.

Ǹ kɔ nŋɛ tiau ihɛ̃i, iŋɛ iyi Jesu Kirisi, nŋu iyi í jɛ Ilaaɔ̃ woo faaba nwa, í jɔ̀ ì dasi naanɛ ŋa na dee dee ku jɛɛ. Naanɛ iyi ì dasi ŋau í nɛ bɛɛrɛ bɛi ti awa mɔ. 2 Didɔ̃ do laakai ku sũ ku kɔ̃ɔ nŋɛ si, si na iyi í jɔ̀ ì mà Ilaaɔ̃ do Jesu Lafɛ̃ɛ nwa ŋa.

Kukpe do kucicai Ilaaɔ̃

3 Yiikoi Ilaaɔ̃ í mu nwa bukaatai mii iyi à bi fei ku ba kuwɛɛ nwa do kutɔɔ nwa ku maa bɔ waju. Nɔ í ce bɛɛbɛi si bɛi í jɔ̀ à màa, nŋu iyi í kpe wa ka ba ikpɛ̃ si amboeɛ do si jiida ku jɛɛ. 4 Bɛɛbɛi í ce nwa kuwã nla nla ilu bɛɛrɛ ŋa. Kuwã ŋau aa jɔ̀ i yɛ bɛi nŋu takaɛ í yɛ nɔ i saa kuce laalɔ sãmi ŋa iyi í wa si andunya na binɛ. 5 Na nŋu, i ce kookaai i kɔ̃ɔsi isɛɛnɛ jiida si naanɛ ku dasi nŋɛ, nɔ si isɛɛnɛ jiida i kɔ̃ɔsi kumà, 6 nɔ si kumà i kɔ̃ɔsi gaya, nɔ si gaya i kɔ̃ɔsi temua, nɔ si temua i kɔ̃ɔsi bɛɛrɛi Ilaaɔ̃ ku mà, 7 nɔ si bɛɛrɛi Ilaaɔ̃ ku mà i kɔ̃ɔsi jiida ku cea njɛ, nɔ si jiida ku cea njɛ i kɔ̃ɔsi kubi. 8 Bii mii ŋau bɛ à wa si ŋɛ nɔ wa kɔ̃ɔsi, aa jɔ̀ i ya maa ce kookaai si icɛ nŋɛ, nɔ icɛ nŋɛu ku nɛ aranfãani ku ba i mà Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi ŋa. 9 Amma inɛ iyi kù nɛ mii ŋau bɛ í yɛi bɛi fɛɛju, walakɔ bɛi inɛ iyi ijuɛ kù waa dɔ̃, nɔ kaa yɛ ilu ku jĩ. Nɔ í gbɛjɛ iyi nŋu í má hai si dulum dii takoɛ.

10 Na nŋu, iŋɛ inɛm ŋa, i kɔ̃ɔsi himma ku ba i mà sãa sãa iyi Ilaaɔ̃i í kpe ŋɛ nɔ í cica ŋɛ, domi bii ì waa ce bɛɛbɛ ŋa, i kaa dasi dulum ajɔ kãma ŋa. 11 Bɛɛbɛi aa jɔ̀ i lɔ do bɛɛrɛ ŋa si bomma hai tãi Lafɛ̃ɛ woo faaba nwa Jesu Kirisi.

12 Na ŋɔi í ce n kaa n gbɛɛjiò ku ye ŋɛ gigii mii ŋau ihɛ̃, baa do iyi ì màa tã ŋa, nɔ ì waa leekĩ dim dim si ntɔ iyi ì waa mu nsɛiu ihɛ̃ ŋa. 13 Ntɔ ntɔ, waati iyi ǹ wɛɛ si hunde, ǹ nɛ n ya n maa n ye ŋɛ gigii ku ba i ya maa wɔ njoo si ŋa. 14 Ǹ wa n fɔ bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ ǹ mà iyi kaa kpɛ má an jɔ̀ arau ihɛ̃, si bɛi Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi í sɔ̃m. 15 An ce kookaai n sɔ̃ ŋɛ yaaseɛ ku ba i yɔkɔ i ye gigii mii ŋau do ajɔ fei ŋa si anyii ikum.

Inɛ ŋa iyi à yɛ amboei Kirisi

16 Do ntɔ, a kù waa too si ará iyi inɛ ŋa à waa kpa do bisi nŋa, si waati iyi à jɔ̀ ì mà gbugbãi Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi ŋa do kunyiɛ wa. Amma awa taka nwa mɔ à yɛ kulaɛ do iju nwa 17 nɔ à gbɔ imui Ilaaɔ̃ Baaba waati iyi í fɔ hai lele í ni, inɛ ihɛ̃i í jɛ ama akãm iyi ǹ bi jiida, siɛi inɔ didɔ̃m fei í ya wa. Waati nŋu Ilaaɔ̃, ilu amboe nla nla, í nyisi bɛɛrɛi Kirisiu do amboeɛ. 18 Si anyiɛ, à nyi à gbɔ imui Ilaaɔ̃ wa má hai lele si waati iyi awaò ŋa à wa si antai geete kumáu.

19 Bɛɛbɛ mɔi naanɛ nwa í kɔ̃ɔsi si idei walii ŋau. I jɔ̀ i de siɛ itĩ ŋa, domi í yɛi bɛi fitila iyi wa má inya si ilu kuku hee iju koo máò nɔ Jesu, nŋu iyi í yɛ bɛi andaiyai daakɔ, ku má inya si idɔ nŋɛ. 20 Sinte, i jɔ̀ i mà iyi ihɛ̃ ŋa, iyi idei walii gɔ kù wɛɛ si kukɔi idei Ilaaɔ̃ iyi inɛ gɔ á tusɛ ndɛɛ bɛi í bi *, 21 domi idei walii gɔ kù wɛɛ iyi inɛ gɔ í ce do idɔɔbii nŋu takaɛ, amma inɛ ŋa à ya sisi idei Ilaaɔ̃i si bɛi Hundeɛ í nyisi ŋa.

2

Woo kɔ si cio ilu ibo ŋa
(Cɔ Zudu 4-13)

1 Walii ilu ibo ŋa à wɛɛ wo si inɔi inɛ ŋau. Bɛɛbɛ mɔi woo kɔsi cio ilu ibo ŋa aa faata wa si anini nŋɛ. Aa naaò kukɔsi ibo wa do bisi, iyi á ce inɛ ŋa nfe, nɔ aa kɔ̀si Lafɛ̃ɛ iyi í ya ŋa. Bɛɛbɛi aa faa ara nŋa nfe ku ce anu akã. 2 Inɛ nkpɔi á too daa laalɔ nŋa, nɔ na iri nŋa inɛ gɔ ŋa aa bu kpãai ntɔ. 3 Na binɛ nŋa aa jɛ ŋɛ taki do ide ŋa iyi aŋa taka nŋa à waa lasabu. Amma hai ku kpɛ woo kiiti nŋa í tã sɔɔlu ku kiiti nŋa. Nŋu mɔi á ce ŋa nfe nɔ kaa kpɛ mɔm.

4 Baa amaleka ŋa iyi à ce dulum wo, Ilaaɔ̃ kù jɔ̀ ŋa, amma í tale si ŋa si isa nla nla. Tengi bɛi à waa mu ŋa si ilu kuku hee ajɔi kiiti. 5 Ilaaɔ̃ kù nɔ kù jɔ̀ inɛi tako ŋau mɔ waati iyi í jɔ̀ ijĩ nlau í jɛ inɛi andunya ŋa iyi a kù mà bɛɛrɛɛ, amma Nowee, nŋu iyi í ce waazoi ide ntɔui í faaba do amanɛ mɛɛje gɔ ŋa. 6 Si anyiɛ í nyi í yɛ taalei inɛi Sodomu do Gɔmɔɔ ŋa mɔ má, nɔ í kpa ŋa do ina. Iyi bɛu bɛi í jɛ

* **1:20** iyi inɛ gɔ á tusɛ ndɛɛ bii í bi Yaasei ideu bɛ á yɔkɔ ku jɛ má, iyi inɛ gɔ í kɔ do araɛ.

sɛɛda na inɛ laalɔ ŋa iyi aa na a naa. 7-8 Amma
í nya Lɔtu inɛ jiida iyi í wa si inɔi inɛ laalɔ
ŋau. Í nyaai si na iyi í jɔ̀ í ya nɛ inɔ ku fɔ na
daa bututu nŋa, nɔ iju iyi wa má fei laalɔ iyi
wa yɛ do iyi wa gbɔ wa bitandi idɔ dee deeɛ.
9 Bɛɛbɛ mɔi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í mà bɛi á ce ku faaba
inɛ ŋa iyi à mà bɛɛrɛɛ si wahala. Í nɔ í mà bɛi
á mu inɛ laalɔ ŋa ku wahala ŋa si ajɔi kiiti.
10 Inɛ ŋa iyi à waa ce kubi nfe nfei ara nŋa
nɔ à donda yiikoi Ilaaɔ̃, wahala nŋa á caa.

Woo kɔsi cio ilu ibo ŋau à jɛ ilu wɔɔkɔ
yaamɔ ŋa do woo tɔɔ fufu ŋa iyi a kù waa ce
njoi ilu yiikoi lele ŋa ku bu. 11 Baa amaleka
ŋau, aŋa iyi à re ŋa do gbugbã do yiiko ntɔ
ntɔ, a kù waa yɛ taalei ilu yiikoi lele ŋau hee
má jɛ a bu ŋa si wajui Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ. 12 Amma inɛ
ŋau à ya maa yaako mii iyi a kù mà. À yɛi bɛi
iŋai sako ŋa iyi a kù nɛ lasabu kãma, nɔ aa ce
nfei bɛi iŋai sako ŋau iyi à bí ku ba a mu ŋa
a kpa ŋa. 13 Laalɔ iyi à cea inɛ ŋai aa sã nŋa.
Inɔ didɔ̃ nŋa fei si inaabo ŋai í ya wa baa bii
dasã nkpai. Baa waati iyi iŋɛ̀ ŋa ì tɔtɔɔ ì waa
jɛ ijɛi Lafɛ̃ɛ ajɔ ŋa, à ya maa ce daa laalɔ nŋai
nɔ a maa nɛ si inɔ didɔ̃. À yɛi bɛi angudãi
kuwee ŋa iyi à nɛ leebu do riisi. 14 Iju nŋa
fei si abo kaafe ŋai í ya wa, dulum ci ya to
ŋa. À ya mu inɛ ŋa iyi a kù waa leekĭ dim
dim do taa. Idɔ nŋa í nɛ dɔɔnɛi binɛ. Ilaaɔ̃ í
ceekpe ŋa. 15 À jɔ̀ kpãa jiida nɔ à nyɔ. À too
kpãai walii Balamu, amai Beɔɔ, nŋu iyi í bi
ribai laalɔ ku jɛ. 16 Amma Ilaaɔ̃ í fɔ siɛ ide na
kurarae. Ntɔi, gbankɛlɛ iyi ci ya fɔ ide, Ilaaɔ̃ í
jɔ̀ í baa ide ku fɔ bɛi amanɛ nɔ í leekĭ ide hai
nɛ yaasei waliiu.

17 Inɛ ŋau, à yɛi bɛi isɔ̃ hai nɛ inyi walakɔ
bɛi ijĭ iyi í dũ nɔ kaa rɔ si na iyi í jɔ̀ fufu wa
taleɛ. Ilaaɔ̃ í ce nŋa sɔɔlui bi ku wa si ilu
kuku nla nla. 18 À waa fɔ idei fufu ku tɔɔ iyi
kù nɛ iri. À waa fa inɛ gɔ ŋa do binɛ ikã ikãi
mii iyi lafɛ̃ɛ ŋa à nɛ si idɔ nŋa ŋa ku ba a mu
ŋa do taa. Inɛ ŋau, do wahalai à ba à gbã wa
hai bi inɛ ŋa iyi à wa si kurarau. 19 Inɛ ŋa iyi
à ba à mu ŋau, à ya ce nŋa kuwãi ara ku nɛi,
amma aŋa taka nŋa à jɛ arui daa ŋa iyi wa
bɔò ŋa nfe ku ce, domi inɛ fei í jɛ arui mii iyi
í kãmiaɛ. 20 Ntɔi, inɛ ŋa iyi à jɔ̀ laalɔ ku cei
andunya si na iyi í jɔ̀ à mà Lafɛ̃ɛ woo faaba
nwa Jesu Kirisi, bii à nyi à jɔ̀ laalɔ ku ceu í
mu ŋa má í kãmia ŋa isɛ gbeejisia, kuwɛɛi
tako nŋa á tia do ti ankãanyiu. 21 Á tia nŋa
bii í jɛ a kù mà kpãai ntɔ wo do iyi à màa tã nɔ
à toa woodai Ilaaɔ̃ iyi à na ŋau anyi. 22 Mii iyi
í ba ŋau bɛ wa nyisi iyi mɔndau ihɛ̃ í jɛ ntɔ.
Mɔndau í ni, aja í nyi í koo wa fa ituɛ má. À
ya ni má, kusɔɔ iyi à wɛ í nyi wa bimbili si
pɔkɔdɔ má.

3

Lafɛ̃ɛ á nyi wa si bɛi í ce kuwãɛ

1 Iŋɛ baakɔɔm ŋa, tia minjisiam wee iyi ǹ
kɔ nŋɛ. Si tia sinteu do minjisiau fei ǹ wa n
dɛ n jĭ lasabu jiida nŋɛ do kukɔsi ŋa iyi ǹ wa
n ye ŋɛ gigi. 2 Ǹ bi i ye gigii ide iyi walii kumá
ŋau à fɔ wo, do woodai Lafɛ̃ɛ woo faaba iyi
woo bɛ nŋɛ ŋa à sisi nŋɛ. 3 Sinte, ǹ bi i mà ŋa
iyi si waatii ankãanyi inɛ gɔ ŋa aa na a maa
nɛ si idɔɔbi nŋa. Nɔ aa yaako ŋɛ 4 a maa ni,
Kirisi í ce kuwã í ni nŋu á nyi wa, mà iboi.
To, iwoi í wa. Kù waa nyi wa má, domi hai
waati iyi bala nwa ŋa à ku, mii fei í wɛɛi bɛi
hai sintei andunya ku taka. 5 Amma mii akãi
inɛ ŋau à gbɛjɛ na kance. Mii iyi à gbɛjɛ wee.
Waati iyi Ilaaɔ̃ í taka lele do ilɛ, í taka ŋai do
idei gɛlɛɛ. Do ide ku fɔɛi í nyaò ilɛ hai si inɔ
inyi nɔ í fɛɛfɛɛ do inyi. 6 Nɔ si anyiɛ, do ide
kufɔɛui í kpaò irii andunyai tako si waati iyi
í jɔ̀ inyi í jɛ mii fei. 7 Lele do ilɛ iyi í wɛɛ nsɛi,
do ide akãu bɛi Ilaaɔ̃ á kpa ŋaò, amma bɛbɛi
do inai á jɛ. Wa mu ŋai titã hee koo toò ajɔ
iyi á kiiti inɛ ŋa iyi a kù mà bɛɛrɛɛ nɔ á ce ŋa
nfe.

8 Amma iŋɛ baakɔɔm ŋa, i maà jɔ̀ i gbɛjɛ
mii akãu ihɛ̃ ŋa, iyi ajɔ akã í yɛa Ilaaɔ̃i bɛi
adɔ̃ dubu, nɔ adɔ̃ dubu í yɛai bɛi ajɔ akã. 9 Aɔ̃
Lafɛ̃ɛ ci ya jɔ̀ idei kuwãɛ iyi í jilɛu ku kpɛ ideu
ku kɔ̃ò si bɛi inɛ gɔ ŋa à waa tamaa. Amma
wa temua nŋɛi, domi kù bi baa inɛ akã ku ce
nfe. Í bi mɔm ku jɛ inɛ fei ku kpaasi idɔ.

10 Do nŋu fei, ajɔi Lafɛ̃ɛ á naai bɛi ile. Si ajɔ
nŋui, lele á kpa iri do iba nla nla. Mii iyi í wa
bɛ fei, á yɔ si ina nɔ ilɛ do mii iyi í wa si fei á
kpa iri. 11 Na nŋu, si bɛi mii ŋau fei á ce nfe
bɛɛbɛ, i jɔ̀ i mà sãa sãa ŋa zaka bɛi í sĭa isɛɛnɛ
nŋɛ ku maa má nɔ i mà bɛɛrɛi Ilaaɔ̃ ŋa. 12 Nɔ
i maa degbe ajɔu ŋa i maa ce kookaai ku ba
ku naa ńya ńya. Si ajɔ nŋui ina á ce nfei lele,
nɔ mii iyi í wa si fei ku yɔ do inya gbãa nla
nlai inau. 13 Amma Ilaaɔ̃ í ce kuwã nŋu ku

ce lele do ilɛ fei titɔ̃ bii dee dee ku jɛ á wa. Nŋui à waa degbe.

14 Na saabu nŋu, iŋɛ baakɔɔm ŋa, si bɛi ì waa degbe ajɔu, i ce kookaai Lafɛ̃ɛ ku na ku ba ŋɛ si laakai ku sũ, riisi do kurara ku maà wa si ŋɛ. 15 I doo temuai Lafɛ̃ɛ nwa bɛi kpãai faaba nŋɛ, si bɛi Pɔlu baakɔɔ nwa í kɔ nŋɛ do bisi iyi Ilaaɔ̃ í muaa. 16 Ideu ihɛ̃i í kɔ si tia iyi í kɔ fei tengi bii wa fɔ idei mii ŋau ihɛ̃. Si tiaɛ ŋau bii gɔ ŋa í wɛɛ iyi í gaabu ku gbɔ, nɔ hai mà ŋa iyi a kù waa leekĩ si dim dim à ya maa bɛjɛ yaasei ideui, si bɛi à ya maa ce do mbɔi kukɔi idei Ilaaɔ̃ gɔ ŋa. Bɛɛbɛi à waa faa ara nŋa nfe ku ce.

17 Amma iŋɛ baakɔɔm ŋa, ì mà ideu tã ŋa. Na nŋu, i ce laakai ara nŋɛ ku ba kurarai inɛ ŋa iyi a kù mà bɛɛrɛi Ilaaɔ̃ ku maà jɔ̀ i yaa hai si kpãa jiida iyi ì waa leekĩ si dim dim ŋa. 18 Amma didɔ̃i Lafɛ̃ɛ woo faaba nwa Jesu Kirisi ku maa kɔ̃ɔsi si ŋɛ, nɔ kumà iyi í nɛ si gãmɛɛ ŋa ku kɔ̃ɔsi ku maa koo. Nŋui í jɛ ilu amboe hai nsɛi hee do ajɔ fei. Ami.

Tia sinte iyi Zãa í kɔ

Jesu, nŋu iyi à ya kpe Ideu, nŋui í jɛ icui kuwɛɛ

1 À waa kɔ nŋɛ si idei Jesu, nŋu iyi í wɛɛ hai sintei mii fei. Nŋui í jɛ Ideu, nɔ í jɛ icui kuwɛɛ má. À gbɔ ideɛ, nɔ à yɔɔ do iju nwa, à cɔɔ do laakai, nɔ awɔ nwa í luu. 2 Waati iyi kuwɛɛu í faata wa à yɔɔ, ŋɔi í jɔ̀ à waa jɛ sɛɛdaɛ, nɔ à waa sisi nŋɛ idei kuwɛɛ hai tã iyi í tako í wa bi Ilaaɔ̃ Baaba wo, nɔ wee nsɛi í nyisi wa. 3 Iyi à yɛ do iyi à gbɔ, nŋui à waa sisia iŋɛ mɔ ku ba awaɛ ŋa ka nɛ anu akã, nɔ anu akã iyi à nɛu à nɔɔi do Ilaaɔ̃ Baaba do amaɛ Jesu Kirisi. 4 À kɔ nŋɛ tiau ihẽi ku ba inɔ didõi awa fei ku kõ.

Ilaaɔ̃i í jɛ inya kumá

5 Laabaau iyi à gbɔ hai bi Jesu Kirisi, nɔ à waa sisi nŋɛ wee. Ilaaɔ̃i í jɛ inya kumá, ilu kuku kãma kù wa siɛ. 6 Bii à ni à nɛ anu akã do nŋu nɔ à bɛi à waa nɛ si ilu kuku, à waa sɔ iboi a kù waa ce kookoosui ntɔ. 7 Amma bii à waa nɛ si inya kumá, si bɛi Ilaaɔ̃ takaɛ í wa si inya kumáu, aa ka nɛ anu akã awa duusõɔ, nɔ njɛi Jesu amaɛ á jɔ̀ ka má hai si dulum fei.

8 Bii à ni a kù nɛ dulum, à waa sɔa ara nwa iboi, nɔ ntɔ kù wa si wa. 9 Amma bii à ce tuubai dulum du wa, Ilaaɔ̃ ilu naanɛi, nŋu iyi í ya ce dee dee, á kpa idei dulum du wa nɔ ku jɔ̀ ka má hai si laalɔ ku ce nwa fei. 10 Bii à ni a kù ce dulum à waa ce Ilaaɔ̃ ilu iboi, nɔ ideɛ kù wa si wa.

Kirisi wa sobi wa

2

1 Iŋɛ amam ŋa, ǹ kɔ nŋɛ ideu ihẽ wai, ku ba i maà ce dulum ŋa. Amma bii inɛ gɔ í ce dulum, à nɛ inɛ gɔ iyi á tɔɔ nwa suuru bi Ilaaɔ̃ Baaba, nŋui í jɛ Jesu Kirisi inɛ dee deeu. 2 Nŋu takaɛ í ce kuweei araɛ ku ba ku kpa idei dulum du wa, amma kù jɛ ti awa akã, do ti inɛi andunya feii.

3 Bii à waa jirima woodaɛ, si bɛɛbɛi aa ka mà iyi à màa. 4 Bii inɛ gɔ í ni nŋu í màa, nɔ kù waa jirima woodaɛ, lafɛ̃ɛ ilu iboi, ntɔ kù wa siɛ. 5 Amma inɛ iyi wa jirima ideɛ, siɛi kubii Ilaaɔ̃ í ya kõ do ntɔ. Mii iyi á jɔ̀ ka mà iyi à nɛ anu akã do nŋu wee. 6 Inɛ iyi í ni nŋu í nɛ anu akã do nŋu, lafɛ̃ɛ í nɛ ku maa nɛi bɛi Jesu takaɛ í nɛ.

Wooda titõ

7 Iŋɛ baakɔɔm ŋa, kù jɛ wooda titõi ǹ kɔ nŋɛ. Wooda nwoi, iyi ì nɛ hai sinte wo ŋa. Wooda nwou, nŋui í jɛ ide iyi ì tako ì gbɔ tã ŋa. 8 Do nŋu fei, wooda iyi ǹ wa n kɔ nŋɛu ihẽ, inɛ nŋu wooda titõi, nɔ à waa yɛ ntɔɛi si Kirisi do si iŋɛ taka nŋɛ, domi ilu kuku wa sɛkɛɛ, nɔ inya kumá ntɔ wa daana.

9 Inɛ iyi í fɔ wa ni nŋu í wa si inya kumá nɔ í cé kpaasiɛ, si ilu kukui í wa hee nsɛi. 10 Inɛ iyi í bi kpaasiɛ, lafɛ̃ɛi í wa si inya kumá, nɔ nkãma kù wɛɛa iyi á dasiɛ dulum *. 11 Amma inɛ iyi í cé kpaasiɛ, si ilu kukui í wa, si ilu kukuu mɔi í nɔ wa nɛ si. Kù mà bii wa bɔ, domi ilu kukuu í dasiɛ fɛɛju.

12 Ǹ kɔ nŋɛ wai, iŋɛ amam ŋa, si na iyi í jɔ̀ Ilaaɔ̃ í nya dulum du ŋɛ na irii Jesu. 13 Ǹ kɔ nŋɛ wai, iŋɛ baaba ŋa, si na iyi í jɔ̀ ì mà inɛ iyi í wɛɛ hai sinte ŋa. Nɔ ǹ kɔ nŋɛ wai, iŋɛ awaasũ ŋa, si na iyi í jɔ̀ ì jɛ Seetam inɛ laaləu igũ ŋa.

14 Ǹ kɔ nŋɛ má, iŋɛ amu ŋa, si na iyi í jɔ̀ ì mà Ilaaɔ̃ Baaba ŋa. Nɔ ǹ kɔ nŋɛ má, iŋɛ baaba ŋa, si na iyi í jɔ̀ ì mà inɛ iyi í wɛɛ hai sinte ŋa. Nɔ ǹ kɔ nŋɛ má, iŋɛ awaasũ ŋa, si na iyi í jɔ̀ ì nɛ gbugbã ŋa, nɔ idei Ilaaɔ̃ í wa si ŋɛ, nɔ ì jɛ Seetam inɛ laaləu igũ ŋa.

15 I maà ti i bi andunya ŋa do mii ŋa iyi à wa si andunya. Inɛ iyi í bi andunya, kubii Ilaaɔ̃ Baaba kù wa siɛ, 16 domi mii iyi í wa si andunya fei, hai kubi nfe nfei amanɛ, do kɔdɛɛi mii iyi iju wa yɛ, hee do faau ku ce, gɔgɔɛ gɔ kù waa naa hai bi Baaba, bii kù jɛ hai si andunya. 17 Andunya í nɔ wa tã mbɛ do binɛɛ, amma inɛ iyi wa ce idɔɔbii Ilaaɔ̃ á maa wɛɛi hee do ajɔ fei.

Mbɛɛi Kirisi

18 Iŋɛ amam ŋa, kɔɔi andunya í maai wa. Si bɛi ì gbɔ ŋa à ni inɛ gɔ iyi í jɛ mbɛɛi Kirisi á naa, wee nsɛi, mbɛɛi Kirisi nkpɔ í to wa. Ŋɔi í jɔ̀ à mà iyi kɔɔi andunya í maai. 19 Mbɛɛ ŋau, hai si inɔ nwai à fita, amma a kù jɛ inɛ nwa ŋa, domi bii à jɛ inɛ nwa ŋai wo aa wa inɔ nwa. Amma à fita ku ba ka mà iyi kãma nŋa kù jɛ inɛ nwai wo do ntɔ.

* **2:10** iyi á dasiɛ dulum Si tiai idei Ilaaɔ̃ gɔ ŋa à ni, “iyi á dasiò inɛ gɔ dulum”.

20 Amma iŋɛ ì ba Hundei Ilaaɔ̃ hai bi inɛ kumáu ŋa, nŋui í jɔ̀ iŋɛ fei ì nɛ kumà ŋa. 21 Bii ǹ kɔ nŋɛ, kù jɛ a ni i kù mà ntɔ ŋa, amma si na iyi í jɔ̀ ì màa ŋai, ì nɔ ì mà ŋa iyi ibo kãma kaa yɔkɔ ku fita hai si ntɔ.

22 Yooi í jɛ woo sɔ ibo bii kù jɛ inɛ iyi í ni Jesu kù jɛ Kirisi. Lafɛ̃ɛ, mbɛɛi Kirisii iyi wa kɔsi Baaba do Ama ajɔ. 23 Ntɔi inɛ iyi í kɔsi Ama, kù nɛ Baaba. Inɛ iyi í gba Amau í nɛ Baau mɔi.

24 Iŋɛ mɔ, ide iyi ì gbɔ hai sinteu i jɔ̀ ku wa si idɔ nŋɛ. Bii í wa si idɔ nŋɛ aa nɛ anu akã ŋa do Ama do Baau. 25 Kirisi í ce nwa kuwã. Kuwã iyi í ce nwau, nŋui í jɛ kuwɛɛ hai tã.

26 Iyi ǹ kɔ nŋɛu ihɛ̃, ǹ kɔɔ wai na inɛ ŋa iyi à waa bi a dasi ŋɛ kurara. 27 Amma iŋɛ, Hundei Ilaaɔ̃ iyi Kirisi í na ŋɛu, í wa si ŋɛ. Na nŋu, i kù nɛ bukaataí inɛ gɔ ku kɔ nŋɛ si cioi ngɔgɔ, domi Hundeu wa kɔ ŋɛ si cioi mii fei iyi í jɛ ntɔ, ibo kù wa si. Na nŋu, i jɔ̀ i nɛ anu akã do Kirisi ŋa, si bɛi Hundei Ilaaɔ̃ í nyisi ŋɛ.

28 Nsɛi, iŋɛ amam ŋa, i jɔ̀ i nɛ anu akã do Kirisi ŋa, ku ba ajɔ iyi á faata wa ka nɛ idɔ ku buba, nɔ anyɔ ku maà mu wa si wajuɛ si ajɔ iyi á nyi wau. 29 Si bɛi ì mà ŋa iyi Kirisi í jɛ dee dee, i jɔ̀ i mà ŋa iyi inɛ iyi wa ce dee dee fei amaɛi.

Amai Ilaaɔ̃ ŋa

3

1 I cɔ kubi nla nla iyi Ilaaɔ̃ Baaba í bi wa, hee à waa kpe wa amaɛ ŋa. Nɔ ntɔi bɛɛbɛi à jɛ. Ŋɔi í jɔ̀ inɛi andunya ŋa a kù mà wa domi a kù mà Ilaaɔ̃ mɔm wo. 2 Iŋɛ baakɔɔm ŋa, si nsɛi à jɛ amai Ilaaɔ̃ ŋa, amma a kù mà bɛirei aa ka na ka jɛ ala. Do nŋu fei, à mà waati iyi Kirisi á na ku faata wa aa ka jɔɔ, domi aa ka yɔɔ bɛi í yɛ. 3 Inɛ iyi wa cɔ kpãai ideu ihɛ̃ fei, wa ce kookaai ku ba ku má bɛi Kirisi mɔ í má.

4 Inɛ mɔ iyi wa ce dulum fei, wa kua woodai Ilaaɔ̃i, domi dulum wooda ku kuai. 5 Ì mà ŋa iyi Jesu, nŋu iyi kù ce dulum, í naai ku nya dulum dii amanɛ ŋa. 6 Na nŋu, inɛ iyi í wɛɛ do nŋu fei ci ya maa mɔsi dulum ku ce. Amma inɛ iyi wa ce dulum, lafɛ̃ɛ kù yɔɔ, kù nɔ kù màa.

7 Iŋɛ amam ŋa, i maà ti i jɔ̀ inɛ gɔ ku dǐ iju nŋɛ. Inɛ iyi wa ce mii iyi í jɛ dee dee, inɛ dee deei, si bɛi Jesu takaɛ í yɛ. 8 Inɛ iyi í ya maa mɔsi dulum ku ce, inɛi Seetam nii, domi hai sintei Seetam wa ce dulum. Na ŋɔi í jɔ̀ Jesu, amai Ilaaɔ̃, í naa ku kpaò icɛi Seetam.

9 Inɛ iyi í jɛ amai Ilaaɔ̃ fei, ci ya maa mɔsi dulum ku ce, domi kuwɛɛi Ilaaɔ̃ í wa siɛ. Kaa yɔkɔ ku maa ce dulum, domi í jɛ amai Ilaaɔ̃. 10 Nsɛi, aa ka yɔkɔ ka mà inɛ ŋa iyi à jɛ amai Ilaaɔ̃ ŋa do inɛ ŋa iyi à jɛ ti Seetam. Inɛ iyi kù waa ce mii iyi í jɛ dee dee fei, do inɛ iyi kù bi kpaasiɛ, kù jɛ ti Ilaaɔ̃.

Ka bi njɛ

11 Ide iyi ì gbɔ hai sinte ŋa, nŋui í jɛ ka bi njɛ, 12 nɔ ka maà yɛ bɛi Kaɛ̃ɛ inɛi Seetam inɛ laaləu, nŋu iyi í kpa ifɔɛ. Na mii í ce í kpaa. Í kpaai si na iyi í jɔ̀ kuceɛ í jɛ laalɔ, nɔ ti ifɔɛ í jɛ jiida.

13 Iŋɛ inɛm ŋa, bii inɛi andunya ŋa à cé ŋɛ, i maà jɔ̀ ku mu ŋɛ biti. 14 À mà iyi à kua ikui, nɔ à lɔ si kuwɛɛ si na iyi í jɔ̀ à bi kpaasi nwa ŋa. Inɛ iyi kù nɛ kubi, si ikui í wa. 15 Inɛ iyi í cé kpaasiɛ fei, woo kpa inɛi. Iŋɛ taka nŋɛ ì nɔ ì mà ŋa iyi woo kpa inɛ ci ya nɛ kuwɛɛ hai tã. 16 À mà bɛi kubi í yɛ si na iyi í jɔ̀ Kirisi í na kuwɛɛɛ na iri nwa. Na nŋu, awa mɔ ka na kuwɛɛ nwa na irii kpaasi nwa ŋa. 17 Bii inɛ gɔ í nɛ amani si andunyau ihɛ̃, nɔ í yɛ kpaasiɛ í wa si are nɔ í toaa anyi, bɛirei kubii Ilaaɔ̃ á ce ku wa si inɛɛu bɛ. 18 Iŋɛ amam ŋa, i maà jɔ̀ ka bi njɛ do ide ku fɔi gɛlɛ nŋu akã, amma ka bi njɛ do ntɔ do si kuce.

Laakai ku sũ si wajui Ilaaɔ̃

19-20 Bii idɔ nwa wa yɛ taale nwa aa ka mà iyi à jɛ ti ntɔ na kookoosu jiida ŋa iy à waa ce, nɔ laakai nwa á maa sũi bi Ilaaɔ̃, domi à mà iyi Ilaaɔ̃ í re idɔ nwa, í nɔ í mà mii fei. 21 Na nŋu, iŋɛ baakɔɔm ŋa, bii idɔ nwa kù waa yɛ taale nwa, à nɛ laakai ku sũ bi Ilaaɔ̃. 22 Nɔ mii iyi à tɔɔɛ fei á mu nwa wai, domi à waa jirima woodaɛ nɔ à waa ce mii iyi á dɔ̃aa si. 23 Woodaɛu wee, ka dasi irii amaɛ Jesu Kirisi naanɛ, nɔ ka bi njɛ si bɛi í jilɛ nwa. 24 Inɛ iyi wa jirima woodai Ilaaɔ̃ ŋa, í wa si Ilaaɔ̃i nɔ Ilaaɔ̃ mɔ í wa si lafɛ̃ɛ. Hundeɛ iyi í mu nwa, nŋui í jɔ̀ à mà iyi í wa si wa.

Hundei Ilaaɔ̃ do hundei mbɛɛ

4

1 Iŋɛ baakɔɔm ŋa, i maà ya naanɛ inɛ ŋa iyi à ya ni aŋa à nɛ Hundei Ilaaɔ̃ fei, amma i cɔ

yaase nŋa mà à jɛ ti Ilaaɔ̃ ntɔ ntɔ, domi walii ilu ibo ŋa à waa kõi si andunyau ihɛ̃. 2 Yaase bɛi aa yɔkɔ i mà inɛ ŋa iyi à nɛ Hundei Ilaaɔ̃ ŋa wee. Inɛ iyi í jɛsi iyi Jesu Kirisi í baa í jɛ amanɛ do ntɔ fei, lafɛ̃ɛi í jɛ ti Ilaaɔ̃. 3 Inɛ iyi kù jɛsi iyi Jesu í baa í jɛ amanɛ do ntɔ, lafɛ̃ɛ kù jɛ ti Ilaaɔ̃, ti mbɛɛi Kirisii. Mbɛɛi Kirisiui ì gbɔ à ni wa naa ŋau, wee í to wa si andunya tã̃ mɔm.

4 Iŋɛ amam ŋa, ì jɛ ti Ilaaɔ̃ ŋa, ì nɔ ì kãmia walii ilu ibo ŋau tã ŋa, domi inɛ iyi í wa si ŋɛ í nɛ gbugbã í re inɛ iyi í wa si andunyau. 5 Inɛ nŋu ŋa ti andunyai à jɛ, ŋɔi í jɔ̀ à waa fɔ ide do bisii andunya, nɔ inɛi andunya ŋa à waa gbɔ ide nŋa.

6 Amma awa ti Ilaaɔ̃i à jɛ. Inɛ iyi í mà Ilaaɔ̃ fei i ya gbɔ ide nwai, amma inɛ iyi kù jɛ ti Ilaaɔ̃ ci ya gbɔ ide nwa. Si bɛɛbɛi aa ka yɔkɔ ka wũa ntɔ do ibo.

Ilaaɔ̃i í jɛ kubi

7 Iŋɛ baakɔɔm ŋa, i jɔ̀ ka bi njɛ, domi kubi wa naai hai bi Ilaaɔ̃. Inɛ iyi í nɛ kubi, lafɛ̃ɛ amai Ilaaɔ̃i, í nɔ í mà Ilaaɔ̃. 8 Inɛ iyi kù nɛ kubi, lafɛ̃ɛ kù mà Ilaaɔ̃, domi Ilaaɔ̃i í jɛ kubi. 9 I cɔ bɛi Ilaaɔ̃ í nyisi wa kubiɛ. Í bɛ ama akãɛ wa si andunya ku ba ka ba kuwɛɛ na iriɛ. 10 Kù jɛ awai à tako à bi Ilaaɔ̃ amma nŋui í bi wa, nɔ í bɛ amaɛ wa ku ba ku jɛ kuwee iyi á kpa dulum du wa.

11 Iŋɛ baakɔɔm ŋa, bii bɛɛbɛi Ilaaɔ̃ í bi wa, í sĩa awa mɔ ka bi njɛ. 12 Inɛ gɔ kù yɛ Ilaaɔ̃ ajɔ gɔ, amma bii à bi njɛ, Ilaaɔ̃ í wa si wa, nɔ kubiɛ á kɔ̃ si idɔ nwa.

13 A mà iyi à wa siɛ nɔ nŋu takaɛ í wa si wa, si na iyi í jɔ̀ í mu nwa Hundeɛ. 14 Awa mɔ à yɛ iyi Ilaaɔ̃ Baaba í bɛ amaɛ wa ku jɛ woo faabai inɛi andunya ŋa, à nɔ à waa jɛ sɛɛdaɛ. 15 Inɛ iyi í jɛsi iyi Jesu í jɛ amai Ilaaɔ̃, Ilaaɔ̃ í wa siɛ, nɔ lafɛ̃ɛ mɔ í wa si Ilaaɔ̃. 16 Nɔ awa à mà kubi iyi Ilaaɔ̃ í bi wa, nɔ à dasi kubiu naanɛ.

Ilaaɔ̃i í jɛ kubi. Inɛ iyi í nɛ kubi í wa si Ilaaɔ̃i, nɔ Ilaaɔ̃ mɔ í wa siɛ. 17 Bɛɛbɛi kubiɛ í kɔ̃ si idɔ nwa, ku ba ka nɛ laakai ku sũ si ajɔi kiitiu, domi si bɛi Kirisi í yɛ, bɛɛbɛ mɔi awa mɔ à yɛ si andunyau. 18 Njo kù wa si kubi, amma kubi iyi í kɔ̃ í ya lele njoi. Na nŋu, inɛ iyi í nɛ njo, kubi ci ya kɔ̃ siɛ domi njoi ijuukpãi wa ce.

19 Awa à nɛ kubi domi Ilaaɔ̃ í tako í bi wa. 20 Bii inɛ gɔ í ni nŋu í bi Ilaaɔ̃ nɔ í cé kpaasiɛ, ilu iboi, domi inɛ iyi kù bi kpaasiɛ iyi wa yɛ, kaa yɔkɔ ku bi Ilaaɔ̃ iyi kù waa yɛ. 21 Kirisi í na wa woodau ihɛ̃ í ni, inɛ iyi í bi Ilaaɔ̃ á bi kpaasiɛ mɔ.

Andunya ku kãmia

5

1 Inɛ iyi í dasi naanɛ iyi Jesui í jɛ Kirisi, lafɛ̃ɛ amai Ilaaɔ̃i, nɔ inɛ iyi í bi Baa í bi Ama mɔi. 2 Bii à bi Ilaaɔ̃ nɔ à waa jirima woodaɛ, nŋui á jɔ̀ ka mà iyi à bi amai Ilaaɔ̃ ŋa mɔ. 3 Ilaaɔ̃ ku bii í jɛ woodaɛ ŋa ku jirima. Woodaɛ ŋau a kù nɔ a kù gaabu. 4 Ntɔ ntɔ, amai Ilaaɔ̃ baa yooma fei í ya kãmia andunyai. Naanɛ ku dasi nwai á jɔ̀ ka kãmiaò andunya. 5 Yooi í kãmia andunya bii kù jɛ inɛ iyi í dasi naanɛ iyi Jesu í jɛ amai Ilaaɔ̃.

Sɛɛda iyi à jɛa Jesu Kirisi

6 Jesu Kirisii í jɛ inɛ iyi í naa do inyi do njɛ. Kù naa do inyi nŋu akã, amma do njɛi ajɔ. Hundei Ilaaɔ̃ takaɛ wa jɛ sɛɛdaɛ, domi nŋui í jɛ ntɔ. 7 Woo jɛ sɛɛda ŋau aŋa mɛɛtai à wɛɛ *. 8 Aŋa wee, Hundei Ilaaɔ̃, do inyi, do njɛ. Aŋa mɛɛta ŋau à ce anu akã. 9 Awa, à ya ka jɛsi sɛɛdai amanɛ ŋa, amma sɛɛdai Ilaaɔ̃ í la í re bɛɛbɛ, nɔ nŋu mɔi í jɛ sɛɛda iyi í jɛa amaɛ. 10 Inɛ iyi í dasi amai Ilaaɔ̃ naanɛ, í nɛ sɛɛdau si idɔɛ. Inɛ iyi kù dasi naanɛ, í ce Ilaaɔ̃ ilu iboi, domi kù jɛsi sɛɛda iyi Ilaaɔ̃ í jɛa amaɛ. 11 Sɛɛdau wee, Ilaaɔ̃ í mu nwa kuwɛɛ hai tã. Kuwɛɛu, í wa si amaɛ. 12 Inɛ iyi í nɛ Amai Ilaaɔ̃, í nɛ kuwɛɛ. Inɛ iyi kù nɛ Amau kù nɛ kuwɛɛu.

Kuwɛɛ hai tã

13 Ǹ kɔ nŋɛ iyi ihɛ̃ wai, iŋɛ iyi ì dasi irii amai Ilaaɔ̃ naanɛ, ku ba i mà iyi ì nɛ kuwɛɛ hai tã ŋa. 14 À nɔ à nɛ naanɛ iyi bii à tɔɔɛ ngɔgɔ iyi í jɛ ti idɔɔbiɛ, á gbɔ nwa. 15 Nɔ si bɛi à mà iyi wa gbɔ kutɔɔ nwa, à mà kam kam iyi mii iyi à tɔɔɛ fei, tu wai tã.

16 Bii inɛ gɔ í yɛ kpaasiɛ wa ce dulum iyi kù jɛ ti iku, kú ce kutɔɔ nɔ Ilaaɔ̃ á muaa kuwɛɛ. Amma dulum gɔ í wɛɛ iyi í ya bí iku. Ǹ kù ni inɛ gɔ ku ce kutɔɔ na nŋu. 17 Iyi kù jɛ dee

* **5:7** Si tia nwo gɔ ŋa, kɔɔi isɛi ideu mbɛ. Amma si tia nwo gɔ ŋa à ni, "... lelei Aɔ̃. Aŋa wee, Ilaaɔ̃ Baaba do Jesu iyi à ya kpe Ide, do Hundei Ilaaɔ̃. Aŋa mɛɛta ŋau à jɛ inɛ akã. Nɔ sɛɛda mɛɛta mɔi í wa si andunyau."

dee fei dulum nii, amma kù jɛ fei ndɛɛi í jɛ ti iku.

18 À mà inɛ iyi í jɛ amai Ilaaɔ̃ fei ci ya ce dulum ku maa məsi, domi Amai Ilaaɔ̃ wa degbeɛ, nɔ Seetam, inɛ laaləu, kaa yɔkɔ ku ceaa ngəgɔ.

19 À mà iyi à jɛ amai Ilaaɔ̃ ŋa, nɔ andunyau fei í wa si gbugbãi inɛ laaləu.

20 À nɔ à mà iyi Amai Ilaaɔ̃ í naa, nɔ í mu nwa bisi ka mà Ilaaɔ̃ ilu ntɔu. Nɔ à wɛɛ do ilu ntɔu do saabui amaɛ Jesu Kirisi. Jesu Kirisiui í jɛ Ilaaɔ̃ ilu ntɔ, nɔ í jɛ kuwɛɛ hai tã.

21 Iŋɛ amam ŋa, i fɛò iwɛ̃ ku tɔɔ ŋa.

Tia minjisia iyi Zãa í kɔ

Fɔɔ

1 Amu inɛ ngboi igbɛi inɛi Jesu ŋa, ǹ ceɛ fɔɔ, awɔ abo iyi Ilaaɔ̃ í cica. Nɔ ǹ ce amaɛ ŋa mɔ fɔɔ, aŋa iyi ǹ bi si kpãai ntɔu. Nɔ kù jɛ amu akãi ǹ bi ŋa, amma hee do inɛ ŋa iyi à mà ntɔu fei à bi ŋai. 2 À bi ŋai si na iyi í jɔ̀ ntɔu í wa si idɔ nwa, á nɔ ku maa wɛɛi do awa do ajɔ fei. 3 Ilaaɔ̃ Baaba do Jesu Kirisi amaɛ a mu nwa didɔ̃ do laakai ku sũ nɔ a ce araare nwa ku ba ka wɛɛ do ntɔ do si kubi.

Ntɔ do kubi

4 Ǹ nɛ inɔ didɔ̃ ntɔ ntɔ do iyi ǹ gbɔ amaɛ gɔ ŋa à waa nɛ si kpãai ntɔ, si bɛi Ilaaɔ̃ Baaba í jilɛ nwa. 5 Nsɛi abooyi, ide iyi ǹ kɔɛ wau ihɛ̃ kù jɛ wooda titɔ̃, amma iyi à nɛ hai sintei. Ǹ wa n tɔɔɛi, i jɔ̀ ka bi njɛ awa duusɔ̃ɔ ŋa. 6 Kubii í jɛ woodai Ilaaɔ̃ ku jirima. Nŋui í jɛ wooda iyi ì gbɔ hai sinteɛ ŋa, si nŋui í sĩa i maa nɛ ŋa. 7 Woo wa inyii itĩ nkpɔi í fangaa si andunya, inɛ ŋa iyi a kù jɛsi iyi Jesu Kirisi í baa í jɛ amanɛ. Inɛ iyi wa ce bɛɛbɛ, woo wa inyii itĩi inɛi do mbɛɛi Kirisi. 8 Na nŋu, i ce laakai ŋa i maà ti i nyɔ ribai icɛ nŋɛ, i jɔ̀ i jɛ baakaɛ ŋa.

9 Inɛ iyi kù leekĩ si kukɔsii Kirisi, nɔ i kɔ̃ɔsi tɛɛ, kù nɛ Ilaaɔ̃. Amma inɛ iyi wa leekĩ si, í nɛ Baaba do Ama. 10 Bii inɛ gɔ ì naa bi tu ŋɛ, nɔ kù jɛ do kukɔsiu ihɛ̃, i maà gba lafɛ̃ɛ, nɔ i maà coo cenkã, 11 domi inɛ iyi í coo cenkã, í nɛ ikpɛ̃ si kuce laalɔɛu bɛi.

Idei ankãaŋyi

12 Ǹ nɛ mii nkpɔ ku sɔ̃ ŋɛ, amma n kù bi n kɔ fei ndɛɛ si tia. Ǹ bi n naa n yɛ ŋɛi awaɛ ŋa ka fɔ ide gɛlɛò gɛlɛ, ku ba inɔ didɔ̃ nwa ku kɔ̃. 13 Ifɔɛ iyi Ilaaɔ̃ í cicau, amaɛ ŋa à ceɛ fɔɔ wa.

Tia mɛɛtasia iyi Zãa í kɔ

Fɔɔ

1 Amu inɛ ngboi igbɛi inɛi Jesu ŋa, ǹ ceɛ
fɔɔ, Gayusi, awɔ iyi ǹ bi jiida si kpãai ntɔ.
2 Awɔ baakɔɔm, ǹ wa n tɔɔ fei ndɛɛ ku maa
nɛɛ dee dee, nɔ araɛ ku maa nɛ baani si bɛi
hundeɛ í yɛ. 3 Inɔm í dɔ̃ ntɔ ntɔ si waati iyi
kpaasi woo dasi Jesu naanɛ gɔ ŋa à naa nɔ à
jɛ sɛɛda si bɛi ntɔ í wa siɛ do si bɛi ì waa nɛ
si ntɔu. 4 N kù nɛ inɔ didɔ̃ gɔ iyi í la í re iyi ǹ
gbɔ à ni amam ŋa à waa nɛ si kpãai ntɔ.

Gayusi, ilu naanɛ

5 Awɔ baakɔɔm, ì jɛ ilu naanɛ si mii ŋa iyi
ì waa cea kpaasi woo dasi Jesu naanɛ ŋa hee
do kpaasi woo dasi naanɛ inɛ njoo ŋau fei.
6 Inɛ ŋau fei à waa jɛ sɛɛdai kubiɛ si inɔi igbɛi
inɛi Jesu ŋa. Ce nŋa kosɨa si isɛɛnɛ nŋau si
bɛi í sɨa inɛi Ilaaɔ̃ ku ce, 7 domi na irii Jesu
Kirisii à waa ce isɛɛnɛu, a kù nɔ a kù gba
nkãma bi hai dasi naanɛ ŋa. 8 Na nŋu, í sɨa
ka sobi amanɛ dimi bɛɛbɛ ŋa, ku ba awa taka
nwa ka nɛ ikpɛ̃ awaò ŋa si icɛi ntɔu ku sisiɛ.

Diotɛɛfu do Demɛtiru

9 Ǹ kɔa inɛi igbɛi Jesu ŋa tia keeke gɔ,
amma Diotɛɛfu, nŋu iyi í bi ku jɛ woo cua
nŋa, kù jɛsi idem. 10 Na nŋu, bii ǹ naa, an
fɔ daa ŋa iyi í nɛ, do bɛi wa má wa ide laalɔ.
Kù jɛ baa iyi bɛ nŋu akã, ci ya gba inɛ njoo
woo dasi naanɛ ŋa. Bii inɛ gɔ ŋa à bi à gba ŋa
mɔm í ya kɔi, nɔ ku lele ŋa hai si igbɛi inɛi
Jesu ŋa.
11 Awɔ baakɔɔm, maà too kuce laalɔ, bii
kù jɛ kuce jiida. Inɛ iyi wa ce jiida, ti Ilaaɔ̃i,
amma inɛ iyi wa ce laalɔ kù mà Ilaaɔ̃.
12 Inɛ fei, hee do ntɔ takaɛ fei à waa jɛ
sɛɛdai jiida ku jɛi Demɛtiru. Nɔ awa taka
nwa mɔ à waa jɛ sɛɛdai jiida ku jɛɛu, ì nɔ ì
mà iyi sɛɛda nwa í jɛ ntɔ.

Fɔɔi ankãanyi

13 Ǹ nɛ mii nkpɔ ku sɔ̃ɛ, amma n kù bi n kɔ
fei ndɛɛ si tia. 14 Ǹ wa n bi ka yɛ njɛ bii í ce
ajɔ minji ka fɔ ide gɛlɛò gɛlɛ.
15 Laakai ku sũ ku wɛɛ do awɔ.
Kpaasiɛ ŋa fei à ceɛ fɔɔ. Nɔ i ce kpaasi nwa
ŋau fei fɔɔ akã akã.

Tia iyi Zudu í kɔ

Zudu í ce ŋa fɔɔ

1 Amu Zudu woo ce icɛi Jesu Kirisi, amu
iyi ǹ jɛ ifɔi Zaaki, amui ǹ kɔ nŋɛ tiau ihɛ̃ wa,
2 iŋɛ iyi Ilaaɔ̃ Baaba í kpe. Í bi ŋɛ, nɔ wa degbe
ŋɛ i jɛ ti Jesu Kirisi ŋa.
Ilaaɔ̃ ku jɔ araareɛ do laakai ku sũ do
kubi ku maa kɔ̃ɔsi si ŋɛ.

Woo kɔsi cio ilu ibo ŋa
(Cɔ Piɛɛ 2, 2:1-17)

3 Iŋɛ baakɔɔm ŋa, ǹ dasi idɔ wo ntɔ ntɔ n kɔ
nŋɛ tia wa, na idei faabai awaɛ ŋau. Amma
wee ǹ yɛ í cem tilasi n kɔ nŋɛ tiau ihɛ̃ wa nsɛi
n kɔ̃ɔ nŋɛ si himma ku ba i jabu i maa leekǐ
si kukɔsi ntɔ iyi à na inɛi Ilaaɔ̃ ŋa gbakã akã
hee do ajɔ fei. 4 Tilasii n kɔ nŋɛ wa nsɛi si
na iyi í jɔ̀ inɛ laalɔ gɔ ŋa à lɔsi inɔ nŋɛ do ile,
aŋa iyi à waa kpaasi didɔ̃i Ilaaɔ̃ a ba a ceò daa
sãmi nŋa, nɔ a kɔsi Jesu Kirisi, nŋu akã iyi í
jɛ ilaalu nwa do Lafɛ̃ɛ nwa. Hai tako takoi à
kɔ idei ijuukpã iyi inɛ ŋau aa na a yɛ si ajɔi
kiitiu.
5 Nɔ baa bii ì mà fei ndɛɛ sãa sãa ŋa, do nŋu
fei, ǹ wa n bi n ye ŋɛ gigi iyi si inɔi inɛi Izirɛli
ŋa iyi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ í nya hai ilɛi Ezibiti, inɛ ŋa iyi
a kù na a kù waa dasiɛ naanɛ í ce nfe nŋa.
6 Nɔ i ye gigii amaleka ŋa mɔ iyi à donda bi
ku wa nŋa à kɔsi. Ilaaɔ̃ í jɔ̀ à dǐ ŋai si ilu kuku
hee do ajɔ fei à waa degbeò ajɔi kiiti nla nlau.
7 Bɛɛbɛ mɔi inɛi Sodomu do inɛi Gomoɔɔ ŋa
do ilu ŋa iyi à kaako ŋa à ya maa ce daa laalɔ
bɛi amaleka ŋau, inɛmɔkɔ do inɛmɔkɔ à ya
maa sũò njɛ. Na ŋɔi í jɔ̀ à kpa irii ilu ŋau do
ina iyi ci ya ku, nɔ nŋu bɛ í jɛa inɛ ŋa sɛɛda.
8 Do nŋu fei, inɛ ŋa iyi à lɔ inɔ nŋɛ ŋau, à
waa ce bɛɛbɛ. Faayi nŋa í jɔ̀ à waa dasi ara
nŋa daa sãmi ŋau bɛ. À donda yiikoi Ilaaɔ̃
nɔ à waa bu inɛi lele ilu amboe ŋa. 9 Wee
baa Misɛli, nŋu iyi í jɛ inɛ ngboi amaleka ŋau
kù ce bɛɛbɛ. Si kakɔɔ iyi aŋaò Seetam à ce à
waa ja si ikui Moizi kù jɛ kù yɛ taalei Seetam
hee ku buu, amma í sɔ̃ɔ í ni Aɔ̃ Lafɛ̃ɛi á la siɛ.
10 Amma inɛ ŋau, mii iyi a kù mà yaaseɛ fei
à ya buui. Nɔ baa mii ŋa iyi à mà bɛi mɛɛmu
ŋa mɔ à ya mà, nŋui í ya ce nfe nŋa. 11 Aa yɛ
ijuukpã, domi tuubai Kaɛ̃ɛi à waa too, à dasi
ara nŋa kurara ku ba a ba fia bɛi Balamu í ce,
nɔ à kɔsi Ilaaɔ̃ bɛi Koree í ce nɔ à ce nfei ara
nŋa. 12 Inɛ ŋaui à jɛ sankala si jingau * nŋɛu,
à waa ba ŋɛ ku jɛ do iju hai nɛ anyɔ, ara nŋai
à waa wo ngbɛ ngbɛ. À yɛi bɛi ijǐ iyi í dũ nɔ
kaa rɔ si na iyi í jɔ̀ fufu wa taleɛ. À yɛi bɛi
jǐi iyi í da koko nɔ kù so, bɛi jǐi iyi à wuu do
icãɛ í kú mam mam. 13 À yɛi bɛi tenku iyi wa
tãngãm do gbugbã. Si bɛi kutãngãm nɔu í ya
fã inyiu, bɛɛbɛ mɔi kucei iju hai nɛ anyɔ nŋa
í ya maa fangaa. À yɛi má bɛi andaiya iyi í
kua kpãaɛ, nɔ Ilaaɔ̃ wa jilɛ nŋa ilu kuku nla
nla hee do ajɔ fei.
14 Enɔku mɔ iyi í jɛ tɔku mɛɛjesiai Adamu
í ce walii na iri nŋa í ni, Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ wee wa naa
do amaleka kumáɛ ŋa bututu, 15 ku kiitiò inɛ
fei nɔ ku yɛ taalei inɛ ŋa iyi a kù màa ŋau na
kuce laalɔ nŋa fei do bɛi à dondaɛ, do na ide
laalɔ ŋa iyi ilu dulum ŋa à ya maa fɔaa. 16 Inɛ
ŋau, à ya maa gbagbai, nɔ nkãma kù wɛɛ iyi
í ya sǐa nŋa si, binɛ nŋai wa cua nŋa. À ya
maa tɔɔ fufui nɔ à ya maa lɛlɛ inɛ ŋai do ide
didɔ̃ ku ba a ba mii ndii lafɛ̃ɛ ŋa.

Bɛi woo dasi naanɛ ŋa à nɛ a ce

17 Amma iŋɛ baakɔɔm ŋa, í sǐa i ye gigii ide
iyi woo bɛi Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi ŋau à tako à
fɔ wo. 18 À sɔ̃ ŋɛ wo à ni, si waatii ankãanyi,
woo yaako inɛ ŋa aa naa iyi a kù mà bɛɛrɛi
Ilaaɔ̃, nɔ binɛ nŋai a maa cua nŋa. 19 Aŋai aa
jɔ̀ inɛ ŋa a ja a maa fɛɛfɛ njɛ. Iyi à bi nŋai aa ya
maa ce, domi a kù nɛ Hundei Ilaaɔ̃. 20 Amma
iŋɛ baakɔɔm ŋa, i ya maa mua njɛ gbugbã
si naanɛ iyi ì dasi Jesu ŋa, nɔ i ya ce kutɔɔ
do gbugbãi Hundei Ilaaɔ̃ ŋa. 21 Nɔ i leekǐ si
kubii Ilaaɔ̃ ŋa, i maa degbeò ajɔ iyi Lafɛ̃ɛ nwa
Jesu Kirisi á mu nŋɛ kuwɛɛ hai tã na araare
nŋɛ iyi wa ce.
22 I ya ce araarei inɛ ŋa iyi à waa sika sika
ŋa. 23 Inɛ ŋa iyi aa yɔkɔ a ba faabau, i nya ŋa
wa hai si ina ŋa. Inɛ ŋa iyi à gbe ŋau mɔ i ce
araare nŋa, amma i ya ce laakai ŋa ku ba iŋɛ
taka nŋɛ i maà dasi dulum du ŋa ŋa. I maà
lu baa ibɔ nŋa ŋa iyi dulum du ŋa í riisi.

Saabui ankãanyi

24-25 Ilaaɔ̃ nŋu akãi í jɛ woo faaba nwa, nŋu
iyi á yɔkɔ ku degbe ŋɛ i maà na i cuku ŋa, nɔ

* **1:12** jingau nŋɛu Woo dasi naanɛ ŋau à ya tɔtɔɔi a maa jɛ nɔ a maa jɛò ijɛi Lafɛ̃ɛ. I cɔ tiai Kɔrɛnti I, 11:18-22.

ku jɔ̀ i naa si amboeɛ ŋa do inɔ didɔ̃, taale ku maà wa si. Amboe do jirima do gbugbã do yiiko ku jɛ tɛɛ hai sinte, do nsɛi, hee do ajɔ fei na saabui Lafɛ̃ɛ nwa Jesu Kirisi. Ami.

Tiai Kuyɛi Zãa

Yaasei tiau

1 Si tiau ihɛ̃ ǹ kɔ asii ŋa iyi Jesu Kirisi í nya
gbugbãa *. Ilaaɔ̃i í naa kpãa ku nyisi woo ce
icɛɛ ŋa mii ŋa iyi á na ku ce bii í kɔ̃ɔsi. Nɔ
Kirisi í bɛ sim amaleka wa, amu Zãa woo ce
icɛɛ, ku ba n mà mii ŋau. 2 Hai ide iyi Ilaaɔ̃
í fɔ hee ku bɔ si sɛɛda iyi Jesu Kirisi í jɛ fei,
mii iyi ǹ yɛ fei ǹ wa n jɛ sɛɛdaɛ. 3 Inɛ iyi wa
cio idei waliiu ihɛ̃ do inɛ ŋa iyi à waa gbɔɔ nɔ
à waa jirimaɛ, ilu inɔ didɔ̃ ŋai domi awaatiu
í maai wa.

Zãa í ce igbɛ mɛɛjei inɛi Jesu ŋa fɔɔ

4-5 Amui Zãa, ǹ ce ŋɛ fɔɔ, iŋɛ igbɛ mɛɛjei
inɛi Jesu ŋa iyi ì wa ilɛi Azii.

Ilaaɔ̃, nŋu iyi í wɛɛ, iyi í tako í wɛɛ wo, nɔ
wa naa, ku mu nŋɛ didɔ̃ do laakai ku sũ, nŋu
do Jesu Kirisi do hunde mɛɛje ŋa iyi à wa si
wajui kitãi bommaɛ. Jesu Kirisiu nŋui í jɛ
woo jɛ sɛɛda ilu naanɛ, do inɛ sinte iyi í jĭ hai
si balɛ, nɔ í jɛ amanlui amanlu ŋa.

Í bi wa nɔ í faaba wa hai si dulum du wa
do njɛɛ. 6 Nɔ í tɔtɔɔ wa í jɛ ilaalu nwa, í ce wa
woo weei Ilaaɔ̃ baaɛ. Amboe do gbugbã ku
jɛ tɛɛ hee do ajɔ fei. Ami.
7 Wee, wa naa si kudũi ijĭ.
Nɔ ijui inɛ fei á yɔɔ,
Baa inɛ ŋa iyi à gũu à kpaa.
Dimi ikã ikãi andunya fei
Á kpata na iriɛ.
Bɛɛbɛi á ce. Ami.
8 Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ, ilu gbugbã fei,
Nŋu iyi í wɛɛ, iyi í tako í wɛɛ wo,
Nɔ nŋui wa naa í ni,
Amui ǹ jɛ sinte do iri ku kpa.

Zãa í yɛ Kirisi si kuyɛɛ

9 Amui Zãa, kpaasi nŋɛ. Anu akã iyi ǹ nɛ
do Jesui í jɔ̀ ǹ nɛ ikpɛ̃ si ijuukpã iyi iŋɛ mɔ ì
waa yɛ ŋa, do si bommai Ilaaɔ̃, do si temua.
À bɔòm gungum gɔ iyi à ya kpe Patimɔsi na
idei Ilaaɔ̃ do sɛɛdai Jesu iyi ǹ wa n jɛ. 10 Si ajɔ
amaazuma gɔ Hundei Ilaaɔ̃ í naa sim, nɔ ǹ
gbɔ imu nla nla gɔ do anyim bɛi ti kãakãakĭ
11 í ni, kɔ iyi ì waa yɛ si tia, nɔ i samba tiau bi
inɛi igbɛ mɛɛjei Jesu ŋa iyi à wa si ilui Efɛɛzu,
do Simiinu, do Pɛɛgamu, do Tiatii, do Saadi,
do Filadɛɛfi, do Laodisee.

12 Iyi ǹ sinda ǹ cɔ inɛ iyi wa bam ide ku fɔu
ŋɔi ǹ yɛ bi ku lesi fitilai wura mɛɛje. 13 Nɔ ǹ
yɛ inɛ gɔ í jɔ Amai Amanɛ wa leekĭ si aninii
bi ku lesi fitila ŋau. Wa dasi ibɔ sisɔ nɔ wa dĭ
santikii wura si gãgãɛ. 14 Iriɛ do ntoi iriɛ ŋa
fei í fũuta pai pai bɛi iwu, nɔ ijuɛ í yɛ bɛi amɛi
ina. 15 Isɛɛ wa daana bɛi isɔ danya iyi à yɔ si
ina à wiɛ, nɔ imuɛ í jɔ ibai inyii tenku. 16 Wa
mu andaiya mɛɛje si awɔ njɛɛ, nɔ taakuba ilu
andɛ didɔ̃ minji wa fita hai si gɛlɛɛ nɔ wajuɛ
wa daana bɛi nunui dasã. 17 Iyi ǹ yɔɔ, ǹ cuku
si isɛɛ bɛi iku. Nɔ í lesim awɔ njɛɛ í ni, maà
ce njo, amui ǹ jɛ sinte do iri ku kpa. 18 Amui
ǹ jɛ ilu hunde. Ǹ tako ǹ ku wo amma nsɛi ǹ
wɛɛ hee do ajɔ fei. Ǹ nɛ yiiko si antai iku nɔ
ǹ wa n mu kileei bi ku wai iku ŋa. 19 Na nŋu,
kɔ iyi ì yɛ do iyi wa ce nsɛi do iyi á na ku ce
si anyiɛ. 20 Andaiya mɛɛje ŋa iyi ì yɛ si awɔ
njɛm nɔu do bi ku lesi fitilai wura mɛɛje ŋau
yaasei aŋa fei wee. Andaiya mɛɛje ŋaui à jɛ
amaleka † mɛɛje ŋa iyi à waa mu igbɛ ŋau nɔ
bi ku lesi fitila mɛɛje ŋau, akã fei igbɛ akãi.

2

Ide iyi à sɔ̃ inɛi Jesu ŋa iyi à wa Efɛɛzu

1 Kirisi í sɔ̃m í ni, kɔa amalekai igbɛi inɛm
ŋa iyi í wa Efɛɛzu. Kɔaa i ni, inɛ iyi wa mu
andaiya mɛɛje si awɔ njɛɛ, nɔ wa nɛ si aninii
bi ku lesi fitilai wura mɛɛje ŋau í ni, 2 ǹ mà
kuce nŋɛ do icɛ nŋɛ do temua iyi ì nɛ ŋa. Ǹ
mà iyi i kaa yɔkɔ i temua do inɛ laalɔ ŋa. Nɔ
ì cɔ laakai inɛ ŋa iyi à waa kpe ara nŋa woo
bɛ amma a kù jɛ woo bɛ ŋa, nɔ ì nyisi iyi woo
sɔ ibo ŋai. 3 Ì waa temua ŋa, nɔ ì yɛ ijuukpã
na irim ŋa, i kù nɔ i kù gbɛɛji ŋa. 4 Amma
iyi ǹ yɛ si ŋɛ wee, i kù bim bɛi tako má ŋa.
5 Na nŋu, i ye gigi hai hee bii ì cuku wa ŋa,
nɔ i kpaasi idɔ i ce bɛi ì sintiò wa ŋa. Bii i kù
kpaasi idɔ ŋa, an na n so bi ku lesi fitila nŋɛ
hai si agbɛɛ. 6 Do nŋu fei, ì nɛ mii akã iyi í sĭa
ŋa. Ì cé kookoosui inɛi Nikolaiti ŋa bɛi amu
takam ǹ cóo.

7 Inɛ iyi í nɛ itĭ, ku sotĭ ku gbɔ mii iyi
Hundei Ilaaɔ̃ wa sɔ̃ igbɛi inɛi Jesu ŋa fei.

* **1:1** Jesu Kirisi í nya gbugbãa yaasei ideu ihɛ̃ á yɔkɔ ku jɛ má “si gãmɛi nŋu takaɛ”. † **1:20** amaleka Yaasei amalekau woo bɛi.

Inɛ iyi í jɛ igũ, an jɔ̀ ku jɛ isoi jĩi ndii kuwɛɛ iyi í wa lelei Aɔ̃.

Ide iyi à sɔ̃ inɛi Jesu ŋa iyi à wa Simiinu

8 Kirisi í ni má, kɔa amalekai igbɛi inɛm ŋa iyi í wa Simiinu. Kɔaa i ni, inɛ iyi í jɛ sinte do iri ku kpa, iyi í tako í ku wo nɔ í dede má si kuwɛɛ í ni, 9 ǹ mà ijuukpã nŋɛ, nɔ ǹ mà are ku jɛ nŋɛ. Do nŋu fei, ì jɛ ilu amani ŋa. Inɛ ŋa iyi à waa kpe ara nŋa Zuifu amma a kù jɛ Juifu ŋa, ǹ mà laalɔ iyi à ya maa ma ŋɛ. Inɛ ŋau inɛi igbɛi Seetam ŋai à jɛ. 10 I maà ce njo na ijuukpã iyi wa naa si ŋɛ. Seetam á jɔ̀ a dasi inɛ gɔ nŋɛ ŋa piisɔ̃a ku cɔ laakai nŋɛ. Aa yɛ wahala hee ajɔ mɛɛwa ŋa. Amma i jɔ̀ i leekĩ dim dim hee i koo i kuò ŋa. Bii ì ce bɛɛbɛ ŋa an mu nŋɛ kuwɛɛ ku jɛ riba nŋɛ.

11 Inɛ iyi í nɛ itĩ, ku sotĩ ku gbɔ mii iyi Hundei Ilaaɔ̃ wa sɔ̃ igbɛi inɛi Jesu ŋa fei.

Inɛ iyi í jɛ igũ, iku minjisiau kaa ceaa nkãma.

Ide iyi à sɔ̃ inɛi Jesu ŋa iyi à wa Pɛɛgamu

12 Kirisi í ni ma, kɔa amalekai igbɛi inɛm ŋa iyi í wa Pɛɛgamu. Kɔaa i ni, inɛ iyi wa mu taakuba ilu andɛ didɔ̃ minjiu í ni, 13 ǹ mà bii ì wa ŋa, Seetam nii wa jɛ bommaɛ do gbugbã. Do nŋu fei, ì waa jirima irim ŋa, nɔ i kù fũsi naanɛ iyi ì dasim awɔ ŋa, baa waati iyi à kpa Antipasi, ilu naanɛ woo jɛ sɛɛdam bi tu ŋɛ bi ku wai Seetam bɛ. 14 Amma mii iyi ǹ yɛ si ŋɛ wee. Inɛ gɔ ŋa à wa si inɔ nŋɛ iyi à waa too si ikɔi Balamu. Balamu í tako í sɔ̃ Balaki bɛi á ce ku dasi inɛi Izirɛli ŋa kurara ku ba a ŋɔ iŋa iyi à ceaò iwɛ̃ ŋa kuwee, nɔ a sũò abo kaafe ŋa. 15 Bɛɛbɛ mɔi, inɛ gɔ ŋa à wa inɔ nŋɛ iyi à waa too si ikɔi inɛi Nikolaiti ŋa. 16 Na nŋu, i kpaasi idɔ ŋa. Bii kù jɛ bɛɛbɛ, an naa si ŋɛ bii í kɔ̃ɔsi nɔ n ce igũ do inɛ ŋau do taakuba iyi wa fita hai si gɛlɛm.

17 Inɛ iyi í nɛ itĩ, ku sotĩ ku gbɔ mii iyi Hundei Ilaaɔ̃ wa sɔ̃ igbɛi inɛi Jesu ŋa fei.

Inɛ iyi í jɛ igũ, nŋui an mua mana iyi wa manji wo. Nɔ n muaa kuta fũfũ si bii à kɔ iri titɔ̃ɛ iyi inɛ gɔ kù mà bii kù jɛ nŋu iyi ǹ mua.

Ide iyi à sɔ̃ inɛi Jesu ŋa iyi à wa Tiatii

18 Kirisi í ni má, kɔa amalekai igbɛi inɛm ŋa iyi í wa Tiatii. Kɔaa i ni, Amai Ilaaɔ̃ iyi ijuɛ í yɛ bɛi amɛi ina, nɔ isɛɛ wa daana bɛi isɔ danya iyi à yɔ si ina à wiɛ í ni, 19 ǹ mà kuce nŋɛ. Nɔ ǹ mà kubi nŋɛ, do naanɛ ku dasi nŋɛ, do icɛ jiida nŋɛ, do temua nŋɛ. Ǹ mà iyi icɛi nsɛi nŋɛ í re ti tako. 20 Amma mii iyi ǹ yɛ si ŋɛ wee. Ì waa temuaò abo iyi à ya kpe Zezabɛli ŋa, nŋu iyi wa kpe araɛ walii, nɔ ì jɔ̀ wa wa inyii itĩi woo ce icɛm ŋa do ikɔɛ ku ba a ya maa sũò abo kaafe ŋa nɔ a ya maa ŋɔ iŋa iyi à ceaò iwɛ̃ ŋa kuwee. 21 Ǹ muaa waati ku kpaasi idɔɛ, amma kù bi ku jɔ̀ kuce laalɔɛ. 22 Na ŋɔi í ce an jɔ̀ ku sũò bɔ̃ɔ. Inɛmɔkɔ ŋa mɔ iyi à ya maa ce sakara do nŋu, an dasi ŋa ijuukpã nla nla, bii kù jɛ à kpaasi idɔ à jɔ̀ kuce laalɔ nŋa. 23 Si anyiɛ an kpa amaɛ ŋa. Waati bɛɛbɛ igbɛi inɛi Jesu ŋa fei aa mà iyi ǹ mà idɔi inɛ ŋa do lasabu nŋa. An sãa inɛ fei si bɛi kookoosuɛ í to.

24 Amma iŋɛ iyi ì gbe si ilui Tiatii, iŋɛ iyi i ù too si ikɔ laaləu ŋa nɔ i kù mà mii iyi inɛ gɔ ŋa à ya kpe asii nlai Seetam, ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ, n kaa n kã nŋɛ aso gɔ má. 25 Amma iyi ì nɛ ŋa, i muu dim dim ŋa hee n koo n toò wa.

26-27 Inɛ iyi wa ce iyi ǹ bi hee í jɛò igũ hee kɔɔ, nŋui an mua yiiko iyi amu takam n gba hai bi Baam. An muaa yiikou si antai dimi fei ku maa gbã ŋa do goloi isɔ ku cã ŋa ku lɛgɛ ŋa bɛi caka. 28 Nɔ an muaa andaiyai amɛɛjuuma.

29 Inɛ iyi í nɛ itĩ, ku sotĩ ku gbɔ mii iyi Hundei Ilaaɔ̃ wa sɔ̃ igbɛi inɛi Jesu ŋa fei.

3

Ide iyi à sɔ̃ inɛi Jesu ŋa iyi à wa Saadi

1 Kirisi í ni má, kɔa amalekai igbɛi inɛm ŋa iyi í wa Saadi. Kɔaa i ni, inɛ iyi í nɛ hunde mɛɛjei Ilaaɔ̃ ŋau do andaiya mɛɛje ŋau í ni, ǹ mà kuce nŋɛ. Ǹ mà iyi à waa fɔ à ni ì jɛ ilu hunde ŋa baa do iyi ì jɛ iku ŋa. 2 I jĩ hai si iri njoo ŋa nɔ i leekĩ si kuwɛɛ keeke iyi í gbe nŋɛ ku ba i maà ku mam mam ŋa, domi ǹ yɛ kookoosu nŋɛ kù jɛ dee dee bi Ilaaɔ̃. 3 Na nŋu, i ye gigii mii iyi à kɔ nŋɛ si do bɛi ì gbɔ ŋa. I jirimaɛ ŋa nɔ i kpaasi idɔ nŋɛ. Bii i kù jĩ hai si iri njoo ŋa, an na n ba ŋɛ bɛi ile. I kaa mà waati iyi an naa si ŋɛ. 4 Do nŋu fei, inɛ gɔ ŋa à wa inɔ nŋɛ iyi a kù dasi ara nŋa riisi, aŋai aa toom nɔ a maa dasi nyau fũfũ, domi aŋai à jɔò.

5 Inɛ iyi í jɛ igũ, nŋui á dasi jaaɛ fũfũ bɛɛbɛ. N kaa n kpa iriɛ si tiai kuwɛɛ pai. Si bantuma

an jɛsi si wajui Baam do amalekaɛ ŋa iyi inɛm nii.
6 Inɛ iyi í nɛ itĩ, ku sotĩ ku gbɔ mii iyi
Hundei Ilaaɔ̃ wa sɔ̃ igbɛi inɛi Jesu ŋa fei.

Ide iyi à sɔ̃ inɛi Jesu ŋa iyi à wa Filadɛɛfi

7 Kirisi í ni má, kɔa amalekai igbɛi inɛm
ŋa iyi í wa Filadɛɛfi. Kɔaa i ni, inɛ iyi í jɛ
inɛ kumá do ilu ntɔ, iyi wa mu kileei ilaalu
Davidi, nŋu iyi bii í cũu, inɛ gɔ kaa cĩmboɛ,
bii í nɔ í cĩmboɛ, inɛ gɔ kaa cũu, nŋui í ni, 8 ǹ
mà kuce nŋɛ. Ǹ mà iyi gbugbã nŋɛ kù la. Do
nŋu fei, ì jirima idem nɔ i kù kɔsi irim ŋa.
Nŋui í jɔ̀ ǹ cĩ nŋɛ gambo iyi inɛ gɔ kaa yɔkɔ
ku cĩmbo. 9 Wee an da nŋɛ inɛi igbɛi Seetam
ŋa si awɔ, inɛ ŋa iyi à waa kpe ara nŋa Zuifu
amma a kù jɛ Zuifu ŋa, iboi à waa sɔ. An jɔ̀ a
na bi tu ŋɛ a naa a gulɛ si waju nŋɛ. Aŋa fei aa
mà iyi ǹ bi ŋɛ. 10 Ǹ ni i temua ŋa, nɔ i jirima
idem nɔu ŋa. Na ŋɔi í jɔ̀ amu mɔ an degbe ŋɛ
si waatii wahala iyi wa naa si andunya fei ku
na ku cɔ laakaii inɛ ŋa. 11 An nyi wa, kaa kpɛ.
Iyi ì nɛ ŋa, i muu dim dim ŋa ku ba inɛ gɔ ku
maà na ku gba ribai igũ ku jɛ nŋɛ.
12 Inɛ iyi í jɛ igũ, an jɔ̀ ku jɛ sɔbe si kpasɛ̃i
Ilaaɔ̃, kaa fita má. An kɔ irii Ilaaɔ̃ siɛ do irii
iluɛ iyi í jɛ Zeruzalɛmu titɔ̃ iyi Ilaaɔ̃ á jɔ̀ ku
kita wa hai lele. Nɔ n kɔ iri titɔ̃m siɛ.
13 Inɛ iyi í nɛ itĩ, ku sotĩ ku gbɔ mii iyi
Hundei Ilaaɔ̃ wa sɔ̃ igbɛi inɛi Jesu ŋa fei.

Ide iyi à sɔ̃ inɛi Jesu ŋa iyi à wa Laodisee

14 Kirisi í ni má, kɔa amalekai igbɛi inɛm
ŋa iyi í wa Laodisee. Kɔaa i ni, inɛ iyi à ya
kpe Ami, woo jɛ sɛɛda ilu naanɛ iyi í jɛ ntɔu,
nŋu iyi í jɛ icui mii iyi Ilaaɔ̃ í taka fei í ni, 15 ǹ
mà kuce nŋɛ. Ǹ mà iyi i kù tũ ŋa, i kù nɔ
i kù gbãa ŋa. Ǹ bi wo i tũ ŋa walakɔ i gbãa
ŋa. 16 Amma si na iyi í jɔ̀ ì jɛ wɔɔwɔɔ ŋa, an
kpɔ ŋɛ wai hai si gɛlɛm. 17 Ì ya fɔ i ni ŋa ì jɛ
ilu fia ŋa, ì ba amani ŋa, nɔ i kù waa ce arei
ngɔgɔ ŋa. Amma ǹ wa n sɔ̃ ŋɛ iyi idɔ nŋɛ wa
ce bɔ̃ɔ, ì jɛ ilu araare ŋa, do ilu are do fɛɛju
do basĩ ŋa. 18 Na ŋɔi í ce ǹ wa n mu nŋɛ bisi,
i jɔ̀ i ra wura iyi à yɔ si ina à wiɛ bi tom ŋa
ku ba i jɛ ilu amani do ntɔ ŋa. Nɔ i ra nyau
fũfũ i biiò anyii ara nŋɛ ŋa ku ba i maà maa
nɛ bũmbũm ŋa nɔ anyɔ ku maà maa mu ŋɛ.
Nɔ i ra iwɔi iju i dasi iju nŋɛ ku ba i yɛ ilu ŋa.
19 Inɛ ŋa iyi ǹ bi fei, ǹ ya n kpã ŋa iju nɔ n
nyisi ŋa kpãa. Na nŋu, i hanya i kpaasi idɔ
ŋa. 20 Wee ǹ wa n leekĩ andɛi ile, nɔ ǹ wa n
cã gambo. Inɛ iyi í gbɔ imum nɔ í cĩim, an lɔ
bi tɛɛ, nɔ n baa ku jɛ, nɔ awaò ka jɛ ajɔ.
21 Inɛ iyi í jɛ igũ, lafɛ̃ɛi an jɔ̀ ku bam ku
buba si kitãi bommam, si bɛi amu mɔ ǹ jɛ
igũ nɔ ǹ buba do Baam si kitãi bommaɛ.
22 Inɛ iyi í nɛ itĩ, ku sotĩ ku gbɔ mii iyi
Hundei Ilaaɔ̃ wa sɔ̃ igbɛi inɛi Jesu ŋa fei.

4

Ilaaɔ̃ ku tɔɔ lele

1 Si anyii nŋu bɛ, si kuyɛ ǹ yɛ gambo gɔ í cĩ
lelei Aɔ̃.
Inɛ iyi í tako í bam ide ku fɔ wo, nŋu iyi
imuɛ í yɛ bɛi ti kãakãakĩ, í bam ide ku fɔ má
í ni, gũ wa ihɛ̃ n nyisiɛ mii iyi á na ku naa
si anyiɛ. 2 Gbakã Hundei Ilaaɔ̃ í so í nɛɛm.
Nɔ lelei Aɔ̃ bɛ ǹ yɛ kitãi bomma gɔ, inɛ gɔ wa
buba si. 3 Inɛ iyi wa buba bɛu wa daanai bɛi
kuta ku nɛ fia gɔ ŋa iyi à ya kpe zasipu do
saaduani. Njoi Aɔ̃ í sũ í kaako kitãu nɔ wa
daana bɛi emɛrodu. 4 Nɔ ǹ yɛ kitãi bomma
kɔnfia do mɛɛ í kaako kitãi bommau. Nɔ inɛ
ngbo kɔnfia do mɛɛ wa buba si antai kitã
ŋau, à dasi nyau fũfũ do fulai wura. 5 Ŋɔi
hai si kitãi bommau kuŋɔi ijĩ wa fita, do anu
ku dɔ̃, do kulai ijĩ. Fitila mɛɛje iyi wa má í
wa si wajui kitãi bommau. Aŋai à jɛ hunde
mɛɛjei Ilaaɔu. 6 Si wajui kitãu dimii tenku gɔ
í wa bɛ, wa daana bɛi digi.
Mii ilu hunde mɛɛ gɔ ŋa à kaako kitãi
bommau cinga do cingaɛ, à nɛ iju bii fei
anyiò waju. 7 Mii ilu hunde sinteu í yɛi bɛi
muusu nla, minjisiau mɔ í yɛi bɛi ama kɛtɛ,
mɛɛtasiau wajuɛ í yɛi bɛi wajui amanɛ, nɔ
mɛɛsiau í yɛi bɛi kungbã iyi wa fo. 8 Ilu
hunde mɛɛ ŋau à nɛ ikpa mɛɛfa mɛɛfa, nɔ à
nɛ iju bii fei inɔ do waduude. À ya maa kɔ̃
iri waati kãma fei alɛò daakɔ a maa ni,
Kumá, Kumá, Kumá,
Bɛɛbɛi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ ilu gbugbã fei í jɛ,
Nŋu iyi í tako í wɛɛ wo, nɔ í wɛɛ baa nsɛi, nɔ
wa naa.
9 Ilu hunde ŋau à waa kɔ̃ iri à waa saabu inɛ
iyi wa buba si antai kitãi bommau, nɔ à waa
fɔ idei amboeɛ do bɛɛrɛɛ, nŋu iyi í wɛɛ do
ajɔ fei. 10 Waati iyi à waa kɔ̃ iri bɛɛbɛ fei inɛ
ngbo kɔnfia do mɛɛ ŋau à ya sɛɛbataa a maa
tɔɔɛi. Nɔ à ya bɔ fula nŋa ŋai a jilɔɔ si wajui
kitãi bommau a maa ni,
11 Awɔ Ilaaɔ̃, Lafɛ̃ɛ nwa,

Awɔi ì to i nɛ amboe do bɛɛrɛ do gbugbã,
Domi awɔi ì taka mii fei.
Si idɔɔbiɛi ì taka ŋa nɔ à wɛɛ.

5

Tia do Angudã

1 Ŋɔi ǹ yɛ inɛ iyi wa buba si kitãi bommau
wa mu tia gɔ iyi à ka si awɔ njɛɛ. À kɔ tiau
anyiò waju, nɔ à cǐmboɛ do sɛɛda mɛɛje. 2 Nɔ
ǹ yɛ amaleka ilu gbugbã gɔ, í là do gbugbã
í ni, yooi í to ku ga sɛɛda ŋau ihẽ, nɔ ku fũ
tiau. 3 Nɔ inɛ gɔ kù wɛɛ iyi í wa lele walakɔ
ilɛ walakɔ lɛlɛi ilɛ iyi á yɔkɔ ku cǐ tiau ku cɔ
inɔɛ. 4 Ǹ kpata ntɔ ntɔ si na iyi í jɔ̀ inɛ gɔ kù
wɛɛ iyi í to ku cǐ tiau ku cɔ inɔɛ. 5 Ŋɔi inɛ akãi
inɛ ngbo ŋau í sɔ̃m í ni, maà kpata. Muusu
nla iyi í fita hai si dimii Zuda, iyi í jɛ tɔkui
Davidiu í jɛ igũ, á yɔkɔ ku ga sɛɛda mɛɛje ŋau
nɔ ku fũ tiau.
6 Iyi ǹ cɔ ikpa bi kitãi bommau nɔ ǹ yɛ
Angudã iyi à ceò kuwee wo wa leekǐ anini
bɛ, nɔ ilu hunde mɛɛ do inɛ ngbo ŋau à
kaakoɛ. Angudãu, í nɛ ngo mɛɛje do iju
mɛɛje iyi í jɛ hunde mɛɛjei Ilaaɔ̃ ŋa iyi í bɛ
si andunya fei. 7 Angudãu í bɔ bi inɛ iyi wa
buba si antai kitãu, nɔ í gba tiau hai si awɔ
njɛɛ. 8 Iyi à naa tiau, ŋɔi ilu hunde mɛɛ ŋau
do inɛ ngbo kɔnfia do mɛɛ ŋau à sɛɛbata si
wajuɛ. Aŋa fei à nɛ mɔɔlɔ do kɔɔfui wura
ŋa si bii tulare í wa. Tulareui í jɛ kutɔɔi inɛi
Ilaaɔ̃ ŋa. 9 Nɔ à kɔ̃ iri titɔ̃ gɔ à waa ni,
Awɔi ì to i gba tiau
Nɔ i ga sɛɛda ŋau,
Domi à kpaɛ wo.
Nɔ do njɛɛi ì raa Ilaaɔ̃ amanɛ ŋa
Hai si dimi fei, do fee ikã ikã fei,
Do ilɛ fei.
10 Ì tɔtɔɔ ŋa ì jɛ ilaalu nŋa,
Ì ce ŋa woo weei Ilaaɔ̃ Lafɛ̃ɛ nwa,
Nɔ aa jɛ bomma si andunyau.
11 Iyi ǹ cɔ ilu má nɔ ǹ gbɔ anui amaleka
nkpɔ gɔ ŋa, kukpɔ nŋa í to dubu nkpɔ nkpɔ.
À kaako kitãi bommau do ilu hunde ŋau do
inɛ ngbo ŋau. 12 À dɔ̃ anu à waa ni,
Angudã iyi à ceò kuweeu wo í to ku ba yiiko,
Do amani, do kumà, do gbugbã,
Do bɛɛrɛ, do amboe, do saabu.
13 Nɔ ǹ gbɔ mii ilu hunde ŋa fei iyi à wa lele
do ilɛ, do si lɛlɛi ilɛ, do si inɔ inyi, andi ilu
hunde iyi í wa si andunya fei, à dɔ̃ anu à waa
ni,
Inɛ iyi wa buba si kitãi bommau
Do Angudãu,
Saabu, do bɛɛrɛ, do amboe,
Do gbugbã ku jɛ tu ŋa hee do ajɔ fei.
14 Nɔ ilu hunde mɛɛ ŋau à jɛ à ni, ami. Nɔ inɛ
ngbo ŋau à gulɛ à ce kutɔɔ.

6

À ga sɛɛda mɛɛfa

1 Ŋɔi ǹ yɛ Angudãu í ga akãi sɛɛda mɛɛje ŋa
iyi wa másí tiau, nɔ ǹ gbɔ inɛ akãi ilu hunde
mɛɛ ŋau í la hee aa ni bɛi kulai ijǐi. Í ni, naa
wa. 2 Iyi ǹ cɔ ilu, ŋɔi ǹ yɛ acǐ fũfũ gɔ wa naa.
Inɛ iyi wa gũu wa mu bioo, nɔ à daa si fulai
amanlu. Í dasi kpãa bɛi woo jɛ igũ iyi wa bɔ
ku jɛ igũ wa má.
3 Ŋɔi Angudãu í ga sɛɛda minjisiau, nɔ ǹ
gbɔ ilu hunde minjisiau í ni, naa wa. 4 Nɔ acǐ
nkpa gɔ mɔ í fita wa. Nɔ à mua inɛ iyi wa gũu
gbugbã ku dede igũ si andunya ku ba inɛ ŋa
a kpa njɛ. Nɔ à naa taakuba nla gɔ.
5 Ŋɔi Angudãu í ga sɛɛda mɛɛtasiau, nɔ ǹ
gbɔ ilu hunde mɛɛtasiau í ni, naa wa. Iyi ǹ
cɔ nɔ ǹ yɛ acǐ dũdũ gɔ wa naa. Inɛ iyi wa gũu
wa mu gũa si awɔɛ. 6 Nɔ ǹ gbɔ imu gɔ hai si
aninii ilu hunde mɛɛ ŋau, í ni, jɔ̀ inɛ ŋa a ya
ra bilee tongoo akã do fiai icɛi ajɔ akã. Bɛɛbɛ
mɔi fiai ɔɔzu tongoo mɛɛta á ya jɛ. Amma jɔ̀
fiai ikpo do vɛ̃ɛ si agbɛɛ.
7 Ŋɔi Angudãu í ga sɛɛda mɛɛsiau, nɔ ǹ gbɔ
ilu hunde mɛɛsiau í ni, naa wa. 8 Ǹ cɔ ilu nɔ
ǹ yɛ acǐ fũfũ fɛ̀ɛfɛ̀ɛ gɔ wa naa. Inɛ iyi wa gũu,
iriɛi Iku, nɔ bi ku wai iku ŋa wa tooɛ. Aŋai
à na gbugbã a kpa ikɔ akãi kukpɛ̃ mɛɛi inɛi
andunya ŋau do iŋai sako ŋa iyi à wa si ilɛu
do taakuba, do ari, do bɔ̃ɔ.
9 Si anyii nŋu, Angudãu í ga sɛɛda miusia
iyi wa másí tiau. Nɔ ǹ yɛ hundei amanɛ ŋa
si icui bi kuweeu, aŋa iyi à kpa na idei Ilaaɔ̃
do na sɛɛdai Jesu iyi à jɛ. 10 Hunde ŋau à la
à ni, Lafɛ̃ɛ kumá, ilu ntɔ, hee waati yoomai
ì waa degbe i bɛi i kiiti inɛi andunya ŋa, i sã
nŋa gbese si na iyi í jɔ̀ à kpa wa. 11 Iyi à dɔ̃
bɛɛbɛ à tã ŋɔi à daa aŋa fei si jaaɛ fũfũ, nɔ à
sɔ̃ ŋa à ni a sǐmi keeke titã hee jiai woo ce icɛ
kpaasi nŋa ŋa ku kɔ̃, aŋa iyi aa na a kpa bɛi à
tako à kpa aŋa mɔ.

12 Ǹ cɔ ilu má si waati iyi Angudãu í ga sɛɛda mɛɛfasia iyi wa másí tiau. Nɔ ilɛ í yaya do gbugbã, nɔ inunu í kuku inya kiti kiti bɛi acɔ dũdũ ilu sisima, nɔ cukpa í kpã konkom bɛi njɛ. 13 Nɔ andaiya ŋa à wɔ wa hai lele béi isoi ji̇i iko í ya wɔ wa waati iyi fufu nla wa ce wa yagaɛ. 14 Nɔ lele í tɔtɔɔ inya akã bɛi sɛ̃ɛ iyi à ka. Nɔ iri kuta do gungum ŋa fei à yaya a kù wa agbɛ nŋa má. 15 Waati bɛɛbɛi amanlui andunya ŋa, do ilu ilɛ ŋa, do ilaalui sooge ŋa, do ilu amani ŋa, do ilu gbugbã ŋa, do inɛ fei de, aru do inɛ ŋa iyi à nɛ ara nŋa, à waa manji si isai kuta do si afei kuta ŋa. 16 À waa dɔ̃ anu si iri kuta ŋau do si kuta ŋau à waa ni, i cuku si wa wa, i bii wa ku ba Ilaaɔ̃ ku maà yɛ wa, nŋu iyi wa buba si kitãi amanlu, do hai si idɔɔkɔ̃i Angudãu. 17 I bii wa ŋa si na iyi í jɔ̀ ajɔi idɔɔkɔ̃ nla nla nŋau í to wa. Yooi á yɔkɔ ku leeki̇ si waju nŋa.

7

Inɛi Izirɛli 144.000

1 Si anyii nŋu, ǹ yɛ amaleka mɛɛ gɔ ŋa à waa leeki̇ si andunya gonta mɛɛ, à waa ganji fufui andunya gonta mɛɛu ku ce si ilɛ do si tenku nɔ ku maà yaga ji̇i gɔ. 2 Nɔ ǹ yɛ amaleka mmu gɔ wa naa hai nunui daakɔ, wa mu nyindai Ilaaɔ̃, nŋu iyi í jɛ icui kuwɛɛ. Nɔ í dɔ̃ anu si amaleka mɛɛ ŋa iyi Ilaaɔ̃ í mu nŋa gbugbã a cea ilɛ do tenku laalɔu, 3 í ni, i maà cea ilɛ do tenku do ji̇i gɔ laalɔ hee káa cea woo ce icɛi Ilaaɔ̃ ŋa nyinda si ikpo nŋa. 4 Nɔi à sɔ̃m jiai inɛ ŋa iyi à cea nyindai Ilaaɔ̃ si ikpo nŋa. À wɛɛi aŋa dubu cĩɔ do ciiji do mɛɛ (144.000) hai si dimii inɛi Izirɛli ŋa fei. 5 Si dimii Zuda amanɛ dubu maateejii (12.000) à cea nyinda. Bɛɛbɛ mɔi si dimii Rubɛ̃ɛ amanɛ dubu maateejii. Si dimii Gadi amanɛ dubu maateejii. 6 Si dimii Azɛɛ amanɛ dubu maateejii. Si dimii Nɛfitali amanɛ dubu maateejii. Si dimii Manasee amanɛ dubu maateejii. 7 Si dimii Simeɔ̃ amanɛ dubu maateejii. Si dimii Levi amanɛ dubu maateejii. Si dimii Isakaa amanɛ dubu maateejii. 8 Si dimii Zabulɔ̃ɔ amanɛ dubu maateejii. Si dimii Zozɛfu amanɛ dubu maateejii. Si dimii Bɛnzamɛɛ amanɛ dubu maateejii. Inɛ ŋa iyi à daa si nyindau mbɛ.

Zamaa nkpɔ nkpɔ

9 Si anyii nŋu, nɔ ǹ cɔ ilu má nɔ ǹ yɛ zamaa nkpɔ nkpɔ iyi inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku ka ŋa. À fita wa hai ilɛ fei do si dimi fei do si fee ikã ikã fei. Aŋa fei à waa leeki̇ si waju kitãu do Angudãu, à waa dasi jaaɛ fũfũ nɔ à waa mu wuai kpakpa si awɔ nŋa. 10 À waa dɔ̃ anu à waa ni, faaba nwa wa naai hai bi Ilaaɔ̃ Lafɛ̃ɛ nwa iyi wa buba si kitãi bommau do hai bi Angudãu. 11 Nɔ amaleka ŋau fei à leeki̇ à kaako kitãi bommau do inɛ ngbo ŋau do ilu hunde mɛɛ ŋau. À sɛɛbata si waju kitãu à waa tɔɔ Ilaaɔ̃ 12 à ni, ami.
Kuci̇ do amboe
Do kumà do saabu do bɛɛrɛ,
Do gbugbã, do yiiko,
Fei ndɛɛ ku jɛ ti Ilaaɔ̃ Lafɛ̃ɛ nwa
Hee do ajɔ fei. Ami.

13 Nɔi inɛ akãi inɛ ngbo ŋau í beem í ni, yoo ŋai à waa dasi jaaɛ fũfũ ŋau ihɛ̃. Hai iwoi à naa. 14 Nɔ ǹ jɛaa ǹ ni, lafɛ̃ɛm, n kù mà, awɔi aa mà. Nɔ í sɔ̃m í ni, inɛ ŋau ihɛ̃ à fita wai hai si bɔ̃nɛ nla nla. À fɔ jaaɛ nŋa ŋa à fũutaɛ do njɛi Angudãu. 15 Nŋui í jɔ̀ à waa leeki̇ si waju kitãi bommai Ilaaɔ̃ à waa tɔɔɛ dasãò idũ inɔ kpasɛ̃ɛ. Nɔ Ilaaɔ̃ á wa inɔ nŋa ku maa degbe ŋa. 16 Ari kaa kpa ŋa má hee má jɛ agbɛ, nɔ inunu kaa cã ŋa má, bɛɛbɛ mɔi inya gbãa kaa wahala ŋa ma. 17 Angudã iyi wa leeki̇ bi kitãi bommau á gbã ŋa ku bɔò ŋa isɔ̃i kuwɛɛ. Ilaaɔ̃ mɔ á gbã cikãaju nŋa fei.

8

À ga sɛɛda mɛɛjesia

1 Waati iyi Angudãu í ga sɛɛda mɛɛjesiau, ilu í coko lelei Aɔ̃ zakai iju kamɛɛ kuntaa. 2 Si anyii nŋu, nɔ ǹ yɛ à na amaleka mɛɛje ŋa iyi à ya maa leeki̇ si waju Ilaaɔ̃u kãakãaki̇ mɛɛje.

3 Si anyii nŋu, amaleka mmu gɔ í na í leeki̇ kɔkɔi bi kuweeu, wa mu fatai wura bii à ya jo tulare. À náa tulare nkpɔ nkpɔ ku tɔtɔɔ̀ kutɔɔi woo dasi naanɛ ŋa ku ba ku joo si antai bi kuweei wura iyi í wa si waju kitãi bommai Ilaaɔ̃u. 4 Cuai tulareu do kutɔɔi woo dasi naanɛ ŋau í dede lele si waju Ilaaɔ̃ hai si awɔi amalekau. 5 Nɔi amalekau í so fatau nɔ í bu ina hai bi kuweeu, í dasi inɔɛ hee í kɔ̃, nɔ í nyɔɔ ilɛ bɛ. Waati bɛɛbɛ à gbɔ kulai iji̇ do iba ŋa nɔ à yɛ kuŋɔi iji̇ do kuyayai ilɛ.

Kãakãaki̇ ŋa

6 Si anyiɛ, amaleka mɛɛje ŋa iyi à waa mu
kãakãakɪ̃ mɛɛje ŋau, à ce sɔɔlu a fãa.
7 Amaleka sinteu í fã kãakãakɪ̃ɛ. Ŋɔi kutai
ijɪ̃ do ina do njɛ í yɔgɛɛ si njɛ nɔ wa naa hai
lele do gbugbã. Nɔ ikɔ akãi kukpɛ̃ mɛɛtai ilɛ
í jo do jɪ̃i ŋa do fɔfɔ tũtũ ŋa fei.
8 Nɔ amaleka minjisiau í fã kãakãakɪ̃ɛ. Nɔ
à nyɔ ngɔgɔ iyi í yɛ bɛi iri kuta nla iyi wa jo
si tenku. Ŋɔi ikɔ akãi kukpɛ̃ mɛɛtai tenkuu
í kpɔò njɛ, 9 nɔ ikɔ akãi kukpɛ̃ mɛɛtai mii ilu
hunde ŋa iyi à wa si inyiu à ku, nɔ ikɔ akãi
kukpɛ̃ mɛɛtai akɔi inyi fei í ce nfe.
10 Si anyii nŋu, amaleka mɛɛtasiau í fã
kãakãakɪ̃ɛ. Ŋɔi andaiya nla gɔ iyi í ya ina bɛi
jugula í cuku wa hai lele si ikɔ akãi kukpɛ̃
mɛɛtai ido do isɔ̃ ŋa. 11 Irii andaiyaui Kuro.
Nɔ ikɔ akãi kukpɛ̃ mɛɛtai inyiu í ro. Iyi inɛ
ŋa à mɔɔ, nkpɔ nŋa í ku si na iyi í jɔ̀ inyiu í
ro.
12 Si anyii nŋu, amaleka mɛɛsiau í fã
kãakãakɪ̃ɛ. Ŋɔi ikɔ akãi kukpɛ̃ mɛɛtai inunu
do ti cukpa do ti andaiya ŋa í dũ, nɔ ikɔ akãi
kukpɛ̃ mɛɛtai inya kumái dasã kù wɛɛ má,
bɛɛbɛ mɔi ikɔ akãi kukpɛ̃ mɛɛtai inya kumái
idũ kù wɛɛ má.
13 Iyi ǹ cɔ ilu má nɔ ǹ yɛ kungbã wa fo
hee lelei Aɔ̃. Kungbãu wa kpata wa dɔ̃ anu
hee lele wa ni, waiyooi, iko í jɛm, iko í jɛm.
Bɛirei ijuukpãi inɛi andunya ŋa á to si waati
iyi amaleka mɛɛta ŋa iyi à gbe ŋau aa fã
kãakãakɪ̃ nŋa.

9

Kãakãakɪ̃ miusia

1 Si anyii nŋu, amaleka miusiau í fã
kãakãakɪ̃ɛ. Nɔ ǹ yɛ andaiya gɔ í cuku ilɛ hai
lele wa. Nŋui à na kileei isa nla hai nɛ kɔɔu.
2 Andaiyau í cɪ̃ isau nɔ cua wa fita bɛi cuai
ina nla, nɔ í bii inunu í jɔ̀ inya fei í dũ. 3 Nɔ
kɛtɛngbo ŋa à fita wa hai si cuau à waa tɛ
ilɛ, nɔ à mu nŋa gbugbã bɛi acɪ̃i cencee. 4 À
na ŋa wooda à ni a maà bɛjɛ fɔfɔ walakɔ mii
tũtũ gɔ walakɔ jɪ̃i gɔ bii kù jɛ inɛ ŋa iyi a
kù nɛ nyindai Ilaaɔ̃ si ikpo nŋa. 5 A kù na
kɛtɛngbo ŋau wooda a kpaò amanɛ ŋa bii
kù jɛ a kpã ŋa iju hee zakai cukpa miu. Ara
kuroi ijuukpãu í mungaò bɛi bii cencee í ta
amanɛ. 6 Si cukpa miuu, inɛ ŋa aa dɛdɛ iku
amma a kaa ba. Aa bi aŋa a ku amma iku á
sa nŋa.
7 Kɛtɛngbo ŋau à jɔ acɪ̃ ŋa iyi à tã sɔɔlu a bɔ
igũ. Ngɔgɔ í wa si iri nŋa bɛi fulai wura, nɔ
waju nŋa í yɛ bɛi ti amanɛ ŋa. 8 Ntoi iri nŋa í
yɛ bɛi ntoi irii inaabo ŋa nɔ inyi nŋa í yɛ bɛi
ti muusu nla ŋa. 9 À bii gɛndɛ nŋa do bata ku
nɛ sisima gɔ iyi bii 1i yɔɔ aa ni isɔi. Nɔ ikpa
nŋa í ya maa ce iba bɛi sarɛti nkpɔ iyi acɪ̃ ŋa
à waa fa bi ku ce igũ. 10 À nɛ akpaamu ku nɛ
acɪ̃ bɛi cencee ŋa. Do akpaamu nŋau bɛi aa
kpãò amanɛ ŋa iju si cukpa miuu. 11 Ilaalui
kɛtɛngbo ŋaui í jɛ amaleka ilu irii isa nla hai
nɛ kɔɔu. Iriɛi í jɛ Abadõɔ do feei Ebɛɛ. Do
Gɛrɛki mɔ à ya kpooi Apoliõ, waatɔ Woo bɛjɛ.
12 Nsɛi, iyi ijuukpã sinte í lɔ í gbe ijuukpã
minji gɔ ŋa iyi aa naa má.

Kãakãakɪ̃ mɛɛfasia

13 Ŋɔi amaleka mɛɛfasiau í fã kãakãakɪ̃ɛ.
Nɔ ǹ gbɔ ide ku fɔ gɔ hai gonta mɛɛi bi
kuweei wura iyi í wa si wajui Ilaaɔ̃. 14 Ide
ku fɔu í sɔ̃ amaleka mɛɛfasia iyi wa mu
kãakãakɪ̃u í ni, fũ amaleka mɛɛ ŋa iyi à dɪ̃
kɔkɔi ido nla iyi à ya kpe Efaratau. 15 Ŋɔi
à fũ amaleka mɛɛ ŋau. Na adõu do cukpau
do ajɔu do isɔu bɛi amaleka ŋau à tã sɔɔlu
mam mam ku ba a kpa ikɔ akãi kukpɛ̃ mɛɛtai
amanɛ ŋa. 16 A sɔ̃m jiai masa ŋau, à wɛɛi
dubu minji ikɔ dubu cɪ̃ɔ má (200.000.000).
17 Si bɛi ǹ yɛ acɪ̃ ŋau do masa ŋau si kuyɛm
wee. À dasi batai igũ nkpa bɛi ina do boogu
bɛi bulam do igbaagba bɛi fainwita. Irii acɪ̃
ŋau í yɛ bɛi irii muusu nla, nɔ ina do cua
do fainwita wa fita wa hai si gɛlɛ nŋa. 18 Ikɔ
akãi kukpɛ̃ mɛɛtai inɛi andunya ŋa á ku na
saabui bɔ̃nɛ mɛɛta ŋau, waatɔ ina do cua
do fainwita iyi wa fita hai si gɛlɛi acɪ̃ ŋau.
19 Gbugbãi acɪ̃ ŋau í wai si gɛlɛ nŋa do si
akpaamu nŋa. Akpaamuu í yɛi bɛi njo, nɔ
í nɛ iri. Do nŋui à ya kpã inɛ ŋa iju.

20 Do nŋu fei, inɛi andunya ŋa iyi à gbe a
kù ku si bɔ̃nɛu à kɔ ku kpaasi idɔ. Nɔ à kɔ ku
jɔ̀ mii ŋa iyi à ce do awɔ nŋa ku tɔɔ. À waa
mɔsi inɛi inɔɔko ŋa ku tɔɔ do iwɛ̃ ŋa iyi à ce
do wura do isɔ fũfũ do isɔ danya do kuta do
jɪ̃i ŋa, aŋa iyi a kaa yɔkɔ a gbɔ ide, a kaa nɔ a
yɔkɔ a yɛ ilu, hee má jɛ a nɛ. 21 Bɛɛbɛ mɔi inɛ
ŋau a kù jɔ̀ inɛ ku kpa do dobu dobu nŋa ŋa
ku ce, do sakara ku ce, do ile nŋa ŋa.

10

Amaleka do tia keeke

1 Ǹ nyi ǹ yɛ amaleka ilu gbugbã gɔ má wa
kita wa hai lele. Kudũi ijĩ í biiɛ bɛi jĩnɛ iyi
í dasi, nɔ njoi Ilaaɔ̃ í wenwee si iriɛ, wajuɛ
wa daana bɛi inunu, nɔ kutɛɛ í yɛ bɛi amɛi
ina. 2 Wa mu tia keeke gɔ iyi wa cĩ si awɔɛ.
Í lesi isɛ njɛɛ si antai tenku, isɛ cangaɛ mɔ si
ilɛ. 3 Nɔ í dɔ̃ anu bɛi muusu nla. Iyi í dɔ̃ anu
í tã ŋɔi dagba lele mɛɛje gɔ ŋa mɔ à waa dɔ̃
anu. 4 Iyi dagba lele mɛɛje ŋau à dɔ̃ anu à tã,
gbakã ǹ tã sɔɔlu n kɔ ide nŋau. Amma ǹ gbɔ
ide ku fɔ gɔ wa hai lele wa ni, maà ti i kɔ mii
iyi dagba lele mɛɛje ŋau à fɔ. Muu si asii.

5 Ŋɔi amaleka iyi ǹ yɛ wa leekĩ si antai
tenku do si ilɛu, í wu awɔ njɛɛ lele, 6 nɔ í
gbasi do irii inɛ iyi í wɛɛ hee do ajɔ fei, iyi
í taka lele do ilɛ do tenku do mii ndu ŋa ŋa
fei. Amalekau í fɔ í ni, waati iyi í gbe kù waa
sɔ má, 7 amma waati iyi amaleka mɛɛjesiau
mɔ á fã kãakãakĩɛ, waati bɛɛbɛi Ilaaɔ̃ á kɔ̃ mii
iyi í dasi idɔ ku ce iyi inɛ kãma kù màu, si bɛi
í sɔ̃ walii woo ce icɛɛ ŋa wo.

8 Si anyii nŋu, imu iyi ǹ tako ǹ gbɔ hai
leleu, í bam ide ku fɔ má í ni, koo gba tia
keeke iyi wa cĩu hai si awɔi amaleka iyi wa
leekĩ si antai tenku do si ilɛu. 9 Ŋɔi ǹ bɔ bi
amalekau, ǹ tɔɔɛ ku nam tia keekeu. Nɔ í
sɔ̃m í ni, gba i ŋɔɔ. Á ro si inɔɛ, amma á dɔ̃i si
gɛlɛɛ bɛi nyikɔ̃. 10 Ŋɔi ǹ gba tia keekeu hai si
awɔɛ, nɔ ǹ ŋɔɔ. Ntɔi, í dɔ̃ si gɛlɛm bɛi nyikɔ̃,
amma iyi ǹ muu ǹ tã, í roi kom kom si inɔm.

11 Ŋɔi à sɔ̃m à ni, í gbe i sisi i ce walii má
na inɛ nkpɔ, do ilɛ nkpɔ, do dimi nkpɔ, do
ilaalu nkpɔ.

11

Woo jɛ sɛɛda minji ŋa

1 Si anyii nŋu, inɛ gɔ í nam mii ku wã ilɛ
iyi í yɛ bɛi akpa, nɔ í sɔ̃m í ni, dede i koo i wã
kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ do bi kuweeu, nɔ i ka inɛ ŋa iyi à
waa ce kutɔɔ bɛ. 2 Amma maà wã bantumaɛ,
domi à mua dimi mmu ŋa, aŋa iyi aa tɛɛsɛ
ilu kumáu si afei cukpa ciiji do minji *. 3 Nɔ
í ni nŋu á jɔ woo jɛ sɛɛda minjii nŋu ŋau a fɔ
idei nŋu. Aa maa we saaki ŋa, nɔ nŋu á mu
nŋa yiiko a ceò walii si afei ajɔ dubu do cĩɔ
minji do kita † (1.260).

4 Woo jɛ sɛɛda minji ŋaui à yɛ bɛi jĩi ndii
olivi minjiu, do bi ku lesi fitila minji iyi wa
leekĩ si wajui Ilaaɔ̃ Lafɛ̃ɛi ilɛu fei. 5 Bii inɛ gɔ
wa bi ku ce nŋa laalɔ, ina í ya fitai hai si gɛlɛ
nŋa ku kpa irii mbɛɛ nŋa ŋa. Bɛɛbɛi inɛ iyi
wa dɛdɛ ku ce nŋa laalɔ á kuò. 6 À nɛ gbugbã
a cĩmbo lele, ijĩ ku maà rɔ si waati iyi à waa
ce walii. À nɔ à nɛ gbugbã a kpaasi inyi njɛ.
À nɔ à nɛ gbugbã má a naaò dimii wahala ikã
ikã baa yooma fei wa si andunya si waati iyi
à bi fei.

7 Waati iyi aa jɛ sɛɛda a tã, iŋai sako gɔ á
ba ŋa igũ ku ce ku kãmia ŋa ku kpa ŋa. Iŋai
sakou á fita wai hai si isa nla hai nɛ kɔɔu.
8 Iku nŋa á maa sũi si bantumai ilu nla bii à
kpakpa Lafɛ̃ɛ nŋa si jĩi nɔu. À nɛ a kpe iluui
wo Sodomu walakɔ Ezibiti. 9 Inɛ ŋa si dimi
fei do si fee fei do si ilɛ fei aa cɔ iku nŋa zakai
ajɔ mɛɛta do bubu, a kaa jɛ a si ŋa. 10 Inɔi inɛi
andunya ŋa á dɔ̃, aa ce jingau nɔ a sambaa
njɛ amua ŋa si na iyi í jɔ̀ walii minji iyi à tako
à wahala ŋa ŋau à ku.

11 Si anyii ajɔ mɛɛta do bubuu, Ilaaɔ̃ í nyi í
da nŋa si hunde ma, nɔ à dede à leekĩ. Njo
nla nlai í mu inɛ ŋa iyi à yɛ ŋa fei. 12 Ŋɔi walii
minji ŋau à gbɔ ide ku fɔ gɔ wa hai lele wa ni,
i gũ wa ihɛ̃. Nɔ à gũ lele si kudũi ijĩ ijui mbɛɛ
nŋa ŋa. 13 Bɛ gbakã nɔ ilɛ í yaya ntɔ ntɔ, nɔ
ikɔ akãi kukpɛ̃ mɛɛwai iluu í cuku. Inɛ ŋa
iyi à ku si kuyayai ilɛu, kukpɔ nŋa í to amanɛ
dubu mɛɛje (7.000). Zigii inɛ ŋa iyi à gbe í da
ntɔ ntɔ, nɔ à ni Ilaaɔ̃ í la.

14 Nsɛi, ijuukpã minjisiau í lɔ, wee
mɛɛtasiaɛ wa naa má.

Kãakãakĩ mɛɛjesia

15 Si anyii nŋu, amaleka mɛɛjesiau í fã
kãakãakĩɛ. Ŋɔi à gbɔ anu ku dɔ̃ nla nla gɔ
ŋa lelei Aɔ̃ à ni, a sindoa Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ nwa do
inɛ iyi í cicau bommai andunyau, nɔ a jɛ
bomma hee do ajɔ fei. 16 Waati bɛɛbɛi inɛ
ngbo kɔnfia do mɛɛ ŋa iyi à waa buba si kitãi
bomma si wajui Ilaaɔ̃u, à sɛɛbata à waa tɔɔɛ
17 à waa ni,
Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ, ilu gbugbã fei,
Awɔ iyi ì wɛɛ nsɛi, ì nɔ ì wɛɛ wo,

* **11:2** cukpa ciiji do minji waatɔ adɔ̃ mɛɛta do cukpa mɛɛfa. † **11:3** ajɔ dubu do cĩɔ do minji do kita, waatɔ adɔ̃ mɛɛta do cukpa mɛɛfa.

À waa saabuɛi si na iyi í jɔ̀ ì ce icɛ do gbugbã
nlaɛ.
Nɔ ì sinti bommaɛ ku jɛ.
18 Dimii andunya fei í damɔɔ.
Amma idɔɔkɔ̃ɛ í to wa.
Waati í to i kiiti iku ŋa.
Waati í nɔ í to i na walii woo ce icɛɛ ŋa riba
nŋa,
Do woo dasi naanɛ ŋa do inɛ ŋa iyi à waa
jirimaɛ,
Hai keekeò nlaɛ.
Waati í to i ce nfei inɛ ŋa iyi à waa ce nfei
andunya.
19 Ŋɔi à cǐ kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ iyi í wa lele nɔ à yɛ
kpakoi akabuuɛ si inɔɛ. Nɔ ijǐ wa ŋɔ, nɔ à
waa gbɔ iba ŋa do kulai ijǐ. Nɔ ilɛ wa yaya,
nɔ kutai ijǐ ŋa à waa cuku wa do gbugbã.

12

Abo gɔ do akandama

1 Ŋɔi nyinda nla gɔ í fita lelei Aɔ̃. Inaabo gɔ
í wa bɛ, nunui í jɛ ibɔɛ, nɔ wa leekǐ si cukpa
nɔ wa dasi fulai andaiya maateeji. 2 Abou í
nɛ asǐ, nɔ wahalai kubí do ara ku roi inɔu í jɔ̀
wa dɔ̃ anu.
3 Ŋɔi nyinda mmu gɔ í fita má lelei Aɔ̃.
Akandama nkpa nla nla gɔ í wa bɛ, í nɛ
iri mɛɛje do ngo mɛɛwa nɔ wa dasi fulai
bomma si iriu akã fei. 4 Akandamau í wɔ
ikɔ akãi kukpɛ̃ mɛɛtai andaiyai lele ŋa í nyɔ
ŋa wa si ilɛ do akpaamuɛ. Nɔ í koo í leekǐ
si wajui abo iyi wa bi ku bíu, ku ba ku ŋɔ
amau bii í cuku wa. 5 Ŋɔi abou í bi ama
inɛmɔkɔ. Amaui á gbã dimi fei do goloi isɔ.
Hee akandamau ku maa ŋɔ amau à so à bɔòɛ
bi Ilaaɔ̃, bii wa buba si kitãi bommaɛ. 6 Abou
í sa í nɛ ikpa gbabua bii Ilaaɔ̃ í ceaa sɔɔlui
inya bii á wa a maa woo si afei ajɔ dubu do
cǐɔ minji do kita (1.260).
7 Ŋɔi igũ í dede lele bɛ. Misɛli do amalekaɛ
ŋa à ce igũ do akandamau do amalekaɛ ŋa.
8 Nɔ Misɛli do amalekaɛ ŋa à jɛ ŋa igũ. Nɔ à
kɔ akandamau do amalekaɛ ŋa a wa lele bɛ
má. 9 Ŋɔi à nyɔ akandama nla nlau wa ilɛ.
Akandamaui í jɛ njo iyi í wɛɛ hai tako. Nŋui
á ya kpe mbirisi walakɔ Seetam. Nɔ nŋui í
dǐ ijui inɛi andunya ŋa fei. À nyɔɔ wa ilɛ do
amalekaɛ ŋa ajɔ.
10 Si anyii nŋu, nɔ ǹ gbɔ ide ku fɔ nla gɔ lele
í ni,
Nsɛi, waatii faabau í to wa.
Nsɛi, Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ nwa
í nyisi gbugbãɛ,
nɔ í jilɛ bommaɛ.
Nsɛi, inɛ iyi í cicau í gba inɛ ngbo ku jɛɛ,
Domi woo fɔ laalɔi inɛ nwa ŋa,
nŋu iyi í ya maa fɔ laalɔ nŋa
si wajui Ilaaɔ̃ dasãò idũ
À nyɔɔ wa hai lele.
11 Inɛ nwa ŋau à jɔɔ igũ
do saabui njɛi Angudãu
do sɛɛdai ntɔu iyi à jɛ.
A kù doo kuwɛɛ nŋa nkãma,
amma à jɛsi aŋa a ku.
12 Na nŋu, lele, jɔ̀ i wɛɛò inɔ didɔ̃,
Nɔ iŋɛ iyi ì wa lele, i wɛɛò inɔ didɔ̃ ŋa.
Amma inɔ ku fɔi í jɛ ti ilɛ,
Nɔ inɔ ku fɔi í jɛ ti tenku,
Domi Seetam í kita si ŋɛ wa
do idɔɔkɔ̃ nla nla,
Si na iyi í jɔ̀ í mà iyi
waati keekei í gbea nŋu.
13 Iyi akandamau í ba à nyɔ nŋu wa ilɛ,
ŋɔi í lɔsi ku lele abo iyi í bí ama inɛmɔkɔu.
14 Amma à na abou ikpa minjii kungbã nla
ku ba ku fo ku bɔ ikpa inya iyi Ilaaɔ̃ í ceaa
sɔɔluɛu si gbabua bii aa woo adɔ̃ mɛɛta do
bubu. Tengi bɛi á jǐò njou. 15 Ŋɔi njou í
tu inyi wa hai si gɛlɛɛ, wa cã bɛi ido nla nla
si anyii abou ku ba inyiu ku jɔɔ. 16 Amma
ilɛ í faaba abou, domi í là, í mɔ inyi iyi wa
fita hai si gɛlɛi akandamau wa. 17 Ŋɔi idɔi
akandamau í kɔ̃ si abou ntɔ ntɔ, nɔ í bɔ igũ ku
ce do dimiɛ ŋa iyi à gbe, aŋa iyi à waa jirima
woodai Ilaaɔ̃ fei, inɛ ŋa iyi à waa leekǐ dim
dim si sɛɛdai Jesu. 18 Nɔ í koo í leekǐ si sãai
tenku.

13

Iŋai sako iyi wa fita hai si tenku

1 Si anyii nŋu, ǹ yɛ iŋai sako gɔ wa fita wa
hai inɔ tenku. Í nɛ ngo mɛɛwa do iri mɛɛje
nɔ fulai bomma wa lesi ngo ŋau fei, nɔ si iri
ŋau fei à kɔ iri laalɔ ŋa ikã ikã iyi wa yaako
Ilaaɔ̃. 2 Iŋai sako iyi ǹ yɛu í gaabu bɛi mua, nɔ
kutɛɛ í nɛ gbugbã, nɔ gɛlɛɛ í yɛ bɛi ti muusu
nla. Akandamau í so gbugbãi nŋu takaɛ í
naa, do kitãi bommaɛ do yiiko nlaɛ. 3 Iri
akãi iŋai sakou í jɔ bɛi í ba kumɛɛ iyi á yɔkɔ
ku kpaa, amma kumɛɛu í tã nɔ í ba iri. Inɛi
andunya ŋa fei à waa cɔɔ do biti nɔ à waa

tooɛ. 4 Aŋa fei à waa tɔɔ akandamau si na iyi
í jɔ̀ í na iŋai sakou yiikoɛ. Nɔ à waa tɔɔ iŋai
sakou mɔ à waa ni, yooi í yɛ bɛi iŋai sakou
ihɛ̃. Yooi á yɔkɔ ku baa igũ ku ce.
5 Iŋai sakou í nɛ kpãa ku tɔɔ̀ fufu nɔ ku bu
Ilaaɔ̃, nɔ í nɛ yiiko ku ceò gbugbãɛ icɛ zakai
cukpa ciiji do minji. 6 Ŋɔi í cĩ gɛlɛɛ wa bu
Ilaaɔ̃ do bi ku waɛ do inɛ ŋa iyi à wa lele fei
nɔ wa fɔ si ŋa ide laalɔ. 7 À muaa kpãa ku ce
igũ do inɛi Ilaaɔ̃ ŋa nɔ ku jɛ ŋa igũ. Nɔ à naa
yiiko si dimi fei do fee fei do ilɛ baa yooma
fei. 8 Inɛi andunya fei á tɔɔɛ, waatɔ inɛ ŋa iyi
Ilaaɔ̃ kù kɔ iri nŋa si tiai kuwɛɛ hee ku maa
taka andunya, tia iyi í jɛ ti Angudã iyi à kpau.
9 Na nŋu, inɛ iyi í nɛ itĩ, ku gbɔ. 10 Inɛ iyi
í nɛ piisõɔ ku bɔ, tilasi piisõɔi á bɔ. Inɛ mɔ
iyi à nɛ a kpa do taakuba, tilasi taakubai á
kpaa. Na nŋu, í sĩa woo dasi naanɛ ŋa a ya
maa temua nɔ a leekĩ si naanɛ ku dasi nŋa *.

Iŋai sako iyi wa fita hai si ilɛ

11 Si anyii nŋu, ǹ yɛ iŋai sako gɔ má wa
fita wa hai si ilɛ. Í nɛ ngo minji bɛi ngoi
angudã, nɔ wa fɔ ide bɛi akandama. 12 Iŋa
sinteui í naa yiiko iyi í nɛ fei ku ceò icɛ si
wajuɛ. Í tilasi inɛi ilɛ ŋa a tɔɔ iŋa sinte iyi í
ba kumɛɛ iyi á yɔkɔ ku kpaa wo, nɔ í ba iriu.
13 Iŋa minjisiau bɛi í ce dobu dobu nla nla
ŋa hee í jɔ̀ ina í kita wa hai lele í naa ilɛ si
wajui amanɛ ŋa. 14 Í dĩ ijui inɛi andunya ŋa
do dobu dobu ŋa iyi í ce si wajui iŋa sinte
iyi í náa yiikou. Wa sõ inɛi andunya ŋa a
gbe mii iyi á jɔ iŋa sinte iyi à tako à mɛɛ do
taakuba nɔ kù kuu. 15 Iŋai ankãanyiu í ba
yiiko ku mua mii iyi à gbeu kuwɛɛ, nɔ ku
fɔ ide bɛi amanɛ, ku ba ku kpa inɛ ŋa iyi à
kɔ ku tɔɔɛ fei. 16 Nɔ iŋau í tilasi inɛ fei, ilu
gbugbã ŋa do hai nɛ gbugbã ŋa, ilu fia ŋa do
ilu are ŋa, aru ŋa do inɛ ŋa iyi à nɛ ara nŋa
ŋa, à ce nŋa nyinda si awɔ njɛ nŋa walakɔ si
ikpo nŋa. 17 Inɛ gɔ kù wɛɛ iyi á yɔkɔ ku ra
walakɔ ku ta bii kù nɛ nyinda iyi í jɛ irii iŋai
sakou, walakɔ lambai iriɛ.
18 Iyi í sĩa ka ce si laakai wee, inɛ iyi í nɛ
bisi fei í sĩa ku mà yaasei lambai iŋai sakou.
Lambaɛ, lambai amanɛi. Jiaɛi cĩɔ mɛɛfa do
kita do mɛɛfa (666).

14

Iri ku kõi inɛ ŋa iyi à faaba

1 Si anyiɛ iyi ǹ cɔ ilu nɔ ǹ yɛ Angudãu wa
leekĩ si iri kutai Siõɔ. Amanɛ dubu cĩɔ do
ciiji do mɛɛ (144.000) í wa bi tɛɛ, aŋa iyi à
kɔ irii Angudãu do ti Baaɛ si ikpo nŋa. 2 Nɔ
ǹ gbɔ imu gɔ hai lele aa ni bɛi ibai iri cuui
inyi nla, walakɔ bɛi kulai ijĩi. Iba iyi ǹ gbɔu
wa dõi bɛi mɔɔlɔ iyi inɛ ŋa à waa cã. 3 Inɛ
ŋau à waa leekĩ si wajui kitãi bommau, bii
ilu hunde mɛɛ ŋau do inɛ ngbo ŋau à wa.
À waa kõ iri titõ iyi inɛ gɔ kaa yɔkɔ ku mà
bii kù jɛ amanɛ dubu cĩɔ do ciiji do mɛɛ ŋau
(144.000), aŋa iyi à yá hai si andunya. 4 Inɛ
ŋau, a kù sũò inaabo. À mu ara nŋa a kù mà
inaabo titã. À waa too Angudãu bii wa bɔ fei.
À yá ŋa hai si inɔi amanɛ ŋa. À yɛi bɛi amaajɛ
sinte iyi à na Ilaaɔ̃ do Angudãu. 5 Inɛ gɔ kù
gbɔ ibo hai si gɛlɛ nŋa, à jɛ inɛ ŋa iyi a kù nɛ
taale.

Amaleka mɛɛta ŋa

6 Ŋɔi ǹ nyi ǹ yɛ amaleka gɔ má wa fo hee
lelei Aõ. Nŋui á sisi laabaau jiida iyi ci ya tã
bi inɛi andunya fei, si ilɛ fei, do si dimi fei,
do si fee ikã ikã fei, do bi inɛ fei. 7 Í dõ anu
wa ni, i jirima Ilaaɔ̃ nɔ i naa amboe ŋa, domi
waati í to ku kiitiò inɛ fei. I tɔɔ Ilaaɔ̃, nŋu iyi
í taka lele do ilɛ, do tenku, do isõ ŋa.

8 Amaleka minjisia gɔ wa too anyiɛ wa ni,
Babilɔni, ilu nlau, í cuku, í cuku. Nŋui í fa
dimi fei si sakara hai nɛ kɔɔɛ. Sakaraɛui í yɛ
bɛi atɛ̃ iyi wa cĩ ŋa iju. Atɛ̃ vɛ̃ɛui í jɛ idɔɔkõi
Ilaaɔ̃.

9 Amaleka mɛɛtasia gɔ wa too inɛ minji ŋa
iyi à cuau, nɔ í dõ anu wa ni, inɛ iyi wa tɔɔ
iŋai sakou do mii iyi í gbeu * fei, nɔ í jɔ̀ à
kɔ iriɛ si ikpoɛ walakɔ si awɔɛ, 10 nŋu mɔ á
mɔ atɛ̃ iyi í jɛ idɔɔkõi Ilaaɔ̃u. Inɛ iyi wa ce
bɛɛbɛ fei á yɛ bõnɛ si ina do fainwita si wajui
Angudãu do amaleka kumá ŋau. 11 Cuai ina
iyi á nyisi ŋa bõnɛu á dedei hee lele hee do
ajɔ fei. Inɛ ŋa iyi à waa tɔɔ iŋai sakou do mii
iyi à gbeu †, do inɛ ŋa iyi à nɛ nyindai iriɛu,
a kaa nɛ kusĩmi alɛò daakɔ.

* **13:10** Tia nwo gɔ ŋa à ya ni, inɛ iyi í dasi kpaasiɛ piisõɔ, piisõɔi aa na a dasi nŋu mɔ. Inɛ iyi í kpa inɛ gɔ do taakuba, do taakubai aa kpa nŋu mɔ. * **14:9** mii iyi í gbeu idei mii iyi à gbe í jɔ iŋa sinteui wa fãa (cɔ Kuyɛ 13:14) † **14:11** mii iyi à gbeu idei mii iyi à gbe í jɔ iŋa sinteui wa fãa (cɔ Kuyɛ 13:14)

12 Na nŋu, í sɪ̃a woo dasi naanɛ ŋa a temua,
aŋa iyi à waa jirima woodai Ilaaɔ̃ nɔ à dasi
Jesu naanɛ.
13 Si anyii nŋu, ǹ gbɔ ide ku fɔ gɔ má hai
lele í ni, kɔ iyi ihɛ̃, ilu inɔ didɔ̃ ŋai inɛ ŋa iyi
aa na a ku hai nsɛi na naanɛ iyi à dasi Lafɛ̃ɛ.
Ŋɔi Hundei Ilaaɔ̃ í ni, ntɔi, bɛɛbɛi. Aa sɪ̃mi,
domi ribai icɛ jiida nŋa á too ŋa.

Kudai amanɛ ŋa

14 Si anyii nŋu, nɔ ǹ yɛ anduulai ijɪ̃ gɔ, inɛ
gɔ wa buba bɛ í jɔ amai amanɛ. Wa dasi fulai
wurai amanlu si iriɛ, nɔ wa mu kɔɔma ku
dɔ̃ anu gɔ. 15 Amaleka gɔ í fita wa hai kpasɛ̃i
Ilaaɔ̃, nɔ í dɔ̃ anu í sɔ̃ inɛ iyi wa buba si kudũi
ijɪ̃u í ni, so kɔɔmaɛ i mu, domi awaatii kumu
í to. Andunyau í to ku mu. 16 Ŋɔi inɛ iyi wa
buba si kudũi ijɪ̃u í dasi kɔɔmaɛ si andunya,
wa mu.
17 Amaleka gɔ í fita wa hai kpasɛ̃i Ilaaɔ̃ iyi
í wa leleu má, nŋu mɔ wa mu kɔɔma ku dɔ̃
anu gɔ.
18 Nɔ amaleka gɔ í fita wa má hai bi
kuweeu, í nɛ gbugbã si antai ina. Í la hee
lele í sɔ̃ inɛ iyi wa mu kɔɔma didɔu í ni, ka
rezɛ̃ɛ iyi í wasi andunya do kɔɔmaɛ domi
í jɪ̃a. 19 Amalekau í dasi kɔɔmaɛ nɔ í kaò
isoi jɪ̃i ŋau, nɔ í cuusi dangala bi ku fɔ̃ inyii
rezɛ̃ɛ. Iyi bɛ wa nyisi idɔɔkɔ̃i Ilaaɔ̃. 20 À fɔ̃ isoi
rezɛ̃ɛu bi ku fɔ̃ɛ anyii inɔ iluu. Nɔ hai bi ku
fɔ̃ inyii isoi jɪ̃i nɔu, njɛ í cã wa bɛ hee kusɔɛ
í to dubu akã do cɪ̃ɔ mɛɛfa ‡ (1.600) si yaasei
ilɛ ku wã, nɔ kujɪ̃i isaɛ í to gɛndɛi acɪ̃.

15

Amaleka ŋa do ijuukpãi ankãanyi

1 Si anyii nŋu, ǹ yɛ nyinda gɔ má lelei Aɔ̃, í
lá nɔ í nɛ njo. Iyi ǹ yɛ wee, amaleka mɛɛje
gɔ ŋa à waa mu ijuukpã mɛɛje. Aŋai à jɛ
ijuukpãi ankãanyi domi si bɛi idɔɔkɔ̃i Ilaaɔ̃
á tã.
2 Ŋɔi ǹ yɛ tenku gɔ wa daana bɛi digi í yɔgɛɛ
do ina. Nɔ ǹ yɛ inɛ ŋa iyi à jɛ iŋai sakou igũ
do mii iyi à gbeu * do lambai iriɛ. Inɛ ŋau à
waa leekɪ̃ si antai tenkuu à waa mu mɔɔlɔ ŋa
iyi Ilaaɔ̃ í na ŋa. 3 À waa kɔ̃ irii Moizi, woo ce
icɛi Ilaaɔu, do ti Angudãu †, à waa ni,
Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ, ilu gbugbã fei,
Icɛɛ í la, nɔ í jɛ maamaake.
Awɔi ì jɛ amanlui ilɛ fei.
Kpãaɛ í jɛ ntɔ, nɔ í jɛ dee dee.
4 Yooi kaa ce njoɛ, Lafɛ̃ɛ.
Yooi á kɔ ku saabu iriɛ.
Awɔ akãi ì jɛ inɛ kumá.
Inɛi ilɛ baa yooma fei á naa bi tɛɛ,
Aa na a gulɛ a tɔɔɛ,
Domi ì nyisi iyi kiitiɛ í jɛ dee dee.
5 Si anyii nŋu, iyi ǹ cɔ ilu nɔ ǹ yɛ à cɪ̃ kpasɛ̃i
Ilaaɔ̃ iyi í wa lele, tengi bii í jɛ bi kuwai
akabuuɛu. 6 Amaleka mɛɛje ŋa iyi à waa
mu ijuukpã mɛɛje ŋau à fita hai kpasɛ̃u. À
waa dasi nyau fũfũ iyi wa daana nɔ à waa
dɪ̃ santikii wura si kpaka nŋa. 7 Ŋɔi inɛ akãi
mii ilu hunde mɛɛ ŋau í na amaleka mɛɛje
ŋau fatai wura ara mɛɛje iyi í kɔ̃ do idɔɔkɔ̃i
Ilaaɔ̃, nŋu iyi í wɛɛ hee do ajɔ fei. 8 Nɔ kpasɛ̃u
í kɔ̃ do cua iyi wa naa hai si amboei Ilaaɔ̃ do
gbugbãɛ. Inɛ gɔ kaa nɔ ku yɔkɔ ku lɔ si inɔɛ
hee ijuukpãi amaleka mɛɛje ŋau koo kpaò
iri.

16

Fatai idɔɔkɔ̃i Ilaaɔ̃ ŋa

1 Ŋɔi ǹ gbɔ ide ku fɔ nla gɔ hai kpasɛ̃i Ilaaɔ̃u
í sɔ̃ amaleka mɛɛje ŋau í ni, i koo i nikã
idɔɔkɔ̃i Ilaaɔ̃ iyi í wa si fata mɛɛje ŋau si ilɛ.
2 Amaleka sinteu í koo í nikã titɛɛ ilɛ. Ŋɔi
dimii ngoli kuro laalɔ gɔ í naa si inɛ ŋa iyi à
nɛ nyindai iŋai sakou nɔ à waa tɔɔ mii iyi à
gbeu *.
3 Ŋɔi amaleka minjisiau mɔ í nikã titɛɛ si
tenku. Inyiu í sinda bɛi njɛi iku, nɔ mii ilu
hunde baa yooma fei í ku si inɔ inyiu.
4 Ŋɔi amaleka mɛɛtasiau mɔ í nikã titɛɛ si
ido nla ŋa do si isɔ̃ ŋa, nɔ inyi nŋa í kpaasi
njɛ. 5 Nɔ ǹ gbɔ anui amaleka iyi í nɛ gbugbã
si antai inyiu í ni, awɔ Ilaaɔ̃ ì nɛ ntɔ i kiiti bɛ
ihɛ̃, awɔ inɛ kumá, awɔ iyi ì wɛɛ, ì nɔ ì wɛɛi
wo. 6 Inɛ ŋau à kpa woo dasi naanɛ ŋa do
walii ŋa à nikã njɛ nŋa, nɔ ì na ŋa njɛ a mɔ.

‡ **14:20** dubu akã do cɪ̃ɔ mɛɛfa si yaasei ilɛ ku wã Lambau í nɛ yaase gɔ. Kusɔɛ í to kilo cɪ̃ɔ mɛɛta (300). * **15:2** mii iyi à gbeu idei mii iyi à gbe í jɔ iŋa sinteui wa fãa (cɔ Kuyɛ 13:14) † **15:3** Irii Moizii do ti Angudãu Inɛ gɔ ŋa si kuyɛ nŋa, à ya ni iri ikã ikã minjii. Inɛ gɔ ŋa mɔ à ya ni iri akãi iyi wa fɔ bɛi Ilaaɔ̃ í faaba wa na saabui Jesu Kirisi bɛi í tako í faaba inɛi Izirɛli ŋau na saabui Moizi. * **16:2** mii iyi à gbeu idei mii iyi à gbe í jɔ iŋa sinteui wa fãa (cɔ Kuyɛ 13:14)

Bɛɛbɛi à jɔò. 7 Si anyii nŋu, ǹ gbɔ ide ku fɔ gɔ má hai bi kuweeu í ni, ntɔi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ ilu gbugbã fei, kiitiɛ í tɛ í jɛ ntɔ.

8 Ŋɔi amaleka mɛɛsiau mɔ í nikã titɛɛ si inunu, nɔ inunu í ba gbugbã wa jo amanɛ ŋa do inya gbãae bɛi ina. 9 Nɔ inya gbãa nlau í jo amanɛ ŋa, nɔ à waa bu Ilaaɔ̃, nŋu iyi í nɛ yiiko si antai bɔ̃nɛ ŋau. Amma à kɔ ku kpaasi idɔ a jirimae.

10 Ŋɔi amaleka miusiau mɔ í nikã titɛɛ si antai kitãi bommai iŋa buuu. Nɔ ilu í kuku si bommaɛu. Nɔ inɛ ŋa à waa ŋɔ amɛ nŋa ŋa na ara kuro. 11 À waa bu Ilaaɔ̃ na ara kuro do ngoli nŋa ŋa, amma à kɔ ku jɔ̀ laalɔ ku ce nŋa.

12 Ŋɔi amaleka mɛɛfasiau mɔ í nikã titɛɛ si ido nla iyi à ya kpe Efarata, nɔ í gbɛ mam mam ku mua amanlui nunui daakɔ ŋa kpãa a kua. 13 Nɔ ǹ yɛ inɛi inɔɔko mɛɛta gɔ ŋa à kpaasi ara nŋa bɛi kpɔlɔ, akã í fita wa hai si gɛlɛi akandamau, akã mɔ hai si gɛlɛi iŋa buuu, mɛɛtasiau mɔ hai si gɛlɛi walii ilu ibou. 14 Inɛi inɔɔko ŋaui à jɛ mɔcɔi Seetam ŋa iyi à waa ce dobu dobu ŋa. Nɔ à waa bɔ bi amanlui andunya ŋa fei a tɔtɔɔ ŋa a ce igũ si ajɔ nlai Ilaaɔ̃ ilu gbugbã fei.

15 Ŋɔi Jesu í ni, ǹ wa n naa ku zamba ŋɛ bɛi ile. Ilu inɔ didõi inɛ iyi wa wɔ njoo, nɔ wa dasi jĭnɛɛ ŋa ku ba ku maà na ku dasi kpãa bàsĭ ku na ku yɛ anyɔ si bantuma.

16 Ŋɔi inɛi inɔɔko ŋau à tɔtɔɔ amanlu ŋau fei bii gɔ iyi à ya kpe do feei Ebɛɛ Aamagedõɔ.

17 Si anyii nŋu, amaleka mɛɛjesiau mɔ í nikã titɛɛ si fufu. Nɔ à gbɔ ide ku fɔ nla gɔ hai bi kitãi bomma iyi í wa kpasɛ̃i Ilaaɔ̃u í ni, ide í tã. 18 Ŋɔi ijĭ í ŋɔ, nɔ à gbɔ iba ŋa do kulai ijĭ. Nɔ ilɛ í yaya ntɔ ntɔ. Ilɛ kuyayau í caa. Dimiɛ kù ce titã hai waati iyi à taka amanɛ ŋa. 19 Ilu nlau í kpɛ̃ ikɔ mɛɛta, nɔ ilui ilɛ fei í cuku. Ilaaɔ̃ kù gbɛjɛ laalɔ ku cei inɛi Babilɔni ŋa ilu nlau nɔ í nyisi ŋa idɔɔkɔ̃ nlae. 20 Gungum kãma kù wa bɛ má, nɔ a kù waa yɛ iri kuta ŋa mɔ má. 21 Ŋɔi kutai ijĭ nla nla ŋa à waa cuku si inɛ ŋa wa. Akãɛ fei í to kilo ciiji. Nɔ à waa bu Ilaaɔ̃ na bɔ̃nɛi kutai ijĭu, domi bɔ̃nɛu í caa.

17

Abo à ce sakara nla nla

1 Ŋɔi inɛ akãi amaleka mɛɛje ŋa iyi à waa mu fata mɛɛje ŋau í sɔ̃m í ni, naa wa, an nyisiɛ bɛi Ilaaɔ̃ á kiiti abo à ce sakara nlau ihɛ̃, nŋu iyi wa buba si antai inyi nlau. 2 Abo à ce sakara nlau í dasi amanlui andunya ŋa sakara ku ce, nɔ inɛi andunya ŋa à waa too si daa nkpɔ nkpɔɛ hee í baa í sinda iri nŋa bɛi atɛ̃ í ya sinda irii inɛ.

3 Ŋɔi Hundei Ilaaɔ̃ í naa sim nɔ amalekau í bɔòm gbabua. Bɛi, ǹ yɛ abo gɔ wa buba si antai iŋai sako nkpa gɔ. Iŋai sakou í nɛ iri mɛɛje do ngo mɛɛwa nɔ à kɔ si araɛ fei iri laalɔ ku yaako Ilaaɔ̃ ŋa. 4 Abou wa dasi nyau nkpa jiida gɔ dimi iyi amanlu ŋa à ya dasi, nɔ wa dasi booda ŋa iyi à ce do wura do kuta ku nɛ fia gɔ ŋa do lɛgɛ fũfũ bii fei. Wa mu kɔɔfui wura si awɔ si bii mii laalɔ do riisii sakara ku ceɛ wa kɔ̃. 5 À kɔ iri gɔ si ikpoɛ, yaasei iriui í jɛ asii. Iriu wee, Babilɔni ilu nla, iyei inaabo à ce sakarai andunya ŋa, do iyei daa bututu fei. 6 Nɔ ǹ yɛ abou í mɔ njɛi woo dasi naanɛ ŋa do ti inɛ ŋa iyi à kpa si na iyi í jɔ̀ à jɛ sɛɛdai Jesu, nɔ iriɛ í sinda bɛi atɛ̃ í ya sinda irii inɛ.

Iyi ǹ yɔɔ, ǹ biti ntɔ ntɔ. 7 Ŋɔi amalekau í sɔ̃m í ni, na mii í ce ì waa biti. An sisiɛ asiii abou do ti iŋai sako iyi í nɛ iri mɛɛje do ngo mɛɛwau. 8 Iŋai sako iyi ì yɛu bɛ í wɛɛ wo amma kù wɛɛ má nsɛi. Bii í kɔ̃ɔsi à fita wa hai si isa nla hai nɛ kɔɔu ku bɔ nfe ku ce. Inɛi andunya ŋa iyi Ilaaɔ̃ kù kɔ iri nŋa si tiai kuwɛɛ hee ku maa taka andunya, aa biti bii à yɛ iŋai sakou má, domi í tako í wɛɛ wo amma kù wɛɛ má nsɛi nɔ á na ku faata wa má.

9 Inɛ ku bɛi ku gbɔ yaasei ideu, í nɛ bukaatai bisi iyi í nɛ laakai. Iri mɛɛje ŋau, aŋai à jɛ iri kuta mɛɛje bii abou wa buba. 10 Nɔ aŋai à nyi à jɛ amanlu mɛɛje ŋau. Amanlu miu í cuku tã, inɛ akã í wɛɛ si nsɛi, nɔ inɛ akã mɔ kù to wa titã. Bii í na í to wa, kaa kpɛ. 11 Nɔ iŋai sako iyi í wɛɛ wo nɔ kù wɛɛ nsɛi máu, nŋu takaɛ í jɛ ilaalu mɛɛjɔsia, nɔ í jɛ inɛ akãi amanlu mɛɛje ŋau nɔ wa bɔ nfe ku ce.

12 Ngo mɛɛwa iyi ì yɛu, aŋai à jɛ amanlu mɛɛwa ŋa iyi a kù jɛ bomma titã, amma aa ba yiiko a jɛ bomma isɔ akã do iŋai sakou ajɔ. 13 Aŋa mɛɛwau fei mii akãi à waa lele, nɔ aa na iŋai sakou gbugbã do yiiko nŋa. 14 Aa ce igũ do Angudãu, amma Angudãu á jɛ ŋa igũ si na iyi í jɔ̀ í jɛ Lafɛ̃ɛi lafɛ̃ɛ ŋa nɔ í jɛ Amanlui

amanlu ŋa. Nɔ ilu naanɛ ŋa iyi Ilaaɔ̃ í kpe í cica, aŋaò Angudãu aa jɛ igũ ajɔ.

15 Nɔ amalekau í sɔ̃m má í ni, inyi iyi ì yɛ abo à ce sakarau wa buba si antaɛu bɛ, nŋui í jɛ inɛ nkpɔ iyi wa naa hai ilɛ ikã ikã nɔ à waa fɔ fee ikã ikã. 16 Ngo mɛɛwa iyi ì yɛu bɛ do iŋai sakou, aa cé abo à ce sakarau. Aa so mii iyi í nɛ fei nɔ a jɔ̀ɔ basĩ. Aa ŋɔ iŋaɛ nɔ a joo ina mam mam. 17 Aa ce bɛɛbɛi si na iyi í jɔ̀ Ilaaɔ̃ í jɔ̀ à ce idɔɔbiɛ. Bɛɛbɛi à ce anu akã ku ba a so yiikoi amanlu nŋa a na iŋai sakou. Aa maa jirima iŋai sakoui hee idei Ilaaɔ̃ koo ceò.

18 Abo iyi ì yɛu, nŋui í jɛ ilu nla iyi í nɛ gbugbã si amanlui ilɛ fei.

18

Kucukui Babilɔni ilu nlau

1 Si anyii nŋu ǹ yɛ amaleka mmu gɔ wa kita wa hai lele. Í nɛ yiiko nla nla, nɔ amboeɛ wa daana bari bari wa má inya si andunya fei. 2 Í dɔ̃ anu í ni, Babilɔni ilu nlau, í cuku, í cuku. Nsɛi í baa í jɛ bii ku wai zĩi ŋa do bii ku manjii inɛi inɔɔko baa yooma fei. Yɛi laalɔ do yɛi sãmi fei í wa bɛ. 3 À jɔ̀ iluu í cuku si na iyi í jɔ̀ dimi fei í dasi sakaraɛ ku ce. Sakaraɛui í yɛ bɛi atẽ iyi wa cĩ ŋa iju. Í dasi amanlui andunya ŋa sakara ku ce do nŋu takaɛ ajɔ, nɔ woo nya sĩai andunya ŋa à ce fia na amani nlaɛu.

4 Ŋɔi ǹ gbɔ ide ku fɔ gɔ má hai lele í ni, iŋɛ inɛm ŋa, i fita wa hai inɔ iluu, ku ba i maà na i nɛ ikpẽ si dulum dɛɛ nɔ bɔ̃nɛ ŋa iyi á baa ku maà ba ŋɛ, 5 domi dulum dɛɛu í kã hee lele, nɔ Ilaaɔ̃ kù gbɛjɛ laalɔ ŋa iyi í ce. 6 Bɛi í cea inɛ ŋa, i sãa bɛɛbɛ isɛ gbeeji. Wahala iyi í dasi inɛ ŋa í sãa ikɔ minji. 7 Zaka bɛi í so araɛ lele í wɛɛ do inɔ didɔ̃ si amani nlaɛ, iŋɛ mɔ i nyisiɛ ijuukpã do inɔ ku fɔ zaka bɛɛbɛ ŋa. Wa ni si idɔɛ, ǹ wa n buba bɛi amanlu, n kù jɛ jaaɔ̃. Bɛɛbɛ mɔi n kaa n yɛ inɔ ku fɔ pai. 8 Na nŋu, bɔ̃nɛ ikã ikã á baa si ajɔ akã. Bɔ̃nɛ ŋau wee, bɔ̃ɔ do inɔ kufɔi iku do ari. Nŋu takaɛ á joi mam mam, domi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ iyi í kiitiɛ í jɛ ilu gbugbã.

9 Amanlui andunya ŋa iyi à ce daa nkpɔ nkpɔ do abo à ce sakarau fei nɔ à kpẽ amani nlaɛu, aa na a kpata, aa cã buubuu na iriɛ si waati iyi aa yɛ cuai ina iyi wa joou. 10 Aa leekĩ a jĩòɛ si na iyi í jɔ̀ à waa ce njoi ijuukpã iyi í baa, nɔ aa ni, waiyooi, waiyooi, Babilɔni ilu nla ilu gbugbã, si isɔ akãi kiiti í jɛɛ.

11 Woo nya sĩai andunya ŋa aa kpata do inɔ ku fɔ na iriɛ, si na iyi í jɔ̀ inɛ gɔ kù waa ra iwò nŋa má 12 iyi í jɛ wura do isɔ fũfũ, do kuta jiida ku nɛ fia ŋa, do lɛgɛ fũfũ ŋa, do acɔ fũfũ kú nɛ fia gɔ do acɔ iyi í jɛ ti ilaalu do acɔ iyi à ya ceò maǹgò bɔnsuɛ do acɔ nkpa jiida. Inɛ gɔ kù waa ra jĩi ku nɛ inunu jiida ilu fia má, do dimii mii ikã ikã iyi à ce do inyii jua walakɔ do jĩi jiida wala do isɔ nkpa wala do isɔ wala do kuta fũfũ. 13 A kù waa ra fufui anyii jĩi iyi à ya kpe kanɛli, do nyaui ayɛ do tulare do ikpo ku dɔ̃ inunu iyi à ya kpe miru do ikpo dimi mmu gɔ má, do vɛ̃ɛ do ikpo do iyafũ do bilee, do kɛtɛ ŋa do angudã ŋa, do acĩ do sarɛti nŋa ŋa, do aru ŋa. 14 Nɔ woo nya sĩa ŋau à sɔ̃ iluu à ni, mii jiida iyi ì bi ku jɛ titɛɛ fei wo í lɔɛ, nɔ amaniɛ do mii ku sĩaɛ fei í nyɔɛ, amanɛ kaa yɔɔ má pai.

15 Woo nya sĩa ŋau, aŋa iyi à ce fia do saabui iluu aa leekĩ ku jĩ, aa maa kpata, a maa weewea na njoi ijuukpã iyi í baau, 16 aa maa ni, waiyooi, irei ì gbɔ bɔ̃nɛ iyi í ba ilu nlau ihẽ. Iluu í tako í yɛi bɛi abo iyi í ya we acɔ fũfũ ku nɛ fia gɔ, do acɔ nkpa jiida do acɔ iyi í jɛ ti ilaalu, nɔ í ya dasi wura si araɛ do kuta jiida ku nɛ fia ŋa, do lɛgɛ fũfũ ŋa. 17 Nɔ si isɔ akã amaniɛ fei í ce nfe.

Woo mu akɔi inyi ŋau fei do woo ce icɛɛ ŋa do inɛ ŋa iyi à wa inɔ akɔi inyi ŋau fei hee do inɛ ŋa iyi à waa ba ijɛ si inyi dũdũu, à leekĩ à jĩòɛ, 18 à waa dɔ̃ anu iyi à yɛ cuai kujoi iluu à waa ni, ilu nla gɔ kù wɛɛ bɛi iluu ihẽ má. 19 À waa kosi iri nŋa sãa à waa nyisiò inɔ ku fɔ nŋa. À waa kpata à dɔ̃ anu à waa ni, waiyooi, irei ì gbɔ bɔ̃nɛ iyi í ba ilu nlau ihẽ. Do saabui amaniɛi ilu akɔi inyi ŋa fei à ceò fia. Nɔ si isɔ akã, fei ndɛɛ í kpɔò bomma.

20 Iŋɛ inɛi lele ŋa, i jɔ̀ inɔ nŋɛ ku dɔ̃. Iŋɛ woo dasi naanɛ ŋa mɔ do woo bɛ ŋa do walii ŋa, i jɔ̀ inɔ nŋɛ ku dɔ̃, si na iyi í jɔ̀ Ilaaɔ̃ í kiiti iluu í sã nŋɛ gbese.

21 Ŋɔi amaleka ilu gbugbã gɔ í so kuta nla bɛi alɔ gɔ í nyɔɔ si inyi dũdũu í ni, bɛɛbɛ mɔi aa kɛkɛ Babilɔni ilu nlau do gbugbã nɔ a kaa yɔɔ má pai. 22 A kaa gbɔ anu ku dɔ̃i mɔɔlɔ má bi titɛɛ do woo kɔ̃ iri ŋau do gaasia ŋau do woo fã kãakãakĩ ŋau. A kaa ba woo ce icɛi awɔ dimi ikã ikã má, a kaa gbɔ ibai alɔ iyi wa

lɔlɔ má. 23 A kaa yɛ inya kumái fitila bɛ má, a
kaa nɔ a gbɔ gɛlɛi abo titõ do mɔkɔ titõ. Woo
nya sĩaɛ ŋai à nɛ gbugbã à re wo si andunyau
ihẽ fei, nɔ ì dĩ ijui inɛi ilɛu ihẽ fei do dobu
dobuɛ.
24 À nyisi ilui Babilɔni ijuukpã si na iyi í jɔ̀
à yɛ siɛ njɛi walii ŋa do ti woo dasi naanɛ ŋa
do njɛi inɛ ŋa iyi à kpa si andunyau ihẽ fei.

19

1 Si anyii nŋu, ǹ gbɔ ide ku fɔ gɔ bɛi anu ku
dõi zamaa ikpa lelei Aõ í ni, ka saabu Ilaaõ
Lafẽɛ nwa, nŋui í faaba wa, í nɔ í nɛ amboe
do gbugbã. 2 Kiitiɛ í jɛ ntɔ, nɔ í tɛ, domi í
kiiti abo à ce sakara iyi í bɛjɛ andunya fei
do daa bututuɛ, nɔ í nyisiɛ bõnɛ si na iyi í
jɔ̀ í nikã njɛi woo ce icɛɛ ŋa. 3 Nɔ à dõ anu
má à waa ni, ka saabu Ilaaõ Lafẽɛ nwa. Cuai
ilu nlau á maa bɔ lelei hee do ajɔ fei. 4 Ŋɔi
inɛ ngbo kɔnfia do mɛɛ ŋau do ilu hunde
mɛɛ ŋau à sɛɛbata si wajui Ilaaõ, nŋu iyi wa
buba si kitãi bommau à tɔɔɛ à waa ni, ami,
ka saabu Ilaaõ Lafẽɛ nwa.

Jingaui abɔdõi Angudãu

5 Waati bɛɛbɛi à gbɔ ide ku fɔ gɔ hai ikpa
bi kitãi bommau í ni, i saabu Ilaaõ Lafẽɛ
nwa, iŋɛ woo ce icɛɛ ŋa fei, iŋɛ iyi ì waa ce
njoɛ, keekeò nla. 6 Nɔ ǹ gbɔ ide ku fɔ gɔ bɛi
imui zamaa. Aa ni bɛi iri cuui inyi nla gɔi
walakɔ bɛi kulai ijĩ. Ide ku fɔu í ni, ka saabu
Ilaaõ, domi Ilaaõ Lafẽɛ nwa ilu gbugbã fei í jɛ
bomma. 7 I jɔ̀ ka nyaanyi, ka wɛɛò inɔ didõ.
I jɔ̀ ka saabu amboeɛ domi abɔdõi Angudãu
í to wa, mudẽɛu takaɛ mɔ í tã sɔɔlu. 8 À jɔ̀ í
dasi nyau fũfũ wau wau ku nɛ bɛɛrɛ iyi í má.
Nyau ku nɛ bɛɛrɛui í jɛ kookoosu jiidai woo
dasi naanɛ ŋa.
9 Ŋɔi amalekau í sõm í ni, kɔ iyi ihẽ. Ilu inɔ
didõ ŋai inɛ ŋa iyi à kpe ku jɛ bi ku ce abɔdõi
Angudãu. Nɔ í sõm má í ni, ideu ide ku fɔi
Ilaaõ takaɛi.
10 Ŋɔi ǹ sɛɛbata ku ba n tɔɔɛ, amma í ni,
maà ce bɛɛbɛ. Amu mɔ woo ce icɛi bɛi awɔ
do bɛi kpaasiɛ ŋa iyi à waa mu ide ntɔ iyi
Jesu í nyisi wau. Tɔɔ Ilaaõ.
Ide ntɔ iyi Jesu í nyisi wau nŋui í jɛ icui
idei walii fei.

Masa ilu acĩ fũfũ

11 Si anyii nŋu, ǹ yɛ lelei Aõ í cĩ nɔ acĩ fũfũ
gɔ í faata wa. Inɛ iyi wa gũui à ya kpe ilu
naanɛ do ilu ntɔ. Si ntɔi í ya kiiti, bɛɛbɛ mɔi
í ya ceò igũ. 12 Ijuɛ í yɛi bɛi amɛi ina, nɔ wa
dasi fulai bomma nkpɔ si iriɛ. Nɔ à kɔ iri gɔ
siɛ iyi inɛ gɔ kù mà bii kù jɛ nŋu akã. 13 Wa
dasi ibɔ gɔ iyi à mù do njɛ. Iriɛi Idei Ilaaõ.
14 Woo ce igũi lele ŋa à gũ acĩ fũfũ ŋa à waa
tooɛ nɔ à waa dasi jaaɛ fũfũ ku nɛ bɛɛrɛ iyi í
má wau wau. 15 Taakuba didõ gɔ wa fita wa
hai si gɛlɛɛ iyi á jɛò dimii andunya ŋa igũ. Si
anyiɛ nɔ ku gbã ŋa do goloi isɔ nɔ ku fõ inyii
isoi jĩi ndii rezẽɛ. Iyi bɛ wa nyisi idɔɔkõ nlai
Ilaaõ ilu gbugbã fei iyi á naa si inɛi andunya
ŋa. 16 Si ibɔɛ do si itãɛ à kɔ iriɛ à ni, Amanlui
amanlu ŋa do Lafẽɛi lafẽɛ ŋa.
17 Nɔ ǹ yɛ amaleka gɔ ma wa leekĩ si
inunu. Nɔ í dõ anu wa kpe yɛi ŋa iyi à waa fo
hee lelei Aõ fei wa ni, i naa i tɔtɔɔ i jɛ jingau
nlai Ilaaõ ŋa. 18 I naa i jɛ iŋai arai ilaalu ŋa
do ti inɛ ngboi sooge ŋa do ti woo ce igũ ŋa,
do ti acĩ ŋa do masa nŋa ŋa, do iŋai inɛ fei,
hai aru hee do inɛ ŋa iyi à nɛ ara nŋa, keekeò
nla.
19 Ŋɔi ǹ yɛ iŋai sakou do amanlui andunya
ŋa do woo ce igũ nŋa ŋa, aŋa fei à tɔtɔɔ ku
ba a ce igũ do inɛ iyi wa gũ acĩu do woo ce
igũɛ ŋa. 20 Ŋɔi masau do woo ce igũɛ ŋa à
mu iŋai sakou do walii ilu ibou ajɔ, nŋu iyi
wa ce dobu dobu si wajui iŋai sakou wo. Do
dobu dobuui í dĩ ijui inɛ ŋa iyi à tako à nɛ
nyindai iŋai sakou nɔ à tɔɔ mii iyi à gbeu.
À sɔsi aŋa minji fei si ina nla iyi wa jo do
fainwitau njaawɛ. 21 Nɔ masau í kpa woo ce
igũ nŋa ŋa do taakuba iyi wa fita wa hai si
gɛlɛɛ. Nɔ yɛi fei í jɛ iŋa nŋa í yo.

20

Adõ dubu

1 Si anyii nŋu, ǹ yɛ amaleka gɔ má wa kita
wa hai lelei Aõ, wa mu kileei isa hai nɛ kɔɔu
do sesee nla gɔ. 2 Ŋɔi í bata akandama, njo
iyi í wɛɛ hai tako tako, iyi í jɛ mbirisi do
Seetam, nɔ í dũu do seseeu hee adõ dubu.
3 Nɔ í tale siɛ inɔ isa nlau í sɔkɔ siɛ nɔ í
ce nyinda ku ba ku maà dĩ ijui dimii inɛi
andunya ŋa má hee adõ dubuu koo tãò. Si
anyiɛ à nɛ a cũu nɔ a fũu si waati keeke má.
4 Ŋɔi ǹ yɛ kitãi bomma gɔ ŋa nɔ inɛ ŋa à
waa buba si. À na inɛ ŋa iyi à waa buba si
ŋau yiiko a kiiti inɛ ŋa. Nɔ ǹ yɛ inɛ ŋa iyi à
bu iri nŋa na idei Ilaaõ do si na iyi í jɔ̀ à jɛ

sɛɛdai Jesu. Aŋai a kù tɔɔ iŋai sakou hee má jɛ mii iyi à gbeu, nɔ a kù jɛ aŋa a nɛ nyindaɛ si ikpo nŋa wala si awɔ nŋa. À dede hai si balɛ nɔ à jɛ bomma do Kirisi ajɔ adõ dubu. 5 Iyi bɛi í jɛ kudede sintei iku ŋa. Amma iku ŋa iyi à gbe a kù dede hai si balɛ, í gbe hee adõ dubuu koo kõò. 6 Ilu inɔ didõ ŋai inɛ ŋa iyi à wa si kudede sinteu. Aŋai à nya ikã na irii Ilaaõ. Iku minjisiau kù nɛ gbugbã si ŋa má, amma aa maa jɛ woo weei Ilaaõ ŋa do ti Kirisi, nɔ aa jɛ bomma do nŋu adõ dubu.

À jɛ Seetam igũ

7 Bii adõ dubuu í kõ aa jɔ̀ Seetam hai si piisõɔɛ. 8 Nɔ á fita koo dĩ ijui dimii inɛi andunya ŋa fei, waatɔ Gɔgu do Magɔgu *, nɔ ku tɔtɔɔ ŋa a ce igũ. Aa kpɔ bɛi sãai acĩi ido. 9 Aŋai à dede wa hai ilɛ fei à naa à kaako gbodoi woo dasi naanɛ ŋa do ilu iyi Ilaaõ í biu. Amma ina í naa hai lele, nɔ aŋa fei à jo. 10 Ŋɔi à so Seetam, nŋu iyi í dĩ ijui inɛ ŋau, à sɔsi ina nla iyi wa jo do fainwitau, tengi bii à dasi iŋai sakou do walii ilu ibou wo. Bɛi aa yɛ ijuukpã nla nla dasãò idũ hee do ajɔ fei.

Kiitii ankãanyi

11 Si anyii nŋu, ŋɔi ǹ yɛ kitãi bomma nla fũfũ gɔ do inɛ iyi wa buba si antaɛ. Nɔ ilɛ do lele à sa hai wajuɛ, nɔ a kù yɛ gɔgɔ nŋa gɔ má. 12 Ŋɔi ǹ yɛ iku ŋa, keekeò nla, à waa leekĩ si wajui kitãi bommau. Nɔ à cĩ tia ŋa do tia gɔ iyi à ya ni tiai kuwɛɛ. À kiiti iku ŋa si bɛi kookoosu nŋa iyi à kɔ si tia ŋau í to. 13 Waati bɛɛbɛi tenku í sindo iku ŋa iyi à wa inɔɛ wa, nɔ iku do bi ku wai iku ŋa à sindo iku nŋa ŋa iyi à waa mu wo. Aŋa fei à baa si kuwɛɛ nɔ à kiiti ŋa si bɛi kookoosu nŋa í to. 14 Ŋɔi à so iku do bi ku wai iku ŋau à dasi ina nlau. Ina nlaui í jɛ iku minjisia. 15 Inɛ baa yooma iyi a kù kɔ iriɛ si tiai kuwɛɛu à soo à dasi ina nlau.

21

Lele titõ do ilɛ titõ

1 Si anyii nŋu, ǹ yɛ lele titõ do ilɛ titõ. Lele nwo do ilɛ nwo ŋau a kù wɛɛ má. Tenku mɔ kù wɛɛ má. 2 Nɔ ǹ yɛ ilu kumá iyi í jɛ Zeruzalɛmu titõ í kita wa hai lelei Aõ. Í tã sɔɔlu bɛi abo titõ iyi wa bɔ mɔkɔɛ ku ko. 3 Nɔ ǹ gbɔ ide ku fɔ nla gɔ hai bi kitãi bommau í ni, nsɛi bi kuwai Ilaaõ í wɛɛ do amanɛ ŋa. Ilaaõ á maa wɛɛ do aŋa, nɔ aa jɛ inɛɛ ŋa. Ilaaõ takaɛ á wa si anini nŋa. 4 Á gbã cikãaju nŋa ŋa fei. Iku do inɔ ku fɔɛ do kukpata do ara ku ro kaa wɛɛ má, domi mii ndii tako ŋau fei í lɔ.

5 Waati bɛɛbɛi inɛ iyi wa buba si kitãi bommau í ni, wee ǹ ce mii fei titõ. Nɔ í sõm í ni, kɔ iyi ihẽ domi idem ide ntɔi, nɔ í nɛ naanɛ. 6 Nɔ í sõm má í ni, fei ndɛɛ í tã. Inɛ kãma kù takom nɔ inɛ kãma kaa naa do anyim. Amui ǹ jɛ sintei mii fei do iri ku kpaɛ. Inɛ iyi agbɛ wa kpa fei an jɔ̀ ku mɔ inyii isõ hai nɛ fia ku sã. Nɔ inɛ iyi í mɔ inyiu fei á maa wɛɛi. 7 Inɛ iyi í jɛ igũ aa naa mii ŋau bɛ, nɔ an jɛ Ilaaõ Baabaɛ, nɔ nŋu mɔ ku jɛ amam. 8 Amma inɛ ŋa iyi à mɔngɔ do hai dasi naanɛ ŋa do woo ce laalɔ ŋa do woo kpa inɛ ŋa do woo ce sakara ŋa, do woo ce dobu dobu ŋa do woo tɔɔ iwẽ ŋa do woo sɔ ibo ŋa fei aa ba ikpẽ nŋa si ina nla iyi wa jo do fainwitau. Iyi bɛi í jɛ iku minjisiau.

Zeruzalɛmu titõ

9 Ŋɔi amaleka mɛɛje ŋa iyi à tako à waa mu fata mɛɛje ŋa si bii bõnɛ mɛɛje í wa siu, inɛ akã nŋa í naa í sõm í ni, naa wa n nyisiɛ abo titõ iyi Angudãu í so. 10 Hundei Ilaaõ í naa sim nɔ amalekau í bɔòm si antai iri kuta nla gɔ. Í nyisim Zeruzalɛmu, ilu kumá iyi wa kita wa hai lelei Aõu. 11 Wa daana do amboei Ilaaõ bɛi kuta kusĩa jiida ku nɛ fia gɔ iyi à ya kpe zasipu, iyi í má bɛi digi. 12 Nɔ bindi nla ku gboka gɔ í kaakoɛ. Í nɛ andɛ maateeji, nɔ amaleka maateeji gɔ ŋa à waa degbe andɛ koofa ŋau. Si andɛ koofa ŋaui à kɔ irii dimi maateejii inɛi Izirɛli ŋau. 13 Gonta mɛɛi bindiu fei í nɛ andɛ mɛɛta mɛɛta. Andɛ mɛɛta í wa ikpa nunui alɛ, mɛɛta mɔ í wa ikpa nunui daakɔ, nɔ mɛɛta mɛɛta í wa cingaa do cingaa. 14 À nyɔ icui bindii iluui do kuta maateeji. Si antaɛi à kɔ irii woo bɛ maateejii Angudãu.

15 Amaleka iyi wa bam ide ku fɔu, wa mu goloi wura iyi í jɛ mii ku wã ku ba ku wãò iluu do koofaɛ ŋa do bindiɛ. 16 Gontai iluu fei wa mungai, kucĩɛ do kusɔɛ fei akãi. Amalekau í wãa do golo ku wãɛ. Nɔ kusɔɛ

* **20:8** Gɔgu do Magɔgu Ezekiɛli 38 do 39 í fɔ idei Gɔgu do Magɔgu. Si afeu bɛ, Gɔguu ilaalui, Magɔgu mɔ ilɛɛi.

í ce dubu maateeji (12.000) si yaasei ilɛ ku wã *. Bɛɛbɛ mɔi kuĉlɛ do kugbokaɛ. 17 Amalekau í wã bindiu nɔ sisimaɛ í ce agbãawɔ cĺɔ do ciiji do mɛɛ (144). Í wãa do yaase bɛi amanɛ ŋa mɔ à ya ce. 18 À ma bindiui do dimii kuta ku nɛ fia gɔ iyi à ya kpe zasipu nɔ à ma iluu takaɛi do wura alala iyi í má bɛi digi. 19 À nyɔ icui bindiui à ce boodaɛ do kuta kusĺa ku nɛ fia gɔ ŋa dimi ikã ikã, í nɛ ila ikã ikã. Kuta sinteui à ya kpe zasipu, minjisiaɛ mɔ safira, mɛɛtasiaɛ agati, mɛɛsiaɛ emɛrodu, 20 miusiaɛ saadonisi, mɛɛfasiaɛ saadɔni, mɛɛjesiaɛ kisoliti, mɛɛjɔsiaɛ berili, mɛɛsãsiaɛ topazi, mɛɛwasiaɛ kisopazi, maatakãsiaɛ zasɛnti, maateejisiaɛ amɛtisi. 21 Nɔ à ce gamboi lɛgɛ maateeji. Gambo akã fei à cooi do lɛgɛ fũfũ akã ku nɛ fia. Nɔ à ce kpãai iluu do wura alala iyi í má bɛi digi.

22 N kù yɛ bi kuwai Ilaaɔ̃ si iluu si na iyi í jɔ̀ Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ ilu gbugbã fei do Angudãu, à wai bii fei. 23 Iluu kù nɛ bukaatai inunu walakɔ cukpa iyi á máa inya, domi amboei Ilaaɔ̃ wa má inya siɛ, nɔ Angudãu í jɛ fitilaɛ. 24 Dimii ilɛ fei á maa nɛ si inya kumáɛ, nɔ amanlui ilɛ ŋa fei aa naaò amani nŋa wa bɛ. 25 Koofai iluu á maa cĺi waati kãma fei, domi idũ kaa dũ bɛ má pai. 26 Aa naaò amanii ilɛ fei wa do bɛɛrɛɛ si iluu. 27 Amma mii riisi kãma kaa lɔ bɛ. Bɛɛbɛ mɔi inɛ iyi wa ce laalɔ do woo sɔ ibo a kaa lɔ bɛ pai. Inɛ ŋa iyi aa lɔ bɛ, aŋai à jɛ inɛ ŋa iyi à kɔ iri nŋa si tiai Angudãu iyi í jɛ tiai kuwɛɛ.

22

1 Si anyii nŋu, amalekau í nyisim inyii ido iyi í ya na inɛ ŋa kuwɛɛ. Inyiu wa daana bɛi digi nɔ wa cã wa hai si kitãi bommai Ilaaɔ̃ do Angudãu. 2 Wa cã si aninii kpãai iluu. Ji̇i ndii kuwɛɛ wa leekĺ si ice do icei idou. Í ya so tuuba maateeji si adɔ̃ akã, gbakã akã si cukpa baa yooma fei. À ya ce iwɔ do wuai ji̇i nɔu a faabaò dimii andunya fei. 3 Ilaaɔ̃ kaa ceekpe inɛ gɔ má.

Kitãi bommai Ilaaɔ̃ do ti Angudãu í wa bɛ, nɔ woo ce icɛi Ilaaɔ̃ ŋau aa maa tɔɔɛ. 4 Aa yɛ wajuɛ, nɔ á kɔ iriɛ si ikpo nŋa. 5 Idũ kaa ya dũ bɛ. A kaa nɛ bukaatai inya kumái fitila walakɔ ti inunu, domi Aɔ̃ Lafɛ̃ɛi í jɛ inya kumá nŋa. Aa nɔ a jɛ bomma hee do ajɔ fei.

Kubaai Jesu

6 Ŋɔi amalekau í sɔ̃m í ni, ideu ihɛ̃ ide ntɔi, í nɔ í nɛ naanɛ. Aɔ̃ Lafɛ̃ɛ, nŋu iyi í gbã walii ŋau, í bɛ amalekaɛ wa bi woo ce icɛɛ ŋa ku sɔ̃ ŋa mii iyi á ce bii í kɔ̃ɔsi.

7 Ŋɔi Jesu í ni, wee, an nyi wa kaa kpɛ. Ilu inɔ didɔ̃i inɛ iyi wa jirima ide iyi à ce waliiɛ si tiau ihɛ̃.

8 Amu Zãa ǹ gbɔ ideu ihɛ̃, nɔ ǹ yɛ mii ŋau. Iyi ǹ gbɔɔ nɔ ǹ yɔɔ ǹ tã, ŋɔi ǹ sɛɛbata si wajui amaleka iyi í nyisim fei ndɛɛu ku ba n tɔɔɛ. 9 Amma í sɔ̃m í ni, maà ce bɛɛbɛ. Amu mɔ woo ce icɛi bɛi awɔ do bɛi walii kpaasiɛ ŋa do bɛi inɛ ŋa iyi à waa jirima idei tiau ihɛ̃ fei. Tɔɔ Ilaaɔ̃. 10 Ŋɔi í ni má, maà ti i singaa inɛ ŋa idei walii iyi à kɔ si tiau ihɛ̃ domi waati í maai wa ku ce. 11 Inɛ iyi wa ce laalɔ ku hanya ku maa ce laalɔɛ, inɛ mɔ iyi wa ce daa sãmi ku hanya ku maa ce daa sãmiɛ. Inɛ mɔ iyi wa ce jiida ku hanya ku maa ce jiidaɛ, inɛ mɔ iyi í jɛ inɛ kuma ku jɔ̀ ku má ku maa koo.

12 Jesu í ni, wee n kaa n kpɛtɛ n nyi wa. An naaò riba wa n sãaò inɛ fei si bɛi icɛɛ í to. 13 Amui ǹ jɛ iriò isɛ. Inɛ kãma kù takom nɔ inɛ kãma kaa naa do anyim. Amui ǹ jɛ sintei mii fei do iri ku kpaɛ.

14 Ilu inɔ didɔ̃ ŋai inɛ ŋa iyi kuwɛɛ nŋa í má bɛi nyau iyi à fɔ sãa sãa, ku ba a ba kpãa a jɛ isoi ji̇i ndii kuwɛɛu nɔ a lɔ inɔ iluu hai do andɛɛ. 15 Amma woo ce laalɔ ŋa anyii iluui aa wa do woo ce dobu dobu ŋa do woo ce sakara ŋa do woo kpa inɛ ŋa do woo tɔɔ iwɛ̃ ŋa do inɛ ŋa iyi à bi ibo nɔ à ya maa sɔ ibou fei.

16 Amu Jesu, amui ǹ bɛ nŋɛ amalekam wa ku sɔ̃ igbɛi inɛm ŋa fei ideu ihɛ̃. Amui ǹ jɛ tɔkui Davidi, nɔ ǹ jɛ andaiyai amɛɛjuuma iyi wa má inya.

17 Hundei Ilaaɔ̃ do abo titɔ̃ à fɔ à waa ni, naa wa, Lafɛ̃ɛ Jesu.

Inɛ iyi wa gbɔ ideu fei nŋu mɔ ku ni ku naa wa.

Inɛ iyi agbɛ wa kpa ku naa wa, inɛ mɔ iyi í bi inyi iyi í ya na inɛ ŋa kuwɛɛ ku naa ku gba, kù nɛ ku sã.

Iri ku kpai ide

* **21:16** dubu maateeji si yaasei ilɛ ku wã Lambau í nɛ yaase gɔ. Kusɔɛ í to kilo dubu minji do cĺɔ minji (2.200).

18 Amu Zãa, ide iyi ǹ wa n sɔ̃ inɛ baa
yooma iyi wa gbɔ idei tiai waliiu ihɛ̃ wee, bii
inɛ gɔ í kɔ̃ɔsi ide gɔ si antai iyi à kɔ si tiau ihɛ̃,
Ilaaɔ̃ á kɔ̃ɔsi ijuukpãi lafɛ̃ɛ do bɔ̃nɛ ŋa iyi à kɔ
si tiau. 19 Bɛɛbɛ mɔi inɛ iyi í kaye ide gɔ hai si
tiai idei waliiu ihɛ̃, Ilaaɔ̃ á kɔ̀ lafɛ̃ɛ ikpɛ̃i isoi
ɲ̃i ndii kuwɛɛ do ilu kumá iyi à sisi yaaseɛ si
tiau ihɛ̃.
20 Jesu, nŋu iyi í fɔ ideu ihɛ̃ fei í jilɔɔ do
naanɛ, í ni, bɛɛbɛi an nyi wa kaa kpɛ.
Nɔ amu Zãa ǹ jɛ ǹ ni, ami, naa wa Lafɛ̃ɛ
Jesu.
21 Didɔ̃i Lafɛ̃ɛ Jesu ku wɛɛ do inɛɛ ŋa fei.
Ami.